This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Это цифровая коиия книги, хранящейся для иотомков на библиотечных иолках, ирежде чем ее отсканировали сотрудники комиании Google в рамках ироекта, цель которого - сделать книги со всего мира достуиными через Интернет.

Прошло достаточно много времени для того, чтобы срок действия авторских ирав на эту книгу истек, и она иерешла в свободный достуи. Книга иереходит в свободный достуи, если на нее не были иоданы авторские ирава или срок действия авторских ирав истек. Переход книги в свободный достуи в разных странах осуществляется ио-разному. Книги, иерешедшие в свободный достуи, это наш ключ к ирошлому, к богатствам истории и культуры, а также к знаниям, которые часто трудно найти.

В этом файле сохранятся все иометки, иримечания и другие заииси, существующие в оригинальном издании, как наиоминание о том долгом иути, который книга ирошла от издателя до библиотеки и в конечном итоге до Вас.

Правила использовапия

Комиания Google гордится тем, что сотрудничает с библиотеками, чтобы иеревести книги, иерешедшие в свободный достуи, в цифровой формат и сделать их широкодостуиными. Книги, иерешедшие в свободный достуи, иринадлежат обществу, а мы лишь хранители этого достояния. Тем не менее, эти книги достаточно дорого стоят, иоэтому, чтобы и в дальнейшем иредоставлять этот ресурс, мы иредириняли некоторые действия, иредотвращающие коммерческое исиользование книг, в том числе установив технические ограничения на автоматические заиросы.

Мы также иросим Вас о следующем.

- Не исиользуйте файлы в коммерческих целях.
  Мы разработали ирограмму Поиск книг Google для всех иользователей, иоэтому исиользуйте эти файлы только в личных, некоммерческих целях.

- Не отиравляйте автоматические заиросы.
  Не отиравляйте в систему Google автоматические заиросы любого вида. Если Вы занимаетесь изучением систем машинного иеревода, оитического расиознавания символов или других областей, где достуи к большому количеству текста может оказаться иолезным, свяжитесь с нами. Для этих целей мы рекомендуем исиользовать материалы, иерешедшие в свободный достуи.

- Не удаляйте атрибуты Google.
  В каждом файле есть "водяной знак" Google. Он иозволяет иользователям узнать об этом ироекте и иомогает им найти доиолнительные материалы ири иомощи ирограммы Поиск книг Google. Не удаляйте его.

- Делайте это законно.
  Независимо от того, что Вы исиользуйте, не забудьте ироверить законность своих действий, за которые Вы несете иолную ответственность. Не думайте, что если книга иерешла в свободный достуи в США, то ее на этом основании могут исиользовать читатели из других стран. Условия для иерехода книги в свободный достуи в разных странах различны, иоэтому нет единых иравил, иозволяющих оиределить, можно ли в оиределенном случае исиользовать оиределенную книгу. Не думайте, что если книга иоявилась в Поиске книг Google, то ее можно исиользовать как угодно и где угодно. Наказание за нарушение авторских ирав может быть очень серьезным.

О программе Поиск кпиг Google

Миссия Google состоит в том, чтобы организовать мировую информацию и сделать ее всесторонне достуиной и иолезной. Программа Поиск книг Google иомогает иользователям найти книги со всего мира, а авторам и издателям - новых читателей. Полнотекстовый иоиск ио этой книге можно выиолнить на странице `http://books.google.com/`

РУССКАЯ

ИСТОРИЧЕСКАЯ БИБЛІОТЕКА.

РУССКАЯ

ИСТОРИЧЕСКАЯ БИБЛІОТЕКА

ИЗДАВАЕМАЯ

ИМПЕРАТОРСКОЮ

АРХЕОГРАФИЧЕСКОЮ КОММИССІЕЮ

ТОМЪ ДЕВЯТНАДЦАТЫЙ

ПЕТЕРБУРГЪ—1903

Русская Историческая Библіотека, т. XIX.

ПАМЯТНИКИ

ПОЛЕМИЧЕСКОЙ ЛИТЕРАТУРЫ

ВЪ

Западной Руси

КНИГА ТРЕТЬЯ

ПЕТЕРБУРГЪ—1903

DK3
R8
.19

STANFORD UNIV
LIBRARIES
Stacks
FEB 11

Напечатано по распоряженію Императорской Археографической Коммиссіи.

СЕНАТСКАЯ ТИПОГРАФІЯ

Девятнадцатый томъ «Русской Исторической Библіотеки» заключаетъ въ себѣ третью книгу «Памятниковъ полемической литературы въ Западной Руси».

Составъ этой третьей книги слѣдующій:

1—2) Въ началѣ помѣщены два документа: Посланіе Венеціанскаго архіепископа Доминика къ Антіохійскому патріарху Петру объ опрѣснокахъ и подробное Отписаніе Антіохійскаго патріарха Петра. Когда издавалась первая книга «Памятниковъ полемической литературы», тогда эта переписка была напечатана въ Примѣчаніяхъ къ первой книгѣ (стр. 2—8) по единственному дефектному списку, безъ начала и середины. Нынѣ представилась возможность издать эти первостепенной важности документы вполнѣ, по двумъ спискамъ Русскаго перевода XVI вѣка, и въ сопровожденіи Греческаго оригинала XI вѣка.

3) Списаніе противъ Люторовъ напечатано въ двухъ редакціяхъ: первая—XVI вѣка (1580 года) по рукописи Императорской Публичной Библіотеки, вторая—XVII вѣка (самаго начала) по Чертковской рукописи. Обѣ рукописи—Западно-Русскаго происхожденія и представляютъ образчики тѣхъ сборниковъ («писма наши Рускіи»—называетъ ихъ Копыстенскій), на которые ссылаются Кревза, Копыстенскій и другіе полемисты.

4) Берестейскій соборъ и оборона его. Сочиненіе Петра Скарги, въ двухъ текстахъ: Польскомъ и Западно-Русскомъ. Польскій текстъ (изд. 1738 года) однажды былъ уже напечатанъ (во 2-ой книгѣ «Памятниковъ»), когда Западно-Русскій переводъ еще не былъ открытъ. Важность этой находки, существенныя дополненія и отличія, ею представляемыя, побудили Коммиссію (засѣданіе 8 марта 1894 г.) вновь напечатать рядомъ и Польскій текстъ съ болѣе древняго изданія (1610), нашедшагося въ Московской Типографской Библіотекѣ, причемъ Коммиссія поста-

новила: въ случаѣ переизданія второй книги «Памятниковъ», исключить изъ оной Польскій текстъ (1738 года) Берестейскаго собора. Въ единственномъ Западно-Русскомъ экземплярѣ, принадлежащимъ Виленской Публичной Библіотекѣ, недостаетъ послѣдняго листка, но зато сохранился заглавный листъ и «предмова», неимѣющіяся въ Польскихъ изданіяхъ 1610 и 1738 годовъ.

5) Ѐктезисъ—извѣстнѣйшее сочиненіе, изданное православными и исключительно касающееся Берестейскаго собора 1596 г., послужило большимъ матеріаломъ для полемики.

6—7) Ипатій Потей, находившійся въ постоянныхъ сношеніяхъ съ кн. К. К. Острожскимъ, прислалъ ему письмо отъ 3 іюня 1598 года, на которое отвѣтить кн. Константинъ Константиновичъ поручилъ клирику Острожскому. Потей, печатая свой Антѝрисисъ, включилъ въ оный помянутое свое письмо, но опустилъ отвѣтъ клирика, и на этотъ опущенный отвѣтъ приложилъ свое возраженіе. Ради справедливости и полноты полемики, помѣщенъ этотъ опущенный Потеемъ «Отписъ клирика» по экземпляру Императорской Публичной Библіотеки, въ которомъ оказались попорченными первыя четыре строки на об. 1-го листа брошюры. Онѣ возстановлены по экземпляру Московской Типографской Библіотеки. Въ старопечатной брошюрѣ также помѣщена обѣщанная Острожскимъ клирикомъ «Исторія о разбойничьемъ Флорентійскомъ синодѣ».

8—10) Далѣе слѣдуетъ сочиненіе Ипатія Потея—«Антѝризисъ», съ двумя къ нему приложеніями: «Листомъ Потея къ кн. К. К. Острожскому» и «Отвѣтомъ Ипатія клирику Острожскому». Вся эта книга напечатана въ двухъ текстахъ: Западно-Русскомъ и Польскомъ, по экземплярамъ рѣдчайшимъ. Русскій есть единственный, хранящійся въ Московскомъ Главномъ Архивѣ Министерства Иностранныхъ Дѣлъ. Въ немъ недостаетъ 36 страницъ: 0—24 (въ Польск. соотв. 2 ненум.+1—15), 29—32 (въ Пол. 17—19) и 263—270 (въ Пол. 112—116). Кромѣ того, даже въ сохранившихся страницахъ (изъ первыхъ двухъ сотенъ) нѣкоторыя мѣста истлѣли и разлѣзлись. Не малаго труда стоило подобрать ихъ и возстановить по экземпляру Польскому, принадлежащему Императорской Публичной Библіотекѣ.

11) «Посланіе до Латинъ изъ ихъ же книгъ»—оригинальное произведеніе неизвѣстнаго автора, относящееся къ 1582 г написанное весьма живо. Тезисъ всего посланія слѣдующій

Римский пишется вселенскимъ, и опокою, и викариемъ Хрістовымъ, и слугою слугъ Божиихъ; а съ тыхъ титуловъ ни одного не мастъ водле правъ Апостольскихъ и светыхъ отець». Печатано по двумъ спискамъ. Сюда же относятся помѣщенные въ Дополненіи: «Вѣрши прикладныи».

12) Въ концѣ текста третьей книги «Памятниковъ» помѣщено сочиненіе на старо-Польскомъ языкѣ извѣстнаго Мелетія Смотрицкаго Ἀντιγραφή, возражающее католическимъ и уніатскимъ противникамъ, и въ особенности автору доселѣ еще нерозысканнаго сочиненія: «Heresiae ignorantiae i polityka popow i mieszczan bractwa Wileńskiego».

Къ этому слѣдуетъ добавить, что въ Примѣчаніяхъ воспроизведены: грамота патріарха Іереміи, соборная грамота Западно-Русскихъ епископовъ (обѣ 1590 года; напечатаны на одномъ листѣ во Львовѣ въ 1591 году) и привѣтствіе («Просфони́ма») Михаилу Рагозѣ при посѣщеніи имъ Львова (напечатано тамъ же въ 1591 году).

Въ текстѣ Примѣчаній (стр. 5, 7, 16 и 37) помѣщены снимки изъ трехъ старопечатныхъ книгъ, изданныхъ Гедеономъ Балабаномъ: Служебника, Требника и Учительнаго Евангелія.

Примѣчаніямъ предшествуетъ двухчастный Указатель (Лица и Мѣста; Предметы и Рѣченія).

Девятнадцатый томъ «Русской Исторической Библіотеки» составленъ и изданъ подъ редакціею Члена Коммиссіи, Петра Гильтебрандта.

Оглавленіе.

Предисловіе . . . . . V—VIII

Оглавленіе . . . . . IX—XIII

Ошибки подлинника (неоговоренныя въ подстрочныхъ примѣчаніяхъ).

Замѣченныя опечатки.

Столбцы.

I.—Посланіе Венеціанскаго архіепископа Доминика къ Антіохійскому патріарху Петру объ опрѣсноках (Γράμμα Δομινίκου πατριάρχου Βενετίας πρὸς τὸν Ἀντιοχείας πατριάρχην περὶ τοῦ ἀζύμου ἄρτου). Русскій переводъ XVI вѣка съ Греческимъ текстомъ . . . . 1—8

II.—Отписаніе Антіохійскаго патріарха Петра Венеціанскому архіепископу Доминику (Ἐπιστολὴ ἀντίγραφος Πέτρου πατριάρχου Ἀντιοχείας πρὸς τὸν ἀρχιεπίσκοπον Βενετίας). Русскій переводъ XVI в. съ Греческимъ текстомъ. 9—46

III.—Списаніе противъ Лютеровъ. Въ двухъ редакціяхъ . . . . . 47—182

(О поклоненю святымъ иконамъ, ижь потреба имъ кланятися и цѣловати, 47—76; о образу, 77—80; о крестопоклоненію, 79—100; о церквахъ, 99—108; сказание о Христѣ, ижъ естъ истинный Богъ, 108—110; о молитвѣ святыхъ и ихъ похвалѣ, 110—113; о молебнохъ и о исповѣди и о приносехъ и о попехъ, 113—116; о святомъ причащеню святыхъ таинъ, 115—120; о поминкохъ по умершимъ, 119—138; о кадилѣ, 137—140; о свѣчахъ 139—142; о десятеромъ Божиимъ приказаню Жидомъ, 141—148; о правилахъ 148—149; о чернечествѣ, 150—159; о постехъ и о мясоядении, 159—169; о сѣмени женскомъ, 169—173; о науцѣ, 173—174; о вѣрѣ и учинкахъ, 174—176; прикладъ чернечскому житію—Іосѣи, 176—182).

Столбцы.

IV.—Берестейскій соборъ и оборона его. Сочиненіе Петра Скарги. Два текста: Польскій и Западно-Русскій. . . . . 183—328

Столбцы.

Synod Brzeski 185
Namowa posłow krola i. m. do oddzielonych w Brześciu, ktorzy synodś. rozrywać chcieli 195
List vniey świętey . . . 219
Obrona synodu Brzeskiego . 227

Iż ten synod porządnie y prawnie sgromadzony był. Rozdział I. 229
Iż nie była winna rzecz świetckim się z taką vniją opowiedać. R. II 235
Jako monarchia abo iedynow władztwo kościelne w Ewangeliey fundowane iest. R. III . 243
Jako rząd y przełożeństwo iednego pasterza z Piotrem ś. nie vmarlo, ale na Rzymskich biskupach y papieżach stanęło. R. IV 249
Iż tey zwierzchności swoiey Rzymski biskup vżymał nad wszytkiego świata kościoły—świadectwo Greckich doktorow. R. V 261
Jako biskupi ze wszystkiego chrześciaństwa do Rzymu appellowali; y o prawie kościelnym, o tym napisanym y w Ruskich Prawidłach oycow świętych nalezionym. R. VI . 263
O Grekach y patryarchach Carogrodzkich, iako długo w iedności kolcie ney y pod posłuszeństwem papieskim żyli, y iako się od niego odrywaiąc zasię wracali. R. VII . . . 267
O ostatnim ziednoczeniu Grekow na synodzie Florenskim. Rozdział VIII. 281
Co się działo z Greki y z Carogrodzkim państwem po synodzie Florenckim — powieść Gennadyusza, patryarchy Carogrodzkiego, R. IX 291

Описаніе и оборона събору Рускаго Берестейского . . . 183
Предмова до чытельника . —
Соборъ Берестейскій . . 186
Речъ пословъ его королевской милости 196

Листъ уніи святое . . . 220
Оборона събору Берестейского 228
Ижъ тотъ соборъ порядне и правне згромажоный былъ. Роздѣлъ I 230
Ижъ не была винная речъ светскимъ се съ такою унією оповедать. Р. 2 236
Яко монархія або единовластво церковное въ Евангеліи фундовано естъ. Р. 3 . . . 244
Яко рядъ и преложенство одного пастыра съ Петромъ светымъ не умерло, але на Рымскихъ бискупахъ и папежахъ стануло. Р. 4. . . . 250
Ижъ тое зверхности своее Римскій бискупъ уживалъ надъ всего свѣта костелы—свѣдоцство Кгрецкихъ докторовъ. Р. 5 262
Яко бискупы зо всего христіанства до Риму апелевали; и о правѣ костелномъ, о томъ написаномъ и въ Рускихъ Правилахъ отцовъ светыхъ найденомъ. Р. 6. 264
О Грекахъ и патріархахъ Царогородскихъ, яко долго въ единости церковной и подъ послушенствомъ папежскимъ жыли, яко се одъ него одриваючи зась ворочалисе. Р. 7. 268
О остатнемъ зъедноченю Кгрековъ на сынодѣ Флорентейскомъ. Роздѣлъ 8 . . . 282
Што се дѣяло зъ Греки и съ Царогородскимъ панствомъ по соборѣ Флерентейскомъ—повѣсть Генадея, патріярхи Царогородского. Р. 9 . . .

Столбцы.

Upominanie tegoż Gennadyusza do swoich Grekow, y zatym do narodow Ruskich y innych. R. X 297
Upominanie chrześciańskie do Ruskich narodow. R. XI. 305
Przestroga na potwarzy przeciwnikow synodu Brzeskiego. R. XII 317

Упоминане тогожъ Генадея до своихъ Кгрековъ, и затымъ до народовъ Рускихъ и иныхъ. Р. 10 298
Оупоминанье христіянское до Рускихъ народовъ. Р. 11. 306
Пересторога на потвары противниковъ собору Берестейского. Р. 12 318

V.—Ekthesis ado Krotkie zebranie spraw, ktore się dzialy na partykularnym, to iest, pomiastnym synodzie w Brześciu Litewskim. Православное полемическое сочиненіе 1597 года . . . . . 329—376

(Przedmowa pomienioney sprawy, 331– 334; pierwszego dnia synodu co się działo, 334—336; paranagnosticum pierwsze, 336—337; wtorego dnia co się działo, 338; paranagnosticum wtore, 338—339; trzeciego duia to było, 339—340; kopije własna pisania, ktore dniem przed synodem posłane, 342—344; paronagnosticum trzecie, 345; первая рѣчь великаго протосингела Константинопольской Церкви Никифора, 346—354; рѣчь Кіевскаго архимандрита Никифора, 354—360; przyczyny odstąpienia, ktore skrycie władykowie vczynili bez wiadomości chreściańskiego mnostwa narodu Roskiego, czego posłowie z opowidaniem poświadczaią, 355—357; panowie posłowie, 357—358; summa wszytkich instrukciy poselskich, 358—360; czwartego dnia było, 361—371; вторая рѣчь великаго протосингела Константинопольской Церкви, 362—371; apofasis, to iest dekret, ktory składa odstępuiących Wschodniey cerkwie, 371—372; ogłoszenie dekretu, 372—373; подписи участниковъ въ Берестейскомъ православномъ соборѣ 373—376).

VI.—Отвѣтъ (отписъ) клирика Острожскаго Ипатію Потею 1598 года . . . . . 377—432

(До чителника 378—382; предмова листу до отца епископа, 382—384: листъ 384—432).

VII.—Исторія о разбойничьемъ Флорентійскомъ соборѣ, изданная клирикомъ Острожскимъ въ 1598 году . . . . . 433—476

VIII.—Антиризисъ или Апологія противъ Христофора Филалета. Въ двухъ текстахъ: Западно-Русскомъ (1599) и Польскомъ (1600) . . . . . 477—982

(Посвященіе Льву Сапѣгѣ, 478—481; przedmowa do czytelnika, 482—491; подробный разборъ «Апокрисиса»,

Столбцы.

съ выписками изъ «Филалета» и «отказами» ему 491—950; замкненье, съ прозбою и зъ упоминаньемъ до всихъ православныхъ хрестіянъ набоженства Рымского и Руского (Zamknienie), 949—982).

IX.—Листъ Ипатія Потѣя къ князю Константину Константиновичу Острожскому, 3 іюня 1598 года. Въ двухъ текстахъ: Западно-Русскомъ и Польскомъ . . . 983—1040

X—Отвѣтъ (отписъ) Ипатія Потея клирику Острожскому, 1598—1599 года. Вѣдвухъ текстахъ: Западно-Русскомъ и Польскомъ . . . . . 1041—1122

XI.—Посланіе до Латинъ изъ ихъ же книгъ. 1582 года . . . . . 1123—1148

(Христово смиреніе, 1123—1128; пишется папа—слуга слугъ Божиихъ. А чомужъ въ корунѣ трегубей пануе? 1128—1129; выбранье на папежство и окорунованіе его, 1129—1130; о неволи цесарской отъ папежа, 1130—1132; рада епископъ трехъ., яко до папы, радячи ему, писали до него, 1132—1135).

XII.—Ἀντιγραφή albo odpowiedź na script vszczypliwy, przeciwko ludziom starożytney religiey Græckiey od apostatow cerkwie Wschodniey wydany, ktoremu tituł: „Heresiæ, Ignorancię y Politika popowymieszczan bractwa Wileńskiego“, tak też y na książkę, rychlo potym ku obiaśneniu tegoż scriptu wydaną, nazwiskiem „Harmonią“. Православное полемическое сочиненіе Мелетія Смотрицкаго 1608 года . . . . . 1149—1300

(Epigramma, 1150—1151; посвященіе кн. Янушу Константиновичу Острожскому, 1151—1155; przedmowa do czytelnika, 1155—1163; Rozdział I, w ktorym się zamyka odpowiedź na niektore płonne powieści, vszczypliwe przymowki y niewstydliwie zmyślone przeciwko nam pomowiska, 1164—1184; R. II. O pochodzeniu Ducha Świętego, 1185—1213; R. III. O pośrzednictwie Syna Bożego, 1213—1222; R. IV, w ktorym się zamyka odpowiedź na obiectie abo zadania z strony niektorych obrzędow y ceremoniy cerkwie Greckiey y Rzymskiego kościoła, 1222—1233; R. V. O tym, iż niesłusznie Rzymski kościoł w przasnym chlebie sakrament przyimować roskazuie, y niesłusznie kielich Now Testamentu ludziom świetskim odeymuie, 1233—1 ł. VI. Ktory w pierwszey części traktuie o dusza ego świata zeszłych: ieśli

Столбцы

iuż doskonałą pryięli zapłatę, albo nie; w drugiey zasię części odpowiada na niektore dowody o zmyślonym czyścowym ogniu, 1254—1278; R. VII. W ktorym się zamyka odpowiedź na słowa rzkomo Gennadiusz, patryarchy Constantinopolskiego, ktoremi przemożenie bram piekelnych przeciwko cerkwi Orientalney z odmiany doczesnego szczęścia miarkuie, 1278—1300).

Дополненіе къ Посланію до Латинъ изъ ихъ же книгъ . . . . . 1301—1308

(Вѣрши прикладныи).

страницы

Указатель . . . . . 1—104

(Лица и мѣста, предметы и реченія).

Примѣчанія . . . . . 1—96

Ошибки подлинника,

неоговоренныя въ подстрочныхъ примѣчаніяхъ.

Столбецъ.	Строка.	Напечатано:	Нужно:
418	14 сн.	Амоса (эта ошибка есть и въ 1-й книгѣ)	Амона
1127	9 сн.	третемъ	точнѣе: 36
1288	14 сн.	Iana XIII	Iana XXIII
—	3 сн.	Ian 13	Ian 23

ЗАМѢЧЕННЫЯ ОПЕЧАТКИ.

Столбецъ.	Строка.	Напечатано:	Нужно:
39	7 св.	идеже	«идеже
146	18 св.	Манахійскый	манахійскыи (=подобно Маниxеямъ)
221	9 св.	Piotra ś.	(Piotra ś.)
244	20 св.	учителевъ	(учителевъ)
311	24 св.	po Isydorze	(po Isydorze)
349—350	11 сн.	Сомпану	Сомнану
357	въ пагинаціи вывалилась первая цифра: 3		
464	11 св.	судій,	судій),
—	12 св.	мѣста)	мѣста
472	8 св.	наболшій	на болшій
545	3 св.	шесть	шесть—
—	2 св.	тры	тры—
595	8 св.	вееводы	воеводы
813	14 св.	ослепъ,	ослепъ
814	11 св.	oślep,	oślep
862	20 сн.	portalille	portatille
1122	14 св.	mowiąć:	mowiąc:
1127—1128	3 сн.	od	ad
1208	1 сн.	o Duchu Ś.,	o Duchu Ś.),
1209	1 св.	ne),	ne,
1246	19 св.	Gelazuis	Gelazius
1284	11 сн.	dopomogłly	dopomogły
32 (Указ.)	8 сн.	1156	1556
74	12 св.	«церемонія»	«усправедливене»
96	27 св.	συνήχθεια	συνήχθεια

ПОСЛАНІЕ

ВЕНЕЦІАНСКАГО АРХІЕПИСКОПА ДОМИНИКА КЪ АНТІОХІЙСКОМУ ПАТРІАРХУ ПЕТРУ ОБЪ ОПРѢСНОКАХЪ

ВЪ РУССКОМЪ ПЕРЕВОДѢ XVI ВѢКА [1].

(на обор. 181) Посланіе Домника архіепіскопа Венетийского [2], еже посла къ святѣйшему патрнярху великіа Антиохіа киръ Петру, о опрѣсноку жь и о прочіихъ своихъ [3].

Превысокаго престола, еже во Антіохійской церкви, п'рьвопрестолному и великому патрнярху и апостоломъ ѡбразному мужу Петру. Домникъ милостію Божіею Граденскій и Акилинскія церкви архіепіскопъ.

Всякою любовию и говѣніемъ и образомъ в'рьныя жертвы твою светыню срамлятися и почитати и молитвы приносити, отъ церкви вашея благоговѣнію и любъви поучаемся, яже нашея матере Римскіа церкве сестра есть и познавается, основателемъ ея, врьховнымъ

Γράμμα Δομινίκου πατριάρχου Βενετίας πρὸς τὸν Ἀντιοχείας πατριάρχην [4].

Τῷ τῆς ὑψηλοτάτης ἁγίας καθέδρας τῆς Ἀντιοχέων ἐκκλησίας προεδρεύοντι, ὑπερόχῳ πατριάρχῃ, μεγάλῳ καὶ ἀποστολικῷ ἀνδρὶ, Δομίνικος χάριτι Θεοῦ τῆς Γραδένσης [5] καὶ Ἀκυλίας ἐκκλησίας πατριάρχης.

Ι. Ἀπάσης ἐφέσεως καὶ εὐλαβείας εὐχῇ [6] μετὰ προσχήματος πιστοτάτης λατρείας τὴν σὴν ἁγιότητα αἰδεῖσθαι καὶ σεβάζεσθαι τῇ τῆς ὑμετέρας ἐκκλησίας εὐλαβείᾳ καὶ φιλίᾳ παραινούμεθα, ἥτις τῆς ἡμετέρας μητρὸς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας ἀδελφὴ γνωρίζεται καὶ ταῖς τοῦ θεμελιωτοῦ αὐτῆς ἀριστείαις, τοῦ

[1] Это Посланіе было напечатано въ первой книгѣ «Памятниковъ полемической литературы», въ Примѣчаніяхъ (стр. 3), но безъ начала. Здѣсь оно воспроизводится по новому и полному списку, рядомъ съ Греческимъ текстомъ. Разночтенія же (Ч.) приводятся по списку, принадлежащему б. Чертковской библіотекѣ [2] на полѣ: «арцибискупъ Венацкій» [3] NB. черный (такъ-называемый «жирный») шрифтъ служитъ предупрежденіемъ, что напечатанныя имъ строки или буквы въ оригиналѣ писаны киноварью [4] codex reg. Scorialensis: Δομινίκου πατριάρχου Γραδένσης καὶ Ἀκυληίας ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Ἀντιοχείας πατριάρχην περὶ τοῦ ἀζύμου ἄρτου [5] Cotelerius: Γρανδέσης [6] Cot. εὐχὴν

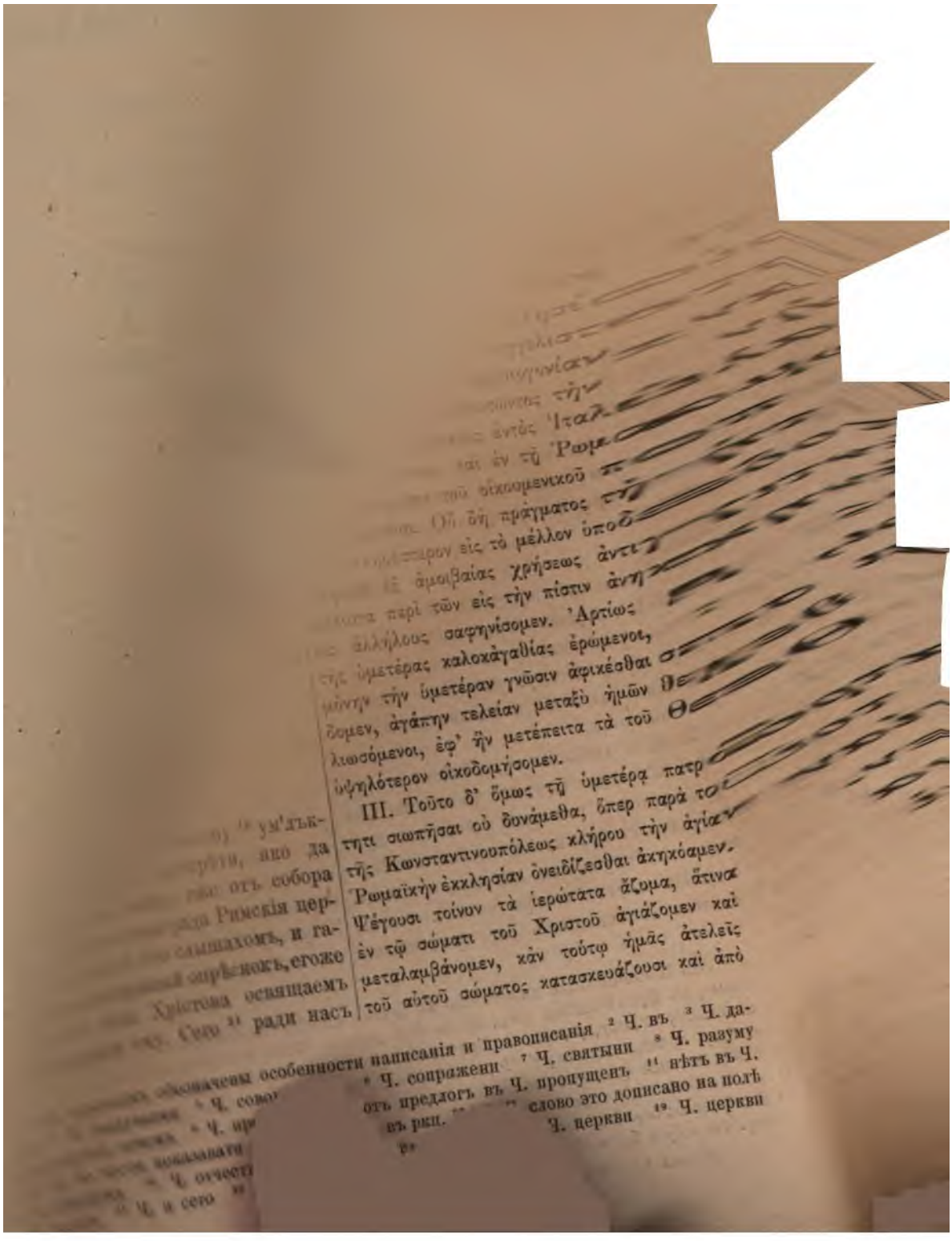

ьшенѣхъ и неисправленѣхъ о Христовѣ творятъ, и отъ сово- я святыхъ церквей отлученыхъ [1] мутъ, еже бо кроме смешенія опрѣснокъ творимъ, и благода- кер'тву приношаемъ имъ. Понеже рѣсночное обыченіе [3] не токмо ьскымъ, но и Христовѣмъ преда- ер'жимо. Обаче кваснаго хлѣба ное размѣшеніе отъ святыхъ пра- ыхъ отець въсточнымъ (об. 182) ъ предано есть и увѣрено и съдръжится, оба обычая вѣрна заемъ и разумъ духовне здраво [4] емъ. Ибо и [5] квасное и брашное еніе, еже восточныа съд'ръжитъ [6] въплощен'наго Слова являютъ во: просто же тѣсто опрѣсное [7], творимъ во церкви Римской [8], человѣческыя плоти, еюже бо- самое размѣсити изволи, безъ являя [9].

ради да [10] запретить [11] твое [12], яже [13] тако безъ страха свя- [14] и апостольская уставления не ютъ, еже бо паче укрепити по- ь, то вами укрѣплен'ная разсы- , и самое то [15] основаніе раско- ь [16]. И туне ли Петръ и Павелъ ліи проповедаша, да аще вся ыя церкви отъ правыя вѣры и 'ныя жизни лишени суть? Къ сей ѣре никтоже приходить, аще не тенъ [18] будетъ тѣлу и крови Хрі- якоже Самъ рече [19]: «аще не ясте Сына Человѣческаго и крови Его те, не имате живота въ собѣ» [20]. убо опрѣсного хлѣба приношеніе тѣло Христово, мы вси тужди [21] кивота. Спя убо отъ вашего свя-

τῆς ἑνότητος τῆς ἐκκλησίας κρίνουσιν ἀφωρισμένους· ὅτιπερ ἄνευ μίξεως ζύμης τὴν εὐχαριστίαν θύομεν. Ὅπου ἡμεῖς τὴν ἑνότητα τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας φυλάξαι χωρὶς οἱουδηποτοῦν σχίσματος ἐπιθυμοῦντες, ἐς τὰ μάλιστα τὴν τῶν ἀζύμων συνήθειαν, οὐ μόνον τῇ ἀποστολικῇ, ἀλλὰ μὴν καὶ αὐτῇ δὴ τοῦ Κυρίου κατέχομεν παραδόσει. Ὅμως ἐπεὶ ἡ τοῦ ἐνζύμου ἄρτου ἱερὰ φύρασις παρὰ τῶν ἁγιωτάτων καὶ ὀρθοδόξων πατέρων τῶν ἀνατολικῶν ἐκκλησιῶν ληφθεῖσα πιστεύεται καὶ νομίμως σχεθεῖσα, ἑκατέραν συνήθειαν πιστῶς συνιῶμεν καὶ συνέσει πνευματικῇ ὑγιῶς διαβεβαιῶμεν. Ἡ γὰρ τῆς ζύμης καὶ τῆς ἀλεύρου φύρασις, ᾗ αἱ τῆς ἀνατολῆς χρῶνται ἐκκλησίαι, τὴν τοῦ σαρκωθέντος Λόγου ἐμφαίνουσιν οὐσίαν· καὶ τὸ ἁπλοῦν φύραμα τῶν ἀζύμων, ὅπερ ἡ τῶν Ῥωμαίων κρατεῖ ἐκκλησία, τὴν καθαρότητα τῆς ἀνθρωπίνης σαρκὸς, ἣν ἡ θεότης αὐτῇ ἑνῶσαι ηὐδόκησεν, ἀναντιῤῥήτως παρίστησιν.

IV. Ἐπιτιμητέοι τοίνυν παρὰ τῆς ὑμετέρας πατρότητος οἱ οὕτως ἀναιδῶς τοῖς ἱεροῖς καὶ ἀποστολικοῖς θεσπίσμασι ἀντιλέγοντες, καὶ ἐν ὅσῳ οἰκοδομεῖν διανοοῦνται, οὐ μόνον τὰ οἰκοδομημένα [22] καθαίρουσιν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ θεμέλιον διορύττουσι. Μάτην γὰρ οἱ μακαριώτατοι Πέτρος καὶ Παῦλος τὴν Ἰταλίαν ἐκήρυξαν, εἰ πᾶσα ἡ δυτικὴ ἐκκλησία ἀπὸ τῆς εὐδαιμονίας τῆς ἀϊδίου ζωῆς ὑστερεῖται, πρὸς ἣν οὐδεὶς ἀφικνεῖται, ἐὰν μὴ μέτοχος γένηται τοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ, καθὼς Αὐτὸς διεμαρτύρατο· ἐὰν μὴ ἐσθίητε τὴν σάρκα τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὸ αἷμα Αὐτοῦ πίνητε, οὐχ ἕξετε ζωὴν ἐν ὑμῖν. Εἰ οὖν ἡ τοῦ ἀζύμου ἄρτου προσφορὰ σῶμα Χριστοῦ οὐ τυγχάνει, ἡμεῖς ἅπαντες ἀλλότριοί ἐσμεν τῆς ζωῆς. Τούτων τοίνυν παρὰ τῆς ἁγιότητος

Ч. нѣтъ [2] въ Ч. нѣтъ [3] Ч. обычаніе [4] въ Ч. опущено [5] въ Ч. нѣтъ [6] Ч. восодержатъ [7] Ч. прѣсное [8] въ Ч. опущено [9] Ч. являетъ [10] въ Ч. нѣтъ апрети [12] Ч. отчествіе [13] Ч. иже [14] Ч. священная [15] Ч. тое [16] Ч. раскопаютъ . нѣтъ [18] Ч. причастникъ [19] Ч. рекъ [20] Ч. себѣ. Іоан. VI, 53 [21] Ч. чужди ημμένα

щен'ства скоро познаваема въ насъ, съ заповеданіемъ [1] и отъ вашея люб'ви знаменія [2] просимъ увѣдѣти и вашего изволенія хотеніе отписати [3].

По рукописи Императорской Публичной Библіотеки (I, 1, № 29).

ὑμῶν σοντόμως νοουμένων, κατὰ τῆ
ρας στοργῆς σήμαντρα ἐξαιτοῦμεν
τῆς ὑμετέρας γνώμης διδάγματα ἡμ
γράφεσθαι.

Напечатано по изданію: Cor
Will, Acta et scripta quæ de contro
Ecclesiæ Græcæ et Latinæ sæculo u
mo composita extant. Lipsiæ et Mar
1861 (стр. 205—208). *Срвн. та*
Johannis Baptistæ Cotelerii—
siæ Græcæ monumenta. Tomus secu
Lutetiæ Parisiorum, 1681 (стр. 108—

[1] въ Ч. вм. «съ заповеданіемъ»—«исповѣдуемъ» [2] Ч. знаменіе [3] Ч. описати

ОТПИСАНІЕ

АНТІОХІЙСКАГО ПАТРІАРХА ПЕТРА ВЕНЕЦІАНСКОМУ АРХІЕПИСКОПУ ДОМИНИКУ

ВЪ РУССКОМЪ ПЕРЕВОДѢ XVI ВѢКА [1].

(183) Отписаніе святѣйшаго патриярха Петра ко [2] Домнику архиепископу Венедійскому [3], противу писанію его послан'ному [4].

Честному и равноангелному владыце и духовному брату нашему архиепископу Грандейскому, еже есть Акилия, намъ же о Христе возлюблен'ному Домнику— Петръ, милостию Божіею патриярхъ Божияго града великия Антиохия.

Много веселіе и духовную радость принесоша намъ твоя священ'ная словеса, преподобне и Богомъ возлюблен'ниче [5], духовный брате и честный владыко! Възвеселихом' бо ся немало, яве отъ нихъ познавше юже [6] о Христе любовъ твою и православную мудрость боговозлюбленія твоего. И понеже пишеши

Ἐπιστολὴ ἀντίγραφος Πέτρου πατριάρχου Θεουπόλεως μεγάλης Ἀντιοχείας πρὸς τὸν ἀρχιεπίσκοπον Ἀκυλίας, ἤτοι Βενετίας, περί τε τοῦ μὴ ἑαυτὸν οἴεσθαι πατριάρχην καὶ περὶ ἀζύμων.

Τῷ σεβασμίῳ ἰσαγγέλῳ δεσπότῃ καὶ πνευματικῷ ἡμῶν ἀδελφῷ, τῷ ἁγιωτάτῳ ἀρχιεπισκόπῳ Γραδένσης, ἤτοι Ἀκυλίας, Πέτρος ἐλέῳ Θεοῦ πατριάρχης Θεουπόλεως μεγάλης Ἀντιοχείας.

Ι. Πολλῆς ἡμῖν εὐφροσύνης καὶ μεγάλης πνευματικῆς ἀγαλλιάσεως αἴτια τὰ σὰ καθέστηκεν ἱερὰ γράμματα, ἱερώτατε καὶ θεοφιλέστατε πνευματικὲ ἀδελφὲ καὶ τίμιε δέσποτα. Ἐχάρημεν γὰρ οὐ μικρῶς τῷ ὄντι, τὸ εἰλικρινὲς ἐξ αὐτῶν καταμαθόντες τῆς ἐν Χριστῷ ἀγάπης σου καὶ τὸ ὀρθόδοξον φρόνημα τῆς θεοφιλίας σου· κἂν ὁ περὶ τῶν

[1] Это Отписаніе было напечатано въ первой книгѣ «Памятниковъ полемической литературы», въ Примѣчаніяхъ (стр. 3—8). Здѣсь оно воспроизводится по новому и полному списку, рядомъ съ Греческимъ текстомъ. Разночтенія же (Ч.) приводятся по списку, принадлежащему б. Чертковской библіотекѣ [2] въ Ч. нѣтъ этого предлога [3] Ч. Венацкому [4] NB. черный (или «жирный») шрифтъ служитъ предупрежденіемъ, что набранныя имъ строки или буквы въ оригиналѣ писаны киноварью [5] Ч. возлюбленне, и [6] Ч. яже

щен'ства скоро познаваема въ насъ, съ заповеданіемъ [1] и отъ вашея люб'ви знаменія [2] просимъ увѣдѣти и вашего изволенія хотеніе отписати [3].

По рукописи Императорской Публичной Библіотеки (I, 1, № 29).

ὑμῶν συντόμως νοουμένων, κατὰ τῆς ἡμετέρας στοργῆς σήμαντρα ἐξαιτοῦμεν καὶ τὰ τῆς ὑμετέρας γνώμης διδάγματα ἡμῖν ἀντιγράφεσθαι.

Напечатано по изданію: Cornelius Will, Acta et scripta quæ de controversiis Ecclesiæ Græcæ et Latinæ sæculo undecimo composita extant. Lipsiæ et Marpurgi, 1861 (стр. 205—208). *Срвн. также:* Johannis Baptistæ Cotelerii—Ecclesiæ Græcæ monumenta. Tomus secundus. Luteciæ Parisiorum, 1681 (стр. 108—111).

[1] въ Ч. вм. «съ заповеданіемъ»—«исповѣдуемъ» [2] Ч. знаменіе [3] Ч. описати

хощу, но яко равно ангеломъ [1] и велика архиерея Божіа писаніе твое [2] честию подоб'ною пріяхъ и целовахъ, понеже бо измлада и до старости священ'ными писаніи въспитахся, и сія прочитая присно упражняяся [3]—о, чюдо!—яко николиже ни до мала обрѣтохъ нѣкіимъ написано, или слышахъ [4], точію нынѣ [5] престольнику Акилинийскому [6], еже есть Венетіа [7], патрияръху [8] наричатися. Пять бо патріяръхъ въ всемъ мире благодатію Божею устроено есть быти: п'ръвый въ Риме, вторый въ Костянтинеграде, третій въ Александріи, четвер'тый во Ан'тіохіи, пятый въ Іерусалиме. Но то [9], ни сій кождо ихъ патрияръхъ наричается. Есть же убо сице: (184) Римскый архиерей папа наричается, Костянтина же града архіепископъ наричается, Александрійскый же папа наричается, единъ же токмо Антіохійскый нареченъ бысть патрияръхъ слышати и зватися; Іерусалим'скый же такожде патрияръхъ наричается. И обрѣсти иматъ се любовь твоя въ всѣхъ списаніихъ [10] яве опасно, аще поищеши.

И внимай [11] се еже глаголю ти. Тѣло человѣчье единою главою водимо есть, въ немже уди мнози суть, и вси пятми чув'ствы устраяются; чувства же суть: зрѣнія, обоняніе, слухъ, вкусъ [12], осязаніе. Тѣло же [13] Хрістово, еже есть вѣрныхъ [14] церковь, различными языкы яко уды съставляема есть, и яко пятми чув'ствы предречен'ными престолы устрояема и направляема, единою главою носима есть, Самѣмъ, глаголю, Хрістомъ. И якоже паче пяти чувствъ другое чув'ство нѣсть, такожь паче пяти па-

ἀλλ' ὡς ἰσαποστόλου καὶ μεγάλου ἀρχιερέως Θεοῦ, τὰ γράμματά σου μετὰ τῆς προσηκούσης τιμῆς ἐδέξατο καὶ ἠσπάσατο. Πλήν ἐκ νηπίου μέχρι [15] γήρως τοῖς ἱεροῖς ἐντραφεὶς γράμμασι καὶ τῇ τούτων ἀναγνώσει σχολάζων ἀεί, οὐδέπω οὐδαμοῦ παρ' οὐδενὸς ἔμαθον ἢ ἤκουσα μέχρι τῆς ἄρτι, τὸν πρόεδρον Ἀκυλίας, ἤτοι Βενετίας, πατριάρχην ὀνομάζεσθαι. Πέντε γὰρ ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ ὑπὸ τῆς θείας ᾠκονομήθη χάριτος εἶναι πατριάρχας, τὸν Ῥώμης, τὸν Κωνσταντινουπόλεως, τὸν Ἀλεξανδρείας, τὸν Ἀντιοχείας καὶ τὸν Ἱεροσολύμων. Ἀλλ' οὐδὲ τούτων ἕκαστος κυρίως πατριάρχης καλεῖται, καταχρηστικῶς δέ. Ἀνακηρύττονται δὲ· ὁ μὲν ἀρχιερεὺς τῆς Ῥώμης πάπας, ὁ δὲ Κωνσταντινουπόλεως ἀρχιεπίσκοπος, ὁ Ἀλεξανδρείας πάπας καὶ ὁ τῶν Ἱεροσολύμων ἀρχιεπίσκοπος, μόνος δὲ ὁ Ἀντιοχείας ἰδιαζόντως ἐκληρώθη πατριάρχης ἀκούειν καὶ λέγεσθαι. Καὶ τοῦτο εὑρήσει πολυπραγμονοῦσα ἡ ἀγάπη σου διὰ πάσης γραφῆς ὁμολογούμενον.

IV. Καὶ πρόσχες, ὃ λέγω. Τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου ὑπὸ μιᾶς ἄγεται κεφαλῆς, ἐν αὐτῷ δὲ μέλη πολλά, καὶ πάντα ὑπὸ πέντε μόνον οἰκονομεῖται αἰσθήσεων· αἱ δέ εἰσιν ὅρασις, ὄσφρησις, ἀκοή, γεῦσις καὶ ἁφή. Καὶ τὸ σῶμα δὲ πάλιν τοῦ Χριστοῦ, ἡ τῶν πιστῶν λέγω ἐκκλησία, ἐν διαφόροις ὥσπερ μέλεσι συναρμολογούμενον [16] ἔθνεσι καὶ [17] ὑπὸ πέντε αἰσθήσεων οἰκονομούμενον [18], τῶν εἰρημένων μεγάλων θρόνων, ὑπὸ μιᾶς ἄγεται κεφαλῆς, Αὐτοῦ φημὶ τοῦ Χριστοῦ. Καὶ ὥσπερ ὑπὲρ τὰς πέντε αἰσθήσεις ἑτέρα τις αἴσθησις οὐκ ἔστιν, οὕτως οὐδὲ ὑπὲρ τοὺς

[1] Ч. равна ангеломъ [2] этихъ двухъ словъ въ Ч. нѣтъ [3] послѣ сего въ Ч. прибавленъ союзъ «и» [4] этихъ двухъ словъ въ Ч. нѣтъ [5] Ч. до нынѣ [6] Ч. престолника Акилійскаго [7] Ч. Венаціа [8] Ч. патрияръхъ [9] Ч. ни той [10] Ч. писаніяхъ [11] Ч. вонми [12] Ч. вкушеніе [13] послѣ сего въ Ч. добавлено: «паки» [14] этого слова въ Ч. нѣтъ [15] въ другихъ καὶ μέχρι [16] въ иныхъ συναρμολογουμένη [17] въ иныхъ ὡς и καὶ ὡς [18] въ иныхъ οἰκονομουμένη

триярхъ другый патриярхъ [1] не можетъ быти никтоже. Пятми же сими престолы, имиже яко чувствы сущіимъ [2] въ телеси Хрістове, вси уди, сирѣчь вся очьствія [3] языкъ, еже по всѣхъ мѣстехъ епіскопи сутъ, яко единою главою Хрістомъ истиннымъ Богомъ нашимъ устрояеми и боголѣпно водими и [4] правою славою [5] и единою вѣрою съставляеми и направля(об. 184)еми отъ нея.

А еже [о] поседанію, яко седаеши одесную блажен'наго папы, оправдаеши себе и пишеши, да патриярха именуемъ тя, — приемлемъ и се. Но слыши о семъ, како епіскопи и архіереи [6] отца нарицати слово навыче вѣрно; пер'венствующихъ же на всякомъ соборе началники и п'ръвосѣдал'никы навыче именовати. По сему же слову подобаетъ и тобѣ патриярху нарицатися [7], понеже п'ръвый въ соборе Римстемъ обретаешися, якоже и въ насъ п'ръвый во діяконехъ архидияконъ нарицается. Понеже бо како инако возможно есть намъ шестаго возвести [8] патриярха, не сущу шестому чув'ству въ телеси, якоже рѣхомъ? Ктомужь д'ръжавы многыя и великы въ мире [9] суть, паче твоея д'ръжавы, иже митрополиты и архіепископы водими и направляеми на благочестіе. Въспомяни и се, колика и [10] велика есть паче твоея д'ръжавы Бол'гарская страна?! Колика же паче [11] Вавилонія великая и Гомогиръ [12], еже есть Хорасанъ [13], и прочіи восточныя страны, въ нихже архиепіскопи нами поставлени [14] сутъ и митрополити, имѣюще подъ собою епіскопи?! Но ни единъ отъ нихъ патриярхъ нарицается. И о семъ убо дозде доволно есть.

πέντε πατριάρχας ἕτερον πατριάρχην δώσει τις εἶναι. Ὑπὸ γοῦν τῶν πέντε τούτων θρόνων, τῶν ὥσπερ αἰσθήσεων ὄντων ἐν τῷ σώματι τοῦ Χριστοῦ, πάντα τὰ μέλη, ἤγουν πᾶσαι αἱ πατριαὶ τῶν ἐθνῶν, καὶ αἱ κατὰ τὸν τόπον ἐπισκοπαὶ οἰκονομοῦνται καὶ θεοπρεπῶς διεξάγονται, ὥσπερ ἐν μιᾷ κεφαλῇ, Χριστῷ τῷ ἀληθινῷ Θεῷ ἡμῶν, δι' ὀρθοδόξου καὶ μιᾶς πίστεως συναρμολογούμεναι καὶ ἀγόμεναι ὑπ' αὐτοῦ [15].

V. Εἰ δὲ ἐκ τοῦ καθῆσθαί σε ἐκ δεξιῶν τοῦ μακαριωτάτου πάπα δικαιοῖς σεαυτὸν, ὡς ἔγραψας, πατριάρχην καλεῖσθαι, δεχόμεθα καὶ τοῦτο. Ἀλλ' ἄκουσον, πῶς τοὺς ἐπισκόπους καὶ ἀρχιερεῖς πατέρας ὁ πιστὸς οἶδε λόγος καλεῖν, τοὺς δὲ πρωτεύοντας ἐν ἑκάστῃ συνόδῳ ἐξάρχους καὶ πρωτοθρόνους καὶ προέδρους εἴωθεν ὀνομάζειν. Καθ' ὃν δὴ λόγον εἰκὸς καί σε πατριάρχην καλεῖσθαι ἅτε τὰ πρῶτα τῆς Ῥωμαϊκῆς φέροντα συνόδου, καθὼς καὶ παρ' ἡμῖν ὁ πρῶτος τῶν διακόνων καλεῖται ἀρχιδιάκονος. Ἐπεὶ πῶς ἂν ἄλλως ἕκτον ἐπεισάγειν δυνησόμεθα πατριάρχην, μὴ οὔσης ἕκτης, ὡς εἴρηται, αἰσθήσεως ἐν τῷ σώματι; καὶ ταῦτα πολλῶν καὶ μεγάλων ἐν τῷ κόσμῳ οὐσῶν ὑπὲρ τὴν σὴν ἐνορίαν ἐπαρχιῶν καὶ χωρῶν, ὑπὸ μητροπολιτῶν καὶ ἀρχιεπισκόπων ῥυθμιζομένων καὶ μεταγομένων πρὸς θεοσέβειαν. Ἀναλόγισαι γὰρ, ὅσον μείζων τῆς κατὰ σὲ χώρας ἡ Βουλγαρία, ὅσον δὲ ταύτης πάλιν Βαβυλὼν ἡ μεγάλη, καὶ Ῥωμάγυρις [16] ἤτοι τὸ Χοροσὰν, καὶ αἱ λοιπαὶ τῆς ἄλλης ἀνατολῆς ἐπαρχίαι, ἐν αἷς ἀρχιεπίσκοποι παρ' ἡμῶν πέμπονται καὶ καθολικοὶ, χειροτονοῦντες ἐν ἐκείνοις τοῖς μέρεσι μητροπολίτας ἔχοντας ὑπ' αὐτοὺς ἐπισκόπους πολλούς· ἀλλ' εἷς ἐξ αὐτῶν πατριάρχης οὐκ ἐκλήθη ποτέ. Ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων ἐν τούτοις.

[1] этихъ двухъ словъ въ Ч. нѣтъ [2] Ч. чювствомъ сущимъ [3] Ч. отечествія. Псал. XCV, 7 [4] въ Ч. нѣтъ этого союза [5] Ч. главою [6] Ч. архиерея [7] Ч. именоватися [8] Ч. вовести [9] Ч. въ Римѣ [10] этого союза нѣтъ въ Ч. [11] Ч. паки [12] Ч. и Ромогиръ [13] Ч. Хоросанъ [14] Ч. поставляеми [15] αὐτῆς [16] Ῥωμόγυρις

Имать же [1] **и о семъ писаніе, свя-щенство ти** [2], **о святемъ и блажен'немь патриярси Костянътинаграда, яко бла-гочестную Римскую** ‖(185) **церковь похуляетъ и поношаетъ и облогаетъ опрѣснаго** [3] **ради приношенія, и сего ради паче отлучаетъ васъ отъ п'равыя и непорочныя вѣры, еже вмѣсто тѣ-ла Господня приемлете обычно, и отъ самого честнаго тѣла владычняго от-секаетъ, сирѣчъ отъ святыя соборныя церкви, енжь** [4] **правило содръжите съ всѣми западными церквами, яко главѣ тѣло съ всякымъ послушаніемъ после-дуетъ. Пишеши** [5] **же и о семъ, яко отъ ветхаго ученіа святыхъ апостолъ туждихъ** [6] **творимъ, иже опрѣснаго ра-ди предания, и не точію отъ самѣхъ апостолъ, но отъ** [7] **Самого Владыкы нашего Христа прияхомъ, глаголете. И не яко не вѣдуще, но вѣдяще** [8], **яко вси, иже по** [9] **восточной стране блажен'нїи отци, квасным хлѣбомъ без-кровную ж'ртву творити веляху, иже житиемъ и словомъ и поученіемъ всю вселенную научивше, и яко сию квас-ную ж'ртву, юже мы творимъ, чистую имате, якоже опрѣсную, квасный бо хлѣбъ глаголете, по бывшему насъ ра-ди съв'ршеному человѣку, якоже сущу ему и Богу съвръшен'ну, а еже опрѣс-ная ж'ртва чистоту и бестрастіе Бо-жія Слова вочеловѣченіе являетъ.**

Сіа въ писаніи твоемъ обрѣтохомъ, написано къ намъ глаголюще, о нихже възвещаемъ благоразумно твоей люб'ви: яко не тако преосвящен'ный патриярхъ Костянтинаграда просто на васъ дви-зается и неправославныхъ нарицаетъ васъ, и отсѣкаетъ ‖(об. 185) **отъ святыя и великія церкви, якожь писалъ ми**

VI. Διελάμβανε δὲ ἡ γραφὴ τῆς ἁγιωσύ-νης σου καὶ περὶ τοῦ ἁγιωτάτου καὶ μακα-ριωτάτου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, ὅτι τὴν θεοτίμητον Ῥωμαϊκὴν ἐκκλησίαν ἐξουθενεῖ καὶ διαβάλλει καὶ βλασφημεῖ διὰ τὰ ἄζυμα, ἅτινα εἰς τύπον τοῦ Κυριακοῦ σώ-ματος συνήθως λαμβάνοντες πιστεύετε ἁγι-άζεσθαι, καὶ ὡς ἀλλοτριοῦσθε ὑπ' αὐτοῦ δι' αὐτὰ τῆς ὀρθῆς καὶ ἀμωμήτου πίστεως καὶ αὐτοῦ τοῦ τιμίου δεσποτικοῦ σώματος, ἀποτεμ-νόμενοι τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας, ἧς τῷ κανόνι στοιχοῦντες μετὰ πασῶν τῶν κατὰ τὴν ἑσπέραν ἐκκλησιῶν, ὥσπερ κεφαλῇ σῶμα μετὰ πάσης ὑποταγῆς ἕπεσθε. Προσέκειτο δὲ τῇ γραφῇ, ὅτι καὶ τῆς παλαιᾶς διδασκαλίας τῶν ἀποστόλων ἀλλότριον ποιοῦμεν, οἵτινες τὴν τῶν ἀζύμων παράδοσιν οὐκ ἀπ' αὐτῶν τῶν ἀποστόλων μόνον, ἀλλὰ καὶ Αὐτοῦ τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ παρελάβομεν, οὐκ ἀγνο-οῦντες, ὅτι πάντες οἱ κατὰ τὴν ἀνατολὴν ἀοίδιμοι πατέρες τὴν διὰ τοῦ ζυμίτου ἄρτου ἀναίμακτον θυσίαν ἐγίνωσκον· οἱ καὶ βίῳ καὶ λόγῳ διατρέψαντες καὶ ταῖς διδασκαλίαις πᾶσαν τὴν οἰκουμένην παιδαγωγήσαντες, καὶ ὅτι ταύτην ἁγίαν ἡγούμενοι, ὥσπερ δὴ καὶ τὴν τῶν ἀζύμων· τὸν μὲν ζυμίτην ἄρτον λογίζεσθε τὸν δι' ἡμᾶς γεννώμενον [10] τέλειον ἄνθρωπον, ἅτε δὴ καὶ αὐτὸν ὄντα Θεὸν τέλειον, τὴν δὲ διὰ τῶν ἀζύμων μυσταγω-γίαν, τὸ καθαρὸν καὶ ἀπαθὲς τῆς τοῦ Θεοῦ Λόγου ἐνανθρωπήσεως.

VII. Ταῦτα τῆς γραφῆς ὑπαγορευούσης, ὑπεραπολογούμεθα πρὸς τὴν κατὰ Θεὸν σύ-νεσιν καὶ ἀγάπην σου, ὅτι οὐχ οὕτως ὁ ἁγιώτατος πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ἀποτόμως, ὡς ἔγραψας, τῆς ὑμετέρας ὑπολή-ψεως καταγίνεται καὶ κακοδόξους ὑμᾶς ἀπο-καλεῖ, ἐκτέμνων τῆς ἁγίας καθολικῆς ἐκ-κλησίας· ἀλλ' ὀρθοδόξους καὶ ὁμόφρονας

[1] Ч. Отказъ на опрѣснокн. И можетъ [2] Ч. ваше [3] Ч. опрѣсночнаго [4] Ч. и еже [5] Ч. пишетъ [6] Ч. тужднихъ [7] Ч. и отъ [8] этихъ двухъ словъ въ Ч. нѣтъ [9] Ч. во [10] въ иныхъ γενόμενον

трияр'хъ другый патриярхъ [1] не можетъ быти никтоже. Пятми же сими престолы, имиже яко чувствы сущіимъ [2] въ телесѣ Хрістове, вси уди, сирѣчъ вся очьствія [3] языкъ, еже по всѣхъ мѣстехъ епіскопи сутъ, яко единою главою Хрістомъ истиннымъ Богомъ нашимъ устрояеми и боголѣпно водими и [4] правою славою [5] и единою вѣрою съставляеми и направля (об. 184)еми отъ нея.

А еже [о] поседанію, яко седаеши одесную блажен'наго папы, оправдаеши себе и пишеши, да патриярха именуемъ тя, — приемлемъ и се. Но слыши о семъ, како епіскопи и архіереи [6] отца нарицати слово навыче вѣрно; пер'венствующихъ же на всякомъ соборе началникы и п'ръвосѣдал'никы навыче именовати. По сему же слову подобаетъ и тобѣ патриярху нарицатися [7], понеже п'ръвый въ соборе Римстемъ обретаешися, якоже и въ насъ п'ръвый во діяконехъ архидияконъ нарицается. Понеже бо како инако возможно есть намъ шестаго возвести [8] патриярха, не сущу шестому чув'ству въ телеси, якоже рѣхомъ? Ктомужъ д'ръжавы многыя и великы въ мире [9] суть, паче твоея д'ръжавы, иже митрополиты и архіепископы водими и направляеми на благочестіе. Въспомяни и се, колика и [10] велика есть паче твоея д'ръжавы Бол'гарская страна?! Колика же паче [11] Вавилонія великая и Гомогиръ [12], еже есть Хорасанъ [13], и прочіи восточныя страны, въ нихже архиепископи нами поставлени [14] сутъ и митрополити, имѣюще подъ собою епіскопи?! Но ни единъ отъ нихъ патриярхъ нарицается. И о семъ убо дозде доволно есть.

πέντε πατριάρχας ἕτερον πατριάρχην δώσ
τις εἶναι. Ὑπὸ γοῦν τῶν πέντε τούτ
θρόνων, τῶν ὥσπερ αἰσθήσεων ὄντων ἐν
σώματι τοῦ Χριστοῦ, πάντα τὰ μέλη, ἤγο
πᾶσαι αἱ πατριαὶ τῶν ἐθνῶν, καὶ αἱ κα
τὸν τόπον ἐπισκοπαὶ οἰκονομοῦνται καὶ θε
πρεπῶς διεξάγονται, ὥσπερ ἐν μιᾷ κεφαλ
Χριστῷ τῷ ἀληθινῷ Θεῷ ἡμῶν, δι' ὀρθοδ
ξου καὶ μιᾶς πίστεως συναρμολογούμεναι
ἀγόμεναι ὑπ' αὐτοῦ [15].

V. Εἰ δὲ ἐκ τοῦ καθῆσθαί σε ἐκ δεξι
τοῦ μακαριωτάτου πάπα δικαιοῖς σεαυτ
ὡς ἔγραψας, πατριάρχην καλεῖσθαι, δεχόμε
καὶ τοῦτο. Ἀλλ' ἄκουσον, πῶς τοὺς ἐπ
σκόπους καὶ ἀρχιερεῖς πατέρας ὁ πιστὸς οὗ
λόγος καλεῖν, τοὺς δὲ πρωτεύοντας ἐν ἑκ
στῃ συνόδῳ ἐξάρχους καὶ πρωτοθρόνους
προέδρους εἴωθεν ὀνομάζειν. Καθ' ὃν
λόγον εἰκὸς καί σε πατριάρχην καλεῖσθ
ἅτε τὰ πρῶτα τῆς Ῥωμαϊκῆς φέροντα συν
δου, καθὼς καὶ παρ' ἡμῖν ὁ πρῶτος τ
διακόνων καλεῖται ἀρχιδιάκονος. Ἐπεὶ π
ἂν ἄλλως ἕκτον ἐπεισάγειν δυνησόμεθα π
τριάρχην, μὴ οὔσης ἕκτης, ὡς εἴρητ
αἰσθήσεως ἐν τῷ σώματι; καὶ ταῦτα πολλ
καὶ μεγάλων ἐν τῷ κόσμῳ οὐσῶν ὑπὲρ τ
σὴν ἐνορίαν ἐπαρχιῶν καὶ χωρῶν, ὑπὸ μ
τροπολιτῶν καὶ ἀρχιεπισκόπων ῥυθμιζομέν
καὶ μεταγομένων πρὸς θεοσέβειαν. Ἀναλ
γισαι γάρ, ὅσον μείζων τῆς κατὰ σὲ χώρ
ἡ Βουλγαρία, ὅσον δὲ ταύτης πάλιν Βαβ
λων ἡ μεγάλη, καὶ Ῥωμάγυρις [16] ἤτοι τὸ Χ
ροσάν, καὶ αἱ λοιπαὶ τῆς ἄλλης ἀνατολ
ἐπαρχίαι, ἐν αἷς ἀρχιεπίσκοποι παρ' ἡμ
πεμπονται καὶ καθολικοί, χειροτονοῦντες
ἐκείνοις τοῖς μέρεσι μητροπολίτας ἔχοντ
ὑπ' αὐτοὺς ἐπισκόπους πολλούς· ἀλλ'
ἐξ αὐτῶν πατριάρχης οὐκ ἐκλήθη πο
Ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων ἐν τούτοις.

этихъ двухъ словъ въ Ч. нѣтъ. [1] Ч. чювствомъ сущимъ. [2] Ч. отечествія. Псал. XCV
[3] въ Ч. нѣтъ этого союза. [4] Ч. главою. [5] Ч. архиерея. [6] Ч. именоватися. [7] Ч. вовес
[8] Ч. въ Римѣ. [9] этого союза нѣтъ въ Ч. [10] Ч. паки. [11] Ч. і. Ромогиръ. [12] Ч. Хороса
[13] Ч. поставляеми. [14] [illegible] [15] [illegible]

Имать же [1] и о семъ писаніе, священство ти [2], о святемъ и блажен'немь патриярси Костянътинаграда, яко блогочестную Римскую ‖(185) церковъ похуляетъ и поношаетъ и облогаетъ опрѣснаго [3] ради приношенія, и сего ради паче отлучаетъ васъ отъ п'равыя и непорочныя вѣры, еже вмѣсто тѣла Господня приемлете обычно, и отъ самого честнаго тѣла владычняго отсѣкаетъ, сирѣчъ отъ святыя соборныя церкви, еижь [4] правило содръжите съ всѣми западными церквами, яко главѣ тѣло съ всякымъ послушаніемъ последуетъ. Пишеши [5] же и о семъ, яко отъ ветхаго ученіа святыхъ апостолъ туждихъ [6] творимъ, иже опрѣснаго ради предания, и не точію отъ самѣхъ апостолъ, но отъ [7] Самого Владыкы нашего Христа прияхомъ, глаголете. И не яко не вѣдуще, но вѣдяще [8], яко вси, иже по [9] восточной стране блажен'нїи отци, квасным хлѣбомъ безкровную ж'ртву творити веляху, иже житиемъ и словомъ и поученіемъ всю вселенную научивше, и яко сию квасную ж'ртву, юже мы творимъ, чистую имате, якоже опрѣсную, квасный бо хлѣбъ глаголете, по бывшему насъ ради сав'ршеному человѣку, якоже сущу ему и Богу съвръшен'ну, а еже опрѣсная ж'ртва чистоту и бестрастіе Божія Слова вочеловѣченіе являетъ.

Сіа въ писаніи твоемъ обрѣтохомъ, написано къ намъ глаголюще, о нихже възвещаемъ благоразумно твоей люб'ви: яко не тако преосвящен'ный патриярхъ Костянтинаграда просто на васъ движается и неправославнѣхъ нарицаетъ васъ, и отсѣкаетъ ‖(об. 185) отъ святыя и великія церкви, якожь писалъ ми

VI. Διελάμβανε δὲ ἡ γραφὴ τῆς ἁγιωσύνης σου καὶ περὶ τοῦ ἁγιωτάτου καὶ μακαριωτάτου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, ὅτι τὴν θεοτίμητον Ῥωμαϊκὴν ἐκκλησίαν ἐξουθενεῖ καὶ διαβάλλει καὶ βλασφημεῖ διὰ τὰ ἄζυμα, ἅτινα εἰς τύπον τοῦ Κυριακοῦ σώματος συνήθως λαμβάνοντες πιστεύετε ἁγιάζεσθαι, καὶ ὡς ἀλλοτριοῦσθε ὑπ' αὐτοῦ δι' αὐτὰ τῆς ὀρθῆς καὶ ἀμωμήτου πίστεως καὶ αὐτοῦ τοῦ τιμίου δεσποτικοῦ σώματος, ἀποτεμνόμενοι τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας, ἧς τῷ κανόνι στοιχοῦντες μετὰ πασῶν τῶν κατὰ τὴν ἑσπέραν ἐκκλησιῶν, ὥσπερ κεφαλῇ σῶμα μετὰ πάσης ὑποταγῆς ἕπεσθε. Προσέκειτο δὲ τῇ γραφῇ, ὅτι καὶ τῆς παλαιᾶς διδασκαλίας τῶν ἀποστόλων ἀλλότριον ποιοῦμεν, οἵτινες τὴν τῶν ἀζύμων παράδοσιν οὐκ ἀπ' αὐτῶν τῶν ἀποστόλων μόνον, ἀλλὰ καὶ Αὐτοῦ τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ παρελάβομεν, οὐκ ἀγνοοῦντες, ὅτι πάντες οἱ κατὰ τὴν ἀνατολὴν ἀοίδιμοι πατέρες τὴν διὰ τοῦ ζυμίτου ἄρτου ἀναίμακτον θυσίαν ἐγίνωσκον· οἱ καὶ βίῳ καὶ λόγῳ διατρέψαντες καὶ ταῖς διδασκαλίαις πᾶσαν τὴν οἰκουμένην παιδαγωγήσαντες, καὶ ὅτι ταύτην ἁγίαν ἡγούμενοι, ὥσπερ δὴ καὶ τὴν τῶν ἀζύμων· τὸν μὲν ζυμίτην ἄρτον λογίζεσθε τὸν δι' ἡμᾶς γεννώμενον [10] τέλειον ἄνθρωπον, ἅτε δὴ καὶ αὐτὸν ὄντα Θεὸν τέλειον, τὴν δὲ διὰ τῶν ἀζύμων μυσταγωγίαν, τὸ καθαρὸν καὶ ἀπαθὲς τῆς τοῦ Θεοῦ Λόγου ἐνανθρωπήσεως.

VII. Ταῦτα τῆς γραφῆς ὑπαγορευούσης, ὑπεραπολογούμεθα πρὸς τὴν κατὰ Θεὸν σύνεσιν καὶ ἀγάπην σου, ὅτι οὐχ οὕτως ὁ ἁγιώτατος πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ἀποτόμως, ὡς ἔγραψας, τῆς ὑμετέρας ὑπολήψεως καταγίνεται καὶ κακοδόξους ὑμᾶς ἀποκαλεῖ, ἐκτέμνων τῆς ἁγίας καθολικῆς ἐκκλησίας· ἀλλ' ὀρθοδόξους καὶ ὁμόφρονας

[1] Ч. Отказъ на опрѣсноки. И можетъ [2] Ч. ваше [3] Ч. опрѣсночнаго [4] Ч. и еже [5] Ч. пишетъ [6] Ч. туждихъ [7] Ч. и отъ [8] этихъ двухъ словъ въ Ч. нѣтъ [9] Ч. во [10] въ иныхъ γενόμενον

ся, но православнаго і единомудреннаго васъ имать о съвършенемъ богословіи, животворящія и единосущныя Троицы, и о вочеловѣченіи Господа нашего Іисуса Христа. Се же отлучаетъ васъ опрѣсное разделеніе. О семъ убо страждетъ и болитъ, и скорбитъ, и отвращается васъ како о божественныхъ святыхъ тайнъ, по преданію святыя церкве, не единомудрствуете съ нами, восхваляти четырехъ патріарховъ, и съвършеннымъ хлѣбомъ безкровную жертву творити, якоже исперва сановницы и слуги Слова, святіи апостоли предаша намъ.[1]

Понеже убо нѣкіе опрѣснокумъ причащаются, нѣцыи жертвъ причастницы есть а не новому завѣту. Понеже бо не опрѣсноки пріимъ Господь и благодаривъ преломи и рекъ: пріимите, ядите, сіе есть тѣло Мое, якоже четыри евангелисты единогласно проповѣдаша и предаша. И Павелъ свидѣтельствуетъ глаголя: азъ пріахъ отъ Господа, еже и предахъ вамъ, яко Господь Іисусъ Христосъ въ нощь, въ нюже и преданъ бысть, пріемъ хлѣбъ, и благодаривъ преломи, и рекъ: пріимите и ядите, се есть тѣло Мое, иже за васъ умираемое; сіе творите во Мое воспоминаніе.[2] И прочая. Но опрѣсноки Іудеомъ нѣкогда предаемъ бысть, въ воспоминаніе изшествія ихъ отъ Египта изъ[вѣстна] имъ и творящимъ жертву пресѣченію, и вкушающимъ хлѣба безквасна (186) съ зеліемъ горькимъ и прочимъ. Но христіанамъ не подобаетъ сія творити, ниже Іудеомъ быти. Христосъ бо Іудеомъ и христіаномъ Богъ, Іудейскій же съкрушенъ хлѣбъ, якоже сказахомъ, преданіемъ преломленіе Христово знаменуетъ. Іудеи же не вѣдуще Христа въ воплощеніи Его, ниже Его Божественныя тайны, якоже христіане, не могутъ разумѣти. Христосъ бо Іисусъ, Господь нашъ, Богъ и человѣкъ, Іудеомъ и христіаномъ Богъ, Іудейскій же съкрушенъ хлѣбъ, якоже сказахомъ, преданіемъ преломленіе Христово знаменуетъ. Іудеи же не вѣдуще Христа въ воплощеніи Его, ниже Его Божественныя тайны, якоже христіане, не могутъ разумѣти. Христосъ бо Іисусъ, Господь нашъ, Богъ и человѣкъ, Іудеомъ и христіаномъ

ἡμῶν καὶ τὴν ἐκκλησίαν διαλαμβάνον τῆς ζωοποιοῦ καὶ ὁμοουσίου ἁγίας Τριάδος, καὶ τὴν ἔνσαρκον οἰκονομίαν τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καλῶς ἐπιστάμενος, ἐν οἷς μόνοις σπάζοντες, τῆς τοῦ ἁγίου πνεύματος, ἐκκλησίας καὶ ἀποστόλων καὶ πατέρων, ὅτι μὴ καθ' ἡμᾶς ἀπὸ τῶν θείων γραφῶν καὶ τῶν κανόνων τῆς ἁγίας καθολικῆς ἀποστολικῆς,[3] ἱερᾶς καταφρονοῦμεν, καὶ διὰ τοῦτο ἀφορίζομεν τοὺς ἀποστόλους ἀθετοῦντας τὸν Λόγον τοῦ Θεοῦ ἡμῶν.

VIII. Τὸ γὰρ ἄζυμον ἄζωον τῆς καλῆς φύσεως ὑπάρχει καὶ οὐ τῆς ἐννοίας ἀφθαρσίας. Οὐκ ἔστιν ἄζυμον ἄρτον ὁ Κύριος εὐχαριστῆσαι ἔλαβε καὶ τοῖς μαθηταῖς ἔδωκε, διὰ ἄρτου ἀζύμου οὐ γέγραπται ἐποιήσατο[4] παραδιδόμενος, καὶ Πέτρος ἀπόστολος ὁ ἀκόλουθος λόγου ἐστὶ τοῦ Κυρίου, ὃ καὶ ἐπιστάμεθα, ὅτι ὁ Κύριος Ἰησοῦς ἐν τῇ νυκτὶ ᾗ παρεδίδετο ἔλαβε ἄρτον καὶ εὐχαριστήσας ἔκλασε καὶ εἶπε λάβετε, φάγετε· τοῦτό μου ἐστὶ τὸ σῶμα τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλώμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν· τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν. Καὶ τὸ μὲν ἄζυμον ἐνσάρκου τῆς ἐμῆς Ἐκκλησίας ἐστὶ σύμβολον ἀπαθοῦς καὶ ἀφθάρτου τῆς ἐμῆς Λογότητος· ἐν ἀπαθείᾳ γὰρ ἐποίησε καὶ ἐν ἀφθαρσίᾳ ἐτέλεσε τὸ ἔργον Λόγος. Ὁ δὲ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τελούμενος ἄρτος, ὑπὲρ τῆς κοσμικῆς ἐκκλησίας ἐστὶ καὶ ὑπὲρ τῆς ἐκκλησίας Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τελούμενος ἄρτος ἐστὶ καὶ ὑπὲρ τῆς ἐκκλησίας Λόγου

[1] Лук. I. 2. [2] 1 Коринѳ. XI. 23—24. [3] въ нѣкіихъ [4] въ нѣкіихъ

хлѣбъ сей и чашу сію пиете, смерть Господню возвѣщаете, дондеже пріидетъ»[1]. И Павелъ апостолъ глаголетъ: «чаша благословенія, юже благословяемъ, не причащеніе ли крове Христовы есть? и хлѣбъ, егоже раздробляемъ, не причащеніе ли тѣла Христова есть? Яко тѣло есмы мнози, и отъ единаго хлѣба причащаемся вси» [2].

И разумѣй, преосвящен'ный духовный нашь брате, яко везде хлѣбъ наричается тѣло Господа нашего Ісусъ Христа, понеже исполнь кваса съв'ръшенъ хлѣбъ есть, а не опреснокъ. Ибо опреснокъ яко мертвъ и бездушенъ есть, и несъвръшенъ до конца. Квасъ же въ тѣсто яко брашно влагаемъ, и бываетъ ему яко душа и оживленіе. И како не рещи есть, яко неподобно есть лишеное и мертвое и бездушное, въмѣсто живаго и животвориваго тѣла Господа Спаса нашего Ісусъ Христа, пріимати вѣрующимъ во-Нь! Яве убо есть, яко неподобно творите. Тѣмже убо молю васъ, братіе, не прелщайтеся тако, нижѐ великое дѣло се и прегрешеное съдържите, нижѐ ищете свою волю съвръшити и составити, и победитися сему зле (об. 186) хощете. Но правду паче возлюбите, и побѣжденомъ вамъ быти добромъ, яко прекословіе нѣсть предано намъ отъ звавшего насъ Христа [3]. Аще бо и еще опресноку причащаемся, яве убо есть, яко подъ сѣнію Моисейскаго закона есмы еще, и трапезу Іудейску ямы, а не Божію словесную живую плоть Христову, и намъ насыщену, и единосущну. Аще бо вѣруемъ, яко плоть Христову пріемлемъ и причащаемся съв'ръшенаго въ Божестве и человѣчестве, какова община есть одушевленой и живой плоти Божіи съ

εὐλογίας, ὃ εὐλογοῦμεν, οὐχὶ κοινωνία τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ ἐστί; τὸν ἄρτον ὃν κλῶμεν, οὐχὶ κοινωνία τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ ἐστίν; Ὅτι εἷς ἄρτος, ἓν σῶμα οἱ πολλοί ἐσμεν· οἱ γὰρ πάντες ἐκ τοῦ ἑνὸς ἄρτου μετέχομεν.

IX. Καὶ κατάμαθε, ἱερώτατε πνευματικὲ ἀδελφὲ, ὅτι πανταχοῦ ἄρτος καταγγέλλεται τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου, διὰ τὸ ἐντελὲς καὶ ἄρτιον καὶ οὐκ ἄζυμον. Τὸ γὰρ ἄζυμον νεκρὸν καὶ ἄψυχον καὶ τὸ πᾶν ἐλλιπές. Ἡ δὲ ζύμη, τῷ φυράματι τοῦ ἀλεύρου ἐμβαλλομένη, γίνεται αὐτῷ ὥσπερ ψυχὴ καὶ σύστασις. Καὶ πῶς οὐκ ἄτοπον, τὸ ἐλλιπὲς καὶ νεκρὸν καὶ ἄψυχον, εἰς ζῶσαν καὶ ζωοποιὸν σάρκα τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐκλαμβάνειν τοὺς εἰς Αὐτὸν πιστεύοντας; Μὴ δὴ οὖν οὕτως, ἀδελφοὶ, περὶ τοιούτου μεγάλου πράγματος ἐπισφαλῶς διάκεισθε· μηδὲ τὴν ἰδίαν συστῆσαι ζητοῦντες πρόσληψιν [4], νικᾶν ἐπιθυμεῖτε κακῶς, ἀλλ' ἐστὶν ἃ [5] καὶ ἡττᾶσθαι καλῶς ἀνέχεσθε· ὅτι ἡ πεισμονὴ οὐκ ἐκ τοῦ Καλοῦντος ἡμᾶς, φησὶν ὁ ἀπόστολος. Εἰ γὰρ ἔτι τῶν ἀζύμων μετέχομεν, πρόδηλον, ὅτι ὑπὸ τὴν σκιὰν ἔτι τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου ἐσμὲν καὶ τράπεζαν Ἰουδαϊκὴν ἐσθίομεν, οὐχὶ δὲ Θεοῦ λογικὴν καὶ ζῶσαν σάρκα καὶ ἡμῖν τοῖς πεπιστευκόσιν ἐπιούσιόν τε καὶ ὁμοούσιον. Εἰ δὲ καὶ πιστεύομεν σάρκα Χριστοῦ ἐσθίειν ζῶσαν τοῦ τελείου ἐν θεότητι καὶ ἀνθρωπότητι, τί κοινὸν ἐμψύχῳ καὶ ζώσῃ σαρκὶ Θεοῦ, καὶ ἀψύχοις ἀζύμοις καὶ νεκροῖς; Τὸ γὰρ ἄζυμον οὐκ ἄρτος, οὐ γὰρ ἄρτιον οὐδὲ αὐτοτελὲς, ἀλλ' ἐλλιπὲς καὶ ἡμιτελὲς καὶ δεόμενον τοῦ πληρώματος τῆς προζύμης [6]. Ὁ ἄρτος δὲ ἄρτιος, αὐτοτελὴς, τέλειος καὶ πληρέστατος.

[1] 1 Коринѳ. XI, 26 [2] 1 Коринѳ. X, 16—17 [3] Галат. V, 8: «препрѣвіе не отъ Призвавшаго вы» [4] въ иныхъ πρόληψιν [5] въ иныхъ οὗ [6] въ иныхъ ζύμης

опрѣсным и бездушным и мертвым? Ибо опрѣсок не хлѣб нарицается, понеже несъвършен есть, но неисплнь есть и требует исполненія квса. Хлѣб же съвършен исплнь квса, сій есть съвършен хлѣб.

И разумѣй разделеніе слова, аще хощеши правду познати, и вѣмн разумно, въ опрѣсноси не єдина есть сила животна [1], и живот плоти, сирѣчь тѣла и крвь и кровь плоти и тей Самого Христа ученик Іоанн, ею же ризы Его вкупѣ сполобия, свѣдѣтелствует о словеси сем глаголя въ Откровеніи: тѣло и крвь и кровь три же въ единѣ суть [2], сирѣчь въ плоти Христове. Ибо в' время раздѣленія Христова [3] явлено бысть, єда [4] кровь и вода есть пречистыя Его ребра изтекла [5], вѣмнм пророкову бязиу. Святая же тѣла пребысть въ Божествѣй [6] плоти Его, ежде вѣдущу [7] зѣлна [8] кръва (187) тѣлесъ Святыхъ въскрсе тѣла Господня вашя. Тѣла Христа живимъ въ Нѣмъ ис жизнь и любы [9] плоть пріемлемъ.

Χ. Καὶ ὅτι τῆς ἀναρίσεως τοῦ λίτρου προσέχω, σημειοῦται ἐν τοῖς ἱεροῖς εὐαγγελίοις τὸ ἐπὶ ζωικῇ δυνάμει νεκρὰ γὰρ, ὡς ἐφθάσαμεν εἰπόντες, ἐν δὲ τῷ ἄρτῳ, ἤγουν τῷ σώματι τοῦ Χριστοῦ, ἡ τοῦ ζῆν καὶ ζωοποιεῖν τὴν ἰσχὺν ἀπεκρύψατο· τὸ γὰρ αἷμα τὸ ἐκ τῆς πλευρᾶς ἐκπορευθὲν καὶ τὸ ὕδωρ καὶ τὸ αἷμα ἓν καὶ τὸ αὐτό ἐστι· καὶ τοῦ Χριστοῦ ἐκπηδήσας Ἰωάννης σημειοῦται τὸ λέγειν· αἷμα λίτρου ἐστὶ τὸ Ἀποκαλύψεως τὸ εἰπεῖν, τὸ αἷμα καὶ τὸ αἷμα, καὶ τρία ἐν τῷ ἑνὶ εἶναι· καὶ ἡ τοῦ Χριστοῦ σάρξ. Ὁ δὲ καὶ ἐκ τῆς τοῦ Κυρίου πλευρᾶς ἐξελθὼν ἔμεινε τρόπον τινὰ ἐν τῇ ἀναστάσει τοῦ Χριστοῦ· ἐν τῇ ἀναστάσει Χριστοῦ τὸ ἁγιάσαν ἐκεῖνο ἐκ τῆς ἁγίας θεότητος ἀπέμεινε. Ἀπὸ γὰρ τοῦ Χριστοῦ ἐκεῖνο ἐκ τῆς ἁγίας θεότητος ἀπέμεινε. Ἀπὸ γὰρ τοῦ Χριστοῦ ἐκεῖνο ἐκ τῆς ἁγίας θεότητος ἀπέμεινε. Ἀπὸ γὰρ τοῦ Χριστοῦ ἐκεῖνο ἐκ τῆς ἁγίας θεότητος ἀπέμεινε.

ΧΙ. Ὅτι τε ἐστὶ τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ τὸ ἐν τῷ ἁγίῳ ποτηρίῳ καὶ ἐν τῷ ἁγίῳ δίσκῳ ἐν τῇ ἁγίᾳ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίᾳ ἐκ τῆς ἁγίας θεότητος ἀπέμεινε. Ἀπὸ γὰρ τοῦ Χριστοῦ ἐκεῖνο ἐκ τῆς ἁγίας θεότητος ἀπέμεινε. Ἀπὸ γὰρ τοῦ Χριστοῦ ἐκεῖνο ἐκ τῆς ἁγίας θεότητος ἀπέμεινε. Ἀπὸ γὰρ τοῦ Χριστοῦ ἐκεῖνο ἐκ τῆς ἁγίας θεότητος ἀπέμεινε.

азъ Павелъ глаголю вамъ, яко аще обрезаетеся, ни кою [1] же пол'зу отъ Хріста имате, свѣдительствую же паки [2] всякому человѣку обрезающемуся, яко достоинъ [3] есть весь законъ хранити, и отлучается убо Христа, иже закономъ оправдается, и благодати отпадаете: мы бо духомъ и вѣрою надежду правды приемлемъ» [4]. Сия убо Павелъ глаголеть. Азъ же мало слово изменивъ, реку [5] подобное: аще опрѣсноке [6] причащаетеся, Христосъ васъ ничтоже ползуеть, понеже бо [7] на воспоминаніе Егупетскаго избежанія Евреомъ предано бысть, а не спасенои [8] страсти Христове.

Но еже аще реку: вѣруй, яко и слезы плаканія [9] приходятъ ми, егда въспомяну, яко въ всѣхъ, въ нихже Богу угодно [10] есть, крѣпкому не [11] поучаетеся [12], и Христово имя дѣлы тѣхъ ради не [13] просла](об. 187)вляется, и ходите по путехъ далнихъ, труждающеся отъ земля далняя, да реку же отъ края земнаго приходяще въ Іерусалимъ на поклоняніе животворящего гроба; въ семъ же единомъ разделеніе и съблазнъ божественнымъ церквамъ бываеть [14]. Понеже предстатель единыя церкве Римскіа блажен'ный папа не хощетъ со прочими патриярхи о божествен'ныхъ таинахъ единомудрьствовати и совокупитися [15], но единъ той и отъ прочіихъ [16] отлучается, и свою волю съв'ръшити [17] тщится.

Но даже всяко прекословіе ино оставлю, еже о вашемъ отлученіи [18]. Възможно бо [19] имамъ убо Христовою помощію, аще бы благоволено [20] хотѣли слышати,

δὲ πάλιν παντὶ ἀνθρώπῳ περιτεμνομένῳ, ὅτι ὀφειλέτης ἐστὶν ὅλον τὸν νόμον πληρῶσαι· κατηργήθητε ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ, οἵτινες ἐν νόμῳ δικαιοῦσθε, τῆς χάριτος ἐξεπέσετε· ἡμεῖς γὰρ πνεύματι ἐκ πίστεως ἐλπίδα δικαιοσύνης ἀπεκδεχόμεθα. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν Παῦλος. Ἐγὼ δὲ μικρόν τι τοῦ ῥητοῦ [21] ὑπαλλάξας, εἴποιμι ἂν προσφόρως· ἐὰν ἄζυμα ἐσθίητε, Χριστὸς ὑμᾶς οὐδὲν ὠφελήσει· ὅτι εἰς ἀνάμνησιν ταῦτα ἐνομοθετήθη τῆς ἐξ Αἰγύπτου φυγῆς, οὐχὶ δὲ τοῦ σωτηρίου πάθους Αὐτοῦ.

XII. Ἀλλ' ὢ τί ἂν καὶ λαλήσω; εὐλογητὸς ὁ Θεὸς, δακρύειν [22] μοι ἐπέρχεται, ὅταν ἐνθυμηθῶ, ὅτι κατὰ πάντα, οἷς εὐαρεστεῖται Θεὸς, ἀσφαλῶς βιοῦσθε, καὶ τὸ τοῦ Χριστοῦ ὄνομα ἔργοις αὐτοῖς δοξάζετε, καὶ στέλλεσθε πορείαν ἐπίπονον καὶ μακρὰν, ἀπ' ἄκρου γῆς κινοῦντες ἐπὶ τὰ Ἱεροσόλυμα εἰς προσκύνησιν του τιμίου καὶ [23] ζωοποιοῦ τάφου· ἐν ἐνὶ δὲ τούτῳ πρόσκομμα καὶ σκάνδαλον ταῖς τοῦ Θεοῦ ἁγίαις ἐκκλησίαις γίνεσθε, ἅτε τοῦ προεστῶτος τῆς μιᾶς ἐκκλησίας, ἤγουν τοῦ μακαριωτάτου πάπα Ῥώμης, οὐ καταδεχομένου τοῖς ἄλλοις πατριάρχαις περὶ τὴν θείαν μυσταγωγίαν ὁμοφρονεῖν καὶ συνέρχεσθαι καὶ μόνου τῶν ἄλλων ἀπαυθαδιαζομένου καὶ τὸ ἴδιον σπεύδοντος ἐπικυροῦν βούλημα.

XIII. Ἵνα δὲ πᾶσαν ἄλλην καταλίπω δικαιολογίαν, δυνατῶς τέως ἔχω ἐν Χριστῷ ἀποδεῖξαι, εἰ εὐμενῶς ἀκούεις, ὅτι ὅτε συνεδείπνησεν ὁ Κύριος τοῖς μαθηταῖς πρὸς

[1] Ч. нѣ кую [2] этого слова въ Ч. нѣтъ [3] Ч. долженъ [4] Галат. V, 2—5 [5] Ч. изреку [6] Ч. опрѣснокомъ [7] этого слова въ Ч. нѣтъ [8] Ч. опасной [9] покаянія [10] богоугодно [11] вмѣсто этихъ двухъ словъ, въ Ч. «крѣпко» [12] Ч. поучается [13] вмѣсто этихъ трехъ словъ, въ Ч. «тѣми» [14] Ч. бываете [15] Ч. совокуплятися [16] вмѣсто этихъ трехъ словъ, въ Ч. «упорно» [17] Ч. совершати [18] обличеніи [19] нѣтъ въ Ч. [20] благоволно [21] въ иныхъ τὸ ῥητὸν [22] въ иныхъ δάκρυον [23] у Котелерія этихъ двухъ словъ нѣтъ

трияр'хъ другый патриярхъ [1] не можетъ быти никтоже. Пятми же сими престолы, имиже яко чувствы сущимъ [2] въ телесѣ Христове, вси уди, сирѣчъ вся очьствія [3] языкъ, еже по всѣхъ мѣстехъ епіскопи сутъ, яко единою главою Христомъ истиннымъ Богомъ нашимъ устрояеми и боголѣпно водими и [4] правою славою [5] и единою вѣрою съставляеми и направля‖(об. 184)еми отъ нея.

А еже [о] поседанію, яко седаеши одесную блажен'наго папы, оправдаеши себе и пишеши, да патриярха именуемъ тя,—приемлемъ и се. Но слыши о семъ, како епіскопи и архіереи [6] отца нарицати слово навыче вѣрно; пер'венствующихъ же на всякомъ соборе началники и п'ръвосѣдал'ники навыче именовати. По сему же слову подобаетъ и тобѣ патриярху нарицатися [7], понеже п'ръвый въ соборе Римстемъ обретаешися, якоже и въ насъ п'ръвый во діяконехъ архидіяконъ нарицается. Понеже бо како инако возможно есть намъ шестаго возвести [8] патриярха, не сущу шестому чув'ству въ телеси, якоже рѣхомъ? Ктомужь д'ржавы многыя и велики въ мире [9] суть, паче твоея д'ръжавы, иже митрополиты и архіепископы водими и направляеми на благочестіе. Въспомяни и се, колика и [10] велика есть паче твоея д'ръжавы Бол'гарская страна?! Колика же паче [11] Вавилонія великая и Гомогиръ [12], еже есть Хорасанъ [13], и прочіи восточныя страны, въ нихже архіепіскопи нами поставлени [14] сутъ и митрополити, имѣюще подъ собою епіскопи?! Но ни единъ отъ нихъ патриярхъ нарицается. И о семъ убо дозде доволно есть.

πέντε πατριάρχας ἕτερον πατριάρχην δόσει τις εἶναι. Ὑπὸ γοῦν τῶν πέντε τούτων θρόνων, τῶν ὥσπερ αἰσθήσεων ὄντων ἐν τῷ σώματι τοῦ Χριστοῦ, πάντα τὰ μέλη, ἤγουν πᾶσαι αἱ πατριαὶ τῶν ἐθνῶν, καὶ αἱ κατὰ τὸν τόπον ἐπισκοπαὶ οἰκονομοῦνται καὶ θεοπρεπῶς διεξάγονται, ὥσπερ ἐν μιᾷ κεφαλῇ, Χριστῷ τῷ ἀληθινῷ Θεῷ ἡμῶν, δι' ὀρθοδόξου καὶ μιᾶς πίστεως συναρμολογούμεναι καὶ ἀγόμεναι ὑπ' αὐτοῦ [15].

V. Εἰ δὲ ἐκ τοῦ καθῆσθαί σε ἐκ δεξιῶν τοῦ μακαριωτάτου πάπα δικαιοῖς σεαυτὸν, ὡς ἔγραψας, πατριάρχην καλεῖσθαι, δεχόμεθα καὶ τοῦτο. Ἀλλ' ἄκουσον, πῶς τοὺς ἐπισκόπους καὶ ἀρχιερεῖς πατέρας ὁ πιστὸς οἶδε λόγος καλεῖν, τοὺς δὲ πρωτεύοντας ἐν ἑκάστῃ συνόδῳ ἐξάρχους καὶ πρωτοθρόνους καὶ προέδρους εἰωθεν ὀνομάζειν. Καθ' ὃν δὴ λόγον εἰκὸς καὶ σε πατριάρχην καλεῖσθαι ἅτε τὰ πρῶτα τῆς Ῥωμαϊκῆς φέροντα συνόδου, καθὼς καὶ παρ' ἡμῖν ὁ πρῶτος τῶν διακόνων καλεῖται ἀρχιδιάκονος. Ἐπεὶ πῶς ἂν ἄλλως ἔχτον ἐπεισάγειν δυνησόμεθα πατριάρχην, μὴ οὔσης ἕκτης, ὡς εἴρηται, αἰσθήσεως ἐν τῷ σώματι; καὶ ταῦτα πολλῶν καὶ μεγάλων ἐν τῷ κόσμῳ οὐσῶν ὑπὲρ τὴν σὴν ἐνορίαν ἐπαρχιῶν καὶ χωρῶν, ὑπὸ μητροπολιτῶν καὶ ἀρχιεπισκόπων ῥυθμιζομένων καὶ μεταγομένων πρὸς θεοσέβειαν. Ἀναλόγισαι γὰρ, ὅσον μείζων τῆς κατὰ σὲ χώρας ἡ Βουλγαρία, ὅσον δὲ ταύτης πάλιν Βαβυλὼν ἡ μεγάλη, καὶ Ῥωμάγυρις [16] ἤτοι τὸ Χοροσὰν, καὶ αἱ λοιπαὶ τῆς ἄλλης ἀνατολῆς ἐπαρχίαι, ἐν αἷς ἀρχιεπίσκοποι παρ' ἡμῶν πέμπονται καὶ καθολικοὶ, χειροτονοῦντες ἐν ἐκείνοις τοῖς μέρεσι μητροπολίτας ἔχοντας ὑπ' αὐτοὺς ἐπισκόπους πολλούς· ἀλλ' εἷς ἐξ αὐτῶν πατριάρχης οὐκ ἐκλήθη ποτέ. Ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων ἐν τούτοις.

[1] этихъ двухъ словъ въ Ч. нѣтъ [2] Ч. чювствомъ сущимъ [3] Ч. отечествія. Псал. XCV, 7 [4] въ Ч. нѣтъ этого союза [5] Ч. главою [6] Ч. архиерея [7] Ч. именоватися [8] Ч. вовести [9] Ч. въ Римѣ [10] этого союза нѣтъ въ Ч. [11] Ч. паки [12] Ч. и Ромогиръ [13] Ч. Хоросанъ [14] Ч. поставляеми [15] αὐτῆς [16] Ῥωμόγυρις

Имать же [1] и о семъ писаніе, священство ти [2], о святемъ и блажен'немь патриярси Костянътинаграда, яко благочестную Римскую [(185) церковъ похуляетъ и поношаетъ и облогаетъ опрѣснаго [3] ради приношенія, и сего ради паче отлучаетъ васъ отъ п'равыя и непорочныя вѣры, еже вмѣсто тѣла Господня приемлете обычно, и отъ самого честнаго тѣла владычняго отсекаетъ, сирѣчъ отъ святыя соборныя церкви, енжь [4] правило содръжите съ всѣми западными церквами, яко главѣ тѣло съ всякымъ послушаніемъ последуетъ. Пишеши [5] же и о семъ, яко отъ ветхаго ученіа святыхъ апостолъ туждихъ [6] творимъ, иже опрѣснаго ради предания, и не точію отъ самѣхъ апостолъ, но отъ [7] Самого Владыкы нашего Христа прияхомъ, глаголете. И не яко не вѣдуще, но вѣдяще [8], яко вси, иже по [9] восточной стране блажен'ніи отци, квасным хлѣбомъ безкровную ж'ртву творити веляху, иже житиемъ и словомъ и поученіемъ всю вселенную научивше, и яко сию квасную ж'ртву, юже мы творимъ, чистую имате, якоже опрѣсную, квасный бо хлѣбъ глаголете, по бывшему насъ ради съв'ршеному человѣку, якоже сущу ему и Богу съвръшен'ну, а еже опрѣсная ж'ртва чистоту и бестрастіе Божія Слова вочеловѣченіе являетъ.

Сіа въ писаніи твоемъ обрѣтохомъ, написано къ намъ глаголюще, о нихже възвещаемъ благоразумно твоей люб'ви: яко не тако преосвящен'ный патриярхъ Костянтинаграда просто на васъ двизается и неправославныхъ нарицаетъ васъ, и отсѣкаетъ [(об. 185) отъ святыя и великія церкви, якожь писалъ ми

VI. Διελάμβανε δὲ ἡ γραφὴ τῆς ἁγιωσύνης σου καὶ περὶ τοῦ ἁγιωτάτου καὶ μακαριωτάτου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, ὅτι τὴν θεοτίμητον Ῥωμαϊκὴν ἐκκλησίαν ἐξουθενεῖ καὶ διαβάλλει καὶ βλασφημεῖ διὰ τὰ ἄζυμα, ἅτινα εἰς τύπον τοῦ Κυριακοῦ σώματος συνήθως λαμβάνοντες πιστεύετε ἁγιάζεσθαι, καὶ ὡς ἀλλοτριοῦσθε ὑπ' αὐτοῦ δι' αὐτὰ τῆς ὀρθῆς καὶ ἀμωμήτου πίστεως καὶ αὐτοῦ τοῦ τιμίου δεσποτικοῦ σώματος, ἀποτεμνόμενοι τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας, ἧς τῷ κανόνι στοιχοῦντες μετὰ πασῶν τῶν κατὰ τὴν ἑσπέραν ἐκκλησιῶν, ὥσπερ κεφαλῇ σῶμα μετὰ πάσης ὑποταγῆς ἕπεσθε. Προσέχειτο δὲ τῇ γραφῇ, ὅτι καὶ τῆς παλαιᾶς διδασκαλίας τῶν ἀποστόλων ἀλλότριον ποιοῦμεν, οἵτινες τὴν τῶν ἀζύμων παράδοσιν οὐκ ἀπ' αὐτῶν τῶν ἀποστόλων μόνον, ἀλλὰ καὶ Αὐτοῦ τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ παρελάβομεν, οὐκ ἀγνοοῦντες, ὅτι πάντες οἱ κατὰ τὴν ἀνατολὴν ἀοίδιμοι πατέρες τὴν διὰ τοῦ ζυμίτου ἄρτου ἀναίμακτον θυσίαν ἐγίνωσκον· οἱ καὶ βίῳ καὶ λόγῳ διατρέψαντες καὶ ταῖς διδασκαλίαις πᾶσαν τὴν οἰκουμένην παιδαγωγήσαντες, καὶ ὅτι ταύτην ἁγίαν ἡγούμενοι, ὥσπερ δὴ καὶ τὴν τῶν ἀζύμων· τὸν μὲν ζυμίτην ἄρτον λογίζεσθε τὸν δι' ἡμᾶς γεννώμενον [10] τέλειον ἄνθρωπον, ἅτε δὴ καὶ αὐτὸν ὄντα Θεὸν τέλειον, τὴν δὲ διὰ τῶν ἀζύμων μυσταγωγίαν, τὸ καθαρὸν καὶ ἀπαθὲς τῆς τοῦ Θεοῦ Λόγου ἐνανθρωπήσεως.

VII. Ταῦτα τῆς γραφῆς ὑπαγορευούσης, ὑπεραπολογούμεθα πρὸς τὴν κατὰ Θεὸν σύνεσιν καὶ ἀγάπην σου, ὅτι οὐχ οὕτως ὁ ἁγιώτατος πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ἀποτόμως, ὡς ἔγραψας, τῆς ὑμετέρας ὑπολήψεως καταγίνεται καὶ κακοδόξους ὑμᾶς ἀποκαλεῖ, ἐκτέμνων τῆς ἁγίας καθολικῆς ἐκκλησίας· ἀλλ' ὀρθοδόξους καὶ ὁμόφρονας

[1] Ч. Отказъ на опрѣсноки. И можетъ [2] Ч. ваше [3] Ч. опрѣсночнаго [4] Ч. и еже [5] Ч. пишетъ [6] Ч. туждихъ [7] Ч. и отъ [8] этихъ двухъ словъ въ Ч. нѣтъ [9] Ч. во [10] въ иныхъ γενόμενον

еси, но православнѣхъ і единомудреныхъ васъ имать о съв'ръшенемъ богословіи, животворащіа и единосущныя Троица, и о воплощеніи Господа нашего Ісусъ Христа. Се же отлучаеть васъ оприсное разделеніе. О семъ убо страждетъ и болитъ, и скор'бить, и отвращается васъ: како о божествен'ныхъ святыхъ таинъ, по преданію святыя церкве, не единомудръствуете съ нами, послѣдовати четыремъ патриярхомъ, и съв'ръшенымъ хлѣбомъ бескровную ж'ртву творити, якоже исп'рьва самовидци и слуги Слова, святіи апостоли предаша намъ?! [1]

Понеже убо иже опрѣсному причащается, ветхой ж'ртвѣ причастникъ есть, а не новому завѣту. Понеже бо не опрѣснокъ пріимъ Господь, и благодаривъ преломи и дасть, но хлѣбъ съврѣшенъ, сирѣчь квасенъ, якоже четыри іеуангелисты единогласно проповедаша и предаша, и Павелъ свидѣтельствуеть глаголя: «азъ приахъ отъ Господа, еже и предахъ вамъ, яко Господь Ісусъ Христосъ въ нощь, въ нюже и преданъ бысть, пріемъ хлѣбъ, и благодаривъ преломи, и рече: пріимѣте и ядѣте, се есть тѣло Мое, васъ ради раздробляемо, се творите во Мое въспоминаніе» и прочая [2]. Ибо опрѣснокъ Іудеомъ закон'но преданъ бысть, на воспоминаніе исхода, егда изъ Егупта изъбегоша, яко да творятъ жртву опресночную, да воспоминаютъ чудеса яже сотвори ‖(186) съ ними Богъ, и пребудутъ въ заповедехъ Его, и ктому не забудуть дѣлъ Его. Квасный же съв'ръшеный хлѣбъ, иже освященіемъ претворяется во пречистое и святое тѣло Господа нашего Ісусъ Христа, на воспоминаніе данъ бысть плотскаго смотренія Его. Глаголеть бо: «елици ясте

ἡμῖν περί τε τὴν ἀσφαλῆ θεολογίαν τῆς ζωαρχικῆς καὶ ὁμοουσίου ἁγίας Τριάδος, καὶ τὴν ἔνσαρκον οἰκονομίαν τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καλῶς ἐπιστάμενος, ἐνὶ δὲ μόνῳ τούτῳ σκάζοντας, τῇ τῶν ἀζύμων ἀναφορᾷ, δεινοπαθεῖ καὶ λυπεῖται καὶ ἀγαναχτεῖ, ὅτι μὴ περὶ τὴν θείαν μυσταγωγίαν κατὰ τὴν παράδοσιν τῆς ἁγίας ἐκκλησίας ὁμοφρονοῦντες, τοῖς τέσσαρσιν ἐξακολουθοῦντες [3] ἱεροῖς πατριάρχαις, καὶ διὰ τελείου ἄρτου τὴν ἀναίμακτον ἱερουργεῖτε θυσίαν, καθὼς οἱ ἀπ' ἀρχῆς αὐτόπται καὶ ὑπηρέται γενόμενοι τοῦ Λόγου παρέδοσαν ἡμῖν.

VIII. Τὸ γὰρ μετέχειν ἀζύμων τῆς παλαιᾶς θυσίας μετέχειν ἐστὶ καὶ οὐ τῆς καινῆς διαθήκης. Οὐδὲ γὰρ ἄζυμον λαβὼν ὁ Κύριος, εὐχαριστήσας ἔκλασε καὶ τοῖς μαθηταῖς ἔδωκεν, ἀλλ' ἄρτον, ὡς οἱ τέσσαρες εὐαγγελισταὶ ὁμοφρονοῦντες [4] διεβεβαιώσαντο, καὶ Παῦλος μαρτυρεῖ ὁ ἀπόστολος λέγων· ἐγὼ παρέλαβον ἀπὸ τοῦ Κυρίου, ὃ καὶ παρέδωκα ὑμῖν, ὅτι ὁ Κύριος Ἰησοῦς ἐν τῇ νυκτὶ, ᾗ παρεδίδοτο, ἔλαβεν ἄρτον καὶ εὐχαριστήσας ἔκλασε καὶ εἶπε· λάβετε, φάγετε, τοῦτό Μου ἐστὶ τὸ σῶμα τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλώμενον· τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν Ἐμὴν ἀνάμνησιν· καὶ τὰ ἑξῆς. Καὶ τὰ μὲν ἄζυμα ἐνομοθετήθη τοῖς Ἑβραίοις εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἐξ Αἰγύπτου μετὰ σπουδῆς φυγῆς, ἵνα μνημονεύοντες ὧν ἐποίησε θαυμασίων μετ' αὐτῶν ὁ Θεὸς, ἐμμένωσι τοῖς προστάγμασιν Αὐτοῦ καὶ μηκέτι ἐπιλάθωνται τῶν ἔργων Αὐτοῦ. Ὁ δὲ διὰ τῆς προζύμης τέλειος ἄρτος, ὁ διὰ τῆς ἁγιστείας μεταποιούμενος εἰς τὸ ἄχραντον σῶμα τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς ἀνάμνησιν ἐδόθη τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας Αὐτοῦ. Ὁσάκις γὰρ ἂν ἐσθίητε, φησὶ, τὸν ἄρτον τοῦτον καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο πίνητε, τὸν θάνατον τοῦ Κυρίου καταγγέλλετε, ἄχρις οὗ ἂν ἔλθῃ. Καὶ πάλιν ὁ Παῦλος λέγει· τὸ ποτήριον τῆς

[1] Лук. I, 2 [2] 1 Коринѳ. XI, 23—24 [3] въ иныхъ ἐξακολουθεῖτε [4] въ иныхъ ὁμοφωνοῦντες

хлѣбъ сей и чашу сію пиете, смерть Господню возвѣщаете, дондеже пріидетъ»[1]. И Павелъ апостолъ глаголетъ: «чаша благословенія, юже благословяемъ, не причащеніе ли крове Христовы есть? и хлѣбъ, егоже раздробляемъ, не причащеніе ли тѣла Христова есть? Яко тѣло есмы мнози, и отъ единаго хлѣба причащаемся вси» [2].

И разумѣй, преосвящен'ный духовный нашь брате, яко везде хлѣбъ наричается тѣло Господа нашего Іисусъ Христа, понеже исполнь кваса съв'ръшенъ хлѣбъ есть, а не опреснокъ. Ибо опреснокъ яко мертвъ и бездушенъ есть, и несъвръшенъ до конца. Квасъ же въ тѣсто яко брашно влагаемъ, и бываетъ ему яко душа и оживленіе. И како не рещи есть, яко неподобно есть лишеное и мертвое и бездушное, въмѣсто живаго и животвориваго тѣла Господа Спаса нашего Іисусъ Христа, пріимати вѣрующимъ во-Нь! Яве убо есть, яко неподобно творите. **Т**ѣмже убо молю васъ, братіе, не прелщайтеся тако, нижѣ великое дѣло се и прегрешеное съдьржите, нижѣ ищете свою волю съвръшити и составити, и победитися сему зло **(об. 186)** хощете. Но правду паче возлюбите, и побѣжденомъ вамъ быти добромъ, яко прекословіе нѣсть предано намъ отъ звавшего насъ Христа [3]. Аще бо и еще опресноку причащаемся, яве убо есть, яко подъ сѣнію Моисейскаго закона есмы еще, и трапезу Иудейску ямы, а не Божію словесную живую плоть Христову, и намъ насыщену, и единосущну. Аще бо вѣруемъ, яко плоть Христову пріемлемъ и причащаемся съв'ръшенаго въ Божестве и человѣчестве, какова община есть одушевленой и живой плоти Божіи съ

εὐλογίας, ὃ εὐλογοῦμεν, οὐχὶ κοινωνία τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ ἐστί; τὸν ἄρτον ὃν κλῶμεν, οὐχὶ κοινωνία τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ ἐστίν; Ὅτι εἷς ἄρτος, ἓν σῶμα οἱ πολλοί ἐσμεν· οἱ γὰρ πάντες ἐκ τοῦ ἑνὸς ἄρτου μετέχομεν.

IX. Καὶ κατάμαθε, ἱερώτατε πνευματικὲ ἀδελφὲ, ὅτι πανταχοῦ ἄρτος καταγγέλλεται τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου, διὰ τὸ ἐντελὲς καὶ ἄρτιον καὶ οὐκ ἄζυμον. Τὸ γὰρ ἄζυμον νεκρὸν καὶ ἄψυχον καὶ τὸ πᾶν ἐλλιπές. Ἡ δὲ ζύμη, τῷ φυράματι τοῦ ἀλεύρου ἐμβαλλομένη, γίνεται αὐτῷ ὥσπερ ψυχὴ καὶ σύστασις. Καὶ πῶς οὐκ ἄτοπον, τὸ ἐλλιπὲς καὶ νεκρὸν καὶ ἄψυχον, εἰς ζῶσαν καὶ ζωοποιὸν σάρκα τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐκλαμβάνειν τοὺς εἰς Αὐτὸν πιστεύοντας; Μὴ δὴ οὖν οὕτως, ἀδελφοί, περὶ τοιούτου μεγάλου πράγματος ἐπισφαλῶς διάκεισθε· μηδὲ τὴν ἰδίαν συστῆσαι ζητοῦντες πρόσληψιν [4], νικᾶν ἐπιθυμεῖτε κακῶς, ἀλλ' ἐστίν ἃ [5] καὶ ἡττᾶσθαι καλῶς ἀνέχεσθε· ὅτι ἡ πεισμονὴ οὐκ ἐκ τοῦ Καλοῦντος ἡμᾶς, φησὶν ὁ ἀπόστολος. Εἰ γὰρ ἔτι τῶν ἀζύμων μετέχομεν, πρόδηλον, ὅτι ὑπὸ τὴν σκιὰν ἔτι τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου ἐσμὲν καὶ τράπεζαν Ἰουδαϊκὴν ἐσθίομεν, οὐχὶ δὲ Θεοῦ λογικὴν καὶ ζῶσαν σάρκα καὶ ἡμῖν τοῖς πεπιστευκόσιν ἐπιούσιόν τε καὶ ὁμοούσιον. Εἰ δὲ καὶ πιστεύομεν σάρκα Χριστοῦ ἐσθίειν ζῶσαν τοῦ τελείου ἐν θεότητι καὶ ἀνθρωπότητι, τί κοινὸν ἐμψύχῳ καὶ ζώσῃ σαρκὶ Θεοῦ, καὶ ἀψύχοις ἀζύμοις καὶ νεκροῖς; Τὸ γὰρ ἄζυμον οὐκ ἄρτος, οὐ γὰρ ἄρτιον οὐδὲ αὐτοτελὲς, ἀλλ' ἐλλιπὲς καὶ ἡμιτελὲς καὶ δεόμενον τοῦ πληρώματος τῆς προζύμης [6]. Ὁ ἄρτος δὲ ἄρτιος, αὐτοτελής, τέλειος καὶ πληρέστατος.

[1] 1 Коринѳ. XI, 26 [2] 1 Коринѳ. X, 16—17 [3] Галат. V, 8: «препрѣніе не отъ Призвавшаго вы» [4] въ иныхъ πρόληψιν [5] въ иныхъ οὗ [6] въ иныхъ ζύμης

опрѣснымъ и бездушнымъ и мертвымъ? Ибо опрѣснокъ не хлѣбъ нарицается, понеже несъв'ръшенъ есть, но неисплънь есть и требуетъ исполненіа кваса. Хлѣбъ же съвръшенъ исп'лънь кваса, сй есть съв'ръшенъ хлѣбъ.

И разумѣй разделеніе слова, аще хощеши правду познати, и вонми разумно, въ опресноци ни едина есть сила животна [1], и животъ дающа, сирѣчь духъ и вода и кровь, якоже и той Самого Христа ученикъ Іоаннъ, иже на пръси Его возлещи сподобися, свѣдителствуетъ о словеси семъ, глаголя въ Откровеніи(sic): «духъ и вода и кровь, три сіе въ единомъ суть» [2], сирѣчь въ телеси Христове. Иже во время распятіа Христова [3] явлено бысть, еда [4] кровь и вода отъ пречистыхъ Его ребръ истекла [5], копіемъ прободену бывшу, Святый же Духъ пребысть въ Божественней [6] плоти Его, еяже ядущу [7] вѣрніи [8] хлѣба (187) Духомъ Святымъ въмѣсто тѣла Господа нашего Іисуса Христа, живемъ въ Немъ, яко живу и обою [9] плоть приемлемъ.

«Нѣсмы убо ктому подъ закономъ» Моисейскымъ, да опрѣсную ж'ртву приношаемъ, «но подъ благодатію» есмы [10], и «нова тварь о Христе» [11]. «Понеже древняя мимондоша», якожь Павелъ пишеть [12], «и быша вся нова» [13]. Да иже хощете [14] опресноку причащатися, почто поне и не обрезаетеся [15]? понеже и Христосъ обрезаніе приятъ по ветхому преданію. И суботу по ветхому закону [16] почто также не съхраняете [17]? Слыши [18] что Павелъ ко Галатомъ въпиетъ: «се

Χ. Καὶ σύνες τῇ διαιρέσει τοῦ λόγου προσέχων, συνετώτατε· ἐν τοῖς ἀζύμοις οὐδεμία τίς ἐστι ζωτικὴ δύναμις· νεκρὰ γάρ, ὡς ἔφθημεν εἰπόντες· ἐν δὲ τῷ ἄρτῳ, ἤγουν τῷ σώματι τοῦ Χριστοῦ, τρία τὰ ζῶντα καὶ ζωὴν παρέχοντα τοῖς αὐτῶν μεταλαμβάνουσι· τὸ πνεῦμα, τὸ ὕδωρ καὶ τὸ αἷμα· ὡς καὶ αὐτὸς ὁ τοῦ Χριστοῦ ἐπιστήθιος Ἰωάννης συμμαρτυρεῖ τῷ λόγῳ, οὕτω λέγων διὰ τῆς Ἀποκαλύψεως· τὸ πνεῦμα, τὸ ὕδωρ καὶ τὸ αἷμα, καὶ οἱ τρεῖς εἰς τὸ ἓν εἰσι· δηλονότι τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ. Ὃ καὶ κατὰ τὸν καιρὸν τῆς τοῦ Κυρίου σταυρώσεως δῆλον γέγονεν, ὁπηνίκα τὸ αἷμα καὶ τὸ ὕδωρ ἐκ τῆς ἀχράντου πλευρᾶς Αὐτοῦ ἔῤῥευσε, λόγχῃ νυγείσης Αὐτοῦ τῆς σαρκός· τὸ δὲ ζῶν Ἅγιον Πνεῦμα ἔμεινεν ἐν τῇ τεθεωμένῃ σαρκὶ Αὐτοῦ, ἣν ἐσθίοντες οἱ πιστοὶ ἐν τῷ μεταβαλλομένῳ ἄρτῳ διὰ Πνεύματος Ἁγίου εἰς σάρκα Χριστοῦ ζῶμεν ἐν Αὐτῷ, ὡς ζῶσαν καὶ τεθεωμένην σάρκα ἐσθίοντες.

XI. Οὐ γὰρ ἔτι ἐσμὲν ὑπὸ νόμον, ἵνα καὶ ἄζυμον ζύμην προσφερώμεθα, ἀλλ' ὑπὸ χάριν· καινὴ γάρ ἐσμεν κτίσις ἐν Χριστῷ, ἐπειδὴ τὰ ἀρχαῖα παρῆλθε, καθὼς Παῦλος βοᾷ, καὶ γέγονε τὰ πάντα καινά. Οἱ δὲ τὰ ἄζυμα ἐσθίειν βουλόμενοι, τί μὴ καὶ περιτέμνονται; ἐπεὶ καὶ ὁ Χριστὸς περιετμήθη. Καὶ τὸ σάββατον κατὰ τὴν ἀρχαίαν παράδοσιν τί μὴ καὶ φυλάττουσι; Καὶ ἄκουσον τί Παῦλος πρὸς Γαλάτας φησίν· ἴδε ἐγὼ Παῦλος λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐὰν περιτέμνησθε, Χριστὸς ὑμᾶς οὐδὲν ὠφελήσει· μαρτύρομαι

[1] внизу подъ страницею вставленъ пропускъ: «мертвъ бо есть, якоже прежде рѣхъ; во хлѣбѣ же квасномъ, сирѣчь во телеси Христове, т'ри животная» [2] 1 Іоан. V, 8 [3] Ч. Господня [4] Ч. егда [5] Ч. истекоша [6] Ч. обожественнѣй [7] Ч. иже ядуще [8] послѣ этого слова въ Ч. добавлено: «во причастіи» [9] въ Ч. вмѣсто этихъ двухъ словъ: «обоженую» [10] Римлян. VI, 15 [11] 2 Коринѳ. V, 17 [12] Ч. вопіетъ [13] 2 Коринѳ. V, 17 [14] Ч. хощете [15] Ч. обрѣзается [16] этихъ трехъ словъ въ Ч. нѣтъ [17] Ч. сохранятъ [18] Ч. и сіи

азъ Павелъ глаголю вамъ, яко аще обрезаетеся, ни кою [1] же пол'зу отъ Хріста имате, свѣдительствую же паки [2] всякому человѣку обрезающемуся, яко достоинъ [3] есть весь законъ хранити, и отлучается убо Хріста, иже закономъ оправдается, и благодати отпадаете: мы бо духомъ и вѣрою надежду правды пріемлемъ» [4]. Сия убо Павелъ глаголетъ. Азъ же мало слово измениvъ, реку [5] подобное: аще опрѣсноке [6] причащаетеся, Хрістосъ васъ ничтоже ползуетъ, понеже бо [7] на воспоминаніе Египетскаго избежанія Евреомъ предано бысть, а не спасеніи [8] страсти Хрістове.

Но еже аще реку: вѣруй, яко и слезы плаканія [9] приходятъ ми, егда вспомяну, яко въ всѣхъ, въ нихже Богу угодно [10] есть, крѣпкому не [11] поучаетеся [12], и Хрістово имя дѣлы тѣхъ ради не [13] прослав(об. 187)вляется, и ходите по путехъ далнихъ, труждающеся отъ земля далняя, да реку же отъ края земнаго приходяще въ Іерусалимъ на поклоненіе животворящего гроба; въ семъ же единомъ разделеніе и съблазнъ божественнымъ церквамъ бываетъ [14]. Понеже предстатель единыя церкве Римскія блажен'ный папа не хощетъ со прочими патріархи о божествен'ныхъ таинахъ единомудрьствовати и совокупитися [15], но единъ той и отъ прочіихъ [16] отлучается, и свою волю съв'рѣшити [17] тщится.

Но даже всяко прекословіе ино оставлю, еже о вашемъ отлученіи [18]. Возможно бо [19] имамъ убо Хрістовою помощію, аще бы благоволено [20] хотѣли слышати,

δὲ πάλιν παντὶ ἀνθρώπῳ περιτεμνομένῳ, ὅτι ὀφειλέτης ἐστὶν ὅλον τὸν νόμον πληρῶσαι· κατηργήθητε ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ, οἵτινες ἐν νόμῳ δικαιοῦσθε, τῆς χάριτος ἐξεπέσετε· ἡμεῖς γὰρ πνεύματι ἐκ πίστεως ἐλπίδα δικαιοσύνης ἀπεκδεχόμεθα. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν Παῦλος. Ἐγὼ δὲ μικρόν τι τοῦ ῥητοῦ [21] ὑπαλλάξας, εἴποιμι ἂν προσφόρως· ἐὰν ἄζυμα ἐσθίητε, Χριστὸς ὑμᾶς οὐδὲν ὠφελήσει· ὅτι εἰς ἀνάμνησιν ταῦτα ἐνομοθετήθη τῆς ἐξ Αἰγύπτου φυγῆς, οὐχὶ δὲ τοῦ σωτηρίου πάθους Αὐτοῦ.

XII. Ἀλλ' ὦ τί ἂν καὶ λαλήσω; εὐλογητὸς ὁ Θεὸς, δακρύειν [22] μοι ἐπέρχεται, ὅταν ἐνθυμηθῶ, ὅτι κατὰ πάντα, οἷς εὐαρεστεῖται Θεὸς, ἀσφαλῶς βιοῦσθε, καὶ τὸ τοῦ Χριστοῦ ὄνομα ἔργοις αὐτοῖς δοξάζετε, καὶ στέλλεσθε πορείαν ἐπίπονον καὶ μακρὰν, ἀπ' ἄκρου γῆς κινοῦντες ἐπὶ τὰ Ἱεροσόλυμα εἰς προσκύνησιν του τιμίου καὶ [23] ζωοποιοῦ τάφου· ἐν ἑνὶ δὲ τούτῳ πρόσκομμα καὶ σκάνδαλον ταῖς τοῦ Θεοῦ ἁγίαις ἐκκλησίαις γίνεσθε, ἅτε τοῦ προεστῶτος τῆς μιᾶς ἐκκλησίας, ἤγουν τοῦ μακαριωτάτου πάπα Ῥώμης, οὐ καταδεχομένου τοῖς ἄλλοις πατριάρχαις περὶ τὴν θείαν μυσταγωγίαν ὁμοφρονεῖν καὶ συνέρχεσθαι καὶ μόνου τῶν ἄλλων ἀπαυθαδιαζομένου καὶ τὸ ἴδιον σπεύδοντος ἐπικυροῦν βούλημα.

XIII. Ἵνα δὲ πᾶσαν ἄλλην καταλίπω δικαιολογίαν, δυνατῶς τέως ἔχω ἐν Χριστῷ ἀποδεῖξαι, εἰ εὐμενῶς ἀκούεις, ὅτι ὅτε συνεδείπνησεν ὁ Κύριος τοῖς μαθηταῖς πρὸς

[1] Ч. нѝ кую [2] этого слова въ Ч. нѣтъ [3] Ч. долженъ [4] Галат. V, 2—5 [5] Ч. изреку [6] Ч. опрѣсноком̀ [7] этого слова въ Ч. нѣтъ [8] Ч. опасной [9] покаянія [10] богоугодно [11] вмѣсто этихъ двухъ словъ, въ Ч. «крѣпко» [12] Ч. поучается [13] вмѣсто этихъ трехъ словъ, въ Ч. «тѣми» [14] Ч. бываете [15] Ч. совокупляятися [16] вмѣсто этихъ трехъ словъ, въ Ч. «упорно» [17] Ч. совершати [18] обличеніи [19] нѣтъ въ Ч. [20] благоволно [21] въ иныхъ τῷ ῥητῷ [22] въ иныхъ δάκρυον [23] у Котелерія этихъ двухъ словъ нѣтъ

яко егда Господь съ ученикы Своими вечерѧ [1] въ великыи четвертокъ вечеру, не бѣше убо опреснокъ уготовленъ [2]: но въ великый [3] пятокъ, въ онѣже четыренадесятый день лунѣ [4] бяше, и [5] тогда Еврен хотяху пасху ясти. И вонми зде, всяко прекословіе оставивъ [6], и победити всуе тщатися. Мы бо [7] не победити ищемъ убо [8], но правду изъобрѣсти и явити и братію прияти, о нихже разлученіи сердцемъ уязвляемся зѣло. Глаголетъ бо Іоаннъ евангелистъ и Богословъ, иже возлеже [9] на вечери на пръси Господа нашего Іисуса Христа [10], егоже паче кто есть другій отъ ученикъ паче сего [11] вѣрьнѣйшіи: «прежде убо, рече [12], праздника пасхы, вѣдый Іисусъ, яко пріиде часъ Его, да преидетъ отъ мира сего |(188) къ Отцу, и възлюбль Своихъ си иже во мире, до конца убо [13] возлюбі а [14]. И вечери бывшу [15], дияволу уже вложившу въ сердце Іуде Симонову Искариоту, яко да предасть Его, [вѣдыи же Іисусъ, яко вся предасть Ему Отець въ руце, и яко отъ Него изыиде и къ Нему грядеть, въставъ съ вечера]» [16], и прочая, якоже пишеть [17].

А еже глаголеть возлюбленный [18] ученикъ Христовъ Іоанъ, яко прежде праздника вечери бывши, яве глаголеть, яко не въ четвертокъ случися пасха быти, но смотреніе нѣкое божественно бысть, яко бо въ нощъ ту хотяше преданъ быти, предасть ученикомъ божествен'ныя жрѣтвы великую тайну. И сего ради рече: «желаніемъ въжделѣхъ сію пасху ясти съ вами» [19]. Отсюду бо

ἐσπέραν τῇ μεγάλῃ πέμπτῃ, οὔπω ἦν ἄζυμον παρητοιμασμένον, ἐπειδὴ τῇ μεγάλῃ παρασκευῇ, καθ' ἣν ἡ τεσσαρεσκαιδεκάτη τῆς σελήνης συνέπιπτεν, ἔμελλον Ἑβραῖοι θύειν τὸ πάσχα. Καὶ πρόσχες μοι ἐνταῦθα πᾶσαν ἀφεὶς μετὰ τοῦ φιλονείκου [20] ἔνστασίν τε καὶ ματαίαν πρόληψιν. Οὐ γὰρ νικῆσαι ζητοῦμεν, ἀλλὰ προσλαβεῖν ἀδελφούς, ὧν τῷ χωρισμῷ σπαρασσόμεθα. Φησὶ γὰρ ὁ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης ὁ Θεολόγος, ὁ καὶ ἀναπεσὼν ἐν τῷ δείπνῳ ἐπὶ τῷ στήθει τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, οὗ τίς ἂν καὶ εἴη ἄλλος μαθητὴς ἀξιοπιστότερος· πρὸ δὲ τῆς ἑορτῆς τοῦ πάσχα, εἰδὼς ὁ Ἰησοῦς, ὅτι ἦλθεν Αὐτοῦ ἡ ὥρα, ἵνα μεταβῇ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου πρὸς τὸν Πατέρα, ἀγαπήσας τοὺς ἰδίους τοὺς ἐν τῷ κόσμῳ, εἰς τέλος ἠγάπησεν αὐτούς. Καὶ δείπνου γενομένου, τοῦ διαβόλου ἤδη βεβληκότος εἰς τὴν καρδίαν Ἰούδα Σίμωνος Ἰσκαριώτου, ἵνα Αὐτὸν παραδῷ, εἰδὼς ὁ Ἰησοῦς, ὅτι πάντα δέδωκεν Αὐτῷ ὁ Πατὴρ εἰς τὰς χεῖρας καὶ ὅτι ἀπὸ Θεοῦ ἐξῆλθε καὶ πρὸς τὸν Θεὸν ὑπάγει, ἐγείρεται ἐκ τοῦ δείπνου· καὶ τὰ ἑξῆς.

XIV. Τὸ δὲ εἰπεῖν τὸν ἠγαπημένον· πρὸ τῆς ἑορτῆς τοῦ πάσχα καὶ δείπνου γεγενημένου, φανερῶς παρέστησεν, ὅτι οὐ τῇ πέμπτῃ ἔλαχεν εἶναι τὸ πάσχα. Ἀλλ' οἰκονομία τις γέγονεν, ἵνα ἐπεὶ ἔμελλε τῇ νυκτὶ ἐκείνῃ παραδοθῆναι, παραδῷ τοῖς μαθηταῖς τῆς θείας μυσταγωγίας τὸ μυστήριον. Καὶ διὰ τοῦτο εἶπεν· ἐπιθυμίᾳ ἐπεθύμησα τοῦτο τὸ πάσχα φαγεῖν μεθ' ὑμῶν. Ὥστε δῆλον ἐντεῦθεν εἶναι, ὅτι οὔπω ἦν, ὡς

[1] Ч. вечералъ [2] *г*отованъ [3] вмѣсто этихъ трехъ словъ, въ Ч. «во великый бо» [4] Ч. луны [5] въ Ч. нѣтъ [6] Ч. оставлъ [7] Ч. убо [8] въ Ч. нѣтъ [9] нѣтъ въ Ч. этого слова [10] послѣ этого слова въ Ч. «сподобися возлещи» [11] вмѣсто этихъ двухъ словъ, въ Ч. «его» [12] въ Ч. нѣтъ этого слова [13] въ Ч. нѣтъ этого слова [14] Ч. возлюбилъ есть [15] Ч. бывши [16] Іоан. XIII, 1—4. Заключеннаго въ скобки въ Ч. нѣтъ [17] этихъ двухъ словъ нѣтъ въ Ч. [18] послѣ этого слова въ Ч. «сей» [19] Лук. XXII, 15 [20] вм. этихъ трехъ словъ, въ иныхъ φιλόνεικον

явлено [1] есть, яко і [2] еще нѣсть былъ уготованъ опреснокъ тогда, якоже рѣхомъ, но хлѣбъ есть квасенъ предложенъ Христу тогда со ученики Его, прежде бо пасхы праздника вечера [3]. Внегда же разломи, дасть ученикомъ Своимъ и рече: «пріимѣте и ядѣте [4], се есть тѣло Мое» [5]. И свидителствуетъ паки [6] о семъ возлюблен'ный тои ученикъ, идеже глаголеть: «ведоша Ісуса отъ Каияфы въ преторъ [7], [и тіи не вонийдоша во приторъ] [8], да не осквернятся, но да ядятъ пасху» [9].

И паки тойжде въ другой главизне глаголеть: «ибо [10] Иудеи, яко да не останутъ на крестѣ телеса въ суботу, понеже пятокъ . бѣ, бяше бо велий [11] день тоя суботы, вопросиша же Пилата» [12], и прочаяжь о сихъ [13].

І яко не единою глаголеть точію «хлѣбъ», (об. 188) но множицею, и не токмо сеи глаголеть сіе, но и прочіи евангелисти. Ибо Матфеи глаголеть: «ядущимъ имь, пріимъ Христосъ [14]

εἰρηται, τότε παρεσκευασμένον τὸ ἄζυμον, ἀλλ' ἄρτος τὸ παρατεθέν. Πρὸ γὰρ τῆς ἑορτῆς τοῦ πάσχα ὁ δεῖπνος ἐγένετο, ἐν ᾧ τοῦτον κλάσας ἔδωκε τοῖς μαθηταῖς καὶ εἶπεν· λάβετε, φάγετε. Καὶ μαρτυρεῖ τοῦτο πάλιν αὐτὸς ὁ ἠγαπημένος, ἐν οἷς εἴρηκεν· ἄγουσι τὸν Ἰησοῦν ἀπὸ τοῦ Καϊάφα εἰς τὸ πραιτώριον· ἦν δὲ πρωΐ· καὶ αὐτοὶ οὐκ εἰσῆλθον εἰς τὸ πραιτώριον, ἵνα μὴ μιανθῶσιν, ἀλλ' ἵνα φάγωσι τὸ πάσχα.

XV. Καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς ἐν ἑτέρῳ κεφαλαίῳ λέγει· οἱ οὖν Ἰουδαῖοι, ἵνα μὴ μείνῃ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ τὰ σώματα ἐν τῷ σαββάτῳ, ἐπεὶ παρασκευὴ ἦν—ἦν γὰρ μεγάλη ἡ ἡμέρα ἐκείνη [15] τοῦ σαββάτου—ἠρώτησαν τὸν Πιλᾶτον, ἵνα κατεαγῶσιν αὐτῶν τὰ σκέλη καὶ ἀρθῶσιν· καὶ τὰ ἐπὶ τούτοις. Τούτων οὖν οὕτως εἰρημένων ὡς φαίνεται, πάλιν πρὸ τοῦ τελέσαι τὸ πάσχα ἀνὰ μέσον τῶν ἑσπερινῶν, δηλονότι τῇ παρασκευῇ ἑσπέρᾳ, ἐν ᾗ καὶ ἡ τῶν ἀζύμων ἤρχετο ἑορτή, προσῆλθον τῷ Πιλάτῳ παρακαλοῦντες, ἵνα ἀρθῶσιν ἀπὸ τοῦ σταυροῦ τὰ σώματα, ἴσως μή πως φαίνωνται ἀνδροφόνοι ἐν τῇ ἑορτῇ αὐτῶν. Πρόσχες οὖν ἀκριβῶς, ὅτι πρὸ τοῦ πάσχα καὶ τῶν ἀζύμων ὁ δεῖπνος ἐγένετο. Οὔπω γὰρ ἦν ἄζυμον τῇ ἑσπέρᾳ, ἐν ᾗ συνδειπνήσας τοῖς μαθηταῖς ὁ Σωτὴρ, ἀλλ' ἄρτος τὸ παρατεθὲν, ὃν κλάσας δέδωκεν αὐτοῖς εἰπών· τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν Ἐμὴν ἀνάμνησιν.

XVI. Καὶ οὐχ ἅπαξ εἶπεν ἄρτον, ἀλλὰ καὶ πολλάκις. Καὶ οὐχ οὗτος τοῦτο λέγει μόνος, ἀλλὰ καὶ οἱ λοιποὶ τῶν εὐαγγελιστῶν. Καὶ ὁ μὲν Ματθαῖός φησιν· ἐσθιόντων δὲ αὐτῶν, λαβὼν ὁ Ἰησοῦς τὸν ἄρτον (ὁρᾷς,

[1] Ч. явно [2] въ Ч. нѣтъ союза [3] въ Ч. послѣ этого слова добавлено «бысть» [4] эти два слова въ Ч. опущены [5] Матѳ. XXVI, 26 [6] въ рукописи Имп. Публ. Библ. это слово дописано на полѣ [7] Ч. приторъ [8] взятое въ скобки опущено, конечно по ошибкѣ, въ рукописи Имп. Публ. Библ.; въ Ч. есть [9] Іоан. XVIII, 28 [10] Ч. и убо [11] Ч. великъ [12] этихъ трехъ словъ въ Ч. нѣтъ. Іоан. XIX, 31 [13] Ч. и прочая [14] Ч. Іисусъ. Матѳ. XXVI, 26 [15] въ иныхъ ἐκείνου

ѣбъ». Видите ли, яко и сеи глаголеть: [«хлѣбъ». Такожде и Мар'ко глаголеть: «и] [1] благодаривъ разломи и даде ученикомъ [2] и рече: пріимѣте и ядите» [3]. Опреснокы жъ ни кои [4] отъ нихъ въспоминаетъ [5]. Понеже бо хотяше пострадати Хрістосъ въ той день законныя пасхы, егда хотяше пасха быти богоубійцамъ, вънже [6] агнець отъ юдей закалаемъ бываше, въ день пятка, въ нь'же 14 луны [7] бяше. Въ лѣто 5533 ругъ убо бяше солнцу 18, луны [8] же 5. Іе сътвори Ісусъ, яко да преданъ бывъ и не постигнеть тайну Свою ученикомъ предати, възлегъ на вечери въ четвертокъ, по вечери приемъ хлѣбъ преломи, и предасть апостоломъ таину новаго завѣта въ нощь четвер'тка, въ онже [9] преданъ бысть отъ Іуды Іудеомъ, якоже писано есть.

Но что бо и Лука глаголеть: «пріемъ хлѣбъ Ісусъ, и [10] благодаривъ преломи». И се убо и Лука свѣдительствуеть, яко хлѣбъ приялъ есть Хрістосъ, и не опреснокъ. Четвертокъ [11] бо бяше. и не бѣша (sic) [12] тогда законная пасха, 13 лунѣ [13] бяше [14] тогда. ибо опрѣснокъ въ 15 луны [15] узаконенъ бѣ творитися [16]. Тѣмже убо 14 день [17] п'рьваго мѣсяца луны пасху нарицаетъ законъ [18], 15 же день [19] п'рьвыи опреснока суботу нарицаетъ, и въ той день узаконено бѣ опресноку творитися [20]. (189) якоже и агнецу въ 14 закалатися, въ онже закланъ бысть «агнець Божій, вземляи грехы міру» [21]. Понеже Хрістосъ распятъ и [22]

ἄρτον καὶ οὗτός φησι) καὶ εὐχαριστήσας ἔκλασε καὶ ἔδωκε τοῖς μαθηταῖς καὶ εἶπε· λάβετε, φάγετε. Ὁμοίως δὲ τὰ αὐτὰ καὶ ὁ Μάρκος φησὶ καὶ οἱ λοιποί. Καὶ οὐδαμοῦ ἄζυμον παρ' αὐτοῖς μνημονεύεται. Ἐπεὶ δὲ παθεῖν ἔδει τὸν Χριστὸν κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν τοῦ νομικοῦ πάσχα, καθ' ἣν καὶ ὁ ἀμνὸς παρὰ τῶν Ἰουδαίων ἐθύετο, ἔμελλε γενέσθαι καὶ τὸ πάσχα, παρὰ τῶν θεοκτόνων, παρασκευῇ ἡμέρᾳ, ἐν ᾗ τηνικαῦτα καὶ ἡ τεσσαρεσκαιδεκάτη τῆς σελήνης κατὰ τὸν πρῶτον μῆνα ἐν τῷ ,εφλδ' ἔτει ἐμπεσεῖν ἔτυχε (κύκλος γὰρ ἦν ιη' τοῦ ἡλίου, καὶ πέμπτος τῆς σελήνης) ἵνα μὴ παραδοθεὶς οὐ φθάσῃ τὸ οἰκεῖον πάσχα τοῖς μαθηταῖς παραδοῦναι, ἀναπεσὼν ἐν τῷ δείπνῳ κατὰ τὴν ὀψίαν τῆς πέμπτης, μετὰ τὸ δειπνῆσαι λαβὼν ἄρτον καὶ κλάσας, παρέδωκε τοῖς ἀποστόλοις τὸ μυστήριον τῆς καινῆς διαθήκης ἐν τῇ νυκτὶ τῇ τῆς πέμπτης, ἐν ᾗ καὶ παρεδόθη ὑπὸ τοῦ Ἰούδα, καθὼς γέγραπται.

XVII. Ἀλλὰ τί φησι καὶ ὁ Λουκᾶς; λαβὼν ἄρτον καὶ εὐχαριστήσας ἔκλασεν. Ἰδοὺ καὶ ὁ Λουκᾶς ἄρτον εἶπε λαβεῖν τὸν Χριστὸν καὶ οὐκ ἄζυμον, οὐ γὰρ ἔτι ἦν τηνικαῦτα, πέμπτης οὔσης ἡμέρας. Τρισκαιδεκαταία γὰρ ἦν ἔτι σελήνη τῇ πέμπτῃ ἐκείνῃ, καὶ οὐκ ἦν ἄζυμον διὰ τὸ μήπω γενέσθαι τὴν ἄρσιν τοῦ ἄρτου. Τὰ γὰρ ἄζυμα τῇ ιε' τῆς σελήνης γίνεσθαι νενομοθετημένον ἦν, τῇ δὲ ιδ' τὸν ἀμνὸν καὶ μόνον θύεσθαι. Διὸ καὶ τὴν μὲν ιδ' τοῦ πρώτου μηνὸς τῆς σελήνης πάσχα προσαγορεύει ὁ νόμος, τὴν δὲ ιε' πρώτην τῶν ἀζύμων καὶ σάββατον ὀνομάζει. [Φεῦ τῆς ἀνοίας τοῦ ἀγραμμάτου.] [23] Καὶ οὐκ ἦν ἄζυμα κατὰ τὴν πέμπτην ἐκείνην, τρισκαιδεκαταίας οὔσης τῆς σελήνης. Κατὰ

[1] заключеннаго въ скобки въ Ч. нѣтъ [2] послѣ сего въ Ч. «Своимъ» [3] Марк. XIV. 22 [4] Ч. который [5] предъ этимъ словомъ въ Ч. «не» [6] послѣ этого слова въ Ч. союзъ «и» [7] Ч. мѣсяца [8] Ч. мѣсяца [9] Ч. иноже [10] въ Ч. нѣтъ. Лук. XXII. 19 [11] Ч. въ четвертокъ [12] этихъ трехъ словъ въ Ч. нѣтъ [13] Ч. дня мѣсяца [14] послѣ этого въ Ч. добавлено «и не бяше опрѣснока» [15] Ч. мѣсяца [16] Ч. ясти [17] Ч. дня [18] послѣ этого въ Ч. «зготовляти» [19] вмѣсто этихъ трехъ словъ, въ Ч. «пятыйжеваадцать» [20] Ч. ясти [21] Іоан. I. 29 [22] эти два слова опущены въ Ч. [23] заключеннаго въ скобки въ иныхъ не имѣется

заклант бысть [1] 14 луны [2] пятка, а въ суботу бяше праздникъ опреснока,— когда убо опреснокъ ялъ есть, и когда убо апостоломъ новыи завѣтъ предалъ есть творити? И понеже глаголете, яко отъ святыхъ апостолъ прияхомъ опрѣснокъ творити, егда по воскресеніи Его отъ мертвыхъ глаголете, видите ли, како дѣлы яве обличаеми есте?!

Симъ убо тако реченымъ, что иматъ кождо къ симъ отвещати? Се убо показахомъ [3] яве, яко прежде праздника пасхы [вечеря бысть, опрѣснокъ же исти преже пасхи] [4] не бѣше законно, якоже рѣхомъ. Приложу же ти къ необѣтному [5] увѣренію прежде писан'ному слову сему, и другую главизну тогожъ евангелиста Іоанна, якоже и ты самъ исповедати имаши, яко тако есть, ибо яже въ насъ евангеліа истин'на суть, такожде и ваша неизмѣн'на суть и тожде глаголють. «Сія убо рекъ Ісусъ духомъ и свѣдителствова и рече: аминь, аминь глаголю вамъ, яко единъ отъ васъ предасть Мя. Възираху же ученицы другъ [6] друга, не вѣдяще о комъ глаголеть. Бяше же възлюбленъ единъ отъ ученикъ Его, еже възлегъ [7] на лонѣ Ісусовѣ, егоже любляше Іисъ. Поманувъ [8] ему Симонъ Петръ вопросити Его, кто есть, о немже глаголеть. Припадъ же онъ на п'рьси Его, глагола ко Ісусу: Господи, кто есть? Отвѣща Ісусъ: тои есть, емуже (об. 189) Азъ омочивыи [9] хлѣбъ подамъ. И омочивъ хлѣбъ дасть

γὰρ τὴν ιε΄ αὐτῆς νενομισμένον ἦν τὰ ἄζυμα γίνεσθαι, ὥσπερ καὶ τὸν ἀμνὸν κατὰ τὴν ιδ΄ θύεσθαι, καθ' ἣν ἐθύθη ὁ Χριστὸς ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου. Εἰ δὲ Χριστὸς ἐθύθη καὶ ἐσταυρώθη τῇ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ τῆς σελήνης κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς παρασκευῆς, τὸ δὲ σάββατόν ἐστι τῶν ἀζύμων ἡ ἑορτή, πότε τὰ ἄζυμα ἔφαγε καὶ πότε ταῦτα τοῖς ἀποστόλοις ποιεῖν ἐν τῇ καινῇ διαθήκῃ παρέδωκεν; ὅτι τὰ ἄζυμα λέγετε, παρὰ τῶν ἀποστόλων ποιεῖν παρελάβομεν. Μὴ μετὰ τὸ ἀναστῆναι Αὐτὸν ἐκ νεκρῶν; οὐχ ὁρᾶτε πῶς προδήλως ἐκ τῶν πραγμάτων ἐλέγχεσθε;

XVIII. Τούτων οὖν οὕτως εἰρημένων, ἔχεις τι πρὸς ταῦτα ἀντιθεῖναι; ἰδοὺ γάρ, δέδεικται προφανῶς, ὅτι πρὸ τῆς ἑορτῆς τοῦ πάσχα ὁ δεῖπνος ἐγένετο, ἄζυμα δὲ οὐκ ἦν νόμιμον πρὸ τοῦ πάσχα ἐσθίεσθαι. Ἐκθήσομαι δέ σοι καὶ πρὸς ἀναντίῤῥητον πίστωσιν τοῦ προκειμένου λόγου, κεφάλαιον ἕτερον τοῦ αὐτοῦ εὐαγγελιστοῦ, ἔχον ὡς καὶ αὐτὸς ὁμολογήσεις, οὕτως· βέβαιον γάρ, ὅτι τὰ παρ' ἡμῖν εὐαγγέλια τὰ αὐτὰ καὶ παρ' ὑμῖν ἀπαραλλάκτως ἐστί. Ταῦτα εἰπὼν ὁ Ἰησοῦς, ἐταράχθη τῷ πνεύματι καὶ ἐμαρτύρησε καὶ εἶπεν· ἀμὴν, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει Με. Ἔβλεπον οὖν πρὸς ἀλλήλους οἱ μαθηταί, ἀπορούμενοι περὶ τίνος λέγει. Ἦν δὲ ἀνακείμενος εἷς τῶν μαθητῶν Αὐτοῦ ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ Ἰησοῦ, ὃν ἠγάπα ὁ Ἰησοῦς. Νεύει οὖν τούτῳ Σίμων Πέτρος πυθέσθαι, τίς ἂν εἴη περὶ οὗ λέγει. Ἐπιπεσὼν δὲ ἐκεῖνος ἐπὶ τὸ στῆθος τοῦ Ἰησοῦ, λέγει Αὐτῷ· Κύριε, τίς ἐστιν; Ἀποκρίνεται ὁ Ἰησοῦς· ἐκεῖνός ἐστιν, ᾧ Ἐγὼ βάψας τὸ ψωμίον ἐπιδώσω. Καὶ ἐμβάψας τὸ ψωμίον, δίδωσιν Ἰούδᾳ Σίμωνος Ἰσκαριώτῃ. Καὶ μετὰ τὸ ψωμίον τότε εἰσῆλθεν εἰς ἐκεῖνον ὁ σατανᾶς. Λέγει οὖν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· ὃ ποιεῖς, ποίησον τάχιον. Τοῦτο

[1] послѣ этого въ Ч. «въ день» [2] Ч. въ день [3] Ч. показахъ [4] взятое въ скобки есть въ Ч., въ рукописи же Имп. Публ. Библ. опущено древнимъ переписчикомъ [5] Ч. неотвѣтну [6] Ч. другъ на [7] этихъ двухъ словъ въ Ч. нѣтъ [8] Ч. помяну же [9] Ч. омочивъ

Иуде Симонову Искариоту. И по хлѣбе тогда вниде во-нь сатана. Глагола [1] ему Ісусъ: еже твориши, твори въскоре. Сего же ни единъ отъ возлежащихъ не увѣде, что ради [2] рече ему. Нѣціи же мняху, понеже влагалище д'ръжаше Іуда, яко глаголеть ему Ісусъ: купи [3] яже на потребу имамы въ праздникъ» [4].

Іеvангелисту убо тако о сихъ являющу, како не бы [5] слѣпу видѣти, яко прежде закон'ныя пасхы вечéра бысть. По сему жь убо, еже рече, яко «нѣціи мняху, глаголеть Іуде: купи яже на потребу имамы въ праздникъ», —яве показалъ есть время, въ неже вечерà [6] Хрістосъ съ ученикы Своими. Тѣмже да не помышленіе нѣкое прекословия будетъ [7] тобѣ о времени, въ неже вечéра [8] бысть, по прочіихъ іеvангелистехъ глаголемая, сирѣчь, понеже Матфеи глаголеть: «въ п'ръвый же опреснока приступиша къ Ісусу ученици Его, глаголюще: Господи, где хощеши уготоваемъ Ти пасху ясти» [9]. Лука же [10] глаголеть: «пріиде день [11] опрѣснока, въ онже подобаше [12] жрѣтися пасцѣ, и [13] посла Петра, Иоанна, рекъ: шедше уготоваите намъ пасху ясти» [14].

Словеса же сия трехъ [15] іеvангелистъ не имаютъ [16] супротивленіе нѣкое или разделеніе о [17] глаголемыхъ Іоанномъ еvангелистомъ, якоже пишетъ: «прежде праздника пасхы, вѣдый Іvсъ, яко пріиде часъ Его, да преидеть отъ мира сего ко Отцу» [18], и прочая. Первыи убо [19] (190) опресно-

δὲ οὐδεὶς ἔγνω τῶν ἀνακειμένων, πρὸς τί εἶπεν αὐτῷ. Τινὲς γὰρ ἐδόκουν, ἐπεὶ τὸ γλωσσόκομον εἶχεν ὁ Ἰούδας, ὅτι λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· ἀγόρασον ὧν χρείαν ἔχομεν εἰς τὴν ἑορτήν.

XIX. Καὶ τοῦ εὐαγγελιστοῦ οὕτω ταῦτα διατρανοῦντος, πῶς οὐκ ἂν εἴη καὶ τυφλῷ δῆλον, ὅτι πρὸ τοῦ νομικοῦ πάσχα ὁ δεῖπνος ἐγένετο; Ἐκ γὰρ τοῦ εἰπεῖν αὐτόν· τινὲς γὰρ ἐδόκουν, ἐπεὶ τὸ γλωσσόκομον εἶχεν ὁ Ἰούδας, ὅτι λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· ἀγόρασον ὧν χρείαν ἔχομεν εἰς τὴν ἑορτήν, ἐναργῶς ἀπέδειξε τὸν καιρὸν καθ' ὃν ὁ Κύριος συνεδείπνησε τοῖς μαθηταῖς. Μὴ οὖν ἐνδοιασμόν τινα καὶ ἀμφιβολίαν περὶ τοῦ καιροῦ τὰ παρὰ τοῖς ἄλλοις εὐαγγελισταῖς εἰρημένα ἐμποιείτω σοι· ἤγουν παρὰ μὲν τῷ Ματθαίῳ τῇ δὲ πρώτῃ τῶν ἀζύμων προσῆλθον οἱ μαθηταὶ τῷ Ἰησοῦ, λέγοντες Αὐτῷ· ποῦ θέλεις ἑτοιμάσωμέν Σοι φαγεῖν τὸ πάσχα; Παρὰ δὲ τῷ Μάρκῳ· καὶ τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ τῶν ἀζύμων, ὅτε τὸ πάσχα ἔθυον, λέγουσιν Αὐτῷ οἱ μαθηταὶ Αὐτοῦ· ποῦ θέλεις ἑτοιμάσωμέν Σοι φαγεῖν τὸ πάσχα; Καὶ παρὰ τῷ Λουκᾷ· ἦλθε δὲ ἡ ἡμέρα τῶν ἀζύμων, ἐν ᾗ ἔδει θύεσθαι τὸ πάσχα, καὶ ἀπέστειλε Πέτρον καὶ Ἰωάννην, εἰπών· πορευθέντες ἑτοιμάσατε ἡμῖν τὸ πάσχα, ἵνα φάγωμεν.

XX. Τὰ δὲ ῥητὰ ταῦτα τῶν τριῶν εὐαγγελιστῶν οὐκ ἐναντίωσίν τινα καὶ διαφωνίαν ἔχει πρὸς τὸ ῥητὸν τοῦ εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου εἰπόντος· πρὸ δὲ τῆς ἑορτῆς τοῦ πάσχα, καὶ τὰ ἑξῆς. Πρώτην γὰρ τῶν ἀζύμων δίδωσιν ἡμῖν ἐννοεῖν τὰ θεῖα εὐαγγέλια, τὴν δεκάτην τοῦ πρώτου μηνός, προπαρασκευήν τινα οὖσαν τοῦ πάσχα, μετὰ καὶ τῶν ἄλλων

[1] Ч. и глагола [2] въ Ч. нѣтъ этого слова [3] Ч. купити [4] Іоан. XIII, 21—29 [5] Ч. бѣ [6] Ч. вечерялъ [7] Ч. прекословіе бысть [8] Ч. вечера [9] Матѳ. XXVI, 17. Далѣе, сравнительно съ Греческимъ, пропускъ [10] послѣ этого въ Ч. добавлено: «евангелистъ» [11] Ч. преже дня [12] Ч. подобаетъ [13] въ Ч. нѣтъ [14] Лук. XXII, 7—8 [15] см. выше, сноску 9-ую [16] Ч. маютъ [17] Ч. отъ [18] Іоан. XIII, 1 [19] Ч. первѣй

ка являютъ намъ Божествен'наго евангеліа [1] десятыи день п'рьваго мѣсяца бяше тогда предуготованіе кое [2] пасцѣ съ прочиими тремі деньми, сирѣчъ съ первонадесятымъ днемъ [3] и вторым тремънадесятымъ [4] днемъ, яко во книзе Исхода писано есть [5]: «рече Господь къ Моусею: мѣсяць сей мѣсяцемъ вашимъ [6] начало, п'рьвый будеть вамъ въ мѣсяцехъ лѣту: р'ци къ всему сънму сыновъ Ісраилевъхъ: въ десятый день [7] мѣсяца сего да возметъ всякъ овча на домъ отечествія, овча на всякъ домъ [8], и будеть соблюдено до четыренадесятого дне мѣсяца сего» [9]. Якоже и намъ есть уготованіе и предпразднество святымъ страстемъ Господа нашего Іуса Христа великая недѣля, тако [10] Евреомъ четыри оныи дни предуготованіе нѣкое пасцѣ бяше закон'но и [11] узаконено.

Ибо друзіи іевангелисти, прежде преставльшеся, не постигоша видети евангельское проповеданіе Іоан'на Богослова: сей бо д'ъголѣтенъ бывъ обрѣте съставленіе евангелій онѣхъ, и на конець житія своего въ острове Патомѣ [12] сущу, богоподвижну бывшу, при Доментіяне царѣ свое евангеліе списа, якоже [13] онѣми многая покровена речена, другая же оставлена, яко чудо о Лазорѣ, и время вечери, и другая иная яве исписавъ и велегласно проповедавъ. Тѣмже молю васъ: останитеся, Господа ради, о сицевой явлен'ней истин'не прекословити и отметатися, и еже творять церковніи прочіи кормителіи, (об. 190) се и вы творите, четыремъ священнымъ [14] патриярхомъ последующе, понеже множайшихъ судъ

τριῶν ἡμερῶν, ἤγουν τῆς ἐνδεκάτης, τῆς δωδεκάτης καὶ τῆς τρισκαιδεκάτης, καθὼς ἐν τῇ βίβλῳ τῆς Ἐξόδου ἀναγέγραπται· εἶπεν Κύριος πρὸς Μωσῆν· ὁ μὴν οὗτος ὑμῖν ἀρχὴ μηνῶν, πρῶτος ἔσται ὑμῖν ἐν τοῖς μησὶ τοῦ ἐνιαυτοῦ· λάλησον πρὸς πᾶσαν συναγωγὴν υἱῶν Ἰσραὴλ λέγων· τῇ δεκάτῃ τοῦ μηνὸς τούτου λαβέτωσαν ἕκαστος πρόβατον κατ' οἴκους πατριῶν, πρόβατον κατ' οἰκίαν. Καὶ μετ' ὀλίγον· καὶ ἔστω ὑμῖν διατετηρημένον ἕως τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης τοῦ μηνὸς τούτου. Ὁ γὰρ παρ' ἡμῖν δύναται ἡ λεγομένη μεγάλη ἑβδομάς, ἑτοιμασία τις οὖσα καὶ προεόρτιος τῶν τε ἁγίων παθῶν καὶ τῆς τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως, τοῦτο καὶ παρ' Ἑβραίοις ἡ τετρὰς ἐκείνη τῶν ἡμερῶν, προπαρασκευή τις οὖσα τοῦ νομικοῦ πάσχα, νενόμιστο.

XXI. Καὶ οἱ μὲν ἄλλοι εὐαγγελισταὶ προαπελθόντες οὐκ ἔφθασαν ἐντυχεῖν τῷ εὐαγγελικῷ κηρύγματι τοῦ Θεολόγου Ἰωάννου. Οὗτος δὲ μακροβιώτατος γεγονὼς ἐνέτυχε τοῖς ἐκείνων συντάγμασι καὶ πρὸς τῷ τέλει τῆς ἑαυτοῦ βιοτῆς, ἐν Πάτμῳ τῇ νήσῳ θεόθεν κινηθείς, ἐπὶ Δομετιανοῦ βασιλέως τὸ κατ' αὐτὸν ἅγιον εὐαγγέλιον συνεγράψατο, πολλὰ τῶν παρ' ἐκείνοις ἀσαφῶς εἰρημένων καὶ παραλελειμμένων (οἷον τὸ θαῦμα τοῦ Λαζάρου, τὸν καιρὸν τοῦ δείπνου καὶ τινα ἄλλα) τρανώσας καὶ σαφηνίσας καὶ μεγαλοφώνως ἀναφθεγξάμενος. Καὶ παύσασθε διὰ τὸν Θεὸν πρὸς οὕτω φανερὰν ἀλήθειαν ἀντιβαίνοντες· καὶ ὃ ποεῖν οἱ τῆς ἐκκλησίας τρόφιμοι παρελάβομεν, τοῦτο καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε, τοῖς τέσσαρσιν ἱεροῖς πατριάρχαις ἑπόμενοι, ὅτι τῶν πλειόνων ἡ ψῆφος κρατεῖ· εἷς δὲ, οὐδείς· ἀγαθοὶ δὲ οἱ δύο ὑπὲρ τὸν ἕνα. Ἔνθα

[1] Ч. Божественая евангелія [2] Ч. нѣкое [3] нѣтъ въ Ч. этого слова [4] Ч. и второи тремимъ надесяти [5] Ч. пишетъ [6] Ч. вамъ [7] въ Ч. нѣтъ этого слова [8] этихъ четырехъ словъ въ Ч. нѣтъ [9] Исходъ XII, 1—3, 6 [10] Ч. тако и [11] этихъ двухъ словъ въ Ч. нѣтъ [12] Ч. Патсмѣ [13] Ч. яже [14] въ Ч. нѣтъ этого слова

вѣренъ есть и приятенъ, единъ же никтоже [1] приятенъ есть. «Блага убо [2] два паче единаго»—писано [3] есть. Идеже бо единомдръствуютъ четыри и содержатся [4], кто да отречется глаголя, яко нѣсть Бога посреди ихъ?! Яко Хрістосъ глаголетъ: идеже сутъ два или три [5] собрани о имени Моемъ, ту есмь посреди ихъ» [6].

И сего ради молюся: совокупимся вси духовно и будемъ братолюбцы, а не самолюбцы. Понеже бо ни Хрістосъ Самъ въ время страсти Его, якоже рѣхомъ, нѣсть постигль ясти опреснокъ, еще отъ Іудей неуготовлену сущу, якоже рѣхомъ, нижѐ паки апостоли предаша, яже не пр*еда*ша [7]. По вечери бо, якоже глаголютъ евангелисти, преда [8] таину новаго завѣта, рекъ: «желаніемъ въжделѣхъ сию ясти пасху съ вами» [9],—яве убо есть, яко тогда пріиде часъ страданіа Его.

Сего ради иже опресноку причащаются, во Аполинаріеву ересь впадаютъ невѣдяще. *Но* [10] онъ убо глаголаше, яко тѣло убо безъдушьно и кроме ума приялъ естъ Сынъ и Слово Божіе отъ Пречистыя Дѣвы и Богородица, глаголя, яко доволно [11] есть вмѣсто ума и душ*а* Божество. Сице иже опреснокъ приношаетъ, мертву плоть, а не живу приношаетъ. Ибо квасъ въмѣсто душ*а* тѣлу [12] бываетъ, и соль въмѣсто ума. Сія же неимущу опрѣсноку, ‖(191) како не бездушенъ и мертвъ есть? воистенну мяр'твотворецъ [13] всѣмъ иже причащаются ему. Ибо Господь нашъ Ісусъ Хрістосъ, совершенъ сыи Богъ и совершенъ человѣкъ, согубъ естествомъ, а

δὲ τέσσαρες ὁμοφρονοῦντες τῷ αὐτῷ στοιχοῦσι, τίς ἀμφιβάλλει μὴ καὶ Θεὸν ἐν αὐτοῖς παρεῖναι; καθά φησιν ὁ Χριστός· ὅπου εἰσὶ δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι ἐν τῷ Ἐμῷ ὀνόματι, ἐκεῖ εἰμὶ ἐν μέσῳ αὐτῶν.

XXII. Καὶ διὰ τοῦτο παρακαλῶ, συμβῶμεν ἀλλήλοις πνευματικῶς καὶ γενώμεθα φιλάδελφοι μᾶλλον ἢ φίλαυτοι. Οὐ γὰρ πρὸς Χριστοῦ ἢ τῶν ἀποστόλων τὰ ἄζυμα ἐσθίειν ἢ προσκομίζειν ἐδιδάχθημεν, ἐπεὶ οὐδὲ Χριστὸς Αὐτὸς κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ πάθους Αὐτοῦ, ὡς ἤδη προλαβόντες εἴπομεν, ἔφθασε φαγεῖν τὰ ἄζυμα, μήπω παρὰ τῶν Ἰουδαίων ἑτοιμασθέντα, ὡς εἴρηται· οὔτε οἱ ἀπόστολοι πάλιν παρέδωκαν, ὃ οὐ παρέλαβον. Μετὰ γὰρ τὸ δειπνῆσαι, φασὶν οἱ εὐαγγελισταί, παρέδωκε διὰ τοῦ ἄρτου τὸ μυστήριον τῆς καινῆς διαθήκης, εἰπών· ἐπιθυμίᾳ ἐπεθύμησα τὸ πάσχα τοῦτο φαγεῖν μεθ' ὑμῶν, τῆς ὥρας δηλονότι φθασάσης τοῦ πάθους Αὐτοῦ.

XXIII. Οἱ δὲ τῶν ἀζύμων μετέχοντες κινδυνεύουσι λανθανόντως εἰς τὴν τοῦ Ἀπολλιναρίου περιπίπτειν αἵρεσιν. Ἐκεῖνος γὰρ σῶμα μόνον ἄψυχον καὶ ἄνουν ἐτόλμησεν εἰπεῖν λαβεῖν τὸν Υἱὸν καὶ Λόγον τοῦ Θεοῦ ἐκ τῆς ἁγίας Παρθένου, ἀρκεῖν λέγων ἀντὶ ψυχῆς καὶ νοὸς τὴν θεότητα. Καὶ οἱ τὰ ἄζυμα προσκομίζοντες νεκρὰν σάρκα καὶ οὐχὶ ζῶσαν προσφέρουσιν. Ἡ γὰρ προζύμη ἀντὶ ψυχῆς τῷ φυράματι γίνεται, καὶ τὸ ἅλας ἀντὶ τοῦ νοός, ἃ μὴ ἔχον τὸ ἄζυμον πῶς οὐκ ἄψυχόν ἐστι καὶ νεκρὸν καὶ τῷ ὄντι νεκροποιόν; Ὁ γὰρ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, τέλειος ὢν Θεὸς καὶ τέλειος ἄνθρωπος, διπλοῦς τὴν φύσιν, ἀλλ' οὐ τὴν ὑπόστασιν, σῶμα ἔμψυχόν τε καὶ ἔννουν ἐκ τῆς Ἀειπαρθένου προσλαβόμενος, διὰ τελείου

[1] Ч. единаго же ни отъ когоже [2] Ч. же [3] Ч. написано. Екклесіастъ IV, 9 [4] Ч. содержатъ [5] Ч. тріе [6] Матѳ. XVIII, 20 [7] Ч. прияша [8] Ч. предаде [9] Лук. XXII, 15 [10] Ч. яко [11] Ч. недоволно [12] Ч. тѣсту [13] Ч. мертво творится

не составомъ, тѣло одушевлен'но и умно [1] отъ Приснодѣвыя и Богородица приемъ, и съвершенымъ хлѣбомъ подобно предасть новаго завѣта таину, и благословилъ рекъ: «пріимѣте и ядѣте», иже есть небесныи хлѣбъ животенъ, и животъ даетъ ядущимъ его, якоже Христосъ завеща намъ глаголя: «ядыи плоть Мою и пія кровь Мою, во Мнѣ пребываетъ, и Азъ въ немъ» [2].

Аще ли же словесъ сихъ силу не приемлете и со прекословиемъ сопротивитеся, глаголюще, яко отъ святыхъ апостолъ Петра и Павла опрѣсное преданіе приихомъ, послушаемъ о семъ ваше братолюбіе [3], и показати вамъ со Богомъ хощемъ нѣка [4], яже апостоли предаша испервa творити, и паки онѣми самѣми на послѣдокъ исправлен'на и претворена на благовѣріе наше, елико еже о Христе вѣру укрепляюще и Божией церкви благодатию Его утвержаемѣ и простираемѣ. И соботу убо равно со святою недѣлею повелено бысть намъ соблюдати и ничтоже дѣлати: ныне же се убо нѣсть. Петръ [5] же приходящихъ отъ языкъ къ непорочнеи вѣре христианстеи, прежде обрезаше ихъ, и тако крещаше. И Павелъ Тимоѳея обреза. Ктомуже и оглашаеміи, сирѣчь нарицаеміи и обещаеміи креститися, и [6] тридесятиднѣвіи крещахуся. И другая нѣкая законная [7] ‖(об. 191) предания нѣрующеи соблюдаху, и архиереи жены имѣяху. Ныне же отъ сихъ ни едино есть, и [8] Божией святей церкви укрепляемѣ и успевающеи [9] на совершенѣишая и истенная [10].

Да кое странно и дивно чудо, аще тогда ученици въ начале проповеданія, отъ немощи многихъ нисходяща, нѣкая

ἄρτου εἰκότως παρέδωκε τὸ τῆς καινῆς διαθήκης μυστήριον, εὐλογήσας αὐτὸν καὶ κλάσας καὶ εἰπών· λάβετε, φάγετε· ὅς ἐστιν ὁ ἐπουράνιος ἄρτος καὶ ζωτικὸς καὶ ζωὴν διδοὺς τοῖς ἐσθίουσιν αὐτὸν, καθὼς ὁ Χριστὸς ἐπηγγείλατο λέγων· ὁ τρώγων Μου τὴν σάρκα καὶ πίνων Μου τὸ αἷμα ἐν Ἐμοὶ μένει, κἀγὼ ἐν αὐτῷ.

XXIV. Εἰ δὲ καὶ πρὸς τὴν τῶν εἰρημένων δύναμιν δυσανασχετεῖτε καὶ φιλονείκως διενίστασθε, παρὰ τῶν ἁγίων λέγοντες ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου τὴν τῶν ἀζύμων παράδοσιν παραλαβεῖν, συνερχόμεθα κἂν τούτῳ τῇ ὑμετέρᾳ ἀδελφότητι, καὶ δείξομεν σὺν Θεῷ τινὰ τῶν παρὰ τῶν ἀποστόλων παραδοθέντων, ὑπ' ἐκείνων αὐτῶν πάλιν διορθωθέντα καὶ μεταποιηθέντα πρὸς τὸ εὐσεβέστερον· οἷα τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως κρατυνομένης καὶ τῆς ἐκκλησίας Θεοῦ χάριτι στερεουμένης καὶ πλατυνομένης. Καὶ τὸ σάββατον γὰρ ἴσα τῇ ἁγίᾳ κυριακῇ προσετάγημεν τιμᾶν καὶ φυλάττειν καὶ μηδὲν ἐν αὐτῷ ἐργάζεσθαι, ἀλλὰ τοῦτο νῦν οὐ γίνεται. Καὶ Πέτρος δὲ τοὺς ἐξ ἐθνῶν προσερχομένους τῇ ἀμωμήτῳ πίστει τῶν χριστιανῶν τὸ πρῶτον περιέτεμνε καὶ οὕτως ἐβάπτιζε· καὶ Παῦλος δὲ τὸν Τιμόθεον περιέτεμεν. Ἀλλὰ καὶ οἱ κατηχούμενοι τριακονταετεῖς ἐβαπτίζοντο. Καὶ ἄλλας τινὰς νομικὰς παρατηρήσεις οἱ πιστεύοντες ἐφύλαττον· καὶ ἀρχιερεῖς γυναιξὶ συνεζεύγνυντο. Ἀλλ' οὐδὲν ἄρτι τοιοῦτον ἐμπολιτεύεται, τῆς τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίας, ὡς εἴρηται, ἰσχυροποιουμένης καὶ προκοπτούσης ἐπὶ τὸ ἐντελέστερον.

XXV. Καὶ τί θαυμαστὸν ἢ ξένον, εἰ τηνικαῦτα μὲν οἱ μαθηταὶ ἐν ἀρχῇ τοῦ κηρύγματος, τῇ τῶν πολλῶν ἀσθενείᾳ συγκαταβαίνον-

[1] Ч. умъ [2] Іоан. VI, 56 [3] Ч. братолюбство [4] Ч. хотяще нѣкая [5] Ч. и Петръ [6] въ Ч. нѣтъ [7] это слово дописано надъ строкою; въ Ч. нѣтъ [8] въ Ч. нѣтъ союза [9] Ч. успѣвающѣ [10] истиннѣйшая

обычная имъ прощаютъ [1] творити, иже мало-по-малу отсѣцающе ихъ и премудро изменяюще, приведоша ихъ на евангелское проповеданіе? прежде поученнемъ бывши на послушаніе [2], удобъ приведени быша на истинное. Нижѐ бо есть возможно древо строптиво навести [3] скорымъ наведеніемъ и силою руки исправити, якоже нѣкый отъ нашихъ богословецъ [4] рече: «удобъ убо иматъ преломитися, нежели исправитися» [5]. И сего ради, якоже рѣхомъ, въ мало врѣмя оставленъ бысть имъ опреснокъ, понеже великъ соборъ бяше тогда бяху Евреи въ Риме [6], якоже книга святыхъ апостолъ [7] сказуетъ. Потомже егда время бысть, разсыпаше и се. Яко при Моусеи бысть по устроенію Божію: остави бо Евреомъ жертвы творити, дондеже имъ Господа [8] яве покажетъ. Такожь егда исправлено бысть, разсыпа жертвы оны на послѣдокъ.—И доволна ми сутъ [9] писати сія къ мужу сущу исполнь Духомъ Святымъ и разумомъ духовнымъ. «Дай бо, рече, премудрому вину, и премудрей будетъ» [10].

И преже времене сего, въ начале [11] архиіереиства моего составлено [12] се писаніе послахъ ко блажен'ному папе Рим'(192)скому. Послахъ убо нѣкымъ [13] градущимъ на поклоненіе въ Іерусалимъ къ магистру благоплемениту и дуце сущеи [14] въ Италіи Аргиру, яко да послеть сіе къ блажен'ному папе. Оттолеже двѣ лѣте мимоидоша, и не возмогохъ увѣдати [15]. И се убо паки преписавъ оно послахъ къ боговозлюбленію твоему, да любве ради моея и [16]

τες, τινὰ τῶν ἐθίμων αὐτοῖς συνεχώρησα τελεῖσθαι ὑπ' αὐτῶν, τῇ κατὰ μικρὸν πάντας ὑφαιρέσει σοφῶς ὑπαλλάττοντες αὐτοὺς καὶ μετάγοντες ἐπὶ τὸ εὐαγγέλιον ἤδη γεγυμνασμένους πρὸς εὐπείθειαν; Μηδὲ γὰρ ἂν πτόρθον λοξὸν ἐνεγκεῖν ἀθρόαν μετάκλισιν καὶ βίαν χειρὸς ἀπευθυνούσης· ὡς τις τῶν καθ' ἡμᾶς ἔφη θεολόγων· θᾶττον μὲν τ' ἂν πλῆγῆναι, ἢ ὀρθωθῆναι. Καὶ διὰ τοῦτο, ὡς εἴρηται, πρὸς καιρὸν μὲν συνεχωρήθη τὰ ἄζυμα, ὅτι μεγάλη τις ἦν Ἑβραϊκὴ τότε εἰς Ῥώμην, καθὼς ἡ βίβλος τῶν Πράξεων τῶν ἀποστόλων διασαφεῖ. Ἔπειτα δὲ ἡνίκα καιρὸς, κατελύθη καὶ ταῦτα. Ὅπερ καὶ ἐπὶ Μωϋσέως ὁρᾶται παρὰ Θεοῦ οἰκονομούμενον, συγχωρήσαντος μὲν τὰς θυσίας τέως τοῖς Ἑβραίοις, ἵνα ἐγκαταστήσῃ Θεόν· ἔπειτα δὲ ἡνίκα καὶ τοῦτο κατωρθώθη, καταλύσαντος αὐτὰς ὕστερον. Ἀρκεῖ μοι ταῦτα πρὸς ἄνδρα πλήρη τυγχάνοντα Πνεύματος Ἁγίου καὶ συνέσεως πνευματικῆς. Δίδου γὰρ, φησὶ, σοφῷ ἀφορμὴν, καὶ σοφώτερος ἔσται.

XXVI. Πρὸ καιροῦ δὲ, ἐν ἀρχῇ τῆς ἀρχιερωσύνης μου, συστατικὴν ἔστειλα γραφὴν πρὸς τὸν μακαριώτατον πάπαν Ῥώμης, πέμψας αὐτὴν διὰ τινὸς τῶν κατ' εὐχὴν ἀπερχομένων εἰς Ἱεροσόλυμα, πρὸς τὸν λαμπρότατον μάγιστρον καὶ δοῦκα τῆς Ἰταλίας τὸν Ἀργυρὸν, ἵνα κατευοδώσῃ αὐτὴν πρὸς τὴν ἀγιωσύνην αὐτοῦ. Ἔκτοτε δὲ διετία διῆλθε, καὶ περὶ ταύτης οὐδὲν ἠδυνήθην μαθεῖν. Καὶ ἰδοὺ πάλιν ταύτην μεταγράψας ἔστειλα πρὸς τὴν θεοφιλίαν σου· ἵνα διὰ τὴν ἡμετέραν ἀγάπην (μᾶλλον δὲ διὰ Θεὸν, δι' Ὃν

[1] на полѣ поправка: «дозволили». Ч. допустиша [2] Ч. поученіемъ бывшимъ на слушаніе [3] Ч. нахилити [4] Григорій Назіанз. orat. 42 [5] на полѣ переведено: «рихлей сопсовати, нижъ направити» [6] Ч. соборъ тогда бысть въ Римѣ Жидовъ [7] послѣ этого въ Ч. добавлено «Дѣяній» [8] Ч. ему Господъ [9] на полѣ: «досыть на семъ». Ч. доволно ми есть [10] Притчи IX, 9 [11] Ч. въ началство [12] Ч. составленое [13] Ч. нѣкопмъ [14] Ч. сущу [15] послѣ этого на полѣ добавлено: «Соромъ бо писати: нѣчого противъ правоты моея або отписывати». Въ Ч. нѣтъ этого добавленія [16] нѣтъ въ Ч.

паче же Бога ради, Егоже ради и о Немже писано есть,—«о Христе молимъ ти ся» [1], глаголеть божествен'ный апостолъ, да послеши сіе ко многочестному блаженствію святого папы и испросиши отписаніе и послеши къ намъ.

Аще ли же писаніе сіе прочетъ [2], священствіе твое, и отпустиши се [3] къ нему, благоугодно есть дѣло Богу и человѣкомъ, егда [4] како [5] призрѣвшу молитвами святыхъ и верховныхъ апостолъ пріиметъ, яже писахъ [6], и совокупится съ любящимъ [7] святыню его, честными братіями и отцы, и общо вси купно всѣхъ миротворцу и истен'ному Богу нашему благодареніе и жертву [8] купно принесемъ, едино мудрьствующе и едино приношеніе освящающе и приносяще.

И яко [9] отъ насъ лобзай священ'ный и преподобный соборъ церкви твоея. Целуетъ же и нашь соборъ святымъ целованіемъ святыню твою, призывающе съ любовію многою [10] святыхъ твоихъ молитвъ. И радуйся здравіемъ и веселіемъ [11] о Господи всегда, и о насъ худыхъ во освященныхъ си [12] молитвахъ воспоминай.

Потоля посланіе Антіохійское къ арцибископу Венацкому [13].

καὶ ὑπὲρ Οὗ ἡ γραφή· ὑπὲρ Χριστοῦ γὰρ πρεσβεύομεν, φησὶν ὁ θεῖος ἀπόστολος) διευθετήσῃς αὐτὴν πρὸς τὴν ἐκείνου σεβασμιωτάτην μακαριότητα καὶ ζητήσῃς ἀντίγραφον καὶ ἀποστείλῃς πρὸς ἡμᾶς.

XXVII. Εἰ δὲ καὶ τὴν παροῦσαν γραφὴν ἀναγνοῦσα ἡ σεβασμιότης σου, διαπορθμεύσει πρὸς αὐτόν, εὐάρεστον Θεῷ τε καὶ ἡμῖν ἔργον ἐκτελέσειεν. Ἴσως γὰρ Θεοῦ ἐπινεύσαντος πρεσβείαις τῶν ἁγίων κορυφαίων ἀποστόλων, προσδέξεται τὰ ἀναγεγραμμένα καὶ ἀποδέξεται καὶ συνέλθοι τοῖς περιποθοῦσι τὴν αὐτοῦ σεβασμιότητα τιμίοις ἀδελφοῖς καὶ πατράσι, καὶ κοινῇ πάντες ὁμοθυμαδὸν τῷ τὰ πάντα εἰρηνοποιοῦντι Χριστῷ τῷ ἀληθινῷ Θεῷ ἡμῶν εὐχαριστήσομεν καὶ συλλειτουργήσομεν, τὸ αὐτὸ φρονοῦντες, τὴν αὐτὴν ἀναφορὰν ἱερουργοῦντες καὶ προσκομίζοντες.

XXVIII. Ὡς ἐξ ἡμῶν πρόσειπε τὴν κατὰ Θεὸν ἱερὰν καὶ ἁγίαν σου σύνοδον. Ἀσπάζεται δὲ καὶ ἡ καθ' ἡμᾶς ἐν φιλήματι ἁγίῳ τὴν ἁγιωσύνην σου, ἐπικαλουμένη σὺν ἡμῖν τὰς σὰς ἁγίας εὐχάς. Καὶ χαῖρε καὶ ἔρρωσο εὐφραινόμενος ἐν Κυρίῳ πάντοτε καὶ τῆς ἡμετέρας εὐτελείας ἐν ταῖς σαῖς ἱεραῖς τελεταῖς μνείαν ποιούμενος.

Печатано по рукописи Императорской Публичной Библіотеки (I, 1, № 29).

Печатано по изданію: Cornelius Will, Acta et scripta quæ de controversiis Ecclesiæ Græcæ et Latinæ extant. Lipsiæ et Marpurgi, 1861 (стран. 208—228). *Срав.* Johannis Baptistæ Cotelerii, Ecclesiæ Græcæ Monumenta. Tomus secundus (стран. 112—135).

---

[1] Ч. молимся. 2 Коринѳ. V, 20 [2] Ч. прочтеши [3] Ч. послеши è [4] Ч. еда [5] слово это въ рукописи Имп. Публ. Библ. вписано сверху, надъ строкой [6] Ч. списахъ [7] Ч. любящими [8] противъ этого слова на полѣ: «не оплатками рекучи». Ч. благодареніа жертву [9] Ч. яко [10] Ч. призывающимъ со мною [11] Ч. веселися [12] Ч. ѵ священныхъ ѳи [13] Ч. потоль посланіе патріарха Антіохійскаго

СПИСАНІЕ ПРОТИВЪ ЛЮТОРОВЪ

ВЪ ДВУХЪ РЕДАКЦІЯХЪ [1].

Первая редакція.

(об. 193) О поклонении святыхъ иконъ.

Глаголеть въ десятословию: «не вчини собѣ всяко подобие», то почто повелѣ Самъ Богъ сотворити подобіе херувимска? [2] Тако несмыслени быша Лютори, яко и Самого Бога не единогласно и Моусея преступника закону и всѣхъ пророкъ сътвориша.

Обычаи бо бѣ въ ветхомъ законе почитати божественная честне и покла-

Вторая редакція.

(30) О поклоненю святымъ иконамъ, иже потреба [3] имъ кланятися и целовати. Собрано съ писма стараго и новаго, прикладно зложено.

Правда естъ то, ижъ въ десятословию речено: «не сотвориши собѣ всякого подобия» [4]. Но потомъ Самъ паки Господь Богъ повелѣ сотворити подобие херовимско. Тако несмыслени сутъ Лютори, яко Самого Бога и Мойсея и всѣхъ пророкъ не единогласна и преступника сотвориша. Но чуйте на то отказу [5].

Обычай бо бѣ во ветхомъ законе почтити божественая честне и покланяти-

[1] Это Списаніе противъ Лютеровъ печатается въ двухъ редакціяхъ: первая редакція XVI в. (1580 года)—по рукописи Императорской Публичной Библіотеки (I, 1, № 29), вторая же редакція XVII в. (самаго начала)—по рукописи б. Чертковской Библіотеки (см. въ Примѣчаніяхъ къ первой книгѣ «Памятниковъ полемической литературы», стр. 2), съ разночтеніями (П.) по рукописи А. Н. Попова (Чтенія Московскаго Общества Исторіи и Древностей Россійскихъ 1879, кн. 2, стр. 57—80). Рукопись Имп. П. Б-ки—полная; Чертковская же и А. Н. Попова прерываются на статьѣ о блаженствахъ, почему, начиная съ нихъ и до конца, идетъ уже одна редакція (XVI в.) Списанія противъ Лютеровъ. Кромѣ того, въ Чертковской рукописи встрѣчаются перерывы, восполненные по рукописи А. Н. Попова. Первая редакція (XVI в.) была уже однажды напечатана А. Н. Поповымъ (Чтенія 1879, кн. 2, стр. 1—57), но съ большими отступленіями отъ текста рукописи и недосмотрами. [2] на полѣ позднѣйшею рукою XVII вѣка: «2 Моис. 25» [ст. 18—22] [3] въ подлинникѣ описка: «потраба» [4] Исход. XX, 4. Второзак. V, 8 [5] П. отказъ

Первая редакція.

нятися, не яко боготворяще вещеи, не честию видимою невидимаго Бога почитающе, и на славу Свою зъ видимыхъ речей повелѣ Моусею скинію сотворити по образу показанному ему на горѣ [1], и киотъ завѣта, въ немже скрыжали законныя, и прочая вещи в' память чудесъ Его, и сія вся почитаема и поклоняема бяху.

И еже глаголеть: «не вчини собѣ всяко подобіе», добре глаголеть: что мѣли молевати, невидевъши Бога? Илія явился въ бури и м'глѣ: чи вихоръ мѣли молевати, або м'глу? Моусею при купинѣ огнене явился,—что мѣли молевати, чи огнь, або кустъ? И при камени задняя Своя явилъ во окомг'ненью,—то ли мѣли молевати тѣнь? Але намъ задняя и предняя явилъ въ супол'ности вчеловѣченья Своего. Таже святыхъ праотець прежде закона и у законе праведныхъ пророкъ просиявшихъ не писаша зраковъ, ино для того, абы родоначалниковъ не обоготворили (194) и не поклонилися имъ, яко Самому Богу. Частокротъ бо они то чинили: идоломъ кланяхуся, сыны и доч'ки своя рызали на ж'ртву, о чомъ досыть Давидъ у псалмехъ, и у Деяню зач[ало] 17 причитаютъ, яко Хамосу, Ельфеору [2], звездамъ обоготворивше служаху, яко и Давидъ заказуеть имъ: «Ісраилю, да не будетъ въ тебе богъ новъ, ни поклонишися богу чужему» [3]. Въ насъ же благодатию Христовою, егда воплотися отъ Пречистыя Богородица презъ Духа Святаго, не маемъ Бога иншаго нова и чужа, но Іус Христа, Бога истен'на отъ Бога истин'на, яко ширеи пишетъ у «Вѣрую во единого Бога». Тому вѣрую

Вторая редакція.

ся, не яко боготворяще вещи, но честию видимою невидимаго Бога почитающе, и на славу Свою изъ видимыхъ рѣчей повелѣ Мойсею скинию сотворити по образу показаному ему на горѣ, и киотъ завѣта, въ немже скрыжали закона, и прочая вещи въ память чюдесъ Его сотворены, сия вся почитаема и покланяема быша.

А еже глаголетъ: «не вчини собѣ всяко подобие», добре глаголетъ: что мѣли молевати, невидѣвше Бога? Или явился во бури и мгли: чи вихоръ, або и мъглу мѣли молевати? Моисею въ купинѣ огняномъ явлъся: что мѣли молевати, (об. 30) чи огнъ, або кустъ? И при камени задняя Своя явилъ во окомгнению: то ли мѣли молевати тѣнь? Але намъ вся у полности человѣчества Своего задняя и предняя явилъ. Тако и святыхъ праотецъ преже закона и въ законе святыхъ пророкъ просиявшихъ не писаша зраковъ, для того, абы родоначалниковъ не обоготворили и не поклонилися имъ, яко Самому Богу. Частокротъ бо чинили то они: идоломъ кланяхуся, сыны и дочки своя рѣзали на оферу, о чомъ Давидъ въ псалмехъ и у Дѣяняхъ апостолскихъ не мало доткливе ихъ поносятъ, яко Хамосу, Ваалу, Елъфеогору и звездамъ обоготворивше служаху. Заказуетъ имъ Давидъ [4]: «Исраилю, да не будетъ въ тебе богъ новъ, ни поклонишися Богу чужему». Въ насъ же благодатию Христовою, егда воплотися отъ [5] Пречистыя Богородица, не имаемъ Бога иншаго чужа, або нова, но Исусъ Христа Бога истинна. Тому вѣрую и покланяюся и Его зракъ [6] написую, не боготворяще взоръ [7], но отъ

[1] на полѣ: «2 Моис. 28» [2] *о* дописано сверху [3] на полѣ: «Псал. 80» [ст. 10] [4] на полѣ: «псаломъ 80» [5] П. изъ [6] на полѣ: «образъ» [7] на полѣ: «образъ»

Первая редакція.

и покланяюся, и Того зракъ написую, и Пречистой Его Матере [1] образъ чту и покланяюся, не боготворяще образъ, но отъ видимыхъ блезковъ воз'водимъ къ небеснымъ умъ и память.

И ровняютъ Лютори образы ко идоломъ. Зовешь ли насъ идолниками, новаго Ісраиля? Але мы, вѣрующе Хрісту, по имяни Его новымъ именемъ зовемся хрістияне. Яко и пророкъ глаголеть Исаія: «работающимъ Мнѣ дастся имъ имя ново» [2]. Видиши ли, ижъ есмо хрістияне, а не идолопоклонницы? Всѣхъ бо ересниковъ вѣра по имени ихъ зовется: Люториани, Симонити, Мар'кионити, Арияне, Евномияне, Саси, Евангеликы, точию наша по имени Хрістове, яко лучши всѣхъ есть, зовома хрістияне. И на иконахъ написуемъ Іс Хрістосъ, а не Аполона или Дия, албо Ер'мию, или иншаго ругателя, або звѣрей, (об. 194) или птахъ. И на Пречистой Богородицы иконе имя Ей святое подписуемъ, а не Ардемиду. Такожь и всѣхъ святыхъ угодниковъ имена описуемъ, воз'водимъ умъ нашь, ревнуючи добраго житія ихъ, размышляючи подвиги ихъ, и на помочъ ихъ собѣ призываемъ.

Яко глаголеть: «идоли языкъ сребро и злато, дѣло рукъ человѣческыхъ: уста имутъ и не глаголютъ, очи имутъ и не видятъ, уши имутъ и не слышатъ» [3], и прочая тамъ. Видиши ли, слову силы не зная, а мешая заровно, но треба слово отъ слова разумно углянути, розбирая судити, иже о идолехъ язычныхъ тамъ мовитъ, а не о нашихъ святыхъ иконахъ, запечатаны[хъ] Іѵс Хрістомъ

Вторая редакція.

видимыхъ блезковъ [4] возводимъ умъ нашъ ко небеснымъ.

И ровняютъ Лютори взоры [5] иконныя ко идоломъ. Але мы, вѣрующие Хрісту, по имяни Его зовемся (31) хрістияне, а не идолопоклонницы, и на образехъ (иконахъ) [6] написуемъ Ісусъ Хрістосъ, а не Аполона, или Дѣя, албо Ермѣю, или иншаго ругателя, албо звѣри, или птахи. А на Пречистеи Богородицы иконе имя Ее святое написуемъ, а не Артемиду. Такъже и всѣхъ святыхъ угодниковъ имя ихъ написуемъ, и подносимъ мыслъ, ревнующе доброму житию ихъ, и на помочъ ихъ призываемъ.

А еже глаголетъ: «идоли языкъ сребро и злато, дѣло рукъ человѣческыхъ: уста имутъ и не глаголютъ, очи имутъ и не видятъ, уши имутъ и не чуютъ, нози и руци» и прочая. Видите ли, слову силы [7] не розбирающе, мешающе заровно, но треба слово отъ слова разумно разсудити. Тамъ мовитъ о язычныхъ идолехъ, а не о нашихъ святыхъ иконахъ, запечатаныхъ титуломъ Хрі-

[1] первоначально было написано: «Богоматере»; *Бого* зачеркнуто киноварью [2] Ися LXV, 15 [3] на полѣ: «Псал. 113» [ст. 12—14] [4] II. блесковъ [5] на полѣ: «с [6] вставлено какъ объясненіе [7] это слово надписано между строками

Первая редакція.

и Пречистои именемъ, и прочихъ святыхъ. И что намъ хрістіяномъ до идолъ язычныхъ? Не маемъ до ихъ дѣла, мы не язычницы.

И глаголютъ: а то деи ваши образы або иконы, такожь уста имутъ и не глаголютъ, яко и идолскіе. Мы жь къ таковымъ вещаемъ: антихрістову образу силою сатанинскою дасться дѣйство, иже воз'глаголетъ, и тогда и не хотя поклонятся Люторы иконе его,—у Покалипси у Полскои, глав[а] 13, а въ Руской глав[а] 37 (sic), и прочитай же тамъ, что имъ за заплата будетъ, онижь иконе его поклонятся [1]. **И** не покланяются еретики теперъ иконе Ivc Хрістове, понеже бо не смѣютъ, иж маютъ печать анътихрістову на руце правой и на челѣ, чтобы волно было имъ на онъ часъ куповати, продавати, яко тамъ пишетъ явне у Апокалипси.

(195) **А**ле мы явленію Господа Бога нашего Ісуса Хріста воплотившагося и вѣруемъ, съ тою жь плотию паки пріидетъ судити человѣкомъ, **я**ко святіи апостоли глаголютъ: «видехомъ Его, пихомъ и ядохомъ съ Нимъ, и руки наша осязаша». **Я**ко глаголетъ святый Дамаскинъ: «не лжите и не л'стится, слѣпіи, не описуемъ божества, но плоти подобие пишемъ». Такожь и Пречистой Богородицы образъ пишемъ, и покланяемся, и славимъ отъ Нея рождьшагося Господа. **Т**ако и всѣхъ святыхъ малюемъ, яко видѣхомъ во плоти сущихъ,

Вторая редакція.

стовымъ и Пречистои Богородицы именемъ, и прочихъ святыхъ. Что намъ хрістіяномъ до идолъ язычныхъ? Мы не маемъ до ихъ дѣла, не язычници есмо, але новый Израилъ, по пророку Исаи: «работающимъ Мнѣ, рече, дастъ имъ имя ново» [2]. Видиши ли, иж есмо новымъ именемъ зовомы—хрістіяне, а не язычници идолстии.

Глаголютъ бо сие: иж и наши иконы также маютъ уста, яко и болвани, а не глаголютъ. Мы же имъ вещаемъ: антихристову образу силою сата(об. 31)нинскою дастся дѣйство глаголати [3]. Тогда и не хотяще Лютори поклонятся образу его. И не поклоняются теперъ иконе Хрістове, иж маютъ печать антихристову на правой руце и на челѣ, яко пишетъ о томъ [въ] Покалипси [4].

Але мы вочеловѣчению Хрістову вѣрующе, покланяемся телеси Его написаному, яко святии апостоли глаголютъ: «видѣхомъ Его, ядохомъ и пихомъ съ Нимъ [5], и руки наша осязаша [6]». Глаголетъ бо святый Иоанъ Дамаскинъ: «не лъжите, слепии! не описуемъ божества, но плоти подобие пишемъ, и покланяющеся славимъ отъ Нея рождъшагося Господа». Тако и Пречистой Богородицы образъ, и всѣхъ святыхъ, яко видѣхомъ во плоти, тако ихъ и малюемъ. И яко честь Хрістова образа, тако и безчестие на самого того восхо-

[1] на полѣ: «Покалипси, глав. 42 (sic)» [2] Исаія LXV, 15 [3] Апокалипс. XIII, 15
[4] Апокалипс. XIII, 16—17 [5] Дѣян. X, 41 [6] 1 Іоан. I, 1

Первая редакція.

и почитаемъ ихъ, вѣдая, яко честь Хрістова образа, тако и безчестіе на самого того восходить, егоже есть образъ. Яко великый Василіе глаголеть: «честь и покланяніе образа на первообразное восходить».

И аще ли у старомъ законе вещи тые отъ злата и сребра, и отъ древа, яко скинія, отъ розныхъ мастей вышиване шолковъ, запоны, скрыжали съ каменя, киотъ, херовими зъ древа, посухъ, ручка и просто все церков'ное начине почитано и покланяем' было и свято звано, то пристойнеи теперъ образу Хрістову и Пречистои Богородицы и святыхъ, и все исполненіе хрістиянское таиности церковныя свято имѣти, честь и покланяніе воздавати. Егда «Богъ явися во плоти» [1], то уже добре смотрѣвше апостоли святіи и богоносніи отцы Духомъ Святымъ предаша церкви Божіи написанъ имѣти образъ Господа нашего Іѵс Хріста и Пречистыя Его Матере по плоти, на воспоминаніе неложнаго вочеловѣченія. Гледи жь ми святаго Деонисія Ареопагита, (об. 195) которого науце кождый муситъ вѣрити, бо той святаго апостола Павла ѵ́чень, при апостолехъ былъ, тако мовитъ о иконахъ: «въ лепоту, рече, предложишася образы безо́бразныхъ и зраци безъзрачныхъ». Яко воспомянухомъ о скрыжалехъ, и киоте, и о скинию, и херувимохъ [2], и просто о всѣхъ речахъ, еже у ветхомъ законе почитаемо и покланяемо было [3], але и змию, которую Моисий зъ мѣди вробилъ, и тую Соломонъ внесъ во святая святыхъ, была почитана и покланяема на памятку чудесъ, бывшихъ презъ нея. Потомъ по осми

Вторая редакція.

дитъ, егожъ естъ станъ або подобіе плоти. О чомъ и великый Василіе глаголетъ, яко «честь и поклонение образа на первообразное восходитъ».

Естли во старомъ законе рѣчи церковныя отъ злата, сребра и древа и отъ различныхъ шолковъ, и скрижали съ каменя, херовими древяны фарбованы, посухъ, ручка, все то вещи быша, и просто вси потребы церковныя изъ гниющихъ рѣчей вроблени быша, почитано и покланяемо было, и свято звано,—то пристой(32)ней теперъ образу Хрістову и все исполнение хрестиянское таинство церковное свято имѣти, честь и поклоняние воздавати. Егда «Богъ явися во плоти», то уже добре смотривше святии апостоли и богоснии отцы Духомъ Святымъ предавше (sic) церкви образъ Хрістовъ написанъ на воспоминание неложнаго Его святого вочеловѣчения. Деонисей Ареопагитъ, ѵ́чень святого Павла, глаголетъ о иконахъ: «въ лѣпоту, рече, предложишася образы безо́бразныхъ и зраки безрачныхъ». И не толко у старомъ законе, якоже преже рѣхомъ, почитаемо и покланяемо было, але и змию, которая изъ мѣди вроблена была презъ Мойсея, тую Соломонъ внесъ во святая святыхъ, была почитаема и покланяема на памятъ чюдесъ бывшихъ презъ нея. Потомъ по осми сотъ годъ царь Иозия вынесъ былъ исъ церкви и ни-у-вечь обернулъ, то пакъ потомъ засе внесено ее во церковъ по смерти Озиине, который на чинъ церковный такъ ся былъ поднесъ, яко и теперешнии Литоргі

[1] на полѣ: «[1] Тимоѳ. [зач.] 284» [III, 16] [2] на полѣ: «25 гл. 2 кн.» (т. е. И
[3] на полѣ: «Мо[ис.] 2, гл. 28»

Первая редакція.

сотъ годъ царь Иозия вынесъ былъ съ церкви, и ни-у-вечь обернудъ, явно есть, яко пишетъ о немъ, ижъ такъ ся былъ поднесъ, яко и дисейшіи Лютори «положиша на небесехъ уста своя, и языкъ ихъ прейде по земли» [1], то пакъ потомъ засе внесена была тая змія въ церковъ. И увѣдалъ то царь Езекія, ижъ Жидове, недовлеючи о покрасе церковней и о томъ зміи, промежъ вещей церковныхъ свои фикгуры вымысливаючи, и около оной зміи ставили, съ тыхъ причинъ тую змію и зъ ихъ придѣлаными образцами сокрушилъ, да не болшеи надѣю и почесть своимъ образомъ воздаютъ надъ змію давную.

Еще глаголютъ, ижъ годилося бы насъ покланяющихся иконамъ побити, и забыли у Евангелiи писáного, егда Христа въ веси Самарянскои не принято, рѣша апостолове: «Господи, хощеши ли, да огнь пріидетъ на нихъ», отказалъ: «не вѣмъ якого есте духа: ибо Сынъ (196) Человѣческый не пріинде погубити, но спасти» [2]. Глаголютъ Лютори у Кати[хи]сисе ихъ, ижъ бы Костянтинъ царъ зъ матерію своею Ириною иконъ много вымыслили, и за то карность и трудность приняли, и зъ царства своего прогнани: то не есть такъ по ихъ мовеню. Тотъ царъ Костянтинъ укинулся у пьянства и блуды и распущенство ганебное, матку свою Ирину съ царства вонъ выгналъ, и жену свою у черницы постригъ, и взялъ за жену

Вторая редакція.

«положиша на небеса уста своя, и языкъ ихъ прейде по земли». О которомъ Иозии и о той змии святый Григорей Двоесловъ, папежъ Римскій, до Леона царя ширей пишетъ. Онъ же такожъ шетался на святые иконы. О томъ слово 1 недѣли поста у книзе постной Шестодневнице. Которая жъ змия по Озии стояла у церкви до царства (об. 32) Иезекея царя. И Жидове, водле налогу своего, недосытъ маючи о покрасе церковной, промежъ вещей церковныхъ около оное змии свои особныи образы вымысливаючи ставили и почитали. Съ тыхъ причинъ тую змию и зъ ихъ придѣлаными óбразцы сокрушилъ, да не болшей своимъ образомъ почесть воздаютъ надъ змию. А не згола то Езекия надъ тою змиею вчинилъ, яко Лютори его за то похваляютъ у своихъ книжкахъ Катихисису: добре дей вчинилъ, што онъ сокрушилъ тую змию.

Еще глаголютъ, ижъ годило бы ся насъ поклоняющихся иконамъ побити,—яко себе тѣшачи въ томъ Катихисисе описали,—забыли у Евангелии описаного, егда Христа во веси Самарянской не принято, рѣша апостоли: «Господи, хощеши ли, да огнь прайдетъ на нихъ», отказалъ имъ: «не вѣмъ коего есте духа, ибо Сынъ Человѣческий не прийде погубити, но спасти». А што пишутъ въ Катихисису, ижъ бы Костянтинъ царъ зъ маткою своею Ириною образовъ много вымыслили, и за то отъ Бога карность и трудность приняли и изъ царства своего прогнани, то естъ не такъ по ихъ писаню. Той царъ Костянтинъ вкинулся у пиянство и блуды и роспущенство ганебное, и матку свою Ирину изъ царства вонъ

[1] на полѣ: «Псал. 72» [ст. 9] [2] на полѣ: «Лук. зач. 48» [IX, 54—55]

Первая редакція.

собѣ кревную рода своего, потомъ и тую опустилъ, и почалъ мѣти много розныхъ женъ, и изъ оного своволенства ослепъ, и самого его выгнано изъ царьства, и тако зле скончался, а не для иконъ. И кол'ко было святыхъ соборовъ, и нѣгде не отложено иконъное покланяніе.

Которую красоту Давидъ приймуя глаголеть: «Господи, возлюбихъ благолѣпіе дому Твоего и мѣсто селенія славы Твоея» [1]. Естли бы станъ або парсуну цареву, на златнику вырытый, видя оплевалъ бы и, на землю покинув'ши, потопталъ предъ слугами царскыми, а рекъ бы: «есть то блазенъ а болванъ, а не царевъ образъ», право мовлю, ижъ каранъ бы за то былъ. Тако ми разумѣй и о образе Ісусъ Хрістове. Другое, коли кому царь што дасть черезъ листъ свои, тотъ листъ на главу кладетъ, печать целуеть, и предъ листомъ его уставаютъ, шапки снемши слухаютъ. І естли учтивость такъ тлѣннаго цара есть, подобнеи вѣчнаго Цара образу Ісусъ Хрістову (об. 196) чинити честь. Пакы поведаемъ вѣрнымъ хрістияномъ на утверженіе имъ, аще Люторы не вѣратъ симъ, но мы внимаемъ собѣ, не блазнимося двою мыслію.

Вторая редакція.

выгналъ, и жену свою въ черницы постригъ, (33) и взялъ за жену собѣ кревную рода своего; потомъ и тую опустилъ, и почалъ имѣти много розныхъ женъ, и изъ оного своволенства ослепъ, и самого его выгнано изъ царства, и тако зле скончася, а не для иконъ. О чомъ святый Феодоръ Студитъ въ житии своемъ широко описуетъ, который бои, раны, муки ганебные отъ того царя Костянтина поднялъ, и заточенъ отъ него былъ за то, што не хотелъ его венчати съ кревною его. Подобнѣй же тому святому Феодору вѣрити, который певный тому быстъ свѣдитель и муки на собѣ приялъ, нижли ихъ Катихисису. И колико быша святыхъ соборовъ, нигдѣ же не [2] отложено иконное поклонение.

Которую красоту церковную Давидъ приймуе глаголетъ: «Господи, возлюбихъ благолѣпие дому Твоего и мѣсто селения славы Твоея». Естли бы хто станъ або парсуну цареву, на златнику вырытый, оплевалъ и, на земли кинувши, потопталъ предъ слугами царскими, а рекъ бы: «естъ то блазенъ, а не царевъ образъ», право глаголю—былъ бы за то каранъ. Тако ми розумѣй и о иконе Хрістове. Другое, коли кому царъ што далъ [3] черезъ листъ свой, то листъ его на голову кладетъ и печать целуетъ, и предъ листомъ уставаетъ, и шапокъ снемъши слухаютъ. Естли (об. 33) такова учтивость тлѣннаго царя естъ, подобнѣи вѣчнаго Царя Хріста образу Его честь воздавати.

[1] на полѣ: «Псал. 25» [ст. 8] [2] вписано сверху между строками [3] П. дастъ

Первая редакція.

У Афинехъ много множество бол'вановъ было. И коли хороба ихъ попала, оспа и своробъ, и жаденъ болъванъ не уздравилъ ихъ, но уробили болвана, ими дали невѣдомъ богъ, и поставили промежъ давныхъ болвановъ; и оные давные боги ихъ не помогли имъ, но отъ того образу фикгуры и отъ тыхъ хоробъ за-разомъ стали здрави. И опустили вси бол'ваны, почитали тотъ кумиръ незнаемаго бога. И пришедшу Павлу апостолу до Афинъ, рече имъ: «мужіе Афинеистіи, проходихъ соглядая боги ваша, въ нихже обретохъ кумиръ невѣдома бога, егоже не вѣдуще како благоч'тете» [1]. И *о*земши причину, далъ имъ прикладъ отъ оного кумира, а глаголю крестнаго, проповедалъ истиннаго Бога Ісусъ Христа. И видиши ли, ижъ отъ видимаго образу крестнаго *у*велъ ихъ *во* вѣру! Что жь апостолъ не по*г*удилъ (sic) ихъ за то, но еще назвалъ: «художайши вы, рече, зр*ю*»? бо отъ видимаго образу въ память греховъ своихъ человѣкъ приходитъ, и умъ свой горѣ къ вышнему возносимъ, бо на крыжъ оный кумиръ вробленъ былъ.

Жена тежъ кровоточивая образъ сотворила у мѣру возраста Христова у граде Панеаде на памятку исцеленіа своего, и у ногу образа Христова Господня зелie росло, и хто того зелія (197) къ хоробе приложилъ, много исцеленіе чинило, и презъ кол'ко сотъ лѣтъ ажъ до царства законопреступного Иулияна стоялъ въ томъ граде Панеаде. И видали и апостолове, и многии святіи отцы были, чему не зламали того образу, але попустили вѣре жены оное? Иулiянъ нечестивый, гнѣваяся на хрі-

Вторая редакція.

У Афинехъ тежъ множество болвановъ было. И кгды хороба ихъ попала, оспа и своробъ, и ни одный болванъ не помогъ имъ, и вробили собѣ болвана и дали ему имя—невѣдомъ богъ. И кгды поставили промежъ давныхъ болвановъ, и за-разомъ отъ того болвана невѣдома бога стали здрави, и опустивши всѣ болваны, почитали тотъ кумиръ незнаема бога. И пришедшу Павлу апостолу до Афинъ, рече имъ: «мужие Афинийстии, проходихъ согледая боги ваша, въ нихже обрѣтохъ невѣдома бога, егоже не вѣдающе како благочтете». И *о*земши причину, далъ имъ прикладъ отъ оного кумира незнаема бога, и *у*велъ ихъ у вѣру. Что же апостолъ не по*г*удилъ (sic) [2] ихъ за то, но назвалъ ихъ: «художайша вы, рече, зрю» [3]? Видиши ли, ижъ отъ видимаго образу *во*велъ ихъ *во* вѣру! Нѣции поведаютъ, ижъ тотъ болванъ былъ вробленъ здебела [4] на крижъ, яко въ костеле[хъ] Лядзкихъ робятъ.

Жена же тежъ кровоточивая болванъ на мѣди сотворила у мѣру возраста Христова у граде Панеаде, то есть у граде Кесарѣя Филиппове, на паметку исцеления своего, и у ногахъ оного образу зѣлие росло, и хто того зѣлия (34) къ хоробе приложилъ, здравъ былъ, и много исцеление чинило, и презъ килка сотъ лѣтъ ажъ до царства законопреступнаго Иулъяна стоялъ. А видали и апостоли, и многие святии отцы были, не зламали того образу, але попустили вѣре жены оной. Иулiянъ нечестивый,

[1] на полѣ: «Дѣян. зач. 40» [XVII, 22—23] [2] *по* вписано между строкъ [3] Дѣян. XVII, 22 [4] въ II. нѣтъ

Первая редакція.

стияны и на святаго Артемия, егда его во Анти[о]хии мучилъ, той образъ збилъ. Знаидешь у толкованю евангелиста Матфея [1]. О чомъ еще ширей у мученію святаго Артемія пишеть.

Авгару цару Хрістосъ Свое воображеніе на убрусе посла на исцеленіе хоробы его. О томъ знайдешь сведоства много.

У Лиде Диосполи, егда святыи Петръ съ святымъ Іоаномъ Богословомъ Енею исцелиша, тотъ Енея постави церковъ Пречистой Богородицы. И зваша Ю, да пришедъ видитъ церковъ Свою. Рече имъ: «идѣте, уже Я тамъ есмь». И пришедше апостоли напродъ изнашли образъ Пречистой на стол'пе нерукотворенъ воображенъ. Потомъ Пречистая Богородица Сама пришла и обачила Свои зракъ, рекла: «благодать Моя буди съ тобою». И много исцеленіе и чудеса бысть отъ того образа.

Въ другомъ же мѣсте подле села Диосполя сооружена церковъ, и по зависти князя мѣста того из'гналъ съ нея хрістияны, хотя идолопоклон'ницу сотворити. И много спору бывшу, урадиша промежъ себе, замкнувше церковъ и печатію княжею утвердивше: (об. 197) и которои, рече, вѣры знакъ

Вторая редакція.

гнѣваючися на хрістияны и на святого великомученика Артемия, егда его во Антиохии мучилъ, той образъ збилъ. Знайдешъ у толковании Феофилакта, митрополита Болгарского, у евангелии Матѳееве. О чомъ еще ширей у мучении святого Артемия пишетъ, и у кройнику Полскомъ, у книзе семой Евсевия церковника, и Изозиминъ [2] въ пятой книзе глава 21, и въ Руской книзе Временнику.

Авгарю царю Хрістосъ Свое воображение на убрусе послалъ на исцеление хоробы его. О томъ сведочства много въ нашихъ Рускихъ книгахъ и у Полскихъ кройникахъ.

У Лиде Деосполи, егда святый Петръ апостолъ со святымъ Иоаномъ Богословомъ Енѣю исцелиша, тотъ Енея постави церковъ Пречистое Богородицы. И звали Ей святую милостъ, да пришедъ видитъ церковъ Свою. И рече имъ Богородица: «идѣте, уже Я тамъ есмъ». И пришедше апостоли напродъ изнашли образъ Пречистое на столпѣ нерукотворенъ вообразился самъ. (об. 34) Потомъ Богородица Сама пришла и обачила Своего стану взоръ [3] и мовила до него: «благодатъ Моя буди съ тобою». И многа чюдеса и исцеления быша отъ образа того.

И въ другомъ мѣсте подле села Диосполя сооружена церковъ, и по зависти князя мѣста того у хрістиянъ отнялъ ю, хотя идолопоклонницу сотворити. И много спору бывъшу, урадиша промежъ себе, замъкнувше [4] церковъ и печатию княжею утвердивше: и которое, рече, вѣри знакъ явится, той нехай въ ней

[1] на полѣ: «зач. 32» [Матѳ.] [2] П. и у Зозимина. См. Церковную Исторію Ермія зомена Саламинскаго, кн. V, гл. 21, по Русскому переводу (СПБ. 1851) стр. 264
[3] П. святаго взора [4] П. замкнути

Первая редакція.

явится, той Богу своему въ ней нехаи служитъ. И кгды была церковъ отворена, знашли въображеніе Хрістово и другое Пречистыя [1] надъ олтаремъ. И тако тую церковъ хрістияномъ поступили. А было тое въображеніе колко сотъ лѣтъ, чудодѣйствоваху (sic). Иулиянъ царь нечестивый послалъ камен'носѣч'цовъ, дабы выламали образы тые: и елико они секоша, толико образы у глубокость уступиша. И егда не могли ничого вчинити, и повелѣемъ законопреступника разрушена бысть тая церковъ. И по нечестиваго Іулияна смерти царь хрістиянскый насталъ, тогда сия образы въ предречен'ныхъ церквахъ пакы сами явилися. И святый Гер'манъ, съ тыхъ иконъ намалевав'ши образы, и до Цариграда принесъ. І егда царь Леонъ иконобор'ство воздвигъ и его съ патрияршества согналъ, тогда Германъ, оземши тые иконы и писавши листъ и день и причину, пустилъ на море: которая не узнакъ, але яко одушевлены, ставма ногама, презъ день и ночь приплыла къ Риму. И папе Григорию Двоеслову [або] Беседовнику о приходе святыхъ иконъ въ ночи возвестилося. И папежъ Римскый, уставши порану, шолъ на берегъ реки Тивиръ со кресты и знашолъ икону, по воде къ нимъ идущу, и принемши со страхомъ целовалъ, и листъ Гер'мановъ целъ, сухъ на краи дощки знашолъ. И у[(198)вѣдалъ зъ листу причину прихода святыхъ иконъ. И обносивши по всему Риму на показаніе и видѣніе людемъ, и тако постави ю въ олтари. И стояла у Риме болше ста годъ. Егда жъ остаточный Θеоѳилъ царь еретикъ здохъ, жена его Феодора

Вторая редакція.

Богу своему служитъ. И кгды была церковъ отворена, знашли воображене Хрістово и другое воображение Пречистое надъ олтаремъ. И тако тую церковъ хрістияномъ поступили. И было тое воображение колко сотъ лѣтъ, чюдодѣйствоваху (sic). Иулиянъ царь нечестивый послалъ каменосѣчцевъ, выстругуваючи образы тые: и елико они секоша, толико образы у глубокость [2] уступиша. Егда не могли ничтоже учинити, повелѣ законопреступникъ церковъ разрушити. И по нечестиваго Иулияна смерти, егда царь хрістиянский насталъ, тогда сие предреченые образы въ тыхъ церквахъ сами явилися. И святый Германъ, патриярхъ Костянтинаграда, [(35) съ тыхъ образовъ намолевавши иконы, принесъ до Цариграда. И егда царь Леонъ иконоборство воздвигъ и Германа съ патрияршества согна, тогда Германъ, оземши тые иконы и написавши листъ и причину того, день и часъ на листе назначилъ, пустилъ на море: который образъ не възнакъ, але яко одушевленъ, ставма [3] ногама, презъ день и ночь приплынула къ Риму. И папе Григорию Двоеслову о приходе святыхъ иконъ въ ночи возвестилося. И папа, уставши порану, ишолъ со кресты на рѣку Тиверъ, и обачилъ икону, по водѣ къ нимъ идущу, и принемши со страхомъ целовалъ, и листъ Германовъ сухъ въ цѣлости, на край дощки вдолбенъ, знашолъ. И увѣдавъ зъ листу причину приход[а] святое иконы, ижъ за узбешениемъ царя Леона послалъ къ нему до Рима, да не поруганы будутъ отъ иконоборца,— до которого царя Леона святый Григорей папа писалъ, напоминаючи его, да-

[1] это слово пропущено и вставлено на полѣ [2] П. глубость [3] П. ставши

Первая редакція.

царица святое православіе утвердила, тогда и сия икона изъ церкви Римское, очевисто предъ всимъ народомъ снемшися съ кол'ца, по воздуху вышла и, тихо на воду спустившися, поплынула ногама ста*вма*, и до Цариграда презъ ночь приплынула. И отъ того часу по всеи подсолнечной зовутъ тую икону— Римлян*и*ни. О семъ ширеи знайдешь у слове въ недѣлю 1-ю великого поста. И сведоцьство пишетъ святыи Германъ и святыи Григоріи папа, яко напоминали цар*а* Леона о иконоборстве, у Книзе Постнои есть. И вси латин'ници тако сознаваютъ и пишутъ у своихъ книгахъ, ижъ такъ есть, и то было неомылно сказують, яко сезде написано.

Лука тежъ еvангелистъ напродъ образъ Пречистои Богородицы намолевалъ и принесъ къ Ней. И приемши отъ него вдячне, и благодать подала чтущимъ образъ Ея.

И святыи Афанасіе, папа Александреискыи, сказуеть, яко Жидова̀ у граде Вирите надъ иконою Хрістовою поруганіе чинили, и якые ч*у*да отъ нея были: кровъ и вода вышла изъ дощки образа

Вторая редакція.

бы престалъ гоненя на святые иконы, въ которомъ своемъ [писаню?] ткнулъ до него и оного Озию царя Жидовского, о немже сездѣ выше поменено,—и приемъши папа святый Григорей Двоесловъ або Бесѣдовникъ, обносилъ по всему Риму на показание (об. 35) и увѣдение людемъ, поставилъ ю во олтари. И стояла въ Риме болшей ста годъ. Егда же остаточный еретикъ царъ Феофилъ умеръ, жена же его Ѳеодора царица святое православие и поклонение иконное утвердила, тогда и сия икона изъ церкви Римское, очевисто предъ всѣмъ народомъ снемшися съ колца, по воздуху вышла и, тихо на воду спустившися, поплынула ногама ста*вма* и до Цариграда презъ ночъ приплынула. И отъ того часу по всей подсолнечной зовяху тую икону — Римляныни. О семъ пишетъ ширей у Книзе Постной, въ неделю первую поста, со многимъ приводомъ свѣдочство выдаючи на то. И у кройникахъ Полскихъ тако есть описано. И Меѳодей патриярхъ, егоже заточилъ былъ Ѳеоѳилъ, о семъ пишетъ.

Лука тежъ еvангелистъ, напродъ Пречистое Богородицы образъ намолевавши, принесъ къ Ней. И принемши отъ него вдячне, и благодать подала чтущимъ образъ Ея. Тотъ святый еvангелистъ Лука, другий образъ намолевавши, послалъ въ Римъ къ Ѳеоѳилу, къ немуже Еvангелие и Дѣяне апостолское списавши послалъ. О семъ пишетъ въ Руской книзе во Временнику Григорие мнихъ, и у Полско*мъ* кройнику свѣ*т*читъ.

(36) Святый Афанасей, папа Александрийский, сказуетъ, ижъ во граде Вирите Жидова̀ чинили надъ и[illegible] Хрістовою поругание, и якие чю[illegible] ли: кровъ и вода изъ дощки сух[illegible]

Первая редакція.

Хрістова, и исцеленіе стало велико хорымъ, мажущимся кровию тою.

И глаголють Люторы, ‖(об. 198) ижъ того нѣтъ у Еvангеліи. И аще бы то усе было у Еvангеліи, ни увесь миръ книгъ [1], что ся на онъ часъ дѣяло, не в'местилъ бы. И яко заказу нѣтъ, такъ тежъ и росказаня: естли замол'чано, явно есть, яко на власти человѣчи зоставлено. Не пишетъ тежъ у Еvангеліи на востокъ молитися або кланятися, и иншихъ тайностии хрестіянскихъ: крещенія, венчанія и исповеди, звоновъ и прочего, то почто вся та Люторницы держать? Но мы со Давидомъ поемъ: «лицу Твоему помолятся богатіи людстіи» [2].

Видиши ли, еще исперва иконное воображеніе и поклоненіе прознаменовалъ? Пророцы жаденъ Бога Саваота лице не видѣша.

До которого жь то лица созываетъ молитися? Явно есть, яко лицу начертан'ному на святей иконе Ісусъ Хрістове, во плоти явльшемуся Богу, и Пречистой образу велитъ молитися. Яко

Вторая редакція.

за Хрістова молеваного выплынула, и исцеление стало велико хорымъ, мажущимся кровю (sic) тою [3].

И глаголютъ Лютори, ижъ того нѣстъ у Еvангелии. Аще бы то все было во Еvангелии, ни увесь свѣтъ книгъ, что ся на онъ часъ дѣяло, не уместилъ бы. И яко заказу нѣтъ, такъ тежъ и росказаня: естли замолчано, явно естъ, яко на власти человѣчи зоставено. Не пишетъ у Еvангелии на востокъ молитися або кланятися, крещения, венчания, исповеди, проводу, звоновъ и иншихъ тайностей хрістиянскихъ, обычаевъ або чину церковнаго, то почто и сами Лютори вся та держатъ: молбы на востокъ, и крестятъ, споведи чинятъ по своему способу, и венчаютъ, яко тако хотя по своему, а ужды [4] чинятъ, што бы не мѣли чинити по ихъ мовеню, яко глаголютъ: «у Еvангелии нѣстъ»? Но мы ихъ мовеню не дбаемъ, а внимаемъ святому писаню, последующе святыхъ велению, со Давидомъ глаголемъ ко образу Хрістову и Богородицы: «лицю Твоему помолятся богатыи людстии»: псаломъ 40 (sic).

Обачъ то, ижъ еще исперва иконное поклонене воображено и прознаменовано: ни одинъ пророкъ лица Божия не видиша, ани [5] мы последнии люди хрістияне.

Поведай ми, до ко‖тораго [6] то лица созываетъ молитися? Явно есть, яко лицу начертаному на святой иконе Хрістове, во плоти явльшемуся Богу. Яко подобенство того Самъ Хрістосъ у Еvан-

[1] это слово дописано на полѣ [2] на полѣ: «Псал. 44» [ст. 13] [3] NB. въ рукописяхъ Чертковской и А. Н. Попова (редакція XVII вѣка), послѣ этого абзаца слѣдуетъ абзацъ— «Пакы еще повесть певную» и т. д., перенесенный на три абзаца ниже (послѣ «Поведай...»), ради соотвѣтствія съ первою редакціею [4] т. е. вжды [5] П. ано [6] въ Чертковской рукописи не достаетъ одного листика (въ 2 страницы); пополнено по рукописи А. Н. Попова (Чтенія 1879, кн. 2, стр. 64—65)

Первая редакція.

и Самъ Хрістосъ у Евангеліи такыхъ блажитъ, до Фомы речен'ное: «блажени, рече, не вѣдѣша и вѣроваша». Аще мы Хріста телесне не видѣхомъ, но на иконе образъ Его видимъ, яко Самого суща во плоти вѣруемъ, облобызаемъ, и покланяемся лицу ихъ святому начерьтаному. И яко есть преже успомянено, иже у старомъ законе были вещи отъ злата и сребра, и древа и каменія, шолковъ устроен'ны, и почитаны, и поклаияемы были, и свято Богови (199) званы: тѣмъ и сезде сіе разумѣи, яко пророкъ Аггей [1] глаголеть: «ижъ есть во узде коня царева, свято Богови наречется». Ты же ми смотри, яко въ кол'ко сотъ лѣтъ, або тисячи лѣтъ пророчество оное при цари Костянтине выполнилося! бо к'гды мати царя Костянтинова обыскъ чинила о Хрістове кресте, тогды тамъ и гвоздіе знашла, имиже руце Хрістовы и нози пригвоздиша; съ тыхъ бо гвоздей удила зроблены коню цареву. Видиши ли силы пророчества, иже руда желѣзна, и што на имя Господне зроблено, свято Богови названо? Также и о всѣхъ речахъ, на славу Божию врабленыхъ, маешь розумѣти и приймовати.

Пакы еще повесть певная къ тому приложен'на быти маетъ: аще Лютеромъ и инымъ двоедушьнымъ невѣрно, но для утверженія вѣр'ныхъ хрістиянъ повѣмы. К'гды три царие вол'сви приходили на поклоненіе Христу родившуся, они жь, образъ Хрістовъ и Пречистои Его Матере написавши, до землѣ Перьской принесли, и у скарбе цареве хованъ

Вторая редакція.

геліи блажитъ таковыхъ, до Ѳомы реченое: «блажени, рече, не видѣша вѣровавше» [2]. Аще мы Христа тѣлесне не видѣхомъ, но на иконѣ образъ Его видимъ, яко Самого суща во плоти вѣруемъ и облобызаемъ и поклоняемся лицю святому начертанному. И якоже преже речеся, ижь у старомъ законе всякие вещи, начине церковное, почитаемы и поклоняемы были, и свято Богови званы, тѣмже и сездѣ сие разумѣй, яко пророкъ глаголетъ: «иже есть во уздѣ коня царева, свято Господеви наречется». Ты же ми смотри, яко въ колко сотъ, або и тисячи лѣтъ пророчество оное при цари Костянтине выполнилося. Слыши, яко то ся выполнило, повѣмъ ти. Кгды царица Олена, мати царя Костянтина, обыскъ чинила о Христове крестѣ у Иерусолиме, тогды и гвоздье знашла, имиже руки и ноги Христовы пригвождены были, и съ тыхъ гвоздей казала удила вробити во узду коня царева. Видиши ли силы пророчества, ижъ руда желѣзо, а ижь на Господне имя зроблено, свято Господеви именовано? Также и о всѣхъ рѣчахъ, на славу Божію врабленыхъ, маешъ розумѣти свято быти и менити. И велми образъ Христовъ съ подписомъ Его свято есть.

Пакы [3] еще повесть певную къ сему приведемъ: аще Лютеромъ и инымъ двоедушънымъ невѣрно мнится, но мы дѣля вѣрныхъ повѣствуемъ на утвержение ихъ, да не прелщени будутъ отъ еретикъ. Кгды трие цари волъсви приходили на поклонение Христу рожшуся, они же, образъ Христовъ и Пречистое Богородицы намолевавши, до земли своей

[1] ошибка; нужно: «Захарія» [XIV, 20] [2] Іоанн. XX, 29 [3] NB. этотъ абзацъ ставленъ (см. сноску выше)

Первая редакція.

былъ. О томъ есть читаніе у Соборнику на Рождество Хрістово ширеи, Афродита и Прупина философъ выкладъ, которые были жерцами у Персехъ, и при нихъ тая звезда явилася у кумирницы, по которои оные цари шли на поклоненіе Хрісту. Тые жь потомъ, кгды Хрісту увѣрили, о семъ образе пишетъ бо, кгды бы оные цари не принесли знаку [(об. 199) образу, никакожь бы имъ не вѣрено, абы мѣли быти у Витлиоме и видѣти Хріста.

И что много глаголати о иконе Iус Хрістове и Пречистой и святыхъ Его, о учтивости и поклоненію имъ, ижъ свято есть,—але того ми гледи о Ерихонскомъ добытію. Егда Iус Нав'винъ оступилъ Ерихонъ, заказалъ воиску: «елико же, рече, знаидете въ немъ злата и сребра, и сосудовъ мѣдяныхъ и желѣзныхъ, Господу Богу да будетъ то посяцоно и положено во сокровищехъ Его» [1]. Егда же отъ тыхъ речей возложеныхъ Господеви украдоша, и рече Богъ ко Iус Нав'вину: «понеже людіе твои украли отъ тыхъ речеи, иже отданы быша Мнѣ, прото люди Ісраилевы не могутъ одолѣти врагомъ своимъ».

Видиши ли, яко любитъ Богъ и благоволитъ и пріимуетъ то Ему возложеніе, або оеяроване, не яко требуя сребра, злата, мѣди, желѣза, или иншихъ вещей, абы до скар'бу Божиего посяцоно а дано было? Самъ бо рече пророкомъ Амосомъ: «Мое есть злато, емуже хощу, тому є дамъ», а сезде уже

Вторая редакція.

Перское принесли, и у скарбницы цареве хованъ былъ. О чомъ естъ читане въ Соборнику на Рожество Хрістово ширей, Аѳродита и Прупина, которые были ереями у Персехъ, и при ихъ тая звезда явилася въ кумирницы, по которой тые цари ишли. Тотъ Аѳродитъ ѳилосоѳъ и Прупинъ, кгды вѣровали во Хріста, о семъ образе пишутъ. О чомъ естъ въ Рускомъ кройнику, у книзе Временнику, о которой частокроть сезде успоменено, выкладу Григория мниха. Бо кгды бы они царие [(об. 36) не принесли знаку образу, ни како бы не вѣрено, абы мѣли дойти до Витлиома и Хріста видити.

И что много глаголати о иконѣ Хрістовѣ и Пречистое Богородицы и святымъ Его, о учтивости и поклонению имъ, ижъ свято есть,—але паметай о добытью Ерихонскомъ. Заказалъ Исусъ Наввинъ войску: «елико, рече, найдете злата и сребра, и сосудовъ мѣдьныхъ и желѣзныхъ, Господу Богу да будетъ посвецоно и положено во сокровищи Его». Егда же отъ тыхъ рѣчей возложеныхъ Господеви украдоша плащикъ, и рече Богъ ко Исусу Наввину: «понеже людие твои украли отъ тыхъ рѣчей, иже отданы быша Мнѣ, и для того люди Израилевы не одолѣютъ врагомъ своимъ» [2].

Видиши ли, яко любитъ Богъ и благоволитъ и приимуетъ то Ему возложеные, або оѳерованые, не яко требуя сребра, або злата, или иншихъ рѣчей, абы до скарбу Божего посвецоны и отданы были? Самъ бо рече пророкомъ [3]: «Мое есть злато, емуже хощу, тому дамъ є», а сездѣ глаголетъ: «Мнѣ, рече,

[1] на полѣ: «Іис. Наввинъ гл. 6» [ст. 18] [2] Іис. Нав. VII, 11—12 [3] у Амоса нѣтъ; вѣроятно, составлено изъ Аггея (II, 9) и Даніила (V, 21)

Первая редакція.

глаголеть: «отдан'ны Ми, рече, украдоша», и усвоилъ а пріимуе то вдяч'не, Емуже обецанное и посвецоно, именуетъ Своимъ. Естли же тамъ оные речи предъмененые посветили Богу, и до скарбу Его даны, а не было тамъ словъ або титуловъ на тыхъ речахъ имяни Господа Бога описано, то колми паче теперъ есть слушне икону Господню (200) и Пречистыя Его Богоматере свято имѣти, на славу Божию зракъ Его святыи начертаный чтити и покланятися, где явне титулъ Ісусъ Христовъ есть описано и Его Богоматере имя! Яко и Сама Пречистая Богородица у Лучиномъ Евангеліи рече: «се бо отныне блажатъ Мя вси роди» [1]. А кгды жь такъ есть, то уже муситъ хвалити, славити, кланятися, забегáти. И если которыи панъ маеть матку въ себе, слуга его муситъ матце его услуговати, и забегáти, и о причину просити. Если таку почтивость светскымъ невѣстамъ чинять, долъжнейши суть Матере Божия молити, и просити и блажити, по пророчеству Еи святому, и образу Еи кланятися.

А въ Учителномъ Евангеліи рече въ недѣлю Святаго Духа о начертанью святыхъ иконъ: «всякая жь душа боголюбивая яко воскъ умякчевается, и божествен'ная въображенія и начертанія приемлюще, бываеть Божіе жилище духомъ». О поклоненію иконъ у Домаскинове книзе, глава 40.

Вторая редакція.

отданыхъ вещей украдоша», и усвоилъ ихъ Собѣ, и приимуетъ то вдячне, и посвеценомъ зоветъ и именуетъ. Если же тамъ оные посветили Богу, и до скарбу Его даны, а не было тамъ словъ або титуловъ на тыхъ [2] (37) рѣчахъ имяни Божего описано, то колми паче теперъ естъ слушней икону Господню и Пречистыя Его Богоматере свято имѣти, начертаный на славу Божию намолеваный чтити и покланятися, гдѣ явне титулъ Его святый Исусъ Христосъ написано и Его Пречистое Богоматере имя! Яко и Сама о Собѣ Пречистая Богородица у Лучиномъ Евангелии рече: «се бо отнынѣ блажатъ Мя вси роди». А кгды тако естъ, то уже муситъ хвалити, славити, кланятися, забегáти. Естли который панъ маетъ матку въ себе, слуга его муситъ матце его забегáти, услуговати, о причину до сына просити. Естли таку почтивость светскимъ невѣстамъ то чинятъ, долженѣйши суть Матеръ Божию блажити, велбити, молити, по пророчеству Ея святому, и образу Ея кланятися.

Во Евангелии Учителномъ въ неделю Святого Духа, о начертанію святыхъ иконъ пишетъ: «всякая же душа боголюбивая яко воскъ умякчевается, и божественая воображения и начертания приемлющи, бываетъ Божие жилище духомъ». Прочитай собѣ еще у книзе Иоанна Домаскинове о поклонении святыхъ иконъ, слово 40: тамъ узнайдеши о томъ ширей описано повелѣвающе поклонятися.

[1] на полѣ: «зач. 4» [Лук. I, 48] [2] на этомъ словѣ кончается позаимствова рукописи А. Н. Попова

Первая редакція.

(на 226) О óбразу [1].

«Созда Богъ человѣка по óбразу и по подобію Своему». Разумѣи же и пилно смотри, яко то маемъ разумѣти. Напродъ по óбразу душею бесмертна, и непорочна, правдива, самовластна, обладающа всими иже подъ нимъ, и всѣя въ него добродѣтели, то ся разумѣеть по óбразу Божію, по óбразу же ничтоже иншого, точию обычай, або нꙋравъ, по обычаю и нꙋраву, по повеленію Божію творити.

А еже по подобію, то есть, яко ся разумѣетъ и вышше рекло, всѣя въ него добродѣтели, милостивное и благодателное и святого, яко рече: «бꙋдите щедри, яко Отецъ вашъ небесный щедꙋръ» и «бꙋдите святи, яко Отецъ вашъ небесныи святъ есть». Се есть по подобію.

Нижли человѣкъ у томъ óбразе и подобенъстве не пребылъ, а ижъ Адамъ того не выполнилъ, на который образъ созданъ былъ, потомъ уже детеи своихъ во образъ Божій, (об. 226) яко онъ сотворенъ былъ, сплодити не могъ. Яко Моисеи пишетъ о Сифе: «Адамъ сплодилъ сына Сифа по образу своему [2] и по подобію» [3]. Чому не пишетъ: «по образу Божію»? И апостолъ глаголеть: «Хрістосъ рабіи образъ приемъ» [4]. Зрищи ли, Люторе, ижъ заказуеши óбразу Хрістову начертаному на святеи иконе кланятися, и мовѧте кланятися человѣку óбразу Божію?

Вторая редакція.

А еже глаголютъ Лютори: не иконному óбразу покланятися, (об. 37) но óбразу Божію живому, еже есть человѣку.

Мы же къ нимъ о семъ побеседуемъ, яко то естъ образъ Божий человѣкъ. Рече въ Бытии: «созда Богъ человѣка по óбразу и по подобію Своему [5]», душею бесмертна, самовластна, правдива: то ся разумѣетъ по óбразу Божію, душею и умомъ, мыслію и словомъ, необладателну ни кимъ, точию ею Самому Богу обладающу.

А еже по подобію—непорочна, правдива, милостива, благодатна, свята, яко рече: «бꙋдите милостиви, щедри, яко Отецъ вашъ небесный щедръ естъ». Паки рече: «бꙋдите святи, яко Отецъ вашъ небесный святъ естъ» [6]. Се естъ еже подобитися нравомъ, обычаемъ, по повеленію Его жити.

Нижли человѣкъ въ томъ óбразе и подобенстве не пребылъ, на который созданъ былъ, то потомъ Адамъ уже дѣтей своихъ по óбразу Божію, яко онъ сотворенъ былъ, сплодити не могъ. Но тако пишетъ: «Адамъ сплодилъ сына Сиѳа по óбразу и по подобію своему». Чому не пишетъ: «по óбразу Божію»?

[1] NB. эта статья въ рукописи Императорской Публичной Библіотеки помѣщена гораздо ниже, послѣ статьи «О чернечестве»; перенесена же сюда, для соотвѣтствія со второю редакціею [2] это слово дописано на полѣ [3] на полѣ: «Бытія, гл. 5» [ст. 3] [4] Филиппис. II, 7 [5] Быт. I, 26—27 [6] Матѳ. V, 48

Первая редакція.

Бачишь же, что за образъ человѣчіи. Слушна и пристоина есть речь человѣка чтити, шановати, миловати, и главу предъ нимъ кланяти, и всего доброго зычити, але образа Хрістова не опускати, молитися и кланятися ему, яко учими есмо святымъ Евангелиемъ: «сие подобаше творити, а оного не оставляти» [1]. Тѣмъ же мы предъ образомъ Хрістовымъ о имени Его святомъ поклоняемся, и яко апостолъ глаголеть: «да о имени Ісусови всяко колѣно поклонится небесныхъ и земныхъ и преисподнихъ» [2], и прочая.

Вторая редакція.

Бачиши ли, что есть образъ человѣчий? Слушна и пристойна есть рѣчь человѣку главу склоняти, миловати, чтити, але образа Хрістова не опускати начертанаго, молитися и кланяти ему, яко учими есмо святымъ (38) Евангелиемъ: «сие подобаше творити, а оного не оставляти». А такъ мы предъ образомъ Хрістовымъ, къ титулу Его святому гледячи, имяни Его Исусъ Хрістове покланяемся, по апостолу: «да о имени Исусове всяко колѣно поклонится [3] небесныхъ и земныхъ и преисподнихъ», и прочая. Къ Филип. зач[ало] 240.

Што еще мовите о иконахъ: «яко не слышатъ». Камень тежъ тотъ, которого поставилъ предъ храмомъ Господнимъ Исусъ Наввинъ во свѣдочство своихъ словесъ, егда училъ людъ Жидовский, чуесъ ли? Где такъ мовитъ: «камень сей да будетъ вамъ во свѣдочство, яко сей слыша все мовенъе отъ Господа, еже Господа глагола къ вамъ, яко да не солжете Господеви Богу вашему» [4]. То колми есть прикладней, где титулъ Господенъ «Исусъ Хрістосъ» на иконе святой подписано: которое имя и чуетъ и сердца человѣча знаетъ, въ которое имя въ титулъ и вѣримъ и покланяемся! Иоасъ царя рече жерцемъ: «сребро святое, внесеное во храмъ Господенъ, да будетъ ереомъ» [5]. Мы же иконы святые и евангелие, и крестъ сребряный целуемъ: не сребро [6] святимъ, но на сребре начертаное имя Хрістово святимъ и почитаемъ [7].

(об. 200) О крестопоклонении.

Наругаются тежъ намъ о крестопоклоненію.

О крестопоклоненю, отъ святого писма собрано и на одно мѣсце стасовано.

Еже наругаются крестопоклонению, и не веляще покланятися, (об. 38) ниже лица крестити, инакшей собѣ розумѣютъ, выкладающе: «не то дей есть крестъ, еже знаменати лице и перси, но крестъ есть, еже терпѣти вси трудности».

[1] на полѣ: «Лук. зач. 61» [XI, 42] [2] на полѣ: «къ Филиписіемъ, зач. 240» [II, 10] [3] въ подлинникѣ описка: «поклонится» [4] Іис. Нав. XXIV, 27 [5] 4 Царств. XII, 4—8 [6] въ подлинникѣ описка: «сробро» [7] NB. этого абзаца нѣтъ ни въ рукописи А. Н. пова, ни въ рукописи Императорской Публичной Библіотеки

Первая редакція.

Мы бо на три части креста Хрістова разумѣемъ: ино есть креста образъ, ино деяніе креста, [и ино слава креста] [1].

Образъ креста есть, еже креститися или знаменати лице, и вся уды и брашна, или надъ дверми, або на стенѣ, и на иконе, и верху церкве: сия вся суть образъ креста видимый, знаменіе христіянское. О семъ видимомъ кресте Самъ Господь о второмъ пришествіи глаголетъ: «егда, рече, явится знаменіе Сына человѣческаго на небеси, тогда восплачутся вся колѣна земная» [2]. И при Костянтине велицемъ цари явися крестъ на небеси, звездами составленъ. Тоже и при его сыне Костянтіи томужь подобно показа Богъ, и всѣ вѣрніи почитаху всуду видимое знаменіе крестное, якоже апостолъ Павелъ глаголетъ: «мнѣ не буди хвалитися, токмо о кресте Господа Іисуса» [3]. Паки тойже апостолъ рече: «о, несмыслен'ніи Галате! кто васъ прелъстилъ отъ нашего благовествованія къ закону старому отступити, имже предъ очима Іус Хрістосъ прежденаписанъ во васъ распятъ» [4]. Видиши ли,—хвалится знаменіемъ креста, и не отрицаетъ видимое знаменіе крестное молеваніа або писанія, но и напоминаетъ Галатовъ. «Слово крестное погибающимъ (201) уродство есть, спасающимся намъ сила Божіа есть» [5], невѣрнымъ соблазнъ, а вѣрнымъ крестъ спасеніе. Видиши ли, иже видимыи крестъ и дѣяніе креста обое знаменуетъ?

Вторая редакція.

Мы же на три части креста Хрістова розумѣемъ: ино есть креста образъ, а ино дѣяніе креста, и ино слава креста.

Образъ або знамение креста есть, еже креститися или знаменати лице, и вся уды и брашна, или надъ дверми, або на стенѣ, и на иконе, и верху церкви: сия вся суть образъ креста, знамение хрістиянское. О семъ видимомъ крестѣ Самъ Господь рече о второмъ Своемъ пришествии на страшный судъ судити: «тогда явится знамение Сына человѣча на небеси». И при Костянтине велицемъ цари явися крестъ на небеси, звѣздами составленъ, и враги победи, и вси вѣрнии почитаху всюду видимое знамене крестное. Павелъ святый глаголетъ: «мнѣ не буди хвалитися, токмо о крестѣ Господа Исуса». Паки глаголетъ: «о, несмыслении Галате! кто васъ прелстилъ отъ нашего благовѣствования къ закону [6] старому паки приступити, имъже предъ очима Исусъ Хрістосъ преженаписанъ або намолеванъ во васъ распятъ». Видиши ли, ижъ не отрицаетъ знамение видимое крестное молеваное або писаное, но и напоми[нает]ъ [7] Галатовъ. Тойже святый Павелъ рече: «слово крестное погибающимъ уродство есть, спасающимъ же ся намъ сила Божия есть», невѣрнымъ соблазнъ, а вѣрнымъ крестъ спасеніе.

[1] очевидный пропускъ, и по смыслу, и по сравненію со второю редакціею [2] на полѣ: «Матѳ. зач. 100» [XXIV, 30] [3] на полѣ: «къ Гал[атомъ] зач. 215» [VI, 14] [4] на полѣ: «къ Галат. зач. 204» [III, 1] [5] на полѣ: «[1] Корин. зач. 125» [I, 18] [6] въ оригиналѣ, въ словѣ «закону» слогъ *ко* пропущенъ и надписанъ потомъ, надъ строкою [7] NB. отсюда въ Чертковской рукописи начинается пропускъ (вырвано) въ четыре страницы; восполнено по рукописи А. Н. Попова (см. Чтенія 1879, кн. 2, стран. 67—68)

Первая редакція.

Люторы жь глаголють: «не о томъ дей то кресте апостолъ рече. еже махати рукою». И азъ же имъ повѣмъ силу креста. ч'то есть. То [1] ся разумѣеть дѣиство креста: претръпѣти скор'би, поносы. досады. ган'бы. телесныя болезни. труды. еже есть распятіе плоти. идеже апостолъ рече: «удержу си тѣло и порабощу ѐ», умертвити уды сущая на земли. отлучити мысль отъ мира. яко рече: «во трудехъ множае. въ ранахъ пребо́ле. въ темницахъ излиш'ше. во смертехъ мно́гащи» [2]. и многы бѣды выличилъ. на остатокъ рече: «во б'деніи множицею. во ал'чи и жажди, въ зиме и наготѣ, въ посте мнозе. труды и подвизи. кроме внѣшныхъ нападеній» [3]. Се есть деяніе креста, причастіе страстемъ Хрістовымъ, яже по таковыхъ бедахъ притерпѣвши не просто, но съ любовию и благодареніемъ, и по выполненью крестномъ дается великымъ святымъ благодатию Хрістовою даръ Святаго Духа инѣхъ врачевати недуги, и болезни исцеляти, бѣсы прогонити, и пребываеть въ тонкости ума, во молитве всегдашніи, во чистотѣ сердца. Приходить ему еже зрѣти Бога: «блажен'ни бо, рече. чистии сердцемъ, яко тіи Бога узрятъ». Таковы бо мо(об. 201)лятся и покланяются по еvангельскому гласу [4] истинною и духомъ, таковыхъ бо ищетъ Отець.

А Люторы глаголють, ижъ и они молятся духомъ. Ложъ есть. Духовная бо отъ телесныхъ раждаются, яко отъ нагаго зернети колосъ. Тако положи Богъ чинъ вещеи: духовную молитву

Вторая редакція.

То ся розумѣеть дѣйство креста: претерпѣти скорби, поносы, досады, ганбы, телесныя болезни, трудности, еже есть распятіе плоти, идеже апостолъ рече: «удержю си тѣло и порабощу ѐ» [5], и умертвити уды сущая на земли, отлучити мысль отъ мира, яко рече апостолъ: «во трудехъ множае, въ ранахъ пребо́ле, въ темницахъ злише, во смертяхъ многажды», и многи бѣды счетъ, на остатокъ рече: «во бдѣніи множицею, во алчи и жажди. въ зимѣ и наготѣ, въ постѣ мнозѣ, во трудѣ и подвизе, кромѣ внѣшнихъ нападений». Се есть дѣяніе креста, причастіе страстемъ Хрістовымъ, яже по таковыхъ бѣдахъ претерпѣвши не просто, но съ любовію, благодарне, и по выполнению крестнаго дѣйства дается святымъ великимъ благодатію Хрістовою даръ Святаго Духа инѣхъ болѣзни и недуги врачевати и исцѣляти, бѣсы прогонити, и пребываетъ въ тонкости ума, во молитвѣ всегдашней, во чистотѣ сердца. Приходитъ ему уже зрѣти Бога: «блажени бо чистии сердцемъ, яко тіи Бога узрятъ» [6]. Таковіи бо молятся и поклоняются истиною и духомъ, таковыхъ бо ищетъ Отецъ.

Духовная бо отъ телесныхъ ражаются, яко отъ нагаго зерняти колосъ. Тако положи Богъ чинъ: духовную молитву телесне молящемуся, якоже законъ и заповѣди вся до чистоты сердечныя,

[1] противъ этого мѣста на полѣ: «о второй части креста деланіа» [2] 2 Коринѳ. 2
[3] на полѣ: «[2] Корин. зач. 193» [XI, 27—28] [4] на полѣ: «Іоан. зач. 12» [
[5] 1 Коринѳ. IX, 27: «умерщвляю тѣло мое и порабощаю» [6] Матѳ. V, 8

Первая редакція.

телесне молящемуся, якоже законъ и заповеди вся до чистоты сердечныя, тако и молитвеныя образы, воздыханія же и колѣнопреклоненія, и биенія персей, и паданія на лицы, и сладкыи плачъ, и прочая вся даже до чисты молитвы предѣлъ имутъ, еяже миръ вмѣстити не можетъ. Нижѣ бо рече Богъ, яко вси поклонятся, но таковыхъ ищетъ Господь, являя, яко мало таковыхъ и оскудни суть, и Богу единому точію вѣдомы, намъ же, яко телеснымъ сущи, телесными образы божествен'ная предана быша. Но отлучивши бо уму отъ мирскихъ пристрастія, слабостеи, наслажденія и красотъ и прочихъ свѣта сего, и не пострадаша со Хрістомъ, креста Его не понесши, и [не] проидоша тыхъ бѣдъ, яко апостолъ написалъ есть, яко тежъ и о святыхъ написано: «въ горахъ, въ вертепехъ, во пропастехъ земныхъ крыющеся, ходиша въ козияхъ кожахъ, въ милотехъ» [1], и прочая, того всего не исполниша, а мѣлъ бы духомъ и истинною покланятися, что̀ и святымъ въ вѣце семъ не каж'дому дается: есть бо се уставленіе ‖(202) будущаго вѣка, яже не лѣть есть человѣку о таковыхъ глаголати о божествен'ныхъ виденіихъ, въ тѣле еще сущи.

Егда жъ глаголетъ святыи апостолъ: «пріиду во виденіи о[т]кровенія Господня», видиши ли, якоже рѣхъ, по оныхъ бедахъ, по трудностяхъ креста соделалъ? тер'пеніемъ приходятъ святіи во откровеніе Господне, въ тонкости ума чисте молятся. И се есть, якоже въ начале речено, похвала и слава крестная, яже по бѣде дѣянія крестнаго бываетъ. Тѣмже аще кто видимаго знаменія крестнаго небрегіи, а деянія крестако и молитвеныя образы, воздыхания же и колѣнопреклонения, и биения персей, и падания на лицы, и сладкій плачъ, и прочая вся даже до чисты молитвы предѣлъ имуть. Нижѣ бо рече Господь, яко вси поклонятся, но таковыхъ ищетъ, являя, яко мало таковыхъ, намъ же, яко телеснымъ сущимъ, телесными подвиги предана быша телесно трудитися. А иже нѣцыи глаголютъ, поклоняющеся духомъ и истиною—не отлучивши бо умъ отъ мирскихъ пристрастия, слабостей, наслаженія, красотъ свѣта сего, и не пострадаша со Хрістомъ, и креста Его не понесше, и не пройдоша тыхъ бѣдъ, которыхъ апостолъ вычиталъ, яко тежъ глаголетъ, пожившихъ «въ горахъ, во вертепохъ, во пропастехъ земныхъ, ходиша въ козиихъ кожахъ» и прочиихъ трудностий, яко пишетъ, того всего не исполнивше, а мѣлъ бы духомъ и истиною поклонятися,—не держю за то мовене ихъ въ томъ,—что̀ и святымъ во вѣце семъ не каждому дается: есть бо се уставленіе будущаго вѣка, яже не лѣть есть человѣку о такихъ глаголати божественыхъ видѣніихъ, въ тѣле суще [2].

Егда же глаголетъ апостолъ: «приниду во видение откровения Господня» [3], видиши ли, якоже рѣхъ, по оныхъ бѣдахъ, по трудности терпѣніемъ вчинилъ дѣланіе крестное? таковіи приходятъ во откровеніе видѣния Господня, въ тонкости ума молятся. Се есть, якоже въ начале рѣхомъ, похвала и слава креста. Тѣмъже аще кто видимаго знамения крестнаго небрегый, а дѣяние креста глаголалъ бы мѣти, ложъ есть: не лю-

[1] на посл: къ Евреомъ, зач. 330 [XI, 37—38] [2] 2 Коринѳ. XII, 1—4 [3] 2 Коринѳ. XII, 1

Первая редакція.

ста глаголалъ бы мѣти, ложъ есть: не любяи бо креста, егоже видитъ, а деяніе креста, егоже не вѣсть, ани скусился, и ни въ чомъ ничого ни однымъ пер'стомъ Христа ради не пострадалъ, ани притерпѣлъ, како можетъ глаголати, крестъ Его маючи, деянія креста не имѣя, а знаменія видимаго крестнаго ненавидя, сего отметая,—то обоего лишенъ и пустъ есть. Понеже и юноша онъ довнималъ, уже все добре съвершилъ, приступилъ къ Христу, что бы еще до[с]коналеи мѣлъ сотворити, слышавъ конечную пораду и отповедь: «шедъ, рече, продажь имѣніе свое и отдай нищимъ, и *о*земъ крестъ последуи Ми» [1]. Онъ же опечалися о словеси. Видиши ли, яко тяжко ему виделося нищету крестную носити Христову?

Вы же, кто знаменія видимаго крестнаго гнушается, учиньте жь деянія кресту (об. 202) по словесѣ Господню: ано подобно также назадъ отскочишь, яко оный юноша. Прото рече Господь: «не можете Богу работати и мамоне» [2]. Тѣмже не блазнитеся, еслижь не можете деянію креста досыть учинити, и преследованія Христа ради понести, но вжды знаменія крестнаго не отметайтеся. Но сия въ нихъ значи дѣйство прелестника печати, которую даетъ на челѣ и на правои руцѣ антихрістъ [3], бо имъ запечаталъ руку теперъ, прото не смѣють лица своего крестомъ Христовымъ знаменати.

Поклоны въ насъ розумѣются: еже пался въ грѣхъ, то востани покаяніемъ. Падание—сетованіе значи, а востая—веселія образы, еже возмагая о крестѣ, яко и Самъ Господь сему насъ научилъ.

Вторая редакція.

бяй бо креста, егоже видитъ, а дѣяніе креста, егоже не вѣсть, ани искусился, и ни въ чомъ ничого никогда же ни однымъ палцомъ Христа ради не пострадалъ, како можетъ глаголати, крестъ Его маючи, дѣяния крестнаго не стежалъ, ни его имѣя, а видимаго знамения крестнаго ненавидя и его отметаяся,—то обоего пустъ есть. Понеже и юноша онъ, у Евангелии описаный, довнималъ, ижъ уже все добре совершилъ, приступилъ ко Христу, что бы еще мѣлъ до[с]коналей сотворити, слыша конечную пораду и отповѣдь: «шедъ, рече, продай имѣние свое и отдай нищимъ, и вземъ крестъ послѣдуй Ми». Онъ же опечалися о словеси. Видиши ли, яко тяжко ему было нищету понести крестную Христову?

Вы же, кто знаменья видимаго креста гнушаетеся, учиньте жь дѣланіе крестное, по слову Господню: ано подобно также назадъ отскочиши, яко и оный юноша. Тѣмже вы не блазнитеся, естли не можете дѣянию креста досыть вчинити, и преслѣдования Христова понести, но хотя видимаго креста не отметайтеся. Но сия въ нихъ значитъ дѣйство прелестника печати, которую даетъ на челѣ и на правой руцѣ антихрістъ, бо имъ запечаталъ теперъ руку, и для того не смѣютъ лица своего крестомъ Христовымъ знаменати.

Поклоны же въ насъ разумѣются: еже пался еси грѣхомъ, то востани покаяніемъ. Еже падаемъ на землю, то паденіе грѣховное значи, а еже востаемъ, то знаменуетъ востание отъ грѣ-

[1] на полѣ: «Матѳ. зач. 79» [XIX, 21] [2] Матѳ. VI, 24. Лук. XVI, 13 [3] на полѣ: «въ Руской Апокалипсии глав. 37 (sic), а у Полскои Апокалипсии глав. 13» [XIII

Первая редакція.

во часъ волныхъ святыхъ страстеи Своихъ поклоняя колѣни Свои не просто, но до поту кр*и*ваваго [1]. **И** Моусіи, коли по скрыжали на гору в'другое пришолъ, не уклякалъ предъ Богомъ, яко Ляхове и Люторы, але нахилился до земли [2].

И Давидъ же рече о кресте Господни видимомъ: «далъ еси знаменіе боящимся Тебе, Господи, еже бежати отъ лица лука*ваго*» [3]. **Е**гда бо и въ сонномъ виденіи прекрестится человѣкъ, тогожъ часу сатана отбежитъ. **П**аки жь о кресте глаголетъ: «Богъ же царь нашъ прежде вѣкъ содела спасеніе посредѣ земля» [4]. **В**идиши ли, ижъ еще свѣтъ не былъ, а смотре(203)ніе таинство о нашемъ спасеніи страсти Хрістовы прознаменовася, крестъ содела, бо посреде свѣта Ерусалимъ стоитъ, идеже Хрістосъ распятся. **Е**ще явленіе о кресте Хрістове: «возносѣте Господа Бога нашего, и кланяитеся подножію ногу Его, яко свято есть» [5]. Подножіе разумѣй крестъ Хрістонъ. **И** паки о крестѣ Господни значне глаголетъ и призываетъ къ поклоненію: «поклонѣмся на мѣсте, идеже стоясте нозе Его» [6]. **П**аки рече: «знаменася на насъ свѣтъ лица Твоего, Господи» [7]. Знаменіе крестъ глаголетъ, еже завжды знаменаемъ лице свое крестомъ Господнимъ и имъ ограждаемся.

Вторая редакція.

ха, веселия образы, возмогая о силе крестной: падохомъ о Адамѣ, востаемъ о Хрістѣ [8]. Яко и Самъ Господь сему насъ научилъ есть, въ часъ святыхъ волныхъ мукъ Своихъ поклоняя колѣни Своя не просто, но до поту кр*и*ваваго. Моисій, коли по скрижали у-другое на гору пришолъ, не уклекалъ предъ Богомъ, яко Ляхи чинятъ, але нахилился до земл*я*: все то прикладъ по(39)клоновъ [9] нашихъ.

Давидъ рече о видимомъ крестѣ Господни: «далъ еси знамение боящимся Тебе, Господи, еже бежати отъ лица лука*ваго*». Егда бо въ сонномъ мечтанию або привидению прекрестится человѣкъ, тогожъ часу сатана отбежитъ. Паки о кресте глаголетъ: «Богъ же царь нашъ прежде вѣкъ содѣла спасение посреди земл*я*»: посродку бо свѣта Иерусалимъ стоитъ, идеже спасение наше содѣяся. Еще жъ значней глаголаше о крестѣ Хрістове: «возносите Господа Бога нашего и кланяйтеся подножию ногу Его, яко свято есть». Тажъ на другомъ мѣсте тожъ глаголетъ и призываетъ на поклонение: «поклонимся идеже стоясте нози Его». Паки рече: «знаменася на насъ свѣтъ лица Твоего, Господи». Знамение крестъ глаголетъ, имже завжды знаменаемъ лице свое и имъ огражаемъся.

[1] на полѣ: «Лук. зач. 109» [XXII, 44] [2] на полѣ: [Моусей] «кн. 2, гл. 34» [ст. 8] [3] на полѣ: «Псаломъ 59» [ст. 6:— —убѣжати отъ лица лу́ка] [4] на полѣ: «Псаломъ 73» [ст. 12] [5] на полѣ: «Псаломъ 98» [ст. 5] [6] на полѣ: «Псаломъ 131» [ст. 7] [7] на полѣ: «Псаломъ 4» [ст. 7] [8] 1 Коринѳ. XV, 22: «якоже бо о Адамѣ вси умираютъ, такожде и о Хрістѣ вси оживутъ» [9] на этомъ словѣ кончается позаимствованіе изъ рукописи А. Н. Попова

Первая редакція.

Исаія пророкъ рече о крестѣ Господни: «яко мѣсто ногу Моею прославлю, и покланятся на стопахъ ногу Моею, на певге и кедре и кипарисе». Отъ сихъ бо древъ трехъ Христовъ крестъ в'робленъ, прото християне, мѣсто ногу Господню прославляюще, покланяются кресту Христову, стопамъ ногъ Его святыхъ. Моусий убо праги [1] Ісраильтеския кровию овчею назнаменоваше. И если кровъ ов'чая на онъ часъ бысть Жидомъ во снабденіе, то кольми кровъ Христова есть намъ во избаву и спасеніе, и крестъ Его святый, имже знаменающеися всѣхъ сѣтеи вражіихъ свобождаемся!

Вторая редакція.

Исаия пророкъ глаголетъ о крестѣ Господни: «яко мѣсто ногу Моею прославлю, и поклонятся на стопахъ ногу Моею, на певге и кедри и кипарисе» [2]. Отъ сихъ бо трехъ древъ крестъ Христовъ вробленъ, прото християне, мѣсто ногу Господню прославляюще, поклоняются кресту Господню, на немже нози Его стоясте. Мойсей убо порогы Жидовския кровию овчею назнаменоваше. Если кровъ овчая на онъ часъ бысть Жидомъ въ соблюдение, то колми кровъ Христова намъ [3] есть во спасение, и крестъ Его святый, имъже зна(об. 39)-менаемся, окропленый кровию Христовою!

Поведаютъ нѣции списателие, иже порогы Мойсий кровию овчею Жидовския у Египте мазалъ на крижъ, а не просто такъ, для того и дияволъ, видячи таковое знамение, отъ домовъ Жидовскихъ отбегаше: вразумѣлъ бо дияволъ побѣду свою, ижъ тое оружие сердце ему прободе, и падение будетъ [4].

Но Иезекеиль пророкъ о знаменіи крестнемъ сице рече—на челехъ лицъ дати знаменіе: «рече: дай же знаменіе на челехъ человѣкъ въздыхающимъ и бедующимъ во всѣхъ гресехъ. (об. 203) Проидѣте, рече, градъ и сецѣте, не пощадѣте, ни помилуите старца, ни юноши, ни младенца, ни дѣвы, ни жены, убиванте на пограбленіе, а на нихже есть знаменіе Мое, не приближайтеся». И тѣмже на челѣ и лицу, и на персехъ и на всѣхъ членкахъ своихъ крестомъ Христовымъ ограждаемся, и видяще врази знаменіе Христово не смѣютъ приближитися, и со враги креста Христова посеченьни и осуждени да не будемъ.

Езекеилъ пророкъ о знамении крестнемъ сице глаголетъ—на челехъ лицъ дати знамение: «рече: дажъ знамение на челехъ человѣкомъ, воздыхающимъ и бедующимъ во всѣхъ грѣсехъ. Пройдѣте, рече, градъ, сецѣте, не пощадѣте, ни помилуите старца, ни юношъ, ни младенца, ни дѣвы, ни жены, убивайте на потребление: а на нихъже естъ знамение Мое, къ тымъ не приближайтеся» [5]. Для того жъ мы на челѣ и лицу, и на персехъ и на всихъ членкахъ нашихъ крестомъ Христовымъ огражаемся, и видяще врази наши знамение Христово не смѣютъ приближитися, и со врагы креста Христова посечени и осужени да не будемъ.

Видиши ли, яко пророцы згожаются? Давидъ рече: «далъ еси знаменіе бо-

Видиши ли, яко пророцы згожаются? Давидъ рече: «далъ еси знамение бо-

[1] на полѣ: «пороги» [2] Исаія LX, 13 [3] это слово въ текстѣ пропущено и написано
[4] этого абзаца въ рукописи Императорской Публичной Библіотеки нѣтъ [5] Іезекіиль

Первая редакція.

ящимся Тебе, Господи», и паки: «знаменася на насъ свѣтъ лица Твоего, Господи». А сеи же велитъ дати знаменіе на челѣхъ и не погубляти тыхъ, въ нихже знайдеся знаменіе, но тыхъ губити велелъ, въ которыхъ нѣсть знаменія. Иншаго ми знаменія не покажешь на челехъ, но точию крестъ святый.

Вторая редакція.

ящимся Тебе, Господи», и паки во другомъ рече: «знаменася на насъ свѣтъ лица Твоего, Господи». А сей пророкъ Езекеилъ [1] велитъ дати знамение явне на челѣ и не погубляти ‖(40) тыхъ, въ нихже знайдеся знамение, но тыхъ погубляти велитъ, въ которыхъ нѣстъ знамения. Иншаго ми знамения не покажеши на челехъ, точию крестъ святый.

Тажъ паки потомъ значней пророкъ рече о крестѣ: «прийду собрати вся страны языкъ [2], и оставлю на нихъ знамение отъ Моего подвига пропятаго, печатъ царскую комуждо дамъ Своимъ воиномъ на челѣ». Глаголи, что маешъ напротивъ глаголати? Тутъ вже и толку не треба: сама истинна явно глаголетъ. Прото мы печатъ Царя небеснаго, крестомъ распятаго Христа, подвига Его святого воини Его, перси и чело печатлѣемъ [3].

И Соломонъ древо креста Христова оголосилъ и розозвалъ, явне даючи вѣдати народомъ потомнымъ, чинячи форму тыми словы: «древо живота есть всѣмъ дер'жащимся его, и восклоняющимся нань, яко на Господа, тверда» [4]. **В**идиши ли явную фикгуру, которая теперъ у хрістиянехъ збылася и дер'жана есть?

И Соломонъ древо креста Христова оголосилъ явне, даючи вѣдати народомъ потомнымъ, чинячи форму тыми словы, животнымъ древомъ именуетъ, рече: «древо живота естъ всѣмъ держащимся его, и воскланяющимся и надѣющимся нань, яко на Господа, тверда». Которая фикгура збылася и держима естъ у хрестиянехъ, древо животворящего креста Христова покланяемо, и нань надѣющеся враги побежаемъ.

Смотри жъ ми, у якой почтивости была оная палица Моисеова и Ааронова, то теперъ приналежитъ знамению вѣчнаго Царя, кресту Его святому, болшую почтивость воздавати и кланятися. **К**оторыи маетъ радити палицею желѣ‖(204)ною: «упасеши, рече, палицею желѣзною» [5], еже естъ крестъ. «**И** жезлъ силы послетъ ти Господь отъ Сиона» [6], еже есть крестъ, тамо бо ся распилъ Христосъ. **И**еремея пророкъ

Смотри же, у якой почтивости палица Мойсеова и Аронова, або и обручника Пречистое Богородицы святого праведнаго Иосиѳа были, которие прикладне ѳикгуровали крестъ Христовъ,—то теперъ приналежи ‖(об. 40) лепѣй знамению крестному почтивость воздавати. Который маетъ радити палицею желѣзною, по пророку, рече бо: «упасешися палицею желѣзною», то естъ крестъ Христовъ, которымъ насъ пасетъ. Паки:

[1] въ подлинникѣ описка: «Езеленъ» [2] Іезекіиль XXXIX, 27 [3] этого абзаца въ рукописи Императорской Публичной Библіотеки нѣтъ [4] на полѣ: «Притч. гл. 3 [ст. 18]. Паремья 4 нед. въ постъ» [5] на полѣ: «Псаломъ 22» (sic; нужно: 2) [ст. 9] [6] послѣднія два слова дописаны сверху строки. На полѣ: «Псаломъ 109» [ст. 2]

Первая редакція.

глаголетъ о крестѣ Господни: «пріидѣте, вложимъ древо въ хлѣбъ его», еже есть крестъ въ тѣло его. Таже значне рече: «отиде Господь отъ Сиона, и паки прийде, будетъ вамъ знамение пришествія Его, внегда древу поклонятся вси языци».

Видиши ли, Люторе, что къ сему имаши речи, еже и поклоняемся древу крестному хрістияне? И въ Беседахъ Евангелскыхъ такъ пишетъ: «аще идеши въ сонмище еретическое, и прежде пришествия прага знаменаи лице свое святымъ крестомъ, и не прикоснется къ тобѣ ересь, еже въ сонмищи ихъ. Если не положиши, рече, на собѣ креста, увоидеши, уже оружіе крестное поверглъ еси. Аще ли, рече, найдетъ на тя ярость, и хощеши ли гневливо глаголати кому, положи на лици своемъ знаменіе крестное, и бежитъ отъ насъ ярость и всяко безчин'ство, и устроишися во благое». Также и святыи Кирилъ, патриярхъ Іерусалимъскый, у своеи книзе, слово 4, учитъ: «егда, рече, яси или пиеши, ходя и уставая, и ложась, и плавая, путышествуя, и во всѣхъ начинаніихъ твоихъ, въ мале и велице дѣлѣ [1], крестомъ святымъ ограждаяся».

О кресте же Хрістове прообразовало еще до потопа: древянымъ бо ковчегомъ отъ потопа останокъ людей спасе, древо бо ковчегъ, и древо крестъ. (об. 204) И садъ Савековъ, въ немже овенъ былъ

Вторая редакція.

«жезлъ силы послетъ ти Господь отъ Сиона»: тамо бо въ Сионе жезлъ крестный Хрістосъ приялъ распятиемъ. Иеремѣя пророкъ глаголетъ о крестѣ Хрістове: «прийдѣте, вложимъ древо во хлѣбъ его» [2], еже есть крестъ въ тѣло его. Тойже Иеремѣя о крестѣ Хрістове значней того глаголетъ сице: «отиде Господь отъ Сиона, и паки прийде, и будетъ вамъ знамение пришествия Его, внегда древу поклонятся вси языци».

Видиши ли, что къ сему имаши рещи, еже мы хрістияне поклоняемся древу крестному? У Беседахъ Евангелъскихъ тако пишетъ: «аще идеши въ сонмище еретическое, и преже пришествия порога знаменай лице свое святымъ крестомъ, и не прикоснется къ тобѣ ересь, еже въ сонмищи ихъ. И естли, рече, не положивши на собѣ креста увойдеши, уже оружие крестное поверглъ еси. Аще ли найдетъ на тя ярость, и хощеши гневливо глаголати кому, положи на лицы своемъ знамение крестное, и отбежитъ ярость и всяко безчинъство, и устроишися во благое». Также и святый Кирилъ, патриярхъ Ерусолимский, пишетъ [3]: «егда, рече, яси или пиеши, ходя и уставая, и ложася, и плавая, путышествуя, и во всѣхъ начинаниихъ своихъ, въ малѣ и велицѣ дѣлѣ, крестомъ святымъ ограждайся».

О крестѣ же Хрістове прообразовало еще до потопа: древимъ бо ковчегомъ отъ потопа людей спасе, древо бо ковчегъ, древо же и крестъ. Садъ Савековъ, въ немже овенъ бысть привязанъ,

[1] въ подлинникѣ описка: «дѣломъ» [2] Іерем. XI, 19 [3] на полѣ: «слово 4». Да въ рукописи Чертковской не достаетъ листика (въ 2 страницы); пополненъ этотъ пускъ по рукописи А. Н. Попова (см. Чтенія 1879, кн. 2, стран. 70—72)

Первая редакція.

приязанъ, прознаменованіе пригвожшуюся плоть Хрістову ко кресту. Яко Исаакъ дрова до горы на собѣ на всесожженіе свое несъ, тако Іус крестъ Свои на Собѣ зъ мѣста несъ на распятіе Свое волное. Ияковъ патріархъ, егда унуки своя благословилъ, на главахъ ихъ рукы на-крыжъ положилъ. И паки поклонися самъ Іяковъ на конецъ посуха Іосифова, проображая крестное поклоненіе. Моисеовъ посухъ, имже чудеса соверьшавъ, не образъ ли есть креста Хрістова? И древо у Мерру вложоное не крестъ ли значися? Егда Амалика воевалъ Іус Навинъ, тогда руце на-крыжъ Моисей поднесъ на высоту. Змія мѣдяная завѣшенная прообразованіе завѣшен'ную плоть Хрістову на крестѣ, яко и Самъ Хрістосъ въ Евангеліи рече: «егда вознесете Сына человѣческаго на кресте» [1], и прочая. И паки глаголеть: «яко вознесе Моисій змію во пустыни на древо, тако подобаеть и Сыну человѣческому вознестися» [2].

Тако маешъ разумѣти о крестѣ Господни. Напродъ покладаемъ на чело, помѣтаючи, ижъ всѣхъ насъ есть глава Хрістосъ: прото успоминая Господа нашего главу, на свою главу кладемъ. Потомъ на перси: призываемъ, дабы обитель Собѣ сотворилъ и мешкалъ со Отцемъ и Святымъ Духомъ, яко обецался прінти, дабы въ серце наше приполъ, и яко тежъ уступилъ у животъ Пречистои Богородицы, дабы и въ сердце наше вступилъ. Третяя тому жъ причина на перси кладеня (205) во уме маючи, яко въ домъ Закхеовъ вшелъ еси Господи, дабы въ домъ сердца нашего вшолъ. Потомъ на пра-

Вторая редакція.

прознаменованіе пригвожшуюся плоть Хрістову ко кресту. Яко Исаакъ дрова несъ на собѣ до горы на всесожженіе свое, тако и Хрістосъ крестъ Свой на Собѣ несъ зъ мѣста на распятіе Свое волное. Ияковъ поклонися на конецъ посуха Іосиоова, прообразуя иконное поклоненіе, и унуки своя, сыны Іосиеовы, благословя ихъ, руки своя накрижъ преложилъ. Моисей древо у Мерре вложилъ въ воды на-крижъ древа щепивши. Егда Амалика Исусъ Навинъ воевалъ, тогда Моисей руце свои накрижъ преложилъ, и тымъ Амалика побѣдилъ. Змію мѣдяную завѣсилъ Моисей на древѣ у-поперекъ на-крижъ, прообразованіе завѣшеную плоть Хрістову на крестъ. О которыхъ оормахъ въ канонѣ у стихохъ на Воздвиженіе честнаго креста выписано.

Выкладъ поклоненію нашему, и што ся розумѣеть, ижь мы на собѣ рукою покладаемъ крестъ. Напродъ покладаемъ на чело, помятаючи, иже всѣхъ насъ есть глава Хрістосъ: прото воспоминая Господа нашего главу Хріста, на свою главу кладемъ. Потомъ на перси, призываючи Хріста, да обитель Собѣ во мнѣ сотворитъ, яко обѣцался прити со Отцемъ и Святымъ Духомъ, дабы въ сердце наше вшелъ, и яко уступилъ въ животъ Пречистое Богородицы, тако да уступитъ у сердце наше, и яко тежь въ домъ вошелъ Закхѣевъ, да внидетъ въ домъ душа наша. Тажь на правое плече кладемъ, да спо-

[1] Іоан. VIII, 28 [2] Іоан. III, 14

Первая редакція.

вое плече кладемъ, да сподобитъ насъ на правици Своеи стати, бо и главу Свою светую склонилъ на крыжу на плече правое, дабы мя грѣшнаго выслухалъ. Тажь на левое плече кладемъ, да избавитъ насъ шуяго стояніа.

Вторая редакція.

добитъ насъ на правицы Своей стати, бо и главу Свою святую, будучи на крижу, на плече правое склонилъ, дабы и мене грѣшнаго выслухалъ. Потомъ на лѣвое плече кладемъ, да избавитъ насъ отъ лѣваго стояния. А што три палцы у едино мѣсто складаемъ, егда крестимся, то ся разумѣетъ имя святое Троицы.

То хто озывася хрістияниномъ, паметаите на помсту Навходоносора царя Вавилонскаго, что онъ церковъ Іерусалимскую збурилъ и сосуды священ'ныя церковныя, Богови возложен'ныя або оѳярованныя, побралъ, и ходилъ семъ годъ съ звѣр'ми воломъ за гордость свою. И сынъ его Вал'ты́заръ [1] безчестіе вчинилъ сосудомъ священ'нымъ, на беседе сталъ пити зъ нихъ, и увиделъ скрозь стену [2] руку пишущу въ полате своеи. Если тамъ у старомъ законе не стерпѣлъ Богъ безчестія сосудовъ Своихъ церковныхъ, то кольми паче теперъ въ новой благодати попиранія и безчестіа не стерпить. Иконы святыя, и кресты, и церкви, книгы, и всѣ обходы, таинства хрістиянская ругателіе поламали и потоптали. Пишеть, ижъ антихрістъ поламати мѣлъ, а теперъ слуги его, Люторы, передъ его вси *щ*илища церковныя поламали, превозносящеся на всяко глаголема Бога или *щ*илища [3], и учинилися учителми, непослан'ніи проповедати стали. Яко дерзнуша сыны Скевовы именемъ Хрістовымъ [4] ‖(об. 205) и Павловымъ зъ людеи опутаныхъ шатановъ выгонити, непослан'ни суще, и дуси нечестивые сыновъ Скевовыхъ збили, зранили, скочивши на ихъ шаленіи людіе, и ледве нагы втекли, и глаголаху дуси зліи сыномъ Скевовымъ [5], биюще ихъ: «Ісуса вѣмы и Павла знаемъ, а вы, рекучи, кто есте, насъ изгоняете» [6]. Также не*х*ли казнодѣи варуютъ, коли ихъ на то съ столицы духовныхъ не посвяцоно, ани имъ поручено шафарс'тво духовенства учити и проповедати, абы того жь ся варовали, и пастырми ся сами учинили. Добре пророкъ Іеремея о таковыхъ своволныхъ пастырехъ глаголеть: «пастыріе, рече, мнози посмрадиша виноградъ Мои» [7], виноградъ Господа Саваота, еже есть людіе [8].

О церквахъ.

Глаголють тежъ, «ижь не есть требе церкви будованънои, ани въ неи кланятися, але церковъ естъ человѣкъ со-

О церквахъ.

Иже глаголютъ: «не требе ихъ, ани покланятися имъ, але церковъ есть человѣкъ соборъ вѣрныхъ людей»,—мы же

[1] на полѣ: «Даніелъ, 5, и первая» [2] на полѣ позднѣйшею рукою пояснено: «скрозь стену надъ порогомъ» [3] т. е. чтилища. 2 Солун. II, 4: «превозносяйся паче всякаго глаголемаго бога или чтилища» [4] на полѣ: «Де[ян.], гл. 19» [5] во всѣхъ трехъ случаяхъ въ подлинникѣ: *Кс*евовы, *Кс*евовыхъ, *Кс*евовымъ [6] на полѣ: «Дѣян. зач. 42» [XIX. [7] Іерем. XII, 10 [8] этого абзаца нѣтъ въ рукописи А. Н. Попова

Пятая редакція.

боръ людскыхъ». А пророкъ не такъ учитъ, но рече: «внійду въ домъ Твои и поклонюся къ цер'кви святеи Твоей», не просто, но «во страсѣ Твоемъ» [1]. Не мовитъ: внійду въ домъ Твои стояти яко болванъ, но поклонюся и исповѣмся имени Твоему. И пакы созываетъ на поклоненіе ку дворомъ Господнимъ будован'нымъ: «поклонѣтеся Господеви во дворе святемъ Его» [2]. «Поклонѣтеся Господеви въ горѣ святей Его: зане святъ Господь Богъ нашъ» [3].

Видиши ли единоим'ство: святъ Господь Богъ, и гора Сионъ ‖(206) свята есть. Почто? Понеже жилище имени Его наречется. Внегда бо случися пленену быти киоту завѣта Господня, Давидъ болезнуя глаголаше: «не возлягу на одрѣ моемъ, нижѐ дамъ с'на очима моима, дон'деже обрáщу мѣсто Господеви, село Богу Ияковлю» [4].

Видиши ли, ч'то глаголеть? или Богъ требоваше мѣста Собѣ где жити, або не маетъ селит'бы? Але пророкъ, вѣдая, яко Богъ селенія не требуя, но обаче вѣдыи везде сущаго, мѣста же и вся божествен'ная почиташе. И естли сіа во ветсемъ было, не заповѣдь прияша поклонятися, обаче кланяхуся, и аще тогда таковая неназираема была, идеже во всемъ писаніи дѣла рукъ человѣческыхъ со многою клятвою отрицаема, а предсе держаху и покланяхуся, то нынѣ ли хочемъ образы и крестопоклоненія и церкви отметати, повнегда «явися Богъ во плоти, оправдася во Дуси» [5] и прочая? «Желаетъ скончатися душа моя во дворы Господня» [6] и прочая

Вторая редакція.

къ таковымъ пророкомъ глаголемъ, яко учитъ насъ входити и въ будованую древяную церковъ, человѣческими руками зиждену, рече: «внииду въ домъ и поклонюся ко церкви святей Твоей», не просто, но «во страсѣ Твоемъ». И созываетъ насъ на поклонение въ домъ Господень, рече: «поклонитеся Господеви во дворе святемъ Его» [7]. ‖(41) «Поклонитеся въ горе святей Его: зане святъ Господь Богъ нашъ».

Видиши ли единоимѣнъство: святъ Господь Богъ, и гора Сионъ свята есть. Почто? Понеже жилище имени Его наречется. Внегда же случися киоту завѣта Господня пленену быти, Давидъ болезнуя глаголаше: «не возлягу на постели моей, нижѐ дамъ сна очима моима, дондеже обрáщу мѣсто Господеви и селение Богу Ияковлю».

Видиши ли, что глаголетъ? Вѣдаетъ пророкъ, ижъ не требуетъ Богъ селения на мешкание Свое, но обаче вѣдая вездѣ суща Его, предся о томъ старане мелъ, мѣста же и вся божественая почиташе честно. Естли сия во ветсемъ быша, не заповѣдь прияша поклонятися, обаче кланяхуся, и аще тогда таковая незазорна была, идеже во всемъ писании дѣла рукъ человѣческыхъ со многою клятвою отрицаема быша, а предся держаху и покланяхуся, то нынѣ ли хощемъ образы и крестопоклонение и церкви отметати? «Желаетъ скончатися душа моя во дворы Господня» и прочая тамо. И любя покрасу церковную, похваляя глаголетъ: «Господи, возлю-

[1] на полѣ: «Псалом. 5» [ст. 8] [2] на полѣ: «Псалом. 28» [ст. 2] [3] на полѣ: «Псалом. 98» [ст. 9] [4] на полѣ: «[Псаломъ] 131» [ст. 3—5] [5] на полѣ: «[1] Тимоѳ. зач. 284» [III, 16] [6] на полѣ: «Псалом. 83» [ст. 3] [7] на этомъ словѣ оканчивается позаимствованіе изъ рукописи А. Н. Попова

Первая редакція.

знайдешь въ томъ псалмѣ, иже церкви зоветъ дворомъ и домомъ, но и любить украшеніе дому церковнаго: «Господи, возлюбихъ благолѣпіе дому Твоего», что еще далеи мовитъ: «и мѣсто селенія славы Твоея» [1].

Что жь еще глаголеть: «единаго просихъ отъ Господа, и то и взыщу: еже жити ми въ дому Господни вся дни живота моего, зрѣти ми красоту Господню и посещати церковъ святую Его» [2]. «Стояще во храме Господни, во дворехъ дому Бога (об. 206) нашего, въ нощехъ подносѣте руки ваша во светая» [3], «воздѣти ми руце къ церкви святей Твоей» [4]. Мы же со Давидомъ глаголемъ и ненавидимъ церкви еретическои: «возненавидѣхъ церкви лукавыхъ» [5], и отметаемся ихъ, и за враги хрістиянскыя маемъ по Давиду: «Господи, ненавидящая Тя возненавидѣхъ, и о вразехъ Твоихъ истаяхъ, и совершен'ною ненавистию возненавидѣхъ ихъ, и во враги быша мнѣ» [6]. И не толко суть хрістиянскыя врази, но и Самому нашему Откупителю Хрісту Богу врази, ижъ не сознаваютъ [7] Хріста истеннаго Бога быти, Емуже мы вѣруемъ истенна Бога суща Ісуса Хріста [8].

Неаманъ [9] молился [10] Елисеови пророку, абы за грѣхъ не малъ, што коли ходитъ за царемъ своимъ до бол'вохвалской церкви, яко наши теперъ не дбаютъ, што ходятъ по розныхъ зборехъ. У четвертыхъ книгахъ Царскыхъ, глава 5. Возвратимся сказующе о церВторая редакція.

бихъ благолѣпие дому Твоего и мѣсто селение славы Твоея».

Что еще далей рече: «единаго просихъ отъ Господа, и того взыщу: еже жити ми въ дому Господни (об. 41) вся дни живота моего, зрити ми красоту Господню и посещати церковъ святую Его». «Стояще во храме Господни, во дворехъ дому Бога нашего, въ нощехъ подносите руки ваша во святая». Церкви же и сонмицы еретическое ненавидимъ, со Давидомъ глаголюще: «возненавидихъ церкви лукавыхъ, и съ нечестивыми не сяду». Паки: «ненавидящая Тя, Господи, возненавидихъ, и о вразехъ Твоихъ истаяхъ, и совершеною ненавистию возненавидѣхъ ихъ, и во врагы быша мнѣ». Прото и сонмицы ихъ отвращаюся, яко вражее.

Неоманъ, князь Сирский, молился Елисею пророку, абы то отпустилъ ему и за грехъ ему не покладалъ, што коли ходитъ за царемъ своимъ во церковъ идолскую. А наши теперъ не дбаютъ и ни-у-вечъ покладаютъ, што ходятъ по розныхъ зборехъ. Даниилъ

[1] на полѣ: «Псалом. 25» [ст. 8] [2] на полѣ: «Псалом. 26» [ст. 4] [3] на полѣ: «Псалом. 133» [ст. 1—2] [4] на полѣ: «Псалом. 27» [ст. 2] [5] на полѣ: «Псалом. 25» [ст. 5] [6] на полѣ: «Псалом. 138» [ст. 21—22] [7] противъ этого слова на полѣ: «зри» [8] NB. послѣ этого абзаца, въ первой редакціи слѣдуетъ абзацъ «Пророкъ Іеремея...» [9] NB. въ первой редакціи этотъ абзацъ помѣщается ниже, послѣ абзаца «Видиши ли...»; перемѣщенъ онъ сюда, для соотвѣтствія съ текстомъ второй редакціи [10] противъ этого [illegible] на полѣ: «зри»

Первая редакція.

квахъ. Пророкъ Даніилъ, будучи у Вавилоне, и отворяючи окно, и возирая до мѣстьца Іерусалимского, идеже стояла церковъ святая святыхъ, по вся дни поклонялся [1]. Егда Моусеи въ пустыни приступилъ до куста, хотячи видети огонь, реклося до него: «Моисій, изуи сапогъ съ ногъ твоихъ, мѣсто бо свято есть, на немже стоиши». И если же тамъ на онъ часъ мѣсто земля свята, теперъ же наипаче, где святыя церкви стоятъ, свято есть мѣстьцо. Еще же нѣціи глаголютъ, иже не въ рукотворен'ныхъ цер'квахъ живеть Богъ, предлагающе: «Соломонъ созда Ему храмъ, но Вышній не въ рукотворенныхъ храмехъ живетъ. Кий храмъ созиждете Ми, глаголетъ Господь» [2], и прочая. Сия святый Стефанъ напротивъ Жидовской церкви мовилъ, ижъ они одну Іерусалимъскую велбили и мѣли (208) за то: хто въ ней помолится, выслуханъ будеть. И нигде по мѣстныхъ школахъ свята не пріимовали, отъ всѣхъ сторонъ празновати къ Іерусалиму зъеж'чалися, чинечи досытъ по псалму, кромъ Іерусалима нигде инъдей молитовъ воздати не мѣли, рече бо: «Тобѣ подобаетъ пѣснь, Боже, въ Сионе, и Тобѣ воздасться молитва въ Іерусалиме» [3]. Ктому въ Деянію речеся, [я]ко бы поносы имъ чинячи и отъ тщеславія отводя, внимали толко въ тои церкви огар'ненъ, або препочивати мѣлъ Богъ, а иньде нигде не дбалъ. Але въ насъ хрістиянехъ зъ ласки Его святой, по пророчеству Малахіину [4], на всякомъ мѣсте приносится чисто кадило имени Господню. Поклоняемъ бо ся на востокъ, иже тамъ рай насажденъ и челопророкъ, будучи въ пленении во Вавилоне, и отворяючи окно и возирая до мѣстьца Иерусалимского, идеже стояла церкви святая святыхъ, по вся дни поклонялся тамо умомъ. Егда же Мойсий во пустыни приступилъ до куста, хотячи видѣти огонь, реклося до него: «иззуй сапогъ съ ногъ твоихъ, мѣсто бо свято естъ, на немже стоиши» [5]. Естли же тамъ на онъ часъ мѣсто (42) земля свята, то теперъ и найпаче мѣстьца свято есть, где святыя церкви стоятъ. А еже глаголютъ, ижъ Богъ не во рукотвореныхъ церквахъ живетъ, предлагающе сие: «Соломонъ созда Ему храмъ, но Вышний не въ рукотвореныхъ храмехъ живетъ. Кий храмъ созиждете Ми, глаголетъ Господь», и прочая. Сия святый Стеѳанъ напротивъ Жидовское церкви мовилъ, ижъ они одну Иерусалимскую церковъ велбили и мѣли за то: хто въ ней помолится, выслуханъ будетъ, а инде нигдѣ. Ктому святый Стеѳанъ мовилъ, якобы поносы имъ чинячи, отъ тщеславия отводя, внимали бо толко въ одной той ихъ церкви пребывалъ, або огарненъ былъ, або препочивати мѣлъ Богъ, а инде нигдѣ не дбалъ. Але во хрістиянехъ зъ ласки Его святое, по пророчеству Малахиину, на всякомъ мѣсте приносится кадило чисто имяни Господню. Поклоняемся на востокъ, ижъ тамъ рай насажденъ и человѣкъ созданъ, понеже и пророкъ рече о Бозѣ: «Востокъ имя Ему». Тѣмъже и мы, на востокъ зряще, поклоняемся Христу. О чемъ всемъ ширей причинъ пишетъ святый Иоанъ Домаскинъ у книзе «Небеса», глава 36, 37. Якожъ и Самъ Господь нашъ Исусъ Христосъ

Вторая редакція.

[1] на полѣ: [Даніил.] «гл. 6» [ст. 10] [2] на полѣ: «Дѣян. зач. 17» [VIII, 47—49] [3] на полѣ: «Псалом. 64» [ст. 2] [4] Малах. I, 11 [5] Исход. III, 5. Дѣян. VII, 33

Первая редакція.

вѣкъ созданъ, понеже пророкъ о Христе рече: «Востокъ имя Ему». Тѣмже и мы, зряще тамо умомъ нашимъ, поклоняемъ[1]-ся къ востоку. О томъ ширей знаидешь причинъ у книзе «Небеса» Домаскинове, гл. 36, 37.

Пророкъ Іеремея глаголеть: «Богъ на земли явися и со человѣки поживе». Исаія пророкъ глаголеть: «се дѣвая во чреве пріиметь, и породитъ сына Емманоила», сказаемо съ нами Богъ, «Богъ крѣпокъ, владаръ, князь смиренія, отецъ будущаго вѣка». Видиши ли, ижъ Христосъ есть Богъ, но и отецъ будущаго вѣка? Давидъ тежъ глаголеть: «помаза Тя, Боже, Богъ Твои елеомъ радости» [1]. Слыши чудно, иже Богъ Отецъ Бога Сына помаза. Ты же ми покажи, который то Богъ, а коего Бога помаза, но не имаши показати другаго помазаника точию Христа Бога. Егда бо даша Ему честѝ книгу Исаия пророка, розогну книгу и обрѣте мѣсто, идеже писано: «Духъ Господень на Мнѣ, еже помаза Мя» [2], и всѣ сведецьство на Его выдали, же такъ есть. «Искони бѣ Слово, (207) и Слово бѣ ко Богу, и Богъ бѣ Слово. Се бѣ искони къ Богу». Чуй же, что рече: «вся Тѣмъ быша, и безъ Него ничтоже бысть, еже бысть» [3]. Къ Филиппу рече: «Азъ и Отецъ единое

Вторая редакція.

церковъ будовану человѣческими руками зоветъ, егда зогналъ купецство (об. 42) чинившихъ у церкви, рече: «домъ Мой домъ молитве нареченся» и прочее у Евангелии.

Сказание о Христе, ижъ естъ истинный Богъ, понеже нѣции не мѣютъ Христа Бога быти: прото имъ укажемъ отъ святого писания [4].

Пророкъ Иеремѣя глаголетъ: «се Богъ нашъ на земли явися и со человѣки поживе» [5]. Исаия пророкъ глаголетъ: «се дѣвая во чревѣ приметъ, и породитъ сына Еммануйла» [6], сказаема съ нами Богъ, «Богъ крѣпокъ, владаръ, князь смирения, отецъ будущаго вѣка» [7]. Видиши ли, ижъ [отъ] Пречистыя Богородицы родився Христосъ есть истинный Богъ, но и [8] отецъ будущаго вѣка (вѣрующимъ въ него) [9]? Давидъ глаголетъ: «помаза Тя, Боже, Богъ Твой елеомъ радости». Не можеши ми показати иншаго помазанка (sic) точию Христа Бога нашего. Егда бо даша Ему книгу Исаия пророка, разгнувъ книгу и обрѣте, идеже написано: «Духъ Господенъ, еже помаза Мя», и вся свѣдѣтелствоваша Ему, же такъ есть. Тажъ ктому Иоанъ евангелистъ: «искони бѣ Слово, и Слово бѣ къ Богу, и Богъ бѣ Слово. Се бѣ искони ко Богу. Вся Темъ быша, и безъ Него ничтоже бысть, еже бысть». И къ Филиппу рече: «Азъ и Отецъ едино есмъ». Ѳома гла-

[1] на полѣ: «Псалом. 44» [ст. 8] [2] на полѣ: «Луки зач. 13» [IV, 18] [3] на полѣ: «Іоан. зач. 37» (sic; нужно: 1) [I, 1—3] [4] это сказаніе не составляетъ особой статьи въ рукописи первой редакціи, оно входитъ, въ видѣ эпизода, въ статью «О церквахъ», а потому не имѣетъ особаго заголовка [5] Варухъ III, 38 [6] Исаія VII, 14 [7] Исаія IX, 6: «— —властелинъ, князь мира— —» [8] союзъ *и* дописанъ сверху между строками [9] взятаго въ скобки нѣтъ въ рукописи А. Н. Попова

Первая редакція.

всѣ» [1]. Фома глагола: «Господь мой и Богъ мои» [2]. Нафанаилъ рече [3]: «Равви, Ты еси Сынъ Божій, Ты еси царъ Ісраилевъ» [4].

Вторая редакція.

гола: «Господь мой и Богъ мой». Наѳанаилъ рече: «Равви, Ты еси Сынъ Божій, Ты еси царь Ісраилевъ».

Первая редакція.

Видиши [5] ли, иже царѧ Ісраилю именова? Яко ся запрѣли Жидовѣ Христа предъ Пилатомъ, не маючи царѧ [6] точію цесара, такъ и необрезаніи Жидове Люторы Христа запираются, Бога Его не исповедуютъ быти. Паки тоиже Іоанъ евангелистъ въ соборьномъ своемъ посланіи глаголетъ: «дастъ намъ разумѣти, да познаемъ Бога истен'на, и будемъ во истен'немъ Сыне Его Іѵс Христе» [7]. Слыши, что нижеи рече: «Сей есть истин'ныи Богъ нашь и животъ вѣчный» [8]. Видиши ли, иже Христосъ истен'ный Богъ есть? Сосудъ тежъ Божій избран'ный Павелъ апостолъ пиша глаголетъ: «велика есть благочестію тайна, Богъ явися во плоти, оправдася во Дусе, явися ангеломъ, вѣроваше же ся во мире, вознесеся во славѣ» [9]. То и велми есте врази Богу, толику сущу свидѣтелству, и ина множае святая писанія о Христе глаголютъ: Христосъ есть истин'ныи Богъ, а Люторы не дбаютъ, и Бога быти Его не исповедуютъ, и не згожаются ни зъ Латин'никы, ани зъ Греки. Не може инакшеи ихъ шацовати: одно Жиды, и Татарове, и Ариане, которыи хулили также Сына Божія. Прото и мы со

Первая редакція.

псалмомъ речемъ имъ: «и ненавидимъ и отвращаемся ихъ», (об. 207) врази бо суть, и словомъ точию християне ся зовутъ, и сонмища ихъ ненавижду, и яко овчиною покрываютъ христианствомъ, внутръ волка тающагося крыютъ въ собѣ. Съ такими намъ ясти и пити, и поздровеня имъ не повелеваетъ давати. Прочитай собѣ соборное посланіе Іоан'ново, яко тамъ о нихъ есть [10].

О молитве святыхъ и ихъ похвале.

Глаголютъ, иже не требе святыхъ просити и имъ молитися. Мы же у ветхомъ писаніи обретаемъ святыхъ смиряющихъ себе, молятъ Бога, да ради отшедшихъ святыхъ помиловани будутъ: «не предаждь насъ до конца имени Твоего ради, и не разори завѣта Твоего, и не о[т]стави милость Твою отъ насъ, Авраама ради возлюблен'наго отъ Тебе, и Исаака раба Твоего, и Ісраиля святаго Твоего» [11]. (об. 208) Видиши ли смиреніе святыхъ? сами святи, и еще не дерзаютъ сами о собѣ молитися, но святыхъ отець отшедшихъ призываху. При Езекеи царѣ праведнемъ, оступиша ратніи градъ Іеруса-

[1] на полѣ: «Іоан. зач. 47» (sic; нужно: 38) [X, 30: «Азъ и Отецъ едино есма»] [2] на полѣ: «Іоан. зач. 65» [XX, 28] [3] послѣ этого слова въ Чертковской рукописи большой перерывъ [4] на полѣ: «Іоан. зач. 5» [I, 49] [5] NB. съ этого абзаца и вплоть до статьи «О святомъ причащенью» текстъ издаваемаго памятника сохранился только въ первой редакціи [6] послѣ этого слова и въ рукописи А. Н. Попова также начинается перерывъ [7] на полѣ: «зач. 74» [1 соборн. посл. Іоанна, V, 20] [8] 1 Іоан. V, 20 [9] на полѣ: «[1] къ Тимоѳ. зач. 284» [III, 16] [10] далѣе слѣдуетъ абзацъ «Неаманъ молился....», который поставленъ выше (см. стлбц. 103) [11] на полѣ: «Даниил. пѣніе святыхъ отрокъ» [III, 34—35]

Первая редакція.

лимъ, и глагола Богъ Исаіемъ пророкомъ: «заступлю градъ сеи Мене ради и Давида ради раба Моего» [1]. Видиши ли, како Богъ ради отшедшихъ святыхъ помагаетъ живымъ? Можаше Богъ заступити градъ Иезекея ради, за правдивость его, во славу имени Своего, но Давида приведъ на среду для того, да не забвенна будетъ память святыхъ отшедшихъ. Давидъ же умерлъ бяше, тысуща лѣтъ имый, а дер'зновеніе его живяше, умерлый живымъ помагаше и по умертвіи исправляше. Внегда же согреши [2] Соломонъ, и разделитися царство его хотяше, отвеща Богъ рече: «въ животѣ твоемъ сего не сотвору ради Давида отца твоего» [3]. На гробе же пророка Іелисея мертваго положено, оживе мертвый [4]. Зри, како мертваго воскреси самъ мертвый.

Тако Богъ, прославляя святыхъ Своихъ, и любитъ почитаемымъ имъ быти. Яко рече Соломонъ: «пофаляему праведнику, возвеселятся людіе» [5]. «Праведныхъ бо, рече, душа въ руце Божіи, и не прикоснется ихъ мука», «упованіе ихъ бесмертія исполнъ», «и обрѣте ихъ достойны Собѣ», «и яко всеплодную жертву приятъ ихъ», «судятъ языкомъ и обладаютъ людми, и воцарится Господь въ нихъ во вѣкы, надѣющеся на-Нь разумѣютъ истинну» [6]. Тои же рече Соломонъ: «бесмер'тна бо есть па-

(209)мять его», «и угодна Господеви душа его», «отъ Бога познаваемъ и отъ человѣкъ» [7]. Паки: «праведници въ вѣкы живутъ, и отъ Господа мзда ихъ» [8], и прочая. Тои же: «память праведнаго съ похвалами», «и благословеніе Господне на главѣ его» [9]. Тои же Соломонъ рече: «благословеніемъ праведнаго возвышается градъ» [10]. Зри Давида, что рече о святыхъ: «святымъ, иже сутъ на земли, удиви Господь вся хотенія Своя въ нихъ» [11]. Тажь рече: «дивенъ Богъ во святыхъ Своихъ, Богъ Ісраилевъ» [12]. Паки: «радуитеся, праведніи, о Господи: правымъ подобаетъ похвала» [13]. «Хвалите Бога во святыхъ Его» [14]. Но и призываетъ людей, како Богъ увельбилъ святаго Своего.

Святыи Григорие Богословъ о святемъ Афанасіи Александріискомъ у книзе своеи рече: похваляя, рече, Афанасія, Самого Бога похваляеть. Зде бо святыи, обрученіе духа приемше, яко зерцаломъ въ гаданіи зряху божественая, по разделеніи же тѣла—лицемъ къ лицу: тѣмже и по отшествіи святыхъ душа дѣиственн'ни въ Дусе Святемъ и молятся о душахъ нашихъ. Въ новомъ же завѣте извѣстнее увѣдахомъ отъ Самого Господа глаголюща: «Богъ нѣсть Богъ мертвыхъ, но Богъ живыхъ» [15]: вси бо Тому живутъ. И еже колика знаменія и чудеса молитвами своими святіи и во животѣ и по смерти

Первая редакція.

[1] на полѣ: «4 Цар. [гл.] 19» [ст. 34] [2] это слово дописано и вставлено на полѣ [3] на полѣ: «3 Цар. [гл.] 11» [ст. 12: «во дни твоя— —»] [4] на полѣ: «4 Царств. гл. 13» [5] Притч. XXIX, 2: «похваляемымъ праведнымъ— —» [6] Премудр. Солом. III, 1, 4, 5, 6, 8—9 [7] Премудр. Солом. IV, 1, 14, 1: «безсмертіе бо есть въ памяти ея», «угодна бо бѣ Господеви душа его», «яко и предъ Богомъ познается и предъ человѣки» [8] Премудр. Солом. V, 15: «— —во Господѣ— —» [9] Притч. X, 7, 6 [10] Притч. XI, 11: «въ благословеніи правыхъ возвысится градъ» [11] на полѣ: «Псалом. 15» [ст. 3] [12] на полѣ: «Псалм 67» [ст. 36] [13] на полѣ: «Псалом. 32» [ст. 1] [14] на полѣ: «Псалом. 150» [ст. 1] [15] Мѳ XII, 27

сотвориша, аще бы кто хотѣлъ изчести, паче песка умножатся.

Аще хощеши извѣстнее увѣдати, прочитай житіе святыхъ, и не в'стребуеши отъ инехъ научитися, если съ вѣрою будешь прочитати. И во всѣхъ писаніихъ святыхъ обретаемъ, яко и (об. 209) сами святіи въ житіи семъ призывали отшедшихъ святыхъ на молитву, и соборная церковъ преданіа имать святыхъ апостолъ изначала отшедшихъ святыхъ не умершихъ, но яко живыхъ проповедати во псалмехъ и пѣніихъ святаго собора, еже Бога и Того ближняя угодники похваляти.

И сіи уставичне говорятъ, ижъ не треба святымъ, ани ангеломъ кланятися, и что за покуту дадутъ Ісусъ Наввину: онъ же поклонися ангелу [1].

О молебнохъ и о исповеди і о приносехъ и о попехъ.

Напродъ святыхъ апостолъ: «Молю убо прежде всего творити молбы и моленія, приношенія и благодаренія за вся человѣкы, за царa и за всѣхъ, иже во власти сущихъ: тихо и безмол'вно житіе поживемъ» [2]. Благодареніемъ же выкладаютъ святіи надъ хлѣбомъ въ священ'ную литоргію, се же есть глаголется за здравие. И егда святыи Петръ всаженъ былъ въ темницу, «молитва бѣ о немъ прилѣжная ко Богу отъ церкве» [3]. Если святому по́мочь бысть отъ молитвы, то колми есть требе грѣшному молитвы церковныхъ слугъ! Что жъ

еще Павелъ молится, абы за него молилися [4], а будучи святшей всихъ? Что жъ еще о исповеди глаголеть предъ попами и о ихъ достоинстве? «Если, рече, впадаетъ человѣкъ въ нѣкое согрешеніе, вы духовніи совершаите таковаго духомъ и кротостию» [5]. И не мовитъ: «Люторы казнодѣе», але «духовніи», [(210) на то обрании и посвящони на службу духов'ную. Ктому Ияковъ братъ Господень рече: «братіе, аще кто отъ васъ болитъ, да призоветъ попы церковныя, и помажутъ его масломъ. Молитва вѣры спасеть, и воздвигнетъ Господь болящаго» [6]. Что еще нижеи рече набольший? «Аще и грѣхъ будетъ сотворилъ, отпустится ему» [7].

Видиши ли достойность попов'ску? А еретики поповъ ни-ве-чь обрацаютъ, и доходы ихъ сказили. А Павелъ апостолъ сугубое чести поповъ сказуеть достоиныхъ быти [8]. Тои же Павелъ апостолъ глаголеть инде: «служащему олтарy, отъ негоже маетъ и выхованіе мѣти» [9]. «Всякъ, рече, первосвящен'никъ на приношеніе даровъ и жертвы сотворенъ» [10], «имже образомъ и стѣнемъ служатъ небеснымъ» [11]. Паки приводитъ глаголя: «молимъ же вы, братіе, вѣдати тружающаяся во васъ» [12]. А Люторы, о выхованю ихъ завидяще, на себе пожит'ки болше привели.

То поидемъ еще далей.

Что глаголеть у старомъ законе о приносехъ и о доходохъ до цер'кве и попомъ, и о ихъ достоинстве, многіе множество знаидеши у книгахъ Mov-

[1] на полѣ выноска: «ширей пишетъ Домаскинъ гл. 40, 41» [2] на полѣ: «[1] къ Тимое. зач. 281» (sic; нужно: 282) [II, 1—2] [3] на полѣ: «Деян. зач. 29» [XII, 5] [4] на полѣ: «къ Рим. зач. 119» [XV, 30]; «ко Ефес. зач. 234» [VI, 18—19]; «Колас. зач. 260» [IV, 3] [5] на полѣ: «Галат. зач. 213» [VI, 1] [6] на полѣ: [соб. посл. Іакова] «зач. 57» [V, 14—15] [7] ibid. V, 15 [8] на полѣ: «[1] къ Тимое. зач. 286» [V, 17] [9] на полѣ: «[1] Коринѳ. зач. 142» [IX, 13] [10] Евр. V, 1 [11] Евр. VIII, 5 [12] 1 Солун. V, 12

Первая редакція.

сеискыхъ. И во Второзаконіи рече: аще хто священ'ника не послушаеть, достоинъ смерти. Рече Господь ко Арону: «глаголи ты ко служащимъ Мнѣ во храме свиденія, и тіи пріимуть грѣхы людеи своихъ, и отъ имѣнія ихъ да будеть м'зда за службу ихъ». Исаія рече: «вы же—священ'ницы наречетеся слуги Божія» [1]. Іеремѣя рече: «возвеличу, напою душу священническу». Но Сирахъ приводя и побужаеть [(об. 210) и показуеть, абы предъ попы споведалися, рече: предъ смертию споведаися. Тамже пакы онъ же глаголеть: иереовъ имѣи въ чести, со всея силы твоея возлюбихъ (sic) Бога сотворителя своего, и слугъ Его да не оставиши. Люби [2] священ'ники Его, и очищаися рамены ихъ, даждь имъ часть, якоже есть приказано тобѣ, отъ начатковъ плодъ твоихъ и очищенія, и прочая, въ тои главе

Первая редакція.

въ Сираху книзе его [3]. Малахія рече: «словеса священ'ническа сохрани, закона отъ устъ его возыщи, есть бо вѣстникъ Божіи, во мирѣ исправляя ходити».

И что много опиратися о ветхомъ писме! Самъ Господь нашъ Іис Христосъ доходовъ поповскыхъ не отдалилъ, егда Самъ очистилъ прокаженнаго, и отслалъ до церкви, и рекъ: иди и покажися иереови и принеси ему за очищеніе твое.

Многихъ слышимъ глаголющихъ: что поможетъ еже попу исповедатися? И у Моисея въ книзе Числъ [4] пишуща: аще который мужъ или жена съгрешить, да исповѣсть воскоре грѣхъ весь священ'нику во храмѣ Господеви, и воскоре отпустится имъ. **У Евангеліи пакъ рече:** прихождаху къ Іоан'ну исповедати грехы своя прежде, тажъ потомъ крестишася вси [5].

Первая редакція.

Что тыжъ многие люди преводятъ собѣ, хотячи такъ причаститися, якъ и попъ: тѣло Христово особно и кровъ Его святую особно [6].

Такъ годнымъ себе чинилъ, яко и попъ, Иозія царь: хотѣлъ покадити [7] у церкви людей. [(211) И за то ему Богъ не опустилъ, но проказу на челѣ учинилъ. Такжо Дафанъ и Авѣронъ [8] по-

Вторая редакція.

О святомъ причащеню святыхъ таинъ [9].

Что тежъ переводятъ [10] собѣ, хотячи такъ причащатися, яко и попъ: тѣло Христово особно, а кровъ Его святую особно.

Такъ годнымъ себе чинилъ, яко и попъ, Иозия царь: хотѣлъ покадити у церкви людей. И того ему Богъ не опустилъ, проказу на челѣ учинилъ. Также Дафанъ [11] и Авиронъ почали

[1] Исаія LXI, 6 [2] противъ этого слóва на полѣ: «зри» [3] на полѣ: [Прем. Сирах.] «гл. 7, 8» [4] на полѣ: [Числ.] «гл. 5» [ст. 6—7] [5] въ рукописи Чертковской сохранился слѣдующій конецъ этой статьи: «[(43) крестяхуся. Иоанъ Богословъ въ соборномъ [1] посланіи своемъ [I, 9] пишетъ: «аще исповѣдаемъ грѣхи наша, вѣренъ естъ и праведенъ Богъ, да оставитъ намъ грѣхи наша». И Давидъ рече [псал. XXXI, 5]: «исповѣмъ на ся безакония моя Господеви, и Той отпустилъ естъ нечестие сердца моего» [6] этотъ абзацъ въ первой редакціи служитъ какъ-бы заголовкомъ [7] на полѣ: «2 Паралiпоменонъ, гл. 26» [ст. 16—19] [8] на полѣ: «Числа, гл. 16» [9] въ первой редакціи заголовка этого нѣтъ [10] П. преводятъ [11] въ подлинникѣ описка: «Дафалъ»

Первая редакція.

чали были ни-за-што поповъ мѣти и ровнятися имъ: но земля живыхъ поглотила ихъ, а иніи ог'нь попалилъ. Кгды везли на возе киотъ завѣта Господня, тогды Жидъ, именемъ Озанъ [1], виделъ то, ижъ киотъ слонится зъ воза, хотячи пасти на землю. И приступивши до возу и киоту доткнулся, задер'жоваючи его, абы на землю не палъ, и на-тыхъ-мѣстъ за-разомъ рука ему усхла.

Видиши ли, што кому не поручено, а на то не збранъ, ани посвецонъ, а дерзаетъ не у свое дѣло, што ихъ потыкаетъ?

Розважъ собѣ, якіе поваги и набоженства чинилъ Моисей десятословию, также и Давидъ, и зъ якимъ страхомъ онои скрыни чинилъ, егда проважена отъ Ѳилистимъ.

И если серафимъ самъ отъ олтара уг'ля не смѣлъ руками взяти, но клещами взялъ и далъ пророку Исаіи во уста, то ся тамъ значило и преобразовало тѣло и кровъ Хрістову. Ты пакъ если еси сирафимъ, або Исаія пророкъ, како простакъ сыи смѣеши дер'знути угль пречистаго тѣла Хрістова въ руки приняти, еже опаляетъ недостойныхъ, и ровняяся попу, на то уже посвецоного?

Вторая редакція.

были ни-за-што поповъ мѣти и ровнятися имъ: ино земля живыхъ ихъ поглотила. Кгды везли киотъ завѣта Господня на возѣ, тогды Жидъ, именемъ Озанъ, видилъ то, ижъ киотъ слонится зъ воза спáсти на землю. И приступивши до возу, хотячи задержати киотъ Господенъ, и рукою дотъкнулся, и натыхъ-мѣстъ за-разомъ рука ему усхла.

Видиши ли, што кому не поручено, а на то не избранъ, ани посвецонъ, а дерзаетъ не у свое дѣло, што ихъ потыкаетъ? Естли же киоту дерзнувшаго не стерпѣлъ Богъ, а усушилъ ему руку, то како ты таковымъ грознымъ ужаснымъ страшнымъ тайнамъ коснутися, рукою своею взяти смѣешъ?

‖(об. 43) Розважъ собѣ, якие поваги, охандожности, набоженства, почтивости Мойсий чинилъ онымъ каменымъ таблицамъ писанымъ десятословию, также и Давидъ, и зъ якимъ страхомъ и покорою оной скрини чинилъ, въ которой тые таблицы были, кгды ихъ везъ отъ Ѳилистимъ. (И естли тамъ такъ ѳикгурамъ чинено, то теперъ подобнѣй имѣти святые тайны Хрістовы у великомъ набоженстве и у скрусе приступати) [2].

Естли сераѳимъ самъ отъ олтаря не смѣлъ угля руками взяти, но клещами взялъ, и не далъ пророку Исаи въ руку, но вложилъ во уста ему, то ся значило и преобразовало тѣло и кровъ Хрістова. Ты пакъ, простакъ сый, како смѣешъ дерзнути углъ пречистаго тѣла Хрістова въ руки свои взяти?

[1] на полѣ: «2 Цар. гл. 6» [2] взятаго въ скобки нѣтъ въ рукописи А. Н. Попова (Чтенія 1879, кн. 2, стр. 74)

Первая редакція.

Хрістосъ [1] Самъ главу Свою Предтечи склонилъ, а ты не толко главу склонити не хочешь, а гордишься надъ нимъ, але и мѣст'ца ему не подаси. Если попъ збыточенъ, не твой то судъ. Ты овца, како пастыра (об. 211) судишь? ты отъ долгу можешь человѣка судомъ своимъ ратовати, а попъ дол'гъ греховныи именемъ Господнимъ прощаетъ.

И показалъ поповъ Самъ Хрістосъ слухати: «на Моисеови седалищи седоша священ'ницы, книжницы и фарисее: елико вамъ повелеваютъ творити, то творите: по дѣломъ же ихъ не чинѣте» [2], не отъ себе бо учатъ, но отъ писанія. И если же были у ветхомъ стыдливости и боязни, теперъ пакъ у новомъ треба бол'шаго страху.

О поминкохъ по умершихъ.

Потребно есть за умершихъ молитися, приношенія и милостыня творити. Обрѣтаемъ бо у книгахъ старого закону [3]: Иуда Мак'ковей бысть похвалный судія въ Ісраили, и егда воиско его побито, изыскавъ у пазухахъ ихъ, хотячи вѣдати, за которыи грѣхъ Богъ разгневался на людъ его, иже пораженъ есть, и обрѣлъ въ нѣдрахъ ихъ кумиры. Они же для женъ поганскихъ богомъ ихъ поклонишася, бо которыи Жидъ пришолъ къ жонце поганской, хотячи съ нею блудъ учинити, она же вынемши зъ пазухи своей болванца, дабы прежь поклонился ему, тожь потомъ съ нимъ призволяше скверность дѣлати. Они же тако сотвориша звестися далнимъ, и за то предалъ ихъ Богъ въ руки врагомъ ихъ на побиеніе. И видячи то Июда, судия ихъ або гетманъ, посла во Іерусалимъ 2 тисячъ

Вторая редакція.

Самъ Хрістосъ повелѣ священниковъ слухати, а ты ихъ ни-за-што не маешь. Рече бо: «на Моисеови сѣдалищи священници и книжници фарисеи седоша: елико вамъ повелеваютъ творити, творѣте, по дѣломъ же ихъ не чинѣте». И апостолскій санъ попы придержатъ: егоже аще разрешатъ на земли, будутъ разрешени на небесехъ. И прочая имъ почтивости ихъ.

О поминкохъ по мертвыхъ.

Потребно есть за умершихъ молитися, приношенія [4] и милостыня творити. Обрѣтаемъ бо во книгахъ Судей (sic), ижъ Июда Макковей похвалный судія во Исраили бысть, и егда войско его поражено бысть, изыскавъ во пазухахъ ихъ и обрѣте въ нѣдрахъ ихъ кумиры. Они же имъ поклонишася дѣля ради женскаго блуда. И посла во церковь Иерусалимскую до священниковъ двѣ тысячи дидрахмъ сребра, да чинятъ приношение за грѣхи умершихъ людей.

[1] этого абзаца нѣтъ во второй редакціи [2] на полѣ: «Мате. зач. 93» [XXIII, 2—3] [3] на полѣ: «кн. 2 [Маккав.] гл. 12» [4] съ этого слова, въ рукописи Чертковской, начинается перерывъ, восполняемый по рукописи А. Н. Попова (см. Чтенія 1879, кн. 2, стр. 75—76)

Первая редакція.

дидрах'мъ сребра (212) до леввитъ и всего духовенства, да будетъ во церкви приношеніе за грехи умершихъ людей.

Видиши ли, яко благочестно и братолюбезно зело сотвори, и въ божествен'номъ писаніи [1] возвеличенъ и удивленъ бысть? Если таковая у старомъ законе приятно, мы же должнѣиши сутъ есмо поминати своихъ, иже во благочестіи скон'чавшихся. Иосия пророкъ рече: «священ'никомъ дано, да о грехи людеи Моихъ ядятъ» [2]. Яко выш'шей сего черезъ пять листовъ писано есть [3], яко Арону речено: да пріимутъ служители храма грехи людския, а заплату будутъ мѣти отъ имѣней ихъ.

А еретики яко славе святыхъ завидятъ, такъ и мертвыхъ ласки Божеи не изычаютъ. О чомъ къ таковымъ рече Сирахъ: «мертвымъ не забороняй благодати» [4]. Святіи же апостоли [5] надъ страшными пречистыми и животворящими таинами памяти сотворяти вѣрно усопшимъ узаконища.

Рече бо и многий во божественныхъ Деонисіе, во еже о усопшихъ, яко святыхъ молитвами и по смерти действуютъ. Тѣмже божествен'ный священникъ испрашаетъ любезная Богови, молитъ бо ся убо оставити усопшему согрешенія, и полезна се быти усопшему.

По сихъ же паки Григорие Богословъ о Кесаріи брате [въ] надгробнемъ слове о своеи матери: «слышася, рече, проповѣдь всякому слуха достоина, и матерьня любовъ истощается обещаніемъ добрымъ [об. 212] и преподобнымъ, да-

Вторая редакція.

Видиши ли, яко благочестно и братолюбно учинилъ, и во святомъ писанию возвеличимъ есть? Если таковая у старомъ законе приятно, мы же должнѣйши есмо поминати своихъ во благочестии преставшихся. Исаия (sic) пророкъ глаголетъ: «дано, рече, священникомъ, да за грѣхи людския оверующе едятъ». Яко о томъ и Арону речеся: да приимутъ служителие храма грѣхи людские, и за то будетъ и мзда имъ отъ имѣней ихъ: се же разумѣется по нашему десятина быти.

А еретики яко славѣ святыхъ завидятъ, такъ и мертвымъ ласки Божей не взычаютъ. О чомъ къ таковымъ Сирахъ глаголетъ: «мертвымъ не забороняй благодати». Святіи же апостоли надъ страшными пречистыми животворящими тайны намять сотворити вѣрно усопшимъ взакониша.

Рече многий во божественныхъ Дионисие, во еже о усопшихъ, яко святыхъ молитвами и по смерти дѣйствуютъ. Тѣмже божественный священникъ испрашаетъ любезная Богови, молитъ убо ся оставити усопшему согрѣшенья, полезна се быти усопшему.

По сихъ же Григоріе Богословъ о Кесарѣи братѣ [въ] надгробномъ слове о своей матери: «слышася, рече, проповедь всякому слуху достоина, и материя любовь навершити обещаниемъ добрымъ и преподобнымъ дати вся дѣ-

[1] на полѣ: «Товіта, гл. 4; Сирахъ, гл. 38; Іевь, гл. 1» [2] Осія IV, 8 [3] въ рукописи Императорской Публичной Библіотеки это мѣсто объ Ааронѣ читается не чрезъ пять листовъ, а чрезъ два, именно въ статьѣ «О молебнохъ и исповѣди» (см. выше, стлбц. 115) [4] на полѣ: [Премудр. Сирах.] «гл. 7» [ст. 36] [5] на полѣ: «Апостолскій канонъ, 14»

Первая редакція.

ти вся дѣтищу того богат'ство о немъ дарь погребал'ныи. По другихъ яже убо о насъ такова, и ова убо отдахомъ, ова же отдамы, яже въ лѣте приносяще чести жь и памяти». Видиши ли, како известуеть, и добра и преподобна наричетъ яже о усопшихъ приносимая Богови, и лѣтныя памяти приемлетъ?

Тажь святыи Златоустъ къ Филипсеомъ и Галатомъ въ боговещан'номъ своемъ писаніи толкованіи глаголеть: «аще бо Ел'лини, рече, сожигаютъ отшедшихъ своихъ, кольми паче тобѣ вѣрно послати достоитъ, и вѣрному своя, не яко да по[пе]лъ будеть, якоже она и сия, но да бол'шую тому приложиши славу, и аще убо грѣшенъ умерыи будеть, да согрешенія раздреши, аще ли праведенъ, да приложение мъзде будеть и возданию».

Паки [1] въ другомъ слове глаголеть: «умыслихъ, рече, отшедшимъ на пол'зу, дадимъ имъ пребывающую помощь, милостыню и приношенія, и приноситъ тѣмъ сия вещь многъ успѣхъ, и вящыи прибытокъ, и ползу. Не бо туне яко прилучися сія, взаконишася и Божіи церкви: отъ Того всемудрыхъ ученикъ апостолъ предана быша, иже надъ страшными тайнами молитву творити священ'нику о иже во вѣре усопшихъ, и бываетъ тѣмъ много приобрѣтеніе отъ сего и многа полза».

Той же Златоустъ у третемъ слове епистолія Коринѳянское у тол'кованію глаголеть: «скор'бити жь и плакати о умершихъ не подобаетъ, разве аще кто заблуженіемъ греха въ непокаяніи умретъ: о таковомъ бо не толко скор'бити подобаетъ, но и горко плакати, и другихъ на помочъ призывати, и молитвы о немъ приношати, и къ нищимъ руку простирати, яко да сихъ ради Вседръжитель Господь подасть въ день судный души его отраду».

Услышимъ же и прочего злат'ученія, еже и у иншомь слове рече: «напиши во твоемъ завещаніи съ чады и сродники своими снаслѣдника своего и владыку, да имать книга судіино имя, и да не лишени будутъ насыщенія нищіи имѣнія твоего, и азъ симъ споручникъ».

Вторая редакція.

тищу богатество о немъ даръ погребалный». Слыши ли, како сказуетъ добра и преподобна, яже о усопшихъ приносимая Богови, и роковые памети приемлетъ?

Святый Иванъ Златоустый къ Филипсеомъ и Галатомъ въ боговѣщанномъ своемъ писании толкуя глаголетъ: «аще бо Еллини сожигаютъ отшедшихъ своихъ, колми паче тобѣ вѣрно послати достоитъ о вѣрнемъ своемъ ку помочи души его паметку, не яко да попелъ будетъ, яко они, и твоя сия о иномъ принесеная, но да болшую тому приложиши славу: аще убо грѣшенъ умерлый будетъ, то согрѣшения разрѣшиши; аще ли праведенъ, да приложиши ему болшую мзду возданию» [2].

[1] начиная съ этого абзаца, въ рукописяхъ второй редакціи (Чертковской и А. Н. Попова) пропускъ [2] здѣсь кончается позаимствованіе изъ рукописи А. Н. Попова, и въ ней самой начинается пропускъ (см. Чтенія 1879, кн. 2, стр. 76)

Первая редакція.

Паки да коснемся богоглаголивыхъ словесъ его [1]. «Аще, рече, не доспѣлъ еси, въ житіи сый, о души своеи управити, поне на кончине житія заповѣжъ своимъ по смерти помочь дати тобѣ милостынею, и приношенія, и отсуду Избавителя примириши: приятна бо Ему суть приносима».

Къ симъ же и святыи Григоріе Нискіи глаголеть: «якоже ничтоже, рече, безсловесіе, нижѐ безъ прибытка отъ святыхъ апостолъ предастся, и во божествен'ной церкви везде держано есть памяти творити надъ божествен'ною и всесвѣтлою службою о иже во вѣре усопшихъ. Тѣмже прежде страшнаго суда Христова другъ другу помозимъ, и братолюбно человѣколюбцу Богу принесемъ, (об. 213) приемлетъ бо блазе паче и недоспѣвшихъ лишения ихъ, отъ своихъ имъ приносимая недостатокъ ихъ живыя наполняютъ, и въ дѣло умершимъ вменяетъ. Хощетъ бо сице благолюбивый Господь просимъ быти, и даяти Своимъ тваремъ яже ко спасенію просимая, и тогда наипаче всячески преклоняется, не егда кто точію о своеи души подвизается, но егда о ближнемъ сія творить, отсуду бо на богоподражател'ное воображается и инехъ дары яко своя испрашаетъ благодати, и совер'шен'ныя любве уставъ въ собѣ затворяетъ и блаженство собѣ отъ сего приобрѣтаеть, свою и искреняго благодателствуеть душу».

Василии великій рече: «яко любовь и смертію не пресекается, еже и по смерти о умер'шомъ друзе показати любовь и працованіе».

Святая же первомученица Фекла испроси отъ всесилнаго Бога отъ муки Факоннилу, Еллину сущу. Зде же вѣрніи о вѣр'немъ къ тому же Владыце о усопшихъ приносимъ молбы.

Святый Макаріе сухую л'бину вопросилъ, яже о умершихъ вѣдати хотя: маютъ ли когда якое утешеніе? бѣ бо светыи обычне творя о усопшихъ молитвы. Се же хотя показати душелюбець Господь изсох'шому л'бу водхну слово: егда, рече, о мер'твыхъ молитвы приносиши, тогда утѣху малу ощущаемъ.

Нѣкто жь отъ богоносъныхъ отець ученика своего отъ муки молитвами (214) своими отъ всещедрого Бога испросилъ.

Коснемъ же ся богонаучен'ныхъ словесъ святаго Григория Двоеслова или Беседовника, папы Римскаго, егожь

Вторая редакція.

(44) Святая же первомученица Θекла испроси отъ всесилнаго Бога отъ муки Θаконнилу, Еллину сущу. Зде же мы вѣрнии о вѣрне умершомъ приносимъ молбы.

Святый Макарие сухий лобъ человѣчий, ходя во пустыни, обрѣлъ и вопросилъ, яже о умершихъ: маютъ ли когда кое утешение? бѣ бо святый уставичне творя о усопшихъ молитвы. Се же хотя показати душелюбецъ Господа изсохшому лобу водхнулъ слово: егда, рече, молитвы о умершихъ твориши, тогда утѣху малу ощущаемъ.

Нѣкто жъ отъ богоносныхъ отецъ ученика своего отъ муки молитвами своими отъ всещедраго Бога испросилъ.

Коснемъ же ся богонаученыхъ словесъ святаго Григория Двоеслова, папы Римскаго. Сей, нѣкогда по каменому

[1] на полѣ: «Златоустъ»

Первая редакція.

Римляне зовутъ Розмов'цою. Сеи, нѣкогда по камен'ному шествуя мосту, и со усер'діемъ молитву крѣпку душелюбцу Богу о прощеніи греховъ Трояна царa сотвори. И гласу отъ Бога принесшуся ему: «и прощеніе Трояну даю; ты жь не ктому приложи молитвы о нечестивыхъ приносити». Сіе правдиво и незазорно есть сказаніе: свѣдитель не точію Римъ, но востокъ весь и западъ.

Того жь Григория. Во второи книзе пишеть о д'ву черньцахъ, ониже изъ гробовъ своихъ выхожали. Также сказуеть о мнисе, сгожь земля мертваго выкидывала. О нихже святыи Венедиктъ с'лужбу принесе Богу, и часть просхуры о нихъ принесен'нои на перси возложити имъ повелѣ: и тако спокоине у гробехъ своихъ лежаху.

Тои же папа Римскый святыи Григоріе у четвер'той книзе своей глаголеть, иже, еще не будучи ему папою, у монастыри своемь отъ мнихъ единаго трехъ дѣля златникъ заклалъ, и у гробъ съ нимъ златники вкинулъ, и потомъ о немъ службу Богови сотворилъ, и тако душу братнюю отъ муки силою Хрістовою свободилъ.

Тотъ же рече, ижъ епископъ единъ, у карабли будучи, о усопшомъ (sic) человѣце безкровную службу Богови принесъ, и тако по святои литоргіи (об. 214) избавленъ есть онъ человѣкъ живъ отъ морa. И иная множаишая сказанія его о томъ онъ же пишетъ у книзе своей. И кто не вѣритъ сему краткому писанию, хотя увѣдати—истинна ли суть, тои нехаи прочитаетъ священ'ную его книгу, тамо въ неи ширей знайдеть.

Афанасіе же великый, патрияр'хъ Алексан'дрійскый, еже о усопшихъ сице

Вторая редакція.

мосту шествуя, и со всего сердца молитву крѣпку душелюбцю Богу о прощении грѣховъ Трояна царя сотвори. И гласу отъ Бога пришедшю: «Трояну царю прощение и отраду отъ муки дарую; ты же ктому не приношай молитвы о нечестивыхъ».

Той же Григорие Бесѣдовникъ во второй книзе своей пишетъ о дву черницахъ: изъ гробовъ выходили. Также и о мниху, егоже земля вонъ выкидывала. О нихже святый Веиедиктъ службу сотворилъ ко Богу, и часть просхуры о нихъ принесеное на перси воз(об. 44)ложилъ: и тако спокойне у гробахъ своихъ лежаху.

Той же Григорие папа у четвертой своей книзе сказуетъ: ажъ еще не будучи ему папою, у своемъ монастырѣ мниха единаго трехъ дѣля златникъ отлучилъ отъ причастия. Который въ томъ неблагословению або покуте умеръ, и у муку пошолъ за преслушание. И потомъ о немъ святую службу совершилъ, и тымъ святымъ приношеннемъ молитвами душю братню отъ муки избавилъ.

Той же Григорий Бесѣдовникъ сказуетъ въ той четвертой священной своей книзе, ижъ епископъ единъ, будучи въ кораблi, о стонуломъ человѣце изъ корабля святую литоргию совершилъ, и тако по святой литоргии скоро избавленъ бысть оный человѣкъ, о немже святыя дары принесъ, живъ отъ моря. И ина множайшая о усопшихъ въ той своей книзе пишетъ.

Афанасие великий, патриярхъ Александрийский, о усопшихъ сице реки

Первая редакція.

рече: яко аще и во воздухъ иже во благочестіи скончавыися положенъ будеть, не отрицаися масла и свеща, Хріста Бога призвавъ, на гробе запалити: приятна бо сутъ сия Богови, и много отъ Него приносяще возданія. Масло и свеща есть всесожженіе, божествен'ная и безкровная жертва, оцѣщеніе.

Вѣдомо же ти бу́ди о приношеніи за усопшаго, якоже бо хто за дитя свое младое хорое масло, свеща, кадило во церковъ принесеть и вѣруеть, яко самъ отрокъ, сія дер'жа въ рукахъ своихъ, спалитъ, и яко тежъ на святомъ крещеніи отрицаніе и обещаніе отъ самого отрока, яко его усты глаголемъ и вѣруемъ та, не яко отъ насъ, но отъ самого отрочате уже за соверьшенное крещеніе принято есть, и за правдивого хрістіянина его маемъ,—тако и сезде ми разумѣи и вѣруи, иже свеща и масло и прочая во избаву умер'шаго приношенія приятна есть.

Поминаимъ умершаго, себе возбужающе къ дѣланію. Аще бо во многзехъ гресехъ непокаянно живуще умрутъ, [(215) то милостынею и молитвами и тою самою пречистою жер'твою и отъ муки измоляюще ихъ, не бо токмо сія святая тогда на крестѣ дѣиствова Господня плоть и крови жертва, праотеческыя свобождьшеся клятвы, но и ныне таже она, сущи о иже во благочестіи скончавшихся приносима, грехомъ оставленіе и цар'ствія вѣчного на-

Вторая редакція.

яко аще таковъ будетъ святъ иже во благочестии скончавыйся, яко и на воздусе ему положену быти, не отрицайся масла и свеща, Хріста Бога призвавъ, на гробе его запалити: приятна бо сутъ сия Богови, и много отъ Него приносяще воздания. Масло бо и свеща естъ всесожжение, божественая и безкровная жертва, оцѣщение и избавление души его.

О приношении по умершомъ тако маешь [1], якоже [2] бо хто за дитя свое хорое младое масло або, по нашему, олей или пакъ олива, свѣща и кадило во церковь принесетъ и вѣруетъ, яко самъ отрокъ, сия держа въ рукахъ своихъ, запалитъ, и якоже на святомъ крещении отрицаніе и обецаніе отъ самого отрока, яко его усты глаголемъ и вѣруемъ то, не яко отъ насъ, но отъ самого отрочате глаголано, и уже за совершеное крещение принято есть и за правдиваго хрістіянина его маемъ,—тако и сездѣ ми приимуй и вѣруй, ижъ свѣча и елей и масло и прочая потребы або рѣчи, во избаву умершаго приношеныя, прията есть.

Поминаимъ умершаго, себе возбуждающе къ дѣланию доброму. Аще бо во мнозѣхъ грѣсехъ непокаянно живуще умрутъ, то милостынею и молитвами и тою самою пречистою жертвою отъ мукъ измоляюще ихъ, не бо токмо сия святая тогда на крестѣ дѣйствова Господня плоть и крови жертва, праотеческия свободившися клятвы, но и нынѣ тажь она, сущи о еже во благочестіи скончавшихся приносима, грѣхомъ оставление и царствия вѣчнаго

[1] этотъ абзацъ въ рукописи А. Н. Попова начинается такъ: «Вѣдомо же ти бу́ди о приношеніи за усопшаго» [2] съ этого слова начинается въ Чертковской рукописи пропускъ, восполняемый по списку А. Н. Попова (см. Чтенія 1879, кн. 2, стр. 76—80)

Первая редакція.

слѣдіе даруя. И кто убо возможетъ по-ряду сихъ свѣдительство исповедати, яже во преподобныхъ жития в'чиненая? Якоже бо хто миро или масло светое, еже помазати хорого, и омазываючи его, самъ пер'вѣе причащается помазанію, и тако потомъ помазуеть болящаго,—и сице всякыи, хто о ближняго спасеніи подвизаяся, первѣе себе ползуеть, потомъ же ближняго. Нѣсть бо неправеденъ Богъ забыти дѣла, по апостолу. Ныне же время помощи: блаженъ не обленивыйся, ни разслабивыися упованиемъ, блаженніи иже о искренемъ подвизаяся: се бо паче краситъ и возвеселитъ щедролюбиваго Бога, еже тщатися комуждо на помочь искреняго.

Потребно же есть и сезде воспомянути на утвержденіе сущимъ хрістияномъ о цари Феоѳиле иконоборцы. О егоже души подвизавшеся, збавленія его промышляющи, жена его благовѣрная Феодора царица, воздвигнувши святыхъ отець церьковныхъ учителеи на молитву, отъ мукъ вѣчныхъ и по смерти ‖(об. 215) мужа своего исхити. Егда бо умираше Феоѳилъ, не могіи борзо исконати, но тяжко и нужно влечаху съ тѣла душу его, и велми воскрычавъ рече: «дѣля иконъ святыхъ биенъ есмь». Жена же его, оная Феодора царица, маючи въ себе потаемне у скрини иконы святыя, принесе къ нему. Онъ же, егда увидѣв'ши образъ Хрістовъ, похвативши руками своими, и почалъ облобызати, и тако тихо душу спустилъ. И по смерти его, яко патриярха Мефодія, такъ и иныхъ святыхъ зъ везеня выпустила, которыхъ былъ

Вторая редакція.

наслѣдие даруетъ. И кто убо возможетъ по-ряду сихъ свѣдителства исповѣдати, яже во преподобныхъ жития вчиненая? Яко хто миро или олии святый приемши, хотя помазати хорого, и омазывающи его самъ первие причащается помазанию, и тако потомъ помазуетъ болящаго,—тако и всякій, хто о ближняго спасении подвизается и промышляетъ, первей себе ползуетъ и себѣ помочь чинитъ, потомъ же и ближнему. Нѣсть бо неправеденъ Богъ забыти дѣла человѣка, яже показа о ближнемъ своемъ. Нынѣ же время або часъ помочи: блаженъ не обленивыйся, ни раслабивъ у надѣи, благословеннѣйши же есть, иже о искренемъ працуется, и благая о немъ взываючи промышляетъ: се бо паче краситъ и возвеселитъ щедролюбиваго Бога, еже кому подвизатися на помочь искреняго.

Якоже царица жена Ѳеофилова, подвизавшися о избавлении души мужа своего, иконоборца еретика суща, и о его спасении промышляющи, воздвигнувши святыхъ отецъ церковныхъ учителей на молитву, и по смерти мужа своего отъ мукъ вѣчныхъ исхити и поможе. Егда бо умираше Ѳеофилъ, не могій борзо и легко скончати, но тяжко и нужно влечаху съ тѣла душю его, и велми воскричавъ рече: «ради иконъ святыхъ биемъ есмь люте». Жена же его, оная царица Ѳеодора, маючи въ себе потаемне у скрини своей святыя иконы, принесе къ нему. Онъ же, егда увидивъ образъ Хрістовъ, похвативши въ нее руками своими, и почалъ умильно целовати, прикладая ко очима и главѣ своей, и тако душу спустилъ тихо. И по смерти его, яко патриарха Меѳодия, такъ и иныхъ святыхъ зъ везеня выпустила, которыхъ былъ осадилъ мужъ

Первая редакція.

для святыхъ иконъ осадилъ мужъ ея Феофилъ, и просила патриярха и иншихъ святыхъ мужей и пустынниковъ, да молять Бога о мужи ея Феофиле. И егда сие бысть презъ всю неделю поста великого, пятого дня по всенощномъ стоянію, видѣ патриярхъ и Ѳеодора царица презъ захвиценя, ижъ царя Феофила по торгу водима свезана и биена, и потомъ повелен'но бысть развезавши отдати женѣ его. И гласъ бысть до Мефодія: «кътому о семъ не стужай божеству его, ради бо моленія святыхъ Моихъ помиловахъ Феофила». И для певнаго виденія того, истен'на ли суть еже виделъ, и списокъ тотъ узялъ Мефодій, въ который былъ имя Феофилово вписалъ, абы имя его промежъ ин'шихъ еретикъ вѣчне въ церкви проклинано было, и подъ престоломъ былъ сховалъ: и судбами Божіими Феофилово имя выглажено, [(216) а прочіихъ еретикъ имена ку проклятію зостали, а его не обрѣтеся имя написано.

Тѣмже часъ рещи: добрая жена и по смерти мужа своего спасаетъ, яко апостолъ рече: «что вѣси, жено, аще мужа спасеши? и что вѣси, мужу, аще жену спасеши?» [1] «Святитъ бо ся мужъ невѣренъ о женѣ вѣр'не, и святится,

Вторая редакція.

ея Ѳеофилъ поклонения ради святыхъ иконъ, и упросила патриарха и святыхъ преподобныхъ отецъ, и великаго Іоникия, во Алимбъской горѣ просиявшаго, и постника славнаго святаго Арсакия, и иншихъ святыхъ пустынниковъ подвигнула на молитву, да молятъ Бога о мужу ея Ѳеофилѣ; а сама тежъ и зъ старицами, святыми женами, молитвѣ прилежаше и милостыню велику подаваше. Егда же бысть сие содѣловано презъ всю недѣлю первую поста великаго, и пятого дня по всенощныхъ молитвахъ и пѣнию, опочивающу патриарху и царици Ѳеодорѣ по стоянию и працованию всенощному во своихъ покояхъ, и се за-разомъ въ захвиценю быша, и видятъ, ижъ царя Ѳеофила въ Констянътине граде связана водятъ по торгу немилостивно биема, и потомъ повелено бысть развезавши отдати женѣ его царицѣ Ѳеодорѣ. И гласъ бысть: «ктому о семъ не стужай божеству его, ради бо моленіа святыхъ Моихъ помиловахъ Ѳеофила». И тако патриархъ для певнаго видѣния того—истинна ли есть, еже видѣлъ, списокъ тотъ взялъ, въ которомъ имя Ѳеофилово написалъ, абы его имя и зъ иншими еретики во церкви проклинано было, и идучи на згоняне, подъ престоломъ тотъ списокъ сховалъ: и судбами Божіими Ѳеофилово имя выглажено, а прочиихъ еретикъ имена ку проклятию зостали, а его не обрѣтеся имя написано.

Тѣмже часъ рещи: добрая жена и по смерти мужа своего спасаетъ, яко апостолъ рече: «что вѣси, жено, аще мужа спасеши? и что вѣси, мужю, аще жену спасеши?» «Святитъ бо ся мужъ невѣренъ о женѣ вѣрнѣ, и святится,

[1] 1 Коринѳ. VII, 16

Первая редакція.

рече, жена невѣрна о мужи вѣрне» [1]. Также и сия жена дѣломъ показа о мужи своемъ.

А еже провожаемъ мертвого пѣніемъ и пѣсми (sic), и олѣи на мертваго узливаемъ,—знаменующе помазаніе крещения. Съ кадиломъ же и со свещами по немъ идемъ,—показующе, яко темнаго сего житія избывъ, и ко Свѣту Истен'ному идеть Создателю своему Христу Богу. Хощеши ли вѣдати, яко молбою и вѣрою инѣхъ и иніи спасаются? Умре Лазаръ: како можаше мертвецъ молити Бога за ся? Но недостаточное его ужиками его наканчевашеся, и тако поможе сестръ молитва и вѣра, яко мертваго отъ преисподнихъ воставити. Тако и друзіи за другихъ вѣрою молящеся, мертвеца могутъ воскресити и имъ помочи. На востокъ его покладаемъ,—познаменуючи образъ востанію изъ мертвыхъ.

Вторая редакція.

рече, жена невѣрна о мужѣ вѣрнѣ». Также и сия жена дѣломъ показа о мужи своемъ.

Хощеши [2] ли еще ктому вѣдати, яко молбою и вѣрою иныхъ, рекше живыхъ, умерлые спасаются? Яко ся указало о Ѳеофилѣ, тако и сездѣ слыши тому къ подобно сице. Умре Лазарь: како можаше мертвецъ молити Бога за ся? Но недостаточное его ужиками его наканчевается, и тако поможе ему сестръ его молитва и вѣра, яко и мертваго отъ преисподнихъ востави. Тако и друзіи, за другихъ вѣрою молящеся, могутъ мертвеца воскресити и имъ помочи. А еже провожаемъ мертваго съ пѣніемъ и пѣснѣми и олѣй на мертваго изливаемъ,—знаменующе помазанія крещения. Съ кадиломъ же и со свѣщами по немъ идемъ,—показующе, яко темнаго сего житія избывъ, и ко Свѣту Истинному идетъ. На востокъ его покладаемъ,—познаменующе образъ востанію изъ мертвыхъ.

А еже [3] глаголютъ: «одинаково-деи мѣсто, гдѣ похованъ, тамъ похованъ, мѣсто-деи не поможетъ»,—то почто же Іосифъ отца своего Іякова изъ Египта вывезъ и поховалъ у земли Ханаонской? однаково было лежати и у Египтѣ. Также и свои кости Іосифъ повелѣ сыномъ Израилевымъ изъ Египта вынести? однаково бо и тамъ лежати костемъ. Але то все ѳикгуровало дисейшому новому закону на прикладъ, што вже на почтивыхъ мѣстцахъ при святыхъ церквахъ погребаются, где уставичне хвала Божия бываетъ приношаема, то особливе на то мѣсто отлучено. До Моисея реченое: «мѣсто бо свято, на немже стоиши», тѣмже и въ томъ нѣкая таемница хрістиянская замыкается, спомогающи положенымъ мертвымъ, и отраду нѣкоторую ощущати вѣруемъ имъ имѣти.—Еще же глаголютъ: «еже невинный накладъ або утрата такъ зуфале а велеможне погрѣбати або проводити, ничого то не есть помочно або потребно, однаково погребание яко богатому, такъ заровно и убогому». Ты же ми обачь то а розважь: зъ якою великою почтиво-

[1] на полѣ: «[1] Корин. зач. 137» [VII, 14] [2] этотъ абзацъ, въ своихъ отдѣльныхъ точкахъ, значительно перетасованъ, сравнительно съ первою редакціею [3] NB. этого абзаца совсѣмъ нѣтъ въ первой редакціи; онъ сохранился только въ рукописи А. Н. Попова (Чтенія 1879, кн. 2, стр. 78—79)

Первая редакція.

стию а и зъ громадою множествомъ людей Иосифъ отца своего Иякова проводилъ? на похованье тѣла его со всѣмъ дворомъ, конми и колесницами цудне, прибрано, коштовно выехали, и со всѣми людми Египетскими на погрéбъ выбралися, чинячи почтивость тѣлу тому и показуючи знакъ любве, або тежъ, заховываючися Иосифа, кьволи то ему вчинили. Чому не похуженъ въ томъ Иосифъ, але еще и до того часу отъ святыхъ книгъ похваленъ бываетъ, иже отца своего такъ славно поховалъ? А ку богому велможь не ровняй, яко тому прикладне и апостолъ пишетъ: «ина слава солнцу, ина слава мѣсяцу, и ина слава звездамъ, звезда бо звезды превышаетъ во славѣ» [1]. Также маемъ розберати и во человѣцехъ: ина слава простому людину, и ина слава и проводъ поважному стану.—А што причитаютъ, ижъ мѣстца продаютъ або берутъ церковницы, ино то не отъ нихъ стало. Нехай пеняютъ на праведнаго Авраама, чому то онъ почалъ а купилъ на погребенье тѣла своего печеру и всему роду своему на поховане мертвымъ. Нехай бы реклъ: «Господня есть земля и конца ея». Але то видишь: дармо не хотѣлъ, але мусилъ купити, и не инде где положитися або погрестися покутне, але въ земли Ханаонской, ему обецаной, розумѣючи, ижъ на томъ мѣстцу слава Господня будетъ вельбена, где теперъ есть Иерусалимъ. Также и хрістияне при церквахъ покладаются, где Богови служба святая приносится.—А звоненье по мертвыхъ разумѣется, яко послышитъ человѣкъ, речетъ: «Боже, буди милостивъ души оного», и въ томъ собѣ словѣ помочь принимуетъ душа.

Вторая редакція.

стию а и зъ громадою множествомъ людей Иосифъ отца своего Иякова проводилъ? на похованье тѣла его со всѣмъ дворомъ, конми и колесницами цудне, прибрано, коштовно выехали, и со всѣми людми Египетскими на погрéбъ выбрался, чинячи почтивость тѣлу тому и показуючи знакъ любве, або тежъ, заховываючися Иосифа, кьволи то ему вчинили. Чому не похуженъ въ томъ Иосифъ, але еще и до того часу отъ святыхъ книгъ похваленъ бываетъ, иже отца своего такъ славно поховалъ? А ку богому велможь не ровняй, яко тому прикладне и апостолъ пишетъ: «ина слава солнцу, ина слава мѣсяцу, и ина слава звездамъ, звезда бо звезды превышаетъ во славѣ» [1]. Также маемъ розберати и во человѣцехъ: ина слава простому людину, и ина слава и проводъ поважному стану.—А што причитаютъ, ижъ мѣстца продаютъ або берутъ церковницы, ино то не отъ нихъ стало. Нехай пеняютъ на праведнаго Авраама, чому то онъ почалъ а купилъ на погребенье тѣла своего печеру и всему роду своему на поховане мертвымъ. Нехай бы реклъ: «Господня есть земля и конца ея». Але то видишь: дармо не хотѣлъ, але мусилъ купити, и не инде где положитися або погрестися покутне, але въ земли Ханаонской, ему обецаной, розумѣючи, ижъ на томъ мѣстцу слава Господня будетъ вельбена, где теперъ есть Иерусалимъ. Также и хрістияне при церквахъ покладаются, где Богови служба святая приносится.—А звоненье по мертвыхъ разумѣется, яко послышитъ человѣкъ, речетъ: «Боже, буди милостивъ души оного», и въ томъ собѣ словѣ помочь принимуетъ душа.

О кадиле.

А еже о кадиле або о ла́доне, вси многіе доводы опустивше, але притчею прикладъ тому подобенству слушный дамъ о Ное. Егда Ное вышедъ съ ковчега сотвори олътаръ и принесе Богу овѣру отъ туковъ, и обоня Богъ (об. 216) воню благоуханія. И если сквари скотъ безсловесныхъ во благоуханіе Богъ приятъ, то наипаче не гнушается Богъ дыму кадил'наго, и пріимуетъ во благоуханіе, идеже нѣсть скваромъ дыму, но по Малахію пророку: «на всякомъ мѣсте кадило чисто приносится имени Господню» [2]. И у Покалипсіи [3] сказуетъ, иже отъ рукъ іерейскыхъ презъ ангела приносится дымъ кадил'ный предъ Бога.

О кадилѣ.

А еже о кадилѣ або о ладанѣ, вси многие доводы опустивше, але приповѣстью прикладъ тому подобный слушный дамо о Ное. Егда Ной вышелъ съ корабля, сотворилъ олътаръ, и принесе Богу овѣру отъ туковъ, и обоня Богъ запахъ благоухания. Естли сквари скотинъ безсловесныхъ въ благоухание Богъ прия, то наипаче не гнушается Богъ дыму кадилнаго и приимуетъ во благоуханіе, идеже нѣсть скваремъ дыму, но по Малахию пророку: «на всякомъ мѣстѣ кадило чисто приносится имяни Господню». Ты же что волялъ бы слышати носомъ або нюхати: сквари ли, або запахъ кадила? Але разумѣмъ тому, ижъ волишь нюхати кадило, хотя

[1] 1 Коринѳ. XV, 41 [2] Малах. I, 11 [3] на полѣ: «гл. 21»

Первая редакція.

О свѣчахъ.

Мовили быхмо отъ писма, ино учитъ насъ апостолъ духовная словеса духовнымъ предлагати: бо вси вѣдаютъ, ижъ то здавна было и есть уставено до церкви свѣчи носити, поченъ отъ старого закону ажъ доднесь [1]. Але и съ прикладу, кромъ писанія, глаголемъ по Соломону: «незлобивый всякому словеси вѣру емлеть». «Двоедушенъ бо, рече, человѣкъ неуправленъ есть во всѣхъ путехъ своихъ». Сице есть: егда отроча, кое ли буди, принесе ко отцу своему вещь якую кольве, непотребна и ничемна сущи, еюже речю игралъ, и отецъ его, хотя непристойна, но хотя обрадовати и увеселити сына своего, тѣшачи его, абы не плакалъ, а вдяч'не отъ него тую речь пріимуетъ, и отпуститъ его съ похваленіемъ и веселиемъ,—тако обретается и Богъ сице творя: пріимуетъ бо отъ чистаго сердца принесен'ное, не яко вещи оноя требуя, но усердія отъ коегождо принесенія смотряя, и исполняетъ прошенія его. И Каинъ тежъ дары Богу при(217)несе, а к'гды не и[зъ] справедливого сердца, на приносъ его Богъ не внятъ, а на брата его Авелевы дары призри

Вторая редакція.

его ненавидишь, что имъ кадятъ або курятъ, нижели мясныхъ скваръ. И у Покалипси сказуетъ, ижъ отъ рукъ презвитерскихъ презъ ангела приносится предъ Бога дымъ кадильный. Въ Рускомъ..... а у Полской глава 8. Сказаніе разума о кадилници: кадилница есть человѣчество Хрістово, а огнь въ ней—Божество, дымъ же кадилный—Святый Духъ, благоуханое веселие.

О свѣчахъ.

Мовили быхмо отъ писма, ино учитъ насъ апостолъ—духовныя справы духовнымъ предлагати: бо вси вѣдаютъ, ижъ то здавна есть и было и уставено до церкви свѣчи носити, поченъ отъ старого закону ажъ и доднесь. Але предся съ прикладовъ слушныхъ исповѣмы и кромъ писанія, по Соломону: «негнѣвливый всякому словеси вѣруетъ» [2]. «Двоедушенъ бо человѣкъ неуправленъ есть во путехъ своихъ» [3]. Егда отроча, кое ли буди, еюже рѣчью игралъ, принесе ко отцю своему якую колве, непотребна и ничемна будучи, и отецъ его, хотя и непристоина, хотячи обрадовати дѣтя и увеселити его, и тѣшачи его, абы не плакалъ, вдячне отъ него тую рѣчь приметъ, и отпуститъ съ похвалениемъ и веселиемъ,—тако и Богъ обращается сице творя: принимуетъ бо отъ чистаго сердца принесеное, не яко вещи оноя требуя, но усердия отъ коегождо принесеная смотряя и прошения его исполъняетъ. И Каинъ тежъ принесъ Богу дары, а кгды не зъ праваго сердца, не зъ горячее, теплое мысли, неохотне а нелюбовне, на приносъ его Богъ не внялъ

[1] на полѣ: «2 кн. 25» [Исход. XXV, 31—39] [2] Притч. XIV, 15 [3] Іаковл. I, 8

Первая редакція.

Господь. Почто? понеже отъ правого умыслу принесъ любовне або умысльне.

Видиши ли, не яко требуя Богъ приносовъ и Авелевыхъ, Самъ бо рече у псал'мѣ 49-мъ: «познахъ вся птица небесныя, и не ямъ мяса юнча», и прочая тамъ [1]? **Н**о якоже реклося, сердца Богъ испытуя отъ приносящаго, тѣм'же и приношенія отъ нихъ пріимуя. **Я**коже сотвори жена блудница, не яко требующу мирнаго помазания Господу, но та, елика имѣ въ мысли, дѣломъ показуя любовъ, но противу изволенію ея дары Богъ приятъ. **Н**ижѐ бо скваромъ радуется Богъ и всесожженіа требуя жертву Авелевы, Ноевы, Авраамли, Иеѳая и прочихъ, но вѣры ради невидимыя отъ нихъ видимое приношеніе приятъ.

Вторая редакція.

а на [2] ‖(45) брата его Авелявы дары призри. Почто? понеже не хитростию, отъ праваго умыслу, хотливе а любовне принесъ.

Видиши ли, не яко требуя Богъ приносовъ Авелевыхъ, но серца испытуя отъ принесящаго, тѣмъже и принесеное отъ нихъ приймуя? Яко сотвори жена блудница, не [яко] требующи мирнаго помазания Господу, но тая, елика имѣ у мысли своей, дѣломъ показуя любовъ, и противу изволению е[я] дары отъ нея Богъ прия. Нижѐ бо скварамъ радуется Богъ и . . . . . новъ требуя Авелевы, Ноевы, Авр[аамли], [Ие]ѳтаевы и прочихъ праведникъ, [но вѣры ради] ихъ невидимыя, видимыя приносы [при]ятъ [3].

Первая редакція.

О десятеромъ Божиимъ приказаню Жидомъ даного [4].

Сами жь Люторы глаголють, ижъ не есть есмо [5] подъ закономъ, но подъ благодатию по апостолу, то почто отъ десятословия учатъ, къ Мойсіискому закону возвратилися, радость творяще хрістоубіицамъ Жидомъ? Что бо мають рещи о Хрісте, яко не домыслилися отъ десятословия учити, еже на часъ даного Жидомъ, яко младенцовъ стрещи и пѣстовати, але намъ яко совер'шенымъ мужемъ десятословіе предаде ново, сицево: ‖(об. 217) «**В**лажени нищіи духомъ: яко тѣхъ есть царство небесное. **В**лажени плачущіися: яко тіи утѣшатся. **В**лажени кротци: яко тіи наследятъ землю. **В**лажени алъчуще и жаждуще правды: яко тіи насытятся. **В**лажени милостиви: яко тіи помиловани будуть. **В**лажени чистіи сердцемъ: яко тіи Бога узрятъ. **В**лажени миротвор'ци: яко тіи сынове Божіи нарекутся. **В**лажени из'гнани прав'ды ради: яко тѣхъ есть царство небесное. **В**лажени есте, егда поносятъ вамъ, и изжденутъ вы, и рекутъ всякъ золъ глаголъ на васъ л'жуще, Мене ради. **Р**адуитеся и веселитеся, яко м'зда ваша

Первая редакція.

[1] на этомъ словѣ въ рукописи А. Н. Попова кончается статья «О свѣчахъ» [2] на этомъ словѣ кончается позаимствованіе изъ рукописи А. Н. Попова [3] на этомъ прерывается вторая редакція, и далѣе слѣдуетъ одна первая [4] отсюда идетъ одна первая редакція (по рукописи Императорской Публичной Библіотеки) [5] т. е.: ижъ нѣсмы

Первая редакція.

многа на небесехъ» [1]. Зрите убо хрістиянского закона, еже положи намъ Хрістосъ, намъ же изобиловати бо повелѣ «паче закон'ныя правды книжникъ и фарисей» [2].

Что жь апостоли, не тѣмъ же ли духомъ учаще проповедаху слово благовѣстія Июдеомъ же і Ел'линомъ, отъ конець вселен'ныя до конца ея? Како ни одинъ отъ нихъ десятерого приказанія не научи? Пріидоша нѣкогда во Антиохию отъ Жидовъ нѣціи вѣровавше и учаху братію обрезатися и соблюдати законъ Моисеовъ. Како не престаша о сихъ возыскающе, но послаша Савла и Варнаву въ Іерусалимъ, въпрашающе о семъ, къ Иякову, апостоломъ и старцемъ [3]? Что жь восписаше противу сему, смотри извѣстно: «изволися, рече, Святому Духу и намъ, ничтоже возложити вамъ тяготу, развѣ нужныхъ сихъ: удалятися отъ идоложер'твъ, ‖(218) отъ крове и блуда и удавленины» [4]. Видите ли, како не именоваше десятословія? Павелъ апостолъ рече: «иже въ законе оправдаетеся, благодати отпадаете» [5]. И отводя отъ закона ветхаго, сице глаголеть: «аще законом̀ъ правда убо была бы, убо Хрістосъ туне умре» [6]. «Но стойте, рече, во свободе Хрістове, а не паки подъ иго работы закон'ныя подъклоняйтеся» [7]. «Аще бо бы, рече, первый законъ былъ непороченъ, не бы второму искалося мѣсто» [8]. Паки тамже нижей пишетъ: «азъ бо законом̀ъ закону умрохъ, да Богови живъ буду». Тамже глаголеть отъ пророка: «се дніе грядутъ, и совершу на домъ Ісраилевъ и на домъ Июдовъ заповѣдь нову: не по заповеди, егоже завещахъ отцемъ ихъ» [9]. «И внегда глаголати новъ, обетши первого, а обетшающее и состарѣвшееся близъ истлѣнія есть» [10]. «Отметанія бо бываетъ прежде бывшои заповеди за немощное и неполезное се. Ничтожь бо соверши законъ, приложение есть лучшему упованію, имже приближаемся Богу» [11]. «Умросте бо, рече, закону тѣломъ Хрістовымъ, яко работати намъ во обновленіи духа, а не во ветсе писмени» [12]. «Законъ бо духа жизни о Христе Ісусе свободи насъ отъ закона греховнаго и смерти» [13]. «Ветхая бо, рече, мимоидоша, и се уже быша вся нова» [14]. Отводя ихъ отъ наблюденія [15] старого закону, вопиеть сице [16]: «оправдавшеся убо вѣрою, примиреніе имамы ко Богу Господемъ Ісусъ Хрістомъ, Имже приведеніе обретохомъ, вѣрующе во благодать сію, въ неиже ‖(об. 218) стоимъ и хвалимся упованіемъ славы Божія». Зриши ли, яко глаголеть «вѣрою Хрістовою», а не Моисеискаго десятословия пестунствомъ?

Да что много глаголати о десятословію старомъ, Моисею до часу даного, емуже вы теперъ безвремен'но приседяще проповедаете, которое в'жо евангелистъ подъ ногами лежати менить сими словесы Апокалипсии гл. 12: «И знаменіе веліе явися на небесехъ, жена облечена въ солнце, и луна подъ

[1] на полѣ: «Матѳей, зачало 10» [V, 3—12] [2] на полѣ: «Матѳей, зач. 12» [V, 20] [3] Дѣян. XV, 2 [4] на полѣ: «Дѣян. зач. 36» [XV, 28—29] [5] Галат. V, 4 [6] Галат. II, 21 [7] Галат. V, 1 [8] на полѣ: «къ Евреомъ зач. 319» [VIII, 7] [9] Евр. VIII, 8—9 [10] Евр. VIII, 13 [11] Евр. VII, 18—19 [12] Римлян. VII, 4—6 [13] Римлян. VIII, 2 [14] 2 Кор. V, 17 [15] въ оригиналѣ описка: «наблюденіе» [16] на полѣ «къ Римля. зач. [V, 1—2]

Первая редакція.

ногама ея, и на главѣ ей венець отъ звѣздъ двоюнадесяте»[1]. Толкованіе: Святую церковь менитъ оболчену во Солнце праведное, Христа, и словомъ божествен'нымъ свѣтящуся паче солнца, и луну ветхій законъ подъ ногама имущи, а на главѣ венець обоюнадесяте апостолъ ученіе, имиже утвержена есть. «По прав'де закон'не былъ есмь непороченъ. Но яже ми бяху приобрѣтенія, тогда сия именихъ Христа ради тщету. Но еще мню всѣмъ тщету быти за преимущее разума Христа Іесуса Господа моего, Егоже ради всѣхъ от'тщетихся, и мню вся уметы быти, да Христа приобрящу и обрящуся о Немъ, не имыи моея правды еже отъ закона, но сущую отъ Бога правду во вѣре Христове»[2].

Видиши ли, како пкоду вменяетъ исправленіе тогдашнее иже въ законе правды, прямо Христова совершен'наго иже во Evангеліи разума уметы вменяетъ младенческаго разума, и тщетѣ ходотай не токмо собѣ, но и всѣхъ иже во вѣрѣ Христове писменехъ, закону (219) безвремен'не приседящимъ, якоже и самъ светыи Павелъ служеніе смерти въ камени образовано именова[3]. «Писмя, рече, умерщвляетъ». «Удовли, рече, насъ служителя новому завѣту, бо старое одно, кромъ новаго писма, умерщвляетъ»[4]. Яко тамъже нижей рече: како бо не умрети есть, иже, закон'наго ради оправданія, благодати Божія отпадшимъ и оставившимъ волю Сына Божия, паки тещи иже отъ горы Синаискыя въ работу рожшемуся закону ветхому?

Первая редакція.

Вачиши ли, господине, яко иже на противстоящая имъ Святаго Духа словеса, не вѣдуще силы его, на пóмочь собѣ десятословие въ Кати[хи]сису своемъ пишутъ: такова бо есть неправда—сама собѣ навѣтующи не разумѣеть.

И еще рече сице: «аще хто Моисеискому закону у чтенію пребываетъ, то ему еще покрывало Моисейскаго закону на сердци лежитъ, яко о Христе перестанетъ»[5]. «Не льстимъ, рече, словомъ Божіимъ»,—«аще ли покровено благовест'вованіе наше, во гибнущихъ есть покровено: они же ослепли невѣриемъ»[6], и прочая тамъ. Да обуздаютъ языкы своя богоборцы глаголюще, яко бы мы законъ старый отъ Бога дан'ный Манахійскый хулили, ни згола отметали, яко непотребна отнюдъ и чужа Богу; но аще и много глаголютъ, или пишутъ неправ'ду, жаднымъ обычаемъ довести того на насъ не могутъ. Мы бо сице дер'жимъ и мудръствуемъ (об. 219) о божествен'номъ законе, якоже святому апостолу Павлу и прочимъ святымъ мнится: яко добръ законъ, аще законне приемлютъ его,—ко Христу бо отсылаетъ и Того во всемъ послушати повелеваетъ, якоже и О[т]ческый гласъ во время преображенія свѣдителствова[7]. Моисею предстоящу Ему, не рече—Моисея послушати и его законоположенія держати, або отъ десятословія учити, но Христа послушайте.

Не добро жь законъ зле разумѣюще[8] о немъ, иже безъ праваго ученія глаголющимъ отъ него, и апостолъская преданія, святыхъ отець ученіа церковная растлѣвающимъ, и хрістиянь-

[1] Апокалипс. XII, 1 [2] Филиппис. III, 6—9 [3] 2 Коринѳ. III, 7 [4] на полѣ: «[2] къ Корин. зач. 173» [III, 6] [5] на полѣ: «[2] къ Корин. зач. 174» [III, 14—15] [6] на полѣ: [2 Коринѳ.] «зач. 175» [IV, 2—4] [7] на полѣ: «Матѳей, зач. 70» [XVII, 5]; «Лук. зач. 45» [IX, 35] [8] нужно: разумѣющимъ

скыхъ благочестивыхъ обычаевъ разорителе [1]. Не выкладаютъ бо ся отнюдъ человѣческымъ разумомъ божествен'ная писанія, аще не быша святіи отцы отъ Духа Святаго навыкше сказали намъ разумъ ветхаго и новаго завѣта. Тако бо нѣціи отъ нихъ яко траву законъ разумѣли, на нейже колосъ пришествія Хрістова совершитися хотяше; созрѣвши же п'шеницы вѣры, невеликая потреба травы оноя, рекше соломы. Или злату и олову предстоящу, и аще кто олово *о*зметъ, т'щету возлюби: не само олово т'щета, добро бо и то въ часъ потребы, но лишеніе лѣпшаго тщету возлюби. Тако и по пришествіи Хрістове проповедати писаніемъ закон'нымъ и учити десятословиемъ старымъ т'щетѣ вина бываеть новому писанію, и не учатъ ‖(220) отъ нового, но до старого приложишася.

И послания святаго Павла на свои разумъ превращають, выкладаючи, о которомъ святыи Петръ апостолъ во второмъ своемъ посланіи глаголеть: «якожь по дан'ней благодати Божіи братъ нашь Павелъ во всѣхъ своихъ посланіихъ пишетъ, въ нихже неудобъ разумна нѣкоимъ къ розознанию, но нѣціи разгордѣв'шеся, нич'тоже вѣдуще слову силы, писанія развращаютъ [2] и инако сказують ко своеи имъ погибели» [3]. И самъ Павелъ святыи рече о собѣ: «отъ части разумеваемъ, и отъ части пророчествуемъ» [4]. Видиши ли смиреніе святаго? не хвалится, яко Люторы теперъ писмомъ шир'муютъ.

Но мы ходимъ о[т]ческимъ путемъ—

тоже мудрьствовати и томуже правилу прилагатися по апостолу: «елицы, рече, правилу сему, сирече церковному, приложатся, миръ на нихъ и милость» [5], егоже мира, милости Божия да сподобимся улучити отъ Хріста Бога нашего.

О правилахъ.

Глаголють: «ижъ того всего, предуспомя[ну]тыхъ речей, ани которыхъ правилъ и уставовъ Хрістосъ, ани апостоли не положили; але то дей вымыслы людскія правила зложиша, и не есть то правила, але кривила».

Но да штò святіи утвердиша и умерковали, тò Богъ принялъ, и славится у сонме ихъ и славимъ есть. «Богъ прославляемъ въ совѣтехъ святыхъ» [6]. И любитъ Духъ Святыи раду ихъ и законоположеніе святыхъ. Паки рече: «любящихъ законъ Твои нѣсть имъ соблазна» [7]. Светилникомъ законъ зоветъ: «светилникъ нога‖(об. 220)ма моима законъ Твой, и свѣтъ стезямъ моимъ» [8]. Рече бо: «сего ради законъ дасть согрешающимъ на пути» [9]. «Исповѣдятъ небеса чудеса Твоя, Господи, и истин'ну Твою въ сонмѣ святыхъ» [10]. И апостолъ вопіетъ, иже законъ данъ [11] есть для грѣш'ныхъ, абы ся каяли, въ чомъ согрешили, рече: «яко праведному не лежитъ законъ, но беззакон'нымъ, непокоривымъ, нечестивымъ, грѣш'никомъ» [12] и прочая тамъ въ той главизне. «А хто, рече [13], плоды духовныя чинитъ, на таковыхъ нѣсть закона, не требе ему закона, понеже Богови жи-

[1] нужно: разорителемъ [2] въ рукописи описка: развращаютъ [3] на полѣ: [2 Петр.] «зач. 68» [III, 15—16] [4] 1 Коринѳ. XIII, 9 [5] на полѣ: «къ Галат. зач. 215» [VI, 16] [6] на полѣ: «Псаломъ 88» [ст. 8] [7] Псал. CXVIII, 165 [8] на полѣ: «Псаломъ 118» [ст. 105] [9] на полѣ: «Псаломъ 24» [ст. 8] [10] на полѣ: «Псаломъ 88» [ст. 6] [11] въ рукописи описка: далъ [12] на полѣ: «[1] Тимоѳ. зач. 279» [I, 9] [13] на полѣ: «Галат. зач. 213» [V, 2]

Первая редакція.

вѣтъ, а не плоти». И о собранію сейму або собору святыхъ пророкъ прозна-менованъ: «соберѣте Ему преподобныя Его, завѣщавающая завѣтъ Его о жертвахъ» [1].

Зриши ли, что рече, полагающе (sic) заповѣдь о овѣрахъ, еже есть о всѣхъ таинствахъ церковныхъ хрістіянскыхъ? Но и сынъ его царь Соломонъ о соборехъ глаголеть: «премудрость созда собѣ храмъ и утверди столпъ седмъ» [2], соборовъ святыхъ седмъ. Святыи бо отцы на сойме своемъ духовномъ возыскали всѣхъ речей, приналежачихъ хрістіяномъ къ воли Божей. Рече: «въ совѣтехъ правыхъ и сонме, велія дѣла Господня, изыскана во всѣхъ воляхъ Его» [3]. Прото рече: «Богъ прославляемъ въ совѣтехъ святыхъ» [4], яко реклося где, святіи отцы сошедшеся обыйскавше хрістіяномъ потребнаго ку апостольскимъ правиломъ, Духомъ Святымъ движимымъ, приложиша и утвердиша, церкви предаша.

(221) Глаголютъ же Правила святыхъ апостолъ, во первой грани третія глава, яко хранити подобаеть и держати церковная преданія и неписаніе(мъ) [5] обычаи и законъ церковный. Но еретикы не сказують быти апостольскихъ Правилъ. Але Павелъ апостолъ велитъ и приказуетъ: «стойте, держите, рече, преданія, ихже научитеся, аще словомъ, (або маленаемъ,) аще посланіемъ нашимъ» [6]. То уже значитъ, иж есть ихъ преданіе словное, устное и писаное, еже по нашему завѣту— Правила.

Первая редакція.

О чернечестве.

И о всѣхъ тыхъ речахъ, и о чернецкомъ чину, причитаютъ быти человѣческія [7] вымыслы, но да вѣсте, якоже и выш'ше рѣхъ, приятна суть Богу [8] и человѣческия предания, отъ люб'ве приносимая. Во Іеремеи пророцы есть описано [9] о сынехъ Анадановехъ (sic) дому Рахавля, како храняху заповеди отца своего, нижѐ пророка отъ Бога послан'ного къ нимъ раздрушити не послушаша, отвещаша ему, яко отець нашь Іоанадавъ, сынъ Рахавль, заповеда намъ не пити вина, нижѐ будовати домовъ, сѣмянъ не сѣяти, ни винограда садити, но въ кущахъ жити вся дни живота нашего. Послушахомъ его и пребываемъ тако. Что жь Богъ пророку отвеща? «Ел'ма послушаша сынове Іоанадавли заповеди отца своего, не оскудѣетъ мужъ сыновъ Іоанадавль стоя (об. 221) предъ лицемъ Моимъ во вся дни на земли». Видиши ли, иж не потеза ихъ за то, но и предъ обличностию Своею вѣчне стояти имъ обецалъ, и умножити я̀ хранящимъ заповеди человѣческыя?

Сице и мниси храняща яже выше заповеди. Что же, Иесеи глаголеміи, о нихже Иосифъ Матьѳеевъ [10] по достатку повествуетъ, не мнишеское ли житие прохожаху? Многа убо имаетъ церкви не отъ писан'наго предания, яже потребна суть и нужна, а понеже не противна писанию и поспешествуема ко смотрению тѣхъ. И Павелъ апостолъ многа творяше незаповедан'ная, но яже

[1] на полѣ: «Псаломъ 49» [ст. 5] [2] Притч. IX, 1 [3] на полѣ: «Псаломъ 110» [ст. 1—2] [4] на полѣ: «Псаломъ 88» [ст. 8] [5] мъ лишнее [6] на полѣ: «[2] къ Селун. зач. 276» [II, 15] [7] это слово вставлено на полѣ [8] на полѣ: «Мой[сей] 4 кн. [Числъ] гл. 6» [9] на полѣ: [Герем.] «гл. 35» [10] въ подлинникѣ описка: Матьѳеемъ. Срвн. ниже, послѣднюю статью: «Прикладъ черпечскому житию»

Первая редакція.

поспешаютъ Евангелию. «О юнотахъ бо, рече, и дѣвахъ повеления Господня не имамъ» [1], обаче повелеваше изволяющихъ на луч'шее. Не ток'мо бо святіи заповеданная сотвориша и чисто крещеніе сохраниша, но и своего изволенія приношаютъ дары Господеви, тщащеся [2] всяко смирен'нымъ житиемъ приединитися Богу, яко святыи Ан'тоние, Пахомие, Арсеніе и прочіи богоносніи отцы, и имѣша на уме очистити себе, по апостолу, отъ всякоя сквер'ны плоти и духа. Безмолъвиемъ бо, уединениемъ очищается умъ. Поразумѣша, яко въ мире живуще неудобъ могутъ исправити добродѣтель, и умыслиша собѣ странножитие иноческое, и начаша бѣгати мира и жити въ пустыняхъ. А иніи отходятъ у монастыръ яко тежъ на пущу, ‖(222) а тамъ даютъ прикладъ побожности хрістиянской, въ постехъ, въ низулеганіи и бденіи, и прочимъ злостраданіемъ и отреченіемъ всякого отечества, сродникъ, имѣней и стяжанія. Сице убо, якоже рекохъ, не токмо отцы заповѣдь сохраниша, но и дары принесоша Богови. Дарове же суть: дѣвьство и нестежаніе, нищета волная. Сия не суть заповеди, но дарове суть. Просто рещи: распяша собѣ миръ и подвизахуся прочее, да себе миру распнутъ, якожь глаголетъ апостолъ: «мнѣ миръ распятся, и азъ мирови» [3].

Како миръ распинается человѣку? То есть, егда отречется человѣкъ мира и особъ единствуеть, и оставитъ родителя и имѣнія, стяжания, купля и всяко об'цованіе, свѣта сего красоту,

Первая редакція.

наслажденіе, и просто даже до малои речи еже дѣется у мире, ничого до того не мѣти, но Богови наслаждатися во всегдашнихъ молитвахъ, тогда распинается ему миръ, остави его. Тако наводитъ: «и азъ мирови». Р'цемъ же еще прочее, како распинается человѣкъ миру. Егда бо по изменению свѣщ'кихъ вещен подвизается потоп'тати самыя сласти, и тыя похоти вещ'ныя, волю свою во всемъ отнюдъ попрати, и умертвити страсти своя, тогда той распинается миру и сподобляется по апостолу рещи «еже мнѣ мирь распятся и азъ мирови»: бо не маетъ до него ничого мирь, одно тол'ко зритъ Бога въ тонкости ума своего, чисто бо имѣетъ сердце и мысль ‖(об. 222) отъ суетія свѣта сего, и нищь духомъ пребываетъ, по Господню слову: «блажени нищіи духомъ, яко тѣхъ есть царство небесное» [4].

Что жь, Илія и Елисей не пост'ническое ли житие прохожаху, и въ пустыни пребываху, освятившеся Богу во чистотѣ? Іоанъ же креститель не въ пустыни ли воспитася, не все ли житіе его постъ бяше, не дѣвьствен'никъ ли бяше? Что бо рече Богъ, яко «суть скоп'цы, иже скопишася сами царствия ради небеснаго» [5]? Тажь потомъ на изволеніи положилъ, рекъ: «могий вместити да в'меститъ». «Не вси бо, рече, в'мещаютъ словеси его (sic)» [6]. Павелъ же апостолъ о женимихъ рече сице: «оженивыися и посягшия пекутся о мирскыхъ, не оженивыися пекіися о Господнихъ, како угодити Господеви, непосягшия печется о Господнихъ, да есть свя-

[1] на полѣ: «[1] Коринѳ. зач. 38» [VII, 25] [2] въ подлинникѣ описка: тщамеся [3] Гал. VI, 14 [4] Матѳ. V, 3. Лук. VI, 20 [5] Матѳ. XIX, 12 [6] на полѣ: «Матѳ. зач. 78» [XI, 12, 11]

Первая редакція.

тыи тѣломъ и духомъ» [1]. Зриши ли, како не отметаетъ дѣвьства, но и зело похваляетъ? Кроме жь поста и воздер'жания и удаленія отъ мира неудобъ справляемо есть: благодать бо Божия и велико дарованіе, еже сподобитися кому такого жителства. «Нужно бо, рече, царство небесное, и нужницы восхищають є» [2]. Паки рече: «тѣсенъ путь и прискорбенъ вводя въ животъ, и мало ихъ есть, иже обретають его» [3]. «Не боися, малое Мое стадо, имже изволи Отець дати царство» [4]. Прото мнози, хотячи наследити царство небесное, опустивши попеченіе [5] жены и дѣти, домъ, родителя, како бы безъ мол'вы наедине работати Господеви, нудятся, |(223) подвизаются царства ради небеснаго, тѣснымъ и прискорбнымъ путемъ шествуютъ, сами ся добровол'не скопиша, борутся со страстію телесною, изволиша иночествовати.

Похвално бо есть се, еже со единемъ или со двема безмол[в]ст[во]вати. «Идеже бо, рече Богъ, д'ва или тріе собрани во имя Мое, ту есмь посреди ихъ» [6]. Образъ же сего Самъ Господь Собою положи: по крещеніи бо изыиде въ пустыню, и постися 40 дней, и тако победи искусителя. И вси убо исходящіи вослѣдъ Христа на семъ основаніи будуются. Многажды и потомъ исходя во пустыню и моляся, нижѐ учения ради изволи почовати во граде: «бѣ бо, рече, въ день у церкви уча, нощи же исходя водворяшеся въ горѣ нарицаемѣи Елеонъ» [7]. Такожь и апостоломъ росказалъ, абы шли въ пусто мѣсто. То в'же готовый прикладъ.

Первая редакція.

Сего ради и мнози отъ великихъ святыхъ отець, оставльшѝ грады и торжища, и вся дни живота ихъ пустын'ное лобызаху житие, умол'кнув'ше отъ своихъ мирскыхъ. Глаголеть бо пророкъ о семъ житіи, и любитъ пребывание пустынное, и похваляется тымъ. «Се удалихся бегая, и удворихся во пустыни». Почто? «Яко видѣхъ, рече, беззаконіе и пререкание во граде. День и нощь обыидеть и по стенамъ его: беззаконие и трудъ посреде его, неправда: и не оскудѣ отъ пути его лихва и лесть» [8]. Тажь святый Дамаскинъ пустынъное жительство, уединене блажитъ: |(об. 223) «пустын'нымъ непрестан'но божествен'ное желаніе бываетъ отъ мира суетнаго кроме». Паки поетъ: «пустын'нымъ животъ блаженъ есть, божествен'нымъ желаніемъ воскрыляющеся». Якоже и апостолъ Павелъ о таковыхъ пустынныхъ подвизавшихся вышше прирожения, вычетши вси трудности ихъ, глаголеть: «имже не бѣ достоинъ весь свѣтъ» [9]: они бо во простотѣ сердца последующе Христу и отлучивше себе внѣш'нихъ мудрования. Паки Давидъ въ псалмѣ десятомъ о пустын'ницехъ глаголеть: «прелетають по горахъ яко птахи» [10], очищаютъ душу свою житиемъ чистымъ. Есть бо сокровени раби Богу, ихже миръ не вѣсть.

Иноческое житіе нелес'тно и непревратно приходимо, ангелоподражателно есть нѣкакъ. Свѣтъ убо есть инокомъ ангели, свѣтъ же всѣмъ человѣкомъ иноческое житіе, и похвала церкве Христове. «Сила бо моя, рече апостолъ, въ

[1] на полѣ: «[1] Корин. зач. 138» [VII, 32—34] [2] Матѳ. XI, 12 [3] Матѳ. VII, 14 [4] Лук. XII, 32 [5] это слово вставлено на полѣ [6] Матѳ. XVIII, 20 [7] Лук. XXI, 37 [8] на полѣ: «Псаломъ 54» [ст. 8, 10—12] [9] на полѣ: «ко Евреомъ зач. 330» [XI, 38] [10] Псал. X, 1: «превитай по горамъ яко птица»

Первая редакція.

немощи совершается», «да вселит'ся въ мя сила Хрістова» [1], въ немощи телесней боря врага своего, и еже утаилъ сия отъ премудрыхъ вѣка сего, и разумныхъ по плоти, но открылъ тое жителство злобою младеньствующихъ.

Мы же грѣшніи, исполнени язвъ греховныхъ, плачемся своихъ греховъ и возлюбимъ плачевное иноческое житие, пустыню. «Блажени бо, рече, плачущеся: яко тіи утешатся» [2]. Отъ плача приходитъ во чистоту душевную. **Т**іи плачутъ, а миръ смеется. **Т**іи сетуютъ, а миръ умащается. ‖(224) **Т**іи постятъ, а миръ питается. **В**о дни трудятся, а въ нощи въ подвиги себе нудят'ся. Овіи бо въ бедѣ страстеи своихъ, овіи же ратуеми отъ бесовъ и человѣкъ, овіи же отгнани быша, нѣціи же убиени быша, и слово Господне въ нихъ исполнися глаголющее: «въ мире скорби пріимете, но о Мнѣ возрадуетеся».

Не похуляимо великое имя безъмолвие, но паче то стежати въ собѣ пост'щим'ся, яко да сподобимся пища со иже въ горахъ и вертепахъ живущихъ, и чающи откровения похвалнаго гласа съ небесе со ангелы силою своею дающему отм'щенія невѣдущимъ Бога. **Ч**'то бо ино тако прикладно всѣмъ человѣкомъ, якоже иноческое жителство, стару же и младу молчаніе и житіе тихо? Птахъ, зовемыи еродие, тогда радуется, внегда отлучится вселен'ныя, и идетъ во пустыню непроходную сотворити птенца своя; **и**нокъ премудрый спешитъ во вселеніе безмол'в'но, еже сотворити плоды жизни.

Первая редакція.

Понеже обезсрамившеся нѣціи уничижаютъ равноангельское житие безмол'вное, отъ человѣковъ глаголюще умышленіе,—**н**е подобаетъ же дивитися намъ о невѣжествующихъ и заблужшихъ. Аще бо кто не вѣруетъ,—ниже разумеваетъ: «вамъ бо, рече Господь, дано есть разумѣти тайны царства небеснаго, онемъ же не дано есть» [3]. И въ лепоту: понеже зъ гордости глаголютъ намъ. Гордымъ же Богъ проти‖(об. 224)вится, а смирен'нымъ же безмол'[в]ствующимъ даетъ благодать, и таковымъ таинство будущаго вѣка открываетъ.

И великій Деонисіе Ареопагитъ такое жительство достойне ухваляя пишетъ. И апостолу глаголющу: «не любите мира, ни яже суть во мире: и аще любитъ кто миръ сей, нѣсть любве Отча въ немъ: зане все, еже въ мире, похоть плотская и похоть очима и гордыни житеиская, нѣсть бо отъ Отца, но отъ мира есть. И миръ сеи преходитъ, и похоть его, творяи же волю Божію пребываетъ во вѣки» [4]. «**И** миръ весь во злѣ лежитъ» [5]. «Не вѣсте ли, яко любы мирскаи вражда Божия есть? Иже убо восхощетъ другъ быти мира, врагъ Божій бываетъ» [6]. «**И** аще к'то Мнѣ служитъ, Мнѣ да последуетъ», рече Господь [7]. Да сподобится служащей Господеви услышати гласъ Его: «идеже Азъ, тамъ и слуга Мой будетъ» [8]. Иноческое бо служеніе не мира сего воинское и прочая брани свецкія, **н**о по апостолу: «нѣсть нхъ брань ко крови и плоти, [но] ко началомъ, владычествомъ, къ миродержителемъ тмы

[1] 2 Коринѳ. XII, 9 [2] Матѳ. V, 4 [3] Матѳ. XIII, 11 [4] на полѣ: «[1] соборное посланіе Іоан. зач. 70» [II, 15—17] [5] въ подлинникѣ описка: воз'лежитъ. На полѣ: «[1] Іоан. зач. 74» [V, 19] [6] на полѣ: «Іяков. зач. 55» [IV, 4] [7] Іоан. XII, 26 [8] Іоан. XII, 26

Первая редакція.

вѣка сего, ко духовомъ злобе поднебеснымъ» [1].

Понеже стран'нїи, пришелцы есмы на земли, «совзыдемъ и мы Ему внѣ града, поношеніе [Его] носяще: не имамы бо зде пребывающаго мѣста, но градущаго возыскаемъ» [2],—якоже исходятъ иноцы изъ градовъ и мѣстъ, и селъ и имѣней, поносы, досады носяще, и возыскаютъ безмол'вно жити и спастися. Хрістосъ во Евангелїи глаголетъ: «аще кто любитъ отца и ‖(225) матерь паче Мене, нѣсть Мнѣ достоинъ» [3], и прочая. «Аще не отвержется себе, не возметъ ли креста своего, не можетъ Мнѣ быти ученикъ» [4]. Ег'да же одинъ отъ ученикъ Его просился, дабы прежде отца своего погреблъ, услышалъ: «остави, рече, погре[б]сти мертвеца мертвымъ, а ты за Мною иди» [5]. Но мы со Давидомъ глаголемъ и молимся: «единаго просихъ отъ Господа, того и взыщу: да живу въ дому Господни вся дни живота моего, зрѣти ми красоту Господню и навещати церковъ святую Его» [6]. Тѣмже иноцы, вся дни живота своего пребывающе, живутъ въ монастырехъ при церкви Господни, посещаютъ собраніемъ, во единопѣніе украшающе хвалу Божию. И паки: «коль возлюбленна села Твоя, Господи силъ. Желаетъ бо, рече, душа моя во дворы Господня». «Блажени живуще въ дому Твоемъ». Что еще лѣпшаго прирекъ: «въ вѣкы вѣкомъ восхвалятъ Тя». Паки вдячне тако живущихъ *у*споминаетъ: «яко лучши день единъ во дворехъ Твоихъ паче тисящь: изволихъ пременитатися въ дому Бога моего паче, неже жити ми въ селехъ грѣшничихъ» [7]. Селомъ именуетъ миръ сей грѣшничь. Прото черьнець волитъ единъ день служа Богу въ монастыри жити, наедине безмол[в]ствовати, неже во градехъ зъ мирскими людми, идеже по псалму: пререкание, трудъ и прочая неуставичность [8], яко тамъ ширеи пишетъ въ псалмѣ 54-мъ.

Но мы перестанемъ испытати чужая недостатки, и таковое жителство избравшихъ ‖(об. 225) иноческое осуждати. Таковымъ бо многимъ испытаніемъ и осужданіемъ и оклеветаніемъ закона ихъ иноческаго пусты творимъ душа наша. Да не поткаетъ такого потезателя испытника, по псалму 63-му: «ищезоша испытающеи испытания» [9]. Глаголетъ бо апостолъ Иякова: «оклеветая бо брата или осуждая брата своего, оклеветаетъ законъ и осуждаетъ законъ. Аще ли, рече, законъ осуждаеши, нѣси творецъ закону, но судія еси» [10], и прочая тамъ въ томъ зачале 56-мъ. Но Павелъ апостолъ не разньствуя потверьжая глаголетъ: «законъ святъ и заповеди его святы» [11]. Тѣмже глаголетъ: «и самъ закону служа умомъ моимъ, рече, работаю закону Божию» [12]. О мир'скомъ же печалованію и любленіи его тако глаголетъ: «печалъ бо яже по Бозе покаяніе нераскаянно соделоваетъ, а мирская печалъ смерть соделоваетъ» [13].

Видиши ли сего суетьства свецького? Для тогожъ отъ всѣхъ мирьскихъ вещеи опорожнилися иноци, по рек'шему:

[1] на полѣ: «ко Еосс. зач. 233» [VI, 12] [2] на полѣ: «къ Евреомъ зач. 334» [XIII, 13—14] [3] Матѳ. X, 37 [4] Лук. XIV, 26, 27, 33 [5] Матѳ. VIII, 21 [6] на полѣ: «Псаломъ 26» [ст. 4] [7] на полѣ: «Псаломъ 83» [ст. 1—2, 5, 11] [8] Псал. LIV, 11: «беззаконіе и трудъ посредѣ его, и неправда» [9] Псал. LXIII, 7 [10] Іаков. IV, 11 [11] Римл. VII, 12 [12] Римл. VII, 25 [13] на полѣ: «[2] Корин. зач. 184» [VII, 10]

Первая редакція.

«упразнитеся и разумѣите, яко Азъ есмъ Богъ» [1]. И приписуютъ и шацуютъ черньцу ругател'ски, ижъ зъ безум'ства або зъ глупства то вымислено. Но мы къ таковымъ речемъ со апостоломъ: «аще либо изумѣхомся, Богови изумѣхомся» [2], Емуже и живемъ. О семъ же жителстве иноческомъ пустын'номъ пророкъ Исаія не яко здалека познаменуя глаголеть сице: «яко тер‖(226)пящеи Госпда ради изменятъ крѣпость, и крила творятъ яко ор'ли, шествуютъ и не потрудятся», «яко аще и вожаждуть, приноситъ имъ воду съ камене» [3], и бываетъ имъ сладко. Видиши ли, что рече? не укоряетъ таковое жителство. Они бо во безмолвіи велице постятся, и Бога ради тер'пяще славятъ благостыню Его, и отъ святыхъ ангелъ утешеніе и послуженіе приемлютъ [4].

О постехъ и о мясоядении.

Се бо слышимъ нѣкихъ глаголющихъ, яко онсице евангельскихъ сынъ ни среды, ни пятка и ни коего поста требуетъ. Мы же къ таковымъ речемъ: кое убо есть преступление, или кіи грѣхъ, еже уставленныя посты держати? не покаянію ли наставникъ постъ, испра‖(227)вленіе жития, и путь добродѣтелемъ духовнымъ и телеснымъ? Глаголеть же нѣкіи отъ премудрыхъ святыхъ, яко начало рати противу греха подвига человѣку постъ. И Самъ Господь Собою сие показалъ: постися 40 днiи. Сие оружіе и лекарство дано намъ

Первая редакція.

отъ Спаса нашего Христа. Не имѣя поста нагъ входитъ на брань и удобъ побеждаемъ бываетъ. Внегда бо начнетъ человѣкъ поститися, абіе отъ сего въ желаніе беседы Божия приходить, сиречь молитвы. Якоже бо мира сего воен'ника дебелство плоти и благорумянство изъявляетъ, сице и Христова воина сухость, иже отъ воздержания цвѣтущая блѣдость показуетъ его, яко страдалца заповедей Христовыхъ.

Ино бо есть постъ, и ино воз'держаніе. Постъ убо есть иже временемъ бываемый, еже ничесоже вкусити до речен'наго в'ремени. Воздержаніе же всегда есть, и присно есть и бываетъ хотящимъ благочестиве жити, еже не преиспол'няти утробы паче мѣры. Рече бо Господь: «горе вамъ насыщеннымъ» [5]. И паки: «блюдѣте, да не когда отягчаютъ сердца ваша объяденіемъ и пиянствомъ и печальми житейскими» [6]. Еже бо о мнозеяденіи пещися ничтоже ино есть—«имже Богъ чрево» и «враги креста Христова» [7] Павелъ именова. Нижѐ бо Марфу похвали Господь пекущуся о мнозе. ‖(об. 227) Бесовску роду ничимже мощно изгонятему быти точию молитвою и постомъ, по словеси евангельскому [8]. И притча богатого питавшегося много яве насъ учитъ милости и воздержанию, о чемъ шире есть у Евангелiи. Павелъ апостолъ питающихся уже мертвыми зоветъ прежде смерти: «питающ*и*яся, рече, вдова жива умреть» [9], аще не пребудетъ въ молитве и посте, «да празнуетъ въ посте

[1] на полѣ: «Псаломъ 45» [ст. 11] [2] на полѣ: «[2] Корин. зач. 179» [V, 13] [3] Исаія XL, 31; XLVIII, 21 [4] NB. послѣ сего слѣдуетъ статья «О образу»: она взята и помѣщена выше (см. стлбц. 77—80), для соотвѣтствія со второю редакціею [5] Лук. VI, 25 [6] Лук. XXI, 34 [7] Филиппис. III, 19, 18 [8] Марк. IX, 29 [9] на полѣ: «[1] къ Тимоѳ. зач. 285» [V, 6: «питающаяся же пространно, жива умерла»]

Первая редакція.

я молитве» [1]. Постъ Ниневгит'ского рода отъ гнѣва Божія премени, и вси святіи ветхого и нового завѣта того имяху во всемъ животе своемъ сожителя. Глаголе[тъ] бо апостолъ: «во посте многа́щи, во алчи и жажди» [2]. Видиши ли, не рече: одинъ часъ, або разъ, но многажды. И егда плаваніе бысть апостолу въ корабли, веляше вкусити хлѣба, понеже постъ бѣ пришолъ, то уже постъ апостоли держаху. И Петръ апостолъ, егда виденіе видѣ во часъ 9 (sic), приалченъ бѣ [3]. Саулъ же служилъ Господеви. «Помоливпеся съ постомъ, возложиша руки на ня, послаша на учителство» [4].

Егда бо хотяху што добре вчинити або почати, пер'вее къ посту прибегоша, безъ молитвы и поста ничтоже не почаша. И апостолъ Іоанъ Богословъ, егда у острове Патоме просили науки писаной въ него люди, тогда къ посту притекъ, и наедине себе затворилъ, и тако Евангеліе и Апокалипсіи Духомъ Святымъ зложилъ. [(228) Видиши ли, пъкъ не згола, або туне принялъ, але въ посте и молитве труждалъся? Так'же и вси святіи постомъ и молитвами и трудомъ благодати Божіа сподобишася приняти. Яко и евангелистъ, любезне пріимуя, поминаетъ Ан'ну, д'щи Фануилеву [5], она жь 84 лѣта постомъ и молитвами не отхожаше отъ церкве день и нощь. Моисей постися 40 дней. Грѣе отроцы постившася, пещь огненую угасиша, не мясо ядоша и вина пиша, но кашу и воду. Данилъ пророкъ самъ

Первая редакція.

вызнаваетъ на себе: «не ядохъ, рече, три седмицы, не вниде, глаголя, во моя уста ни хлѣбъ, ни мясо, ни вино» [6]. Иудифъ вдовица не постомъ ли оградилася, дерзнула главу отрѣзати Олофер'ну, воеводе Асирскому? Так'же Руфъ и Асфиръ, и иніи мнози жены постомъ и молитвами ограждахуся.

Богоотець Давидъ не толко не поминаше мяса, но «попелъ, рече, ядохъ, яко хлѣбъ, и питіе мое со плачемъ растворяхъ», и прочая въ томъ псалмѣ 101-мъ [7]. Что жь паки не рече: быхъ дебелъ або толстъ, сытъ, або румянъ, красенъ тѣломъ, но «колѣне мои изнемогосте отъ поста, и плоть моя измениися елея ради» [8]? Царь будучи, не у злотоглавехъ и у аксамитныхъ або въ одамашкохъ, и у иныхъ шатахъ красяшеся, но въ посте и вретищи: «прикрыхъ, рече, постомъ душу мою, и положихъ одѣяніе мое врѣтище» [9]. Еще же постъ предпочи[(об. 228)таше и врѣтище: «азъ же, внегда они стужаху ми, облачахся во врѣтище, и смирихъ постомъ душу мою» [10], не мстился никому наездъками, но къ Богу постомъ прибегалъ. Посмотри жь постели царской, чимъ услана: есть ли розными перинами, и на срѣбреныхъ позлотистыхъ одрахъ, або златомъ вышиваны, пестротами, различными шолками покрывала и простири устроены? Но что? «Измыю на всяку нощь ложу мою, слезами моими постелю мою омочу» [11]. У сихъ бо паче всего царства своего красуяся плакаше.

[1] на полѣ: «[1] Корин. зач. 136» [VII, 5: «да пребываете въ постѣ и молитвѣ»] [2] 2 Коринѳ. XI, 27 [3] на полѣ: «Деян. зач. 8» (sic; нужно: 24) [X, 9—10: «изыде Петръ на горницу помолитися, о часѣ шестѣмъ. Бысть же приалченъ и хотяше вкусити»] [4] на полѣ: «Деян. зач. 31» [XIII, 3] [5] на полѣ: «Лук. зач. 8» [II, 36—37] [6] Даніил. X, 3 [7] Псал. CI, 10 [8] на полѣ: «Псаломъ 108» [ст. 24] [9] Псал. LXVIII, 11—12 [10] Псал. XXXIV, 13 [11] на полѣ: «Псаломъ 6» [ст. 7]

Первая редакція.

И что много глаголати! Самъ Господь нигдежь мяса не предлагалъ на корменье людемъ: народъ насытивъ хлѣбомъ и рыбами, а не мясомъ. Якоже рече апостолъ: «овъ убо вѣруетъ ясти вся, а изнемагая зелие да ясть» [1]. Если [2] ты съ вѣри умыслу своего ясти мясо по вся дни хощеши, то ты яжь, а мене, не призволяющаго на то, не осуждай. «Ядыи, рече, не ядущаго да не укоряеть, а не ядыи ядущаго да не осуждаетъ: Богъ бо его приятъ. Ты кто еси судяй чужему рабу? Своему Господеви стоитъ, или падаеть. Станетъ же, силенъ же есть Богъ воставити его. Овъ убо, рече, собралъ або розсудилъ презъ день ясти, а овый ясти позволилъ на каждыи день: кождыи мыслию своею або сумненямъ своимъ да спытуеться.— —И ядый, Господеви ястъ и благодаритъ Бога: и не ядый, Господеви не ясть ‖(229) и благодарить Бога» [3].—«Ты жь почто осуждаеши брата своего? Или что укоряеши брата своего? Вси бо предстанемъ судищу Хрістову.-- —Тѣмже убо кождо насъ слово о собѣ дасть Богови. Не ктому убо другъ друга осуждаемъ, но се судите паче, еже не полагати претыкания брату и соблазна. — —Аще ли брашна ради братъ твои скорбитъ, уже не по любви ходиши: не брашномь своимъ того погубляи, за негоже Хрістосъ умретъ» [4].

Разумѣи, что глаголеть: не велитъ ядениемъ своимъ другу дати пот'кнутися и соблажняти [5], бо ради ядения брашна твоего облазнилъ и погубилъ

Первая редакція.

еси брата своего, за негоже Хрістосъ умерлъ: уже не по любви ходиши, сосповалъ еси совѣтъ ему [6]. Прото есть тако пот'кнулся братъ мои яденіемъ моимъ, а брашномъ своимъ погубитъ его, а таковый судъ и укоръ приялъ для брата, за негоже Хрістосъ умерь. Волю жь, рече, мяса не ясти: «добро не ясти мяса, ни пити вина, о немже братъ мои притыкается или соблажняется или изнемагаеть. Ты вѣру имаши? о собѣ самъ имѣи предъ Богомъ» [7], а другому дай покой. Паки до Коринтовъ о томъ же рече, напоминаеть, да роспущенствомъ своимъ абы слабого не завзялъ: «аще ли, рече, даси изъ себе прикладъ, и сумненіемъ брата своего предкнеши яденіемъ своимъ, совесть его біеши немощну и разслабенну, таковыи во Хріста согрѣшаетъ» [8]. «Видите жь, егда ‖(об. 229) како власть сія предкновеніе будетъ немощнымъ. Аще бо кто видитъ тя, имуща разумъ, во требищи возлежаща, не совѣсть ли ему несуполна невѣрия суть сожиждется идоложер'твенна ясти? И погибе немощный братъ во твоемъ разуме, егоже ради Хрістосъ умретъ. Тако жь согрешающе во братію и бющимъ совесть немощну, во Хріста согрешаете. Тѣмже аще брашно соблажняеть брата моего, не имамъ ясти мяса во вѣкы, да не брата моего соблажняю» [9].

Чуешь ли, яко страшьно реченное, еже соблазнити? и соблазнившаго совестию недостаточностью (sic), немощию отъ твоего разума—во Хріста согрешати глаголеть. Прото выречися: лѣпшей

[1] Римл. XIV, 2 [2] въ оригиналѣ описка: «еслти» [3] на полѣ: «къ Рим. зач. 113» [XIV, 3—6] [4] на полѣ: «къ Рим. зач. 114» [XIV, 10, 12—13, 15] [5] на полѣ: [Рим. зач.] «112» [6] Римл. XIV, 15 [7] на полѣ: «къ Рим. зач. 115» [XIV, 21—22] [8] на полѣ: [1 Коринѳ.] «зач. 140» [VIII, 10—12] [9] 1 Коринѳ. VIII, 9—13

Первая редакція.

на вѣкы мяса не ясти, нежели таковое осужденіе на ся прияти. Тѣм'же, братія, мирная гонимъ, елика ко единенію другъ друга: вся бо добра сутъ, яже Бога ради бываемая, но зло человѣку претыканіемъ что творящу, и ради воля своея разоряющу заповедь Божію, или оскверняющу союзъ совершенія. Естли жъ ты вѣру имаши о собѣ, имѣи предъ Богомъ, не соблазни другаго. «Воскую бо, рече, свобода моя судится отъ инои совести» [1] ? Но блюдемося, да не будемъ во предкновеніе и соблазны немощнымъ братиямъ.

«О идоложер'твен'ныхъ», рече апостолъ, «вѣмы: яко разумъ вси имамы, но разумъ кичитъ» [2], рекше плотию надменыи, понеже ‖(230) по плоти разсуждаетъ и д'мется въ разуме своемъ, т'щеславуяся. «Вся ми лѣть суть, но не все на пол'зу: вся ми лѣть суть, но не азъ обладанъ буду отъ кого. Брашна чреву, и чрево брашномъ» [3]. Паки около яденія мясъ глаголеть: «вся ми лѣть суть, но не вся на ползу: вся ми лѣть суть, но не вси назидаютъ» [4], рекучи: мамъ и я власть ясти и пити, и вся ми належитъ або пристоить ясти, но не все на ползу або на помочь; и не вси тежъ назидаютъ, рекше соединяются, ал'бо на то призволяютъ. Но что еще на то нижей рече, и пораду даетъ, яко бы не погоршити другаго: «ничтоже своего си да ищеть, но дружняго кождо» [5].

Но нѣціи симъ словесемъ идуть, что въ томъ же зачале глаголеть: «все, еже въ макеліи продаемо, ядѣте, ничтоже

Первая редакція.

разсуждающе, за совесть» [6]. Ино то не къ симъ времямъ мовено, бо на онъ часъ еще вѣра Хрістова не простреся увезде, елин'ство и юдеиство пановало, и обдержаше землю невѣріе; тымже не могло ся стати кому что ку воли своей на яденіе купити,—прото мусили тò купити [7], чтò въ макеліи продавано, по нашему въ гостинномъ дому, въ господе. Але теперъ зъ ласки Божей, ѯды вѣра Хрістова обья всю землю, много народъ розныхъ языкъ, по всѣхъ странахъ хрістиянство слынетъ: естьли въ Татарскую землю, або въ Турецкую поидетъ, и где-колве въ которую землю, тамъ увезде хрістиянъ обрящеши,—прото въ господе каждыи народъ водле вѣри и прозволенния своего купити ‖(об. 230) живности знанде[тъ].

Но еще собѣ предлагаютъ въ той главизне писаное: «аще ли кто призываетъ отъ невѣрныхъ, і хощете ходити, все поставлен'ное вамъ ядѣте, ничтожь востязающеся, за совесть» [8]. Ты же гледи силы слову! Невѣрныхъ на онъ часъ въ тыхъ сторонахъ было много. И хотячи новое ученіе чути и научитися отъ него, и поставятъ позваному брашна; тотъ же, кого призвано въ домъ, кромъ всякого розмышления, ясть въ дому того позваного для того, абы его неяденіемъ своимъ не погоршилъ, и разумѣлъ бы, ижъ имъ гнушается, и брашенъ его грумѣчаетъ (sic) або бракуеть; для того мусялъ поставлен'ное ясти, абы яко чимъ-колве у вѣру навернулъ. Теперешніи жь новыи пропо-

[1] 1 Коринѳ. X, 29 [2] 1 Коринѳ. VIII, 1 [3] на полѣ: «[1] къ Корин. зач. 135» [VI, 12—13] [4] 1 Коринѳ. X, 23 [5] 1 Коринѳ. X, 24: «никтоже своего си да ищетъ, но еже ближняго кійждо» [6] 1 Коринѳ. X, 25 [7] выраженіе: «прото мусили тò купити» помѣщено на полѣ [8] 1 Коринѳ. X, 27

Первая редакція.

ведачи а росколникы хрістиянскые ядениемъ своимъ мясоеднымъ кого научили отъ Жидовъ и Татаръ и Турковъ? И съ ними ядятъ, но еще и сами къ жидовству и рознымъ вѣрамъ пристали, и десятерымъ приказаніемъ старымъ учатъ; на остатокъ и Христа отступили, за Бога истинна не маютъ, и опустив'ши тыхъ, они же во Христа не вѣруютъ, да намъ хрістияномъ не даютъ покой.

Аще ли кто вамъ речетъ: «се идолож'ртвено есть, не ядѣте, и за оного поведавшаго и совесть», разумѣй же, штò глаголеть на то: «совесть же, глаголю, не свою, но другаго: *воскую* бо свобода моя судится отъ иного совести»? Видиши ли,—бранитъ, ‖(231) да своею дерзостию и *суфалностью* ядені*а* другаго сумненія не наторгнеть: да нехай твоя, рече, свобода отъ другаго не судится. Но и таковое мясояденіе заказуеть, да не будетъ въ соблазнъ людемъ: «безпретк[н]овени бываите Июдеомъ и Еллиномъ и церкви Божей» [1]. Зриши ли речен'ное: не толко абы церкви Божіи не были на соблазнъ, але Июдеомъ и Еллиномъ? А теперешніи мясоедницы радость Июдеомъ и Ел'линомъ сотвориша, а церкви Божіи и вѣрнымъ хрістияномъ мятежъ, наруганіе, поносы, досады наносятъ. Не ищутъ того, еже Павелъ глаголеть, дабы вѣрнои братіи на пол'зу угожали, и душ*а* многихъ спасти. Они же в'мѣсто ползы руганіе на хрістияне навели, и все таинство церковное обнажили, поламали. «Якоже азъ, рече, во всемъ уг*а*жаю, и не искый свою ползу, но многихъ, да спасутся» [2]. И напоминаетъ, абы подоб'ни ему были: «подобни, рече, бываите, яко азъ Христу» [3]. Глаголеть бо во другомъ мѣсте: «свобод' будучи отъ всѣхъ, всѣмъ себе поработихъ, да множаишихъ приобрящу: и бых Іюдеомъ яко Іюдей, да Июдея приобр*а*щу, подзакон'нымъ яко подъзаконенъ, да подзаконныя приобр*а*щу: беззакон'нымъ яко беззаконенъ, не сы беззаконникъ Богу, но закон'никъ Христовъ, да приобрящу беззаконныя. Бых немощнымъ яко немощенъ, да немощныя приобр*а*щу. Всѣмъ бых всяка, ‖(об. 231) да всяко нѣкия спасу» [4].

И якоже вышше реклося: о́ни росколники, мясоедники кого обратили отъ невѣрныхъ ко Христу? которую землю чужую отъ невѣрия восторгнуша? где, въ которомъ языце будучи незнаючи Бога кровъ свою пролили за вѣру? И что глаголю! Не толко крови пролитія, але хухнаня, ани жадного пр*е*наследованя, ани одного слова не понесеть! и где бы ч'то почулъ о собѣ шамране, повесть якую, и того не стерпитъ!

Святіи не тако! Но хотя ихъ гонено, били, везали, сажали,—не шли до' властителей о жалобу, не просили о жалобу, ани о помочъ, яко дисеишіи казнодѣи подъ опеку и оборону велможамъ дался, абы ихъ боронили, и никто ничого не смѣлъ мовити имъ. И любятъ учительми ся звати и у котчихъ со слугами сдити; а святіи всего того не потребовали, ни котчихъ, ни слугъ, ни шубъ, розныхъ шатъ, но тихо аж до крове страдали и не отступали отъ градовъ и мѣстъ и селъ, дондеже люди приведоша ко Христу.

Яко рече апостолъ: «бых немощнымъ яко немощенъ, да немощныя

[1] 1 Коринѳ. X, 32 [2] 1 Коринѳ. X, 33 [3] 1 Коринѳ. IV, 16; XI, 1 [4] на полѣ: [1 ринѳ.] «зач. 143» [IX, 19—22]

Первая редакція.

приобращу» [1]. А они надъ немощными гордятся и мудры ся надъ всѣхъ людеи у писанію показують. Яко святыи апостолъ Петръ у посланію святаго Павла сказуеть неудобна къ вырозумѣнію, еже нѣціи развращаютъ, рече, ко своеи погибели [2]. Также и самъ апостолъ Павелъ напоминаетъ, абы писмомъ не мудровали, да въ гордость не впадутъ: (232) «да отъ наю, рече, навчитеся не паче мудръствовати написан'ныхъ, да не единъ по единому гордится на друга. Кто бо тя разсуждаеть? Что жь имаши, егоже нѣси приялъ? Аще и приялъ еси (рекучи—разсужденіе писанію), что жь ся хвалиши, яко бы (тежъ рече) и не приемъ?» [3]

Тяжко видится теперешнімъ людемъ, яко мяса которого дня не попоесть (sic), мнимаетъ, ижъ уже умретъ для того, што мяса не елъ. И глаголютъ: голоденъ есми, ижемъ не ялъ сего дня мяса. Что къ сему маютъ рещи, ижъ первыи люди, почень отъ Адама лѣтъ двѣ тисячи двѣсте сорокъ двѣ лѣте, аж до потопа мяса не яли, и предся живи и дужи были, и для того не умерли, же его не яли. Постяй бо ся легокъ есть и совершенъ, и трезвениемъ молится: сугубы бо иматъ крыла, и паче вѣтра лег'шайши. Сия крыла добродѣтелей и божественный Давидъ датися ему молится, глаголя: «кто дасть ми крыле яко голубине? и полещу и почію» [4].

О сѣмени женскóмъ.

Што жъ въ Катихисису лесть описали [5]: въ раи поведаютъ быти обет-

Первая редакція.

ницу отъ Бога, ижъ сѣмя женское сотретъ главу змиеву; и той обетницы вѣрячи тѣшилися Адамъ и Евва, и дѣтемъ своимъ тако поведали и научиша, не точию же, но и ж'ртвы Самъ Богъ Адаму принести Собѣ по преступленіи (об. 232) скоро заповедалъ въ память обетованія того жь. Не вѣмы, отъ коего писанія изобрѣли таковую обетницу и жертвы завещаніе. И отъ апостола Павла приводятъ, яко бы онъ свѣдитель л'жи ихъ былъ; но не маютъ ни которой причины отъ Павловыхъ словъ, идеже глаголетъ: «вѣрою Авель множайшую жертву паче Каина принесе Богу» [6]. Не поведаетъ ту обѣтницы въ раи, ни жер'твы завещаніе. Въ той же вѣре свѣдительствуеть апостолъ Иефтаіа [7], которыи дочку свою на жертву Богу обецалъ, не в'менися ему въ грѣхъ. Муси быти, и тому Богъ Самъ росказалъ таковыя жертвы приносити по ихъ догадкахъ?!

Тако въ Бытіи пишетъ: «рече Богъ ко зміи— —той блюдетъ твою главу, и ты блюдеши ему пяту» [8]. То есть: главу—помыслъ ижь на грехъ блюсти и не пріимати; идеже бо влѣзетъ глава змиева помыслъ, тамъ все тѣло вмещается, рекше—по дѣиству грѣхъ совершается. А еже блюсти ему пяту, то есть: яко и до послѣдняго издыханія запинати человѣку не престаетъ діяволъ; пята бо есть конець нашего житія. Они же свои обѣтницы вымысливають, чого жъ не машь во святомъ писме ни отъ отець, ни отъ пророкъ, ни отъ апостолъ, нижѐ отъ Самого Господа нашего Іvс Хріста. Жиды тако-

[1] 1 Коринѳ. IX, 22 [2] 2 Петр. III, 14—16 [3] на полѣ: «[1] Корин. зач. 130» [IV, 6—7] [4] на полѣ: «Псаломъ 54» [ст. 7] [5] на полѣ позднѣйшимъ почеркомъ: «зри пилного семени женского!» [6] на полѣ: «ко Евреомъ, зач. 326» [XI, 4] [7] на полѣ: «ко Евре[омъ], зач. 329» [XI, 32] [8] Быт. III, 14—15

вая вымышливають! Павлу апостолу, егоже Самъ Господь сосуда избран'на нарече,—како отъ него таковая ‖(233) утаися обѣт'ница, еюжь они проповедаютъ: яко въ рай Адаму обетованіе бысть отъ Бога; въ рай о жертвахъ завещаніе; въ рай данъ Адаму законъ, которыи потомъ Моисей написалъ; такоже и Евангеліе тамо дано Адаму, которое писано по Христове пришествіи съ плотию? О, безумия сего!

Такова бо есть гордость: сама себе навѣтующи и разоряющи, свои составъ не разумѣсть! Апостолъ глаголеть: «премудрость Божію въ тайне сокровен'ную, яже пронарече Богъ прежде вѣкъ во славу нашу, еяжь никтоже отъ князь во вѣце семъ не разумѣлъ» [1]. Зриши ли, яко сокрыта бысть тайна сия! А они сказуютъ: Адамъ то̀ рече, разумѣлъ и сущимъ отъ него поведалъ народомъ. У другомъ мѣсте тоиже апостолъ обличаеть ихъ глаголя: «тайну сокровен'ну отъ вѣка и отъ родовъ» [2], «въ Бозе единемъ создавшемъ всяческая Іус Христомъ» [3], и «яко по откровению сказа ми ся тайна», «которая прежнимъ родомъ несказан'но Сыномъ человѣческымъ, яко открыся святымъ апостоломъ Его и пророкомъ Духомъ Святымъ» [4]. И Петръ апостолъ пишетъ: «откуплени честною кровию яко агньца непорочна и нескверна Христа, пророзумеваема прежде сложенія миру, явльшуся ныне въ послѣдняя лѣта» [5]. Убо имъ ли вѣрити, или святымъ апостоломъ, которые Святымъ Духомъ научили? Не вѣмы, яко то

утаися отъ нихъ къ прародителемъ ‖(об. 233) нашимъ въ рай обѣтница. «Аврааму речены быша обѣты и сѣмени его» [6]. И не рече: Адаму преже обецалъ, потомъ ту обѣтницу обновилъ Аврааму. Рече бо: «поминаи Господа Ісуса воставшаго отъ мертвыхъ, отъ сѣмени Давидова, по благовестованию (sic) моему» [7].

Пріиде бо Господь нашь отъ сѣмене Давидова во плоти, и апостоли Его ясно научиша насъ, яко отъ Авраама и Давида родися Христосъ, къ нимже и обѣтница бысть. Сие обетованіе не ток'мо отъ отець, но и въ законе и въ пророцехъ проповедано, яко вышше рекохъ, и апостоли тако научиша, иже отъ Авраама и Давида родися Христосъ, а не глаголютъ «отъ сѣмени женскаго», якоже они въ Катихисисе описали. Отъ коего писма, или отъ коего естествословия сѣмя женское обрѣли? Кое сѣмя въ женахъ, въ которыхъ не всѣялъ мужъ зъ своихъ чреслъ? И отъ всея церкви вѣруемъ и исповедуемъ, яко Господь нашь Ісусъ Христосъ не отъ сѣмени женска, но отъ Духа Свята воплотися отъ крове Пречистыя Дѣвы Маріи, Слово Божіе присносущ'ное, Иже никогдаже разлучися отъ Отца. Не токмо прежнихъ родовъ отъ человѣкъ утаено таковое великое таинство отъ вѣка, но ангеломъ невѣдомо. И се апостолъ являя глаголаше: «да скажется ныне началомъ и властемъ на небесныхъ церквию многаразлична премудрость Божия, по предложению вѣкъ» [8].

[1] на полѣ: «[1] Корин. зач. 126» [II, 7—8] [2] на полѣ: «Колас. зач. 252» [I, 26] [3] на полѣ: «ко Ефес. зач. 223» [III, 9] [4] на полѣ: «зач. 222» [Ефес. III, 3, 5: «яже во инѣхъ ро́дѣхъ не сказася— —»] [5] на полѣ: «зач. 58» [1 Петр. I, 18—20: «избавистеся— —пред'увѣдѣна убо— —явльшася»] [6] на полѣ: «къ Галат. зач. 207» [III, 16] [7] на полѣ: «[2] Тимоѳ. зач. 292» [II, 8] [8] на полѣ: «ко Ефес. зач. 223» [III, 10—11]

Первая редакція.

Видѣте, яко не точию сущимъ въ лѣтехъ, но и яже въ вѣце разумеваема, рекша ангели, о боже(234)ствен'ныхъ еже о насъ смотреніи отъ церкви наыкоша. Они же пакъ отъ коего писма навыкше сказують Жидов'скимъ разумомъ «отъ чрева глаголющихъ л'жу» [1], хотящихъ разорити вѣру Хрістову сатанинскаго умышленія подлаганія татинымъ образомъ, «умегк'чиша словеса своя» у Катихисисе «паче елея, и та суть стрѣлы» [2], о таковыхъ утаеныхъ таинствахъ? Сего бо ради таинство именовася, зане сокровен'но бѣ отъ вѣка и отъ родовъ. Аще и законъ образова, и пророцы прорекоша духомъ, но гаданіемъ и притчами, дондеже апостоли ясно проповедаша, и ни единъ отъ нихъ догадокъ ихъ никогдаже назнаменовали. Около таковыхъ плетокъ се уже краткими словесы лесть ихъ раздрушися, сѣть ихъ сокрушися, и мы избавлени быхомъ. «Помощь наша отъ Господа сотворившаго небо и землю» [3].

О науце.

Глаголютъ же, яко многи языци умѣти учителемъ добро. Забыли апостола рек'шаго: «не во словесѣ царство Божіе, но въ силе» [4] добрыхъ дѣлъ. И паки: «Господь совѣсть помышленія мудрыхъ, яко суть суетна» [5]. И паки апостолъ: «мудрость мира сего буиство отъ Бога» [6]. Се бо обретаемъ многи

Первая редакція.

научены во всѣхъ языцехъ напротивъ стоящихъ правыя вѣры, и въ нечестия хулы, и въ различныя ереси уклонишихся, и ничтоже пользова [7] ихъ много ученіе, наипаче таковыи краснорѣчиемъ прельщаютъ многихъ, и сами прелстившеся. Сего ради заповедуетъ апостолъ глаголя: (об. 234) «блюдитеся, егда кто вы есть крадоводя хитростию и тщетною лестию, ученіи человѣческыми, по составленіи мира сего, а не по Христе: въ Немже пребываетъ все исполненіе божества телесне» [8]. Можетъ бо истенное слово просветити и умудрити во благихъ правымъ сердцемъ безъ грамотикия и риторикия. Божественая бо евангельского ученія проповѣдь «не во словесехъ человѣческыя мудрости, но въ науце Духа Святаго» [9]. И самъ сия заказуетъ апостолъ въ розное научение не вдаватися, сице рече: «въ научение стран'на и различна не прилагаитеся» [10]. Понеже ротмистръ и жолнѣръ Люторскый смѣлъ рушити Христа писмомъ, верзися на долъ [11] и прочая, а предся злымъ а нестыдливымъ а злостей своихъ не престалъ. Так'же и Люторы того жь мистра своего и тыми фортелями пошли, абы всѣхъ языковъ писмо о'мѣли и имъ ширмовали.

О вѣре и учинкахъ.

На святыхъ богоносныхъ отець отрешили своя богохулныя языкы! Гла-

[1] на полѣ: «Псаломъ 57» [ст. 4] [2] на полѣ: «Псаломъ 54» [ст. 22] [3] Псал. CXX, 2 [4] на полѣ: «[1] Корин. зач. 132» [IV, 20] [5] на полѣ: «Псаломъ 93 [ст. 12:— —вѣсть— —], 106, 130» [6] 1 Корино. III, 19: «премудрость бо міра сего буйство у Бога есть» [7] въ оригиналѣ описка: польсва [8] на полѣ: «къ Колос. зач. 254» [II, 8—9: «блюдитеся, да никтоже васъ будетъ прельщая філософіею и тщетною лестію, по преданію человѣческому, по стіхіямъ міра, а не по Христѣ: яко въ Томъ живетъ всяко исполненіе божества тѣлеснѣ»] [9] на полѣ: «[1] Корин. зач. 127» [II, 13] [10] на полѣ: «ко Евреомъ зач. 334» [XIII, 9] [11] на полѣ: «Матфей зач. 7 [IV, 6]. Лук. зач. 12» [IV, 9]

Первая редакція.

голють: яко святіи учинки твердять, а лѣпшаго не знали, на чемъ залежитъ душевное збавеніе. О, безумия! Сего сами не разумѣвше, святыхъ укоряти смѣють, глаголюще, яко не согласно пишуть: овогда глаголють вѣрою спастися, овогда дѣлы добрыми.

Святіи бо вси апостоли и пророцы идеже глаголють вѣрою оправдатися, не мертвою еже кроме добрыхъ дѣлъ, но любовию ‖(235) дѣйствуемую; а идеже глаголють дѣлы добрыми оправдатися и таковыми жертвами угажати Богу, не запометали вѣры, но паче сими вѣру извѣстную показуютъ, живую сию и дѣйственну показуютъ и всуду знаменують.

А идеже глаголють святіи вѣрою оправдатися—безъ дѣлъ закона ветхого, егоже они ныне суетно проповедають. Авраамъ отець нашь не отъ дѣлъ закона Моисеова оправдася [1], вѣры своея показаніе многими добрыми дѣлы вчинилъ,—вѣдають вси ижь съ разумомъ прочитающе, яко пишетъ о немъ Ияковъ и апостолъ въ соборномъ своемъ посланіи: «кая помочь, братия моя, аще вѣру глаголетъ кто имѣти, дѣла же не имать? еда можетъ вѣра спасти его» [2]? Хощеши ли шире а достаточне разумѣти, прошу тебе, прочитаи сіе все зачало 53 [3]: увѣси дѣла Авраамля, яко Исаака на оевѣру принесъ, яко тежъ блудная Раавъ дѣломъ вѣру свою показала надъ шпѣк'гами Іисуса Наввина. Ниневвіит'ское мѣсто не за дѣло ли оправдани, постили, послушеньство чинили [4]?

Но они не выразумѣвши смѣли развратити своимъ писаніемъ, и выдруковавши въ люди пустили и соблазнъ

Первая редакція.

миру вчинили. Не о той рекоша вѣру писати Иякову, о которои пишетъ Павелъ, но отъ вѣдомости вѣры [5]. И кто тако безуменъ, яко бы вѣдомость вѣру нарицалъ? ‖(об. 235) Ино бо есть вѣра, а ино вѣдомость. Можетъ кто вѣдати, а не вѣрити. Мнози вѣруютъ, бѣсове жь [6] и человѣци лукавіи, но отъ злости не перестануть: таковыхъ вѣра суетна [7]. Якоже апостолъ глаголетъ: «не л'ститеся, ни блудницы, ни лихоим'цы, ни піяницы, ни досадители, ни хищницы царствия Божия не наслѣдять» [8]. Аще бо бы не вѣдали бѣсове, яко имать силу Божию въ Собѣ Хрістосъ, не быша молили Его, да не повелитъ имъ въ бездну ити: «и пришелъ еси, рѣша, прежде времени мучити насъ» [9].

Вѣра бо безъ дѣлъ добрыхъ ничтоже ино, разве гордость есть, паче же и ругание, и болшаго осуждения ходотаи вѣрнымъ, паче невѣрныхъ. Видиши ли, что̀ тако дѣлающимъ злое, яко апостолъ счетъ (sic), поможе ли вѣра одна? Тако и бѣсомъ, что имъ по́мочь отъ вѣдомости, ижъ вѣдаютъ Христа, не творяще дѣлъ благихъ? Прошу тежь, прочитаите жь, что̀ Петръ апостолъ глаголетъ: «подадѣте во вѣре вашеи добрая дѣла» [10], и прочая.

Сиесть прикладъ чернечскому житию, яко еще у старомъ законе воздер'жливо жили, исполнь ползы намъ ку прочитанию, Иосѣи, о нихже Иосифъ Матфеевъ пишетъ. Слово 116 [11].

Трой бо чинъ есть закон'ный во Июдеехъ: единому имя фарисеи, а вто—

[1] Іаков. II, 21 [2] Іаков. II, 14 [3] Іаков. II, 14—26 [4] Матѳ. XII, 41. Лук. XI, 3
[5] Римл. X, 17. Галат. III, 2, 5: «отъ слуха вѣры» [6] Іаков. II, 19 [7] Іаков. I, 26 [8] 1 Коринѳ. VI, 9—10 [9] Матѳ. VIII, 29 [10] 2 Петр. I, 5 [11] см. въ концѣ книги Прим

Первая редакція.

рому садукеи, а третему Есіи, ижъ есть чистей ‖(236) обою тою.

Сіи бо Есеи всякоя сладости г'нушаются, а воздержаніе и безстрастное житие хвалятъ, и брака презираютъ и женскую похоть. И чужія дѣти приемлюще, на своя нравы наставляютъ и учатъ ѝ книгамъ. Брака же и отъ него рожения не отметають, но женскаго стремления хранящеся и глаголюще: яко нѣсть жены, *иже* можетъ хранити ложе мужа своего чисто.

Богат'ства же не хотятъ, и нѣсть въ нихъ имѣнія ни коегоже, но вся въ нихъ об'ща сутъ, и одежею и житиемъ; ризы же въ нихъ бѣлы завжды, и строителя [1] поставляютъ о нихж*о* вѣдаютъ нелакомы, мудри.

Не во единомъ же граде живутъ, но во всѣмъ градомъ, кождо где хто хощеть, дружину собравъ, и домъ на то особныи збудовавши живуть. Аще же зъ иныхъ градовъ чужіи и незнаемыи [приходятъ?] къ нимъ хотячи съ ними жити, то и тіи по тому жь маютъ держати, яко и они живутъ, и идутъ къ нимъ якожь ко своимъ; пития и ядения пришелцемъ не бранятъ. Того ради никто съ нихъ, идучи на путь, брашна не носитъ и зъ собою, но токмо жезлъ одинъ.

Молчаніе же, смиреніе, кротость маютъ. Ризъ же и сапогъ не изменяютъ, поки ажъ здерутся; тожъ потомъ другіе *у*складають. Купли же промежи ихъ нѣсть ни коеяже, но еже кто чого потребуетъ, в*о*зимаеть аки свое, не бранимо ни кимъ же.

И къ молбамъ Божіимъ благочестиви сутъ ‖(об. 236) паче всѣхъ. Мало же почиваютъ нощию, востаютъ на пѣніе славяще и моляще Бога, и прежде

[1] на полѣ пояснено: «ур*а*дника»

Первая редакція.

солнечнаго восхода ничтоже не глаголютъ, но токмо молитвы Богу возсылаютъ, иж*е* ихъ презъ ночь превелъ во здравіи, солнцемъ и днемъ осиялъ. А потомъ посылаютъ ихъ строители на дѣло, которому хто учился, и до пятого часу дѣлаютъ всею силою. И паки соберутся на едино мѣсто и, прикрывшися хвартухомъ, измыются студеною водою, и одинъ другаго никакоже наготы телеснои не видитъ. И очистившеся паки во другую храмину соберутся, идеже всякъ невѣрный не в'ходить. И сами чисти суще, яко ко святеи церкви ко еденю сходятся, и седятъ у стола съ молчаніемъ и тихостию, никакоже возгледая на ину страну. И хлѣбаръ покладаетъ имъ хлѣбъ по-ряду и брашно, комуждо особно въ сосудахъ; различныхъ брашенъ нѣтъ, точию едино брашно. Преже іереи молитву у стола сотворять: отлучено бо есть вкусити что прежде молитвы. Востающе же отъ трапезы, паки славятъ Бога, аки подателя пищи. Тажь совлекшеся зъ бѣлыхъ ризъ на дѣла идутъ, и робятъ до вечера. И паки збираются къ трапезницы, ни воплемъ, ни смѣхомъ оскверняютъ храмины тоя. Беседующ*и* же подаваютъ глаголы другъ другу по-ряду, внутр'нее молчаніе велико держаще, яко нѣкую страшную таину храняще. На дѣланіе не идутъ безъ ‖(237) воли и розсказаня старшихъ.

Милость же и помочь, егда хто требуетъ, чинятъ. Сродникомъ же своимъ не мощно имъ дати: безъ повеленія строитель не смѣютъ. А кому што поручено хранити службу, тотъ во своемъ вряде праведно и вѣр'но справуется справуя и догледая. І яко о́ни хранители, такъ и вси обще, ярости и гнѣва не держаще, вѣрни заступницы и слу-

Первая редакція.

жители вѣрны, и всякъ глаголъ ихъ не изменяется, но твер'до и вѣрно приреченіе держать.

Рота жь або клятися—мнится имъ пущыи всякого греха тяжши. И аще кто не вѣрно (sic) будеть, то таковаго кромъ Божия клятвы отвержено имп есть, яко осужденика. И ищутъ же зело древнихъ книгъ, и чтутъ я̀ испытно, что ся творить по чужимъ землямъ, разумъ приемлюще отъ нихъ и внимающе яже есть на ползу души и тѣлу. Знаютъ же зелія и коренія и камени, что где ражается, и на которую хоробу потребуется. Воиньскый же чинъ вѣдом*и*[й] ими есть отъ тѣхъ писаний.

Хотящому же кому къ житию ихъ приступити, не скоро приемлютъ, но первѣи повелятъ ему жити въ гостиномъ дворцы, особно отъ нихъ, за враты своего пребыванія, давше ему секиру и лентій, и бѣлую одежу, поки явитъ искушеніе лѣто одно и воздер'жаніе; тожь потомъ приемлютъ [во] внутр'нее житіе, и причащается чисты воды на чистоту. Тажь тер'пеніе и нравъ его искушаютъ по две лѣте. ‖(об. 237) И аще не подобенъ буде[тъ], извергнутъ я̀ отъ себе. Аще ли явится подобенъ, то пріимутъ въ соборъ свои.

И преже принятія заклинаютъ его клятвами страшными. (Онъ же, стоя предъ [д]вери, ротится ротами страшными) [1] и ужасными, призывая Бога живого и десницу Его всемогущую, и Духъ Божіи невместимъ, и серафимъ и херовимъ призывающе, и всю небесную силу поставляя на послушенство, яко благочестивъ будеть о Божей службе и молитве [2], и ко человѣкомъ правду

Первая редакція.

соблюдеть, ани своею волею пакостить имъ и ни повелениемъ, и возненавидитъ неправду, и вѣренъ будетъ нравомъ, и неклятвеникъ, и приятель во власти и ку братству; и безъ Божия повеленія ни комуже не дасть владѣти; аще и самъ владѣеть, да не осквернитъ власти, ни украсится злише одежею свѣтлою, ни иною красотою, и истину любитъ всею душею, а лжущихъ обличити, руки хранити отъ татбы и отъ злоимания, душею отъ мзды, а не таити ничтоже отъ своего братства; а иншимъ людемъ не явити тайну, аще и до смерти кто мучитъ я̀; а разбойникомъ не причастится; хранити же книги аки ангельская имена. Тѣми клятвами утвержаютъ приходящего.

Аще же потомъ въ который грѣхъ впадеть, то изженуть его отъ своего пребывания; изгнаный же лютою смертию умираетъ, тѣми бо клятвами связанъ бывъ. А не дерзнетъ приняти пищу ни отъ когоже, но траву ядяше, и гладомъ ‖(238) суша тѣло истлѣеть. А надъ другими же умилосердившеся, пріимутъ я̀ воспятъ во послѣднее издыханіе.

И егда же хотять кого судити, сто ихъ зберется, да аще что изъглаголить, то не возвратится тощь, но твердо пребываеть. Чьтятъ же велми имя законодавца, да аще кто похулитъ я̀, смертию осудятъ таковаго, а старѣишины послушаютъ. Аще же десять сядетъ ихъ у громаде, единъ не смѣетъ глаголати не хотящимъ девяти, ни плюнути посреди, ни на десную страну.

Седмый день, и семую недѣлю, и семый мѣсяць, и семое лѣто велми хранятъ, ни пища же строяще, ни огня

[1] взятое въ скобки написано не въ текстѣ, но вверху страницы [2] на полѣ замѣчено: «праве, яко на пострызанію чернец'комъ!»

Первая редакція.

ладуще, ни сосуды движуще, нижѐ прохода дѣюще въ суботы: во иншие ю дни ямы копающе локтя во глубину, и ту проходъ дѣютъ (и опять засыпаютъ) [1], да не осквернятъ солнца ни луны, и потомъ помыются.

Разделяютъ же ся по вся лѣта на четыри части; аще же послѣдніи первымъ прикасаются, то тіи измываются, аки иноплемен'нику примесившеся.

Живутъ же боле ста лѣтъ, простоты ради пища и питія, и не отегочаютъ бо ся ядениемъ и питиемъ; хоробъ же и всего злаго не маютъ. Славнѣишу смерть лучши живота мнятъ. Яви же ся крѣпость [и] мужество душь ихь при Рим'ской рати Еусписияне и Титусе: тогда бо ихъ связаеми и убиваеми, и жигаеми и ла(об. 238)маеми, и всими муками дручаху, да быша хулили законодавца своего, или быша яли что необычно. И не победишася, ни ласкаху убивающихъ, ни прослезишася, но паче смѣющеся и хуляще мучителя и съ радостию предаваху душа своя.

Есть же и другій чинъ Осійскый: житіе и нравъ и законъ единогласно держатъ, но рознятся брачными мысльми. Сіи бо верхописан'ніи яко великую житейскую часть отрѣзаютъ, иже не женятся, ни посягаютъ. Аще же и вси человѣци единоумно не прикасаются женамъ, то скоро оскудѣеть человѣческій родъ. Сіи же Осіи своя обручницы искушаютъ по три лѣта, дондеже скверности женскія очистится трикраты, и возмогутъ раждати, и тогда приближаются къ нимъ; зачен'ши имъ, разлучаются.

Первая редакція.

Фарисеи же именуются закон'ноправедни: всяку вещь на Бога возложатъ, и на судъ и правду и кривду сущую воздаютъ. О души же глаголютъ, яко всяка душа нетлѣн'на есть, но обаче аще блага душа будеть, то приходитъ отъ пер'ваго тѣла ко чистѣишому, а злая ведома сутъ къ мукамъ.

Садукеи же судъ [2] отнюдъ отметаютъ и Бога не наричутъ творца злу, но живодав'ца изволив'ша во человѣцехъ волю на добръ н'равъ и на золъ, душевную же честь и му́ку отмещуть, и любовь другъ ко другу не имѣють, и воскресеніе мертвымъ не поведають.

(239) О сихъ Иесеохъ пишетъ Іосифъ Жидъ Матфаевъ, онъ же многіе книги о царехъ, и о плененіи Іерусалимове отъ Римлянъ отъ Тита, и о Христе и о крестители и апостолехъ списалъ, и самъ въ томъ пленению Иерусалим'скомъ былъ. Хотяй увѣдати достаточне тамъ ширеи у его списанию обрящеть.

О сихъ бо Іесеохъ глаголаше нѣк'то отъ великихъ старець искусныи, у своемъ писаню причитая мнихомъ, яко, рече нижей, днесь слѣдъ таковое житие во иноцехъ обретается, яко бо прохожаху они: преложи бо ся, рече, божествен'ная во человѣческая, есть бо сокровени раби Богу, ихже миръ не вѣсть.

Сія кни́га сщ҃ннонника Іеке́та́дїа архїдїа́кона. Списа́на бы҃ в҃ монастыри С҃пра́сльско҃, ѿ нарожє҃а С҃на Бжїа. ѧфп҃го҃.

Напечатано по рукописи Императорской Публичной Библіотеки (I, 1, № 29).

---

[1] взятое въ скобки написано на полѣ [2] въ оригиналѣ описка: сутъ

БЕРЕСТЕЙСКІЙ СОБОРЪ И ОБОРОНА ЕГО.

СОЧИНЕНІЕ

ПЕТРА СКАРГИ

ВЪ ДВУХЪ ТЕКСТАХЪ: Польскомъ и Западно-Русскомъ [1].

‖(1 ненум.) **ОПИСАНЬЕ И ОБОРОНА**

СЪБОРУ РУСКОГО БЕРЕСТЕЙСКОГО,

въ року 1596, мѣсеца октебра, пристойне одъ старыихъ згромажоного *(здѣсь, на заглавномъ листѣ, помѣщена заставка).*

У Вильни. Року Божего нароженья 1597.

‖(об. 1 ненум.) Матѳей 18 [2]:

«Идѣже еста два или трие събрани во имя Мое, ту есмь посредѣ ихъ».

‖(2 ненум.) ПРЕДЪМОВА ДО ЧЫТЕЛЬНИКА.

Много речы естъ, чытельнику ласкавый, которыми Господь Богъ тыхъ нашыхъ часовъ церковь Свою, одъ еретыковъ утрапеную, потешыть [3] рачыъ. Однакъ две сутъ особливые: наворочене новыхъ панъствъ до веры християнъское а зодноченье стародавныхъ [4] християнъ. Абовѣмъ якь скоро ереси и розъмаитые блюзнеръства въ тыхъ нашыхъ краехъ повставати почали, обратилъсе Господь Богъ до поганъ, до Инъдии, до Япону, до Хины, то есть до таковыхъ людеи, которые еванъгелия светого николи не слышели, и оные черезь слуги Свое прылучывъ до одного стада Своего и одного пастыра, которого Онь преложылъ надъ овечъками Своими. О чомъ зъ нашою немалою потехою слышалисмо, коли тамътые королеве послы ‖(об. 2 ненум.) свое зъ великимъ набоженъствомъ до Рыму послали, абы послушенъство бискупу Рымъскому, яко на местъцу Христо-

[1] Польскій текстъ воспроизводится съ изданія 1610 года, въ Kazaniach Przygodnych; Западно-Русскій—съ единственнаго экземпляра, принадлежащаго Виленской Публичной Библіотекѣ, въ которомъ не достаетъ послѣдняго листка, но зато сохранился заглавный листъ и «предмова», непмѣющіеся въ Польскомъ изданіи 1610 года. См. Примѣчанія [2] ст. 20 [3] окончаніе неопредѣленнаго наклоненія на *-ть* объясняется вліяніемъ Польскимъ и служитъ доказательствомъ, что сочиненіе Скарги сперва появилось на Польскомъ языкѣ, съ котораго переводилось и передѣлывалось на Бѣлорусское нарѣчіе; впрочемъ изрѣдка встрѣчается и окончаніе—*ти* [4] неправильное употребленіе ъ вмѣсто ъ, по вѣроятности вслѣдствіе типографскаго недостатка, соблюдается при воспроизведеніи старопечатной брошюры, но не отмѣчается курсивомъ

вомъ въ церъкви Его седячому, отдали, року тисеча 585 марца дня третего. Зъ другое зась стороны: коли се старали еретыцы ересми своими не только многихъ въ костеле Латинъскомъ заразить, але и до Еремияша патрыярхи Царогородъского зъ Немецъ писали, обецуючы ему послушенъство, если бы на ихъ ересь зезволить хотелъ,—не допустилъ того Господь Богъ, абы се тое повэтре еретическое ажъ до Кгрецыи розъширило. Бо Иеремияшъ патрыярха остро ихъ строёовалъ писаньемъ своимъ зъ ереси ихъ. И потомъ патрыярха Александрейскій, взъбужоный отъ Господа Бога, зацное посельство до папы выправилъ, которымъ о зъедноченье съ костеломъ Рымъскимъ усилне просилъ и послушенъство вечное со всими овечками своими обецовалъ столицы Петра светого, року тисеча 595 генъвара дня 5.

Взгленулъ тежъ и на насъ Господь (3 ненум.) Богъ, въ полъночъныхъ и озибдыхъ сихъ краяхъ мешкаючыхъ, и розеръванье тое, которое злые люди межы костеломъ Кгрецъкимъ и Латинъскимъ зъ великою душъ людъскихъ згубою были учынили, до едности прывести рачыль. Што се стало року прошлого тисеча 596, въ Берестью, на сыноде Рускомъ, прыстойне собраномъ одъ его милости отца митрополита зъ инъшыми епископы своими. Которая речъ ижъ есть вечное памети годна, прыстояло, абы для ведомости посполитое въ друкъ подана была. Наперьвей ижъ есть речъ кройникъ и всихъ гисторий годна, бо не такъ съ промыслу людъского, якъ зъ рамене и зъ вшехмоцности Божеи станула,—о што се продъкове нашы не разъ кусили а до скутъку прывести не могли. Што они прагнули—намъ Господь Богъ справить рачыль. Потомъ ижъ противъниковъ милости и зъедноченя нещырость такъ есть велика, же, одъложывшы встыдъ и боязнь Божыю, лъживе справы сыноду того до ушью людскихъ (об. 3 ненум.) односятъ, ку огиде и зопсованью унии светое. Абы се тогды тому забечы могло, потреба было певне и кгруньтовне тотъ сынодъ описати. Тутъ тежъ абы и потомъкове нашы, которые по насъ будутъ, ведомость о томъ мели и жебы тежъ ведали, же нашыхъ часовъ люди таковые были, которые и Господа Бога зъ горячостью миловали, и о светую едность и зъгоду пилно се старали.

Мей же то за вдячный упоминокъ, чытелнику милый, а такъ тую книжку чытай, штобысь и самъ себе збудовать и другимъ добрую справу о томъ сыноде дати могль. Мейсе добре.

---

(382) SYNOD BRZEŚKI.

Zgromadzeni w imię Chrystusa Iezusa Pana y Boga naszego, — przewielebni oycowie: metropolit Kiiowski y Halicki y wszytkiey Rusi, Michał Rahoza; Hipacyus, prototron, Włodzimirski y Brzeski; Cyrillus Terlecki, exarcha, Łucki y Ostrowski; Hermohen, archiepiscop Połocki y Witepski; *Ion* Hohoł, Piński y Turowski; Dionizy Zbieroski, Chełmski

(1—a) СОБОРЪ БЕРЕСТЕЙСКІЙ.

Згромаженые воймя Исуса Христа Господа и Бога нашего,—превелебные отцове: митрополитъ Киевский и Галицкий и всея Руси, Михаилъ Рагоза; Ипатей, прототроний, Володимеръский и Берестейский; Кирылъ Терълецкий, екъсарха, Луцкий и Острозский; Гермогенъ, аръхиепископъ Полоцкий и Витебъский; Иона Гоголь, Пинъский и Туровъский;

y Bełski, władykowie (abo episcopi) [1] obrządku *Greckiego*,—w Brześciu na dzień synodu naznaczony 6 dnia oktobra, wedle starego kalendarza, roku P[ańskiego] 1596, maiąc przy sobie posły przeświętego oyca Klemensa Ośmego, papieża Rzymskiego, przewielebne oyce: Iana Dymitra Solikowskiego, arcybiskupa Lwowskiego; Bernata Macieiowskiego, Łuckiego; Stanisława Gomolińskiego, Chełmskiego, biskupy, — za pozwoleniem naiaśnieyszego Zygmunta Trzeciego, krola Polskiego y *Szwedzkiego etc.*, pana naszego miło[ściwego], y za wiadomością y pozwoleniem i. m. x. arcybiskupa Gnieznieńskiego, Stanisława Karnkowskiego, iako prymasa w tym krolestwie y nawyższego w duchowieństwie przełożonego,—

odprawiwszy zwyczayne modlitwy y wzywania Ducha Ś., dzień ieden do zaczęcia synodu na posły k. i. m. czekali, dla tego nawięcey, iż niektorzy panowie świeccy z wielką liczbą zbroynych, iako do woyny, przyiachawszy y czas synodu vprzedziwszy, postrachy y pogrożki oycom zgromadzonym czynili. Aż dnia drugiego, w dzień czwartkowy, ziechali się posłowie k. i. m.: oświecony Mikołay Chrysztof Radziwił, xiąże na Ołyce y Nieświeżu, woiewoda Trocki; iaśniewielmożny Leo Sapiha, kanclerz, y Dymitr *Ha*lecki, podskarbi w[ielkiego] x[ięstwa] L[itewskiego], starosta Brzeski. Ktorych przewielebni oycowie biskupi zaraz prosili, aby władzą krola iego m., z powinności swey, na ktorą posłani są, opatrzyli pokoy, iakoby bez rozruchow y wrzaskow y hukow y postrachow, (wolno) duchowne swoie sprawy odprawić mogli.

Деонисей Збирозский, Холмъский и Белзский, владыкове обряду *Рускою*,—въ Берестьи на день собору назначоный 6 дня октебра, водле старого календара, лета Божего 1596, маючы при собе послы пресветого отца *Климентия* 8, папы Рымского, превелебные отцы: Яна Димитра Соликовского, аръхепископа Львовского; Берната *Матеевъ*ского, Луцъкого; Станислава Кгомолинъского, Хелмъского, епископы,—за позволеньемъ наяснейшого Жикгимонта Третего, короля Польского и *великою князя Литовского*, пана нашого милостивого, и за ведомостю и позволенемъ его милости князя арцыбискупа Гнезненского, Станислава Карнъковского, яко прымаса въ томъ королевстве и навысшого въ духовенъстве преложоного,—

отправивши звычайные молитвы (об. 1) и възыванья Духа Светого, день одинъ до зачатья собору на послы короля его милости ждали, для того наболей, пжь некоторые панове светские съ великою личбою збройныхъ, яко до войны, прыехавши и часъ собору упередивши, пострахи и погрозки отцомъ згромажонымъ чинили. Ажъ дня другого, у четвергъ, зъехалисе послове короля его милости: освецоный Миколай Крышътооъ Радивилъ, княжа на Ольце и Несвижу, воевода Троцкій; ясневелможныи Левъ Сапега, канцлеръ, и Деметрый Халецкий, подскарбий (земский) великого княжства Литовского, староста Берестейский. Которыхъ превелебные отцове епископи заразъ просили, абы владзою короля его милости, съ повинности своее, на которую послани суть, опатрили покои, якобы безъ розъруховъ и гомоновъ и гуковъ и пострахов, духовные свое справы отправить могли.

[1] скобки, набранныя «жирнымъ» (черным) шрифтомъ, означаютъ то, чего не достаетъ въ томъ, или другомъ текстѣ, сравнительно

Nie mieszkaiąc ich m. panowie posłowie, z i. m. panem woiewodą Kiiowskim mowili, żałuiąc się na to, iż nad obietnice swoie, nad roskazanie krola i. m. y nad prośbę swoię, ktorą mało przedtym, śląc do Warszawy do k. i. m. pana Malińskiego, czynili, z taką gromadą ludzi woiennych y z taką kupą heretykow, ktorym żadnego mieysca na tym synodzie nie dano, y z taką liczbą popow prostych y mało rozumnych, więcey poddanych swoich, ktorzy do synodu nie należą,— przyiachali. Nakoniec przywiedli ludzie z sobą wywołane y postronne, wszytkiey rzeczy posp[olitey] podeyrzane, z obcych nieprzyiacielskich państw. Sprawuiąc się i. m. pan woiewoda Kiiowski y do pokoiu y zgodnego traktowania obietnicę vczynił, prosząc, aby się na kondycye spokoynego synodu namowili.

Z tym odszedszy, ich m. panowie posłowie do ich m. x. biskupow — o kondycyach pokoiu synodalskiego z nimi rozmawiali. Pułgodziny nie wyszło, gdy im dano znać, iż koło iakieś z swym marszałkiem, (od zgromadzenia ludzi rożnych religiy,) posły swoie do metropolita (z poselstwem) wyprawili, y (iuż ie) w domu oyca władyki Włodzimirskiego sprawowali. Szli zaraz ich m. panowie posłowie k. i. m. do metropolity y tam zastali one posły. A pytaiąc się, od kogo y z czym posłani są, dowiedzieli się, iż z karty czytali takie słowa, ktoremi metropolita ganili, iż z Rzymiany przestaie, iż (się z nimi nie porozumiawszy) synod złożył, (iż im do siebie przystępu

Не мешкаючы ихъ милость панове послове, зъ его милостью паномъ воеводою Киевъскимъ, (яко съ тымъ, который зъ великою громадою людей на тотъ сынодъ прыбылъ,) мовили, жалуючысе [(2—ав) на то, ижъ надъ обетъницу свою, надъ росказанье короля его милости и надъ прозбу свою, которую мало передъ тымъ, шлючи до Варшавы до короля его милости пана Малинского, чинили съ такою громадою людей военъныхъ и [1] въ вере розрозненыхъ, которые до того собору не належатъ, и жадного местьца на томъ соборе имъ не дано, кгдыжъ тотъ соборъ толко для людей Рымъское и Греческое веры зложонъ. Наконецъ прывелъ его милость люди зъ собою выволаные и посторонные, всей речи посполитой подойзреные, зъ обчихъ неприятелскихъ паньствъ. Справуючысе его милость панъ воевода Киевъский и до покою и до згодного трактованья обетницу учинилъ, просечы, абы се на конъдыцыи спокойного собору намовили.

Съ тымъ одъшедши, ихъ милость панове послове [2] до ихъ милости отцовъ архиепископовъ и епископовъ Рымъскихъ и Греческихъ—о порадку, якимъ способомъ спокойне зъ безпеченствомъ всихъ тотъ соборъ отправоватисе мелъ, зъ ними розмовляли. Полъгодины не вышло, кгды [(об. 2) имъ дано знать, ижъ (въ господе пана воеводы Киевского люди тые, которые зъ его милостью приехали,) коло якоесь учинивши и маршалъкомъ (собе пана Демяна Гулевича новохрщеньца обравшы,) послы одъ себе до митрополита выправили, и въ дому отца владыки Володимерского (тое поселъство зъ одповедми и погрозками) справовали [3]. Шли заразъ ихъ

[1] отсюда и до конца «точки» нѣсколько иное изложеніе, сравнительно съ Польскимъ
[2] въ подлинникѣ опечатка: «пословъ» [3] эта «точка» изложена нѣсколько иначе

nie dał,) niechcąc nic o tym synodzie wiedzieć, y posłuszeństwo metropolicie wypowiedaiąc, (czym mu gorszym) grozili, (to iest) wyklinaniem y złożenim z stolice metropolickiey. Co ‖(383) vsłyszawszy, ich m. panowie posłowie k. i. m. szli do i. m. pana woiewody Kiiowskiego, pytaiąc go, ieśli o tym poselstwie wie, y co za kartę tam czytano, y co metropolicie powiedziano? Przyznał się do wszytkiego, iż przy tymże stoi, y z wolą iego wszytko się działo.

Zatym żałować się na i. m. poczęli, iż kondycye spokoynego synodu namawiać przyzwolił, a synod wszystek poselstwem (takim) z strony swey rozrywa y onym pogardza; iż pierwey pogrożki władykom czyni, niżli sprawy słucha; iż sobie przeciwne schadzki czyni, zakazane prawem pospolitym, gdyż koła żadnego y marszałkow w nich czynić się nie godzi, iedno na porządnych seymikach; iż to iest z vbliżeniem dostoyności k. i. m., ktory posły swe tu wyprawił, aby marszałkami byli a pokoy synodu opatrowali; iż się wdaie w rzeczy duchowne człowiek świecki, synodmi rządząc, ktoremi y sam krol i. m. rządzić nie chce, ani się godzi, gdyż to iest samych duchownych własny sąd, nie iako na seymach, gdzie świeccy rzeczy świeckie odprawuią. A co naciężey y nagrubiey—iż metropolitę (z swemi towarzyszmi) chce składać y takie pogrożki czyni, czego się y krol i. m., ktory sam

милость панове послове короля его милости до отца митрополита и тамъ остали оные послы. А пытаючысе, отъ кого и съ чимъ послани суть, доведалисе, ижъ съ карты читали таковые слова, которыми митрополита ганили, ижъ зъ Рыляны единочитисе хочеть, ижъ на то соборъ зложилъ, не хотечи ничого о томъ соборѣ ведать, послушенство митрополиту выповедаючи, выклинаньемъ и зложеньемъ его зъ столицы митрополское грозили. Што услушавши, ихъ милость панове послове короля его милости, (съ подивеньемъ то прынявши, перво слали, а потомъ заразъ и сами) шли до его милости пана воеводы Кневъского, пытаючы‖(3—аг)се, если о томъ поселстве ведаеть, и што за карту тамъ читано, и яко митрополиту (и владыкомъ грожено и) отповедано? Прызналсе до всего, ижъ при томъ стоитъ, и зъ волею его все се деело.

Затымъ жаловатсе (панове послове) на его милость почали, ижъ, кондыцыи спокойного собору намавять позволивши, (тогожъ часу и тоежъ годины) соборъ весь поселствомъ зъ стороны своее розрываеть и онымъ погаржаеть: ижъ первей погрозки (митрополиту и) владыкомъ (зверхнимъ своимъ) чинить, нижли справы слухаеть; ижъ собе противные схажки чинить, заказаные правомъ посполитымъ, кгдыжъ кола жадного и маршалъковъ въ нихъ чинить се не годить, одно на порядныхъ соймикахъ (правомъ посполитымъ описаныхъ); ижъ то есть зъ уближенемъ достойности короля его милости, который послы свое тутъ выправилъ, абы маршалъками были а покой собору опатровали (и порадку догледали); ижъ се вдаеть въ речи духовные чоловѣкъ светский, соборъми хотечи рядити, которымъ и самъ король его ‖(об. 3) милость сим вовати не хочеть, ани се годить, ж

iest patronem y poławcą wszytkich władyctw, bez rozsądku duchownych nie waży. Co iest nie tylo przeciw Bogu, przeciw nauce chrześciańskiey, przeciw prawu, przeciw rozumowi, przeciw kanonom oycow świętych; ale y przeciw dostoyności k. i. m. Y inemi słowy do baczenia lepszego przywodząc i. m. pana woiewodę,—

ieszcze mieli nadzieię ich m. panowie posłowie, iż się miało do dobrego przywieść, gdy im też sam i. m. pan woiewoda słowną taką otuchę czynił. Y na tym on dzień czwartkowy strawili. W piątek zaś zeszli się y prosili ich m. panowie posłowie i. m. pana woiewody Kiiowskiego, aby mowić mogli z temi duchownemi y świeckiemi z iego strony, ieśliby ktorzy byli religiey Greckiey, spodziewaiąc się vpamiętania ich. Tedy z pośrzodku swego obrali niektore pany szlachty heretyckiey, aby z nimi ich m. panowie posłowie k. i. m. mowili. Y gdy się zeszli, prosili panowie posłowie, aby przy tym byli dwa władykowie, Przemyślki y Lwowski, ktore tam do siebie pociągnęli. Y przyszli obadwa z kiląnaście popow, y tamże taką namowę do nich czynili:

то есть самыхъ духовныхъ властный судъ (и справа), не яко на соймехъ, где (люди) светские речи светские отправуютъ. А што натяжей и нагрубей— ижь митрополита (и владыковъ зъ столицы ихъ духовное) хочетъ складать и такие погрозки чинитъ [1], чого и король его милость, который самъ есть подавцою и оборонцою всихъ владыковъ, безъ розсудку духовныхъ не важытсе. Што есть не толко противъ Богу, противъ науце хрестиянъской, противъ праву, противъ розумови, противъ канономъ отцовъ светыхъ [2]; але и противъ достойности короля его милости. И иными словы до баченя лепшого прыводечи его милость пана воеводу,—

ешче мели надею ихъ милость панове послове, ижъ се мело до доброго прывести, кгды имъ тежъ самъ его милость панъ воевода словъную такую отуху чинилъ. И на томъ тотъ день у четвергъ стравили. Въ пятницу зась, (бывъши ихъ милость панове [3] посълове первеи у ихъ милости князеи архиепископовъ и еписко(4)повъ,) шли (потомъ) до его милости пана воеводы Киевъского, абы мовить могли съ тыми людми, которые се пры его милости бавили, зъвлаща зъ людми вѣры Руское если бы которие были, сподеваючисе упаметанья ихъ [4]. На што (за домавяньемъсе пановъ пословъ) обрали съ того кола албо громады своее колку особъ светъскихъ, розныхъ вѣръ людей, абы зъ ихъ милости паны послы короля его милости мовили. А ихъ милость панове послове, прыводечи, ижъ тотъ соборъ на Кгреки и католики есть зложонъ, домовилисе того, же прышли до ихъ милости тамъ же въ господе пана воеводы Киевского съ тое избы, где

[1] опечатка: «чинить» [2] опечатка: «свѣтыхъ» [3] опечатка: «пановъ» [4] эта «точка» полнѣе изложена, сравнительно съ Польскимъ

NAMOWA POSŁOW KROLA I. M. DO ODDZIELONYCH W BRZEŚCIU, KTORZY SYNOD Ś[WIĘTY] ROZRYWAĆ CHCIELI.

«Iako wszyscy rozumni ludzie kochaią się w zgodzie y iedności, ktora iest wszytkiego dobrego matką, tak y krol i. m. rad był tey *nowinie*, ktorą do i. k. m. przed trzema laty od oyca metropolity y władykow wszystkich zgodnie, y od was dwu, od w. m., oycze władyka Lwowski, y od w. m., oycze władyka Przemyślki, iako podpisy ręku waszych własnych pokazuią, przyniesiona była: iż poddani k. i. m. Greckiey religiey ziednoczyć sie chcą z katholikami, y do głowy y pasterza kościoła wszytkiego przystąpić, odszczepieństwa y odstępstwa nowym Grekom y patryarchom Carogrodzkim daley pomagać niechcąc. Do czego krol i. m. żadnych im namow nie czynił, a daleko mniey, nikogoż żadnym y namnieyszym obyczaiem nie przymuszał. Lecz temu barzo rad był, iż takim ziednoczeniem wiary wielom się ludziom do zbawienia pomoc, y chwała się Boża rozszerzyć, y zgoda a iedność, ktorą krolestwa stoią, w państwach i. k. m. vmocnić się miała.

«Wiedział też o tym k. i. m., iż o taką iedność przed kiląnaście lat starał

тое коло учинили, обадва владыковѣ Премыслъский и Лвовский, маючи з собою сколконадьцатъ поповъ, до которыхъ ихъ милость панове послове з покою его милости пана воеводы Кіевского въ тые слова речъ учинили:

(об. 4) РЕЧЪ ПОСЛОВЪ ЕГО КОРОЛЕВСКОЙ МИЛОСТИ.

«Яко Панъ Богъ Всемогушчий есть початкомъ и зродломъ вшелякое згоды и милости, такъ богобойные розумные люди кохаютсе въ згоде и едности, которая есть всего доброго маткою. И король его милость [радъ] [1] былъ той *намове*, которая до его королевской милости передъ трема роки одъ отца митрополита и владыковъ всихъ згодне, и одъ васъ двухъ, одь в. м., отче владыко Лвовский, и одь в. м., отче владыко Премыслъский, яко подписы рукъ вашихъ властъныхъ показуютъ, прынесена была: ижъ подданые короля его милости Греческое веры зодночитсе хочуть съ католиками, и до головы и пастыра церкви всей [2] (вернутисе и) приступить, отшчепенства и отступъства новымъ Грекомъ и патрыярхомъ Царогородскимъ далей помагать не хотечи. До чого король его милость жадныхъ имъ намовъ не чинилъ, а далеко менш, никого жаднымъ и наменшимъ обычаемъ не примушалъ. Лечъ тому велми радъ былъ, (5—6) ижь такимъ зодноченьемъ веры многимъ се людемъ до збавенья помочь, и хвала се Божая розширить, и згода а едность, которою королевства стоятъ, въ панствахъ его королевское милости умоцнитсе мела.

«Ведалъ тежъ о томъ король его милость, ижъ о такую едъность передъ

[1] этотъ пропускъ отмѣченъ, по сравненіи съ Польскимъ текстомъ [2] въ подлинникѣ описка и опечатка: «всею», конечно подъ вліяніемъ Польскаго оригинала

się i. m. pan woiewoda Kiiowski, ktory tu z nami siedzi, v Grzegorza 13 papieża przez x. Possewina, aby się szczęśliwie wykonać mogła. Pomniał też na to, iż przodkowie k. i. m., krolowie Polscy, taką iedność iuż byli po concilium Florenckim w tych państwach vczynili; ktorą ochotnie, iako rzecz świętą y zbawienną, ożywić y odnowić ma sobie za wielką Panu Bogu y r[zeczy] [ospolitey] posługę. Y gdy daley rzeczy poszły, a posłowie oycow władykow z Rzymu się (384) wrocili,—prosił barzo pilnie iego m. pan woiewoda Kiiowski, y na seymie przeszłym, krola i. m. o ten synod teraźnieyszy, obiecuiąc do tey zgody pomoc. Co krol iego m. vczynił. Y gdy ieszcze nań odwłoki czasu prosił, y sam mieysce to y czas namienił, y z tego się k. i. m. wymowić nie raczył.

«А gdy czas ten nadchodził, posłał iego m. pan woiewoda, przed kilą niedziel, z inną szlachtą Wołyńską do krola i. m. pana Macieia Malińskiego y pana Ławryna Drywińskiego, dziękuiąc krolowi i. m. za złożenie synodu, a prosząc o te cztery rzeczy: 1. Naprzod, aby nikt zbroyno na ten synod y z ludźmi żołnierskiemi nie iachał, a pokoy y bespieczeństwo na nim dla wolności namow całe było. 2. Druga, aby każdemu tam wolno było przyiachać, choć rożnych wiar ludziom. 3. Aby tam na synodzie być mogł Nikifor Greczyn, ktory z Rożwanem w Wołoszech poimany, z więzienia Chociwskiego zamku vciekł.

колкунадцать лѣтъ стáралсе его милость панъ воевода Киевъский, который тутъ зъ нами седитъ, у Грегора Тринадцатого, папы Рымского, черезъ велебного отца Посевина, абы се щастливе выконать могла. Помънелъ тежъ на то, ижъ продкове короля его милости, короли Полские, такую едьность вже были по соборе Флерентейскомъ въ тыхъ панъствахъ учинили; которую охотне, яко речъ светую и збавенъную, ожывить и одновить маетъ собе за великую Пану Богу и речи посполитой послугу. И кгды далей речи пошли, а послове отцовъ владыковъ зъ Рыму се вернули,—просилъ пильне его милость панъ воевода Киевъский, и на сейме прошломъ, короля его милости о тотъ соборъ теперешьний, обецуючы (об. 5) до тое згоды пóмочы. Што король его милость кгволи его милости позволилъ. И кгды знову помъкненя часу далшого просилъ, и самъ местьце тое и часъ меновалъ, и то все король его милость, водлугъ жеданя его милости, позволить [1] рачилъ [2].

«А коли часъ тотъ надходилъ, посълалъ его милость панъ воевода, передъ колкомъ недель, з-инъшою шляхтою Волынскою до короля его милости пана Матея Малинского и пана Лаврына Дривинского, дякуючи королю его милости за зложенье собору, а просечы о тые чотыри речы: Першая: абы нихто збройно на тотъ соборъ и зъ людми жолнеръскими не ехалъ, а покой и беспеченъство на немъ для волности намовъ цело было. Другая: абы каждому тамъ волно было прыехать, хочъ розных веръ людемъ. Третяя: абы тамъ на соборе быть могълъ Никифоръ Гречинъ, который зъ Розваномъ во Воло-

[1] опечатка: «позволитъ» [2] послѣднія двѣ «точки» значительно отступаютъ отъ Польскаго текста

[illegible] synodzie, [illegible] walny [illegible] na pis- [illegible] da- [illegible] krola i. m. [illegible] k. i. m. [illegible] y dla tego [illegible] aby się wszytko [illegible] wolnością duchow- [illegible] Wtorey rzeczy [illegible] gdyż synod złożon [illegible] Grekom z katholikami, [illegible] uniwersale. Trzeciey także [illegible] odmawiał, oznaymuiąc, [illegible] Nikifor, iako do Wołoch Rożwa- [illegible] y z Turki się porozumiewał, [illegible] wszytkiego krolestwa y rze- [illegible] z ktorym zasiadać y [illegible] takie mieć żadnemu się nie go- [illegible] Czwartey także krol i. m. nie do- [illegible] daiąc znać, iż insza iest rzecz sy- [illegible] insza seym, na ktorym duchowne [illegible] mieysca, ani żadnych sądow nie [illegible]

«Temu wszystkiemu widzimy barzo nierządne sprzeciwienie. Bo ci, co prosili o synod, pierwey niżli się zaczął, synodu odstąpili, y nie wiemy, iakim duchem przyiachaliście tu, w. m., w takich pocztach pieszych y iezdnych, czegoście się sami zarzekli? Y podpis wasz, *to* iest szlachty Wołyńskiey, na ktorą tu patrzym, przez pana Malińskiego przyniesiony [1], vkazuiemy. Kogoż tym woyskiem straszyć chcecie? Iakoż słowu swemu y przystoyności dosyć czynicie? Na

шехъ поиманый, зъ везенья Хо[illegible] замъку утеклъ. Четвертая: [illegible] не згодили на соборе, абы се розницою на соймъ вальный [illegible] ный уда(6—бв)ть могли. На [illegible] писме, которое подъ печатью [illegible] дана имъ есть такая отправа [illegible] роля его милости. На першую [illegible] не толко королъ его милость зезво[illegible] але ее росказуеть, и для того [illegible] тамъ свое высылаетъ, абы се все [illegible] не, порядне, зъ беспеченъствомъ [illegible] соборъ отправилъ. Второе речи [illegible] зволилъ король его милость, кгдыжъ [illegible] боръ зложонъ есть на згоду [illegible] толко Грековъ съ католиками, за [illegible] иньшихъ веръ люди до собору не [illegible] лежатъ. Третее также прозбы королъ [illegible] милость отмовилъ, ознаймуючы, што [illegible] за Никифоръ, яко до Волохъ Розвалъ [illegible] привелъ, и съ Турки се порозумевалъ [illegible] на шкоду всего королевства и речи по- [illegible] сполитое, съ которымъ заседать и сполки [illegible] якие меть жадному (доброму зъ верныхъ [illegible] подъданныхъ его королевское милости) не годилосе. Четверътое также королъ его милость не допустилъ, даючы знать, ижъ инъшая (и розная) речъ есть соборъ, а иньшая соймъ, на которомъ духовные речи местьца ани жадъ(об. 6)ныхъ судовъ не мають.

«Тому всему видимъ вельми нерядное спротивенье. Бо тые, што просили о соборъ, первеи нижъ се зачалъ, собору отступили, и не ведать, якимъ духомъ и умысломъ приехали есте тутъ, в. мсть, въ такихъ почтахъ пешихъ и ездьныхъ, чогосте се сами зарекли? И подписъ *тутъ* есть васъ некоторыхъ шляхты Волынское, на которую тутъ смотрымъ, черезъ пана Малинъского прынесеный, указуемъ. Когожь тымъ войскомъ страшить хочете? Якожь слову своему и

[1] опечатка: przynie*sie*siony

namowę braterską, nie na woynę tuśmy nie ziechali; na synod, nie na nieprzyiacielskie granice; na zgodę, nie na zwady! Ieśli biskupy y władyki y ine duchowne odstraszyć chcecie od wolnego wotowania y sądow ich duchownych, tego wam nie dopuściem, a my pierwey za wielebne oyce nasze vmrzem! My, na słowo y prośbę waszę spuściwszy się, z pokorąśmy, iako do kościoła, przyiechali, wiedząc, iż na synody, gdzie Duch Ś[więty] rządzi, a wielebni y święci biskupi słudzy Boży zasiadaią, takiego vniżenia do nalezienia prawdy y pokoiu kościoła Bożego potrzeba. Lepiey wżdy było o to nie prosić, o czymeście nie myślili, a nas nie zawodzić, gdyście, o pokoy prosząc, iako na woynę przyiechali.

«Y dufaiąc swoiey gromadzie y gotowości, ani rozmawiaiąc, ani dysputuiąc, ani nakoniec pytaiąc, schadzkęście sobie y zaraz schismę y oddzielenie vczynili, y seymik niedozwolony przeciw prawu zebrali, marszałka na nim obieraiąc, a na zwierzchność krola i. m. nie pamiętaiąc, ktory tu nas na to posłać raczył, abyśmy, porządku y pokoiu przestrzegaiąc, vrząd marszałkowski odprawowali. Przypuściliście do siebie nie tylko roznych wiar ludzie, ale y ludzie wyvolane y na czci pokarane. A co ieszcze gorzey—tey gromady swey vczyniliście głową Nikifora Greczyna, tak podeyrzanego v krola i. m., ktory niedawno z więzienia vciekł, y o zdradę Korony wszytkiey, y porozumienie się z Turki y z inszemi nieprzyiacioły Koronnemi obwiniony iest; ktory sprośnie przeciw krolowi i. m. miedzy wami bluznił, czepристойности досыть чините? На намову братерскую, не на войну тутъ есмо ся зъехали; на соборъ, не на непрыятельские границы; на згоды, не на звады! Если бискупы и владыки и иные духовные отстрашить хочете одъ волного вотованья и судовъ ихъ духовныхъ, того вамъ не допустимъ, а мы первей за велебные отцы наши горла наши положить готови есмо! Мы, на слово и прозбу вашу спустившисе, съ покорою есмо, яко до церкви Божое, приехали, ведаючы, иж на соборы, где Духъ Светый спра(7—6г)вуеть, а велебъные и светые [1] епископи слуги Божие заседаютъ и рядятъ, такого унижены до найденя правды и покою церкви Божие потреба. Лепей вжды было о то не просить, о чомъ есте не мыслили, а короля его милости и насъ не заводи́ть [2], кгдыжъ есте, о покой просечы, яко на войну приехали.

«И дуѳаючы своей громаде и готовости ани [3] розмовляючы, ани дыспутуючы, ани наконецъ пытаючи, схажку есте собе и заразъ расколъ и одделенье учинили, и сеймикъ недозволеный противъ праву зобрали, маршалка на немъ обираючы, а на звирхность короля его милости не наметаючы, который тутъ насъ на то послать рачилъ, абы есмо порадку и покою перестерегали, урядъ маршалъковский одправовали. Прыпустили есте до себе не толко розныхъ вѣръ люди, але и люди выволаные и подо[й]зреные. А што еще горей—тое громады своее учинили есте головою Никиѳора Гречина, такъ подойзреного у короля его милости, который недавно зъ везенья утеклъ, и о зраду Коруны всее, и по(об. 7)розуменьесе съ Турки и з-ыныими непрыятелы Корунъными обвиненый есть; который спросне противъ королю его

[1] опечатка: «свестые» [2] опечатка: «заводить» [3] опечатка: «ане»

vrzędu turbo-
więcey, niźli
mias patry-
odmieniać
o prosił.
będąc,
y nie
k. i.
ecie?
drugie

, metropo-
kładziecie!
ności chrze-
niki się poroz-
Carogrodzkiego
dostoieństwa y
Ieśli to grzech
miłość chrześciańską
cioła Chrystusowego
zom do zbawienia po-
płata y cnota wielka bę-
miedzy bracią siać, suknią
rozdzierać, iedność vczniow
y wszytkiego złego za niezgo-
ną być! To wy sobie podobno
A co na świecie Bogu milszego,
y rzeczom posp. pożyteczniey-
może, iako iedność, zgoda y
lna?! A ona zwłaszcza, ktorą
tus testamentem Swoim zalecił
, y pogroził, ieśli iey mieć
n, abyśmy się vczniami Iego
Nie może być zwany ani chrze-
ani vczniem Chrystusowym,
dy y iedności ciała y kościoła
ego vcieka, abo się o nię,
, nie stara.

katholicy, czemuśmy wam tak
o ziednoczenie z nami tak
na swe starsze gniewacie?
z heretyki ziednoczyli, y do

и обороньца. Хто бы ихъ безъ его ведомости и порядного ура*д*у турбовать хотелъ, моць бы собе болшую, нижли королевъскую, причиталъ. Еремия патриярха, коли тутъ былъ, а владыкъ от(об. 8)-менятъ хотелъ, дозволенья короля его милости о то просилъ. А в. мсть, поддаными его королевское милости будучи, такъ се упорне на зверхность короля его милости торгать и владыки складать, и жадное барвы моцы духовное не маючи, хочете? Паметайте, на што се заводите и другихъ пры собе!

«Великие на старшихъ своихъ, митрополита и владыки, грехи кладете! Згоды, прави, хотять и едности християнское ишчуть, зъ Латинъниками се порозумеваютъ, патрыярху Царогородъского опушчаютъ, и для того достоенъства и местьца свое тратятъ. Если то грехъ незгодные еднать, милость християнскую споивать, покой костела и церкви Хрыстовы умоцнять, и душамъ до спасенья помагать,—тогды отплата и цнота великая будеть ростырки межы братьею сеять, рызу Христову роздирать, едность учневъ Его торгать, и всего злого за незгодою прычиною быть! Тое вы собе подобно хвалите. А што (9—в) на свете Богу милшого, и людемь и речи посполитой пожитечнейшого быть можеть, яко едность, згода и милость спольная?! А оная звлаща, которую намъ Христосъ тестаментомъ Своимъ залецилъ и росказалъ, и погрозилъ, если ее метъ не будемъ, абысмо ся учнями Его не звали. Не можеть быть званый ани хрестияниномъ, ани учнемъ Хрыстовымъ, хто отъ згоды и едности тела церкви Хрыстовы утекаеть, або се о нее, где можетъ, не стараеть.

«А мы, католики, чымъ есмо вамъ такъ брыдъки, ижь о зъедноченье зъ нами такъ се велми на своихъ старшихъ гневаете? Кгды бы се зъ геретыки зъедно-

goby mu żaden z w. m. cierpieć nie miał.

«Przetoż ta schadzka wasza nie tylo synodem się zwać nie może, ale ani seymikiem szlacheckim, na ktorym się z pozwoleniem krola i. m. zbieraią; y zwać się inaczey nie może, iedno sprzeciwieniem vrzędom, od Boga postanowionym, y samym nieposłuszeństwem. ‖(385) Ktory grzech do bałwochwalstwa pismo ś. przyrownywa. Metropolit synod złożył, nie Nikifor, ani Bałaban, ani Kopystyński! Nie w domu, heretyctwem pomazanym, ale w cerkwi abo w kościele synodom mieysca są! Wzgardziliście przełożonemi swemi duchownemi, wam od Boga danemi, y przez posły swoie posłuszeństwo im wypowiadacie, y onych z stolice y dostoieństw ich składacie! Skąd taką moc kościelną y krolewską przywłaszczać sobie możecie? Ludzieście zacności świeckiey, iako y my! Żadney kapłańskiey mocy y iurisdycyey, bez vporu wielkiego y zuchwalstwa, przywłaszczać sobie nie możecie. Synod iest własny duchownych sądow trybunał, na ktorym świeckie (żadne) y krolewskie nakoniec dostoieństwo władzy żadney nie ma. Y iakośmy słyszeli, iż wasz Grecki ś. Athanasius cesarza Constancyusa, ktory się w sądy synodalskie biskupie wdawał, antychrystem nazwał, gromiąc go, aby swe miasta y zamki y krolestwa rządził, a w sprawach, kapłanom od Boga poruczonych, żadnego sobie sądu nie przyczytał. A ieśli to mowił wszytkiego świata monarsze,—co by mowił ktoremu z w. mci?

«Sam krol i. m. władyki podaie, iako nawyższy ich patron. Ktoby ie bez iego

милости межи вами блюзнилъ, чого бы ему жаденъ зъ в. мсти терпеть не мелъ.

«Претожъ тая схажка ваша не толко соборомъ се звать не можетъ, але ани сеймикомъ шляхетскимъ, на которомъ се съ позволеньемъ короля его милости збираютъ; и зватсе иначей не можетъ, одно спротивеньемъ урядомъ, отъ Бога постановенымъ, и самымъ непослушенствомъ. Который грехъ до балвохвалства писмо светое прыровнываетъ. Митрополитъ соборъ зложилъ, не Никифоръ, ани Балабанъ, ани Копыстинский! (Не въ господáхъ,) не въ дому (шыньковномъ, або) геретыцствомъ помазанымъ, але въ церкви або въ костеле соборомъ местьца суть! Възгордили есте преложоными своими духовными, вамъ отъ Бога даными, и черезъ послы свое послушенство имъ выповедаете, и оныхъ зъ столицы и достоенствъ ихъ складати важитесе. Откуль такую власть церковъную и ко‖(8)ролевскую прывлашчать собе можете? Люди есте зацности светъское, яко и мы! Жадное духовное моцы и владности, безъ упору великого и зухвалства, привлашчать собе не можете. Соборъ есть власный духовныхъ судовъ трыбуналъ, на которомъ свецкое и королевское наконецъ достоенство (до становеня) владзы жадное не маетъ. И яко есмо слышели, ижъ вашъ Греческий светый Аѳанасей цесара Констанцыуша, который се въ суды соборовые епископие (sic) вдавалъ, анътихристомъ[1] назвалъ, громечи его, абы свое места, замъки и королевъства рядилъ, а въ справахъ, свещенникомъ отъ Бога поручоныхъ, жадного собе суду не причиталъ. А если то мовилъ всего света монарше, што бы мовилъ которому зъ в. м[с]ти?

«Самъ король его милость владыки подаетъ, яко навысший ихъ подавца

[1] опечатка: «азитихристомъ»

wiadomości y porządnego vrzędu turbować chciał, moc by sobie więcey, niżli krolewską, przyczytał. Hieremias patryarcha, gdy tu był, a władyki odmieniać chciał, dozwolenia k. i. m. na to prosił. A w. m., poddanemi krola i. m. będąc, y żadney barwy mocy duchowney nie maiąc, tak się vpornie na regalia k. i. m. targać y władyki składać chcecie? Pamiętaycie, na co się zawodzicie y drugie przy sobie!

«Wielkie na starsze swoie, metropolita y władyki, grzechy kładziecie! Zgody, prawi, chcą y iedności chrześciańskiey szukaią, z Łacinniki się porozumiewaią, patryarchę Carogrodzkiego opuszczaią, y dla tego dostoieństwa y mieysca swoie tracą. Ieśli to grzech niezgodne iednać, miłość chrześciańską spaiać, pokoy kościoła Chrystusowego vmacniać, y duszom do zbawienia pomagać,—toć odpłata y cnota wielka będzie rosterki miedzy bracią siać, suknią Chrystusową rozdzierać, iedność vczniow Iego targać, y wszytkiego złego za niezgodą przyczyną być! To wy sobie podobno chwalicie. A co na świecie Bogu milszego, y ludziom y rzeczom posp. pożyteczniey-szego być może, iako iedność, zgoda y miłość spolna?! A ona zwłaszcza, ktorą nam Chrystus testamentem Swoim zalecił y roskazał, y pogroził, ieśli iey mieć nie będziem, abyśmy się vczniami Iego nie zwali. Nie może być zwany ani chrześcianinem, ani vczniem Chrystusowym, kto od zgody y iedności ciała y kościoła Chrystusowego vcieka, abo się o nię, gdzie może, nie stara.

«A my, katholicy, czemuśmy wam tak brzydcy, iż o ziednoczenie z nami tak się barzo na swe starsze gniewacie? Gdy by się z heretyki ziednoczyli, y do

и обороньца. Хто бы ихъ безъ его ведомости и порядного ура*д*у турбовать хотелъ, моць бы собе болшую, нижли королевъскую, причиталъ. Еремия патриярха, коли тутъ былъ, а владыкъ от|менятъ хотелъ, дозволенья короля его милости о то просилъ. А в. мсть, поддаными его королевское милости будучи, такъ се упорне на зверхность короля его милости торгать и владыки складать, и жадное барвы моцы духовное не маючи, хочете? Паметайте, на што се заводите и другихъ пры собе! (об. 8)-

«Великие на старшихъ своихъ, митрополита и владыки, грехи кладете! Згоды, прави, хотять и едности християнское ишчуть, зъ Латинъниками се порозумеваютъ, патрыярху Царогородъского опушчають, и для того достоенъства и местьца свое тратятъ. Если то грехъ незгодные еднать, милость християнскую споивать, покой костела и церкви Христовы умоцнять, и душамъ до спасенья помагать,—тогды отплата и цнота великая будеть ростырки межы братьею сеять, рызу Христову роздирать, едность учневъ Его торгать, и всего злого за незгодою прычиною быть! Тое вы собе подобно хвалите. А што |(9—в) на свете Богу милшого, и людемь и речи посполитой пожитечнейшого быть можеть, яко едность, згода и милость спольная?! А оная звлаща, которую намъ Христосъ тестаментомъ Своимъ залецилъ и росказалъ, и погрозилъ, если ее метъ не будемъ, абысмо ся учнями Его не звали. Не можеть быть званый ани хрестияниномъ, ани учнемъ Христовымъ, хто отъ згоды и едности тела церкви Христовы утекаеть, або се о нее, где можетъ, не стараеть.

«А мы, католики, чымъ есмо вамъ такъ брыдъки, ижь о зъедноченье зъ нами такъ се велми на своихъ старшихъ гневаете? Кгды бы се зъ геретыки зъедно-

... karać ... ka- ... Oni ... karać o ... im sa- ... pasterze, ... wy pod- ... Pan Bog ... ako starszych,

... wróćcie się do ba- ... temu synodowi nie ... tych schadzek niepo- ... podźmy wszyscy ... słuchaymy, iako o zbawieniu ... naszy radzić będą! Oni za ... Bogu dadzą, a my się na ... omylim; bo maią przy sobie ... od Chrystusa nauczyciela y ... prawdy Ducha Ś.; maią oyca ś., ... wszytkiego świata, y Piotra ś. ... sławienstwo y zwierzchność; maią ... y vczone biskupy; maią starożyt- ... Greckich doktorow y wszytki[e] ... prawdy! Nie rozumieycie, abyśmy ... tu na stanowienie nowey wiary ... chali, aby co nowego dziać się tą ... miało. Żadney odmiany od starego Greckiego y Łacińskiego kościoła nie wnosim. Zgody chcemy, miłości chcemy!

«A wy, mizerni dwa władykowie, y popowie wszyscy! Iako swego złego nie widzicie? Iako się z heretyki kupicie, y w ich nie tylo radzie przeciw pismu y woley Bożey siedzicie, ale rządow ich y

Греческую релию умоцняютъ, такою едностью ничого не одменяючи, ани въ вѣре светыхъ отцовъ Грековъ старыхъ, ани въ церемонияхъ и службе церковной, и звычаяхъ набожныхъ церъкви Въсточное?! Якожъ ихъ о то карать хочете, а сами о свои одступства караня жадъного терпеть не хочете?! Они сутъ старшие ваши, ‖(об. 11) они бы васъ карать о злую науку и ереси мѣли. Бо имъ самымъ тое злецоно есть. Они сутъ пастыри, а вы овъцы; они преложоные, а вы подданные. Зъ ихъ устъ науку вамъ Панъ Богъ брать и послушными быть, яко старшихъ, росказалъ.

«Претожь просимъ: верънѣтеся до баченя и розуму, а тому собору не перешкажаючы, и тыхъ схажокъ непорядъныхъ занехавъши, пойдимо вси до церъкви, (где епископи и инъшие духовъные слуги Божие убрани сутъ,) слухаймо, яко о збавеню нашомъ старшие наши радити будутъ! Они за насъ личбу Пану Богу дадутъ, а мы се на ихъ науце не омылимъ; бо маютъ при собѣ обецаного [1] одъ Христа научителя и мистра правды Духа Светого; маютъ отца светого, пастыра всего свѣта, и Петра светого благословенство и звирхность; маютъ светые и учоные епископы; маютъ старожитность Греческихъ учителей и вси выводы правды! Не розумейте, абы есмо се тутъ на становене новое вѣры зъехали, абы што нового дѣетъсе тою униею мело. Жадное отмѣ‖(12)ны отъ старого Греческого и Латинского костела не вносимъ. Зъгоды хочемъ, милости хочемъ!

«А вы, мизеръные два владыкове, и попове вси! Яко своего злого не видите? Яко се зъ геретики съвокупляете, и въ ихъ не толко раде противъ писму и воли Божой седите, але рядовъ ихъ и

[1] опечатка: «обецаноного»

amow słuchacie y posłuszeństwo im iebacznie oddaiecie? Niechcąc starszych rawowiernych słuchać, błędnikow słuchacie: słusznym skaranim Boskim, gdy prawdy nie prziymuiąc, fałszom wiarę daiecie. Wielkie z nich macie przyiacioły, ktorzy wam w samym Nowogrodzkim woiewodztwie, iako wiadomość iest, sześć set y pięćdziesiąt cerkiew y służbę Bożą w nich spustoszyli! Gdzie od sześci set y daley domow szlacheckich religiey Greckiey ledwie szesnaście abo coś mniey zostało, ktorzy heretyckiey nowochrzczeńskiey zarazy vszli! Teraz się synami waszemi y posłuszniki zowią. Ale gdy ich spytacie, iako wierzą, gdzie się spowiadaią y sakramenta prziymuią, zęby wam wilcze vkażą, y do końca was y owce wasze rosproszą. O, ślepoto wasza! Tymeście przychylnieyszy, ktorzy was y wiarę waszę y kościoły wasze gubią; a od tych vciekacie, ktorzy wam wszytkiego wcale dochować y obronę spolney pomocy dać ofiaruią!

«Lecz y was, cne rycerstwo, żałuiemy, iż tak wielki grzech swoy przeciw Bogu y pomazańcu Iego popełniacie, nieposłuszeństwem się ku *panu swemu* mażecie, rosterki miedzy bracią sieiecie, zgody y miłości nieprzyiacioły się być pokazuiecie, o prawdzie się y drogach zbawiennych pytać nie chcecie, duchownemi swemi gardzicie, synody rozrywacie, na krola y mandaty iego nie dbacie!! Iako to ma być odpuszczono?! Pewnie Pan Bog na was pomstę włoży; a, Boże, by nie taką, w ktorey y my w grzechach waszych vwich*ł*ani zostaniem. Lecz się oświadczamy Tobie, Boże nasz, iżeśmy

намовъ слухаете и послушеньство имъ небачне отдаете? Не хотечи старыхъ и правовѣрныхъ слухать, блудныхь слухаете: слушнымъ скараньемь Божимъ, кгды правъды не приймуючи, ѳалшомъ вѣру даете [1]. Великие зъ нихь маете приятелы, которые вамъ въ самомъ Новъгородскомъ воеводъстве (и въ митрополии), яко вѣдомость естъ, шесть сотъ и пятдесятъ церквей и службу Божую въ нихъ спустошили! Где отъ шести сотъ и далей домовъ шляхетскихъ релии Греческое ледве шеснадцать (sic) [2] альбо штось менъшъ зостало, которые геретицкое новокръщенъское заразы ушли! Теперъ се сынами вашими и послушъники зовутъ. Але коли ихъ спытаете, яко вѣрятъ, где се споведаютъ и сакраменъта прий(об.12)муютъ, зубы вамъ волчые укажутъ, и до конъца васъ и овъцы ваши роспорошатъ. О, слепото ваша! Тымъ есте прихилнейшие, которые васъ и веру вашу и церкви ваши губятъ; а одъ тыхъ утекаете, которые вамъ всего въцѣле доховать и оборону споль̀ное по́мочи дать [3] ооеруютъ!

«Лечъ и васъ, цное рыцеръство, жалу́емъ, ижъ такъ великий грехъ свой противь Богу и помазанцу Его поповняете, непослушенъствомъ се ку *Пану Богу* мажете, ростырки межи братею сѣете, згоде и милости неприятельми се быть показуете, о правъде и дорогахъ збавенныхъ пытатсе не хочете, духовными своими горъдите, съборы розърываете, на короля и манъдаты его не дбаете!! Яко то маетъ быть отпущоно?! Певне Пань Богъ на васъ помъсту вложитъ; а, Боже, бы не такую, въ которой и мы въ грехахъ вашихъ увикланые зостанемъ. Лечъ се освет-

[1] опечатка: «даесте» [2] *т* пропущено подъ вліяніемъ Польскаго текста [3] опечатка: дать»

krwie waszey y zguby niewinni; a ile z nas było, vrząd k. i. m. odprawuiąc, braterskie vpominaniem y rozumnymi wywody wiedziem was do miłości y zgody kościoła Bożego, w ktorym zbawienie swoie wieczne opa|(387)trzcie, do dobrego y całości rzeczyp., ktora nawięcey zgodą y miłością sąsiedzką stoi, pomoc wielką dacie, w ktorey sami siebie y domy swe y dziatki swoie przy Boskim błogosławieństwie zachowacie. Patrzcie, abyście temi rosterkami swemi seymow nie zatrudniali, a do obrony przeciw mocy Tureckiey, ktora nad nami wisi, przeszkod nie czynili, abyście w niewolą pogańską, z odszczepieńcy Greki y z inemi heretyki, nie wpadli».

чаемъ Тобѣ, Боже нашъ, ижъ есмо крови вашое и зъгубы невинъни; иле зъ насъ было, урядъ короля |(13—г) его милости отправуючы, братерскимъ упоминанемъ и розумными выводы ведемъ васъ до милости и згоды церъкви Божое, въ которой спасене свое вечъное огледаете, до доброго и целости речи посполитое, которая наболей згодою и милостью суседъскою стоитъ, помочь великую дасте, въ которой сами себе и домы свое и детки свое при Божскомъ благословенъствѣ заховаете. Смотрите, абы . есте тыми ростыръками своими соймовъ не затрудъняли, а до обороны противъ моцы Турецкое, которая надъ нами виситъ, перешкодъ не чинили, абы есте въ неволю поганъскую, зъ отщепенъцы Греки и з-инъшими геретыки, не упали».

Poty słowa ich m. panow posłow.

A gdy rzecz taką swoię skończyli ich m. panowie posłowie k. i. m. spodziewali się, iż ie na dysputacyą o iedności kościelney, iako iest potrzebna do zbawienia, wyciągnąć mogli. Y dla tego przyzwali kaznodzieię krola i. m. x. Skargę, o ktorego sami krola i. m., aby na ten synod posłany był, prosili, y towarzysza iego (x. Iusta Raba),—ktore przy sobie mieli. Lecz oni żadney dysputacyey czynić nie chcąc, ani sprawy o sobie daiąc, prosili, aby się tylo rozmowić mogli, co by posłom krola i. m. za odpowiedź dać mieli. Tegoż wieczora dali taką odpowiedź z koła onego posłom k. i. m., iż to około ziednoczenia kościoła Greckiego z Łacińskim wielkie są rzeczy y głębokie, a v nich głowy są miałkie: wdawać się w *niwecz* nie chcą. «Kusili się, prawi, o to wielcy krolowie

Потуль слова ихъ милости пановъ пословъ.

А кгды речъ свою такую сконъчили, ихъ милость панове послове, сподеваючисе, ижъ ихъ на дысмутацыю |(об.13) о едности церъковъной, яко есть потребъная до збавенья, вытегнути могли, и для того призвали казнодѣю короля его милости велебъного отца (Петра) Скаргу, о которого сами короля его милости, абы на тотъ соборъ посланый былъ, просили, и товариша его, которого при собе мѣли. Лечъ они жадное диспутацыи чинить не хотели, ани справы о собе даючы, просили, абы се только розъмовить могли, што бы послом короля его милости за отповѣдь дать мѣли. Тогожъ вечора дали такую отповедь съ кола оного послом короля его милости, ижъ то около зъедноченья церкви Греческое зъ Латинъскимъ костелом

a dowieść nie mogli, y my temu dosyć nie vczynim». Ty były słowa ich.

Zwątpiwszy ich m. panowie posłowie o wszytkiey dobrey woley (zgromadzonych) onych (y) oddzielonych, iż zgoła zgody y miłości, od Boga roskazaney y od Pana Iezusa Chrystusa na testamencie odkazaney, czynić, ani się wdać w *nic* nie chcieli (bo wszytko tam Aryani, nowochrzczeńcy y inszy heretycy byli y oni rządzili; ledwie kilku nieodstępnych prawych Greckiey religiey ludzi szlacheckich naleść się miedzy nimi mogło),—nazaiutrz w sobotę ich m. panowie posłowie vpomnieli biskupy y władyki, aby swe czynili, na co ie Pan Bog zebrał, na onę się stronę więcey heretycką, niżli Grecką, nie oglądaiąc. Y zaraz ich m. x. biskupi y władykowie, vbrani w swoie infuły y kościelne y czci godne vbiory, z wielkim nabożeństwem y miłością Chrystusowey zgody, y kościoła iego iedności zapaleni, z inemi duchownemi, protopopami y popami, archimandryty y humienami, tegoż Ducha pełnemi, weszli do cerkwie ś. Mikołaia, wszytkim ogłosiwszy przez dzwony y głosy, z wielką liczbą panow świeckich y ludu pospolitego, y tam modłę spolną P. Bogu y pokłon pokorny oddawszy, a o zgodę y iedność chrześciaństwa prosiwszy, mieysca swoie zasiedli, po iedney stronie posłowie papiescy y krolewscy, po drugiey metropolit z władykami. Y wystąpił wielebny Hermogen, archiepiscop Połocki, maiąc list na pargaminie (podpisany y pieczętowany, na ktory się spolnie wszyscy namowili y zgodzili. Wstąpiwszy na wyższe mieysce), czytał głośną y znaczną mową w te słowa:

ликие суть речи и глубокие, а у нихъ головы суть мѣлъки: вдаватсе въ *них*ъ не хочутъ. «Кусилисе, дей, о то великие королеве, а довести не могли, и мы тому досытъ не учинимъ». Тые были слова ихъ.

Звонтъпивши ихъ милость панове послове о всей доброй воли оныхъ отделеныхъ, ижъ згола зъгоды и едности [1], отъ Бога росказаное и одъ ‖(14—гв) Господа Исусъ Христа на тестаменъте отказаное, чинить, ани се вдавать въ *нее* не хотели (бо все тамъ Арыяни, новохръщенъцы и инъшые геретыки были и они рядили; ледве колько неотступныхъ правыхъ Греческое релии людей шляхетскихъ найтисе межи ними могло),—назавътрее ихъ милость панове послове въ суботу упоменули аръхиепископы и владыки, абы то чинили (и кончыли), на што ихъ Панъ Богъ зобралъ, на оную се сторону большей геретицкую, нижли Греческую, не огледаючи. И заразъ ихъ милость (князь аръцыбискупъ митрополить,) князи бискупи и владыкове, убраные въ свое инъѳулы (або и митри) и церъковъные чести годъные уб*ири*, зъ великимъ набоженствомъ и милостью Христовое згоды, и церъкви Его едности запаленые, зъ иными духовными: аръхиманъдриты, игуменами, протопопами и (инъшими) свещенъниками, тогожъ (Светого) Духа полъными, вошли до церъкви светого Миколы, всимъ ого‖(об. 14)лосивъши черезъ звоны и голосы, (не мней и стороне противной черезъ послы ознаймивъши,) зъ великою личьбою пановъ светъскихъ и люду посполитого, и тамъ молитвы спольные Пану Богу и поклонъ покоръный отдавъши, а о згоду и едъность християнъства просивъши, местца свои засели, по одной стороне послове папежские и королевьские, по

[1] опечатка: «едъости»

List vnieY świętey.

«W imię Boga w Troycy iedynego, na cześć y ś. chwałę Iego, y ludzkiego zbawienia a wiary ś. chrześciańskiey katholickiey wzmocnienie y podwyższenie.

«Wszytkim, ktorym to wiedzieć będzie należało. My, w Bogu na synodzie porządnym w Brześciu Litewskim, roku P. 1596, dnia 9 miesiąca oktobra, wedle starego kalendarza, w cerkwi ś. Mikołaia zebrani, metropolit y władykowie obrzędu Greckiego, niżey podpisani, oznaymuiem na wieczną pamiątkę:

«Iż my, bacząc, iako monarchia kościoła Bożego w Ewangeliey y vsty Pana y Boga naszego Iezusa Chrystusa fundowana iest, aby na iednym Pietrze, iako opoce, kościoł Chrystusow mocnie stoiąc, od iednego rządzony y sprawowany był; aby v iednego ciała iedna głowa, w iednym domu ieden gospodarz y szafarz obrokow Bożych nad czeladką postawiony, rząd *y* dobr*e* wszytkich obmyślał, y tak ten rząd kościoła Bożego, od czasow apostolskich zaczęty, trwał po wszytkie wieki, iż wszytkie patryarchiie do iedn*ego* się potomka Piotra ś., papy Rzymskiego, zawżdy w nauce wiary y w braniu mocy duchowney, y w sądach biskupich y appellacyach vciekali. Iako się to z soborow y kanonow abo prawidł oycow świętych pokazuie, y nasze Słowieńskie pisma, z Greckich zstarodawna przełożone, dostatecznie to w

Листъ уніи святое.

«Въ имя Бога въ Тройцы единого, на честь и светую хвалу Его, и людского спасенья а вѣры християнъское католическое възмоцненье и подъвышенье.

«Всимъ, которымъ то ведать будетъ належало. Мы, о Бозе на соборе порядъномъ въ Берестьи Литовъскомъ (15—гг), лѣта Божего тисеча пятсотъ деветдесятъ шостого, дня девятого октебра, водле старого каленъдару, въ церкви светого Миколы зобраные, митрополитъ и владыки обряду Греческого, нижей подъписаные, ознаймуемъ на вѣчную памятку:

«Ижъ мы, бачечы, яко монархия церъкви Божое въ Еванъгелии и усты Господа и Бога нашого Исуса Христа фунъдована естъ, абы на одномъ Петре, яко опоце, церковъ Христова моцней стоячы, отъ одного ряжона и справована была; абы у одного тѣла одъна голова, и въ единомъ дому одинъ господаръ и шафаръ оброковъ Божихъ надъ челядъкою постановеный, рядъ добр*ый* всехъ объмышляль, и такъ тотъ рядъ церъкви Божое, отъ часовъ апостольскихъ зачатыи, тръвалъ по всѣ веки, нижъ вси патриярхии до едъ*ности* потомъка Петра светого, папы Рымъского, завжды се въ науце вѣры и въ бранью моцы духовъное, и въ судахъ епископихъ и въ апеляцыяхъ утекали. Яко се то зъ соборовъ и канонов або правиль отцовъ (об. 15) светыхъ показуетъ, и нашие Словенъские пи

[1] опечатка: «велебнный»

prawidłach oycow świętych oznaymuią; y starzy święci oycowie Wschodney cerkwie to świadczą, ktorzy tę Piotra ś. stolicę y zwierzchność a władzą iey nad biskupy wszytkiego świata znaią.

«Nie mniey też Carogrodzcy patryarchowie, od ktorych ta strona Ruska wiarę świętą wzięła, tę zwierzchność stolice Rzymskiey Piotra ś. dłu‖(388)go znali, y iey podlegali, y od niey błogosławieństwo brali. Od ktorey wielekroć odstępowali, ale się zaś z nią iednali, y do posłuszeństwa *iey* wracali; a ostatnie na concylium abo soborze Florenckim roku P. 1439, przez Iozefa patryarchę y cesarza Carogrodzkiego Iana Paleologa, zupełnie się do tego posłuszeństwa wrocili, wyznawaiąc, iż Rzymski papa oycem iest y mistrzem y sprawcą wszytkiego chrześciaństwa, y prawym Piotra ś. następnikiem. Na ktorym też Florenckim soborze był nasz Kiiowski y *wszey* Rusi metropolit Isydorus, ktory to ziednoczenie patryarchiey Carogrodzkiey y wszytkich kościołow, do niey należących, przyniosł, y te kraie Ruskie w tymże posłuszeństwie y zwierzchności kościoła Rzymskiego vtwierdził. Dla czego krolowie Polscy, a mianowicie Władysław, krol Polski y Węgierski, y inni dali przywiley duchowieństwu obrządku Greckiego, ktorym na walnym seymie wolności im kościoła katholickiego Rzymskiego nadali. Od ktorego ziednoczenia kościelnego, gdy Carogrodzcy patryarchowie zaś odstąpili, a za taki *srogi* grzech odszczepieństwa y rozerwania iedności kościelney, w moc pogańską y Turecką wpadli, za czym wiele błędow y złych postępkow ich, y zaniechania dozoru prawego tych kraiow Ruskich, y wiele brzydkiego świętokupstwa nastąpiło, iż się herezye rozsiały, y prawie wszytkę

зъ Греческихъ зъстародавъна преложоные, достаточъне то въ правилахъ отцовъ светыхъ ознаймуютъ; и старые светые отцы Въсточное церъкви тое сведчать, которые тую Петра светого столицу и зверхность а владзу ее надъ епископы всего света знаютъ.

«Не меншъ тежъ Царогородъские патрияръхове, отъ которыхъ тая сторона Руская вѣру светую взела, тую звирхность столицы Рымское долъго знали, и ей подълегали, и одъ нее благословенъство брали. Одъ которое (ачъ) многокроть отступовали, але се зась зъ нею едънали, и до послушенъства *се* ворочали; а остатънее на соборе Флеренътийскомъ року Божего тисеча чотыриста трыдцать девятого, черезъ Иосифа патриярху и цесара Царигородъского Яна Палеолога, зуполъне се до того послушеньства верънули, вызнаваючы, иж Римъскій папа отцомъ естъ и мистромъ и справъцою всего християнъства, и правымъ Петра светого наступникомъ. На ‖(16) которомъ тежъ Флеренътейскомъ соборе былъ нашъ Киевский и *всея* Руси митрополитъ Исидоръ, который тое зъедиченье патриярхии Царыгородъское и всихъ церъквей, до нее належачихъ, принесъ, и тые краи Руские въ томъ же послушенъстве и звирхъности костела Рымъского утверъдилъ. Для чого королеве Польские, а меновите Владиславъ, король Польский и Угоръский, и иные дали привилея духовенъству обряду Греческого, которымъ на валъномъ сойме вольности имъ костела католицъкого Рымъского надали. Одъ которого зъедиченья костелъного, кгды Царыгородские патриярхове зась отступили, а за такий *свои* грехъ отщепеньства и розорванья едности церковъное, въ моцъ поганъскую и Турецкую впали, за чимъ много блудовъ и злыхъ поступъковъ ихъ, и занеханя

Ruś opanowały, cerkwie pustosząc y chwałę Bożą psuiąc.

«My, niechcąc być vczestnicy grzechu tak wielkiego y niewolstwa pogańskiego, ktore zatym przyszło, Carogrodzkich patryarchow, y niechcąc im odszczepieństwa y rozerwania kościelney świętey iedności pomagać, y zabiegaiąc spustoszeniu kościołow, y zgubie dusz ludzkich przez herezye, ktore się teraz podniosły, maiąc o to sumnienie y niebespieczeństwo zbawienia swego, y trzody nam od Pana Boga poruczoney,—roku przeszłego wyprawiliśmy do oyca ś. Clemensa Ośmego, papy Rzymskiego, posły nasze przewielebne: Hipatego, prototrona, władykę Włodzimierskiego y Brzeskiego, y Cyrilla Terleckiego, władykę Łuckiego y Ostrowskiego, za wiadomością y pozwoleniim y przyczyną k. i. m. Polskiego Zygmunta Trzeciego, pana pobożnego, ktoremu day, Boże, szczęśliwe y wieczne krolowanie,—prosząc, aby nas do swego posłuszeństwa, iako nawyższy pasterz kościoła powszechnego katholickiego, przyiął, y od zwierzchności patryarchow Carogrodzkich wyzwolił y rozgrzeszył, zachowuiąc nam obrządki y cerymonie kościołow Wschodnych Greckich, a żadney odmiany w cerkwiach naszych nie czyniąc. Co iż vczynił, y na to swoie przywileie y pisma posłał, roskazuiąc, abyśmy, się na synod zwoławszy, wyznanie wiary ś. vczynili, y posłuszeństwo stolicy *Rzymskiey* Piotra ś. Clemensowi VIII y iego potomkom oddali. Tośmy dziś na tym synodzie vczynili, iako (to) listy nasze y podpisanie własne ręku naszych y przyciśnienie pieczęci naszych świadczą. Ktoreśmy do rąk posłow oyca

дозору правого тыхъ краевъ Рускихъ, и много брыдкого светокупьства наступило, ижъ се герезыи розъсѣяли, и праве всю [1] Русь опановали, церкъви пустошачы и хвалу Божую псуючы.

«Мы, не хо(об. 16)течы быть участниками греху такъ великого Царогородъскихъ патрияръховъ и невольства поганъского, которое затымъ пришло, и не хотечи имъ отщепенъства и розорърванья костельное светое едности помагать, и забегаючи спустошенью церъквей, и згубы душъ людъскихъ черезъ герезыи, которые се теперъ подпесли, маючи о тое сумненье и небеспеченъство збавенья своего, и овецъ намъ отъ Бога поручоныхъ,—року прошлого выправили есмо до отца светейшого Клеменъта Осмого, папы Римъского, послы наши, превелебъныхъ: Ипатея, прототрония, владыку Володымерского и Берестейского, и Кирила Терълецкого, владыку Луцкого и Острозского, за ведомостю и позволеньемъ и причиною короля его милости Польского Жикимонта Третего, пана побожного, которому дай, Боже, щастливое и вечъное королеванье,—просечи, абы насъ до своего послушенъства, яко найвышъший пастырь костела повшехного [2] католицкого, принялъ, и отъ звирхности патрияръховъ Цари(17—д)городъскихъ вызволилъ и розъгрешилъ, заховуючи намъ обърядки и церемонии [3] церъквей Восточъныхъ Греческихъ, а жадъное отмѣны въ церквяхъ нашихъ не чинечы. Што ижъ учинилъ, и на то свои привилея и писма послалъ, роскazуючи, абы есмо, ся на соборъ созъвавъши, вызнанье вѣры *светое* учинили, и послушенство столицы светои Петра светого Клеменъсови и его наслѣдъкомъ отдали. То есмо теперъ на томъ соборе

[1] опечатка: «вся» [2] опечатка: «повшхеного» [3] опечатка: «церомонии»

ś. papieża Clemensa na ten synod posłanych, to iest: przewielebnemu arcybiskupowi Lwowskiemu Ianowi Dymitrowi Solikowskiemu, y Bernatowi Macieiowskiemu, biskupowi Łuckiemu, y Stanisławowi Gomolińskiemu, biskupowi Chełmskiemu, oddali,—przy bytności posłow krola i. m. Zygmunta Trzeciego: oświeconego Mikołaia Krysztofa Radziwiła, xiążęcia na Ołyce y Nieświeżu, woiewody Trockiego, y kanclerza w. x. Litewskiego Leona Sapihę, y Dymitra Chaleckiego, tegoż w. x. Litewskiego podskarbiego, starosty Brzeskiego, y innych wiele przytomnych duchownych y świeckich».

Zatym rzucili się do pocałowania biskupi kościoła Zachodnego do biskupow kościoła Wschodnego, y w Bogu się obłapiaiąc, y zgodę świętą y miłość sobie daiąc, pokoy Chrystusow z sobą vmocnili y vtwierdzili. Z czego z anyoły niewidomemi raduiąc się, zaśpiewali pieśń chwały Bogu w Troycy iedynemu. Potym w tychże vbiorach, y z onym wszytkich wiernych skupieniem, poszli do kościoła Panny Maryey Łacińskiego obrzędu, y tam z wielkim nabożeństwem wszyscy dziękuiąc, y «Te Deum laudamus» śpiewuiąc, Bogu Chrystusowi onę świętą iedność poruczyli, aby ią On Sam vmacniał y trzymał, na powstanie zelżoney (y poniżoney) sławy chrześciańskiey, (na pohańbienie błędow y fałszow heretyckich,) na postrach niewiernemu pogaństwu y na zmocnienie krolestwa tego (przeciw wszytkim domowym rosterkom

учинили, яко листы наши и подъписане властное рукъ нашихъ и прытисненье печатей нашихъ светчать. Которые есмо до рукъ пословъ отца светого папы Клеменъса на тотъ соборъ посланыхъ, то естъ: превелебъному архиепископови Львовъскому Яну Димитру Соликовъскому, и Бернату Матеевъскому, бискупу Луцъкому, и Станиславу Кгомолинъскому, бискупу Хелмъскому, отдали,—при бытности пословъ короля его милости Жикгимонъта Третего: освеценого Миколая Крыштофа Радивила, княжати на Олыце и Несвижу, воеводы Троцъ[(об. 17)кого, и канъцлера великого князства Литовъского Льва Сапеги, и Димитра Халецъкого, подъскаръбего великого князства Литовъского, старосты Берестейского, и иныхъ многу притомъныхъ духовъныхъ и светскихъ».

Который листъ вси духовъные руками своими подъписали и запечатовали [1].

Затымъ кинулисе до поцалованя (аръхиепископъ и) епископи Рымские до (аръхиепископа и) епископовъ [2] Рускихъ, и въ Богу се обълапяючи, и згоду светую и милость собе даючы, покой Христовъ съ собою умоцънили и утвердили. Съ чого съ анъгелы невидомыми радуючысе, запѣли пѣснь «Слава въ вышнихъ Богу». Потомь въ тыхъ же уберахъ, и съ онымъ всимъ веръныхъ събраньемъ, пошли до костела Панъны Марии Латинъского Рымского, и тамъ съ великимъ набоженъствомъ вси дякуючы, и «Тебе Бога хвалимъ» спеваючы, Богу Христу оную светую единость поручили, абы ее Онъ [(18—дв) Самъ умоцнилъ и держалъ, на повстанье зелжоное славы християнское, на пострахъ невѣрному поганъству и на утверъженье королевъства того. На што смотречи, увесь

[1] въ Польскомъ текстѣ см. выше, въ столбцѣ 217-мъ [2] опечатка: «епископовъ»

y niezgodom). Na co patrząc, wszytek lud wierny hoynie łzy wylewał, *dziwuiąc* się tak szczęśliwey y dawno żądaney od przodkow naszych godzinie y łasce Pana Boga naszego, Ktory rosproszone zgromadza, a pokorne podwyższa, y od kościoła Swego, ktory odkupił krwią Swoią, miłosierdzia Swego nie oddala.

Nazaiutrz, w niedzielę, ich m. x. biskupi Łacińscy, wespoł z posły k. i. m. y z innemi kościoła Rzymskiego chrześciany, szli do cerkwie ś. Mikołaia, y tam (z władykami y duchowieństwem Greckiego kościoła) liturgiey ś. słuchali, y nachwalebney *oney* służby y ofiary y obrządkow, zgody z Łacińską mszą pełnych, z radością y nabożeństwem zażywali. Tamże kaznodzieia k. i. m. kazanie o iedności kościoła Bożego y o tey szczęśliwey zgodzie y pokoiu Chrystusowym czynił. Z tym się, opatrzywszy pismem y pieczęciami, co było potrzeba, w wielkiey miłości rozi*e*chali, chwaląc Boga w Troycy iedynego, Ktory żyie y kroluie na wieki. Amen.

(Podpisy rąk własnych. Sekretarz y) pisarze ś. synodu, za roskazaniem starszych.

(389) OBRONA SYNODU BRZESKIEGO.

Iako każda rzecz dobra y święta ma swoie sprzeciwniki, a wszędzie nieprzyiaciel miedzy pszenicę swoy kąkol podsiewa, tak y święte generalskie synody duchownych, na ktorych się prawda Boża y zgoda zbawienna chrześciańska vtwierdza, nigdy bez obmowcow y potwarcow nie były. Przetoż nie dziw, iż y ten synod prowincyalski Brzeski ma też swoie podsiewacze, ktorzy czystą

людъ верьный тойные слезы выливалъ, *радуючисе* такъ щастъливой и давно жаданой отъ предъковъ нашихъ године и ласце Господа Бога нашого, Который роспорошоные згромажаетъ, а покорные подъвышшаетъ, и отъ церъкви Своее, которую откупиль кровью Своею, милосерьдя Своего не отдаляетъ.

Назавътрее, въ неделю, ихъ милость превелебъные отцы арьхиепископъ Львовъский зъ епископами и съ посли его королевъское милости и з-ными костела Рымъского християны шли до церъкви светого Миколы, и тамъ литуръгии светое слухали, и нахвалебъной *унеи* службы, оеѣры и обрядовъ, згоды зъ Латинъскою мъшою (здавна) полныхъ, зъ радостью и набоженъствомъ заживали [1]. Тамъже казнодѣя короля его милости казанье о едно(об. 18)сти церкви Божое и о той щастливой зъгоде и покою Христовомъ чинилъ. Съ тымъ се, осмотревъши писмомъ и печатьми, што было потреба, въ великой милости розъехали, славечи Бога въ Тройцы единого, Который живетъ и пануетъ на вѣки. Аминь.

Дъяки светого събору за росказаньемъ старъшихъ.

(19—дг) ОБОРО́НА СЪБО́РУ БЕРЕСТЕЙСКОГО.

Яко кождая речъ добрая и светая маетъ свое спротивъники, а всюды неприятелъ межи пшеницу свой куколь розъсеваетъ, такъ и светые вселенъские съборы духовъныхъ, на которыхъ се правда Божая и зъгода збавенъная християнъская утвержаетъ, николи безъ объмовцовь и потварцовъ не были. Претожъ не дивъ, иж и тотъ съборъ поместъный Берестейский маетъ тежъ

[1] эта «точка», сравнительно съ Польскимъ текстомъ, значительно передѣлана

iego chcą sprosnym nasieniem
y vdawania omylnego zarazić.
działo w prawdzie y bez żadnego
szania omylnego słowa — iuż się
iało. Mam w Panu Bogu nadzieię,
y baczenia pobożnego y mądrego
będzie do wiary temu, co tak
mądrzy kapłani Boży y biskupi
kościoła Zachodnego y Wschod-
zynoszą, y tak wielcy, zacni y
posłowie k. i. m. oznaymuią.
na obronę tego to synodu zdało
o przełożyć wiernemu chrześciań-
torzy do końca praw kościelnych
pkow iego starych, z Grekami
za, swiadomi nie są, a ksiąg nie
ibo czytać praw y historiy ko-
h nie mogą.

n synod porządnie y prawnie
adzony był.

Rozdział I.

ądnie y wedle Boga y praw Bo-
kościelnych ten ś. synod Brzeski
stusie zgromadzony był. Bo ros-
lest od nawyższego pasterza
iego chrześciaństwa papieża Cle-
Ośmego, ktory sam nie tylo takie,
generalne synody wszytkich na
biskupow składa, y one po-
, bez ktorego przyzwolenia żaden
porządny y moc maiący być nie
dział się też ten synod z wiado-
iego m. x. arcybiskupa Gniezneń-
Stanisława Karnkowskiego, iako
y nawyższego w tym krole-
luchownego przełożonego. Przy-
do tego dozwolenie krola i. m.,

своихъ подсевачовь, которые чистую пшеницу его хочутъ спроснымъ насеньемъ повѣсти и удананья омыльного заразить [1]. Яко се дѣяло въ правъде и безъ жадъного прымешанья омылного слова—вже се поведило. Маю въ Пану Богу надею, ижь кождый баченя побожного и мудрого прудъший будетъ до веры тому, што такъ светые и мудрые презвитери Божыи и епископи обоихъ церъквей Заходънее и Въсходънее приносятъ, ‖(об. 19) и такъ великие, зацные и побожные послове короля его милости ознаймуютъ. Однакъ, на оборону того то собору здало се нѣшто преложить [2] вѣрному християнъству, которые до конъца правъ церьковныхъ и поступъковъ ее старыхъ, съ Греками зъвлаща, сведоми [3] не сутъ, а книгъ не маютъ, або читать правь и деяній церковъныхъ не могуть.

Ижъ тотъ соборъ порядне и правне згромажоный былъ.

Роздѣлъ 1.

Порядне, водле Бога и правъ Божихъ и церъковъныхъ, тотъ светый соборъ Берестейский въ Христе згромажоный былъ. Бо росказаный естъ отъ найвысшого пастыра всего християньства папы (Рымского) Клеменъса Осмо‖(20)го, которы[й] самъ не только такие, але и вселенъские соборы всихъ на свете епископовъ складаетъ, и оные потверъжаетъ, безъ которого призволенья жаденъ соборъ порядъный и моцъ маючий быть не можетъ. Дѣелъ се тежъ тотъ соборъ съ ведомостью его милости князя аръхиепископа Гнезненьского, Станислава Карнъковского, яко примаса и найвысшого въ томъ королевъстве духовъного

[1] опечатка: «заразитъ» [2] опечатка: «преложитъ» [3] опечатка: «зведоми»

bez ktorego w państwie iego żadnemu poddanemu ziazdow y gromad czynić się nie godzi,—a nie tylo przyzwolenie, ale y wyprawa posłow na ten synod, dla spokoynego rzeczy duchownych odprawowania.

Były też na nim osoby do synodu własnie należące, to iest: biskupi abo władykowie, ktorzy sami prawem Bożym na tym trybunale synodalskim iurisdicyą maią. Bo oni sami są, iako pismo mowi (Acto. 20), «od Ducha Ś. postawieni, aby rządzili kościołem Bożym, ktory odkupił krwią Swoią». Inne też z sobą kapłany y presbytery vczone y pobożne przywiedli, nie dla sądow y zasiadania, ale dla pomocy y rady. Byli też (na nim) y świeccy z ramienia k. i. m. y inni dobrowolnie przyieżdżaiący.

Zebrał się też ten synod na rzecz świętą y zbawienną y potrzebną. Nie iżby wiarę stanowił, abo o artykułach icy wykłady dawał (bo to samym generalnym synodom y ze wszytkiego chrześciaństwa zebranym biskupom służy), ale żeby to wykonali, co przez posły swoie do oyca ś. papieża wskazali, y co im poruczono było. To iest: aby ziachawszy się, wiarę ś[więtą] (katholicką) y wszystkie iey artykuły y członki wyznali, y ręką swoią podpisali, chcąc tak nauczać, iako od apostołow śś. podano, y w pismie ś. vmocniono, y od oycow świętych starożytnych Greckich y Łacińskich successyą y wstępowaniem porządnym zostawiono, odmiataiąc nowiny y nauki heretyckie, zdawna od oycow świętych potępione, y ine iakokolwiek przeciw

преложоного. Приступило до того дозволенье короля его милости, безъ которого въ панъстве его жадьному подданъному зъездовъ и громадъ чинить се не годитъ,—а не толко позволене, але и выправа пословъ на тотъ соборъ, для спокойного речей духовъныхъ отправованя.

Были тежъ на немъ особы до собору власне належачые, то естъ: (аръхиепископи,) епископи або владыки, которые сами правомъ Божимъ на томъ трыбунале соборовомъ власть маютъ. Бо они сами сутъ, яко писмо мовитъ (въ Деянияхъ Апостолскихъ 20), «отъ Духа Светого поставени, абы рядили церковью Божою, (об. 20) которую откупилъ кровью Своею [1]». Йные тежъ зъ собою свещенъники и презвитеры учоные и побожные привели, не для судовъ и заседаня, але для помочы и рады. Были тежъ и светские зъ рамени короля его милости и йные добровольне прыеждаючые.

Зобралъсе тежъ тотъ соборъ на речъ светую и збавенную и потребъную. Не ижъ бы вѣру становилъ, або о арътыкулахъ ее выклады давалъ (бо то самымъ вселенскимъ соборомъ и зо всего християнства зобранымъ епископомъ належитъ), але жебы то выконали, што черезъ послы свое до отца светого папежа всказали, и што имъ поручоно было. То естъ: абы зъехавъшисе, съединение вѣры светое и вси ее артыкулы и члонъки вызнали, и руками своими подписали, хотечы такъ научать, яко отъ апостоловъ светыхъ подано, и въ писме светомъ умоцнено [2], и одъ отцовъ светыхъ старожитныхъ Греческихъ и Латинскихъ сукцесыею и въступованьемъ порядънымъ зостав(21—е)лено, одъметаючи новины и науки геро-

[1] Дѣян. XX, 28 [2] опечатка: «умоцнено»

powszechney y starożytney nauce katholickiey powstaiące. A ktemu aby oddali posłuszeństwo nawyższemu pasterzowi, potomkowi apostoła Piotra ś., y napotym strzegąc się odszczepieństwa, w iedności ciała kościoła Bożego żyli. Nakoniec aby wzięli rozgrzeszenie od schizmy patryarchow Carogrodzkich, a napotym poki się z kościołem świętym nie złączą y nie iednaią, w ślady y przykłady przodkow swoich starodawnych wstępuiąc, aby z nimi społkow żadnych nie mieli. Na te trzy święte rzeczy zgromadzony, ten synod v(390)czynił wszytkim dosyć, y za pomocą Bożą to statecznie wykonał.

A iż przeciwnicy nabarziey na to krzyczą, iż od patryarchy Carogrodzkiego odstąpili, a z tym się świeckim ludziom y pospolitym nie opowiedzieli: da się im sprawa stateczna o tym y dowodna. To tylo przełożywszy, iako wprawdzie iest: iż ci sprzeciwnicy o to nie dbaią, y nie to ich boli, iż od Carogrodzkiego patryarchy władykowie odstąpili (bo wiedzą, y nazbyt wiedzą, iaki tam nierząd, y zniszczenie, y niewolstwo, y grzechy); iż stamtąd żadney pociechy y pomocy do spraw kościelnych nie maią; iż na tey stolicy sami świętokupcy siedzą, a do nich nigdy żadnego vczonego y pobożnego słać nie mogą, bo ich nie maią; iedno głodne na pieniądze a vbogie, a drugdy szalbierze, v ktorych za trochę złota y sukna kupi wszytkę wiarę, y dostoieństwa, y władyctwa, y rozgrzeszenia, iakich komu potrzeba; y ktorzy posłami się od patryarchy czynią, a nie są, obrony żadney do wiary y nauki y rządow kościelnych zatrzymania nie daiąc, ale raczey wszystko łakomstwem y dla pie-

тыцкие, здавъна одъ отцовъ светыхъ проклятые, и иные якокольвекъ противъ повшехной и старожытной науце католической повстаючые. А ктому абы отдали послушенство навысшому пастыру, потомъку апостола Петра светого, и напотомъ стерегучысе отщепенъства, въ едъности тѣла церъкви Божое жыли. Наконецъ абы взяли розъгрешенье зъ отщепенъства патрияръховъ Царогородскихъ, а напотомъ, покуль се съ костеломъ светымъ не злучатъ и не зъеднаютъ, въ следы и приклады предъковъ своихъ въступуючы, абы зъ ними сполъковъ жадъныхъ не мели. На тые тры светые речы зъгромажоный, тотъ соборъ учинилъ всимъ досытъ, и за помочью Божою тое статечне выконалъ.

А ижъ противники наболей на то крычатъ, ижъ отъ патрияръхи Царогородъского отступили, а съ тымъ се светскимъ людемъ и посполитымъ не оповедели: дастъ(об. 21)се имъ справа статечная о томъ и доводъная. Тое только преложывъши, яко въправде есть: ижъ тые противъники о то не дъбаютъ, и не тое ихъ болитъ, ижъ одъ Царигородъского патрияръхи владыкове отступили (бо ведаютъ, и назбытъ ведаютъ, який тамъ нерядъ, и знищенье, и невольство, и грехъ); ижъ оттуль жадное потехи и помочы до справъ церъковъныхъ не маютъ; ижъ на той столицы сами светокупъцы седятъ, а до нихъ николи жадъного ученого и побожного слать не могутъ, бо ихъ не маютъ; одно голодные на пенези а убогие, а часомъ шалберы, у которыхъ за троху золота и сукна купитъ [1] всю веру, и достоенъства, и владыцъства, и розгрешеня, якихъ кому потреба; и которые послами се отъ патрияръхи чынятъ, а не сутъ, обороны жадъное до веры и

[1] опечатка: «купить»

niędzy mieszaiąc, a drugdy chrześciańskie sprawy Turkom wydaiąc; lecz im o to idzie, y to ich boli, iż się władykowie złączyli z kościołem ś. Rzymskim, gdzie nauka y pobożność chrześciańska kwitnie. Bo ci wszyscy, co się spisali, okrom mało rozumnych popow y czerncow, dawno nie tylo stolicę Carogrodzką, ale y wiarę Grecką porzucili, iawnie (ią) y cerkwie (iey) y popy bałamutnią y bałwochwalstwem zowiąc, a nowe sobie wiary y rozne zmacniaiąc, na obalenie Greckiey y wszytkiey chrześciańskiey. Druga ich rzecz boli, iż się ich w tym przystaniu do kościoła władykowie nie radzili, ani ich przyzwolenia czekali, pszywłaszczaiąc sobie w tym duchowną zwierzchność y władzą, y z tego sobie sławę czyniąc, do czego nic nie maią, a gdzie y na czym prawdziwey sławy szukać—nie widzą.

Przetoż na to się im pierwey powie.

науки и рядовъ церъковъныхъ задержаня не даютъ, але рачей все лакомъствомъ и для пенезей мешаютъ, а иногды хрестиянские справы Туркомъ выдаютъ; лечь имъ о то идетъ, и то ихъ болитъ, ижь се ‖(22—ев) владыкове злучили съ костеломъ светымъ Рымъскимъ, где наука и побожность християнъская цвите. Бо тые вси, што се противъ тому собору списали, окромъ мало розумъныхъ поповъ и черьцовъ, давно не только столицу Царогородскую, але и веру ихъ Греческую покинули, явне и церькви и попы баламутнею и балвохвалствомъ зовучы, а новые собе и розные веры вымышляючы, на знищенье Греческое и всее християнъское (веры). Другая ихъ речъ болитъ, ижъ се ихъ въ томъ прыстанью до костела владыкове не радили, ани ихъ призволенья чекали, прывлащаючы собе въ томъ духовъную звирхъность и власть, и съ того собе славу чынечи, до чого ничого не маютъ, а где и на чомъ правъдивое славы искать—не видятъ.

Претожъ на тое се имъ перъвей пове.

Iż nie była winna rzecz świetckim się z taką vniją opowiedać.

Ижъ не была виньная речъ светъскимъ се съ такою унией оповедать.

Rozdział II.

‖(об. 22) Роздѣлъ 2.

Artykuł wiary iest: «wierzę ieden święty kościoł apostolski powszechny (abo katholicki)». O ktorym wykłady czynić y rozumienia zbawienne dawać—samym duchownym y biskupom należy. Władykowie y biskupi z nauki katholickiey tak ten artykuł rozumieią: iż ieden kościoł być nie może na ziemi, gdy iednego sprawce nie ma, ktory by iednę wiarę zatrzymawał, y wszytkie chrześciany w iedności zachował, y rosterki chrze-

Аръткулъ вѣры есть: «вѣрую въ едину светую соборную и апостольскую церьковъ». О которой выклады чынить и розуменя збавенные давать—самымъ духовънымъ, епископомъ належитъ. Владыкове и епископи зъ науки католическое такъ тотъ аръткулъ розумеютъ: ижъ одна церъковъ быть не можетъ на земли, коли одного справцы не маетъ, который бы одну веру задерживалъ, и вси христиане въ еди-

ściańskie porownywał y iednał. Ten ieden nie iest inszy, iedno Piotr ś[więty] z potomkami swoimi, biskupy Rzymskimi, iako to święci oycowie wykładaią y niżey się słowa ich położą; z ktorym społeczność mieć y iego, iako głowy, słuchać — powinność iest zbawienna biskupow zwłaszcza chrześciańskich. Do takiey nauki y rozsądku maią li iakie prawo ludzie świeccy, aby bez nich wierzyć się *to* y nauczać y zachować nie miało, niech każdy rozezna.

Sądy o nauce w prawie Bożym y w pismie kapłanom się daią, iako iest v Moyzesza [1], gdzie P[an] Bog to prawo stawi, aby z wątpliwościami o nauce y zakonie Bożym znosić się do kapłana wszyscy winni byli, y wyroku iego słuchali, y nieposłusznego y w rozumie hardego, ktory by na wyroku kapłańskim nie przestawał, srodze karać roskazuie. Co y prorok Ezechiel [2] powtorzył mowiąc: «kapłani lud Moy nauczać będą, co za rożność miedzy świętym y nieświętym, miedzy czystym y nieczystym—vkazować im będą; a gdy prza abo controwersia będzie, staną na sądziech Moich y osądzą». Y Malachiasz prorok [3] iaśnie rzekł: «vsta kapłańskie nauki przestrzegaią, y z vst ich o zakonie się pytać maią; bo anyoł iest Pana zastępow». Y krol Iozaphat [4] sądow świetckich z duchownemi, z tegoż prawa Bożego nauczony, nie śmiał zmieszać; ale do kapłanow mowi: «gdzie iest pytanie o zakonie, o roskazaniu Божym,

сти заховаль, и ростырки християнъские поровънывалъ и едналъ. Тотъ одинъ не естъ инъший, одно Петръ светый съ потомъками своими, бискупы Рымъскими, яко то светые отцы выкладаютъ и нижей се слова ихъ положатъ; съ которымъ сполечность метъ и его, яко головы, слухать—повинность естъ збавенная епископовъ звлаща християнъскихъ. До такое науки и розъсудъку маютъ ли якое право люди светские, абы ся безъ нихъ верыть и научать и заховать не мело, нехай (23—er) каждый розознаетъ.

Суды о науце въ праве Божомъ и въ писме иереемъ даются, яко есть у Мойсея (книги 5 Мойсей, 17 [5]), где Панъ Богъ тое право ставитъ, абы зъ вонтъпливостями о науце и законе Божомъ зноситсе (до жерца, то естъ) до каплана винъни были вси, и выроку его слухали, и непослушного и въ розуме горъдого, который бы на выроку (жерцовомъ, то естъ) капланскомъ не переставалъ, вельми карать росказуетъ. Што и пророкъ Езехиель (44) повторылъ мовечы: «и люди Моя да накажутъ разлучити между светымъ и скверънавымь, и межи чыстымъ и нечыстымъ совестятъ имъ. И разсужение о крови да уставятъ, яко разсужати оправдания Моя и законы Моя и повеления Моя въ всихъ праздъницехъ» [6]. И Малахия пророкъ ясне мовитъ: «яко устнѣ иереове сохраняете разумъ, и закона взыщу (sic) отъ устъ его: яко анъгелъ Господа Вседеръжителя естъ» [7]. И король Езаѳатъ (въ

[1] на полѣ: «Deut. 17» [2] на полѣ: «Ezech. 44» [3] на полѣ: «Mala. 2» [4] на полѣ: «2 Par. 19» [5] Второзак. XVII, 8—13 [6] Іезекіиль XLIV, 23—24: «и люди Моя да научатъ разлучати между святымъ и скверналымъ, и между чистымъ и нечистымъ возвѣстятъ имъ. И на судѣ крове тіи да стоятъ, еже разсуждати: оправданія Моя да оправдятъ и суды Моя да судятъ, и законы Моя и повелѣнія Моя во всѣхъ праздницѣхъ Моихъ сохранятъ, и субботы Моя освятятъ» [7] Малах. II, 7: «понеже устнѣ іереовы сохранятъ разумъ, и закона взыщутъ— —»

o ceremoniach, o vsprawiedliwieniu— vkazuycie ludziom, aby przeciw Panu Bogu nie grzeszyli». A osobno do sędziow świeckich mowi: «tak a tak sądźcie, darow nie bierzcie».

Napisał Metaphrastes Grecki w «Żywocie ś. Nicety», o obrazy vmęczonego, iż do cesarza Armenika obrazoborce te słowa mowił Theodorus kaznodzieia: «słuchay, cesarzu! nie wdaway się w rzeczy kościelne y rządu ich nie przewracay. «Postawił Pan Bog w kościele, mowi Paweł ś. [1], naprzod apostoły, potym proroki, potym pasterze y doktory» na doskonałość świętych. A krolow nigdziesz nie wspomina. Tobie, cesarzu, świeckie pań‖(391)stwo y woysko zlecone iest, tegoż ty pilnuy, a sprawy kościelne pasterzom y doktorom pozostaw». Coż by tym panom y szlachcie pospolitey rzekł, ktorzy się o to gniewaią, iż się ich około nauki y artykułow wiary władykowie starszy ich nie radzili? Rzekł by im był, y my to mowim: patrzcie swoich r. p. y żołnierskich spraw; rządźcie domami swemi, nie nauką kościelną, ani starszemi waszemi, o ktorych wam roskazał P. Bog przez apostoła [2], mowiąc: «pomnicie na przełożone wasze, ktorzy wam słowo Boże opowiedzieli, patrzcie na obcowanie ich, a wiary ich naśladuycie. Posłuszni bądźcie starszym waszym, y podlegaycie im, bo oni czuią, strzegąc was tak, iakoby za dusze wasze liczbę vczynili». Patrzciesz, co wam P. Bog

книгахъ 2, глава 19 [3]) судовъ светскихъ съ духовными, съ тогожъ права Божого научоный, не смелъ мешать; але до каплановъ ‖(об. 23) мовитъ: «где естъ пытане о законе, о росказаню Божомъ, о церемоніяхъ, о усправедливеню—указуите людемъ, абы противъ Пану Богу не грешили». А особно до судей светскихъ мовитъ: «такъ а такъ судите, даровъ не берите», и далей.

Написалъ Метафрастъ Греческий въ «Животѣ [4] светого Нищеты», о образы умученого, ижъ до цесара Арменна иконоборцы тые слова мовилъ Теодоръ казнодея: «слухай, цесару! не вдавайсе въ речи церковъные и ряду ихъ не переворочай. «Постановилъ Панъ Богъ въ церкви, мовитъ Павелъ светый (1 Кор. 12 [5]), напервей апостолы, второе пророки, третее пастыри, учители» на досконалость светыхъ. А королей нигде не вспоминаетъ. Тобѣ, цесару, светское панъство и войско злецоно естъ, тогожъ ты пилнуй, а справы церковные пастыромъ и учителемъ позоставъ». Штожъ бы тымъ паномъ и шляхте посполитой реклъ, которые се о то гневаютъ, ижъ се ихъ около науки и арьтыкуловъ веры владыкове старшие ‖(24) ихъ не радили? Реклъ бы имъ былъ, и мы то мовимъ: смотрите своихъ речи посполитое и жолнеръскихъ справъ; рядите домами своими, не наукою церковъною, ани старъшими вашими, о которыхъ вамъ росказалъ Панъ Богъ черезъ апостола, мовечы (ко Евъреемъ, 13 [6]): «поминайте наставъники ваша, иже глаголаша вамъ слово Божее: ихже взирающе на скончание жителства, подражайте веру ихъ». И далей тамъ же:

[1] на полѣ: «1 Cor. 12» [2] на полѣ: «Hebr. 13» [3] 2 Паралипом. XIX, 10: «всякую распрю— —между повелѣніемъ и заповѣдію, и оправданьми и судбами, разсудите имъ да не согрѣшаютъ Господеви» [4] опечатка: «животий» [5] 1 Коринѳ. XII, 28 [6] Евр. XIII,

skazuie: «wiary, prawi, przełożonych
roich naśladuycie». Oni zbłądzić nie
ogą, bo od Boga posłani są, y Ducha
na to maią. Ieśliby zbłądzili (co iest
epodobno), wy byście byli wymowieni,
oni by byli potępieni. Bo gdy im Pan
og wierzyć y słuchać ich roskazał,
am by nas zawiodł, gdyby błędnikow
łuchać kazał. Pewnie im, gdy przy ko-
ciele y głowie y nawyższym pasterzu
ościelnym stoią, błądzić nie dopuści.
Owca za pasterzem idzie, nie pa-
sterz za owcą: on rządzi y wiedzie,
nie owca rządzi y wodzem iest. Gre-
cki doktor Nazyanzenus napisał: «ia-
ko rożny iest człowiek od bydlęcia,
ak biskup, abo pleban rożny iest od
woich świetckich vczniow, ktorzy nie
woim rozumem, ale rozumem paste-
zow swoich w rzeczach duchownych
prawować się y swego dobrego zba-
iennego z ich nauki szukać maią».
Dla tegoż apostoł [1] do biskupa mowi:
«tak nauczay y vpominay, y karz ze
wszytkim roskazowaniem, niech tobą
nikt nie pogardza».

Moglić władykowie świetckim się też
w tey mierze owcom swoim opowie-
dzieć, iakoż opowiedali tym, o ktorych
rozumieli, iż ich nauce y rozumieniu
sprzeciwiać się nie mieli, y wiele ich z
łaski Bożey za sobą pociągnęli. Ale tym
nie winni byli tego swego przedsięwzię-
cia opowiadać, o ktorych wiedzieli, iż
do iedności przeszkody czynić mieli y z

«повинуйтеся наставникомъ вашимъ и
покаряйтеся: тые бо бдятъ о душахъ
вашихъ» [2]. Смотрыте жъ, што вамъ Панъ
Богъ росказуетъ: «веры, поведа, пре-
ложоныхъ своихъ наследуйте». Они збла-
дить не могуть, бо отъ Бога послани
сутъ, и Духа Светого на то маютъ.
Еслибы збладили (што естъ неподобно),
вы бы есте были вымовени, а они бы
были прокляты. Бо коли имъ Панъ
Богъ верыть и слухать ихъ росказалъ,
Самъ бы насъ завелъ, коли бы блуд-
никовъ слухать казалъ. Певне имъ,
кгды пры церкви и голове и навысшомъ
пастыру церковъномъ стоятъ, блудить [3]
не допуститъ. Овца [(об. 24) за пасты-
ромъ идетъ, не пастыръ за овъцою:
онъ рядитъ и ведетъ, не овца рядитъ
и вожомъ естъ. Греческий учитель (Гри-
горей) Назыянзенский [4] написалъ: «яко
розный естъ человѣкъ отъ быдляти,
такъ епископъ, албо плебанъ розный
естъ отъ своихъ светскихъ учневъ, ко-
торые не своимъ розумомъ, але роз-
умомъ пастыровъ своихъ въ речахъ ду-
ховъныхъ справоватъсе и своего добро-
го збавенъного зъ ихъ науки искать
маютъ». Для того жъ апостолъ до епи-
скопа мовитъ (до Тита, 2): «такъ на-
учай и упоминай, и карай зо всякимъ
росказованемъ, нехай тобою нихто не
погоръжаетъ» [5].

Моглить владыкове свецъкимъ се
тежъ въ той мере овцамъ своимъ опо-
ведеть, якожъ оповедали тымъ, о ко-
торыхъ розумели, ижъ ихъ науце и
розуменью спротивятсе не мели, и
много ихъ за собою потягнули. Але
тымъ не винни [6] были того своего пред-
севзятя оповедать, о которыхъ ведали,
ижъ до едности перешкоды чинить мели

[1] на полѣ: «Tit. 2» [2] Евр. XIII, 17 [3] опечатка: «стоять, блудитъ» [4] опечатка: «На-
[5] Тит. II, 15: «сія глаголи, и моли, и обличай со всякимъ повелѣніемъ,
да никтоже тя преобидитъ» [6] опечатка: «винни»

o ceremoni...
vkazuycie
Bogu nie
dziow św...
darow ...

Na...
cie ś.
do ...
słow
«sł...
rz...
w...
m...
ty
...

Bo nikt swe-
...ie bierze; a
...żli go prze-
...smo [1] mowi:
...a sobie krzyw-
...ożnego, sam
... heretykami
... pomogą. Bo
... świętą ko-
... rozproszone
... poimać
... dstąpienia
... ym prze-
... go dawno
... ego ko-
... samych-
... storykow.
... chawszy.

... iedyno-
... wangeliey

... slepoty he-
... widzi y led-
... się może, iż
... rszym y nay-
... scioła Swego
... ali to prożne
... ś.: «na tobie
... ty iest opo-
... ndament na
... wszytko bu-
... tr ś. napierw-
... Bożego, na kto-

и зъ ге...
хто сво...
рады не...
минуть,
рыть [2], я...
вѣстяхъ ...
насмевцу.
а хто ка...
мажетъ» [3].
тыками дер...
гуть. Бо ге...
костельную
прошоные ...
пастыра по...
А што ся от...
тычетъ, на т...
геретыкомъ, к...
але верънымъ ...
справу даемь, ...
докторовъ, уч...
Латинъскихъ ...

(об. 25) Як...
владство цер...
фунъдовано ...

Хто верытъ
геретыцкое не
ледве не пальц...
ижъ Господь
Петра светого
шимъ урядник...
иные апостоль...
прожъные слов...
светого сутъ: «...
Мою, бось ты
Яко оунъдамен...
которая все бу...

... опечатка: острытъ». Притч. Солом...
... аметъ себѣ безчестіе, обличаяй же...
... номъ экземплярѣ этотъ текстъ за...
... качествѣ кавычекъ. [4] опечатка: «де...

ię wszytek wspiera. Co znac[z]niey
Pan Iezus dał znać, gdy rzekł: «to-
nie innemu, dam klucze krolestwa
skiego». Komu od miasta klucze
, za nawyższego vrzędnika przy-
ią go. Y kto wszytkim, co w do-
st, władnie, ten gospodarzem iest
kiey czeladki, ktory pod swym
m wszytko chowa. A naznaczniey
że vczynił Pan Piotra pasterzem
kich owiec Swoich, gdy rzekł: «paś
Moie: paś barany Moie». To
gelia! Ktoż iey wierzyć nie chce,
ylo poganin y Żyd! Słuchayże na
owa Pańskie o Pietrze ś. swoich
ich doktorow y pisarzow:

gines in caput 6 ad Romanos:
nawyższy rząd y przełożeństwo
ieniu owiec Piotrowi dawano, aby
m, iako na gruncie, fundowany był
l, — żadney iney cnoty wyznania
go nie wyciągaią, iedno miłość».

ilius (sermone de iudicio Dei): «on,
błogosławiony Piotr, ktory nad
cznie przełożony iest, ktoremu
krolestwa niebieskiego poruczo-
».

ianzenus (oratione de moderatione
utationibus seruanda): «patrz, iako
y vczniami Chrystusowemi, ktorzy
y byli wielcy y obrania godni,
po(392)ką nazwany iest, y fun-
ty kościelne wierze swey powie-
ma. A drudzy vczniowie iż zanie-
są, spokoynie to znoszą».

phanius (hæresi 51): «Piotra, pra-
brał, aby był wodzem vczniow».

Петръ [1] светый наперъвшою естъ головою церкви Божое, на которомъ се вся спираетъ. Што значней еще Хрыстосъ далъ знать, коли мовилъ: ‖(26—жв) «тобе, а не иному, дамъ ключы царъства небесного». Кому отъ места ключы отъдаютъ, за найвысшого урядника прызнаваютъ его. И хто всимъ, што въ дому естъ, владнетъ, тотъ господаромъ естъ всее челяди, которыи подъ своимъ ключомъ все ховаетъ. А назначней еще учинилъ Господь Петра пастыромъ всихъ овецъ Своихъ, коли мовилъ: «паси овъцы Моя: паси бараны Мое». То Еванъгелия! Хтожъ ей верити не хочетъ, самъ толко поганинъ и Жыдъ! Слухай же на тые слова Господние о Петре светомъ своихъ Греческихъ докторовь, (учителей) и писаровъ:

Орыенесь на 5 (sic) главу листу Павла светого до Рымлянъ: «кгды навысший рядъ и преложенство о пасенью овецъ Петрови давано, абы на немъ, яко на кгрунъте, оунъдованая была церъковъ,—жадъное инъшое цноты вызнанья отъ него не вытегаю*чи*, одно милость».

Василей (слово о суде Божомъ): «онъ, поведа, благословеный Петръ, которыи надъ иные учни преложоный естъ, ‖(об. 26) которому ключы царства небесного поручоны сутъ».

Назыанзенъ (о порядъномъ гадательстве: який пор*а*докъ въ гаданью заховати маемъ) пишучы мовитъ: «смотры, яко межи учнями Христовыми, которие вси были великие и обранья годъные, тотъ каменемъ названый естъ, и основание церьковъное вѣре своей повероное маетъ. А другие учневе ижъ занехани сутъ, покоръне то зносять».

Епиѳаней (ереси 51): «Петра, поведа, обралъ, абы былъ вожомь учневь». И

[1] ечатка грубая: «*теперь*»

... iest. mowi. Piotr, ... owce Moie. ktoremu ... (Cateches. 2) ... apostolskim» zowie. ... tak mowi (in ... przełożony y gło- ... zawołał: Tyś ...

... in Matth.): ... przyszłego pa- ... «Sam to Pan ... kościoł przyszły. ... wielkie nawałności ... został, ktorego ... człowiek rybołow y ... «Hieremiasza nad ... przełożył Pan Bog, a ... swiatem Chrystus

... in cap. 22 Luc.) na one ... potwierdzay bracią swoię» tak ... iest rozumienie tych słow: ... książę y przełożonego nad ... gdy po zaprzeniu poku- ... płakać będziesz, potwierdzay ... to tobie należy, ktoryś po ... opoką kościelną y fundamen- ... rzekł «po Mnie», bo Chry- ... kościoła s[więtego] opoką y fun- ... iako Paweł ś. mowi, ale ia- ... do zbawienia y niewido- ... dawania. A Piotr ś. też iest ... fundamentem, ale do rządzenia ... y do nauki, iako sługa y ... Chrystusow.

... scholarius, patryarcha Caro- ... tak też pisze ode primatu, cap

въ Анъхорате: «тотъ есть, мовитъ, Петръ, который услышалъ: паси овъцы Мое, которому поверона есть овъчарня».

Кирилъ Ерозолимъский [въ] Катехизме Петра светого «княжатемъ апостольскимъ» зоветъ. И Кирилъ Александрийский такъ мовитъ (въ толъковани светого Яна, глава [1] 64): «яко преложоный и голова иныхъ первъшый Петръ заволалъ: Ты еси Христосъ Сынъ Божый».

Иоанъ Златоустый (въ гомилии 11 на евангелисту [(27—жг) Матѳея): «Петра, дей, церъкви пришлое пастыромъ учиниль». И нижей: «Самь то Пань Богъ справить моглъ, ижъ церковъ пришлая, кгды на нее такие и такъ великие навальности были, целая и ненарушоная зостала, которое пастыръ и голова чоловекъ рыболовъ и подлый естъ». И нижей: «Еремияша надъ однымъ народомъ преложилъ Панъ Богъ, а Петра надъ всимъ светомъ Христосъ поставилъ».

Ѳеоѳилактъ (на главу 22 Луки) на оные слова «укрепляй братю свою» такъ мовитъ: «ясное естъ розуменье тыхъ словъ: маю тебе за княже и преложоного надъ иными учънями, коли по запрению покутовать и плакать будешъ, потверъжай братю. Бо то тобе належытъ, который еси по Мне естъ опокою церъковъною и ѳунъдаменътомъ». Добре мовилъ «по Мне», бо Христосъ есть церък[в]и светое каменемъ и основаниемъ, яко Павелъ светый мовитъ, але яко начальникъ до спасения и невидомое благодати даваня. А Петръ светый тежъ естъ [(об. 27) каменемъ и основанемъ, але до правления зверхъного и до науки, яко слуга и наместникъ Христовъ.

Генънадей Схолярый, патрияръха Царигородъский, такъ тежъ пишеть (о

[1] ...ка «главу»

28 «Iako Pan Iezus na ziemi był głową, panem y mistrzem vczniow Swoich, oycem y pasterzem, tak gdy postanowił na stolicę oycowską wstąpić, Piotra im dał za przełożonego, za oyca y mistrza, y iednym słowem mowiąc—dał go za namiestnika Swego». To patryarcha Carogrodzki przeciw Grekom. Przestań na tych Greckich oycach, bracie nievporny, *a wierz*, iż P[an] Iezus w kościele Swym chciał mieć iedynowładztwo abo monarchią, aby ieden wszytkiego doglądał y rządził.

Iako rząd y przełożeństwo iednego pasterza z Piotrem ś. nie vmarło, ale na Rzymskich biskupach y papieżach stanęło.

Rozdział IV.

To przełożeństwo Piotra ś. śmiercią iego vstać nie mogło. Bo kościoł Boży y owce Chrystusowe trwaią aż do końca świata y muszą mieć takie opatrzenie y rząd dla zbawienia swego. Każda zwierzchność nie dla tego iest, co na niey siedzi, ale dla tych, ktoremi rządzi. Ieśliż za czasu Piotra ś. kościoł takiego starszego, iakiego Chrystus postawił, potrzebował,—daleko więcey po śmierci Piotra ś., gdy się na wszytek świat rozszerzał. Y dla tego onych słow, ktore Pan do Piotra mowił: «paś owce Moie», nie może być inaksze rozumienie, iedno iż ten vrząd pasterstwa y na potomki Piotrowe ściągnąć się ma. Co Chryzostom ś. dał znać, gdy mowi [1]: «za owce Swoie Chrystus krew Swoię rozlał, ktore ratowaniu Piotrowemu y następnikow iego poruczył».

старешинъстве, глава 2): «яко Господь Исусъ Христосъ на земли былъ головою, паномъ и мистромъ учневъ Своихъ, и отцомъ и пастыромъ, такъ коли постановиль на столицу отцовъскую вступить, Петра имъ далъ за преложоного, за отца и мистра, а однымъ словомъ мовечы—далъ его за наместьника Своего». То патриярьха Царогородъский противъ Грековъ. Перестань на тыхъ Греческихъ отцохъ, брате неупорьный, *поневажъ* иж Исусъ Христосъ въ церькви Своей хотель меть единовладьство або монарьхию, абы одинъ всего догледаль и рядилъ.

(28) Яко рядъ и преложенъство одного пастыра съ Петромъ светымъ не умерло, але на Рымскихъ бискупахъ и папежахъ стануло.

Роздѣлъ 4.

Тое преложеньство Петра светого смертью его *у*стать не могло. Бо костелъ Божый и овцы Христовы трваютъ ажъ до конца света и мусятъ меть такое опатрене и рядъ [2] для збавенья своего. Кождая зверхность не для того естъ, што на ней седить, але для тыхъ, которыми рядить. Еслижъ за часу Петра светого костелъ такого старшого, якого Христосъ поставилъ, потребовалъ,—далеко болшъ по смерти Петра светого, кгды се на весь светъ розширалъ. И для того оныхъ словъ, которые (об. 28) Панъ до Петра мовилъ: «паси овцы Мои», не можетъ быть инакшое розуменье, одно ижъ тотъ ура*д*ъ пастырства и на потомки Петровы стегатьсе маеть. Што Златоустый светый далъ знать, кгды мовитъ (въ книгахъ вторихъ о иерействе): «за овцы Свои Хри-

[1] на полѣ: «Lib. 2 de sacerdot.» [2] опечатка: «рядъ»

Ten potomek y następnik Piotra ś. nie iest inszy, iedno biskup Rzymski, y to mieysce, na ktorym Piotr ś. vmęczon y vmarł, przywilele swoie tego mieysca biskupom zostawuiąc. Y tak Greccy doktorowie rozumieli, y wszytkie sobory abo koncylia biskupow świata wszytkiego.

Naprzod pisze Irenæus (lib. 3, cap. 3): «do kościoła, prawi, od Piotra y Pawła w Rzymie fundowanego, dla mocnieyszego iego przełożeństwa, muszą się wszytkie ino kościoły schodzić, to iest wszyscy wierni. Bo w nim zawżdy iest *dochowane* podanie abo nauka ta, ktora iest od apostołow». Widzisz, iakie przełożeństwo temu Rzymskiemu kościołowi przypisuie y wierne dochowanie nauki apostolskiey. Y kto około niey błądzić nie chce, tam się vciekać y o niey pytać każe. Ten doktor żył około roku Pańskiego 150.

Epiphanius o biskupach Wschodnych stron tak pisze (hæres. 68): «Vrsacyus y Valens, żałuiąc za grzech swoy, z pismem swoim poiachali do ś. biskupa Rzymskiego Iuliusza, aby mu się sprawili z błędow y grzechow swoich». Po coż by iezdzili tak z daleka ze Wschodnych stron na sprawę y oczyścienie swoie, gdyby zwierzchności Rzymskiego biskupa nie znali?

Athanasius Wielki, doktor Grecki, w liście do papieża Felixa mowi: «dla tego was y przodki wasze, to iest apostolskie biskupy (Pan Bog) na wysokości zamku postawił, y staranie wam o wszytkich

стосъ кровь Свою розлить, кото... старанію Петровому и наступни... его поручать».

Тотъ потомокъ и наступникъ П... светого [1] не есть инъшій, одно би... Рымъский, и тое местце, на кото... Петръ [2] светый умучонъ и умеръ, ... вилея свои того местца бискупом... ставуючи. И такъ Кгрецкие докто... розумели, и вси соборы альбо ... лия бискуповъ всего свѣта.

1. Напередъ пишеть Иренеуш... книгахъ третихъ, глава третая): ... костела, дей, отъ Петра и Павла ... Риме оундованого, для моцнейшого ... преложеньства, мусять се вси ино... стелы зходить, то естъ вси верьни... въ немъ завжды естъ *духовное* под... албо [29—s] наука тая, которая ... отъ апостоловъ». Видишъ, яко ... преложеньство тому Римскому кос... приписуеть и верное доховане [3] ... уки апостолское. И хто около нее ... дить не хочеть, тамъ се утекать [4] ... ней пытать кажеть. Тотъ докторъ ... около року 150.

2. Епифаней о бискупахъ Всходн... сторонъ такъ пишеть (ереси шесть... сятъ осмый): «Урсацыусъ и Вал... жалуючи за грехъ свой, съ писм... своимъ поехали до светого биску... Римъского Юлиуша, абы се ему спр... вили зъ блудовъ и греховъ своих... По штожь бы ездили такъ зъ дал... зъ Восточныхъ сторонъ на справу ... очисченье свое, кгды бы запрхос... Римского бискупа не знали?

3. Оѳанасей Великий, докторъ Кгре... кий, до папы Ѳеликса въ листе мовит... «для того васъ и продки вани, ... есть апостолскне епископы Панъ Бо... на высокости замку поставилъ, и ст...

[1] опечатка: «светего» [2] опечатка: «*мепер*» [3] сравнительно съ Польскимъ нужно: «верное доховане» [4] опечатка: «утекать»

ach roskazał, abyście nam pomagdy im heretycy Aryani byli

lius Wielki, doktor Grecki, w liAthanazyusza [1] pisze (epist. 52): się nam słuszno, abyśmy pisali *ępa* Rzymskiego, aby on rzeczom zym przypatrzył, a wyroku swesądek wydał. A iż z trudnością l za zdaniem concylium posłany o może, on niechay da tę moc wyniektorym mężom, ktorzy by podrożne (393) wytrwali, a łaskay przyiemnością obyczaiow, a y snadną mową vpomnieć tych ktorzy z dobrey drogi sstąpili, y by dzieie concylium Arymińskiego śli, aby ie zepsowano, y to, co się przez moc działo». Tu wyznawa, up Rzymski y przez posły swoie, awyższy pasterz, Wschodne kowizytować y naprawować mogł. więcey, iż on sam złe y fałszywe heretyckie psować mogł.

orius Nazianzenus w wierszach o e swoim pisze: «Rzymski kościoł zachował o Panu Bogu prawnaukę, iako takiemu miastu przyktore na wszytek świat zwierzma». Nie mowi o świeckim pańzwierzchności Rzymskiey: bo iuż lo Carogrodu przeniesiona; ale o wney Piotra świętego zwierzchności, biskupach Rzymskich została.

llus, Alexandriyski patryarcha (in ris), iako kładzie słowa iego Gen- (de prim. cap. 12), tak pisze: , iako członkowie, za głową, to Rzymskim biskupem y stolicą ską, od ktorey pytać się mamy,

ранье вамъ о всихъ костелахъ росказалъ, абы есте намъ помагали», кгды имъ геретыки Ариани были тяжки.

(об. 29) 4. Василей Великий, докторъ Кгрецкий, въ листе до Атанасыуша пишеть (епист. 52): «здалосе намъ слушно, абысмы писали до *папы* Римского, абы онъ речомъ нашимъ присмотрелъсе, а выроку своего розсудокъ выдалъ. А ижъ съ трудностью оттуль за зданьемъ соборнымъ посланый быть хто можеть, онъ нехай дасть тую моцъ выбранымъ некоторымъ мужомъ, которие бы працы подрожъные вытрѣвали, а ласкавостью и приемностью обычаевъ, и мудрою а снадъною мовою упомнеть ихъ могли, которые зъ доброе дороги зъступили, и которие бы деи собору Аримнского принесли, абы ихъ зопсовано, и то, што се черезъ моцъ деяло». Тутъ вызначаеть, ижъ бискупъ Рымский и черезъ послы свои, яко навысший пастыръ, Въсходъные костелы ревидовать и (посвесчать) направовать моглъ. А што больщъ, ижъ онъ самъ злые и фалшивые соборы геретыцкие псовать моглъ.

5. Григорей Назыянзенский [2] въ вѣрѣшахъ о жывоте своимъ пишетъ: «Рымъский костель завжды заховалъ о (30—2в) Пану Богу правъдивую науку, яко такому месту пристало, которое на весь свѣтъ звирьхность маетъ». Не мовитъ о свецъкомъ панъстве и звирхъности Рымской: бо вжо была до Царокгроду перенесена; але о духовной Петра светого звирхъности, ижъ пры бискупахъ Рымскихъ зостала.

6. Кирилъ, Александрийский патриаръха (въ Скаръбе), яко кладеть слова его Генънадей (о старшенъстве яко въ главе 12), такъ пишетъ: «мусимъ, яко членъкове, за головою, то есть за Рымскимъ папою и столицою апостольскою,

[1] опечатка: «Anastazyusza» [2] опечатка: «Назыянзенский»

[illegible] которое пытати и мамы, яко верить и тримать. Бо его [illegible] самого урядъ есть [illegible]кидать и радить, карать и потверь[illegible]кать, становить, [illegible] и розвезать».

7. Златоустый [illegible] до папы Инъ[illegible]ценцыя пишеть въ листе 1: «прошу тебе, абы еси писалъ, жебы такъ не[illegible]справедливые поступки моды не мели; а тые, которые зле учинили, костельнымъ правомъ (об. 30) были карани». Утеклъся былъ до него на Теофилюса патрияръху Александрийского жалуючысе, кгды его зъ столицы его непристойне складалъ и выклиналъ до Римъского бискупа, яко до судьи епископовъ всихъ.

8. Феодорить пишеть въ листе до Леона папы: «я жду выроку апостолское вашее столицы, и прошу вашои светобливости, абы ми помощь дала тому, который до вашого справедливого розсудку апелевалъ». И до Ренатея каплана тотъ же пишеть: «столица Римская держить раженье костел въ всего света, и для иныхъ причинъ и для того, ижъ была завсегды отъ смрод въ геретыцкихъ прожна, а нихто на ней не седелъ, который бы зле о вере светой держалъ».

9. Геннадей Схолярый [2], патрыярха Царогородцкий (въ книгахъ о старшенстве, въ главе 7), пишеть: «*папа* Римский есть головою всего костела и мистромъ: ему толко дано есть о вере судъ и выбаданье чинить, и радить всимъ светомъ, геретыки зъ ихъ местъ выганять, а правовер(31—sr)ные приворочать». То патрыярха Царогородский своимъ Кгрекомъ. Тотъ же нижей мовить тамже: «Всходные епископы не мели се до кого иного утекать въ кривдахъ своихъ, одно до *папы* Рымского припоминаючы ему слово тое Господне

[illegible] Leona apostol- waszey dała te- wiedliwego Renata ka- Rzymska wszytkiego y przeto. słow heretyc- ney nie sie- wierze s[więtey, patryarcha Ca- cap. 7), pisze: słową wszytkiego temu tylo dano wybadanie czynic, światem, heretyki z a prawowierne yarcha Carogrodzki Tenże mowi niżey biskupi nie mieli się uciekać w krzywdach biskupa Rzymskiego. słowo to Pańskie do potwierdzay bracią

[illegible] опечатка: «Схолярый»

ę». Y przypomina Chryzostoma
iego, ktory do Innocencyusza w
ch krzywdach appellował, y inne.

enże tak mowi w rozdziale 16:
tup Rzymski iest następnik ś.
ra y namiestnik Zbawiciela naszego
sa Chrystusa, y on sam ma moc
yższą rządzić kościoł, zwięzować y
ięzować, karać y błogosławić, y
linać, naprawować y leczyć, y on
ma moc o wierze y o kapłaństwie
ytywać się». Y przywodzi starego y
kiego y świętego v Grekow Theodo-
studytę, ktory tak do papieża Pa-
ła pisze y mowi: «słuchay, głowo
tolska, od Boga wybrana, pasterzu
e Chrystusowych, kluczniku krole-
niebieskiego, opoko wiary, przez
ą zbudowany iest katholicki kościoł.
ty iest Piotr Piotrowę stolicę
szaiący y rządzący. Tu, prawi,
jdzi do Carogrodu przeciw herety-
obrazoborcom (żył ten Studites
o roku P. 820) od zachodu słońca,
e odmiatay nas do końca. Bo do
e rzekł Chrystus Bog nasz: ty
rocony potwierdzay bracią twoię».

enże Theodorus Studites do Michała
rza obrazoborce pisze: «ziachawszy
iakoście roskazali, biskupi y ini
łożeni, wasześmy wątpliwości roz-
ali; ale ieśli ieszcze w czym wątpi
ie wierzy wielmożność wasza,—pro-
o wykład papieża. Ręka wasza od
vmocniona, pospolitego pożytku
ająca, niech roskaże od Starego
u wziąć obiaśnienie. Bo tak nam

до Петра светого речоное: потвержай братью свою». И припоминаеть Златоустого светого, который до Инноценцыя (папы) въ своихъ кривдахъ апелевалъ, и иньшие.

Тотъ же такъ мовить въ розделе 16: «*папа* Римский естъ наступникъ светого Петра и наместникъ Збавителя нашого Исуса Христа, и онъ самъ маеть моцъ навысшую редить церковъ (Божью), звязовать и розвязовать [1], карать и благословить, и выклинать [2], направовать и лечить, и онъ самъ маеть моцъ о вере и о капланстве выпытыватьсе». И приводитъ [3] старого и великого и светого у Кгреконъ Θеодора [4] Студейского, который такъ до папы Пасхалея пишеть и мовитъ [5]: «слухай, голова апостолская, отъ Бога выбраная, пастыру о[(об. 31)вецъ Христовыхъ, ключнику королевства небесного, каменю веры [6], черезъ которую збудованъ естъ католический костелъ. Бо ты естесь Петръ (и) Петрову столицу окрашаючий и радечий. Тутъ, правп, прийди до Царогороду противъ геретыкомъ образоборцомъ отъ заходу слонъца, а не отмѣтай насъ до конца. Бо до тебе реклъ Христосъ Богъ нашъ: ты наворочоный потверъжай братью свою». Жылъ тотъ Θеодоръ [7] около року Божего осмисотъ двадцатого.

Тоть же Θеодоръ [8] Студейский до Михаила цесара образоборцы пишеть: «з[ъ]ехавшисе, яко есте росказали, епископы и иные преложоные, вашы есмо вонтпливости розвезали; але если есче въ чомъ вонтъпите албо не верите великость ваша,—просите о выкладъ папы (Римского). Рука ваша отъ Бога умоцнена, посполитого пожитку прагнучая, нехай роскажеть отъ Старого Риму

печатка: «розвязовять» [2] опечатка: «выклинатъ» [3] опечатка: «приводить» [4] опе-
: «Θеодосия» [5] опечатка: «мовить» [6] опечатка: «вери» [7] опечатка: «Θеодосей»
атка: «Θеодосей»

iako wierzy-
mego vrząd
rać. potw
rozwiąza
Chry
usza
pisał
mocy
nili.

... zięcia
... sezwał
... trzymał sto-
... kłusy iest
... wszędzie kościoł
... nie przemogą

...stinianus ce-
...ryarchy Ca-
...rogrodzie, a
... Carogrodzki
...ym o zwierz-
...zachowuiemy
... świętych ko-
... naświętszym
... Rzymu ssta-
... iż my tego
... sprawy, do
... do iego bło-
...łowy wszytkich
... przynoszone być
...wszytkie czasy, gdy
...ey powstawali,
... oney czci god-
... y nam się to
...knąć: iż ci wszy-
...mieć y maią za
... są święci y praw-
... słudzy wierni; a
...ło za głowę swoię
... kapłani. Obaczże
...słow, co starzy pa-
294. cesarze Carogrodzcy
...mali! Y za temi sło-
...ennadiu pomieniony:
... idą za stolica Piotra
...szczepieńcy ... y w he-
... cokolwiek czynią
... zowane y nieprzystecz
... ych Grekow

взять [1] обьясненье. Бо такъ намъ отъ початку отъ отцовъ нашихъ подано. Гая столица Старого Риму, о, наслядовца Хри(32)стовъ цесару, межы иными всими костелы навызшое маеть местце, где Петръ першую держалъ столицу, до которого Господь реклъ: ты еси камень, а на томъ каменю збудую церковъ Мою, и врата пекелные не премогуть ее».

Слухаймо, што пишеть Юстиниянъ цесаръ до Епиоаниуша, Царогородского патриярхи, тамъ же въ Царогороде, а тотъ листъ кладетъ Геннадей, Царогородский патриярха, въ розделе осмомъ о старшеньстве: «во всемъ (мови) заховуемъ постановене едности пресветыхъ церквей, которое се пренасветейшимъ папою и патрыярхою Старого Риму стало, до которого тожъ пишемъ, нижъ мы того не допустимъ, абы вси справы, до стану церъковъного служачые, до его благословенъства, яко до головы всихъ пресветыхъ презвитерей, прыношоны быть не мели. А нижъ по вси [2] часы, кгды въ тыхъ сторонахъ геретыки повставали, вырокомъ и розъсудъкомъ оное чети годъное столицы отогнани суть,—а намъ се то годить мо(об. 32)вить и такъ замкънуть: нижъ тые вси, которые его хотять меть и мають за голову, то есть папу (Рымского), суть светые а правъдивые Божие презвитеры и слуги веръные; а которые не хотять, ани его за голову свою мають, не суть Божые слуги». Обачъ же кождый повагу тыхъ словъ, што старые патрыярхове и цесари Царогородские о той светой столицы держали! И за тыми словы прыкладаеть то Генадей [3] помененый: «которые, дей, не идуть за столицою Петра светого Рымъскою [4], отщепеньцы суть и въ

... опечатка: вси [3] опечатка: «Генодей» [4] опечатка:

tey zwierzchności swoiey
ski biskup vżywał nad wszyt-
świata kościoły—świadectwo
ich doktorow.

Rozdział V.

ężo skoro po apostolech, około
. 190, Wiktor papież męczennik
ał kościołom w Azyey, aby Wiel-
cy nie święcili z Żydami 14 dnia
taniu miesiąca pierwszego, ale w
lę za tym dniem idącą. Czego
czynić nie chcieli, on ie wyklął
howną mocą pokarał. To pisze
ius Grecki (libro 5, histor. capite
rawda, iż iego skwapliwości przy-
Irenæus; ale mocy y iurisdicyey
zał.

anazyusza, Alexandriyskiego pa-
hę, niesłusznie z stolice od Arya-
złożonego, papież Iulius przywro-
o pisze Sozomenus (lib. 3, cap. 7).

ophila, także Alexandriyskiego pa-
hę, Innocentius Pierwszy papież
ice zrzucił, o krzywdę ś. Chryzo-
; y Arkadyusza cesarza, dla teyże
yny, y żonę iego Eudoxyą wy-
To pisze Grecki Niceph. (lib. 13,
4).

stinus papież Carogrodzkiego pa-
hę Nestoryusza wyklął y z stolice
(Conc. Eph. y Cyrillus).

герезыю впадаютъ, и штоколвекъ чинятъ—все естъ зѣальшованое и непожиточное». То Кгрекъ [1] до своихъ Кгрековъ пишеть.

‖(33—з) Ижъ тое зверхности своее Римскій бискупъ [2] ужывалъ надъ всего света костелы—сведоцство Кгрецкихъ докторовъ.

Роздѣлъ 5.

Свежо скоро по апостолскихъ часехъ, около року Божого сто деветдесятого, Викторъ папа мученникъ росказалъ церквямъ въ Азыи, абы Великодня не светили зъ Жидами 14 дня по настанью месеца першого, але въ неделю, за тымъ днемъ идучую. Чого кгды учинить не хотели, онъ ихъ выклялъ и духовною моцъю покаралъ. То пишеть Евзебий Грецкий (учитель [3]) (въ книгахъ пятыхъ гистор. глава 24). Правда, ижъ его скваплivость приганилъ Иренеушъ; але моцъ и владность признавалъ.

Аѳтанасія, Александрийского патрыярху, неслушне [4] зъ столицы одъ Ариановъ зложоного, папа Июлий привернулъ. То ‖(об. 33) пишеть Созоменесъ (въ книгахъ третихъ, глава 7).

Теоѳила, такъже Александрейского патриярху, Инноценцыушъ Перший, папа (Римъский), зъ столицы скинулъ, о кривду светого Златоустого; и Аркадыуша цесаря, для тоежь причины, и жону его Овдосию выклялъ. То пишеть Кгрецкий Никиѳоръ (книги 13, глава 34).

Целестымъ, папа (Римский), Царогородского патрыярху Несторыя выклялъ и зъ столицы зложилъ (Соборъ Ефеский, Кирилъ).

[1] опечатка: «Кгрекъ» [2] опечатка: «бискубъ» [3] опечатка: «учителъ» [4] *не* пропущено ѣ и въ строку не попало, а потому натиснуто послѣ, надъ строкою

[illegible] papież Pierwszy Dyoszkora Ale-[illegible] y Iuwenala Hierozolim-[illegible] patryarchy, iako heretyki, po-[illegible] stolice złożył (pisze Nicepho-[illegible]. Y Fœlix papa Piotra, An-[illegible] patryarchę, potępił y złożył [illegible] Nicephorus pisze).

[illegible] papież Anthyma Carogrodz-[illegible] dla herezyey, sam do Carogrodu [illegible], z stolice złożył, a sam [illegible] swoią Mennę na toż biskupstwo [illegible] wsadził, choć cesarz Iustinia-[illegible] Antymem się wstawiał. To pisze [illegible] in vita Iustiniani).

[illegible] nych patryarchow Carogrodz-[illegible] Mikołay Pierwszy papież, [illegible] biskupi, dla hereziy, zło-[illegible] na ich mieysca prawowier-[illegible]. Toć znać, iż moc a zwierz-[illegible] nad nimi mieli.

[illegible] papież (pisze Theodoretus [illegible] hist. cap. 23) złożył Fla-[illegible] patryarchę Antyoskiego, z iego [illegible] musiał iezdzić do Rzymu, [illegible] o heretyctwo.

[illegible] więcey tych przykładow [illegible] wierzchności papieskiey nad [illegible] wszytkiego, czytay książ-[illegible] po Polsku pisane: «O iedno-[illegible]»

[illegible] wszytkiego chrze-[illegible] do Rzymu appellowali, [illegible] kościelnym, o tym na-[illegible] w Ruskich Prawidłach [illegible] nalezionym.

Rozdział VI.

[illegible] nawyzszą moc y zwierz-[illegible] papieską nad innemi biskupy po-

Леонъ 1, папа (Римский), Дыоскор[illegible] Алексанъдрийского и Ювеналія [1], Ер[illegible] лимъского патрыярху, яко геретыц[illegible] выклялъ и зъ столицы зложилъ (пиш[illegible] Никиѳоръ Кгрецкий). И Ѳиликсъ [illegible] Петра, Антиохийского патрыярху, [illegible] клялъ и зложилъ (тотъ же Никиѳ[illegible] пишеть).

Агапитъ папа Антимия Царогор[illegible] ского, для герезы, самъ до Царогор[illegible] приехавши, зъ столицы зложилъ, а с[illegible] рукою своею Менну на тоежъ патр[illegible] ярховство посветилъ и всадилъ, х[illegible] цесаръ Юстинианусъ за Антым[illegible] (34—зв) вставялъсе. То пишеть Зо[illegible] разъ (въ животе Юстынианововъ).

Осмъ иныхъ патрыярховъ Царог[illegible] родъскихъ выличаетъ Миколай Перш[illegible] папа (Римъский), которие Римские би[illegible] скупы, для герезыи, зложыли, а на их[illegible] местца правоверныхъ поставили. Т[illegible] знать, ижь моцъ и зверъхность на[illegible] ними мели.

Дамазъ папа (пишеть Ѳеодоритъ [illegible] Кгрецкий, гистор. глава 23) зложи[illegible] Ѳлявиана, патрыярху Антиохейск[illegible] зъ его столицы, и муселъ езъдить [illegible] Рыму, справуючисе о геретыцъство.

Хто хочеть болшъ тыхъ приклад[illegible] уживанья зверъхности папеское на[illegible] (патриярхами) бискупы всего свет[illegible] читаи книжки о томъ по Польск[illegible] писаные: «О раде костелномъ».

(об. 34) Яко бискупы зо всег[illegible] христіянства до Риму апелевал[illegible] и о праве костел'номъ, о томъ н[illegible] писаномъ и въ Рускихъ Правилах[illegible] отцовъ светыхъ найденомъ.

Роздѣлъ 6.

И по томъ навызшую моцъ и зверх[illegible] ность папескую надъ иными епископ[illegible]

[1] опечатка: «Ювеная» [2] опечатка: «Ѳеодосеи»

ać, iż do nich, iako przedniey stolice
otra ś., ze wszytkiego świata appellacye
rniono, na ich się rozsądek daiąc y
wyzszy trybunał kościelny Piotra ś.
nich wyznawaiąc. O czym są y prawa
ścielne. Y concylium Sardyceńskie
O biskupow tak w 4 kanonie mowi:
dy ktory biskup złożony będzie za
sądkiem tych biskupow, ktorzy w
siedztwie mieszkaią, a odwoływać się
dzie z sprawą swoią do Rzymu, innego
kupa na stolicę złożonego stawić nie
ią, po tym gdy appellował, aż się
o sprawa rozsądkiem *biskupa* Rzym-
iego skończy».

O czym w Ruskich Słowieńskiego ięzy-
. Prawidłach oycow świętych takie się
sma (nalazły):
W soborze Chartaginskim (rozdz. 138):
resbytera (sobor) z iego dostoyności
ożył; on potym do Celestyna, papy
tymskiego, vciekł się, od ktorego był
zyięt, y list odzierżał, aby iemu zaś
zywierniono iego prestoł».
Antyoskiego soboru prawidło czwarte
piąte: «złożonemu episcopu, abo pre-
yteru, od wsich episcopow appellacya
e idzie, tolko do własnego papy Rzym-
iego».
Tamże prawidło czwarte: «episcopa
żonego, na iego mieysce nie stawiać
ego, ieśli Rzymski nie roskaże. Tot
wiem rozeznaiet, abo posłowie iego».

W soborze Chalcedońskim prawidło
ziewiąte: «episcop z episcopem ieśliby
ał przą—do cudzego episcopa nie mogą

и патрыярхами познать, ижь до нихъ, яко (першое и) преднейшое столицы Петра светого, зо всего света апеляцый чинено, на ихъ се розсудокъ отзываючи и навысший трибуналъ церквей Божыхъ Петра светого въ нихъ вызнаваючи. О чимъ суть права (и каноны) церковные. И соборъ Сардыцынский трохсотъ трыдцати епископовъ такъ въ четвертомъ каноне мовитъ: «коли который епископъ зложонъ [1] будеть за розсудкомъ ‖(35—зг) тыхъ епископовъ, которие въ суседъстве мешкають, а отволыватьсе будеть зъ справою своею до Риму, иного епископа на столицу зложоного, по томъ позве, або апеляцый его, ставить не мають [2], ажъ се его справа розсудъкомъ *папы* Римъского сконьчитъ».

О чомъ въ Рускихъ Словеньского езыка Правилахъ отцовъ светыхъ такие писма:

Собору Картагинского [3] (розделъ 138): «презвитера зъ его достойности зложили; онъ потомъ до Целестина, папы Римъского, утеклъсе, отъ которого былъ прынятъ, и листъ одержалъ, абы ему зась [4] привернено его престолъ».

Антиохейского собору правило четвертое и пятое: «зложоному епископу, або презвитеру, отъ всихъ епископовъ апеляцыя нейдеть, толко до *блаженъного* папы Рымъского».

Тамъже правило четвертое: «епископа зложоного, на его местьце не [5] ставять иного, если Римский не роскажеть. Тотъ бовемъ розознаеть, або послове его, (если тое зложенье есть слушное, або не)».

Въ соборе Халъцедон‖(об. 35)скомъ правило девятое: «епископь зъ епископомъ если бы мелъ [6] пр*у*—до чужого

[1] опечатка: «ложилъ» [2] опечатка: «мать» [3] опечатка: «Картанинского» [4] опечатка: «на» [5] опечатка: «мель»

Leo papież Pierwszy Dyoszkora Alexandriyskiego y Iuwenala Hierozolimskiego, patryarchy, iako heretyki, potępił y z stolice złożył (pisze Nicephorus Grecki). Y Fœlix papa Piotra, Antyoskiego patryarchę, potępił y złożył (tenże Nicephorus pisze).

Agapitus papież Anthyma Carogrodzkiego, dla herezyey, sam do Carogrodu przyiachawszy, z stolice złożył, a sam ręką swoią Mennę na toż biskupstwo poświęcił y wsadził, choć cesarz Iustinianus za Antymem się wstawiał. To pisze Zonaras (in vita Iustiniani).

Ośm inych patryarchow Carogrodzkich wylicza Mikołay Pierwszy papież, ktore Rzymscy biskupi, dla hereziy, złożyli, a inne na ich mieysca prawowierne postawili. Toć znać, iż moc a zwierzchność nad nimi mieli.

Damasus papież (pisze Theodoretus Grecki, lib. 5, hist. cap. 23) złożył Flawiana, patryarhę Antyoskiego, z iego stolice, y musiał iezdzić do Rzymu, sprawuiąc się o heretyctwo.

Kto chce więcey tych przykładow vżywania zwierzchności papieskiey nad biskupy świata wszytkiego, czytay książki, o tym po Polsku pisane: «O iedności kościelney».

Iako biskupi ze wszytkiego chrześciaństwa do Rzymu appellowali; y o prawie kościelnym, o tym napisanym y w Ruskich Prawidłach oycow świętych nalezionym.

Rozdział VI.

Y po tym nawyzszą moc y zwierzchność papieską nad innemi biskupy po-

Леонъ 1, папа (Римский), Александрийского и Ювенали лимъского патрыярху, яко выклялъ и зъ столицы зложил Никиѳоръ Кгрецкий). И Ѳил Петра, Антиохийского патрыя клялъ и зложилъ (тотъ же Н пишеть).

Агапитъ папа Антимия Ца ского, для герезы, самъ до Ца приехавши, зъ столицы зложилъ рукою своею Менну на тоежъ ярховство посветилъ и всади цесаръ Юстинианусъ за А ‖(34—зв) вставялъсе. То пише разъ (въ животе Юстынианово

Осмъ иныхъ патрыярховъ родъскихъ выличаетъ Миколай папа (Римъский), которие Рим скупы, для герезыи, зложыли, местца правоверныхъ постав знать, ижь моцъ и зверъхнос ними мели.

Дамазъ папа (пишеть Ѳеод Кгрецкий, гистор. глава 23) Ѳлявиана, патрыярху Антио зъ его столицы, и муселъ ез Рыму, справуючисе о геретыц

Хто хочеть болшъ тыхъ пр уживанья зверъхности папеск (патриярхами) бискупы всег читаи книжки о томъ по писаные: «О раде костелномъ»

‖(об. 34) Яко бискупы з христіянства до Риму апе. и о праве костел'номъ, о т писаномъ и въ Руськихъ Пра отцовъ светыхъ найденом

Роздѣлъ 6.

И по томъ навышшую моцъ ность папескую надъ иными

[1] опечатка: «Ювенаия» [2] опечатка: «Ѳеодосеи»

ż do nich, iako przedniey stolice
ś., ze wszytkiego świata appellacye
o, na ich się rozsądek daiąc y
zy trybunał kościelny Piotra ś.
wyznawaiąc. O czym są y prawa
ie. Y concylium Sardyceńskie
skupow tak w 4 kanonie mowi:
ktory biskup złożony będzie za
iem tych biskupow, ktorzy w
wie mieszkaią, a odwoływać się
z sprawą swoią do Rzymu, innego
na stolicę złożonego stawić nie
o tym gdy appellował, aż się
rawa rozsądkiem *biskupa* Rzym-
skończy».

im w Ruskich Słowieńskiego ięzy-
widłach oycow świętych takie się
(nalazły):
borze Chartaginskim (rozdz. 138):
tera (sobor) z iego dostoyności
on potym do Celestyna, pap*y*
iego, vciekł się, od ktorego był
y list odzierżał, aby iemu zaś
rniono iego prestoł».
skiego soboru prawidło czwarte
: «złożonemu episcopu, abo pre-
od ws*i*ch episcopow appellacya
e, t*o*lko do własne*h*o pap*y* Rzym-

e prawidło czwarte: «episcopa
go, na iego mieysce nie stawiać
ieśli Rzymski nie roskaże. T*o*t
rozeznaie*t*, abo posłowie iego».

oborze Chalcedońskim prawidło
ie: «episcop z episcopem ieśliby
zą—do cudzego episcopa nie mogą

и патрыярхами познать, ижь до нихъ, яко (першое и) преднейшое столицы Петра светого, зо всего света апеляцый чинено, на ихъ се розсудокъ отзываючи и навысший трибуналъ церквей Божыхъ Петра светого въ нихъ вызнаваючи. О чимъ суть права (и каноны) церковные. И соборъ Сардыцынский трохсотъ трыдцати епископовъ такъ въ четвертомъ каноне мовитъ: «коли который епископъ зложонъ [1] будеть за розсудкомъ ‖(35—зг) тыхъ епископовъ, которие въ суседъстве мешкають, а отволыватьсе будеть зъ справою своею до Риму, иного епископа на столицу зложоного, по томъ позве, або апеляцый его, ставить не мають [2], ажъ се его справа розсудъкомъ *папы* Римъского сконьчитъ».

О чомъ въ Рускихъ Словеньского езыка Правилахъ отцовъ светыхъ такие писма:

Собору Картагинского [3] (розделъ 138): «презвитера зъ его достойности зложил*и*; онъ потомъ до Целястина, папы Римъского, утеклъсе, отъ которого былъ прынятъ, и листъ одержалъ, абы ему зась [4] привернено его престолъ».

Антиохейского собору правило четвертое и пятое: «зложоному епископу, або презвитеру, отъ всихъ епископовъ апеляцыя нейдеть, толко до *блаженъного* папы Рымъского».

Тамъже правило четвертое: «епископа зложоного, на его местьце не [5] ставять иного, если Римский не роскажеть. Тотъ бовемъ розознаеть, або послове его, (если тое зложенье есть слушное, або не)».

Въ соборе Халъцедон‖(об. 35)скомъ правило девятое: «епископь зъ епископомъ если бы мелъ [6] пр*у*—до чужого

[1] опечатка: «ложилъ» [2] опечатка: «масть» [3] опечатка: «Картаминского» [4] опечасъ» [5] опечатка: «на» [6] опечатка: «мель»

się vdáwać, bo to Rzymskiemu os*u*dzić należy».

W świętym *wseleńskim* soborze Niceńskim wtorym: «złożony episcop, ieśli nie *polubit* s*u*du ich, (a) *budet* appolowa*ty*, *tedy maiet* ten sobor s*u*dowy, m*i*tropolit y episcopi odsyłaiący do Rzymskiego, ten wszytek sąd wypisać, dla czego y iako os*u*dzili iego».

(395) O Grekach y patryarchach Carogrodzkich, iako długo w iedności kościelney y pod posłuszeństwem papieskim żyli, y iako się od niego odrywaiąc zasię wracali.

Rozdział VII.

Przez tysiąc lat blisko Grekowie z swoim patryarchą w iedności kościelney y pod posłuszeństwem biskupow Rzymskich zostawali (okrom czasow heretyckich, Aryańskich y obrazoborskich, w ktorych niespokoyne zamieszki, ale nie długie barzo, bywały). Bo siedm soborow powszechnych spolnie z sobą w zgodzie y iedności odprawili, tak Wschodni, iako y Zachodni biskupi. Siodmy przeciw obrazoborcom Niceński wtory czynili, roku P. 790, za czasu Adryana papieża. Na wszystkich siedmi świętych soborach pierwsze mieysce miał papież y posłowie iego [1], y on za pozwolenim cesarzow wszystki sobory składał, y ziachać się na nie roskazował, y co postanowili oycowie oni, na to potwierdzenia iego zawżdy prosili. Co się z dzieiow tych soborow iaśnie barzo pokazuie.

епископа (для розъсудку) не могут
удавать, бо то Рымскому осудить
лежитъ».

Въ светомъ вселенъскомъ со
Ниценъскомъ второмъ: «заложоный
скопъ, если не полюбитъ суду их
детъ апелевать, тогды маетъ тот
боръ судовый, митрополитъ и
отсылаючы до Рымъского, тотъ
судъ выписать, для чого и яко
ли его».

О Грекахъ и патріархъхъ Ц
городскихъ, яко долго въ еди
сти цер'ковной и подъ послу
ствомъ папежскимъ жыли, яко
отъ него одриваючи зась воро
лисе.

(36) Роздѣлъ 7.

Черезъ тисечу летъ близко Кр
зъ своимъ патриярхою въ един
костельной и подъ послушенствомъ
скуповъ Рымскихъ зоставали (
часовъ геретыцкихъ, Арияньскихъ
образоборцовь, въ которыхъ неспо
замешки, але вельми коротко,
Бо семъ соборовъ повышехныхъ
зъ собою въ згоде и един
отправили, такъ Възходные, яко и
ходные епископы. Семый против
зоборъцомъ Ниценъский вторый
року семъ сотъ деветдесятого, за
Андрияна папежа. На всихъ сеи
тыхъ соборахъ перъшое местъце
(и заседалъ) папа (Римский, а въ
бытности его) послове его, и онъ,
естъ папа Рымский Игнатей,) за по
леньемъ цесаровъ вси съборы склад
и зъехатъсе на нихъ росказовалъ,
што оные отцове постановили, на
потверъженья его завжды просили.

[1] въ старопечатномъ экземплярѣ перепутано: «y posłowie iego

siodmym soborze, około roku P. 860,
yus, patryarcha Carogrodzki, v
tkich Grekow za świętego poczytany,
ę, przemożnego pana, ktory v cesarza
ała, syna Theofila, wszytkim rządził,
ął y do kościoła nie puścił, o sprosne
kazirodztwo y własney żony opu-
nie. Czym rozgniewany, Ignacego,
namową cesarską,) nie tylo z stolice
ił, ale go do więzienia w grob iakiś
, y potym do Mityleny wyspu wy-
a Phocyusa, człowieka świeckiego,
arzo vczonego, na iego mieysce po-
ł. Czym obrażony Mikołay Pierwszy
ż wysłał swoie posły do Carogrodu
na wzięcie sprawy y na scrutinium
y oney. Lecz posłowie iego, od
y oszukani, niesłusznie Phocyusa na
y potwierdzili, y Ignacego potępili.
ym wziąwszy papież Mikołay lepszą
wdziwą sprawę, concilium w Rzymie
ł, y na nim posły swoie pokarał,
ieństwa im odeymuiąc. Y przywrocił
stolicę Carogrodzką Ignacego, a
usa zrzucił. Pisze Gennadius (lib. 5,
16), iż sam Mikołay papież dla oney
by kościelney do Carogrodu iezdził,
hała cesarza od Phocyusa odstraszył
ywrocił Ignacego. Lecz zaś wygnany
gnacyus, aż roku P. 868 Adryan
y papież (concilium abo) sobor
rogrodzie złożył, ktory ośmym Ła-
y zowią, za czasow Bazyliusza
łona cesarza, y tam Phocyusa ze
kimi oycy zebranymi znowu z
e Carogrodzkiey zrzucił, y posa-
gnacego.

се зъ деевъ тыхъ соборовъ ясне велми показуетъ.

‖(об. 36) По семомъ соборе, около року осмисотъ шестьдесятого, Игнатей, патриярьха Царогородъский, у всихъ Кгрековъ за светого почытаны, Баръду, преможного пана, который у цесара Михаила, сына Теоѳилова, всимъ редилъ, выклялъ и до костела не пустилъ, о спросное его казиродтво и власное жоны опущенье. Чимь розгневаный, (Барда намовилъ цесара, же) Игнатея не только зъ столицы скинулъ, але его до вязеня въ гробъ якись подалъ, и потомъ до Митылены (на) высну выгналъ; а Ѳотиуша, чоловека свецъкого, але вельми учоного, на его местце посадилъ. Чимъ *обрушонъ* Миколай Перъший, папа (Римъский), выслалъ свое послы до Царогороду только на взятье справы и на скрутынумъ речи оное. Лечъ послове его, отъ Баръды ошукани, неслушне Ѳоцыуша на столицы потвердили, Игнатего выкляли. О чомъ взявъши папа Миколай лепшую и правъдивую справу, соборъ въ Риме собралъ, и на немъ послы свое покаралъ, достоенъства имъ одоймуючи. И приверънулъ на столицу Царогородскую Игнатея [1], ‖(37—и) а Ѳоцыуша скинулъ. Пишеть Геннадей (въ книгахъ пятыхъ глава 16), ижъ самъ Миколай папа для оное потребы церковное до Царогороду езъдилъ, и Михайла цесара отъ Ѳоцыуша отстрашилъ, а Игнатия привернулъ. Лечъ опять выгнанъ былъ Игнатеи, ажъ року осмъсотъ шестьдесятъ осмого Андриянъ Вторый папа соборъ въ Царогороде зложилъ, который Латинники осмымъ зовутъ, за часовъ Василея Мацедона цесара, и тамъ Ѳоцыуша зо всими отцы собраными знову зъ столицы Царыгородское скинулъ, и посадилъ Игнатея.

[1] печатка: «Игнатею»

W tym roziadły Phocyus wiele szkodliwego pisma wydawał, potwarzaiąc kościoł Rzymski, y przyganiaiąc mu o wiarę około pochodzenia Ducha Ś. y o przaszny chleb w ofierze ś., y ine szczere potwarzy zmyślaiąc, srodze Greki wszytki na kościoł ś. obiątrzył. Y od onego czasu wzwaśnieni byli Grekowie na kościoł Rzymski. Y gdy Ignacyus patryarcha vmarł, zaś Phocyusa na iego mieysce wtrącili, ktory, wiecznym nieprzyiacielem Rzymskim biskupom zostaiąc a zawżdy przeciw im pisząc, y na swoie następniki y wszytkę Grecyą iad on gniewu y potwarzy swoich wylał.

Od onego czasu patryarchy Carogrodzkie cesarze ich, iako y kiedy chcieli, podawali y składali, y tegoż samego Phocyusa Leo Philozoph cesarz z stolice zrzucił; y ine po nim, iako chcieli y roskazowali, na prawa kościelne, na kanony y na stan biskupi nic niedbaiąc. Bo gdy od prawdziwego duchownego starszego swego papieża patryarchowie Carogrodzcy odstąpili, w ręce y w rząd świeckich panow słusznym od Boga karanim wpadli. Na co się stary pisarz Grecki historyk C[h]oniatas (lib. 6, cap. 5) żałuie. Iednak że ieszcze byli iawnie od posłuszeństwa papieskiego nie odpadli: błędy Łacinnikom przyczytali. ale ich nie wyklinali, ani za heretyki mieli.

Aż (dopiero) nieszczęśliwy y nad ine iadowity y szaleńszy Michał, patryarcha Carogrodzki, roku P. 1053, począł papieże wyklinać, y Łacińskie klasztory z Carogrodu wymiatać, y kościoły im odeymować, y Bulgary, ktore Mikołay papież do wiary ś. przez Cyrylla y Methodyusza biskupy

Въ томъ розгневаный Ѳоцыушъ [illegible] шкодливого писма выдавалъ [1], по раючы костелъ Рымский, и пригана ему о вере около похожения Духа С того и о пресный хлебъ во офере с той, и иные щирые потвары змышлял сродзе Кгреки все на костелъ свет подъбурилъ. И одъ оного [2] часу з снены были Кгрекове на костел (об. 37) Римъский. И кгды Игнат патрыярха умеръ, зась Ѳоцыуша на е местьце взяли, который, вечьнымъ не приятелемъ Рымскимъ папежомъ з ставуючи а завжды противъ нымъ ш шучи, и на свое наступники и вс Кгрецыю ядъ онъ гневу и потвар своее вылилъ.

Отъ оного часу патрыярхи Цар городские цесары ихъ, яко и коли х тели, подавали и складали, и того самого Ѳоцыуша Лео Ѳилозоевъ цесар зъ столицы скинулъ; и иные по нем яко хотели и росказовали, на пра костелные и на каноны [3] и на ста епископий ничого не дбаючи. Бо кгд отъ правдивого духовного старшого с его папы (Римъского) патрыярхов Царогородские отступили, въ руки въ справу свецкихъ пановъ слушны отъ Бога караньемъ упали. На што с старий писаръ Кгрецький гисторик Куниатей (въ книгахъ 6, глава 5) ж луѣть. Однакъ же еще были явне от послушенства папеского не отпали: бу ды толко Латиньникомъ причитали, а ихъ не выклинали.

Ажъ нещасливый и надъ (38— ные ядовитьшый и шаленьший Ми халъ, патрыярха Царогородъский, р ку тисеча пятдесятъ третего, почал папежовъ выклинать, и Латиньск кляшъторы съ Царогороду вымести костелы имъ одоймовать, и Бул

[1] опечатка: «выдавилъ» [2] опечатка: «и одного» [3] опечатка: «кононы»

Słowieńskie nawrocił, naiachał y mocą ie cesarską do tego przymuszał, aby Łacińskich kapłanow odstąpili a do Greckich przystali; y przewiodł to, iż Rzymskie duchowieństwo stamtąd wygnał. O co *się* papież ‖(396) Leo Dziewiąty zawziąwszy, list pisał do Michała barzo vczony y dzielny, ktory po dziś dzień czytamy, y posły swe do niego posłał. przez ktore się vspokoił y do posłuszeństwa kościoła Rzymskiego z swoimi Grekami y cesarzmi wrocił.

W tym Ruskie kraie wiarę świętą chrześciańską, a Polsk*ie* mało co przed tym. przyięły, Ruś do Carogrodu, a Polacy do Rzymu, iako ktorym było bliżey. posły swoie wysłali, o kapłany y biskupy prosząc. Była na ten czas zgoda y iedność, co po Prawidłach oycow świętych Słowieńskiego y Bulgarskiego ięzyka v Rusi dobrze znać, w ktorych przełożeństwo nad kościoły wszytkiemi papieżowi daią, y appellacyą do niego vtwierdzaią. Bo nowi Grekowie takie rzeczy z ksiąg swoich starych wymiataią y wymazuią.

W roku zaś (Pańskim) 1088, ziachali się Grekowie y Łacinnicy w Barze, y tam znowu iedność ś. vtwierdzili, y onę przyganę o pochodzeniu Ducha Ś. «y od Syna» z kościoła ś. znieśli, y starowieczne posłuszeństwo Vrbanowi Wtoremu oddali. Na tym concilium był nasz Łaciński zacny doktor y biskup Anzelmus Kantuaryeński. Pod ten czas vczony barzo Greczyn Vgo Eterianus abo Heterianus napisał księgi o pochodzeniu Ducha Ś. «y od Syna», przeciw swoim Grekom, Łaciński kościoł od nich spotwarzony oczyściaiąc. W tych księgach (lib. 3, cap. 17) ty słowa ma: «z tych, prakоторые Миколай папежъ до веры светое черезъ Кирыла и Методея, епископовъ Словеньскихъ, наверьнулъ, наехалъ и моцью ихъ цесарскою до того прымушалъ, абы Латинъскихъ капланов отступили а до Кгрецкихъ прыстали; и перевелъ то, ижъ Римъское духовенство оттамътуле выгналъ. О што *все* папежъ Лео Девятый взявши, листъ писалъ до Михала барзо ученый и делный, который и по сесь день читаемъ, и послы свои до него послалъ, черезъ которые се успокоилъ и до послушенъства костела Рымъского зъ своими Греками [и] цесарми верънулъ.

Въ тымъ Руские краи веру светую християнъскую, а Польск*а* мало што передъ тымъ, прыняли, Русь до Цароккроду, а Поляцы до Рыму, яко которымъ было ‖(об. 38) ближен, послы свое выслали, о капланы и епископы просечы. Была на тотъ часъ згода и едность, што по Правилахъ отцовъ светыхъ Словеньского и Болъгаръского езыку у Руси добре знать, въ которыхъ преложенъство надъ церъквями всими папе (Рымъскому) даютъ, и апеляцыю до него утверъжаютъ. Бо новые Кгрекове такие речи съ книгъ своихъ старыхъ выкидаютъ и вымазуютъ.

Въ року опять тисеча 88, зъехалисе Кгрекове и Латинники въ Бару, и тамъ знову едность светую утверъдили, и оную пригану о похоженью Духа Светого «(отъ Отца) и отъ Сына» съ костела светого знесли, и старовечное послушенство Уръбанови Второму отдали. На томъ соборе былъ нашъ Латинъский зацный докторъ и бискупъ Анзельмусъ Кантуаренъский. Подъ тотъ же часъ ученый вельми Гречинъ Укго *Нерестрыйский* написалъ книги о похоженью Духа Светого «(отъ Отца) и отъ Сына» противь своимъ Кгрекомъ, Латинъский костелъ отъ нихъ спотвареный очи-

wi, iasnych wywodow widzieć się może, iż Piotra ś. y iego potomki vczynił Chrystus na wszytkie wieki przełożonemi, y głową nie tylo Łacinnikom, ale y Grekom, Zachodnym y Pułnocnym kraiom wszytkim, y Ormianom, y Arabom, y Żydom Madyanitom, y wszytkim Wschodnym y *Pułdniowym* stronom».

щаючи. Въ тыхъ книгахъ (въ кн 3, глава 17) тые слова ма(39—и «съ тыхъ, дей, ясныхъ доводовъ вид можетъ, ижъ Петра светого и его томковъ учынилъ Хрыстосъ на всѣ преложоными, и головою не то Латинъникомъ, але и Кгрекомъ, З ходънымъ и Полъночнымъ кра всимъ, и Оръмяномъ, и Арабомъ, Жыдомъ Мадыанитомъ, и всимъ [1] Всх нымъ и Полъ*ночнымъ* сторонамъ».

Potym roku P. 1139, wszyscy społem Grekowie y Łacinnicy ziachali się do Rzymu na Łaterańskie concylium, za papieża Innocencyusa Wtorego. Na tym concylium był sam patryarcha Carogrodzki, y tam posłuszeństwo oddali, y zwierzchność papieską nad sobą przyznali. Co się z listu ś. Bernata pokazuie (epist. 126).

Потомъ року 1139 вси споломъ Кгре и Латинники зъехалисе до Риму Лятеранъский соборъ, за папы Рым ского Иньноцентыуша Второго. На то соборе былъ самъ патрыярха Царогор ский, и тамъ послушенъство отдали, звирхность папескую надъ собою пр знали. Што се зъ листу свет Берната показуеть (въ листе 126).

Roku zaś 1180, gdy Alexius, cesarz Carogrodzki, barzo papieża y kościoł Rzymski czcił, y w Łacinnikach się barzo za*koch*ał, Grekowie to w nim ganiąc, onego pana swego zabili, y posła papieskiego ściętego po rynku włoczyli, y głowę iego v psa vwiązawszy, okrucieństwo wielkie y nad inemi Łacinniki czynili. O czym napisał ich C[h]oniata Guilhelmus Tyrius. Zatym tegoż czasu Turcy krolestwo swoie zaczęli, y z Otomańskiego domu y familiey pierwszego sobie krola obrali, na zgubę onego Greckiego państwa.

Року зась [2] 1180, кгды Алекъс цесаръ Царогородский, велми папе и костелъ Рымский чстилъ, и въ тиньникахъ велъми се за*хов*алъ, Кгре то ему ганечи, оного пана своего заби и посла папеского стятого по рин волочили, и голову его у пса увезав окрутеньство великое и надъ ин (об. 39)ми Латинниками чынили. чомъ написалъ ихъ *К*ониятъ и Вилге Тырийски[й]. Затымъ тогожъ часу Тур королевство свое зачали, и зъ Отома ского дому и ѳамилеи первшого со короля обрали, на згубу оного Кгрецко паньства.

Potym, za staranim papieżow, ktorzy przedsię o Greckie się zbawienie y do kościoła przywrocenie starali, y zacne posły y ludzie vczone do Carogrodu posyłali, na ich one szaleństw*a* niedbaiąc, rychło się zaś vpamiętali. Bo roku P. 1273, Grzegorz Dziesiąty papież vczynił sobor w Lugdunie, na ktory

Потомъ, за стараньемъ папески которые предсе о Кгрековъ збавенье приверненье ихъ до костела старал и зацные послы и люди учоные до Ц рогороду посылали, на ихъ оно*е* шал ство не дбаючи, борздо се зась [3] метали. Бо року тисеча двесте десять третяго Грегореи Дес

[1] опечатка: «*свимъ*» [2] опечатка: «засъ» [3] опечатка: «засъ»

Greki przyzwał, gdzie 500 biskupow było, y sam cesarz Carogrodzki, iako drudzy piszą, Michał Paleologus był na tym concylium; y tam, zaś z Greki wszytko vspokoili, y one swary o pochodzeniu Ducha Ś. y znowu się ziednoczywszy posłuszeństwo oddali. O czym pisze Niceph. Gregoras (lib. 5) y Pachimeres (lib. 5), Grekowie obadwa.

W ten czas na Carogrodzkiey stolicy siedział Becus. barzo wielki tey iedności miłośnik, ktory się z serca o nię starał. Co o nim napisał Gregoras y Glicas, Grekowie.

W ten czas też żył barzo vczony y święty Greczyn Nicephor Blemmidas, ktory przeciw swoim Grekom y barzo vczone księgi wydał, broniąc papieskiey zwierzchności y całości ś. wiary. O czym świadczy Gregoras, acz nieprzyiaciel Łacinnikow, y *nasz* Guilhelmus Durandus, ktory w tym wieku iego był rowiennik. W ten czas też *Łacinnicy* chrześcianie wyprawili się na Turki y Saraceny do Bożego grobu, y ośmdziesiąt lat trzymali *Carogrod*, w iedności kościelney y posłuszeństwie Greki zatrzymawaiąc.

Rychło się zaś Grekowie do swoiego odszczepieństwa wrocili, y roku P. 1332, za Andronika Mnieyszego Paleologa, cesarza Carogrodzkiego, pisze Gregoras Greczyn, iż papież posłał do Carogrodu dwu biskupow, ktorzy Grekow vpominali y na dysputacye wyzywali. Ale nikt się z nimi wdać w rozmowę onę nie śmiał; bo żaden się, mowi Gregoras, rowny im w nauce nie nalazł. A

(Рымъскій), учинилъ соборъ въ Люкгдуне, на который Кгреки призвалъ, где 500 епископовъ было, и самъ цесаръ Царогородский, яко другие пишуть, Михайло Палеолекгъ былъ на томъ соборе; и тамъ, зась [1] зъ Кгреки все успокоили, и оные свары о похоженью Духа Светого и знову зъедночившисе послушеньство отдали. О чомъ пишетъ Никифоръ Грегорасъ (въ книгахъ 5) и Пахимерей (*съ* книгъ 5), Кгрекове обадва.

(40) Въ тотъ часъ на Царогородской столицы селъ Бекъ, велми великий тое едности милосникъ, который зъ серца о нее се старалъ. Што о немъ написали Грегорасъ и Кгликасъ, Грецкие писары.

Въ тотъ часъ тежъ былъ вельми учоный и светыи Кгречинъ Никифоръ Блемъмидей, который противь своимъ Кгрекомъ вельми учоные книги выдалъ, боронечы папежское звирхъности и цалости светое веры. О чомъ светчыть Грегорасъ, хотя непрiятель Латинъниковъ, и *Латиньскiй* Вильгелмъ Дурандусъ, который въ томъ веку его былъ ровесникь. Въ тотъ часъ тежь *Рымляне* християне выправилисе на Туръки и Сарацыни до Божого гробу, и осмъдесятъ летъ держали *Ерусалимъ*, въ едности костелной и послушеньстве Кгреки задержываючы.

Борздо се зась [2] Кгрекове до своего отщепеньства верънули, и року тисеча 332, за Анъдроника Меншого Полеолокга, цесара Царогородъского, пишетъ Грегорасъ (об. 40) Кгречинъ, ижъ папа послалъ до Царогороду двухъ епископовъ, которые Грековъ упоминали и на дыспутацыи [3] вызывали. Але нихто се зъ ними [4] вдать въ розмову оную не хотелъ; бо се жаденъ, мовить Грегорасъ,

[1] опечатка: «засъ» [2] опечатка: «засъ» [3] опечатка: «дыспутацый» [4] опечатка: «нимъ»

patryarchy, y Ormiany, y Murzyny, y Iakobity, prosząc, aby się do Ferarza ziachali, skąd się potym do Florencyey przenieśli, roku P. 1438 (y 1439). Przyiachał na ten wielki barzo synod sam Grecki cesarz Ian Paleologus z patryarchą swym Iozefem y z przednieyszemi y vczeńszemi biskupy, y cały rok na rozmowach y dysputacyach z Łacinniki trwaiąc poznali prawdę, ktorą apostolski kościoł Piotra ś. zawżdy trzymał y podawał. A zwłaszcza około onych piąci artykułach, w ktorych Grekowie niesłusznie kościołowi Rzymskiemu przyganiali: iż Duch Ś. pochodzi «y od Syna»; iż tak w przasnym, iako w kwaśnym chlebie chwalebne iest przenaświętszego sakramentu poświącanie y ofiarowanie; iż święci Boży iuż w niebie zaraz po wyszciu z ciała patrzą na twarz Bożą; iż czyściec iest; iż Rzymski biskup namiestnik iest Chrystusow y następnik Piotra ś. y głowa wszytkiego chrześciaństwa, ktoremu w Pietrze ś. dana iest zupełna moc na rządzenie wszytkiego kościoła. Tę świętą iedność spolnie tam skończywszy, spisawszy y zapieczętowawszy, roziachali się. A Iozeph patryarcha, po skończeniu wszystkiego, będąc starym, tamże vmarł, taki testament prawie przed skonaniem napisawszy [1]:

«Iozeph, z miłosierdzia Bożego, Carogrodzki y Nowego Rzymu arcybiskup y ekumenicki patryarcha. Iżem ku końcu żywota mego przyszedł, dla tego z powinności mey synom miłym, z łaski Bożey, moie wyznanie tym listem oznay-

толко Кгреки, але и иные патри
и Оръмяны, и Мурины, и Яко
просечы, абы се до Ѳерара въ
откуль (об. 42) се потомъ до Ѳлер
цыи перенесли, року тисеча 438.
ехалъ на тотъ великий велми со
самъ Кгрецкий цесаръ Янъ Палео
съ патрыярхою своимъ Есиѳомъ и
преднеишими и ученьшими епи
и цалый рокъ на розмовахъ и ды
тацыяхъ зъ Латинъники трваючи
знали правду, которую апостол
церковъ и столица Петра светого
всегды мела и подавала. А звлаща
ло оныхъ пети артыкуловъ, въ
рыхъ Кгрекове неслушне костелу Р
скому приганяли: ижъ Духъ Св
походитъ «и отъ Сына»; ижъ такъ
пресномъ, яко и въ квашономъ х
хвалебное естъ пренасвятшого са
менту посвеценье и оѳяровань
светые Божые вжо въ небе зара
выстью съ тела гледять на лице
жое; ижъ чистецъ естъ; ижъ Рым
папа наместникъ естъ Христовъ и
ступникъ Петра светого и гол
всего хрестияньства, которому въ П
тре светомъ дана естъ зупольная
моцъ (и звирхность) на реженье
справованье) всеи (43—кг) цер
Тую светую едность сполне тамъ
сконьчившы, списавши и запечатова
роз[ъ]ехалисе. А Есиѳъ патрыярха,
сконченью всего, будучи старымъ, т
же умеръ, такий тестаментъ праве
редъ сконаньемъ написавши:

«Есиѳъ, милостю Божою, Царогор
ский и Нового Рыму епископъ и е
меницкий [4] патрыярха. Ижъ еси
коньцови жывота моего прышолъ, д
того съ повинности моее сыномъ
лымъ, зъ ласки Господнее, мое

[1] на полѣ: «Fol. 253» [2] опечатка: «зупольная» [3] опечатка: «такъ» [4] опечат «изкумеский»

Pan Bog, iż gdy od papieżow od-
wali, y panow y cesarzow swoich
rańską moc wpadali, ktorzy patry-
y inne biskupy dawali y składa-
ko chcieli, y wierzyć im y nauczać
swey myśli kazali. O czym napi-
ch C[h]oniata (lib. 6, cap. 5), iż
owie Greccy wzięli sobie moc na
wne y na kościoły, prawa im sta-
iako chcieli. Co się y dziś w Mo-
dzieie: co każe hospodar, to być
-y w wierze, y w kościele. Y tu
usi takąż każń Pan Bog na nie
, iż świeccy duchownemi rządzą, y
wce za pasterzmi, ale pasterze za
mi idą. Co iest karanie odstąpie-
d własnych starszych swoich prze-
ych. Bo kto własnego swego prze-
ego nie słucha, iego też iemu pod-
nie słuchaią. Iako papieżowi po-
eństwo wypowiedzieli, tak ie swoim
kim czynić y poniewolnie oddawać
ą; a nie tylo swoim świeckim, ale
y poganom. Czego się żal, Boże!

(об. 41) были нестатечными, каралъ
ихъ тымъ Панъ Богъ, ижъ кгды отъ
папежовъ отступовали, у пановъ и це-
саровъ своихъ у тыраньскую моцъ упа-
ли, которые патрыярхи и иные бискү-
пы давали и складали, яко хотели, и
верити имъ и научать водлугъ мысли
своее казали. О чомъ написалъ ихъ
Кониятъ (въ книгахъ 6, глава 5), ижъ
цесары Кгрецкие взяли собе моцъ на
духовные и на церкви, права имъ ста-
вечи, яко хотели. Што се и теперъ въ
Москве деетъ: што кажетъ господаръ,
то быть мусить [1] — и въ вере, и въ
церквяхъ. И туть въ Руси такуюжъ
казнь Панъ Богъ на нихъ пустилъ,
ижъ (болшъ) духовными светьские ра-
дять (и справують), и не овцы [за]
пастырми, але пастыры за овцами
идуть. Што естъ каранье за отступенье
отъ властныхъ старшихъ своихъ пре-
ложоныхъ. Бо хто власного преложоно-
го своего не слухаеть, его тежъ ему
подлеглые не слухають. Яко папе Рымъ-
скому послушеньство выповедали, такъ
оное своимъ светъскимъ чинить и
(42—кв) поневолне отдавать мусятъ [2];
а не толко своимъ свецкимъ, але те-
перъ и поганомъ. Чого се жаль [3],
Боже!

ostatnim ziednoczeniu Grekow
ynodzie Florenckim.

О остатънемъ зъедноченю Кгре-
ковъ на сыноде Флорен'тейскомъ.

Rozdział VIII.

Роздѣлъ 8.

evstaiąca y gorąca miłość papieżow
ych ku zbawieniu ludzkiemu y
oieniu chrześciaństwa—nigdy około
ocenia Grekow nie prożnowała.
nius Czwarty z wielką pracą y na-
m obwieścił wszystkie na świecie
ściany, nie tylo Greki, ale y inne

Неуставаючая и горячая милость
папежовъ светыхъ ку збавеню людскому
и успокоенью хрыстиянъства—николи
около навороченя Грековъ не порожно-
вала. Евъгении Четверътыи (папа) зъ
великою працою и накладомъ объве-
стилъ всихъ на свете християнъ, не

[1] опечатка: «мусить» [2] опечатка: «мусять» [3] опечатка: «жаль»

patryarchy, y Ormiany, y Murzyny, y Iakobity, prosząc, aby się do Ferarza ziachali, skąd się potym do Florencyey przenieśli, roku P. 1438 (y 1439). Przyiachał na ten wielki barzo synod sam Grecki cesarz Ian Paleologus z patryarchą swym Iozefem y z przednieyszemi y vczeńszemi biskupy. y cały rok na rozmowach y dysputacyach z Łacinniki trwaiąc poznali prawdę, ktorą apostolski kościoł Piotra ś. zawżdy trzymał y podawał. A zwłaszcza około onych piąci artykułach, w ktorych Grekowie niesłusznie kościołowi Rzymskiemu przyganiali: iż Duch Ś. pochodzi «y od Syna»; iż tak w przasnym, iako w kwaśnym chlebie chwalebne iest przenaświętszego sakramentu poświącanie y ofiarowanie; iż święci Boży iuż w niebie zaraz po wyszciu z ciała patrzą na twarz Bożą; iż czyściec iest; iż Rzymski biskup namiestnik iest Chrystusow y następnik Piotra ś. y głowa wszytkiego chrześciaństwa, ktoremu w Pietrze ś. dana iest zupełna moc na rządzenie wszytkiego kościoła. Tę świętą iedność spolnie tam skończywszy, spisawszy y zapieczętowawszy, roziachali się. A Iozeph patryarcha, po skończeniu wszystkiego, będąc starym, tamże vmarł, taki testament prawie przed skonaniem napisawszy [1]:

«Iozeph, z miłosierdzia Bożego, Carogrodzki y Nowego Rzymu arcybiskup y ekumenicki patryarcha. Iżem ku końcu żywota mego przyszedł, dla tego z powinności mey synom miłym, z łaski Bożey, moie wyznanie tym listem oznay-

толко Кгреки, але и иные патри
и Орѣмяны, и Мурины, и Якоб
просечы, абы се до Θерара съѣх
откуль ‖(об. 42) се потомъ до Θлер
цыи перенесли, року тисеча 438. П
ехалъ на тотъ великий велми собо
самъ Кгрецкий цесаръ Янъ Палеолог
съ патрыярхою своимъ Есиѳомъ и
предненшими и ученьшими епископ
и цалый рокъ на розмовахъ и дыс
тацыяхъ зъ Латинъники трваючи
знали правду, которую апостольск
церковъ и столица Петра светого
всегды мела и подавала. А звлаща о
ло оныхъ пети артыкуловъ, въ ко
рыхъ Кгрекове неслушне костелу Р
скому приганяли: ижъ Духъ Свет
походитъ «и отъ Сына»; ижъ такъ
пресномъ, яко и въ квашономъ хл
хвалебное естъ пренасвятшого сак
менту посвеценье и ѳѳярованье; и
светые Божые вжо въ небе заразъ
выстью съ тела гледятъ на лице Б
жое; ижъ чистецъ естъ; ижъ Рымск
папа намѣстникъ естъ Христовъ и
ступникъ Петра светого и голов
всего хрестияньства, которому въ П
тре светомъ дана естъ зупольная
моцъ (и звирхность) на рѣженье
справованье) всеи ‖(43—нг) церк
Тую светую едность сполне тамъ
сконьчившы, списавши и запечатовавш
роз[ъ]ехалисе. А Есиѳъ патрыярха,
сконченью всего, будучи старымъ, та
же умеръ, такий тестаментъ праве
редъ сконаньемъ написавши:

«Есиѳъ, милостю Божою, Царогор
ский и Нового Рыму епископъ и ек
менцкий [4] патрыярха. Ижъ еси
коньцови жывота моего прышолъ,
того съ повинности моее сыномъ
лымъ, зъ ласки Господнее, мое

[1] на полѣ: «Fol. 253» [2] опечатка: «зупольная» [3] опечатка: «такъ» [4] «ивкумеский»

. Iż to, co katholicki y apostolski
Iezu Chrystusow kościoł Rzymu
ego trzyma y święci, (398) to ia
tko trzymam y wyznawam, y na nim
e przestaię. Przebłogosławionego też
oycow y nawyzszego biskupa Rzymu
ego papieża—przyznawam być Pana
go Iezusa Chrystusa namiestnikiem.
ież też, iż czyściec duszny iest, nie
Dan we Florencyey, ośmego dnia
iąca czerwca, roku P. 1439».

lazł się ieden Marek, Epheski bi-
, ktory będąc na synodzie vpor
nał, a na wywody y prawdę nic
ić nie vmiał. Co na każdym prawie
dzie generalskim bywało, iż kila
kilanaście biskupow heretyckich z
szą się y lepszą częścią oycow świę-
nie zgadzało, a tu ieden tylo sam
ł się tak wielkiey gromadzie oycow
tych sprzeciwić. O co nic nie dbali
ci oni oycowie, z vporu się iego
iąc. O nim napisał Gennadius Grecki,
archa Carogrodzki, ktory z nim na
synodzie był we Florencyey, ieszcze
iekiem świeckim, te słowa: «wierz-
am (do Grekow swych, lib. 1, De
tu S., cap. 1, mowi), iż wam do-
radzim, y owszem nie wam, ale
dzie, a nie tak hardo na nas się
cie, iakobychmy z prostoty y nie-
ności synodu vsłuchali. Bośmy tam
e ludzie widzieli, y wywodami ich
ężeni, za Łacinnikamiśmy poszli,
szem nie za Łacinnikami, ale za
y prawą opoką Piotra, y za wiarą
wą (theologow), y nauką onych
ich mężow, ktorzy na tym synodzie
kowali, przed ktoremi Epheski Ma-
niewiedząc co się z nim dzieie, y
waniu ich odpowiedzi im dać nie
ąc, vciekł (do swey gospody); y gdy

знанье тымъ листомъ ознаймую. Ижъ тое, што католическая и апостолская Господа Исуса Христа церковь Риму Старого держитъ и светитъ [1], то я все держу и вызнаваю, и на немъ велице переставаю. Преблагословеного тежъ отца отцовъ и навысшого епископа, пану Рыму Старого—прызнаваю быть Господа нашого Исуса Христа наместникомъ. До того тежъ, ижъ и чистецъ естъ, не пр*у*. Данъ въ Флереньтеи, осмого дня месеца июня, року 1439».

Нашолъсе одинъ Мар*о*къ, Ефеский епископъ, ко(об. 43)торый будучи на соборе упоръ дерьжалъ, а на выводы и правду ничого мовити не умелъ. Што и на всихъ праве головныхъ соборехъ бывало, ижъ колко албо кольконадцать епископовъ геретыцкихъ зъ болшою и лепшою частью отцовъ светыхъ не згажалосе, а тутъ толко одинъ самъ смелъ се такъ великой громаде отцовъ светыхъ спр*е*тивить. О што ничого не дбали оные светые отцове, зъ упору его смеючисе. О немъ написалъ Генадей Кгрецкий, патрыярха Цароградский, который зъ нимь на томъ соборе былъ въ Флеренцеи, еще человекомъ свецкимъ, тые слова: «верте намъ (до Кгрековъ своихъ, въ книгахъ 1, О Духу Светомъ, глава першая, мовитъ), ижъ вамъ добре радимъ, и овшемъ не вамъ, але правде, а не такъ упорне на насъ се жалу́ите, яко быхмы съ простоты и неведомости собору услухали. Бо есмо такъ светые люди видели, и выводами ихъ преможоны, за Латинниками есмо пошли, и овшемъ не за Латинниками, але за сталою и пра(44)вою опокою Петра, и за верою здоровою, и наукою (Божественныхъ учителей) оныхъ Господнихъ муковъ, которые на томъ соборе продковали, передь кото-

[1] Опечатка: «светитъ»

go brat Ian (Turecremata), ktory z nim dysputował, wołał a mowił: «przywiedźcie tu Epheskiego, niech słyszym, co na to powie». Y przyzwał go synod (to iest oycowie oni), aby przyszedł, a on niemoc sobie zadał. Y na drugiey sessyey brat Ian mowił: «niech tu prziydzie Epheski, niech prziydzie; nie przystoi mu mowić (w kącie), a naszych odpowiedzi nie słuchać». Drugi raz go zaś synod iuż prawnie przyzwał abo pozwał, ale przyść nie chciał. Y tak gdy nie vsłuchał, synod dekret vczynił. A on się sprzeciwiał nie iawnie, ale pokątnie. Y tak go za nieprzyiaciela ś. soboru osądzono. Lecz iuż vmarł, a iako gęba ona, ktora na ś. synod warczała, y z iaką sromotą przy czasu skonania swego żywota skończyła, ci wiedzą, ktorzy się nauczyli prawdy mowić». Poty Gennadius.

Był na tym Florenckim synodzie znaczny barzo y vczony metropolita Kiiowski y wszystkiey Rusi Isidorus, ktory z strony Ruskich kraiow nie tylo na synodalską zgodę y wiarę zezwalał, ale iey miedzy swoią Rusią y w Moskwie mocno popierał, y w Grecyey innym prawowiernym wiele pomagał. W Sączu, gdy się wracał, w naszym kościele Łacińskim mszą ś. abo liturgią miał, y tam od Zbigniewa, biskupa Krakowskiego, z wielką czcią przyięty iest, iako pisze nasz Miechowita. Y v krola Władysława Polskiego y Węgierskiego przywiley swoiey Rusi otrzymał. Co się *po* synodzie w Grecyey działo—powie nam tenże Gennadius.

рыми Еѳеский Марокъ, неведаючи
се зъ нимъ деетъ, и задавалъ
отповеди имъ дать не умеючы, у
до своеи господы; и кгды его
Иоанъ Турекримата, который съ
дыспутовалъ, взывалъ а мовилъ:
ведите тутъ Еѳеского, нехай
што на то скажеть». И
соборъ (то естъ отцове оные),
шолъ, а онъ немоцъ собе задалъ.
другомъ заседаню братъ Иоанъ
«нехай тутъ приидеть Еѳеский,
прийдеть; не пристоить ему
куте, а нашихъ отповедей не
Други разъ его зась соборъ [1]
не призвалъ або позьвалъ, але
не хотелъ. И такъ кгды не
соборъ вырокъ учинилъ. А
спротивялъ не явне, але
такъ [2] его за непрыятеля (и
светого собору сужоно. Лечъ ужо
а яко уста (об. 44) тые, которые
светый соборъ варчали, и зъ якою
мотою при часе сконанья своего
кончыли, тые ведають, которые се
ли правды мовить». Потуль Ген

Былъ на томъ Ѳлеренътейскомъ
боре значный вельми и учоный
политъ Киевъский и всея Руси
доръ, который [зъ] стороны Ру
краевъ не только на соборовую
и веру зезваляль, але ее межи
Русью и въ Москве моцно попиралъ
въ Кгрецыи инымъ правоверънымъ
помагалъ. Въ Сончу, кгды се ворочалъ
въ костеле Латинскомъ (Рымск
обедню светую або литоргию мелъ,
тамъ отъ Збигнева, епископа Краковс
го, зъ великою честью принятый
яко пишетъ нашъ Меховита. И у
Владыслава Польского и Венъкгерьск
прывилей своей Руси одеръжалъ.
се *при* соборе въ Кгрецыи деяло—
жетъ намъ тотъ же Генънадей.

[1] опечатка: «засоборъ» [2] опечатка: «тамъ»

Teraz słowa drugiego Greczyna, co o tym synodzie Florenckim y o swoich Grekow vporze y złości napisał, położę. Laonicus Calcocondila pisze (De rebus Turcicis, lib. 1): «Rzymiane, powiada, y nawyzszy biskup ich, żadney pogody nie opuszczaiąc, posyłali do Grekow, aby się ziachawszy na iedno mieysce y (concylium abo) sobor czyniąc, zgodę z strony wiary świętey miedzy sobą spoili. Lecz Grekowie przez wiele lat swary przeciw Rzymianom wszczynaiąc, nie chcieli oycowskiego nabożeństwa swego zamieszać. Nakoniec Ian Paleologus, krol Grecki, nabrawszy w Carogrodzie biskupow y vczonych Grekow, ziachał się z biskupem Rzymskim Eugeniuszem Czwartym. Tedy Grekowie y Rzymianie z strony rzeczy, w wierze świętey służących, zgodzili się. Ale Grekowie, ktorzy byli doma zostali, nie chcieli tego chować, co się we Włoszech na synodzie stanowiło. Stąd znać, powiada, iż Grekowie z strony wiary ś. vstawicznie niezgody siali y mnożyli». To ten Greczyn.

Położę y słowa cesarza Greckiego Iana Paleologa, ktore na tym synodzie mowił: «ia, powiada, ten święty generalski synod nie mnieyszy być rozumiem nad inne, ktore się abo więtszą liczbą oycow, abo Grzegorzami, Cyryllami y innemi zacnemi doktorami zalecały y poważne były; rozumiem, iż też ten synod nie mniey iest pobożny y święty, y nie mnieyszą ma v mnie vczciwość, przeto iż na nim trudnieysze wątpienie rozbierane iest, y ludzie, przez ktore się to dzieie, wielkiey czci godni są, a zwłaszcza nawyzszy biskup, y ktemu

Теперъ слова другого Кгречина, што о томъ соборе Θлеренътейскомь и о своихъ Кгрековъ упоре и злости [1] на(45—л)писалъ, положу. Ляоникъ Ка[л]кокондылъ пишетъ (О справахъ Турецъкихъ, въ книгахъ 1): «Рымляне, поведа, и навысшый епископъ ихъ, жадное погоды не опущаючы, посылали [до Грековъ], абы се зъехавъшы на одно местце и соборъ чынечы, зъгоду зъ стороны веры светое межы собою спонли. Лечь Кгрекове черезъ много летъ свары противъ Рымяновъ вщыняючи, не хотели отцовъского набоженства своего замешать. Наконець Янъ Палеолокгъ, король Кгрецкий, набравши въ Царогороде епископовъ и ученыхъ Кгрековъ, зъехалъсе зъ епископомъ Рымъскимъ Евъгениемъ [2] Четвертымъ. Тогды Кгрекове и Рымяне [зъ] стороны справъ, въ вере светой служачихъ, згодилисс. Але Грекове, которые были дома зостали, не хотели того ховать, што се ве Влошехъ на соборе стало. Оттуль знать, поведа, ижъ Кгрекове [зъ] стороны вер*и* светое уставичне незгоды сеяли и множыли». То тотъ Гречинъ.

Положу и слова цесара Кгрецкого Яна Палеолокга, который на томъ соборе мовилъ: «я, дей, тотъ светый (об. 45) вселенский соборъ не мнейшый быть розумею надъ иные, которые се албо болшою личьбою отцовъ, албо Грегоря[ми] и иными зацными Кирилами учителми и [3] залецали и поважные были; розумею (тежъ), ижъ тежъ тотъ соборъ не мней естъ по*важ*ный и светый, и не меньшую маеть у мене учъстивость, прото ижъ на нимъ трудней*ш*ие речы розбирано, и люди, черезъ которые се то деетъ, великое чести год-

[1] опечатка: «алостн» [2] опечатка: «*Гевъ*ениемъ» [3] въ этихъ двухъ строчкахъ наборъ въ старопечатномъ экземплярѣ нѣсколько перепутанъ, по сравненію съ Польскимъ

patryarcha nasz przenaświętszy. Gdy tedy ten zbor taki iest y tak wielki, ia, z łaski Bożey cesarz, [na tym] [1] przestawać chcę: co on postanowi, y to, co osądzi, abo to, na czym więtsza część oycow przestanie, wedle zwyczaiu moich przodkow y wedle możności świętego cesarstwa, bez żadney wymowki bronić tego obiecuię. Y dla tych przyczyn przerzeczonych, y dla tego, iż tak rozumiem: iż gdzie na wielkich y generalskich synodach o nauce Bożey stanowią, wedle pospolitego oycow zdania, kościoł Boży zbłądzić nigdy nie może. Bo być może, iż dwa abo trzey y więcey, rzecz iaką iednę vważaiąc, zabłądzić mogą; lecz kościoł powszechny, o ktorym Pan rzekł: tyś iest opoka, a na tey opoce zbuduię kościoł Moy, y brany piekielne iego nie przemogą, — zbłądzić nigdy nie może. Bo inaczey słowa Zbawiciela naszego prożne by były, y wiara by nasza vpadła. Co iż by była wielka szkoda, wierzyć (raczey) mamy, iż kościoł (Boży) omylić się nigdy nie może. A tak, iakom rzekł, mu‖(399)si cesarski maiestat kościelnych wyrokow bronić». Poty są słowa cesarskie.

ни суть, а звлаща навышший скопъ (папа), и пры нимъ патр нашъ пресветейшый. Кгды теды зборъ такий естъ и такъ велик зъ ласки Божое цесаръ, перест хочу: што онъ постановитъ [2], ш што осудитъ [3], або то, на чомъ бол часть отцовъ перестанеть, вод звычаю моихъ продковъ и вод можности светого цесарства, безъ ж ное вымовъки боронить того обец И для тыхъ причынъ пречоныхъ для того, ижъ такь розумею: на ве кихъ и вселеньскихъ соборехъ о на Божои становятъ [4], водлугъ посполи отцовь зда‖(46—лв)нья, церковъ Бо зблудить николи не можеть. Бо б можетъ, ижъ бы два албо тры и бол речъ якую одну уважаючы, заблуд могуть; але церковъ повшехная (в леньская), о которои Господь рекъ: еси опока, а на той опоце збудую це ковъ Мою, и врата пекелные ее [5] премогуть,—зблудить николи не жеть. Бо иначеи слова Збавителя шого порожные бы были, и вера наша упала. Што ижъ бы была ве кая шкода, верить тому мамы, ц церковь омылитьсе николи не може А такъ, якомъ реклъ, мусить цесарьск маестатъ церъковьныхъ выроковъ бо нить». Потуль сутъ слова цесарьск

Co się działo z Greki y z Carogrodzkim państwem po synodzie Florenckim—powieść Gennadyusza, patryarchy Carogrodzkiego.

‖(об. 46) Што се дѣяло съ Гре и съ Царогородскимъ панствол по соборе Θлерентейскомъ—и вѣсть Генадея, патріярхи Цар городского.

Rozdział IX.

Gdy się Grekowie z soboru Florenckiego do domu wrocili, Marek Epheski—

Роздѣлъ 9.

Коли се Грекове зъ собору Θлор те[й]ского до дому вернули, Мар

[1] дополнено по изд. 1738 г. [2] опечатка: «постановить» [3] опечатка: «осуд чатка: «становять» [5] описка подъ вліяніемъ Польскаго текста: «ею»

lud prosty, y czernce, y *humeny*, (y ine) niewiadome a głupie prostaki poburzywszy, aby się onemu wszytkiemu, co spolnie z Ducha Ś. y za zgodą Chrystusowey miłości postanowiono było, sprzeciwili,—wielką przeszkodę do wykonania oney ś. iedności vczynił. Iednak cesarz stał mocnie, y inni biskupi pospolstwu się vstraszyć nie dali. Aż po śmierci cesarza Iana Paleologa, gdy brat iego rodzony, Constantinus Dragases nazwany, ostatni cesarz Carogrodzki, na państwo nastąpił, schismę onę y odszczepieństwo odnowił. Posłał był swoie posły do papieża Mikołaia Piątego, na słowach go y obietnicach swoich wieszaiąc, iż onę *niez*godę y iedność kościelną na soborze generalnym odnowioną y vczynioną potwierdzić y do skutku przywieść miał. Lecz papież widział chytrości iego, y przez one posły (mowi Gennadius w księgach 5, w rozdziale 14) napisał list, pełny boiazni y strachu, w ktorym iawnie y z przeklinaniem prorokuie vpadek y zgubę ostatnią nieszczęśliwych Grekow. W tym liście, po inych rzeczach, gdy się dowiedział, iakie potwarzy y naśmiewiska Grekowie vstawicznie y niewstydliwie czynili, to dziwnie powiedział: «wszytkie narody wyrok, ktory iest vczyniony, przyięły. Grekowie nie przyięli, y nie masz nadzieie, aby kiedy to przyięli, co się o zgodzie y iedności postanowiło, odwłoki za odwłoką czyniąc, wymowki y odpowiedzi na rzecz każdą. Niech nie rozumieią Grekowie, aby Rzymski *biskup* tak był bezrozumny, y wszytek Zachodny kościoł aby nie rozumiał, iako na każdey odwłoce kłamaią. Wiemy wszytko barzo dobrze, ale cierpim y znosim, patrząc na Iezusa wiecznego Kapłana y Pana,

Еоеский—людъ простый, и чернь, и *поты*, неведомые и глупые простаки побурившы, абы се оному всему, што сполне зъ Духа Светого и за згодою Христовою милостью постановлено было, спротивил[и],—великую перешкоду до выконанья оное светое едности учинилъ. Однакъ цесаръ стоялъ моцне, и иные епископы посполству се устрашить не дали. Ажъ по смерти цесара Яна Палеолокга, коли братъ его ро(47—лг)жоный, Костентыя Дракгажасъ названый, остатний цесаръ Царогородский, на паньство наступилъ, зхизьму оную и отщепеньство отновилъ. Послалъ былъ послы до папы Рымъского Миколая Пятого, на словахъ его своихъ и обетницахъ [1] вешаючи, ижъ оную згоду и едность церковную на соборѣ вселеньскомъ одновеную и учиненую потвердить и до скутку привести мелъ. Лечъ папа виделъ хитрость его, и черезъ оные послы (мовитъ Геннадей въ книгахъ пятыхъ, розделъ 14) написалъ листъ, полонъ боязни и страху, въ которомъ явне и съ проклинаньемъ пророкуетъ упадокъ и згубу остатънюю нещасливыхъ Кгрековъ. Въ томъ листе по иныхъ речахъ, кгды се доведалъ, якие потвары и насмевиска Грекове уставичьне и невстыдливе чынили, то дивне поведилъ: «вси народы выровъ, который естъ учиненыи, прынели. Грекове не приняли, и нетъ надеи, абы то коли приняли, што се о згоде и едности постановило, отволоку за отволокою (об. 47) чинять, вымовьки и отповеди на речъ кождую. Нехаи не розумеютъ Грекове, абы Рымский *папа* такъ былъ безърозумный, и вся Заходнея церковъ абы не розумела [2], яко на каждои отволоце кламаютъ. Ведаемъ

[1] въ этой строкѣ порядокъ словъ, сравнительно съ Польскимъ, измѣненъ [2] опечатка: «розумеа»

[illegible] figowe drzewo do [illegible] zachować kazał, gdy go- [illegible] siekierę na wycięcie [illegible] wielka nędzo! Roku P. [illegible] napisał, a roku P. 1453 [illegible] wzięty! «Izali możecie [illegible] do swoich Grekow), że [illegible] Nie możecie! Bo tak to [illegible] iż rzecz sama mowi: trzy [illegible] czekać będziem, aza się [illegible] y odszczepieństwa nawro- [illegible] do wyroku przystaniecie, wedle [illegible]ełowego o drzewie figowym ros- [illegible] A ieśli się nie nawrocicie, [illegible] was, aby ziemia prożna y nie- [illegible]czna nie była». Toć iest cud nad [illegible] wielki, iż (iako pisze w liście [illegible] Mikołay papa) Grecki narod [illegible] wielki y straszliwy, y mądry, sław- [illegible] y mocny, ktory świat opanował, [illegible] pomstą Boską, od dzikich ludzi w niewolą poimany iest. Y niżey mowi tenże patryarcha (cap. 15): «Carogrod wzięty, płakać y wołać, y ryczeć tylo na to wspomniawszy, muszę: ołtarze pomazane, kościoł podeptany, krew rozlana, mniszki pogwałcone, panny pokażone, dzieci wyścinane, panowie wybici, mniszy, kapłani, niewiasty, małżeństwa rozerwane, naczynia święte połamane, obrazy przesliczne podeptane y ślinami oszpecone. O, ia nieszczęsliwy y nędzny! A kto może ten vpadek wypowiedziec! Wszytko Machomet pożarł! Nie tylo krolowa miast wszytkich, ale y do niey służące krainy co-dzień więtsze y gorsze rzeczy cierpią, o ktorych słyszym y na nie patrzym. Ale dla czego to wżdy? Mowicie: dla grzechow naszych! A ia mowię: nie więcey my, aniżli inne narody chrzescianskie Boga obrażamy; y owszem więtsze y nich grzechy, czemuż ich tak Pan

все велми гораздь, але терьпимъ [illegible] зносимъ, гледечы [на] Христа [illegible] ного Епископа и Господа, Которыи [illegible] неплодное ѳикговое дерево до тре[illegible] року заховати казалъ, кгды господ[illegible] вжо былъ секиру на вытятье [illegible] валъ». О, великая беда! Року Бо[illegible] 1451 тотъ листъ написалъ, а року [illegible] сеча 453 Царокгродь есть [illegible] «Изажь мовите (мовитъ до своихъ Кг[illegible] ковъ), же то неправда? Не можете ([illegible] мовить)! Бо такъ то есть явно, [illegible] речъ самая говорыть: тры, дей, [illegible] ждати будемъ, азали се отъ схизмы [illegible] отщепеньства наверьнете, и до выр[illegible] прыстанете, водле Спаса и Бога [illegible] о дереве ѳикговымъ росказанью. А [illegible] не наверънетесе, вытнутъ васъ, [illegible] земля порожная и непожыточная [illegible] была». То (48) есть цудъ надъ цу[illegible] великий, ижъ (яко пишетъ въ [illegible] своемъ Миколай папа) Кгрецкий народ[illegible] онъ великий и страшливый, и мудрый, славныи и моцный, который (всему) свѣту пановалъ, за помъстою Боско[illegible] отъ дикихъ людеи въ неволю пойманый есть. И нижей мовитъ тотъ же патриярха (въ главѣ 15): «Царокгродъ взел[illegible] плакать и волать, и рычать только [illegible] то вспомневъши, мушу: (престолы, олътары помазаные, церкви подоптаны, кровъ розлита, черъницы покгвалъчоные, паньны покажоны, дети высечены, панове выбитые, чернъцы, презвитеры, невесты, малъжонъства розорваны, *посудья* светые поламаны, обра[illegible] пресличные подоптаны и слинами помазаны. О, я нещасливый и бедный! А хто можеть тотъ упадокъ [выпо]ведать! Все Махометъ полькнулъ! И не толко королевая местъ всихъ, але и до ней служачые краины што-день [1] болшие и горшие речы терпять, о которыхъ слышимъ и на

[1] опечатка: «што-ден»

Y niżey mowi tenże w rozdz[i]ale 17: «upamiętaycie się, bracia, a daley się nie sprzeciwiaycie prawdzie, ani z pasierzmi dusz waszych woyny podnoście. Bo trudno y głupiego rzecz iest — gołą nogą na ostre żelazo nalegać! Bo ten kościoł głowy wasze potrze, iako kamień łayca. Głowy się wasze pogruchocą od tego kościoła, bo kościoł iest kamieniem. Y Chrystus rzekł do Piotra: tyś iest kamień, a na tym kamieniu zbudnię kościoł Moy».

A wyszey w rozdziale 12 mowi: «ci, co wierzą y wyznawaią, iż ieden iest kościoł ś. katholicki apostolski, muszą wżdy wiedzieć, ktory to iest? Bo musi być abo Wschodny, abo Zachodny». Co tak iest, iakoby rzekł: abo Łaciński, abo Grecki. Bo inych nie naleść, okrom tych; y inne są, krom tych, zabobońskie fałszywe synagogi y kacerstwa pełne. «Wyliczayże pilnie a patrz: ieśli mniemasz, iż Grecki kościoł iest ten, o ktorym mowisz w symbolum abo w kredzie, toć w niwecz Piotrowe wyznanie obrocisz: «przeciw ktoremu brany piekielne nie przemogą», mowi Chrystus. Bo wszytek Grecki kościoł, y owszem wszytek Wschodny, od Machometa pożarty iest. Zaż nie widzim, iż wszyscy patryarchowie y biskupi y kapłani w moc przyszli Machometowę, y od niego na kapłaństwo dozwolenia proszą, y do nog iego przypadaią, y zań się poniewolnie modlą? Na ktorymże mieyscu położysz, iż brany piekielne, to iest vsta heretyckie, przeciw kościołowi Chrystusowemu nie przemogą? Izali na tym mieyscu, gdzie nie tylo vsta heretyckie panuią, ale też y niezbożni y obcy państwo trzymaią?»

И нижей мовить въ томъ же розделе 17: «упаметайтесе, братья, а далей се не спротивняйте правде, ани съ пастырми душъ *наших*ъ войны [1] подносите. Бо трудно и глупого речь естъ — голою ногою на острое железо наступовать! Тая церковъ головы ваши потреть, яко камень яица. Головы се ваши покрушатъ [2] отъ тое церкви, бо церковъ естъ каменемъ. И Христосъ реклъ до Петра: ты естъ камень, и на томъ каменю збудую церковь Мою».

А вышей въ розделе 12 мовитъ: «тые, што ве*р*атъ и вызнавають, ижъ одна естъ церъковъ светая вселен[(об. 50)ская апостольская, мусятъ вжды ведать, которая то естъ? Бо муситъ быть або Всходъная, або Заходъная». Што такъ естъ, яко бы реклъ: або Латинская, або Кгрецъкая. Бо иныхъ не найти, окромъ тыхъ; [и] иные сутъ, окромъ тыхъ, забобонъские ѳальшивые сынакгокги и качеръства польные. «Выличай же пильне а гледи: если мнимаешъ, ижъ Кгрецъкая церъковъ естъ тая [3], о которой мовишъ въ складе або въ вызнанью веры, то въ ни-во-што Петрово вызнанье оберънешъ: «противъ которому врата пекельные не премогуть», мовитъ Христосъ. Бо вся Грецъкая церъковъ, и овшемъ вся Всходн*е*я, одъ Махомета полькнена естъ. Чы не видимъ, ижъ вси патрыяръхове и епископи и презвитеры въ моцъ пришли Махометову, и отъ него на станъ духовъный дозволенья просятъ, и до ногъ его припадають, и за него се поневольне молять? На которомъ *жо* местцу положишъ, ижъ врата пекельные, то естъ уста геретыцъкие, противъ церъкви Христовои не возмогуть? Азажъ на [(51—мг) томъ местьцу, где

[1] опечатка: «воицы» [2] опечатка: «покрушать» [3] опечатка: «*тос*»

Patrzcie, iako Pan Bog Greki y krolestwa ich o to pokarał, iż tę zgodę Chrystusa Pana naszego roskazaną targali. O, iako się ich Chrystus zaprzał mowiąc: nie Moi to vczniowie, ktorzy miłości spolney nie maią. Odstępuię ich! Bierz, Turku! Zabiiay, poganinie, y rospraszay! Bo oni rospraszali, a Moią się iednością brzydzili! O inne grzechy karał ie Pan Bog, iako y nas karze: głodem, morem y innemi plagami; ale o ten— spustoszeniem y mieczem, y wycięciem korzenia v tego niepłodnego drzewa, na ktorym owocu miłości y zgody przez tyle lat nie naydował. Dobrze rzekł Gennadius· iż Grekowie ine cnoty y pobożności mieli; tey samey zgody y iedności kościelney, y miłości chrześciańskiey nie maiąc, poginęli, y za to samo skarani, w mocy pogańskiey stękaią.

Patrzcie na przeklęctwo Carogrodzkiey patryarchiey, od ktorego samego moglibyście vciekać, y nim się zastraszyć, iako od Chore, Datana y Abirona, gdy ie ziemia pożerała. Żadnego patryarchy nie ma, ktory by się na iey stolicę wyżebranemi y wyfałszowanemi drugdy pieniądzmi nie wkupił: ieden drugiego na niey, za podaniem Turkom większych pieniędzy, spycha; drugdy trzech, drugdy czterech żywych ma patryarchow, a żadnego nie ma prawdziwego, iedno wszytko świętokupce, ktorzy, wedle praw Bożych y kościelnych, y pieniądze y dostoieństwa kościelne tracą. tym samym skoro w ten grzech

Гледите жъ, яко Господь Богъ Греки и царъства ихъ о то покаралъ, ихъ тую згоду, (отъ) Христа Господа нашего(53—и)го росказаную, торъгали! Яко се ихъ Христосъ заперлъ, мовечи: не Мое то ученики, которые милости сполное не маютъ! Отступую ихъ! Беры, Турку! Забивай, поганине, и роспрашай! Бо они (церъковь Мою) роспрашали, а едностью се Моею брыдили! О иные грехи каралъ ихъ Панъ Богъ, яко и насъ ка́реть: голодомъ, моромъ, (поветреемъ) и иными плякгами; але о тотъ (грехъ отступства ка́реть) спустошениемъ и мечомъ, и вытятемъ кореня у того неплодного дерева, на которомъ овощу милости и згоды черезъ такъ много летъ не наидовалъ. Добре реклъ Геньнадеи: ижъ Грекове иные цноты и побожности мели; тое самое згоды [и] едности церковное, и милости хрестияньское не маючы, погинули, и за то самое скарани, въ моцы погаскои сто́гнуть.

Гледи жъ на проклятство Цароro[po]дское патрыярхии, отъ которого самого могли бы есте утекать, и ихъ се застрашить, яко одъ Хоре, Датана и Абирона, коли (об. 53) ихъ земля полкнула (въ четверьтыхъ книгахъ Моисеевыхъ, глава 16). Жадного патрыярхи не маеть, который бы се на ей столицу выжебраными и выеальшоваными часомъ пенезми не вкупилъ: одинъ другого, за поданьемъ [1] Туркомъ больших пенезей, спихаеть; часомъ трехъ, а часомъ четырехъ жывыхъ маеть патриярховъ, а жадного нетъ праздного, одно все светокупъцы, которые, [illegible] правъ Божыхъ и церковъныхъ, и

[1] опечатка: «повсданьемъ»

Vpominanie chrześciańskie do Ruskich narodow.

Rozdział XI.

Niechże cię wzruszy dostąpienie zbawienia twego, Ruski nabożny narodzie, ktorego bez iedności świętey katholickiego kościoła mieć nie możesz. Bo ieśli ieden kościoł iest, iako w kredzie ‖(401) wyznawacie, a v Grekow, iuż od Turka za ich odstępstwo, iako ten Gennadius mowi, zwoiowanych, ten kościoł, ktory brany piekielne przemogły, być nie może: musić ten kościoł gdzie indziey przebywać,—tam, gdzie Piotra świętego iest następnik, — tam, gdzie fundament iest y opoka kościelna, ktorego brany piekielne nie przemogły, ani przemogą, — ktorego się nie trzymać, a od niego się wyłączać—zguba iest wieczna, y cząstka z przeklętymi.

Nie vciekaycie od zgody y iedności: bo (to) iest nie tylo nie chrześciańskie, ale ani pogańskie, ani rozumne serce. Nie masz tak głupich na świecie, ani tak dzikich ludzi, ktorzy by nie wiedzieli, iż dobre ich y zatrzymanie wszytkiego szczęścia ich na zgodzie y iedności vmysłow zawisło. Kto od zgody vcieka, iako vczniem Chrystusowym być może? Ktory nam miłość y pokoy Swoy testamentem Swoim zostawił, y na to vmarł, wielki Bog y miłośnik ludzki, aby syny rosproszone, iako mowi Ian ś., zgromadził do iedności. Y dla tego kościoł Iego zowie się w pismie ciałem, w ktorym członki dziwną miłością spoione są; y domem iednym, y owczarnią iedną, y woyskiem iednym, y korabiem iednym, gdzie zgoda wszytko trzyma, a niezgoda wszytko rosprasza y gubi.

‖(52) Оупоминанье христіянское до Рускихъ народовъ.

Роздѣлъ 11.

Нехайже тебе взрушитъ доступенье спасенія твоего, Рускій набожныи народе, которого безъ единости светое вселенъское церъкви метъ не можешъ. Бо если естъ одна церъковъ, яко въ «Вере» вызнаваете, а у Грековъ, уже отъ Турка за ихъ отступъства, яко тотъ Геньнадей мовитъ, звоеваныхъ, тая церковъ, которую брамы пекельные премогъли, быть не можетъ: мусить тая церковъ где инъдеи пребывать,—тамъ, где Петра светого естъ наступникъ,—тамъ, где оуньдаме[н]тъ естъ и опока церковъная, которое брамы пекелные не премогли, ани перемогутъ,—которое не держать [1] и одъ нее се вылучать—згуба естъ вечная и частка съ проклятыми.

‖(об. 52) Не утекайте отъ згоды [и] едности: бо естъ не толко не хрестияньское, але ани поганьское, ани розумное серца. Нетъ такъ глупыхъ на свете, ани такъ дикихъ людеи, которые бы не видели, ижъ добре ихъ и задержанье всего щастья (и благословеньства) ихъ на згоде и едности умысловъ зависло. Хто отъ згоды утекаетъ, яко учънемъ Хрыстовымъ быть можетъ? Который намъ милость и покой Свой тестаменътомъ Своимъ зоставилъ, и на то умерлъ, великий Богъ и милостникъ людъскій, абы [2] сыны роспрошоные, яко мовитъ Иоанъ светый (еванъгелиста), собралъ до едности. И для того церковъ Его зоветьсе въ писме (светомъ) теломъ, въ которомъ члоньки дивною милостью споены суть; и домомъ однымъ, и овъчарнею одною, и войскомъ

[1] опечатка: «держатъ» [2] опечатка: «або»

poświęcał: ieśli mi 12 tysięcy złotych nie poślesz, dostoieństwo stracisz». O, iaki to sprawca trzody Bożey, y przełożonych (402) nad nią! Do czegoż tesknicie za nimi, a co za pożytek duchowny z nich macie?

Mowicie: «nie chcemy przodkow naszych nabożeństwa odstępować, ani wiary nowey stawić». A kto wam każe abo radzi? Izali was do nowey wiary y nowey ewangeliey wiedziem? Izali co w kościołach waszych odmienić radzim? Nie radzim, y owszem wiarę starych oycow waszych y naszych zmocnić, y od heretyctwa y błędow nowych Grekow obronić chcemy! Izali to nowina iednać się Grekom z świętą stolicą Rzymską? Nie nowina: wypowiedzieliśmy, iako się przez pułtora tysiąca lat z nimi działo! Starzy śś. Grekowie w tey iedności mieszkali y o niey pisali, iako się wyszey powiedziało. Dawneż to czasy—pułtora sta lat, iako się ta iedność wznowiła y tu w Rusi po Isydorze długo trwała.

Rzeczecie: «nie może trwać to ziednoczenie, iako y inne nie trwały». A kto wie darow Bożych hoyność y szafowanie? Dali Bog, *ta* będzie trwała. Bo iuż Grekowie y patryarchowie Carogrodzcy (czego się, Boże, pożal) poniżeni barzo od Pana Boga, zapalać was y burzyć do odszczepieństwa iuż nie mogą. W iednym krolestwie, pod iednym panem z katholiki będąc, łacno się w zgodzie świętey dochowacie. W one czasy, gdy Greccy cesarze y Carogrodzcy patryarchowie państwo mieli, moc mieli, dostatki mieli, łacna im była pycha, y podniesienie, y nieposłuszeństwo. Teraz

одного зъ епископовъ Рускихъ: «
далъ ми еси ничого за посвещен
коли тебе рукою своею посвещал
естли ми дванадцати тисечеи золот
не пошлешъ, достоенъство стратиш
О, який то справца церкви Божое,
преложоныхъ въ ней! До чогожъ то
те за ними, а што за пожытокъ ду
ныи зъ нихъ маете?

Мовите: «не хочемъ продьковъ
шихъ набоженьства отступовать,
веры новое ставить». А хто вамъ
або радить? Азажъ васъ до новое
и новое еваньгелии ведемъ? Азажъ
въ церквяхъ вашихъ отменить
Не радимъ, и овшемъ веру
отцовъ вашихъ и нашихъ змоцнить,
одъ ересий и блудовъ новыхъ Гр
оборонить хочемъ! Азажь то
еднатьсе Грекомъ зъ светою
Рымъскою? Не новина: выповедели
яко се черезъ полторы тисечы
зъ ними деело! Старые (55—ar)
Грекове въ тои едности мешкали
ней писали, яко се вышей
Давные жъ то часы—полътораста
яко се тая едность взновила и тут
Руси долго трвала.

Речете: «не можетъ трьвать такъ
зъедиченье, яко иные не трьва
А хто ведаетъ даровъ Божыхъ
ность и шаѳованье? Дастъ ли
тутъ будетъ трвала. Бо вжо Кгр
и патрияръхове Царогородские (чого
пожаль, Боже) понижени [1] барзо
Пана Бога, запалять васъ и бурыть [2]
до отщепеньства вжо не могутъ.
одномъ королевьстве, подъ одны
паномъ съ католиками будучи, ла
се въ згоде светой доховаете. Въ о
часы, кгды Кгрецкие цесари и Ц
городьские патрияръхове панство м
моць мели, достатки мели, лацна и

[1] опечатка: «понижень» [2] опечатка: «бурытъ»

ta obcięte maią skrzydła; y barzo
że, za tym poniżenim *świeckim*,
ory duchowney przychodzą y do
tania. Y radzi by się ziednoczyli
ołem ś., by mogli, a niewolstwo
eckie dopuściło. A wy gdy może-
łaski Bożey, y takie do tego
macie, czemu łaską Boską y
iem swoim gardzicie?

cie wżdy szczęście swoie y na-
ie światłości Bożey, ktorą was
y do łaski Swoiey wzywa. Nic
acicie, wszytko wam cale zostaie,
ce prawowierney, y w ceremo-
y obrządkach, y zwyczaiach ko-
waszego Greckiego. To wam przy-
iżeście zbawienia, w iedności ko-
Bożego, y w posłuszeństwie
ś., ktoremu was Chrystus poru-
ewni, byleście pobożnie żyli. Bo
miłości spolney chrześciańskiey,
wam, iako apostoł mowi, dobre
i, ani posty, ani iałmużny, ani
ie cnoty nawiętsze nie pomogą:
tępienie z nimi, krom miłości
sowey, poydziecie. Przybywa wam
lzenie y wrocenie nauki y wia-
i rzeczy Boskich, ktora iako y
ow, tak y v was zginęła. Z tey
i y ten macie pożytek, iż ka-
vo wasze lepiey będzie przy ka-
ch vczczone.

się o to panowie waszy świeccy
ią, y dla tego drudzy tey się
i sprzeciwiaią, aby popi ich,
teraz są iako poddani ich y
, nie byli iako plebani Rzymscy.
aią o co się gniewać. Pokiście

была пыха, и подънесене, и непослушенъство. Теперь небожата обътятые маютъ скрылье; и вельми веру, же, за тымъ пониженьемъ *Турецъкимъ*, до покоры духовное прыходятъ и до упаметанья. И ради были се ‖(об. 55) зьедночили съ костеломъ светымъ, бы могли, а невольство имъ Турецъкое допустило. А вы кгды можете зъ ласки Божое, и такие до того помоцы маете, чомужъ (такъ) ласкою Божою и збавеньемъ своимъ гордите?

Знайте вжды щастье свое и навеженье светлости Божое, которою васъ освецаетъ и до ласки Своее взываетъ. Ничого не утратите, усе вамъ цало зоставаетъ, въ науце правоверной, въ церемонияхъ, и обрадахъ, и въ звычаехъ церкви вашое Кгрецъкое. То вамъ прыбываетъ, ижъ есте збавенья, въ единъности церъкви Божое, и въ послушеньстве Петра светого, которому васъ Христосъ поручилъ, певни, только бы есте побожными были. Бо кромъ милости сполное хрестиянское, жадные [1] вамъ, яко апостолъ мовить (до Коринтовъ, въ тринадцатой), добрые учинъки, ани посты, ани ялъмужны, ани все цноты наболшие не помогутъ: на проклятье зъ ними, окромъ милости Христовое, поидете [2]. Прыбываеть вамъ утверженье и верънеnье науки и ведо‖(56)мости речы Божьскихъ, которая яко у Кгрековъ, такъ и у васъ згинула. Съ тое единости и тотъ маете пожытокъ, ижъ преложоные ваши при католикахъ лепей будутъ утщоны.

Але се о то панове ваши свецъкие гневають, и для того другие той се единости спротивляють, абы попы ихъ, которые теперъ суть яко подъданые ихъ и неволники (ихъ), не были яко плебаны Рымъские. Не маютъ о што

чатка: «жадное» [2] 1 Коринѳ. XIII, 1—3

byli kościołowi Bożemu y starszym swoim nawyzszym Piotra ś. następnikom nieposłuszni, potyście to karanie na sobie odnosili, iż was świeccy rządzili, gdyście się wy starszym własnym rządzić nie dali. Lecz teraz Pan Bog zniesie z was to przeklęctwo, y naydziecie v nich taką łaskę y miłość, iaką (my) katholicy v dobrych swoich dzieci ma*my*. Bo Pan Bog za pokorą waszą odmieni serca ich, y czcić was będą, iako sługi y kapłany Boże. Choć teraz tak się obruszaią, ale gdy wy dobremi y posłusznemi synmi kościoła Bożego, a vrzędy swoie świętobliwie odprawować w nauce y trzeźwości będziecie, y serce swoie wam dadzą, a iako mowi apostoł (Galat. 4): prziymą was iako anyoły Boże, (y by było podobno, oczy swoie wyłupiwszy dali by ie wam). Bądźmy iedno nabożni, a święci kapłani niepokalani y bez przygany, skruszy Pan Bog serca świeckich *n*aszych, iż za *n*as y vmrzeć będą chcieli. Coż za krzywdę maią (v nas) w kościele Rzymskim świeccy od duchownych? Więcey duchowni od nich. A gdy*śmy* dobrzy y przykładni, wszytko v *nich* ma*my* co chce*my*, y miłuią *nas* iako posłańce Boże y pomocniki zbawienia swego; y daią *nam* hoynie wszytkie potrzeby, iako dobre dzieci oycom swoim duchownym.

A (nam,) katholikom, co z waszego tego ziednoczenia z n*a*mi przybywa? Nic a nic, okrom duchowney pociechy y wesela anyelskiego, ktorym się z nimi z owiec nalezionych radu*iemy*. (403) Coż (my) z was korzyścić, co za pożytki świeckie z was mieć chce*my*? Żadnych!

се гневать. Покуль есте были це
Божой и старъшимъ своимъ навыс
Петра светого наступникомъ непос
ни, потысте тое каранье на собе
сили, ижъ васъ свецъкие редили,
естес[т]е вы (духовънымъ) власт
старшимъ (своимъ) редить не дали.
теперъ Панъ Богъ знесеть зъ васъ
прокляцство, и наидете у нихъ та
ласку и милость, якую католицы
добрыхъ своихъ детеи мают. Бо Па
Богъ за покорою вашою одъмѣ
серца ихъ, и чстить васъ будуть,
56) яко слуги и презвитеры Бо
Хочъ теперъ такъ се обруша
але кгды вы добрыми и послушъ
сынами церъкви Божое [1], а уряды
светобливые отправовать въ науц
трезвости будете, и серце свое вамъ
дутъ, а яко мовитъ апостолъ (до Г
товъ, въ 4): приимутъ васъ яко анг
Божие [2]. Будьмо одно набожни, а
тыми презвитерами непокаляными
безь прыганы, (яко Богъ нашь свя
скрушитъ Панъ Богъ серца свеци
*в*ашихъ, ижъ за *в*асъ и умреть [3] бу
хотели. Штожъ за крывду маютъ
костеле Латинскомъ светские отъ
ховъныхь? Болшъ духовъные отъ н
А кгды*жъ* духовъные добрыми и п
кладными сутъ, все у *светъскихъ* ма
што хочу*тъ*, и милуютъ *ихъ* яко
сланъцовъ Божыхъ и помощни
збавенья своего; и даютъ *имъ* гойне
потребы, яко добрые дети отцомъ
имъ духовънымъ.

А католикомъ (Рымъскимъ) што
вашого того зъедноченья зъ ними
бываетъ? Згола ничого, окромъ дух
ное потехи и веселья ангельского,
которымъ се зъ ними зъ овецъ
ныхъ радуютъ. Штожъ зъ васъ
рысти, што за пожитки свецъки

[1] опечатка: «Божие» [2] Галат. IV, 14—15 [3] опечатка: «умреть»

Nic *nam* nie przystępuie, iedno wesele z większey chwały Bożey, iż się chrześcianie zgadzaią; iż się bracia, iednego Oyca niebieskiego dzieci, miłuią; iż postrach będzie *heretykom* y Turkom, ktorzy się o rozerwanie chrześciańskie staraią. Znacie vprzeymą y żadnego pożytku nieszukaiącą *naszę* ku sobie miłość, gdy się o same dobre wasze zbawienne starа*my*, a nic swego świeckiego nie szuka*my*, ani po was się spodziewa*my*. Dziękuycie pobożnemu y wielkich cnot y miłości ku Bogu, krolowi swemu, y biskupom świętym, y innym, iż wam do tych wiecznych dobr tak vprzeymie pomagaią, a niechcieycie być niewdzięcznikami grubemi, ktorzy dobrodzieiow swoich nie znaią, abo brać od nich tak drogich y zbawiennych skarbow nie chcą.

Przestroga na potwarzy przeciwnikow synodu Brzeskiego.

Rozdział XII.

Przestrzeżcie się, proszę, na vprzeymość, y postrachy, y potwarzy przeciwnikow synodu Brzeskiego.

Mowią, iż «synod swoy w Brześciu mieli y odprawili». To sprosne wymysły y niewstyd. Nie synod, na ktorym biskupi zasiadaią, ale seymik *swoy*, od krola i. m. zakazany, z marszałkiem *heretykiem* mieli. Nie w kościele, *iako* synody bywaią, ale w domu, w ktorym za starost heretyckich bluźnierstwa przeciw Bogu mieszkały y teraz mieszkaią. Nie z osobami, do synodu należącemi,

зъ васъ меть хо*тять*? Жадныхъ! Ничого *имъ* не прыбудеть, одно веселье зъ болшое хвалы Божое, ижъ се хрестияне згажають; ижъ се братья, одъного Отца небеского дети, милують; ижъ пострахъ будеть Туркомъ *поганомъ*, которые о розорванье хрестияньское старають. Знайте упреимую и жадного пожитку нешукаючую *католическую* ку собе милость, кгды се о само доброе ваше збавенное стара*ють*, а ничого своего свецкого не ищ*ють*, ани се по васъ сподева*ють*. Дякуите побожному и великихъ цнотъ и милости ку Богу, королю своему, и епископомъ светымъ (своимъ), и инымъ, ижъ вамъ до тыхъ вечныхъ добръ такъ упреиме помагають, а не хотите быть невдячными, грубыми, которые добродеевъ своихъ не знають, або брати одъ нихъ такъ дорогихъ и збавенныхъ скаръбовъ не хотять.

(об. 57) Перестороґа на потвары противъниковъ собóру Берестейского.

Роздѣлъ 12.

Перестережитесе, прошу, на *не*упреймость (и кламства), и пострахи, и потвары противниковъ [1] собору (светого) Берестейского.

Мóвять, ижъ «соборъ свои у Берестью мели и одъправили». То спросные вымыслы и невъстыдъ. Не соборъ, на которомъ епископи заседають, але сеимикъ *якийсь*, одь короля его милости заказаныи, зъ маршалкомъ *новокрщеньцомъ* мели. Не въ церкви, *где* соборы бывають, але въ дому, въ которомъ за старостъ [2] геретыцъкихъ блюзнерьства противъ Богу мешкали и теперъ меш-

[1] опечатка: «противникомъ» [2] опечатка: «старость»

ale z heretyki y z wywołańcy, y z postronn*emi* z innych krolestw zbiegami, y z wyklętymi społki mieli. Ktoż im ten synod złożył? Nikifor, czyli Balaban, czyli Kopystyński? Nie. Złożył synod metropolit, za krola i. m. dozwolenim. Do niegoż się skupić, y iego za głowę mieć na synodzie mieli, ktorzy do synodu należeli, iako to dobrzy y święci episcopi vczynili. Ale byli *na nim* dwa władykowie? Byli: nie na synodzie, ale na seymiku heretyckim. Byli: ale się starszego swego y synodu od niego złożonego zaprzeli, y własnego podpisu rąk swoich odstąpili. Ci dwa synodu vczynić nie mogli. Bo tego żadne prawo, ani Boże, ani kościelne, ani żaden rozum nie dopuszcza, aby ten synod poczynał y sprawował, ktory go nie składał; aby dwa niższy więcey ważyli, niżli metropolit z piącią władykow swoich; aby synowie na oyca prawo stawili, a poddani zwierzchnego swego przełożonego sądzić mieli.

«Ale było tam popow wiele y czerncow». By ich było *dwa tysiąca*, do synodow iedney odrobiny prawa nie maią. Samych to biskupow trybunał, y nikt tam głosu nie ma, iedno ci kościelni senatorowie y sprawcy ludu Bożego. Co wszytkie kanony y prawa kościelne vkazuią.

«Ale tam był od patryarchy Nikifor». Był: ale nie od patryarchy, iedno *od Koronnych nieprzyiaciol*, ktory Rozwana do Wołoch prowadził, y tam poimany z więzienia Chocimskiego vciekł, y od krola i. m. zaręczony iest. A tak synokають. Не зъ особами, до собору не лежачими, але зъ (Арианами новокръщенцами и розными) геретыками и (58—ов) зъ выволанцами, и съ посторонныхъ иныхъ королевствъ збегами, и зъ выклятыми сполки мели. Хтожъ имъ тотъ соборъ зложилъ? Никифоръ, чили Балабань, чили Копыстенский? Ни одинъ съ тыхъ. Зложилъ соборъ митрополитъ, за дозволеньемъ короля его милости. До негожъ се скупить, и его за голову меть на соборе мели, которые до собору належали, яко то добрые и светые епископы учинили. Але (речешь): «были *тежъ тамъ* два владыкове»? (Правда), были: але не на соборе, одно на собранью геретыцкомъ. Были: а старшого своего и собору (властного), отъ него зложоного, заперлисе, и властьного подпису рукъ (и печатей) своихъ отступили. Тые два собору учинить не могли. Бо того жадное право, ани Божое, ани церковное, ани жадный розумъ не допущаетъ, абы тотъ соборъ починалъ и справовалъ, хто его не складалъ; абы два нижшие болшъ важили, нижли митрополитъ съ петма владыками; абы сынове на отца право ставили, а подьданые зверхнего своего преложоного судити мели.

(об. 58) «Але было тамъ поповъ не мало и чернъцовъ». Бы ихъ было и *наболей*, до собору (тые вси) одное одробины права не маютъ. Самыхъ то епископовъ (власть и) трыбуналъ, и нихто тамъ голосу не маетъ, одно тые церковные сенаторы и справцы люду Божого. Што все каноны и права церковные указують.

«Але тамъ былъ отъ патрыярхи Никифоръ». Былъ (Никифоръ): не отъ патриярхи, одно *яко збегъ и злочинецъ*, который Розвана до Волохъ впро[illegible] (и на людъ короля его милости велъ,) и тамъ, (за щастьемъ

ta schadzka w kamienicy Brzeać, ani żadnych aktow synodalprawować nie mogła.

tam, prawi, klątwę na metrona inne władyki, na tym kaym z heretykow zebranym zbo». Podobno dano: ale tak ważygdyby (kmieć starostę swego,) *a* biskupa swego wyklinał, abo iskup patryarchę, abo patryarieża do siebie pozywał y wyklinierządzie! Bluźnienie tam było, wa! Bo tym mieczem nie świecpoddani duchowni, ale nawyzsza ścielna) władnie. O tym głupkoda więcey mowić! Barziey się iż się tak bezrozumny kto natory tey klątwie moc y ważność

Nikifor miał poruczenie od pa, aby ie wyklął». Nie miał, ani kazał, ani żadnego prawnego poczynić nie śmiał! Bo by pod tyatryarchy ta klątwa była. Ale głowy y *vrzędnika nie ma*. Aby patryarcha władyki wyklął, tedy szy nad patryarchą papież roz. Patryarsze gdy papież y Piotolica moc odeymie, iuż żadney ley władzy nie ma.

его милости, отъ господара Волоского и отъ войска его королевьское милости посполъ зъ Розваномъ) пиманый, (и до везенья господара Волоского посажоны въ Хотиню,) съ которого везенья утекъ, (и отъ господара Волоского здрайцою названы, которого се и теперъ у его королевьское милости упоминаеть, и абы былъ выданъ, яко збегъ и здрайца его, домагаеть и прóсить, для чого) и отъ короля его милости прыпоручоный естъ. А такъ соборомъ тая схажка въ камени(59—ог)цы Берестейскои зватисе, ани жадныхъ справъ соборовыхъ отправовать [1] не могла.

«А дано, дей, тамъ клятву на митрополита и на иные владыки, на томъ каменечъномъ зъ геретыковъ собранымъ зборищу». Подобно дано: але то такъ важитъ, яко кгды бы (подданыи пана своего), *попъ* епископа своего, (мещанинъ воита своего) выкликалъ, або кгды бы епископъ патрыярху, або патрыярха папежа до себе позывалъ и выкликалъ! О, неряде! Блюжненье тамъ было, не клятва! Бо тымъ мечомъ не свецкне, не подданые духовные, але навысъшая моцъ владаеть. О томъ глупъстве шкода болшъ мовить [2]! Болшеи дивуюсе, ижъ се такий безърозумныи хто найдуеть, который той клятве моцъ и важность приписуеть.

«Але Никиеоръ мелъ порученье отъ патрыярхи, абы ихъ выклялъ». Не мелъ, ани того показалъ, (кгдыжъ Никиеоръ давно съ Царогороду утекъ, и тутъ се часъ немалыи въ Волоскои и Мультанскои земли блукалъ, ме(об. 59)шаючи речъми, и зъ неприятельми короля его милости пана нашого и отчизны нашое переставалъ, и непрыятели на насъ поджигалъ и наводилъ,—а въ тои клятве) жадного правного поступъку чи-

[1] опечатка: «отправовать» [2] опечатка: «мовить»

«Potępili władyki, y władyctwa im wziąć y zrzucić ich z dostoieństwa ich kazali». Kazali: ale iaki sędzia, takie też roskazanie. Świeccy duchowną, poddani krolewską moc sobie przypisuią.

O, niestatku! Bez sądu iako kto tracić ma swoię dostoyność? Izali tam właśni sędziowie ich byli? Byli heretycy, ktorzy nie tylo (404) władykom, ale y wszytkim naszym biskupom radziby biskupstwa wydarli. Ieremias gdy tu był, (choć mniemany sędzia, władykow) bez dozwolenia k. i. m., iako patrona y podawce wszytkich władyctw, żadnego z mieysca ruszyć nie śmiał. A ci ludzie świeccy, vporni, niemaiący mocy żadney, ani mniemaney, ani malowaney, śmieią się w tak wielkie vrzędy papieskie y krolewskie wdawać!? O, śmiałości y wszeteczności bezbożna!

«Ale się spisuią, y wielka ich gromada, y wiele prostych ludzi do siebie namawiaią y buntuią». Nie boycie sie! Marka to Epheskiego heretyckie sztuki! Gdy iawną prawdą, y dysputacyą na synodziech z vczonemi kapłany Bożemi, y proroki od Boga posłanemi, y wywo-

нить не смелъ! Бо бы подъ тыту[...] патрыярхи тая клятва была. Але [...] дное головы и *зверхности* (въ той [...] тве) *не въспомнено*. Абы добре [...] яръха владыки выклялъ, тогды [...] старший надъ патрыярхою папа (Р[...] ский) розгрешилъ. Патрияръше [...] папа и Петра светого столица [...] одоиметь, ужо жадъное духовъное [...] сти не маеть.

«Прокляли владыки, и владыц[...] имъ взять [1] и скинуть ихъ зъ до[...] енствъ ихь казали». Казали: але [...] судья, такое тежъ росказанье. Св[...] ские духовъную, подъданъные корол[...] скую моцъ собе прыписуютъ.

О, нестатку! Безъ суду яко хто т[...] тить [2] маетъ свою достойность? А[...] тамъ власные судьи ихъ были? Б[...] (Арыяни, новокръщенъцы, атеисты [...] иные розъные) геретыки, которые [...] только владыкомъ, але и (60) [...] нашимъ епископомъ ради бы епис[...] выдрали (и веру повшехную Рым[...] и Рускую загубили и выкорен[...] Еремия (патрияръха, хотя рекомо [...] ный судья былъ [3]) коли туть былъ [...] однакъ, безъ дозволенья и листовъ [...] роля его милости, яко подавъцы и [...] ронъцы всихь владыцъствъ, жадного [...] местъца рушыть не смелъ. А тые [...] свецкие, упоръные, не маючи [...] жадное, ани мниманое, ани малева[...] смѣютъ се въ такъ великие урады [...] пеские и королевские вдавать!? О, [...] лости и вшетечности безьбожная!

«Але се списуютъ, и великая [...] громада, и много простыхъ людей [...] себе намавяють и бунтуютъ». Не бо[...] тесе! Марка то Еѳеского геретыц[...] штуки! Кгды явъною правдою, и дыс[...] тацыею на соборехъ зъ учоными пр[...] терми Божыми, и пророки отъ (П[...]

[1] опечатка: «взять» [2] опечатка: «тратить» [3] опечатка: «былъ» [4] опечатка

ami z pisma ś. y doktorow nie wygrażaią,—w kącie przed pospolstwem swoie rzeczy zaocznie stawią y mocnią, do rozruchu y tumultu niewiadome prostaki, y o sedyciy na vrzędy, od Boga postanowione, lud niewinny przywodząc. Łacno o popom, y burmistrzom Ruskim, y rzemieśnikom, y niewiastom, y innemu motłochowi vdawać: «władykowie zaklęci, do Łaciny przystali, strzeżcie się ich, ani im oddaycie posłuszeństwa». Bo ci wszyscy barzo dobrze rozumieią, y na tym się znaią, co klątwa, kto ią władnie, kto ią daie, y dla ktorych przyczyn być może? Nie wiedzą ci, iako rozna iest moc metropolita od władykow, y władykow od popow; nie wiedzą, co synod, co nie synod, kto prawnie y prawdziwie wyklęty, a kto nie wyklęty, kto heretyk, a kto prawowierny? Tego ci prostacy nie wiedzą.

Tak czynili heretycy, y on Dioscorus, ktory na Epheskie concilium tysiąc mnichow przywiodł, ktoremi concilium (y oyce święte) rozgromił, y składał z vrzędu kogo chciał; y Flawiana, Carogrodzkiego patryarchę, z nimi zabił, y inne biskupy pomordował, y broił by był daley, by mu byli potym papieżowie odporu nie dali. Tak czynią buntownicy, co prawdy nie maią.

A heretyki barzo łacniey na katholiki spisować. Bo ci tak chrześciańskiey zgodzie radzi, iako Turcy, gdy się na nie chrześcianie zmawiaią. Iako sami zgody miedzy sobą nigdy nie maią, tak iey kościołowi Bożemu nie życzą, ani rzeczyposp[olitey] podać mogą. «Rosproszy Pan Bog, iako psalm mowi, rady panow y

Бога послаными, и выводами съ писма светого и докторовъ не выгравають,— въ куте передъ поспольствомъ свое речы заочне ставятъ и моцнятъ [1], до розруху и тумульту неведомые проста‖(об. 60)ки, и до бунътовъ на урады, отъ Бога постановеные, людъ невиньный прыводечи. Лацно то попомъ [2], и бурмистромъ Рускимъ, и ремесникомъ, и невестамъ, и иному мотлоху [у]давать: «владыкове заклетые, до Латины прыступили, стережытесе ихъ, ани имъ отдайте послушенъство». Бо тые вси добре розумеють, и на томъ се знаютъ, што клятва, хто ею владнетъ, хто ее даетъ, и для которыхъ прычинъ быть можетъ? Не ведають тые, яко розная естъ моцъ митрополите отъ владыковъ, и владыковъ отъ поповъ; не ведають, што соборъ, што не соборъ, хто правне и правдиве выклятый, а хто не выклятый, хто ересникъ, а хто правоверный? Того тые простаки не ведають.

Такъ чинили ересники, и онъ Дыоскорисъ, который на Ефезский соборъ тисечу мниховъ привелъ, которыми соборъ розъгромилъ, и складалъ зъ урядовъ кого хотелъ [3]; и Флявиана, патрыярху Царогородского, зъ ними забилъ, и иные епископы помордовалъ, и бролъ бы былъ ‖(61—п) далей [4]. . . . . .

Печатано съ единственнаго старопечатнаго экземпляра, принадлежащаго Виленской Публичной Библіотекѣ.

miedzy sobą nigdy nie maią, tak iey kościołowi Bożemu nie życzą, ani rzeczyposp[olitey] podać mogą. «Rosproszy Pan Bog, iako psalm mowi, rady panow y

[1] опечатка: «моцнять» [2] опечатка: «потомъ» [3] опечатка: «хотель» [4] на этомъ словѣ, вошедшемъ въ кустодіи, прерывается старопечатный единственный экземпляръ, принадлежащій Виленской Публичной Библіотекѣ. Сравнительно съ Польскимъ текстомъ, не достаетъ листика или двухъ страницъ, съ нѣкоторымъ, быть можетъ, переходомъ и на третью страницу

ludzi niezbożnych» [1]. Nie boycie się, vcichną wiatry, bunty y podpisy ich, gdy prawda głowę podniesie, a Pan prawdy roskaże. Co nie z Boga, nie potrwa, nie boycie się. Prześladować nas mogą, ale do fałszu y błędow swoich nie przywiodą. Sami rychło poginą ci, co z Bogiem y prawdą Iego walczą.

«Prawom się, powiadaią, naszym Ruskim krzywda dzieie, y wolnościom się vwłoczy, iż władykowie do pokoiu y iedności kościelney przystaią». Maią li takie prawa, aby nigdy dobremi nie byli, aby do iedności kościelney nie przystępowali, y o zbawienie swoie nie dbali?! Maią li na to prawo, aby niezgody miedzy bracią siali, a nigdy do chrześciańskiey miłości y iedności wiary nie przychodzili?! Mam za to, iż nie maią, bo by to piekielne były dyabelskie przywileie; bo sam czart poprawić się nigdy y dobrym być nie może. Gdy Rusi prawa nadano, aby w swym nabożeństwie przeszkody nie mieli,—nie zakazano im, aby się z kościołem ś. y z chrześciaństwem nie zgadzali, a katholiki z schismatykow nie zostawali. Izali gdy zostaią y do Rzymskiego się kościoła obracaią, prawa gwałcą? Owi prawa gwałcą, ktorzy do heretykow idą, bo im tego prawo pod srogim karan zakazuie.

Puszczaią y podmiataią kartelusze cudach w Brześciu: «iż się przy mszy wino w wodę odmieniło, gdy ieden tam iezuita w cerkwi ś. Mikołaia służył». Potwarzy się tey nie wstydzą. Żaden tam ieszcze iezuita, ani kapłan Rzymski mszey nie miał; a ieśli się Grekowi, ktory w ten czas służył, to trafiło, iż w kielich miasto wina z omyłki wody nalał, — cuda żadnego nie masz; trafia się to y v pilnych y nabożnych. To cud, iż ludzie rozumni y chrześciańscy tak sprosne kłamstwo mowią, abo wierzyć śmieią.

O, miłośnicy Boży! ktorzy sobie zbawienia wiecznego życzycie, zmiłuycie się sami nad sobą! Słuchaycie Boga, słuchaycie prorokow Iego, y pasterzow swoich, iako pismo mowi, y nawyższego nad trzodą Piotra; za ich rozumem idźcie, a wilki y zwadźce a rosterki sieiące znaiąc, pokoy y prawdę miłuycie. A Bog pokoiu y miłości chrześciańskiey z wami będzie. Amen.

Польскій текстъ печатанъ съ изданія 1610 года.

---

[1] Исаи. XXXII, 10: «Господь разоряетъ совѣты языковъ, отметаетъ же и и отметаетъ совѣты князей»

ЄКТЕЗИСЪ

ПРАВОСЛАВНОЕ ПОЛЕМИЧЕСКОЕ СОЧИНЕНІЕ

1597 года [1].

---

ienym.) **EKTHESIS**

abo

KIE ZEBRANIE SPRAW,

DZIAŁY NA PARTYKULARNYM, TO ASTNYM SYNODZIE W BRZEŚCIU LITEWSKIM.

Nie przechodź granic, ktoreć położyli oycowie twoi [2].

) *слѣдуетъ украшеніе, въ видѣ квадрата*)

W KRAKOWIE.

worzenia świata 7104, a od wcielenaszego Iezusa Christusa 1597.

ym.) Iudas ś. apostoł w liście e:

zy, gdyż wszelakie staranie ym pisał do was o społecznym naszym, słusznie musiałem , napominaiąc, abyście boiorze raz świętym podaney. Bo podeszli niektorzy ludzie, dawno wprzod napisani na to osądzenie, niezbożni, Boga naszego łaskę przestawiaiąc do plugastwa, y Samego Wła[d]ycę Boga y Pana naszego Iezusa Christusa zapieraiąc się, (y tam niżey) w swych pożądliwościach y nieczystościach chodząc: cić są, co się oddzielaią od iedności wiary y są cieleśni, ducha nie maiąc» [3].

Ian ś. w pierwszym liście w kap. 2 mowi:

«Dzieteczki, ostatnia godzina iest. A iakoście słyszeli, że antychrystus przyidzie, y dziś antychrystusow wiele było, y sstąd rozumiemy, że ostatni czas iest. Od nas wyszli, ale nie byli z nas; bo ieśliby z nas byli, wżdyby byli trwali z nami; ale aby się okazali, że nie byli wszyscy z nas» [4].

Paweł ś. do Tymotheusza w 1 liście, kap. 4:

«Zaś Duch źrzetelnie mowi, że w ostatnie czasy odstąpią niektorzy od

ъ былъ перепечатанъ А. Н. Поповымъ въ «Чтеніяхъ Общества Исторіи при ъ университетѣ» въ 1879 году, кн. 1, но не вполнѣ рачительно [2] Притч. не прелагай предѣлъ вѣчныхъ, яже положиша отцы твои» [3] Іуда I, 3—4, 1 Іоан. II, 18—19

wiary, pilnuiąc duchow zwodzących y nauk czartowskich, w obłudności fałsz mowiących» [1].

‖(1—Ѧ2) EKTHESIS

wkrotce spisany spraw, ktore się działy na partykularnym synodzie, za łaską Bożą y za wolą naiaśnieyszego a naywyższego iego mści krola Polskiego, wielkiego xiążęcia Litewskiego, Roskiego, Pruskiego, Mazowieckiego, Żmodzkiego, Kijowskiego, Iflandskiego etc., y Szwedskiego, Godskiego, Wandalskiego dziedzicznego krola Zygmunta Trzeciego, w mieście Brześciu Litewskim zebranym, roku 1596, octob. 6, indictiona 10,—o tym, iż niedawnego czasu było zamieszanie y trwoga nie mała miedzy metropolitem Kijowskim Roskim Michałem y niektorymi iemu iednomyślnymi władykami, a miedzy chrześciańskim mnostwem ludzi narodu Roskiego,—dla niektorych nowych rzeczy w cerkwi, wszczętych, nad postanowienie y kanony świętych oycow, przez pomienionego metropolitę, ktory śmiał z władykami swymi w to się wdać.

Przedmowa pomienioney sprawy.

Co się tycze, aby mocno trzymać y nic nie występować z granic wiecznych, ale w nich trwać, ktorych położyli oycowie naszy [2],—nie tylko przez dawnych świętych to dobrze iest warowano, ale y przez nowych, potym będących y Ducha Ś. napełnionych, oycow naszych, w rozne czasy y lata będących, prawnie iest vtwierdzono, y to tedy iest iawnie y za rzecz pewną przyięte. A iż też y o tych, ktorzy by iakożkolwiek abo odmieniać chcieli pomieni nowienia, kanonnemu podpadał przez tychże świętych oycow o Y to tak bez żadnego wątpien bie się ma.

Co się nie trefnie trafiło y litowi Kijowskiemu Roskiemu M y niektorym z nim iednomyślny dykom iego, ktorzy, nad godn stoieństwa pasterskiego, ‖(2) się godnymi, nie vważyli v sieb vczynić tey powinności, ktorą be wymowy aby zachowali, trzym stanowienia y dogmata świętych y ich własną przysięgę, ktor Bogiem y świętymi anioły w cerkwie vczynili, czasu ch swoiey, nie naruszaiąc zachowy same pronomia y prawe do zwyczaie katholickiego y apos thronu Konstantynopolskiego, i ine, ile co do powinności obmy o owcach P. Christusowych im o ktorych y liczby, iako pas Pasterza przednieyszego, w dzie nego onego rachunku pytani bę

Lecz oni, po otrzymaniu dost odstąpić świętego thronu Noweg a przylepić się do Starego- potym vmyslili, potaiemnie praktyk y namow z sobą zaży nie pomału zafrasowało y za wszytkimi zgoła będącymi w p nawyższey y naiaśnieysz[e]y Polskiey, tak Bogiem vmil episkopami, wielebnymi archime nabożnymi prezbiterami, iako oświeconymi xiążęty, wielmożne y innymi Christusowym imien czętuiącymi się ludźmi narodu I Z ktorych nie mało, o tym dal nie tylko do świętego

[1] 1 Тимоѳ. IV, 1—2 [2] Притч. XXII, 28

ıy Konstantynopolskiego, wła-
atolickiego zwierzchniego ich
pisali, prosząc, aby posłał
miedzy vczonych cerkiewnych,
o wymownieyszego wielkiego
ciela Nicefora, teyże wielkiey
więtego thronu Konstantynopol-
ıa ktorym rząd y sprawa tego
ıo części niemałey polega, w
ołoskiey na ten czas będącego,
ania, ktore y z inymi w hi-
:a położone z wielką prośbą
sząc go, aby tu nie mieszkaiąc
raczył, y to, iako iest słuszna,
. Gdyż ta iest iego powinność,
w takowych doyźrzał y wedle
rządził nimi, pokazuiąc wszelaką
ako wielki protosyngiel y dy-
ıtryarszego thronu Konstantyno-
.

ı tedy y synod prywatny za wolą
ewskiey mości w Brześciu aby
ł—słusznie być vpatrzyli. Gdzie
ten czas zebranego synodu y
ny wielki pro(3—A3)tosyngiel
przybył. Pierwsza: aby roska-
elkiey cerkwie dosyć vczynił.
by prośb ludzi chrześciańskich
oskiego nie przebaczył. Trzecia:
vczynił swey powinności. Tamże
yiechawszy, dzień przed naznа-
terminem przystoynie vmyślili
y z wymownieyszym Cyryllem,
ielem Alexandryskiey katoli-
apostolskiey świętey cerkwie,
m w tuteyszych kraiach będą-
ry też za vżyciem przybył na
l, dla teyże potrzeby), aby do
nego metropolity Michała, w
wespoł z władykami iego będą-
ıraciey niektorych posłać, z tym,
ich person godne w Christusie
enie do nich vczynili, y też przyść
aby ich napomnieli, pokazuiąc
ıą miłość, y powinności czyniąc
dosyć przeciwko noszącym na sobie per-
sonę Wschodniey świętey Bożey katho-
lickiey y apostolskiey cerkwie, matki
ich własney, to iest patryarszego świętego
thronu Konstantynopolskiego, od ktorego
y archijereyskie dostoyności otrzymali,
aby duchownie wespoł zasiadszy vpatrzyli
y cerkiew, ktorą dla zebrania synodu
obrali, y tak też y te zamieszania w Du-
chu Świętym aby vsmierzyli. Na co oni
posłom odpowiedzieli: «że vpatrzymy w
to: ieśli nam słusznie przyść, przydziemy».
Y nie przyszli.

Pierwszego dnia synodu co się działo:

A nazaiutrz, w dzień naznaczony sy-
nodu, wiele radzili się, rozmawiaiąc o
cerkwi, w ktorey by synod miał się
odprawować. Y wszyscy iednako na to
się zgodzili y lepiey być vradzili, aby
w ktorym domu przestronym synodować,
a niżeli gwałtem wszytkim rynąć się w
cerkiew ktorąkolwiek (abowiem wszyt-
kie pod władzą ich były), przestrzegaiąc,
aby się rozruch iaki y trwoga przez to
nie sstała, y w rzeczach należących za
tym aby zatrudnienie nie było, — co by
y naiaśnieyszego krola iego mości y
oświecony senat iego zafrasowało,—w to
też vpatruiąc, że takowe ziazdy synodow
wielekroć bywały, y nie iedno w cer-
kwiach.

Y tak rano w domu przestronym, dla
wielkiego zebrania lu(4)dzi na to god-
nym, synodownie zasiedli. Napierwey
tedy, nim sprawować poczęli, dwu god-
nych na to prymikyryow obrali: iednego
dla porządku w kole duchownym, Nestora
prezbitera, protopopę Zabłudowskiego,
aby vskramiał wszelaki rozruch y po-
rządek czynił w synodzie; a drugiego
prezbitera Ostroskiego, kaznodzieię Igna-
cego, ktory aby był starszym w porządku

nami naśladuią obyczaiow y dogmat świętych, tu w państwie wielkiego y naiaśnieyszego krolestwa Polskiego będącymi, dla niektorych w cerkwi nowych wymysłow),—iako namnieyszym sługom swoim w Duchu Ś. roskazała nam, abyśmy tu ziechali, y wszytkiego, ile cokolwiek na was mowią y przyczynę daią, skutecznie wedle prawa y kanonow wypytali się, y to wszytko kanonnie vspokoili, y pilnie przestrzegli, aby dogmata iey y obyczaie żadney odmiany nie wzięły, ale aby na swym mieyscu zostały y mocnie zachowywane były.

«Iakoż przybywszy, dowiedzieliśmy się, że naiaśnieyszy iego mść krol Polski Zygmunt Trzeci na(11—β3)znaczył mieysce pewne w Brześciu Litewskim, aby tam był o tym synod partykularny. Na co się iuż y ziechali, iako to widzimy.

«Y my tedy do tego terminu prawie się pośpieszywszy, y skoro przyiechawszy, do wielebności twoiey, wespoł y do władyk twoich, posyłamy to nasze pisanie, ktore znakiem iest niepodeyźrzaney a czystey w Christusie miłości naszey, ktorą ku wam mamy.

«A tak, bracia, napominamy was, abyście kanonom świętym y postanowieniu [1] świętych oycow dosyć czynili, onych naśladuiąc, iako członki vczciwe katolickiey apostolskiey świętey Bożey Wschodniey cerkwie z początku będące. Pokażcie tedy przeciwko niey wszelaką chęć y skłonność, gdyż y sama sprawiedliwość tego się od was domaga, abyście przybyli do tych, ktorzy osobę cerkiewną na sobie noszą (iedna—dla tego, abyśmy się ieden z drugiego vcieszyli, wypełniaiąc w Panu Christusie miłość braterską; druga—żebyśmy się też z sobą braterskie naradzili y w to vpatrzyli, ktorąbyśmy sobie cerkiew dla synodu obrać mieli; a przytym wszelakie zamieszanie y trwogę vspokoili, y z Duchem Świętym doskonale przymierze vczynili, ku czci a ku sławie iednemu Tryhipostastnemu Bostwu, a na pociechę y vweselenie narodowi chrześciańskiemu).

«Zdrowi bądźcie.

«W Brześciu, oktobra piątego, indikcyona dziesiątego».

A skoro po przeczytaniu tych listow Niceforus, wielki protosyngiel wielkiey cerkwie, odpowiedział mowiąc:

«Pan nasz Iezus Christus, Ktory y dziś w tym zebraniu iest z nami, rzecz istotną iaśnie nam pokazać raczył, mowiąc: «wszelaki, ktory źle czyni, nienawidzi światłości y nie przystępuie do niey, aby nie były pokazane sprawy iego» [2]. Y to własnie, a nie co innego, y o wielebnym metropolicie Kijowskim Michale rozumiem, iako też y o iednomyślnych z nim władykach iego. Ktorzy, źle odstąpiwszy obyczaiow y dogmat Wschodniey świętey cerkwie, iako od przodkow swoich przyięli (a potym nieopatrznie obmyślawaiąc, iakoby y podległych ich eparchiam chrześciańskich ludzi do teyże swoiey woley za sobą mogli zaciągnąć, nie dla czego inszego, iedno za niedostatkiem takowych ludzi, ktorzyby vmieli nieprzyiacielskie naygrawania odrażać, y zaś dla tego, że się spo‖(12)dziewali dla niebespiecznego przeiazdu, że tu z Konstantynopola personam patryarszym y vczonym teyże wielkiey cerkwie trudny miał być przeiazd), y wymawiaią się na ten dzisieyszy synod przyść (ktory to, nad nadzieię ich, za

[1] опечатка: «postanowieni» [2] Іоан. III, 20: «всякъ бо дѣлаяй злая ненавидитъ и не приходитъ къ свѣту, да не обличатся дѣла его, яко лукава суть»

;oż słusznie było waszey wielebności, ;ez pisanie za kilka dni, iakoż y dnia zorayszego, od patryarszych exarchow namiestnikow od świętey Bożey y apo-lskiey katolickiey cerkwie napomnio-)nymi będąc, posłuchać zaraz, y przed ni chętliwie się stanowić, iako y sama ısza powinność po was tego chce. ponieważ y to wam iest przebaczono, nie tedy przez nabożnych braciey na-ych napominamy y prosimy wielebności ıszey, abyście do synodu przyść raczyli: owiem na was czekamy, abyśmy zgod-: wespoł poszli do ktorey cerkwie, a n zasiadszy, te to zaburzenia z pomocą ıętego Ducha mogli vspokoić».

A gdy się od nich pomienieni posłowie ocili, tedy Michał, władyka Przemy-ki iął mowić:

«Ponieważ się wrocili, ktorzy byli z nodu posłani aby nam przełożyli, pro-ny wielebności ich: co za odpowiedź strony tamtey przyięli?»

Ignacyus, prezbiter Ostrozski y pry-kiry w porządku notaryow synodo-ch, rzekł:

«Iakośmy byli posłani od świętobliwo-waszey do wielebnego metropolity chała, tedy zastawszy go, napomina-my przystoynie a prawie skłonnie, wedle ki, ktorąśmy od was mieli, aby sam z władykami, przy nim będącymi, na od przyszli. A on nam odpowiedział: amy się, mowi, na to rozmyślić y z o mścią arcybiskupem Lwowskim em Dimitrem Solikowskim, y z dru-i dwiema wielebnymi biskupami ymskimi, z Bernardem Macieiowskim, kupem Łuckim, a z Stanisławem olińskim, biskupem Chełmskim; toż ym możemy przybyć». Co toż y dru-bracia, ktorzy ze mną posłani byli, ą powiedzieć, iako było».

Y tak y drudzy, pytani będąc, toż powiedzieli y wyznali.

Co od nich słysząc, synod przez wszytek dzień ten aż y do wieczora samego oczekiwali mitropolity y władykow iego przyścia do siebie. Y nie mogli się doczekać.

Wtorego dnia to się działo:

A nazaiutrz zasię barzo rano na tymże mieyscu synodu znowu zebrawszy się, porządkiem w kolech, iako się pomieniło, zasiedli.

Lukasz, metropolita Beligradski, począł mowić:

«Dobrze to raczycie baczyć, świątobliwość wasza, po przerzeczonym mitropolicie Michale y po iego władykach, iż iawnie sam siebie osądza y iest przeciwko sobie. Co wszyscy możemy to iaśnie (7—8) widzieć, że dla tych spraw, ktore sobie nowo wszczął y śmiał się za nimi vdać, w ktorych iest y podeyźrzanym, nie śmie tu na synod stawić się».

Niceforus, wielki protosyngiel patryarszego tronu Konstantynopolskiego, rzekł:

«Znowu y drugich z nabożnych braciey naszych sześci osob potrzeba posłać: niech by ieszcze szli do nabożnego metropolity Michała a napomnieli onego y władykow iego, aby tu przyszli y z nami pospołu w tym synodzie zasiedli».

Y zaraz posłani byli: Elizeusz, archimendryta Piński; Bazyli, archimendryta Dubeński; Ilaryon, archimendryta Supraski; Klementy, protopopa Kamieniecki; Ioanas (sic), protopopa Iarosławski; y Iędrzey, prezbiter Lwowski; notary, maiąc z sobą także paranagnosticum w te słowa napisane:

Paranagnosticum wtore.

«Godziło się bowiem dnia wczorayszego wielebności waszey, przez poświęconych

skim. Ktora cerkiew vczciła ich tym to dostoieństwem, ktore dziś na sobie maią, z łaski mieszkaiącego [1] w niey Świętego y wszytko doskonale czyniącego Ducha.

«Ktorey to Wschodniey świętey cerkwie własnymi synmi iesteście, z początku zostawszy, wy prosto wszytek Bogiem vmiłowany narod Roski, y ta eparchija iey iest własna. Ktorey oni nad godność władarzmi y pasterzmi, nie wiem, iakim sposobem zostawszy,— ludzie, z ktorych wiele żadney nauki, tak naszey bohosłowskiey, iako też y filozoʒeskiey, będąc nieświadomi, y dla tego rozmaicie wszyscy są rozroznieni. Iedni bowiem—za odmiennością od prawdziwey wiary, zpiknieniem się z roznymi herezyami y bezbożnościami, a drudzy zasię—za rozmaitymi szatańskimi sprawami, na schizmę zezwalaiąc, vdaią się. O czym wiele ich z was dali nam sprawę. Za czym wielkich trwog napełnili te to eparchije y zamieszania, iako wyrodni pasterze y nowozaszłe apostoły, kąkolu w nie nasiawszy.

«Lecz Krol wszelakiey mocy nie iest zmalałym w żołnierzach! Naydzie On, ktorzy mogą dać ratunek cer‖(14)kwiam Iego, tu docześnie, iako się zda, bez żołdu, a w niebie skuteczną zapłatę maiących. Ktorzy y z Ezechielem do nich zawołaią, iako od samey persony Bożey mowiąc: «wyciągnę rękę Moię na proroki, ktorzy się na fałsz oglądaią y płonne rzeczy mowią; znacznymi miedzy ludźmi Mymi nie będą, ani w reiestrze domu Izraelskiego napisani będą, y do Ziemie Obiecaney nie wnidą— —za to, że lud Moy zwiedli» [2].

«Y gdzież iest o świętym stadzie staranie, ktore powinni pasterze czynić? Gdzie opatrzenie ścian Pańskiey owczarnie? Y ktoraż nadzieię może mieć stado Iego, gdy pasterze wilkami się pokazuią, y tak nachodzą na owce, że do każdey zosobna szalenie puszczaią się? Azali o ktorey eparchiey, tu w ziemi Roskiey będącey, nie pilnie poradzili się y vpatrzyli, iakoby ią Zachodniemu kościołowi poddać? tych, ktorzy więcey od pięci set lat, za łaską Świętego Ducha, ktora ich oświeciła cudami Boskimi y znakami, y prawdziwą czystą wiarę w sercach ich wszczepiła, synmi y dziedzicmi krolestwa niebieskiego ich pokazała. Co nie skąd inąd maią, iedno od własney matki swoiey, to iest od patryarszego świętego thronu Konstantynopolskiego. Te tedy obyczaie y dogmata, ktorymi się Bog poczyta, na wszytkim świętobliwe, tey to Wschodniey świętey cerkwie odmienić zawzięli się, abo iakąś iedność miedzy cerkwiami vczynić, fantazyą swoią kręcąc, tryswarwary (sic) vmyslili. O ktorą nie pięć władykow, abo mało co więcey synod ma władzę badać się y stanowić (ktora się tycze wiary y wiele potrzebuie rozmow y wywodow), ale powszechny synod, y ze wszytkiego świata w Bogu poświęcone zebranie mądrych a bohosłownych mężow z Duchem Świętym moc ma. Y iakoż to oni na tak wielkie głupstwo wynieśli się, że za takie rzeczy śmieli się zwziąć?

«Ale co mowi Pan przez Ezaiasza do takowych pasterzow: «idź do pałacu cesarskiego, do Sowny sprawcy wszytkich rzeczy, y mow mu: co tu chcesz, y co tu sprawuiesz?— —Oto Pan zetrze cię y porzuci, y zwlecze z ciebie wszytko twoie ochędostwo y twoię sławną koronę

[1] опечатка: «mieszkaiące*y*» [2] Іезекіиль XIII 9—10: «и простру руку Мою на пророковъ видящихъ ложь и провѣщавающихъ суетная: въ наказаніи людій Моихъ не будутъ писанія дому Ісраилева не впишутся, и въ землю Ісраилеву не внидутъ— прельстиша людій Моихъ»

Własna kopija listu.

«Niceforus, wielki protosyngiel, etc.

«Oświęconemu metropolitowi Kijowskiemu Michału — pokoy, zbawienie od oga Oyca y Pana naszego Iezusa Chrisusa z Duchem Świętym aby dane było, odli się.

«Tym naszym pisaniem wiadomo czyimy świątobliwości twoiey, że przeszłego eptembra, gdy się dowiedział świętobliszy y powszechny patryarcha Ieremiasz zamieszaniu, ktore się tu sstało dla iektorych w cerkwi wymysłow nowych, isać do nas raczył: abyśmy tu, wedle tarodawnego zwyczaiu y porządku, exarhem przybyli, y wszytko, ile za sprawą atańską nierządnego sstało się miedzy aszymi władykami na zgorszenie ludzie, abyśmy naprawili y vsmierzyli.

«A gdyśmy tu przybyli, rożnie o tych prawach nam donoszono. Iedni bowiem owiedaią, że twoia świętobliwość imię atryarsze w Boskich y świętych ofiarach szcze wspominasz, y inne wszytkie spray wedle porządku, iako y pierwey, dprawuiesz. Drudzy zasię donoszą, że adnym sposobem wielebność twoia imieia patryarszego nie wspominasz, ani ię iuż trzymacie starych świętych obyaiow y dogmat Wschodniey świętey ożey katolickiey y apostolskiey cerkwie. emu nie daiemy wiary, aby to tak yło.

«Przeto piszemy do wielebności waszey, byście nam wszelaką prawdę, iako się a, przez swoie pisanie oznaymili, ieśli zymacie się obyczaiow starych y święich dogmatow, wedle pierwszego porządu. Abo ieśliście też y porzucili, abyśmy, wiedziawszy się skutecznie samey awdy, y wszytko z Duchem Świętym, e tu cokolwiek nienawidzący dobrego abeł sprawił, wniwecz obrocili y pokoili rzeczy. Y tak pokoy cerkiewny aby był zachowan, y związek iednomyślności y miłości miedzy Bożymi iereymi nierozerwany y cały został, z czego by Pan Bog w Troycy chwalony był vwielbion.

«Tak vczyń, bracie moy w duchu namilszy, napisz do ‖(10) nas, y o wszytkich tych rzeczach wiadomych nas vczyń. A o tym też pilno się postaray, abyśmy, iako narychley na ktore mieysce ziechawszy się, z sobą widzieli się y w to vpatrzyli, iakoby wszelakie zamieszanie y trwogę za pomocą Bożą vtulili. Zdrow bądź. Septem. 13.

«Pozdrawiamy też od Pana Boga vmiłowanych władykow, w Christusie namilszych braciey naszych».

A potym było czytane y drugie pisanie, dniem przed terminem od Nicefora y Cyrylla do metropolity y władykow iego posłane, tym sposobem pisane:

Kopija własna pisania, ktore dniem przed synodem posłane.

«Niceforus, wielki protosyngiel, etc., y Cirillus, protosyngiel Alexandryskiey cerkwie.

«Oświęconemu metropolitowi Kijowskiemu Michałowi y [z] nim będącym od Boga vmiłowanym władykom—pokoiu, miłości, zbawienia od Boga życzymy.

«Święta Boża Wschodnia y apostolska cerkiew, powinność pewną maiąc, aby o wszytkich cerkwiach świętych w granicach swych starała się, gdy się tedy dowiedziała o zamieszaniu, ktore się sstało tu miedzy władykami a miedzy wszytkiemi ludźmi wielkiego narodu Roskiego (ich mściami oświeconymi xiążęty, wielmożnymi pany, rycerstwem y innymi prawosławnymi chrześciany, ktorzy z

sposobem sioł y miast, a drudzy, dla boiaźni y strachu, opuszczaią obyczaie y dogmata Boskie y prześwięte, przez ktore wyswobodzeni przodkowie waszy od grzechu pierworodnego y od błędu, w ktorym byli, y synami Bożymi po łasce y dziedzicmi wiecznego y szczęśliwego żywota sstali się,—to tedy mnie słusznie zdało się wkrotce opowiedzieć wam wszytkim z powinności moiey, boiąc się strasznego rachunku Boga y człowieka Iezusa Christusa Pana naszego, [od] Ktorego pytani będziem wszyscy, ktorzyśmy poświącać y vczyć postanowieni, w straszny dzień zapłaty oney, gdy nago y obnażeni staniemy przed straszliwym maiestatem. Abowiem przez Ezechiela tak roskazuiąc mowi: «synu człowieczy, mow synom ludzi twoich y opowiedź im: ziemia, na ktorą ieśli nawiodę oręże, a obiorą sobie ludzie ziemie oney człowieka iednego z miedzy siebie y postanowią go miedzy sobą strożem, y on, widząc woysko idące w ziemię, w trąbę zatrąbi y oznaymi ludowi Memu, y vsłyszą, ktorzy słuchaią, głos trąby y nie schowaią się, a woysko obszedszy ich poima, krew ich na głowie ich będzie; ponieważ głos trąby słyszeli y nie schowali się, krew tedy ich na nich zostanie; a kto trąbił, wolną vczynił duszę swoię. Y zaś stroż ieśli widzi woysko idące, y nie oznaymi przez trąbę, y ludzie się nie schowaią, a woysko nadszedszy wezmie od nich duszę, ktora dla iey złości zginie, a krwie iey z rąk stroża szukać będę» [1].

«Wiecie tedy moc proroctwa tego y sprawiedliwość, y pomstę, ktorey podleg[a] każdy z duchownych, stroż y vczyc[iel] będąc od Boga ludowi postanowiony, iaką tedy zgotował Bog pomstę na tych, ktorzy nie chcą mowić prawdy! «Krwią, mowi, z rąk iego szukać będę».

(17—(12) «Wiem tedy y sam was być w wierze niechwieiącymi się, y w szczyrey miłości vmocnionymi, ktorą y z początku przeciwko Boskim y świętym dogmatom y obyczaiom Wschodniey świętey cerkwie, własney matki waszey, macie.

«Ale ponieważ rosterkow napełniona iest wszytka ta eparchia, y trwogi, y rożności rozmaite w niey się vmnożyły, ktore do wiadomości doszły aż do wszytkiego Wschodniego vprawowania, to iest, do wszytkich czterech świętobliwych patryarszych thronow: Konstantynopolskiego, Alexandryiskiego, Antyochyiskiego, Ierozolimskiego, y moc biorą (wedle Salomonowey powieści: «kapia kapiąc przeziurawia kamień»[2], y «psuią się obyczaie dobre złymi biesiadami» [3], iako święty Paweł mowi),—iakoż tedy nie więcey li przystoi chętliwie, wziąwszy świętą y cerkiewną trąbę, y radzić wszytkim wam, abyście prawosławia świętego statecznie się trzymali, y oręże nadchodzące oznaymić, y z wami, oświęceni bracia, ono precz odpędzić. Abowiem częstokroć zacząwszy się słowo iakoby kropia w rozumie ludzkim, ktorzy zwykli przeszkodę czynić prawdzie, nie małą wielekroć, ale prawie,

[1] Іезекіиль XXXIII, 2—6: «сыне человѣчь, глаголи ко сыномъ людій твоихъ и речеши къ нимъ: земля, на нюже Азъ аще наведу мечь, и пóймутъ людіе земли человѣка единаго отъ себе и поставятъ его себѣ во стража, и ѹзритъ мечь грядущь на землю, и вострѹбитъ трубою, и проповѣсть людемъ, и услышитъ услышавый гласъ трубы, а не сохранится, и найдетъ мечь и постигнеть его, кровь его на главѣ его будетъ: яко слыша гласъ трубы и не сохранися, кровь его на немъ будетъ: а сей, понеже сохранися, душу свою набавилъ. И стражь, аще увидитъ мечь грядущь, и не вострѹбитъ трубою, (и не пов[ѣ]сть людемъ,) и людіе не охранятъ себе, и нашедъ мечь вóзметъ отъ нихъ дѹ убо беззаконія ради своего взяся, а крове ея отъ руки стража взыщу» [2] сѣ тель и Примѣчанія [3] 1 Коринѳ. XV, 33: «глятъ обычаи благи бесѣды злы»

ikom rzekł, wielką szkodę czyni, iakoż la tego wszytkiego powinne y gwałtornie potrzebne iest to napominanie moie porada, ktora się do was mowiła.

«Lecz nowo wynikłe odstąpienia wynaleźcy, w mowie y w mądrości nie ćwiczeni, y kanonney opatrzności nieświadomi, «władzey aby nie miał (niepowściągliwie mowią) o tym rozsądek czynić Niceforus, y nie tylko aby na synod, postronnym y cudzym tey eparchiey będąc, przyść miał, ale iakoby podeyźrzanym, y spraw chrześciańskich nieprzyiacielem, a poganom poselstwo odprawuiącym»—mogli vczynić, vmacniaiąc swoię rzecz vczciwości godnym pisaniem krola iego mości, gdzie pisząc zakaznie, aby żaden cudzy w synod nie był policzon,—y tę rzecz nieustawiczni y głupi na mię przywodzą, nie dobrze rozumiawszy pisania trudność.

«Abowiem opatrznie wespoł y mądrze k. iego mości wydane iest pisanie (ieśli bowiem y tak iest), roskazuiąc, aby żaden cudzy y postronny, krom*ia* własnych wodzow tey eparchiey, nie był na synodzie,—tedy ci, ktorzy cerkiewne pra(18)wa y kanony dostatecznie rozsądzaią, tych postronnymi y cudzymi być vznawaią? Ktorzy z granic swey cerkwie wyskakuią y gwałtownie na nie naciераią, iako też więc tych własnymi nazywaią, ktorzy ograniczoną y własną ich eparchią zdawna trzymaią?

«Co się sstąd iawnie pokazuie, że Niceforus, bez żadnego mniemania, iest własnym tey eparchiey, iako protosyngiel y didaskał patryarszego thronu Konstantynopolskiego, ktorego ta eparchija własna iest z początku aż y do dzisieyszego dnia; może tedy, wedle władzey Ducha Świętego, na teraźnieyszym synodzie pierwsze mieysce zasieść, y takowe sprawy wedle praw y kanonow rozsądzać y sprawować, nie iako cudzy, ale iako chrześciański pokoy miłuiący. Co się iawnie czasu swego y naiaśnieyszemu krolowi iego mości pokażę, do ktorego mam nadzicię w Panu Bogu y sam przybyć: iedna—abym obaczył y nawiedził iego krolewską iasność, druga—abym pokazał niesłuszne potwarzy y skryte zmyślenia na mię od ludzi nieboiących się Boga, ktorzy ode mnie żadney złości nie vznali, ale y owszem rzekę sprzeciwne, iako świadczą same sprawy, złe miasto dobrego oddaią mi.

«Ale potrzeba się wrocić do samey rzeczy y do onego, ktore się iuż mowiło, pytania. Powiedźcież mi, proszę nabożności waszey, iako miłuiecie prawdę, kiedy y iakim sposobem pomieniony metropolita Kijowski Michał, y ktorzy onego naśladuią władykowie, o tym odstąpieniu poczęli się starać?» [1]

Uprzedziwszy tedy od wszytkiego synodu, osob duchownych, ku temu też y iaśnieoświeconych xiążąt, y innych, ktorzy osobno w swoim kole, iako się rzekło, siedzieli, Niceforus, archimendryta Kijowski, wszytkim w głos mowił ięzykiem Roskim. Ktorą iego mowę po Ellinsku tłumaczył tłumacz pomieniony Cypryan ierodyakon:

«Błogosławione [2] imię Pańskie y wychwalane niech będzie na wieki! Ktory nas nie zapomniał do końca, ani odrzucił prośby naszey, niegodnych sług Swoich, ale nawiedzeniem nawiedził nas dla wielkiego miłosierdzia Swego, y nie innego posłał nam, ie(19—C3)dno tego, ktorego

[1] здѣсь кончается рѣчь протосингела Константинопольской церкви Никифора [2] отсюда начинается рѣчь Кіевскаго архимандрита Никифора

pragnęliśmy widzieć od dawnego czasu, o ktorego y prosiliśmy niezłośliwey iego dobroci, do ktorego y pisali nie mało nas, iako może być z nawiętszą prozbą, aby co narychley do nas przybył (będąc vbrany [1] w zbroię duchowney nauki, iako wielki protosyngiel y vczyciel Wschodniey świętey Bożey katolickiey y apostolskiey cerkwie, to iest, patrya[r]szego świętego thronu Konstantynopolskiego, ktoregośmy zdawna własnymi synmi y iesteśmy, y nazywamy się, y wszytka ta eparchia wielkiego narodu Roskiego), dla odegnania oręża woiennego, ktore na nas wyszło, chcąc odciąć obyczaie y dogmata świętey y niepodeyźrzaney naszey wiary, ktore przyięliśmy od przodkow naszych. Y tobie samemu godne podziękowanie czynimy, częścią za to, żeś się nie pokazał leniwym dla prawosławia świętego pracować, częścią też żeś v siebie vważyć prośbę naszę raczył.

«A co się tycze, iakim sposobem y od ktorego czasu to odstąpienie vmyślili, zaraz zacznę wkrotce powiedać:

PRZYCZYNY ODSTĄPIENIA, KTORE SKRYCIE WŁADYKOWIE VCZYNILI BEZ WIADOMOŚCI CHRZEŚCIAŃSKIEGO MNOSTWA NARODU ROSKIEGO, CZEGO POSŁOWIE Z OPOWIEDANIEM POŚWIADCZAIĄ:

«Przed przeszłym rokiem (to iest, iuż temu minęło czwarte lato) dowiedziawszy się świętey pamięci Ieremiasz, patryarcha Konstantynopolski, że ten metropolit Michał wiele bezzakonnych y nieprzystoynych spraw poczynił, nie tylko że dwużeńcow y wieleżeńcow, y do tego wszetecznikow iawnych, z cudzymi żonami mieszkaiących, popow c y innym wielu onym podobny dopuszczał, ale bezzakoństwa y œmomixie gorsze nad one wie poczynił (dla czego y piet będący Onisiforus złożon iest o eparchi[e]y metropolskiey), pr swe patryarsze exkommunikuią czasu, karanie słuszne nań włoż zuiąc mu w Duchu Świętym, mogł vznać a takowego bez przestać, y aby złożeniem, ial forus, koniecznym nie był ka wiedliwie.

(20) «Co on obaczywszy, drugimi z nim iednomyślącymi mi, odstąpić vmyslił. Y skrycie dzy sobą vczyniwszy, Wscho stąpili cerkwie y do Zachodnieg przylepili się, posławszy dwu Włodzimierskiego Hypacya Łuckiego, ktorzy poiechawszy mego Starego Rzymu, nie tyll siebie, ale y wszytkę tę Roska ktora iest zdawna własna pa thronu Konstantynopolskiego, zakonom y kanonom podali, y kich rzeczy ważyć się śmieli, w ich władzy temu być.

«A potym sstamtąd wroc chcieli wszelakim sposobem nas wszytkich. Ktorzy iesteśmy łaską Ducha y pamięci godny kow naszych wiarą, Pana nasz Christusa nie inaczey poznali świętey Wschodniey cerkwie (c doma iest prawie wszytka zie własnymi synami mianowali s nych czasow wszyscy, ktorzy zażywali, iakoż y my,—nigdy pim obyczaiow y dogmat świę reśmy przyięli od przodkow ale y nadto przyimuiemy

[1] опечатка: »vbżany«

wyznawaiąc, mocno trzymać, poki
ie żywota naszego. A nie tylko my,
orzyśmy się tu na synod ziechali (nie
czym nie przymieszawszy się onemu
stępkowi, ktory metropolita Michał y
dnomyślni z nim władykowie, przeciw
awu y świętych oycow kanonom,
zynili), ale y wszyscy orthodoxi, to
st, prawosławni chrześcianie tey epar-
iey: ich mość iaśnieoświecone xiążęta,
elmożni panowie, szlachetnie vrodzone
erstwo, cerkiewne bractwa, y wszytko
hristusowym imieniem pieczętuiące się
nostwo zacnego narodu Roskiego.

«A to iest iawno z tych instrukciy,
torych tu na synod przez szlachetnie
rodzone posły swoie przysłali.

Panowie posłowie:

Z trybunału xięstwa Litewskiego od
h mości panow deputatow—ich mości
an Filip Limont a pan Szymon Ci-
iński, woyski Wołkowyiski.

(21) Z Kijowskiego woiewodztwa—
an Iacko Butowicz, chorąży Kijowski,
an Iwan Korczowski a pan Daniel
bdula.

Z Rosi—pan Hrehory Bałaban a pan
okop Lityński.

Z Wołynia—pan Fiodor Czaplicz,
dzia ziemski Łucki; pan Iwan Chre-
iecki, podsędek ziemski Łucki; pan
ndrzey Bohowitin, stolnik; pan Fiodor
adecki, czasznik; pan Wasilij Semaszko;
an Demijan Hulewicz; pan Ostafiy
aliński; pan Adam Bohowitin, podko-
orzy; pan Gabryel Hostski, a pan
ymitry Iałowicki.

Z Brasławskiego woiewodztwa—iego
ość kniaź Iury Drucki-Horski, a pan
ikołay Szaszkiewicz, chorąży Bra-
awski.

Z Przemy[ś]lskiey ziemie—pan Michał
tyński a pan Łukasz Boiarski.

Z Pińskiego powiatu—pan Dionizy Słobodski.

Y z innych nie mało ich mości.

A z miast:

Z Wileńskiego miasta od mieszczan—Ostafiy Maxymowicz Borowik, rayca; a Iwan Andrzeiowicz Kuryan, pisarz.

Z tegoż miasta Wileńskiego od bractwa cerkiewnego—Gabryel Daszkowicz; Iwan Wasilowicz; Izak Kononowicz; Hrehory Zdanowicz; Iwan Karpowicz; Prokop Strzyludowicz; Lewon Iwanowicz; Iwan Andreiowicz.

Ze Lwowskiego miasta od bractwa—Dimitr Krasowski, Iury y Iwan Rohatińcy, Mikołay Dobreński.

A od przedmieszczan Lwowskich—Antoszko Abramowicz, Andrzey Brudny, a Hrehory Wasilowicz.

Z Pińskiego miasta od mieszczan—Iwan Wasilowicz Miedzianka.

Z Bielskiego miasta od mieszczan—Kyrył Koźmicz, Wasily Ewchimowicz, Wasily Serpewicz, Michał Lewkowicz, Michał Timoszowicz.

Z Brześcia.	Z Kamieńca Podolskiego.
Z Podhaiec.	Z Halicza.
(22) Z Halicza.	Z Włodzimierza.
Z Kijowa.	Z Mińska.
Z Skały.	Z Słucka.
Z Brasławia.	Z Łucka.

«Y z inszych niemało powiatow y miast zacni posłowie instrukcye przynieśli, ktorych część w hypomnimata położyliśmy. A summa wszytkich zgodnie to w sobie ma.

Summa wszytkich instrukciy poselskich.

«Nie pozwalamy na nową wiarę. Nie odrzucamy prawosławia y nabożeństwa

przodkow naszych. Nie odstępuiemy obyczaiow y dogmat świętych Wschodniey świętey Pana Christusowey katolickiey cerkwie, ktora y oświeciła, y do poznania Boga przywiodła wszytkich nas y przodkow naszych, y synami y dziedzicmi wiecznego y błogosławionego żywota, za łaską Pana Christusową, nazwała, dla niepodeyźrzaney wiary naszey. To tedy orthodoxum trzymamy, mali wszyscy y wielcy, ktore oycowie naszy trzymali mocno y strzegli, to iest, Boskie y święte obyczaie y dogmata Wschodniey świętey cerkwie, własney matki naszey, iako prawdziwymi synami iey będąc y mianuiąc się, dla ktorych dogmat y obyczaiow nie tylko maietności, imienia y wszelakiego tego świata bogactwa, ale y żon, y dzieci, y samego tego doczesnego życia naszego przebaczamy. Nie występuiemy z granic wiecznych, ktore położyli oycowie naszy [1]. Nie oddaiemy posłuszeństwa papieżowi, posłuszni będąc powszechniego patryarchy. Nie przyimuiemy nowego kalendarza. Y nie chcemy więcey takowych pasterzow metropolita y iednomyślnych z nim episzkopow, tatey y wilkow będących, szarpaiących y rozpędzaiących Christusowe owce, to iest, nas chrześcian.

«Z ktorą to mnieyszą y więtszą bracią naszą y my będąc spoieni, toż mowimy, będąc własnymi synami patryarszego thronu Konstantynopolskiego. Skąd rozsądzić zaraz miłość wasza możecie: ieśli trwamy, zachowuiąc one, ktoreśmy od przodkow naszych przyięli, obyczaie y dogmata Wschodniey świętey cerkwie, abo nie?

(23—[illegible]) «A tak tedy p[illegible] synod przez mię: aby, co [illegible] Boskich y świętych kanonow świętych oycow dekretow, na[illegible] zano było» [2].

Cyryllus, protosyngiel cerkw dryiskiey, rzekł:

«Słuszne iest żądanie nabo archimendryty y innych pra braciey. Abowiem iawne iest y nowe zmyślenie Michała m iednomyślnych z nim władyk słusznie iest y vczynić na n kanonow cerkiewnych na tak kazany, dekret».

Y ieszcze onemu to m przyszedł nasławnieyszy y naw szy miedzy iezuitami w Pol nodzieia krola iego mości Pi z niektorymi ich mościami w pany, Zachodniego kościoł trzymaiącymi. Ktory w ten d szy, gdzie synod był, szedł do łey izdebki, gdzie dosyć mądi nie zgotowaną rzecz vczynił— oświeconych xiążąt Ostrozsk stantyna y Alexandra, syna i maiąc ich zwyciężyć swymi rymi wynalazkami, iako zwył

A gdy o tym wieść przysz nodu, Niceforus, wielki p patryarszego thronu Konstant go, rzekł:

«Pochwały żadney nikt z nie może przypisać, ani się iż wymownieyszy Skarga, do debki wszedszy, post[ę]pie ckimi krokami. Ale przystało drzwi będącemu, przyść tu w nic nie rospaczaiąc, a [illegible] vczonymi, a nie s tymi,

[1] Притч. XXII, 28 [2] этимъ кончается рѣчь Кіевскаго архимандр

giey y w postępkach nauki tak dalece ie są świadomi. A zwłaszcza y prosiśmy go y wszytkich, ktorzyby chcieli o przeciwnego wynaydować y mowić przeciw Boskim y świętym dogmatom, obyczaiom y pronomiam, ktore trzyma patryarsza stolica Konstantynopolska,—przyść na dysputacyą, ktorą nie w komnacie, ale przed wszytkimi nami y przed tymi, ktorzyby chcieli przybyć dla słuchania, czynić.

«A co się tycze orthodoxu świętey wiary, ktora niechwieiąca się y iest vmocniona w smyślney y rodoumney duszy iaśnieoświeconych xiążąt Ostrozskich,—tą łaską Bożą, ktora w nich (24) żyie, nieodmiennie zachowana będzie, poki się lata żywota liczą. Nie odstąpią świętych oycow granic wiecznych, ktore przyięli od świętey pamięci godnych pr[z]odkow swoich, Włodzimirza onego przewziętego y innych. Nie ta dusza farbowanemi słowami y zofistyckiemi postępkami zwyciężona będzie od takowych».

A gdy się o tym tak mowiło, wiele pytania było o mniemaney zwierzchności papieskiey y o innych nie mało rzeczach, na ktore odpowiedzi y wywody dostatecznie czynili Niceforus y Cyryllus, proedry tego synodu, zabawiwszy się do samego wieczora tego dnia. Ktore wywody y drugie sprawy w hipomnimata położone.

Y tak tego dnia z synodu rozeszli się.

Czwartego dnia było:

okazanie przyczyn, dla ktorych y dekret kanonny vrosł na odstępnikow.

Nazaiutrz, ieszcze na zorzach, zebrał się wszytek synod.

Niceforus, wielki protosyngiel patryarszego thronu Konstantynopolskiego, rzekł:

«Słusznie [1] było zaraz vsłuchać y przyść tu do synodu nabożnemu metropolitowi y tym, ktorzy z nim, gdyż synod kanonnie postępuie przeciw takowemu ich śmiałemu zawzięciu, po trzecim, abo, słuszniey mowiąc, po czwartym pozwie od synodu po nich będącym. Ktory, postępek dobroci swey pokazuiąc, żądał [2] ich, aby, zszedszy się do iedney ktorey cerkwie y wespoł będąc, vpatrzyć y vspokoić bezzakonnie y niemądrze zaczęte ich sprawy, także y w narodzie wszelakie zaburzenia y trwogi vspokoić [mogli]. A ponieważ znaku vsłuchać nie chcieli, a nie w kole świętego synodu opowiedzieć y iawne vkazać przyczyny, dla ktorych, nad prawa y świętych oycow kanony Wschodniey świętey cerkwie, własney matki swoiey, to iest, patryarszego thronu Konstantynopolskiego, odstąpili y na takowe nowe zmyślenia vdać się śmieli,—musi tedy konieczny od kanonow y od ich własnego wyznania, ktore przy ich chirotoniey wyznawali, wyiąć dekret, dla wielu przyczyn:

«Pierwsza bowiem. Że są apostatami, ktorzy wzgardzili wła(25—D2)sną matką swoią cerkwią, to iest, patryarszym thronem Konstantynopolskim, od ktorego wiarę z przodkow swoich wzięli, y dostoieństwa, ktore maią, godnymi się sstali, y swego własnego wyznania odstąpili, ktore ich samo osądza y srogim roskazaniem zmiatuie, ktore oni przed Bogiem y świętymi Iego anioły czasu chirotoniey w cerkwi wyznawali.

«Słowa niektore wkrotce przypomnię, po wyznaniu świętego symbolum [3], tak się w sobie maiące:

«Do tegoż zezwalam y przyimuię święte y powszechne siedm synodow, ktore dla vmocnienia y zachowania prawdziwych dogmat

[1] начало второй рѣчи протосингела Никифора [2] послѣ сего въ текстѣ старопечатной брошюры ошибочно повторено: «dał» [3] опечатка: «symbolym»

były. Wyznawaiąc od nich vczynione kanony, y wszytkich, ktorych oni przyięli, przyimuię, y ktorych odrzucili, y ia odmiatuię, a we wszytkim poddaię się świętemu moiemu panu y władycy [1] powszechniemu patryarsze Konstantynopolskiemu, teraźnieyszemu y po nim będącym» [2] etc.

«A potym daley mowi:

«Ku temu wyznawam, cokolwiek ma pronomia patryarszego thronu Konstantynopolskiego, to wcale mam zachowywać, ni w czym nie naruszaiąc» etc.

«A potym zaś mowi:

«A przy innych rzeczach wielu, y tego wyznania y obowiązku [3] mego, y tey przysięgi moiey ieślibym potym kiedy chciał iakowym kolwiek sposobem odstąpić, nie tylko samemu zrzuceniu podpadam, ale y wszelakiemu kanonnemu [4] karaniu powinien będę».

«Ktore wzrocenie (sic) y w anatemę takowych wkłada.

«Wtora. Że wzgardzili pronomią patryarszą, ktora iest świętey stolice Konstantynopolskiey, y eparchiją Roską, z początku iey będącą, od niey oddalić a Zachodniemu kościołowi poddać vmyślili, nad święte prawa y kanony, ktore iey vkazuią własną pronomią świętą patryarszą stolicę Konstantynopolską, dla rozsądku y appellacyi wszelakim sprawam y personam cerkiewnym. Iako w dziewiątym kanonie świętego powszechnego czwartego synodu vkazuie iawnie, mowiąc:

«Ieśli ktory kleryk z klerykiem sprawę ma niech mimo swego episzkopa do świeckiego sądu nie vdaie się: ale pierwey sprawę swą mu episzkopowi ma opowiedzieć, abo, za powoleniem episzkopa, (26) oczywiście stanąwszy obie stronie sąd, iaki zechcą, niech obiorą sobie. A ieśli kto inaczey vczyni, ku nonnemu karaniu podlega. A ieśli kleryk ma sprawę z swym, abo y z inszym episzkopem przed synodem tey eparchiey niech się sądzi. A ieśli z metropolitem tey eparchiey episzkop, abo kleryk, spor ma,—od exarchy naznaczonego, abo od samey cesarstwuiącey miasta stolice Konstantynopolskiey niech się sądzi [5]».

«Toż właśnie y siedmnasty kanon tego synodu mowi, y innych wiele.

«Trzecia. Że wzgardzili Roskimi świętymi kanony świętych y powszechnich synodow: wtorym kanonem powszechnego świętego wtorego synodu y dwudziestym ośmym czwartego, trzydziestym y trzydziestu świętych oycow, ktory tak się w sobie ma:

«Wszędzie świętych oycow roskazania śladuąc, y tego teraz czytanego kanonu, y pięćdziesiąt świętych episzkopow, ktory

[1] опечатка: «wlaycy» [2] въ теперешнемъ «Чинѣ исповѣданія и обѣщанія архіерейскаго» (СПБ. 1890) этотъ параграфъ изложенъ такъ: «Къ сему моему святыя вѣры исповѣданію, обѣщаюся блюсти каноны святыхъ апостолъ и седми вселенскихъ и благочестивыхъ помѣстныхъ соборовъ, иже на сохраненіе правыхъ велѣній суть узаконены, и сія по разнымъ временомъ и лѣтомъ отъ истинно поборствующихъ по святѣй каѳоличестѣй Восточнѣй православнѣй вѣрѣ каноны и святыя уставы суть изображены, и та вся заповѣди крѣпцѣ и ненарушнѣ до кончины моея жизни съ симъ моимъ обѣщаніемъ сохранительству: и вся, яже они пріяша, и азъ пріемлю: и ихже они отвратишася, и азъ отвращаюся» [3] опечатка: «obwiązku» [4] опечатка: «kanonemu» [5] по теперешнему изданію (Москва, 1-е тисненіе, 1874, 8°): «Аще который клирікъ съ клирікомъ же имѣетъ судное дѣло, да не оставляетъ своего епископа, и да не перебѣгаетъ къ свѣтскимъ судилищамъ: но сперва да производитъ свое дѣло у своего епископа, или, по изволенію того епископа, избранные обѣими сторонами да составятъ судъ. А кто вопреки сему поступитъ, да подлежитъ наказаніямъ по правиламъ. Аще же клирікъ со своимъ, или со инымъ епископомъ имѣетъ судное дѣло, да судится въ областномъ соборѣ. Аще же на митрополіта области епископъ, или клирікъ имѣетъ неудовольствіе, да обращается или къ екзарху великія области, или къ престолу царствующаго Константінополя, и предъ нимъ да судится»

za prawosławnego wielkiego Theodozego cesarza, za cesarzstwie Konstantynopolskim Nowo-Rzymskim będącego, vznali,—y my vznawamy y roskazuiemy o starszyństwie świętey cerkwie Konstantynopolskiey Nowo-Rzymskiey. Abowiem stolicy Staro-Rzymskiey, ponieważ cesarstwowało miasto ono, oycowie słusznie dali byli starszyństwo. Tąż tedy słusznością wzruszeni będąc, sto y pięćdziesiąt świętych episzkopow rowne starszyństwo oddali Nowego Rzymu świętey stolicy, chwalebnie vznali cesarstwem y senatem vczczonemu miastu rowne starszyństwo mieć z starocesarstwuiącym miastem y w cerkiewnych, iako y onemu, wielbić się sprawach, wtore po onym będąc [1].

«Y trzydzieści szostym świętego powszechniego szostego synodu, ktory się tak ma:

«Odnawiaiąc my, co wedle zakonu postanowili sto y pięćdziesiąt świętych oycow, ktorzy tu do cesarskiego y Bogiem strzeżonego miasta ziechali się byli, sześć set y trzydzieści, ktorzy w Kalcedonie, roskazuiemy: iż Konstantynopolska stolica rowne ma starszyństwo z stolicą Starego Rzymu, y w cerkiewnych iednako wielbić się sprawach, wtora po oney będąc; a po niey wielkiego miasta Alexandryey liczbą idzie stolica, a potym Antyocheyska, y po niey Ierozolimska» [2].

(27—D3) «W ktorych to świętych kanoniech vkaznie iawnie, że rowne starszyństwo y iednaką władzą ma Konstantynopolskiey cerkwie święta stolica z stolicą Starego Rzymu, y iako iest wielkie bezzakoństwo wdzierać się ieden drugiemu przez granice. O czym y szosty kanon powszechnego pierwszego synodu, trzech set y ośmiinaście świętych oycow, ktorzy w Nicenie, mowi:

«Pierwsze obyczaie zachowywane niech będą Eiptem, Liwiją y Pendapolią; Alexandryiski episzkop niech władnie. Ponieważ y Rzymskiemu episzkopowi ten iest zwyczay. Iednako y w [3] Antyochiyskim, y w inszych też eparchiach starszeństwa aby zachowywane były, cerkwiam roskazuiemy» [4].

«Czwarta. Iż takowe zakonu przeciwne y bezzakonne nowoznyślone rzeczy śmieli wszczynać bez wiadomości swego starszego. Czego zakazuią kanonne dekreta, iako trzydziesty czwarty kanon świętych apostołow opiewa mowiąc:

«Episzkopom każdego narodu potrzeba swego starszego znać, y onego iako głowę mieć, y nic zbytniego bez woley iego nie czynić; tylko to każdy niech odprawuie, co

[1] теперешній текстъ (М., 1-е тисн. 1874): «Во всемъ послѣдуя опредѣленіямъ святыхъ отецъ, и признавая читанное нынѣ правило ста пятидесяти боголюбезнѣйшихъ епископовъ, бывшихъ въ соборѣ во дни благочестивыя памяти Ѳеодосія, въ царствующемъ градѣ Константинополѣ, Новомъ Римѣ, тожде самое и мы опредѣляемъ и поставляемъ о преимуществахъ святѣйшія церкви тогожде Константинополя, Новаго Рима. Ибо престолу Ветхаго Рима отцы прилично дали преимущества, поелику то былъ царствующій градъ. Сѣдуя тому же побужденію, и сто пятьдесятъ боголюбезнѣйшіе епископы предоставили равныя преимущества святѣйшему престолу Новаго Рима, праведно разсудивъ, да градъ, получившій честь быти градомъ царя и сугклита и имѣющій равныя преимущества съ Ветхимъ царственнымъ Римомъ, и въ церковныхъ дѣлахъ возвеличенъ будетъ подобно тому, и будетъ вторый по немъ» [2] ibid.: «Возобновляя законоположенное сто пятидесятію святыми отцами, собравшимися въ семъ богохранимомъ и царствующемъ градѣ, и шесть сотъ тридесятію, собравшимися въ Халкидонѣ, опредѣляемъ: да имѣетъ престолъ Константинопольскій равныя преимущества съ престоломъ Древняго Рима и, якоже сей, да возвеличивается въ дѣлахъ церковныхъ, будучи вторымъ по немъ; послѣ же онаго да числится престолъ великаго града Александріи, потомъ престолъ Антіохійскій, а за симъ престолъ града Іерусалима» [3] опечатка: «z» [4] ibid.: «Да хранятся древніе обычаи, принятые въ Египтѣ, и въ Ливіи, и въ Пентаполѣ, дабы Александрійскій епископъ имѣлъ власть надъ всѣми сими. Понеже и Римскому епископу сіе обычно. Подобно и въ Антіохіи, и въ иныхъ областяхъ да сохраняются преимущества церквей»

iego eparchiey należy y pod nią będącym miastom» [1] etc

«Nic zbytniego, mowi, episzkopi nie maią czynić bez woley starszego. A ci nie prosto śmieli zbytkować, ale y z innymi nie małymi sprawami, ktorych im dekreta świętych kanonow zakazuią, iedność vczynić oboygom kościołom kusili się. Ktora przez takowy synod, piąci y dziesiąci abo co mniey episzkopow, nie może być, y takowych zwłaszcza, ktorzy w theologiey siły y vmieiętności nieświadomi, nie wiedząc doskonale zrozumienia przyczyn tych, dla ktorych nasza Wschodnia cerkiew iedność Zachodniego kościoła odmiatuie:

«Pierwsza. Że nowo zmyślać nie przestaie nowych wymysłow, y zachodzi Boskie y święte granice czystey naszey wiary, ktore Ducha napełnieni święci oycowie przez powszechne y święte synody, raz y drugi nieodmienne być roskazawszy, zapie‖(28)czętowali na wieki wieczne; y inni po nich będąc zapieczętowali także, nic nie przykładaiąc ani vymuiąc.

«Z ktorych to nowych wymysłow pierwszy początek—do świętego symbolum, to iest, do wyznania wiary nad postanowienie świętych oycow vczynione przyłożenie, ktore nie przyięte y dalekie iest dekretu bohosłowskiego, to iest, że vczy, aby Duch Święty «y od Syna» miał pochodzić, także y Swoię bytność od Niego mieć. A to iest wszytkiemu zgorszeniu y roznemu rozumieniu przez wszytkie czasy aż y do dzisiadnia miedzy cerkwiami nawiętsza przyczyna. Abowiem Syn, iako Syn, żadney odmienności y ziednoczenia (wedle persony) z Oycem na pochodzenie Duchowi nie ma, gdyż iednę kauzę mowimy Synowi y Duchowi, ktore nie złożone ani ziednoczone, krom*ia* tego, co wedle istności iedno są.

«Wtore po onym nowo zmyślenie: że odmiatuie chlebem kisiałym doskonałą straszną ofiarę Boskich taiemnic, y przasnym vczy odprawować, nad ewanielskie y apostolskie podanie y dekreta.

«Trzecie nowo zmyślenie: źle zrozumiany y zmyślony—pierwey od rozmaitych tego swiata filozofow basnosłowstwem, a potym Orygenem Adamantowiczem śmiele narysowany y vkorzeniony, a na ostatku doskonale w Zachodnim kościele rozszerzony—ogień czyścowy.

«A do oney ieszcze czwarta: a vczniom Christusowym y inszym świętym przeciwna zwierzchność papieska abo korzeń zmocnienia nowych wymysłow y napierwsza przyczyna wielu bezzakonnym sprawam. Abowiem nie tylko iest rzecz nikczemna, ale y koniecznie bezzakonna, y wszelakim sposobem nie przystoyna: aby podbić wszytkę katolicką y apostolską świętą cerkiew pod iednego człowieka, to iest, pod papieża, a nie pod Samego Węgielnego Kamienia, Pana naszego Iezusa Christusa, Ktory ią Sobie krwią Swoią wykupił. A papieża y innych naszych ierarchow pierwszymi nazywać y mianować—nic innego nie iest, iedno członki członkow przednieysze, y to ieśli prawdziwych dogmat trzymaią się y Pana Christusa naśladuią.

‖(29) «Wtora przyczyna. Iż wzgardził y wzgardza, przebaczaiąc nielutościwie Boskie y święte kanony, ktorych święte y powszechne synody, przez niemałe y rozne czasy zbieraiąc się, wydali y za-

[1] ibid.: «Епископамъ всякаго народа подобаетъ знати перваго въ нихъ, и признавати его яко главу, и ничего превышающаго ихъ власть не творити безъ его разсужденія творити же каждому только то, чтò касается до его епархіи и до мѣстъ къ ней належащихъ»

'ać pilnie roskazali. Y innych
ie mało, ktorych iużeśmy pomie-
ore dla zachowania dekretow po-
są.

wsza wzgarda y przebaczenie
kich dekretow, a nie tylko ich,
amego Świętego Ducha—vżywa-
wionych rzeczy, ktorych zapo-
apostołowie, naśladuiąc Boskie-
a w sześćdziesiątym wtorym ka-
w pięćnastym kapitulum ich
mowiąc: «zezwoliło się Świętemu
y nam». Nie mowią: «zezwoliło
tylko, ale «Świętemu Duchowi
Ktory dekret Świętego Ducha
ch apostołow nizacz się rozumie
le Zachodnim.

wzgarda Boskich kanonow:
ć srzody, ktorą apostolski sześć-
dziewiąty kanon bez żadney
pościć roskazuie, poddaiąc odłą-
zrzuceniu tych, ktorzyby icy
li.

ia wzgarda: pościć sobotę, ktorą
ć, krom*ia* iedney tylko, Boskim [1]
olskim sześćdziesiątym szostym
zapowiedaią, y pięćdziesiątym
więtego y powszechnego szostego

y na kolana vpadanie w nie-
ktorą żadnym sposobem czynić,
wychwstania, powszechny szosty
ośmym kanonie Świętym Du-
tazuie.

ego też prezbiterom y innym, ktorzy są duchownego stanu, opuszczać swoie żony, bez mniszego życia y porządku, roskazuią, na duchowny stan wstępuiąc. Co aby nie było, w Duchu Świętym zakazuie święty powszechny synod w trzynastym kanonie, ktory tak się w sobie ma:

«Ponieważ w kościele Rzymskim, w porządek kanonow, zachowywać podano—doznaliśmy: że ktorzy chcą dyakońskiey, abo prezbiterskiey dostąpić chirotoniey, aby wyznawali, że iuż więcey nie maią obcować z swymi żonami. My tedy, zwierzchnieyszego naśladuiąc kanonu apostolskiego rozsądku y porządku, aby duchowni mężowie, ktorzy się wedle ‖(30) zakonu ożenili, od dzisieyszego czasu vtwierdzaiąc, roskazuiemy: aby żadnym sposobem ziednoczenia z swymi żonami nie rozwięzowali [2].

«Y tak kanon potwierdzaiąc dokłada:

«Ieśliby kto śmial ważyć się nad apostolskie kanony, bądź kto z księżey, bądź z dyakonow, abo poddyakonow, ostać się żony swoiey ziednoczenia y pospolitowania, niech będzie złożon» [3].

«Y wiele innych kanonow y dekretow wzgardza y przebacza—często obaczysz.

«Dla tych tedy y dla innych tym podobnych przyczyn, nie przystało im spraw takowych bez wiadomości swego starszego zaczynać, ani im należy ziednoczenie czynić cerkwi Wschodniey z kościołem Zachodnim. Gdyż tę iedność nie piąci y dziesiąci władykow, teologiey nie swiadomych, synod może badanie wedle nauki czynić, ktora wiele niewymownych potrzebuie wywodow,—ale

; сего стоитъ въ подлинникѣ лишнее слово: «ich» [2] по теперешнему тексту
исн. 1874, 8°) это мѣсто въ правилахъ шестаго вселенскаго собора читается
неже мы увѣдали, что въ Римской церкви, въ видѣ правила, прѣдано, чтобы
ые имѣютъ быти удостоены рукоположенія во діакона, или пресвутера, обязы-
сообщатися болѣе со своими женами. То мы, послѣдуя древнему правилу апо-
о благоустройства и порядка, сопзволяемъ, чтобы сожитіе священнослужителей
и впредь пребыло непарушимымъ, отнюдь не расторгая союза ихъ съ женами,
ія ихъ взаимнаго въ приличное время соединенія» [3] ibid.: «Аще же кто, по-
преки апостольскимъ правиламъ, дѣрзнетъ кого либо изъ священныхъ, то есть
овъ, или діаконовъ, или уподіаконовъ, лишати союза и общенія съ законною
. будетъ изверженъ»

powszechny synod y zebranie wymownych mężow y theologow czynić może, wedle swoiey władzy, przy czym być maią y czterzey świętobliwe patryarchy sami przez siebie, abo, za słusznymi przyczynami, przez niektore namiesniki swoie, im rowne. Iakoż ze wszytkiego tego iawnie iest, że, nad prawo y kanony, śmieli zacząć tę sprawę.

«Piąta. Że pozwani będąc kanonnie przyść na synod y dać sprawę o rzeczach, ktore wszczęli, y z takowego na nich od narodu pomowiska znaku wywieść się nie chcieli. Y dla tegoż słusznie im iest doskonały od kanonow przyiąć na się dekret» [1].

Za tym synod począł nalegać, aby iuż był ogłoszon dekret bez żadney odwłoki.

Tedy Niceforus, wielki protosyngiel y proedros tego synodu, stanąwszy na wysokim mieyscu wedle przystoynego porządku, trzymaiąc w prawey ręce chwalebne y ożywiaiące znamię krzyża ś., a w lewey Boskie y święte Ewanielium, wszytkim wsłuch dekret opowiedział. Ktory się tak w sobie ma:

¡(31—€) APOFASIS,

to iest dekret, ktory składa odstępuiących Wschodniey cerkwie.

«Ponieważ nad ine niemałe sprawy apostata metropolita Kijowski Roski Michał, y z nim iednomyślni iego władykowie: Włodzimirski Hipatyusz, Łucki Ciryllus, Połocki German, Chełmski Dyonizy y Piński Iona, nie chcieli vsłuchać naszego kanonnego pozwu y przyść do synodu, aby dali sprawę, iako śmie schizmatyckimi nowymi wymysłami się, o ktorych pilne badanie czynić chaliśmy się, y ich zastali, na ktor wszyscy zgoła (ile ich iest w tey giem strzeżoney eparchiey, iednak nami trzymaiąc obyczaie y dogm Wschodniey świętey Bożey katolickiej apostolskiey cerkwie) świadczą, że iawnymi iey apostatami, y oddalić vm ślili od patryarszego świętego thro Konstantynopolskiego Nowo-Rzymskie własną tę eparchiją iego a poddać stolicy Starego Rzymu, nad prawo kanony, odmiatuiąc ich własne wyzna a wyznawaiąc prywatne y iawne i odstąpienie,—my tedy dla pomieniony przyczyn, pilnie przymuszeni będąc B skimi y świętymi kanony, na ten żałos na nich dekret vdać się musimy:

Ogłoszenie dekretu.

«Wzgardzona od nich święta Bo Wschodnia cerkiew roskazuie nam, teraźnieyszy synod, aby metropolit M chał y pomienieni władykowie obnaż byli wszelakiego archiereyskiego vrzę y sprawowania, y episkopskiego nazw ska, y wszelakiego naszego duchowne stanu».

Y zaraz po ogłoszeniu posłano nich złożenie w te słowa:

«Wiedzcież o tym, że dla nowy wymysłow y apostazyey waszey y niepokorstwa przeciw Boskim y świętej kanonom, wedle zdania praw cerkie nych, od teraźnieyszego świętego nodu złożeni iesteście, y wa stopnia cerkiewnego iesteście

[1] здѣсь кончается вторая рѣчь Константинопольскаго великаго протосин

ego dnia oktobra, w roku tysiąc ziewięćdziesiąt szostym, indyk- iesiątego».

Y tak się do tego dekretu niżey ni podpisali:

orus, wielki protosyngiel y ;szy sprawca wielkiey cerkwie :ego thronu Konstantynopolskie- etuiąc wespoł z świętym syno- lpisałem się.

us, protosyngiel y namiestnik :ego thronu Alexandryiskiego, ąc wespoł z świętym synodem, :m się.

sz, metropolita Beligradski pa- ;o thronu Konstantynopolskiego, ąc wespoł z świętym synodem, 'm się.

on, episzkop Lwowski, Halicki ieniecki, patryarszego thronu ynopolskiego, dekretuiąc wespoł n synodem, podpisałem się.

ał Kopysteński, episzkop Prze- Samborski, patryarszego thronu ynopolskiego, dekretuiąc wespoł n synodem, podpisałem się.

ıry, archimendryta manastyrza Petra z Świętey gory, za ros- ı wielebnego Paysya, episzkopa ego, patryarszego thronu Kon- polskiego, dla trudności iego, ąc wespoł z świętym synodem, ;em się].

usz, archimendryta manastyrza leymona z Świętey gory, za ros- ı wielebnego Amfilochya, epi- Mukackiego, patryarszego thronu ynopolskiego, dla trudności iego, ąc [wespoł] z świętym synodem, tem się].

'orus, archimendryta Kijowski, ąc wespoł z świętym synodem, :m się.

«Henadyusz, archimendryta Dermański, dekretuiąc [wespoł] z świętym synodem, podpisałem się.

«Ilaryon, archimendryta Supraski, dekretuiąc wespoł z świętym synodem, podpisałem się.

«Elizeusz, archimendryta Piński, dekretuiąc wespoł z świętym synodem, podpisałem się.

«Bazyli, archimendryta Dubieński, dekretuiąc wespoł z świętym synodem, podpisałem się.

«Tymoteusz, archimendryta Dorohobuski, podpisałem się.

«Michał, archimendryta Ławryszowski, podpisałem się.

(33) «Simeon Kosowski, archimendryta Peresopnicki, podpisałem [się].

«Isakij, archimendryta Stepański, podpisałem się.

«Serhy, ieromonach, ihumen Smolnicki, podpisałem się.

«Nestor, protopopa Zabłudowski y prymikiry synodowy, podpisałem się.

«Ihnaty, prezbiter Ostrozski y prymikiry nad notaryami synodowymi, podpisałem się.

«Andrzey Wozniesieński Lwowski, notary synodowy, podpisałem się.

«Leonty Woskrzesieński y Emellan Iurewski, prezbiterowie y posłowie od wszytkiego kryłosu Wileńskiego, podpisaliśmy [się].

«Iakob Spaski, protopopa Wołkowyiski, podpisałem się.

«Nikon, starzec manastyrza Wydubickiego Kijowskiego, podpisa[łem się].

«Emellan Nikolski, protopopa Słucki, podpisałem się.

«Piotr Woskrzesieński, namiestnik Żydaczowski, podpisałem się.

«Ioan Preczyski, namiestnik Rohatyński, podpisałem się.

«Andrzey Troiecki, protopopa Konstantynowski, podpisałem się.

«Cyryl Spaski [1], protopopa Ostropolski, podpisałem się.

«Konstantyn Ostropolski, protopopa Dubieński, podpisałem się.

«Filip, protopopa powiatu Wołkowyiskiego, podpisałem [się].

«Petr, protopopa Premyski, podpisałem się.

«Bazyli Lewkiewicz, protopopa Klewański, podpisałem się.

«Andrzey, namiestnik Samborski, podpisałem się.

«Harasym Rożestweński, namiestnik Skalski, podpisałem [się].

«Klimenty Troiecki, namiestnik Kamieniecki, podpisałem się.

«Bazyli Troiecki, bratski Wileński prezbiter, podpisałem [się].

«Paweł, prezwiter, od bractwa Brzeskiego, podpisałem się.

«Ioanas, protopopa Iarosławsk[i] pisałem się.

«Leonty, protopopa Warwaski[i] liczyc, podpisałem się.

«Ihnacyusz Podselecki, kryłos manastyra Zimna, podpi[sałem się]

Było y innych barzo wiele pre row więcey dwuset. Ale że nie vk tego potrzeba, przeto tu nie są poł Iako też y hypomnimata dziś, dla ot ności, nie drukowane; wszakże nie d za pomocą Bożą, z druku wydane mogą.

To na ten czas czytaiąc, zdrowi l cie.

Печатано съ единственнаго экземпляра, хранящагося въ Император Публичной Библіотекѣ.

[1] опечатка: «Spasti»

ОТВѢТЪ КЛИРИКА ОСТРОЖСКАГО

ИПАТІЮ ПОТЕЮ

1598 года [1].

‖(1—1) ОТПИ́СЪ

СТЪ ВЪ БО́ЗѢ ВЕЛЕ́БНОГО ОТЦА̀ ИПА́ТІА, ЙЕРСКОГО І БЕРЕСТЕ́ЙСКОГО ЕПИСКОПА, НЕ ОСВЕЦО́НОГО КНЯЖА́ТИ КОСТЕНТИ́НА ГРОЗСКОГО, ВОЕВО́ДЫ КИ́ЕВСКОГО—

НЕЦА́НЬЮ И ПРЕХВАЛЯ́ПЬЮ ВОСЪ ЦЕРКВИ З' ЗА́ХОДНЫМЪ КОСТЕ́ЛОМЪ УНѢ̀ АБО ЗГО́ДЫ,

ВЪ РОКУ 1598 ПИ́САНЫЙ,

ОДНОГО̀ НА́МЕНШОГО КЛИ́РИКА ЦЕРКВИ СКОЙ ВЪ ТОМЪ ЖЕ РО́КУ ОТПИ́САНЫЙ.

Апостолъ у 1 до Кор. глава 2:

пришолъ до ва́съ, бра́тіе, не в' ю́сти озло́бныхъ сло́въ або мудроповѣда́ючи ва́мъ свѣдецство Бобы вѣра ва́ша не в' мудрости ій, але въ мо́цы Божіей была̀» [2].

Григо́рій Богословъ:

«Мудрость правди́вая то есть: пробача́ти мудрость, кото́рая в' словахъ и въ стосова́нью ‖(об. 1) мо́вы нале́житъ. Не той бо мнѣ, кото́рый в' слова́хъ мудръ, мудрымъ есть; ани тотъ, кото́рый язы́къ маетъ вы́мовный, а душу ненаучёну, яко гро́би звёрху озло́бне украшены, а внутръ смро́ду по́лны».

Аѳана́сій Александрійскій:

«Ко́ждый человѣкъ, кото́рый прина́лъ ро́зумъ и розсудокъ отъ Бога, если послѣдуетъ па́стыру неискусному, кламли́вую сла́ву, яко правди́вую, прійму́ючому, му́чонъ будетъ».

‖(2) До чите́льника.

Вели́ко есть—будова́нье на чюжо́мъ закладáти фундаме́нтѣ—небеспеченство. Не ме́нша—не своимъ ряди́ти до́момъ—тру́дность. Ты́мъ бо́льшая—ва́житися

1. эта старопечатная брошюра, содержащая въ себѣ «Отписъ клирика Острожи «Исторію Ферарского або Флоренского собору», печатается съ точнымъ соблю- ударений 2 1 Коринѳ. II, 1, 5: «азъ пришедъ къ вамъ, братіе, пріндохъ не по ходному словесн или премудрости, возвѣщая вамъ свидѣтелство Божіе — — да аша не въ мудрости человѣчестѣй, но въ силѣ Божіей будетъ»

вѣдати и потра́фити в' чій у́мыслъ—смѣлость. Але гдѐ ху́ть ку Богу ткне́тся, тамъ доча́сные стра́хи не звитяжа́ют'; гдѐ кролевства о́ного надѣя засмакуетъ, тамъ всѣхъ небезпе́ч'ностей занедба́нье; гдѐ утѣха при́шлой запла́ты обмо́вы и насмѣвиска переважа́ет', та́мъ всѣхъ тру́дностей ла́твость.

То́е ся вла́сне в' то́мъ отпи́сован'ю ли́сту, чита́телю христіанскій, зо мно́ю дѣетъ. Бо кгды̀ неры́хло а пра́ве на остатку всѣхъ и мнѣ ся доста́лъ ви́дети лістъ, до я́сне освецо́ного княжа́ти Остро́з'ского, воево́ды Кіевского, отъ велебного отца̀ Ипа́тіа, Володи́мерского епіскопа, о залеца́нью и прехваля́нью Восто́чной церкви з' За́ходнымъ косте́ломъ унѣй або зго́ды, пи́саный,—пови́нность о́ная («будте гото́ви къ отвѣту або отпо́вѣди ко́ждому пыта́ючому ва́съ» [1]) до отозва́ньяся на то́тъ ли́стъ менѐ приводіла, тру́дность а небезпече́н'ство отповѣда́ти за кого̀ вышшого а шафова́ти чіимъ у́мысломъ—не допуща́ла. «Ревность правды до́му Божого грызла мя» [2], простота̀ а неумѣ́етность зась (не взгля́домъ та́къ (об. 2) дале́це оной, до которой, але дале́ко бо́лше—отъ которой особы отповѣда́тися мѣло—розважаючи) наболше мя гамова́ла. И на око ви́дѣломъ то, жѐ съ ты́хъ мѣръ—хромому за добре здоро́вого на за́водъ, нѣмому за красомо́вцу на спо́ры, и оному жабраку, чюжу́ю кроле́вскую на своѐ лицѐ вкладаючому персо́ну—мало мъ не былъ, або и былъ подо́бный. Бо штò за подо́бна сѣди́намъ уступова́ти, а мо́лодости в' лѣтехъ и ро́зумѣ вырыва́тися?! «Запыта́й бо, мо́витъ, отцевъ твоихъ, и оповѣдя́тъ ти, ста́рцовъ твоихъ, и реку́тъ тобѣ» [3].

Одна́къже прише́дши в' па́мять,—жѐ «о мо́лодости, мо́витъ, твоей нихтò абы не занедбава́лъ» [4], жѐ «мо́цъ Божія в' недоста́тку выполняется» [5], жѐ «Господь слѣпца̀ умудря́етъ» [6], жѐ без'язы́чнаго и гугни́вого Моvсе́а в' мо́вѣ украша́етъ, жѐ у вы́ростку Даніи́лу духа побужа́етъ, жѐ «з' у́стъ немовя́токъ хвалу̀ Свою̀ выполня́етъ» [7],—не ижъ бы-мъ и я̀ тò собѣ привлаща́лъ, або кгды̀ надъ си́лу мою̀ было́ бы штò (чогò не ви́жу) тру́дного, тому̀ до́сыть (лѐчь кому̀ бо́лшому умѣетнѣйшему около ма́лыхъ ре́чій пра́цы не зы́чачи) учини́ти мѣлъ. Але, я́ко пастушо́къ, надъ гусятками поста́вленый, ви́дячи хи́трого ли́са, укладност'ю до о́ныхъ прилужа́ючогося, хотя̀ не мо́жетъ его покона́ти, предся доко́ля хтò силнѣйшій на ра(3)ту́нокъ не припадетъ, и о́нъ отгоня́етъ,—надто ещѐ и такимъ у́мысломъ чи́нячи, яко псалми́ста мо́витъ: «ото, уста́мъ мои́мъ не боронѝ: Господи, Ты розумѣешъ» [8]: «моѐ хотѣти, а Твоѐ дѣйствова́ти» [9],—ва́жилем'ся на то́тъ ли́стъ его милости спро́ста отписа́ти, суму [10] одна́къ ту́ю кладучи̇: жѐ и до́брое, кгды̀ не по во́ли Божей быва́етъ, не добрò есть; жѐ не ко́ждая зго́да Богу есть пріе́мна; и та́я ихъ сама́я но́воутво́рена*а* зго́да, яко не зъ во́лею

[1] 1 Петр. III, 15: «готови же присно ко отвѣту всякому вопрошающему вы» [2] Псал. [illegible] XVIII, 10: «ревность дому Твоего снѣдé мя» [3] Второзак. XXXII, 7: «вопроси отца [illegible], и возвѣстить тебѣ, старцы твоя, и рекутъ тебѣ» [4] 1 Тимоѳ. IV, 12: «[illegible] [illegible] твоей да нерадитъ» [5] 2 Коринѳ. XII, 9: «сила бо моя въ немощи совершается» [illegible] CXLV, 8: «Господь умудряетъ слѣпцы» [7] Матѳ. XXI, 16: «изъ устъ младенецъ [illegible] совершилъ еси хвалу» (взято изъ Псалма VIII, 3) [8] Псал. XXXIX, 10: «[illegible] [illegible] не возбраню Господи, Ты разумѣлъ еси» [9] Филиппис. II, 13: «Б[illegible] [illegible] за васъ и еже хотѣти и еже дѣяти о благоволеніи» [10] на полѣ [illegible]

чáта, тáкъ не естъ Богу пріе тéжъ зъ ней и óвощы рочалú.
о тò убóгую а велмú плóхую, емъ отъ роз'сѣвачà нéнависти не былà, мою прáцу—самóму вды оборóнци і зáвисти росо подъ оборóну поручáю.
я—о лáскавое в' духу крóй ся комý до рукъ достáнетъ, е а прáвды узнáнье—прошý. ' ся в' чóмъ, яко писмà непоткнýлъ, сáмъ недостáтокъ нáй, або менѣ, гóлого слóвы ъ неузброéного («вú бо сúлии естѣ нéмощи нéмощныхъ), самъ заступивши, отповѣéньемъ бо одúнъ другóму тяполняемо зáконъ Христовъ [2], слáва и чéсть нá вѣкы.

у Острогý, у шкóлѣ Кгрецзской.

Въ Бóзѣ велéбному, его миподину отцý Ипáтію, Волоу и Берестéйскому епúскорешнемъ вѣку дóбръ своúхъ своемъ фортýнне въспрúйóномъ прúйдучомъ кому вéсти дáно бýдетъ—пúсаръ тозы́чытъ.

Лукà, глава 16:

«Помянú, яко въспріалъ еси добрà твой в' животѣ твоéмъ» [3].

Сирáхъ, глава 22:

«Ткнýвшися у óко вы́точит' слéзу, и ткнýв'шися в' сердце вы́точитъ чювство» [4].

Предмóва лúсту до отцà епúскопа [5].

«Справедлúвый Господь въ всѣхъ дорóгахъ Своúхъ» [6], «и преподóбенъ въ всѣхъ учúнкахъ Своихъ» [7]. Который освѣчáетъ всúкаго человѣка свѣтлостью рóзуму и «справýетъ всѣ въ всѣхъ, подаючú Духа на пожúтокъ» [8], яко Сáмъ вѣдаетъ: «óвому Духомъ слóво мудрости, óвому слóво рóзуму черезъ тогóжъ Духа; другóму вѣру ты́м'же Духомъ, úному розсудокъ, другóму вы́мову. То всѣ справýетъ одúнъ и тóйже Духъ, роздѣляючи дáры, яко хóчетъ» [9], и роздаючú таланты, вéдле лúчбы нáшея вѣры и гóдности. Якóе хтò кáждый зъ нáсъ начúнье своѣ себѣ самóго отдаéтъ Богу, в' тóе в'кладáетъ талáнты [(4) лáски Своей Богъ. Еслú мáлое начúнье подамò Емý, мáлый талáнтъ прúймемъ. А прúймýючи кóждый зъ насъ талáнты, повúненъ есть в'давати тóржникомъ, абы́смо отдалú

. XV, 1: «дóлжни есмы мы силнiи немощи немощны́хъ носити» [2] Галат. ъ друга тяготы́ носите, и тако исполните законъ Хрістовъ» [3] Лук. XVI, 25: я твоя— —» [4] Сирах. XXII, 21: «убодáй око источúтъ слéзы, и убодáй изъявляетъ чувство» [5] NB. иногда на полѣ, помимо печатныхъ выносокъ , встрѣчаются и рукописныя, Польскія и Русскія. Здѣсь на полѣ помѣющая рукописная замѣтка почеркомъ XVI—XVII в.: «предмова до отца епиПсал. CXLIV, 17: «праведенъ Господь во всѣхъ путéхъ Своихъ» [7] Псал. : «и преподобенъ во всѣхъ дѣлéхъ Своихъ» [8] 1 Коринѳ. XII, 6—7: «дѣйствуяхъ— —дается явленіе Духа на пользу» [9] 1 Коринѳ. XII, 8—11: «овому бо ется слово премудрости, иному же слово разума, о томже Дусѣ: другому же е Духомъ— —другому же разсужденія— —другому же сказанія языковъ. Вся ствуетъ единъ и тойжде Духъ, раздѣляя властію коемуждо якоже хощетъ»

его зъ ли́хвою, а не в' землѝ молча́ніа погребе́мъ, и з' о́нымъ злы́мъ слуго́ю в' те́мность кромѣшнюю в'ки́нени бу́демъ. А закопа́нье таланту—не однò толко са́мо молча́ніе и о свое́мъ стара́нье, а о другы́хъ недбане спасе́нью,—але дале́ко бо́лше то: хотя̀ и справова́ти штò мниманемъ умыслу свое́го, але не по во́ли Божіей, погре́бши и закопа́вши свѣтлость души своей у́мъ в' те́мность своей о собѣ̀ ду́мы, наду́тости и в'зго́рды.

«Свѣти́лникъ тѣла, мо́витъ, есть о́ко. Если о́ко ясно, всѐ тѣло свѣтло» [1]. А я́ко о́ко в' тѣлѣ, такъ у́мъ естъ в' души свѣтлост'ю. Если свѣтелъ и чи́стъ умъ, освѣча́етъ душу. А еслѝ у́мъ потемні́тся, потемня́етъ и душу и отъ сте́жки за́повѣдей Божіихъ блу́дитъ. Тако́вый хотя̀ еслѝ штò и чи́нит', не по во́ли Божіей чи́нитъ. Яко апостолъ уруга́ючися до тако́выхъ мо́витъ: «свѣтчу о нихъ, ижъ ре́вность або горли́вость Божію ма́ютъ, але не ве́дле ро́зуму; шука́ючи бо свою̀ пра́вду поста́вити, пра́вдѣ Божей погрѣши́шя» [2]. И за́сь: «про́то не быва́йте в' собѣ̀ му́дри» [3], «но преобразу́йтеся обновле́ніемъ умà ва́шего» [4]. Я́кобы̀ ре́къ: не вѣрою одновля́йтеся, але учи́нками ‖(об. 4) до́брыми, і «не мудрьствуйте надъ тое, што́ ся годитъ мудрьствова́ти» [5]. «Бо хтò зрозумѣлъ у́мъ Господній, або хтò Ему̀ порадцею былъ» [6]? А мудрова́нье вы́неслое—то, штò перескака́ти грані́ци отцевскіе, і жре́бій отеческій вѣры правди́вой ле́гце ва́жити! «Не преходи́ бо, мовитъ, грани́цъ, кото́рые положи́ли отцы твои̇» [7].

А та́къ о то́тъ тала́нтъ, о кото́рый, отче епи́скопе, до его княжа́цкое милости в' предмо́вѣ ли́сту свое́го припомина́ешъ, и ту́ю зго́ду свою̀ залеца́ешъ,—еслѝ по во́ли Божей чини́ти ста́раешся, самà пра́вда за ча́сомъ ока́жетъ. Але одна́къ и ты́мъ писа́ньемъ мои́мъ уважа́тися бу́детъ, кото́рое, прошу̀, не в' гнѣвѣ прочита́ти не поле́нуйся.

(здѣсь, подъ «Предмовою» небольшое украшеніе)

‖(5—к̃) Ли́стъ.

Ма́лый хма́ры о́болочокъ, кгды̀ подъ насвѣтлѣйшее солнце подсту́питъ, ма́ло не *в*весь свѣтъ потемняетъ. И «ма́лъ ква́съ всѐ в'мѣше́ніе ква́ситъ» [8], свѣтчитъ го́лосъ Божій. И на́меншее, прилучи́вшися до́брому, зло́е всю̀ до́бротъ псу́етъ. Ма́ла и́скра огню̀, до на́лѣпшого будова́н'я впа́вши, всѐ попа́литъ. И яко припл*ѣ*тается называ́емое зѣлье смила́ксъ до ци́прису, такъ привя́зуется зло́сть до до́броти. Бо гдѐ насѣнье побожности сѣется, тамъ в'посродку ишени́ци куко́ль свой роз'сѣва́етъ не́пріатель. Насѣнье до́броти в'сѣяно человѣку—малженство, для пото́мства: куко́ль свой не́пріатель всѣялъ—вшетече́нство. Насѣнье до́броти в'сѣяно человѣку—пра́гнути сла́вы, але о́ной вы́шней; куко́ль свой вра́гъ в'сѣялъ—тщесла́віе, прожную хвалу̀. Нату́рѣ человѣчой да́но або в'сѣяно—и по́карму жада́ти; а куко́ль свой вра́гъ в'сѣялъ—объяде́ніе. Прироже́нью лю́д'скому в'сѣяно—и гнѣвъ, але на не́пріателя ду-

[1] Матѳ. VI, 22 и Лук. XI, 34 [2] Римлян. X, 2—3: «свидѣтелствую бо имъ, яко ревность Божію имутъ, но не по разуму,— —и свою правду ищуще поставити, правдѣ Божіей не повинушася» [3] Римлян. XI, 25; XII, 16 [4] Римлян. XII, 2 [5] Римлян. «не мудрствовати паче, еже подобаетъ мудрствовати» [6] Римлян. XI, 34 [7] Притч. 28: «не прелагай предѣлъ вѣчныхъ, яже положиша отцы твои» [8] 1 Коринѳ. V, 6

го; куколь свой в'кúнулъ нéпрiатель— ближняго гнѣватися. На такúхъ ...жахъ побóжности звúклъ дiáволъ ...ти свой роскидáти, абы тáкъ незнáчне ...вúдую спрáву дóбрую трутúзну ...ой снадúѣй в'кидáти мóгъ. Обычай ...непрiателя óного—сердца і мúсли ...дские (об. 5) съ пúлностью выпатро...ти, до чогó ся склоняют': тымъ óнъ ...хáти и звестú, а затымъ и погубú... стáрается.

Яко нѣкоторый нéпрiатель облежóное ...сто войною зо всѣхъ сторонъ огле...ет: откóли лáтвый прúступъ вúдитъ, ...тóля и штурмýетъ. Або як пúлный ...сподáрь стережéтъ: на котóрой землѣ ...тóрое насѣнье лѣпше ся рóдитъ, тáмъ ...ое и розсѣвáетъ. Тáкъ—и дýшный ...непрiатель [1]: вѣдаетъ, гдѣ и якó своѐ ...сѣянье злóсти сѣяти; вѣдаетъ, гдѣ на ...рдость, гдѣ на лáкомство, гдѣ на не...бáтъ, гдѣ и на любóвъ злýю а шко...лúзую; вѣдаетъ, когó фрасýнкомъ в' ...оспáть, когó збытнею рáдостью в' не...бáство, когó стрáхомъ в' унáдокъ, ...го на остáтокъ однымъ позрéньемъ ...' грѣхъ привестú мáетъ. Кгды вú...тъ, до чогó нáйболшей хто стáране ...лость сердéчную мáетъ, оттóля ...ь винý або оказію прiймýетъ до прú...ступу. Розсужáетъ кóждого обычай, про...уетъ учúнки, стережéтъ хýти, рéвно...ти, и тамъ вынайдуетъ спóсобъ зве...рúя и упáдку.

А яко то ест' щúра, и жáденъ зъ ...дей в' подсолнечной отъ такúхъ ша...тáскихъ нападовъ вóленъ быти не ...мог, —свѣтчитъ на Самóго всѣхъ ...рéчи Твóрца отъ дiáвола покýса. Кгды ...вúдѣлъ Его лáкнучого, на-тыхъ-мѣстъ хлѣбомъ покýсу навелъ. Адáма і Éвву, (6) кгды вúдѣлъ хотячихъ быти яко богóве, обѣтницею бóзства зблазнúлъ. Юду, кгды вúдѣлъ лáкомого, презъ его проданьѐ погубúлъ. Самсóна, кгды вúдѣлъ любоженнаго, женóю смерти прирáвилъ. Озію, крóля Жидóвского, кгды вúдѣлъ велúкую хýть до Бога máючого, презъ кадúло олтаря (и дóброю рéчью, але не по вóли Божiей) [2] в' прокáзу або трýдъ на тѣлѣ и в' гнѣвъ Божúй управúлъ.

А тáкъ і въ тóй тепéрешней, отче епúскопе, котóрую в' писáнью своемъ усúлне смакýешъ, вáшой згóдѣ—потрéба остерегáтися того, абы ото такúми подобéн'ствы, подъ плáщикомъ згóды, не в'пáлъ хто в' сѣть дiáволю. «Добро, мóвитъ, дрéво ку пóкарму, и оздóбно ку пойзрéнью», «але в' котóрый день з'úсте отъ него, смéртію умретѐ» [3]. Добра ест згóда, и «крáсно мéшкати брáтьи въ сполéчности» [4]; але абы въ той вáшой, оцукрóваной звéрху, потрáвѣ не было трутизны; але абы ся одно зъ вóлею Божiею тáя згóда згожáла. Бо не въ кóждой згóдѣ коха́ется Богъ, яко в' своéмъ писáнью, отче епúскопе («жѐ лѣпшая ест нáгоршая згóда, нúжли нáлѣпшая незгóда») припоминáешъ. Што ест пúсму святому велмú протúвно. Бо еще и въ стáромъ зáконѣ Господь Богъ о жáдную рéчъ тáкъ ся не прогневáлъ, яко о тое злучéнье або згóду вѣрныхъ (об. 6) з' óбчими нарóды. И прóто строфýючи такóвыхъ мóвитъ: злучúлися з' сторонáми або зъ нарóды и навы́кли учúнковъ ихъ [5].

Што óная нáпершая на свѣте, стрáху и жáлю полная, згóда за потѣху всемý

[1] на полѣ почеркомъ XVI—XVII в.: «зри: який зводи[тель]!» [2] на полѣ почеркомъ XVI–XVII в.: «y dobra rzecz przeciw woley Bożey w złą się obraca» [3] Быт. II, 9, 17: «древо красное въ видѣніе и доброе въ снѣдь— —а въ оньже аще день снѣсте отъ него, смертію ýмрете» [4] Псал. CXXXII, 1 [5] Второзак. XVIII, 9; XXXII, 16

свѣту принеслà? «И ви́дели [1], мо́витъ, сыно́ве Божій до́чки людскій, ижъ кра́сны, в'ходи́ли до ни́хъ, и злуча́лися зъ ни́ми, и поймова́ли собѣ̀ отъ ни́хъ жо́ны» [2]. Штожъ, пріе́мно ли тò былò Богу? А то та́къ пріе́мно. І мовилъ Господь Богъ: «не ма́етъ ме́шкати Духъ Мой въ лю́дехъ ты́хъ, бо есть тѣло» [3]. Але еще то не коне́цъ. Поступи̇̀ да́лей: «и ка́явся Богъ, іжъ человѣка сотворилъ» [4]. А да́лей штò? «І ви́дѣлъ Богъ, ижъ оскверни́лася земля̀ пере́дъ Богомъ, и сплюга́вило вся́кое тѣло доро́гу свою̀» [5]. А яка́яжъ запла́та да́лей былà за тую зго́ду? «И мовилъ Богъ: вы́гублю человѣка отъ земля̀, кото́рого-мъ сътвори́лъ» [6]. О́тожъ ма́ешъ зго́ду, кото́рая на *в*ве́сь свѣтъ згине́нье привелà, кото́рая до такъ стра́шной а нелитости́вои по́мсты Бога пору́шила.

А о о́ной зго́дѣ, въ кото́рой вежà Вавило́н'ская будо́вана, яко розумѣешъ? Аза не былà та́мъ ме́жи та́къ вели́кимъ лю́домъ зго́да и любо́въ, ижъ односта́йне всѣ на такій ко́штъ, на такіе труды зезво́лилися? А былà и ви́дѣлася та́я во́ля и зго́да передъ очи́ма ихъ велми̇̀ добрà. ‖(7) «Пойдѣмъ, мо́витъ, и згодѣмся всѣ, а учинѣмо собѣ̀ сла́ву, и збудуймо ве́жу ажъ до́ неба» [7]. Вла́сне тепе́решня*а* ва́ша мѣшаная колотли́вая зго́да о́ному Ба́белю подо́бна, жѐ се свое́ю думою в' небо вы́ставити усилуетеся. Тамъ въ той зго́дѣ—помеша́нье язы́комъ, а у тепе́решней—помеша́нье сумнѣнья [illegible] вѣры.

А те́лецъ о́ный Жидо́вскій, отъ зло́[illegible] зо всѣхъ во́лею зго́дне вы́литый, аза [illegible] бы́лъ и не естъ пе́внымъ знакомъ зго́[illegible] Аза та́мъ, згоди́вшися на свою̀ безумную зго́ду, не выкрика́ли, не весели́лися, мо́вячи: тое насъ бу́детъ борони́ти отъ вся́кого злà? А о́ная Изра́илтянъ зго́да, штò отнеслà за нагоро́ду, кото́рую, [illegible] упроваже́нью въ Зе́млю Обѣцаную и [illegible] зе́шт'ю съ тогò свѣта Исуса На́[illegible], Жи́дове стро́или? «І ме́шкали, мо́витъ, сынове Ізраилевы ве́сполъ съ Хананеомъ, Хетфе́омъ, і Амморе́омъ, и Ферезе́омъ, и з' и́ншими, и злучи́вшися зъ ни́ми, поймова́ли собѣ̀ до́чки ихъ за жо́ны, а за сыны̀ ихъ свои̇̀ дава́ли» [8]. А затымъ штò урослò? «Послужи́ли бого́мъ ихъ» [9], згоди́лися зъ ни́ми у ихъ набоженствѣ. А вдя́чно жъ тò былò Богу? А то такъ вдя́чно: «і роз'гнѣвал'ся [10] попудли́востью вели́кою Господь на Израиля, и вы́далъ ихъ въ ру́ки Хусарсаѳе́му, кро́леви Си́рскому, и были̇̀ у вели́кой нево́ли за тую зго́ду презъ нема́ло лѣтъ» [11]. Такіе пожи́тки—нерасудные ‖(об. 7) і нерозмы́слные зго́ды приносятъ, и Бога до гнѣву побужа́ютъ.

Чи́мъ премудрѣ́йшій надъ всѣ предъ собо́ю и по собѣ̀ цари̇̀ зе́мные, прему́дрый, мо́влю, Соломо́нъ, Царя Вы́шнего образи́лъ и прогнѣвалъ? Азà не тымъ, ижъ, хотячи́ ся з'едночи́ти и згоди́ти,

[1] на полѣ почеркомъ XVI—XVII в.: «oto masz zgodę!» [2] Быт. VI, 2: «видѣвше же сы́нове Божіи дщери человѣчи, яко добры̀ суть, пояша себѣ жены̀ отъ всѣхъ, яже избраша» [3] Быт. VI, 3: «не и́мать Духъ Мой пребывати въ человѣцѣхъ сихъ во вѣкъ, зане суть плоть» [4] Быт. VI, 6: «и помысли Богъ, яко сотвори человѣка на земли, и размысли» [5] Быт. VI, 11—12: «растлѣся же земля предъ Богомъ——видѣ Господь—[illegible] растли всяка плоть путь свой на земли» [6] Быт. VI, 7: «потреблю человѣка, егоже [illegible] творихъ, отъ лица земли» [7] Быт. XI, 4: «пріидите, созиждемъ себѣ градъ и [illegible] егоже верхъ будетъ даже до небесе: и сотворимъ себѣ имя» [8] на полѣ: «Судей, [illegible] 3» [ст. 5—6: «и сы́нове Ісраилевы обиташа посредѣ Хананеа и Хеттеа, и А[illegible] Ферезеа, и Еvеа и Гергесеа и Іевусеа, и пояша дщери ихъ себѣ въ жены̀ своя даша сыно́мъ ихъ»] [9] Суд. III, 6 [10] на полѣ почеркомъ XVI — XVII [illegible] zgoda!» [11] Суд. III, 8: «и разгнѣвася яростію Господь— —»

в' пріазни, я́ко и в' набоже́н'ствѣ, бчими наро́ды, споймова́лъ собѣ чюжіе: дочку̀ фарао́ню, Моави́у, и Аммони́тянку, и Сиріани́тянку шихъ? Пото́мъ ку ста́рости лѣтъ, и жонамъ, хотячи̇ зго́ду в' набоствѣ учини́ти, проти́въ за́конови ему положи́лъ зма́зу и отщепе́нство родѣ своемъ: поста́вилъ и побудо- ка́пища або косте́лы по гора́мъ— ъ Астартѣ скве́рной Сидо́н'ской, же надъ Іерусали́момъ на горѣ ной, другій Моави́тскій, тре́тій они́т'скій? Аза́ли то не зна́къ бы́лъ ы? Аза̀ не были̇ та́мъ такіе, кото́рые го́дою и милостью выкрика́ли? Але и до́брое — не добро̀, кгды̀ не по Божіей быва́етъ, про́то на-ты́хъ- ъ сму́тное посе́л'ство отъ Господа ова вы́шло до не́го: «разве́ргъ раз- у царство твоѐ, и да́мъ ѐ в' ру́ки ликови твоему̀» [1]. Што́ ся и ста́ло. гдѐ (я́ко мо́витъ Вели́кій Васи́лей) Божію хто̀ дѣлаетъ не яко хо́четъ ъ (хотя̀ и милость до Бога ма́етъ, не зъ ро́зумомъ), не пожите́чно ‖(8) стара́нье».

Што̀ ижъ та́къ естъ, в'спо́мнѣмъ на Израе́лчика Озію, кото́рый при дѣ и при зобра́нью мно́з'ства сы- Израе́лскихъ, кото́рыхъ было̀ се́дмъ ъ по сту̀ ти́сячъ [2], прова́дячи кі- скры́ню перемѣря и пришедши до но́на Нахо́рска, где́ ся о́ные те́лцы , бествячи̇ або шалѣючи, подъ ню запря́женые, переворочали скры́- ужа́лившися нероз'судный ми́ло- ъ за́кону, Озіа сынъ Аминода́вль, ся доткну́тися до о́ной скры́- ,—я́кожъ то́е о́ному ся заплати́ло? А то та́къ: «и розгнѣвался гнѣвомъ Господь на Озію и порази́лъ его» [4].

О, я́кожъ бы̀ потре́ба тепе́решнимъ ревни́телемъ або̀ ми́лосникомъ зго́ды на то́е о́ко мѣти! Не отъ зло́сти, але отъ щи́рого сердца и отъ вели́кой къ Богу милости то́тъ чинилъ, ви́дечи, ижъ скры́ня, окра́са и оздо́ба вѣры ихъ, в' кото́рой называ́лося имя̀ Господа си́лнаго, сѣдя́щаго на херуви́мѣ, ма́етъ зъ во́зомъ упа́сти, перевернути, полама́ти и вниве́чъ ся оберну́ти,—то́ргнувся подне́съ руку до ратунку, абы̀ ей упа́сти не далъ. Але Богу то не было̀ пріе́мно.

То́е вла́сне мо́жетъ ся прировна́ти тепе́решней зго́дѣ и еѐ предводи́телемъ: ижъ, теле́снымъ роз'судкомъ ви́дячи, отъ вы́неслой свѣта го́рдости, подъ крестомъ у́тисковъ церковъ Христову преслѣдова́ную, то́ргнулися ратова́ти рко́мо еѐ; але противъ во́ли Божой, запо́мневши, ‖(об. 8) ижъ «мо́цъ Божіа в' недоста́тку выполня́ется» [5].

Чи́мъ прогнѣвали Бога о́ные сыно́ве вели́кого іере́я Божого А́рона [6]? Ижъ в'ложи́ли до кади́лницъ огня̀ чюжо́го и принесли̇ передъ Господа ого́нь чюжій. И вы́шолъ ого́нь отъ Господа и попали́лъ ихъ.

Аза́ли то не я́сный тепе́решней ва́шей при́кладъ и власнаа фикгу́ра зго́ды: ижъ чюжій нѣякійсь ого́нь, в' кади́лници офѣръ се́рдецъ чи́стыхъ и духовъ скрушо́ныхъ старожи́тной релѣи̇ людемъ прино́сячи, в'клада́ете и, в'мѣсто ми́лого па́хнучого и Богу пріемного звыклого ѳиміа́ну або каді́ла побожности, сква́ры и ды́мы, ни́кгды в' пра́восла́вныхъ сердцяхъ незвы́клые, закури́ти и Богу омер-

[1] Царств. XI, 11: «раздирая раздеру царство твое изъ руку̀ твое́ю и дамъ ѐ рабу му» [2] на полѣ киноварью почеркомъ XVI—XVII в.: «7 кротъ сто тысячъ» [3] на почеркомъ XVI—XVII в.: «Озия хотелъ киотъ подхопити. Царствъ книга 2, глава 6» Царств. VI, 7 [4] 2 Коринѳ. XII, 9: «сила бо Моя въ немощи совершается» [6] на почеркомъ XVI—XVII в.: «книга Леввитъ, глава 16, и Числа, глава 3 и 16»

зи́ти хо́чете?! В'спо́мнѣте, ижъ «не ско́ръ естъ Богъ, але лу́ченъ» [1].

Чи́мъ о́ный вели́кій ца́рь Птоломѣй, по та́къ зна́чныхъ зви́тяз'ствахъ надъ прелю́тымъ Антіо́хомъ, и з' незличо́ными конники и колесни́цами его, Царя Вы́шнего бы́лъ образи́лъ и прогнѣвалъ? Аза́ли не ты́мъ, ижъ хотѣлъ своѐ набожѐн'ство и обы́чай злучи́ти и з'едночі́ти съ Изра́елитами, и хотѣлъ в'ходи́ти въ церковъ Соломо́нову и въ светы́ню? Чогѐ кгды́ ему́ презви́теры и ста́рцы Изра́ел'скіе про́збами съ слеза́ми и съ воздыханми боронѝли, розгнѣвавшися я́ростію вели́кою писалъ такій ли́стъ до всѣхъ своихъ Еги́петскыхъ и полу́денных' на́н'ствъ. Кото́рого то ли́сту, а на́ветъ и самыхъ ‖(9—г) тре́тихъ кни́гъ Маха́бе́йскихъ, подо́бно у ва́съ Ляхо́въ в' По́лской и в' Латинской Библіи не ма́ешъ; а хотя́ бы и бы́лъ, прочита́й, ижъ та́къ ся в' собѣ ма́етъ [2]:

«Ца́рь Птоломѣй Филопа́торъ ме́шкающимъ в' Еги́птѣ и по мѣстахъ воево́дамъ, геѝманомъ—потѣхи и здоро́в'я; в' здоро́вью и потѣсе та́къ мы́ са́ми, я́ко и спра́вы на́ши. В' ты́хъ би́твахъ, кото́рые ся точи́ли въ Азіи, о кото́рой абы́сте и вы́ вѣдали, ижъ, за по́мочью бого́въ и за на́шею мо́цью, незвитяжо́ными ста́лихмыся. Про́то мы́ на до́брый конецъ хотячи́ привести́ спра́вы не му́сомъ, ани копѣями, але поко́рою и вели́кою щодроблѝвостью, и розряди́ти ме́шкающихъ в' надо́лку Сиріи и Фениц-кіе наро́ды, и добродѣйства з' охо́тою чинѝти имъ, яко і по мѣстамъ офѣро́в-никомъ, роздѣля́ючи имъ вел прагнулисмы збы́тне и в' бы́ти и учти́ти бы́тностью са або церковъ о́ныхъ суему́др они́ ни́кгды не хотятъ перест глу́пства. Бо кгды́смы пра́гну в' до́мъ [3] ихъ і кошто́вными шими да́ры учти́ти, они́, да́ви ха́ми наду́ти, заборони́ли на́мъ и ни за́ што собѣ положи́ли на кото́рую ма́емо до всѣхъ люде броть на́шу, и явное оказа́ли намъ шале́нство. Мы́ теды, ша ‖(об. 9) о́ныхъ обра́жены бу́д ну́лихмыся в' зви́тяж'ствѣ. И Еги́птѣ з' вдя́чностью потык всѣ наро́ды, мы́ тежъ ста́ви яко ся годи́ло, та́къже и ты́мъ были́ зъ наро́ду ихъ, обецова́ зло́сти той не памята́ти, и ихъ на́родъ отто́ля переме́ни́ти никами сусѣдства пра́въ и Александрійскихъ учини́ти, та ва на капла́нства і набоже́нст имъ нада́ти. А они́, проти́вно взя́тье принявши, і прирожо́ нату́рою, кото́раа завсегды́ до склоня́етъ, до́брое отки́нули, в во́лностями и сусѣд'ствомъ дрійскимъ згордѣли, але бры́д вомъ и обцова́ньемъ и самы тыхъ, кото́рые на́мъ су́ть в' хи́лни. Про́то прика́зуемы, кгд тое писа́нье прійдетъ, што-на́р одинъ день, о́ныхъ мяновáных ши з' жона́ми и з' дѣтми, без сромо́тне в' ланцуха́хъ и пу́та

[1] эта фраза взята изъ «Селянокъ» братьевъ Зиморовичей: «Nie rychły Bóg, k każdemu wygodzi, Za przestępstwem niemałym wielka pomsta chodzi». Въ данн luczny имѣетъ значеніе, указанное С. Б. Линде: nieprzebaczający, choć pom У Бѣлоруссовъ осталась поговорка: «Богъ не стучо́нъ, да лучо́нъ», т. е. Бог грозитъ стукомъ, но Онъ мѣтокъ, не даетъ промаха. См. Примѣчанія, полъ моровичи, и въ Указателѣ [2] на полѣ киноварью почеркомъ XVI—XVI Далѣе чернилами и другою рукою того же времени: «Маковейскии кн 2 и 3 и 4» [3] на полѣ: «въ церковъ»

хъ, на́ смерть го́дную и на страхъ слы́ханый до на́съ пошлѣте» [1]. И лей, яко исто́рі*а* свѣтчитъ, кото́рая, продолже́нья, опуща́ется.

Што̀ рече́шъ, отче влады́ка? Аза́ли зго́ды тамъ то́тъ пра́гнулъ? Аза̀ не ло̀ та́мъ та́кихъ, кото́рые на́ то вы-ка́ли: «зго́да! милость! покой»? Было̀ ие, яко та́мъже да́лей пи́шетъ: Кгды̀ (10) вы́шолъ то́тъ де́кретъ або то́е казанье по всѣхъ сторонахъ, тогда̀ ыци народне составля́ху пирова́ні*а* восклица́ніемъ и ра́достію» [2]: ми́ръ, кой, зго́да! Одны́хъ ты́хъ самы́хъ, торые «раднѣй изволя́ли страда́ти з' дми Божіими, нижли имѣти доча́сного ѣха ро́скошъ» [3], «обня́лъ нестерпи́мый велми жа́лосный со слеза́ми кри́ку и гна́нья пла́чъ» [4]. Але велесла́вный Вседержи́тель и́стиный Богъ отвори́лъ две́ри милосерді*а* Свое́го [5]. И кгды̀ ца́ръ испо́л'нил'ся тя́жкимъ гнѣвомъ, и з' окрутными бестіами, пло́ды Лива́ньскими окормле́ными и виномъ нерастворенымъ опое́ными (кото́рыхъ бе́стій до войны̀ стра́шно прибра́ныхъ было̀ в' ли́чбѣ пятьсо́тъ), вы́шолъ, неотмѣннымъ сердцемъ и зѣни́цею о́ка хотячи̇̀ вы́конати надъ ни́ми го́ркую и стра́шную смерть [6],—тогда̀ Богъ Вы́шній оказа́лъ чю́дъ Свой я́вне през' а́нгеловъ, ижъ на-тыхъ-мѣстъ окру́тные звѣріе ста́ли якъ повя́заны, и гнѣвъ ца́рскій оберну́л'ся въ умиле́ніе, и слези́лъ по ты́хъ стра́шныхъ зготова́ныхъ имъ му́кахъ [7]. «Вѣсть бо Господь благочести́выхъ отъ напа́сти избавля́ти» [8]. На такій при́кладъ зго́ды ничо́го не мо́вячи, до пи́л-

[1] на полѣ почеркомъ XVI—XVII в.: «читай о томъ Маковейскии книги трети, глава 4». алѣе киноварью другою рукою: «koniec listu». Кн. 3 Маккав. III, 9—16, 18: «Царь Птоломей Філопа́торъ сущымъ во Егѵптѣ и по мѣсто́мъ страти́гомъ и воиномъ радоватися здравствовати: здравствую же и азъ самъ, и вещы наша. По бывшей намъ рати во ѣи, юже вѣсте и вы, яже боговъ нечаяннымъ спобореніемъ и нашею силою разумно добрый конецъ приведеся, судихомъ не ну́ждею оружія, но кротостію и многимъ человѣколюбіемъ благоустроити живущыя въ Кілисѵріи и Фінікіи язы́ки и благотворити радостнѣ. И сущымъ во градѣхъ ка́пищемъ давше доходы премноги, пріидохомъ и во Іерусалимъ, возшедше почтити храмъ суемудренныхъ и никогдаже престающихъ отъ безумія.— —Возжелѣвшымъ намъ внити во храмъ ихъ и лѣпотными и добрѣйшими дары почтити, тіи по древней (своей) гордости возбраниша намъ вни́ти— —, за человѣколюбіе, же имамы ко всѣмъ человѣкомъ, свое же зломысліе къ намъ явле́нно показавше, аки ини точію отъ языкъ царемъ и ихъ благодѣтелемъ выи не покаряюще, ничтоже праведно хощутъ носити. Мы же сихъ безуміе усмотривше, и съ побѣдою возвратившеся, во Егѵптѣ со всѣми язы́ки любочеловѣчнѣ срѣтившеся, якоже подобаше, сотворихомъ: въ тѣхъ ко единоплеменникомъ ихъ непамятозлобіе всѣмъ сказующе и ради спобореніе, и ввѣренныя съ простотою имъ издревле безчисленныя вещы дерзнувше премѣнити, восхотѣхомъ и гражданства Александрійскаго сподобити ихъ и причастники всегда жерцемъ поставити. Они же въ противность пріемлюще, и природнымъ злонравіемъ доброе отринувше, и присно въ злое уклоняющеся, не токмо отринуша честное гражданство, но и гнушаются словомъ, и дѣломъ, молчаніемъ тѣхъ, иже немногіи отъ нихъ къ намъ вслестнѣ доброжелательни суть.— —Повелѣхомъ убо, егда прійдетъ къ вамъ посланіе сіе, вскорѣ во единъ часъ вышеписанныхъ собравше съ жена́ми и чады, съ досадою и злобленіемъ послати къ намъ узами желѣзными отвсюду окова́нныхъ, на лютое и злославное подобающее зломыслящымъ убіеніе» [2] 3 Маккав. IV, 1: «и вездѣ, идѣже прійде повелѣніе, народнѣ составляшеся язы́комъ убо пиръ съ восклицаньми и радостію» Евр. XI, 25: «паче (же) изволи страдати съ людьми Божіими, нежели имѣти временную ѣха сладость» [4] 3 Маккав. IV, 2: «Іудеомъ же бяше непрестающь плачь и зѣло дателенъ со слезами вопль, стенаньми сожже́ну сущу сердцу» [5] 3 Маккав. VI, 17 3 Маккав. V, 1 [7] 3 Маккав. VI, 17—21 [8] 2 Петр. II, 9

ного уваженья и стосованья съ тепе́решнею колотне́ю ко́ждому пуща́ю.

Чи́мъ прогнѣвалъ о́ный человѣкъ Божій Вы́шнего, ‖(об. 10) кото́рый [1], пришедши въ Веѳи́ль на збурене олтарѧ Іеровоа́мова, тамъ, за вели́кою прозбо́ю и уси́лованьемъ друго́го пророка, ме́шкаючого въ Веѳи́ле, вступи́лъ в' до́мъ его и на знакъ милости и зго́ды ялъ хлѣбъ и пи́лъ во́ду в' дому́ его? Та́мъже [2] «кгды́ ещѐ у сто́лу сѣдѣли, сталс́я го́лосъ отъ Вы́шнего к' человѣку Божему: поне́же, надъ во́лю Мою, я́лъ еси хлѣбъ и пилъ во́ду та́мъ, гдѣ Я тобѣ заказа́лъ, не маешъ бы́ти погре́бенъ з' отцы́ твои́ми. И ста́лося по ядѐніи хлѣба и пи́тіи воды́, кгды́ ся верну́лъ человѣкъ Божій, споткалъ его на доро́зѣ левъ, і забилъ его до смерти» [3].

Што розумѣешъ, отче веле́бный? Пророкъ съ пророкомъ въ милости и въ зго́дѣ в' дому́ пророцкомъ, а не гдѣ и́нде побе́сѣдовали, и шма́тъ хлѣба вкуси́ли; пе́вне ты́е мы́слили о зго́дѣ. Были́ та́мъ такіе (а на́ветъ и са́ми сыно́ве пророцкіе, кото́рые и ознайми́ли отцу своѐму, ижъ бы́лъ ту человѣкъ Божій и отхо́дитъ), жѐ то за вели́кую ре́чъ и пра́ве за святобли́вую мѣли. Але ижъ не ве́дле во́ли Божіей, не то́лко та́я ихъ спо́лная милость Богу не была́ пріе́мна, але и проти́вна.

Чимъ о́ный человѣкъ прогнѣвалъ Бога и наве́лъ на себѐ слушную и неотволо́чную пом'сту, до кото́рого прише́лъ оди́нъ съ пророковъ Божи́хъ и мо́вилъ ему: «ве́дле росказа́нья Божого побій мя»? І не хотѣлъ поби́ти его человѣкъ оный. А о́нъ мо́вилъ до не́го: ‖(11) «и́жесь не хотѣлъ' по во́ли Божіей учини́ти и менѐ поби́ти, ото ты отхо́дишъ отъ менѐ, и роздереть тебѐ л ста́лося. Кгды́ отше́лъ отъ не́го, его ле́въ и заби́лъ его. А онъ человѣка и́ного и мо́вилъ ему мя тепе́ръ». И побилъ его до

Што́ бысмо розумѣли, отче м хто бы́лъ зъ нихъ до зго́ды б то́тъ ли, кото́рый бити себѐ д без' вся́кой причи́ны каза́лъ? чи кото́рый, зго́ду ми́луючи (яко решнюю), безви́нне его би́ти не Запра́вды му́сит' ко́ждый, а и на́шыхъ теле́сныхъ розсудковъ, ти, ижъ то́тъ лѣпше зго́ду, рукѝ поднести і причи́ны до да́ти (бо если сло́во жесто́кое воздвизаетъ, погото́ву—битьѐ) не ми́ловалъ. Але ижъ Богу дале́ко нѣйшая ча́сомъ бываетъ незго́да зго́да,—про́то тотъ з' своє́ю зг толко одпла́ты, але еще и ка слу́шную по́м'сту отне́съ.

Тутъ ся я́вне ока́зуетъ, и въ ли́стѣ припомненые («жѐ лѣ горшая зго́да, ни́жли на́лѣпшая да») сло́ва пи́сму святому про велѐбный отче, са́мъ уважай.

Чому́ о́ный судія и во́жъ Жи и́менемъ Еѳа́і*а*, хотя́ и до́бру не до́бре и не ве́дле во́ли Божі вовалъ, жа́дной отпла́ты, ани ваня не отне́съ? Кото́рый, ви́дя не отъ сыно́въ ‖(об. 11) Ам'мон утисненъ и оскорбленъ лю́дъ скій, за побу́дкою Духа Бож становил'ся проти́въ о́нымъ А томъ и порази́лъ ихъ. А еще и на́ войну, шлюбова́лъ бы́лъ Бог нему: кгды зви́тяжство надъ не ми одержитъ, верну́вшися на колвекъ напере́дъ пере́дъ до

[1] на полѣ почеркомъ XVI—XVII в.: «книги 3 Царствъ, глава 13» [2] ком XVII в.: «zgoda, ktora być nie miała, zwada iest człowieku, chocia
[3] 3 Царств. XIII, 20—24 [4] 3 Царств. XX, 35—37

ъ поткáетъ, тóе на офѣру Богу
ышнему дáти [1]. А кгды̀ приежджáлъ
дóмъ, дщéрэ або дочкà его одиначка [2],
дуючися з' звúтяжства отцéвого, вы́шла
ротивъ ему̀ зъ бу́бны и съ тáнцы. Óнъ
бачивши роздеръ на собѣ шáты свой
мóвилъ: «сму́ткомъ засмутúлась мя,
дщѝ моя̀, и éстесь тяжкостью передъ
чима моима; абóвѣмъ отворúлемъ устà
вой къ Господу и не могу̀ ихъ назáдъ
ернýти» [3]. А тáкъ дáвши ей двà мѣ-
яцы—оплáковати съ пáннами товáриш-
ами своими паненства і мóлодости
носѐ ходячѝ по горамъ, по двóхъ мѣся-
цехъ вы́коналъ обѣтницу свою̀ Господу
Богу [4].

Уважáй пúлне, чéс[т]ный отче! Авра-
ам' онъ, патріáрха велúкій и отецъ
нáшъ, не учинúлъ тáкъ, я́ко тóтъ по-
бóжный стáрецъ: Авраáмъ бовѣмъ тóлко
хóту на росказáнье Божее учинúлъ,
а сáмого скýтку нѣ̀—не офѣровáлъ Іса-
ка сына своéго, тóлко хотѣлъ, але не
учинúлъ; а сéсь самы́мъ скýткомъ вы́пол-
нилъ. А ещѐ дивнѣйша: óный—за роска-
зáньемъ гóлосу Божого, а сéсь—своéю
дóброю |(12) вóлею. Чому̀ óный велúкую
заплáту одéржал' такýю: «благословячѝ
благословúти тобѣ̀ бýду, и мнóжачи роз-
мнóжу тя» [5], а óвъ нѣ̀? Для тóго, ижъ
óный чинúлъ вéдле вóли Божее и за
росказáньемъ Его; а óвый—з' своéго
упóрного ýмыслу. И абы́смы не покла-
дáли збы́тней надѣѝ и хвалы̀ у свои́хъ
спрáвахъ и учúнкахъ, котóрые кóлвекъ
еслѝ чúнимо, и хотя̀ ся нáмъ здадýтъ
у óчахъ нáшыхъ добры̀, але нáйболше
подъ Его недостигненыѝ судбы̀ абы́смо
всѐ подкладáли, о котóрыхъ велúкій
таинникъ небесный задивúвшися крúк-
нулъ, мóвячи: «о, глубинà богáт'ства
премудрости и рáзума Божіа! я́ко не-
испы́танны судбы̀ Его и неиз'слѣдо-
ванны пýтіе Его» [6].

Але речéшъ подóбно, отче чéстный:
ижъ тò приклáды а подобéн'ства, стá-
рому зáкону служáчіе, а не нóвому.
Але штò кóлвекъ пúсано в' стáромъ
зáконѣ, тò всѐ на прúкладъ и на наýку
нáмъ пúсано [7]. Чогò довóдъ мáешъ у
тогóжъ апостола вырáзне до Корúнтовъ
у пéрвом': «сіа вся̀ óбрази прилучáхуся
óнѣмъ: пúсана же бышя в' научéніе
нáше, в' нихже концы̀ вѣкъ достигó-
шя» [8]. Однакъже и в' нóвомъ зáконѣ
мáемо ты́мъ подóбныхъ мнóго приклá-
довъ: ижъ и дóброе, кгды̀ не по вóли
Божіей бывáетъ, непріемно и протúвно
естъ Богу. Я́ко мóвитъ Златоýстый в'
«Маргарúтѣ»: «штò, по вóли Божіей
бывáемое, хотя̀ |(об. 12) и злѐ бы́ти
здáсться, надъ всѣ рéчи ест' нáлѣпше.
А штò—черезъ Его вóлю и неугóдно
Óному, хотя̀ і навыборнѣйше бы́ти вú-
дится, надъ всѣ рéчи ест' нáгорше».
Еслѝ и забьéтъ хтò по вóли Божей, надъ
вся́кую лю́д'скость лѣпше естъ убійство
óное; а еслѝ и заховáетъ хтò, и лю́д'-
скость окáзуетъ надъ вóлю Óного,—надъ
вся́кое убійство несправедлúвше бýдетъ
óное жáлованье. Зъ межи котóрыхъ и
то не мнѣйшій, а прáве я́сный, прикладъ
у Еvангеліѝ мáемо.

Теплѣйшій по вѣре и верхóвный въ
апостолехъ, апостолъ Пéтръ, слы́шачи
отъ Христа ты́е словà: «я́ко подобáетъ
Ему итѝ въ Іерусалúм', и мнóго постра-
дáти отъ стáрецъ и архіерéй и кни́ж-

[1] на полѣ почеркомъ XVI—XVII в.: «офѣра»; киноварью: «зри». Суд. XI, 30—31 [2] Суд. XI, 34: «единородна» [3] Суд. XI, 35: «и бысть егда увидѣ ю самъ, растерза ризы своя и рече: о, дщи моя, смущающи смутила мя еси: и ты нынѣ въ претыканіе была еси предъ очима моима: азъ бо отверзохъ уста моя на тя ко Господу и не возмогу вспять возвратити» [4] Суд. XI, 38—39 [5] Быт. XXII, 17 [6] Римлян. XI, 33 [7] на полѣ киноварью почеркомъ XVI—XVII в.: «зри» [8] 1 Коринѳ. X, 11

никъ, и убіéну бы́ти» [1], Пéтръ почáлъ противъ того́ мóвити: «милостивъ Ты, Господи! нехáй Тобѣ́ тáкъ не бýдетъ» [2]. Христосъ обернýвшися мóвилъ Петрóви: «идѝ зá Мя, сатанà! погорше́нье Ми естесь: не мы́слишъ што́ есть Божого, але што́ лю́дского» [3].

Што́ розумѣ́ш[ъ], чéс[т]ный влады́ка? Зле́ ли тýтъ в' тóтъ часъ мы́слилъ Пéтръ, ижъ Господеви и Научи́телеви своéму не зы́чилъ такúхъ срóкгихъ мýкъ и сромоты́ и гáньбы? Пéвне призна́ешъ, ижъ не зле́. Але ижъ проти́въ вóли Божей, тогды́, вмѣ́сто óного титýлу «ты еси Пéтръ, опóка» [4], одéржалъ бы́лъ титýлъ сатани́н'скій [5].

Але речешъ подóбно: не дóбре Пéтръ (13—) мы́слилъ, ижъ ся спротивялъ смотрéнію Божому, котóрое еслúбы ся не вы́полнило презъ мýку Христову, не былú бысмы спасóны. Тогды́, вéдле такóго зданья́, і Июда предáтель не будетъ ничóго виненъ: бо óнъ былъ слугóю óного смотрéнія, черезъ котóрое ся свѣ́ту стáло откупéнье; и не тóлко ся óному смотрéнію не спротивля́лъ, але еще, за его рáдою и бѣганьемъ, вы́полнилося, и Христосъ вы́данъ. А вжды́ читáемо, ижъ о нéмъ Христосъ повѣ́дилъ: «гóре человѣ́ку тому́, им'же Сынъ человѣ́ческій предаéтся: лѣ́пше ся былò ему́ не родúти» [6].

Абò и тò мáлый прúкладъ: кгды́ оно тóтъже апостолъ Пéтръ, при умыва́нью апостоломъ нóгъ, завстыдáвшися тáкъ велúкого униженя и покóры Пáна и Учúтеля своéго, я́ко ся почáлъ Христосъ склоня́ти до нóгъ его, рéкъ: «Господи, не умы́еши нóгу моéю»,— жалъ такýю отповѣ́дь: «еслѝ не нóгу твою́, не и́маши ча́сти съ Мн

Што́ речéмъ, епúскопе чéстный ли Пéтръ святы́й чинúлъ, и злы ýмысломъ? Призна́ти то мýсимъ, зле́; дóбре и дóбрымъ ýмысломъ: видя́чи своéго и всѣхъ Бога и Госп Царя и Владыку, Учúтеля и Спас кшта́лтѣ убóгого жабракà и послýг опоясáвшагося лéнтіемъ і умы́ти его хотя́чого, на-ты́хъ-мѣ́сть прин в' чювство своéго достоéн'ства, тежъ и осóбѣ [8] Тогò, Котóрый прин зумѣвшися крúкнулъ: (об. 13) «Т мои умы́еши нóзѣ?» [9] Але ижъ и дóб ýмыслъ Петрóвъ, вóли Божой ся с тива́лъ,—прóто и óное его повол и вря́дъ, и надъ и́ншихъ вы́бран ключóвъ увѣрéнье, кгды́ и дóбро зъ вóлею Божіею починалъ,—не моглò; але ты́мъ бы бóльше, есл своéго ýмыслу не отступúлъ был шкóдило. Чéсти бо велúчество н стóйнѣ чéсти жúти произволя́ющо приложéніе мýки есть.

А о óной, самы́мъ межи собóю хóвнымъ апостоломъ, незгóдѣ Анти ской, Петрý съ Пáвломъ, я́ко б розумѣли? «Кгды́, мóвитъ, при Пéтръ до Антióхіи, спротúвилемся обли́чне, ижъ гóденъ былъ нага Бò пéрвѣй нижли пришлú нѣко отъ Iáкова, съ погáны ядáлъ» [10]. И дáлей: яко Пáвелъ его обличáлъ, н передъ всѣ́мú. Воля́лъ апостол велъ — незгóду и пóсварокъ з' Божею, нúжли згóду противъ Бог

[1] Матѳ. XVI, 21. Марк. VIII, 31. Лук. IX, 22 [2] Матѳ. XVI, 22 [3] Матѳ. XV «Онъ же обращься рече Петрóви: иди за Мною, сатано, соблазнъ Ми еси: яко н слыши яже (суть) Божія, но человѣческая». Марк. VIII, 33 [4] Матѳ. XVI, 18—19 полѣ киноварью почеркомъ XVI—XVII в.: «зри» [6] Матѳ. XXVI, 24. Марк. XIV. XXII, 22 [7] Іоан. XIII, 8 [8] на полѣ: «персонѣ» [9] Іоан. XIII, 6 [10] Галат «егда же пріи́де Петръ во Антіохію, въ лице ему противу стахъ, яко заворен бо даже не пріити нѣкимъ отъ Іакова, съ языки ядяше»

. А ещѐ дивнѣйша: жѐ моло́дшій
ного учи́лъ и напомина́лъ, и неле-
а́ршого, само́го Петра̀!
е подо́бно розумѣти, отче влады́ка,
ъ: ижъ ты́е прикла́ды и дово́ды—
само́й зго́ды и милости, кото́рую
тосъ надъ всѣ и́ншіе ре́чи залеци́лъ
та́нилъ, але до чогò и́ншого на-
ъ? Потре́ба бы̀, зрече́шъ выра́зне,
ы зго́да, поко́й и милость Богу
на не была̀—оказа́ти.
) Ма́емо са́мые Христа Спаси́теля
го, выразне о поко́ю и зго́дѣ на-
ые, слова̀: «не розумѣйте або не
йте, абымъ пришо́лъ в'ки́нути по-
а́ землю; не прійдо́хъ бо въврещѝ
, але мечъ; прійдо́хъ бо разлучи́ти
ѣка проти́въ отца̀ своего, и дочку̀
въ ма́тери своей, и невѣстку про-
свекро́ви своеѐ. И вра́зи человѣку
ній его̀» [1].
ты́е слова̀ вы́кладъ отцы̀ святій [2]
не всѣ́ чи́нятъ такъ: «не вездѣ
ть добрò съедине́ніе, ани вся́кій
похва́ленъ. Мно́го бовѣмъ кро́ть
ко́й быва́етъ шкодли́вый, и дале́ко
милости Божей отго́нитъ; кгды́ ся
емо о роспороше́нью и́стины, пре-
но есть и велмѝ неподо́бно» [3]. И
«не вся́кій поко́й и зго́да добра̀;
быва́ет' и ро́стыркъ и розорва́нье
кою ре́чью і Божестве́нымъ дѣломъ.
о подъ таки́мъ подобенствомъ зго́ды
ся не лучи́лъ жа́денъ до лука́выхъ,
поко́ю зъ нимѝ мѣлъ, але на́ветъ
если и отецъ, если и ма́ти, если и ча́да,
если и бра́тіа супроти́вни обрѣта́ются
и́стинѣ,—супротивѣмся имъ, яко вра-
го́мъ» [4]. То отци святій.

И за́сь на друго́мъ мѣстцу [5] оди́нъ
зъ нихъ мо́витъ такъ: «любо́въ Божіа
погаша́етъ любо́въ роди́телей. А хто́ бы
повѣдалъ в' собѣ̀ обо́ю имѣти, себѐ
прельсти́лъ. Слы́шалъ мо́вячого [6]: не
прійдо́хъ вложи́ти поко́ю на́ землю, але
ра́ть и но́жъ, роздѣли́ти боголю́бцовъ
‖(об. 14) отъ свѣтолю́бцовъ, славолю́б-
ныхъ отъ поко́рныхъ? Весели́т' бо ся
Господь о тако́вомъ раздвое́ній разлу-
че́ніа».

Златоустый, на ты́ежъ слова̀ вы́кладъ
чи́нячи, та́къ мо́вит': «не пришо́лъ, мо́-
витъ, Христосъ в'ки́нути поко́й на́ зем-
лю». На́ то якобы̀ пыта́нье чи́нитъ, мо́-
вячи: «якожъ Христосъ у́ченикомъ рос-
ка́зуетъ: в' ко́ждый до́мъ в'ходячи̇,
оповѣда́йте поко́й? я́ко и а́нгели оповѣ-
да́ли: сла́ва въ вы́шнихъ Богу, и на́
земли поко́й? я́ко пророкове и всѝ то́тъ
поко́й до́брою ре́чью оповѣда́ли и твер-
ди́ли?» На́ то са́мъ отповѣда́етъ такъ:
«та́мъ есть на́лѣпшій поко́й, гдѣ згнило́е
оттина́ется, гдѣ злу́ю зго́ду [7] чи́нячее
раздѣля́ется: такимъ спо́собомъ небу и
землѝ латвѣйшая ре́чъ есть съвокупі́тися.
Поне́же и лѣкарь та́къ тѣло на при́шлый
ча́съ захова́етъ, кгды̀ не улѣчо́ный чло́-
нокъ оттинаетъ; и воево́да кгды̀ едно-
ста́йне зго́дную злу́ю мы́сль в' роспоро-
шене приво́дитъ. Што́ ся и о о́ной

Матѳ. X, 34—36 [2] на полѣ: «Еѵангеліе Учи́тел[ное]» [3] Толковое Евангеліе (Единов.
3-е, М. 1880, об. 165 л.): «не вездѣ бо есть добрò соединеніе, но бываетъ иногда
дѣленіе добрò. Нижѐ всякое умиреніе похвально, но бываетъ множицею и миръ на
жденіе, и далече Божественыя любве отгоняющь. Егда убо мири́мся о разрушеніи
ы, претрѣшно есть и неподобно зѣло» [4] ibid.: «не всякое бо мирова́ніе и совоку-
е добрò, но бываетъ егда и распря̀ и разлученіе веліе и божествено дѣло. Никтоже
имъ о́бразомъ любовію да прилѣжитъ къ лукавымъ, нижѐ мира имѣти съ ними. Но
и отецъ, аще и мати, аще чада, аще братія, супротивни обрящутся закону Хрістову,
ти́вимся имъ, яко врагомъ истинѣ» [5] на полѣ: «Лѣствичникъ» [6] на полѣ кино-
почеркомъ XVI—XVII в.: «to questya piękna» [7] на полѣ киноварью почеркомъ
-XVII в.: «зри»

вежѝ Вавилонской ста́ло. Бо злый покóй, дóбрую незгóду попсовавши, чи́нитъ недóбрый покóй; але не вездѣ̀ згóда добрà, кгдыжъ часомъ и разбóйницы згожа́ются». То словà Златоустаго. И да́лей ширóце о томъ пи́шетъ.

Штò за́сь розумѣешъ, отче епи́скопе, о óной незгóдѣ и рóстырку фарисéомъ з' саддукéами, о котóрой чита́емо в' Дѣяхъ Апостольскихъ [1] ? Азà не былà лѣпшая в' тóтъ часъ та́я незгóда и пóсваръ ‖(15) ихъ, надъ ва́шу тепéрешнюю згóду и милость мнима́ную? Призна́ешъ то смѣле са́мъ, кгды̀ óчи сердéчные отвóришъ. Пра́вда, згодли́вый отче влады́ка! Ижъ кгды́бы ся та́мъ не посвари́ли и не розорва́ли о въскресéнію мéртвыхъ (жѐ фарисéй томỳ вѣрили, а саддукéй не хотѣли и за фра́шку то собѣ мѣли), пéвне бы, згоди́вшися всѣ̀ односта́йне, на́ што ся былѝ і зобра́ли, óного таинника небесного, «начи́нье вы́браное» [2], апостола Па́вла межи собóю удуши́ли, абò укаменова́ли. А́ле и́жъ з' собóю ся замеша́ли и посвари́ли, до котóрой пóсварки са́м' апостолъ умы́сльне да́лъ имъ причи́ну,—прóто ты́мъ снаднѣй в' тóтъ ча́съ отъ нихъ ушóлъ в' цѣлости. Отожъ ма́ешъ лѣпшую дóбрую незгóду, нижли злу́ю а нерозмы́сльную згóду.

Вспóмни за́сь собѣ̀, отче влады́ка, на óную згóду Ефéскую, о котóрой в' Дѣа́ніихъ чита́емо: ижъ «устреми́шяся всѣ̀ единоду́шно в' позóрище, и похвати́ли Га́іа и Аристáрха, Македóняны, това́риши Па́вловы» [3]. І зась на таку́южъ згóду, тамже в' Дѣа́ніихъ: «ижъ закрыча́вши (всѣ̀ згодли́ве, фарисéе и книжницы) гóлосомъ вели́кимъ, затыка́ли у́ши свои̇ и устреми́шяся единоду́шно на Стефа́на, и вы́ведши за [illegible] меніемъ поби́ли его» [4]. А и́ж[illegible] «единоду́шно», то южъ та[illegible] однóю душею, однымъ у́мысл[illegible] односта́йне. ‖(об. 15) Óтожъ [illegible] ду, котóрая крóвью ся святы́[illegible] ва́ет', котóрая вѣрныхъ Бож[illegible] слѣду́етъ, котóрая дорóгу п[illegible] загла́жует', котóраа покóрою Х[illegible] горди́тъ, котóрая вынóсится г[illegible] пыхóю надъ увéсь свѣтъ!

Чомужъ, отче влады́ка, та́[illegible] и беспéчне замыдля́ешъ óчи, [illegible] ки вы́ставити а пра́ве всем[illegible] свою̀ несхва́лную оцукрова́ти [illegible] згóду? Аза́жъ не явны тоеѐ в[illegible] ное згóды óвоцы по всемỳ т[illegible] ству? «Отъ плóдъ, мóвитъ, их[illegible] ва́йте ихъ» [5]. «И вся́кое, [illegible] дрéво отъ óвоцу своéго позна[illegible] Здоймѝ одно, отче влады́ка, [illegible] вы́йство фараóнское або Еги́п[illegible] ка́рку! Откры́й [7] Моѵсéйское [illegible] отъ тва́ри, отворѝ къ свѣту зѣ[illegible] ткни́ся в' сердце і источѝ чю́вс[illegible] нѝ мра́чныѝ ды́ма отъ ум[illegible] Погляди́жъ тепéръ óкомъ и [illegible] слу́хомъ: чогò есте своéю, пла́[illegible] да́нію гóдною, згóдою набр[illegible] естъ тотъ градъ, не естъ мѣс[illegible] естѐ плачю̀ и рыда́ніа, сто[illegible] вóпля и слéзъ отеческіа Богоп[illegible] вѣры людéй и душъ не н[illegible] Отъ розли́чного в'здыха́нья гó[illegible] бóлѣзни нарóдовъ сердечный [illegible] непостоа́нный шу́мъ всю̀ в[illegible] испóлнилъ: не тóлко ста́рыхъ, [illegible] отцéвъ и ма́терей, ча́дъ и пит[illegible] боголюби́выя ‖(16) сердца отъ [illegible] и стогна́ній па́даются, але ст[illegible] меніе, са́мые елемéнта дви́жу[illegible]

[1] Дѣян. XXIII [2] т. е. «сосудъ избра́нный» [3] Дѣян. XIX, 29 [4] [illegible]
[5] Матѳ. VII, 16, 20 [6] Матѳ. XII, 23. Лук. VI, 44 [7] на полѣ почерко[illegible] «Мосеево покривало. [2] Кори[н]ѳомъ, зач. 174. Мосей, книги 2, [illegible]

Мо́жетъ ся ту́тъ слу́шне припомяну́-
: «гласъ в' Ра́мѣ слы́шанъ бы́сть,
а́чь, рыда́ніе і во́пль многъ» [1]. Ра-
ль, Рахиль, Восто́чна*а* церковъ, пла́-
тся чя́дъ свои́хъ, и не хо́четъ ся
ѣши́ти, яко не суть! [2] Раз'сы́пана,
зсы́пана ра́дость сердца ея̀, пога́шена
сиь ея̀, злу́плена коро́на з' головы̀ ея̀!
Яко́го естѐ преслѣдова́нья, яко́го уру-
нья, яко́го поличкова́нья, яко́го опле-
ня, яко́го замешаня і затрясненя,
о́го на оста́токъ кро́вопролійства,
жобо́йства, забійства, тира́нства, мор-
рьства, нахоже́нья кгва́лтовъ на до́-
, на шко́лы, на церкви, обелже́нья
кара́дого невѣстъ, пане́некъ чи́стыхъ,
шъ неви́нныхъ, па́ній за́цныхъ и
лмо́жныхъ, при само́й начи́стьшой и
ра́шной а непостижи́мой тае́мници и
ѣре, при пріймованю святѣйшихъ
инъ тѣла и честныя кро́ви Христовы,
по́лнили и набро́или!!

Якожъ ту́тъ побо́жного и святобли́вого
ша человѣка у́мыслу, на то́е смо́тря-
, не ма́етъ в'здыха́ти, не ма́етъ стог-
ти, не ма́етъ пла́кати?! Яко побо́ж-
е и чи́стое сердце не ма́етъ ся пу́-
ти?! Я́ко земля̀ не вострепе́щетъ, не-
не ужасне́тся, солнце не поме́ркнетъ,
на̀ не измѣнится, гро́ми не в'да́рят',
лы небесныя не подви́гнутся?! Я́ко
шю ту́ю опла́каную ‖(об. 16) и не-
астли́вую зго́ду—зго́дою, а не слуш-
й—Вавило́номъ або о́нымъ те́мнымъ
о́сомъ і самымъ пеке́лнымъ прокля́т-
номъ, называ́ти и розумѣти хто̀ не
етъ?!

Пова́дили есте свѣтъ, потурбова́ли
де, вы́сушили в' лю́дехъ зобопо́л'ную
лость, пова́снили ро́дичовъ зъ дѣтми̇,
ятрили бра́та з' бра́томъ, побуди́ли
одного̀ проти́въ друго́му, роспороши́ли
бра́терство, прогна́ли пріязнь, в'прова́-
дили заятре́нье. В'несли̇ наду́тость, бу́ту,
пыху, легкое уважене, легкомы́сльность,
зло́е одному̀ о друго́мъ мнима́нье. По-
ва́дили есте па́на съ подъда́ными, при-
пра́вили есте о мнима́нье и ди́вное роз-
уме́нье мона́рховъ з' мона́рхами, кро́-
левъ съ кро́лми и зацными а велікыми
духовными. Нарушили естѐ сумнѣня,
злама́ли при́сягу, звели̇ есте отца̀ па́-
пежа, зоста́ли естѐ ему̀ в' сло́вѣ. При-
сяга́ли естѐ за насъ всѣхъ, справова́ли
естѐ отъ на́съ посе́лство, о кото́ромъ
мы не мы́слили, в'ка́зовали естѐ отъ
насъ ли́сты, о кото́рых' ся на́мъ не
сни́ло. Переступіли естѐ отеческіе гра-
ни́цы, нару́шили есте старожи́тную вѣру.
Стра́тили естѐ пра́дѣдній жре́бій, пова-
ріова́ли естѐ отеческій тестаме́нтъ. По-
роскопыва́ли есте гро́бы про́дковъ, по-
рушили естѐ ко́сти отецъ, в'згорди́ли
естѐ ихъ вѣру, пога́ньбили естѐ ихъ
честные и святы́е спра́вы, затопта́ли
естѐ ихъ ‖(17—ѯ) [3] сте́жки, затми́ли
естѐ ихъ пресвѣтлую сла́ву.

Знева́жили есте святыхъ, уничижи́ли
естѐ преподоб'ныхъ, посоромоти́ли естѐ
мучениковъ, кото́рые за ту́ю вѣру кро́вь
свою̀ розлива́ли. Пома́зали есте ихъ ко-
ро́ны, погуби́ли естѐ отъ ихъ намъ зо-
ста́вленые ска́рбы, погребли̇ естѐ та-
ла́нты ихъ в' зе́млю, засмути́ли естѐ
ихъ святые души, наполнили естѐ ихъ
сле́зъ, накорми́ли естѐ ихъ воздыха́ньми,
напои́ли естѐ ихъ го́рестію, раз'сы́пали
естѐ па́мять ихъ со шу́момъ!

И хтожъ мо́жетъ съ такъ мно́го обра́-
ти ча́су, абы всѣ̀ то́ее ва́шее пресхва́л'-
ной зго́ды о́воцы и пожи́тки по доста́т-
ку вы́личити и вы́писати мо́гъ?!

[1] Матѳ. II, 18 [2] на полѣ почеркомъ XVI—XVII в.: «зри» [3] на полѣ, внизу страницы, ...еркомъ XVII в.: «та есть книга Ѳеодора». Ниже полнѣе обозначится личность этого ...одора, которому принадлежатъ на полѣ нѣкоторыя рукописныя замѣтки

«Cyryl [illegible] [illegible] ski. podpisałem się.

«Kunstatyn [illegible] Lubieński podpisałem się.

«Filip [illegible] skiego. podpisałem się.

«Petr. [illegible] lem się.

«Bazyli [illegible] wański. podpisałem się.

«Amirzey [illegible] pisałem się.

«Harasym [illegible] Skalski. podpisałem się.

«Klimenty [illegible] mieńcki. podpisałem się.

«Bazyli [illegible] prezbiter. podpisałem się.

«Paweł prezbiter [illegible] skiego. podpisałem się

«[illegible] podpisałem się.

«[illegible] [illegible] [illegible] podpisałem się.

Było y innych [illegible] [illegible] wiejscy dziesiąt. Ale że nie [illegible] potrzeba, przeto tu nie [illegible] [illegible] [illegible]

лную зго́ду почитаешъ. Если́ та-
ево́лная зго́да слу́шне за зго́ду
ла бы́ти ма́етъ,—не мо́жетъ ся
переднѣйшая, яко у Ишпа́ніи и
ціи, гдѣ не толко человѣка по-
го, але и са́мыхъ кролевъ пуй-
ножа́ми в' бру́хъ отъ писма́ до
прино́дятъ.

18) А што́, отче владыка, в' пи-
своє́мъ княжа́ти его милости
а́ешъ, а на одно́мъ мѣстцу и
ешъ, та́къ коне́чне коро́ткими
сло́вы до своеѣ пресхвалное
–бы́ княж[ати] его милости су-
допусти́ло, і ви́делъ бы́ што́
жного, не то́лко бы ся ты́мъ не
лъ, и тепе́ръ, такъ мнима́мъ, не
ется; бы́лъ бы́ тому́ велми́ ра́дъ,
бы та́я спра́ва пошла́, я́ко ся
, не далъ бы ся до неѣ подо́бно
ити. Але тепе́ръ съ пророкомъ
ь та́къ на́ то отповѣдити: «не
ите пророковъ, кото́рые проро-
вамъ и прельща́ютъ ва́съ: виде́ніе
своего́ глаголютъ, а не отъ у́стъ
ихъ» [1]. И за́сь з' апостоломъ:
мы, или́ а́нгелъ съ небеси́ благо-
ъ вамъ надъ то, што́ есте́ при-
анаѳе́ма да бу́детъ» [2].

ты́е слова́ в' ли́стѣ, отче епи́скопе,
ъ до княжа́ти его милости пи́са-
бы до отца́ па́пежа, една́ючи собѣ
отъ него́, або съ писа́ньемъ по-
ивъ до его милости (отъ чого́ ся и
та́мъ е́хати в[аша] м[илость] не
я́ешъ) посла́лъ, або ли и са́мъ
—та́къ намъ ся здае́тъ. Презъ
щы́ свои́, если́ бы якіе были́ ма́ло
ные, а до упада́нья и но́гъ его
и цѣлова́нья непристу́пные, не
-если́ бы ся што́ спра́вило? В[аша]
ть] тежъ турбова́ти княжа́ его
милость не смѣетъ. Одна́къ же то в[а-
шей] м[илости] не забо́рно: яко отъ
того́ не отво́дятъ, та́къ ‖(19) не ра́дятъ,
и проси́ти в[ашу] м[илость] обава́ются.
А́ле ижъ в[аша] м[илость] без' ра́ды,
прозбы́, позволе́нья и вѣдомости та́мъ
доро́гу вѣдати ра́чишъ, во́лно в[ашей]
м[илости] зны́клый свои́ покло́нъ (на́съ
одна́къ до того́ ярма́ не выкла́ючи, ани
за на́съ шлюбу́ючи и присяга́ючи) его
милости отда́ти, і собѣ належа́чое го́дное
благословѣ́н'ство оде́ржати. Того́ в[ашей]
м[илости] не за́зримъ.

О бытьѣ княжа́ти его милости та́мъ
до отца́ святого само́го, слу́шную в[аша]
м[илость] мо́жете причи́ну и при́кладъ
ука́зовати: ижъ и Па́велъ апостолъ сту-
пова́лъ соглядати Петра́, и зме́шкалъ
у него́ дній пятнадцать [3]. Але штожъ
княжа его милость Па́вломъ бы́ти не
чуется, отца́ те́жъ святого Петро́мъ
бы́ти не розумѣетъ. А до того́ если́ бы
святы́й оте́цъ ме́шкалъ тепе́ръ на то́мъ
мѣстцу, гдѣ в' то́тъ часъ святы́й апо-
столъ Пе́тръ, на кото́ромъ ся ста́ло
всему́ свѣту спасе́ніе, хотя́ дойзра́лость
лѣтъ княжа́ти его милости не допу-
ща́етъ,—промышля́л' бы, розумѣю, мѣсце
свято́е наведи́ти и тамъ ся поклони́ти
по пи́саному: «поклонѣмся на мѣстѣ,
идѣже стоя́стѣ но́зѣ Его» [4]. Не тамъ
подо́бно стоя́ли но́ги Того́, Кото́рого и
Само́го пророкъ зове́тъ «Восто́къ имя́
Ему́» [5], гдѣ в[аша] м[илость] са́мъ упа-
да́лъ и княжа́ти его милости бы́ти зы́-
чишъ. Бы́сь в[аша] м[илость] та́мъ до
восто́ку в' поро́ду ра́йскую, где́ ся и
кла́няемо, моли́твы Господу Богу отда-
ючи и зы́чачи того́, абы́смы зно́ву
та́мъ, ‖(об. 19) отко́ли есмо были́ вы́-
гнани (яко мо́витъ Васи́лей Вели́кій),
были́ приве́рнены, ра́нлъ,—тогды́ бы

[1] Іерем. XXIII, 16 [2] Галат. I, 8 [3] Галат. I, 18: «взыдохъ во Іерусалимъ соглядати
Петра и пребыхъ— —» [4] Псал. CXXXI, 7 [5] Захар. VI, 12

[illegible]

нюю ва́шю зго́ду одно́влен'. А што́ [illegible] тогды́ на то́мъ листрикійскомъ со́н'[illegible] дѣяло—жѐ одны́хъ ду́шено, други́хъ да́влено, иншыхъ то́плено, дру́гихъ го́лодомъ мо́рено, везе́ньемъ тра́плено, и́ншихъ прекупо́вано, и́ншихъ фо́ртели[illegible] зво́жено—то́е тепе́ръ ва́шя зго́да одно[illegible] вля́етъ, то́е побужа́етъ, то́е въскре[illegible] ша́етъ, то́е роскревя́етъ. Диву́юся то[illegible] ба́рзо, отче еписко́пе: жѐ одно́й сторо[illegible] съ пи́лностью у́ха наставляешъ и [illegible] плоту́ серде́чную отворя́ешъ, а до дру[illegible] го́е и помы́слити не хо́чешъ! Зала́пивш[illegible] одну исто́рію, отъ Лати́нниковъ по з[illegible] висти проти́въ Гре́ковъ спи́саную а [illegible] Григо́ріа па́пы неда́вно вы́даную, ту́[illegible] чита́ешъ. то́й вѣришъ, ту́ю выставуеш[illegible] то́ю щитишся, ту́ю за правди́вую бы[illegible] удаешъ; а отъ свои́хъ правди́ве и щи́[illegible] о то́мъ събо́рѣ да́вно спи́саной—чита́[illegible] и вѣрити не хо́чешъ.

А та́къ абы́сь в[аша] м[илость] то́е Флоре́нскою унѣею бо́лше очью̀ (бо те́ж [illegible] Берестейскій вашъ че́стный събор [illegible] на неѐ мно́го пошо́лъ) не закида́лъ,- [illegible] исторійку в'ко́ротцѣ, але правди́ве, [illegible] събо́рѣ Флоре́н'скомъ (об. 20) да́в[illegible] спи́саную. при концу̀ того̀ писа́н[illegible] в[аша] м[илость] ку прочита́н'ю ма́еш[illegible] прочитавши пра́вду узнаешъ. О събо́р[illegible] Берестейскомъ (кото́рый з' одной сво[illegible] стороны хва́лишъ. а з' друго́е на не́г[illegible] [illegible] не мѣли васъ на не́мъ выклина́т[illegible] [illegible]) ту́тъ в' то́мъ писа́нью ничо́[illegible] не отповѣдаючи, отсыла́ю до кни́жок[illegible] «Апокри́сисъ» [4]. презъ друкъ о собо́р[illegible] Берестейскомъ вы́даныхъ. в' кото́рых[illegible] [illegible] достаточне. щи́ре и правди́в[illegible] [illegible] съборѣ и о всѣхъ по́ступках[illegible]

[illegible] на полѣ: «Поколѣня Господни до Іеру[illegible] [illegible] «возвеселихся о рекшихъ мнѣ в[illegible] [illegible] во дворѣхъ твоихъ, Іерусалиме. Іеру[illegible] [illegible] вкупѣ. Тамо бо взыдоша колѣна, [illegible] на полѣ почеркомъ XVI—XVII в.: «[illegible]

всей тоеѐ спра́вы вы́писано. Не вѣмъ, для чогò еѐ в[аша] м[илость] чита́ти не хо́чешъ: тамъ бы ся в[аша] м[илость] пра́вды ры́хло дощупалъ.

О розознане правди́вой церкви в' писаню своемъ в[аша] м[илость] (жѐ княжа его милость при Гре́кахъ або въ Іерусалі́ме бы́ти розумѣетъ, а в[аша] м[илость] въ Ри́мѣ) повѣда́ючи, барзо коро́ткими, але о́стрыми, сло́вы змѣн'ку чи́нишъ.

Мы̀ запра́вды [1], яко вѣры змы́шленой собѣ не утворя́ли, та́къ и церкви но́вой не вынайдовали, але ве́дле апостола: «въ чо́мъ есмò призва́ни, въ томъ пребыва́емъ» [2]: яко окреще́ни, та́къ вѣруемъ; яко вѣруемъ, та́къ и вызнава́емъ; яко вызнаваемъ, тогò и держи́мся. Штò есмо в' церкви заста́ли, тогò не отменя́емъ; чогò есмо ся научи́ли, при томъ стоимò; што отъ отцовъ приня́ли, то́ бысмо и сыно́мъ ра́ди зоста́вили.

О церкви Восто́чной мно́го пи́сма святого пова́жныхъ ‖(21—5̃) и вел'мѝ го́дныхъ дово́довъ ма́емо. Кото́рые, яко ба́чити мо́жемъ, до жадной иншей, толко до той самой Восто́чной каѳоли́ческой істин'ной церкви стяга́тися му́сятъ. «Фудаме́нту, мо́витъ апостолъ, иншого жа́денъ заложи́ти не мо́жетъ надъ заложо́ного, кото́рый есть Ісусъ Христосъ» [3].

Пыта́лъ бымъ ту́тъ за́разъ: гдѐ то́тъ фудаме́нтъ зало́жон', и гдѐ о немъ розумѣти, и гдѐ его шука́ти? Отка́жутъ: «в' косте́лѣ повше́хномъ». А косте́лъ гдѐ? «В' Ри́мѣ». А мы̀ за́разъ ука́жемо проти́въ тому̀ [4]: «о́то, поклада́ю ка́мень в' Сіо́нѣ вы́браный, честный; хтò вѣрити бу́детъ в' негò, не завсты́дится» [5]. А про́то в' Сіо́нѣ церкви Восто́чной, а не в' Ри́мѣ, есть о́ный ка́мень и о́ный фудаментъ вѣры и церкви. Ука́жемо за́сь з' апостоломъ: ижъ Христосъ «есть ка́мень укоре́ный, кото́рый ся ста́лъ голово́ю углу Сіо́ньскому, надъ кото́рого не ма́шъ и́ного и́мени подъ небесемъ да́нного межи людмѝ, в' кото́ромъ бы на́мъ мѣло бы́ти спасе́ніе» [6]. Ука́жемо, ижъ о церкви Восто́чной прообразова́ли и пророкова́ли пророцы. Ука́жемо, ижъ Іса́іа мо́витъ: «назове́ш'ся мѣсто справедли́вое, ма́тка мѣстомъ, вѣрный Сіо́нъ» [7]. Ука́жемо, ижъ «отъ Сіо́на изыйде за́конъ, а сло́во Господне из' Ерусали́ма» [8]. Ука́жемо, ижъ «благослове́нъ то́тъ, кото́рый ма́етъ племя̀ в' Сіо́нѣ, а пови́нные въ Іерусали́мѣ» [9]. Ука́жемо, ижъ Сіо́нъ спасе́ніе на́ше [10]. Ука́жемо, ижъ ‖(об. 21) «ма́ткою Сіо́на называ́ти бу́дутъ; а человѣкъ народи́л'ся в' не́мъ, и то́й основа́лъ его Найвы́шшій» [11]. Ука́жемо, «ижъ вы́бралъ Господь Сіо́на, и уподо́балъ его ку ме́шканью Собѣ̀. То́ есть поко́й его на́ вѣкы вѣка» [12]. Ука́жемо, ижъ бѣда̀ кото́рые злореча́тъ Сіо́ну. Ука́жемо, ижъ «в' Сіо́нѣ заповѣда́лъ Господь благослове́ніе и живо́тъ до́ вѣка» [13]. Ука́жемо, ижъ «постыдя́тся и възвратя́тся в'спя́тъ вси ненави́дящей Сіо́на» [14]. Ука́жемо, ижъ боя́щимся Господа подается благослове́ніе отъ Сіо́на [15]. Ука́жемо,

[1] на полѣ почеркомъ XVI—XVII в.: «зри тое церковне» [2] 1 Коринѳ. VII, 20, 24 [3] 1 Коринѳ. III, 11: «основанія бо инаго никтоже можетъ положити паче лежащаго, еже— —» [4] на полѣ киноварью почеркомъ XVI—XVII в.: «зри». Далѣе чернилами: «Зри: ото и камень. Петръ посла. глав. 1, зач. 58; и къ Римля. 102» [5] 1 Петр. II, 6 [6] Дѣян. IV, 11—12 [7] Исаія I, 26: «нарѣчешися градъ правды, мати градово́мъ— —» [8] Исаія II, 3 [9] Исаія XXXI, 9: «блаженъ, иже имѣетъ— —южики въ Іерусалимѣ» [10] Исаія XLVI, 13 [11] Псал. LXXXVI, 5 [12] Псал. CXXXI, 13—14: «яко избра Господь Сіона, изво́ли и въ жилище Себѣ. Сей покой Мой во вѣкъ вѣка» [13] Псал. CXXXII, 3 [14] Псал. CXXVIII, 5 [15] Псал. CXXVII, 6; CXXXIII, 3

ижъ в' горѣ Сіонѣ бу́детъ Спаси́тель, и бу́детъ свята. Ука́жемо на́ветъ з' апостолом', ижъ приступи́ли есмо́ до горы́ Сіо́н'ской, до мѣста Бога живо́го, Іерусали́ма [1], кото́рое естъ ма́ткою всѣмъ намъ. Ука́жемо, ижъ «благослове́н' Господь отъ Сіо́на, живы́й въ Іерусали́мѣ» [2]. Ука́жемо — такихъ и ты́мъ подо́бныхъ свѣдѣ́цтвъ без' ли́чбы.

А кгды́ та́къ ука́зуемо (дово́ды писма́ святого), отповѣда́ютъ на́мъ: «ижъ ся то розумѣти ма́етъ духо́вне, то́ естъ о духо́вномъ Сіо́нѣ, о духовномъ небесномъ Іерусали́мѣ, не тре́ба церкви до мѣстца привя́зовати».

А кгды́ прійдетъ о церкви духовной, не пришива́ючи еѣ до мѣстца, мо́вити,— за́разъ запо́мнѣвши свои́хъ сло́въ и таки́хъ потужныхъ и вспаня́лыхъ дово́довъ и свѣдѣ́цтвъ по насъ писма́ святого, безъ вся́кой подпо́ры и подобѣ́нства поведаютъ — бы́ти оде́нъ самъ костѐлъ правди́вый повше́хный ‖(22) (яко и самъ, отче епи́скопе, в' своемъ писа́нью твердишъ) в' Ри́мѣ! Гдѣ вжды́ то́е писмо́? гдѣ дово́ды? гдѣ свѣдѣ́цтва?

«Пе́тръ, мо́вятъ, бы́лъ в' Ри́мѣ, про́сто и костѐлъ в' Ри́мѣ». Але те́жъ Пе́тръ на́продъ бы́лъ и въ Іерусали́мѣ, бы́лъ в' Самарі́и, былъ в' Ли́дѣ, бы́лъ в' Кеса́рі́и, бы́лъ въ Азі́и, бы́лъ в' Битині́и, бы́лъ в' По́нтѣ, былъ в' Гала́ті́и, былъ в' Каппадо́кі́и, бы́лъ въ Іо́пі́и, бы́лъ на́ветъ въ Анті́охі́и,—и та́мъ столі́цу и катедру свою по ва́шему заложилъ? Тогды́ если то за ты́мъ, гдѣ Пе́тръ святы́й бывалъ, та́мъ бы костелъ правди́вый бы́ти мѣлъ, похо́дитъ,—а чомужъ бы съ тыхъ на кото́ромъ мѣстцу, на кото́рыхъ в'пере́дъ, нижъ в' Ри́мѣ, Пе́тръ святы́й быва́лъ, костелъ повше́хный правди́вый бы́ти не мѣлъ?

Але повѣда́ютъ: «в' Ри́мѣ Пе́тръ коро́ну мученическую поднялъ, жи… доконалъ, и та́мъ по собѣ намѣст… оста́вилъ,—про́то та́мъ естъ косте… Отповѣда́емо: же́ те́жъ въ Іерусал… Царь царству́ющымъ Христосъ, Тво… Господь и Учи́тель Петро́въ и вс… му́ку приня́лъ, и кро́вью Своею на… рож'шею Іерусали́мъ и вѣсь свѣтъ оч… стилъ', и намѣстника по Собѣ цер… Своей святой Іерусалимской апосто… Іа́кова оста́вилъ,—штожъ тамъ забор… ня́етъ церкви святой каѳоличской бы…

Але, повѣда́ютъ, мо́влено: «ты е́сте… Пе́тръ, и на томъ ка́мени збуду́ю це… ковъ Мою» [3]. Отповѣда́емо: на вызна… Петро́вомъ и на вѣрѣ, а не в' Ри… ‖(об. 22) Чого́ всѣ до́кторове свят… посветча́ютъ'.

Але мо́вятъ: «Пе́тръ бы́лъ надъ в… и́ншіе старѣйшимъ і княжа́темъ». Отп… вѣда́емо съ Кипріа́номъ святы́мъ, … тым'же были́ другіе апостолове, чи… бы́лъ и Пе́тръ, одна́кой пова́ги и мо… а бы́ до́бре бы́лъ и ста́ршимъ, яко… признава́емо его верхо́внымъ апостоло… Але за тымъ то, абы́ для того́ косте… мѣлъ бы́ти повше́хный оди́нъ правди́в… в' Ри́мѣ, бо ещѐ ста́ршій надъ Пет… Христосъ бы́лъ въ Іерусали́мѣ, — … идетъ.

Але мо́вятъ: «вѣра Ри́мская бываетъ… оповѣдана по всѣ́мъ свѣтѣ». Отпов… да́емо: же́ то́ежъ и та́к'же вла́сне, а… и дале́ко ле́пѣй, апостолъ признава́ет… о Солуня́нехъ: «ижъ ста́лися о́бразо… або взо́ромъ всѣмъ вѣрующимъ в' Мак… до́ніи и Аха́іи. И отъ ихъ промча́ло… сло́во Господне не то́лко в' Македо́ні… и Аха́іи, але и на ко́ждомъ мѣстцу вѣ… ихъ розсла́вилася, кото́рая есть до Б… га» [4].

Але мо́вятъ: «для того в' Ри́мѣ,— … Христосъ за Петра́ святого, кото́… …

[1] Евр. XII, 22 [2] Псал. CXXXIV, 21 [3] Матѳ. XVI, 18 [4] 1 Солун. I, 7—8

...ъ покýсу навелъ. Адáма і Éвву, ...гды̀ ви́дѣлъ хотя́чихъ бы́ти яко ...ве, обѣтницею бóз'ства зблазни́лъ. ...у, кгды̀ ви́дѣлъ лáкомого, през' его ...роданьѐ погуби́лъ. Сампсóна, кгды̀ ві-...дѣлъ любоженнаго, жонóю смерти при-...прáвилъ. Озію, крóля Жидóвского, кгды̀ ви́дѣлъ вели́кую хýть до Бога мáючого, презъ кади́ло олтаря̀ (и дóброю рéчью, але не по вóли Божіей) [2] в' прокáзу або трýдъ на тѣлѣ и в' гнѣвъ Божій упрáвилъ.

А тáкъ і въ тóй тепéрешней, отче епи́скопе, котóрую в' писáнью своемъ уси́лне смакýешъ, вáшой згóдѣ—потрéба остерегáтися тогò, абы̀ ото таки́ми подобéн'ствы, подъ плáщикомъ згóды, не в'пáлъ хтò в' сѣть діáволю. «Добрò, мóвитъ, дрéво ку пóкарму, и оздóбно ку пойзрéнью», «але в' котóрый день з'и́сте отъ негò, смéртію умретѐ» [3]. Добрà естъ згóда, и «крáсно мéшкати брáтьи̇ въ сполéчности» [4]; але абы въ той вáшой, оцукрóваной звéрху, потрáвѣ не былò трутизны; але абы́ ся одно зъ вóлею Божіею тáя згóда згожáла. Бо не въ кóждой згóдѣ кохáется Богъ, яко в' своéмъ писáнью, отче епи́скопе («жѐ лѣпшая естъ нáгоршая згóда, ни́жли нáлѣпшая незгóда») припоминáешъ. Штò естъ пи́сму святому велми̇ проти́вно. Бо еще и въ стáромъ зáконѣ Господь Богъ о жáдную рéчъ тáкъ ся не прогневáлъ, яко о тое злучéнье або згóду вѣрныхъ ‖(об. 6) з' óбчими нарóды. И прóто строфýючи такóвыхъ мóвитъ: злучи́лися з' сторонáми або зъ нарóды и навы́кли учи́нковъ ихъ [5].

Што óная нáпершая нá свѣте, стрáху и жáлю полная, згóда за потѣху всемỳ

очеркомъ XVI—XVII в.: «зри: який зводи[тель]!» [2] на полѣ почеркомъ «y dobra rzecz przeciw woley Bożey w złą się obraca» [3] Быт. II, 9, 17: с въ видѣніе и доброе въ снѣдь— —а въ оньже аще день снѣсте отъ него, е» [4] Псал. CXXXII, 1 [5] Второзак. XVIII, 9; XXXII, 16

его зъ ли́хвою, а не в' землѝ молча́нiа погребе́мъ, и з' о́нымъ злы́мъ слуго́ю в' те́мность кромѣшнюю в'ки́нени бу́демъ. А закопа́нье таланту—не однѐ толко са́мо молча́нiе и о своемъ стара́нье, а о другы́хъ недбане спасе́нью,—але далéко бо́лше то: хотя̀ и справова́ти штò мниманемъ умыслу своéго, але не по во́ли Божiей, погрéбши и закопа́вши свѣтлость души своей у́мъ в' тéмность своей о собѣ ду́мы, наду́тости и в'зго́рды.

«Свѣти́лникъ тѣла, мо́витъ, есть óко. Если óко ясно, всѐ тѣло свѣтло» [1]. А я́ко óко в' тѣлѣ, такъ у́мъ есть в' души свѣтлост'ю. Если свѣтелъ и чи́стъ умъ, освѣча́етъ душу. А еслѝ у́мъ потемнiтся, потемня́етъ и душу и отъ стéжки за́повѣдей Божiихъ блу́дитъ. Таковый хотя̀ еслѝ штò и чи́нит', не по во́ли Божiей чи́нитъ. Яко апостолъ уруга́ючися до таковыхъ мо́витъ: «свѣтчу о нихъ, ижъ рéвность або горли́вость Божiю ма́ютъ, але не вéдле ро́зуму; шука́ючи бо свою̀ пра́вду поста́вити, пра́вдѣ Божей погрѣши́шя» [2]. И зáсь: «про́то не быва́йте в' собѣ му́дри» [3], «но преобразу́йтеся обновлéнiемъ умà ва́шего» [4]. Я́кобы рéкъ: не вѣрою одновля́йтеся, але учи́нками ‖(об. 4) до́брыми, і «не мудрьствуйте надъ тое, штó ся годитъ мудрьствова́ти» [5]. «Бо хтò зрозумѣлъ у́мъ Господнiй, або хтò Ему̀ порадцею былъ» [6]? А мудрова́нье вы́неслое—то, штò перескакати границы отцевскiе, і жрéбiй отеческiй ... гце ва́жити! ... вѣры правди... границъ, ... преходи́ бо, ... положи́ли о...

А та́къ ...
отче еп...

[1] М...
ност...
жiе...
...

лости в' предмо... минаешъ, и ту... цаешъ,—еслѝ п... стараешся, сам... окажетъ. Але о... моимъ уважати... шу̀, не в' гн... ну́йся.

(здѣсь, под...

Ма́лый ... насвѣтлѣй... не *весь*... ква́съ в... читъ ... лучи... псу́етъ ... го бу... яко ... смила... злост... побо... ...

мѣла бы бы́ти: еслѝ та́я, кото́рую Пе́тръ апостолъ кро́вью своею̀, я́ко вы̀ мо́вите, Римскую? чи́ли та́я, кото́рую Са́мъ Господь Богъ на́дорожшею кровю, я́ко мы мо́вимо, набы́лъ и откупилъ, церковь—церков'ю правди́вою призна́на бы́ти ма́етъ? Пыта́емо: кото́рые епископи слушнѣй и правди́вѣй епископами: еслѝ ты́е, кото́рыхъ (яко вы̀ ра́ди съ тымъ вылѣта́ете) Пе́тръ апостолъ по собѣ в' Ри́мѣ? чи́ли ты́е, кото́рыхъ Духъ Святы́й, яко мы тѣшимся, въ Ефе́сѣ и на Восто́ку поста́вилъ,—розумѣны бы́ти маютъ? Хто́ бы ту̀ смѣлъ мо́вити або хули́ти противъ Духу Свято́му? Пыта́емъ зно́ву о то́йже церкви Ефе́ской, о кото́рой и у Апокали́псій Духъ Святы́й свѣтчитъ, и у голова́хъ еѐ межи седмію церквей кладетъ, мо́вячи: «а́нгелу Ефе́скіа церкви напиши̇̀: та́къ мо́витъ то́тъ, кото́рый держи́тъ седмъ звѣздъ в' прави́ци своей: вѣмъ твой дѣла, и тру́дъ твой, и терпѣніе твоѐ— — и досвѣтчилъ еси ты́хъ, кото́рые ся повѣда́ютъ бы́ти апостолы, и не естъ, и знашо́лъ еси ихъ кла́мцами» [1]. Пыта́емо: ижъ Духъ Святы́й да́лъ мо́цъ таку́ю церкви Ефе́ской—не то́лко люде́й, але и апостоловъ досвѣтча́ти—для чо́гожъ бы̀ церковью правди́вою бы́ти не мѣла?

Пыта́емо о о́ныхъ церква́хъ ‖(об. 25) Восто́чныхъ: Зми́рской, Перга́мской, Ѳіатирской, Сардійской, Филаде́лфской, Лаодикійской, о кото́рыхъ не человѣкъ, але Самъ источникъ премудрости, Духъ Святы́й, свѣдо́цтво выдае́тъ; Самъ о́ный А́лфа и Ѡ, пе́рвый и послѣдній, Вседержи́тель, до ни́хъ кни́ги або ли́сты писа́ти ка́жетъ; Са́мъ ихъ церква́ми называ́етъ; Са́мъ ихъ ско́рби, ихъ нищету̀, кото́рую терпѣли и терпѣти мѣли, вылеца́ет'; Са́мъ о ихъ везе́нью, о ихъ нево́ли имъ предвъзвѣщаетъ; Са́мъ имъ дае́тъ за́ то вѣне́цъ живота̀; Са́мъ имъ по ути́скахъ и по зви́тяжствѣ дае́тъ отъ ма́нны съкрове́нной я́сти; Са́мъ имъ дае́тъ напи́сано на ка́мени имя̀ но́вое, кото́рого жа́денъ не вѣдаетъ; Са́мъ имъ дае́тъ звѣзду̀ у́тренюю; Самъ имъ дае́тъ я́сти отъ дре́ва живо́тнаго, кото́рое есть посро́дку ра́я; Са́мъ имъ две́ри отворя́етъ, кото́рыхъ нихто̀ затвори́ти не мо́жетъ; Самъ признава́етъ церкви Сардійской, жѐ есть в' не́й такіе, кото́рые не поскверни́ли ри́зъ свои́хъ, и бу́дутъ з' Самымъ О́нымъ, Кото́рый ма́етъ се́дмъ духовъ Божіихъ, ходи́ти в' ри́захъ бѣлыхъ, бо го́дни суть; Са́мъ ихъ име́н' обецу́ется не отмыва́ти отъ кни́гъ живо́тныхъ.

Пыта́емо: черезъ такъ ди́вное и стра́шное титуловъ ударова́нье, через' тако́е упевне́нье, черезъ тако́е упривил'ева́нье, черезъ тако́е отъ Духа Святого о ни́хъ свѣде́цтво, черезъ тако́е подвыше́нье и ушановане, ‖(26) чому̀ тыхъ церквей—церква́ми призна́ти не хо́чете? чому̀ имъ то́тъ титу́л', отъ Духа Святого даро́ваный, уйму́ете? чому̀ зъ ни́хъ о́ные чи́стые ша́ты здира́ете? чому̀ имъ той го́дности за́зрите? чому̀ ихъ и́мена съ кни́гъ живота̀ вы́гладити уси́луете? чому̀ имъ ты́е две́ри затворя́ете? чому̀ ихъ отъ дре́ва о́ного ра́йского отгоня́ете? чому̀ о́ные кни́гы, о́ные ли́сты, о́ные приви́лья, до ни́хъ пи́саные, имъ нада́ные, выдира́ете? чому̀ о́ный вѣне́цъ, о́ную коро́ну зъ головы̀ ихъ ша́рпаете? чому не памята́ете: «Богъ оправда́ай, кто осужда́ай» [2]?

Пыта́емо: што̀ о о́ной церкви розумѣете? «Были̇̀, мо́витъ, нѣкоторые въ Антіо́хій бу́дучой церкви пророцы и учі́тели. А кгды̀ служи́ли Господеви и

[1] Апокалипс. II, 1—2: «— —и искусилъ еси глаголющыяся быти апостолы, и не суть, и обрѣлъ еси ихъ ложныхъ» [2] Римлян. VIII, 33—34

по́стилися, мо́вилъ до ни́хъ Духъ Свя-ты́й: отдѣли́те Ми Варна́ву и Са́вла на дѣло, на кото́рое-мъ повола́лъ ихъ. А они́ съ по́стомъ и молитвою, в'кладавши ру́кы на ни́хъ (то́ есть посвяти́вши), отпусти́ли ихъ» [1]. Пыта́емо: яко бысмо той, в' кото́рой такіе пророкы, такіе учи́тели, съ кото́рыми Духъ Святы́й бесѣдуетъ, церкви—церковью правди́вою признава́ти не мѣли? Я́ко бысмо ту́ю вла́дзу, ту́ю звѣрхность, ту́ю мо́цъ, отъ Духа Святого нада́ную, тоѣ рукъ в'кладанье, тоѣ посвящен'е на апостольство, на учи́тельство, на па́стырство, кото́рое Самъ Духъ Святы́й поважа́ючи, без' посвяще́нья ‖(об. 26) учи́телей церкви Антіохійской, ты́хъ дво́хъ апостоловъ, хотя́ бы́лъ ихъ до́бре южъ предъ тымъ повола́лъ, але без' ихъ во́ли и вѣдомости и ру́къ вкладаня Собѣ на послугу не бралъ,—ле́гце и ни-за́-што ва́жити мѣли?

Пыта́емо: што́ розумѣете о о́ной церкви, до кото́рой «зезво́ливщися апостолове и ста́рцы, Пе́тръ, Іа́ковъ, посла́ли съ Па́вломъ и Варна́вою Іюду, прозыва́емого Варса́ву, и Си́лу, мужѣй навыборнѣйшихъ, пыта́ючи и ра́дячися учи́телей той церкви, з' стороны́ пога́новъ, кото́рые приступова́ли до вѣры Христовы, если годи́тся ихъ обрѣзовати» [2]? Ви́дите, же́ та́мъ и Пе́тръ апостолъ бы́лъ, а предся, ве́сполъ и з' и́ншими церкви Антіохійской, пыта́ти і учи́тися отъ ней не встыда́л'ся.

Пыта́емо: я́ко бысте и оной церкви Іерусали́мской церковью призна́ти, до кото́рой та́къже в' той спра́вѣ ра́дячися и пыта́ючися апостолове посыла́ли,—не ма́ете?

Ту́, отче влады́ка, присмотри́ся в' то́е зерца́ло зго́ды святыхъ апостолъ. Вѣдали, же́ есть повола́ни отъ Духа Свя-того; вѣдали, же́ да́ръ Святого Д обфи́те приняли́; вѣдали до себе́, ма́ютъ мо́цъ—неду́жныхъ уздоро прокаже́ныхъ очища́ти, слѣпы́мъ в'з дава́ти, хро́мымъ ходи́ти, бѣсы выг ти, вяза́ти, разрѣша́ти,—а предся садили́ся на свои́хъ ду́махъ, на сво мы́сляхъ. Не мо́вилъ та́мъ Пе́тръ: е́стемъ ста́ршимъ, ‖(27) я́ е́стемъ жа́темъ, я́ е́стемъ (яко тепе́ръ съ т на́ пляцъ вымыка́етеся) голово́ю». «зезво́лилися, мо́вить, всѣ одно не»—то́ ми святая зго́да!

Пыта́емо: если южъ такъ в' писа своемъ церковъ в' Ри́мѣ до мѣстца му́ровъ, до пала́цовъ, до по́мпы, вы́неслости, до мо́ци прина́зуючи умѣешъ',—штожъ рече́шъ на о́ные с велика́го учи́теля [3]: «церковъ пов не мѣстце толко, але обы́чай; не ст церко́вный, але за́коны церко́вный зась тро́ха ни́жей: «церкви не есть чо́го ро́вного. Але не мо́вь ми ст або́ ору́жіа. Стѣны за ча́сомъ стар ся, а церковъ ни́кгды не ста́рѣ стѣны не́пріатели розва́ливаютъ, а кви ани́ бѣсове не премо́гутъ».

Пыта́емо: што́ рече́шъ на о́ные вà Аѳана́сіа Вели́каго [4]? Кото́рого Антіохъ княжа межи мно́гими р и́ншими пыта́лъ: ижъ, повѣда́етъ, го вѣръ и мно́го се́кть есть на по чо́мъ бы́ позна́ти хто́ могъ, в вѣра або церковъ ест' найправди́в отповѣдилъ на́ то презъ при́кладъ «Я́ко кро́ль нѣкоторый, отхо́дячи пан'ства свое́го, ска́рбы и клей свой ца́рскіе, не та́къ зго́ла, ан кому́ притра́фитъ, але го́днымъ и че почте́нным и вѣрнымъ слуга́мъ сво такі́мъ, кото́рые мо́гутъ цѣло дохо повѣря́етъ, ‖(об. 27) та́къ и Кроль

[1] Дѣян. XIII, 1—3 [2] Дѣян. XV, 22—24 [3] на полѣ: «Златоустъ на Евтро́пія» [4] полѣ: «Аѳана́сій Вели́кій въ Катехи́смѣ. Пыта́нье»

...вышшій в' церкви Восто́чной ска́рбы ...ой, чти̂ го́дные, зоста́вилъ, то́ есть: ...олеомъ, где́ ся тѣломъ породи́лъ; На...ре́тъ, где́ ся вы́ховалъ; Иорда́нъ, где́ ...я крестилъ; Ѳаоръ, где́ ся преобразилъ ...сла́ву Божества Свое́го оказалъ; Си...нъ або Іерусали́мъ, гдѐ спасеніе свѣту ...пра́вилъ; Елео́нъ, отко́ля на́ небо зсту...пилъ. Тый всѣ̀ честные и святые мѣст...а [1] не прожне, ани да́рмо соборной ...церкви звѣрилъ, але яко побожнѣйшой ...и уцти́вшой зо всѣхъ ме́жи христіа́ны ...мено́ваныхъ вѣрахъ (sic), для чо́го и ...невѣжу простака̀ и чита́ти невмѣючого ...латве есть упевнити и до увѣре́нья ...привести̂, жѐ тая вѣра и церковъ надъ ...всѣ вѣры пра́в'ди́вша и справедли́вша». То̀ поты слова̀ Аѳана́сіа Вели́кого.

Пыта́емо: чого̀ въ той церкви Восто́чной, жѐ еѐ церковью призна́ти не хо́чете, не достава́етъ? Аза не маетъ правди́вой еѵангелій Христовы? Аза̀ не маетъ отроже́нья зъ воды̀ и Духа и́стинваго крещéніа, а не поличкова́нья и грязю пома́зованья? Аза̀ не маетъ доскона́лыхъ свя́тостій, пречистого тѣла и честной кро́ви Христовы, кото́рой хто̀ не піе́тъ, не ма́етъ живота̀? Аза̀ не въ цѣлости заховыва́етъ апостолскіа и отеческіа преда́ніа и до́гма? Аза̀ не ма́етъ та́я церковъ то́е тѣло одной правди́вой головы̀ Са́мого Ісуса Христа, а двохъ голо́въ (бо бы то чудъ былъ и не ма́лый! смо́комъ то̀ есть приз'войта двѣ̀ (28) го́ловѣ мѣти!) не признава́етъ?

Пыта́емо: кото́рая церковъ слушнѣй съ по́ступковъ своихъ—если та́я, кото́рая ка́мнѣй съ кре́су свое́го не вы́ступила, не уняла̀, ани придала̀ (ве́дле о́ныхъ сло́въ: «е́сли хто̀ прило́житъ, прило́житъ Богъ ему я́звъ або пля́кгъ напи́саныхъ въ кни́зѣ той; а если хто̀ оты́йметъ, оты́йметъ Богъ ча́сть его отъ кни́ги живота̀ и отъ мѣста святого» [2]), чи́ли тая [3], кото́рая, што̀-синодъ, што̀-рокъ, што̀-де́нь—то̀ нови́нкамись ба́вячи, южъ та́къ дале́ко забрнула, жѐ и до судного дня вы́брнути подо́бно не мо́жетъ,—тѣшитися ма́етъ?

Пыта́емо: до кото́рой церкви нале́жатъ о́ные Ларио́на, а по ва́шему—Гилари́уша, слова̀? «Што̀-ро́къ, повѣда́етъ, то́ ся вѣра одменя́етъ; оди́нъ сыно́довый де́кретъ тое отмѣтуетъ, другій то́е роска́зуетъ, тре́тій ты́е пе́ршіе постановле́нья упо́ромъ называетъ; за чимъ до того̀ южъ пришло̀, жѐ ани при насъ, ани при жа́дныхъ, што̀ передъ на́ми были̂, ничо́го святого, ничо́го ненарушо́ного не зоста́ло. Што̀-день, што̀-мѣсяцъ, вѣры поправу́емо; одны̀ декре́та касу́емо, другыхъ боро́нимо, боро́неные анаѳе́мѣ предаемо̀, албо̀ въ на́шихъ чужіе, албо въ чужихъ на́ши науки потопля́емъ. А та́къ ся ве́сполъ куса́ючи, ю́жесмы всю̀ пра́вду [4] спосродъ себѐ вы́нищили». То̀ слова̀ вели́кого Ларио́на.

Пыта́емо: на кого̀, съ плаче́мъ пи́шучи, нарека́лъ [5] ‖(об. 28) о́ный ва́шъ сла́вный пи́саръ в' ты́е слова̀: «и хтожъ охоло́дитъ ути́сненый свѣт', хто̀ до пе́ршого ста́ну приведе́тъ ути́сненое мѣсто? Хто̀ превро́тный обы́чай напра́витъ, хто̀ роспорошо́ные о́вцы згрома́дитъ, хто̀ па́стыри блудя́чіе скара́етъ, хто̀ наведетъ, хто̀ натягнетъ до клю́бы своей? И не бу́дет' же конца̀ своволенству и зло́стямъ».

Пыта́емо: на кого́ ся ускаржа́лъ о́ный святе́цъ [6], кото́рый ви́дячи, ижъ ся ши́ритъ зара́за в' косте́лѣ Божом', а и́мъ да́лей, тымъ го́рѣй, звы́клъ бы́лъ мо́вити в'здыха́ючи: «о, до́брый Ісусе! и коли́жъ то бу́детъ, або если бу́детъ, жѐ и вѣра

[1] на полѣ почеркомъ XVI—XVII в.: «зри» [2] Апокалипс. XXII, 18—19 [3] на полѣ почеркомъ XVI—XVII в.: «зри» [4] на полѣ почеркомъ XVI—XVII в.: «зри: о правдѣ» [5] на полѣ: «Петрарха въ кни́гахъ листовъ» [6] на полѣ почеркомъ XVII в.: «зри»

здоро́вая и обы́чай до́брый бу́дутъ приве́рнены косте́лови?»

Пыта́емо: кото́рая церковъ то́ргнулася, вла́сне яко упо́рное а шале́ное дитя̀, на ма́тку, або на ро́дичовъ своихъ, на о́ныхъ въспріе́мниковъ и намѣ́стниковъ апостольскыхъ святыхъ отецъ? Хто̀ из'ображе́нье вѣры ша́рпнулъ?

Не заходячи̇̀ у велико до свѣдо́цтвъ да́вныхъ, кото́рыхъ есть я́ко во́лосовъ на головѣ̀, — пойзри̇̀, отче влады́ка, у кни́жки ва́шого По́лского одного̀ богоно́сца «О отступе́нью Гре́ковъ», в' ро́ку 1590 вы́даные, на ка́ртѣ 232. Та́мъ оба́чишъ ты́е слова̀ [1]: «косте́лъ Ри́мскій в' то́мъ на́мнѣй не поблуди́лъ, жѐ до вызна́н'я вѣры придалъ «и отъ Сына».

Хто̀ съ фундаме́нту нару́шилъ, и до само́го упадку ‖(29—ii) приво́дитъ найпе́рвшій о́ный, Духомъ Святымъ отъ тре́хъ со́тъ и осмьнадцати боголюбе́зныхъ душъ зго́дне збудо́ваный и вы́ставленый, филяръ Нике́йскій? Хто̀ на всю̀ оную се́дмъ мудрости Божее [2] а тве́ржи до́му церко́вного филя́ри штурмует', бье́тъ, стреля́ет', а пра́ве — з' кгру́нту выворочаетъ? Аза̀ не ва́ши, но́во ду́мою Немро́товою вы́ставленые, Базилійскіе, Франкфо́рскіе, Могутынскіе, *К*абило́н'скіе, Толета́нскіе, Елиберты́н'скіе, Флоре́н'скіе, Фера́рскіе ве́жи, съ кото́рыхъ на старожитность, на сла́ву, на че́сть до́му Божого, на спра́вы, на за́коноположе́ні*а* фунда́торовъ о́ныхъ, кото́рые, небесную мудрость поче́рпши, мо́цный фундаме́нтъ заложи́вши, чистую а ненарушо́ную панну облюбе́ницу Христову церковъ въ опе́ку і сторо́жу і оборо́ну по собѣ̀ пото́мкомъ своимъ зоста́вили и поручи́ли,—змѣря́ете и дотира́ете и штурму́ете, и помочниковъ до того̀ собѣ̀ зо всѣхъ сторо́нъ набыва́ете?

О нѣякомсь Висаріо́нѣ на конц
са́н'я свое́го, отче Ипа́тій, пра́вш
за оди́нъ и не ма́лый дово́дъ и свѣд
та́къ Флоре́н'ской унѣ̀й, яко и у
Кгре́цкого, кладе́шъ, повѣда́ючи и у
скуючи на Гре́ковъ, жѐ на́мъ того̀ б
ку вѣдомости не зоста́вили. Зобра́лес
отче Ипа́тій, ажъ ди́въ, на та́къ
ту́жный дово́дъ, яко пау́къ на с
Бы́сь бы́лъ да́вно съ ты́мъ ‖(об. 2
Висаріо́номъ на по́писъ вы́ехалъ, п
кона́лъ бысь имъ нема́ль та́къ мн
яко и тепе́ръ! Але тежъ нашо́лъ бы
и такій, кото́рый бы на Висаріо
дово́дъ рекъ: «о́ный, што̀ ко́ньми ш
ку́е, дѣтми̇̀ свѣтчитъ!» У насъ в'пра
того̀ святца̀ в' пе́вномъ старожи́тно
календа́рю *Бѣ*саріо́на не слыха́ти. У
шомъ но́возмы́шленом', а и́ле з' о́н
Я́номъ О́смымъ в' ли́чбѣ, бо того̀
денъ — не вѣмъ. Однакже што́сь о
якомсь змѣннику Висаріо́нѣ, митро
ли́тѣ Нике́йскомъ, кото́рый, для кар
на́л'ства, для ма́рности свѣта того̀,
пыхи̇̀, поко́рою Христовою и ма́лою к
кою вѣрныхъ згордѣвши, отступи́л
в' пи́смѣ тро́ха найду́ется. Тотъ
Висаріо́нъ, яко са́мъ бы́лъ пе́вный, т
и свѣдо́цтво его го́дно вѣры! Вла
яко кгды́ бы хто̀ хотѣлъ перекон
свѣде́цтвомъ Либе́ріевымъ, па́пы Р
ского, кото́рый бы́лъ Аріа́номъ, о Х
стѣ, ижъ не есть Отцу единосу́ще
ани предвѣчен'! Або кгды́ бы хто̀ до
ди́лъ свѣде́цтвомъ Оно́ріевымъ—Ев
міа́нской, а Анаста́сіевымъ—Фотин
ской, а Маркели́номъ—балво*ф*алско
Яномъ Дванадцатымъ—саддуке́йско
Григо́рьемъ Се́мымъ — чарнокни
(па́пежовъ Ри́мскихъ) пра́вды! Або е
то така́я, яко о Гена́дію Схоли́рі
патріа́рше Цари́городскомъ, о у

[1] на полѣ киноварью почеркомъ XVI—XVII в.: «зри» [2] на полѣ кино
комъ XVI—XVII в.: «Псал. 11»

ѐцкомъ, зъ во́ску улѣпленая, але до
ѣрéн'я во́лная еvангелі*а*! Бы былъ
30) тотъ доводъ Висаріо́новъ подпе́ртъ
ѐ Швитригáйловымъ стату́томъ а
смáшовыми паралипоме́ны, штò орлà
ъ Вавило́нъ къ Іеремій сла́но, такъ бы
ылъ мо́цный, жѐ бы̀ на́нь и уме́рлый отпо́-
у не да́лъ, и нѣмы́й бы̀ сло́вка не ре́къ!
Не безъ причи́ны в[аша] м[илость]
огò своéго Висаріо́на, яко ба́чу, на
о́брой па́мяти ма́сте, жѐ его при́кла-
омъ, я́ко о́нъ для кардина́л'ства, та́къ
в[аша] м[илость] для мѣстца в' ра́дѣ,
ля титу́ловъ, для маетности, для мона-
ты́рей Пече́рскихъ, Жиди́чинскыхъ,
Павришо́вскыхъ, подъ то́тъ пла́щикъ
го́ды ти́снучися, лѣзете! Але если о́нъ
оступилъ былъ, чогò пра́гнулъ, ва́мъ ся
ко́сь не шанцу́етъ! И бою́ся, же бы̀ Ада́-
ова не потка́ла (sic) [1], жѐ хотѣлъ бы́ти
о́гъ, за чи́мъ и то́е, штò мѣлъ, погуби́лъ!
Абò я́ко о Сау́лѣ пі́сано [2]: «Сау́лъ,
царскихъ пала́цахъ бу́дучи, и се́сь
ивóтъ погуби́лъ, и о́ного не досту-
и́лъ». Штò и ва́съ подо́бно не мине́тъ:
о южъ начи́нено зъ ва́съ мно́го смѣ-
овъ, в' чо́мъ ся не мо́жете оба́чити,
бода́й—бы̀ не былà то́лко послѣдняя
о́рша пе́рвыхъ: бо еслѝ зъ ва́съ та́къ
ъ поча́тку насмѣвиска чи́нятъ,—штò
озумѣете—коне́цъ якій бу́детъ? Южъ
ди́нъ зъ васъ в' ра́дѣ, за пѣчью зъ ро-
и́ты усѣвши, я́ко голо́дный о́ный и́стый
о ку́хни на́ люди съ ты́лу загледа́лъ!
А затымъ, южъ керуючися съ тымъ
у концу́ писа́ньемъ [3], ‖(об. 30) на
ные, кил'ка кро́ть припоми́наные, сло́-
а—яко бы княжа его милость зго́ды
ловати и утѣка́ти мѣлъ—повѣда́ю:
Хтожъ бы мѣлъ бы́ти та́къ нераз-
днымъ, абы о́ного, отъ Христа уче-
икомъ и през' ихъ на́мъ зоста́вленого,
клейно́ту, о́ного поко́ю бѣгати мѣлъ?!
Хто́ бы о́ной, отъ діа́вола межи Восто́-
комъ і За́ходомъ [4] поста́вленой для не́-
нависти, стѣны̀ розвале́нья не радъ ви́-
делъ?! Хто́ бы вѣчной е́дности и, мо́ц-
нымъ поко́ю перемиремъ звя́заной, ми-
лости не зы́чилъ?! Хто́ бы, по та́къ
вели́кой мглѣ̀ хма́рныхъ и те́мныхъ
о́болоковъ, не́навистей и гнѣвовъ, з'
я́сныхъ пожада́ной е́дности про́меней
засвѣче́нья весели́тися не мѣлъ?! Хто́
бы о́ного ми́ра, о́ного во́н'ного небес-
ного, отъ на́йвышшого Архіере́*а* Исуса
плыву́чого, олѣйку уча́стникомъ бы́ти
не хотѣлъ?! Хто́ бы кра́сного спо́льно-
го въ бра́терствѣ ме́шканья не ми́ло-
валъ?! Хто́ бы о́ную оздо́бу, о́ную окра́-
су, о́ную завѣ́су, о́ную ша́ту церко́в-
ную, на́ двое росторгненую, розша́рпа-
ную ви́дячи, не ужа́лилъ?! Хто́ бы съ
правди́выхъ сыно́въ, ви́дячи ма́тку свою̀,
церковъ—мо́влю, въ та́къ вели́комъ
сму́тку и пла́чу для незго́ды дѣтей, не
прослезилъ?! Хто́ бы та́къ вели́кого
множства, абы однымѝ усты̀ і однымъ
сердцемъ сла́вили и выхваля́ли пре-
честное і вели́кое Бога на́шего имя̀,
не ра́дъ ви́делъ?! Хтожъ тогò не ви́-
дитъ, хтò не розу‖(31)мѣетъ, ижъ якое
насѣнье въ се́рд'цахъ вѣрныхъ Роз'сѣ-
вачъ Христосъ всѣялъ, тогò и о́воцу
потребу́етъ?!

«За́повѣдь но́ву даю̀ вамъ: да лю́би-
те другъ друга» [5]. Любо́въ, зго́ду
всѣялъ, любо́въ и пожа́ти хо́четъ. Лю-
бо́въ бовѣмъ покрыва́етъ множство
грѣхо́въ [6], любо́въ пророки ража́етъ,
любо́въ му́чениковъ умоцняетъ; любо́въ
естъ исто́чникъ або жродло огня̀: имъ
да́лей вытѣка́ючого, тымъ бол'шей пра-
гне́нье до Бога чи́нячого; любо́въ поси-
ля́етъ сердце и душу человѣку, любо́въ

[1] на полѣ почеркомъ XVI—XVII в.: «отъ Адама прикладъ» [2] на полѣ: «Златоустъ»
на полѣ киноварью почеркомъ XVI—XVII в.: «зри» [4] на полѣ почеркомъ XVI—
XVII в.: «зри» [5] Іоан. XIII, 34 [6] 1 Петр. IV, 8

увеселя́етъ смутныхъ, любо́въ тѣ́шитъ скорбныхъ, любо́въ подно́ситъ упа́длыхъ, любо́въ мужными чи́нитъ страшли́выхъ, любо́въ загрѣва́етъ озя́блыхъ, любо́въ побужа́етъ лени́выхъ, любо́въ умудряетъ неумѣ́тныхъ.

Такой княжа его милость пра́гне любви́, такой не бѣгаетъ зго́ды, тако́го единомы́сліа жада́етъ, тако́го з'едночє́нья зы́читъ, кото́рое в'збужаетъ побожность, кото́рое освѣча́етъ вѣру, кото́рое запаля́етъ милость, кото́рое потвержа́етъ надѣю, кото́рое направу́етъ си́лы, кото́рое успокоива́етъ сумнѣнье. На такой мо́цной скалѣ вѣчного спасе́нія постанови́ти бы хотѣлъ но́гу свою. На тако́мъ замку поко́я зам'кну́ти бы пра́гнулъ сумнѣнье своѐ. На тако́е пра́вды отъ Восто́ку до За́ходу свѣтлость свою́ роспущо́ное солнце ра́до бы смотрѣло о́ко княжа́ти его милости. (об. 31) На такы́х' бы обфи́тыхъ и роско́шныхъ па́ствискахъ паслóся сердце его. Въ такомъ единомы́сліа дому́ опочива́ла бы мы́сль его. Такимъ воз'вѣ́ньемъ ти́хого зе́ѳиру охолажа́ли бы ся вѣ́рній, весели́ли бы ся патріарси, ра́довали пра́отцы, процвита́ли пра́ведницы, проси́ли мученицы. Небо и земля́, го́ры и хо́лъми и вся́ко дыха́ніе восхвали́ло Господа. До такой зго́ды отъ мно́гыхъ лѣтъ жада́етъ душа княжа́ти его милости. До такой зго́ды бы́лъ и есть о́нъ скло́нный, бы́лъ хутли́вымъ, былъ пово́домъ, бы́лъ (вѣдаемъ) и почáткомъ. О таку́ю зго́ду промышля́лъ, ра́дилъ, ста́ралъ, проси́лъ. О таку́ю зго́ду Господа Бога Вседержи́теля про́ситъ, припада́етъ, съ слеза́ми мо́лится:

Ѓко Гї и Твóрче всѧ́ческыхъ! ѿ всѣхъ дꙋбра́въ зе́мскыхъ и ѿ всѣхъ древе́съ и҃збра́лъ е҆си Собѣ книгра́ді сѡди́нъ: ѿ всѣхъ зе́мль всего́ свѣ́та вы́кралъ е҆си Собѣ па́долъ сѡди́: ѿ всѣхъ цѣ́тъ по́лныхъ вы́кралъ е҆си Собѣ цѣ́тъ сѡди́нъ: ѿ всѣхъ бе́здънъ мо́рскыхъ напо́лнилъ е҆си Собѣ и҃сто́чникъ сѡди́нъ: ѿ всѣхъ гра́дꙋ и҃ мѣстъ сѡстави́лъ е҆си Собѣ Сто́инъ: ѿ всѣхъ сотворе́нїй летꙗ́щихъ оꙋлюби́лъ е҆си Собѣ гꙋ́бящꙋ сѡдноꙋ: ѿ всѣхъ сотворе́нїй ползꙋ́щихъ проби́дѣлъ е҆си Собѣ а҆гнцꙋ́ сѡдноꙋ: ѿ всѣхъ розмно́женыі людїй и҃зы́скалъ е҆си Собѣ лю́ди е҆ди́ны: ѿ всѣ́хъ и҃ зако́нъ (32) да́лъ е҆си зако́нѣдь е҆ди́ноꙋ, е҆же люби́ти дрꙋго́въ дрꙋга.

И҃ нн҃ѣ, Ѓко Гї, Иже сѡбитаю́щихъ въ нб҃сѣхъ, Кото́рого ѡ҃чи вꙁдыга́ꙋтъ превы́шше а҆ѣ́ра, Кото́рого пр҃то́лъ е҆сть безцѣ́нен и҃ сла́ва неиспы́тана, Кото́рому пр҃есто́лъ вы́и а҆гг҃лстїи сн҃ трепетомъ, Кото́рого сло́во и҃стинно, и҃ мокре́е си́лно, и҃ роскажа́нье мо́цно, и҃ ра҃смотре́нїе стра́шно: подай мі́ръ цр҃кви Твоей, сквери́ скорꙋше́ное, пр҃ійми ѡ҃скове́ное, вꙁыщи заблоꙋ́ждшее, подай е҆диномы́сліе, всели́ любо́въ, ми́лость, зго́ду, оꙋ҃тверди́ правосла́вїемъ цр҃ковь Свою́, наверни́ ѡ҃стоꙋпни́кꙋ въ сѡгра́ду, сквери́ зв҃ѣ́рꙋ въ ковчє́гѣ Свое́й, приведи́ ѡ҃вца́шихъ въ цр҃ковь, всели́ е҆диномꙋ́дріе, а҆бы́смо сѡдною мы́сліе, ѡ҃ными́ оꙋ́сты, сѡдны́ ср҃цемъ высла́вили пр҃то́е и҃мѧ Твое́, и҃ о҃ Тебѣ, Пр҃ишемъ, веселя́чисѧ, слꙋ́жили Тебѣ е҆ди́номꙋ, Иже въ Тр҃ци сла́вимомꙋ Бг҃ꙋ, въ безконе́чныа вѣ́кы. Ами́нь [1].

---

[1] послѣ сего—небольшая заставка. Оборотъ 32-го полулиста чистъ. Далѣе слѣдуетъ—«Исторіа о листрикійскомъ синодѣ», обѣщанная на листѣ 20-мъ (см. выше стран. 412-3)

ИСТОРІЯ

О РАЗВОЙНИЧЬЕМЪ ФЛОРЕНТІЙСКОМЪ СОВОРѢ

ИЗДАННАЯ

КЛИРИКОМЪ ОСТРОЖСКИМЪ

ВЪ 1598 году.

(33—а) [1] **ИСТО́РІА**

ЛИСТРИКІЙСКОМЪ, ТО́ ЕСТЬ, О РАЗБО́ЙНИ-СКОМЪ, ФЕРА́РСКОМЪ А́БО ФЛОРЕ́Н'СКОМЪ ИНО́ДѢ, В'КО́РОТЦѢ ПРАВДИ́ВЕ СПИ́САНАЯ.

Кгды̀ высо́кого неба незычли́вые ро́ты на па́долъ зе́мный ко́ла своѝ керова́ли; кгды̀ нефорту́нные звѣзды христіа́нское поколѣнье роз'сы́паными имѝ про́меньми уда́рили; кгды̀ те́мные хма́ры, съ Чо́рного выника́ючи ря, заразли́выми мгла́ми зе́млю окры́ли; ды̀ псевдопрофе́та Магме́та хвалци рацёни, на́ свѣтъ ся появи́вши, мо́цъ ю роз'шира́ли; кгды̀, в'слѣдъ за ни-ядовѣтые Ту́рци наступивши, стра́шмъ шу́момъ свѣтъ заглуша́ли; кгды̀ о́къ яду напо́лненымъ у́мысломъ не ко Восточные грани́ци и Гре́ческіе е́нтра пожира́лъ, але и За́ходнымъ ествамъ ду́жо дотира́лъ; кгды̀ *у*вёсь свѣтъ пла́щемъ смутку, ско́рби и в'здыха́нi*a* приодѣва́тися поча́лъ; кгды̀ цвѣтъ красы̀ и утѣхи христіа́н'ской жаркимъ огне́мъ усыха́лъ,—тогды̀ Евге́ній, па́па Римскій, послалъ до це́сара Костантино́полского послы̀ свой, (об. 33) про́сячи, ра́дячи и упомина́ючи, абы̀ о поко́ю, згоді̀ и оборо́нѣ промышля́лъ, а на́йболше—абы̀ церко́вная згода през' събо́ръ и зна́чный з'е́здъ, без' кото́рой жа́дная оборо́на и зобопо́лная милость бы́ти не мо́жетъ, уч́инена и замкне́на была̀.

Це́саръ Палеоло́гъ Костантинопо́лскій писа́л' до всѣхъ трехъ патрія́рховъ, а на́йболшей з' четве́рытымъ—Цари́городскимъ, подъ бо́комъ его бу́дучимъ, ча́стую намо́ву о з'е́здѣ и синодѣ а е́дности церко́вной мѣва́лъ. Поры́шилъ те́жъ княжа́тъ Се́рб'скихъ, Бо́лгарскихъ, княжатъ Сѣверскихъ, Ру́скихъ—през' послы̀ и ли́сты; а па́па—кро́левъ За́ходныхъ. И та́къ, за всѣхъ во́лею, зло́женъ и назна́ченъ бы́лъ събо́ръ в' сто-

[1] въ началѣ страницы заставка

ронахъ Влóскихъ. О чóмъ мнóго намóвы и рáды—у якúх' бы крáехъ събóръ назначúти—былò нáслушнѣй.

Абóвѣмъ не здалáся всѣмъ рéчъ бúти справедлúвая—в' Зáходныхъ сторонáхъ (гдѣ не бывáла и передъ тúмъ звúклость, тóлко тáмъ, гдѣ, вéдле Соломóна [1], óная мудрость Божiа, Христосъ, збудовáла Собѣ домъ, церковъ Востóчную [2], и умоцнúла столповъ седмъ, вселенскихъ велúкихъ синóдовъ, у гранúцахъ Востóчныхъ: в' Никéи, в' Костантинóполю, въ Ефéсѣ и проч[а]я) тáм' же и томỳ събóру бúти,—однáкъ, для небез'пéчности отъ драпѣжныхъ Тỳрковъ, не тóлко в' мѣстахъ подлѣйшихъ, але и в' самóй столúци ‖(34) Костантинóполской трỳдно былò такъ велúкiй з'éздъ отправовáти. За велúкою тéды невóлею, позвóлилъ цéсаръ, пáпа і úншiе събóру бúти у Влóшехъ. Але ижъ не вéдле вóли Божее: бо не отъ Зáходу вúплынулъ зáконъ и фундамéнтъ а твéржа всей вѣры. Прóто тéжъ не тóлко на нéмъ не справили ничóго, але Ромỳлюсовымъ прúкладомъ крóвью его облúли, яко бỳдетъ нiжей.

А тáкъ, рóку отъ Нарожéнья вéдле тѣла Христа Спасúтеля нáшего тúсяча чтырúста тридцать óсмого, за пановáнья цéсара Константинóполского Іоанна Колуянóвича Палеолóгка, а за цéсара Зáходныхъ пáнствъ Óлбрыхта зъ дóму княжатъ Ракỳскихъ, а за короля Пóлского Владислáва Якгéйловича, а князя велúкого Литóвского Жикгимонта [3],—стался, для успокоéнья рóстырковъ и незгóды в' церкви Христовой и правдúвого оказáнья престỳпниковъ предáній апостольскихъ и дóгматъ Богоносныхъ отецъ, синóдъ духóвный у Ферáрiй. Котóрого то събóру ста ны былú: сáмъ цéсаръ Іоанъ Па а отъ стáновъ духóвныхъ Евге па Рúмскiй, Иóсифъ, патрiáрха стантинóполскiй. А ижъ úншiе тр трiáрхове, яко: Александрiйскiй, охiйскiй, Іерусалúмскiй, зневóлени з' столúцами своúми былú отъ Са новъ, и не могучú для фрасỳнку утúсковъ и бѣдъ сáми ‖(об. 34) ос своúми на тóтъ съборъ éхати, пор и алецúли мѣстца свой пéвнымъ осо тó ест': патрiáрха Александрiйс блажéнному Márку, митрополúту скому; патрiáрха Антiохiйскiй—т Márку; патрiáрха Іерусалúмскiй— рióну, митрополúту Никéйскому, рый потóмъ стáл'ся змѣнникомъ. Од же бóлшая móцъ отъ тúхъ трех трiарховъ порỳчена былà Márкови скому. І úншiе мнóгiе, яко: Кúз Трапезóнскiй, Моновасiйскiй, Ир скiй митрополúтове и епископи и събóръ з'éхалися былú.

А о митрополúтѣ Кúевскомъ І ру—якúмъ спóсобомъ на ст усѣлъ—хотя́ ся трóха отъ предся рéчи отстỳпит', приточúти потрé

Рóку тúсяча чтырúста тридца стого, по зéштью съ того свѣта полúта Кúевского Фóтiа, вúбран такъ отъ епископовъ и всего ц церкóвного, яко тéжъ отъ княжат нóчныхъ, обывáтелевъ зéмль Рỳс князства Литовского на столúцу полiй Кúевской человѣкъ дóбры бóжный, тúхiй, скрóмный и у епископъ Резáнскiй, úменемъ І вúправленъ бúлъ зъ лúсты причú и свѣдител'ствованными до пат Костантинóполского Ióсифа и до

[1] Притч. IX, 1: «Премудрость созда себѣ домъ и утверди столповъ седмь» [2] киновáрью почеркомъ XVI—XVII в.: «Псал. 11» [3] на полѣ: «Жикгимонт въ Трóкахъ зáбито»

Грецкого Палеолóга, по сáкру або по благословéніе.

(35) Котóрый то Іóна, нúмъ ся зъ ѥму съ крáевъ свойхъ вúбралъ и, про далéкость дорóги, нúмъ до Константинóпола прiéхалъ,—въ тóмъ тéды чáсѣ нѣкiйсь человѣкъ, úменемъ Исúдоръ, Слóвѣнъ, отъ краевъ Зáходныхъ, отъ Рúму до Константинóполя съ причúнникъ отъ пáпы Рúмского лúстомъ прiéхалъ: съ постáвы звѣрховней—покóрный, склóнный, облéстный, а внýтръ—превóртный, хúтрый, неуставúчный,—и лáгодными слóвками и покорными прóсбами Іóсифа патрiáрху, съ причúною цéсарскою, абы его на столúцу митрополiи Кúевской посветúлъ, ублагáлъ. Рáзслалъ тéжъ лúстъ отъ пáпы Рúмского за собóю свѣдóцный и причúнный, в' тíю слова пúсаный:

«Евгéнiй, слуга слýгъ Божúхъ, бúскупъ Рúмскiй. Высóкой столúци Нóваго Рúма честному Іóсифу, патрiáрсѣ, брáту памъ о Христѣ нáмилшому, покóя и потѣхи. За побóжнымъ и чтúгóднымъ и досвѣтчóнымъ мýжемъ и бúскупомъ, нáшимъ Исúдоромъ, покорност' нáша жадáетъ, абúсте его, не омéшкиваючи на архiепúскопьство Рýской столúци посвятúвши, и зъ мóцью зупóлною послáли. О чúмъ есмо и до нáмилшого сына нáшего Яна цéсара яснеурожóного лúстъ нáшъ за тúмъ святоблúвымъ мужемъ Исúдоромъ, котóрый естъ отъ столúци нáшое въ всѣхъ гóдностяхъ досвѣтчонъ, писали. Господу Iсусу вáсъ поручáмы. Дáнъ в' Рúмѣ. Рóку 1437».

(об. 35) Іóсифъ патрiáрха, скрúтости и сердца лю́д'ского не вѣдаючи (бо тó одно испытующому сердца и утрóбы Самóму Богу вѣдомо, а отъ человѣкъ утáено), за причúною пáпы Римского и цéсарскою, а нáболшей—абы церковъ Христова и тáкъ велúкiй нáродъ Рýскiй без' пáстыра и стройтели стáршого презъ часъ дóлгiй не пустовáла, а хвалà Божiа не уставáла,—посвятúлъ тогò Исúдора на митрополiю Кúевскую. И посвятúвши зъ лúстами своúми на столúцу его отпустúлъ.

Затúмъ, скóро Исúдоръ до Рýси отъѣхалъ,—по мáломъ чáсѣ, óный поменéный Іóна епúскопъ, зъ лúстами причúнными и свѣдéчными отъ духовéнства, отъ княжатъ и пáновъ зéмль Рускихъ, до Константинóполя, прóсячи патрiáрхи, абы его на митрополiю Кúевскую посвятúлъ, прiéхалъ. Обáчивши то патрiáрха, задивúвшися не по мáлу, велмú бúлъ жáлостен', ижъ ся дáлъ увестú Исúдоровымъ слóвамъ. И събрáвши увéсь прúчетъ свой церкóвный, рáдился: яко бы в' тóмъ поступúти мѣлъ. И нарáдившися рáдою духóвною, призвавши до себѣ Іóну епúскопа, мóвилъ ему тúе словà:

«Сúну нáмилшiй, Іóна! Благословéн'ство у менѣ на тýю митрополiю хúтростiю и лéстiю Исáвовою залáплено. Але тáмъ былò презрéнье Божiе, а тутъ мнимамъ лукáвство врáжiе. Бо, мáло проминýвшихъ днéвъ, посвятúлемъ на тýю митрополiю нѣкоторого (36) Исúдора, и отпустúлъ его на престóлъ. Однакъже, кгды уподобáется Богу поволáти óного Исúдора отъ жúтiа сегò, абò еслú ся ему́ якúй трафýнокъ стáнетъ, тéды ты, отъ всѣхъ згóдне вúбраный, святúтелю Іóна, мáешъ отъ покóрности нáшее влáсть, и даéмъ ти благословéніе—воспрiáти престóлъ Рýскiа митрополiи».

И тáкъ, съ призывáніемъ Святого Духа посвятúвши, отпустúлъ его.

А óный пéршiй Исúдоръ, кгды на столúцу Рýской митрополiи прiéхалъ, хотя́ зъ велúкимъ отъ всѣхъ подивенем', и не велмú щúрымъ сердцемъ, предся́ жъ отъ духóвныхъ и свѣцкихъ стáновъ съ чéстью гóдною принят' бúлъ. И тáкъ столúцу осѣлъ.

Бы́вши теды на столи́ци митропо́лей чты́ри мѣсяцы, умы́слилъ поéхати до краéвъ Влóскихъ на съборъ Флоренскій. Бо ю́жъ дóбре чáсъ и рóкъ пéвный, на котóрый тóтъ събóръ бы́лъ злóжонъ, вѣдалъ, даючѝ по собѣ̀ тóтъ знáкъ и ту́ю слáву, ижъ éдет' застановля́тися за правослáвіе Восточнои̂ церкви.

Обывáтели и княжáта зéмль Рускыхъ и епископи нѣкоторые, довѣ́давшися о предсявзя́тью его (одны̀—сáми до нéго з'éхавшися, другіе—презъ пи́сма), упоминáли и проси́ли, абы на тотъ собóръ не ездилъ. А еслѝ бы інáчей бы́ти не моглò, тогды̀ абы, на томъ собóрѣ бу́дучи, отъ предáній апостол'скихъ и канóновъ Богонóсныхъ отецъ ни въ чомъ не отступовалъ, и никóму ‖(об. 36) зводи́ти ся не давáлъ.

Онъ, упóру и прéдсявзятя своéго переломи́ти не хотячѝ, никóго въ томъ не услухалъ; однáкъже за правослáвіе и́стинныя вѣры, ни въ чóмъ грани́цъ полóженыхъ (але на сердцу лукáвство мѣлъ) не перескáкуючи, застановя́тися шлюбовáлъ. А въ тóмъ набрáвши з' собóю не мáло осóбъ духóвныхъ, поéхалъ на собóръ Ферарскій.

А въ дорóзѣ еще едучи, об'яви́лъ сердца своéго лукáв'ство. Трáфилося бо ему, тя́гнучи въ дорóзѣ, приеждчáти до одногò мѣста на грани́цахъ Немéц'кихъ, въ котóромъ не мáло былò христіáнъ послушенства Восточного Грéковъ. Ты́е, услы́шавши о прихóдѣ митрополи́та Ру́ского, зобрáвшися съ кресты̀ по обы́чаю, споткáли митрополи́та передъ мѣ́стомъ. Ви́дячи тò Нѣмцы послушéн'ства пáпезского, зобрáвшися съ процесіею и духовенствомъ своимъ, и зъ вели́кимъ вы́тесанымъ балвáномъ вмѣсто крестà Господня, вéдле своéго обы́чаю, вышли і споткáли тутъ же вслѣдъ за Грéками óного Иси́дора. Иси́доръ пéршій знáкъ лукáвства своéго оказáлъ: бо кгды̀ поткáли его впередъ христіáна съ крестомъ Господнимъ, а за ними въ-трóпы пáпежницы,—онъ, не поклонившися кресту Христову, занедбáвши и проминувши, притéкъ ко оному óбразу высóкому и вели́кому, и падши поклони́вся ему. Бáчачи тò, епископъ мѣста Суждáлского Грéческого послушенства, ‖(37—ї) [1] и́менемъ Аврáмій, велми́ ся диву́ючи и жáлостенъ бу́дучи, мóвилъ ти́хо до своихъ: «ви́димо вóлка в' постáтѣ пáстыря, óвчымъ одѣньемъ прикры́того». И жáловали, ижъ его спотыкáли. А пáпежници, велми́ ся съ тогò тѣшачи, провáдили съ процесіями до мѣста. И тáмъ отъ ихъ вдя́чне приня́тъ бы́лъ. І опочи́нувши у нихъ, потягнулъ в' дорóгу свою̀.

И дошóлъ мѣста Ферáрій на съборъ, гдѐ южъ былѝ зобрáлися вы́шей пи́саные осóбы, тó есть: цéсаръ Кгрéцкій Палеолóкгъ, пáпа Ри́мскій Евгéній, Іóсифъ патріáрха Константинóполскій, Мáрко Ефéскій, і и́ныхъ мнóгость вели́кая кардинáловъ и би́скуповъ Зáходныхъ, я́ко и Востóчныхъ. И ожидáли Иси́дора митрополи́та, за намóвою Евгéніа пáпы: ачъ засѣданя и намóвы чини́ли, але ничóго не завирáли цéст' мѣсяцей.

А тáкъ кгды́ ся былѝ ю́жъ всѣ̀ на тотъ събóръ згромáдили, вы́брали промéжи себѐ Зáход'ници филосóфа и ры́тора, тáкъ в' Лати́н'скомъ, я́ко и в' Грéческомъ язы́кахъ велмѝ учóного, и вели́кого красомóвцу, и́менемъ Яна Пар-

[1] внизу на полѣ этой страницы, а также и двухъ слѣдующихъ (38-й, 39-й) стар почеркомъ: «Сия книга Ѳеодора | Кгабрелевича дияка | церкви святого Васил ского»

Восто́чници з' своеѐ стороны̀
Ма́рка Ефе́ского, му́жа не то́л-
сло́вій, в' нау́кахъ филосо́ф-
лого, але и побо́жностью жи-
а́въ святобли́выхъ доскона́лого
о́ного, ктому̀ и ста́номъ митро-

) И та́къ ве́сполъ сходілися
у велі́кихъ церквахъ, духо́в-
ючи, ти́хо, в' зго́дѣ и мило-
уху Божомъ, в' духу поко́ю
о гада́ючи, пра́гнучи блу́ды и
ва и заквашеня отъ нема́лыхъ
церковъ, одны̀ про недба́л'-
іе про упо́ръ и пыху̀ в'не́-
чистити и вы́коренити, и до
и у однò тѣло христіа́н'ства
ривестѝ и замкну́ти.

засѣда́вши на намо́вѣ у Фе-
те ше́стьнадцать кро́ть, а у
(бо з' Фера́ри для повѣтря
де́вять кро́ть, чотыр'надцать
мно́гіе артикулы до спо́ру, а
Восто́чници За́ходникомъ за-
борова́ли. Межи кото́рыми ты́е
отъ Восточниковъ За́ходнымъ
былѝ зада́ваны:
[1]: о похоже́нью Духа Свя-
прикладаю́тъ «и отъ Сына».
[2]: о прѣснемъ хлѣбѣ, кото́рого
ъ сакраме́нтѣ ужива́ютъ.
[3]: о чи́стцу, за чимъ ся зна-
ецъ му́цѣ.
тый [4]: хтò причи́ну далъ до
церкви?
[5]: о субо́тнемъ по́стѣ.
й] [6]: о малже́н'ствѣ, ижъ ся
'и́мскіе малженствомъ бры́дятъ.

Надто осо́бныхъ артикуловъ, ме́нше важнѣйшихъ, задали̇̀ з' двадцать, кото́рыхъ ся тутъ не споминаетъ.

‖(38) О ты́е артику́лы, а на́йболше о са́мый то́тъ пе́ршій, на́болшіе спо́ры и дово́ды з' обѣ*ю*хъ сторо́нъ презъ *у*ве́сь събо́ръ быва́ли.

Восто́чници [7] презъ Ефе́ского Ма́рка подава́ли такіе на пе́ршій артику́лъ дово́ды:

На́продъ отъ пророковъ:

«Духъ [8] Господень на Мнѣ, кото́рого дѣля пома́залъ Менѐ» [9]. Ты́е Са́мъ Христосъ, кгды̀ о́но в' бо́жници або събо́рѣ Евре́йскомъ чита́лъ то́е мѣстце в' кни́гахъ, жѐ то о Не́мъ пи́сано, слова стверди́лъ. А и́жъ мо́витъ «Духъ Господень на Мнѣ̀», то́ есть: Духъ Отца на Мнѣ̀, Сынѣ Его. Про́то Отецъ естъ «и архѝ» * абò поча́токъ.

Подава́ли [10] съ того́жъ Іса́і*а*: «ото О́трокъ абò млоде́нецъ Мой, Кото́рого-мъ уподо́балъ, и положу̀ Духъ Мой на Не́м'» [11]. То Отецъ мо́витъ до Сына. Про́то Отецъ поклада́етъ на Сынѣ Духа, а затымъ Отецъ есть «и архѝ» *.

Подава́ли [12]: та́къ мо́витъ Господь: «Духъ Мой, Кото́рый естъ в' Тобѣ̀, и словà, кото́рые въ устахъ Твои́хъ» [13]. То ижъ Отецъ Сынови мо́витъ «Духъ Мой в' Тебѣ̀», про́то отъ Отца Сынъ прійму́етъ Духа, а заты́мъ оди́нъ естъ Отецъ «и архѝ» *.

Подава́ли [14]: «вы́лью, Іа́кове, Духъ Мой на пото́мство твоѐ» [15]. А и́жъ пото́мство Іа́ковле, ве́дле писмà, Са́м'

тѣ: «1» [2] на полѣ: «2» [3] на полѣ: «3» [4] на полѣ: «4» [5] на полѣ: «5» [6] на
[7] на полѣ стариннымъ почеркомъ: «зри» [8] на полѣ: «1» [9] на полѣ: «Іса. 61»
ἡ ἀρχή [10] на полѣ: «2» [11] на полѣ: «Іса. 42» [ст. 1] [12] на полѣ: «3» [13] на
. 59» [ст. 21] [14] на полѣ: «4» [15] на полѣ: «Іса. 48». Точнѣе будетъ ссылка на
IV, 3: «наложу Духъ Мой на сѣмя твое»

Христосъ, Котóрый съ поколѣн'я Іáковового тѣло принялъ, прóто Отецъ выливáетъ на Сына Духа, а затúмъ ‖(об. 38) Сáмъ естъ Отецъ «и архѝ» *.

Подавáли [1]: «Я̀ упрошý Отца, і úного Потѣшúтеля дáсть вамъ, да бýдетъ съ вáми нá вѣки, Духъ úстинный» [2]. Отецъ даетъ Потѣшúтеля, затымъ Отецъ ест' «и архѝ» *.

Подавáли [3]: «Утѣшúтель, Духъ Святúй, Котóрого пóшлетъ Отецъ въ имѧ Моѐ» [4]. Отецъ посылáетъ Потѣшúтеля, затúмъ Отецъ есть «и архѝ» *.

Подавáли [5]: «кгды̀ прíйдетъ Потѣшúтель, Котóрого Я̀ пошлю̀ вáмъ отъ Отца, Духъ úстинный, Котóрый отъ Отца исхóдитъ» [6]. Сынъ посылáетъ Духа, але съ тымъ доклáдомъ «отъ Отца», не Сáмъ отъ Себѐ; затúм' Отецъ есть «и аітíа» **, винà або повóдъ.

Подавáли [7]: «всѧ́ко даѧ́ніе добрò и всѧ́кій даръ досконáлый зъ высóкости есть, сходячѝ отъ Отца свѣтомъ» [8], тó есть Сыномъ або през' Сына. Дáръ óный розумѣется, вéдле Ареопагúта, Духъ Святúй, Котóрый отъ Отца през' Сына похóдитъ; затымъ Отецъ есть «и архѝ» *.

Подавáли [9] мóцный довóдъ Петрà святого: «Тогò Ісуса, Котóрый есть отъ Назарéта, помáзалъ Его Богъ Духомъ Святúмъ и мóцью» [10]. Отецъ помáзуетъ Духомъ Святúм' Сына; затúмъ Отецъ есть «и архѝ» *.

Подавáли [11] ѧ́сный а прáве зрúтельный довóдъ: «крестúвшися Ісусъ выходúлъ отъ воды̀, и óто, отворúлися Емý небесà, и вúдѣлъ Духъ Божій, сходѧ́чій яко гóлубъ и вступýючій нáнь» [12]. Духъ Божій схóдитъ пýетъ нà Сына; затúмъ Отецъ подáвцею Духа, и есть Самъ «и

Подавáли [13] апостола съ пс «помáзалъ Тебѐ, Боже, Богъ Т комъ рáдости надъ учáс[т]ни úхъ» [14]. Богъ Отецъ Бога Сы зуетъ олѣйкомъ рáдости, óнымъ телемъ Духомъ Святúм', а прó есть «и архѝ» *, почáтокъ и

Подавáли [15] мóцное вызнане дéцтво апостола Петрà: «Тог Котóрого въскресилъ Богъ, мы всѣ éстесмо свѣтками. И Божею вознесéся, а обѣтницу Духа принявши отъ Отца вы Сынъ выливáетъ обѣтницу Свя ха, але съ тымъ—«отъ Отца», отъ Себѐ—доклáдомъ; затым есть «и пикгѝ» ***, истóчн жрóдло Сыну и Святому Духу

Подавáли [16] апостола Пáвла нáю колѣнѣ мой ко Отцу Госпо го Ісусъ Христа, съ Котóрог отечество нá небеси и нá зе нýется; абы̀ вáмъ дáлъ по б слáвы Своея̀, сúлою умоцнúтися Его» [17]. Всѧ́кое отечество нá нá земли отъ Отца есть; пр призвойта есть родíти Сына а Духа, а затúмъ Отецъ есть Сыну и Духу.

Подавáли [18] тогóжъ апостол лáска и добротлúвость оказáла теля нáшего Бога, не отъ нáшихъ справедлúвыхъ, але в вóли, спасѐ нáсъ омытьемъ о и обновлéніемъ ‖(об. 39) Духа

* ἡ ἀρχή [1] на полѣ: «5» [2] на полѣ: «Іоан. 14» [ст. 16—17] [3] на полѣ: «6» XIV, 26 [5] на полѣ: «7» [6] на полѣ: «Іоан. 15» [ст. 26] ** ἡ αἰτία [7] на полѣ: полѣ: «Іаковъ 1» [ст. 17: «всяко даяніе благо и всякъ даръ совершенъ свыше сс отъ Отца свѣтовъ»] [9] на полѣ: «9» [10] Дѣян. X, 38 [11] на полѣ: «10» [12] [13] на полѣ: «11» [14] на полѣ: «Евре. 1 [ст. 9]. Псаломъ 44» [ст. 8] [15] [16] опечатка: «вызнае» [17] Дѣян. II, 32—33 *** ἡ πηγή [18] на полѣ: «1 «Ефес. 3» [ст. 14—16] [20] на полѣ: «14»

цкомъ, зъ вóску улѣпленая, але до
рéн'я вóлная evангелі*а*! Бы былъ
) тотъ доводъ Висарióновъ подпéртъ
Швитригáйловымъ статýтомъ а
áшовыми паралипомéны, штò орлà
Вавилóнъ къ Іеремiй слáно, такъ бы
ъ мóцный, жѐ бы нáнь и умéрлый отпó-
не дáлъ, и нѣмы́й бы слóвка не рéкъ!
Не безъ причúны в[аша] м[илость]
ъ своéго Висарióна, яко бáчу, на
рой пáмяти мáете, жѐ его прúкла-
ъ, я́ко óнъ для кардинáл'ства, тáкъ
[аша] м[илость] для мѣстца в' рáдѣ,
титýловъ, для маетности, для мона-
рей Печéрскихъ, Жидúчинскыхъ,
ришóвскыхъ, подъ тóтъ плáщикъ
ды тúснучися, лѣзете! Але если óнъ
тупилъ былъ, чогò прáгнулъ, вáмъ ся
сь не шанцýетъ! И боюся, же бы Адá-
а не поткáла (sic) [1], жѐ хотѣлъ бы́ти
ъ, за чúмъ и тóе, штò мѣлъ, погубúлъ!
Абò я́ко о Саýлѣ пúсано [2]: «Саýлъ,
áрскихъ палáцахъ бýдучи, и сéсь
зóть погубúлъ, и óного не досту-
ъ». Штò и вáсъ подóбно не минéтъ:
южъ начúнено зъ вáсъ мнóго смѣ-
ъ, в' чóмъ ся не мóжете обáчити,
одáй—бы не былà тóлко послѣдняя
ша пéрвыхъ: бо если зъ вáсъ тáкъ
почáтку насмѣвиска чúнятъ,—штò
умѣете—конéцъ якiй бýдетъ? Южъ
нъ зъ васъ в' рáдѣ, за пъчью зъ ро-
ы усѣвши, я́ко голóдный óный úстый
кýхни нá люди съ тылу загледáлъ!
А затымъ, южъ керуючися съ тымъ
концý писáньемъ [3], ‖(об. 30) на
е, кил'ка крóть припомúнаные, слó-
-яко бы княжа его милость згóды
овати и утѣкáти мѣлъ—повѣдáю:
Стожъ бы мѣлъ бы́ти тáкъ нераз-
ымъ, абы óного, отъ Христа уче-
ъмъ и през' ихъ нáмъ зостáвленого,
клейнóту, óного покóю бѣгати мѣлъ?!
Хтó бы óной, отъ дiáвола межи Востó-
комъ і Зáходомъ [4] постáвленой для нé-
нависти, стѣны́ розвалéнья не радъ вúдѣлъ?! Хтó бы вѣчной éдности и, мóц-
нымъ покóю перемирем звя́заной, ми-
лости не зычилъ?! Хтó бы, по тáкъ
велúкой мглѣ хмáрныхъ и тéмныхъ
óболоковъ, нéнавистей и гнѣвовъ, з'
я́сныхъ пожадáной éдности прóменей
засвѣчéнья веселúтися не мѣлъ?! Хтó
бы óного мúра, óного вóн'ного небес-
ного, отъ нáйвышшого Архiерéа Исуса
плывýчого, олѣйку учáстникомъ бы́ти
не хотѣлъ?! Хтó бы крáсного спóльно-
го въ брáтерствѣ мѣшканья не мúловалъ?! Хтó бы óную оздóбу, óную окрá-
су, óную завѣсу, óную шáту церкóв-
ную, нá двое росторгненую, розшáрпа-
ную вúдячи, не ужáлилъ?! Хтó бы съ
правдúвыхъ сынóвъ, вúдячи мáтку свою,
церковъ—мóвлю, въ тáкъ велúкомъ
смýтку и плáчу для незгóды дѣтей, не
прослезилъ?! Хтó бы тáкъ велúкого
мнозства, абы однымú усты́ і однымъ
сердцемъ слáвили и выхваля́ли пре-
честное і велúкое Бога нáшего имя́,
не рáдъ вúдѣлъ?! Хтожъ того̀ не вú-
дитъ, хтò не розу‖(31)мѣетъ, ижъ якое
насѣнье въ сéрд'цахъ вѣрныхъ Роз'сѣ-
вачъ Христосъ всѣялъ, того̀ и óвоцу
потребýетъ?!

«Запóвѣдь нóву даю̀ вамъ: да лю́бите другъ друга» [5]. Любóвъ, згóду
всѣялъ, любóвъ и пожáти хóчетъ. Лю-
бóвъ бовѣмъ покрывáетъ мнозство
грѣхóвъ [6], любóвъ пророки ражáетъ,
любóвъ мýчениковъ умоцняетъ; любóвъ
естъ истóчникъ або жродло огня́: имъ
дáлей вытѣкáючого, тымъ бол'шей пра-
гнéнье до Бога чúнячого; любóвъ посúля́етъ сердце и душу человѣку, любóвъ

[1] на полѣ почеркомъ XVI—XVII в.: «отъ Адама прикладъ» [2] на полѣ: «Златоустъ» [3] на полѣ киноварью почеркомъ XVI—XVII в.: «зри» [4] на полѣ почеркомъ XVI—XVII в.: «зри» [5] Іоан. XIII, 34 [6] 1 Петр. IV, 8

ро́вность, а Отецъ бы въ и́стности Божества отъ Сына ро́знымъ бы́ти му́сялъ; а то́ бы штось было подо́бного Аріа́нской».

Восточные отцы на́ то [1]: «если́ бы Духъ Святый и отъ Сына исходи́ти мѣлъ, то́ бы два́ почáтки в' Божествѣ; и если отъ Сына та́къ, яко и отъ Отца, то́ бы Ду́хъ Святый слу́жнею персо́ною розу́мянъ бы́ти му́сялъ. А штожъ ту́тъ в' Божествѣ бу́детъ за ро́вность? И пошло́ бы то̀ на Македоніа́нскую».

За́ходные отцы задали́: «ижъ есть одно́й и́стности, одного̀ Божества, одно́й мо́цы, одно́й во́ли Сынъ з' Отцемъ, и я́ко Отецъ в' Сынѣ, такъ Сынъ въ Отци: Я и Отецъ, мо́витъ, одно̀ есть. Про́то што̀ забороня́етъ Сыну испуща́ти Святого Духа?»

Восто́чники на́ то: «ижъ и Духъ Святый омоу́сиосъ [2], одно́й есть и́стности, одного̀ Божества и одно́й мо́цы з' Отцемъ,—признайте жъ Ему для то́го, ижъ ро́дитъ Сына, я́ко и Отецъ!»

За́ходницы ты́мъ бо́лшей бра́лися до вели́кихъ силоизмовъ, широ́кими сло́вы ре́чъ свою̀ здобячи́ змоцня́ли.

Восто́чные отцеве отповѣдили: «мы силоиз'мовъ [41—51] не потребу́емъ, ани ихъ слухати, ани са́ми вжива́ти хо́чемъ, бо не до каждого писма̀, не до каждого мѣстца, не до каждо́й богосло́вій нале́жатъ. Кгды́ ма́емо са́мое жродло писма̀, о стру́менѣ не до́ма́емъ. Кгды́ на́мъ свѣтитъ са́мое солнце те́кету, про́мени звѣ́здъ га́снутъ. Кгды́ на пе́вномъ фудаме́нтѣ, на мо́цномъ кгрунтѣ писма̀ святого дово́дахъ і свѣдецтвахъ стоимо̀, на песо́къ змы́шленыхъ прикла́довъ и подобе́нствъ не з'ступу́емо, ани вся́кихъ приража́ючих'ся вѣтровъ боимо̀ ли́комъ мове́нью нѣмашъ зба Волимо̀ съ Па́вломъ на пяти переста́ти, нижли безъ пожитку мо́вы приводи́ти [4]. Указа́ли ес зуемо чи́стые правди́вой студ кото́рой на́солодшіе рѣки живот ка́ючи сердца на́ши посиляютъ охолажа́ютъ, жро́дла. Ука́жемо ха Святого исполненыхъ отецъ с кото́рыхъ ни въ чо́мъ нау́ки и вы не отступуемо, не уймуемо, ани мо̀, свѣдецтва».

А́ затымъ, по мно́гомъ Ма́рко Ефе́скій [5], роспали́вшися стію Божею, примо́вилъ За́ход приданьѣ въ симво́лъ «и отъ за́ што проклятству подпа́ли.

Образился ты́мъ Евге́ній па при не́мъ За́ходные отцéве, и шися вы́шли про́чъ з' сино́ду. А проси́ли цéсара, абы Ма́ркови не бо́лше в' сино́дѣ на мѣстцу своéмъ засѣда́ти, ани мо́вити. А Ма́рко Ефе́скій тре́хъ патріа́рхо со́ну на собѣ носилъ, не зда́лося без' его съборова́ти; а хотя́ бы него̀ и съборова́ли, не было́ бы Про́то згоди́лися всѣ, отступи́в лойзмовъ, на оказа́нья свѣдецтвъ святы́хъ пусти́тися, и Ма́рка Е зно́ву до себѣ везва́ли.

А та́къ Восто́чници свѣдецтва святы́хъ ука́зовали такіе:

Свѣдецтва святы́хъ оте

Дионы́сіа Ареопаги́та, у́ченика стола Па́вла, епископа Аѳи

[1] на полѣ старинным почеркомъ: «зри. Добре!» [2] ὁμοούσιος—ejusdem essentiæ, stantialis [3] «во многоглаголаніи нѣсть спасенія». Подходящее сюда мѣсто у Матѳ. VI, 7: «мнятъ бо, яко во многоглаголаніи своемъ услышани будутъ XIV, 19: «но въ церкви хощу пять словесъ умомъ моимъ глаголати, да нежели тмы словесъ языкомъ» [5] на полѣ старинным почеркомъ: «

ые слова свѣдѣцтво: «есть жро́дло [1] ества Отецъ, а Сынъ и Духъ на-ья Божого, або́ та́къ мо́вячи: лѣто-ни Богомъ в'саженый, и я́ко цвѣ-в всегда́ исто́тній, отъ святыхъ въ приняли́ есмо́ та́къ называ́ти; а мъ бы спо́собомъ тый бы́ти мѣли— вымовити, ани́ вѣдати не есть ре́чъ кна».

Го́ть же Ареопаги́та: «Одно́ жро́дло ше и́стного Божества Са́мъ Отецъ, не есть Сынъ Отцемъ, ани́ Отецъ ыномъ». Ви́дите, іжъ «и пикги́ тис о́титос о Патѝр» [2]: жро́дло Божества тецъ; Сынъ ма́етъ Божество, але отъ ного́ жро́дла Отца, ма́етъ Духа Свя-го и посыла́етъ, але отъ того́жъ ро́дла Отца.

(42) Тогожъ Ареопаги́ты в' кни́зѣ Таемной богосло́вій»: «Я́ко отъ духо́в-ого и не матеріа́лного добра́ сердечной ротли́вости вы́росли свѣтове, кото́-ые в' не́м' і в' себѣ́ самыхъ з'обопо́лне ку и́стого ме́шканья вы́росченьемъ о́ плодомъ трыва́ютъ». Ви́дите, ижъ ъ о́ного не матеріа́лного добра́, отъ ога Отца сердечныхъ ла́скавостій ы́росли свѣтлости, Сынъ и Духъ Свя-ы́й.

Вели́кого Аѳанаси́а Александрійскаго о вѣрѣ»: «Впере́дъ Отца и Сына и ятого Духа, ни хто́ не бы́лъ; але ъ Отца Сынъ роди́вся, и Духъ по-ди́тъ».

Тогожъ Аѳанаси́а, отъ «Ли́сту вто́-ого до Серапіо́на»: «Въ Божествѣ ди́нъ Отецъ зайсте, Кото́рый бы́лъ, ъ и бу́детъ и завсегды́ есть; и Сынъ и́сте оди́нъ Сынъ есть; и Духъ Свя-ы́й зайсте оди́нъ Духъ есть. И в' то́мъ ыва́етъ, што́ Отецъ—всегды́ Отецъ, што́ Сынъ—всегды́ Сынъ есть и сла́-вится, и Духъ Святы́й—завсегды́ Духъ Святы́й, Кото́рого Божого бы́ти и отъ Отца подава́тися и походи́ти увѣрили есмо́».

Того́жъ Аѳанаси́а: «Отецъ есть доскона́лый ко́рень и жродло Сына і Духа».

Васи́лі*а* Вели́ка*го*, на А́ріа и на Евно́мі*а*: «Е́сть Отецъ, доскона́лую ма́ючи бытность, не потребу́ючи ни отъ кого́, бо ес[т]ъ ко́рень и жродло са́мой і́стности».

(об. 42) Того́жъ Васи́лі*а*, та́м' же да́лей: «И́жъ ду́хове служе́бній суть, про́то не ижъ бы Духъ Святы́й подо́-бенъ имъ мѣлъ бы́ти для назвиска, бо не есть духъ правди́вый, яко служе́бній духове; и я́ко Сынъ отъ Отца роди́вся, такъ и Духъ отъ Отца исхо́дитъ, оба́два отъ Бога, але невымо́вне».

Того́жъ Васи́лі*а* до Евно́мі*а*: «Отецъ ро́дитъ, то́ есть яко породилъ; Сынъ ро́дится, то́ есть я́ко породи́вся; Са́мъ Отецъ посыла́стъ Духа, то́ есть яко посла́лъ есть; Духъ похо́дитъ, то́ есть яко вы́шолъ есть: така́я есть, о, Евно́міе, ро́зность Отца и Сына и Святого Духа».

Тогожъ Вели́ка*го* Васи́лі*а*, в' лі́стѣ до бра́та свое́го Діони́сі*а* [3]: «Сыно́вня*а* бытность не есть сама́ отъ себѣ́, але засвѣті́лася отъ Отца, съ кото́рою и Духъ Святы́й. Отъ Отца бовѣмъ вся́кое да́ніе до́брое на створе́нью выпол-ня́ется, и через' Сына ока́зуется, и зъ Ни́м'же невон'т'пли́ве познава́ется. Отъ Отцев'ского пово́ду похоже́нье ма́етъ, ве́дле исто́тной призвойтости; черезъ Сына познава́емо быва́етъ, ижъ отъ Отца похо́дитъ; а походя́чій Духъ че-резъ Себѣ́ и съ Собо́ю Сынъ ока́зует', оди́нъ едінородне отъ нерожде́ной свѣт-лости засвѣти́вшися».

[1] на полѣ старинным почеркомъ: «зри» [2] ἡ πηγὴ τῆς θεότητος ὁ Πατὴρ [3] на полѣ старинным почеркомъ: «зри»

Григо́рі*а* Богосло́ва къ Іро́ну филосо́фу: «Сполно ест' Отца і Сына і Святого Духа Божество, а призвои́то ‖**(43)** есть Сыну и Святому Духу бы́ти отъ Отца. А вла́сность есть Отцу нероди́тися, Сыну роди́тися, Духу Свято́му походи́ти. А если́ бысь спо́собу шукалъ, те́ды зоста́въ одны́мъ о́нымъ, кото́рые одинъ друго́го себѐ зна́ютъ».

Тогожъ Григо́рі*а* о при́штью 150 епископовъ, в' ка́заню: «Имя̀ Тому̀, Кото́рый есть без' поча́тку, Отецъ, а нача́лу—Сынъ, а по початку—Духъ Святы́й; а прирожене ты́мъ тре́мъ однò—Богъ, а сама́я е́дность—Отецъ, отъ Кото́рого и до Кото́рого стяга́ючися, не и́жъ бы злуча́ючися, але заде́ржуются».

Златоу́стый о Святѣмъ Дусѣ, въ ка́занью: «Спаситель об'ясня́етъ мо́вячи: кгды̀ прійдетъ Паракли́тъ, Духъ и́стинный, Кото́рый отъ Отца похо́дитъ. Та́мъ пе́рвѣй отъ Бога, а тутъ отъ Отца; и я́ко о Собѣ̀ зознава́лъ, и́жемъ отъ Отца зышо́лъ, та́къ и о Духу Свято́мъ, ижъ отъ Отца похо́дитъ. Не мо́витъ «ро́дится», бо чогò не пи́сано, не годится мудре ге́лити (sic). Сынъ отъ Отца роди́*в*ся, и Духъ похо́дитъ. А если бу́дешъ менѐ пыта́ти спо́собу розности: яко То́тъ роди́*в*ся, а То́тъ похо́дитъ? Я́къ те́ды роди́вся научи́лесся, и кшта́лтъ позна́лесь, презъ оповѣда́нье; але я́кобы тое штò похо́дитъ, и спо́собъ або на́звиско пороже́нья, то́е писмò промина́етъ: бо тò то́лко вѣрою почи́тано и побо́жнымъ у́мысломъ захо́вывано быва́етъ». ‖**(об. 43)** Тò Златоу́ст*а*го словà.

Ви́дите, ижъ не потре́ба зъ ро́зумами вылета́ти, але такъ вѣрити, яко напи́сано, а вы́ш'ше себѐ и надъ писмò не кгмыра́ти. А ижъ напи́сано и са́мымъ го́лосомъ Христовымъ умо́цнено («Духъ Святый, Кото́рый отъ Отца», не мо́витъ «и отъ Менѐ Сына» похо́дитъ, «упрошу̀ Отца, пошлю̀ ва́мъ отъ Отца»),—хтожъ смѣетъ приклада́ти «и отъ Сына бы тотъ, о кото́ромъ Димасъ па́ скій мо́витъ?

Дима́съ, па́па Римскій, до епи́скопа Селуньского: «Хто не вы ижъ Святый Духъ отъ Отца бу́дучій есть, та́къ я́ко и Сы Божей бы́тности, и отъ Бога Бо во,—тако́вый про́клятъ есть».

Та́къже Келести́нъ, па́па Рим тре́темъ сино́дѣ, въ деся́той гла витъ: «Хтожъ коли су́ду и прок бу́детъ го́денъ, толко то́тъ, уйму́етъ и приклада́етъ до вѣ цѣло пода́но на́мъ отъ святыхъ не приклада́ти, ани уймова́ти».

Усти́на му́ченика и филосо́ вѣре и вы́знанью», *у* главѣ̀ 1: правди́ве Богъ есть, Кото́рый Богъ, въ Отц*и* и Сынѣ и Свят сѣ порозумѣва́емый, бо отъ Своей сти Отецъ Сына роди́лъ и Свят ха испусти́лъ».

‖**(44)** Тогожъ Усти́на, отъ главы̀: «Е́стъ Отецъ нерожде Кото́рого Сынъ роди́*в*ся, и Дух шо́лъ».

Тогожъ Усти́на, отъ 14 глав Сынъ отъ Отца, такъ и Духъ; же кш'талтомъ Свое́го бытя р бо о́вый свѣтлость отъ свѣтлост пороже́нье засвѣтился, а овый свѣтлость отъ свѣтлости, не пр роже́нье, але похоже́ньемъ».

Григо́рій Ѳавматуркго́съ або тво́рецъ: «Оди́нъ Богъ Отецъ живо́го, премудрости і мо́ци кш'та́лтъ вѣчной бы́тности доск Отецъ одногò Сына, і одинъ одинъ отъ одногò, Богъ отъ Бо до́біе и кш'талтъ Божества, скуте́чное, прему́дрость вседе ная, всѣхъ Створи́тель, и моцъ телная всегò створе́нья, Сынъ вый правди́вого Отца, невидо

ого, нескази́телный нескази́тел-
несмер'те́лный несмер'те́лного,
бы́тный всегда бы́тного, оди́нъ
Святый, отъ Бога бы́тность ма́ю-
презъ Сына людемъ ока́зуючися,
на́лый доскона́лого, живый животу̀
на, святый святости да́вца».
ожъ Григо́рія: «Вызнаваемъ одно-
га правди́вого, одинъ поча́токъ».
44) Іоа́на Дама́скина, *у* «Вы-
ю вѣры», глава̀ 8: «Вѣруемъ въ
Отца, Кото́рый есть всѣмъ по-
ь и вина̀ або пово́дъ».
ожъ Дама́скина «О Святомъ Ду-
глава̀ 10: «Вѣ́руемъ въ одного̀
го Духа, отъ Отца походя́чого и
ну почива́ючого. Отецъ бо есть
вины̀ и не рожде́нъ, и не есть ни
ко́го; але Самъ на́йболшей «и
*— нача́ло, «и аітіа» ** або вина̀
сти».
ожъ Дама́скина «О трехъ ипоста́-
Божества», *у* главѣ̀ 11: «Не вы-
емо, абы Отецъ мѣлъ бы́ти отъ
и́ншого, але Его Са́мого повѣда́-
Отца Сыньнего; а Сына не повѣда́-
ез' вины̀, ани̇̀ Его Отцемъ имену́-
ле вызнава́емъ Его отъ Отца, и
Отце́вого; а Духа Святого вызна-
отъ Отца, и Духа Отцевого
аемъ, а отъ Сына не вызнава́емъ
Святого». Ту́тъ я́вне Дама́скинъ
илъ, ижъ «и отъ Сына» Духъ
й не похо́дитъ. Што̀ и в' Лати́н-
те́кстахъ та́къ есть вла́сне.
фила́ктъ на Іоа́нна, *у* главѣ̀ 3:
нници, злѐ а нерозмы́сльне при-
очи, повѣда́ютъ, якобы Духъ «и
ына» походи́лъ. Але мы та́къ до
ни́хъ мо́вимо: и́ншая есть речъ бы́ти
кому̀, а иншая бы́ти отъ кого̀. Яко то
Духъ Сыньній без' вонтпе́нья ве́дле
писма̀ вызнава́емъ; але ‖(45—к҃і) абы
мѣлъ бы́ти отъ Сына—жа́дное писмо̀
не свѣтчитъ, абы́смо двохъ поча́тковъ
Духови—Отца и Сына не *у*вели̇» [1].

Тыми̇̀ вла́сными сло́вы Ѳеофилактъ
Латинникомъ (бо южъ были̇̀ за его вѣ-
ку злѐ почали̇̀ о похоже́нью Святого
Духа, ачъ не такъ я́вне розумѣти)
примо́вил' до очью. Што̀ неотмѣнне и
в' Лати́нскихъ те́кстахъ и тепе́ръ
ока́зуется.

И и́н'шихъ мно́го дово́довъ Восто́чни-
ци отецъ святыхъ, презъ *у*весь съборъ,
ока́зовали.

За́ходные отце́ве мно́гими аркгумен-
ты збива́ли, а и́ншіе мѣстца у свои́хъ
зво́дехъ або те́кстах' отмѣнне з'най-
дова́ли, для чо́го нѣкоторымъ свѣде́ц-
твамъ, отъ Восто́чниковъ пода́ванымъ,
мѣстца не хотѣли да́ти, за подозре́ные
ма́ючи, и задаючи̇̀, якобы̀ поправо́ваны
бы́ти отъ и́хъ са́мыхъ мѣли. Але не
отнесли̇̀ в' то́мъ потѣхи, бо имъ та́къ
на́ то Восто́чници заплати́ли:

«Подобнѣ́йшіе и годнѣ́йшіе суть са́-
мые ав'ѳтендики оріина́лы, ани́жли
зъ ни́хъ пре́писы, до увѣре́н'я. А и́жъ
кни́гы Кгре́цкіе ав'ѳте́ндики оріина́лы
есть кни́гамъ Лати́нскимъ, бо зъ нихъ
спи́сованы, про́то годнѣ́йши суть до
увѣре́нья».

А о поправова́нье и придава́нье до
книгъ—показа́ли имъ у и́хъ вла́с*т*ного
до́ктора святого Еро́нима в' текстѣ

ἀρχή ** ἡ αἰτία [1] вотъ это мѣсто въ Русскомъ переводѣ (Казань, 2-е изд. 1875,
): «Латины, худо принимая и понимая слова сіи, говорятъ, что Духъ исходитъ отъ
Мы скажемъ имъ, во-первыхъ, что иное—быть отъ кого-нибудь, и иное—чьимъ-
Что Духъ есть Духъ Сына, это не подлежитъ сомнѣнію и подтверждается всѣмъ
емъ; но о томъ, что Онъ отъ Сына, не свидѣтельствуетъ никакое писаніе, дабы
ввели двухъ виновниковъ Духа, именно—Отца и Сына»

ронахъ Влóскихъ. О чóм ... и рáды—у яки́х' бы ... назначи́ти—былò нáсл ...

Абóвѣмъ не здалáс ... ти справедли́вая—в' ... нáхъ (гдѐ не бывá ... звы́клость, тóлко т ... ломóна [1], óная му ... стосъ, збудовáла ... Востóчную [2], и ум ... вселенскихъ вели ... ни́цахъ Востóчн ... стантинóполю, в ... же и тому̀ съб ... небез'пéчности ... ковъ, не тóлк ... але и в' сам ... нóполской ... з'éздъ отпр ... вóлею, по ... събóру б ... вéдле вó ... вы́плыну ... твéржа ... ко на ... Рому ... обли ... А ... тѣ ...

... Рускыхъ ... ьдавшися о ... ми до нéго ... писма, упо- ... тогъ собóръ ... ачей бы́ти не ... собóрѣ бу́ду- ... ских и канó- ... ни въ чомъ ... ному (об. 36) ... редсявзятя своéго ... никóго въ томъ ... за правослáвіе ... въ чомъ грани́цъ ... сердцу лукáвство ... ючи, застановя́тися ... томъ набрáвши з' ... духóвныхъ, по- ... Ферарскій.

... Войничьемъ ... ли́кимъ вы́теса ... крестà Госпо ... вышли і спо ... Грéками óк ... шій знáк ... бо кгды̀ ... съ крес ... въ-трó ... нивш ... и пр ... зу ... кло ... ст ... с ... не ... ду- ... анó- ... чомъ ... 36

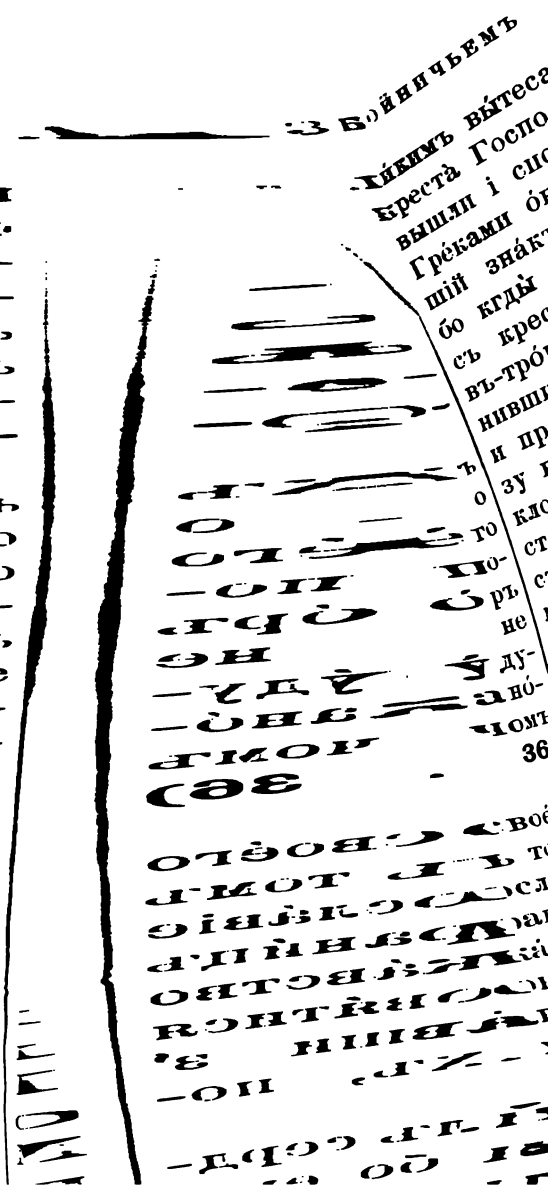

и надъ всѣми̂ и въ всѣхъ, въ Отцы Сынѣ и Святѣмъ Дусѣ на́ми вѣруется выславу́ется. Отецъ не толко безъ ѣт', але и без' поча́тку, оди́нъ—вина̀ ко́рень и жро́дло в' Сынѣ и Святѣмъ Дусѣ бы́тного Божества, одна̀ вина, оди́нъ одному̀ Сыну Отецъ, и одному̀ Духу Святому поча́токъ, ты́мъ то́лко бо́лшій або̀ отмѣнный отъ Сына и Духа, ижъ есть пово́домъ, але одной чти̂, одного̀ Божества. Кото́рого Сынъ, ма́ючи поча́токъ, ко́рень и жро́дло Отца, отъ Него̀ предъ всѣми̂ вѣкы, безлѣтно, без'теле́сно, нескази́телно, без'страстно пороже́ньемъ происшо́лъ. И Духъ Святый. Кото́рый, ко́рень и жродло и вину̀ ма́ючи Отца, отъ Него предъ вѣки безлѣтно, не пороже́ньемъ, але похоже́ньемъ происшо́лъ, доскона́лый Богъ одной и́стности съ Отцемъ и Сыномъ, въ Троици сла́вимый и покланя́емый».

А та́къ ю́жъ, односта́йными сердцы и усты̀ и у́мыслы на́ то зезво́лившися, поко́й, зго́ду, милость зо всѣхъ ра́достью обвола́ли, и по ми́ломъ а вдя́чномъ оди́нъ зъ други́мъ целова́нью [1], постанови́ли: на за́втрее, на мѣстце назначо́ное до церкви сшедшися, ру́ки подписа́ти и утверди́ти.

---

(47) Але я́ко стра́шный и ку спомне́нью невымо́вне жа́лосный той спра́вы і того̀ святобли́вого дѣла ста́л'ся конецъ! Яко отъ бурли́вого мо́ря зна́ла закури́лася бу́ря! Яко спо́лнилися слова̀ у Апокали́псій, то́й спра́вѣ прибо́вканы бы́ти могу́чіе, и отъ а́нгела вели́кимъ го́лосомъ вола́ные [2]: «бѣда, бѣда̀ ме́шкаючимъ на́ земли и на́ мори, ижъ— —розвя́занъ есть сатана̀ отъ темни́ци своей на зведе́нье і ошука́нье наро́довъ» [3].

Або́вѣмъ ото не́пріатель и за́вистникъ рожа́ю лю́дского всѣялъ въ сердце ре́вность злу́ю мѣста вели́кого Ро́диса опа́ту або̀ ма́истру бога́тому,—кото́рый з' двѣма̀ ти́сячми, до войны̀ прибра́ными, люде́й (слы́шачи, же́ ся до зго́ды ещѐ передъ тымъ мѣли, и передъ Восто́чниками За́ходники в' дово́дехъ устава́ли, и своихъ аркгументовъ уступова́ли) притягну́лъ на тотъ съборъ, на ти́хихъ, споко́йныхъ, и пра́ве той но́чи до мѣста невѣдоме уе́халъ. И за́разъ но́чью поше́дши до па́пы Евге́ніуша, напо́лненый гнѣвомъ и ядомъ пала́ючи, мо́вилъ ему̀: «для чо́го услу́халъ и дался еси звести̂ ты́мъ ва́рваромъ, тымъ Сирійчикомъ, тому̀ зда́вна упо́рному и го́рдому Кгре́цкому наро́ду, и кгво́ли о́нымъ артику́лы, пова́жне и отъ всѣхъ зго́дне отъ нема́лого ча́су ужива́ные и держа́ные, съ косте́ла Божого вы́нищити и вы́гладити хо́чешъ?»

Евге́ній па́па ре́къ ему̀: «Презъ та́къ (об. 47) нема́лый ча́съ уси́лне ста́раючися и працу́ючи, борони́лих'мы ся и спира́ли, што̀ одно̀ писма̀ става́ло, и вся́кихъ дово́довъ. Але ижъ не жадными раціами, ани̂ силои́змами, ани̂ красомо́вством', то́лко са́мыми писма̀ святого и вели́кихъ филя́ровъ церко́вныхъ о́ныхъ дре́внихъ ѳеоло́кговъ свѣдецтвы переко́наны бу́дучи, и са́мо на оста́токъ сумнене ина́чей не допуща́ло на́мъ, надто зы́чачи в' церкви Божой и межи наро́домъ христіа́н'скимъ поко́ю и зго́ды, му́сѣли есмо̀ имъ уступи́ти».

[1] на полѣ киноварью почеркомъ XVI—XVII в.: «цѣловалися» [2] на полѣ почеркомъ XVI—XVII в.: «Апокалипсисъ, глава 8 (sic)» [3] Апокалипс. XII, 12; XX, 7: «горе живущимъ на земли и мори, яко— —разрѣшенъ будетъ сатана отъ темницы своея и изы́детъ прельстити языки»

Опатъ о́ный, ты́мъ еще бо́л'шей гнѣ-ву напо́лнившися, ре́къ: «Тò южъ Евге́ній па́па пе́ршихъ отцо́въ своихъ па́пъ Ри́м'скихъ, мужей въ наукахъ и святобли́вости животà доскона́лыхъ, пол'жи́ти и сла́ву ихъ въ прохъ оберну́ти хочетъ. Зачи́мъ и насъ до тогò приво́дитъ, жè продковъ и отцо́въ свои́хъ, кото́рыхъ сла́ва, побо́жность и по́ступки по всему̀ свѣту слыну́ла и свети́лася, за блу́дныхъ у вѣре и непобо́жныхъ и за вла́сныхъ геретико́въ розумѣти и проклина́ти му́симъ. Чогò если́ бысмо (Боже, не дай) же́бы зъ на́съ Сирійская кро́вь и надутые Гре́кове напотомъ насмѣва́тися и за ле́гкомы́слныхъ розумѣти, а то́тъ блудъ *у* вызна́нью вѣры на́ очи намъ и потомкомъ на́шимъ пра́ве ажъ на́ вѣки выкида́ти мѣ́ли, дочека́ли,—ра́днѣй призво́лили бысмо тепе́ръ за́разъ кро́вью и горлы свои́ми приплати́ти, ‖(48) а́нижли на народъ на́шъ и костелъ Римскій, надъ *у*ве́сь свѣтъ навыш'шій и славнѣйшій, га́ньбу наводи́ти! Вспо́мни, Евге́ній, святый отче! я́ко продкове твоѝ, намѣстники апостолскіе, би́скупове, чтѝ и па́мяти годные, Римскіе, ско́ро съ тымъ превро́тнымъ я́щорчимъ наро́домъ Сирскимъ обцова́нье и споле́чность росторгнули, забобо́ны ихъ съ косте́ла Божого вы́провадили! я́ко немаль *у*ве́сь свѣтъ собѣ̀ и косте́лови Римскому зголдова́ли! яко до́мъ Божій всему̀ свѣту вы́ставили! я́ко па́нства, монархі*е*, богатства, можности косте́лови подби́ли! А ско́ро теперъ зъ ними до зго́ды і сполечности присту́пишъ, і ихъ до себѐ припу́стишъ, и са́мъ у ле́гкомъ уваже́нью будешъ, и *в*'ве́сь цвѣтъ, всю̀ оздо́бу, всю̀ сла́ву наро́ду на́шого пога́сишъ и посушишъ, и па́нства, могутства кото́рыхъ набылѝ продкове на́[illegible] та́къ я́ко и ты́е шале́ные Гре́кове, кото́рыми ви́димо што́ ся южъ [illegible] погубишъ!»

А въ тымъ не ма́ло кардына́ловъ [illegible] би́скуповъ [1] Италійскихъ но́чью (по [illegible] то́рыхъ былъ о́ный о́патъ розослалъ, вѣ́даючи, кото́рые былѝ не зычли́[illegible] Гре́комъ, и той унѣ̀й не ра́ди, а [illegible] зъ нимъ змо́ву мѣли) до Евге́ніа па́[illegible] зъ господъ зышли́ся, и о́патови до росторгне́нья помага́ли.

Кото́рый о́патъ мо́вилъ зно́ву до па́пы: «И продкове отъ нема́лого ча́су на́ши, и мы̀ са́ми не моглѝ есмо слушнѣйшей, въ кото́рой быхмо ся надъ Гре́ками своихъ о́ныхъ отъ нихъ ‖(об. 48) насмѣвискъ и уруганя и ле́гкого уваженя помсти́тися, оказій [2] мѣти. Або́вѣмъ о́ные першіе по болшой ча́сти, або нема́ль всѣ̀ въ ихъ сторона́хъ Восто́чныхъ сино́ды быва́ли, на кото́рыхъ што́ ся имъ уподоба́ло, то́е становіли і писа́ли і завѣра́ли, а на́ши отце́ве склада́ти имъ му́сѣли. Гдѐ я́вне мно́гіе кано́ны, проти́въ звы́чаемъ косте́ла Римского, я́ко на ше́стомъ сино́дѣ (о поймова́нью жо́нъ капла́номъ и діа́кономъ и о субо́тнемъ по́стѣ кано́ны) презъ мо́цъ унеслѝ. И на томъ же сино́дѣ Костан'тино́пол'скомъ, на взго́р'ду косте́лови Римскому і на легкое уважене, намѣстніка Петрà свято́го, би́скупа Римского, са́мую го́лову косте́ла, *у*водячѝ тò собѣ̀ на потомные ча́сы, Оно́ріа ма́лови́нного столи́ци Римской отсуди́ли, и завсегды̀ наро́дови на́шому незычли́выми ся ока́зовали. Тепе́ръ [illegible] сино́дъ въ мо́ци, і ихъ са́мыхъ въ [illegible]кахъ ма́ючи, і еще имъ да́тися [illegible] собо́ю перевестѝ! А та́къ, если [illegible] тогò собо́ру розорва́ти не хотѣлъ, [illegible]

[1] на полѣ киноварью почеркомъ XVI—XVII в.: «зри» [2] на полѣ ки[illegible]комъ XVI—XVI в.: «оказі*а*»

для̀ сла́вы продковъ на́шихъ и для аро́ду на́шого, го́рломъ своимъ печа́тати гото́въ, и всѣхъ, кото́рые на́ то позволя́ютъ, той но́чи и той годи́ны окру́тною смертью погублю̀ и мечу̀ предамъ, а це́сара, кото́рый въ ба́рзо ма́лой ла́чбѣ людей зосталъ, а и́ншихъ ижъ въ доро́гу передъ собо́ю вы́правилъ, въ мгнове́нію о́ка тобѣ̀, еслѝ зъ ними переставати не хо́чешъ, в' ру́кы, я́ко пта́ху преда́мъ!»

(49—г₁) Кардина́ли і біскупи, которые ся былѝ ночю до па́пы збѣгли, а одного̀ духу съ ты́мъ опа́томъ будучи, мо́цно ся при немъ опонова́ли. Однак'же кри́кнули, абы́ ся на це́сара не то́ргалъ, и тако́й несла́вы не чинилъ. И повѣдили нѣкоторые зъ ни́хъ: «ижъ це́саръ Палеоло́кгъ, за пе́ршимъ сло́вомъ, о што бу́демъ ему̀ мо́вити и чого̀ по немъ потребова́ти, а звла́ща [1] за яки́ми обѣтницами и пода́рками, кгдыжъ есть велмѝ потре́бный и ю́жъ знищо́ный та́къ, жѐ ему̀ нема́ль полови́ца па́н'ствъ презъ Сараце́новъ по́брано, и ма́ло не на ко́ждый день новины̀ непотѣшные ему̀ з' Гре́ціи приходят',—про́то на всѐ ба́рзо ра́дъ позволитъ, я́кожъ ся самъ до того̀ завсегды̀ примовя́ет', и, я́ко ви́димо, ма́ло мы́слитъ о сино́дѣ, але бо́лше, якобы̀ мо́гъ без'пе́чне прое́хати предъ Ту́рками на столі́цу до Костантино́поля. О патріа́рха—тамъ ма́ло филосо́фій в' головѣ [2]: ла́тве его на ко́ждую сто́рону накеру́етъ; а и тотъ ты́мъ рыхлѣй да́сться пова́бити, кгды̀ чи́мъ посвѣтятъ, бо тежъ не заки́нетъ за себѐ, яко то́ есть прироже́нье Кгре́цкое, за злото вы́лупилъ бы̀ собѣ̀ о́чи. О того̀ вихрова́того лба̀ а в' ду́мѣ своей вы́неслого Ма́рка Ефе́ского—идетъ на́йболшей! Бо ани̇̀ его ла́годными сло́вы, ани̇̀ про́збою, ани̇̀ да́рами отъ его упо́ру шале́ного отвести̇̀ тру́дно; то́лко потае́мне, без' кри́ку пола́пивши, до везе́н'я ‖(об. 49) съ ни́мъ».

И на то́мъ преста́ли всѣ̀.

Евге́ній па́па о́вчимъ одѣньемъ звирхо́вней поста́вы прикрыва́лъ и таи́лъ вну́трнего во́лка а в' ре́чи съ плаче́мъ отмовя́лъ, на́ то не позволя́ючи. Але ижъ ю́жъ до́бре ся бы́лъ заю́шилъ и оплю́скалъ в' кро́ви христіа́н'ской, бо́ ся збы́тне у ва́лькахъ коха́лъ, и поко́ю нера́дъ ме́жи кро́льми ви́дѣлъ. То́тъ то па́пежъ Владисла́ва По́льского и Венкге́рского кро́ля през' кардина́ла отъ при́сяги проти́въ Ту́ркомъ розгрѣши́лъ, и за́битъ у Ва́рны. То́тъ па́пежъ та́к' ся тира́н'скы обходи́лъ зъ Ри́мяны, стиналъ, топи́лъ, души́лъ што̀-переднѣйшіе осо́бы, ажъ пото́мъ, не могучи̇̀ бо́лшей суро́вству его̀ вы́трывати, то́ргнулися на его Ри́мяне, му́сялъ в' капи́ци мни́шой зъ Ри́ма утечи̇̀. А вну́ка его̀ Франци́шка, ста́росту отъ его преложо́ного, Ри́мяне пойма́ли, ка́струмъ Ане́ли добыли̇̀, ска́рбы, кото́рыхъ бы́лъ палупи́лъ, побра́ли, Капито́ліумъ мо́цно осади́ли, а па́пежа и́ншого, в' Базилій синодъ зложи́вши, обира́ли. О́нъ, зобра́вшися зъ велі́кимъ лю́домъ, съ по́мочью кро́ля Франційского, взя́вши де́лфина сы́на Ка́рла Франційского, тягну́лъ на тотъ з'е́здъ Базилійскій, съ кото́рого слы́шачи всѣ̀ поутѣка́ли, а о́нъ съ тымижъ людми̇̀ до Ри́му на па́пезство кгва́лтомъ нае́халъ, и ещѐ горшымъ тира́номъ бы́лъ. Жи́кгмунта це́сара не хотѣлъ ‖(50) коронова́ти, ажъ му́сялъ его в' колѣно целова́ти. И отъ того̀ ча́су почали̇̀ це́сари па́пежомъ но́гы лиза́ти.

А та́къ Евге́ній па́па, сна́дне да́вся намо́вити, позво́лилъ [3] о́ному окрутни-

[1] опечатка: «злаща» [2] на полѣ киноварью почеркомъ XVI—XVII в.: «неучоны» [3] на полѣ киноварью почеркомъ XVI—XVII в.: «pozwolił»

кови, опáту Рóдискому, и ты́мъ кардинáломъ и би́скупомъ тóтъ синодъ и тýю згóду и постановéнье розорвáти, а вéдле ихъ и своей мы́сли инакшее написáти и учини́ти. И обослáли всѣхъ свои́хъ Зáходнихъ кардинáловъ и би́скуповъ нóчью, абы̀ встáвши, ведле уречéного чáсу и постановéнья, для подписовъ рýкъ и стверьжéнья а замкнéн'я унѣ̀й, до церкви ся не сходи́ли, але абы̀ до пáпы зобрáлися.

Востóчній отци въ ýтрешній день [1], зъ вели́кою охóтою на чáсъ и мѣстце назначóное, до церкви, на умоцнéнье унѣ̀й, не вѣдаючи о ихъ нóчной рáдѣ и ýмыслѣ, зышли́ся, и през' немáлый чáсъ, ажъ ку вéчеру ожидáючи, кгды̀ Зáходнихъ отцевъ вéдле постановéнья дождáтися не могли̇̀, довѣдалися по чáсти о ихъ отмѣне и зломъ ýмыслѣ потаéмномъ. И не вѣрячи до концà, послáли до óного ихъ ри́тора Я́на, отъ котóрого кгды̀ пéвную а достатéчную вѣдомость взяли̇̀, і южъ грýхнуло то по всемъ мѣстѣ.

Довѣдалися о лю́ду служéбномъ збрóйномъ, ижъ есть поготóву, бѣгли в' скóкъ до цéсара Палеолóкга, даючи̇̀ знáти, прóсячи о ратýнокъ и о рáду. А кгды̀ до цéсара пришли̇̀, ‖(об. 50) застáли у негò кардинáла Уліáна, з' двѣмà би́скупами отъ пáпы послáного, еднáючи и благáючи цéсара вели́кими подáрки [2] и обѣтницами.

Ви́дячи то отци, откóля оборóны и рáды сподѣвáлися, оттóля ихъ надѣя омыли́ла, смýткомъ, жáлостью и фрасýнкомъ, съ слезáми и стогнáньемъ, и вели́кимъ стрáхомъ и дрыжáньемъ обня́ты бýдучи, ани откóля жáдного ратýнку мѣти не сподѣвáючися, почали̇̀ розно утекáти. Патріáрха Константинóполского Іóсифа подáрками отъ пáпы блáгано.

Мáрко Ефéскій [3], на котóромъ много залéжало, ижъ трéхъ патріáрховъ осóбу носилъ, ви́дячи, жè о его нáболшей идéтъ, — напередъ всѣхъ, за престрежéньемъ отъ нѣкоторыхъ сáмыхъ Зáходнихъ людéй побóжныхъ и за пóмочью и рáдою ихъ, тáкъ тéжъ и свои́хъ (яко óный Вели́кій Аѳанáсій съ Ти́ру отъ несправедли́выхъ судій, такъ и онъ съ тогò събóру до Ефéсу мѣста) в'тéкъ. И мнóгіе и́ншіе епископи и архіепископи Востóчній, яко Григóрій И́вер'скій, Софрóній Гáз'скій, утѣкáли.

Ви́дячи то, Зáходній отци и пáпа Евгéній казáли Востóчныхъ отецъ имáти. А написáвши згóду абò унѣю, вéдле мы́сли і вóли своеѐ, якобы̀ Востóчній отци похождéніе Святого Духа «и отъ Сына», опрѣснокы, чи́стецъ, би́скупа Ри́мского намѣстникомъ Христóвымъ и потóмкомъ Петрóвымъ и головóю костéла ‖(51) признáли,—до подпису имáючи примушáли розмайтымъ везéньемъ, темни́цами, пýтами, рáнами, гóлодомъ. Шéстьдеся́тъ епи́скоповъ а полторáста презви́теровъ, си́нкгеловъ, прóтоси́нкгеловъ и діáконовъ в' темніцахъ замкнувши, розмайтые мýкы задавáли: одны́хъ гóлодомъ пятнадцать день мори́ли, и́ншихъ огнéмъ пекли̇̀, други́хъ души́ли, дави́ли. В' котóромъ везéнью ты́е мýченичскіе корóны приняли̇̀, и помýчени: митрополи́тъ Амасійскій, митрополи́т' Силиврійскій, митрополитъ Халкидóньскій, Никомидійскій, Филиппсійскій, Діометри́ньскій, Трапезóн'скій, Еври́н'скій, і и́ншихъ не мáло, котóрыхъ тѣла потаéмне нóчью хóвано; а рýки ихъ до той своей унѣ̀й по смерти ихъ под-

[1] на полѣ киноварью почеркомъ XVI—XVII в.: «зри» [2] на полѣ киноварью [illegible] комъ XVI—XVII в.: «łakom[stwo]»; потомъ чернилами: «лакомство» [3] на пол[illegible] варью почеркомъ XVI—XVII в.: «зри»

сонано. И́ншихъ презви́теровъ и мни́-
мъ Восто́чныхъ бо́лше ста̀ душъ по-
чено. А и́ншіе та́къ епископи, я́ко
трополи́ти, не могучи̇̀ такихъ му́къ
терпѣти, подпи́совалися до той змы́-
леной унѣи̇̀. Зачи́мъ, кгды̀ вы́пущены
ли̇̀ і до своихъ столи́цъ вернулися,
вкладали ру́кы свои̇̀ передъ патріа́р-
ами, передъ кли́росомъ и причтомъ
ерко́внымъ, съ плачемъ вызнава́ючи
вне грѣхъ свой, проси́ли, абы̀ имъ
ути́нано руки, кото́рыми ту́ю унѣю по-
неволне подпи́совали.

Исидоръ, Ру́скій митрополи́тъ, добро-
ро́лне подписа́л'ся. А два̀ епископи
Ру́скыхъ и сто̀ презви́теровъ, ‖(об. 51)
которые при не́мъ были̇̀, не призволя́ли
на ту́ю унѣю, ани́ ся подпи́совати хо-
тѣли. И утекло̀ ихъ осмьдесятъ. За ко-
то́рыми го́нено, и не ма́ло ихъ поби́то.
А и́ншіе в' земли̇̀ Неме́цкой, у одной
побо́жной невѣсты, у ви́нници скры́в-
шися, здоро́во пото́мъ до домо́въ сво-
ихъ ушли̇̀.

Патріа́рха Ио́сифъ, окрутное тако́е
тира́ньство надъ свои́ми ви́дячи, жа́ло-
валъ того̀ не по ма́лу, и грызло его
сумнено, ажъ отъ стра́ху и отъ жа́лю
памяти отходи́лъ. Але южъ было̀ труд-
но наза́дъ: для̇̀ чо́го, кгды имъ да́лей,
тымъ в' бо́лшую ро́спачъ приходилъ [1], и
явне предъ всѣми̇̀ поча́л' ся былъ ка́яти
и узнава́ти, а отъ той унѣи̇̀ отступова́лъ,
и рукы̀ до ней не подпи́совалъ. Оба́-
чивши то̀ За́ходници а хотячи̇̀ то̀ ута-
ти, спра́вивши отъ него̀ тестаме́нтъ,
о которомъ онъ и не мы́слилъ, напра́-
вили тре́хъ своихъ мни́ховъ, кото́рые,
якомо въ поселствѣ отъ па́пы до не́го
въ ночи̇̀ пришедши и замкнувшися на
розмо́ву, тамже вдуши́ли патріа́рха до
сме́рти. А отходячи̇̀ отъ него [2], теста-
ме́нтъ оный въ руки ему вложи́ли, ко-
то́рымъ якобы тую унѣю и всѣ̀ на ней
уфа́леные артикулы принялъ, потвер-
дилъ и оста́тнею во́лею свое́ю, отходячи̇̀
съ того̀ свѣта, запеча́товалъ. Кото́рымъ
тестаме́нтомъ попи́суются назбыть, а
патріарху поведа́ютъ и пи́шутъ: «на́-
гле уме́ръ».

И тутъ пра́вду явне позна́ти! Если́
бы на́гле уме́ръ, я́кож' бы ‖(52) теста-
ме́нтъ писа́ти мо́гъ? Або если́ бы южъ
коне́чной на себѐ сподѣва́л'ся сме́рти,
аза не слушнѣй бы посла́лъ до па́пы,
або на́ветъ до своихъ, ознайму́ючи, жѐ
жи́въ бы́ти не мо́жетъ? Мнѣй было̀ до
гото́вого ли́сту, до той унѣи̇̀ толко ру-
ку подписа́ти, ни́жли целый тестаме́нтъ,
а еще при на́глымъ а несподѣванымъ
скона́нью писа́ти!

Не мнѣй те́жъ и це́саръ Палеоло́кгъ,
ачъ бы́лъ ударо́ванъ вели́кими пода́рка-
ми и знево́ленъ еще бо́лшими обѣтни-
цами, трво́жився на мы́сли и не мо́гъ
во́лного и безпе́чного сумнѣнья мѣти.
А до того̀ на кождый де́нь непотѣшные
новины̀ приходи́ли ему о кгвалто́вныхъ
вторжкахъ въ панства Кгрецкіе Ту́р-
ковъ. Бо южъ Ту́рци нема́ль всю̀ Тра́-
цію были̇̀ посѣли, и черезъ Гелеспо́нтъ
во́лный переходъ мѣли, Кал'лиопо́лимъ
въ Хер'со́нѣ, та́к'же и Адрино́поле опа-
нова́ли. Спѣши́вся це́саръ до Костанти-
но́поля, але ему было̀ не спо́ро! И южъ
за свой вы́ступокъ противъ Богу не
оглядалъ [3] Костантино́поля столи́ци
своей. Або́вѣмъ кгды̀ былъ въ Сили́врій,
пришла̀ новина̀ о знище́нью презъ Тур'ки
знамени́тыхъ мѣстъ, Тесало́ники, Ето́лій,
Епи́ру і и́ншихъ, жѐ до кгру́нту збу́ре-
ны, кото́рые были̇̀ и передъ ты́мъ ути́-

[1] на полѣ почеркомъ XVI—XVII в.: «зри» [2] на полѣ киноварью почеркомъ XVI—XVII в.: «Atoż masz!» [3] на полѣ киноварью почеркомъ XVI—XVII в.: «nie oglądał»; потомъ чернилами: «не оглядалъ»

снены, але не та́къ до конца̀. Позна́лъ свой вы́ступокъ, кото́рымъ Бога образилъ, прода́вши за зло́то сумне́нье своѐ. Тамъ же впа́дши ‖(об. 52) въ ро́спачъ, на́гле здо́хъ.

А пото́мъ ры́хло по его мизе́рной сме́рти, то́ есть року 1452, Махоме́тъ Вто́рый Константино́поле обле́гъ. Сла́ли Кгре́кове съ це́саремъ свои́мъ до па́пы Микола́я і до па́новъ За́ходнихъ о рату́нокъ. Не толко имъ не дали̇̀, але были̇̀ тому̀ ба́рзо ра́ди. Ше́стьдеся́того те́ды дня отъ облеженя, Ца́р'городъ взя́тъ: ре́чи Божскіе и людскіе Ту́рци покгвалти́ли, церкви полупи́ли, святостій не учти́ли, ре́чи проти́въ Богу брыдкіе чини́ли, в' кро́ви христіа́нской броди́ли, го́лову и клейно́тъ всего̀ христіа́нства знево́лили, стерли, ворота̀ до всей Еvро́пы отвори́ли.

Ско́ро по ономъ сино́дѣ а по з'глаже́н'ю съ того̀ свѣта Ио́сифа патріа́рхи, посла́лъ па́па Евге́ній до Костантино́поля, передъ взя́т'емъ еще его отъ Турковъ, вы́бравши нѣ́якогось Римяни́на Григо́рія, хотячи̇̀ то̀ собѣ̀ *у* з'вы́чай *у*вести̇̀ на патріаршество Царі́городское, и упережа́ючи, абы кгды̀ ся Кгре́кове о сме́рти Ио́сифа довѣдаютъ, и́ншого патріархи, ве́дле старода́вного звы́чаю, собѣ̀ не поста́вили. Кото́рый Григо́рій, ми́лосникъ сла́вы Ри́м'ской и вызна́нья ихъ наслѣдо́вца, кгды̀ до Костантино́поля прие́халъ, зъ вели́кою смѣлостью и го́рдостью вшедши в' церковъ, на мѣстцу патріа́ршомъ ста́вши, оповѣда́л'ся бы́ти патріа́рхомъ. Митрополи́ти и епископи и протоси́нкгели Цари́городскіе, ‖(53—д҃і) ви́дячи поку́су на́гле несподѣваную, без' у́са и без' бороды̀, по чо́мъ посполи́те муж'чи́з'ну отъ невѣсты розозна́ти, боячи́ся, абы̀ то не о́ный Я́нъ О́смый Ри́мскій з' ме́ртвыхъ всталъ, жа́дной по́честки ему̀ не чини́ли, ани̇̀ повинности, патріархомъ зви́клой, не отдава́ли.

А в' томъ одинъ, побожного сердца и у́мыслу, филосо́фского і богословского ро́зуму по́лный, з' зна́чного княжатъ Кгре́цкихъ ро́ду, и́менемъ Никентій, пришедши до не́го, мо́вилъ: «вѣдаешь, че́стный му́жу, правди́вый де́крета Христа Спаси́теля на́шего: «хто не в'хо́дитъ две́рми у дворъ овчарни, а прола́зитъ и́нуды, та́ть есть и разбо́йникъ» [1]? Про́то чому́сь ся ва́жилъ дире́ю, а не две́рми, по сто́пняхъ поря́дку церко́вного на та́къ высо́кой столи́цы ста́нъ лѣз'ти?» А взя́вши на нѣмъ са́косъ святительскій, поча́лъ зъ него̀ здыймова́ти. Лю́дъ посполи́тый го́ргнул'ся бы́лъ, ша́рпаючи на не́мъ всѣ святи́телскіе убѣры. Але пререче́ный Никентій, съ при́чтом' церковнымъ и зъ митрополи́ты и епископы, про́збами ихъ ле́две ублага́ли, и *в*'души́ти его не да́вши, отпрова́дили его до корабля і отпусті́ли до Ри́му.

Иси́доръ, митрополи́тъ Ру́скій, позво́ливши и подписа́вшися на Флоре́нскую унѣю, отъе́халъ до кра́евъ своихъ. И кгды̀ до Смоленска пріе́халъ, по́ймалъ бы́лъ и до везе́н'я вса́жонъ. Але презъ посулы (бо былъ вели́кіе ска́рбы отъ па́пежа, продавши вѣру, ‖(об. 53) вывезъ) зъ везе́нья ушо́лъ, и уте́къ знову до Ри́му. Та́мъ вдя́чне отъ па́пы принятъ, і кардина́ломъ учи́ненъ, и до Костантино́поля на патріаршество упо́ромъ и го́рдостью Ри́мскою вы́правленъ бы́лъ. Але та́мъ и то́тъ не мно́го попа́совалъ: и не прини́то, ани̇̀ слу́хано

[1] Іоан. X, 1

І кгдꙑ упо́ромъ вла́сть Ри́мскую
та́лъ, тогдꙑ, при бꙑ́тности его̀,
и Царгородъ взялѝ, а о́нъ не-
е до Руси втёкъ. И до Ки́ева
гши, ви́дячи явную отъ Бога
у, жа́ловалъ учи́нку своего́, а
отъ Бога и отъ людёй, а иле
ъ овёчокъ вла́сныхъ—опущонъ бу́-
поча́лъ роспача́ти. Архидіа́конъ
кой столи́ци хва́лца, и́менемъ Ве-
ктъ, кото́рый при нёмъ, и у вели́-
кова́нью у Исі́дора казнодѣю и
щею бу́дучи, постерегши то́е, за-
ему̀ в' потра́вѣ трути́зну. И́ншіе
ꙋть отъ Ру́си, то́ есть отъ Ки́янъ,
тью поко́нанъ, и та́къ ве́дле за-
ъ зги́нулъ.

ро́чаючися зно́ву до о́ного Фло-
кого (кгдꙑ ві́делъ па́па и карди-
побо́жные, ижъ на́ немъ не тꙑ́лко
то ся до́брого не спра́вило, але
тымъ го́ршая не́нависть у хри-
'ствѣ закури́ла) сино́ду,—мꙑ́слили:
бы да́лей чини́ти мѣли?
та́къ [1], за намо́вою о́ногожъ зві-
дного Ро́диского опа́та и тꙑ́хъ, ко-
е ему̀ помага́ли, а за росказанем',
о и накла́домъ па́пескимъ, вѣда-
ижъ в' Горѣ [(54)] Аѳонстей было̀
к тридцать [2] монастырей вели́-
мурми ото́чоныхъ, и велѝкое
ство и́нокъ або̀ мни́ховъ Гре́че-
, кото́рые на ту́ю унѣю и сло́вка
и не дали́, ани́ позволя́ли, а ижъ
бо́жное, пра́ве а́нгельское по́стни-
е жи́тіе ихъ Восто́къ и За́ходъ
ꙗ'ся,—вꙑ́правили вое́нного лю́ду
стью крыжа́ковъ, з' арма́тою два-
дцать ше́сть ти́сячъ [3], кото́рые, рко́мо
на оборо́ну краёвъ Се́рбскихъ и Бул-
га́рскихъ тя́гнучи, вто́ргнули до Горꙑ
Аѳо́нской.

Прише́дши [4] о́ный отъ Римского па́-
пы людъ, вꙑ́правленый до Святой Го-
рꙑ, на́первѣй до монастырѧ ла́вры
святого Аѳана́сіа. И́ноцы, ви́дячи су-
ро́вство ихъ и на́глое при́штье, злякшися приняли́ ихъ вдячне. Они́ за́разъ
унѣю и помина́нье у моли́твахъ па́пы
Ри́мского прия́ти каза́ли. Што̀ за не-
во́лею учини́ти, але не отъ правди́вого
сердца, мусѣли, и та́къ цѣло захо́вани
были́.

Пото́мъ [5] въ Амалфи́новъ монастꙑ́рь
пришли́. И тꙑ́е приняли́ ихъ та́к'же.

Пото́мъ [6] въ Иверскую ла́вру при-
шли́. Та́мъ ихъ и́ноцы прия́ти, ани́ съ
нимѝ згожа́тися не хотѣли. Они́ мона-
стꙑ́рь збу́рили, мни́ховъ або̀ черцовъ
хвата́ючи в' мо́ре потопи́ли, а што̀-на-
перед-нѣ́йшихъ в' рожа́ю и в' нау́цѣ до
Ри́му у око́вахъ отсыла́ли.

[(об. 54)] Пото́мъ [7] до прото́тіи або̀
ста́ршого монастырѧ пришли́. Вꙑ́шолъ
самъ про́тъ съ всѣми́ а́нгел'ского подо-
бе́н'ства ста́рцы, сѣди́нами ква́тнучими,
про́сячи і упомина́ючи ихъ отъ пи́сма
ла́годными съ пла́чемъ сло́вы, абꙑ
тако́го тира́нства и окруте́н'ства надъ
мѣстцами святꙑ́ми и надъ невѝнною
кровю не заживали́, гро́зячи имъ стра́ш-
ною отъ Бога помстою за́ то. Образи́-
лися тꙑ́мъ ба́рзо, а поима́вши про́та
обѣсили, и́ноковъ всѣхъ мечу̀ поддали́ [8],
монастꙑ́ръ съ пи́ргомъ и зо всѣмъ за-
пали́ли и вꙑ́вернули.

Потомъ [9] рушилися до вели́кого мона-
стырѧ Ватопе́да. Послꙑ́шавши мни́си

[1] на полѣ киноварью почеркомъ XVI—XVII в.: «czytay» [2] на полѣ киноварью тѣмъ
черкомъ: «130» [3] на полѣ киноварью почеркомъ XVI—XVII в.: «26 tysięcy»
полѣ киноварью тѣмъ же почеркомъ: «1» [5] id.: «2» [6] id.: «3» [7] id.: «4» [8] на полѣ
нымъ почеркомъ чернилами: «жаль» [9] на полѣ киноварью почеркомъ XVI—
в.: «5»

отъ стра́ху по*в*тѣка́ли, розбѣглися по яски́нямъ, по гора́мъ. Онѝ пришедши са́мого игу́мена зъ нѣкоторою бра́тьею пойма́ли, и по вели́кихъ спо́рахъ и отъ пи́сма розмо́вахъ, а на́йболшей стра́хахъ, ви́дячи, ижъ не позволя́етъ ве́дле ихъ во́ли, обѣсили и того̀ передъ монастыремъ, передъ са́мою бра́мою, а чернцовъ постина́ли и розмаи́тыми му́ками пому́чили.

Пото́мъ [1] пришли̇̀ до монастыря̀ Зукгра́фского. И́ноцы, ви́дячи стра́хъ, збѣглися до пи́ргу або̀ до ба́шты монасты́рской, и не хотѣли до ни́хъ вы́йти, ани̇̀ на унѣю позво́лити. Они̇̀, мнозство наноси́вши дро́въ и хворосту̀, о́ную башту запали́ли, и такъ з' чернца́ми и зо всѣмъ до кгрунту ‖(55) згорѣла, мѣсяца окто́вріа деся́того дня̀.

А кгды̀ та́къ по всей Святей Горѣ̀ по монасты́ремъ, по ви́нницамъ, по яски́нямъ, по горамъ чернцо́въ находячи̇̀, бьючи̇̀, морду́ючи, коло пяти̇̀ ти́сячей и бо́лшей душъ неви́нныхъ и́ноческихъ вы́губили, и мѣстца святые пу́сты вчини́ли,—

пришли̇̀ [2] потомъ до вели́кого и сла́вного монастыра̀, Ксеропотамъ рече́ного. Мни́си або и́ноци, слы́шачи што́ ся з' и́ншими монастыра́ми ста́ло, бо́лест'ю серде́чною и стра́хомъ зня́ты бу́дучи, вы́шли проти́въ имъ со кресты̀, приняли̇̀ ихъ и на унѣю поз'во́лили и згоди́лися зъ ни́ми.

По той зго́дѣ отправова́ли литургію [3]. Діа́конъ въ *о*кте́ній кгды̀ припо́мнялъ имя па́пы Ри́м'ского, я́вный чу́дъ Богъ зъ высо́кости оказалъ: ста́л'ся шу́мъ и трясе́нье землѣ̀ стра́шное [4], и
упа́ли всѣ̀ стѣ́ны церко́вные, и
монастырскіе, яко стѣ́ны Ерих
и поги́нули всѣ̀ ве́сполъ, та́къ
яко и Ри́мяне, кото́рые ся тамъ
сти́ти могли̇̀, вели́кое мнозство ду
ста́лася офѣра ме́ртвая, Богу ме
И набо́лшій еще зна́къ оста́лася
стѣна̀ ча́сть башты муро́ваной,
звы́чай нигдѐ нико́ли небыва́лы
землѣ̀ низко схили́вшися, а не уп
на па́мять вѣ́чную и до того̀ ча́с

Ви́дячи то̀, Ри́мяне и крыжа́ци,
стра́шившися вели́кимъ стра́хомъ,
што̀ ‖(об. 55) цѣлыхъ монастыре́въ
вивши, оттягну́ли отъ горы̀ Аѳо́
А и́ншіе зъ Римя́нъ и съ крыж
чернца́ми у Светой Горѣ зоста́ли

Позоста́лыи̇̀ [5] по яски́няхъ, г
верте́пахъ, кры́ючіеся и́ноцы зби
по отходѣ ихъ. А ви́дячи оби́тели
мѣстца святыи̇̀ попа́лены, пони
зъ кгру́нту повыворо́чаны, бра́ті
би́тую, пому́ченую, кро́вь порозли
и́ныхъ въ поло́нъ пове́деныхъ,—
лѣзни сердца, со слеза́ми и кр
вели́кимъ, опла́ковали и рыда́ли
ва́ючи о́ный псало́мъ [6]:

«Боже! пришли̇̀ пога́не въ дѣ́д
Твоѐ, оскверни́ли церковъ святую
Покла́ли тру́пы слу́гъ Твои́хъ в
кармъ пта́хомъ небеснымъ. П
кро́вь ихъ яко во́ду о́коло всего̀
и не ма́шъ хто́ бы ихъ погрѣба

«Гдѐжъ ны́нѣ Аѳо́нъ, гора̀ с
пусты́н'ники и ски́тники цвѣту́щая
окра́са и оздо́ба монастырей и ц
твои́хъ? Яко еси опустѣло и осп

[1] id.: «6» [2] id.: «7» [3] на полѣ киноварью почеркомъ XVI—XVII в.: «зри»
полѣ киноварью почеркомъ XVI—XVII в.: «страхъ» [5] на полѣ стариннымъ поч
«зри» [6] въ текстѣ надъ псалмомъ написано киноварью: «żalosny lament». На п
печатано: «Псаломъ 78». Далѣе рукописная замѣтка: «жалосный ляментъ»
LXXVIII, 1—3: «Боже, пріидо́ша язы́цы въ достояніе Твое, оскверниша х
Твой— —положиша трупія рабъ Твоихъ брашно птицамъ небеснымъ— —
ихъ яко воду о́крестъ Іерусалима, и не бѣ погребаяй»

, тобо́ю, вмѣсто свѣ́тлости, а́еръ
ся ды́мовъ, сква́ровъ! Яко стѣ-
рикры́лъ по́рохъ погорѣ́лискъ!
к'ки твои̂ поплю́сканы кровю!
ве и ме́шканцы и пелкгри́мове
обѣ̀ полегли̂! Яко старцы твои̂,
и́визнъ своихъ по́пеломъ по-
надъ трупами духо́вныхъ сы-
ихъ сму́тне седячи̂, пта́ство
ь! |(56) Яко позоста́лые сыно́ве
ъ отцевъ ре́вно пла́чутъ! Ко-
итости́вое сердце без' жа́лю,
окру́тное о́ко без' розля́нья
ь сле́зъ опусти́ти тебѐ мо́жетъ?!
ои́хъ ме́шканцовъ, ві́дячи то́е,
ю́литъ раднѣ́й сме́рть, нижъ
Почтò, Господи Боже, не учи-
на́съ го́дными, ве́сполъ з' отцы
) на́шею, прі́ати отъ Тебѐ му-
е коро́ны?!
) на́съ сму́тныхъ в' по́смѣхъ
а́шимъ оста́вилъ?! Доко́лѣ, Го-
гѣваешися до конца̀? Пролій
ой на язы́кы, незна́ючіе Тебѐ
ючіе церковъ правосла́віа Тво-
о поси́ль насъ щедробли́востями
Господи, бо есмò обнища́ли
Помози̂ на́мъ, Боже, Спаси́-
ъ, для̂ сла́вы и́мени Твое́го!
а́съ! Мы́ бо есмы̀ лю́діе Твои̂
а́ствы Твоея̂, абы́смо оповеда́ли
ою̀ и чуда Твои̂ отъ рожа́ю
, [1].
такомъ сму́тку, посиля́ючися
і пѣній и пѣсньми духо́вными,
и но́сячи тѣла о́ныхъ поби́-
еникъ, хова́ли и погрѣба́ли.

Такій то бы́лъ коне́цъ о́ного пре-
сла́вного Флоре́н'ского сино́ду! Таки́е
о́воцы его згромаженя, ты́е пожи́тки
прине́съ всему̀ христіа́н'ству! Та́къ ся
то́тъ пожа́ръ не́нависти запалалъ по
всемъ свѣте! Та́къ о́ная поме́рклая но́чъ
гнѣву скры́дла свои̂ роз'ши́рила! Та́къ
мяте́жи, ро́стырки го́ру |(об. 56) вы́несли!
Та́къ то́тъ сино́дъ зерца́ло в' собѣ̀ ти-
ра́н'ства пото́мкомъ зоста́вилъ! Та́къ
межи пшени́цу, по зоста́лои̂ любви̂, ку-
ко́лю незго́ды, за́висти, розорва́нья в'сѣ-
ялъ! Та́къ до оста́тней кро́пли ми́лость в'
христіа́нехъ вы́сушилъ!

Оба́чъ же ту зъ да́вныхъ преслѣдо-
ва́нье ча́совъ, сы́ну Восто́ка, облюбе́ници
Христовы! А ку концу̀, за́ходу свѣта
того̀ не отступуй Солнца Пра́вды и ма́тки
своеи̂, в' пелю́хахъ ещѐ тира́ній суро́-
выхъ И́родовъ пороже́ной, и подъ розли-
ва́ньемъ отъ ни́хъ кро́ви въ у́тиску вы́-
хованои̂, през' ого́нь [и] мѣчъ досвѣтчо́-
ной и коронова́ной! Не отбѣга́й же в' ста́-
рости еѐ, ути́сками упрацо́ваной и вы́-
неслои̂!

Твоя̂ ма́тка — перворо́дныхъ свои́хъ
сыновъ, на пот'ка́нье и привита́нье зъ
дале́кихъ а высо́кихъ небесных' пала́-
цовъ Кро́ля надъ кролми, до я́слецъ
Виѳлеомскихъ чтырьнадцать ти́сячей
однымъ ра́зомъ жолнѣровъ му́жныхъ ку
оборо́нѣ Па́на свое́го, яко сли́чныхъ
арома́тъ фіалки, подъ о́струю ко́су са-
турнова́того И́рода посѣ́ала и вы́ростила!
Твоя̂ ма́тка подъ вѣнецъ, съ ка́меня
плете́ный, первомученика Стефа́на уро-
ди́ла! Твоя̂ ма́тка, в' солнце облечо́ная
и коро́ною отъ дванадцати звѣздъ ко-
роно́ваная, передъ семоголо́внымъ а де-

LXXVIII, 4—9, 13: «Быхомъ поношеніе сосѣдомъ нашымъ, подражненіе и
— —Доколѣ, Господи, прогнѣваешися до конца?— —Пролій гнѣвъ Твой на
знающыя Тебе.— —Скоро да предварятъ ны щедро́ты Твоя, Господи, яко
мъ зѣло. Помози намъ, Боже, Спасителю нашъ, славы ради имене Твоего:
избави ны.— —Мы же людіе Твои и о́вцы пажити Твоея исповѣмыся Тебѣ,
вѣкъ, въ родъ и родъ возвѣстимъ хвалу Твою»

ся́торо́жнымъ смо́комъ в' пусты́ню ути́сковъ, бѣдъ, ско́рбій и выгнаня а блуканяся по́ свѣту утѣка́ти, ве́дле Апокали́псис[а], мѣла ‖(57—ε̃ι) и утѣка́етъ! Твоя̀ роди́телка—не в' ро́скошахъ свѣта того̀, але в' гу́няхъ, ску́рахъ, волося́ницахъ, по гора́хъ, яски́няхъ, про́пастехъ волоча́чихся, опуще́ныхъ, ути́сненыхъ, поруга́нье, везе́нье, темни́ци, камѣнье, пилова́нье, ме́чи скро́мне зно́сячихъ, кото́рыхъ не бы́лъ го́денъ свѣтъ—сыно́въ сложа́ла! Такихъ и ва́съ, сыно́въ тепе́решнихъ Восто́чныхъ, мѣти хо́четъ, то́е ва́мъ на тестаме́нтѣ зоставу́етъ, того̀ по васъ потребуетъ, того̀ зы́читъ: абы́сте, проше́дши тутъ скво́зѣ о́гнь и во́ду, в'прова́жены былѝ до о́ного вѣчного поко́ю. Ами́нь [1].

(Послѣ сего заставка.)

Издано по старопечатному экземпляру Императорской Публичной Библіотеки.

---

[1] внизу страницы, между текстомъ и заставкою написаны киноварью почеркомъ XVI—XVII в. слѣдующія три строки:

Zrozumiawszy dobrze tę zdradę Rzymską,
Nie tylko Unit, ale y Rzymianin żalem obięty
Będzie, widząc sprawy tyrańskie, a nie chrześciańskie.

Подъ заставкою, написано киноварью и тѣмъ же почеркомъ: «Про́шу, ми́лно читай, для зрозумѣня и паки». На оборотѣ 57-го листа, рукою владѣтеля книги, дьячка Ѳедора Гавриловича, написано слѣдующее:

Свѣте, свѣте! што то чинышъ?
Каждого чоловѣка отъ злости не упинышъ.
Живетъ, якобы николи не мѣлъ умерти,
А каждый отъ смерти не може отперти.
Охъ, охъ! бѣдна старость, всѣ тя жадаютъ,
А коли прийдешъ, всѣ на тебе нарекаютъ.

Ѳедоръ Гавриловичъ,
диякъ церкви Рождества Христова.

Богатство е́де на возѣ высоко,
Цорка еи пыха предъ нею мае ясне око.

АНТИ́РИЗИСЪ

ИЛИ

АПОЛОГІЯ

ПРОТИВЪ ХРИСТОФОРА ФИЛАЛЕТА

ВЪ ДВУХЪ ТЕКСТАХЪ:

ЗАПАДНО-РУССКОМЪ (1599 г.) И ПОЛЬСКОМЪ (1600 г.) [1].

(м.) [2] **ΑΝΤΙΡΡΗΣΙΣ**

ABO

APOLOGIA

VKO KRZYSZTOFOWI PHILALETOWI,

EDAWNO WYDAŁ KSIĄSZKI IMIEOŻYTNEY RUSI RELIGIJ GRECKIEY SIĄSZKOM O SYNODZIE BRZESKIM YM W ROKU PAŃSKIM 1597.

Sirach. 13.

edy wilk się z owcą zgodzi, znik z sprawiedliwym [3].

небольшое украшеніе)

W WILNIE.

z Daniela *Lan*czyckiego [4].

Roku Pańskiego 1600.

(1—Aij) Illustrissimo ac magnifico domino d. Leoni Sapihæ, cancellario M. D. L., capitaneo Słonimscensi, Mohilouiensi etc., etc., domino obseruandissimo—

ἐνοσιόφρων, σχισματομίσης, ὁ ελεγχοψευδής

S. P. D. [5]

In operum dedicatione, illustrissime domine, eius potissimum ratio haberi solet, qui possit et velit oblatum sibi munus, vel patrocinio defendere, vel splendore nominis illustrare,—quas sane conditiones, si Christophorus ille Philaletes recte intellexisset, alium patronum τοῦ πονηροῦ κόμματος, vt ille comicus ait, merito sibi elegisset. Quis enim credat catholicum principem seu velle seu posse

ю-Русскій текстъ «Антиризиса» воспроизводится по единственному старопеземпляру, принадлежащему Московскому Архиву Министерства Иностран-, а Польскій—по экземпляру Императорской Публичной Библіотеки, вполнѣ емуся. Въ Западно-Русскомъ экземплярѣ встрѣчаются три перерыва: Польскомъ соотв.: ненум.+1—15), 29—32 (въ Польск. 17—19) и 263—270 (въ 2—116). [2] оборотъ ненум. листа чистъ, т. е. ни текстомъ, ни чѣмъ другимъ [3] Сирах. XIII, 21: «кое общевіе волку со агнцемъ? тако грѣшнику со ымъ» [4] о Даніилѣ Лэичицкомъ см. Примѣчанія [5]=salutem plurimam dicit

hereticum hominem eiusque mendacia quasi quodam clypeo auctoritate sua protegere et a iustis piorum virorum oppugnationibus vindicare? At enim ea est impudentia hæreticorum: quorum frons, ut quodam in loco verissime scribit s. Augustinus, non est frons; qui et auxilium illius implorare et eius specioso ac splendido nomine sua scripta exornare non verecantur, cuius pijssimos parentes ‖(2 *) iniuria affecerint, conuitijs insectati sint, atque in eos arma sumpserint, et quantum in eis est, vulnerarint, prostrauerint, occiderint. Ac ne longius abeam, en noster Philaletes, egregius scilicet veritatis amator, in toto illo suo mendacissimo opere ecclesiam catholicam Romanam inprimis oppugnat et eam funditus euertere molitur; Romanum pontificem reprehendit, damnat, deque illius sanctissima fama vilissimum caput ore polluto detrahere audet; serenissimum regem nostrum insimulat; optimos Russorum antistites, summa totius orbis christiani gratulatione cum Romana, hoc est vera Dei ecclesia firmissimo fœdere antiquæ religionis coniunctos et consociatos, instar luti pedibus calcat. Magnum cancellarium summis laudibus tantum extollit: at quis modus iste est nouus captandi beneuolentiam, nunquam antea in scholis rethorum auditus? Estque hoc illi simillimum, si quis vna manu mulceat hominem, altera verberet. Cæterum quæ causæ illum ab eiusmodi operis nuncupatione iure optimo deterrere potuissent, eædem me vehementer pepulerunt, ut tibi Leoni, magnanimo principi, alteri nimirum non minori cancellario, dicarem et consecrarem præsens antidotum aduersus Philalet*h*i delirationes incredibiles. Siue enim amplissimam potestatem, qua præditus es, et præclarissima quæque facinora efficere potes, siue beneuolent
gularem, qua velis opem ferre
atque afflictis, siue nimiam piet
vineam Domini Sabaoth, eiusque
in terris custo‖(3 **—Aiij)dem
non possum non vehementer pat
tuum expetere, mihique affuturum
Postremo vt et animi mei grati
moris acceptorum a te beneficio
stimonium aliquod extet, hoc l
munusculum tibi tanto senatori
Ne miretur autem illustrissima d.
si nomen meum, alioquin cæteri
bus tibique inprimis optime notu
primendum mihi fuerit, quod Phil
indignum existimauerim, qui illu
at, quem tamen in hoc eodem
quod illum Æsopicum asinum
pelle indutum, qui quam primu
ὀγεᾶσται—agnitus est, prudenter
imitari. Proinde ne se ipsum
nomine proderet, cui potissimum
dum erat nomen (erat autem re
cellario cui dicabat librum), sa
priuatis literis aperire, illud
ausus sit. Id quod testantur eius
tholici principis literæ ad a
Wladimiriensem de hac re dat
sane aliunde acceptas hic intexer
pretium esse duxi. Quod si in p
mutabit consilium, et illud
patefaciet (quod eum factùrum
spero), agnoscet asinus verum
(neque enim in sylua latebit),
vera fide catholica et antiqua Gr
atque Russorum religione præcla
tem oppetere et vitam profundere
ratus. Deus optimus, maximus, i
simam d. v. bonis omnibus qu
tissime conseruet incolumem.

---

* опечатка: 3 ** опечатка: 4

(4) EXEMPLAR LITERARUM, QUAS SIT ILLUSTRISSIMUS REGNI CANCELLARIUS AD PRESULEM WLADIMIRENSEM.

Reuerendissime domine, amice charissime et obseruandissime!

Certiorem esse me factum a reuerendissima d. v., quid inaudiuerit de Multano, qui apud me est, quod id mea interresse existimasset, gratum habeo. Quod officij beneuolentiæque suæ erga me genus, quoties vsurpabit (vt autem, quoties vsus accidet, vsurpet, rogo), erit sibi semper gratissimum. De Moldauiæ principe, non video quicquam esse eiusmodi, quod sit ab isto Multano in suspicionem reuocandum. Multanum se esse dicit, Multanorumque propinquitatem, non Moldauorum, præ se fert. In ea tamen, quæ mihi significanda putauit, sensim et accurate inquiram. Quod attinet ad inscriptionem mihi vsque nunc inauditam, nescio cuiusnam ad me scripti libri; id vero eiusmodi est, vt qua de libro, quasi sit, qua de auctore libri, ecquisnam tandem sit, omnino nihil sciam neque vsquam quicquam scissem, nisi ea de re reuerendissima d. v. litteras accepissem. Libellum eum, rogo, si potest, ad me mittat, et nomen proprium auctoris, si latet, aperiat, nam Philalethis fictum esse apparet. Simul atque quis is sit, et quidnam sit istud rei, resciuero; alium hi patronum suarum eiusmodi scriptiorum is scriptor bonus ut adoptet, cum ego agam. Τὸν μὲν γὰρ Χριστὸν καὶ τὰ τοῦ Χριστοῦ φρονῶ, τὰ καθολικῶν, τῶν δὲ τὸν ἀπάντων καταφρονῶ.

Cupio beneualere reuerendissimam d. vestram. Datum Samosci die 30 mensis Octobri. Anno Domini 1598.

(здѣсь небольшое украшеніе)

(5) ΑΝΤΙΡΡΗΣΙΣ

PRZECIW KRZYSZTOFOWI PHILALETOWI Y KSIĄSZKOM IEGO, FAŁSZU PEŁNYM, KTORYM NAPIS APOKRYSIS, GDZIEŚ Z CIEMNEY DRUKARNIEY WYDANYM.

DLA WIADOMOŚCI WSZYTKIM MIŁOŚNIKOM ZGODY Y IEDNOŚCI Ś., TAK TESZ Y PRZECIWNIKOM IEY, NA PRZESTROGĘ NIEDAWNO WYDANĄ, ABY SIĘ STRZEGLI HERETYKA, KTORY SIĘ RUSKIM PŁASZCZEM POKRYŁ, IAKO WILK OWCZĄ SKORĄ.

(здѣсь полицейское украшеніе)

(6) PRZEDMOWA DO CZYTELNIKA.

Roku niedawno przeszłego 1597, wydane były z druku pismem Polskim y Ruskim książki, ktorym tytuł «OBRONA SYNODU RUSKIEGO BRZESKIEGO, W ROKU 1596 ZEBRANEGO». W ktorych książkach chociasz autor imienia swego nie napisał, a wszakże wielom ludziom pobożnym y krześciańskim wiadomo iest, kto ie wydał. Nie potrzeba się o nim pytać: z samey rzeczy krześciański czytelnik pozna, że iest katolik pobożny y sługa kościoła Bożego prawdziwy, ktory nie za naymem, ani dla pożytku swego, albo sławy iakiey prożney (ponieważ świat ten y wszytkie roskoszy iego opuścił, a tylko na służbę Bożą vdał się), ale miłuiąc Pana Boga y prawdę Iego ś., to wszytko, co się na tym synodzie Brzeskim działo, dla wiadomości ludzkiey prawdziwie opisał, ku pociesze wszytkim prawowiernym katolikom. Y to tesz dobrze rozumieiąc, isz się tacy mieli naleść, ktorzy ten synod Brzeski szczypać y do ludzi niewiadomych inaczey, aniżeli się co działo, vdawać mieli, odwodząc ludzi od zgody y iedności krześciańskiey,

...ą Pan Krystus Zbawiciel nasz wszyt-...ktoby kolwiek Iego vczniem chciał ...dź, pilnie zachować roskazał. W ktorym ...o pisaniu swoim ten vczciwy y pobożny ...ziowiek y sługa kościoła Bożego nie ...ylko, co się na tym synodzie Brzeskim ...działo, sprawiedliwie oznaymił, ale tesz y to, że się ta zgoda y iedność miedzy kościołem Greckim y Rzymskim w państwie iego krol. m[oś]ci pana naszego słusznie [1] y przystoynie zstała, nakrotce, ile małe ksiąszki potrzebowały, pokazał, vpominaiąc ludzi krześciańskich, a zwłaszcza narodu Ruskiego, aby tym darem Bożym y zgodą a miłością braterską nie gardzili, ale radszey, widząc ią bydź potrzebną, Panu Bogu za nię dziękowali.

Ale, miasto podziękowania y wdzięczności (ach! niestetysz!), ku rozerwaniu y ohidzie tey ś. zgody, wydano niedawno ksiąszki po Rusku y po Polsku, gdzieś w kącie drukowane (bo miey‖(7—8)sca nie położono: znać isz fałsz!), pod imieniem iakiegoś niesłychanego człowieka Krysztopha Philaleta, ktorym tytuł «Apokrysis, to iest respons na *k*xiąszki o synodzie Brzeskim imieniem ludzi starożytney religij Greckiey». A przypisał ich iego mości panu kanclerzowi Koronnemu, człowiekowi katolickiemu y świętobliwie pobożnemu y posłusznemu synowi kościoła ś. katolickiego Rzymskiego. W ktorych *k*xiąszkach swoich ten pan Philalet nie tylko osobę y autora *k*xiążek synodu Brzeskiego, ale tesz y tę iedność y zgodę świętą gani, y hidzi ludziom krześciańskim, y tak wiele w nich rzeczy nieprzystoynych y fałszywych nakładł, żeby tesz podobno y sam dyabeł, z piekła wylazszy, nie mogł gorszey nieprawdy zmyślić, iako ten Krysztow Philalet w tych swoich *k*xiąszkach ... pisał! Ktorego właśniey każdy ... może Diawolofor y Philosop... dis (sic), aniszli Christum ferens ... amator veritatis!

Patrzayże, ieśli ten niesłych... słusznie sobie to imię przywłas... Izali to Krysztophor, ktory od ied... zgody y miłości krześciańskiey (k... Pan Krystus Sam zalecił) odwodzi ... krześciańskich a niezgodę dyabel... schyzmę przeklętą zaleca, vtwierd... mocnie się iey trzymać każe? Iz... miłośnik prawdy, ktory tak wiele ... szu y nieprawdy y rozmaitych potw... w *k*xiąszkach swoich nakładł, isz g... by się przyszło probować—nie mow... trzecią część, ale by ledwie dzie... prawdy w nich nalazł?! Bo by tesz ... piekielnego towaru swoiego inaczey ... ludzi nie vdał, gdzieby do tak ie... bałamutnie czego prawdziwego nie ... mieszał; gdysz y dyabeł, kusząc P... Krystusa na puszczy, pismem allego... ale isz go na złą stronę wywracał, ... mu pismo ś. do fałszu iego nie pom... także—y temu Philaletowi, choć... rzkomo za prawosławną wiarę kośc... ś. Oryentalnego zastawuie się, y i... niem ludzi starożytney religij Grec... pracuie! Ale y ktosz tak ślepy będ... żeby tego widzieć nie miał, isz się dy... beł w anioła światłości, a wilk w ow... czą skorę przyodział, szatan post... wężową, ku zwiedzeniu niewinnego A... ma, na się wziął! Heretyk iawny ... ‖(9 [2]) wszem znaiomy za katolika pra... dziwego vdaie się! broni tego, czego ... nie wierzy, bo iest iako Rzymskie... tak y Greckiemu kościołowi nieprzy... cielem! Wszak go dobrze znaią, cho... się w inszy obraz przemienił: poka...

[1] опечатка: szłusznie [2] опечатка; нужно: 8; но эта опечатка не исправляется, так... какъ пришлось бы измѣнить всю пагинацію

to frazys sama pisania iego, że nie był nigdy Rusinem, ale zbiegiem katolickiego kościoła; bo wszytko, co iest Rzymskiego, gani, bluźni przeciw Bogu, bluźni przeciw kościołowi Rzymskiemu, szczypie pastyrza powszechnego widomego kościoła Pana Krystusowego, co iest własna wszytkim zbiegom y heretykom czynić!

A iszby tym beśpieczniey tę bałamutnią swoię do ludzi niewiadomych [1] vdać mogł, wydał te ksiąszki swoie pod obroną y tytułem katolika pobożnego y świętobliwego, pana zacnego y prawdę Bożą miłuiącego, mniemaiąc, żeby się mu tym przysłużył: ludzi niewinnych, ktorzy w tey ś. iedności pracowali, do niego obłudził, y temi bluźnirstwy swemi onego vczcił, właśnie tak, iako gdyby kto, syna zalecaiąc y zacność iego samego wynosząc, a oyca y matkę iego łżył y sromocił, y poćciwości za pieniądz na nich nie zostawił! Tak właśnie y ten pan Philalet czyni: wynosi zacność, wynosi stateczność, wychwala pobożność tego cnego pana, ktorą wszyscy znaią y wiedzą bez iego pochlebnego zalecania, ktore on czyni y wypisuie w przedmowie swoiey do iego mości; a w samych ksiąszkach bluźni y gani oyca y matkę iego y vrodzenie iego duchowne (nie mowię o ziemskich y cielesnych rzeczach, ale o duchownych, ktore są więtsze y ważnieysze, aniszli cielesne), gani wiarę ś. katolicką, gani nabożeństwo y cerymonie kościoła Rzymskiego! Izali się ten cny y pobożny pan zaprzy vrodzenia swego duchownego, gdzie się vrodził nie wedle ciała, ani ze krwie, ale z Boga? Izali się zaprzy macierze swey duchowney, ktorey piersi z młodości lat pożywał y w niey wychowan, to iest kościoła ś. katolickiego Rzymskiego? Izali się odrzecze oyca swego duchownego, pastyrza kościoła Pana Krystusowego powszechnego, ktorego mu Iezus Krystus Zbawiciel nasz, wieczny y niewidomy pasterz, słuchać y szanować roskazał, mowiąc: «kto was słucha, Mnie słucha» [2]? Pe(10—Bij)wna rzecz: ieśliże wszyscy panowie krześciańscy nie wstydaią się go zwać oycem oycow, y ten święty y pobożny pan nie wstydzi się wyznawać synem iego duchownym! A ten Philalet, zganiwszy to wszytko w ksiąszkach swoich, zakrywszy psiną oczy, te bluźnirstwa swoie śmiał wydać pod tytułem tego cnego y pobożnego pana!

Ale patrz, co vczynił! Pospolicie iako sowa światłości nie rada widzi, y nietoperz w dzień nie lata, tak y ten Philalet: nie tylko żeby miał iawnie swoie własne imię w tych ksiąszkach napisać, ale—co więtsza—y temu, komu te ksiąszki przypisał, nie śmiał ich, iako zwyczay bywa, posłać! Y pewnie by iego m. o nich żadney wiadomości nie miał, by był iego mości kto inszy o tym nie oznaymił, y tey podstępney sztuki iego nie vkazał: vdaiąc do ludzi pana katolickiego, iakoby i. mość fautorem heretykow y schyzmatykow wszytkich być miał, y zgody a pokoiu w kościele ś. tak, iako y on, nie rad widział. Zaprawdę godzien za tę dedykatoryą podziękowania, ale owakiego, żeby asz boki wspuchły. Izali to nie wielka y wszeteczna śmiałość: zganiwszy wiarę, zganiwszy cerymonie, zganiwszy pastyrza kościoła powszechnego, y z błotem prawie zmieszawszy kościoł Rzymski, a przypisać te swoie bluźnirstwa panu katolickiemu, człowiekowi nabożeństwa Rzymskiego?!

Patrzayże daley! Iako w przedmowie swoiey do czytelnika, w tych ksiąszkach

[1] опечатка: «niewiadomjch» [2] Лук. X, 16

napisaney, dawszy imię autorowi y obrońcy synodu Brzeskiego, y nazwawszy go dzieiopisem synodowym, potwarza go naprzod tym, iakoby miał w tych tam *k*xiąszkach swoich co wszetecznie pisać, y co iadowita ślinka do gęby przyniosła mowić. A samego siebie y stateczność swoię zaleca, mowiąc: «nie odpowiedamy głupiemu na głupstwo iego, na wszeteczność wszeteczności (ktorey y vrodzenie, y zachowanie y vsta nasze nie przywykły) nie zażywamy, żałobą żałobie nie zastawuiemy się [1], y owszem skromność nasza aby była wszem ludziom iawna, przestrzegaiąc, nie oddaiemy zła za złe, ani złorzeczym za złorzeczenie» [2]. To są słowa Philaletowe. Czysta skromność! osobliwa powściągliwość! Bo gdy się przypatrzysz, ‖(11) czytelniku miły, w rzeczy samey pisaniu iego,—rzadki rozdział (ale—co mowię: rozdział?), rzadką kartę naydziesz, na ktorey byś albo przeciw Bogu y prawdzie Iego, albo przeciw pismu, albo przeciw kościołowi katolickiemu, albo przeciw papieżom, albo przeciw zgodzie y miłości bliźniego—czegokolwiek sprosnego y wszetecznego nie nalazł, co vsta iego plugawe wyrzygnęły! Wszytkich pomazał, wszytkich zelżył, wszytkich zpotwarzył: y Boga, y kościoł, y zwier*c*hność iego duchowną y świecką! Pismo święte y świętych oycow wynicował, wykręcił swoimi heretyckimi przewrotnymi wykłady: iedno minął, drugie zwinął! Listy papieskie, listy niektorych władykow fałszywie przełożył, wybieraiąc z nich sztuczki niektore, co na stronę swoię potrzebnego być baczył; a gdzie iasna prawda y co przeciwnego sobie widział, czym by się nie ludzi cnotliwych iawnie pokaz wszytko vtaił, vkradł y połknął samym pokazał, iakiego cechu mieśnikiem. Bo to przyzwoita kom—pisma fałszować, okęsywać, y na swoie mniemanie wywrac właśnie y ten pan Philalet vc *k*xiąszkach swoich. Czego nie słu rzeczą samą dowiodę y iawnie tylko Rzymianom, ale y Rusi nie mey wytknę, aby obaczyli: iaki bie obrońcę obrali, ieśliże to pi wiadomością ich wydał? Na co n bacznieyszych, ktorzy wiedzą, ia co działo, y teraz narzekaią.

Podziwuyże się, bracie miły, t skromności, ktorą się zaleca! Ia dziom poczciwym, w zacnych y st nych domach vrodzonym, w rzec spolitey dobrze zasłużonym y zna nie tylko vrzędy, ktore od Pana Samego y od pomazańcow Iego poodeymował, ale y poczciwości, po dusznym zbawieniu v każdego vboszszego człowieka iest za nay kleynot y iest iako wtora dusza prawie wszytkich odsądził! Na c pomazaniec Boży, ktory to w swoich ma y tym szafuie, ladaia zkwapia się, asz za słusznym do y pokonanim prawnym. Nakoni tylko zwierzchniego pana, pon Bożego, władzą sobie przywła Biij)czył, ale Samego Pana B wszytkich na potępienie wiecz dził, y nic nie zostawił—ani ieg mości, ani Bogu sądzić! Sam żal instyguie, sam sądzi, sam karze, wości y vrzędy odeymuie!

[1] въ Польскомъ текстѣ «Апо́кризиса» (см. 2-ую кн. «Пам. полем. литер.», стлб. 1 мѣсто наложено та́къ: «skardze skargi nie opponuiemy» (чрезвычайно удач намекъ на автора «Берестейскаго собора»—Скарги) [2] опечатка: «zlorze во 2-й кн. «Памятниковъ полемической литературы», столбцы 1013—1015.

A kto się iego pisaniu dalszemu pilnie przypatrzy, a obaczy to iaśnie, chociasz Żyda grzebie, isz nie tylko duchowni y świeccy ludzie zacni nie wysiedzieli się v niego spokoynie, ale y sam iego krol. mość, pomazaniec Boży, pan dobrotliwy, święty y pobożny, na ktorego maiestat ten sprosny bałwan targnął się, wyrzucaiąc na oczy listy y przywileia iego krol. mości niektore, sztrofuiąc iakoby niesłusznie y przeciw prawu były wydane, potrząsaiąc przysięgą pańską y kancellarij iego, — wszytkim zgoła vszczerbek vdziałał y w misę naplwał! A przedsię chwali się, isz w pisaniu swoim skromnie y przystoynie się zachował!

A iszby tym beśpieczniey ięzykiem swoim wszetecznym y piorem niepowściągliwym mogł ludzi niewinnych łaiać y szczypać, własnego imienia swego nie śmiał napisać, czuiąc się nie tylko w tym, isz nieprawdę pisał, ale y to, że od żadnego cnotliwego człowieka podziękowania za to nie iest godzien: zmyślił sobie imię, ktore każdemu cnotliwemu y krześciańskiemu człowiekowi, Boga y prawdę Iego ś. miłuiącemu, służyć y przypisować się może przystoyniey, aniszli temu niezbożnemu heretykowi.

A isz on sam swoie własne imię vtaił y w swoich kxiąszkach położyć nie chciał, y sam siebie niegodnym, aby go ludzie znali, być osądził,—y ia tesz, ktory-m tę professią na się wziął, abym na niektore iego bałamutnie, chocia nie na wszytkie, odpisał, nie kładę imienia swego w tym responsie moim, chocia bych mogł beśpiecznie, bo za prawdę, ktorey się tu w pisaniu moim iako mocnego fundamentu trzymam, da Pan Bog—nie powstydam się. Ale isz on, iako niegodny, sam się swego imienia zaprzał,—przeto y mnie nie godziło się onemu swego imienia oznaymować. Ale ieśli się cnotliwym być czuie, niechże się podpisze do swoich kxiążek. A ia tesz nie tylko abym mu miał imię swoie oznaymić pismem, ale y sam oczywiście na każdym mieyscu stanowić mu się będę, y nieprawdę [1] iego y bluźnirstwo ‖(13) iawne pokazać mu gotow iestem. A isz się on nazwał Krysztophorem Philaletem, czym nie tylko rzeczą samą, ale ani słowem nie iest,—słuszniey go ia nazwać mogę Diawolophoron y Philopseudem. Przeto y ia tesz mogę się nazwać sprawiedliwiey, niszli on, Philoletem y Elenchopseudem: a to—isz, dla miłości y prawdy Bożey, pokazuię ludziom krześciańskim fałsz y nieprawdę iego.

Wiedź że, krześciański bracie, isz ia nie na wszytkie kxiąszki iego odpisuię, obawiaiąc się, abym cię długim czytanim nie zabawił, ale tylko na niektore czelnieysze rzeczy, pokazuiąc w nich fałsz y nieprawdę iego: abyś z tych małych, iako ze zwierciadła, obaczył, co się we wszytkich iego kxiąszkach zawira. Ktorego poznasz po rzeczy samey y po dowodach argumentnych y konkluzyach iego, kto iest, y iakiey profes-[s]yey człowiek: ieśli Grek, albo Rusin, czyli dyabelski heretyk? Bo się nie vtai szydło w worze! By on, nie wiem—iaką, maszkarę kładł na się, poznać wilka w owczey skorze; przedsię wilk wilkiem, chocia się miedzy owieczkami kryie. Nie dziw tedy wilkowi! Ale więcey się dziwuię swey miłey prawosławney Rusi, że człowieka takiego, ktory by y Rzymską y Ruską wiarę wniwecz rad obrocił, za defensora swoiey opiniey wzięli! Iakoby Boga w Izraelu nie było, vciekli się o poradę do Belzebuba Akaroń-

[1] опечатка: «nieprawdа»

skiego, opuściwszy swoich kapłanow pobożnych: wzięli sobie na pomoc heretyka sprośnego y nieprzyiaciela prawdy Bożey. Ale ieśli wy, moy miły narodzie Ruski, tego nie baczycie, pokażę ia wam: iakiego to obrońcę macie, iakim iest miłośnikiem prawdy! Iedno mię z pilnością, bez waśni y zaiątrzenia (ktore naprzeciw kościoła Rzymskiego, iakoby coś innatum, macie), dla miłości Bożey y waszego dobrego posłuchaycie.

Zaczynaiąc tedy pan Philalet (albo słuszniey się nazwać może—Philopseudis) pisanie swoie w przedmowie do czytelnika, na czterzy części, odpisuiąc dzieiopisowi synodu Brzeskiego na *k*xiąszki iego, swoie *k*xiąszki rozdzielił, w ktorych po kilka kapituł albo rozdziałow położył. W p*i*rwszey tedy części, na ‖(14) wtorey karcie, pomienił scrypt iakiś na synodzie Brzeskim, od duchownych y świeckich starożytney Greckiey religij wydany na metropolita y towarzyszow iego, y o ich postępku w Brześciu spisany, y do *k*xiąg trybunalskich wielkiego x. Lit. zaświeża oddany. A potym tamże wspomina, dla obiaśnienia y vtwierdzenia tego scryptu, z strony swey przeciwney niektore pisma, listy, prawa, poselstwa. Na ktory scrypt ich, gdy do tego przyidzie, na swoim mieyscu odpowie się mu nań, słusznie li to vczyniła iego strona, y tamże pokaże się iego szczyrość Philaletowa, iako się y w tym prawdziwie zachował.

W drugiey części obiecuie pokazować postępek swey strony na synodzie Brzeskim być bez przygany. Y tam, gdy do tego przyidzie, domacamy się prawdy iego.

W trzeciey części tractuie o iedy[illegible] władstwie oyca papieża Rzymskiego, [illegible] przyznawaiąc mu iey (sic) [1] ani w Ew[illegible] gelij, ani apud patres, ani w histor[illegible] kościelnych. Do ktorey gdy przyi[illegible] pokażę to iaśnie na niego, że heretyc[illegible] mi sztukami y argumentami wszy[illegible] robi, a nie katolickimi, ani Greckim[illegible]

W czwartey części a ostatniey—[illegible] patryarchow Carogrodskich y zwierc[illegible] ści ich, ktorą dzieiopis synodu Brzesk[illegible] słusznie był zganił. Y tam, gdy do t[illegible] przyidzie, pokażę to, że iey niesłu[illegible] broni z wiela przyczyn. A to b[illegible] naśmiesznieysza—isz ich zwierch[illegible] broni, a papieską poniża, a sam [illegible] tey, ani owey nie słucha.

Na co wszytko iusz tak mixtifore, [illegible] patrząc iego porządku, iako się c[illegible] occazya pokaże, odpowiadać mu, k[illegible] ściański bracie, będę. A ty słuchay a [illegible] sądzay y moię y iego prawdę.

Naprzod tedy. Aby się za Rusina w[illegible] snego vdał, w teyże przedmowie sw[illegible] przy czwartey [2] swey części obma[illegible] się: isz z Łacinnikami, powiada, [illegible] spor, przeciw ktorym z Łacińskich p[illegible] a nawięcey świadectw chce przywod[illegible] Greckiey religij człowiekiem mianuie [illegible] bydź. Co iest szczyra nieprawda: bo [illegible] y frazys pisania pokazuie, że nie b[illegible] nigdy, ani iest Rusinem, ale iest he[illegible] tykiem. Bo czego y sama Ruś nie [illegible] ganić, to on ‖(15 [3]) gani y tak mo[illegible] «że my nie samą Łaciną, iako nas n[illegible] ktorzy vdaią, ale Rzymskiego kości[illegible] (w ktorym po Łacinie, chocia przy n[illegible] vmieiętnych Łacińskiego ięzyka, nabożeństwo odprawuią) błędami się brzydziemy».

[1] если не опечатка, то подразумѣвается: władzy [2] вѣрнѣе: третьей [3] опечатка: 51

Ojosz masz starożytney religij Greckiey człowieka! Czy nie własny to heretyk, ktory cerymoniami kościoła Rzymskiego brzydzi się y nazywa ich błędami?! Czego ani Grekowie sami, ani Ruś baczna, ktorzy Łaciński ięzyk vmieią, nigdy się im brzydzić nie zwykli, wiedząc, isz mało nie wszytkie takiesz cerymonie w swoich cerkwiach maią, y swoim ięzykiem tosz odprawuią. Y gdzieby ta mała książka mogła to znosić, pokazał bym ia Philaletowi, isz niemasz tey iedney cerymonij w kościele Rzymskim, coby się w Greckim nie naydowało, ani w Greckim, czegoby w Rzymskim nie było, oprocz kilka rzeczy małych. Ale żeby się zgoła wszytkimi cerymoniami kościoła Rzymskiego Grekowie y Ruś mieli brzydzić, to nieprawda, panie Philalecie! Bo brzydząc się temi, y swoie własne gnić by musieli. O czym onym starodawnym y świętym Grekom ani się sniło. Y teraz w samey Grecij w niektorych zacnych mieściech, gdzie ręka pogańska nie opanowała, znaki tego są, isz pospołu z Łacinnikami nabożeństwa swoie odprawuią, chociasz nie będąc pod posłuszeństwem papieża Rzymskiego, ale swego patryarchy Konstantynopolskiego: tam w niektore dni święte swoie vroczyste na ołtarzach Łacińskich liturgije swoie miewaią. Czym się teraz drudzy grubianowie brzydzą, przeciw iasnym kanonom synodowym. O czym niżey vsłyszysz. Ktemu tamże w dzień Ciała Bożego, chociasz Grekowie tego święta nie obserwuią, iednak popi Greccy z Łacinnikami pospołu w vbiorach kościelnych na ten dzień proce[s]sye odprawuią; a czynią to nie z przymuszenia, ale z dobrey woley. O czym wszyscy dobrze wiedzą, ktorzy w Korcyrze, Cefalonij, Cerygu, w Korfie y Zacyntu bywaią.

. . . . . .

. . . . . .

)(25) [1] передъ тымъ и въ Костентынополи, коли патрыярха самъ служъбу Божую меваль, апостола и еванъгелии впередъ по-Латине, а потомъ и по-Греческу не чытано, такъ яко теперъ въ Рыме еще тотъ звычай стародавный заховуется, на знакъ единости костела Рымъского и съ Греческимъ: ижъ такъже апостолъ и еванъгелию по-Греческу перъвей, а потомъ по-Латине, игды папежъ самъ мъшу меваетъ, *спѣваютъ*. О чомъ хоче[шъ ли, брате х]рести[янъский, вѣда]ти, чытай собе листъ [Миколая Першого, папежа Римъского], писа[ный] до Михайла, цес[ара

A co się tycze ięzyka Łacińskiego, ktorym te cerymonie Rzymianie odprawuią, azali y w Konstantynopolu przed tym, gdy [2] patryarcha sam in pontificalibus miewał sacrum, epistoły y ewangelie w](16—C)przod po-Łacinie, a potym y po-Grecku nie czytano, tak iako teraz w Rzymie ieszcze ten zwyczay starodawny zachowuie się, na znak iedności kościoła Greckiego y Łacińskiego: isz tesz [3] epistołę y ewangelią po-Grecku pirwey, a potym po-Łacinie, gdy papiesz mszą miewa in pontificali, *czytaią*(,—do ktorych ceremonij Greckich diakonow wzywaią). O czym chcesz li, bracie krześciański, wiedzieć, czytay sobie list Mikołaia Pierwszego, papieża

[1] съ этой страницы начинается единственный экземпляръ «Антиррезиса», принадлежащій Московскому Архиву Министерства иностранныхъ дѣлъ. Первые листы весьма ветхи и частью истлѣли; нѣкоторыя мѣста текста заключены въ прямыя скобки, которыя означаютъ, что мѣста эти возстановлены, по соображеніи съ Польскимъ текстомъ
[2] опечатка: gdj [3] опечатка: tęsz

...ря[ма] ре[дского, который] найдешъ въ книгахъ вторыхъ [соборовъ головныхъ, ...] семьсотъ сорокъ шостый. Тамъ [на]чнешь на [кар]те 749: если се перъвые Грекове въ отправенью набоженъства языкомъ Латинъскимъ и церымоніями костела Рымъского брыдили? А ту масшъ перъшую штуку Филялетову. правъду ли *пишетъ*, и если естъ тымъ, чымъ ся быти мену|(26)етъ?

Въ тойже перъшой части (на карьте пятой, на другой страницы) прыслухайсе, орате милый, скромности его, которую ся въ предъмове своей прехваляетъ! Ижъ называетъ людей учътивыхъ выкрутачъми, бо такъ (тамъ) мовитъ: «лечъ ижъ естъ зъ выкрутачъми речъ». А то розумееть о всихъ Рымское релии людяхъ. Але дастъсе то видеть нижей: хто естъ выкрутачомъ—чы като́ликове, чыли [Филялет]ъ герети[къ]?

[Въ той же части, на карьтѣ] шестой, прыпоминаетъ [присегу, при пос]вецаню патрыар[ху К]остен[тинополскому отданую], и прычыны, для кото[рыхъ] декретъ противъ митрополита и владыковъ естъ выданый: што все въ книжкахъ неякихъ, «Ектезысъ» названыхъ, поведаетъ быти вписано.

(Отказъ.)

На то все такій ему отказъ чыню. Правда, ижъ «Ектезысъ» отъ противное стороны естъ выдана, и декре|(27)та якиесь написаны. Але не то естъ кгрунтъ — писати на кого декрета по своей воли. Але то(го смотрети): чы мели тую владзу тые панове судьи (его)—митрополита и владыковъ судити

Rzymskiego, pisany do Michała, cesarza Carogrodskiego, ktory naydziesz w księgach wtorych synodow generalnych, folio 746. Tam obaczysz na karcie 749: ieśli się pierwszy Grekowie w odprawowaniu nabożeństwa ięzykiem Łacińskim y ceremoniami kościoła Łacińskiego brzydzili? A tu masz pierwszą sztukę Philalétową: prawdę li *mowi*, y ieśli iest tym, czym się bydź mieni?

W teyże pierwszey części (na karcie piątey [1], na drugiey stronie) przysłuchay się, bracie miły, skromności iego, ktorą się w przedmowie swey popisuie! Nazywa ludzi vćciwych wykrętarzmi, bo tak mowi: «lecz isz iest z wykrętarzmi rzecz». A to rozumie o wszytkich Rzymskiey religiey ludziach. (Iest za co podziękować!) Ale da się to widzieć niżey: kto iest wykrętaczem—czy katolikowie, czyli Philalet heretyk?

W teyże części, na karcie 6 [2], przypomina przysięgę, przy poświęceniu patryarsze Konstantynopolskiemu oddaną, y przyczyny, dla ktorych dekret przeciw mitropolitu y władykam iest wydany: co wszytko w kxiąszkach nieiakich, «Ectesis» nazwanych, powiada bydź wpisano.

Na to wszytko taki mu daię respons. Prawda, isz «Ectesis» od przeciwney strony iest wydana, y dekreta iakies napisane. Ale nie to iest grunt—pisać na kogo dekreta po swey woli. Ale to: czy mieli tę władzą ci panowie sędziowie—mitropolita y władykow sądzić y *degradować*, czym się tam przechwalaią? Bo

[1] невѣрное указаніе; нужно: для Польскаго «Апокризиса»—стр. 2-я, для Западно-Русскаго—л. 8-й на об. (см. 2-ую книгу «Пам. полем. литер.», стлбц. 1025—1026: «lecz isz iest z wykrętaczmi rzecz»—«лечъ ижъ есть зъ выкрутачми речъ») [2] невѣрное указаніе; нужно для Польскаго «Апокризиса»—стр. 3-я, для Западно-Русскаго—л. 9-й (см. 2-ую кн. «Пам. полем. литер.», стлбц. 1027—1028)

вдовъ складати, чымъ ся тамъ
ютъ? Бо хотяжъ бы такъ было,
поведаютъ, ижъ митрополитъ
ковe были подъ владзою патры-
остентинопольского, ведже на
ъ вакова[ла] столица Костенти-
[кая]. Бо Е[реміяшъ патри]аръха
редъ тымъ часомъ умеръ, [и не
на] тотъ часъ патрыархи (вла-
ко[стентинопольского]. А хотяжъ
уръчынъ [далъ патриар]шество
Карыкови, але ему свое[жъ
] послужили и струли его. А хто
лъ пр[ычи]ною? пытайсе толко,
геся! «Бо нетъ ничого такъ таем-
ко Христосъ мовитъ, абы на-
не мело быти явно». *Обачыте,*
ось старшый зъ духовныхъ до
причынилъ, зычечы собе (того
стъца). А по смерти того, дано
патрыаршество) неякомусь Мат-
итрополитови Аниянскому; але
(сперву) не хотелъ имъ быти,
увши, отъехалъ былъ до своее
ини. А причына *тою* была (не
), (одно) ижъ не могъ такъ ве-
долгу заплатити Турчынови и
который былъ наволокъ на
ъ панъ Никифоръ протосинъ-
судья вашъ старшый, которымъ
. . . . . соборе
йскомъ). А хотяжъ тою [столи-
]равовалъ до часу Меленътей,
ха А[лександр]ейский, однакъ не
ласнымъ па[трыархою Костенти]-
кимъ. А такъ тая столица [въ
сы (въ тыхъ отугицахъ [1]) вако-
власне [яко] инътеррекгнумъ
часъ было.

йже покажуть тые велебные
а звлаща Никифоръ: отъ кого

chociasz by tak było, iako oni powiadaią, isz władykowie y mitropolit byli pod władzą patryarchy Konstantynopolskiego, wszakże na ten czas wakowała stolica Konstantynopolska. Bo ‖(17) Hieremiasz patryarcha dobrze przed tym czasem był vmarł, y nie było na ten czas patryarchy [2] Konstantynopolskiego. A chociasz był dał Turczyn patryarchowstwo nieiakiemu Karykowi, ale mu swoisz Grekowie posłużyli y (zarazem) go struli. A kto tego był przyczyną? pytay*cie* się tylko, dowiecie się! «Bo niemasz nic tak taiemnego, iako Krystus Pan powiada, co by napotym nie miało bydź iawno» [3]. *Podobno* ktoś starszy z duchownych do tego się przyczynił, sobie zycząc. Po śmierci tego, dano było nieiakiemu Matfieiowi, mitropolitowi Aniańskiemu; ale y ten nie chciał im bydź, y porzuciwszy (patryarchią), odiachał do swey mitropolij. A przyczyna *ta* była, isz nie mogł tak wielkiego długu zapłacić Turczynowi y innym, ktory był nawlokł na kościoł pan Nikifor protosingel. A chociasz tą stolicą sprawował do czasu Meleciusz, patryarcha Alexandryiski, iednak nie był własnym patryarchą Konstantynopolskim. A tak ta stolica po wszytkie czasy te wakowała, y właśnie iako interregnum na on czas było.

Niechayże pokażą ci wielebni sędziowie, a zwłaszcza Nikifor: od kogo tę

[1] подлинникѣ: «отутицахъ» [2] опечатка: «patryaychy» [3] Лук. VIII, 17: «нѣсть бо
же не явлѣно будетъ: ниже утаѣно, еже не познаѣтся и въ явленіе пріидетъ».
же: Іовъ XII, 22; Матѳ. X, 26; Марк. IV, 22; Лук. XII, 2.

[illegible] именемъ [illegible] судити и [illegible] важылися, [illegible] (29)[нопол- [illegible]?] [1] . . .

. . . . . .

władzą mieli, y czyim imieniem mi[illegible] polita y władykow sądzili, y degra[illegible] wać, iako się chlubią, śmieli, ki[illegible] patryarchy Konstantynopolskiego na[illegible] czas nie było? Bo Meleciusz nie [illegible] tey władzy, gdyż to nie iego pa[illegible] była. A chociasz był do czasu na[illegible] stnikiem stolicy Konstantynopolsk[illegible] nie mogł tego vczynić, aby miał mi[illegible] polita y władykow degradować (wła[illegible] iako więc czasu interregni bywa: c[illegible] ciasz R. P. y vrzędnicy wszyscy w[illegible] ale bez głowy y bez pana zwierzchni[illegible] nikogo nie mogą z vrzędow składać, [illegible] tesz nie wiem—co ktory zawinił, [illegible] wszytko odkładaią do pana zwierz[illegible] niego), a gdysz patryarchy własn[illegible] pod onym czasem nie było. Bo asz [illegible] raz niedawno tenże Matfiey, Ania[illegible] mitropolit, naiachał, a Melecyusz A[illegible] xandryiski chociasz się na to sa[illegible] atoli musiał do Alexandryey odiach[illegible]

Czyiąsz władzą, panie Philalecie, [illegible] protosingel z drugimi, y za czyim [illegible] kazani[e]m przyieżdżał na ten sy[illegible] Brzeski, y śmiał sobie na inszym mi[illegible] scu nieprzystoynym (18—(ij) y po[illegible] nym osobliwe iakieś zborzyska czy[illegible] y tych, nad ktoremi ni iakiey wła[illegible] ni od kogo nie miał, sądzić? Rzec[illegible] li: że miał listy? A od kogoż? ki[illegible] własnego patryarchy nie było? Ieśli [illegible] namiestnika,—tedy to nie grzeczy; i[illegible] sam swoią władzą protosingelską,—te[illegible] iako czasu interregni, nie mogł iey r[illegible] ciągać, a co więtsza — będąc człow[illegible] kiem podeyrzanym y naganionym, k[illegible] rego sam iego k. m., pan nasz zwierz[illegible] ny, zdraycą swoim y wszego kr[illegible] ściaństwa nazywa. A ieślisz miał ia[illegible] listy, a czemusz się z nimi przed i[illegible] k. m. nie pokazał? Czemu pozwole[illegible]

[1] [illegible] въ Западно-Русскомъ текстѣ перерывъ: не достаетъ двухъ листиковъ или [illegible] страницъ: 29-й, 30-й, 31-й и 32-й.

na to v iego k. m. nie wziął? Podobno sromał się ich pokazać: że ich w kącie, abo za piecem gdzieś nabył, bo a iako on miał od kogo mieć listy z Grecyey, kiedy ztamtąd ledwie z gardłem vciekł? Konstantynopolskiego patryarchy nie było, Alexandryiski tesz był mu głownym nieprzyiacielem, za iego zbrodnią nawet y przyczyniać się za nim do iego k. m. nie chciał o więzienie iego. Chocia za nim niektorzy panowie z naszych do Alexandryiskiego pisali, radząc, aby do iego k. m. pisał, prosząc za nim,—wszak to nie taino, co im Alexandryiski patryarcha odpisał: chocia tego taią, niechay się tylko tkną sumnienia swego, prawdę zeznać muszą.

Czym lepszy Nikifor naganiony nad onego cnego y pobożnego człowieka Hieremiasza, patryarchę samego Konstantynopolskiego, ktory, przyiachawszy do państwa iego k. m., nie ważył się iurisdictiey swey rosciągać, aż pierwey, za przyczyną vsilną niektorych ich mci panow rad Litewskich, pozwolenie od iego k. m. listowne otrzymał. Co y sam Philalet w kxiąszkach swoich wyznawa. Ktory list isz tylko do czasu iemu był dany, a nie wiecznie; a przetosz śmiercią iego koniec swoy wziął. A Nikifor by też był y prawdziwie protosingelem, iako mogł zwierzchność swoię rosciągać bez poruczenia własnego patryarchy? A nie tylko wdawać się w sądy, ale y do Brześcia na ten synod przyieżdżać nie miał, mimo wolą y nad iasny zakaz iego k. m., ktory był na vniuersale opisany.

Niechże się tu tkną ci wszyscy, ktorzy, sprzeciwiwszy się woli pana swego nad zakaz iego iasny, śmieli go do Brześcia przyprowadzić (19 [1]) y kazać mu rosciągać iurisdictią swoię iakąś

[1] опечатка: 91

шые доводы съ писма светого и светыхъ (Богоносныхъ) отецъ, на которые ся (большей) оглядаю. А (ку тому) што (есть) дивънейшого—покажу то Θилялетови и всимъ противъникомъ тое единости, (чого они альбо не ведаютъ, альбо тежъ и ведаючы черезъ справы [1] на то смотрятъ), ижъ не только митрополитова и владыкъ всихъ, але и самыхъ патрыарховъ таковая была повинность и прысега ихъ, папежомъ (Рымъскимъ) учыненая: ижъ патрыаръхове, въ своихъ провинцыяхъ ставечы митрополита и влад[ыковъ], повинъни были завжды одъ нихъ такую проѳе[сию вѣ]ры (и прысегу) прыймовати (и вытегати), абы были вси повинъни заховати [н]е только веру светую католическую, але тежъ и послушенъство столицы светой Рымъской. (Што [вс?]е патрыаръхове передъ нами были укрыли).

(świętey), isz nie tylko mitropo władyk wszytkich, ale (nawet mych patryarchow (wszytkich ta była powinność y przysięga piężom vczyniona: isz patryar stawiąc w swoich prowincyach lity y władyki, powinni byli zaw nich taką professyą fidei przyi aby byli wszyscy powinni zachow tylko wiarę ś. katolicką, ale tesz słuszeństwo stolicy świętey Rzym

О чомъ (хочешъ ли шырей ведати), чытай собе «Справы собору (37) Ляторанъского великого», который былъ въ року 1215 одъправованъ (за единости). На которомъ соборе были (сами особами своими) патрыаръховъ два: Костенътинопольский и Еросолимъский, митрополитовъ семъдесять, епископовъ чотыриста, (архиманъдритовъ) опатовъ 12, а инъшого духовенъства, законъниковъ (и иныхъ духовъныхъ особъ) осмъсотъ. Ку тому послове хрестиянъскихъ пановъ цесарьства Греческого и Рымъского, королей (тежъ): Ерусолимъского, Ѳранъцуского, Гишпанского, Анъглейского, Кипрского.

O czym czytay sobie Concili teranense (in tomo 2 Concilion ty 949. Ktoremu synodowi ius trzysta ośmdziesiąt y pięc,) bo 1215 było odprawowane. Na synodzie było patryarchow (v dwa: Konstantynopolski y Hier mitropolitow 70. biskupow 40(12. a innego duchowieństwa y kow 500. Kiemu posłowie krze panow Greckiego y Rzymskie stwa. krola Hierozolimskiego, F go. Hiszpańskiego, Angielskieg skiego.

Послухайже, брате милый, што тамъ на томъ такъ великомъ соборе было постановено. А положу тобе тутъ два канони (то есть правила, четверъный и пятый): одинъ—абысь обачыль, який

Posłuchayże, bracie miły, było na tym synodsie tak wi stanowiono. A położę tu dw (tego synodu): ieden—aby iaki był y waśń prze-

[1] опечатка: «справы»; е пропущено въ древнемъ наборѣ

до которое речы, порядкомъ
ь местцу откажетъ[ся] ему.
ръ ворочаюся знову до херы-
естъ, до листу на посвеща-
ая всимъ естъ [вѣдома]: якое
ье чынивали митрополитъ [и
е], отдаючы послушенъство
омъ. [На] которую где бы
таковому выкрута[чо]ви, яко
ялетъ, отказовати, нашло бы
ю прычынъ въ ней. Бо хо-
мъ прысегаетъ митрополитъ
у своему, але не доложоно
естъ (посполите) въ Рымъ-
о[фес]ыи въ Понътиѳикале
ъ, то естъ: «намъ ‖(35) и по-
нашимъ». А протожъ потре-
ождому патрыаръсе новому,
ополитъ знову прысегалъ, по-
смеръттю *первого* конъчытся
прысеги таковое.
митрополитъ ажъ по смерътти
й прысегу папежови отд*алъ*,
ить, ижъ присяги своее, па-
учыненое, додеръжалъ. А вла-
иколи патрыаръхомъ жадное
не чынивали, ани то въ обы-
ало, только митрополитови
му. Протожъ слушъне бы
ти Костенътинопольского па-
подълегати не мели [1]. Бо не
ми] того жаденъ (въ херп-
бы съ тымъ д[окла]домъ тая
ихъ быти мела, жебы мели
на томъ хотечы заховывать
ьство столицы Костентино-
[2], (што естъ великимъ аръ-
ъ). Але и того всего не беру
помочъ, хотя бы выкрутачъ
ъ безъпечъне алекговати. Але
идечы давъный и посполитый
еръкви Божое, маю моцъней-

ktorey rzeczy, porządkiem na swoim mieyscu odkaże [3] się mu.

A teraz wracam się znowu do cherytonij, to iest, do listu na poświącanie, ktora wszytkim iest wiadoma: iaką professyą czyniwali mitropolit y władykowie, oddaiąc posłuszeństwo patryarchom. Na ktorą gdzieby przyszło wykrętarzowi iakiemu odpowiadać, iako to pan Philalet sam iest, nalazło by się nie mało przyczyn w niey. Bo chociasz tam (napisano, isz) przysięga mitropolit starszemu swemu, ale nie dołożono tego, iako iest w Rzymskiey professij in Pontificali Romano, id est: «nobis et successoribus nostris». A przetosz potrzeba by każdemu patryarsze no‖(20—Ciij)wemu, aby mitropolit znowu przysięgał, poniewasz śmiercią *iego* kończy się obowiązek przysięgi takiey.

A isz mitropolit asz po śmierci Hieremiaszowey przysięgę papieżowi odd*awał*, tedy znać, isz przysięgi swey, patryarsze vczynioney, dodzierżał. A władykowie nigdy patryarchom żadney przysięgi nie czynili, ani czynić zwykli, tylko (swemu starszemu) mitropolitowi Kiowskiemu. Przeto tesz nie podlegaią zwierzchności Konstantynopolskiego patryarchy. Bo nie pokaże mi tego żaden, aby mieli przysięgać z tym dokładem, żeby mieli zachować posłuszeństwo stolicy Konstantynopolskiey. Ale nie biorę tego wszytkiego sobie na pomoc, chocia by wykrętarz mogł tym beśpiecznie allegować. Lecz ia, *wie*dząc dawny y pospolity zwyczay kościoła Bożego, mam mocnieysze argumenta z pisma ś. y oycow świętych, na ktore się oglądam. A co dziwnieyszego—pokażę to Philaletowi y wszytkim przeciwnikom tey iedności

очка» изложена нѣсколько иначе, сравнительно съ Польскимъ [2] въ Поль-
«точка» изложена иначе [3] опечатка: «окаже»

Латинъниковъ—знову Грекове перекрещывати упоръною смелостью важылися. И до сихъ часовъ еще, яко маемъ ведомость, некоторые то чынити не встыдаютъся.

«А такъ, хотечы таковое погоръшенъе одъ церъкви Божое отдалити, за радою светого собору, сродзе росказуемъ, абы таковыхъ речей напотомъ не смели ся важити, згожаючыся яко сынове послушъные зъ светою Рымъскою церковью матерью своею, абы была едина овъчаръня и единъ пастыръ. А еслибы хто што такового важылъся учынити, таковый, мечемъ одълученья скараный, одъ всякого вряду и достоенства [1] ‖(40) церъковъного изъверъженъ быти маетъ».

Безъмала бы и теперъ того у нашое милое Руси не знашолъ! А то вже не только противъ Рымляномъ, але и противъ Богу и симъболови *веры светое*, которое мовитъ: «исповедую едино крещение».

А о служению на престолахъ ихъ Рымъскому капланови не только жебы ся тымъ брыдити мели, але и до церъкви кгды который капланъ увойдетъ, мають собе за посквернъненую. А коли Арыянове, геретикове, блюзнеръцы имени Божого и неприятеле веры и церемоней ихъ гурмами до церъкви прыйдутъ и насмеваютъся зъ ихъ церемоней—ино слепы того!

Послухай же еще другого правила (о повинности патрыаръховъ противъ папежомъ Рымъскимъ, которому написъ таковый):

О достойности патриаръховъ.

Глава 5.

«Одновляючы старые привилья столицъ патрı̈(41)аръшескихъ, за ухвалою

Volentes ergo tantum ab eccles
scandalum amouere, sacro suadente
cilio, districte præcipimus, vt tali
cætero non præsumant, conformant
tanquam obedientiæ filij sacros
Romanæ ecclesiæ matri suæ, vt sit
ouile et vnus pastor. Si quis
aliquid tale præsumpserit, excom[m]
tionis mucrone percussus, ab omni
et beneficio ecclesiastico deponatur

Bezmała by y teraz tego
miłey Rusi nie nalazł! Toć tu
tylko przeciw Rzymianom, ale y
Bogu y przeciw symbolowi *katolick*
gdzie mowi: «confiteor vnum bapti

Posłuchaycież ieszcze drugiego ca

‖(22) De dignitate patriarcha

Caput 5.

Antiqua patriarchalium sedi
legia renouantes, sacra vni

[1] опечатка: «достоонства»

ленского собору, постано-
ы по Рымъской церъкви,
воли Божее надъ всими
дное власти маетъ зверхъ-
то мати всихъ въ Христа
и учытельница, Костенътин-
столица перъвое, Алексанъ-
орое, Анътиохийская третее,
кая четвертое местце (на
аетъ, заховавшы кождой [1]
свою власную достойность.
гды потомъ оныхъ столицъ
ле пралатове одъ Рымъского
рыимутъ палиюшъ, (а по
оворъ,) што естъ знакомъ
достойности епископъское,
му веръности и послушенъ-
гу,—вольно тежъ будетъ и
оры своимъ епископомъ розъ-
ймуючы одъ нихъ испове-
правъдивое и присегу на
во Рымъской церкви одъ

approbante, sancimus: vt post Romanam ecclesiam, quæ disponente Domino super omnes alias ordinariæ potestatis obtinet principatum, vt pote mater vniuersorum Christi fidelium et magistra, Constantinopolitana primum, Alexandrina secundum, Antiochena tertium, Hierosolimitana quartum locum obtineant, seruata cuilibet propria dignitate. Ita quod postquam eorum antistites a Romano pontifice receperint pallium, quod est plenitudinis pontificalis insigne, præstito sibi fidelitatis et obedientiæ iuramento,— licenter et ipsi suis sufraganeis pallium largiantur, recipientes pro se professionem canonicam et pro Romana ecclesia sponsionem ab eisdem.

(Y daley tamże mowi:)

ежъ албо хоруговъ креста
редъ собою носити увезде
вольно, опрочъ въ граде
и на кожъдомъ таковомъ
е бы найвышъшый епископъ
о своею былъ, албо поселъ
, который бы на собе носилъ
апостольскую. Ку тому во
ьствахъ, зверхъности ихъ
ь, коли потреба будетъ до
зъ быти маетъ, а ведьже
вцале апеляцыю до сто-
ольское, хто бы ее потре-
о одъ всихъ покоръне за-
маетъ».

Dominicæ vero crucis vexillum ante se faciant vbique deferri, nisi in vrbe Romana, et vbicunque summus pontifex præsens extiterit, vel eius legatus vtens insignijs apostolicæ dignitatis. In omnibus autem prouincijs, eorum iurisdictioni subiectis, ad eos, cum necesse fuerit, prouocetur, saluis appe[l]lationibus ad sedem apostolicam interpositis, quibus est ab omnibus humiliter deferendum.

ъ тутъ, хрестиянъский бра-
ла повинъность патрыаръ-
ку церкви Рымъской! А не
омъ соборе, (которому вже

Patrzay że tu, krześciański bracie, iaka była powinność patryarchow *Konstantynopolskich* ku kościołowi Rzymskiemu! A nie tylko na tym synodzie,

[1] «кождый»

семой [1] каръте *обещуется* Ѳи-
ь показати, ижъ митрополитъ и
ковѣ тымъ отступеньемъ прычи-
своихъ пожытъковъ и вывышъ-
(своего) шукали. (Ино) и на то
я ему слушъный отказъ, (и по-
ься то явне,) же того не прag-

Na siodmey karcie *chce* pokazać Philalet, isz mitropolit y władykowie tym odstąpieniem przyczynienia swoich pożytkow y wywyszszenia szukali. Y na to da mu się słuszny respons, że tego nie pragnęli.

гойже [2] каръте (семой) поведаетъ,
итрополитъ и владыкове, (за тымъ
пеньемъ,) ѳальшыве удаютъся за
ные релии Греческое. (Ино) и до
оли порядъкомъ прыйдетъ, пока-
на (45) Ѳилялета, же въ бала-
зостанетъ, а рыхлей то самъ на
дънесетъ, же ся ѳальшиве удаетъ
овека старожытное релиией Гре-
, будучы спроснымъ и прокля-
геретикомъ, который не (такъ)
Греческое правдивое, *яко боль-*
ретическое баламутни своее скры-
ронитъ, и таитъся, яко гадина
травою (,—чого простакове не
ь).

Na teyże karcie powiada, isz mitropolit y władykowie fałszywie vdaią się za duchowne Greckiey religij. Y do tego gdy przyidzie, porządkiem pokażę ia na Philaleta, isz w bałamutni zostanie, a rychley to sam na sobie odniesie, że się fałszywie vdaie za człowieka starożytney wiary Greckiey, będąc sprośnym y przeklętym heretykiem, ktory nie Greckiey wiary prawdziwey, *ale* swey heretyckiey bałamutni skrycie broni, y tai się, iako gadzina pod trawą.

остатъку чынитъ зменъку о ка-
ару новомъ [3]. И тамъ покажетъ-
е ани нового, ани старого не
ѣетъ, а только свѣтомъ баламу-

Na ostatku czyni zmiankę o kalendarzu nowym. Y tam pokaże się, isz ani nowego, ani starego nie rozumie, a tylko światem bałamuci.

все, што ся вышей (помени-
ратъце [4]) *на*писалося на передъ-
его, а теперъ вже кгрунътовъне
упуючы до речы *самое* и до
на *писмо его*, кладу напер-
лова его власные, которые такъ
алъ:

To wszytko, co się wyszszey *pisało* na przedmowę [5] iego, a teraz iusz gruntownie przystępuiąc do rzeczy *dalszey* y do odkazu na *szkrypt synodu Brzeskiego*, kładę naprzod słowa iego własne, ktore tak napisał:

[1] точное указаніе: въ Польскомъ текстѣ—4, въ Западно-Русскомъ—10 (см. 2-ую «Памятн. полемич. литер.», стлбц. 1029, 1032) [2] неточное указаніе: въ Польскомъ —4, въ Западно-Русскомъ—10 (см. 2-ую книгу «Памятн. полемич. литер.», 1031, 1032) [3] см. 2-ую книгу «Памятн. полем. литер.», стлбц. 1031, 1032 [4] опе- «вркатъце» [5] опечатка: przedmowie

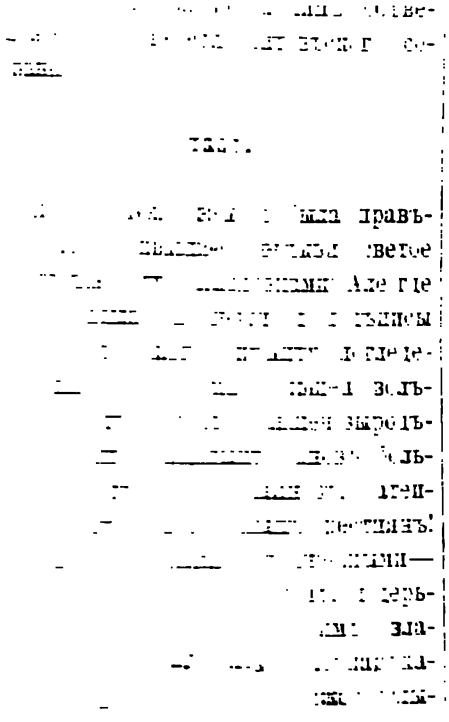

[illegible]

[illegible]

[illegible] правъ- [illegible] светое [illegible] Але где [illegible] золь- [illegible] зыродъ- [illegible] золь- [illegible] атеи- [illegible] вестиянъ! [illegible] — [illegible] церь- [illegible] зла- [illegible]

[illegible]

[illegible] będąc, chociaż za [illegible] obwieszczenim do Brześcia Litewsk[illegible] zebrani».

(24—D) Respons.

Day to, (Panie) Boże, żeby to prawda: żeście są «prawdziwi naślad[illegible] kościoła ś. Oryentalnego»! Ale gdz[illegible] się przyszło na pieczęci y podpisy[illegible] y tego scryptu waszego popatrzyć[illegible] lazł by tam więcey wilkow, a owieczek! więcey wyrodkow, a prawdziwych synow! więcey herety[illegible] Arryanow, ateistow, a nisz prawdz[illegible] krześcian! a miedzy duchownemi [illegible] nieyszemi—apostatow, ktorzy y B[illegible] y kościołem, y panem swym własn[illegible] nie tylko patryarchami—pobałam[illegible] O czym niżey vsłyszysz.

Philalet.

W tymże spisie swoim pow[illegible] [illegible]by «od niektorych poselstw[illegible] [illegible]polita były, ktoremi iako [illegible] y do zniesienia y porozum[illegible] [illegible] mieysca, czasu y porządku [illegible] [illegible]ych spraw synodowych

Отказъ.

одинъ митрополитъ, хотяжъ есть
шымъ, до тое справы належалъ,
ежъ и иные владыкове предъней-
а особливе ихъ милость панове
орове, одъ его королевъское ми-
на тотъ соборъ Берестейский
ные, яко послове, которые местъ-
панъское и особу (его) на собе
и, безъ которыхъ што зачынати
ополитови не годилося. А ижъ яко
ове его королевъское милости, такъ
владыкове о таковомъ по(48)сы-
ю ихъ и пытаюся о часе и местъ-
коли [и] якого до митрополита по-
ьно, ничого не ведали,—прожно ся
. объмавляютъ, кгдыжъ то не пры-
ные, ани покутные посельства бы-
ели, але явъные (такъ) до всихъ
ыковъ (, яко и до митрополита).
омъ свидѣтель естъ Богъ (Вседер-
ель), же владыкове (о таковомъ по-
тве) ани слыхали! А тежъ не по-
ба было о часе пытатися: ведали о
ъ зъ универъсаловъ его королевъ-
милости и (зъ листовъ) митрополихъ;
ъже—ани о местъцу, где ся сходити
: кгдыжъ сыноды духовъные не
господахъ (прыватныхъ), але въ
ъквахъ завжды звыкли ся отправо-
. А ку тому не перъшый то былъ
одъ у Берести: и передъ тымъ по
ько разъ соборы бывали въ церъкви
орной мурованой светого Николы;
къ естъ (ухвала и) постановенье
ровое, одъ митрополита и одъ всихъ
коповъ въ року 1591 выданое, где
) ся обовезали на кождый рокъ на
рожества светого Иоана Крести-
на сынодъ до Берестя зъездчати-
Неведомостью тежъ трудно объма-
ися маете: вшакесте мели межи со-

Respons.

Nie ieden mitropolit, chociasz iest starszym, do tego należał, ale tesz y inni władykowie przednieyszy, a osobliwie ich mść panowie senatorowie, od iego kro. m. na ten synod Brzeski iako posłowie posłani, ktorzy mieysce [2] pańskie y osobę na sobie nosili, bez ktorych co zaczynać nie godziło się mitropolitowi. A isz iako posłowie iego kro. m., tak ani władykowie o takowym ich posyłaniu y pytaniu się o czasie y mieyscu, kiedy y kogo do mitropolita posyłali, nic nie wiedzieli,—prożno się tym obmawiaią, gdysz to nie prywatne, ani pokątne poselstwa bydź miały, ale iawne [3] do wszytkich władykow. O czym Bog iest świadek, że władykowie ani słychali! A tesz nie potrzeba było o czasie pytać: wiedzieli o nim z vniwersałow iego kro. m. y (25) mitropolitowych; także—ani o mieyscu, gdzie się zchodzić mieli: gdysz synody duchowne nie po gospodach, ale w kościele zwykły się odprawować. A ktemu nie pirwszy to był synod w Brześciu: ale po kilka kroć przed tym synody bywały w cerkwi katedralney murowaney ś. Mikołaia; wszak iest postanowienie synodowe, od mitropolita y od wszytkich władykow (na pismie) wydane w roku 1591: gdzie się obowiązali na kożdy rok na dzień narodzenia ś. Iana Krzciciela do Brześcia na synod zieżdżać się. Niewiadomością tesz trudno odmawiać się macie: wszakeście mieli miedzy sobą Bałabana, władykę Lwowskiego, ktory do tego postanowienia rękę swoię podpisał y pieczęć przyłożył. Ale te wymowki na to są vczynione, *isz* swoie zborzyska nie na słusznym mieyscu odprawowali, (ale) w bożnicy heretyckiey, przeciw

[1] опечатка: «местъце» [2] опечатка: miysce [3] опечатка: iawnie

бою Балабана, владыку Львовъского, который до того постановенья руку свою подъписалъ и печать прыложылъ. Але (и хтожъ того не видитъ, же) тые вымовъки на то сутъ учыненые, (жесте сами обачыли не рыхло, и) жесте свое соборище (опрычъное) не на слушномъ местцу одъправовали, въ божници геретической, противъ яснымъ правиломъ. Прото ся тыми ѳрашъками хотятъ выкрутити. Але послышишъ нижей: пойдетъ ли имъ тая вымовъка?

iasnym kanonom. (Co sami wid
źle vczynili), a to się temi fr
chcą wykręcić. Ale posłyszys
poydzie li im ta wymowka?

Θилалетъ.

Далей тамъже пишетъ: «А кгды (, поведа,) тотъ день прышолъ, зъшедъшыся на одно местъце, которое есмо за престронъностью до того у Берести наспокойнейшое бачыли, ожыдали есмо на инъшое ме(50)стце, если бы ся то не было здало, назначенья и на якое насъ до него одъ митрополита увозванье, альбо прынамней на учыненье вступу якого черезъ него до сыноду, умыслъ маючи, гдебы вже што такового былъ на которомъ кольвекъ местъцу розъчынилъ, до него прыбыти, и наперъвей зъ стороны порядъку на сыноде потребного, абы насъ ихъ милость панове Рымъское релии, а особливе послове одъ его королевъское милости, если бы якие были, въ неряде зъ огидою нашою не заставали» [1]. И далей поведаютъ, якобы посылали до его милости князя арцыбискупа Львовъского, оповедаючися. И зась тыежъ послове и до митрополита съ такимъже оповеданьемъ ездили, которого (, поведа,) найти не могли; и якобы владыце Пиньскому оповедали-

Philalet.

Daley tamże pisze: «A gdy ted
dzień przyszedł, zszedszy się n
mieysce, ktoreśmy za przestro
do tegó w Brześciu naspokoj
baczyli, ożydaliśmy na insze m
ieśli by się to nie było zdało,
czenia y na iakie nas do niego
mitropolita wezwanie, abo przy
na vczynienie wstępu iakiego
do [2] synodu, vmysł maiąc, gdzie
co takowego był na ktorym
mieyscu rozczynił, do niego p
y naprzod z strony porządku na
potrzebnego, aby nas ich mść
Rzymskiey religij, a osobliwie
od krola iego mści, ieśli by iak
w nierządzie z ohidą naszą nie
wali» [3]. Y daley powiadaią, iak
syłali do iego mść[i] x. arcy
Lwowskiego, opowiadaiąc się.
cisz posłowie y do mitropolita
opowiadani[e]m ieździli, ktorego
nie mogli; y iakoby władyce P
opowiadali; a tym czasem, nie
słowie wro(26—27)cili, nie

[1] эта выдержка сдѣлана съ нѣкоторыми сокращеніями и измѣненіями, как
изъ сличенія съ подлиннымъ текстомъ «Апокрисиса» (см. 2-ую кн. «Пам.
стлбц. 1036) [2] въ подлинникѣ *do* по ошибкѣ напечатано два раза [3] от
лана съ нѣкоторыми сокращеніями и измѣненіями, какъ это видно и
длиннымъ текстомъ «Апокрисиса» (см. 2-ую кн. «Пам. полем. лит.»,

тымъ часомъ, нижъ ся послове
нули, не хотечи часу травити,
и двохъ маръшалъковъ для по-
ку: одного духовъного, а другого
кого [1].

[(51) Отказъ.

бы Самого Пана Бога, Который
ерьца людъские смотритъ, судьею
еба: былъ ли тотъ умыслъ ихъ до
кви збиратися и съ митрополитомъ
адыками такъ скромне, яко ся зале-
ъ, поступовати? Але потомъ самый
окъ, який былъ ихъ умыслъ, явне
азалъ! Послухай только!
ды день сынодови назначоный
палъ, митрополитъ, съ *пятьма* вла-
ами и зъ духовенъствомъ инымъ
едъшися на местце звыклое до цер-
соборъное а выслухавъшы служъбы
ое литургии светое, не малую вилю
хъ владыковъ, яко Премыского и
въского, такъже и духовенства
ого, очекивалъ. А не дочекавъшыся,
мъ молитвы звыклые съ прызыва-
мъ Духа Светого, яко бываетъ звык-
обычай на соборехъ (чынити),
авилъ. А не зачинаючи оного дня
го далей, толко въступъ до сыноду
ивъши, оное перъшое за](52)седанье
раву писарови прысяглому записа-
осказалъ, очекиваючы на послы его
левъское милости, которые недалеко
(а праве только зъеждчалися)
орыхъ былъ послалъ его королевъ-
милость на местце свое, (и) для
ерегания порядъку и покою *поспо-*
ою). А нжъ некоторые панове
ъкие съ противное стороны зъ ве-
ою личъбою людей и зъ аръматою,
до войны, прыехавъшы добре пе-

czasu trawić, obrali dwuch marszałkow dla porządku: iednego duchownego, a drugiego świeckiego [2] etc.

Respons.

Tu by Samego Pana Boga, Ktory na serca ludzkie patrzy, sędzią potrzeba: był li ten vmysł ich do cerkwie zebrać się y z mitropolitem y władykami tak skromnie, iako się zalecaią, postępować? Ale potym samy skutek, iaki był ich vmysł, iawnie pokazał! Słuchay tylko!

Gdy dzień naznaczony synodu przypadł, mitropolit, z *drugimi* władykami y z duchowieństwem innym zszedszy się na mieysce zwykłe do kościoła katedralnego a wysłuchawszy służby Bożey liturgij ś., nie małą chwilę innych władykow, iako Przemyskiego y Lwowskiego, także y duchowieństwa *inego*, oczekiwał. A nie doczekawszy się, potym modlitwy zwykłe *s* przyzywaniem Ducha Ś., iako bywa na synodziech obyczay, odprawił. A nie zaczynaiąc onego dnia nic więcey, tylko wstęp do synodu vczyniwszy, zasiadanie ono y ten akt pierwszy notario publico zapisać roskazał, oczekiwaiąc na posły iego k. mści, ktorzy nie daleko byli (a posłał ich był iego k. m. na mieysce swoie, dla postrzegania pokoiu y porządku *synodowego*). A isz niektorzy panowie świeccy z strony przeciwney z wielką liczbą ludzi y z armatą, iako do woyny, przyiachawszy dobrze przed czasem tego synodu do Brześcia, postrachy y pogrożki [3] mitropolitowi y władykam czynili, — trudno było co

[1] см. 2-ую книгу «Памятн. полем. лит.», стлбц. 1036, 1038 [2] см. 2-ую книгу «Пам. к. литер.», стлбц. 1035, 1037 [3] опечатка: pogrożsk

редъ часомъ (назначонымъ) собору до Берестя, пострахи и погрозъки митрополитови и владыкамъ чынили,—трудно было што зачынати перъшого дня, а наболей безъ пословъ его королевское милости. Але назавтрей же кгды ся послове его королевъское милости вси зъехали, доведавъшыся о таковыхъ пострахахъ и похвалъкахъ зъ стороны противъное, *намовившиися* зъ митрополитомъ и владыками, владзою его королевъское милости и съ повинъности своее, на которую были послани, покой (53) опатрыли, арътыкулы покою и беспеченства списали, местце схажкамъ сынодовымъ звыклое въ церкви соборной светого Николы объволать и до дверей церъковъныхъ и костела Рымъского у ѳары ознаймивъшы на писме поприбияти велели, абы всимъ было ведомо. То вже тутъ сторона противная трудно ся неведомостью местца сынодовыхъ схажокъ вымавляти маетъ: могли ся вже о то митрополита не пытати! А если перъшого дня, для неведомости местъца, прыйти не могли,—а для чогожъ назавтрей не прышли, кгдыжъ имъ были и местца въ церкви наготованы, и церъковь по тые дни отворомъ стояла? Ку тому, азали ихъ послове его королевъское милости не объсылали? изали ихъ и сами особами своими, ездечи до стороны противное, не упоминали? Просили, абы тымъ приватнымъ схажкамъ покой дали, а на местъце звыклое, до церъкви соборъное, до митрополита и до иное братьи своее влады(54)ковъ шли, и тамъ спольне о всемъ добромъ намовъляли. *А наболей* упоминаючи ихъ и о то, абы геретикомъ покой дали, которыхъ межы ними болшей было, а нижъ правдивыхъ *хрестиянъ*. А *чомужъ* того напоминанья *не* послухали?

zaczynać pierwszego dnia, a zwł
bez posłow iego k. m. A nazaiutr
się panowie posłowie iego k. m.
scy ziachali, dowiedziawszy się o
postrachach y pochwałkach strony
ciwney, *za prozbą* mitropolita y
dykow, władzą iego k. m. y *s* po
ności swey, na ktorą posłani
pokoy opatrzyli, artykuły pokoi
beśpieczności spisali, mieysce schadz
synodowym zwykłe w kościele kate
nym ś. Mikołaia obwołać y do d
kościelnych, (nie iedno w katedral
nym, ale) y w Rzymskim kościele v
oznaymiwszy na pismie przybić ka
aby wszytkim było wiadomo. Toć
tu trudno strona przeciwna nie
domością mieysca synodowych [1] s
dzek ma się wymawiać: mogli
iusz o to mitropolita nie pytać. A
pierwszego dnia, dla niewiadom
mieysca, przyść nie mogli, — a
czegosz nazaiutrz [2] (y trzeciego d
nie przyszli, gdysz im były y m
sca w cerkwi nagotowane, y
kiew po te dni otworem stała? Ku
izali ich posłowie iego k. m. pan
senatorowie nie obsyłali? izali ich
mi osobami swoimi, ieżdżąc do st
przeciwney, nie vpominali? Prosili,
tym prywatnym [3] swoim schadz
pokoy dali, a na mieysce się zw
do kościoła katedralnego, do mit
lita y do iney braciey swey władz
szli, y tam spolnie o wszytkim do
namawiali. *Ktemu* vpominaiąc ich
to, aby heretykom, ktorych miedzy
mi więcey, a nisz prawdziwey
było, pokoy dali (y odłączyli się
nich). A *gdziesz* tego vpominania
słuchali? Wszak dosyć ieszcze czasu
drugiego y trzeciego dnia.

[1] опечатка: synodowjch [2] опечатка: nazaiurtz [3] опечатка: prywatnym

ь досытъ еще часу другого и
о дня *мели*.
ставляются въ томъ то списе
ь, ижъ одъ митрополита посыланя
али: азали бы ся, поведа, о за-
анье дня перъшого прыславъши
илъ, для чого ихъ першого дня
не увозвалъ [1]? А якогожъ, прошу,
нья учтивъшого до себе еще
ли? Азали то и не назбытъ было,
къ милость панове сенаторове,
е на собе особу паньскую но-
не огледаючися на повагу свою,
для доброго хрестиянъского до
сами ездили, именемъ его коро-
ое милости напоминали, проси-
ито всимъ было ведомо? А чомужъ
ухали, але *и то* въ списе своемъ
ш) и ни якое зменъки, (бы тежъ
s) и противъное,) въ томъ не
ли? Што за ответъ на то дадутъ,
скажутъ. Мильшая имъ была шо-
ретическая, а нижъ домъ Божый!
ые геретикове, Аръриянове, а
католикове (и Рымляне), кото-
тотъ сынодъ такъ яко и Руси
е належалъ, а геретикове до не-
чого не мели!
шей) поведаютъ, же обрали двохъ
шалковъ межи собою: одного ду-
го, а другого свецъкого [2]. (Пы-
) а моглижесте то учынити (сами)
другое стороны? Ку тому кого
ли)? О духовномъ не пытаюся,
) свецъкомъ маръшалку вашомъ
ю). Менуйте его: хто былъ? ко-
тотъ (свой сынодовый) порядокъ
злецили? А ижесте его меновать
алися, я повемъ, хто былъ: ге-
ь (спросный, горъшый, нижъ)
янинъ, атеиста (, который ничого

Wymawiaią się w tym to spisie swoim, isz od mitropolita posłania oczekiwali: azali by się, powiada, o zamieszkanie dnia pierwszego przysławszy obmowił, dla czego ich nie wezwał dnia pierwszego? [3] A iakiegosz, proszę, posyłania vćciwszego do siebie ieszcze oczekiwać mieli? Azali to y nie nazbyt było, że ich mość panowie senatorowie, ktorzy na sobie osobę pańską nosili, nie oglądaiąc się (y) na powagę swoię, dla dobrego krześciańskiego do nich sami ieździli, imieniem i. k. m. napominali, prosili,—co wszytkim było iawno? A czemusz nie vsłuchali, ale *ieszcze* y w spisie swoim żadney zmianki o tym nie vczynili? Co za respons na to dadzą, niech powiedzą. Milsza im była szopa heretycka [4], a niżli dom Boży! Milszy heretykowie, Arryanowie, a niżli katolikowie, ktorym ten synod tak iako y Rusi *służył*, a heretykowie do niego nic nie mieli!

Powiadaią, że obrali dwuch marszałkow miedzy sobą: iednego duchownego, a drugiego świeckiego [5]. A mogliżeście to vczynić bez drugiey strony? Ktemu kogo? Nie pytam się o duchownym, ale o świeckim marszałku waszym. Mianuy go: ‖(28—Diij) kto był? komuście ten rząd byli zlecili? A ieśliże się mianować wstydzicie, ia powiem, kto był: heretyk, Aryanin, ateista! Wszak go dobrze wszyscy znaią, iakiey wiary był człowiek, chociasz ślachecki.

. 2-ую кн. «Пам. полем. лит.», стлбц. 1038 [2] см. 2-ую кн. «Пам. полем. лит.», 1038 [3] см. 2-ую кн. «Пам. полем. лит.», стлбц. 1037 [4] опечатка: heretycka -ую кн. «Пам. полем. лит.», стлбц. 1037

не верилъ и по епикуръску жывотъ свой провадилъ)! Вшакъ его самого веру и жытие на свете вси добре знали, хотяжъ былъ шляхтичъ зацный.

‖(56) Не вспоминаю местца, на которомъ свое соборыще и (тые) суды несправедливые *строили*, до которого (имъ, яко) православнымъ хрестияномъ, и входити не годилося, на которомъ (то местцу) не только соборовали, але и литоргии светые отправовати смели. Азасте панове (владыкове) апостатове запаметали, што мовятъ правила апостольские 45 и 65: «который бы вшолъ до божници Жыдовъское, погаиьское и геретическое»? [1] Нужъ правило 33 Лаодикейского собору? [2] Слухайтежъ еще, яко таковые соборыща и божницы называетъ правило 71 [3] собору Карѣагенъского, мовечы: «геретические соборыща не сутъ церъковью, але соборыщемъ дияволскимъ». Ку тому правило 7 собору Кганкгренского такъ мовитъ: «если бы хто, опрочъ католическое церъкви, соборища якие чынилъ и тамъ справы церъковъные отправовалъ, таковый нехъ будетъ проклятъ» [4]. Тымъ самымъ правиломъ поконани есте, ‖(57) ижъ не только суды и справы вашы, которыесте опрочъ соборъное церъкви одъправовали, але и сами проклятию подълегаете. Нужъ правило собору Лаодикейского 35 [5] што на васъ мовитъ, жесте ся, мимо церковъ Божию, на молитвы и литургии светые где инъдей збирали, а што горъшая—до дому и до божницы геретическое?

Nie wspominam mieysca, na swoie zborzysko y sądy niespra *odprawowali*, do ktorego prawo krześcianom y wchodzić nie go na ktorym nie tylko swoie z ale y liturgie ś. odprawowali. panowie apostatowie zapomnieli wią (kanony, a po waszemu) apostolskie 45 y 65: «kto by w bożnice Żydowskiey, pogańsk heretyckiey»? Nusz prawidło 3 ceńskiego synodu? Słuchaycies iako takowe zborzyska y bożni wa prawidło 71 synodu Karta mowiąc: «heretyckie zborzysk kościołem, ale zborzyskiem dya Ktemu Gangreńskiego synodu 7 tak mowi: «ieśli by kto, op lickiey cerkwie, zborzyska iak y tam sprawy kościelne odp takowy niech będzie przekl samym kanonem pokonaniście, tylko sądy y sprawy wasze, tam oprocz katolickiego kościo wowali, ale y sami anatemie p Nusz prawidło synodu Laody trzydzieste piąte co na was ście się, mimo cerkiew Bożą, dlitwy y liturgie ś. gdzie indziey a co gorsza—do domu y bożni tyckiey?

[1] см. «Книга правилъ» (М. 1-е изд. 8° 1874, стр. 22): «аще кто изъ клира, ни́нъ въ сунагогу Іудейскую или еретическую войдетъ помолитися» [2] ibid., стр подобаетъ молитися съ еретікомъ или отщепенцемъ» [3] эта ссылка не в стр. 161, правило 6 (а не 7): «аще кто кромѣ церкви особо собранія со зирая церковь, церковная творити хощетъ, не имѣя съ собою пресвутера да будетъ подъ клятвою» [5] ibid., стр. 183—184

Θилялетъ.

ючи далей водлугъ тогожъ
, еще тамъже на карьте де-
едаютъ, же до митрополита
не хотечы вже съ нимъ ни
овъ чынити, яко съ такимъ,
ке до Рымлянъ прывезанъ, и
чи ему и владыкамъ товары-
послушенъство; которыхъ то
ъ якобы митрополитъ съ ѳу-
давъши ни якого отказу
ного, отправити мелъ [1].

|(58) Отвѣтъ.

е Вседержителю, разъсуди
[2] Обачте, милые хрестияне,
виненъ? Не видевъшися съ
омъ, ани съ владыками, не
ши речи, безъ права, безъ
ь судьи власного, безъ отпору
аочне людямъ свецкимъ, съ
духовънымн, съ чужиземъ-
адъцами (sic) господаръскими,
ами и непрыятельми церкви
олическое, смети судити, съ
гъ Пана Бога Самого даныхъ,
таны духовъные, зверхъности
одлеглые, прывлащати собе
и кролевъскую зверхъность,
гь *голую* пословъ своихъ (, и
овъ,) уверывшы, то, што не
ти!! Послухайтежъ, для Бо-
штосте (тые плетъки) писали,
чытати будете, яко ся тая
ла. Уиму ли, прыложу ли што
ю правъду, нехъ мя Богъ

власне |(59) было:
а сторона противная съ ка-
словъ своихъ до митрополита,

[Philalet.] [3]

Postępuiąc daley według ich tego tam spisu, ieszcze tamże powiadaią na karcie dziesiątey, że do mitropolita posyłali, nie chcąc iusz z nim nijakich namow czynić, iako z takim, ktory się iusz do Rzymian przywiązał, y wypowiadaiąc mu y władykam towarzyszom iego posłuszeństwo; ktorych to posłow ich iakoby mitropolit z fukami, nie dawszy nijakiego gruntownego responsu, miał odprawić [4].

Respons.

O, (Panie) Boże wszechmogący, diiudica causam nostram! Obacz|(29)cie, mili krześcianie, kto tu winien? Nie widziawszy się z mitropolitem y władykami, nie wysłuchawszy rzeczy, bez pozwow, bez prawa, bez sędziego własnego, bez odporu strony, zaocznie ludziam świeckim, z apostatami duchownemi, z cudzoziemcami y zdraycami iego k. m., z heretykami y nieprzyiacielmi kościoła ś. katolickiego, śmieć sądzić stany duchowne, iurisdycij ich nie podległe, z vrzędow ich, od Pana Boga Samego danych, degradować, zwierchność sobie y duchowną y krolewską (nad swoim starszym) przywłaszczać, y na powieść *tylko* posłow swoich vwierzywszy, to, co nie było, pisać!! Posłuchayciesz, dla Boga, y wy, coście pisali, y wy, co czytać będziecie, iako się ta rzecz toczyła. Vymę li, przyłożę li co nad samą prawdę, niech mię Bog skarze!

Tak to właśnie było:
Przysłała strona przeciwna z kamienicy posłow swoich do mitropolita, a

ю кн. «Пам. полем. лит.», стлбц. 1042 [2] Псал. XLII, 1 [3] въ старопечатномъ по недосмотру пропущено [4] см. 2-ую кн. «Пам. полем. лит.», стлбц. 1041

а меновите Никиѳора Тура, аръхиманъдрита Печеръскаго, (выволанъца и давно предъ тымъ выклятого,) а зъ нимъ килька особъ шляхетъскихъ, геретиковъ и Аръриановъ явъныхъ, которыхъ шануючи не въспоминаю. Тые, нашедъшы митрополита въ дворе церъковномъ владыки Володымеръского, при церъкви соборъной, з-ными владыками очекиваючыхъ на ихъ милость пановъ сенаторовъ пословъ его королевъское милости, и прышедъши подали митрополитови каръτелюшъ написаный, безъименъный и не ведать отъ кого посланый. На которомъ картелюшу напервей ганѧтъ тому соборови Берестейскому, не прызнаваючы его за власный соборъ, а потомъ нижей выповедаютъ митрополитови и владыкамъ послушеньство, ознаймуючи имъ (прытомъ), же ихъ вже зъ урядовъ ихъ поскидали. А то ся деяло въ четвергъ второго дня (60) соборового, коли ся еще ихъ милость панове сенаторове послове его королевъское милости до Берестя зъездчали, и ничого ся еще не зачало было справовати, але на ихъ милость пановъ *пословъ его королевъское милости* очекивано. Митрополитъ, видечы каръτелюшъ безъименъный, безъ печатей, безъ подъписовъ, не ведать який и отъ кого (посланый), пыталъ посланъцовъ оныхъ: одъ кого бы съ тою педулою прышли, и хто ихъ послалъ, абы именемъ когожъ кольвекъ меновали? Посланъцове оные не хотели никого меновати, только згола поведели, ижъ есмо одъ тыхъ послани, которые въ месте въ каменицы сынодъ свой (особливый) одъправуютъ. А то вымовивъшы, хотели каръτелюшъ оный до себе назадъ взяти. А митрополитъ имъ не хотелъ его дати. Прышло до того по спорахъ сполъныхъ, же тотъ картелюшъ (тутъ же на столе) переписовати почали. А въ томъ ихъ ми-

mianowicie Nikifora Tura, archimandryta (Kiowskiego) Pieczerskiego, a z nim osob kilka ślacheckich, heretykow y Aryanow iawnych, ktorych honoris causa nie mianuię. Ktorzy nalezli mitropolita w dworze władyki Włodymierskiego, przy katedralnym kościele, z innemi władykami oczekiwaiących na ich m. panow senatorow posłow iego k. m. Y przyszedszy podali mitropolitowi karteliusz napisany, bezimienny y nie wiedzieć od kogo posłany. Na ktorym karteliuszu napierwey gani temu synodowi, nie przyznawaiąc go za własny (y słuszny) synod, a potym niżey wypowiada mitropolitowi y władykam posłuszeństwo, oznaymuiąc im, że ich m. degradowali z vrzędow ich (duchownych). A to się działo (nazaiutrz) we czwartek drugiego dnia terminu naznaczonego synodowi, kiedy się ieszcze ich m. panowie senatorowie posłowie iego k. m. do Brześcia zieżżali, y nic ieszcze sprawować się było nie poczęło, ale na ich m. panow *senatorow* oczekiwano. Mitropolit, widząc karteliusz bezimienny, bez pieczęci, bez podpisow, nie wiedzieć iaki y od kogo, pytał posłańcow onych: od kogo by z tą cedułą przyszli, y kto ich posłał, aby imieniem kogo kolwiek mianowali? Posłańcowie oni nie chcieli nikogo mianować, tylko zgoła powiedzieli, isz ci ich po(30)słali, ktorzy w mieście w kamienicy synod swoy odprawuią. A to wymowiwszy, chcieli karteliusz on do siebie wziąć. A mitropolit im nie wracał. Przyszło do tego po alterkacyach spolnych, isz ten karteliusz przepisować poczęli. A w tym ich m. panowie senatorowie posłowie iego k. m. na dwor. Ktorych skoro Tur archimandryta obaczył (wszyscy się tesz byli przeciw ich m. panom senatorom ruszyli), porwawszy Tur on karteliusz na stole, vciekł dworu z karteliuszem,—y potym go

ть панове сенаторове послове его ролевъ(61)ское милости на дворъ. торыхъ скоро Туръ арьхиманъдритъ ачылъ (вси ся тежъ были противъ ъ милости пановъ сенаторовъ (потыи) рушыли), порвавши Туръ оный артелюшъ на столе, утекъ зъ двора ъ каръτелюшомъ,—и потуль его было здать! Одножъ другие посланъцове ретикове были позостали. Ихъ милость панове сенаторове, прывитавъшися зъ духовенъствомъ, пыталися: што ся тутъ деяло? Которымъ кгды митрополитъ о той цедуле поведилъ, ихъ милость домаялялися у оныхъ посланъцовъ позосталыхъ того каръτелюша, абы го яко посломъ его королевъское милости (которымъ тежъ належытъ о томъ ведати) показали. Они поведели, же го не маютъ, але Туръ зъ нимъ отыхолъ. Пытали потомъ ихъ (милость): дъ кого бы съ таковымъ посельствомъ ыли послани? И того поведети не хоели. А затымъ ихъ милость панове енаторове поведели *оным*ъ (62) *по-ланцом*ъ, же ся то противъ зверхъости его королевъское милости деетъ, о не митрополитови, ани владыкамъ ая възгаръда деется, же имъ послуенъство выповедаютъ (хтожъ кольвекъ акий естъ, (што то чинитъ?!)), але самому его королевъское милости въ осоахъ ихъ, кгдыжъ митрополитъ и владыкове не сами зъ себе тое преложенъство въ церъкви Божой маютъ, але одъ Пана Бога (напродъ), а потомъ одъ го королевъское милости пана своего верхъного; а чого имъ хто дати не огъ, того у нихъ брати не можетъ.

Прысмотрисяжъ тутъ, брате хрестиньский, и тому пильне! Еще ся было, прочъ самого толко набоженства и ъступу до сыноду, ничого намавляти

widać! Iedno drudzy posłańcowie heretykowie byli zostali. Ich m. panowie senatorowie, przywitawszy się z duchowieństwem, pytali: co by się tu działo? Ktorym gdy mitropolit o tey cedule powiedział, ich m. doma*ga*li się v onych posłańcow pozostałych tego karteliusza, aby go (ich m.,) iako posłom krola iego m. (ktorym tesz należy o tym wiedzieć), pokazali. Oni powiedzieli, że go nie maią, ale Tur z nim odszedł. Pytali potym ich: od kogo by z takim poselstwem posłani byli? Y tego nie powiedzieli. A zatym ich m. panowie senatorowie powiedzieli *im*, że się to przeciw zwie*r*chności iego krol. m. dzieie, bo nie mitropolitowi, ani władykam ta wzgarda dzieie się, że im posłuszeństwo wypowiadaią [1] (ktosz kolwiek taki iest?!), ale samemu iego kro. m. w osobach ich, gdysz mitropolit y władykowie nie sami z siebie to przełożeństwo w kościele Bożym maią, ale od Pana Boga, a potym od ie. krol. m. pana swego zwie*r*chniego; a czego im kto dać nie mogł, tego v nich y brać nie może.

Przypatrzże się tu, bracie krześciański, y temu pilnie! Ieszcze się było, oprocz samego tylko nabożeństwa y wstępu do synodu, nic traktować nie zaczęło, (do-

[1] опечатка: wjpowiadaią

не зачало, и панове послове его королевъское [1] милости (только зъ возовъ зъсели и) перъшый то разъ прышли были до двора, хотечы впередъ намавъляти о порядъку и о покою (сынодовомъ, и) яко |(63—3) мели заседати въ церъкви,—а сторона противъная вже декрета чынитъ! перъвей судятъ, а нижъ ся сходятъ! перъвей каютъ, а нижъ жалобы и отпору *слухаютъ!*

Тамъже ихъ милость панове сенаторове, намовившися зъ митрополитомъ и владыками, покой, местъце и часъ назначивъши, объволати дали, яко ся о томъ вышей поведело.

Θилялетъ.

Поведаетъ сторона (противъная) далей: ижъ до нихъ пановѐ сенаторове посылали, абы ку прислуханю посельства, одъ его королевъское милости до нихъ всказаного, депутатовъ съ посродъку себе послали, и якобы тамъ депутатове, у ихъ милости бывши и выслухавъши того посельства, отказъ на то паномъ посломъ его королевъское милости учынили [2].

Отказъ.

И тутъ потреба пильне уважыть чытельни|(64)кови, ижъ ихъ милость панове *сенаторове* не для того до нихъ посылали, абы передъ одною только стороною посельство справовати мели, (альбо жебы имъ только самымъ и местъцу оному непрыстойному соборъ власный прызнавали,) але для того, жебы ведали, же сутъ послами его королевъское милости, на тотъ соборъ посланые, и абы безъ ведомости ихъ

pi[e]ro) ich m. panowie posłowie pier
szy raz przyszli byli do dworu,
wprzod namawiać o pokoiu y o por
ku zasiadania w cerkwi,—a ta
iusz dekreta czyni! pierwey dekreta
nią, a nisz się zeszli! pierwey sy
nisz żałoby y odporu *wysłuchali!*

Tamże ich m. panowie senato
namowiwszy się z mitropolitem y w
kami, pokoy, mieysce y czas nazn
szy, publikować (dopi[e]ro) |(31)
iako się o tym wyszszey powied

Philalet.

Powiada strona daley: isz do
panowie senatorowie posyłali, ab
przysłuchaniu poselstwa, od iego
do nich wskazanego, deputatow
śrzodku siebie posłali, y iakoby
deputatowie v ich m. byli y wy
tego poselstwa, y respons na to
posłom iego k. m. vczynili [3].

Respons.

Y tu potrzeba pilnie vważyć
kowi, isz ich m. panowie *rada*
tego do nich posyłali, aby prz
tylko stroną poselstwo sprawow
li, ale dla tego, żeby wiedzieli
posłami, od iego k. m. na te
posłani, y aby bez wiadomości
nic nie sprawowali, a zwłasz
mieyscu nieprzystoynym, a oder
się od drugich. Sami *tedy* na
świadczą, isz ich obsyłano, y

[1] опечатка: «короловъское» [2] см. 2-ую кн. «Пам. полем. лит.», ст.
кн. «Пам. полем. лит.», стлбц. 1043

ость ничого не справовали, а зъвла-
на местъцу непрыстойномъ, и ото-
авъшыся одъ другихъ. (Отожъ) сами
себе *тутъ* сведъчатъ, же ихъ объ-
ано, и ведали, же были послами его
левское милости панове сенаторо-
-а якъ же што могли безъ нихъ
вовати? А што ихъ милость панове
торове до нихъ сами ездили (и)
такового упору одъводили, просили,
минали, именемъ его королевъское
сти росказовали, абы, давъши по-
геретикомъ и домомъ геретическимъ,
местъце прыстойное соборомъ до
ое |(65) братьи своее шли, и такъ
полу зъ митрополитомъ) соборова-
-о томъ тутъ ани зменъки не учы-
. А зажъ то все правъда, што
летъ въ ономъ списе (своемъ) ме-
ъ? (Изали ся годило такъ великое
замовъчати?)

że byli posłami iego k. m. ich m. panowie senatorowie,—a iakosz co mogli bez nich sprawować? A co ich m. panowie senatorowie do nich sami ieździli, od takowego vporu ich odwodzili, prosili, napominali, imieniem iego kro. m. wskazowali, aby, dawszy pokoy heretykom y domom heretyckim, na mieysce synodowi przystoyne do drugiey braciey szli, y ta*m* radzili,—o tym ani zmianki żadney niemasz. A więc to wszytko prawda, co Philalet w tym szkrypcie mianuie?

Өилялетъ.

што ся дотычетъ (судовъ и) декре-
ихъ, о которыхъ тамъже вспо-
етъ, мовечы такъ: «забегаючы, по-
, дальшому възгоръшенью церкви
ое, не безъ серъдечъное жалости
нили: же имъ, яко омыльнымъ,
вопрысяжнымъ а навысшой нашой
овъной зверхъности одъпоръным
ыромъ, духовный врядъ зверхъ-
ью [1] и владзою [2] надъ собою, че-
декретъ послушенъство имъ вы-
даючи, одътяли, яко о томъ де-
ъ тотъже шырей оповедаетъ» [3].

Philalet.

A co się dotycze decretow ich, o ktorych tamże wspominaią, mowiąc tak: «zabiegaiąc, powiada, dalszemu wzgorszeniu cerkwi świętey, nie bez serdeczney żałości vczynili: że im, iako omylnym, krzywoprzysiężnym a nawyższey [4] naszey duchowney zwierzchności odpornym past*y*rzom, duchowny vrząd, zwierzchnością [5] y władzą nad sobą, przez dekret posłuszeństwo im wypo-|(32—(E)wiadaiąc, odcięli, iako o tym dekret tenże szyrzey opowiada» [6].

Отказъ.

ытаю тыхъ (судей) и Өилялета,
рый ихъ |(66) боронитъ, нехъ ми
дятъ: чыею владзою тотъ судъ и

Respons.

Pytam ich y Philaleta, ktory ich broni, niech mi powiedzą: czyią władzą ten sąd y dekret był wydany, kiedy

правильнѣе: «зверхъность» [2] правильнѣе: «владзу» [3] см. 2-ую кн. «Пам. полем.
, стлбц. 1048 [4] опечатка: naw*j*ższey [5] въ текстѣ Апокрисиса: «iurysdykcyą»
текстѣ Апокрисиса: «obmawia». См. 2-ую кн. «Пам. полем. лит.», стлбц. 1047

декретъ былъ выданый, коли патриаръхи Костенътинопольского власного на столицы не было, якось (о томъ) вышей *слышалъ?* Хто тую владзу Никиѳорови протосинъкгелеви, яко его менуете, далъ, поневажъ зъ Грецыи, яко подойзраный чоловекъ (и шкодъникъ церъкви Божое), до Волохъ, а потомъ зъ Волохъ, яко вязень и збегъ и зрадъца Волоский, до панства его королевское милости пана нашого утекъ, которого самъ его королевъская милость помазанецъ Божый въ листехъ своихъ зрадъцою своимъ и хрестиянъскимъ называетъ? А хотя бы и листы якие были, чомужъ ся зъ ними предъ его королевскую милость не показали? и позволенья, яко Еремея самъ былъ учынилъ, не жедали? Але, надъ заказъ его королевъское милости, чужоземъцовъ, а што *болшая*—зрадецъ паньскихъ до себе прыпустили! А зажъ такъ великие суды такому чоловекови подойзраному мо(67)гли належати?

Речете ли тежъ: ижъ не одинъ протосинъкгелъ, але и два владыкове были межы вами? А яко тые могли быти судьями, которые были перъвей прынцыпалъми тое единости, и въ томъже объвиненью одъ васъ, яко и иные, были? Чы вже на томъ только было доситъ, же ся передъ вами запрели? А чомужъ ся того передъ другими не справовали, которые на нихъ тое апостазыи писмомъ ихъ власнымъ, печатьми и светъками прысяглыми довести были готови? Ино тые, што (Богомъ и паномъ зверхънимъ и братьею и всимъ праве) светомъ полъгали, у васъ прави, а *сне*, которые статечъне стоять и правъды познаное (и згоды а милости хрестиянъское) одъступити не хотятъ и васъ до единости светое ведутъ, винъни!

А зажъ привилей его королевъское милости, еще въ року 1592 марца 18 дня,

patryarchy Konstantynopolskiego w
go na stolicy nie było, iakoś w
zrozumiał? Kto tę władzą Nik
protosingielowi, iako go mianuie
poniewasz z Grecij, iako podej
człowiek, do Wołoch, a potym z W
iako zbieg y więzień y zdrayca W
do państwa iego k. m. pana m
vciekł, ktorego sam i. k. m. pom
Boży w liściech swoich zdraycą
y krześciańskim nazywa? A chocia
y listy miał iakie, czemuście się
przed iego k. m. nie pokazali? y p
lenia, iako Hieremiasz był vczyn
żądali? Ale, nad zakaz iego k. m.,
ziemcow, a co *gorsza*—zdradziec
skich do siebie przypuściliście! A
tak wielkie sądy takiemu człow
podeyrzanemu mogły należeć?

Rzeczecie li tesz: isz nie ieden
singiel, ale y dway władykowie
wami byli? A iako ci mogli by
dziami, ktorzy w tymże obwinie
ktorym y drudzy od was są, y
przednieyszemi autormi tego b
pierwey się ieszcze, a nisz drudz
dykowie, do tey iedności byli pod
Czy iusz to tylko na tym było
że się przed wami zaprzeli? A
się tego przed drugimi nie spra
ktorzy na nich tey apostazij pism
własnym, pieczęćmi y świadkam
sięgłymi dowieść byli gotowi? W
co światem połgali, v was prawi
ktorzy statecznie stoią y prawdy
ney odstąpić nie chcą y was do
ści świętey wiodą, winni!

A zasz przywiley iego k.
w roku 1592 marca 18 dnia

е сведъчитъ, которого и Ои-
въ свое книжъки уписалъ, ижъ
Львов(68)ский з-ными опо-
и съ тымъ его королевское ми-
отечы быти подъ послушенствомъ
Рымъского? А то ся деяло до-
дъ тою единостью килькема летъ!
позывалъ владыка Луцъкий вла-
ьвовского предъ его королевъ-
лость до Кракова, еще передъ
ою дорогою, о то? А чомужъ ся
справилъ и невинности своее
залъ, але, яко винъный, права
бегалъ?

о поведаете, жесте зъ жалостью
ъною то учынили,—крокодиловы
ы! Изалисте въ томъ и про-
гу, и противъ звирхности своей,
га надъ вами постановеной, и
праву и правиломъ церъковъ-
е выкрочыли? Противъ Богу,—
не позываючы ихъ до жадного
ани духовъного, ани свецъкого,
ща владыковъ, которые одъ васъ
не только позву, але ани пры-
о послания не мели до себе,
е ихъ несправедливе судити,
(тотъ судъ вашъ) су(69)домъ
быти можетъ! Противъ зверхъ-
-жесте собе тую владзу, которое
ани) Богъ, ани право не дало,
(собе) прывлащили! Противъ
и правиломъ яснымъ церъковъ-
-безъ судыи власного (смелисте)
суды отправовати!

ритежъ (одно), што правило 10 [1]
Карѣагенъского *второго* мо-
ке (и) единого епископа объ-
о дванадъцать епископовъ, шесть
еровъ а три дияконы судити
[2]. А васъ только два, и то апо-

świadczy, ktorego Philalet w swoie
ksiąszki wpisał, isz władyka Lwowski
z innemi opowiadali się z tym iego k.
m., chcąc bydź pod posłuszeństwem pa-
pieża Rzymskiego? A to się działo
dobrze przed tą iednością kilka lat! Aza
nie pozywał władyka Łucki władykę
Lwow(33)skiego przed iego k. m. do
Krakowa, ieszcze przed drogą Rzymską,
o to? A czemusz się tego nie sprawił
y niewinności swey nie pokazał, ale
iako winny (od) prawa y sądu biegał?

A co powiadacie, żeście z żałością
serdeczną to vczynili,—lachrimæ to są
crocodili! Izaliście w tym y przeciw
Bogu, y przeciw zwierzchności swey, od
Boga nad wami postanowioney, y prze-
ciw prawu y kanonom duchownym ko-
ścielnym nie wykroczyli? Przeciw Bogu,—
żeście, nie pozywaiąc ich do żadnego
prawa, ani duchownego, ani świeckiego,
a zwłaszcza władykow, gdysz od was
żadnego nie tylko pozwu, ale y pry-
watnego posłania nie mieli do siebie,
śmieliście ich niesprawiedliwie sądzić,
ieśli to sądem nazwano bydź może!
Przeciw zwierzchności,—żeście sobie tę
władzą, ktorey wam Bog, ani prawo nie
dało, sami przywłaszczyli! Przeciw pra-
wu y kanonom iasnym kościelnym,—
extra forum, absque legitimo indice,
sądy takowe odprawować!

Patrzciesz, co prawidło 10 synodu
Kartagińskiego *trzeciego* mowi: że ied-
nego biskupa obwinionego dwanaście
biskupow, sześć prezbiterow a trzy dya-
konowie sądzić maią. A was tylko dwa,
y to apostatow, mitropolita swego star-

но: 12 (см. «Книгу Правилъ», М. 1874, 1-е изд., стр. 207) [2] ibid., правило 12:
епископъ рекъ: да внесется въ правила, согласно съ опредѣленіями древнихъ
, и сіе: Аще который епископъ (еже да не будетъ) подвергнется нѣкоему обви-

вославной прыключающаяся вере. Даруемъ убо отцу моему блаженъному Селивестру и того прыемникомъ нашу полату, и яже на главе диядиму, отъ каменя чеснаго и бисера сложеную, окружающую выю, попо‖(73)разницу (sic) багрянную, хламиду, черъвленъную рызу, и вся царъская одияния, яже царъскихъ конъ достоинъства, скипетра, и прочая царъская украшения, и славу всю нашея власти. А иже прычту светейшия Рымъския церъкви прысочетаныхъ—украшатися повелеваемъ прыискръными нашого синъкглита одеждами, коньми носимомъ, плащаницами обложымомъ белыми, якоже и сапогомъ ихь отъ плащеницъ быти сотворенъмо белыхъ. И иже аще изволитъ прычетникъ отъ нашого синъкглита бывати, сему ни отъ когоже никакоже возъбранену быти. А яко убо иже отъ злата венъца мудрования смирениемъ отецъ мой светый Селивестръ отрыцаетъся, сего ради пресветлый ремень, назнаменующъ светое воскресение, на светую главу его возложыхомъ.

«Мы же, страторъский санъ на ся возъложъше и бразды коня его деръжаще, и зъ двора свещенъныхъ ‖(74) его домовъ изведохомъ, студомъ и страхомъ господа моего светого содеръжыми Петра. Потребъно же зело и боголюбезно вомснихомъ уступити убо града Рыма западнихъ всихъ странъ и градовъ светейшому папе, царества же державу ко восточънымъ странамъ пренести, ниже во добрейшомъ месте подъ солнъцемъ лежащый Визанътию градъ постигнути, и въ томъ въдрузити царъствия, неправедно непщевавъше власти мети земъному цару, идеже начала хрестиянъския веры отъ небесъ пребыстъ намъ. Сия своима рукама написавше и на мерътвое тело господа моего възложыша Петра, уверение со клятвою тво-

я хто церъковънымъ спра-
дъкомъ мелъ прымешивать,
орый не былъ вписанъ въ
:коповъ».
ы *тежъ* и до того прышло,
ые и) належные судьи бы-
ь на нихъ *правный* вышолъ,
не конецъ; азажъ бы не
ie правила четверътого и
у Саръдикейского [1]?

ли: же тамъ до папежа
ieляцыя? Правда! Укажи-
:сте ему тую владзу зверхъ-
дьняли, албо то, што отъ
(яко потомокъ Петровъ)
ти могли?
знейшая—покажу вамъ по-
амого Костенътина Вели-
привилью своемъ [2], Силь-
пежови даномъ, описуетъ,
ъ Латинскихъ книгъ, ‖(72)
венъскихъ стародавъныхъ
земъли Волоской выняты
ь ся слово до слова въ со-

ave пятомъ, уставленіе
Костенътина.

мъ вокупе всимъ вельмо-
ькглиту нашего царества,
епископу и прыемникомъ
апостоломъ и господа моего
кае царества имети власть
енъней, и отъ всихъ много
е цару, почытатися и чтому
же быти чотыромъ патри-
престоломъ, судимомъ же
ги и разъсуждати, иже пра-

miał przymieszywać, ieśliby kto w katalog biskupow nie był wpisany».

Ktemu *gdzieby* y do tego przyszło, żeby competentes iudices tam byli, y dekret *sprawiedliwy* na nich wyszedł,— ieszcze by to nie koniec; aza by nie mieli po sobie kanonow synodu Sardyceńskiego (o sądach y a[p]pellacyach) czwartego y piątego?

A rzeczecie li: że tam do papieża Rzymskiego appellacya? Prawda! Vkaszciesz wy: gdzieście mu tę władzą y zwierzchność iego odięli, albo to, co od Samego Boga ma, odiąć mogli?

191—192 [2] этотъ «привилей царя Константина Великаго», по очевидной
его, Ипатій Потей не рѣшился помѣстить въ Польскомъ текстѣ «Антйрри-
объ этомъ автора «Палинодіи» Копыстенскаго см. въ 1-й кн. «Пам. полем.
23—326

Аѳрыканскихъ отцовъ некоторые каноны, которыхъ Руѳинъ гисторикъ въ книгахъ 10, главы 6, выличаетъ быти только двадъцать каноновъ (, межы которыми о апеляцыяхъ ни якое зменъки нетъ)». А ведьже (мало на томъ: бо) не вси каноны собору Никейского выличаютъся межы оными двадъцатьма (послаными одъ Кирила). А штожъ за дивъ, же тамъ о апеляцыяхъ канону не было, бо много каноновъ межы оными двадъ‖(77)цатьма не доставало! Бо естъ тежъ и тое правило межи Никейскими канонами, абы день светое Пасхи (не в-ыньшый, але) въ недельный день празновано. Яко о томъ сведъчытъ Евъзевей въ листе Костентина Великого въ книгахъ третихъ «О животѣ Костенътиновомъ»; такъже и Епиѳаней тотъ же канонъ (о Пасце) вспоминаетъ, «Ереси, 9»; и Оѳанасей (Великий) въ листе о сынодахъ Арымнейскомъ и Селевъкейскомъ.

[1] Отожъ, яко того канону о Пасце, хотя былъ власный Никейский, межы оными двадъцатьма не было,—а предъся жаденъ не смеетъ того речы, жебы тотъ канонъ о Пасце не мелъ быти Никейского собору. Такъже власне и тотъ канонъ о апеляцыяхъ: хотяжъ его межы оными двадцатьма, послаными одъ Кирила, не было,—предъся естъ то речъ певная, же тотъ канонъ о апеляцыяхъ естъ власный собору Никейского.

Бо могли бысмо и иншихъ не мало каноновъ Никейскихъ поменити, которые ся межы оными ‖(78) двадъцатьма не найдуютъ, о которыхъ светые отцы пишутъ, поведаючи, же ихъ большей (а нижъ двадцать) было. Протожъ мало на томъ! Хотя Карѳагенъские отцове (поведають, же) не нашли оного

dzieścia». A wszakże nie wszytkie ka
ny Niceńskiego koncylium wylicz
miedzy onemi dwudziestą. Siła ich
dostawało! Cosz za dziw, że y tych
appellacyach tam nie nalezli? (A
tam nie tylko tych, ale y innych ka
now Niceńskich nie dostawało, o to
dowodzimy,) abowiem miedzy kan
mi synodu Niceńskiego był ‖(35) ta
ten, aby Wielkanoc w dzień niedzi
była święcona. Iako o tym świadc
Euzebiusz w liście Konstantyna W
kiego w księgach trzecich «О ży
Konstantynowym»; także y Epifa
tenże kanon wspomina, «Heresi 9»
Atanazyusz (iusz) w liście o synod
Aryminiskim y Solewcyskim.

Patrzayże, iako y tego kanonu o św
ceniu Wielkieynocy w niedzielę, ch
był własny Niceński, atoli go nie b
miedzy onemi dwudziestą kanona
ktore sobię Kartagińscy oycowie na
moc brali y w nich o appellacyach
nie nalezli.

Mogli byśmy y inszych nie mało ka
now Niceńskich pomienić, ktorych
masz miedzy onemi dwudziestą, o
rych święci oycowie piszą y więcey
być powiadaią. Otosz nic na tym! Ch
Kartagińscy oycowie miedzy onemi
dziestą, od Cyryllusa posłanemi, n
lezli tego kanonu o appellacya

[1] этотъ абзацъ весьма отличенъ отъ Польскаго [2] опечатка: świadasy

ону о апеляцыяхъ межы оными
ѣцатьма канонами, одъ Кирила
того) послаными, досытъ и на томъ,
ся въ вашихъ же Правилахъ Ру-
съ межи канонами собору Саръди-
кого найдуютъ, которыхъ вамъ вы-
ти трудно. Бо соборъ Саръдикей-
а Никейский (мало не) за одинъ
итаеться, понеже тыежъ светые от-
ѳ (некоторые), што на соборе Ни-
скомъ (первомъ) были, тыежъ и на
боре) Сардикейскомъ тотъ канонъ
пеляцыяхъ папежъскихъ [1]) утверъ-
и. Где ся ясне показуетъ, ижъ апе-
ыи (укрывжонымъ), нигде инъдей,
ю до папежа Рымъского указаны
ъ.

А то-мъ для того широко речъ о
ляцыяхъ розъвелъ, абы ми противь-
я сторона Каръѳагенъ‖(79—к)скимъ
одомъ зверхъности папежъское не
ыла. Яко и Меленътей, патрыарха
ександрейский, въ листе своемъ, до
милости княжати воеводы Киевъ-
го (писаномъ), тымижъ доводами
одъпираетъ и) нарабляетъ, подобно
ихъ светыхъ отецъ писма не чы-
ъ, альбо хотя могль и чытати,
мысльне того затаилъ, ку пониженью
ерхъности папежъское, которая яко
многихъ иншыхъ речахъ, такъ не
ей и въ томъ, же до папежа зо все-
хрестиянства апеляцыи бывали, по-
зуеться. Бо такъ на Никейскомъ со-
ре было постановено, а на Саръди-
йскомъ утверъжоно одъ тыхъ же
ѣтыхъ отецъ собору Никейского. Про-
къ хто кольвекъ, беручы на помочъ
ръѳагенъский сынодъ, яко ся вышей
менило, хочетъ зверхность папежскую
рыти, барзо ся ошукиваетъ на томъ,
ѳ довнимаючы, жебы каноновъ Ни-
йского собору не было большей надъ

na tym, że są w waszych że Prawiłach Ruskich opisane w synodzie Sardyceńskim, ktorych wam wygryść (ztamtąd) trudno. Bo synod Sardyceński a Niceński za iednaki poczyta się, poniewasz cisz oycowie ś., co na synodzie Niceńskim byli, cisz y na Sardyceńskim te kanony vtwierdzali. Gdzie iaśnie appellacye, nigdzie indziey, tylko do papieża Rzymskiego vkazuią.

A to-m (tu) dla tego tak szyroko rzecz o ap[p]ellacyach rozwiodł, aby mi przeciwna strona Kartagińskim synodem zwi[e]rzchności papieskiey nie burzyła. Iako y Melecyusz, Alexandryski patryarcha, w liście swoim do xiążęcia woiewody Kiowskiego, temisz argumentami narabia, podobno innych oycow ś. nie czytał, albo chocia mogł y czytać, vmyślnie tego zataił, ku poniżeniu zwierzchności papieskiey, ktora iako w wielu inszych rzeczach, tak nie mniey y w tym, że do papieża ze wszytkiego świata kościołow appellacye szły, pokazuie się. Bo tak na Niceńskim synodzie było postanowiono, a na Sardyceńskim od tychże oycow ś. synodu Niceńskiego potwi[e]rdzono. Przeto kto kolwiek, biorąc na pomoc Kartagiński synod, iako się wyszszey powiedziało, chce (mi) zwątlić zwierzchność papieską, barzo się oszukiwa na tym, a to mniemaiąc, żeby kanonow Niceńskich nie było więcey nad one ‖(36—Ciij) dwadzieścia, co był Cyrillus posłał. Niechże czytaią inszych oycow ś., obaczą to iaśnie, że ich było

[1]) опечатка: «папажъскихъ»

ону́ю двадъцать, одъ Кирила посланыхъ. Нехайже |(80) собе чытаютъ инъшыхъ светыхъ отецъ (писма), обачутъ то ясне, же ихъ было большей, а нижъли (оная) двадъцать, межы которыми и тые (каноны) о апеляцыяхъ найдутъся. Ничого прото сынодъ Каръѳагенъский и отцеве его, яко неведомые, не могутъ уближати соборови Никейскому, ани Саръдикейскому, въ которы*хъ* тая апеляцыя явне *съ той* (описана).

(А теперъ же вже) погледите, яко сутъ важъны тые суды и декрета ваши, которые такъ высоко подъносите! Ку тому и право посполитое свецъкое, намъ отъ пановъ нашихъ (наданое и) попрысяжоное, аза не мовитъ: «ижъ никого не маемъ карати, алижъ правомъ преконаного»?

Надъ то все, а што ведати могло бы ся вамъ было и то на сыноде (Берестейскомъ) показати, (где бысте ся были зышли до громады,) же тая светая единость—не новые речы (одъ вашыхъ духовныхъ |(81) вщалися), але давъные, толькожъ недъбалостью старъшыхъ церъковъныхъ залеглые, а теперъ ку вашомужъ лепъшому одновеные, а ку тому (и) таковые, которые вамъ ничого не уняли, опрочъ сцызмы проклятое, которое ся ослепъ (упоръне) деръжыте, въ чомъ васъ не только *Рымляне* братья вашы, але и непрыятеле геретикове штроѳуютъ (, а звлаща) въ некоторыхъ артыкулахъ веры. О чомъ нижей, на своемъ местъцу, где ся оказыя которое речы укажетъ, услышите.

Ѳилялетъ.

Затымъ Ѳилялетъ кладетъ осветъченье Берестейское дикгнитаровъ и дуwięcey, a niszli dwadzieścia, ktoremi y te o appellacyach pew Nic tedy Kartagiński synod y oy iego, iako niewiadomi, nie mogą gować synodowi Niceńskiemu, ani S ceńskiemu, w ktory*m* ta appellacya nie *stoi*.

Patrzciesz, iako są ważne te y dekreta wasze, ktore tak wysok cuiecie! Ktemu y prawo pospolite ckie, nam od panow naszych pop żone, aza nie mowi: «neminem c bimus, nisi iure victum»?

Nad to wszytko, a co wiedzieć by się było wam y to na synodzie zać, że ta ś. iedność—nie nowe ale dawne, tylkosz niedbałością st kościelnych zaległe, a teraz dla k waszego odnowione, a ktemu ktore wam nic nie vięli, nic nie nili oprocz (vporu a) schizmy p tey, ktorey się oślep trzymacie, was nie tylko *katolikowie* bracia ale y nieprzyiaciele heretykowie (y vporem waszym brzydzą się) ktorych artykulech z strony wi czym niżey, na swoim mieyscu, się okazya ktorey rzeczy trafi, v cie.

[Philalet.] [1]

Zatym Philalet kładzie oświa Brzeskie (senatorow y) dygn

[1] въ старопечатномъ экземплярѣ пропущено

ъ, противъ паномъ посломъ
олевъское милости и противъ
то—зъ стороны костела Рымъ-
Греческого зъ митрополитомъ
илькемъ владыкъ учыненое, и
ъ, якобы еще дня вчорашнего
овъ своихъ митрополитъ и вла-
одъ нихъ (82) изъвержены бы-
, и противъ всимъ особамъ и
ху сынодовому вспоминаеть про-
ю учыненую [1].

duchownych, przeciw panom posłom iego k. m. y przeciw zgody, a to—z strony (obchodow) kościoła Rzymskiego y Greckiego z mitropolitem y z kilką władyk vczynioney, y powiada, iakoby ieszcze dnia wczorayszego z vrzędow swoich mitropolit y władykowie od nich degradowani być mieli, y przeciw wszytkim osobam y postępku synodowemu protestacyą vczynioną [3].

Отказъ.

хъ протестацыя большей естъ
нашой стороне, которые на
прыстойномъ и звыкломъ соборъ
и, бо сами въ *той протеста-*
ветъчаютъ, ижъ костелъ Рымъ-
церковью Греческою [2] згоду
сть прыняли, пры послахъ его
ское милости. *Кдыжъ* тотъ
не самой только Руси, але и
мъ належалъ, (и съ того) зна-
же его обоя сторона одъпра-
не такъ яко они только сами.
сторона противъная тыми про-
ми своими только явный упоръ
себе показуютъ и высведъча-
з не (до) згоды светое, але
проклятое прагнули.

Respons.

Ta ich protestacya więcey iest pomocna *owcy* stronie, ktorzy na mieyscu przystoynym y zwykłym synod kończyli, bo sami w *nicy* poświadczaią, isz kościoł Rzymski z cerkwią Grecką zgodę y iedność przyięli przy poslech iego k. m. *A isz* ten synod nie iedno Rusi, ale y Rzymianom należał, znaczy się, że go oboia strona odprawowała, a nie iedna tylko, iako oni. Ia(37)kosz strona przeciwna tymi protestacyami swoimi tylko iawny vpor swoy na siebie pokazuie y wyświadcza, że nie zgody świętey, ale schyzmy przeklętey pragnęli.

го докладаютъ, якобы вчора
ни(83)та и владыковъ поскп-
но а хто того не бачы, ижъ
го учынено, абы кождый роз-
ижъ сторона противная для то-
етъ тое изверъжение, вчора-
комо, абы постановенье митро-
и собору (его) правдивого,
юследнейшое, ни якой власти
? Але не пойдетъ то имъ! Бо
о гледети потреба, хто первей,
го, где справедливей и прыстой-

A co dokładaią, iakoby wczora mitropolita y władykow degradować mieli,—a kto tego nie baczy, isz to na to vczyniono, aby kożdy rozumiał, isz strona przeciwna dla tego mianuie [4] tę degradacią, wczorayszą rzkomo, aby postanowienie mitropolitowe y synodu prawdziwego, iakoby poślednieysze, niiakiey władzy nie miało? Ale nie poydzie to im! Bo nie na to patrzyć potrzeba, kto pierwey, ale na to, gdzie sprawiedliwiey y przystoyniey, y tam, gdzie był własny

[1] ую кн. «Пам. полем. лит.», стлбц. 1052, 1054 [2] опечатка: «Греческую» [3] см. ту «Пам. полем. лит.», стлбц. 1051, 1053 [4] опечатка: mianuię

ней, и тамъ, где власный соборъ былъ, где была зверхъность духовная и свецъкая, то естъ папежская и кролевъская, где митрополитъ яко старъшый (надъ духовенъствомъ Греческимъ того панъства), где большая личъба епископовъ, где обоя сторона, которымъ тотъ сынодъ былъ зложонъ, где местъце светое католическое и до такихъ справъ упривильеваное, а наболей—где любовъ (Хрыстова) и згода, одъ Збавителя нашого всимъ прыказана, становилася! Не тамъ, где и противъ Богу, и противъ помазанъцови Его, и противъ ‖(84) звирхъности духовной и свецкой сцызма проклетая, васнь, замешанье и незгода въ речи посполитой хрестиянъской становилася! Бо еслибы на томъ речъ залежала: «хто перъшый—тотъ лепшый», ино митрополитъ и владыкове еще въ Рыме, далей а нижъ одъ полърока, тую светую единость черезъ послы свое кончыли. А ку тому, яко могли меньшие старъшего своего, безъ власного и навысъшого судьи своего, судити и скидати?! А зажъ Діоскоръ, патриарха Александрейский, который и станомъ и местцемъ былъ зацнейшый, нижъ апостатове владыкове (зо всими попами своими), межы иншыми зброднями и ересми своими, одъ сыноду Халкидонъского четверътого не большей (ли) за то само былъ осужонъ (и зверъженъ), нижъ ся на старъшого своего кинулъ, и того, подъ которого владзою и зверхъностью самъ былъ, то естъ Леонтия (светого) Перъвого, папежа Рымъского, судити и выклинати важылъся? О чомъ хочетъ ли хто ведати, ‖(85) нехъже (собе) чытаетъ листъ собору Халкидонского до Валенътинияна и Маръкияна, цесаровъ (Греческихъ), а другій листъ до самого Леонтия папежа,

synod, gdzie była zwierzchność duch
y świecka, to iest papieska y kr
ska, gdzie mitropolit iako starszy,
więtsza lidzba biskupow, gdzie
strona, ktorym ten synod był zło
gdzie mieysce święte katolickie y
takie sprawy vprzywileiowane, a
więtsza—gdzie miłość y zgoda, od
stusa Pana naszego wszytkim przyka
stanowiła się! Nie tam, gdzie y prz
Bogu, y przeciw pomazańcowi Ieg
przeciw zwierzchności duchowney y ś
ckiey schizma przeklęta, waśń, za
szanie y niezgoda w rzeczypospol
krześciańskiey stanowiła się! Bo ie
na tym rzecz zależała: «kto pierws
ten lepszy [1]», tedyć mitropolit y wł
kowie ieszcze w Rzymie [2], daley a
od pułroku, tę ś. iedność przez p
swoie skończyli. A ktemu, iako m
mnieyszy starszego swoiego, sine legit
et supremo iudice, sądzić y degr
wać?! A zasz Dioscorus, patryarcha
xandreyski, ktory y stanem y mieys
był zacnieyszy, nisz apostatowie wł
kowie, miedzy inszemi zbrodniami
herezyami swoimi, od synodu Chalce
skiego czwartego nie więcey za to s
był osądzon, iż się na starszego s
rzucił, y tego, pod ktorego władz
zwierzchnością sam był, to iest Le
Pierwszego, papieża Rzymskiego, s
y wyklinać ważył się? O czym ch
kto wiedzieć, niechże czyta list sy
Chalcedońskiego do Walentyniana y M
ciona cesarzow, a drugi list, do sam
Lwa papieża pisany (Tomo Conciliorum
actione 3), gdzie tak do cesar
piszą:

[1] опечатка: lepszj [2] опечатка: Rzjmie

аные въ перъвыхъ Книгахъ Собо-
ыхъ, справы третее, где такъ до
аровъ пишутъ:
:Але ижъ тежъ, надъ иные злости
е, и напротивъ самой апостолской
ицы щекалъ, и заклетые листы
тивъ светейшого и блаженейшого
ежа Леона чынити важылся».
\ до Леонтия папежа тыми словы
путъ:
«А по всемъ томъ, надъто и противъ
ому, которому стража винограда
» Збавителя нашого естъ поручона,
тегаетъ шаленство, то естъ напро-
ъ твоее апостольское светобливости,
ыклинати розъмышлялъ противъ то-
который тело церъковное соединити
раешься».
Прысмотрыся жъ, брате хрестиянъ-
й, если ся не тоежъ власне деетъ
ь тыхъ противъниковъ згоды светое
противъ тымъ, которые тело цер‖(86)-
и светое, сцызмою проклятою розо-
ваное, хотятъ соединити!

Sed quoniam, super a‖(38)lias suas nequitias, et aduersus ipsam apostolicam sedem latrauit et excom[m]unicationis literas aduersus sanctissimum et beatissimum papam Leonem facere conatus est.

A do Leona papieża te są słowa:

Et post hæc omnia, insuper et contra ipsum, cui vineæ custodia a Saluatore commissa est, extendit insaniam, id est contra tuam quoque apostolicam sanctitatem, et excommunicationem meditatus est, contra qui corpus ecclesiae vnire festinas.

Przypatrz że się, bracie krześciański, ieśli się nie tosz właśnie dzieie od tych przeciwnikow zgody świętey naprzeciwko tym, ktorzy ciało kościoła ś., schizmą przeklętą rozerwane, chcą ziednoczyć!

Розделъ 2.

Прыступую [1] до розделу Филялетова
орого перъшое части, въ которомъ
ялетъ чынитъ зменку о обетницахъ
стовныхъ митрополита Киевъского и
адыки Володымеръского, где тежъ и
сты ихъ некоторые кладетъ, съ ко-
рыхъ доводитъ, якобы они, мимо
тницы свое листовные, съ костеломъ
мъскимъ до единости прыступили, и
обы иначей писали, а иначей делали,
описуетъ наперъвей чотыры листы
» милости отца митрополита Киевъ-
ого Михайла Рагозы, розными часы
княжати его милости пана воеводы
евъского писаные, съ которыхъ ся
ичитъ, якобы митрополитъ той еди-
сти мелъ быти противнымъ [2].

Rozdział 2.

Przystępuię do rozdziału wtorego Philaletowego pierwszey części, w ktorym Philalet czyni zmiankę o obietnicach listownych mitropolita Kiowskiego y władyki Włodzimierskiego, gdzie tesz y listy ich niektore kładzie, z ktorych dowodzi, iakoby oni, mimo obietnice swoie listowne, z kościołem Rzymskim do iedności przystąpili, y iakoby inaczey pisali, a inaczey vczynili, y opisuie napierwiey czterzy listy iego m. oyca mitropolita Kiowskiego Michała Rahoży, rożnemi czasy do xiążęcia i. m. pana woiewody Kiowskiego pisane, z ktorych się znaczy, iakoby mitropolit tey iedności miał bydź przeciwnym [3].

[1] опечатка: «прыступуючы» [2] см. 2-ую кн. «Пам. полем. лит.», стлбц. 1054—1068
[3] 2-ую кн. «Пам. полем. лит.», стлбц. 1053—1067

‖(87—л) Отказъ.

Наперъвей дивуюся тому не помалу: откуль Θилялетъ тыхъ листовъ, которые не до него были писаны, досталъ, и яко съ покою такъ великого и зацного княжати таковые листы вылетели?! Бо я не розумею того о его княжацкой милости, абы такие речы зъ ведомостью его деялися, которые якобы нешто учтивой славе людямъ почтивымъ здаються увлачати. Але якожъ кольвекъ ихъ (Θилялетъ) досталъ, однакъ мелъ ихъ (не отинаючы,) справедливе (въ свое книжъки) уписати, хотелъ ли ся справедливымъ милосникомъ правды (, яко ся менуетъ,) показати.

Ино што ся дотычетъ листовъ митрополитовыхъ чотырохъ, которые Θилялетъ спродъку кладетъ,—што-кольвекъ митрополитъ чынилъ прыватне, *того намъ ведати не потреба.* Такъ розумемъ, жебы и тотъ о собе справу далъ достато‖(88)чную, если то суть его листы? Але што явне и передъ всимъ светомъ отворысте и прыстойне уделалъ, то не только мы, але и непрыятели его добре ведаютъ. А хотяжъ бы тые листы и его власные были (чого не тверъжу), тогды последние справы и лепъшая рада оные листы поламала и внивошъто оберънула. Нехай же Θилялетъ и его сторона преставаютъ на листехъ и на сцызме, а мы—на светой згоде и на учынъку и поступку добромъ и побожномъ того цнотливого пастыра церкви Божое. (Который, наследуючи Господа и Учытеля своего Исусъ Христа, любовъ и згоду светую въ церъкви Божой учынилъ, и то скутъкомъ показалъ, о што на кождый день пры служъбе Божой Пана Бога прошывалъ, то естъ: о соединение веры и

Respons.

Naprzod dziwuię się temu nie [illegible] zkąd Philalet tych listow, ktore [illegible] niego były pisane, dostał, y [illegible] pokoiu tak wielkiego y zacnego [illegible] takie listy miały wylecieć?! Bo [illegible] rozumiem tego o iego xiążęcey [illegible] takie rzeczy z wiadomością iego [illegible] się, ktore iakoby nieco vćciwey ludziom poćciwym zdały się [illegible] Ale iakosz kolwiek ich dostał, [illegible] miał ich sprawiedliwie wpisać, [illegible] się sprawiedliwym (Philaletem, [illegible] miłośnikiem prawdy pokazać.

Co się tedy tycze listow mitro wych czterzech, ktore Philalet [illegible] kładzie, — cokolwiek mitropolit prywatnie, ‖(39) *nie wiemy* [1]. Ta umiem, żeby y ten o sobie spra dostatecznieyszą, iego li to listy [illegible] co iawnie y przed wszytkim [illegible] publice, (znacznie) y przystoynie łał, to nie tylko my, ale y nieprzy iego dobrze wiedzą. A chociasz listy y iego własne były (cze twierdzę), tedy poślednie sprawy sza rada one [2] listy połamała wecz obrociła. Niechayże Phil iego strona przestawaią na liści na schizmie, a my—na zgodzie [illegible] vczynku y postępku dobrym y pob tego cnotliwego pastyrza kościoł żego.

[1] опечатка: wi̧emy [2] опечатка: one*go*

ие светыхъ Божыхъ церъ-
Пане Боже, абы тымъ при-
иные братья нашы тоежъ
которые еще въ сцызме ко-

о листехъ митропольихъ.)

(89) Θилялетъ.

ъ Θилялетъ кладетъ зъ ли-
ыки Володымеръского штучъ-
ые повыбиравши, которыхъ
о розну писаныхъ) менуетъ

Отказъ.

ми вже прыйдетъ съ Θиля-
ве яко въ шранъки въсту-
ыръшый отказъ на листы
олодимеръского ему учинити,
ости всихъ подати, абы ка-
ливый (и богобойный хрести-
чылъ Θилялетову неправду,
прекладанью тыхъ листовъ
олодимеръского щыре обы-
ли то цнотливому прыстало,
оловека доброго и невинъ-
его такъ (отинати и) оку-
(не пишучи ихъ цалкомъ,)
чки некоторые, якобы про-
ыбравъшы написати, а што
ейшого, щого [2] бы ся (90)
да показала, то укрыти, и
овека, цнотливого и щырого
ей) справе, до людей (не-
опачне подавать.
ся нихто о правду не гне-
когожь кольвекъ тые листы
вышли, коли ся то пока-
илялета, же ни хто инъшый,
мъ, въ той неправде зоста-

[Philalet.] [3]

A zatym Philalet kładzie z listow władyki Włodzimierskiego wybrawszy s[z]tuczki niektore, a mianuie listy czterzy [4].

[Respons.] [5]

A tu mi iusz przyidzie z Philaletem prawie iako w szranki wstąpić, a szyrszy respons na listy władyki Włodzimierskiego iemu vczynić, y do wiadomości wszytkich podać, aby Philaletową nieprawdę każdy cnotliwy obaczył, iako się w przekładaniu tych listow władyki Włodzimierskiego szczyrze obszedł, y ieśli to cnotliwemu przystało, ku ohydzie człowieka dobrego y niewinnego, listy iego tak okęsywać, a tylko s[z]tuczki niektore, co się zdadzą stronie przeciwney fauere, opisować, a co gruntownieyszego, z czego by się iasna prawda pokazała, to vkrywać, y człowieka, cnotliwego y szczyrego w tey sprawie, opacznie do ludzi podawać.

Niechayże się żaden o prawdę nie gniewa, od kogosz kolwiek te listy na iawią wyszły, kiedy się to pokaże na Philaleta, że nie kto inszy, ale on sam, w tey nieprawdzie, ktorą na drugiego

ю кн. «Памятн. полем. лит.», стлбц. 1064, 1066, 1068 [2] т. е.: «съ чого» чатномъ экземплярѣ пропущено [4] см. 2-ую кн. «Памятн. полем. литер.», 1065, 1067 [5] въ старопечатномъ экземплярѣ пропущено

нетъ, которую на другого ведетъ. Бо если же ему отъ кого тые листы были поверены, тогды мелъ былъ цалкомъ вси листы, такъ яко и митрополие, уписати, абы *кождый обачылъ*, для чого што писано, а не по штучъкахъ только выбираючи, и **чоловека невинъного на** доброй славе и мниманью у людей оными щыплючы. Бо если же ему было повероно отъ того, до кого были писаны, певне—не тымъ духомъ, абы ся зъ ними такъ оорътельне обышолъ, але для показанья правды всимъ людямъ. А такъ, пане Θиляете, естли тобе тые листы для вписаня до ‖(91) твоихъ книгъ дано, але пев*енемъ того*, жеть лъгати не казано. Бо гдебысь ихъ былъ цалъкомъ въ книги свое вписалъ, не потреба бы на нихъ деклярацыи (ни кому) чынить: зъ самыхъ бы ся то показало, ижъ слушне (и прыстойне) и правдиве, (яко ся речъ точыла,) писано, а не такъ, яко ты *ими* керуешъ.

А ижесь съ ними на пляцъ выехалъ, ку обельженю чоловека цнотливого, добре и почтиве въ дому старожытномъ и шляхецъкомъ урожоного, въ речы посполитой заслужоного и станомъ сенаторъскимъ неколись почтеного, тогды, ку показаню невинъности его и ку охроненю учътивое славы, которая, по душномъ спасенню, найбольшимъ клейнотомъ (у кождого быти маетъ), мусятъ тежъ листы на листы на явъно выехати. Поневажъ тые листы твое овыхъ другихъ зъ замъкненя на светъ праве якобы вытиснули. Бо где бы тые твое спокоемъ лежали, певна бы и сие света не видали.

‖(92) Свид*е*тель прето есть Панъ Богъ, ижъ не на жадъную възгаръду особы, (такъ вельце) у всего света значъное, ясне освецоного княжати его милости пана воеводы Киевъского, ко-

wiodł, zostanie. Bo ieśli mu ich od
powierzono było, tedy miał był ca
wszytkie listy, tak iako y mitropol
wpisać, aby *się prawda pokaza*
dla czego pisano, a nie s[z]tuczki
wybierać, a człowieka niewinnego
dobrey sławie y mniemaniu v
onemi szczypać. Bo ieśliżeć mu
powierzone od xiążęcia zacnego, do
rego były pisane, pewnie — nie
duchem, aby się z nimi tak fort
obszedł, ale dla pokazania prawdy
tkim ludziom: (miał ie tedy spraw
wie wszytkie wpisać, aby ludzie
dzali, nayduie li się iaka wina w
kto ich pisał?) A tak, panie Phila
ieslić te ‖(40—*f*) listy do wpisan
księgi dano, ale pewn*ie*, żeć ig
kazano! Bo gdziebyś ie był całkie
księgi swoie wpisał, nie potrzeb
deklaracij na nie czynić: z samyc
się to pokazało, isz (cokolwiek pis
słusznie y prawdziwie pisano, a nie
iako ty *ich* kieruiesz.

A iżeś z nimi na plac wyiachał
obelżeniu człowieka cnotliwego, d
y poćciwie w domu starożytnym,
checkim vrodzonego, w r. p. zasłuż
y stanem senatorskim kiedyś vczczo
tedy, ku pokazaniu niewinności i
ku ochronieniu vczciwey sławy (i
ktora iest, po dusznym zbawieniu,
więtszym kleynotem, muszą tesz
na listy na iawią wyniść. Ponie
tamte listy twoie owych drugich
świat z zawarcia wywabiły. Bo
by tamte twoie z pokoiem leżały,
nie by y owe świata nie widziały.

Widzi tedy Pan Bog, isz nie ma
wzgardę osoby, v wszego świata
ney, iaśnie oświeconego xiąt
m. pana woiewody Kijowski
iako *xiąże* (wielkie y).

ł, яко *панъ* зацный, одъ каждого
ека (зъ великою учтивостю вспо-
і и вшелякого) ушанованя естъ
ъ, але напротивъ Өилялетовое ба-
ни, который, подъ именемъ такъ
го княжати, (и листовъ, до его
ти писаныхъ,) смелъ ся на людъ-
почтивость торгънути,—протожъ
і власные его княжацъкое мило-
(до тогожъ владыки Володимер-
писаные,) съ которыхъ тамътые
ічные уросли, мусятъ быти тутъ
ны.

такъ, для (лепъшого) вырозуменья
сее справы, потреба тутъ нешто
очатъку поведеть, откуль се тая
зачала. А што ся тутъ напишетъ,
кождомъ пляцу явъне показатися
гъ. |(93) А будетъ ли (Өилялетъ)
цнотливый, же ся укажетъ, хто
(не змышляючи собе именъ не-
кныхъ, але,) скинувъши зъ облича
машкару, (которою [1] ся покры-
,) усхочетъ ли ми ся где ставити
ыръшомъ) пляцу, будь то передъ
оролевскою [2] милостью (на сойме),
тежъ передъ речью посполитою, и
ь кольвекъ кгды ми ся озоветъ,—
ую ему почтивымъ словомъ, же
ь не за таръчою, але явне ся)
одъкрыю и покажу неправъду его,
горую зъ нимъ и умерети готовъ
: нехъ ся одно яко сова передъ
юмъ не крыетъ!

жебысь съ початъку все ведалъ,
гнянъский брате, такъ ся речъ
ь: ижъ владыка Володимеръский
мыслилъ о томъ, жебы коли до
юго дела прыйти мело, видечи въ
аматерелой сцызме великое затруд-
: и неподобный прыступъ до тое
сти и згоды церъквей светыхъ. А
къ |(94) (тую) згоду светую и

żdego człowieka vszanowania iest godzien, ale naprzeciw bałamutni Philaletowey, ktory, pod imieniem tak zacnego xiążęcia, śmiał się na vczciwość ludzką (z temi listkami) targnąć,—przeto tesz listy własne iego x. m., (dla pokazania prawdy,) muszą tu bydź wpisane, z ktorych tamte władyczyne vrosły.

Dla wyrozumienia tedy wszytkiey tey sprawy (każdemu), potrzeba tu nieco z początku powiedzieć, zkąd się co zaczęło (, czego-m dobrze wiadom). A potrzeba li tego będzie, y na każdym placu może się to autentice pokazać (y oczywiście z Philaletem o to mowić). Będzie li tak cnotliwy, że się okaże, kto iest, (a kiedy) zrzuci tę maszkarę z siebie y stawi mi się na placu, bądź to przed pomazańcem Bożym, bądź to przed r. p., y gdzieszkolwiek że mi się ozowie, (kto te księgi pisał,)—szlubuię mu cnotliwym słowem, że mu się tesz odkryię y pokażę nieprawdę iego, o ktorą y vmrzeć z nim gotow będę: niech się iedno iako sowa przed światłem nie kryje [3]!

Tak się rzecz ma z początku: wiedź, bracie krześciański, isz władyka Włodymierzski ani myslił o tym, żeby kiedy do takowey sprawy przyść miało, widząc w tey zastarzałey schizmie |(41) wielkie zatrudnienie y niepodobny przystęp do tey iedności y zgody kościołow świętych. A chociasz zgodę świętą y ziednoczenie Rzymianow z Grekami y Rusią widział

печатка: «которую» [2] опечатка: «королевскую» [3] опечатка: krije

соединение Рымляновъ зъ Греками и зъ Русю виделъ быти вельце потребную и спасению людъскому пожыточную, и для поратованя великого упадъку и знищенья церъквей Божыхъ набоженъства Греческого въ паньстве его королевъской милости пана нашого,—але жебы хто потужный за то коли взятися и поводомъ другимъ быти мелъ, о томъ ся ему ани снило! Алить скоро по въступенью его зъ стану свецъкого, съ капталянии Берестейское, на станъ тотъ духовъный, (на епископию Володимеръскую, и) кгды наперъшый соборъ, за владыцьтва его, одъправовалъся у Берестью въ року 1593, о (рожестве) светого Иоана Крестителя, (ино) его княжацъкая милость панъ воевода Киевъский писалъ до него листъ свой, намавляючи его до (тое) згоды съ костеломъ Рымъскимъ, абы ся о нее на томъ то сыноде (съ пилъностью) стараль а митрополита и иныхъ (епископовъ) до того велъ, яко(95—м)бы ся початъки якие до тое светое згоды и зъедноченья зачали. Который листъ поданъ былъ ему черезъ слугъ княжати его милости, черезъ пана Василья Суражъского и черезъ пана Вишеньского. Которого листу препись слово до слова есть такий:

Листъ княжати его милости першый, дата зъ Люблина, іюня 21 дня, року 1593 [1].

«Велебный, милостивый отче владыка Володымеръский, господине и приятелю мне вельце ласкавый!

bydź wielce potrzebną y zbawienn
kiemu pożyteczną, y dla porat
wielkiego vpadku y zniszczenia
Bożych ritus Græci w państwie
m. pana naszego,—ale żeby kto p
za to wziąć się kiedy y powoden
gim bydź miał, o tym mu się ani
Aliszci skoro po wstąpieniu iego
świeckiego, z kasztelanij Brzeskie
stan ten duchowny, kiedy, za wład
iego, napierwszy synod (prowincy
miał bydź w Brześciu w roku 15
świętym Ianie Krzcicielu,—iego
m. pan woiewoda Kiowski pis
niego list swoy, namawiaiąc go d
dy z kościołem Rzymskim, aby
nię na tym synodzie starał a mitr
ta y inych do tego wiodł, iakob
początki iakie do tey ś. zgody [y]
noczenia zstały. Ktory list poda
był przez sługę iego x. m. pana
sila (, starostę) Suraskiego, y prz
na Wiszeńskiego. Ktorego listu p
de verbo ad verbum iest taki:

List xiążęcia iego m. pier[w]
data z Lublina iunij 21,
1593.

«W Bodze wielebny a mściwy
władyka Włodzimirski, panie y p
cielu mnie wielce łaskawy.

[1] это письмо было воспроизведено изъ того же единственнаго экземпляра «Ан
писа» еще въ 1851 году, въ «Актахъ Западной Россіи» (т. IV, № 45, стран. 69—
безъ соблюденія старинnаго правописанія подлинника, даже съ нѣкоторыми
ками, выпусками и перестановками въ текстѣ. Впрочемъ, оно было напечатано
(въ 1842 году) Маркевичемъ, въ его «Исторіи Малороссіи» (т. III, стр.
не особенно тщательно

«Всякъ чоловекъ во всемъ времени
тия своего, по спасении своемъ, долъ-
нъ естъ тщатисе о семъ, дабы могъ
ть розмножителемъ и любовникомъ
лы Божее. Аще же кто и до конъца
ть не можеть, ино абы приобщите-
мъ альбо участни(96)комъ ее быть
ть. И я, ижъ за великими трудъно-
ями моими, маючы на собе бремя тя-
ты внѣшнихъ вещей, хотяжъ не могъ
ть конечнымъ милосникомъ (и упра-
телемъ) альбо забавцою около помно-
нья хвалы Божее,—одънакъже, съ
инности моее хрестянъское, о[дъ]
нихъ часовъ была у мне хуть та-
я, которая и до тыхъ часовъ еще не
стаетъ, и овшемъ се роспаляетъ, абыхъ
ъ такомъ упадку, знищенью и опу-
ценью матки нашое церкве светое со-
рьное апостолское Восточъное угля-
вать и розважалъ и розмышлялъ,
атруючы и вынайдуючы такий спо-
бъ и початокъ и прыступъ, черезъ
торый бы церъковь Хрыстова, всихъ
ркьвей началънейшая, до перъшого
сего пунъкту, целю и клюбы прийти
застановити могла. Але, якъ вижу,
стойными достойная созидатисе и
стными честная соверъшатисе обыче,
резъ годъныхъ людей годные речы
ваютъ справованы. Такъже и мне
ю въ томъ ‖(97) несчастье загородило,
ю ли тежъ негодность въ такъ высоце
лебъныхъ речахъ не допустила до то-
прийти, же бымъ ку началу якому
агому тое речы поводъ слушъный
зяти могъ. Одънакъ же я предъсе по-
валомъ въ собе залогъ писма светого,
вячого: «сила Божия въ немощи со-
ршается» [1], и зась: «*отъ* чоловѣкъ
возможъная Богу возможна сутъ» [2].

«Wszelki człowiek po wszystek czas żywota swego, po zbawieniu swym, winien iest starać się o tym, aby mogł bydź rozmnożycielem y miłośnikiem chwały Bożey. A ieśliby kto do końca tym bydź nie mogł, tedy chocia aby vczestnikiem albo przyczyńcą iey (iakimkolwiek) mogł bydź. Ia, isz za wielki[e]mi trudnościami memi, maiąc na sobie brzemię (albo ciężar) zwierzchnych rzeczy [3], chociasz nie mogę ‖(42—ij) bydź doskonałym miłośnikiem abo zabawcą około pomnożenia chwały Bożey,—iednakże, z powinności moiey krześciańskiey, od dawnych [4] czasow była v mnie chęć takowa, ktora y do tych czasow ieszcze nie vstawa, y owszem się rospala, abym w takowym vpadku, zniszczeniu y opuszczeniu matki naszey cerkwi świętey powszechney apostolskiey Wschodniey vpatrował y rozważał y rozmyślał, vpatruiąc y wynayduiąc takowy sposob, początek y przystęp, przez ktory by cerkiew Krystusowa, wszytkich cerkwi nayczelnieysza, do pi[e]rwszego swego punktu, celu y kluby przyść y zastanowić się mogła. Ale, iako baczę, że wszelka rzecz godna przez godnych buduie się, y sławna sławnymi wykonywa się [5]. Także y mnie albo nieszczęście w tym zagrodziło, albo tesz niegodność w tak wysoce chwalebnych rzeczach nie dopuściła do tego przyść, iszbym ku początku iakiemu dobremu tey rzeczy powod słuszny wziąć mogł. A wszakże przedsię poczuwałem ia w sobie załog pisma świętego, mowiącego: «moc Boża y w niemocnych wykonywa się», y zaś [6]: «co v ludzi nie podobna, ale v Boga wszytko iest podobno». Na ktore słowa, iako na naypewnieyszy [7] cel poglądaiąc,

[1] 2 Коринѳ. XII, 9 [2] Матѳ. XIX, 26; Марк. X, 27; Лук. XVIII, 27 [3] опечатка: rzeczy [4] опечатка: dawnych [5] эта «точка» сокращена и иначе наложена [6] опечатка: izasz [7] опечатка: naypewnieyszy

На которые слова, яко на напевънейшый цель погледаючы, мало прешедъшыхъ временъ, не славы ради житейское (Богъ вестъ!), (но не) токмо ситующы падения церъкве Хрыстовы, але и наругания ради еретикъ, и тыхъ самыхъ отторгнувъшысе [1] Рымлянъ, яже иногда намъ беша братия, деръзнувъ або важылъсе есми былъ съ Пасевиномъ [2] папы Рымъского о неконхъ нужныхъ речахъ писания светого, не самъ, но [зъ] своими старъшыми и презвитери, совитовати и гадательствовати. Богу же не изволившу, нашея ли ради ползы и блага, или зла—не вемъ, и тако со(98)бысть се, яко годе Богу бѣ.

«Я, и теперъ не могучы устать отъ такового тщания, яже о церкве Божые, и маючы тотъ предъсевзятя своего умыслъ, абыхъ до тамътыхъ краинъ, въ которыхъ по недалеку обретаетъсе и папа Рымъский, для улеченья здоровя своего телесного на часъ некоторый отъехать могъ; тамъже если бы было на то произволение Божие, до того (если бы была на то) воля в. м. нашыхъ духовъныхъ, жебысте в. м. теперъ на томъ соборе вашомъ духовъномъ вси одностайне о томъ промышляли и радили и намовяли, абы се могъ такий прыступъ [3] вынайти до такового поводу, черезъ который бы се могли склоняти початъки до згоды и улацненья и померъкованья такъ великихъ незгодъ и заятреня, а праве внутрънее брани въ церъкве Божой. Где бымъ и я, въ тыхъ краехъ будучы, за помочью Божею и за началомъ и благословенъствомъ в. м., яко духовъныхъ, не занехалъ зъ щырости и хути моее противъ (99) церъкве Божой старанья, зъ

niedawno przeszłych czasow, nie dla chwały tego świata (Bog widzi!), tylko żałuiąc vpadku cerkwie Krystusowey, także y dla vragania heretykow y tychże samych—ktorzy się oderwali—Rzymian, ktorzy niegdy byli nam bracią, vmyśliłem albo ważyłem się był z Pasewinem papieża Rzymskiego o niektorych potrzebnych rseczach pisma świętego, nie sam, ale z swoimi starszymi y prezbitery, radzić y dysputować. Lecz isz tego Bog nie chciał, ieśli dla naszego złego li albo dobrego—nie wiem, czy tak się to zstało, iako się Panu Bogu podobało.

«Ia tedy, y teraz nie mogąc vstać od takowego starania, ktore iest o cerkwi Bożey, y maiąc ten vmysł przedsięwzięcia swego, abym do tamtych kraiow, w ktorych nie podaleku tesz iest y papież Rzymski, dla vleczenia zdrowia swego cielesnego na czas iaki odiachać mogł; tamże ieśli by była na to naprzod wola Boża, do tego y wola tesz w. m. naszych duchownych, żebyście w. m. teraz na tym synodzie waszym duchownym w(43)szyscy iednostaynie o tym przemyszlali, radzili y namawiali, aby się mogł taki przystęp wynaleść do takowego powodu, przez ktory by się mogli skłaniać początki do zgody y vlacnienia y pomiarkowania tak wielkich niezgod y zaiątrzenia, a prawie wątrzney walki w kościele Bożym. Gdzie bym y ia, w tamtych kraiach będąc, za pomocą Bożą y za początkiem a błogosławieństwem w. m., iako duchownych, nie zaniechał z szczyrości y chęci moiey przeciw cerkwie Bożey starania, z większym vsiłowaniem mym, takowego

[1] редакторъ IV-го т. «Актовъ Западной Россіи» вставилъ въ это слово букву к: «гнувъшы[х]се» [2] тотъ же редакторъ предлагаетъ добавить послѣ сего: «посла «легатомъ» [3] опечатка: «прыстъпъ»

большымъ усилованьемъ моимъ, та-
ного чинити, якое бы можность и
дность моя зносити могла, ижъ бы се
якое слушъное згоды и зъедноченья
плити могло.

«Якожъ здаетъ ми се за речъ слуш-
ую, жебысь в. м., милостивый отче,
пископе Володымеръский, самъ особою
оею, намовившыся зъ его милостью
реосвещенънымъ отцемъ аръхиеписко-
омъ и зъ ихъ милостью велебъными
пископы, до великого князя Московъ-
кого, за дозволеньемъ и листомъ его
оролевъское милости, ехать працы не
итовалъ, и тамъ съ княземъ великимъ
Московскимъ и зъ духовными земли
амошнее порозумевъшысе и достаточъ-
е намовивъши, и оказавши и донесъ-
и то имъ все, якое (гонение,) пре-
лодованье и наруганье и уничиженье
ародъ тутошний Руский въ порадъкахъ
канонахъ [и] церемониехъ церъковъ-
ыхъ теръпитъ и поноситъ, просечы и
живаючи ихъ, абы о томъ тщание со-
норивъшы, я|(100)ко уды единое главы
Христа, единъ единому състраждающе,
упне и едьностайне зъ нами, такъ то-
у забегали и въ то траояли, жебы
ольшей церковъ Христова такого розо-
ванья и внутрънего замешанья, и
ародъ Руского рожая—гонения и
злобления не теръпелъ. Пильне о то
в. м., яко вельце ласкавого господина
прыятеля, пачеже тщателя теплаго
ъ любве веры Христовы, прошу, абысь
в. м. хутливе до того се вложыти и за
о се всею силою и моцью взяти, и
амъ на томъ соборе съ пильностью
тратисе весполъ зъ ихъ милостью
ачылъ, жебы який слушный початокъ
застановенье, если бы южъ не до
ое згоды, што естъ речъ напредней-
ая («се бо, рече, коль добро и коль

czynić, iakie by możność y godność moia znosić mogła, iżby się do iakiey słuszney zgody y ziednoczenia zchylić mogło.

«Iakosz zda mi się za rzecz słuszną, żebyś w. m., młciwy oycze, episkopie Włodzimierzski, namowiwszy się (w tym) z iego m. oświeconym oycem archiepiskopem y ich m. wielebnemi episkopy, sam osobą swą do wielkiego kniazia Moskiewskiego, za dozwoleniem y listem iego kro. mci, iachać pracey nie żałował, y tam z kniaziem wielkim Moskiewskim y z duchownemi ziemie tameczney porozumiawszy się y dostatecznie namowiwszy, y okazawszy a doniozszy im wszytko, iakie prześladowanie y vrąganie (a naśmiewisko) y vbliżenia narod tuteyszy Ruski w porządkach, kanoniech y ceremoniach cerkiewnych cierpi y ponosi, prosząc y vżywaiąc ich, aby o tym staranie vczyniwszy, iako członki iedney głowy Krystusa Pana, ieden iednemu pomagaiąc, zgodnie y iednostaynie z nami, tak temu zabiegali y w to potrafiali, żeby iusz więcey cerkiew Chrystusowa takowego rozerwania y wnętrznego zamieszania, y narod Ruskiego rodzaiu—prześladowania y vrągania nie cierpiał. Pilnie o to w. m., iako wielce łaskawego pana y przyiaciela, do tego y wielkiego miłośnika wiary Chrystusowey proszę, abyś w. m. chętliwie do tego włożyć y wszelką mocą za to się wziąć, y tam na tym synodzie z pilnością starać się wespoł z ich m. raczył, isz by iaki słuszny początek y zastanowienie, ieśliby iusz nie do iakiey zgody, co iest rzecz naprzednieysza (abowiem mowi: «oto, iako dobra y iako wdzięczna rzecz iest mieszkać braciey społem»), tedy [1] y to potym [2] nie

[1] опечатка: tedj [2] опечатка: potjm

красно, но еже жыти братии въкупе» [1]), тогды и то потомъ не подлейшая—до полепъшенья животовъ людъскихъ, за стараньемъ и початъкомъ в. м., вынайти[се] могъ.

«Бо то естъ явно в. м. всимъ, яко се люде ‖(101) нашое релии зъгоръшили, и такъ сутъ въ набоженствахъ своихъ оспали, лениви, недъбали, ижъ не только абы мели постерегать повинности своее хрестиянъское и застановятися за церъковъ Божую и за веру свою старожытную, але еще се сами многие, насмеваючи зъ нее и опускаючи, до розмаитыхъ сектъ утекаютъ. Чому если в. м. забегати и о томъ дъбати не будете, и сами в. м. ведаете, хто за то слово и ответъ воздати будетъ повиненъ? «Кровей бо, рече, ихъ отъ руку вашею изыщу!» [2] Вы бо есте вожди, наставници и пастуси паствы Хрыстовы! Ани для чого инъшого [3] розъмножылосе межы людми такое ленивство, оспалъство и отъступенье (отъ веры), яко набольшей для того, ижъ устали учытели, устали проповедачы слова Божого, устали науки, устали казанья! А затымъ наступило знищенье и уменъшенье валы Божое, церъквей Его! Наступилъ голодъ слуханья слова Божого! Наступило затымъ отступе‖(102)нье отъ веры и закону! Прышло, на остатокъ, на насъ то, ижъ не зостаетъ намъ намнейшее речы, съ которое быхъмо се тешити въ законе своемъ мели! Слушне бысмо теперъ могли слова пророцъкие вспоминати, мовечы: «хтожъ дасть голове нашой воду, и очыма нашыма источъникъ слезъ» [4], абыхъмо могли оплакивати упадъку и знищенья веры и закону своего, въ день и въ ночы! Все опровергълосе, упало! Зо всихъ

‖(44—ſiij) podleysza—do polep
żywotow ludzkich, za staraniem y
cząstkiem w. m., wynaleść się mogł

«Gdysz to iest iawno w. m. wszyſ
iako się ludzie naszey religij zgorz
y tak są w nabożeństwach swych o
li, leniwi, niedbali, isz nie tylko
postrzegać mieli powinności swey k
ściańskiey y zastawiać się za cerk
Bożą y za wiarę swą starożytną,
ieszcze się sami mnodzy, naśmiewai
niey y odstępuiąc, do rozmaitych
vciekaią się. Czemu ieśliże w. m. za
gać y dbać o tym nie będziecie,
to w. m. dobrze wiecie, kto za to li
y odkaz dać będzie powinien? Abo
mowi: «krwie ich z ręku waszych
patrzał!» Wy bowiem iesteście wo
wie, dozorce y pasterze trzody Chry
sowey! A nie dla czego inszego rozm
żyło się miedzy ludźmi takie leniws
ospalstwo y odstąpienie, iako nawi
dla tego, isz vstali nauczyciele, v
przepowiadacze słowa Bożego, v
nauki, vstali kazania! A zatym na
piło zniszczenie y vmnieyszenie ch
Bożey y cerkwie Iego! Nastąpił
słuchania słowa Bożego! Nastąpiło
tym odstąpienie od wiary y zak
Przyszło, naostatek, na nas to, isz
nie zostaie nam namnieyszey rzec
ktorey byśmy cieszyć się w zak
swym mieli! Y słusznie byśmy
mogli słowa prorockie wspominaiąc
wić: «ktosz da głowie naszey wod
oczom naszym zrzodło łez», aby
mogli opłakiwać vpadku y zniszcz
wiary y zakonu swego we dnie
nocy! Wszytko się przewróciło y vp
Ze wszech stron vcisk, frasunek y

[1] Псал. CXXXII, 1 [2] Іезекіил. III, 18 [3] послѣ этого слова по ошибкѣ ненужное: «не» [4] Іерем. IX, 1

скорбь, ситование и беда! И
далей почувать не будемо, Богъ
о зъ нами за конецъ будетъ!?
стороны моее повторе и по-
ошу: Бога ради, такъ в. м.,
инъности своее пастыръское,
я боязни и помъсты Божое, въ
яйте, же бысте тамъ што до-
авити и застановити и поча-
й добрый уделати могли! Про-
ъ здравии телесномъ и въ ду-
елномъ пребывании долгоденъ-
отъ Го|(103—н)спода Бога в. м.
исанъ у Люблине, месяца ию-
я, року 93.
зычливый приятель, сынъ и
лушный, Костанътинъ, княжа
е, воевода Киевъский, вла-
ою».

оторомъ листе послалъ его ми-
ъ воевода и арътыкулы, своею
рукою написаные, до тое
што бы въ ней варовати по-
ю. А то сутъ тые:

1.

ъвей, абыхъмо при всихъ
ь своихъ, яко церьковь Вос-
деръжитъ, вцале зостали.

|(104) 2.

ianове Рымляне церъквей на-
наданья ихъ на свое костелы
ıали.

3.

за постановеньемъ згоды, если-
апотомъ хто зъ нашыхъ до

da! Y ieśli się daley poczuwać (w tym) nic będziemy, Bog wie, iaki koniec z nami będzie!?

«Ia z strony moiey powtore y potrzecie proszę: y dla Boga, tak w. m., dla powinności swey pasterzskiey, iako (więcey) dla boiaźni y pomsty Bożey, w to potrafiaycie, żebyście tam co dobrego sprawić y zastanowić y początek iaki dobry vdziałać mogli! Życzę przytym w. m. dusznego y cieleśnego zdrowia od Pana Boga na wiele lat zażywać. Dan w Lublinie, mensis iunij 21 die, anno Domini [1] 1593.

|(45) «W. m. życzliwy przyiaciel, syn y sługa posłuszny, Konstantyn, xiąże Ostrożskie, woiewoda Kiowski, własną ręką».

Przy tym liście swoim iego x. m. posłał y artykuły, własną ręką swoią napisane, do tey iedności bacząc bydź potrzebne. A to takie:

1.

«Naprzod, abyśmy przy wszytkich obrzędach swoich, iako cerkiew Oryentalna dzierży, wcale zostali.

2.

«Aby panowie Rzymianie cerkwi naszych y nadania ich na swoie kościoły nie obracali.

3.

«Aby, za postanowieniem zgody, ieśli by się napotym kto z naszych do Rzym-

rka: Domini*ni*

Рымъского костела удати хотелъ, не прыймовали, ани прымушали, а звлаща пры отдаванью малъженъства, яко то звыкли чынити.

4.

«Абы духовъные наши въ таковомъ же пошанованью, яко и ихъ, были, а звлаща митрополитъ и владыкове въ раде и на соймикахъ местце мели, хотя не вси.

5.

«Потреба бы и патриаръховъ обослать, жебы се до згоды склонили, жебысьмы единымъ серъцемъ и едиными усты Пана Бога хвалили. По(105)треба и до Московъского и до Волохъ послати, жебы се на одно зъ нами згодили. А здало бы ми се наслушней до того ужыть: до Москвы его милости отца епископа Володимеръского, а до Волохъ отца епископа Львовъского.

6.

«Потреба тежъ поправить некоторыхъ речей въ церъквахъ нашихъ, а звлаща около сакраменъту и инъшыхъ вымысловъ людъскихъ.

7.

«О закладанье школъ и наукъ волънныхъ, а звлаща для цвиченья духовънымъ, пильно потреба, же быхъмо мели ученые презвитери и казнодее добрые: бо затымъ, ижъ наукъ нетъ, великое грубианъство въ нашихъ духовъныхъ умножылося».

skiego kościoła vdać chciał, nie imowali, ani przymuszali, a zwł przy oddawaniu małżeństwa, ja zwykli czynić.

4.

«Aby duchowni naszy w takow poszanowaniu, iako y ich, byli, a szcza mitropolit y władykowie w y na seymikach mieysce mieli, nie wszyscy.

5.

«Potrzeba by y patryarchow ob żeby się do zgody skłonili, żeb iedynym sercem y iednemi vsty Boga chwalili. Potrzeba y do Mos skiego y do Wołoch posłać, żeb na iedno z nami zgodzili. A zdał mi się nasłuszniey do tego vży Moskwy iego mci oyca episkopa W mierzskiego, a do Wołoch oyca ep pa Lwowskiego.

6.

«Potrzeba tesz poprawić niektu rzeczy w cerkwiach naszych, a szcza około sakramentu y inszych w słow ludzkich.

7.

«O zakładaniu szkoł y nauk wol a zwłaszcza dla ćwiczenia duchow pilnie potrzeba, żebyśmy mieli w prezbitery y kaznodzieie dobre: bo tym, isz nauk nie masz, wiel grubiaństwo w naszych duch vmnożyło się».

тъ кождый обачыти можетъ, съ тое светое дело згоды и мило-стиянское зачало?!

) Не вспоминаю перъшыхъ и пильного усилованья его ькое милости съ корольми ими, а особливе съ королемъ мъ,—чого сутъ ведоми не мало овъ.

листъ и арътыкулы кгды вла-Володимеръский прочыталъ, пы-ныхъ посланцовъ: што то за улъ о сакраменъте, и якое бы ı въ церъкви нашой сакрамента потребовали? Бо его милость не лъ того. Кгдыжъ церъковь на-точъная добре сакраменъта све-юуетъ, такъ ижъ жадное попра-потребуетъ.

ь Василей Суражъский на то ъ зъ Вышенъскимъ, ижъ не отъ и не ведаютъ, ку чому то юсть написати рачылъ, поневажъ ътыкулы въ листе его милости атвореные.

тымъ отецъ владыка Володымеръ-ь тымъ ихъ отправилъ, мовечы: бы то Панъ (107) Богъ, жебы прышло, яко его княжацъкая мети хочетъ. Але то неподоб-чи у насъ, и не за нашыхъ то подобно будетъ! И еслиже его до митрополита о томъ не пи-и слова о такихъ речахъ мо-смею! Бо ведаю, же митропо-е естъ зычливый Рымъляномъ. мя его милость до Москвы уетъ, былъ бымъ тамъ рыхлей нутами, альбо на пласе зъ тако-осельствомъ! Протожъ нехъ мя ость маеть за вымовеного. Але, ъ можный и *светило* веры на-хъ ся о то у его королевъское

A tu każdy obaczyć może, zkąd się to święte y błogosławione dzieło zgody y miłości [1] krześciańskiey zaczęło?!

Nie wspominam pierwszych namow y pilnego vsiłowania iego x. m. z krolmi zmarłemi, a osobliwie z Stephanem krolem,—czego wiadomi nie mało senatorow.

Ten list y artykuły gdy władyka Włodzimierzski przeczytał, pytał onych posłańcow: co to za artykuły o sakramencie? iakiey by poprawy w cerkwi naszey sakramenta ś. potrzebowali [2]? Bo iego m. nie dołożył tego. Gdysz cerkiew nasza Oryentalna dobrze sakramentami świętemi szafuie, tak isz żadney poprawy nie potrzebuie.

Pan Wasiley Surazski na to powiedział z Wiszeńskim, isz nie rozumieią y nie wiedzą, ku czemu to iego m. napisać raczył, poniewasz te artykuły w liście były zawarte.

A zatym ociec władyka Włodzimierzski z tym ich odprawił, mowiąc: «dał by to Pan Bog, żeby do tego przyszło, iako i. x. m. chcieć raczy. Ale to niepodobne rzeczy v nas, y nie za naszych wiekow to podobno będzie! Y ieśli iego m. do mitropolita o tym nie pisał, ia y słowa o takich rzeczach mowić nie śmiem! Bo wiem, że (on) mitropolit nie życzliwy Rzymianom. A co mię iego m. do Moskwy wyprawuie, był bych tam rychley pod knutami, abo na płasze za takowym posełstwem! Przeto niech mię iego m. ma za wymowionego. Ale, iako pan możny y *primas* wiary naszey, niechay się o to v iego k. m. stara, a iam do wszego dobrego gotow!»

ıатка: mylości [2] опечатка: potrzebali

милости старает, а я-мъ до всего доброго готовъ!»

И такъ одъ оного часу было въ молъчанью ажъ до року 1595, же отецъ владыка Володимерский о томъ зъ жаднымъ чоловекомъ (ни словъка) не мовилъ. Ажъ въ року помененомъ (95), въ месецу декабру, будучы у его милости князя бискупа Луцъкого въ Тор‖(108)чыне по справе прыятельской, а знашедъшы тамъ владыку Луцъкого, зъ розмовы о той згоде, взялъ ведомость одъ владыки Луцъкого, ижъ еще одъ року 1591, кгды онъ владыка Володымерский былъ свецъкимъ чоловекомъ, на соборе Берестейскомъ (на перъшомъ) некоторые владыкове, а меновите: Пиньский (змеръльй), и Львовъский (Балабанъ), и Холмъский, и онъ Луцъкий, списалися до тое единости и подъ послушенъство папежа Рымъского, видечы великий нерядъ и недбалость патриаръховъ своихъ; до чого зъ некоторыхъ потомъ слушныхъ прычинъ и митрополитъ самъ прызволилъ, и его королевъская милость черезъ листъ свой и черезъ оногожъ владыку Луцъкого съ тымъ ся готовымъ быти оповедалъ. А то все деялося добре передъ тымъ, а нижъ владыка Володымерский владыкою зосталъ. А потомъ въ Сокалю, въ року 1595, некоторые зъ нихъ, яко Луцъкий, Премыский теперешний, и Львовъский, ‖(109) и Холмъский, для тоежъ справы зъежджалися, и тамъ еще кгрунътовней тое стверъдили.

Затымъ, кгды (вже) таковая ведомость Володымеръского дошла (ку тому вси списы оныхъ владыковъ на око у Луцъкого виделъ), а бачечы всихъ на то волю и такъ великие початки тоес справы, а въспоменувъшы собе на листъ и упоминанье его княжацъкое милости пана воеводы Киевъского, до него передъ тымъ одъ дву летъ посы-

Y tak od onego czasu było ta
milczeniu asz do roku 1595, że
władyka Włodzimierzski o tym
nym człowiekiem (ani) mowił (ani
ferował). Asz w roku pomienionym
decembre, będąc v iego m. księdza
skupa Łuckiego w Torczynie po spr
przyiacielskiey, a zastawszy tam
władykę Łuckiego, z rozmowy o
zgodzie, wziął wiadomość od wła
Łuckiego, isz ieszcze od roku 1
kiedy Włodzimierski władyka był ie
świeckim człowiekiem, na sym
Brze‖(47)skim niektorzy władykow
mianowicie: Piński, Lwowski, Chel
y on Łucki, zpisali się do tey iedn
y pod posłuszeństwo papieża Rzymsk
widząc wielki nierząd y niedb
patryarchow swoich; do czego poty
niektorych słusznych przyczyn y m
polit sam przyzwolił, y iego k. m.
list swoy y przez onegosz władykę
kiego z tym się deklarował. A
wszytko działo się dobrze przed ty
niszli władyka Włodzimierzski wła
został. A potym w Sokalu, w roku 1
(znowu) niektorzy z nich, iako Ł
Przemyski teraźnieyszy, Lwowsk
Chełmski, dla teyże sprawy zieżdżali
y tam ieszcze gruntowniey to zt
dzili (y artykuły zpisali, y rękami
swemi podpisali).

Zatym, gdy takowa wiadomość
dzimierzskiego doszła (y wszytkie
onych władykow od Łuckiego były
okazane), widząc wszytkich wolą
y tak wielki początek tey sprawy
wspomniawszy sobie na list y
nie iego xiążęcey mści pana
Kiowskiego, do niego przed
dwu lat posłane, rozumie

е, розумеючи, же его милость за
ми початъками мелъ ся и самъ
ьней до того прыхилити и поваж-
ю своею поводомъ дальшимъ тому
ı,—взялъся за то владыка Володы-
ский и новый списъ на то учынилъ,
прыкладаючы печати (своее) до
ъ *старыхъ* списовъ владычънихъ,
чалъ вже всимъ ку ведомости та-
е предъсевзятье всихъ владыковъ
сити и на казаньяхъ у Володы-
ı и въ Берестью тую справу зале-
ı.

110) А одъ когожъ наперъвей о
ахъ владычънихъ и митрополито-
ъ его княжацъкая милость взялъ
ость, изали не отъ владыки Воло-
ерского, которому [1] и артыкулы
аные (до его милости) послалъ?
кого ведомость взяли братство
овъское черезъ (пана) Красовъского,
ъ братъство Берестейское, аза не
тогожъ? Не тайные то вже речы
и во всей диоцезыи *Володымерской*
аншому чоловекови! Бы были и
ше въ своихъ диоцезыяхъ тоежъ
ли, не могли бы люде на неведо-
ть нарекати. Але и такъ даръмо
екаютъ, бо вси о томъ ведали, бы
ко правъду вызнати хотели. (О чомъ
ай услышишъ.)

теперъ вже прыступую до объ-
ения листовъ владыки Володымеръ-
о, которые Филалетъ положылъ въ
ъкахъ своихъ. А наперъвей кла-
ь листъ до его милости пана воево-
Кневъского, зъ Володымера писа-
, подъ датою марта 17 дня, (111—o)
року 1595, которого ани початъку,
конъца не положылъ, а то не безъ
ки особливое: только выписуетъ
а некоторые, зъ оного листу вы-
ъшы, а то сутъ тые:

za takimi początkami miał się y sam snadniey do tego przychylić y autoritate sua (dopomoć y) powodem dalszym bydź,—wziął się (serio) za tę sprawę y nowy spis na to vczynił, nie przykładaiąc pieczęci do *pierwszych* spisow władycznych, y począł iusz wszytkim ku wiadomości takowe przedsięwzięcie władykow donosić y na kazaniach we Włodzimierzu y w Brześciu tę sprawę zalecać.

A od kogosz naprzod o spisach władycznych y mitropolitowych iego x. m. wziął wiadomość, azali nie od władyki Włodzimierzskiego, ktoremu y artykuły spisane posłał? Od kogo wiadomość wzięli bractwo Lwowskie przez Krasom*o*wskiego y bractwo Brzeskie, aza nie od tegosz? Nie tayne to iusz rzeczy były we wszytkiey diocæsii *iego* y namnieyszemu człowiekowi! By byli y inszy w swoich diocæsiach tosz vczynili, nie mogli by ludzie na niewiadomość narzekać. Ale y tak darmo narzekaią, bo wszyscy wiedzieli o tym, by tylko prawdę znać chcieli.

A teraz iusz przystępuię do deklaracij listow władyki Wło(48—c)dzimierskiego, ktore Philalet położył w książkach swoich. A napierwiey kładzie list do iego m. pana woiewody Kiowskiego, z Włodzimierza pisany, de data martij 17 dnia r. 1595, ktorego ani początku, ani końca niemasz, a to non sine misterio: tylko wypisuie słowa niektore, z niego wybrawszy, a to te są:

[1] Опечатка: «ку тому»

«О бытью отца владыки Луцкого въ Кракове, ажъ тутъ прыехавъши, доведалемъся. Але жебы одъ кого въ посельстве ездити мелъ, светъчу Паномъ Богомъ, жемъ о томъ ани слыхалъ» [1].

(Ведай же, ижъ) тотъ таковый листъ одъписовалъ владыка Володымеръскій до его милости пана вееводы Киевъского на листъ его милости (власный), съ Турова писаный маръца 9 дня року 95, въ которомъ его милость до владыки Володымеръского пишетъ, межы инъшими речами, до тое справы неналежъными, на остатъку тые слова:

«А еслибы тежъ то можная речъ была, пильне в. м. моего милостивого пана прошу: рачъ ми в. м. дати знати, где ся на тотъ часъ оборочаетъ отецъ владыка Луцъкий? ‖(112) Бо я маю справу, якобы тамъ гдесь мелъ въ посельстве одъ килька особъ ехати, и што тамъ будетъ чудити?»

Отожъ видишъ, на який листъ владыка Володымеръский до княжати его милости тотъ свой листъ перъшый одъписовалъ. И певне правду писалъ, бо яко не зъмавялъся зъ владыкою Луцъкимъ о той дорозе Краковъской, такъ о ней ничого не ведалъ.

Подивуй же ся тутъ, брате милый, штуце Филялетовой и щырости его, которую тутъ (наперъвей) въ преписе того листу перъшого владычнего учынилъ, бо ани початъку, ани доконаня того листу не написалъ. Кгдыжъ не только тамъ того было, што Филялетъ положылъ, але мусело быти большей того: где владыка прыводитъ пана воеводу до тое единости, выписуетъ прычины, для которыхъ тая едность по-

«O byciu oyca władyki Łuckiego Krakowie, asz tu przyiachawszy, dowiedziałem się. Ale żeby od kogo w poselstwie ieździć miał, świadczę się Bogiem, żem o tym ani słychał» [1].

Ten taki list odpisował władyka Włodzimierski do iego m. pana woiewody Kiowskiego na list iego m., z Turowa pisany marca 9 dnia roku 1595, w którym iego m. do władyki Włodzimierskiego pisze, miedzy inszemi rzeczami do tey sprawy nienależnemi, na ostatku te słowa:

«A ieśliby tesz to można rzecz bydź pilnie w. m. moiego mciwego pana proszę: racz mi w. m. dać znać, gdzie ma na ten czas obraca ociec władyka Łucki. Bo ia mam sprawę, iakoby tam gdzie miał w poselstwie od kilku osob iechać y co tam będzie czudzić?»

Na ten oto list iego m. pana woiewodzin ten list pierwszy, iako się mieniło, władyki Włodzimierskiego v. A zaiste prawdę pisał, bo iako nie zmawiał się z władyką Łuckim o drodze Krakowskiey, tak o niey nic wiedział.

Podziwuy że się y tu, bracie m sztuce Philaletowey y szczyrości ktorą tu pokazał w przepisie tego pierwszego władycznego, gdzie ani cząstku, ani dokonania nie położył. B tylko tam tego było, co Philalet pisał, alc było tam więcey tego: władyka przywodzi pana woiewodę tey iedności, wypisuie przyczyny, dla rych ta iedność potrzebna, prosi o radzi na synod. A isz terminu te

[1] уніатскій авторъ, укоряя Филалета за то, что онъ не приводитъ писемъ ни никѣ, а «выбираетъ изъ нихъ только штучки», самъ погрѣшилъ: изъ 23 строкъ отрывка привелъ только первыя 5-ть, самыя невинныя (см. 2-ую кн. «Пам. стлбц. 1064, 1066) [2] см. 2-ую кн. «Пам. полем. лит.», стлбц. 1063, 1065

бная, просить о зъездъ, радить на
юдъ, (и много инъшыхъ речей). А
ь ‖(113) копеи того листу не было,
ды латве ся то покажетъ зъ другого
ту его милости пана воеводы Киевъ-
го, што *ему* на тотъ листъ его одъ-
уетъ, и яко ся его милость вима-
етъ съ тое единости, не позволяючы
нее, ани на зъездъ який. Съ которо-
(листу его милости) снадъней кождый
умети можетъ, яковымъ къшталъ-
ъ листъ перъшый владыки Володы-
ъского, съ которого Филялетъ тые
учьки выбралъ, былъ написанъ. Бо
самой дате листовъ зрозумеешъ, якъ
ъзо который по которомъ уросъ.

А такъ кладу тутъ другий листъ его
вости пана воеводинъ, (писаный зъ
спаня маръца 21 дня, року 95,) ледве
чотыры дни по ономъ листе вла-
тънимъ писаный. Который листъ пана
оводинъ такъ ся въ собе маетъ:

«Въ Бозе велебный, милостивый
сподине, отче епископе Володымеръ-
ий, пане и приятелю мой! До‖(114)шло
писанье отъ в. м., въ которомъ
роце в. м. пишучи, перъвей выме-
тися рачишъ, ижесь в. м. на жадныхъ
съдехъ, иле покутныхъ, не былъ;
томъ выписуе в. м., видечи быти по-
ебную въ церъкви Божой, згоду и
ость; для чого и до згоды, яко ся
писанья в. м. значитъ, склонятися
ишъ, указуючи того прычину и по-
ебу не инъшую якую, только наболь-
ій тую, ижъ насъ утискуютъ, трапятъ,
ъдятъ, брыдятъся нами, насме-
ются зъ насъ».

Таиже далей его милость панъ воев-
да [1] тую едность ганить *, и вима-
ется * зъ нее, не хотечы * до нее
ступить, и не позваляетъ на жаденъ

stu nie miałem, tedy łatwie się to pokazuie z drugiego listu i. m. pana woiewody Kiowskiego, co *władyce* odpisuie na ten iego list, wymawiaiąc [2] się z tey zgody y nie pozwalaiąc (iusz) na nię, ani na ziazd (, ani na synod). Z ktorego—snadniey zrozumieć każdy będzie mogł, iaki list był władyki Włodzimierskiego pierwszy do iego m. pisany, ktorego Philalet obciął. Bo po dacie samey zrozumieć będziesz mogł, iako ry‖(49)chło ktory po ktorym vrosł.

Kładę tu tedy z drugiego listu iego m. pana woiewody Kiowskiego słowa własne, ktory list zarazem we cztery dni po onym liście władycznym był pisany, w te słowa:

«W Bodze wielebny etc. Doszło mię pisanie od w. m., w ktorym szyroce w. m. pisząc, pierwey wymierzać się raczysz, iżeś w. m. na żadnych ziezdziech, ile pokątnych, nie był; potym wypisuie w. m., widząc bydź potrzebną w kościele Bożym, zgodę y miłość; dla czego y do zgody, iako się *s* pisania w. m. znaczy, skłaniać się raczy[sz], vkazuiąc tego przyczynę y potrzebę nie inakszą iaką, tylko nawięcey tę, isz nas cisną, trapią, gardzą, brzydzą się nami, naśmiewaią się z nas» etc.

Tamże daley iego m. pan woiewoda tę iedność gani, y wymawia się z niey, nie chcąc do niey przystąpić, y nie pozwala na żaden synod, ale heretyckie y

опечатка: «воеведа» * эти три слова въ старопечатномъ экземплярѣ подчеркнуты, ротивъ нихъ на полѣ старинным почеркомъ написано: «читай» [2] опечатка: wjmawiaiąc

сынодъ, але геретыцкие и Аръріанъ-
ские сыноды и зъезды хвалитъ, и такъ
далей въ тымъ листе своимъ пишетъ:

«А што се тычеть зъездовъ, абы бы-
ли такие у насъ, якъ у тыхъ, што ихъ
зовемо некрещчоными людми: Аръріаны,
новокрщенъцами, геретиками, кото(115)-
рые, коли зъедутъся, все постановять
и держатъ; знать, же не ездять на
банъкеты, ани на опилства, не на
фальше, ани на здрады, але штобы до
скутку речей святобливыхъ и побож-
ныхъ приходили: для того тогды у нихъ
школы, друкарнѣ и шпитали всюды, и
казнодѣевъ множство, безъ личбы».

Того листу дата зъ Степаня, марца
21, року 1595.

А ижъ тотъ листъ былъ не малый,
для того его тутъ не вписалъ слово въ
слово: досыть на томъ, што се тутъ
поменило. Съ чого [1] явне се показуетъ,
ижъ владыка Володимерский не таилъсе
съ тою единостю, яко Филялетъ удаетъ,
але и овшемъ пана воеводу притегалъ
до тое единости и указовалъ быть по-
требный сынодъ и з[ъ]ездъ для тое
справы. Але его милость панъ воевода
не позвалялъ на жадные зъезды, и
овшемъ болшъ ему се сподобалы зъезды
и постановенья Аръріанъские и но-
вокрщеньские.

На тотъ листъ его милости пана
воеводы Ки(116)евъского владыка Во-
лодымеръский одъписалъ ото тотъ дру-
гий свой листъ, которого Филялетъ кла-
детъ вторымъ, за датою зъ Володымера,
марца 25 дня, року 1595. И тотъ
(листъ смотри, яко) кусый, обътятый:
ни початъку, ни конъца, только слова
некоторые, што на свою сторону по-
требъного быти виделъ! Бо еслибы тые
слова, яко ихъ Филялетъ положылъ,
такъ самые только стояли, и самъ быхъ

Arryańskie synody a ziazdy chwa
tak daley w tym liście swoim pisz

«A co się tycze ziazdow, by były
kie v nas, iako v tych, co ich zow
niekrzszczonemi ludźmi: Arryany,
wokrzszczeńcami, heretykami, kt
gdy ziadą się, wszytko postanowi
dzierżą; znać, że nie ieżdżą na bank
ani na opilstwa, nie na fałsze, an
zdrady, ale żeby do skutku rzeczy ś
tobliwe y pobożne przychodziły: p
tesz v nich szkoły, drukarnie y szp
wszędzie, y kaznodzieiow mnostwo,
liczby».

Tego listu data z Stepania, marc
roku 1595.

A isz ten list był nie mały, prze
go tu nie wpisał słowo do słowa: d
na tym, co się tu pomieniło. Z c
iawnie się pokazuię, że władyka
dzimierzski nie taił się z tą iedno
iako (go) Philalet vdaie, ale y ow
pana woiewodę ciągnął do tey ied
y vkazował bydź potrzebny syn
ziazd dla tey sprawy. Ale iego m.
woiewoda nie pozwalał na żadne zi
y owszem więcey mu się podobały
dy y stanowienia Arryańskie y n
krzszczeńskie.

Na ten list iego m. pana woie
Kiowskiego władyka Włodzimie
odpisał oto ten drugi swoy list, kt
(50—Gij) Philalet kładzie drugi
datą z Włodzimierza, 25 dnia m
roku 1595. Y ten — kęsy, ocięty:
początku y końca, tylko słowa niek
co na swą stronę potrzebnego
widział! Bo ieśliby te słowa, iak
ich położył, tak same tylko stał
sam bych co dziwnego o wł
Włodzimierzskim rozumiał, p

[1] въ старопечатномъ экземплярѣ: «шчого»

ивного о владыце Володымеръ-
юзумелъ, и прыписалъ быхъ
ся нещыре зъ его милостью
воеводою Киевъскимъ въ той
объходилъ, и крыомъкомъ все
[1]. Але тутъ теперъ обачишъ
милый,) Θилялетову *штуку*,
листу тые *штучки* выбиралъ,
другимъ листомъ въ своихъ
хъ положылъ, мовечи: «Што ся
новинъ Краковъскихъ» [2]. Слу-
теперъ того листу власного, съ
Θилялетъ, яко шершень, ‖(117)
свое выбиралъ, которого-мъ тутъ
слова уписалъ съ копеи, ко-
ылъ владыка при собе зоста-
тутъ обачышъ въ томъ листе
нова окресленые, которые Θи-
выписалъ въ своихъ книжкахъ,
ieешъ съ початъку и зъ доко-
чого належатъ: чы до бала-
Θилялетовы, чыли до правды
ее?

inaczey pisał, a inaczey czynił, y nie szczyrze z iego m. panem woiewodą Kiowskim postępował, y z dobremi rzeczami taił się. Ale tu dopiero obaczysz *prawdę* Philaletową, z iakiego listu Philalet wybrał te *słowa*, ktore kładzie rzkomo z drugiego listu, mowiąc: «Co się tycze nowin Krakowskich» [4] etc. Słuchay że teraz tego listu własnego, z ktorego Philalet wybierał słowa y stosował do swey nieprawdy, ktorego-m tu de verbo ad verbum wpisał. Y ten własny iest, w ktorym te słowa w Philaletowych książkach wypisane stoią, ktore-m liniami w liście dla znaku określił [5].

ъ другій владыки Володы-
го, писаный до его милости
оеводы Киевъского, зъ Во-
ра, дата марца 25 дня, ро-
[3].

List drugi władyki Włodzimierskiego, pisany do jego m. pana woiewody Kiowskiego, z Włodzimierza, de data martij 25 dnia, roku 1595.

ционое княжа а мой милостивый
ужъбы и молитвы мое залецамъ
м. моего милостивого пана.
тписуючы ничого на такъ ши-
писанье в. м., въ которомъ мя
оминати рачишъ, покорне тол-
за престрогу дякую, и чуюся,
огъ, въ томъже: не такъ много
итъковъ своихъ и вывышъшенья

«Oświecone xiąże a moy młciwy panie! Służby y modlitwy moie zalecam łasce w. m. mego mciwego pana.

«Nie odpisuiąc nic na tak szyrokie pisanie w. m., w ktorym mię w. m. vpominać raczysz, pokornie tylko za przestrogę dziękuię, y czuię się, da Bog, w tymże: nie tak wiele dla pożytkow swoich y wywyszszenia dalszego, iako

точка въ Польскомъ нѣсколько иначе передана [2] см. 2-ую кн. «Пам. полем. стлбц. 1066 [3] письмо это воспроизведено Маркевичемъ въ его «Исторіи Мало- т. III, стр. 9—14), а потомъ въ «Актахъ Западной Россіи» (т. IV, № 63, стр. съ произвольною орѳографіей и нѣкоторыми измѣненіями въ текстѣ [4] см. 2-ую . полем. лит.», стлбц. 1065 [5] конецъ этого абзаца значительно отличается отъ Русскаго

[illegible]

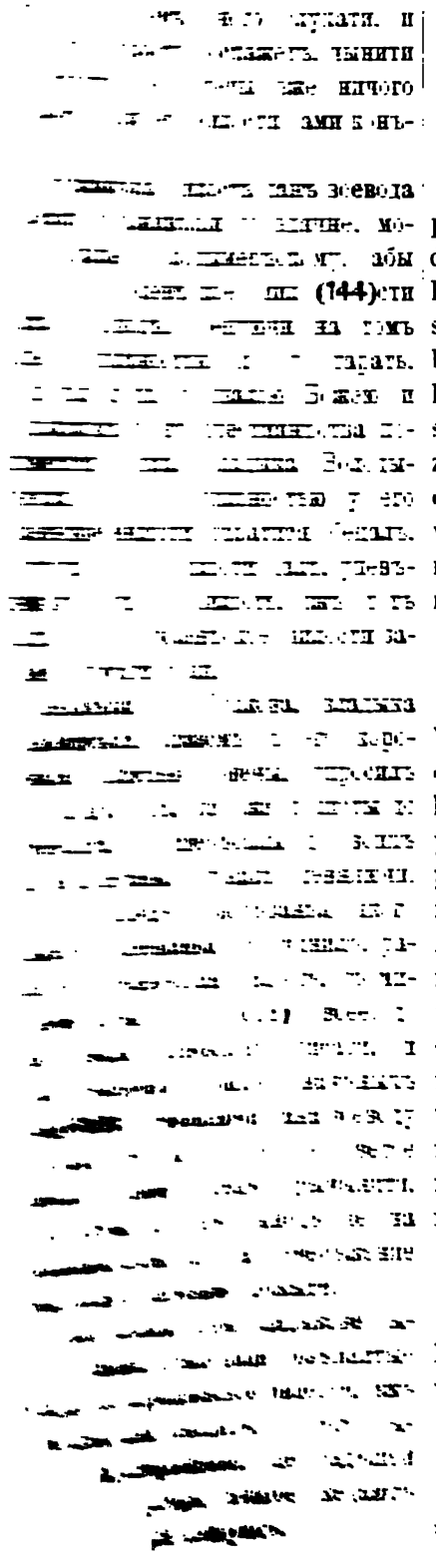

Iego x. m. pan woiewoda Kiowsk przyiąwszy to wdzięcznie, mowił wł dyce Włodzimierskiemu, aby się v ie kro. m. starali o synod, chcąc na ty synodzie z pilnością się o to starać, ia by ta zgoda z chwałą Bożą y z poż kiem wszego krześciaństwa postanow się mogła. Władyka Włodzimirski o z pilnością v iego kro. m. starać obiecał, y rękę na to iego m. d vpewniaiąc w tym iego m., isz ten nod v iego kro. m. zapewnie vpr mieli.

Przyiachawszy do Krakowa, wład Włodzimierski zarazem z iego kro. o ten synod mowił y vprosił to v i kro. m., że iusz y listy do mitropo y vniwersały do wszytkich miały b pisane. Iednak vpewniaiąc, aby ten nod rozerwania iakiego więtszeg zamieszania nie vczynił, raczył iego m., z miłościwey łaski swey, do p woiewody Kiowskiego pisać, y dw senatorow zacnych posłać, vpewni iego m. o synodzie, gdzie by się tey ś. iedności chętliwie chciał przy nic, żeby się ten synod nie na rozer nie iakie, ale na vtwierdzenie zg mógł bespiecznie złożyć.

Tym czasem, gdy władykowie byl Krakowie, przychodziły rozmaite winy do iego kro. m., isz o tey zgo ani myślą, y tego synodu nie na stw dzenie, ale radszey na rozerwanie zg zaczętey żądaią y przeciwko niey spisuią.

I.
дыки
воево.
листъ

:й за пожитъкомъ убегаютъ-
теперъ што ся стало у Бе-
ся школа разорила черезъ
професоровъ ‖(120) школъ-
рые, за лакомъствомъ удав-
Зильни на сытъшые пироги
тутъ, ку большой ганьбе и
ого хрестиянъства, на уру-
ивъниковъ нашихъ все поки-
жадное слушное прычыны?
и бы ку доброму, не жало-
и самого себе оскудевъши
але пжъ и того въ насъ
пакъ в. м. самъ того дозна-
якою трудностью то в. м.
хотясь на всемъ паномъ
а предъся, якобы потреба,
ся на то зобрать. А штожъ
калекамъ будучы, посреде
Наконецъ и церымоней церъ-
заборонятъ порадне отпра-
чомъ быхъ много до в. м.
и, што ся въ моей еписко-
ейской дѣетъ, якое утяженье
рестияне въ некоторыхъ ме-
съ, еще бы ся тымъ чоловекъ
дыбы тотъ крыжъ хотели
ерпети и) зносити; але то
121) же отпадаютъ не по
ie громадами, видечы нашу
тъ! А потомъ, Богъ то вѣ-
имъ ся *зостанемъ*!

дотычетъ новинъ Краковъ-
ie, бачу, же не певные; але
и певные были, того в. м.
обе не рачъ розумети [1]. Бо
кардыналъстве, албо о ми-
е мышлю, але и съ тымъ,
e ношу, частей проплакиваю
:мъ ся того поднялъ, а по-
того, хто мя въ то впра-
ilаща—видечи, што ся на

co się stało w Brześciu, isz się szkoła wniwecz obrociła przez samych że professorow szkolnych, ktorzy, vdawszy się za łakomstwem, do Wilna na sytsze pierogi odbiegli, a *to*, ku więtszey hańbie y żalu vbogiego krześciaństwa, na vrąganie przeciwnikow naszych wszytko porzucili, bez żadney słuszney przyczyny? Otosz, kiedy by ku [2] dobremu, nie żałował bym y samego siebie vszczerbiwszy nałożyć; ale isz y tego v nas skąpo, wszak w. m. sam tego doznawasz, z iaką trudnością przychodzi to w. m.: chociasz na wszytkim panem wielkim, a przedsię, iakoby potrzeba, nie możesz się na to zebrać. Cosz nam, vbogim będąc, w pośrzodku wilkow?! Nakoniec y ceremonij kościelnych zabraniaią porządnie odprawować! O czym siła bym do w. m. miał pisać, co się w moiey episkopiey Brzeskiey dzieie, iakie vciążenie krześcianie cierpią w niektorych miesciech! Otosz, ieszcze by się tym człowiek cieszył, gdyby ten krzyż chcieli skromnie znosić; ale to gorsza, że odpadaią nie ‖(52—6iij) po iednemu, ale gromadami, widząc naszę niepotężność! A potym Bog to wie, z kim się *zastawiemy*!

«Co się tycze nowin Krakowskich, y te, widzę, że nie pewne; ale chociasz by y pewńe były, tego w. m. o moiey osobie nie racz rozumieć [3]. Bo nie tylko o kardynalstwie, abo o mitropolij nie myszlę, ale y z tym, co na sobie noszę, częściey na się przepłakiwam, żem się tego podiął, a podobno y na tego, kto mię w to wprawił, a zwłaszcza—widząc, co się na świecie dzieie. O mamraniech

ia «окреслена», какъ было обѣщано выше, т. е. взята въ скобки [2] опе-
[3] эта точка отмѣчена скобками

свете деетъ. О мамрамехъ ни якихъ не ведаю, бо-мъ ихъ ни кому ни на што не давалъ. Але и я тежъ по части ведаю, а подобно, певнейшие речы, и бы ми ся годило папирови зверить,— указалъ бы-мъ то в. м., же тые новины Краковъские не певъны суть. Отожъ, если ся хто за светого удаетъ, а насъ гидить, вшакъ не естъ «ничого такъ тайного, же бы на потомъ не было явного» [1], то толко вемъ, же-мъ не былъ початкомъ до жадное речы. Але если ‖(122) же вси пойдутъ, а за чымъ добрымъ, и безъ образы сумненья,—и я бы-мъ не хотелъ на заде зостати.

«Много бы-мъ мелъ зъ в. м., моимъ милостивымъ паномъ, речей велъми пилъныхъ и потребныхъ мовити, але Богъ то ведаетъ, яко рихъло ся зъ в. м. увижу, а черезъ паперъ таковыхъ речей (великихъ) небесъпечъно отправовати.

«А што ми в. м. рачишъ залецати порядокъ иноверцовъ: бы былъ налепъшый, коли не на правомъ фунъдаменъте, все то за сметье стоитъ: и школы ихъ, и друкаръни, и множество казнодеовъ! Бо еслиже сами сутъ неприятелъми Сына Божего и лупежъцами оалы маестату Его Бозъкого, певнъ и овощы тые не сутъ приятъны Богу, и все будованъе ихъ яко на песъку, а не на моцъной опоце, которая естъ Хрыстосъ Сынъ Божый, Богъ и человекъ правъдивый. Бо яко то естъ истинная правда, же есть человекомъ правдивымъ, во всемъ намъ подобнымъ, опрочъ греха, такъ и то есть истинная правъда, же есть Богомъ правъдивымъ, ‖(123) прирожоным, неучиненымъ, незъбожонымъ, албо бостомъ дарованымъ, несътвореннымъ, але предъ всими веки зъ Бога Отца урожоным. Хто такового исповедания и веры не маетъ, не на

żadnych nie wiem, bo-m ich ni ż ni na co nie dawał. Ale y ia te części wiem, a podobno, pewnieysz czy, y by mi się godziło papie zwierzać,—vkazał bym to w. m., ż nowiny Krakowskie nie pewne są. O ieśli się kto za świętego vdaie, a hydzi, wszak niemasz «nic tak t nego, żeby na potym nie było iaw to tylko wiem, żem nie był począ do żadney rzeczy. Ale ieśliże ws poydą, a za czym dobrym, y bez ot sumnienia,—y ia bym nie chciał n dzie zostać.

«Wiele bym z w. m., mym mci panem, miał rzeczy barzo pilnyc potrzebnych mowić, ale Bog że to iako się rychło z w. m. obaczę, a papier takowych rzeczy nie bespie odprawować.

«A co mi w. m. raczysz zalecać rządek inowiercow: by był (y) nayle kiedy nie na prawym fundamencie, w ko to za śmiecie stoi: y szkoły ich drukarnie, y mnostwo kaznodzieiow ieśli że sami są nieprzyiacielmi S Bożego y łupiescami chwały maie Iego Boskiego, pewnie y owoce te są przyiemne Bogu, y wszytko b wanie ich iako na piasku, a nie mocney opoce, ktora iest Chry Syn Boży, Bog y człowiek pra wy. Bo iako to iest istotna pra że iest człowiekiem prawdziwym, wszem nam podobnym, oprocz gre tak y to iest istotna prawda, że Bogiem prawdziwym, przyrodzonym, vczynionym, nie zbożonym, abo bost darowanym [2], nie stworzonym, ale p wszytkimi wieki z Boga Oyca vr nym. Kto takowego wyznania y w nie ma, ten nie na opoce, ale na ni

[1] Мато. X, 26; Марк. IV, 22; Лук. VIII, 17; XII, 2 [2] опечатка: daro

ленію, але на песку и на сене будуетъ, лугъ оныхъ словъ: «всяка плоть но» [1], также и оные слова: «проитъ, который надею свою въ чоловеце кладаетъ» [2]. И другие значнейшые: рокляти богове, которые неба и земли сотворили» [3]. А пророкъ Исаия имеиъ Божимъ мовитъ: «Я-мъ [4] Богъ рный и остаточъный— —передо ою не былъ богъ иный, и по Мне будетъ» [5]. А не докладаетъ того, они мовeтъ, то естъ: «таковый гъ, яко я». А на другомъ местъцу итъ: «ѳалы Моее ни кому не дамъ» [6]. ожъ, если Христосъ не естъ приконымъ Богомъ и тогожъ сущестъва, орого Отецъ, а якъ же то правда етъ, што мовитъ: «по Мне иный богъ будетъ», такъ же и то: «ѳалы Моее кому не дамъ»? Понеже далъ ее, о они мовeтъ, человеку Христу, зъ рыи Деви(124)цы нарожъденому, и нилъ Его другимъ по Собе Богомъ. «А такъ не зазру я имъ того ихъ рядъку: бо где бы ся еще тая трутизтымъ медомъ не осолодила, певне ото тые убогие мухи на ней не ули. Але ижъ ся и дъяволъ звыклъ ангела светълости переменятъ, и цы въ скуру овечую оболокатъ,—не еба имъ верити. А если же то по бе берутъ, же зъ овощовъ ихъ позънати кажутъ,—ино и то часто траѳляься, же зверъху бываютъ красныи, а нутръ полъныи смроду и черъвей [7]. ожъ [8], яко самъ о нихъ не благоволю, къ и в. м. перестерегаю: лепей ся згати съ правдивыми ѳалъцами Бога Тройцы единаго, а нижъли зъ блюзъцами и явъными неприятелми Сына кого! лепей зъ Иоаномъ еванъгели-

y na sienie buduie, według onych słow: «wszelkie ciało siano», także y one słowa: «przeklęty, ktory nadzieię swą w człowieku pokłada». (53) Y drugie znacznieysze: «przeklęci bogowie, ktorzy nieba y ziemie nie stworzyli». A prorok Izaiasz imieniem Bożym mowi: «Ia-m Bog pierwszy, Ia y ostateczny— — przede Mną nie był bog inny, y po Mnie nie będzię». A nie dokłada tego, iako oni mowią, to iest: «takowy Bog, iako ia». A na drugim mieyscu mowi: «(czci a) chwały Moiey nikomu nie dam». Otosz, ieśli Chrystus nie iest przyrodzonym Bogiem y teyże istności, ktorey Ociec, a iakosz to prawda będzie, co mowi: «po Mnie inszy bog nie będzie», także y to: «chwały Moiey nikomu nie dam»? Poniewasz dał ią, iako oni mowią, człowiekowi Chrystusowi, z Maryey Dziewice narodzonemu, y vczynił Go drugim po Sobie Bogiem.

«A tak nie zayrzę ia im tego ich porządku: bo gdzie by się ieszcze ta trucizna tym miodem nie osłodziła, pewnie by oto te vbogie muchy na niey nie lgnęły. Ale isz się y dyabeł zwykł w anioła światłości przemieniać, y wilcy w skorę owczą oblekać,—nie trzeba im wierzyć. A ieśli że to po sobie biorą, że z owocow ich poznawać każą,—tedy y to często trafia się, że zwierchu bywaią nadobne, a wewnątrz pełne smrodu y robactwa. Otosz, iako sam w nich nie kocham się, tak y w. m. przestrzegam: lepiey się zgadzać z prawdziwemi [9] chwalcami Boga w Troycy iedynego, a niszli z bluźniercami y iawnemi nieprzyiacielmi Syna Bożego! lepiey z Ianem ewangelistą, a niszli z *Ch*eryntem! le-

Исаія XL, 6 [2] Іерем. XVII, 5 [3] Іерем. X, 11: «да погибнутъ — —» [4] опечатка: ь» [5] Исаія XLI, 4; XLIII, 10 [6] Исаія XLII, 8: «славы Моея иному не дамъ» кто. XXIII, 27 [8] опечатка: «и тожъ» [9] опечатка: z sprawdziwemi

ько о каръдинальстве,
ии не мышлю, але и съ
собе ношу, частей про-
бе, жемъ ся того подъ-
о и на того, хто мя въ
звлаща—видечи, што ся
» *.
ова вси Филялетъ по-
другихъ дальшихъ ско-
лей (въ книжъ(127—ρ)-
аписалъ:
ке я о мамрамехъ ни
», бо-мъ ихъ ни кому ни
алъ» *.
слова, што тамъже по-
минулъ, которые такъ
:
:жъ по части ведаю, и
нейшые речи, и бы ми
ерови зверити, указалъ
милости, же тые новины
е певны суть. Отожъ,
светого удаетъ, а насъ

ото прескочивъшы, Фи-
тыми конъчытъ:

:тъ ничого такъ тайного,
е было явъно, то только
ie былъ початъкомъ до
*.
:ъ въ книжкахъ Филяле-
ьшые слова, што напо-
имъ ся тотъ парак[г]раеъ
нулъ. А то меновите

еслиже вси пойдутъ, а
имъ и безъ образы су-
ы-мъ не хотелъ на заде

осуди, брате хрестиянъ-
гояло то цнотливому, на
жую переписываючи ли-

«Bo nie tylko o kardynalstwie, albo o mitropolij nie myślę, ale y z tym, co na sobie noszę, częściey przepłakiwam na siebie, żem się tego podiął, a podobno y na tego, kto mię w to wprawił, a zwłaszcza—widząc, co się na świecie dzieie» *.

Te wszytkie słowa połknąwszy, Philalet do drugich skoczył, y tak daley pisze:

«Zaprawdę, że ia o męmraniech niiakich nie wiem, bo-m ich nikomu ni nacz nie dawał» *.

A to zaś, co tamże potym stoi, minął, oto te słowa:

«Ale y ia tesz po części wiem, y podobno pewnieysze rzeczy, y by mi się godziło papѣrowi zwierzyć, vkazał bym to w. m., że te nowiny Krakowskie nie pewne są. Otosz, ieśli się kto za świętego vdaie, a nas hidzi»*.

A zatym przeskoczywszy te zwierzchnie słowa, skończył Philalet tymi (sztucznie):

«Wszak nie iest nic tak taiemnego, żeby napotym nie było iawno, to tylko wiem, żem nie był początkiem do żadney rzeczy»*.

Poty stoi w *k*ziąszkach Philaletowych. A co potrzebnieyszego, czym się ten paragraf zamyka, tego nie dopisał. To iest:

«Ale ieśli że wszyscy poydą, a za czym dobrym y bez obrazy sumnienia, y ia bym nie chciał na zadzie zostać»*.

A tu iusz osądź, bracie krześciański, przystało li to cnotliwemu, na zelżywość [1] czyię tak listy cudze przepisuiąc,

атномъ экземплярѣ этотъ абзацъ взятъ въ скобки [1] опечатка: zelżywośs

сто
кры
на л
была
без
уже
кгды
была
дано,
наших
учоны
таемн
нашое
прысо
урадн
лемъ
кое по
ихъ м
крыв
овъше
чина
винън
яко т
Рымян
ремони
перест
женье
ща, к
и всим
о оста
ихъ (1
панеж
которо
не ма
католи
Греко
влаща
Кг

гли бы пересегнути насъ! ии презвитерове маютъ г, (156) зъ ласки Божее, вые непокаляного ложа. мало ихъ милостей па- хъ, и великая купа, кото- удетъ. Маемо тежъ тую милости, яко о братьи ьскихъ людей, ижъ кгды познавши тое серце зъ ихъ милостямъ оѳяруемо, братеръске, хрестиянъ- ами се заховаютъ, же ивности и долеглости, съ долегали, за свою дутъ, такъже се радою братья, всякую помочъ емъ на сыноды наше стиве обыйдутъ,—такъ мъ застанемо у той же сти, въ такой милости, милостямъ оѳеруемо.

ого до ихъ милости ые духовъные наши упъне, на насъ, безъ риводечи насъ подъ ятеля Сына Божого, подъ справу анъти- чи насъ отъ Христа, «Я усимъ естемъ животъ» [1]. Хочутъ и въ новый каленъ- къ постерегати умы- го, Боже, не дай!) мо у-въ одной речи ь сенътенцию, але есть мутацыя до есть шкодлива. По- у вашихъ милостей. намъ ваша милость и писмо светое на ведле бегу небес- ое то Панъ Богъ

łoża. Iest tesz nie mało ich m. panow Litewskich, y wielka kupa, ktora z nami będzie. Mamy tesz tę nadzieię o ich m., iako o braciey swey krześciańskich ludziey, isz gdy ich m., poznawszy to serce z nas, ktore ich mściom ofiaruiemy, stale, wiernie, braterskie, krześciańskie tesz z nami się zachowuią, że nasze wszytkie przeciwności y doległości, ktore by nas dolegały, za swą krzywdę brać się będą, tak że się radą y pomocą, iako bracia, wszelką pomoc y tesz słaniem na synody nasze łaskawie a miłościwie obeydą, — tak że ich m. zastaniemy w tey że łasce y życzliwości, w takiey miłości, ktorą my ich miłościam ofiaruiemy.

«Artykuły tego do ich m. posyłamy, ktore duchowni naszy kryiomkiem, odstępnie, na nas, bez nas vkowali, przywodząc nas pod sprawę nieprzyiaciela Syna Bożego, poddaiąc nas tesz pod sprawę antykrystową, wytaczaiąc nas od Krystusa Pana, Ktory mowi: «Ia wszytkim iestem drogą, prawdą y żywotem». Chcą tesz nas wprawić w nowy kalendarz, czegośmy tesz postrzegać vmyślili. Bo iako (czego, Boże, nie day!) namniey się pośliźniemy w iedney rzeczy y przyzwolimy na ich sentencyą, ale chocia namnieysza iest mutacya do przyzwolenia, tedy iest szkodliwa. Poddaiemy y to pod censurę w. m., abyście y w tym nam w. m. raczyli radzić: bo y pismo święte na to nas naucza, y wedle biegu niebieskiego y ziemnego, ktore to Pan Bog iaśnie okazuie, że ich m. panowie Rzymianie barzo swym

ся апостатою (и цалуетъ крещики передъ людъми, кгды его о то пытаютъ. Не далъ того Панъ Богъ, жебы ся были на одно местце у Берестьи собрали, яко сторона наша того вельце прагнула: певъне бы ся то было на него все показало. Протожъ даръмо Θилялетъ омавляетъ апостатовъ)!

Zkąd znaczy się, isz tey ie
dla chwały Bożey pragnął, a
prywaty; przeto tesz łatwie
apostata, odstąpił. A isz byś,
miły, tym lepiey wiedział, i
tę iedność władyka Lwowsk
zaczął, kładęć tu kopią listu
wo do słowa wpisaną. Ktor
raz [1] ma v siebie władyka
pieczęciami y z podpisem
czterzech władyk, Łuckiego,
go, Pińskiego y Chełmski
tice:

«W imie Boże stań się !
niżey mianowane osoby, o
isz, według powinności na
się nam należy tak o zbaw
iako y o lud krześciański,
czek Krystusowych, nam o
ruczonych, abyśmy do zgod
wiedli. Przeto, z daru Bo
my iednego starszego paster
stnika prawdziwego Piotra ś
Rzymskiey będącego, naświę
pasterzem naszym wyznaw
głową naszą mieć y onemu
słuchać zawżdy, za czym wie
żenie chwały Bożey w cerkwi
bydź rozumiemy, y nie chcąc d
mnieniach naszych tego ponosi
śmy wolą y vmysł nasz, iako
pomieniło, posłuszeństwo
oycu papieżowi Rzymskie
cerkwie Boże pod zwier
sławieństwo iego mci

[1] опечатка: teras

pieżowi Rzymskiemu poddać, wyimuiąc tylko to sobie, aby ‖(57) nam od naświętszego papieża Rzymskie[go] ceremonie y wszytkie sprawy, to iest, służba Boża y porządek cerkiewny wszytek, iako zdawna cerkiew nasza ś. Wschodnia dzierży, isz by nieodmiennie do skończenia świata w tym porządku nienarusznie stała, a od iego k. m. pana naszego młciwego wolności nam przywileiami było warowano, y artykuły, ktore od nas podane będą, vtwierdzono. A my, za takowym vpewnieniem y vtwierdzeniem przywileiami od naświętszego papy y od iego k. m. pana naszego mciwego, przyrzekamy y tym listem naszym obowięzuiemy się y obiecuiemy pod zwierzchność y błogosławieństwo naświętszego oyca papieża stolicy Rzymskiey podleć. Co oświadczaiąc Bogu w Troycy iedynemu tę mysl y chęć serca naszego, ten list z podpisem własnych rąk naszych, y pieczęci k niemu przyłożywszy, daliśmy do rąk bratu naszemu starszemu iego mci oycu Kiryłowi Terleckiemu, exarchu y episkopu Łuckiemu y Ostrożskiemu. Pisan w Brześciu, roku 1591, miesiąca czerwca 24 dnia».

Zatym posyłaiąc władyka Włodzimierzski do xiążęcia iego m. pana woiewody Kiowskiego artykuły dostatecznie zpisane, miedzy ktoremi y one mało nie przednieysze były tamże inserowane, co sam iego m. pan woiewoda w roku przeszłym 1593, ręką swą napisane, do władyki Włodzimierzskiego był posłał, o czym wyszszey zmianka była,—pisał do iego m. list osobliwy, namawiaiąc iego m. y prosząc, aby, według onego pierwszego przedsiewziętego vmysłu swoiego, miał się do zgody z kościołem Rzymskim. Ktory list tak się ma w sobie:

рочаюся до речы зачатое.)
ылаючи теды владыка Володы-
кий до его княжацъкое милости
воеводы Киевского арътыкулы
точъне списаные, межы которыми
не предънейшые и оные вписаны,
самъ его милость панъ воевода въ
прошломъ 1593, рукою своею на-
ые, до владыки Володымеръского
послалъ, кгды его до тое единости
ву намавялъ,—писалъ владыка
вый листъ свой до его милости,
чы и намавляючы, абы, водлугъ
севзятого умыслу своего, рачылъ
ыхилити до зго‖(133)ды съ косте-
Рымъскимъ (, которую самъ перъ-

вспомневъши на Христа Збавите-
воего, Который мовилъ въ еванъ-
и светомъ: «што за пожитокъ чоло-
, хотя бы и увесь светъ собе по-
лъ, а если же души своей який
ъбокъ учинитъ, и якую жъ
—є) отмену дастъ за душу свою» [1]!
еды все и иныше местъца тымъ
ные въ писме светомъ маючи
ь очима своими, и хтожъ бы ся не
улъ, и хтожъ бы такъ запамета-
былъ, жебы, для куска маръное
ши, альбо пожитъку сегосветъне-
оторый яко тѣнь мимо идетъ, мелъ
запомневъшы Бога и повинъности
хрестиянскос, што такового про-
ку сумненью чинити, чымъ бы, и
гатъ Божый образивъши и сумненья
ские заведъши, собе вечъную по-
ль позыскати?!

Iрото не рачъ в. м. всему верити,
жъ вемъ, ижъ не мало новинъ не-
ыхъ до ушью вашей милости благо-
выхъ о некоторыхъ зъ насъ до-
гъ, яко быхъмо што противного
и церъкве нашой становити мели.
отя еще ничого не сталося, не
лихого (чого, Боже, уховай!), але
брого, атоли есмо такъ нещасливи,
асъ за отщепенъцы и за геретики
удаютъ, и ни якого старанья и
шъ(136)ляванья о церкви Божой
покою ее чинити не допущаютъ,
ы наши и инъшие справы, церъ-
Божой потребные, за подъзоръные
ъ! А то—надивнейшая: ижъ всимъ
икомъ якоежъ кольвекъ секты
ю съежчатися, порядокъ въ собо-
ыхъ своихъ становити, наконецъ не
ю противъко веры и релией хри-
ъскихъ, але и противъко маеста-
Божому и превечъной хвале Еди-
ъного Сына Божого писма зараз-

«co za pożytek człowiekowi, chocia by y wszytek świat sobie pozyskał, a ieśli duszy swey iaki vszczerbek vczyni, iakąsz odmianę da za duszę swą»! To tedy wszytko y insze mieysca tym podobne w pismie świętym maiąc przed oczyma swemi, y ktosz by się nie lękał, y kto by tak zapamiętałym był, żeby, dla kęsa marney roskoszy, abo pożytku tego świata, ktory iako cień mimo idzie, miał by, zapomniawszy Boga y powinności swey krześciańskiey, co takowego przeciwko sumnieniu czynić, czym by, y ma*g*estat Boży obraziwszy y sumnienia ludzkie zawiodszy, sobie wieczną zgubę pozyskać?!

«Przeto nie racz w. m. wszytkiemu wierzyć, chociasz wiem, isz nie mało nowin niepewnych do vszu w. m. pobożnych o ni[e]ktorych z nas donoszą, iako bychmy co przeciwnego wierze y kościołowi naszemu stanowić mieli. Y chocia ieszcze nic się nie sstało, nie tylko złego (czego, Boże, vchoway!), ale y dobrego, atoliśmy tak nieszczęśliwi, że nas za odszczepieńce y za heretyki ludzie vdaią, y ni iakiego starania y obmyszlawania o cerkwi Bożey y o pokoiu iey czynić nie (59) dopuszczaią, ziazdy nasze y insze sprawy, cerkwie Bożey potrzebne, za podzorne maią! A to—nadziwnieysza: isz wszytkim heretykom iakieyże kolwiek sekty będącym wolno zieżdżać się, porządek w zborzech swych stanowić, nakoniec nie tylko przeciwko wierze y religij krześciańskiey, ale y przeciwko ma*g*estatowi Bożemu y przedwieczney chwale Iednorodzonego Syna Bożego pisma zarazliwe

[1] Матѳ. XVI, 26

вей залецалъ и оное прагнулъ). А тотъ листъ такъ ся въ собе маеть:

Листъ владыки Володымеръского, до его княжацъкое милости пана воеводы Киевъского писаный, зъ Рожанъки, июня 16 дня, року 1595 [1].

«Освецоное княжа, пане а пане мой милостивый! Службы мое нанижшые и молитвы уставичные убогие черънецъкие ласце вашей княжацъкой милости покоръне залецамъ.

«А ижемъ черезъ часъ такъ долгий до вашей милости своего милостивого пана ничого не писалъ, инъшая причина того не естъ, одъно тая, ижемъ ничого певъного у себе еще не медъ. Хотяжъ то люде тыми часы не певные новины о насъ всехъ розъсевали, яко быхмо (134) вже до Рымъское веры на всемъ пристать, мшу служить и опреснока ихъ заживати мели,—што все правда ли естъ, самъ то ваша милость, яко панъ мудрый и богобойный, обачивъши зъ дальшого писанья, укажити и осудити можешъ. Бо если же чоловеку приватъному, который, не маючи въ порученью своемъ душъ людъскихъ, але только самъ о своей певъчисе и такъ маетъ се на што розмышляти, яко бы души своей ни ущербъку не учинилъ,—яко дале большей тымъ, которые не только але и инъшыхъ людей души въ ченью своемъ отъ Бога маютъ тисе потреба, жебы и своего, и го сумненья не завести, ведаючи и наменшое съ тыхъ Панъ Бо рукъ нашихъ смотрети будет

[1] это письмо напечатано Марке Малороссіи», а потомъ въ «Актахъ» съ тѣми же пріемами, о которыхъ бы

елии церъкви светое Восточъ-
и.
ікъ я, слуга и богомолецъ ва-
ляжецкое милости, паметаючи
у в. м. и на то, же-мъ, зъ воли
за усилованьемъ твоимъ благо-
мъ, на той убогой столицы
ъской уселъ, паметаючи тежъ
ловинъность мою, которая тая
ымъ о порадъку церъкви Бо-
омышълялъ и то, што се въ
ушило, и з-ынъшыми братьею
а помочью Божею, о направу
ильностью старалъ, не садечисе
ий розумъ и довстипъ свой, але
уставичъне предъ очима своима
ветое, а видечи, ижъ намъ бар-
ій ратунокъ одъ Восто(139)чни-
шихъ такъ въ писме, яко и въ
, церъкве Божой потребъныхъ
ивъ: бо тиранъство поганьское
ія черезъ такъ долъгий векъ
ищила, ижъ теперъ чого у
маемъ, всего у противниковъ
позычати и доведыватисе му-
поколь теды ничого певъного
ми еще не было, в. м. своему
ому пану ознаймити не моглемъ.
ръ што межы собою маемъ и
ъгажаемъсе, то в. м. своему
ому пану на писме посылаю.
ромъ писме и самъ радъ бымъ
в. м. своему милостивому пану
указалъ, для чого то чинимъ,
ии тежъ и на упоминанье в. м.,
Берестя на писме черезъ пана
Суразъского наместника посла-
насъ в. м. напоминати рачишъ,
се о зъгоду съ костеломъ
мъ старали, и якобы безъ на-
веры и релии нашое быти
Дай же то, Пане Боже, абысь
те(140)перъ тоеежъ хути бу-
намъ, яко слугамъ и богомоль-
оимъ, до того ласкаве допомогъ,

«A tak ia, sługa y bogomodlec waszey xiążęcey mości, (60—Hiij) pamiętaiąc na łaskę w. m. y na to, żem, z woli Bożey, za vsiłowaniem twym pobożnym, na tey vbogiey stolicy biskupiey vsiadł, pamiętaiąc tesz y na powinność moię, ktora ta iest, abym o porządku kościoła Bożego przemyszlał y to, co się w nim naruszyło, z innemi bracią swą, za pomocą Bożą, o naprawę iego z pilnością starał, nie sadząc się na słaby rozum y dowcip swoy, ale maiąc vstawicznie przed oczyma swemi pismo święte, a widząc, isz nam barzo mały ratunek od Wschodnikow naszych tak w pismie, iako y w naukach, kościołowi Bożemu potrzebnych (a nie dziw: bo tyraństwo pogańskie y niewola przez tak długi wiek wszytko wyniszczyła, isz teraz czego v siebie nie mamy, wszytkiego v przeciwnikow naszych pożyczać y dowiadować się musimy),—poki tedy nic pewnego miedzy nami ieszcze nie było, w. m. swemu m. panu oznaymić nie mogłem. Ale teraz co miedzy sobą mamy y na co zgadzamy się, to w. m. swemu m. p. na pismie posyłam. Przy ktorym pismie y sam rad bym był y w. m. swemu m. panu to iaśnie okazał, dla czego to czyniemy, pamiętaiąc tesz y na vpominanie w. m., mnie do Brześcia na pismie przez pana Wasila namiestnika Surażskiego posłane, gdzie nas w. m. napominać raczysz, abyśmy się o zgodę z kościołem Rzymskim starali, y iakoby bez naruszenia wiary y religij naszey bydź mogła. Day że to, Panie Boże, abyś w. m. y teraz teyże chuci będąc, y nam, iako sługam y bogomodlcom swym, do tego łaskawie dopomogł, y poważnością zacnego imienia swego do tey sprawy starania przyłożył. O co vniżenie y płaczliwie proszę, y imie-

ливые выдавать, людей хрестиянъских
отъ старожытъное веры и отъ хвал
Божое на свое проклятые ереси наво
рочать, не маючи ни якое порадно
зверхъности церъковное! А намъ, ръко
мо то, горъкимъ епископомъ, которы
сукъцесию свою, почавъши отъ Христ
Самого найвысшого пастыра и отъ ап
столовъ Его светыхъ, порадную и не
розоръваную маемъ, не маетъ бы
волно о порадъку церъкви Божое и
покою ее промышлять и радить:
бихъмо не только сами теперъ в
(137) покою могли за помочью Б
церъкви свое и веру православ
вцале задеръжать, але и потом
нашимъ што доброго на прышлы
справити, а звлаща—маючи еще
честивыхъ господарей и панов
ше веры нашое, тутъ въ томъ и
его королевъское милости
нашого, межы которыми вашу
кую милость [за] напредънейш
релии нашое безъ всякого
признавати мусимъ. А та
в. м., яко панъ и оборонъца
стивый, мелъ намъ до
допомагати и побудкою
тутъ, яко насъ слухи
милостиве и неласкав
богомольцовъ своихъ
чишъ,—ачъ не див
ными новинами, так
быти. Але, кгды в
сторону гневъ сво
справу угленути бу
розумею о благоч
и самъ (138) до
жешъ, для хвал
задеръжанья в
печныхъ часо
ту тежъ и д
тельное, пра
выхъ пред
тыхъ пан

рооовати, а звлаща его коро-
ости теперешнего пана нашо-
намъ панующого, который
ласкаве и прыстойне объхо-
, мимо право, кгвалту не чы-
рымушаетъ до тое единости.
што ся дотычетъ конеедe-
ачъ ся видитъ ку задеръ-
ю внутрънаго добра, але
стороны—до великое своe-
ымъ людямъ релией розное
а: ижъ въ надею ее такъ
просныхъ ересей въ корот-
амножыло, о якихъ передъ
есятъ летъ тое паньство и
, же тежъ некото‖(170)рые
зъства, альбо и до атеизму
ротивъ самому маестатови
юзнятъ! А еслижъ такъ
явнымъ геретикомъ за тою
ею вольно яко хотечы
для чогожъ бы не мело
о хрестияномъ старожыт-
ии спольной, которые зъ
енья Духа Светого породи-
ного Бога во Тройцы (сла-
изнаваютъ, единую матеръ
етую католическую маютъ,
ремоней немаль зажываютъ,
родавъное згоды и единости,
ъ часъ немалый, за недъба-
ьскою, одълогомъ лежала,
подъ единымъ видомымъ
церъкви Исусъ Христовы
ты и единымъ серъцемъ
и Сына и Светого Духа?
то геретиковъ болитъ и
е по малу, коли хрести-
е веры католическое зга-
имъ трудъно укры‖(171)-
ъ своею ересю: познаютъ
шеницою! И Филалета
писанью его, же не естъ

strofować, a zwłaszcza iego k. m. teraźnieyszego pana naszego, szczęśliwie nam panuiącego, ktory się ze wszytkimi łaskawie y przystoynie obchodzi, nikomu, mimo prawo, gwałtu nie czyni, ani przymusza do tey iedności.

Tylko co się tycze konfederacij, ta, acz się widzi ku zadzierżeniu pokoiu wnętrznego dobra, ale z drugiey strony—do wielkiey sweywoli niektorym ludziom religij rożney ansę dała: isz w nadzieię iey tak się wiele sprosnych heresii w krotkim czasie namnożyło, o iakich przed kilkiem dziesiąt lat to państwo y nie słychało, że tesz niektorzy y do Żydostwa, abo y do ateismu vdaią y przeciw samemu maiestatowi Bożemu bluźnią! A ieślisz tak sprosnym y iawnym [1] heretykom za tą konfederacyą wolno iako chcąc wierzyć,—a dla czegosz by nie miało bydź wolno krześcianom starożytnym, braciey spolney, ktorzy z iednego nasienia Ducha Ś. porodzili się, y iednego Boga w Troycy wyznawaią, iedyną matkę kościoł święty katolicki spolnie maią, y iedynych ceremonij niemal zażywaiąc, do oney starodawney zgody y iedności, ktora przez czas nie mały, za niedbałością ‖(73) ludzką, odłogiem leżała, wrocić się y pod iedynym pastyrzem widomym kościoła Pana Krystusowego iedynemi vsty y iedynym sercem chwalić Oyca y Syna y Ducha Świętego?

Wiem, że to heretykow boli y gryzie ich nie po mału, kiedy krześcianie starożytney wiary katolickiey zgadzaią się. Bo się im trudno vkryć miedzy niemi z swoią herezią: poznaią kąkol miedzy pszenicą! Y Philaleta znać po tym pisaniu iego, że nie iest Rusinem, czym się

оорътунъного панованья въ лепшыхъ потехахъ, себе и службы свое въ ласку вашой княжацкой милости, яко нашильней, залецамъ».

y służby swe w łask… iako napilniey, zal…

‖(168) А то маешъ, хрестиянъский брате, увесь поступокъ тое справы, што ся тутъ деяло, нижъ были владыкове до Рыму одъехали. Ку тому и листы четыры владыки Володимеръского, которые Θилялетъ положылъ былъ въ своихъ книжкахъ—съ которое меры уросли, и яко а на што одъписываны, (и) достаточъней теперъ зъ моего писма, а нижъ съ Θилялетовы баламутъни, зрозумети можешъ. Бо онъ только ку огиде тое светое единости, яко и особъ, которые ся о нее старали, писалъ, выбираючы слова тые, которые розумелъ чымъ бы въ подойзренье людей невинныхъ до всего хрестиянъства подати. Але яко ся съ тымъ щыре обышолъ, и яко ихъ правдиве преписовалъ, — нехъ его Панъ Богъ такъ судитъ, и сумненье его!

A to masz. k… tek postępek t… ło, nisz byli … odiachali. Tak… Włodzimierski… był w swoich … ry vrosły. y … pisowano. d… scryptu, a … ni, zrozumi… ohydzeniu … ktorzy się raiąc słow… ktore roz… ludzi ni… stwa poi… rze obsz… pisował sumnie…

Θилялетъ.

Затымъ Θилялетъ кладетъ права некоторые и листы королей змерлыхъ, и его королевъское ‖(169) милости теперешнего господара нашого, также и конъоедерацыю, показуючи, яко бы ся то все одъ митрополита и владыковъ зъкгвалътитъ и нарушыти мело [1].

Za… re y … teraźn… konfe… wszyt… cić y…

Отказъ.

Не моя речъ—розъсужати листы господаръские: одно хвалити, другое

N… lewsk…

[1] см. 2-ую кн. «Пам. полем. лит.», стлбц. 1070—… стлбц. 1069—1097

і и штрофовать [illegible] iego k. m., pana naszego
е милости тене[illegible] Hieremiaszowi patryar-
ісливе намъ [illegible] torego Philalet położył w
всими ласкав[illegible] woich [2], trochę tego dołożę.
никому, мимо [illegible]
ани прымушаетъ [illegible] Ieśli że patryarcha Kon-
ько што ся [illegible] ski miał władzą nad tuteysze-
, тая, ачъ ся [illegible] niewywietrzałą,—a dla cze-
покою вънутр[illegible] k. m. o list pozwolony prosił,
угое стороны—[illegible] ledwie mogł vprosić? Ale isz
екоторымъ люд[illegible] bez niego nie mogł by tu
ь дала: ижъ в[illegible] władzy y iurisdykcij swoiey
ого спросныхъ [illegible] przeto, iako baczny, starał
часе намножыл[illegible] pierwey. Ktory list nie służył,
емъ десять летъ [illegible] mu samemu, do żywota iego, y
ыхало, же теж[illegible] tu sam był. A kiedy Hieremia
Жыдовъства, альб[illegible] y list ten wywietrzał. Potrzeba
ъ и противъ са[illegible] lo tym więcey protosyngielowi
му блюзнять! А [illegible] o listu od iego kro. m., iako
нымъ и явнымъ [illegible] patryarszemu (y to—ieśliże im
едерацыею вольн[illegible] awdziwie), a ktemu podeyrzanemu,
ти,—а для чого[illegible] onemu, chciał li taką iurysdycyą
і вольно хрестия[illegible] itropolitem y nad władykami ros-
ь, братии спольн[illegible] , sądzić y z vrzędow degradować,
ого насенья Духа [illegible] iętsza—kiedy stolica Konstantyno-
, и единого Бога [illegible] wakowała (, właśnie iakoby cza-
го) вызнаваютъ, [illegible] erregni).
ковь светую като[illegible]
ныхъ церемоней нема[illegible]
ное стародавъное [illegible] acz że tu, panie Philalecie, ieśli te
рая презъ часъ нема[illegible] sądy y zbory pokątne heretyckie,
ью людъскою, одъло[illegible] ktorych się tak barzo sadzisz a ludź-
утися, и подъ едини[illegible] krześciański[e]mi tylko szalisz, są [li]
ыремъ церъкви Исус[illegible] iey wagi y według Boga y według
ыми усты и едини[illegible] awa duchownego y świeckiego?
ити Отца и Сына и [illegible]
мъ, же то геретик[illegible] A co się tycze protestacij, od strony
ть ихъ не по малу, [illegible] przeciwney [3] na trybunalech y na inszych
гарожытное веры като[illegible] vrzędziech czynioney, ktoremi chcą to
ся. Бо ся имъ трудъ[illegible]
жы ними зъ своею ер[illegible]
ь межы пшеницою! [illegible]
по томъ писанью [illegible]

[illegible] 1118—1122. Эта грамота была напечатана, 1589 году, и одинъ ея экземпляръ хранится другой—въ Святѣйшемъ Сѵнодѣ, въ архивѣ ъ этого экземпляра грамота эта была на- IV, № 16, стр. 19—21) [2] см. 2-ую кн. «Пам.

печатка: iawnym

przeciwney

...а не запаляютъ тежъ свечи и не ...подъ спудъ, але и овшемъ ...тагару ставляютъ, абы всимъ явна ...свѣтила» [1],—до того часу не ...того, абы ихъ милость *у*си того ...(151—*у*) не были ведоми, ижъ еще ...*ми* такъ прычина великая не ...дана, якую *ми* теперъ не одно ...але тежъ на насъ, духовъныхъ ...мало бачныхъ, а поготову ...ученыхъ людей, на насъ оорътельне, потаемне, скрыте, безъ сыноду, безъ рады нашое, хитре, добре имъ тые потравы прысолодивъши, на насъ, безъ насъ урадивши, на шыи наши усадили. Былемъ и списалемъ се завше, безъ всякое побудъки, и мало прошоный пры ихъ милостяхъ, беручи ихъ милостей крывду за свою власную; теперъ и овъшемъ, кгды намъ такъ великая прычина дана, совите и такъ десетеро, повинъни есмо пры ихъ милости быть, яко тые, которые есмо суть дальшие Рымянъ, а близшие ихъ милостямъ церемониями своими, зъ ихъ милостью переставать, ихъ милости *ка*ждое укривъженье зъ боленьемъ нашимъ [2],—звлаща, кгды не только ихъ милостямъ, але и всимъ релиемъ хрестиянскимъ идетъ о остатокъ вольности и свободъ: ижъ ихъ (152) милость панове Рымъские а папежници, католиками ся назвавъшы, которого слова нигде въ писме своемъ не маютъ, титулъ нашъ и слово тое католика Греческое узявъши одъ насъ Грековъ, узоръповавъши, собе его привлащаютъ и католиками ся называютъ.

«Его королевъской милости, светому, цному и побожному пану, не кажутъ конъоедерацыи намъ *у*симъ деръжать, поведаючи то быти за грехъ,—не ba-

ani zapalaią tesz *świece* y nie kry... pod pudło, ale y *owszem* na lichtarz... stawiaią, aby *wszytkim* iawna była... świeciła»,—do tego *czasu* nie bez tego... ich m. wszyscy tego *iusz* (65) nie... wiadomi, isz ieszcze gdy *im* tak... czyna wielka nie była dana, iaką... teraz nie iedno dano, ale tesz na... duchownych naszych mało baczących... pogotowiu vczonych ludzi, na nas... telnie, potaiemnie, skrycie, bez *rządu*... bez rady naszey, chytrze, dobrze *im*... potrawy przysłodziwszy, na nas, bez... vradziwszy, na szyię naszę... Byłem y pisałem się zawsze, bez... pobudki y mało proszony przy... mściach, biorąc ich m. krzywdę za... własną; teraz y owszem, gdy nam... wielka przyczyna dana, sowicie y... dziesięcioro, powinniśmy przy ich... bydź, iako te, ktorzyśmy są dalszy Rzymian, a bliszszy ich m. ceremoniami swemi, z ich mcią przestawać, ich... każde vkrzywdzenie z boleniem naszym,—zwłaszcza, gdy nie tylko ich m.. ale... wszytkim religiam chrześciańskim... o ostatek wolności y swobod: isz ich... panowie Rzymscy a papieżnicy, katolikami się nazwawszy, ktorego słowa... gdziey w pismie swym nie maią, tytuł nasz y słowo to katolika Greckie wziąwszy od nas Grekow, y vzurpowawszy go, to bydź przywłaszczaią y katolikami się nazywaią [3].

«Iego kro. m., świętemu, cnemu, pobożnemu panu, nie każą konfederacyi nam wszytkim dzierżeć, powiadaiąc... bydź za grzech,—nie bacząc, że to...

[1] Матѳ. V, 14—15: «не можетъ градъ укрытися верхѹ горы стоя: ниже вжигаютъ свѣтильника и поставляютъ его подъ спудомъ, но на свѣщницѣ, и свѣтитъ всѣмъ [2] недостаетъ глагола [3] опечатка: nazy*m*aią

Голькожъ о листе его королевское
ости, пана нашого теперешънего,
(173)мии патрыяръше даного, кото-
о Өилялетъ положылъ въ книжкахъ
ихъ [1], троха того доложу.
Если же патрыаръха Костенътино-
ьский мелъ владзу надъ тутошними
ьствы невыветрелую,—а для чогожъ
королевскую милость о листъ поз-
зный просилъ, которого заледве могъ
осити? Але ижъ виделъ, же безъ
не могъ бы тутъ ни якое владзы
рысдыцыи своее ростегати, прото,
бачъный, старалъся о *такий листъ*
зей. Который листъ не служылъ,
ко ему самому, до жывота его, и
покуль тутъ самъ былъ. А коли
мея умеръ, и листъ тотъ выветрелъ.
реба теды было тымъ большей про-
инкгелеви такового листу одъ его
олевское милости, яко слузе па-
яръшому (и то—еслиже имъ былъ
вдиве), а ку тому подейзраному,
иненому, хотелъ ли такую юрысъ-
ыю надъ митрополитомъ и надъ
цыками ростегати, судити и зъ уря-
ь складати, а што боль(174)шая
оли столица Костенътинопольская
ствовала.
бачъ же тутъ, пане Өиля*плетъко*,
тые твое суды и соборыща покутъ-
геретичесъкие, на которыхъ ся
ь баръзо садишъ а людъми хрести-
скими только зводишъ, сутъ ли якое
и водлугъ Бога и водлугъ права
овъного и свецъкого?
што ся тычетъ протестацыи, одъ
юны противъное на трыбуналехъ и
инъшыхъ врядехъ чыненое, кото-

Tylko o liście iego k. m., pana naszego teraźnieyszego, Hieremiaszowi patryarsze danego, ktorego Philalet położył w ksiąszkach swoich [2], trochę tego dołożę.

(74—Kij) Ieśli że patryarcha Konstantynopolski miał władzą nad tuteyszemi państwy niewywietrzałą,—a dla czegosz iego k. m. o list pozwolony prosił, ktorego zaledwie mogł vprosić? Ale isz widział, że bez niego nie mogł by tu ni iakiey władzy y iurisdykcij swoiey rosciągać, przeto, iako baczny, starał się o *to* pierwey. Ktory list nie służył, tylko iemu samemu, do żywota iego, y to poki tu sam był. A kiedy Hieremia vmarł, y list ten wywietrzał. Potrzeba tedy było tym więcey protosyngielowi takowego listu od iego kro. m., iako słudze patryarszemu (y to—ieśliże im był prawdziwie), a ktemu podeyrzanemu, naganionemu, chciał li taką iurysdycyą nad mitropolitem y nad władykami rosciągać, sądzić y z vrzędow degradować. a co więtsza—kiedy stolica Konstantynopolska wakowała (, właśnie iakoby czasu interregni).

Obacz że tu, panie Philalecie, ieśli te twoie sądy y zbory pokątne heretyckie, na ktorych się tak barzo sadzisz a ludźmi krześciański[e]mi tylko szalisz, są [illegible] iakiey wagi y według Boga y według prawa duchownego y świeckiego?

A co się tycze protestacij, od [illegible] przeciwney [3] na trybunalech y [illegible] vrzędziech czynioney, ktore[illegible]

см. 2-ую кн. «Пам. полем. лит.», столбц. 1118—1122. Эта грамота [illegible] раньше Апокрисиса, въ Вильнѣ въ 1589 году, и одинъ ея экземпляръ [illegible] Императорской Публичной Библіотекѣ, а другой—въ Святѣйшемъ Сп[illegible] ихъ Греко-унитскихъ митрополитовъ. Съ этого экземпляра грамота [illegible] гана въ «Актахъ Западной Россіи» (т. IV, № 16, стр. 19—21) [2] [illegible] и. лит.», стлбц. 1117—1121 [3] опечатка: p*zr*eciwney

рыми хотятъ тое соборыще свое стверъдити и за моцъное мети,—ино яковый сынодъ, таковая и конъѳиръмацыя! Свецъкие (люде) судили, свецъкие и стверъжали! Але право духовъное и звычай сынодовъ давъныхъ не такое. Нехай ся одно прысмотр*а*ть сынодомъ всимъ, такъ вселенъскимъ, яко и поместънымъ: до кого о потверъженъя ихъ, албо о зламане несправедливыхъ соборовъ утекалися? хто ихъ стверъжалъ, ‖(175—χ) хто касовалъ? Углянте только въ книги сынодовые, а на остатокъ доведайтеся, што светые отцеве Греческие мовять, до кого ся утекають? Посмотрыте, што Василей Великий въ листе 52 до Оѳанасия светого о сыноде Арымънейскомъ пишетъ? Не трыумъѳуйте жъ съ того, же овая сторона сыноду своего духовъного до свецъкыхъ върядовъ не доносила, же ся тамъ не протесътовала на васъ, же на трыбунале не оповедала! Волели съ тымъ всимъ удатися до того, до которого и предъкове ихъ утекалися, и тамъ о потверъжене своего сыноду жедати, кому тое право и зверъхъность одъ Самого Христа Бога нашего есть дано!

А ведже и свецъкое зверхъности не занехали. Або слепъ Ѳилялетъ, што самъ же въ свое книжъки въложылъ, ижъ его королевская милость универъсаломъ своимъ тотъ сынодъ за власный и правдивый быти прызналъ. И на образъ Костенътина Великого, цесара хрестиянско‖(176)го, который о соборе Никейскомъ, даючы знать всимъ, же ся сконъчилъ, универъсалы свое росписовалъ,—тожъ власне и его королевская милость панъ нашъ зверхъний учынити рачылъ черезъ универъсалы свое всимъ подъданымъ своимъ о сконъченью того сыноду и о единости светой, и того

zborzysko swoie ztwierdzić y za moc
mieć,—tedy iaki synod, taka y
firmacya! Swieccy sądzili, świeccy
ztwierdzili! Ale prawo duchowne y
czay synodow dawnych nie takie. Ni
się iedno przypatrzą synodom wszyt
generalnym y partykularnym: do k
o potwierdzenie ich, albo o złamanie
sprawiedliwych synodow vciekali
kto ich ztwierdzał, kto kasował? W
rzycie tylko w księgi synodowe, a
ostatek dowiecie się, co święci oyco
Greccy mowią, do kogo się vciek
Patrzcie, co Bazyliusz Magnus w li
52 do Atanazyusza ś. pisze o syno
Arymmiskim? Nie tryumfuyciesz z t
że owa strona synodu swego duchown
do świeckich vrzędow nie donosiła,
się tam nie protestowała na was, że
trybunale nie opowiedziała! Woleli
tym vdać się do tego, do ktorego
przodkowie ich vciekali się, y tam
potwierdzenie swego synodu żądać, ko
to prawo y zwierzchność od Samego ‖
Krystusa Boga naszego iest dano.

A wszakze y świeckiey zwierzchn
nie zaniechali. Abo ślep Philalet, co s
że w swoie książki włożył, isz i
kro. m. vniwersał*mi* swoim*i* ten sy
za własny y prawdziwy bydź przyzna
Y na kształt Konstantyna, cesarza w
kiego, ktory o synodzie Niceńskim, da
znać wszytkim, isz się skończył, v
wersały swoie rozpisował,—także w
nie y iego kro. m. pan nasz zwierzc
vczynić raczył przez vniwersały sw
wszytkim poddanym swoim o skończe
tego synodu y o iedyności ś., y
wszytkiego, co się na nim postanow
a nie mniey—y o vporze str

[1] опечатка: mocn*y*

го, што ся на немъ постановило, а
мней—и о упоре стороны противное
аймити рачылъ. Которого универъ-
у дата у Варъшаве месеца декабра
дня, року 1596. На который уни-
ъсалъ Θилялетъ самъ же нижей на-
аетъ: ино имъ вольно было до тры-
аловъ съ своими плетъками утека-
я, а его королевской милости пану
ому не вольно бы мело быти правды
ное) своими универъсалъми утверъ-
ти. Чыстый розъсудокъ Θилялетовъ!
А протожъ не потреба было овой
роне урядовъ инъшихъ искати. Ото
ъ его королевская милость, помаза-
ъ Божый, урядъ навышъшый, сведъ-
ъ. Не |(177) потреба светъковъ чужо-
ъцовъ, протосинъкгеловъ, Кирыловъ,
ихманъдритовъ Александрейскихъ!
о были послове великие и зацные
ого пастыра вселеньского светейшого
ежа Рымъского, безъ которого поз-
енья, яко сами Грекове прызна-
ютъ, сыноды николи не были, ани
ъ важные. Ото были послове его
олевское милости, которые особу
ъскую на ономъ сыноде на собе
яли, покою и порядъку на немъ
естерегали. А ктому згода, милость
немъ становилася, не бунъты, не
ешанье, не сцызма проклетая! Вло-
но жъ то, пане Θилялете, на вагу
е, а обачышъ, яко ся тые твое ли-
ы, протестацыи и прывилья, которыхъ
незгоду натегаешъ, яко полова
ъletятъ!

przeciwney oznaymić raczył. Ktorego vniwersału data w Warszawie miesiąca decembra 15 dnia, roku 1596. Na ktory vniwersał Philalet sam że niżey narzeka: więc się im wolno było do trybunałow z swoimi plotkami vciekać, a iego kro. m. panu naszemu nie wolno by miało bydź prawdy swoimi vniwersałmi vtwierdzić. Czysty rozsądek Philaletow!

Θилялетъ.

Далей докладаетъ Θилялетъ, на каръ-
32 [1], листъ его королевское ми-
ти теперешнего господара нашого,

Philalet.

Przetosz nie potrzeba było owey stronie vrzędow inszych szukać. Oto sam iego kro. m., pomazaniec Boży, vrząd naywyszszy, świadczy [2]. Nie trzeba świadkow cudzoziemcow, protosyngelow, Cyryllow, archimandrytow Alexandryiskich! Oto byli posłowie wielcy y zacni samego pastyrza kościoła Pana Krystusowego, papieża Rzymskiego, bez ktorego pozwolenia, iako sami Grekowie przyznawaią, synody nigdy nie były, ani są ważne. Oto byli posłowie iego kro. m., ktorzy osobę pańską na onym synodzie ich Brzeskim reprezentowali, pokoiu y porządku na nim przestrzegali. A ktemu zgoda, miłość na nim stanowiła się, nie bunty, nie zchizmy, nie zamieszanie! Włoszmysz to, panie Philalecie, oboie na szale, a obaczysz, iako się te twoie listy, protestacye y przywileia, ktorych na niezgodę naciągasz, iako plewy rozlecą się!

Daley kładzie Philalet, na karcie 32, list iego kro. m. teraźnieyszego pana naszego, ktory iakoby tego poświadcza,

[1] указаніе не точное, нужно: 35. См. 2-ую книгу «Пам. полем. лит.», стлбц. 1132, 1134
[2] печатка: świadszy

который якобы того посветъчаетъ, же владыкове въ от‖(178 [1])данью послушенъства папежови своихъ пожытковъ большей шукали, а свободамъ свецъкихъ людей народу Руского уближити хотели.

Отказъ.

И въ томъ Ѳилялетъ великую крывду чынитъ не только владыкамъ, але и на самые справы его королевское милости, якобы што противъ праву чынити мелъ, хотя не словы, але речъю самою скрыте торъгаетъся. Вемъ, же не вси такие прывиля маютъ. Але если же его хто собе възялъ у его королевское милости, подобно болъшей для того, абы нихто, мимо пана зверхънего, надъ владыками ни якое юрысъдыцыи собе не прывлащалъ, и непреконаныхъ правомъ зъ добръ церковныхъ не вытисъкалъ, яко ся и теперъ одъ некоторыхъ показало, же ся и на прывилья такие не огледали. Але жебы тые прывилья кого боронити и заступовати мели, если бы ся хто непрысътойне заховалъ, а въ надею тыхъ прывильевъ што такового (злого) ‖(179) броилъ (чого о жадъномъ не деръжу),— не только прывилья королевъские, але ани каноны церъковъные такового не оборонять, и овъшемъ рыхлей его скаруютъ. Только справедливымъ и правънымъ поступъкомъ треба зъ ними поступовати, не к[г]валътомъ, не моцью— хто дужъшый, тотъ лепъшый,—але преконавъшы правомъ, показавъшы и доведъшы на такового слушъными сведецътвы, правъдиве, не зъ васни (, не по гневу). Певъне такового [2] чолове-

że ‖(76—Ꝁiij [3]) władykowie w o
posłuszeństwa papieżowi pożytkow
ich nawięcey szukali, a swobodam
kich ludzi narodu Ruskiego (y L
skiego) vbliżyć chcieli [4].

Respons.

Y w tym Philalet wielką krz
czyni nie tylko władykom, ale y n
me sprawy iego kro. m., iakob
przeciw prawu czynić miał, chocia
słowy, ale rzeczą samą skrycie targ
Wiem, że nie wszyscy takie przy
maią. Ale ieśli że go kto sobie wz
iego kro. m., podobno więcey dla
aby nikt, mimo pana zwierzchniego
władykami sobie ni iakiey iurisdyc
przywłaszczał, y nieprzekonanych pr
z dobr kościelnych nie wyciskał,
się y teraz (nie mało tego) pok
od niektorych, że się y na przy
takie nie oglądali. Ale żeby te przy
kogo bronić y zastępować miały,
by się nieprzystoynie zachował,
nadzieię tych przywileiow co tako
broił (czego o żadnym nie dzier
nie tylko przywileia krolewskie, a
kanony kościelne takowego nie ob
y owszem rychley skarzą. Tylko
wiedliwym y prawnym postępkiem t
z nimi postępować, nie gwałtem
mocą—kto duższy [5], ten lepszy,—
przekonawszy prawem, pokazaws
dowiodszy na takiego słusznemi św
ctwy, prawdziwie, a nie z waśni.
nie takowego bezbożnego człowie
sami by miedzy sobą nie cierpi
rychley by go kanony kościelne sk
a nisz świeckie [6].

[1] на полѣ этой страницы въ длину напечатано: «Въ листе Египетскихъ
[2] опечатка: «токового» [3] въ старопечатномъ экземплярѣ опечатка: Jiij
«Нам. полем. лит.», стлбц. 1131, 1133 [5] опечатка: du*szszży* [6] эта «то
иначе изложена, чѣмъ въ Западно-Русскомъ текстѣ

одай забитъ, хто бы его боронилъ
бъмавлялъ? (Нехъ кождый по де-
своимъ и заплату береть.)
што ся дотычетъ потверъженъя
куловъ, одъ владыкъ его коро-
ой милости поданыхъ [1], о кото-
Филялетъ зменку чынитъ на
33 [2],—ино и въ тыхъ артыкулех
владыкове не такъ на свой по-
къ и славу дочасную, яко большей
жытокъ церъкви Божое и на ча-
ышлые погледали, жебы потомъ
олько сами зъ духовенъствомъ
ъ, але |(180) и остатъка церъквей
ей Греческое не потерали. Бо и
черезъ часъ малый болъшей ти-
ихъ въ панстве его королевское
ти пана нашего пропало, коли не
кому за нихъ въступоватися и
и. Покажыте ми, чы много ихъ
пате, которые бы были набоженъ-
Греческого? Хто ся коли за то
? Хто на сеймахъ або на сейми-
о тое мовилъ, коли церъкви одъ
ковъ, апостатовъ на шопы, на
и оборочано? Хто за владыки и за
уховенъство, за попы бедные слово
ейшое) промовилъ, коли ихъ кры-
), коли добра церковъные и на-
ихъ одыймовано, поповъ небо-
за простые хлопы и горей (нижъ
опы) оборочано, межы кожемяки
вцы, а снать последей всихъ на
ерусалехъ кладено, одъ особъ сво-
одъ обейстья церъковъного по-
на нихъ ставено?! Якое нечести
Жыдовъские школы, ани мечыты
ъские не теръпять! Гляньте одно,
го за |(181) слово: попъ * одъ *
тья * церъковного * повиненъ *

A co się dotycze potwierdzenia artykułow, od władyk iego k. m. podanych [3], o ktorych Philalet zmiankę czyni na karcie 33,—tedy y w tych artykulech władykowie nie tak na swoy pożytek y sławę doczesną, iako więcey na pożytek kościoła Bożego y na czasy przyszłe poglądali, żeby potym nie tylko sami z duchowieństwem swoim, ale y ostatka cerkwi religij Greckiey nie vtracili. Bo y tak przez czas mały więcey tysiąca ich w państwie iego kro. [m.] pana naszego przepadło, kiedy nie było komu za nich mowić y wstępować się. Pokaszcie mi, czy wiele |(77) ich in senatu, ktorzy [4] by byli ritus Græci? Kto się kiedy za to wstąpił? Kto na seymach abo na seymikach o to mowił, kiedy cerkwie od heretykow, apostatow na staynie, na chlewy obracano? Kto za władyki y za ich duchowieństwo, za popy biedne słowo przemowił, kiedy ich krzywdzono, kiedy dobra cerkiewne y nadania ich odeymowano, popi niebożęta za proste chłopy y gorzey powracano, miedzy garbarze y szewce, a snać posledzey wszytkich na vniwersalech kładziono, od osob swoich y od obeścia cerkiewnego pobory na nich stawiono?! Iakiey nievczciwości ani Żydowskie szkoły, ani meczyty Tatarskie nie cierzpią! Patrzcie, co to za słowo: pop od obe[y]ścia cerkiewnego powinien dać dwa złotych, a protopopa cztyry! Vkaszciesz mi, gdzie tak napisano o rabinach Żydowskich y o szkolnikach, aby od szkoły płacili tak, iako naszy

[1] 2-ую кн. «Пам. полем. лит.», стлбц. 1138—1146 [2] указаніе не точно; нужно: 36 пять словъ въ старопечатномъ экземплярѣ подчеркнуты, и на полѣ старинным комъ замѣчено: «смотри! читай! будто правд.....но пожалѣет....» [3] см. 2-ую кн. полем. лит.», стлбц. 1137—1145 [4] опечатка: ktorzj

оло ихъ ставили, а теперъ
ткаете, а поповъ бедныхъ
оберънути усилуете. Чы-
(ваша)!
ть (Филялетъ): же того
Рускимъ не потреба, абы
тивости и подъ ‖(183—ѿ)
ьностью, яко Рымъские,
о и Панъ Крыстусъ Самъ
ій и Самъ за Себе и за
давати казалъ.
го), ижъ не только духов-
свецъкимъ особамъ хре-
ъдивымъ Хрыста Госпо-
и въ тихости наследова-
але, (для милого Бога,)
а, альбо чы за Деокле-
чы за Улияна Апостаты,
овъ Божая *воюетъ*, же ей
иянскими господаръми не
ыдхнути, и (еще) въ не-
ій ее мети хочете?! Не о
у,) идеть, панове милые!
Хрыстову, которою и
е, коли ся надъ своихъ
астырей выносите, але о
янову: же хочете надъ
своими не только въ ре-
хъ (чого вамъ не забра-
ати, але и въ духовъныхъ,
ничого не маете (але яко
ыромъ своимъ послушни
(184)листе)! А вы и въ
церквами Божыми справо-
якожъ (на васъ смотре-
о вы, але и жонъки ваши
авуютъ! Смотрытежъ, што
ъ церъквахъ вашыхъ: же
изъ и кровью (людъскою)
рядомъ (и справою)
нъ Ангельскихъ (и па-
новыхъ).
ткнеть наданья вашого,
ете, абысте поповъ своихъ
не починили, послухай-

biednych w chłopstwo obrocić ‖(78) vsłłuiecie. Czysta (zaprawdę) miłość!

Ale mowią: że tego duchownym Ruskim nie potrzeba, aby w takiey vczciwości y pod takąsz wolnością, iako Rzymscy, bydź mieli. Bo y Pan Krystus Sam był pokorny y Sam za Siebie y za Piotra pobor dawać kazał.

Prawda, isz nie tylko duchownym osobam, ale y świeckim krześcianom prawdziwym Krystusa Pana w pokorze y w czystości naśladować potrzeba. Ale: czy za Nerona to, abo czy za Dioklecyana, abo czy za Iuliana Apostaty, teraz kościoł Boży *iest*, że mu y pod krześciańskimi krolmi wydchnąć nie dopuszczacie, y w niewoli pogańskiey mieć chcecie?! Nie o to wam idzie, panowie mili! Nie o pokorę Krystusową, ktorą y sami gardzicie, kiedy się nad swoich duchownych wynosicie, ale o niewolą Iulianową: że chcecie nad duchownemi swoimi nie tylko w rzeczach świeckich (czego wam nie zabraniaią) panować, ale y w duchownych, do ktorych nic nie macie (ale iako owieczki past*y*rzom swoim posłuszni bydź powinniście), rządzić imi y kościoły Bożemi chcecie: iakosz nie tylko (iusz) wy, ale y żonki wasze cerkwiami sprawuią. Popatrzciesz, co za rząd w cerkwiach waszych: że się iusz nie raz krwią oblały, za rządem tych krolewien Angielskich.

A co się tknie nadania waszego, że się obawiacie, abyście z popow swoich sąsiadow sobie nie poczynili, posłuchay-

[illegible] которымъ ся и [illegible], и зверхъность [illegible], и яковый аръ- [illegible] и его королевской [illegible] поданъ былъ [illegible] Который такъ стоитъ: [illegible]рытове, игуменове, пре- [illegible] аръхидияконове, дияконо- [illegible] духовенство наше, абы [illegible] учтивости, яко и панове [illegible] Рымъские, были, и вольно- [illegible], одъ коро‖(185)ля Владислава [illegible], зажывали, (и) одъ всякихъ [illegible] зъ особъ своихъ и одъ [illegible] церъковъного, яко доселя на [illegible] неслушное вытегано, вольни бы- ли; хиба еслибы который подъданыхъ своихъ мелъ, тогды з-ынъшыми поборъ платити повиненъ, але не зъ особы, ани съ церъкви.

«А которые духовъные и попове подъ паны и шляхтою наданья свое маютъ, таковые по[д]данъство свое и послушенъство паномъ своимъ чынити и вызнавати повинни, взглядомъ кгрунътовъ и наданя ихъ, не выламуючыся до инъшого права и не позываючы пановъ своихъ, але вцале заховуючы юсъ патронатусъ паномъ своимъ; але зъ особъ ихъ духовъныхъ нихто ихъ карати не маеть, одно епископове ихъ власные за отосланьемъ пановъ ихъ, а звлаща которые суть власными подъдаными и отчыцами пановъ своихъ, такъ абы ся ничого не умнейшало обойгу праву, такъ духовъному, яко и земъскому, и вольности ‖(186) шляхецъкой на обе стороне».

Отожъ [1] тутъ маешъ и право вольности шляхецъкое вцале, и духовъного стану, яко тако пошанованье а, бодай, еще не съ крывдою ихъ, бо далеко то

ciesz tego artykułu, ktorym się y [illegible] ność duchownych, y zwie[r]zchn[illegible] wasza świecka warowała, y iaki ar[illegible] kuł papieżowi y iego k. m. był [2] poda[illegible] od władykow. Ktory tak stoi:

«Archimandrytowie, yhumenowie, pre- zbiterowie, archidyakonowie, dyakonow[illegible] y insze duchowieństwo nasze, aby [illegible] teyże vczciwości, iako y panowie [illegible] chowni Rzymscy, byli, y wolności da[illegible] ney, od krola Władysława nadany[illegible] zażywali; od wszelakich poborow z [illegible] swoich y od obeyścia cerkiewnego, [illegible] dotąd na nich niesłusznie wyciąga[illegible] wolni byli; chyba ieśliby ktory podda- nych swoich miał, tedy z inszymi pobo[illegible] płacić powinien, ale nie z osoby, ani [illegible] cerkwie.

«A ktorzy duchowni y popowie p[illegible] pany y ślachtą nadania swoie maią, [illegible] kowi pod‖(79)daństwo swoie y posłu- szeństwo panom swoim czynić y wy- znawać powinni, względem [3] gruntow [illegible] nadania ich, nie wyłamuiąc się do [illegible] szego prawa y nie pozywaiąc pa[illegible] swych, ale wcale zachowuiąc jus pa[illegible] natus panom swoim; ale z osob [illegible] duchownych nikt ich karać nie ma, [illegible] no biskupowie ich własni [4] za odesła- ni[e]m panow ich, a zwłaszcza ktory są własnymi poddanemi y oyczyzn[illegible] panow swych, tak aby się nic [illegible] vmnieyszało oboygu prawu, tak ducho[illegible] nemu, iako y ziemskiemu, y wol[illegible] ślacheckiey na obie stronie».

Otosz tu masz y prawo wol[illegible] ślacheckiey wcale, y duchownego sta[illegible] iakie takie poszanowanie a, boday, [illegible] z krzywdą ich ieszcze, bo daleko [illegible]

[1] въ старопечатномъ экземплярѣ этотъ абзацъ и это слово начаты со строчной, не съ прописной, буквы [2] опечатка: być [3] опечатка: względęm [4] опечатка: właśni

ости Рымъского духовенства.
далей маете нарекати, по-
о, же того (еще) хочете, абы
, то простый хлопъ былъ у
для тогожъ подъ часъ мовите:
толко навезъка шляхецъкая,
(етъ то за тымъ, абы мелъ
хтичомъ» [1], то-сте ихъ и съ
поровнали, бо и Жыдови толь-
та шляхецъкая (,а далей нетъ).
з чытаете права духовные и
, але подобно овые, где чтырей
малеваные по столу съ вами
ь! О, мое милые верѣные ми-
ве духовенъства вашого! мають
што дяковать духовъные вашы:
радъшей не объмавляйте, а не
з только |(187) того, чогосте
ыли!
стъца въ *раде*, и тые бы церъ-
й и духовънымъ Рускимъ не
съ лепшымъ бы то (вашымъ
ией релией вашое было. Але
бно до остатъка ихъ выгубити
ками умыслили есте, протожъ
тому, абы ихъ нихто не боро-
Богъ Самъ оборонцою ихъ
братия милые, съ которыми
или, панове Рымляне.
е местца въ *раде*, не звяжутъ
головы, хотя ихъ за вашоюжъ
стью не дойдутъ, бо и Хри-
юдь мовитъ, же «не естъ про-
чести только въ отъчызне
гакъже и то не Рымляне того
але вы сами, которые ся
немъ хлюбите.
ке одному зъ владыкъ може-
* не укаряти: бо былъ сена-
ацънымъ, и седелъ часъ не

do wolności Rzymskiego duchowieństwa. O cosz macie daley narzekać, podobno o to, że tego chcecie, aby co pop, to prosty chłop był v was. Y dla tegosz (więc) czasem mowicie: «popowi nawiąska ślachecka, ale nie idzie zatym, aby miał bydź szlachcic», toście ich y z Żydami porownali, bo tesz y Żydowie sub eodem prædicamento. Znać, że czytacie prawa duchowne y cesarskie, ale podobno owe, gdzie czterzey krolowie namalowani po stole z wami harcuią! O, moi mili wierni miłośniczkowie duchowieństwa waszego! maią wam za co dziękować duchowni waszy: iusz ich lepiey nie obmawiaycie, a nie odeymuycie im tego iedno, czegoście im nie dali!

O mieysca w *senacie*, y te by cerkwi Bożey y duchownym Ruskim nie zawadzili, z lepszym by to cerkwi Ruskich y religij ich było. Ale isz podobno do ostatka ich wygubić z heretykami vmyśliliście, przeto zabiegacie temu, aby ich nikt nie bronił. Ale Sam Bog obrońcą ich będzie y bracia mili, z ktoremi się ziednoczyli, panowie Rzymianie.

A o te mieysca w *senacie*, nie związą po nich głowy, chocia ich za waszą nieżyczliwością nie doydą, bo y Krystus Pan mowi: «non est prophęta sine honore nisi in patria sua», także nie Rzymianie tego bronią, ale wy sami, ktorzy się prawosławiem chlubicie.

Wiem, że iednemu z władyk możecie tym nie vrągać: bo |(80—81) był senatorem zacnym, y siedział czas nie mały

ка: «шляхтичомъ» [2] этотъ абзацъ въ старопечатномъ экземплярѣ начатъ со а не съ прописной, буквы [3] Матѳ. XIII, 57; Марк. VI, 4; Іоан. IV, 44 печатномъ экземплярѣ эти два слова подчеркнуты и на полѣ старинным помѣчено: «самъ торп.... себе.... хвил..»

тежъ того аръхыкуу[illegible] мужечы
вольность духовныхъ [illegible] ихъ ми-
ваша свецкая паро[illegible]стойне, и
тыкулъ папежов[illegible] учътиве,
милости ку потв[illegible]ный. А
одъ владыкомъ [illegible]ке * то *
«Аръхимандр[illegible]шого пожытъку
звитерове, [illegible] самъ тотъ,
ве и [illegible] стараньемъ на
въ той [illegible]*, его * княжецъ-
духовъ[illegible] воевода Кіевъскій
сти [illegible]ляетъ, ижъ то боль-
надлю[illegible]ньемъ его милости
побор[illegible] по своей доброй
свой [illegible]муселъ, — не для по-
[illegible]сеи, яко ты, Филялете,
[illegible]жъ и на своей власности,
[illegible] Божіе, водлугъ стану своего
[illegible], хлеба и сукъни не же-
[illegible]. Протожъ чого доброволне самъ
[illegible], того не жалуетъ, и тое свецъ-
[illegible] хлебы. Богъ видитъ, же не праг-
[illegible], и ни кого о то николи не про-
сить и просити не хочетъ; але волитъ
въ покою на томъ мизерномъ свете въ
смиренни учътиве прежившы, а потомъ
въ царестви * небесномъ * [2], въ ономъ
(182) несконъчономъ сенате и радости
вечьной становъ небескихъ, бы далъ
Богъ, яко оно мовятъ *, и за * печью * [3]
усести, а нижъли тутъ на земли свецъ-
кое поваги зажывати, на соймы бегати,
грудитися. Бо ведаетъ, же и тые, што
въ раде седятъ, ради бы некоторые
часомъ и скропилися того, а спокоемъ
дома седели. Не кожъдый зъ сейму до
своего власного дому траѳитъ, рыхлей
до арендара, албо до заставъника, а
часомъ мимо ворота своего власного

w ławicy *senatorskiey*, służąc
swoim krolom ich mościam y r.
przystoynie, y zdał ten vrząd
vczciwie, wstępuiąc na stan duch
A żebyś nie rzekł, Philalecie, że
łakomstwa vczynił, dla pożytku
więtszego, tedy y sam ten, za k
vsilnym [4] starani[e]m na ten st
chowny wstąpił, iego xią. m. pan
woda Kiowski prawdziwie to p
isz to więcey za przymuszeni[e]m
m. samego, a nisz po swey dobr
vczynić musiał,—nie dla pożytku
iako ty baiesz, Philalecie, gdy
swey własności, z łaski Bożey,
stanu swego ślacheckiego, chleb
nie nie żebrał. Przetosz czego dobr
sam vstąpił, tego nie żałuie,
świeckiey chluby, Bog widzi,
pragnie, y żadnego o to nigdy
sił, ani prosić będzie; ale woli
koiu na tym mizernym świecie
żeniu vczciwie przeżywszy, a p
krolestwie niebieskim, w onym
czonym senacie y radości wiecz
now niebieskich, by dał Pan Bog,
cia za piecem, iako ono mowią,
a niżeli tu na ziemi świeckiey
zażywać, na seymy biegać, tru
Bo wiecie, że y owi, co w rad
daią, radzi by się czasem niekto
skropili, a spokoiem doma siedzi
każdy z seymu do swoiego w
domu trafi, rychley do zastawni
do arendarza, a czasem mimo
swego własnego domu szyie! A
tosz niemasz dla czego tey
pragnąć, niechay iey ci zażywaią,
na to Pan Bog powołał! Tylk

* [1] въ старопечатномъ экземплярѣ эти шесть словъ подчеркнуты и на полѣ
нымъ почеркомъ замѣчено: «.....не сподѣваюся же... такимъ нецнотою..... (
* [2] въ старопечатномъ экземплярѣ эти два слова подчеркнуты и на полѣ стар
почеркомъ замѣчено: «хиба где вебранние, люциперове суть» * [3] въ старопеч
экземплярѣ эти три слова подчеркнуты и на полѣ старинымъ почеркомъ за
«бланія!» [4] опечатка: vsilnjm

ъ! А протожъ не для
ірагнути, нехай ее тые
на то Панъ Богъ по-
ами особъ духовныхъ
ъ не крывьдите, пере-
ми ради на своей конъ-

osob duchownych y kościołow Bożych nie krzywdzicie, przestaną owi barzo radzi na swej kondycij.

іялетъ.

Philalet.

ть въ розъделе 7 пока-
олитъ[1] зъ владыками,
лушенъства папежови,
ити духовъ|(190)ными
только, поведа, для
неправдиве и нещыре
я,—и кладетъ наперъ-
ьцесыю: ижъ хто есть
ствомъ папежъскимъ,
мъское веры, а хъто
ствомъ патрыаръше-
ъсть веры и религией

Zatym Philalet w rozdz[i]ale siodmym vsiłuie pokazać, isz mitropolit z władykami, za oddani[e]m posłuszeństwa papieżowi, iusz nie są więcey duchownemi religij Greckiey, ale tylko, pry, dla zwodzenia ludzi, nieprawdziwie y nieszczerze za takich się vdaią,—y kładzie naprzod za dowod succesyą: isz kto iest pod posłuszeństwem papieskim, takowy iest Rzymskiey wiary, a kto |(81) pod posłuszeństwem patryarszym, takowy iest wiary y religij Greckiey [2].

казъ.

Respons.

етъ баръзо омылилъ:
познаваетъся вера и
, хто подъ чыимъ
бываетъ; але наболей
зныхъ. Бо не мало
мъ духовъныхъ Гре-
ушенъствомъ папежъ-
и вси Грекове съ
ъними, поки ся одъ
го черезъ сцызму не
ръ естъ ихъ не мало,
момъ Рыме, которые
ъностью папежъскою.
ь |(191—ц) патрыаръ-
А предъся вси Гре-
реческихъ зажывають,

Tv się pan Philalet barzo omylił: bo nie z tego poznawa się wiara y religia Grecka, kto pod czyim posłuszeństwem bywa; ale nawięcey z ceremonij rożnych. Bo nie mało bywało przed tym duchownych Greckich pod posłuszeństwem papieskim, a podobno y wszyscy Grekowie z patryarchami swemi, poki się od posłuszeństwa tego przez schyzmę nie oderwali. Y teraz iest ich nie mało, nawet y w samym Rzymie, ktorzy są pod zwierzchnością papieską. Nusz in patriarchatu Aquilensi! A przedsię wszyscy Grekowie ceremonij Greckich zażywaią, aczkolwiek wiara tak Rzymska, iako y Grecka iest iedna, ktora nie

[1] ...политъ» [2] см. 2-ую книгу «Памятн. полемич. лит.», стлбц. 1148—1182
[1] «Памятн. полемич. литер.», стлбц. 1147—1181

я—патрыарховъ съ престо-
:кидати, инъшыхъ на местца
ьженыхъ ставити, часомъ
олю цесарскую? Бо и подъ
ъю свецкою въ меншомъ
: все король справуетъ, але
мес[т]никовъ маетъ; а еслибы
дъ наместника кривда стала,
е можетъ до зверхънего пана

swoich viceregiow miewa; a ieśliby się komu od viceregia krzywda zstała, izali nie może do zwierzchniego pana vcieć się?

:я власне и митрополитови
ками прыдало: видечи вели-
дъ у наместника папежъ-
ороми они подлегали, а што
-видечы, ижъ ся зъ ними
не объходили, безъ * суду *,
ва * скидати * хотели * (толь-
| само, же имъ, водлугъ рос-
, не послано сумы пенезей,
обе на митрополита накинули,
итрополитъ не мелъ откуль
тисечей золотыхъ чырвоныхъ
(ихъ) патрыарше, закинув-
нъшою прычиною, написалъ
ышахомъ и уверихомъ, жесь
ополите такий а такий, прото
:мо тебе зъ столици твоее
а другого на твое местце по-
·)ти»,—што все (не голыми
е) ясными доводами и листы
шескими часу своего показа-
:ть),—протожъ не дивъ, же
ить и зъ владыками утеклися
ое головы, до которое и сами
ове въ кривдахъ своихъ утека-
и звыкли, яко Ѳеанасей светый
Златоустый и иные (многие).
, пане Ѳилялете, не идетъ
мъ: ижъ хто подъ чымъ
·ствомъ, тотъ вже и церымо-
ъ отступити повиненъ. Аза

Tak się właśnie y mitropolitowi z władykami przydało: widząc wielki nierząd v namiestnika papieskiego, ktoremu oni podlegali, a co więtsza—widząc, isz się z nimi nieprzystoinie obchodzili, bez sądu, bez prawa degradować chcieli (tylko za to samo, że im, według roskazania ich, nie posłano summy pieniędzy, ktorą sobie na mitropolita narzucili, a isz mitropolit nie miał gdzie wziąć 15 tysięcy złotych czyrwonych y posłać patryarsze, zarzuciwszy go inszą przyczyną, napisał list: «Słyszeliśmy y vwierzyliśmy, żeś ty, mitropolicie taki a taki, przeto kazaliśmy ciebie z stolicy twey degradować, a drugiego na twoie mieysce postawić»,—co wszytko iasnemi dowody y listy patryarchow samych czasu swego pokazać się może),—przetosz nie dziw, że mitropolit y z władykami vciekli się do starszey głowy, do ktorey y sami patryarchowie w krzywdach swoich vciekać się byli zwykli, iako Atanazyusz ś. y Chryzostom ś. y inni.

A tak, panie Philalecie, nie idzie to za tym: isz kto pod czyim posłuszeństwem, ten iusz y ceremonij swoich odstąpić powinien. Aza nie pomnisz,

*) печатномъ экземплярѣ эти шесть словъ подчеркнуты и на полѣ старинным замѣчено: «смотри, съ чого ся то стало, же хотѣли учинить по заслузѣ ко-

днымъ способомъ быти не можетъ; къ хто до якого стану и въряду анъ, тотъ въ таковомъ, по апостоли пребывати маетъ; а яко презви- Греческий преснымъ хлебомъ, такъ апланъ Рымъский кваснымъ хле- хотяжъ хлебъ однакий, (служыти ртвы прыносити не могутъ: бо тотъ а, а сей на сее естъ постановенъ; тогожъ не могутъ ся церымонии ъ, але кождая, водлугъ предания ь старшыхъ, въцале захована маеть. Бо и на соборе Өлорентей- замкнулося то въ листе едности, къ мовитъ:

7) «Ку тому хотя въ * пресномъ * *, хотя * тежъ * въ кисломъ *, бы * пшеничномъ *, Тело Хры- правдиве ставаетъся, а свещен- ико въ томъ, такъ и въ овомъ Панское посвещати мають, а вед- ждый зъ нихъ, водлугъ звычаю к своее: альбо Заходнее, альбо ное».

жъ ся и на прывилью папежскомъ ло и моцне утвердило.

Өилалетъ.

едаетъ затымъ Өилялетъ: ижъ, акимъ отданъемъ послушенства папежови, до одъступеня напо- сихъ пунъктовъ науки, о которые въ Греческая зъ Рымляны споръ ъ, дорога знаменитая естъ услана, мъ и всее веры церкви Грече- [д]ступенъе наследуетъ [2].

Отказъ.

оли того Өилялетъ, ани жаденъ ятель церъкви Божое не дочекаетъ,

ma przebywać; a iako prezbiter Grecki przasnym chlebem (celebrować), tak ani kapłan Rzymski chlebem kwasnym, chociasz chleb iednaki, ofiary przynosić nie może: bo ten na to, a ow na owo iest ordynowany; y dla tegosz nie mogą się ceremonie mieszać, ale każda, według tradycij swoich starszych, wcale zachowana ma bydź. Bo y na concilium Floreńskim to warowano in literis vnionis, gdzie (tam) tak mowi:

Item in azimo, siue fermentato pane triticeo Corpus Christi veraciter confici, sacerdotesque in altero ipsum Domini Corpus confitere debere, unumquemque scilicet iuxta suæ ecclesiæ, siue Occidentalis, siue Orientalis, consuetudinem.

Co y na przywileiu papieskim warowano y mocnie vtwierdzono iest.

Philalet.

Powiada zatym Philalet: isz, za takim oddaniem posłuszeń(84—£iij)stwa oycu papieżowi, do odstąpienia napotym wszytkich punktow nauki, o ktore cerkiew Grecka z Rzymiany spor wiedzie, droga znamienita iest vsłana, a zatym y wszytkiey wiary cerkwie Greckiey odstąpienie naśladuie [3].

Respons.

Nigdy tego Philalet, ani żaden nieprzyiaciel kościoła Bożego nie doczeka,

ъ почеркомъ замѣчено: «смотри! же сами враги Божие..... бивали и новые рѣчи ные правиломъ» [1] 1 Коринѳ. VII, 20, 24 * въ старопечатномъ экземплярѣ эти словъ подчеркнуты и на полѣ стариннымъ почеркомъ замѣчено: «смотри!» [2] см. нигу «Памятн. полемич. литер.», стлбц. 1152—1154 [3] см. 2-ую книгу «Памятн. литер.», стлбц. 1151—1153

и, же бы ся до тое единости зъ ними ...совати мели,—и береть то собе на ...очъ, же якобы ихъ и папежъ въ ...ей конѳирмацыи не мелъ въспо...нути [1].

(200) Отказъ.

Хотяжъ то правдивая речъ естъ, и ...е ся то вышей показало, же и тые ...й владыкове до тое единости, еще ...ей иншыхъ, позволили и списовали... чого суть явъные сведецътва у вла... Луцъкого на нихъ,—але то не...да, што Ѳилялетъ написалъ: якобы ...жъ въ конъѳирмацыи своей ихъ ...менути не мелъ. Знать, ижъ Ѳиля...ъ толко на догадъ писалъ, *а* конъ...мацыи не виделъ. А якъ же ему ... и въ томъ верыти маетъ, жебы ... справедливе мелъ съ тое конѳиръ...ыи (папежское) тые слова, которые ...ижки свое вписалъ, выбрати? Поне...ъ ото (тутъ) на початъку зъ вели...ъ ѳалъшомъ пописался,—знать те... ижъ муселъ откуль инудъ тые слова ...ѳиръмацыи папежское выбирати. ... ихъ и невласне, и не на своемъ ...тцу положылъ, и выкрутными выкла... своими превратилъ, сѳалшовалъ и ... людей иначей, а нижли сутъ на...саны, по(201)далъ. О чомъ ширей ...ышышъ, кгды до того прыйдетъ.

А теперъ што ся дотычетъ владыкъ ...статовъ, веръ же тому, брате милый, ... и въ томъ владыкове посланые, Во...имерский и Луцъкий, сумъненъя ...его не завели: а хотяжъ подъписы ...ъ и печати ихъ у листовъ посла...ъ мели, однакъ тое апостазыи ихъ ...редъ папежомъ не утаили, але явне ...омъ ознаймили, а не только о влады-

by się do tey iedności z nimi spisować mieli,—y bierze to sobie na pomoc, że ich y papież w swoiey konfirmacij nie wspomina [2].

Respons.

Chociasz to prawdziwa rzecz iest, y pokazało się to iusz wyszszey, że ci dway władykowie do tey iedności, ieszcze wprzod inszych, pozwolili y spisowali się (na to), czego są iawne świadectwa na nich v władyki Łuckiego,—ale to nieprawda, co Philalet napisał: iakoby papiesz w konfirmacij swoiey nie miał ich wspomnieć. Znać, isz Philalet tylko na dohad pisał, *bo* konfirmacij (papieskiey) nie widział. A iakosz mu kto y w tym ma dać wiarę, żeby on sprawiedliwie z tey konfirmacij te słowa, ktore (niżey) w ksiąszki swoie wpisał, wybrać miał? Poniewasz oto na początku z tak wielkim fałszem popisał się,—znać tedy, isz musiał skąd inąd te słowa konfirmacij papieskiey wyczerzpnąć. Bo ich y niewłaśnie, y nie na swoim mieyscu położył, a (ktemu) y wykrętnymi komentami swoimi zfałszował y do ludzi inaczey, a niszli są napisane, podał. O czym szyrzey vsłyszysz, gdy do tego przyidzie.

A teraz co się tycze władykow apostatow, wierz że temu, bracie miły, żeć y w tym władykowie posłani, iako Włodzimierski y Łucki, sumnienia swego nie zawiedli: a chociasz podpisy rąk y pieczęci ich v listow posłanych mieli, iednak tey apostazij ich przed papieżem nie vtaili, ale iawnie o tym oznaymili, a nie tylko o władykach, ale y o tych,

[1] см. 2-ую книгу «Памятн. полемич. литер.», стлбц. 1156 [2] см. 2-ую книгу «Памятн. ...емич. литер.», стлбц. 1155

ижъ заочне прысегатися
цаловати *! (А меновите:)
ехай одно зъ его милостью
ыбискупомъ Львовъскимъ
витъ! Научатъ его, яко
ти, што (коли) кому сло-
ь! Альбо зъ братствомъ
нехай где *на гладкихъ*
кажутъ и тые вси справы
лепшей всихъ тые о томъ
о давно онъ патрыаръховъ
къся!

ялетъ зменъку чынить о
ехъ, съ которыми влады-
му ездили: ижъ власного
, где ся што деяло, не
е только такими словы да-
левъства Польского и зъ
ства Литовского», и тымъ
за подъзорные тые ли-
но и тутъ Өилялетъ ни-
мажитъ ку помочы бала-
Бо ся таковая дата не
стовъ, але възглядомъ
лита и владыковъ, кото-
ешкають (одны—въ Ко-
, а другие—въ Литве),
ла на листе головномъ,
позволенье, кгдыжъ ся
естцу о томъ станови-
собору не могли мети,)
гихъ листовъ показа-
ижъ ся то деяло у
2 дня, року 1595.

ату гра идетъ, где ся
(поневажъ не одны
бывали), але о прав-
ю. Бо опрочъ Пре-
зского *** апостатовъ,

anisz zaocznie przysięgać y krzyżyki całować! Niech iedno Lwowski z iego m. x. arcibiskupem Lwowskim mowi! Nauczą go, iako ma pamiętać, co komu słowem rzecze! Abo z bractwem Lwowskim niech się zeydzie,—pokażą y ci sprawy iego, y to, iako się dawno patryarchow wyrzekł!

A co Philalet zmiankę czyni o dacie w liściech (poselskich), z ktoremi władykowie do Rzymu ieździli: isz własnego mieysca daty, gdzie się co działo, nie opisano, ale tylko te słowa: «z krolestwa Polskiego y wielkiego xięstwa Litewskiego data», y tymi słowy chce mieć za podeyrzane te listy,—tedy y tu Philalet nic nie wysmaży ku pomocy potwarzam swoim. Bo się taka data nie względem listow, ale względem osob mitropolita y władyk, ktorzy porożnu mieszkaią (iedni—w Koronie, a drudzy—w Litwie), napisała na liście generalnym consensu omnium illorum, ktore nie na iednym mieyscu traktowało się, a wszakże z drugich listow pokazać się to może, isz się to działo w Brześciu iulij 12 die, anno 1595.

A tak nie o datę gra idzie [1], gdzie się co stanowiło (poniewasz nie iedne ziazdy ich o tym bywały), ale o rzecz samą—prawdziwa li? Bo oprocz Przemyskiego a Lwowskiego, żaden się tego nie przy,

ъ экземплярѣ эти два слова подчеркнуты и на полѣ стариннымъ «лжете и налагаете неправедно» ** въ старопечатномъ экземплярѣ , и на полѣ есть замѣтка старинная, небольшая (въ два слова), возможно *** эти два слова въ старопечатномъ экземплярѣ подтариннымъ почеркомъ замѣчено: «зри! святыхъ мужей Болобана печатка: idzię

далей съ тогожъ листу папежъ-
слова кладетъ ото тые:
Што потопляетъ и чымъ ся брыдитъ
елъ Рымъскій, звлаща одщепенства
уды, для которыхъ ся Грецъкий
елъ отъ Рымъского одълучылъ, по-
яти обецали» [1].

«(Y wszytko (powiada),) co potępia
kościoł Rzymski, zwłaszcza odszczepień-
stwa y błędy, dla ktorych się kościoł
Grecki od Rzymskiego odłączył, potę-
piać obiecali» [2].

Отказъ.

Respons.

ипродъ што ся тычетъ прозбы:
владыкове папежа просили. А якожъ
ей писати было, (207) до такъ ве-
го пана и пастыра найвысъшого
кви Христовы прышедъши, а звла-
-незнаемымъ? Чыли му было лаяти
знити, яко Филялетъ не встыда-
чынити? Изали не слушне о то
яти мели: абы яко черезъ сцызму
ленныхъ и отъ патриаръховъ за
рядкомъ *ихъ* опущоныхъ, ку тому—
члонъковъ давныхъ, до головы
матере церкви светое, до которое
предкове ихъ Грекове утекали и
ытелницу свою прызнавали, жебы
прыняти рачилъ? (Ку тому:) изаа
прозба не болей на то ся сте-
ь, абы пры всихъ церемонияхъ
ъ, водлугъ постановенья собору
енътейского, вцале были захо-
?

Naprzod co się tycze prożby: isz wła-
dykowie papieża prosili. A iakosz ina-
czey pisać było, do tak wielkiego pana
y pasterza naywyszszego kościoła Pana
Krystusowego przystępu (88—M)iąc, a
zwłaszcza—nieznaiomym? Czyli mu było
łaiać y bluźnić, iako Philalet nie wstyda
się działać? Izali nie słusznie o to pro-
sić mieli: aby iako przez schizmę od-
dalonych y od patryarchow za niepo-
rządkiem *Greckim* opuszczonych, ktemu—
iako członkow dawnych, do głowy y do
macierze cerkwie świętey, do ktorey
się y przodkowie ich vciekali y za
mistrzynią swoię przyznawali, żeby ich
przyiąć raczył? Azali tesz ta prożba nie
więcey na to się ściąga, aby przy wszyt-
kich cerymoniach swoich, według po-
stanowienia synodu Florenckiego, wcale
zachowani byli?

тутъ (вже на томъ местцу), хрести-
ей брате, обачъ: если то правда,
Филялетъ высшей написалъ, якобы
ыкове, за отданъемъ послушенства
кови, церемоней своихъ одъступи-
ели? Азали ся и съ того самого
ачытъ, же ихъ од(208)менити
не маютъ, коли о потверъженъе
ое самижъ (о то) просятъ?

A tu, krześciański bracie, obacz: ieśli
to prawda, co wyszszey Philalet poło-
żył, iakoby władykowie, za oddani[e]m
posłuszeństwa papieżowi, ceremoniy [3]
swoich odstąpić mieli? Azali się y z tego
samego nie znaczy, że ich odmieniać
woli nie maią, kiedy o potwierdzenie
takowe sami proszą?

далей Филялетъ на овые слова,
ые зъ листу папежского выписалъ,

Y daley Philalet na owe słowa, ktore
z listu papieskiego cytował· «isz wła-

[1] см. 2-ую книгу «Памятн. полемич. литер.», стлбц. 1160 [2] см. 2-ую книгу «Памятн.
. литер.», стлбц. 1159 [3] опечатка: ceromoniy

жаденъ ся того не ... ...мъ
не пры томъ ... ...ля-
стейскомъ (... ...ршы-
щимъ [1] до ... ...влады-
двай не то... ...Греческое и
тое апоста... ...явне
вятъ, але ... ...веда: «и
цемерны... ...ведаетъ
за то, ...литъ и
самиж... ...церемо-
шы. ... ...ихъ (по-
ся ... ...ъ виделъ,
тяж... ...бы (пове-
па... ...И далей до-
р... ...) позволилъ,
... ...И кладетъ
... ...прескочив-
... ...зъ, много по-
... ...слова: «толь-
...ры ка (209)-
...ли противни и
...мъ Рымъскимъ

...ть, вместо ва-
...ней, тые только
...жьского въспо-
... и позваляемъ и
... тому вадити не
...толские и иншые
...становенья» [3].

...ловъ папежскихъ
...ть, насмеваючыся
...рженя: «Не леда
...воленье и коштовъ-
...» [4] И такъ потомъ
...ские штрофуетъ, по-
...ежъ коли захочетъ,
...ламати и одъменити
...да) за тою кондыцыею,
...бы науче веры като

dykowie wszytko to, czym się k
Rzymski brzydzi, (nazywaiąc błęd
potępiać obiecali»,—daie swoy parszy
rozsądek, mowiąc: «isz władykowie t
rzeczą cerkwi Greckiey y wiary
błędami ie nazwawszy, iawnie od
pili» [5]. A zatym powiada: «y cerym
nie ostoią się». Y powiada daley:
niedarmo mitropolit y władykowie
raz, to więcey cerymonie odmienia
«Pozwolił ich (powiada) papież, nie
by ich rad widział, albo ich pochw
ale żeby (pry) ptaszek nie vpło
Y daley dokłada: «że nie zgoła p
lił, ale z kondycyą taką». Y
daley z listu papieskiego, przeskoc
mało nie pięć arkuszow, wie
trzebnych rzeczy, oto te słowa: «ty
prawdzie y nauce wiary katolick
byli przeciwne y społeczności z
łem Rzymskim nie przeszkadzali

Y daley ieszcze kładzie Philal
sto warunku cerymoniey, słowa
papieskiego oto te: «Dopuszczam
zwalamy y pobłażamy, tak że te
dzić nie maią przeciwne aposto
insze ktorekolwiek stanowienia»

A położywszy [8] te słowa z listu
skiego, potym naśmiewa się
wszytkiego, mowiąc: «Nie lada
osobliwe pozwolenie, znamienite
(89)towne vgruntowanie»! [9] Y
potym wszytkie sprawy papieski
fuie, powiadaiąc: isz papież kiedy
tedy to wszytko połamać y
może, a to (pry) za tą kondycy
mowi: byle by nauce wiary kat

... [1] см. 2 ую книгу Памятн. полемич. литер.», ст...
... выдержки см. ibid., стлбц. 1160, 1162 [3] ibid. стлбц. 1162
... 2 ую книгу «Памятн. полемич. литер.», стлбц. 1159 [6] всѣ эт...
... ibid., ... 1159, 1161 [7] ibid. стлбц. 1161 [8] опечатка: po...

были противни. И далей мо-
еслибы (поведа) тотъ те-
папежъ того своего постано-
уши(210)ти не хотелъ, дру-
о третему по его смерти а
заборонилъ, бо то кождому
прызвоитая — што колвекъ
ынити, абы его было по
гати» [1]. И доводитъ потомъ
) чужыми прыкладами: яко ве
мли, ижъ въ чотыриста летъ
се попомъ Рымскимъ жоны
осказалъ, Немцомъ и Поля-
говалъ, такъ же Немцы безъ
риста, а Поляцы двесте летъ
сятъ ажъ до року 1197 въ
олкги мели, а потомъ и тымъ
ыймовалъ [2].

nie były przeciwne. Y daley (Philalet) mowi: «a ieśliby (powiada) ten teraźnieyszy papież tego swego postanowienia wzrusz[y]ć nie chciał, drugiemu albo trzeciemu (powiada) po iego śmierci ktoby tego zabronił, bo to każdemu z nich przyzwoita—cokolwiek nowego vczynić, aby go było po czym pamiętać» [3]. Y dowodzi potym (tego) cudzemi przykłady: iako we Włoskiey ziemi, isz we czterzech set lat po Krystusie popom Rzymskim żony opuścić roskazał, Niemcom y Polakom, (ktorzy poźniey do niego się przyłączyli,) więcey folgował, tak że Niemcy bez mała 400, a Polacy 200 lat y kilkadziesiąt asz do roku 1197 w tey mierze mieli frysztu, a potym y tym żony poodeymował [4].

Отказъ.

прычыны, хрестиянский бра-
ылемъ тутъ не мало словъ
ихъ, съ книжокъ его вы-
то, жебымъ на вси ты[е]
остаточный отказъ учынилъ,
неведомымъ очы отворылъ,
етову неправду обачыли, яко
листу папежского вывра-
1) и справы пастыря все-
ръкви Хрыстовы невстыдли-
тъ, и все што естъ доброго
орону оборочаетъ и ницуетъ,
ребнейшого опущаеть и ми-
лько жебы тую светую згоду
огидилъ, яко геретикъ и
церкви Божое, все по
у выкручаючи.

й теды што ся дотычетъ: ижъ
ве обецали потопляти блу-
цепенъства, чымъ ся цер-
кая брыдитъ. Слушне а пры-

Respons.

Nie bez przyczyny, krześciański bracie, położyłem tu nie mało słow Philaletowych, z książek iego wybrawszy, a to, żebym na wszytkie te słowa iego dostateczny respons vczynił, y ludziom niewiadomym oczy otworzył, aby Philaletową nieprawdę obaczyli (y iego przewrotne y fałszywe komenta), iako on słowa listu papieskiego wywraca y sprawy pasterza powszechnego kościoła Pana Krystusowego niewstydliwie sztrofuie, y wszytko co iest dobrego na złą stronę obraca y nicuie, a co potrzebnieyszego ku wiadomości mija y nic nie wspomina, a tylko żeby tę ś. zgodę y iedność (ludziom niewiadomym) ohydził, iako heretyk y nieprzyiaciel kościoła Bożego, po heretycku wykręca y pisze y wykłada.

Naprzod tedy co się tycze potępiania odszczepieństwa y błędow, czym się kościoł Rzymski brzydzi. isz się władykowie potępiać obiecali. Słusznie a przy-

лбц. 1164 [2] ibid., стлбц. 1164 [3] ibid. стлбц. 1163 [4] ibid. стлбц. 1163

ого, што Самъ Хри-
я елика имаеть Отецъ,
онеже Отецъ Едино-
Своему превечнымъ
то, што Самъ маетъ,
толко отечества, далъ.
гъ, жебы Сынъ мелъ
Светого единое и зъ
й муситъ и то пры-
ъ не все маетъ, што
протожъ не естъ ров-
ве Отцеви. Въ которомъ
не только Рымляне *, але
*, и Евангеликове * по-
явный имъ блудъ въ той
уютъ (,опрочъ Аръриановъ
денъцовъ, которымъ праве
жаютъ, ку пониженю Сына

Sam Krystus mowi: «wszytko, co Ociec ma, Moie iest» (Ioan. 16), poniewasz Ociec Iednorodnemu Synowi Swemu vrodzeniem przedwiecznym wszytko to, co Sam ma, oprocz samego tylko oycowstwa, dał. A kto nie wierzy, żeby Syn miał pochodzenie Ducha Ś. iedyne z Oycem, takowy musi y to przyznać, isz Syn nie wszytko ma, co ma Ociec, przetosz nie iest rownym w bostwie Oycowi. W ktorym błędzie Grekow nie tylko Rzymianie, ale y Luteranowie y Ewanielikowie potępiaią y iawny im błąd w tey mierze przypisuią.

|(214) не верыти, ижъ естъ
А для чогожъ за умерлые
лаютъ, памети справуютъ, и
тую прыносятъ? (Бо тымъ,
ъ небе, не потребуютъ того;
го и въ пекле сутъ, не
о и апостолъ заказуетъ за
итися, которые въ грехахъ
ь померли. Которымъ же
ва по смерти помагаетъ,
утъ.)

Druga: nie wierzyć, isz iest czysciec. A dla czegosz za wmarłe modlitwy czynią, pamięci sprawuią a ofiarę świętą przynoszą?

ижъ душы праведныхъ обли-
не видятъ и царества небес-
е ужываютъ. Азали то не
ъ противъ писму всихъ све-
юсныхъ) отецъ?

Trzecia: isz dusze sprawiedliwe oblicza Bożego nie widzą y krolestwa niebieskiego iesz|(91)cze nie vżywaią. Azali to nie *wielki* błąd przeciw pismu wszytkich oycow śś.?

верыти, ижъ толко въ кис-
сакрамента светые посве-
ютъ, а въ пресномъ не го-
и то не явный упоръ?

Ktemu: wierzyć, isz tylko w kwasnym chlebie sakramenta święte bydź mogą, a w prasnym nie godzi się. Izali to nie iawny vpor?

: зверъхъности папежови
е прызнавати и владзу его
ю ему одыймовати, противъ

Nadto: zwierzchności papieżowi Rzymskiemu nie przyznawać y władzą mu iego starożytną odeymować, przeciw

I, 15 * эти три слова въ старопечатномъ экземплярѣ подчеркнуты и на
ымъ почеркомъ замѣчено: «бере отъ чорта зъ дьяволомъ»

съ костеломъ Рымъскимъ не
ало». Бо опарывшися на молоце,
у дмухаеть: ведаючы, яко Гре-
гановеное згоды не разъ спрос-
аяко одъступовали и до старое
ворочалися.

А такъ постерегаючи того,
съ такъже не учынили, слушне
валъ и тыхъ словъ доложилъ.
хъ же словъ [1] и въ професыи
атолическое не только Грекове,
е до единости прыходять,) але
Рымляне, коли на якую достой-
духовъную вступують, звыкли
чынити и головную професыю
поведати, абы ничого противного
и вере светой католической не
вали. А якъже иначей быти ме-
ли Филялетъ хотелъ того, абы,
у вольно, покинувъши науку и
стела *Рымского*, въ которой ся
, до геретическое веры пры-
и што-день новую собе верку
и. Не естъ то теды зламанье
ей Греческихъ, яко Филялетъ,
прычину съ тыхъ словъ, не-
дливе вывращаеть; але естъ за-
и престрога прышлымъ (блу-
) ересямъ, абы ся ихъ стерегли.
ито ся дотычетъ потверженъя
(218)ней всее церкви Восточъ-
дивуйся, брате милый, невсты-
вальшови того безъбожного
а, яко тутъ Жыда загребъ и,
словъ велце потребныхъ утаив-
ми мало, и то якобы обоятныхъ,
ъ. Слухайже, если ся стосуютъ
выкрутами, што онъ написалъ.
стоитъ въ потверженью папеж-

ия большого сведецътва милости
противко имъ вси светые объ-
церимонии, которыхъ Руские

rzywszy się na mleku, y na wodę dmucha: wiedząc, iako Grekowie postanowioney zgody nie raz sprosnie y ladaiako odstępowali y do starey schyzmy wracali.

A tak postrzegaiąc tego, aby Ruś także nie vczynił, słusznie to ‖(92—Miij) warował y te słowa dołożył. A tych słow, ktore są y w professij wiary katolickiey, nie tylko Grekowie, ale y sami Rzymianie, kiedy na iaką dostoyność duchowną wstępuią, zwykli pierwey czynić y generalem professionem fidei wyznawać, aby nic przeciwnego nauce y wierze ś. katolickiey nie przyimowali. A iakosz inaczey bydź miało? Izali Philalet chciał tego, aby, iako iemu wolno, porzuciwszy naukę y wiarę *katolickiego* kościoła, w ktorym się vrodził, do heretyckiey wiary przystać, y co-dzień nową wiarkę sobie vtworzyć. Nie iest to tedy złamanie ceremonij Greckich, iako Philalet, biorąc przyczynę z tych słow, niesprawiedliwie sądzi; ale iest zagroda y przestroga przyszłym herezyam, aby się ich strzegli.

A co się tycze konfirmacij ceremonij wszytkich kościoła Oryentalnego, podziwuy się, bracie miły, niewstydliwemu fałszowi tego bezbożnego Philaleta, iako tu Żyda zagrzebł y, nie mało słow wielce potrzebnych vtaiwszy, barzo ich mało, y to ambigue, napisał. Słuchayże, ieśli się kwadruią z iego słowy, co on napisał. Bo tak stoi w konfirmacij papieskiey:

«A dla więtszego świadectwa miłości naszey przeciwko im wszytkie święte obrzędy y ceremonie, ktorych Ruscy

векъ и тые суть не малое ваги, нть,) же ани становенья апо- тому перекажати не могуть.

е дальшие слова гдесь ихъ Чы слепъ еси былъ, што на статъку пишетъ, и анаѳемою хто бы (кольвекъ) напотомъ новенье его хотелъ възруши- омужесь и того остатъка не ?)

огу тому верыти, жебысь тые власъного листу папежского брати, колись ихъ такъ поме- на своемъ местцу (, где што положылъ. А еслись мелъ прав- реписъ листу папежского, а есь такъ тропилъ, ‖(221) ска- мъ, то-тамъ, же ани початку, ца, ани вырозуменья тые не маютъ? А яко тя не- ѳалшовати чужые листы, ло папежскимъ дати покой: ытъ натешылъ на листехъ ъ, которыесь поѳалшовалъ, ? Але прыселъся еси и торыхесь былъ и въ руки е геретические взяти не- не дивъ *! Бо * у васъ * * Хрыстова * спокоемъ не

ведомости всимъ право- тияномъ, здало ми ся за вписати тое потверженье, листъ, кгдыжъ естъ не ылько, на чомъ кгрунтъ тое конъѳирмации: абысь ознал превротность Ѳи- омъ и въ иншихъ даль- постерегъшыся, ведалъ, маешъ.

ото маешъ слова влас- пежского, на которыхъ

kolwiek y te są nie małey wagi, że ani stanowienia apostolskie temu przeszkadzać nie maią.

A one dalsze słowa gdzieś ich podział? Czy ślepeś (ich) był, co na ostatku kładzie y anatemą grozi: kto by napotym to postanowienie iego chciał wzruszyć [1]?

Nie chcę tedy temu wierzyć, żebyś te słowa z własnego listu papieskiego miał wybierać, kiedyś ich tak powaryował y nie na swoim mieyscu położył. A ieśli żeś miał prawdziwy przepis, (z ktoregoś te słowa wybierał,) a dla czegożeś tak tropił, skakał to-sam, to-tam, że ani początku, ani końca, ani sensu nie maią własnego? A iako cię niewstyd fałszować tak cudze listy, wżdy było papieskim dać pokoy a na władycznych przestać, ktoreś pofałszował!? Ale przysiadłeś się y do tych, ktorycheś był y w ręce swoie sprosne heretyckie wziąć nie godzien! Ale nie dziw! Bo v was y Ewangelia Krystusowa spokoynie się nie wysiedzi!

A tak, dla wiadomości wszytkim prawowiernym krześcianom, zdało mi się za rzecz słuszną wpisać tę konfirmacyą, chocia nie wszytkę, gdysz iest nie mała, ale to tylko, na czym grunt zależy wszytkiey tey konfirmacyey: abyś z tey samey obaczył fałsz iawny Philaletow, a potym y w inszych dalszych rzeczach przestrzegł się y wiedział, iako mu masz wierzyć.

A tu masz seriem literarum konfirmacyey papieskiey, wprzod po Łacinie na-

въ старопечатномъ экземплярѣ подчеркнуты и на полѣ старин- чено: «смотри!» [1] опечатка: wzrzuszyć

все потверже́нье нале́жытъ, которые не порывчею, але яко поря́дне стоя́тъ напи́саны, и зъ Лати́нского язы́ка на нашъ езы́къ преложены, такъ ся въ собе мають, по немалой предмове, которое естъ на шесть аръкушовъ [1]:

pisaną, a potym z Łacińskiego na Polskie przełożone, z ktorych [2] obaczysz, iako się pismo Philaletowe z tym pi(94)smem zgadza. Po niemałey prefacij y wypisania postępku tey wszytkiey sprawy, a to te słowa stoią continuatim:

«Ut igitur de Rutenorum ad Romanorum ecclesiam redditu et reconciliatione ad posteritatis memoriam, certa et perpetua extet testificatio, hac nostra perpetua constitutione, fratres Michaelem archiepiscopum metropolitam et cæteros episcopos Rutenos supradictos, qui decreto consenserunt et literis, ad nos missis, subscripserunt, tam præsentes, quam absentes, vna cum omniorum clero et populo nationis Rutenæ seu Russiæ, quæ ad temporale dominium et ditionem charissimi filij nostri Sigismundi, Poloniae et Suetiae regis, pertinet, ad laudem et gloriam sanctæ et individuæ Trinitatis, Patris et Filij et Spiritus Sancti, ad incrementum et exaltationem fidei christianae,—intra gremium ecclesiæ Catolicæ et vnitatem sanctæ Romanæ ecclesiæ, vti membra nostra in Christo Iesu recipimus, vnimus, adiungimus, annectimus et incorporamus.

«Atque [3] ad maiorem charitatis [4] nostræ erga ipsos significationem, omnes sacros ritus et cæremonias, quibus Ruteni epis. et clerus, iuxta sanctorum patrum Grecorum instituta, in Diuinis officijs et sacrosancto missæ sacrificio, cæterorum sacramentorum administratione alijsque sacris factionibus vtuntur, dummodo veritati [5] et doctrinæ fidei catolicæ non aduersentur et communionem cum Romanorum ecclesia non excluda[n]t, eisdem Rutenis episcopis et clero ex apostolica benignitate permittimus, concedimus et

[1] этотъ абзацъ, весьма отличающійся отъ Польскаго, въ старопечатномъ экземплярѣ набранъ не курсивнымъ шрифтомъ, а прямымъ, болѣе крупнымъ, при чемъ — нѣкоторыхъ словахъ ударенія [2] опечатка: ktor*j*ch [3] опечатка: atq*u*æ [4] charitat*em* [5] опечатка: veritatis

indulgemus, non obstantibus constitutionibus et ordinationibus amplicis cæterisque contrarijs quibuscunque.

«Omnes igitur vnanimes vno spiritu benedicamus Deum cœli et Patrem misericordiarum, Qui facit mirabilia magna Solus a sæculo, Qui corda filiorum ad patrem conuertit, oues Christi ad ouile reduxit, membra capiti conglutinauit! Benedictus Deus, Qui semper cogitat cogitationes pacis et vult omnes saluos fieri, et ad agnitionem veritatis venire! Benedicti sunt fratres nostri Michael archiepiscopus metropolita et coepiscopi eius Rutheni, qui aures suas non obturauerunt ad vocem Domini, sed Illi ad ostium cordis stanti et pulsanti aperuerunt, per Ipsius gratiam, Qui dat velle et perfi‖(95)cere, pro bona voluntate! Det illis Deus abundantiam cœlestium donorum, et conseruet et corroboret in hoc sancto proposito cum omni clero et fidei populo, ut permaneant in charitate et obedientia sanctæ Romanæ ecclesiæ, matris suæ, ut agnoscant et perpetuo confiteantur magnitudinem Diuinæ misericordiæ erga ipsos, et ambulent in via Domini, conseruantes vnitatem spiritus in vinculo pacis nobiscum, vt filij nostri dilecti, quos singulari nostro cum gaudio suscepimus in Domino.

«Ita Christus Dominus, pro Sua [im]mensa clementia, Ruthenorum exemplo, Græcos omnes, ab orthodoxae fidei tramite aberrantes, et qui eos in erroribus sequuntur, permoueat, qui Ruthenis ipsis in hac reconfiliatione preire debuerunt, qui diu duplici grauissimo iugo animæ et corporis premuntur [1], quorum calamitatem dies et noctes lugemus,—ut et ipsi sectentur vnitatem et pacem, et erroribus et tenebris reiectis amplectantur veritatem et lu-

[1] ræmuntur

яко и небытныхъ,
ихъ духовенствомъ
народу Руского, ко-
и державы дочасное
нашого Жыкгимонта,
ъского короля, нале-
але Пресвetое и не-
ы, Отца и Сына и
розмноженью и под-
естиянъское,—на ло-
ieское и до единости
костела, яко члонъки
ймуемъ, единочымъ,
заемъ и вteляемъ.
сведецътва милости
ъ, вси светые обряд-
оторыхъ Руские епи-
во, водлугъ постано-
ецъ Греческихъ, въ
ъ пресветой жертве,
равованью инъшыхъ
инъшыхъ объходахъ
правде и науце ве-
ie были противные и
ымъскимъ костеломъ
ъже Рускимъ еписко-
224)вости апостоль-
безъ переказы въся-
ординацей апостоль-
противныхъ речей

постайне и единымъ
мо Бога Небесnаго
ы, Который Самъ отъ
ca, Который серъца
a наверънулъ, овъцы
ни прывелъ, члонъки
моцно прылучылъ!
гъ, Который завжды
окоя и хочетъ, абы
и до познанья прав-
агословени суть бра-

przytomnych, pospołu ze wszytkim ich duchowieństwem y ludem narodu Ruskiego, ktorzy do państwa y dzierżawy doczesney namilszego syna naszego Zygmunta, Polskiego y Szweckiego krola, należą, ku czci a chwale świętey y nierozdzielney Troyce, Oyca y Syna y Ducha Ś., ku rozmnożeniu y podwyszszeniu wiary krześciańskiey,—na łono kościoła katolickiego y do iedyności świętego Rzymskiego kościoła, iako członki nasze w Krystusie przyimuiemy, iednoczymy, przyłączamy, spaiamy y wcielamy.

«A dla więtszego świadectwa miłości naszey przeciwko im, wszytkie święte obrzędy y cerymonie, ktorych Ruscy biskupi y duchowieństwo, według postanowienia świętych oycow Greckich, w Bożey służbie y naświętszey ofierze, mszy y w sprawowaniu inszych sakramentow y w inszych obchodach świętych, by tylko prawdzie y nauce wiary katolickiey nie byli przeciwne y społeczności z Rzymskim kościołem nie psowali, tymże Ruskim biskupom z łaskawości apostolskiey dozwalamy, krom przeszkod wszelakich konstytucyi y ordynacyi apostolskich y inszych rzeczy przeciwnych iakichkolwiek.

«Wszyscy tedy iednostaynie y iednym duchem błogosławmy Boga Niebieskiego y Oyca miłosierdzia, Ktory czyni Sam cuda od wieku, Ktory serca synowskie do oyc*ow* nawrocił, owce Krystusowe do owczarniey przywiodł, członki do głowy powtore mocno przyłączył! Błogosławiony Bog, Ktory zawsze myśli myśli pokoiu y chce, aby wszyscy byli zbawieni, y do vznania prawdy przyszli! Błogosławieni są bracia naszy Michael

ъ» [2] 1 Тимое. II, 4: «Иже всѣмъ человѣкомъ хощетъ спастися и ріити»

Отецъ Господа нашого
и абы было едино стадо
ръ [1]. Аминь.
ды, абы тыхъ листовъ
реписы и выдрукованья,
преднейшого альбо ка-
дъписованы и печатью
а достоенъстве церков-
ѣное, подъпечатованы,
ели такъ у суду, яко и
ъкъ якобы тежъ власные
азаны и поданы.
же жадному чоловекови
лося псовати, альбо сме-
противитися сему ли-
прынятью, соединенію,
ѣленію, позволенью, до-
авому одъпущенію.
либы хто смелъ ся того
ведаетъ, ижъ упадетъ въ
благословенныхъ Петра
ь въ Рыме, у светого
ъ воплощенъя Господня

naszego Iezusa Chrystusa, y aby była iedna owczarnia y ieden pasterz. Amen.

«Chcemy tedy, aby tych listow teraźnieyszych przepisy y wydrukowania, ręką pisarza przednieyszego albo capitulnego podpisane y pieczęcią persony iakiey, na dostoyności kościelney postanowioney, podpieczętowane, tęsz wiarę miały y przy sądzie, y okrom sądu, iakoby tesz właśnie były podane y vkazane.

«Niechayże tedy iuż więcey żadnemu człowiekowi nie godzi się psować, albo śmiałością vporną przeciwić temu listowi naszemu przyięcia, ziednoczenia, przyłączenia, wcielenia, dozwolenia, dopuszczenia y łaskawego odpuszczenia.

«A ieśliby się kto śmiał tego ważyć [2], niechay wie, isz wpadnie w gniew Boży y błogosławionych Piotra y Pawła. Data w Rzymie, v świętego Piotra, roku wcielenia Pańskiego 1596 *».

маешъ слова власные
папежского (, хрестия-
ѣеко розные одъ баламут-
).
ане Филялете, же-мъ тя
а, выткнулъ. Чы годило-
никови правды, яко ся
ь, такъ великие и по-
минати? Аза то малое
жъ на кождого чоловека,
ъ възрушыти, што онъ
адаетъ гневъ Божый и
ъныхъ апостолъ Петра
рыхъ столицою онъ на
авуетъ? А якъ же ты
ити, ижъ онъ самъ, альбо

To są własne słowa konfirmacij papieskiey.

A prawda, panie Philalecie, żem cię tu, iako zaiąca, wytknął. Czy godziło się (98—Uij) tobie, miłośnikowi prawdy, iako się mianuiesz, tak wielkie y poważne słowa miiać? Aza to małe potwierdzenie: isz na każdego człowieka, kto by to śmiał zruszyć, co on pozwolił, wkłada gniew Boży y świętych apostołow Piotra y Pawła, ktorych stolicą on na ten czas włada? A iak że ty to śmiesz sądzić, isz on sam, abo po nim drugi, trzeci może to złamać y wszytkie

[1] опечатка: ważić * въ Латинскомъ текстѣ (см. выше): *quinto decimo* (sic!)

ло немъ другий, (альбо) третий, можетъ то зламати и вси церемонии Восточное церкви в-ни-во-што обернути? (228) Азась глухъ, яко ихъ самъ светыми и одъ светыхъ богоносныхъ отецъ Восточное церкви быти предаными поведаетъ и. водлугъ нихъ, (не уймуючы, ни прыдаючы ничого,) справоватися кажетъ?

А што тамже Өилялетъ пишетъ на [illegible] 40. (поведаючы,) же то власная [illegible] прызвоитая кожъдому папежови—што-[illegible]векъ нового учынити, и даетъ прыкладъ о жонахъ поповскихъ, якобы [illegible] папежъ жоны капланомъ Рымскимъ [illegible] Польше одъняти [1],—и то не певная [illegible]! Але рыхлей и подобней то [illegible] правде, ижъ яко вера Рымская въ Польше настала, такъ подобно и каплани [illegible]женные настали. Бо самъ же Өилялетъ поведаетъ, ижъ въ чотырыста [illegible] Крыстусе капланомъ Рымскимъ [illegible] дънято. А якъ же бы то мело [illegible] жебы въ Польше капланомъ жонъ [illegible], а въ Рыме не позваляти, [illegible] единое и тоежъ веры и послу[illegible] (229)ства папежъского (поневажъ [illegible] не борьзо потомъ веру Христо[illegible]ли)? А еслиже што таковогo [illegible] капланы, ино подобно боль[illegible] своее воли, а нижъ съ позво[illegible] папежъского (деялося то).

[illegible] попы нашы Руские и [illegible] таковому постановеню ни[illegible] не подълегали, але яко первей [illegible] жоны мели, такъ и теперъ [illegible] волно, (который дару воз[illegible] не маеть,) быле бы тое [illegible] въ злый обычай (и противъ [illegible]) не оборочали. Бо што [illegible] таковый былъ звычай: ижъ хто [illegible] быти презвитеромъ, альбо

ceremonie cerkwie Oryentalney w-niw obrocić? Aza nie słyszysz. iako świętemi nazywa y iako to sam p znawa, isz od świętych oycow Oryen ney cerkwie są postanowione y. w nich, się sprawować każe?

A co tamże Philalet pisze na ka 40: isz to własna y przyzwoita każd papieżowi—cokolwiek nowego vczy y daie przykład o żonach popowsk iakoby miał papież żony kapła Rzymskim w Polszcze odiąć [2],—y to pewna ewangelia! Ale rychley to p dziwa iest, isz iako wiara Rzymsk Polszcze nastała, tak podobno y kap bezżenni nastali. Bo sam że Phil (wyszszey) powiada, isz po Kryst we czterzech set lat popom Rzym żony odięto. A iak że by to pra bydź miała, żeby w Polszcze kapła żon pozwalać miano, a w Rzymie kazować, będąc teyże wiary y te posłuszeństwa papieskiego (ponie Polacy nie rychło potym wiarę l ściańską przyięli)? A ieśliże co tako było miedzy kapłany, podobno więc swey woli, a nisz z pozwolenia p skiego.

A wszakże popi Ruscy y Greccy postanowieniu nigdy nie podlegali iako pierwey, tak y teraz wolne maią, byle by tey wolności in ab nie obracali. Bo co pierwey ta był zwyczay: isz kto chciał bydź p abo dyakonem. powinien się był w ożenić, ieśliże donum continentia miał, tosz potym na stan duch wstąpić; a gdzieby wprzod na sta

[1] [illegible] 2-ую книгу «Памятн. полемич. литер.», стлбц. 1164 [2] см. 2-ую книгу «П [illegible] литер.», стлбц. 1163

оном, еслибы безъ жены быти
ог, ино повиненъ былъ первей
нтися (и девку, а не вдову, по-
), то потомъ на станъ духовъный
ювати; а если бы на станъ духовъ-
неоженившися вступилъ, тако-
вже невольно было женитися, бу-
попомъ (, альбо дияконом). Але
ъ ‖(230) некоторые (безъбожники)
лько вторую, але и третюю пой-
ь (, а предся престолови служать,
въ ясныхъ правилъ); попы * за
ъ * дочъки * свое * выдаютъ *,
е ихъ венъчаютъ (, радъ быхъ ве-
—якимъ шлюбомъ? Нехъ ми ука-
, где попови шлюбъ описанъ у
ику? Только мирскимъ людямъ)!
етали апостольского предания и
хъ отецъ постановенья и правилъ
овъныхъ, абы жаденъ двойженецъ
ъ, ани дияконом не былъ, але,
остолу Павлу, единое жоны мужъ [1].
теды и такового блуду, который ся
только въ нашихъ краяхъ у по-
Рускихъ вкоренилъ, смотречи на
иковъ,—не потреба ли въ церкви
поправити? Якого блуду ани въ
ы, ани на Москве, ани въ Воло-
, (гдекольвекъ веры Греческое
ваютъ,) не слыхати. (А у насъ
льно!) Знать, ижъ Филалетъ гере-
бо не только единое жоны, але
женъцовъ тутъ огуломъ боронитъ,
‖(231) геретиковъ вольно и до
ка, (одну по другой,) если бы
, мети. Але въ церкви Восточной
ъ есть обычай жоны попомъ мети
акъ тымъ способомъ, яко ся выс-
поменило); а коли вже ему перъ-
мретъ, никако невольно ему дру-
ояти, але повиненъ бы въ чернъ-
ступити.

chowny wstąpił, nisz się ożenił, takiemu iusz nie godziło się w kapłaństwie żenić. Ale teraz niektorzy nie tylko wtorą, ale y trzecią (żonę) poymuią, popi dziewki swoie za wdowcow popow oddaią, a drudzy im szluby daią (—co nigdy niesłychana)! Zapomnieli apostolskich tradycij y świętych oycow postanowienia y ‖(99) kanonow srogich, aby żaden dwoyżeniec popem, ani dyakonem nie był, ale vnius vxoris vir, iako apostoł (Paweł) naucza. Azali tedy y takowego błędu w kościele Bożym, ktory się tu tylko w naszych kraiach v popow Ruskich wkorzenił, patrząc na heretyki,—nie trzeba poprawić? Iakiego błędu ani w Grecij, ani w Moskwie, ani w Wołoszech nie słychać! Znać, isz Philalet heretyk: bo nie tylko iedyney żony, ale y troyżeńcow tu ogułem broni, bo v heretykow wolno y do dziesiątka ich mieć, ieśliby marły. Ale w cerkwi Oryentalney chociasz był obyczay żony mieć popom, iednak kiedy mu żona vmrze, iusz nie godziło się drugiey poymować, ale zarazem powinien był w czerńcy wstąpić.

ти пять словъ въ старопечатномъ экземплярѣ подчеркнуты и на полѣ старинным
ымъ замѣчено: «якъ лжетъ!» [1] 1 Тимоѳ. III, 2, 12. Тит. I, 6

Тоежъ мовитъ и Грыгорей Ниский книгахъ «О девичестве» главы остат-, и Кирылъ Ерусолимский, «Ка-[исисъ]», *2*.

Отожъ, хрестиянъский брате, слепъ Өилялетъ, што светые отцеве ...утъ, а только на то очи розъзявилъ, ... папежъ капланомъ своимъ жоны ...лъ. Еслижъ папежове въ томъ блу-...ъ, то-ть и отцове светые, якось слы-...ть, недобре научаютъ!

...ле, пане Өилялете, Трульские то пра-...а! А ваши геретические языки па-...а щыплютъ, не отцеве светые, ко-...ые завжды чыстость залецали и ... ее миловали. Не мелесь прото ...мъ [1] на пляцъ выеждчати: же папе-...е жоны капланомъ отняли; бо ви-...ть, што светые отцеве пишутъ: яко-... былъ звычай церъкви Божое?

(234) Далъ бы то Панъ Богъ, жебы ... нашы попы обачыли, а жонамъ ...ой давшы, въ чыстости правой жыти ...ли. Подобно бы пильнейшые книгъ ...ауки были, ани бы дети ихъ дуръ-... церквей дедичнымъ правомъ не ...галися. Якихъ ся блудовъ теперъ ...асъ съ того самого намножыло— ...ахъ и поведать! (А такъ еслиже ... позваляютъ жоны мети, нехъже ... собе права двойженъствомъ не ...ыютъ.)

Tosz mowi Gregorius Nisenus libro «De virginitate», cap. vltimo, y Cyryllus Hierozolimski, «Katech.», *12*.

(100—Niij) Otosz, bracie krześciański, ślepy tego Philalet, co oycowie ś. piszą, a tylko na to oczy otwar[ł], co papież żony kapłanom odiął. Ieśli tedy papieżowie w tym błądzą, iako Philalet baie, toć y oycowie ś. nie dobrze nauczaią.

Ale Trulskie to kanony, Philalecie! A heretyckie wasze ięzyki papieża szczypią, nie oycowie ś., ktorzy zawsze czystość zalecali y sami w niey żyli. Nie miał byś przeto z czym na plac wyieżdżać: że papieżowie żony kapłanom odięli; bo widzisz, co oycowie ś. mowią: iaki był zwyczay kościoła Bozego?

Dał by to Pan Bog, żeby się y naszy popi obaczyli, a żonam pokoy dawszy, w czystości prawey żyć chcieli. Podobno by pilnieyszy ksiąg y nauki byli, ani by dzieci ich głupie cerkwi dziedzictwem nie posiadały. Iakich się błędow ztąd v nas namnożyło—strach y powiadać!

Өилялетъ.

Еще Өилялетъ на карте 41 пры-...ваетъ съ тогожъ листу папежъского ...а, которые владыкове у вызнанью ... мовили: «вызнаваемъ, же подъ ...ою только особою правдивый и до-...алый Христосъ и тело бываетъ бра-...». И далей нарекаетъ на владыки, ...чы: «Изали (поведа), милые вы-

Philalet.

Y ieszcze Philalet na karcie 41 przypomina z tegosz listu papieskiego słowa, ktore władykowie w profesij wiary wyznawali, mowiąc: «wyznawamy, że pod iedną tylko osobą prawdziwy y doskonały Krystus y ciało bywa brane». Y daley narzeka na władyki, mowiąc: «Izali (powiada), mili wyznawcy, na

[1] т. е.: «съ чимъ»

знавцы, на томъ листрыкейскомъ Θлоренътейскомъ сыноде о такихъ вызнаньяхъ снилося кому зъ Грековъ?» [1]

tym listrikiyskim Florencskim syn
o takich wyznawaniach sniło się k
z Grekow?» [2]

‖(235) Отказъ.

Respons.

О, превротный геретику! И якось то улапивъши одно словце, несправедливе смыслъ его выкладаешъ, и тымъ словомъ только выворочаешъ, якобы вже у-въ обудвухъ особахъ хлеба и вина не былъ Христосъ целый, але токмо въ единой! Аза не видишъ, ижъ тутъ не тымъ способомъ мовитъ, жебы у-въ обудвухъ особахъ хлеба и вина не мелъ быти целый Хрыстосъ, але тымъ—абыхъмо въ кождой и поединъковой особе, такъ хлеба, яко и вина, правдиве верыли и вызнавали быти целого а нероздельного Христа, такъ яко и подъ обема особами не большей, ани меншей веруемо.

Спыталъ бымъ тебе, Θилялете, где бысь былъ правдивымъ Русиномъ: якое мы Тело Хрыстово теперъ прыймуемъ, чы меръ́твое, которое висело на крестѣ (безъ души и) безъ крове, чыли жывое и ожывляющее, якое теперъ седитъ одесную Бога От‖(236)ца Своего зъ душею и божествомъ, а коротко мовечи—целого и нераздельного Христа, (онъ хлебъ жывый, который сошелъ со небесъ, целого, мовлю,) такъ въ особе хлеба, яко и въ особе вина, такъ въ единой, яко и въ обоей особе, веруючи, ижъ целый естъ Христосъ (, не болшей въ обудвухъ, не меньшей въ единой которой же колвекъ)? И для тогожъ называемъ въ литуръгии светой тую светую (службу)—жертвою безъкровною. Бо где быхъмо такъ не верили, тогды, пожываючи особы хлеба самого, мусели бысмо тело мертвое безъ крови

Pytał bym Philaleta, gdzie by
prawdziwym Rusinem: iakie my
Krystusowe teraz przyimuiemy, czy
twe, ktore wisiało na krzyżu beze
czyli żywe y ożywiaiące, iakie
siedzi na prawicy Boga Oyca
go z duszą y z bostwem, a
mowiąc—całego y nierozdzielnego
stusa, tak w osobie chleba, iako
osobie wina, tak w iedney,
y w oboiey osobie, wierząc, i
cały Chrystus? A dla tegosz na
w liturgij ś. tę świętą ofiar
krwawą. Bo gdzie byśmy ta
wierzyli, tedy, pożywaiąc osoby
samego, musieli byśmy ciało
beze k[r]wie wierzyć, iakie na k
po śmierci wi‖(101)siało; a po
osoby wina, także krew bez
wyznawać byśmy musieli, kto
była z ciała wszytka wypływała

[1] см. 2-ую книгу «Памятн. полемич. литер.», стлбц. 1168 [2] см. 2-ую кн
полем. литер.», стлбц. 1167

і, якое на кресте по смеръти ви-
а пожываючи особы вина, такъже
безъ тела вызнавати бысмы му-
которая вже съ тела вся была
а. Чого нихто зъ веръныхъ не
ятъ. Бо хотяжъ на паметку смер-
усъ Христовое то чынити маемъ,
съ теломъ и кровью Своею отъ
вечное выкупилъ,—а ведьже
вже не мертвого тела, але жы-
не мертвое пасоки, ‖(237) але
ворящее крови Господа нашого
Христа пожываемъ, и целого (а
ельного) Христа такъ въ обоей
яко и въ кождой зъ нихъ прый-
(, не большей въ обеюхъ, не
ей въ единой кождой зъ нихъ).
сли ся то кому дивно видитъ,
ми на то откажетъ: оные ана-
ве, то естъ пустынножытели, о
хъ Великий Василей зменъку
ь, ижъ собою сакраментъ Тела [1]
ова на пущу бирали, и тамъ ча-
черезъ [2] два годы ховали,—
е прыймовали: чы цалого Хры-
ли только тело безъ крови, бо
олько едину особу хлеба бирали,
особы вина?
тому въ дорочномъ агнъцу, кото-
осветившы у великий четвертокъ
кви Греческой звыкли ховати,—
къ тамъ въ томъ сакраменте не
Хрыста прыймуютъ? Але ре-
же тотъ хлебъ виномъ напоенъ
ъ. Правда,—але его зась сушатъ;
высхнетъ, (повежъ ми:) естъ ли
чулый и ви‖(238)домый елементъ
Бо до сакраменъту потреба (не
ыхъ, але) видомыхъ жывеловъ
и вина); а где видомого елемен-
ъ, ку тому ани смаку вина не
—а яко то виномъ назвати мо-
альбо то мовити, же тутъ естъ

nikt z wiernych nie pozwoli. Bo chociasz na pamiątkę śmierci Pana Krystusowey to czynić mamy, że nas ciałem y krwią Swoią od wiecznego potępienia wykupił,—a wszakże iusz teraz nie martwego ciała, ale żywego, y nie martwey pasoki, ale ożywiaiącey krwie Pana Krystusowey pożywamy, y całego Krystusa tak w iedney, iako y w oboiey osobie przyimuiemy.

A ieśli się to komu dziwno widzi, niechże mi na to odpowie: oni anachorytowie, to iest pustelnicy, o ktorych Bazyliusz Wielki wzmiankę czyni, isz z sobą sakramenta Ciała Krystusowego na puszczą bierali, y tam czasem przez dwa roki chowali,—co ci przyimowali: czy całego Krystusa, czyli tylko ciało beze krwie, bo tam tylko iednę osobę chleba bierali, bez osoby wina?

Ktemu w dorocznym sakramencie, ktorego poświęciwszy w wielki czwartek przez cały rok dla chorych w Greckim kościele zwykli chować,—aza tesz tam w tym sakramencie nie całego Krystusa przyimuią? Ale rzeczesz: że ten chleb winem namaczaią. Prawda,—ale go zaś suszą; a gdy wyschnie, iest li tam vczuły y widomy element wina? Bo do sakramentow trzeba widomych elementow; a gdzie widomego elementu niemasz, ktemu ani smaku wina nie czuiesz, — a iako to winem nazwać możesz? abo to mowić, że tu iest y druga osoba, to iest wina, kiedy iusz wszytko

[1] ...чатка: «Телс» [2] опечатка: «черезу» [3] опечатка: «безь»

и другая особа, то есть вина, коли вже все высхло, и смаку (хлебъ винного) болшей не маетъ? (А ку тому хлебъ казалъ Хрыстосъ ести, а вино казалъ пити. А якъ же ты то виномъ назвати можешъ, коли его не видишъ, коли не пиешъ, ани смаку наветъ винного не чуешъ?) А предсе хотя тамъ всего того нетъ, (и особы вина не пиемъ,) только особу хлеба пожываемъ, веруемъ (предся) моцне (тому), же правдивого Хрыста и подъ тоею единою особою хлеба пожываемъ. А если бысь мовилъ, же, даючы хворымъ, прыливаютъ вина, ино ведаешъ и самъ, же тое вино не естъ сакраментомъ, але только для снаднейшого пожитя хворымъ дается.

Отожъ нехъ то всимъ ведомо будетъ, же и (239) владыкове не для того вызнали, же и подъ единою особою, (такъ яко) и по[дъ] двема прыймуетъся целый (и нерозделный) Хрыстосъ, якобы мели до церкви своее впровадити звычай пожыванья пресветыхъ сакраменъ-товъ подъ единою особою. Кгдыжъ и на соборе Өлоренътейскомъ варовалося [illegible] кождая церковь, такъ Заходная, [illegible] и Восточная, водлугъ звычаю своего сакраментовъ ужывала. А вшакъже [illegible] хрестиянинъ, але геретикъ кождый [illegible] муситъ то быти, который бы [illegible] роздельнаго въ особахъ сакраменъту розумелъ, то есть половица [illegible], а половица у-въ особе вина. [illegible] церковь правдивая хрестиянъская [illegible] быти не роздельнаго Христа, але [illegible] яко подъ обема особами хлеба и [illegible] такъ и подъ каждою зъ нихъ, такъ [illegible] особою хлеба, яко и подъ особою [illegible] неважъ вси не што инъшого [illegible] одно оного правдивого [illegible] который зступилъ со небесъ, то [illegible] Бога нашого [1].) А роздел-

wyschło, y smaku więcey nie [illegible] przedsię chocia tam drugiego ele[illegible] niemasz, tylko osobą chleba [pożyw[illegible] wierzymy mocnie, że prawdz[illegible] Krystusa pożywamy y pod iedną [illegible] chleba, bo owo wino, w ktorym [illegible] ment dla chorych rozmaczaią, ni[illegible] poświęcone, tylko dla tego się p[illegible] wa, aby chory mogł snadniey poł[illegible]

Także wiedź, że y władykowie dla tego wyznali, że y pod iedną [illegible] bą, y pod każdą z nich przyimuie cały Krystus, iakoby mieli do cer[illegible] swey wprowadzić zwyczay pożyw[illegible] sakramentow pod iedną osobą. Gdy[illegible] na synodzie Florentskim warowało to, aby każda cerkiew, iako Oryen[illegible] (102)na, tak y Occydentalna, we[illegible] zwyczaiu swego, sakramentow vżyw[illegible] A wszakże nie krześcianin, ale here[illegible] musi bydź każdy taki, ktory by [illegible] nie wierzył, isz iako pod obiema [illegible] bami, tak y pod każdą z nich cały Krystus, chyba ieśliby [2] Philalet rozumiał, że iest rozdzielny, połow[illegible] Go pod osobą chleba, a druga połow[illegible] pod osobą wina, iakiego wyznania ścioł ś. katolicki nigdy nie znał. miętaiąc na one słowa Pawłowe[illegible] Cor. *1*).

[illegible] X [2] опечатка: ieślib*i*

)ного Христа церъковь католиче-
не знаетъ, паметаючи на слова
ia светого (1 Кор., *22* [1]).

Θиλялетъ.

рыпоминаетъ еще Θиλялетъ, на
в 41, зъ листу папежъского, ижъ
ыкове прыняли «вси аρътыкулы и
и одъ светыхъ канoновъ и по-
ехныхъ соборовъ, а особливе одъ
ого Трыдентейского сыноду станове-
» [2]. И тамъже далей судитъ [и] штро-
ъ тотъ сынодъ, «же се въ его ка-
хъ не одинъ Жыдъ крыетъ» [3].
ыводитъ тамъ два каноны, то естъ:
ь клирыкомъ не годитъся жонъ
, и мшы светое посполитымъ язы-
ь отправовати; а хто бы иначей роз-
ъ, таковый анаѳеме подълегаетъ» [4].
лей, на карте 42, кладетъ зъ листу
ъского тые слова: «то (поведа) естъ
дивая вера, окромъ которое нихто
ожетъ быти збавенъ». И мовитъ
летъ на то: «А такъ (поведа) вси,
[1]которые одъ умученья Христова
ркви Греческой [жыли]*: докторове,
ie отцеве, мученицы, которые тымъ
амъ, теперъ по собе вымышленымъ
резъ теперешнихъ оторванъцовъ
анымъ, не верыли,—за проклятыхъ
ли» [5]. И тамъже далей лжитъ, со-
гитъ владыковъ, што ядовита слина
убы прынесла, запаметавши своее
ницы, же ни кому лаяти не мелъ.

Отказъ.

ia прысега стегается не только
сынодъ Трыдентейский, яко Θиля-
баламутитъ, але тежъ и на (вси)

Philalet.

Przypomina ieszcze Philalet, na karcie 41, z listu papieskiego, isz władykowie przyięli «wszytkie artykuły y nauki od świętych kanonow y powszechnych koncylia, a osobliwie od ś. Trydeńskiego synodu stanowione» [6]. Y tamże daley sądzi y sztrofuie ten synod, «że się w iego kanoniech nie ieden Żyd kryie» [7]. Y przypomina tam dwa kanony, to iest: «isz klerykom nie godzi się żon mieć, y mszy ś. pospolitym ięzykiem odprawować; a kto by inaczey rozumiał, takowy anatemie podlega» [8]. Y daley, na karcie 42, kładzie z listu papieskiego te słowa: «to (pry) iest prawdziwa wiara, okrom ktorey żaden nie może bydź zbawion». Y mowi Philalet na to: «A tak (powiada) wszyscy, ktorzy od vmęczenia Krystusowego w cerkwi Greckiey [żyli]*: doktorowie, śś. oycowie, męczenicy, ktorzy tym plotkam, teraz po sobie wymyślonym a przez teraźnieyszych oderwańcow wyznanym, nie wierzyli,—za przeklętych osądzili» [9]. Y tamże daley lże y sromoci władykow, co iadowita ślina do gęby przyniosła, zapomniawszy swey obietnice, że nikogo sromocić nie miał.

Respons.

Ta przysięga ściąga się nie tylko na synod Trydeński, iako Philalet plecie, ale tesz y na concylia powszechne, kto-

очнѣе указаніе на гл. 1-ую, ст. 13-й [2] см. 2-ую книгу «Памятн. полемич. литер.», . 1170, 1172 [3] ibid., стлбц. 1174 [4] ibid. стлбц. 1176 * взято изъ «Апокрисиса» 2-ую книгу «Пам. полемич. литер.», стлбц. 1176 [6] см. 2-ую книгу «Памятн. по- . литер.», стлбц. 1169, 1171 [7] ibid., стлбц. 1173 [8] ibid. стлбц. 1175 [9] ibid. стлбц. 1175

соборы вселенские, которыхъ (соборовъ) постановенїя вцале заховати обецали. А што тычетъ сыноду Трыдентского, тотъ былъ зложоный напротивъ геретиковъ (новыхъ), Лютерановъ, которые подъ онымъ часомъ шырылися. Якожъ естъ того ведомость певная, же и Грековъ на тотъ сынодъ взывано, и до патрыарховъ одъ папежа по‖(242)сылано. Але ижъ не хотели ани прыбыти, (ани ересямъ таковымъ забегати,) ани посланцовъ своихъ прыслати,—изали вже папежови и Рымляномъ не годилося (безъ нихъ) таковому злому въ церкви Божой забечы и правоверныхъ хрестиянъ остеречы?

А каноны зась овые о малженъстве клирыковъ, тые ся на духовные Рымские стегаютъ, бовемъ на всякие новые блуды новые тежъ и права творытися мусятъ. Аза то не новый и (николи) неслыханый блудъ и погоршене въ церкви Божой было, ижъ Мартинъ Лютеръ и иные, будучы не только презвитерми, але и мнихами, поутекавшы зъ манастырей, жоны собе мнишки споймовали?! Чого не только тые новые каноны, але и стародавные, якось вышей слышалъ, сродзе заказывали не только мнихомъ, але и простымъ ереемъ: абы, вступивши на станъ духовный, вже не смелъ женитися (,если ся, мирскимъ чоловекомъ будучи, первей не оженилъ).

‖(243) Службы зась Божое посполитымъ языкомъ (отправовати)—не до нашыхъ литургей Греческихъ, которые ся Словеньскимъ языкомъ звыкли отправовати, але на Латинские стегаетъ, противъ Немцомъ, которые, будучы Рымъского набоженъства, Немецъкимъ языкомъ безъ воли старъшого своего мшы были впровадили, покинувши старый звычай Латинского костела. Але наши набоженъства, якось вышей слышалъ,

rych postanowienia wcale za
obiecali. A co się tycze synodu T
skiego, ten był złożony naprzec
retykow Luteranow, ktorzy pod
czasem rozmnażali się. Iakosz iest
‖(103) wiadomość pewna, isz (sa
Grekow na ten synod wzywano
pieża, y do patryarchow posyłano.
isz nie chcieli ani przybydź, ani p
cow swoich posłać,—azali insz
żowi y Rzymianom nie godziło się
wym herezyam nowym zabiegać y
wowiernych krześcian (od nich) o
gać?

A kanony zaś owe o małżeń
klerykow, te się na duchowne Rzy
ściągaią, bowiem na wszelakie
błędy nowe tesz y prawa tworz
Aza to nie nowy y niesłychany b
pogorszenie w kościele Bożym był
Marcin Luter y inni, będąc nie
kapłanami (Rzymskimi), ale y m
mi, pouciekawszy z klasztorow, żo
bie mniszki spoymowali?! Czego
tylko te nowe kanony, ale y star
koś wyszszey słyszał, srodze zaka
nie tylko zakonnikom, ale y pr
kapłanom: isz, wstąpiwszy na sta
chowny, nie godziło mu się insz ż

(A co się tknie) służby Bożey p
litym ięzykiem, (tedy y to)—nie d
szych liturgij Greckich, ktore się
wieńskim ięzykiem (zdawna ieszcze
czątku) zwykły odprawować, ale n
cińskie ściąga się, przeciw Nie
ktorzy, będąc Rzymskiego nabo
Niemieckim ięzykiem bez woli
swego msze byli wprowadzi
szy stary zwykły obyczay
kościoła. Ale nasze nab

остановенья светыхъ отецъ
ь Восточное церъкви, яко ся
часовъ отправовати звыкли,
ованы. А то—то естъ, што
илетъ зъ листу папежъского
(тыхъ) словъ власныхъ не
А што Филалетъ вспоминаетъ
аноны Трыдентъские, якобы о
якове не ведали, и неведаючы
прысегали, — певне у Филя-
ъ суть—о нихъ ся пытати
. Досытъ на томъ, же то до-
и лепей, нижъ онъ,) ведаютъ,
першымъ канономъ правди-
ровъ вселенскихъ не суть
мъ) противни.

wyszszey słyszał, według postanowienia śś. oycow Greckich Oryentalnego kościoła, iako się y do tych czasow odprawować zwykły, wcale zachowano. Czego był Philalet z listu papieskiego vtaił y własnych słow nie dołożył. A co Philalet wspomina insze kanony Trydeńskie, iakoby o nich władykowie nie wiedzieli, y niewiedząc na nie przysięgali,— tedy v Philaleta pewnie się o nich pytać—iakie są—nie będą. Dosyć na tym, że to dostatecznie wiedzą, isz pierwszym kanonom prawdziwym y powszechnym nie są przeciwne.

[Филалетъ.]

гку кладетъ Филалетъ завез-
правы тыми словы: «то естъ
вера, безъ которое нихто
ти не можетъ». И далей тые
имъ паръшывымъ розумомъ
гъ (, мовечы): «ижъ (поведа)
ечью вси, которые одъ умы-
ыстова въ церкви Греческой
владыкове, у вызнанью веры
ли, за проклятыхъ осудили»[1].

Philalet.

Kładzie tesz na ostatku tey sprawy Philalet zawiąskę tymi (104—[illegible]) słowy: «to iest prawdziwa (powszechna) wiara, bez ktorey żaden zbawion bydź nie może». Y daley te słowa swoim parszywym rozumem rozsądza: «isz (pry) taką rzeczą wszyscy, ktorzy od vmęczenia Pana Krystusowego w cerkwi Greckiey tak, iako władykowie, w professij wiary nie wyznawali, za przeklętych osądzili» [2].

Отказъ.

милый Филя*плет*е! А зажъ
тые Трыденьские каноны,
а за плетъки почитаешъ, тая
гегаеться? А гдесь поделъ,
лый, симъболъ исповедания
ое католическое, который на
сихъ артыкуловъ того вы-
итъ, то естъ симболъ Никей-
остенътинопольский, который
(245) всимъ геретикомъ и

Respons.

A moy miły Philalecie! Azasz tylko na te Trydeńskie kanony, ktore ty za plotki poczytasz, ta konkluzya ściąga się? A gdziesz podział, duszko miły, symbolum wyznania wiary świętey katolickiey, ktore naprzod wszytkich artykułow na samym początku tey professyi stoi, to iest symbolum Nicænum y Constantinopolitanum, ktore przeciw wszytkim heretykom kościoła ś. iest iako działem burzącym?

[1] стлбц. 1176 [2] ibid. стлбц. 1175

[illegible] есть яко [illegible]

[illegible] вселен- [illegible] за сво- [illegible] есп ихъ? [illegible] такое зменки не [illegible] на самии синодъ [illegible] его песправе- [illegible] натегаешь По- [illegible] (Собора вселенскіе) которъ [illegible] не держишь! Знать, [illegible] и наследовца оныхъ [illegible] своихъ [illegible] Арія, Македонія, Нестор[illegible] [illegible] Феодора Мопсуестского [illegible] подобныхъ! Ов[illegible] [illegible] на одинъ синодъ Греческій [illegible] (немъ, што ся за [illegible] постановило,) не [illegible] [illegible]

(246) [illegible]

Nusz one święte koncylia po[illegible] ktore y sami Grekowie pro[illegible] maią, czy połknąłeś [illegible] żadney [illegible] samo concilium [illegible] go niesprawiedliwie [illegible] [illegible]

апостолского, — правъда; але
эчей тые соборы (помененые)
и, чого въ симъболе апо-
ь не было. А хо(247)тяжъ
мъ православнымъ досыть
симъболе апостольскомъ [1], але,
и диявольские розмаитые на-
очали, светые отцеве не мели
симъболе апостольскомъ, хо-
кгрунтомъ всихъ симболовъ,
не симъболы по немъ творыли
Светымъ оные списали, (яко
рѣбу быти бачили,) и тако-
авезки, хтобы имъ не верилъ,
стияны) вкладали, а предся
столовъ светыхъ проклятыми
или.

и владыкове тою завезкою
отецъ и учытелей и мучени-
ькви Греческое за проклятыхъ
ь, але тыхъ всихъ, которые
отцеве Греческие верыли и
если хто не верытъ, за про-
быти розумеютъ. Съ которыхъ
м., пане Филяплете, естесь:
къ верышъ, яко пишешъ; ани
ешъ, яко видишъ (и чытаешъ),
лепъшого минаешъ; (248) а
, што твоему несправедливому
ови служитъ, съ тымъ на пляцъ
ешъ; а будучи геретикомъ, за
удаешъся.

Ѳилялетъ.

ъ чынитъ зменъку листу вла-
Володымеръского, до его мс.
ардынала Радивила зъ Рыму
, въ которомъ владыка Володи-
й ознаймуетъ, же имъ вси цери-
реческие вцале заховано, (такъ-
и сакрамента, наконецъ и пры
, яко естъ обычай въ церквахъ

da; ale nie mało rzeczy te koncylia przyłożyły, czego w symbole apostolskim nie było. A chociasz krześcianom prawowiernym dosyć było na symbole apostolskim, ale, gdy herezyie dyabelskie rozmaite nastawać poczęły, ś. oycowie nie mieli dosyć na symbole apostolskim, chocia był (y iest) gruntem wszytkich symbolow, ale insze symboły po niem tworzyli y Duchem Ś. one zpisali, y takowesz zawiąski, ktoby im nie wierzył, czynili, a przedsię tym apostołow ś. przeklętemi nie poczynili.

Także y władykowie tą konkluzyą świętych oycow y doktorow [y] męczęnnikow kościoła Greckiego za przeklętych nie maią, ale tych wszytkich, ktorzy tak, iako oycowie Greccy wierzyli y nauczali, a nie wierzą, tych za przeklętych bydź rozumieią. Z ktorych cechu twa mość, panie Philaplecie, iesteś: bo nie tak wierzysz, iako piszesz; ani tak piszesz, iako widzisz, ale co lepszego miiasz; a to, co tylko twemu niesprawiedliwemu rozsądkowi służy, z tym na plac wyieżdżasz; a będąc heretykiem, za Rusina vdaiesz się.

Philalet.

Zatym czyni zmiankę listu władyki Włodzimierskiego, do iego x. mci xiędza kardynała Radziwiła z Rzymu pisanego, w ktorym władyka Włodzimierski pisze oznaymuiąc, że im religią Grecką wcale zachowano y wszytkie sakramenta, nakoniec y przy symbole, iako iest obyczay w Greckich cerkwiach mowić, zostawiono.

таропечатномъ экземплярѣ опечатка: «апостольскимъ»

шенъства найвысшому пас-
вызнали, зъ самыхъ старо-
церымоней струдна бы не-
ѣлъ познати, если суть въ
ти, альбо (по старому) въ
все ся по старому, наветъ
ръ старый, хотя его видятъ
) съ клюбы выпалъ, захо-
чомъ будетъ нижей, кгды
ядъкомъ прыйдетъ. А якъже
и Θилялетови въ такъ ясной
го?!

Θилялетъ.

потомъ Θилялетъ на карте
ъ листу папежъского, ижъ
въ Рыме будучы, прыобеца-
ъ всихъ, ижъ митрополитъ,
и иное духовенъство Руское
цъкие мели то все прыняти,
вы(251)знанье веры учы-
ежови послушенъство отда-
ить крывопрысяжъцами вла-
зываетъ, а то—(съ тыхъ
не вси тому досыть учыни-
ови послушенъства не отда-
ł, яко урадовъ духовныхъ,
ъ церъковныхъ, митрополи-
ковъ отсужаетъ [1].

Отказъ.

Θилялетъ на Премыского и
ского погледаетъ, ижъ они,
тове, одъступивъшы своего
постановенья, прысеги та-
ынили, такъже и иные про-
ъ ними). Досытъ на митропо-
ныхъ владыкахъ, которые на
стейскомъ то все, што черезъ
обецали, скутечне зыстили,

starodawnych cerymoniy ztrudna by miał niewiadomy poznać, ieśli są in vnione, albo in schizma, bo wszytko się po staremu (odprawuie), nakoniec y kalendarz stary, chocia go widzą isz daleko z kloby wypadł, obserwuią,—o czym będzie niżey, gdy do tego porządkiem przyidzie. A iakosz tu wierzyć Philaletowi w tak iasney nieprawdzie iego?!

Philalet.

Kładzie potym Philalet na karcie 43 słowa z listu papieskiego, isz władykowie, w Rzymie będąc, pryobiecali imieniem wszytkich, isz mitropolit, władykowie y inne duchowieństwo Ruskie y świeccy ludzie mieli to wszytko przyiąć, y takiesz wyznanie wiary vczynić, y papieżowi posłuszeństwo oddać; a zatym krzywoprzysięscami władykow nazywa, a to—isz nie wszyscy temu dosyć vczynili y papieżowi posłuszeństwa nie oddali; a daley, iako vrzędow duchownych, tak y dobr kościelnych, mitropolita y władykow odsądza [2].

Respons.

Podobno Philalet na Przemyskiego y na Lwowskiego po(107)gląda, isz oni, iako apostatowie, odstąpiwszy swego postanowienia, przysięgi takieyże nie vczynili, także y inni adwersarze. Dosyć na mitropolicie y na innych władykach, ktorzy na synodzie Brzeskim to wszytko, co przez posłow swoich obiecali, skutecznie ziścili, y przysięgę na posłuszeństwo

) книгу «Памятн. полемич. литер.», стлбц. 1180, 1182 [2] см. 2-ую книгу лемич. литер.», стлбц. 1179, 1181

рого Исусъ Христосъ
, яко збегъ католи-
не кажетъ, бо давно
Бога правдивого отсту-

ополита и владыковъ яко
ыхъ, такъ и добръ цер-
ветъ,—(яко) який судья,
ретъ его! Радъ бы Филя-
тыхъ, але и все духо-
Рымъское, и Греческое [1],
обернулъ, бо ся ни съ
гажаетъ. Але посмотримъ:
254) паръшывыхъ декретовъ
мъ будетъ, азали, дасть Богъ,
самомъ выполнятся, же леда
тыхъ местечокъ и селъ позбу-
которыхъ теперъ живучи,
лебуетъ а того боронитъ, чого
не веритъ, коли подъ владзу
ъность католицъкихъ пановъ
ъ: познаютъ его баламутную!

nie każe, bo dawno y Samego Krystusa Boga prawdziwego odstąpił.

A co mitropolita y władykow iako vrzędow duchownych, tak y dobr kościelnych odsądza,—iaki sędzia, takowy y dekret iego! Rad by Philalet nie tylko tych, ale y wszytko duchowieństwo, y Rzymskie, y Greckie, w-niwecz obrocił, bo się z żadnym nie zgadza. Ale spatrzemy: kto będzie iego parszywych dekretow executorem, aza, da Bog, na nim samym wypełnią się, że lada w dzień ‖(108—0)iij tych miasteczek y wsi pozbędzie, na ktorych teraz mieszkaiąc, Rusi pochlebuie a broni tego, czego nie wierzy, kiedy pod władzą y zwierzchność katolikową przyidzie: poznaią iego bałamutnią!

Филялетъ.

зившися Филялетъ противъ
правде Его и насоромотивши
вшися до воли митрополита и
ъ, иже теперъ до когось старъ-
ыселъся.
кай же тутъ, хрестиянине ми-
кого тутъ въ розделе осмомъ
рвое, на карте 44 [2], прымовку
к пророчество Данилово прыво-
хотяжъ сперву особы не мену-
ачне [4] на того, хто * старого *
а * поправилъ *, прымовъку по-
итъ, мовечы: «Данилъ пророкъ,
255)ве 7 пророчества своего,

Philalet.

Nabluźniwszy [5] się Philalet przeciw Bogu y prawdzie Iego y nasromociwszy [y] nałaiawszy do woli mitropolita y władykow, iusz teraz do kogoś starszego przysiadł się.

Posłuchay że tu, krześcianinie miły, na kogo tu w rozdziele ośmym części pierwszey, na karcie 44 [6], przymowkę czyni y proroctwa Danielowe przywodzi (Dan. 7). A chociasz zpierwu osoby nie mianuie, ale znacznie na tego, kto starego kalendarza poprawował, przymowkę potym czyni, mowiąc: «Daniel prorok, in ca. 7 proroctwa swego, pro-

[1] въ старопечатномъ экземплярѣ опечатка: «*Гсчр*еское» [2] см. 2-ую книгу «Памятн. лит.», стлбц. 1184 [3] въ старопечатномъ экземплярѣ опечатка: «даниловр*оны*» [4] опечатка: «значене» * эти четыре слова въ старопечатномъ экземплярѣ под- и на полѣ старинным почеркомъ замѣчено: «а не таятъ .....одменили чили вѣчную бѣду поправили постановленое святими синодами» [5] въ старопечатномъ опечатка: nabłuźniwszy [6] см. 2-ую книгу «Памятн. полемич. лит.», стлбц. 1183

[illegible] rosnie o kimst takim, co po iego w[ie]
[illegible] stał, ktoryby rozumiał, że
[illegible] «zmienię czasy y zakon». A p
[illegible] obmowiwszy dwu pogańskich cesa
[illegible] liusza y Augusta, ktorzy imiona
[illegible] ciem na swoie imię przemienili,
[illegible] ol się niewstydliwie na pasterza
[illegible] ściołu Pana Krystusowego powszech
[illegible] a iako tam sprawy iego szacie,
[illegible] trzeba mi powtarzać tego bluźnier
[illegible] iego. Z ktorych pozna każdy, kto
[illegible] y iakiey professij człowiek, bo wsz
[illegible] (znamiennemi) wykręty y argume
[illegible] mi heretyckimi narabia, a gdy m
[illegible] ich rzeczy nie dostało, do Latos
[illegible] plotek ucieka się.

Ответъ.

[illegible] былъ напередъ Филалетъ
[illegible] у котораго за святыхъ отцовъ Грековъ
[illegible] сихъ або Латинскихъ то пророчество читалъ о отмѣненіи часовъ и закону, жебы то о епископѣ разумѣти имѣли и такъ, а[256]по Филалетѣ, папежа Римского уставили? Певне ми того не у одного не покажетъ, опрочь непремѣнныхъ еретиковъ, отъ которыхъ нету и Филалетъ[2] быти муситъ. На которую есть потвара многая написана, о календарю новомъ отвѣтъ учинили и описали, что тые слова пророческие разумѣны быти имѣютъ,[3] и на нихъ ся спираютъ. О томъ читай собѣ сказанье книги Станислава Кердиціано, доктора и профессора академіи Виленъское, въ року 1587 изданое.

А што доводитъ докторомъ Краковскимъ Латосемъ, который ганитъ календаръ новый съ поправою его, а стараго тежъ не хвалитъ, яко и тотъ

Respons.

Spytał bym naprzod Philaleta: v
rego [z] oycow śś. Greckich ab
ńskich to proroctwo czytał o ob
mienie czasow y zakonu, żeby to
śledniarzu rozumieć mieli tak, iako
Philet na papieża Rzymskiego vka
Pewnie mi żadnego nie pokaże, o
wierzonych heretykow, z kt
orzechu y Philalet być musi. Na
ich potwarz mnodzy piszą[c], o k
darzu nowym respons dali y od
iako te słowa proroctkie rozumiane
mają y na kogo się ściągają. O
czytay sobie [109] kazanie xiędza
nisława Grodzickiego, doktora y p
sora akademij Wileńskiey, w roku
wydane.

A co dowodzi doktorem Krakow
Latosem, ktory gani kalendarz no
poprawą iego, a starego tesz nie
li, żeby y ten trafił na swego,

[illegible] книги — книгѣ; въ Аѳанасіевской Западно-Русскими: «о книгѣ таковой» [2] Далѣе: V
«помыслилъ прежнихъ времена и законъ» [3] это и не вошло въ старопечатны
[illegible] [illegible] отсюда по той же причинѣ

фитъ на своего, яко коса на камень. я не на доктора, (але) на учня, отсы- ь Өилялета до «Пробы минуцей Ля- выхъ» неякого младенъца Щасного бровъского: тамъ обачитъ, яко того тора учень цвичитъ. А гдебы, еще утекаючи съ Кракова до Острога, ть до Рыму, знашолъ бы тамъ не 257)ного Клявиуша, который бы его зматики научилъ. Бо если ся маетъ такъ мудрого, же постановенье пас- а повшехного и згоду (немаль) всего стиянъства чельнейшего штроөуетъ, ай жебы тамъ ехалъ тыхъ штро- ти, откуль тая поправа вышла, не а седечы, колотню строити а звлаща, учи сыномъ церъкви Рымъское, пас- а своего власного справы ганити. не моя речъ зъ математикомъ спре- ся, бо-мь ся тое науки не учылъ [1], юдобно и Өилялетъ толькожъ ее етъ, колько и я. Бо кгды ему дово- ь не стало, кинулъся до елементовъ о чотырохъ частей роковыхъ, до ковъ, коли вылетають (з-ыръя [2]), и азуетъ зъ нихъ противность тому му каленъдарови (, же Пасха вельми ливается). Знать, ижъ Өилялетъ не нъ, бо не знаетъ ключа пасхалного е бачитъ того: коли кольвекъ ключъ кальный на А, альбо на Б стоитъ, кды Великъ день (258) муситъ зимы овати. А ижъ ся то не часто, ледве ри разы въ сту летехъ траөляетъся, тожъ не дивъ, же ся люде тому ди- ть, коли Пасха рано бываетъ. Бо и року 1598 у Рымлянъ рокъ на лите- А стоялъ, водлугъ пасхальи Руское; ь прышломъ року 1600, коли у Ру- а литере Б стояти будетъ, посмо- ть, хто ся того дочекаетъ, если ся летова ворожка не змылитъ: бо и

kosa na kamień. Chocia nie na doktora, na studenta, odsyłam Philaleta do «Proby minucij Latosowych» nieiakiego (onego) młodzieńca Szczęsnego Żebrowskiego: tam obaczy, iako tego doktora student ćwiczy. A gdzieby, ieszcze nie vciekaiąc z Krakowa do Ostroga, iachał do Rzymu, znalazł by tam nie iednego Klawiusza, ktorzy by go matematyki nauczyli. Bo ieśli się ma za tak mądrego, że postanowienie pasterza powszechnego y vchwałę [3] wszego krześciaństwa celnieyszego sztrofuie, niechay żeby tam iachał tych sztrofować, zkąd ta poprawa wyszła, nie doma siedząc, kłotnią stroić a zwłaszcza, będąc synem kościoła katolickiego, pastyrza swego własnego sprawy sztrofować. Ale nie moia rzecz z matematykiem zprzeczać się, bom się tey nauki nie vczył, a podobno y Philalet tylkosz iey vmie, iako y ia. Bo gdy mu racyi nie zstało, do elementow y czterzech części rokowych, do ptakow, kiedy wylataią, vcieka się y pokazuie z nich przeciwność temu nowemu kalendarzowi. Znać, isz Philalet nie Rusin, bo nie zna klucza paszchalnego y nie baczy tego: kiedy kolwiek klucz paszchalny na literze A, abo B stoi, zawsze Wielkanoc musi zimy zaymować. A isz się to nie często trafia, ledwie cztery razy we stu lat, przetosz nie dziw, że się ludzie temu dziwuią, kiedy Paszcha rano bywa. Bo y tego roku 1598 v Rzymian rok na literze A, według paszchały Ruskiey, stał; y w przyszłym roku 1600, kiedy v Rusi na literze B stać będzie, spatrzy każdy, kto się tego doczeka, ieśliże Philaletowa wroszka nie zmyli: bo y tam Paszcha, według starego kalendarza, raniey będzie. Znać tedy, isz Philalet

противъ этого мѣста на полѣ старопечатнаго экземпляра стариннымъ почеркомъ ено: «блазняеть, шибенникъ!» [2] зырья=зъ иръя [3] опечатка: vchwale

ю, чого тотъ канонъ заказуетъ: абы блуду, если бы ся, за ю людскою, за часомъ покали не годило поправити; чышто естъ слушнейшого (и) власное, абы хрестияне зъ и якое сполечности не мели я 14 луны зъ ними посполу ли? [1] Бовемъ передъ соборомъ ъ многие церкви Восточные томъ блуде трывали, роз- быть власнымъ преданиемъ гецъ—Пасху светити 14 дня юе, о што и клятвою одъ ли карани, (и) ажъ се то на кейскомъ успокоило. А такъ ъ Антиохейский того власне, иного заказуетъ, и постано- ору Никейского ствержаетъ. Никейский наболей того бы хрестияне напотомъ ни- ыдами Пасхи не празновали. гоитъ въ листе (261) собору о до церквей Египетскихъ, ъ и Пентаполейскихъ, кото- кладетъ Ѳеодорытъ въ «Цер- ойнице», въ книгахъ 1, гла- къ (тамъ) мовитъ: «Благо- тежъ вамъ о согласию пресве- абовемъ молитвами вашыми естъ поправлено, такъ ижъ тые братия, которые первей дами празновали, зъгодъне . яко и зъ вами и зо всими, початку Пасхи престерега- вже часу маютъ стеречи».

того Ѳилялетъ и жаденъ итъ, абы Анътиохейский мъ умысломъ тотъ канонъ ити, ижъ хотя бы ся поблудило албо зъ ме-

czasem pokazał, nigdy nie godziło poprawować; czyli tego, co się zda słusznieyszego do rzeczy własney, aby krześcianie z Żydami żadney społeczności (napotym) nie mieli y Paszchy 14 dnia pierwszego miesiąca z nimi nie obchodzili? Bowiem przed synodem Niceńskim kościoły niektore Oryentalne długo w tym błędzie trwały, rozumieiąc to bydź własną tradycyą śś. oycow święcić Wielkąnoc 14 lune, o co y klątwą od papieża byli karani, asz się to na synodzie Niceńskim vspokoiło. A tak ten kanon Antyocheński tego właśnie, a nie czego innego zakazuie, y postanowienie synodu Niceńskiego stwierdza. A synod Niceński nawięcey tego waruie, aby krześcianie napotym nigdy z Żydami Paszchy nie obchodzili. Bo tak stoi w liście synodu Niceńskiego (, ktory pisali) do kościołow Egipskich, Libijskich y Pentapolitskich, ktory list kładzie Theodoretus w «Kościelney Kroynice», w księgach 1, cap. 9, y tak mowi: «Euangelizauimus autem vobis et de consonantia sanctissimi Paschæ, quia vestris orati (112 [2])onibus est correctum etiam hoc opus, ita vt omnes Orientales fratres, qui cum Iudeis primitus celebrabant, consonæ cum Romanis, vt vobiscum et cum omnibus, ab initio Pascha custodientibus, ex hoc tempore debeant custodire».

Niechayże tego Philalet y żaden inny nie twierdzi, aby Antyocheński synod takowym vmysłem ten kanon miał postanowić, isz chocia by się to o Paszce y pobłądziło abo z miary wykroczyło,

мѣста на полѣ стариннымъ почеркомъ замѣчено: «якая бѣда и зъ не-
[2] здѣсь опять неправильность въ пагинаціи: послѣ 110-й страницы слѣ-

ры выкрочыло, жебы вже того поправити не годилося: шаленство бы то было великое—видечи явный блудъ, а не смети его поправити! то только вольно(262) блудити, а поправити блуду не вольно! а што больша—загородити дорогу церкви Божой и пастыромъ ее до поправы блуду и соблазновъ всякихъ [1], о которыхъ Христосъ мовитъ: «нужда бо естъ прыйти соблазнамъ» [2]. Ино блуды и соблазны не уставаютъ, а поправа въ церкви (Божой) устати маетъ: якобы Духъ Светый только тамътую перъшую церковъ рядилъ, а теперешнее церкви одъступити мелъ! А зажъ и самъ Ѳиллетъ не поведаетъ, ижъ некоторые (и самъ Лятосъ [3]) прызнаваютъ [4], же каленъдаръ старый поправы потребовалъ? А якъже то добрымъ и досконалымъ называтися можетъ, што поправы потребуетъ?

Але не дивуюся его паръшывому розъсудъкови, бо самъ о собе даетъ тое сведецтво на карте 47, мовечы: «Мы, Коруны Польское и панствъ до нее належачыхъ обывателе, водълугъ давъное прыповести, «нерядомъ стоимо» [5]. Гледижъ, што посполите люде на непорядокъ Ко(263)рунъ[ный] . . . . . [6].

żeby iusz tego poprawować nie godziło się: szaleństwo by to było wielkie—widząc iawny błąd, a nie śmieć go poprawić! to tylko wolno błądzić, a poprawić błędu nie wolno! a co więtsza — zagrodzić drogę kościołowi Bożemu y pasterzom iego do poprawy błędu et scandala omnia, o ktorych Krystus mowi: «necesse est, ut scandala veniant» (Matth. 18). Otosz scandala y błędy nie vstawaią, a poprawa w kościele ma vstać iakoby Duch Ś. tylko tamten kościoł pierwszy rządził, a teraz kościoła (Swego) odstąpił! Azali y sam Philalet nie powiada, isz niektorzy (y sam Latos [7]) przyznawaią, że poprawy kalendarz stary potrzebował? A iakże dobrym y doskonałym nazywać się może, co poprawy potrzebuie?

Ale nie dziwuię się iego parszywemu rozsądkowi, bo sam to o sobie daie świadectwo na karcie 47, mowiąc: «My Korony Polskiey y państw do niey należących obywatele, wedle dawney przypowieści, «nierządem stoimy» [8]. Patrzcie Co więc ludzie, na nieporządek Korony czasem narzekaiąc, żartem mowią, to Philalet za potężny dowod plotek swoich bierze, właśnie iakoby tesz mowił «v inszych ludzi dobry iest porządek, a v nas (nie day go, Boże!) bo nierządem lepiey stoiemy!» Nie lada rozum Philaletow! Nie trzeba inszych obmow, które tam szerzey czyni, dla czego do nowego kalendarza nie chce przystąpić. Dosyć na tym, isz w nierządzie chce trwać, a isz bez zgody kościoła Oryentalnego y bez pozwolenia pastyrzow swo-

[1] въ старопечатномъ экземплярѣ: «соблазны всякое» [2] Матѳ. XVIII, 7 [3] опечатка: «Лятоса» [4] опечатка: «прызнавастъ» [5] см. 2-ую книгу «Пам. полем. лит.», стлбц. 1193 [6] тутъ въ Западно-Русскомъ текстѣ третій и послѣдній перерывъ: не достаетъ четырехъ листиковъ или восьми страницъ: 263-й, 264-й, 265-й, 266-й, 267-й, 268-й, 269-й и [7] опечатка: sami Latosa [8] см. 2-ую книгу «Пам. полем. лит.», стлбц. 1193

ich patryarchow nie przyimuie go. By był Philalet tę tylko samę przyczynę, nie pisząc innych plotek, położył, isz bez pozwolenia patryarchow kalendarza przyiąć nie mogą,—mało by nie dosyć na tey obmowie, za takim vporem.

Tamże daley Philalet za rzecz pe-
(113—[illegible])wną ludziom vdaie y powiada: «że mitropolit y władykowie kalendarz nowy przyięli, y dla tegosz (pry) wielkiego naganienia godni» [1]. O, moi mili krześcianie! Y iakże wy temu Phila*plotowi* w inszych rzeczach wierzyć macie, kiedy w tak małey a wszem ludziom widomey rzeczy z tak wielką nieprawdą śmiał się pokazać, a to, co nigdy nie było, za rzecz pewną do ludzi na piśmie podawać? Azasz y do tego czasu iako mitropolit, tak y władykowie starego kalendarza nie obserwuią, y według niego wszytkie święta przyimuią? A chociasz widzą w nim błąd niemały, atoli przedsię folguiąc krewkim owieczkam swoim, aby nie rozumieli, że to iest artykuł wiary, ieszcze trzymaią się go. A nie bez przyczyny to czynią: gdysz na synodzie Brzeskim o tym żadney zmianki nie bylo [2], y nic się ieszcze o tym nie postanowiło; do ktorey [3] sprawy nie tylko synodowego zezwolenia, ale tesz y roskazania iego kro. m. y obwieszczenia przez vniwersały potrzeba, aby się wszytkim oznaymiło, co od wszytkich ma bydź dzierżano. A synodu zaś na takowe rzeczy y owszem potrzeba, żeby się na nim pokazały przyczyny niewiadomym ludziom, dla czego ta poprawa kalendarza zstała się.

A tak poki synod duchowny nie będzie o tym, y wszytkim ku wiadomości nie ogłosi się, poty ten kalendarz stary wybornie stać może, chocia się w [4] nim

[1] Пам. полем. лит.», стлбц. 1195 [2] опечатка: bylo [3] опечатка: ktorej ошибкѣ поставленъ два раза

ры выкрочыло, жебы вже того по
вити не годилося: шаленство б
было великое—видечи явный блу
не смети его поправити! то только
(262)но блудити, а поправити б
не вольно! а што больша—загоро
дорогу церкви Божой и пастыромъ
поправы блуду и соблазновъ всяки
о которыхъ Христосъ мовитъ: «н
бо есть прыйти соблазнамъ» [2].
блуды и соблазны не уставаютъ,
права въ церкви (Божой) устати м
якобы Духъ Светый только там
перъшую церковъ рядилъ, а тепере
церкви одъступити мелъ! А зая
самъ Ѳилялетъ не поведаетъ, ижъ
которые (и самъ Лятосъ [3]) пры
ваютъ [4], же каленъдаръ старый попр
потребовалъ? А якъже то добрым
досконалымъ называтися можетъ,
поправы потребуетъ?

Але не дивуюся его парышы
розъсудъкови, бо самъ о собе д
тое сведецтво на карте 47, мон
«Мы, Коруны Польское и панствт
нее належачыхъ обывателе, вод
давъное прыповести, «нерядомъ
мо» [5]. Гледижъ, што посполите
на непорядокъ Ко(263)рунъ[н
. . . . . .

[1] въ старопечатномъ экземплярѣ: «
«Лятоса» [4] опечатка: «прызнавастъ»
[6] тутъ въ Западно-Русскомъ текстѣ тр
листиковъ или восьми страницъ: 263-й,
[7] опечатка: sami Latosa [8] см. 2-ую кн

się na tym synodzie postan
lepszey wiary Nicephor zbie
krześciański z apostatami, z
nami z heretykami? czyli n
nacią władykami, a przy nich
ego kro. m. wielkich y zac
zesć? Ale to v Philaleta
raszkę stoi. ktory ani Bo
się. ani fałszu za prawdę
wstydzi się. ani na pana z
pomazańca Bożego, ktoreg
nanym. nie ogląda się,
zacnieyszych nad siebie nie
o ślina sprosna do gęby
przyniosła. to mowi, da
lecącemu wolą.

Philalet.

A zatym zaczyna Philalet
odpowiedzi swoiey, rozdział
w ktorym pokazuie, isz synod
nie iedno biskupom, ale
należą. y wszytcy wolny
maią. a dzieiopisa synodu
gani. isz on wszytkę synod
y powagę — poszóśney lidzb
mitropolitowi z piącią wład
własczył. y zarazem zadaie
pisowi.

Respons.

. . . . . .
. . . . . .
. . . . . .
71) прыписовати будутъ, водлугъ по-
ки Гомерусовое: «якое слово про-
шъ, таковоежъ (и) услышишъ».

Θилялетъ.

А нашервей, на карте 50, пытаетъ
илялетъ: «што бы розумелъ о сыноде
столскомъ, описаномъ [въ] Деян. 15 [1],
вспоминаетъ не только апостолы са-
е, але презвитеры и всю церковъ,
горая знаменуетъ всихъ хрестиянъ?»
далей пытаетъ: «што бы розумелъ о
ноде Никейскомъ, которого свецкий
овекъ Костентинъ цесаръ, самъ зло-
ивши, (и) самъ (тежъ) на немъ старш-
имъ былъ, о обрядахъ и о обычаяхъ и
ступькахъ людскихъ, а што болшая—
епископахъ, а на-остатокъ о вере роз-
дки чынилъ и выдавалъ», и прыпоми-
етъ слова Костентиновы, где ся ме-
етъ «товарышомъ и участъникомъ
слугъ и працъ сынодовыхъ» [2].

Отказъ.

На слова, зъ Деевъ Апостолскихъ
веденые одъ ‖(272) Θилялета, не я,
Самъ Духъ Светый одказъ чынитъ
оказуетъ, ижъ порядокъ церкви Бо-
не на комъ иномъ, одно на еписко-
ъ залежытъ, где такъ мовитъ (Деян.
«внимайте убо себе и всему ста-
въ немъже васъ Духъ Светый по-
ан епископы пасти церковъ Господа
ога, еяже снабде кровию Своею» [3].
ижъ Θилялетъ самъ же называетъ
ковью всихъ хрестиянъ, смотрыжъ:

vczciwych szanować nie vmie? Niechayże tesz nie ma za złe, kiedy się mu, za pokazaniem nieprawdy iego, tesz tytuły przypisować będą, według sentencij Homeryus[z]owey: «quale verbum dixeris, tale audies».

Philalet.

A napierwey, na karcie 50, pyta Philalet: «co by rozumiał o synodzie apostolskim (Acto. 15), w Dzieiach Apostolskich opisanym, gdzie wspomina nie tylko apostoły same, ale (y) prezbitery y wszytek kościoł, ktory znamionuie wszytkich krześcian?» Y daley pyta: «co by rozumiał o synodzie Niceńskim, ktorego świecki człowiek Konstantyn cesarz, sam złożywszy, sam na nim starszym był, o obrzędach, o obyczaiach y postępkach ludzkich, a co więtsza—o biskupach, a na-ostatek o wierze rozsądki czynił y wydawał», y przypomina słowa Konstantyna (Wielkiego), gdzie się mianuie «towarzyszem y vczestnikiem posług y prac synodowych» [4].

Respons.

Na słowa, z Dzieiow Apostolskich przywiedzione od Philaleta, nie ia, ale Sam Duch Święty odkaz czyni y pokazuie, isz porządek kościoła Bożego nie na kim innym, iedno na biskupiech zależy, gdzie tak mowi: «pilnuycie sami siebie y wszytkiey trzody, nad ktorą was Duch Ś. postanowił biskupami, abyście rządzili kościoł Boży, ktorego nabył krwią Swoią» (Act. 20). A isz Philalet samże nazywa kościołem wszytkich krześcian, patrzże: komu tu po-

[1] Деян. XV, 22—23 [2] см. 2-ую книгу «Памятн. полемич. литер.», стлбц. 1204, 1206
[3] Деян. XX, 28: «——юже стяжа——» [4] см. 2-ую книгу «Пам. полем. литер.», стлбц. 1203, 1205

ытай справу 18 со-
ентинополского, въ
Соборовыхъ, карты
, где такъ мовитъ):
й разделитель Трой-
лъ, и заразомъ Ко-
ı Силвестеръ пре-
знаменитый соборъ
. А якъже иначей
ласъ? Коли погане
ново до веры хре-
ли, мусело такъ бы-
йвысшый пастыръ
аръ, яко панъ свецъ-
осказанье и непо-
каранья, огледатися
вецъкая власть за-
ала и выконателемъ
остановенья правъ
непослушными бы-

synodu szostego Konstantynopolskiego (Tom 2, folio 403): «Arrius diuisor atque partitor Trinitatis insurgebat, et continuo. Constantinus semper augustus et Siluester laudabilis magnam atque insignem in Nicæa sinodum congregabant». A iakże inaczey bydź miało na on czas? Kiedy poganie z cesarzem swoim nowo do wiary krześciańskiey przystępowali, musiało tak bydź: papież, iako naywyższy pasterz kościoła Bożego, a cesarz, iako pan świecki, na ktorego roskazanie y nieposłuszni, boiąc się karania, oglądać się musieli; poniewasz świecka władza zawżdy duchowney pomagała y executorem wszytkich sądow y postanowienia praw duchownych nad nieposłusznemi bywała.

изали то старшен-
ь въ справахъ ду-
ови прыписуетъ? О
(гисторыкъ церъ-
и показуетъ), якое
ьства Костенътинъ)
ажывалъ: ижъ кгды
ъ, на остатъку и
ь до собору и на
у * межы * ними *
вей * упросивъшы *
ему сести казали.
и ведати, чытайже
оборовые, на карте

Ktemu izali to starszeństwo, iako Philalet w sprawach duchownych Konstantynowi przypisuie? O ktorym Sozomenus pisze, iakiey pokory vżywał na synodzie Niceńskim, w te słowa: «Introiuit autem et ipse princeps vltimus cum paucis, laude dignam sui magnitudinem habens, et mirabilem speciem mirabilioremque gerens dignitatem pudoris in fronte: minore vero sede quam alijs posita in medio eorum sedit, primo tamen petens, hoc sibi episco(118)porum iussione concedi». O czym chcesz li wiedzieć, czytay Tomum Conciliorum I, folio 249.

іянъскій брате, яко
етъ поведати, ижъ
ымъ былъ на соборе
оповъ судилъ? Кото-
ышалъ, самъ ся съ
вымавлялъ, ку тому

Patrzayże, bracie krześciański, iako tu śmie Philalet powiadać, isz Konstantyn starszym był na synodzie Niceńskim y biskupow sądził? Ktory, iakoś oto słyszał, sam się wymawiał z sądow duchownych, ktemu ani vsieść miedzy

ъ старопечатномъ экземплярѣ подчеркнуты и на полѣ старинным
«лжетъ Ляхъ!»

ровомъ Евгения папежа, за
мъ папежъскимъ, нижей ся
ъ (, чого суть знаки видомые
въ скарбе церковномъ въ
хотяжъ Филалетъ тотъ соборъ
йский) маетъ за подъзоръный
гъ ему веры, ведже прыстой-
у свету верыти, которые его
ютъ такимъ, яко естъ и въ
омъ и въ Греческомъ *языку*
аный, не овые баламутни Гре-
, альбо Руские) новозмышле-
ъ ‖(278) ведома одъ кого,—о
в была вышей зменка.

инъшые слова Филалетовы, што
е розделе ку зельживости стар-
папезского нагматвалъ, яко
явный,—для предлуженья кни-
ихъ, не хотелемъ одъписова-
ко инъшые геретикове, такъ-
не) и онъ, единымъ же торомъ
ими потваръми робетъ противъ
на што вже не одъ одного
статочъные ответы. Одну тол-
утню его явную покажу людямъ,
исалъ на карте 52, чынечы
о Енеашу Сильвиусе папежу,
называеть Пиюсомъ Одинъна-
ь [1]. Смотрыжъ, яко ся и тутъ
орезалъ, бо и до тыхъ часовъ
емъ въ личьбе папежовъ того
Пиусъ ничого большей, одно
тотъ Сильвиюшъ *, о кото-
ъ пишетъ *, былъ Вторымъ *
. А тутъ можешъ * видети,
чоловекъ: если ся въ такъ
ечы помылилъ, ‖(279) а якъ *
льшихъ * (речахъ *)? инымъ *
задаетъ, а самъ * съ такъ *
* вальшомъ * и неправдою не
ться пописовати.

synod chociasz Philalet ma za podeyrzany y wiary mu nie daie, wszakże przystoyniey wszytkiemu światu wierzyć, ktorzy go przyznawaią takim, iako iest y w Łacińskim y w Greckim *exemplarzu* wydrukowany, nie owe bałamutnie Greckie ‖(119) nowozmyślone, nie wiedzieć od kogo,—o czym iusz wyszszey zmianka była.

A na insze słowa Philaletowe, co w tym rozd[z]iele ku zelżeniu zwierzchności papieskiey nagmatwał, iako heretyk iawny,—dla przedłużenia *rzeczy*, nie chciałem odpisować: bo iako inszy heretykowie, także y on, iednymże torem y iednakimi kalumniami narabiaią przeciw papieża, na co nie od iednego iusz maią dostateczne responsa. Iednę tylko bałamutnią iego iawną ludziom pokażę, co napisał na karcie 52, (y) czyniąc zmiankę o Eneaszu Siluiusie papieżu, ktorego nazywa Piusem Iedenastym [2]. Patrz, iako się y tu barzo oberznął w li*d*zbie tych papieżow, bo y do tych czasow nie nayduiemy in catalogo pontificum tego imienia Pius nic więcey, iedno pięć; a ten Siluius był Wtorym Piusem. Patrzayże tu, iaki to człowiek: ieśli się w tak małey rzeczy pomylił, a iakże w więtszych? innym fałsz zadaie, a sam z tak iawnym fałszem y nieprawdą nie wstyda się popisować.

[1] ую кн. «Пам. полем. лит.», стлбц. 1210
о, и вмѣсто него неправильно стоитъ ь
9

* въ старопечатномъ наборѣ буквы ъ

[2] см. 2-ую книгу «Пам. полем. лит.»,

[illegible] далей. ижъ презвитерове [illegible] маютъ тежъ местъце [illegible] [1]. О то ся не спречаю. [illegible] сынодовъ можетъ ся то [illegible] местца на сынодехъ мева- [illegible] вотовали. И не о то тутъ [illegible] если маютъ местце на [illegible] хто кимъ рядилъ и спра- [illegible] на комъ замкненья соборо- [illegible] чы на презвитерахъ и [illegible] вецъкихъ, чыли только на [illegible] епископахъ? Поневажъ и овая [illegible] отецъ, которые ся до [illegible] соборовыхъ, яко то на Никей- [illegible] на второмъ 150, такъже и [illegible] вселенскихъ (и поместныхъ) [illegible] болшей, меншей — яко ся [illegible] собрати могло, подписо- [illegible] тая личба не съ презви- [illegible] ани зъ людей свецкихъ личы- [illegible] зъ самыхъ только епископовъ.

Powiada daley, isz prezbite[illegible] ludzie świeccy maią tesz mie[illegible] synodziech [3]. O to się nie sp[illegible] Bo z wielu synodow może się to [illegible] że mieysca na synodach miew[illegible] nie wotowali. Y nie o to tu sp[illegible] ieśli maią mieysce na synodach, to,) kto kim rządził y sprawow[illegible] kim konkluzye synodowe należa[illegible] na prezbiterach y na świeckich [illegible] czyli tylko na samych biskupa[illegible] niewasz y owa li*d*zba świętych [illegible] ktorzy się podpisowali do spraw[illegible] wych, iako na Niceńskim (pier[illegible] 318, na wtorym synodzie 150, [illegible] na innych vniwersalnych syn[illegible] mniey, więcey—iako się na ktor[illegible] zebrać (ich) mogło,—pewnie [illegible] (katalog albo) li*d*zba [4] nie z p[illegible] row, ani z ludzi świeckich liczy[illegible] z samych tylko biskupow.

(280) Өилялетъ.

[illegible] Өилялетъ, на карте 54, доводитъ [illegible] Петра и зъ Павла светого, [illegible] 5, Ефез. 4), же не только [illegible] пророкомъ и пастыромъ, [illegible] Хрыста данымъ, але и свецъкимъ [illegible] розъсудокъ о вере и науце [illegible] [2].

Philalet.

Ieszcze Philalet, na karcie 54 [illegible] dzi z listu Piotra ś. y z Pawła [illegible] 5, Ephe. 4), że nie tylko ap[illegible] prorokom y pasterzom, od Kry[illegible] nym, ale y świeckim osobam [illegible] sądek o wierze y nauce służy [illegible]

Отказъ.

[illegible] еретические выкруты, кото- [illegible] писмо светое на свою волю керуютъ, [illegible] хотечы мети надъ собою (ни кого) [illegible] опрочъ Хрыста; але вси (тутъ [illegible]) хотятъ рядити въ церкви [illegible] Што еслибы такъ было, теды [illegible] Өилялетова маетъ волный

Respons.

To są heretyckie wywody [illegible] pismo ś. na swą wolą kier[illegible] chcąc mieć nad sobą starszeg[illegible] Krystusa; ale wszyscy (starszy[illegible] wszyscy) rządzić w kościele [illegible] chcą (y domagaią się). Co ieśl[illegible] było, tedyć (y żona) y dw[illegible]

[1] см. 2-ую книгу «Пам. полем. литер.», стлбц. 1208, 1210 [2] ibid., стлбц. 121[illegible] [illegible] Ефес. IV, 11—12 [3] см. 2-ую книгу «Пам. полем. лит.», стлбц. 1207, 120[illegible] [illegible] li*d*zba [5] см. 2-ую книгу «Пам. полем. лит.», стлбц. 1215

›боре, бо тежъ есть члон-
рыстова. Лечъ и тому ся
ıвую, што собе ку помочы
гамъ) *листовъ* Θилялетъ
ґсилуетъ. Бо и тамъ, чого
не бачу, што бы ему ку
выкрутовъ служыло. Бо
й упоминаетъ ‖(281) стар-
ıныхъ и кажетъ имъ пасти
Смотрыжъ, кому поручено
ъ Божую? Аза не епископ-
ышей слышалъ зъ Деяней
.? Когожъ далей упоми-
ıе пановали надъ духов-
е тыхъ * же старъшихъ *?
ь * ничого не бачу на руку
Ъ Павла тежъ * светого до
ıе вемъ, што хочетъ * вы-
ıи овое, што вспоминаетъ *:
›ороки, евангелисты, пасты-
и, ку направе светыхъ и
о тела Христова» [1],—и то
себе самого прыводитъ,
Іавелъ * светый (тутъ *)
› * врядовъ * всихъ, яко
атваетъ, хотечы, абы вси
кождого врядъ особливе
отяжъ всихъ будовничими
ıа мести хочетъ, однакъ не
не вси росъказуютъ, але
которымъ меновите рядъ и
юручонъ. Яко посполите и
удованью дому, ото того
'я многие робятъ, але не
ı суть, што будуютъ, але
удовничого слухаютъ [2].
инаетъ людей свецкихъ,
ми кладетъ цесаровъ, дале-
› свецкого чоловека, бы
ведать, яко зацнымъ былъ,
ювъ Божыхъ цесаровъ и

Philaletowa może mieć liberam vocem na synodzie, bo tesz są członkami ciała Krystusowego (y białe głowy). Lecz y temu się nie pomału dziwuię, co sobie ku pomocy z tych *mieysc* Philalet wysmażyć vsiłuie. Bo y tam, czego on chce, ia nie baczę, co by mu ku pomocy iego wykrętowi służyło. Bo Piotr święty vpomina starszych kościelnych y każe im paść stado Boże. Patrzayże, komu poruczono paść kościoł Boży? Aza nie biskupom, iakoś wyszszey słyszał z Dzieiow Apostolskich (Acto. 20)? Kogosz daley vpomina, aby nie panowali nad xięża, aza nie tychże starszych? Daley ia tam nic nie widzę na rękę Philaletową. Z Pawła tesz ś. do Ephezow—nie wiem, co chce wykręcić? Ieśli owo, co wspomina: «apostoły, y proroki, y ewangelisty, pastyrze, nauczyciele (Ephe. 4), ku naprawie świętych y ku budowaniu ciała Krystusowego», — y to przeciw siebie samego przywodzi, gdysz *im* Paweł ś. nie pomieszał vrzędow wszytkich, iako Philalet gmatwa, chcąc, aby wszyscy rządzili, ale każdego vrząd distinctim kładzic. A chociasz wszystkich budowniczymi ciała Krystusowego chce mieć, iednak nie wszyscy rządzą, nie wszyscy roskazuią, ale tylko ci, ktorym mianowicie rząd y dozor iest poruczony. Iako więc y w budowaniu domu, oto tego świeckiego, nie wszyscy mistrzami, chocia wszyscy buduią, ale starszego mistrza słuchaią. A co wspomina świeckich ludzi, miedzy ktoremi [3] kładzie cesarzow, daleka rożność świeckiego człowieka, by tesz nie wiedzieć, iako zacnym był, od pomazańcow Bożych cesarzow y krolow, ktorzy są execu-

ечатномъ наборѣ буквы ъ опять не хватило, почему въ подлинникѣ непра-
ь [1] Ефес. IV, 11—12: «— —благовѣстники— —къ совершенію святыхъ— —
· —» [2] эта «точка» видоизмѣнена, сравнительно съ Польскимъ [3] опечатка:

Поведаетъ далей, г ... ие чуть
и люде свецкие мают ...) дуавъ
на соборахъ [1]. О ... ными ; а
Бо зъ многихъ сын ... слышалъ.
показати, же мести ... ское власы
ли, але не вотов ... чуть сплялетъ
споръ идетъ: се ... ъ.
сынодахъ? але х ...
вовалъ, и на ... .
вые належали:
на людяхъ св ... сплялетъ
самыхъ епис ... новитъ: «По-
личъба свет ... олитъ съ петь-
справъ соб ... ныя двохъ вла-
скомъ 318. ... ныхъ и свецъ-
на иныхъ ... особь, которые,
соборахъ ... 283) стародавныхъ
на котор ... на остатокъ и
вали,— ... универсалехъ
терош ... належели, справы
ласе. ... унии строилъ,—
... омъ зватисе не мо-
... брашкою, баламут-
... и у бачъныхъ ни
... летъ» [2].

... ЛЪ.

... къ оные два[й] вла-
... до сыноду належали,
... тического, каменич-
... который ся въ цер-
... лечъ чы въ поврозе
... ави и до митрополита
... прыйти не хотели,
... ецкими въ дому спрос-
... ище (проклятое) одъ-
... ково соромелися тежъ.
... ихъ апостазыю мели

... тычетъ особъ свецкихъ.
(284) ... ко ся высшей поведело.

tormi praw duchownych nad
słusznemi; a wszakże y o tyc
wyszszey słyszał, isz y sami s
wielkiey władzy nie przywłaszcz
tu Philalet każdemu chce naci

(121 ©) Philalet.

Na ostatek, zamykaiąc ten
Philalet, słuchay co mowi: «Po
(pry) mitropolit z piącią wł
bez zdania dwu władyk y
duchownych y świeckich religij G
osob, ktorzy, wedle zwyczaiow
dawnych y słuszności wszelakiey
ostatek y wedle własnego iego
wersalech przyznania, do synod
żeli, sprawy odprawował a iaki
stroił, — przeto tesz to synoden
się nie może, ale wszytko iest f
bałamutnią, błazeństwem, y v b
żadney ważności nie ma» [3].

Respons.

Przyznawam to, isz oni dway
kowie y owszem do synodu
ale nie do owego here[t]yckie
mienicznego, ale do tego, ktory
cerkwi odprawował. Lecz czy w
zie ich było do cerkwie y do
lita wieść? kiedy sami przy
chcieli, ale woleli z heretykami
mo profana swoie soborzysko o
wać, a podobno wstyd ich tes
że ich apostazyą mieli tam wyt

A co się tycze świeckich oso
ciasz, iako się wyszszey pow

... ...ланномъ экземпляръ опечатка: «неи/слушными» [2] см. 2-ую кни
... год. 1220 [3] см. 2-ую книгу «Нам. полем. лит.», стлбц. 1219

ынодовыхъ справъ не належели, а
же и тыхъ послове его королевское
сти просили, ужывали, упоминали,
ся на одно местце до митрополита
иныхъ владыковъ зошли, а тамъ
естцу светомъ, въ церкви, сполне
дъ одъправовали, давшы покой ге-
комъ, которыхъ межы ними мало не
шей было, анижъ правоверныхъ,—
къ того учынити не хотели, чы
томъ же ихъ было до купы зага-
?

А што называетъ Филялетъ справы
одовые зъ стороны митрополитовы—
кою, баламутнею и блазенъствомъ,
тутъ не только митрополитови и вла-
мъ прымавляетъ, але и сенаторомъ
пмъ его королевское милости, якобы
ъфрашъками и баламутнею бавилися,
ветъ и самому его королевской ми-
пану нашему въ бровъ, который
ворѣсалъми своими посведъчаетъ тые
вы сынодовые и называетъ ихъ
пыми, добрыми и прыстойны‖(285)-
—комужъ тутъ лепей верыти: чы
летови (баламутови), чыли сена-
мъ панъскимъ, а што надъто—са-
его королевской милости (пома-
ови Божому)? Смотрыжъ, хрестянъ-
брате, яко ся тотъ баламутъ не
ъ, и самъ себе своимъ козикомъ
ветъ? Бо троха высшей поведелъ,
деепись пошосной личъбе (то естъ
ополитови съ пятью владыкъ) увесь
дъ прывлащылъ; а тутъ зась мо-
, ижъ митрополитъ, безъ оныхъ
ъ владыкъ и инъшого духовенства,
дъ отправовалъ. Протожъ то все
рашку стоитъ. Пытаю тебе, Филя-
: если, водлугъ розъсудку твоего
пывого, митрополитъ съ петьма
ыками не могъ сыноду отправо-
, и называешъ то ерапъкою и ба-
тнею,—осудисежъ самъ своимъ де-
омъ: а яко могли двай владыкове

do synodowych spraw nie należeli, a wszakże y tych posłowie iego kro. m. prosili, wzywali, vpominali, aby się na iedno mieysce do mitropolita y innych władykow zeszli, a tam na mieyscu świętym, w kościele, spolnie synod odprawowali, dawszy pokoy heretykom, ktorych miedzy nimi mało nie więcey było, a nisz prawowiernych, — a isz tego vczynić nie chcieli, czy gwałtem że ich było do kupy zaganiać?

A co nazywa Philalet sprawy synodowe z strony mitropolitowey—fraszką, bałamutnią, błazeństwem, to tu nie tylko mitropolitowi y władykam przymawia, ale y senatorom zacnym iego kro. m., iakoby nad fraszką y bałamutnią bawili się, a nawet y samemu iego kro. m. panu naszemu miłościwemu w brew, ktory vniwersałmi swoimi poświadcza te sy‖(122)nodowe sprawy y nazywa ich słusznemi, dobrymi y przystoynymi, — komusz tu lepiey wierzyć: czy Philaletowi, czyli senatorom pańskim, a co więtsza—samemu iego krol. m.? Patrzayże, krześciański bracie, iako się ten bałamut (Philalet) nie czuie, y sam się swoim kozikiem rzeże? Bo trochę wyszszey powiedział, isz dzieiopis poszosney li*dz*bie (to iest mitropolit z piącią władyk) wszystek synod przywłaszczył; a tu zaś mowi, isz mitropolit, bez o*wych* dwuch władyk y inszego duchowieństwa, synod odprawował. Przetosz to wszytko za fraszkę stoi. Pytam*że* cię, Philalecie: ieśli, według rozsądku twoiego parszywego, mitropolit z piącią władykami nie mogł synodu odprawować, a nazywasz to fraszką y bałamutnią,—osądźże się sam swoim dekretem: a iako mogli dway (tylko) władykowie twoi z popami, by ich nawięcey było, swego starszego mitropolita y piąci władyk, starszych nad siebie,

ь свецкие люди до розсудку
вере права жадного не маютъ,
южоные духовные. Напротивъ
ялетъ дивными штуками ере-
штурмуетъ, доводечы того, же
вецкие маютъ местце розсу-
и [зъ] стороны выкладу веры,
и духовные.

świeccy ludzie do rozsądku nauki o wierze prawa żadnego nie maią, iedno przełożeni duchowni (, y nie powinna rzecz była opowiadać się świeckim y prosić v nich na to pozwolenia mitropolitowi y władykam do tey iedności y zgody z kościołem Rzymskim). Naprzeciw czemu Philalet dziwnemi sztukami heretyckimi szturmuie, dowodząc tego, że tesz y świeccy maią mieysce rozsądzać z strony wykładu wiary, tak iako y duchowni.

Отказъ.

Respons.

ъ розделъ 2 Θилялетовъ, для
ня, ничого не отказываю, по-
гоежъ бредитъ, о чомъ вже
ила, на што ся ему вже отка-
ia иншые слова Θилялетовы,
омъже розделе, на учтивости
торгаетъся, нестатечность и
некоторымъ владыкамъ прыпи-
ино) хотя бы словъ достало,
ова за слова, але, зажываючы
часъ) скромности, на Пана
крывду вложы*мо* [1], тешачыся
ыста Самого, Который мовитъ
5): «блажени есте, егда пono-
——и рекутъ всякъ золъ гла-
лжуще имени Моего ради: ра-
і веселитеся, яко мзда ваша
ъ на небесехъ» [2]. (Отожъ и)
не кождый хрестиянский чоло-
ытъ, же и тые небожа(289)та
чого иного таковые потвары
, только для того, же людей до
илости и соединения (светого)
кого ведутъ.

Na ten rozdział Philaletow wtory, dla przedłużenia, nic nie odpowiadam, ponieważ tęsz rzecz, o czym iusz zmianka była, twi[e]rdzi, na co mu się iusz odpowiedziało. A na insze słowa Philaletowe, iako, w tymże rozdziele, na vczciwości ludzkie targa się, niestateczność y niecnotę niektorym władykom przypisuiąc, chociaby słow dostało, oddać słowa za słowa, ale, skromności zażywaiąc, na Pana Boga tę krzywdę *wkładaią*, ciesząc się słowy Krystusa Pana, Ktory mowi: «błogosławieni iesteście, gdy wam złorzeczyć będą y prześladować was y mowić wszytko złe słowo przeciwko wam, kłamaiąc dla Mnie: raduycie się y weselcie, abowiem zapłata wasza obfita iest w niebiesiech» (Matt. 5). Snadnie tu każdy krześciański człowiek obaczy, że y ci niebożęta nie dla czego innego te kalumnie odnoszą, tylko za to, że ludzi do zgody y miłości y iedyności krześciańskiey wiodą.

Θилялетъ.

Philalet.

Θилялетъ, поступуючы въ роз-
горое части, о томъ пишетъ,

Daley Philalet, postępuiąc w rozdziale trzecim wtorey części, traktuie o tym,

[1] опечатномъ экземплярѣ: «вложыти» [2] Матѳ. V, 11—12

ижъ судъ ихъ, которымъ митрополита и владыковъ осудили въ Берестью, въ каменици, зъ Никифоромъ и двема владыками и зъ ннымъ духовеньствомъ, а (ктомуже ихъ) зъ урядовъ духовныхъ зложыли, былъ слушный. Тамъже дееписа сыноду Берестейского щекаремъ называетъ.

isz sąd ich, ktorym mitropolita y wła[dy]kow w Brześciu, w kamienicy, z Nic[epho]rem y dwiema władyka(124)mi y innym duchowieństwem osądzili, y vrzędow duchownych degradowali, słuszny. Tamże dzieiopisa synodu B[erest]skiego szczekarzem nazywa.

Отказъ.

[illegible] Филалетъ (и самъ) видитъ, [illegible] ихъ неслушныхъ жаденъ [illegible] не мелъ, яко тако[illegible] и противъ Богу, и [illegible] духовной и свецкой, [illegible] церков[illegible] (290) [illegible] хвалитъ и [illegible] мовитъ [illegible]

[illegible]

Respons.

Widzi podobno Philalet, że są ich niesłusznych żaden baczny ch[wa]li nie miał, iako takich, ktore się y prz[eciw] Bogu, y przeciw zwierzchności ducho[wney] y (przeciw zwi[e]rzchności) pańskie[y] przeciw prawu y kanonom kościel[nym] (tylko) z waśni a z vporu działy; ich sam chwali y wynosi, właśnie [ia]ko mowią: «sam sobie gędę, sam w[y]będę». Na co isz się insz dostatec[znie] wyszszey odpowiedziało y wywiodło [iako] tam za sądy były, nie chcę iedney [i] dwa razy powtarzać.

Tylko na to, co Philalet wzmia[nku]ie o pozwiech, iakoby władyk on[ych] do Rzymu ieździli, pozywano, [illegible] bałamutnia y fałsz. A od ko[go] [illegible] mieli bydź pozywani [illegible] od Nicephora zdraycę [illegible] apostat[y] [illegible] nad nimi żadney zwierzchn[ości nie] mieli? Bo mitropolit starszy id [illegible] był iego kro. m. iest takich [illegible] nigdy nie wydawał [illegible] tes [illegible] Nicephora [illegible] i bałamutnia była, y tey w [illegible] nie [illegible]. A ieśliże, iako powinni mi[...] [illegible] pozywali, czego nie twierdz[ą] [illegible] za mitropolitowym pozwem [illegible] mieli stawić się? Wszak to nie [illegible] prawa, gdzie [illegible] poddanych przy sobie y [illegible] to tam było [illegible] y [illegible]

ыхъ при собе у суду ставилъ. Бла-
ьство то тамъ было и баламутня
ясь, не позвы! Який врядъ, таковая
ладза!

А што Θилялетъ далей пишетъ, пре-
ючися, ижъ люде Греческое рели-
й послушенъства митрополитови и
цыкамъ, яко изъверъженымъ, непо-
ьни далей отдавати,—(ино) тотъ
лупокъ ихъ латве ся вже преконалъ,
ь ни якое владзы не маетъ. Але
ру людъского трудно перемочы хто
етъ (, если Самъ Богъ того не учы-
ъ)! (А звлаща)—коли ся хто ослепъ,
равды деръжытъ, а правды видети
хочетъ! Але за часомъ, азали ся
ть Богъ, обачатъ и на сумненью
мъ почуютъ, на якомъ оунъдаменъте
а якой правде тотъ свой упоръ заса-
и. Вшакъ нетъ ничого такъ таем-
, жебы ся коли *за* часомъ не одъ-
ю [1]. Доткнися одно сумненья своего,
илете, што людямъ оальшы и здрады
оступки задаешъ, ‖(292) обачишъ
амъ), на какомъ тая прывара оста-
ъ. Протожъ и тые твое доводы,
орыхесь съ писма и съ церъковныхъ
горей нагматвалъ, мало суть потреб-
к: бо коли оунъдаментъ слабый,
ъчемный, подейзраный, и будованье
тежъ налепъшое валитися муситъ,
ъ ся и обалитъ, дастъ Богъ! Моц-
ный естъ Христосъ, Который хочетъ
ы и милости межы Своими верънымы,
ижъ Велиаръ, который васни и
ъты строитъ и противъ Богу, и
тивъ зверхъности, отъ Бога поста-
ной.

mutnia, nie pozwy! Iaki vrząd, taka y władza!

A co Philalet, daley pisząc, przechwala się, isz ludzie Greckiey religij posłuszeństwa mitropolitowi y władykam, iako (iusz takim sądem) degradowanym, nie powinni daley oddawać,—ten postępek ich (wszytek) łatwie się iusz przekonał, isz iest nullius valoris. Ale vporu ludzkiego trudno przekonać kto może! Kiedy kto oślep, nieprawdy się trzyma, a prawdy nie chce widzieć! Ale za czasem, azali się da (Pan) Bog, obaczą y na sumnieniu swoim poczuią, na iakim fundamencie y na iakiey prawdzie ten swoy vpor zasadzili. Wszak niemasz nic tak taiemnego, żeby się kiedy *z* czasem ‖(125—Diij) nie odkryło. Tkni się iedno sumnienia swego (sam), Philalecie, co ludziom fałsze y zdrady y podstępki zadaiesz, obaczysz, na kim ta przywara zostanie. Przetosz y te twoie dowody, ktorycheś z pisma nakładł y z historyi kościelnych, mało potrzebne: bo kiedy fundament słaby, nikczemny, podeyrzany, y budowanie by tesz naylepsze walić się musi, iakosz się y obali, da (Pan) Bog! Mocnieyszy iest Krystus, Ktory chce zgody y miłości miedzy wiernemi Swoimi, a niszli Beliar, ktory waśni y bunty stroi y przeciw Bogu, y przeciw zwierzchności, od Boga postanowioney.

Θилялетъ.

У створъженью судовъ (и декретовъ) ихъ, Θилялетъ прыпоминаетъ некото-

Philalet.

Ku vtwierdzeniu sądow swoich, Philalet przypomina niektorych papieżow

[1] Мато. X, 26

рыхъ папежовъ и патрыаръховъ, которые мели ѳорумъ на сынодахъ, (то естъ судъ и местце належное,) и одъ оныхъ же сынодовъ были изверъжени, которые сами складали,—указуючы то, же и митрополитъ, хотяжъ самъ сынодъ зложылъ, слушне естъ изверженый и зъ вла‖(293)дыками. А напервей кладетъ патрыаръховъ двохъ, Македония и Нестория, которые на сынодахъ, одинъ на Костенътинопольскомъ, а другий на Ефезскомъ были поконани и зъ урядовъ изверженi. Потомъ кладетъ Маръкелина, папежа (Рымъского), на соборе Рымъскомъ осужденого и изъверъженаго, (такъже и иныхъ папежовъ) [1].

y patryarchow, ktorzy mieli fo synodach, y od onychże synodo degradowani, ktore (synody) składali,—vkazuiąc to, że y mit chociasz sam synod złożył, słusz degradowany z władykami. A nap kładzie patryarchow dwu, Mace Nestorya, ktorzy na synodach, i Konstantynopolskim, a drugi na skim, byli pokonani y z vrzędow ceni. Potym kładzie Marcellina p na synodzie Rzymskim osądzo degradowanego [2].

Отказъ.

Правда, иж тые патрыархове Македоней и Несторый мели ѳорумъ; але тежъ мели и суд*ей* сво*их* власн*ых*. Бо на Костентинополскомъ сыноде мели Дамаза, папу (Рымского), а (пры немъ) патрыарховъ иныхъ; а на Ефезскомъ—Кирыла Александрейского на местцу Келестина, папежа Рымского, и иныхъ патриарховъ пры немъ, которые могли ихъ судити и скидати; а звлаща папежове, яко старшые ихъ (, и сами то могли учынити, яко много прыкладовъ таковыхъ масмо). Але то неправда, абы тыежъ ‖(294) патриархове изверженые мели тые соборы сами складати. Бо Костентинополскій соборъ вторый зложылъ Дамасъ папежъ, о чомъ пишетъ Ѳеодорытъ, въ книгахъ 5, главы 9, иж цесаръ Ѳеодосей розсылалъ листы папежские до епископовъ; а Ефезъскій зась соборъ зложылъ Келестинъ папежъ, яко (о томъ пишетъ) Просперъ въ

Respons.

Prawda, że ci patryarchowie M niusz y Nestoriusz mieli forum; a mieli y sędz*iego* własn*ego* sw*ego*. Konstantynopolskim synodzie mie pieża Damaza y patryarchow inn na Ephe*z*skim—Cyrylla Alexandry na mieyscu Celestina, papieża Rzy go, y innych patryarchow przy ktorzy mogli ich sądzić y zrzu zwłaszcza papieżowie, iako starsz Ale to nieprawda, aby cisz patry wie degradowani mieli te synod składać. Bo Konstantynopolski wtory złożył Damaz papież, o pisze Teodoretus, lib. 5, (Histo. 9, isz cesarz Theodozyusz rozsyła papieskie do biskupow; Ephe*z*ski koncilium złożył Celestynus p iako Prosper, Euang. lib. 4, ca. 4, lib. 11. ‖(126) in «Chronica» y P «De 7 sinodis» [3]. A iakosz tu P śmie mowić, żeby cisz patryar

[1] см. 2-ую книгу «Пам. полем. лит.», стлбц. 1264, 1266 [2] см. 2-ю кн. «Пам. полем. лит.», стлб. 1263, 1265 [3] въ Польскомъ текстѣ цитаты перепутаны и в чемъ prosper напечатано со строчною буквою и безъ запятой

ротей «О семи соборахъ»,
4, главы 4, и Ницефоръ
къ же тутъ Филалетъ
жебы тыежъ патріаръ-
оды складати, которые
ы? А то перъшая *бала-*
ова.

шне папежу, жебы его
кий) мелъ судити и ски-
рая ложъ! Бо Маръке-
амъ себе осудилъ, а со-
него инстигковалъ, а
смелъ, яко своего старъ-
ерезъ всю справу того
у местъцахъ найдуются
а, которые до Маркелина

уди, не нами будешъ су-
мъ епископьствомъ осу-
къ жаденъ николи не су-
, бовемъ перъшая сто-
го не можеть быти су-
якаючы речъ, на остатку
ювятъ: «осужденъ естъ
ископъ своимъ судомъ».
всей справе Маркели-
четъ прысмотрети добре,
гъ въ Книгахъ 1 Собо-
те 187, осужденне Мар-

mieli synody składać, ktorzy są degradowani? To pierwsza *nieprawda* Philaletowa.

A o Marcellinie papieżu, iakoby go synod miał sądzić y degradować, y to— szczyra nieprawda! Bo Marcellinus papiesz sam siebie osądził, a synod tylko nań instygował, a sądzić go nie śmiał, iako starszego swego: abowiem przez wszytkę akcyą tego synodu na kilku mieyscach nayduią się te słowa, do Marcellina od synodu mowione:

«Tuo ore iudica causam, non nostro solue conditionem». Y daley: «noli in nostro iudicio, sed col[l]ige in sinu tuo causam tuam». Y daley mowi: «Non ex nobis iudicaberis, tuo enim pontificio condemnaberis». Y daley mowią: «presbyteros et diaconos damnant, qui Marcellinum papam dimiserunt, ipsos etiam damnauerunt et iudicabant, non tamen iudicabant pontificem». Y daley mowi synod: «ipse iudex, ipse reus, ipse semetipsum in præsentia eorum innocentem se seruaret, et aut infidelem se damnaret». A ku końcowi tak mowią, gdy się iusz Marcellinus sam dekretem swoim osądził: «iuste ore tuo condemnatus es, et ore suo anatematizatus accepit maranata, quoniam ore suo condemnatus est, nemo enim vnquam iudicauit pontificem, nec præsul sacerdotem suum, quoniam prima sedes non iudicabitur a quoquam». A zamykaiąc rzecz, na ostatku samym, tak mowi: «damnatus autem et Marcellinus episcopus suo iudicio». Ktorey wszytkiey sprawie Marcel[l]inowey kto się chce przypatrzyć dobrze, niechże

ъ» въ Русскомъ текстѣ изложенъ сжатѣе

рыхъ папежовъ и патрыаръховъ, которые мели ѳорумъ на сынодахъ, (то естъ судъ и местце належное,) и одъ оныхъ же сынодовъ были изверъжени, которые сами складали,—указуючы то, же и митрополитъ, хотяжъ самъ сынодъ зложылъ, слушне естъ изверженый и зъ вла(293)дыками. А напервей кладетъ патрыаръховъ двохъ, Македония и Нестория, которые на сынодахъ, одинъ Костенътинопольскомъ, а другий Еѳезъкомъ были поконани и зъ ур извержени. Потомъ кладетъ Марь папежа (Рымъского), на собо скомъ осужденого и изъв (такъже и иныхъ папежов

Отказъ

Правда, ижъ тые доней и Несторый ...иля- тежъ мели и суд на Костентино ...ихъ папежовъ, Дамаза, папу ...ъ зменку чынитъ, патрыархов ...енедикта, Грыгорья,—и Кирыла ... бы не мало што писати, Келести ...ючы баламутню Филялетову, яко патриа ...штуками геретицкими нарабляетъ, ихъ ...то все, што кольвекъ противъ тыхъ жо ...папежовъ пишетъ, одъ геретиковъ (давм ...ныхъ) выбралъ. Але, не забавляючы чытелника шырокимъ писаньемъ, одъсыламъ его до книгъ 1 Белярминовыхъ (, хто по Латине умеетъ): тамъ на тые вси речы о тыхъ папежахъ, неслушъне (отъ геретиковъ) написаныхъ, (съ ко(297)торыхъ то кузни Ѳилялетъ писалъ,) найдетъ слушный отказъ. А што вспоминаетъ Брыксейский якись сынодъ, на которомъ якобы Гильдебрандусъ папежъ мелъ быти осужденъ, о такомъ сыноде не чыталемъ въ Книгахъ Соборовыхъ, бо ми его не покажетъ

y patryarchov synodach, degradow składali chocia deg k

...kować m y ostatka dołyg

Co się tknie insz ktorych Philalet zmi Honorya, Benedykta[1] tych było by nie mał zuiąc bałamutnią Phi sztukami heretyckim wszytko, cokolwiek prz pisze, od heretykow zabawiaiąc czytelnika odsyłam go do ksiąg minowych, ktory na o tych papieżach niesł słuszny respons daie. synod iakiś Bryxyeński Hildebrandus papież m o takim synodzie w wych nie baczę nigdzie y nie wiem, z iakich porwał. A wszakże debrancie, tak y o i (o ktorych Philalet

[1] опечатка: Benedyktka

Дивная речъ, хрестиянский брате, яко тотъ *Филялетъ* (такъ смеле и безъ сорому зъ неправдою пописуетъся, и) иначей пишетъ, анижли где што стоитъ, поведаючы, же Марцелина (папежа) сынодъ *зложылъ*! А тутъ ся ясне показуетъ, же сынодъ того суду и дотыкатися не *смелъ*: иншыхъ презвитеровъ и дияконовъ (въ тойже справе, мовитъ соборъ, ижъ) осудилъ, а папежа, яко старшого своего, судити ‖(296) не важылъся. А тутъ кождый обачыти можетъ, яко Филялетъ справедливе справы сынодовые ку помочы своей баламутни стосуетъ. Але не дивъ! Хто ся на початъку поткнетъ а съ перъшого разу не обачытъся, (таковый) и до конъца шванъковати муситъ: сперъву лгати почалъ, и остатка долыгаетъ! Лжы, Филялете! (тымъ ся не удавишъ!)

А што ся дотычетъ иншихъ папежовъ, о которыхъ *Филялетъ* зменку чынитъ, яко Гонорыя, Венедикта, Грыгорья,—и о тыхъ было бы не мало што писати, показуючы баламутню *Филялетову*, яко онъ штуками геретицкими нарабляетъ, и то все, што кольвекъ противъ тыхъ папежовъ пишетъ, одъ геретиковъ (давныхъ) выбралъ. Але, не забавляючы чытелника шырокимъ писаньемъ, одъсыламъ его до книгъ 1 Белярминовыхъ (, хто по Латине умеетъ): тамъ на тые вси речы о тыхъ папежахъ, неслушъне (отъ геретиковъ) написаныхъ, (съ ко‖(297)торыхъ то кузни Филялетъ писалъ,) найдетъ слушный отказъ. А што вспоминаетъ Брыксейский якись сынодъ, на которомъ якобы Гильдебрандусъ папежъ мелъ быти осужденъ, о такомъ сыноде не чыталемъ въ Книгахъ *Соборовыхъ*, бо ми его не покажетъ

czyta Marcellini papæ condemnati Tomo I, Sinodorum, folio 187.

Dziwna rzecz, krześciański h iako ten Phila*plotka* śmie inacz sać, a niszli gdzie co stoi, powi że Marcellina synod *osądził!* A t iaśnie pokazuie, że się synod tego (z strony Marcellina) y tknąć nie d inszych prezbiterow [y] dyakonow (y kondemnował), a papieża, starszego swego, nie śmiał sądzić. każdy obaczyć może, iako Philalet wiedliwie akta synodowe ku p swey bałamutni stosuie. Ale nie Kto się na początku potknie a z p ‖(127)szego razu nie obaczy się, końca szwankować musi: *s*pierw począł, y ostatka dołyga! L*ż*ey, Phil

Co się tknie inszych papież ktorych Philalet zmiankę czyni, Honorya, Benedykta [1], Grzegorza,- tych było by nie mało co pisać, zuiąc bałamutnią Philaletową, ia sztukami heretyckimi narabia, wszytko, cokolwiek przeciw tych pap pisze, od heretykow wybierał. Ale zabawiaiąc czytelnika szyrokim pisa odsyłam go do ksiąg pierwszych B minowych, ktory na te wszytkie r o tych papieżach niesłusznie napisa słuszny respons daie. A co wsp synod iakiś Bryxyeński, na ktory Hildebrandus papież miał bydź pot o takim synodzie w Księgach Sy wych nie baczę nigdziey zmianki y nie wiem, z iakich to ksiąg porwał. A wszakże iako o debrancie, tak y o inszych (o ktorych Philalet zmi

[1] *опечатка*: Benedykt*k*a

ѣстре соборовъ вселенъскихъ, ани ъныхъ, хиба бы его иначей окре-[1]. А ведьже и о томъ Гильде-, такъ яко и о иныихъ, Белярдаетъ отказъ (прыстойный) гере-ь (и Филялетови, который ихъ уетъ).

ей показавши Филялетъ рекомо ъ, усилуетъ показати судей, ко-митрополита судили, быти на-ми судьями. А напервей выехалъ ицъ зъ Никифоромъ протосинъ-ъ. О которомъ вже вышей зменъ-на, ижъ таковый чоловекъ подой-й, и одъ (самого) его королев-илости нагаеный и (отъ) всего ь сойму (осужденый), и до ве-декретомъ соймовымъ поданый, не судьею [(298) быти, але и местъ-ы добрыми людми мети не могъ; ъ его королевская милость черезъ свой то ознаймити рачылъ, яко-быть тотъ Ницефоръ, и овшемъ докладаючи,) хто бы зъ нимъ ялъ, за таковогожъ, яко и онъ, ыти почитанъ.

утъ обачъ: слушне ли Филялетъ ъ, ижъ Никифора збега, зрадъцу ляетъ? И яко (еще) объмавля-Слухай, бо такъ пишетъ на карте е вспоминаю (поведа) Никифора, аганеного, хотя ведаю, и люде вже ть, же неслушне есть нагане-[2].

ажъ тутъ тые блюзнеръства не ротивъ его королевское милости ивъ сеймовымъ декретомъ? А ко-тутъ въ бровъ, изали не самому *верхнему*? Бо где бы не листы ролевское милости о томъ нага-сведъчыли, а хто бы ведалъ, же оръ былъ таковымъ? Не даръмо

Belarminus daie respons heretykom (wszytkim).

Daley pokazawszy rzkomo forum, vsiłuie Philalet pokazać sędziow, ktorzy mitropolita sądzili, bydź competentes iudices. A napierwey wyiachał na plac z Nicephorem protosingielem. O ktorym wyszszey zmianka była, isz takowy człowiek podeyrzany, y od iego k. m. y wszytkiego potym seymu naganiony, y do więzienia seymowym dekretem podany, nie tylko sędzią bydź, ale y mieysca miedzy [ludźmi] dobremi mieć nie mogł; bo sam i. k. m. przez list swoy to oznaymić raczył, iakowym był ten Nicephor, y owszem kto by z nim obcował, za takowegosz, iako y on, miał bydź poczytan.

A tu obacz: słusznie li Philalet czyni, isz Nicephora zbiega, zdraycę, obmawia? Y iako obmawia?! Słuchay, bo tak pisze na karcie 69: «nie wspominam (pry) Nicephora, iako naganionego, chociasz to wiem, y ludzie iusz wiedzą, że nie-słusznie iest naganiony» [3].

A zasz tu te bluźnierstwa nie iaśnie przeciw i. k. m. y przeciw seymowym dekretom? A komusz tu w brew, izali nie samemu iego k. m. panu *naszemu*? Bo gdzie by nie listy iego k. m. o tym naganieniu [(128) świadczyły, a kto by wiedział, że Nicephor iest taki? Nie darmo y dzieiopis synodu Brzeskiego,

[1] «точка», сравнительно съ Польскимъ, значительно передѣлана [2] см. 2-ую книгу «Пам. полем. лит.», стлбц. 1268 [3] см. 2-ую книгу «Пам. полем. лит.», стлбц. 1267

(теды) и деписъ сыноду Берестейского, противъ котораго пишетъ *Филялетъ*, (299) ганилъ Ники*фора*, бо то зъ листовъ его королевское милости (и зъ сеймовыхъ декретовъ) бачылъ. А такъ не на деписа тая прымовъка *Филялетова* стегаетъся, але на самого пана помазанъца Божого. (А добрежъ то, пане *Филялете*!)

И далей, выймуючи Ники*фора* съ того наганенья, мовитъ: «бы ся добре было на него што и здорожного показало, якожъ не показало, предъся выступокъ особы справы и моцы вряду не могъ бы увлачати и уймовати».

(Не леда розумъ) чыстый—розсудокъ *Филялетовъ*! Его королевская милость въ листехъ своихъ менуетъ его зрадцою и шкодникомъ хрестиянскимъ и заказуетъ зъ нимъ объцованья; патрыарха тежъ Александрейский и иные Грекове на него нарекаютъ: Волохове о збродню его черезъ посы (свое) жалуютъся.—а панъ Филялетъ его судею прыстойнымъ чынитъ и повеляетъ, же то власы уряду его нимого не уймуетъ! Чы шалеешъ, (300) *Филялете*, же ся не учуешъ, што ределишъ!

Але—хвала Богу!—не лъкъ стоялъ тутъ *Ники́форе*, и не лъкъ тое его звержести боронилъ. Бо заразомъ, на [illegible]

przeciw ktoremu Philalet pisze, Nicephora, bo to z listow iego dobrze baczył. A tak nie na dzi ta przymowka Philaletowa ściąg ale na samego pana pomazańca B

Y daley, wyimuiąc Nicephora naganienia, mowi: «by się dobr na niego co zdrożnego pokazało, (, z łaski Bożey,) nie pokazało, się występek osoby sprawy y vrzędu nie mogł by vwłaczać y wać».

Czysty rozsądek Philaletow! Ieg w liściech swoich mianuie go zdr szkodnikiem krześciańskim y zak nim obcowania; patryarcha tesz A dryiski y inni Grekowie na niego (p narzekaią: (także y) Wołocho zbrodnią iego przez posły skarżą a pan Philalet go sędzią przys czyni y powiada, że to władzy iego nic nie vymuie[4]! Czy szaleiesz, lecie, że się nie czuiesz, co plecie

Ale—chwała Bogu!—nie dług przy *nim*, y nie długo tey iego zw ności bronił. Bo zarazem, na [illegible] symnie teyże karty, nie tylko ale y drugiego z nim Cyrylla, arc kiya Alexandryiskiego, odbieżał, mowi: «właśnie (powiada) iakoby Bresciu na mieyscu patryarch był»[3]. A ieśliż sam Philalet tak mowi, iż on iakoby za niebyłą [illegible] władza patryarsz

[3] см. 2-ую книгу «Пам. полем. лит.», стран. 1288.
[4] см. 2-ую книгу «Пам. полем. лит.», стран.

ıая * (якожъ * (правдиве *)), бо жаденъ зъ нихъ поруrое справы не мелъ, о чомъ салося высшей.

nie była), bo żaden z nich poruczenia do tey sprawy nie miał, o czym szyrzey mowiło się wyszszey.

Өилялетъ.

ıшы затымъ Филялетъ тыхъ ıнцыпалныхъ трыбуналистовъ удалъся до своихъ домовыхъ, ныхъ его королевское милости ıго духовныхъ и свецкихъ реческое, ‖(301) до Берестья ыхъ. А напервей прыпомистъ, одъ Еремии, патриаръхи ıнопольского, братъству Ви у Вильни даный; въ которомъ адъ митрополитомъ, если бы ›чилъ, даетъ неякую зверхцъ до каранья тому братъству; гъ, якобы его королевская миъ листомъ своимъ речы отıе черезъ того патриаръху ги рачылъ [1].

Philalet.

Opuściwszy tedy Philalet tych swoich pryncypalnych trybunalistow Grekow, vdał się do swoich domowych, do poddanych iego k. m. pana naszego duchownych y świeckich religij Greckiey, do Brześcia zgromadzonych. A napierwey przytacza list, od Hieremiasza, patryarchy Konstantynopolskiego, bractwu Wileńskiemu dany w Wilnie; w ktorym liście y nad mitropolitem, ieśliby co wykroczył, daie nieiaką zwierzchność ‖(129—И) y moc do karania temu bractwu; y powiada, iakoby iego k. m. sam listem swoim rzeczy odprawowane przez tego patryarchę potwierdzić raczył [2].

Отказъ.

ıмо прыпоминалемъ вышей, риарха зъ митрополитомъ обы (яко) казалъ былъ его зъ кинути, а иншого на местце ıити, розгневавшыся за то, же : пенезей не послалъ, о кото черезъ Тарнавъского митроказалъ и написалъ.

зась видишъ, який ото листъ › брацтву Виленскому на ми, подъдаю‖(302)чы его подъ ıцкую, противъ всимъ правиовънымъ! (И) еслиже то естъ ı листъ Еремиинъ, теды*ть*

Respons.

Nie darmo przypominałem wyszszey, iako się patryarcha z mitropolitem obchodził y kazał go był z stolice zrzucić, a inszego na iego mieysce postawić, rozgniewawszy się za to, że mu summy pieniędzy nie posłał, o ktorą był przez Tarnawskiego mitropolita wskazał y pisał.

A tu zaś widzisz oto, iaki list dał był bractwu Wileńskiemu na mitropolita, poddaiąc go pod władzą świecką, przeciw wszytkim kanonom kościelnym! Ieśliże to iest list Ieremiaszow prawdziwy, tedy to nigdy niesłychana rzecz, aby

гыре слова въ старопечатномъ экземплярѣ подчеркнуты и на полѣ стариннымъ замѣчено: «смотри! сами собою Римляне..... на вѣки крѣпкимъ его творатъ» книгу «Пам. полем. лит.», стлбц. 1270 [2] ibid. стлбц. 1269

то николи неслыханая [речъ], абы духовныхъ особъ, а звлаща—митрополитовъ, епископовъ, подъ владзу свецкихъ людей, а звлаща—простыхъ, подъдавати хто мелъ. Бо каноны заказуютъ—въ справахъ духовныхъ до свецкихъ властей утекатися, кгдыжъ свецкие люде, иле въ речахъ церковъныхъ, не сутъ пастырми, ани судями, але сутъ поддаными и овечками (всихъ) епископовъ. Якожъ и сыноду Милевитанского правило 13, и Матышконского собору правило 8 сродзе каретъ духовныхъ, которые *бы* ся зъ справами церковными до судовъ свецкихъ утека*ли*. И Сулпицыушъ неякий, въ книгахъ вторыхъ «О гисторыи светой», поведаетъ, ижъ Мартинъ светый, епископъ (Туронский), мовилъ колись: ижъ то неслыханая и неслушъная речъ, абы справу церковную судья свецкий мелъ судити. И Амбросей светый въ листе (303) 78 до Теоопла, [и] Авъкгустинъ светый въ листе 162 штроѳуютъ[1] тыхъ, которые зъ справами церъковъными альбо духовными утекаются до судей свецъкихъ. А если на тыхъ мало маешъ, смотрыжъ, што мовитъ правило 9 собору Каръѳагенъского третего о таковыхъ, которые ся утекаютъ до судовъ свецъкихъ.

duchownych osob, a zwłaszcza—m
politow, biskupow, pod władzą świec
ludzi, a zwłaszcza—prostych, podd
kto miał. Y owszem kanony zakazu
w sprawach duchownych do świec
władzy vciekać się, gdysz świeccy
dzie, ile w rzeczach kościelnych, ni
pasterzmi, ani sędziami, ale podda
y owieczkami biskupow. Iakosz y
nodu Milewitańskiego kanon 13, y
tyszkońskiego synodu kanon 8 k
srodze klerykow, ktorzy z spraw
kościelnemi do sądow świeckich
kaią się. Y Sulpicyusz nieiaki, w k
gach wtorych «O historij świętey»,
wiada, isz Marcin ś., biskup, m
kiedyś: isz to niesłychana y niesłu
rzecz, aby sprawę kościelną sędzia ś
cki miał sądzić. Y Ambroży ś. w
ście 78 do Teophila, y Augustyn
liście 162 sztrofuią tych, ktorzy z
wami kościelnemi abo duchownemi
kaią się do sędziow świeckich. A
na tym mało masz, patrzże, co
kanon 9 synodu Kartagińskiego tr
go: «Item placuit: quisquis epis
rum, presbiterorum et diaconorum
clericorum, cum in ecclesia ei c
fuerit intentatum, vel ciuilis causa
commota, si de relicto ecclesiastico
cio publicis iudicijs purgari vo
etiam si pro ipso fuerit prolata sent
locum suum ammitat, et hoc in cri
iudi*c*io actionem in ciuilli vero per
dat, quod euicit si locum suum ob
maluerit, si quidem ad eligendos
sibi de ecclesiæ consortio dubitat, v
consortium ecclesiæ iudicat, qui de v
sa ecclesia male sentiendo, de i
seculari poscit auxilium, cum pr
rum christianorum causas ap
etiam ad ecclesiam deferri atq
determinari percipiat» (1 Cor.

[1] опечатка: «штроѳуетъ»

)авило 3 собору Халькидонъ-
по нашому правило тое девя-
) правило 32 собору Акга-
и иными многими доводами
ы ся то ясне, ижъ свецъкие
удовъ духовныхъ ничого не
но ми теды тому, ижъ Еремея,
обре о таковыхъ правилахъ
хъ, смелъ то учинити и вла-
ю людямъ свецъкимъ, а што
простымъ, дати надъ митро-
которая церъковному судови
первей, а потомъ зверхъ-
ороlевское милости, который
ъ и подавцею (и оборонцою
)жыхъ). (304) А ведьже и
аковые суды не втручается
ъ жадного епископа зъ уряду
ого судити, ани скинути: бо
епископа на епископство,
епископъ з-ными епископ-
ынамней трема, и то за рос-
старшого (ставитъ и скида-
). А тутъ бы хлопи простые,
вцы мели митрополита су-
рати! Не дай того, Боже!
тутъ пановъ шляхты, если
ь тое брацъство повязли.)
ому веру, же таковый листъ,
Θилялетъ зменъку чынитъ,
ни подъметный, анижъ зъ
Еремии патрыаръхи даный
ы ся не мало таковыхъ ли-
ало, о которыхъ смелъ бымъ
, же о нихъ Еремия не
езыка нашого не розумелъ).
споминаетъ Θилялетъ листъ
ское милости, Еремии даный,
лялетъ (и) въ книжъ (305)ки
ъ, ино нетъ тамъ тое бала-
орой Θилялетъ баетъ. Правда,
ыло позволенье Еремии, але
мъ, не шевъчыкомъ Виленъ-
это тежъ и самъ Θилялетъ,
ько) на блазенъство въспо-

Nusz synodu Kalcedońskiego kanon 3, synodu Agateńskiego kanon 32, y innemi mnogimi dowodami pokazało by się to iaśnie, isz świeccy ludzie do sądow duchownych nic nie maią. Dziwno mi przeto temu, isz Ieremia, wiedząc dobrze o takowych kanonach kościelnych, śmiał to vczynić y władzą taką ludziam świeckim, a co więtsza—prostym, dać nad mitropolitem, ktora kościelnemu sądowi należy pierwey, a potym zwierzchności iego k. m., ktory iest panem y podawcą (w tych państwach takowych vrzędow). A wszakże y ten w takowe sądy kościelne nie wtrąca się y nie może żadnego biskupa z vrzędu iego duchownego sądzić, ani degradować: bo nie krol biskupa na biskupstwo stawi, ale arcybiskup z innemi biskupami, przynamniey trzema, y to za roskazani[e]m *papieskim*. A tu by chłopi prości, szewcy, krawcy mieli mitropolita sądzić y karać! Nie day tego, Boże! Rychley ia temu wierzę, że takowy list, o ktorym Philalet zmiankę czyni, iest podrzucony (y fałszywy), a nisz od Ieremiasza patryarchy dany.

A co wspomina Philalet list iego kro. m., Ieremiaszowi dany, ktorego Philalet w ksiąszki swoie wpisał, tedy nie masz tam tey bałamutni, co Philalet powiada. Prawda, isz dano było pozwolenie Ieremiaszowi, ale nie garbarzom y szewcom Wileńskim. Przeto tesz y sam Philalet, iakoby na błazeństwo wspomniawszy ten list, bractwu dany, (y) samże zaraz

менувши тотъ листъ, братъщикомъ данный, самъ же (его) заразомъ отступилъ и не беретъ его собе ку помочы.

А ижъ напервей отступилъ Грековъ протосинкгелевъ, поведаючи, ижъ на местцу патриаръховъ никого не было у Берестьи, а потомъ ото тыхъ другихъ судей (своихъ) упривильеваныхъ отбегъ и скочилъ до поповъ и до свецъкихъ людей (соборыща своего),—хвала Богу, ижъ перъшые его судьи отъ негожъ самого вже подъ лавою! А о третихъ, которыхъ вже моцне боронитъ и за власныхъ судей быти почытаетъ, постараемъся за помочью Божею, же и тые местъца мети не будутъ и за другимижъ пойдутъ, а яко онъ самъ тые речы ‖(306) судитъ, (такъ тежъ) его власнымъ судомъ поконаю его.

odstąpił y nie bierze go sobie ku p porze.

A isz pierwey odstąpił Grekow pro singelow, powiadaiąc, isz na miey patryarchow w Brześciu nikogo było, a potym oto tych drugich sędz vprzywileiowanych porzucił y skoc do popow y do świeckich ludzi,—cha Bogu, isz pierw‖(131—Iij)szi iego dziowie od niegosz samego iusz ławą! A o trzecich, ktorych iusz nie broni a za własnych sędziow b poczyta, postaramy się za pomocą Bo że y ci mieysca mieć nie będą y drugiemi poydą, a iako on sam rzeczy sądzi, iegosz własnym sąd pokonam go.

Θилялетъ.

Слухайже, што напервей за доводъ кладетъ, пишучи на карте 70 тыми словы: «хто маетъ моцъ до обиранья, тотъ же маетъ моцъ и до изъверъжения, зачымъ (поведа) кгды укажу, же не только духовнымъ, але и свецъкимъ, водлугъ права Божого и церъковъного, моцъ обиранья преложоныхъ духовъныхъ служитъ»,—и прыводитъ местъца зъ Десвъ Апостольскихъ о избранию апостола Матѳея светого на местце Июды *И*скариотского, такъже семи дияконовъ, ижъ тое обранье черезъ апостолы и братию сталося, розумеючи на томъ местъцу за братию людей свецъкихъ подобно. Потомъ прыпоминаетъ звычай церъковный, скоро по апостолехъ, въ обиранью духовныхъ преложеныхъ; и далей прыводитъ писмо Кипрыяна светого о неякомъ Аврелияне, и иныхъ многихъ папежовъ уставы и пи‖(307)сма, ижъ, водлугъ права Божого и водлугъ порядку прежнее церъкви,

Philalet.

Bo słuchay, co napierwey za ar ment kładzie, pisząc na karcie 70 t słowy: «kto ma moc obierania, te ma moc y degradowania, zaczym (pry) vkażę, że nie tylko duchown (wszytkim), ale y świeckim. według wa Bożego y kościelnego, moc obier przełożonych duchownych służy»,- przywodzi mieysca z Dzieiow Apostol o obraniu apostoła Macieia świętego mieysce Iudasza Skaryotskiego, tak siedmi dyakonow, isz to obranie p apostoły y bracią stało się, rozum bracią na tym mieyscu ludzi świec podobno. Potym przypomina zwy kościelny, skoro po apostolech, w ob raniu duchownych przełożonych: y ley przywodzi pisma Cypryana á. e iakim Aurelianie, y innych wielu żow vstawy y pisma, isz, według Bożego y według porządku kościoła, do obierania, a degradowania przełoż

обиранья, а затымъ и до изверъжения ложоныхъ духовныхъ належели вси ховные, а поготову и попы, и свец- люди, не только духовъные [1].

Отказъ.

На тые его доводы вси, широце розданые, хотя бы-мъ могъ на кождый доводъ показати, ижъ все по гереческу, а не по католическу аркгументуетъ (бо у геретиковъ добре, же и шесты на ихъ министровъ рукъ не кладаютъ,—а штожъ простые и свецкие люди (мужъчызны)?),—але егожъ власнымъ доводомъ пойду на него, где первую мовитъ: «хто маетъ моцъ обиранья, тотъ тежъ маетъ моцъ и изверженія».

(Стойже ми тутъ, а не хвейся!) Нехайже ми то покажетъ Филялетъ: где яко давно того права тутъ въ тыхъ станствахъ духовные, мовлю, не только (308)кие зажывали, жебы коли ставшыся митрополита альбо владыку которого обирати? А не толко Руское княжей люде, але снать и панове Рымане, которые свободнейшые права и вольности маютъ, таковое владзы не маютъ (а штожъ пакъ нашы попы?), а вдся яко арцыбискуповъ, такъ и бискуповъ всихъ не черезъ волное обираные ставятъ, але за ласкою [и] помазаньемъ помазанца Божого, его королевское милости пана нашого, и кому королевская милость зъ доброе воли свое дати рачытъ, того духовные, за повереньемъ папежскимъ, ставятъ. У насъ у Руси поготову давно тое право, якое теперъ Филялетъ мети хочетъ, выветрело: бо не только жебы таковые станы попы и свецъкие należeli wszyscy duchowni, a pogotowiu y popi, y świeccy ludzie, nie tylko duchowni [2].

Respons.

Na te iego wszytkie dowody, szyroce rozwiedzione, chocia bym mogł na każdy iego argument pokazać, isz wszytko po heretycku sądzi, a nie po katolicku (bo v heretykow dobrze, że niewiasty na ich ministrow rąk nie kładą,—a cosz prości y świeccy ludzie?), ale iegosz własnym argumentem na niego poydę, gdzie mowi spierwu: «kto ma moc obierania, ten tesz ma moc y degradowania».

Niechayże mi (naprzod) to pokaże Philalet: gdzie y iako dawno tego prawa tu w tych państwach duchowni y świeccy za(132)żywali, żeby (mieli) kiedy ziachawszy się mitropolita abo władykę ktorego obierać? A nie tylko Ruskiey religij ludzie, ale snać y panowie Rzymianie tey wolności (teraz) nie zażywaią, ktorzy (więtsze y) swiebodnieysze prawa y przywileia swoie, a nisz popi naszi, maią; a przedsię iako arcybiskupow (samych), tak y biskupow wszytkich non per liberam electionem stawią, ale za łaską y podawaniem pomazańca Bożego iego k. m. pana naszego miłościwego, y komu iego k. m. z dobrey woli swey dać raczy, tego duchowni, za potwierdzeniem papieskim, stawią. A v nas v Rusi pogotowiu dawno to obieranie, iakie teraz Philalet chce mieć, wywietrzało: bo nie tylko żeby na takowe stany popi y świeccy ludzie mieli kogo obierać, ale przyszło iusz było do tego, że wła-

[1] см 2-ую книгу «Пам. полем. лит.», стлбц. 1272, 1274 [2] см. 2-ую книгу «Пам. полем. лит.», стлбц. 1271, 1273

люде мели кого обирати, але прышло вже было до того, же владыцства Руские инъшое релиuей людямъ давано, за недбалостью самоежъ Руси. Отожъ въ тотъ часъ, коли ся тое (безправе) деяло, вси слепы были, а теперъ, маючи васнь на ‖(309) митрополита и владыковъ, натегаютъ собе тое право, которое давно потерали, и за тымъ правомъ хотятъ скидати. Перъвейже собе было упросити тое право, абы вси владыцъства по старому черезъ вольное обиране духовныхъ были даваны; тожъ потомъ еслибы который вамъ што провинилъ, и до изверъженья могли бысте ся брати. А наветъ хотя бы свецкие и мели моцъ до обиранья, тогды бы не могли мети моцы до извержения: бо не обиранье епископа чынитъ, але посвещение и становенье. (И) король (самъ) електа можетъ меновати (якожъ (и) менуетъ), (бо то ему служитъ;) але не можетъ его скинути, бо не онъ его поставилъ и посветилъ. Отожъ коли обиранья въ моцы своее не маете, (поготову и изъверъжения далеко большей мети не можете;) прожно ся теды тымъ хлюбите, и пану зверъхнему то зъ моцы кгвалътомъ выдираете.‖(310) А такъ, пане Филялете, твоимъже власнымъ аръкгументомъ и розъсудъкомъ тобе плачу̀, поневажъ обиранья такового якъ поны, такъ и свецъкие люде въ моцы не маютъ, поготову и скидати ни кого не могутъ; и увесь тотъ поступокъ вашъ блазенствомъ и баламутнею щырою у людей бачъныхъ почытаеться, што-сьте кольвекъ у Берестѝ бредили.

Слушънейшое изъвержение зъ сее стороны, которое ся стало одъ митрополита и одъ пяти епископовъ напротивъ Премыского и Львовского (и по-

dyctwa Ruskie inszey religij lu dawano, za niedbałością sameyże Otosz w ten czas, kiedy się to d wszyscy ślepi byli, a teraz, maiąc na mitropolita y władykow, chc degradować y prawo sobie, ktore d stracili, (niesłusznie) przywłas Pierweyże sobie było vprosić to p aby wszytkie władyctwa po staren liberam electionem duchownych dawane; tosz potym ieśliby ktory co przewinił, y do degradowania i ście się brać. A nawet choć by ś mieli moć do obierania, tedy b mogli mieć mocy do degradowani biskupa nie obieranie czyni, ale p cenie y stawienie. Krol elekta mianować (iakosz mianuie), ale nie go degradować, bo go nie on po y poświęcił. Ale kiedy obierani mocy swey nie macie, tedy y degra tą prożno się chlubicie, y panu zwi niemu to z mocy gwałtem wydzie A tak, panie Phila*plecie*, twoimże snym argumentem y rozsądkiem płacę, poniewasz obierania takiego popi, tak y świeccy ludzie w i (swey) nie maią, przeto tesz y degr wać nikogo nie mogą; y wszytek wasz progres błazeństwem y balamu szczerą v ludzi bacznych poczyta cokolwiekeście w Brześciu bredzili.

Słusznieysza degradacya z owey ny, ktora się zstała od ‖(31 mitropolita y piąciu władyk Lwowskiego y Przemyskiego.

[1] опечатка: naprzęciw

иковъ ихъ); поневажъ, яко старихъ, который владыковъ ставитъ вещаетъ, а звлаща пры послехъ самого пастыра епископа Рымъпры арцыбискупе и двохъ бисъ, а ку тому маючы владзу одъ яко одъ судьи найвысшого церожое, оныхъ двохъ владыкъ, яко гушъныхъ и зъ геретиками объихъ, скинулъ. (311) Которое изние и самъ его королевская ми(панъ зверхний) помазанецъ Бо(яко тотъ, который обиране и ане владыкъ въ рукахъ своихъ) [с]твердити рачилъ, и черезъ осалы свое всимъ вобецъ озънайи оголосилъ, абы Копыстенского абана вже болшей за владыковъ ии, и благословенства, яко отъ итыхъ, не брали, споль ку и общозъ ними, яко съ проклятыми, не ли.

(wydana); poniewasz, iako starszy ich, ktory władykow stawi y poświąca, a zwłaszcza przy poślech naywyszszego pasterza biskupa Rzymskiego, przy arcybiskupie y dwu biskupach, a ktemu maiąc władzą od niego, iako od sędziego zwierzchniego kościoła Bożego, onych dwu władyk, iako nieposłusznych y z heretykami przestaiących, degradował. Ktorą degradacyą y sam iego kro. m. pomazanec Boży (iako ten, ktory ma w rękach swych obieranie y podawanie władyki) ztwierdzić raczył, y przez vniwersały swoie wszem wobec oznaymił y ogłosił, aby Kopysteńskiego y Bałabana iusz więcey za władykow nie mieli, y błogosławieństwa, iako od przeklętych, nie brali, społki y obcowania z nimi, iako z przeklętymi, nie mieli.

къ, пане Филялете, водлугъ твовласного розъсудку такъ ся стагорые мели власть порядную обитакъже и ставенья и посвещенья, ежъ и извержение учынили. А дужъ, одоймижъ то имъ зъ рукъ, мъ Панъ Богъ и право дало! ый тотъ одинъ, который то въ ь своихъ маетъ и тымъ, воволи своее, кому хочетъ, ша; а нижли вси електорове твое релые.

Otosz, panie Philalecie, według twegosz własnego rozsądku, tak się zstało: ktorzy mieli władzą obierania, także ordynowania y poświęcenia, ci tesz y depozycyą vczynili. A ieśliżeś[1] duż, odeymisz to im z rąk, co im Pan Bog y prawo dało! Lepszy ten ieden, ktory to ma w rękach y w mocy swoiey y tym, według woli swey, komu chce, szafuie; a niszli wszyscy elektorowie twoi wywietrzale[2].

пто ся вымавляешъ, ижъ въ одъю ми](312)трополита и владыковъ о ся противъ праву Божому и въ порядкови церъковному не выло,—а яко то смеешъ мовити, ь вже самъ одъступилъ Грековъ ихъ Виленъскихъ трыбуналистовъ, ько на попахъ пересталесь?! А тамъ были епископове, которые

A co *powiadasz*, isz w odsądzeniu mitropolita y władykow nic się przeciw [prawu] Bożemu y przeciw porządkowi kościelnemu nie wykroczyło,—a iako to śmiesz mowić, kiedyś iusz sam odstąpił Grekow y swoich Wileńskich sędziow, a tylko na popach przestałeś?! A gdziesz tam byli biskupowie, ktorzy mieysce apostolskie reprezentuią, iako byli w

[1] опечатка: ieśliżesz [2] опечатка: wywietrzali

местце апостольское знаменуютъ, яко (то) были въ Ерусолиме которые обирали Матеея светого, што самъ же прыводишъ зъ Деяней Апостольскихъ? Бо Премыский и Львовъский не могли быти судьями, будучи участниками (, а бодай не перъшыми) тое згоды.

Покажижъ ми еще: где который соборъ сами толко попове безъ епископовъ отправовали, альбо которого коли епископа презвитерове сами скинули? Аза не ведаешъ, ижъ не презвитерове, але епископове епископа, и то не два, але прынамней тры, ставятъ (и посвещаютъ)? А коли прыйдетъ которого за вину ‖(313) судити и зврещы, тогды не два, ани трей, але двинадъцать епископовъ, яко правило 10 собору Карѳагенъского третего росказуетъ. А жебысь въ тую личъбу презвитеровъ не почыталъ, (ино) тотъже канонъ прыдаетъ презвитеровъ шести а дияконовъ трохъ. Бо хотя бы поповъ тисеча было, а епископа ни одного, не могъ бы тамъ быти судъ досконалый, поневажъ епископове на соборахъ урядъ апостольский носятъ. А што (еще) большая—ижъ на ономъ соборе Берестейскомъ правдивомъ владза папежъская, яко пры послехъ папежъскихъ, такъ и пры владыкахъ, што зъ Рыму прыехали, упрывильеваная найдовалася, которая не только владыки, але и самыхъ патрыаръховъ судити моцъ маетъ. А то, Θилялете, докладамъ ти того, жебысь не мовилъ, же и зъ сее стороны не было дванадцати епископовъ. Правда, ижъ не было дванадцати, але двай аръхиепископове а семъ владыкъ; а если мало ‖(314) на тыхъ маешъ, ино папежъская власть стоитъ за всихъ (, и вашихъ и нашихъ, которую и сами патриархове завжды знали).

Hierozolimie ktorzy obierali Macieia świętego, co samże przywodzisz z Dzieiow Apostolskich? Bo Przemyski y Lwowski nie mogli bydź sędziami, będąc complices huius rei (,iako się wyszszey pokazało).

Pokaszże mi ieszcze: gdzie ktory (kiedy) synod sami tylko popowie bez biskupow odprawowali, albo ktorego kiedy biskupa prezbiterowie sami zrzucali? Aza nie wiesz, isz nie prezbiterowie, ale biskupowie biskupa sta(134)wią, y to nie dway, ale przynamniey trzey? A kiedy przyidzie ktorego za winę sądzić y deponować, tedy nie dway, ani trzey, ale dwanaście biskupow [1], iako kanon 10 synodu Kartagińskiego trzeciego roskazuie. A żebyś w tę liczbę prezbiterow nie poczytał, tenże kanon przydaie (do biskupow dwunastu) prezbiterow sześciu a dyakonow trzech. Bo chocia by popow tysiąc było, a biskupa ni iednego, nie mogł by tam bydź sąd doskonały, poniewasz biskupowie na synodach vrząd apostolski noszą. A co więtsza—isz na onym synodzie Brzeskim prawdziwym władza papieska, iako przy poślech papieskich, tak y przy władykach, co z Rzymu przyiachali, vprzywileiowana [2] naydowała się, ktory, (iako zwierzchny sędzia, y sam ieden wszytkich,) nie tylko władykow, ale y patryarchow może sądzić. A to, Philelecie, dokładam ci tego (dla tey przyczyny), żebyś nie rzekł, że y z owey strony nie było dwunastu biskupow. Prawda, żeć ich nie było dwunastu, ale dwaj arcybiskupowie a siedm biskupow, a ieśli mało masz na tych, więc sam pi piesz y autorytas iego stoi za wszytki

[1] опечатка: bis*t*upow [2] опечатка: vprzywileiowan*o*

е хвалисяжъ своими судьями, пане
илете! Далеко то до Божого и до
ковного права, яко ты своимъ
грелымъ судьямъ тую моцъ пры-
аешъ! Ото тутъ маешъ, и водлугъ
го, и водлугъ церъковного права,
ыхъ судей, которые и твоихъ судей
ыхъ геретическихъ осудили и
ли! Ото маешъ и пана зверъхнего
анъца Божого, яко екъзекутора
о выконателя) власного правъ
хъ и церъковныхъ, который естъ
добротливый и терпливый, ожи-
г упаметанья вашого, же ся еще
ъзекуцыею тыхъ судовъ церъков-
надъ вами задеръжалъ, не такъ,
ашы: жадъное зверхъности не
надъ владыками, побрали имъ
ости церковъные, [яко] посполите
ъ: «коли левъ дремлетъ, кро[(315)]-
з играютъ». Але кгды ся тежъ
очутитъ, вара, пане кролику!

Θилялетъ.

е далей мовитъ *Филялетъ*, ижъ
зверъжение митрополита и влады-
(и) противъ конъеедерацыи не
ани противъ зверхъности его
евское милости пана нашого [1].

Отказъ.

тую кон*ф*едерацыю, съ которою
часто *Филялетъ* на пляцъ выежд-
, яко неналежъною до судовъ
ныхъ и овшемъ противною цер-
Божой, которая всимъ ересямъ
отворыла,—теперъ ничого не
: заховую то собе по хвильце.
о о зверхъности его королевское
ги, што мовитъ, якобы ся противъ

Nie chlub [2] że się swoimi sędziami, panie Phila*plotko*! Daleko to do Bożego y do kościelnego prawa, iako ty swoim wywietrzałym sędziom tę moc przywłaszczasz! Oto tu masz, y według Bożego, y według kościelnego prawa, legitimos iudices, ktorzy y twoich sędziow vpornych heretyckich (słusznie) osądzili y degradowali! Oto masz y pana zwierzchniego pomazańca Bożego, iako exekutora własnego praw Bożych y kościelnych, ktory iest tak dobrotliwy y cierpliwy, oczekiwaiąc vpamiętania waszego, że się ieszcze z exekucyą tych sądow kościelnych nad wa*szy*mi zatrzymał, nie tak, iako waszy: nie maiąc żadney zwierzchności nad władykami, pobrali im maiętności kościelne, [iako] pospolicie mowią: «kiedy lew spi, krolikowie graią». Ale kiedy się tesz lew ocuci, wara, panie kroliku!

Philalet.

Ieszcze daley mowi Philalet, isz ta depozycya mitropolita y [(135)] władykow przeciw konfederacij nie iest, ani przeciw zwierzchno[ś]ci iego kro. m. pana naszego [3].

Respons.

O tę konfederacyą, z ktorą barzo często wylata na plac Philalet, iako nienależną do sądow duchownych y owszem przeciwną kościołowi katolickiemu, ktora wszytkim herezyam wrota (do złego) otworzyła,—nie wdaię się z nim w rzecz ani w spor teraz: zachowam sobie napotym. Tylko o zwierzchności iego kro. m., co mowi (Philalet), iako-

. 2-ую книгу «Пам. полем. лит.», стлбц. 1284—1302 [2] опечатка: chłub [3] см. 2-ую «Пам. полем. лит.», стлбц. 1283—1301

ямъ очы замыдляешъ и пи-
те ничого противъ его коро-
лости зверхъности не выкро-
ужъ тутъ прыстойней веры-
ому пану помазанъцови Бо-
і твоей проклятой баламутни?
же еще другого листу, што
вская милость до тыхъ вла-
18) апостатовъ недавно, 22
у 1599, писати рачылъ [1]:
зъ листу его королевское

онтъ Третий, король Поль-

ые, верне намъ милые! За-
черезъ насъ на сейме про-
ы людми набоженства Гре-
ъ прозбою и усилованьемъ
собъ учыненое, сталося на-
я некоторыхъ зъ васъ, ко-
а сыноде Берестейскомъ че-
полита и епископы инъшые
ашего непослушенъства, осу-
жоны зъ вашихъ местцъ,
ьжалъся дальшый противъ
покъ до часу. Розумелисмы
того певни, жесьте, будучи
женья поступъку дальшого
мъ вдячни, мелисьте не едно
ся во всемъ заховать, але и
яся прыходить. Лечъ иначей
итъ. ‖(319) Маемо справу,
верности твоей, же не едно
ешъ тое ласки нашое и за-
нашого, але и инъшыхъ
и не даешъ имъ, водлугъ
тановенья нашего, зоставать
вдаваешъся не только въ
ую, которая была подъ спра-
сти твоей, але и въ инъ-
коповъ диоцезияхъ въ спра-
ые, становляючи и подаючы [2]

oczy zamydlasz y mowisz [3], żeście nic przeciw iego k. m. zwierzchności nie wykroczyli! Komusz tu lepiey wierzyć: czy samemu panu pomazańcowi Bożemu, czyli bałamutni twoiey przeklętey?

Słuchay że ieszcze drugiego listu, co iego kro. m. do tych władykow apostatow niedawno, 22 marca, roku 1599, pisać raczył:

«Kopia z listu iego krolewskiey miłości.

«Zygmunt III, krol Polski.

«Wielebni, wiernie nam mili! Zastanowienie przez nas na seymie przeszłym miedzy ludźmi nabożeństwa Greckiego, za proźbą y vsiłowaniem pewnych osob vczynione, stało się nawięcey dla niektorych z was, ktorzyście na synodzie Brzeskim przez mitropolitę y episkopy insze są, dla waszego nieposłuszeństwa, osądzeni y złożeni z waszych mieysc, aby zatrzymał się dalszy przeciw wam postępek do czasu. Rozumieliśmy y byliśmy tego pewni, żeście, będąc tego odłożenia postępku dalszego przeciw wam wdzięczni, mieliście nie iedno z pokoiem się we wszem zachować, ale y do obaczenia się przychodzić. Lecz inaczey nas dochodzi. Mamy sprawę, mianowicie o wierności twey, że nie iedno zle vżywasz tey łaski naszey y zastanowienia naszego, ale y insze trudnisz y nie dasz im, według tegosz zastanowienia naszego, zostawać w pokoiu; wdawasz się nie tylko w dyocezią tę, ktora była pod sprawą wierności twey, ale y w inszych episkopow dyoceziach w sprawy duchowne, stanowiąc y podaiąc kapłany, dyakony y duchowieństwo w nich, co wier[ności] twey nie należy; przeszkadzasz

тъ «абзацъ» въ старопечатномъ экземплярѣ набранъ крупнымъ, прямымъ, не
, шрифтомъ [2] опечатка: «под*юа*чы» [3] опечатка: m*a*wisz

ся геретикомъ въ руце достать мели; босте ся вельми зъ геретиками бра[та]-ти почали, а они бы ихъ потужней боронили, а нижъли вы, которые-сте на то на все черезъ спары смотрели. О помазанъцахъ Божыхъ трудно и слова мовити: тые тежъ *мало* винни. Самое Руси то недбалость справовала. Вамъ того было догледети, а не кролемъ (sic), которыхъ щодробливая рука ни кому не естъ затворена.

Укажытежъ ми: где, коли костелъ Рымский, аль(327)бо бискупъство человекови инъшое *религией* [1] дано, такъ яко ся то нашымъ Рускимъ за вашоюжъ недъбалостью деяло? (А спытаешъ ли мя: где? Въ Холме и въ Володымеру отдано было Рымъское *религией* людямъ. А за короля Авъгуста церъковъ муро-ваную светого Мыколы у Вильни отдано было пану воеводе Виленъскому Ради-вилови Чорному, *съ* которой хотелъ шопу геретическую учынити, ажъ за-ледве бискупъ Виленъский Валериянъ оборонилъ ее. А наша Русь милая и слова о то мовити не хотели!)

Отожъ на тотъ часъ послепли есте были, а теперъ отворылисте очы на тыхъ, которые *стараютъся о то,* забе-гаючи (тому), абы и остатокъ, чого геретикове не догубили, не загинуло. Бо за тою единостью могутъ вже быти беспечнейшыми зъ своими церъквами, и ласки его королевское милости, и пановъ Рымлянъ зычливости, а же ихъ лепей стеречы будутъ, нижъ первей [2].

Смотрыжъ, Θилялете, слушне ли тую свою конъоедерацию на(328)тега[е]шъ на митрополита и владыковъ, которая, водлугъ твоего розъсудъку, геретиковъ и непрыятелей явныхъ Сына Божого боронитъ и охраняетъ (, а митрополита

heretykami *pobratali,* bo by ich tężniey bronili, a niszli wy, ktore na to wszytko przez spary patrz pomazańcach Bożych trudno y mowić: ci tesz *nic nie* winni. Rusi to niedbałość sprawowała. tego było doglądać, a nie ktorych szczodrobliwa ręka żadnem iest zawarta.

Vkażcie [3] mi: gdzie, kiedy Rzymski, abo biskupstwo człowi inszey religij dano, tak iako naszym Ruskim za wasząsz niedb działo?

Otosz w ten czas poślepliście teraz otworzyliście oczy na ty ktorzy *to warowali,* zabiegaiąc, ostatek, czego heretykowie nie do nie zginęło. Bo za tą iedności mogą bydź beśpiecznieyszemi z cerkwiami, y iego k. m. łaskaw na nich mieć będzie, y panowie R nie sami ich strzeć lepiey będą, ich bydź w tey świętey iedności.

Pa(140)trzayże, Phila*plecie,* a li tę swoię konfederacyą naciąg mitropolita y władykow, ktora ho y nieprzyiacioł iawnych Syna broni y ochrania, według twe snego) rozsądku? Więc here

[1] опечатка: «религии» [2] эта «точка» видоизмѣнена, сравнительно съ] чатка: vkaście [4] опечатка: otworzyliście oczj na tjch

› дотычетъ одъмены въ костеле, и не увезде естъ позволена, светчутъ на конъфедерацыи, въ которыхъ тоположоно, абы вси добра подаванья олевского дыкгнитарствъ церковъ-ъ», и далей мовитъ: «церъквей Грехихъ—людямъ тоежъ Греческое ведаваны были». И троха нижей мо-ь: «не стегается (поведа) волность мены чыненъя, водлугъ конѳедера-, только до тыхъ добръ, которые не роля (sic) его милости, але у иншыхъ цкихъ обывателей подъданыхъ коро-его милости подаваню. Зачымъ мы, ческое религией люде, ачъ зъ жатью на то смотрымо, ижъ много цер-й естъ геретицътвомъ змазаныхъ, акъ ижъ подаванье въ тыхъ цер-хъ не кролеви (sic) его милости, але хте служыло, (322) а шляхтичове ены въ нихъ за позволенемъ конѳеацый чынили,—а штожъ тому речы? -не-ради мовчати мусимо!» [1]

«co się zaś tycze odmiany w kościele, y ta nie wszędzie iest pozwolona, świadczą słowa konfederacij, w ktorych tego dołożono, aby wszytkie dobra podawania krolewskiego dignitarstw kościelnych», y daley mowi: «kościołow Greckich—ludziom teyże Greckiey wiary dawane były». Y trochę niżey mowi: «nie ściąga się (pry) (tedy) wolność odmiany czynienia, według konfederacij, tylko do tych dobr, ktore nie v krola i. m., ale v inszych świeckich obywateli poddanych kro. i. m. (są w) podawaniu. Zaczym my, Greckiey religij ludzie, acz z żałością na to patrzymy, isz wiele cerkwi iest heretyctwem zmazane, iednak isz podawanie w tych cerkwiach nie krolowi i. m., ale szlachcie służyło, a szlachcicowie odmiany w nich za pozwoleniem konfederacij czynili—cosz rzeć? radzinie-radzi milczeć musiemy!» [3]

Отказъ.

Ырыгледисяжъ, хрестиянине милый, у Филялетови, если ся тотъ почувалъ, › съ тоею конъѳедерацыею такъ часто царь выежджалъ: (перъвей) ею по-ие речей своихъ боронилъ, (хвалилъ, ее ся утекалъ,) а тутъ (ото) самъ (теперъ) зганилъ! Бо *не ведаетъ*, ь конѳедерацыя естъ того прычыною, ляхта одмены въ церквяхъ своихъ и геретицтвомъ церкви поскверъ, на што онъ самъ же зъ Русью наотъ. Отожъ, кгды шляхта одмены ерквяхъ чынитъ, не хвалитъ того упъку, и злая конѳедерацыя! бо того естъ причыною. А коли митропо-[2] и владыкове стараются, абы и

Respons.

(138) Przypatrzże się, krześciański bracie, temu Philaletowi, ieśli się ten poczuwał, co z tą konfederacyą tak często na plac wyieżdżał y potężnie ią bronił swych rzeczy, a tu ią samże zganił! Bo *oto powiada*, isz konfederacya iest tego przyczyną, że szlachta odmiany w cerkwiach swoich czynili y heretyctwem cerkwie pomazali, na co on samże z Rusią narzeka. Otosz, gdy szlachta odmiany w cerkwiach czyni, nie chwali tego postępku, y zła konfederacya! bo tego złego iest przyczyną. A gdy mitropolit y władykowie staraią się, aby y ostatek cerkwi takową odmianą heretycką nie pomazały się, abo żeby

[1] 2-ую книгу «Пам. полем. лит.», стлбц. 1286, 1288 [2] опечатка: «мотрополитъ» «Пам. полем. лит.», стлбц. 1285, 1287

остатокъ церквей таковою одъменою геретическою не помазали*ся*, або жебы огу‖(323)ломъ (вси) не пропали*и*, — ино (на митрополита и) на изверъжение его (и владыковъ) добра конъѳедерацыя! Противъ шляхте и ересямъ ихъ (и посквернênью церъквей) не маетъ моцы (конѳедерацыя), а противъ митрополитови и владыкамъ, которые забегаютъ ересямъ, моцна и потужная (конъѳедерацыя)! О, проклятый геретику! Аза жесь ся тутъ самъ (явне) не выдалъ, жесь естъ геретикомъ, не Русиномъ?! Жалуешъ отмены, жалуешъ помазанья церквей геретицътвомъ, и поведаешъ, же конѳедерацыя естъ того прычыною! А для чогожъ тою злою речью, што самъ же ганишъ, противъ (митрополита и владыковъ) нара*б*ляешъ, которые ни якое отмены въ церквахъ (Божыхъ) не учынили, и ни якимъ геретичествомъ церквей не посквернили, и овшемъ еще все объъваровали, и потверъженьемъ папежъскимъ, и его королевское милости (листами) стверъдили? Бо еслиже конъѳедерация твоя боронитъ отмены въ церквахъ пода‖(324)ванья кролевского (sic), а для чого бы не мела боронити слушней церквей подаванья шляхетского? А зажъ не *с*ъ церъквами некоторые (геретикове) добра зъ ласки кролей (sic) пановъ своихъ побрали? Аза не *с*ъ церъквами хрестиянъскими предкове, дедове, отцове (сыномъ своимъ) о*т*умеръши зоставили? Азажъ не давнейшые церкви хрестиянъские, нижъ шопы вашы геретические, которыхъ есте недавно за нашихъ вековъ наставляли, церъкви Божые покгвалътившы и геретичествомъ помазавши (, чого предкове вашы н*и* слыхали)? Поведаешъ, же имъ волно конѳедерацня допустила. (О, прокл*е*тая конъѳедерация, и на то жесь уроблена!) Не на то бо, я поведаю, же (и за конъѳедерацыею) невольно было

ogułem nie przepadły,—tedy tu na
dacyą ich dobra konfederacya! P
szlachcie y herezyam ich nie ma
a przeciw mitropolitowi y wład
ktorzy zabiegaią herezyam, mo
potężna! O, przeklęty heretyku! A
się tu sam nie wydał, żeś iest h
kiem, a nie Rusinem?! Żałuiesz ob
żałuiesz pomazania heretyctwem
(Bożych), y powiadasz, że konfed
tego iest przyczyną! A dla czeg
złą rzeczą, co samże ganisz, p
owym narabiasz, ktorzy żadney
ny w cerkwiach nie vczynili, y h
heretyctwem cerkwi nie poma
owszem ieszcze wszytko obwarow
konfirmacyą papieską y i. k. m. s
dzili? Bo ieśliże konfederacya twoia
odmiany w cerkwiach podawania
lewskiego, a dla czego by nie
słuszniey bronić cerkwi podawani
checkiego? Azasz nie z cerkwiami
ktorzy dobra z łaski krolow panow
pobrali? Aza nie z cerkwiami krze
skimi (inszym) przodkowie, d
wie, oycowie (ich) odvmarwszy zost
Azasz nie dawnieysze cerkwie
ściańskie, a nisz wasze szopy heret
ktorycheście niedawno za naszych w
nastawiali, kościoły Boże pogwał
y heretyctwem pomazawszy? Powi
że im wolno za konfederacyą. A i
powiadam, że niewolno było tego b
co przodkowie *ich* cnotliwi katolic
na chwałę Bożą pobudowali y n
Swawola to, Philalecie, (przeklę
nie wolność! Bo y pismo mowi: «wsz
mi wolno, ale nie wszytko przy
Nie chwalże tey przeklętey hu
‖(139—Sij)racij, ktora, iako sam ba
do takiego złego wszytkim swowol
drogę otworzyła!

іамать, што продкове *ваши* цно-
е католикове на ѳалу Божую по-
ли и надали. Своя воля то, Ѳи-
е, а не вольность! Бо и писмо
ь: «все ми вольно, але не все по-
но» [1]. Не хвалижъ тое прокля-
25 [2]) конъѳедерацыи, которая, яко
бачышъ, до такъ великого злого
свовольникомъ ворота отворыла!
речешъ, ижъ до церквей пода-
кролевъского (sic) не отворыла. А
мовлю: жебы то за часомъ тымъже
ѣомъ и до кролевъскихъ (sic) цер-
[не] прышло, до Рускихъ—мовлю,
Рымскихъ, кгдыжъ панове Рымляне
й свое речы маютъ объварованые
и тамъ вже тотъ пожаръ дошолъ
а одъномъ местцу). А если мя
ешъ: где (въ Рускихъ церъквахъ)
стало? Аза вже не прыходило до
ы, хотяжъ не геретическое, ижъ
щъства не разъ Рымляномъ давано,
ые владыцтва потомъ, кому хотели,
тракътомъ пущали, побравшы со-
енья церъковные, а только голые
ви пустивши,—чому [3] маешъ еще
й прыкладъ и теперъ въ Холъме.
ѣдьже ми, Ѳилялете, хто ся коли
заставилъ? хто о то мовилъ съ
ъ православничы(326)ковъ? чому-
амъ конъѳедерации, въ которой то
, замѣчали? чому-сте о то не
вилися? На Рымлянъ прожно наре-
[4] о то: абовемъ яко самыхъ (Гре-
), такъ и церъквы Руские маючы
изматицкие, (видечи,) же ся зъ
до (згоды и) единости не горънули,
немъ ся Рымлянами брыдили,—не
же ничого о нихъ не дъбали, и
но волели бы были на костелы
ские ихъ оберънути, а нижъ бы

Ale rzeczesz, isz do kościołow poda-
wania krolewskiego nie otworzyła. A
ia zaś mowię: żeby to za czasem tymże po-
żarem y do krolewskich cerkwi [nie] przy-
szło, do Ruskich—mowię, nie do Rzym-
skich, gdysz panowie Rzymianie inaczey
swoie rzeczy maią obwarowane. A ieśli
mię spytasz: a gdziesz się to działo?
(Patrzayże:) aza iusz nie przychodziło
do odmiany, chociasz nie heretyckiey,
isz władyctwa nie raz Rzymskiey reli-
gij ludziom dawano, ktore władyctwa
potym, komu chcieli, za kontraktem pu-
szczali, pobrawszy sobie dobra cerkiewne,
a władyk tylko przy gołych cerkwiach
ostawili: masz ieszcze świeży przykład
y teraz w Chełmie (y we Włodzimierzu).

Powiedźże mi, Philalecie, kto się kiedy
o to zastawił? kto o to mowił z twych
prawosławnikow? 'czemuście [5] tam konfe-
deracij, w ktorey to macie, zamilczeli?
czemuście się o to nie zastawili? Na
Rzymiany prożno masz narzekać o to:
abowiem iako samych, tak y cerkwi Ru-
skie maiąc za schyzmatyckie, poniewasz
się z nimi do iedności nie garnęli, y
owszem się Rzymiany brzydzili,—nie
dziw, że nic o nich nie dbali, y po-
dobno woleli by byli na kościoły Rzym-
skie ich obrocić, anisz by się heretykom
w ręce dostać mieli; boście się barzo z

Коринѳ. VI, 12; X, 23: «вся ми лѣть суть, но не вся на пользу» [2] въ старопечат-
экземплярѣ стоитъ одно т, а остальное (ие) выпало [3] опечатка: «кому» [4] опе-
«нерекаете» [5] опечатка: czemusię

‖(333) Θилялетъ.

(Еще тежъ мовитъ *Филялеть*:) «иншая речъ естъ врядъ, а иншая добра до уряду, для доброго его одъправованья прылучоные. Врядъ власне отъ духовныхъ пры посвеценью, а добра зась духовные не отъ духовныхъ, але одъ его королевское милости даваны бываютъ» [1]. И далей шыроце тую речъ розвеѣшы, указуетъ, же митрополитови и владыкамъ вряды одъняты, прото тежъ имъ и добра, на тые вряды належачые, одъняты быти маютъ; и даетъ на прыкладъ бискупа Киевъского, же, за однятьемъ вряду, и добра, належачые врядови, одняты, коли до Еванъгелицкое веры прысталъ.

Philalet:

«Insza rzecz iest vrząd, a insza do do vrzędu, dla dobrego iego odpra wania przyłączone. Vrząd właśnie duchownych przy poświęceniu, a do zaś duchowne nie od duchownych, od iego kro. m. dawane bywaią» [1] daley szeroce tę rzecz rozwiodszy, u zuie, że mitropolitowi y władykam v dy odięte, przeto tesz im y dobra, te vrzędy należące, odięte bydź mai daie na przykład biskupa Kiowski że, za odięciem vrzędu, y dobra, n żące vrzędowi, odięte, gdy do Ewa lickiey wiary przystąpił [2].

Отказъ.

Спыталъ бы-мъ тебе, Θилялете, хто митрополита и владыковъ подаетъ? Аза не его королевская милость (, якось вышей слышалъ)? А на станъ духовный хто ихъ ставитъ,—аза не владыкове, а владыковъ митрополитъ? А по‖(334)пы твое соборыща Берестейского што маютъ до того? Ничого! Отожъ, хто ихъ подаетъ и хто ихъ посвещаетъ, тыежъ бы ихъ и складати (мели), и добра церъковные отыймовати могли, а не ваши попове, которыхъ есте, яко простаковъ, позводили. А штось далъ на прыкладъ бискупа Киевъского, же его скинули Рымъские духовные за то, же геретикомъ зосталъ,—ино и тое изверъженье сталося певне не безъ воли и росказанья найвысшого пастыря церъкви Божое. А иж былъ слушне изверъженъ отъ власного судьи (своего), слушне тежъ и добръ церковныхъ по-

Respons.

Spytał bym cię, Philalecie, kto mi polita y władykow podaie? Aza nie i kro. m.? A na stan duchowny kto ich o nuie,—aza nie władykowie [4], a władyk mitropolit? A popi twoi zborzyska B skiego co maią do tego? Nic! Ot kto ich podaie y kto ich poświąca, by ich y degradować, y dobra cerkie odeymować mogli, a nie waszy popo ktorycheście, iako prostakow, zwi A coś przypominał biskupa Kiowski że go degradowali Rzymscy ducho za to, że heretykiem został,—y degradacya pewnie zstała się nie woli y roskazania nawyszszego past kościoła Bożego. A isz był słusznie de dowany a legitimo iudice, słusznie y dobr cerkiewnych postradał. A cosz? Za to, że, bywszy katoli został heretykiem. A wy lepak mitropolita y władyk degrado

[1] см. 2-ую книгу «Пам. полем. лит.», стлбц. 1292 [2] см. 2-ую книгу «Пам. стлбц. 1291 [3] опечатка: przyystąpił [4] опечатка: wledykowie

. А за штожъ? За то, же, бывшы
ком, зосталъ геретикомъ. А вы
ь за то митрополита и владыкъ
ги усилуете, же, бывши сцизмати-
зостали католиками; бывши въ
анью, въ незгоде, прыстали до
и единости хрестиянское, кото-
ристосъ Господь Своимъ верным
заховати росказалъ. Отожъ ‖(335)
е то поровнанье бискупа Киевъ-
до овыхъ, хиба бысте всихъ Рым-
а геретиковъ почытали, а не за
ерныхъ, тожъ бы вамъ тотъ до-
тотъ прыкладъ бискупа Киевского
и могъ. Другая: бискупа Киев-
яко геретика, папежъ скинути
; а митрополита и владыковъ,
выхъ католиковъ и церкви све-
сточное (светыхъ) отецъ насле-
хъ, вашы попы скидали. И то
поровнанье! А ку тому: не его
вская милость, который естъ по-
добръ церъковныхъ, але вы са-
што до того ничого не маете,)
иесте собе екъзекуцию!

łuiecie, że, bywszy schizmatykami, zostali katolikami; bywszy w rozerwaniu, w niezgodzie, przystali do zgody y iedności krześciańskiey, ktorą Krystus Pan Swoim wybra‖(143)nym pilnie zachować roskazał. Otosz daleka tu komparacya biskupa Kiowskiego do owych, chyba byście wszytkich Rzymian za heretykow mieć chcieli, a nie za katolikow, toć wam ten argument y to exemplum biskupa Kiowskiego poydzie. Druga: biskupa Kiowskiego, iako heretyka, papiesz zrzucić kazał; a mitropolita y władykow, katolikow prawdziwych y kościoła świętego Oryentalnego oycow naśladuiących, waszy popowie deponowali. Y to piękna komparacya [2]! A ktemu: nie krol iego m., ktory iest podawcą (y vrzędow, y) dobr kościelnych, ale wy sami vczyniliście sobie exekucyą!

Θиллетъ.

атымъ Θиллетъ въ томъ же
в чынитъ отказъ дееписови на
слова, што былъ написалъ, ижъ
на отца, нижъшый на высшого
ставити не можетъ, епископъ
рѣхи, патриарха папежа судити,
ыклинати не може[тъ] [1]. ‖(336)
торые слова Θиллетъ мовитъ:
го далеко неслушней, ижъ дееписъ
мерскому, Луцъкому, Полоцъ-
Пиньскому и Холмъскому надъ
ъкимъ и Премыскимъ владыками,
е имъ во всемъ не только ровни
але и възглядомъ уроженя, и

Philalet.

A zatym Philalet w tymże rozdziale, czyniąc odkaz dzieiopisowi na owe słowa, co był napisał, isz syn na oyca prawa stawić, niszszy na wyszszego, biskup patryarchę, patryarcha papieża sądzić y wyklinać nie może, y tak mowi Philalet: «isz to daleko niesłuszniey, isz dzieiopis Włodzimirskiemu, Łuckiemu, Połockiemu, Pińskiemu y Chełmskiemu nad Lwowskim y Przemyskim władykami, ktorzy im we wszytkim nie tylko rowni są, ale (y względem mieysca,) y względem vrodzenia, y względem lat przed niektoremi z nich przodkuią,

[1] старопечатномъ экземплярѣ титло *т* надъ *е* вывалилось [2] опечатка: kom-

взглядомъ летъ предъ некоторыми зъ нихъ продъкуютъ, владзою розмаитою зверхъность прыписуетъ» [1].

Отказъ.

На тые слова Филялетовы, которыми уймуетъ почтивость [2] и уроженье людямъ учтивымъ, а двомъ только прыписуетъ, хотя быхъ слушъне корчемное слово ему задати могъ,—але што поможетъ таковому, который, на шротъ губу пустивъшы, не только на людей зацныхъ, въ старожытныхъ домахъ врожоныхъ, а некоторыхъ и станомъ сенаторскимъ первей учтеныхъ, яко встеклый мечетъся, але и самому помазанцови Божому, его королевской милости на мно(337)гихъ местцахъ скрыте прымавляетъ?! Нехъ же, (вже) яко почалъ, щекаетъ! Мы зацности дому владыки Премыского и Львовского, яко люди шляхецкихъ, учтиве урожоныхъ, не прымавляемъ, ани того уймуемъ, што зъ зацности дому своего маютъ; только то (, яко и деепись,) поведаемъ, ижъ зъ стану епископского, яко ся вышей показало, слушней суть извержени.

Филялетъ.

А затымъ Филялетъ доводитъ и то, ижъ меншый можетъ большого скидати, и даетъ на прыкладъ: ижъ папежа Юлиуша Восточные епископове отълучыли, арцыопскупъ Гнезненский въ Ловичу папежа выклиналъ, Диоскоръ, патрыарха Александрейский, Леона папежа, а Мена Костентинополский Вигилиуша папежа выклинали. А затымъ мовитъ: «поневажъ патриарха могъ папежа одлучити, протожъ Львовский и

władzą rozmaitą zwierzchność (y szość) przypisuie» [3].

Respons.

Na te słowa Philaletowe, k vymuie poczciwość y vrodzenie h vczciwym, a dwum tylko przy chocia bych słusznie karczemne iemu zadał na to,—ale co pomoż vemu, ktory, na szrot gębę puś nie tylko na ludzi zacnych, w st nych domach vrodzonych, a niek y stanem senatorskim vczczonych wsciekły miece się, ale y samem mazańcowi Bożemu, i. k. m. na mieyscach skrycie przymawia?! Ni że, iako począł, szczeka! My z domu władyki Lwowskiego y P skiego, iako ludzi szlacheckich, wie vrodzonych, nie przymawia my, ani vymuiemy tego, co z z domu swego maią; tylko to powi isz z stanu biskupiego, iako się wy pokazało, słuszniey są degradowa

Philalet.

A potym, dowodząc tego Philal mnieyszy może więtszego degrad daie na przykład: isz papieża lu Oryentalni biskupowie odłączyli, a skup Gnieźnieński w Łowiczu p wyklinał, Dioscorus, patryarcha xandryiski, Leona papieża, a Konstantynopolski Wigiliusza p wyklinali. A zatym mowi: «po ((pry)) patryarcha mogł papieża czyć, przetosz Lwowski y P

[1] см. 2-ую книгу «Пам. полем. лит.», стлбц. 1300 [2] въ оригиналѣ: «по—
[3] ую книгу «Пам. полем. лит.», стлбц. 1299

ій владыкове, маючы зъ собою
ховенство, могли были митро-
ъ‖(338)лучыти, а поготову—и
скинути» [1].

Отказъ.

и покой овой плетъце, што о
купе Гнезненъскомъ набредилъ,
у такожъ отдати: баба на
евалася, а торгъ о семъ ани
Доложыть же было и того:
поединалъ—чы папежъ аръцы-
чы аръцыбискупъ папежа?
еще на тотъ часъ не былъ
упомъ, коли тое бредилъ, але,
мъ бискупомъ будучи, безъ
жъское до Куявского тиснулъ-
томъ, коли папежа перепросилъ,
искупомъ зосталъ. Протожъ и
илялетъ) не ведаетъ, што бре-
стороны папежовъ мовлю, ижъ
тыми незбожными прыклады
А хтожъ того не видитъ,
себе выдаетъ—якого цеху
арышомъ? Азали то прыстой-
стиянъскому чоловеку—дово-
ми нецнотливыми пры‖(339)-
которые ся деяли отъ геретиковъ
незбожныхъ людей напротивъ
ымъ пастыремъ католиче-
хвалити то, што вся церковъ,
ъская, яко и Греческая, ганитъ
оклятый учынокъ маетъ? О,
й геретику! обачышъ, яко ся
мъ силомъ, штось на инъшихъ
ь, удавишъ!
ьвей зъ стороны Июлиуша па-
а его не за то геретикове
ове вылучали, ижъ светого
Великого боронилъ и зъ нимъ
? А ку тому пытамъ Филялета:

władykowie, maiąc z sobą drugie duchowieństwo, mogli byli mitropolita odłączyć, a pogotowiu—(mogli) go y z vrzędu degradować» [2].

Respons.

Nie szyroko bawiąc ową plotką, co o arcybiskupie Gnieźnieńskim nabredził, mogę mu takąsz oddać: baba się na targ gniewała, a targ o to nie dbał! Dołożyć że było (, Philalecie,) y tego: kto kogo poiednał—czy papież arcybiskupa? czyli arcybiskup papieża? Gdysz ieszcze na ten czas nie był arcybiskupem, kiedy to bredził, ale, Chełmskim biskupem będąc, bez woli papieskiey do Kuiawskiego się cisnął, a—potym, kiedy (się vpokorzył y) papieża przeiednał, y arcybiskupem został. Przetosz y sam nie wiesz, co pleciesz! Z strony (zaś) papieżow mowię, isz Philalet tymi niezbożnemi przykłady dowodzi. A ktosz tego nie baczy, isz sam siebie wydaie—iakiego cechu iest towarzyszem? Azali to przystoyna krześciańskiemu człowiekowi—dowodzić takimi niecnotliwemi przykładami, ktore się działy od heretykow y niezbożnych ludzi naprzeciw prawowiernym pasterzom katolickim, y pochwalać to, co wszytek kościoł, tak Rzymski, iako y Grecki, gani y za przeklęty vczynek poczyta? O, przeklęty heretyku! (iako żeś się tu iawnie wydał! Ale) obaczysz, iako się sam swoim sidłem, coś na inszych nastawił, vdawisz!

‖(145—Ⓒ) Naprzod z strony Iuliusza papieża. Aza go nie za to heretykowie Aryanowie wyłączyli, isz onego ś. Atanazyusza Wielkiego bronił y z nim obcował? A ku temu pytam Philaleta:

[1] ую книгу «Пам. полем. лит.», стлбц. 1300, 1302 [2] см. 2-ую книгу «Пам. полем. ц. 1299, 1301

чы мала коли перестать светая католи- [illegible] соборъ оных епископ[illegible] Восточных за слушный, который [illegible] Никейскомъ не переста- [illegible] По тому, абось запаметалъ [illegible] историка Созомена (главы 9 [въ] [illegible] третихъ), (где) справы таковые [illegible] быти неважные, которые безъ [illegible] Рымъского епископа становятсе? [illegible] осемь одно чыталъ, муселесь и дру- [illegible] чытать. ‖(340) Одножъ, яко *дитя Арымское* (будучы), таишъ (того), абысь людей неведомыхъ снадней ошукалъ.

Вспоминаешъ далей Леона светого папежа, которого и сами Грекове въ почтивости (великой) маютъ (и пры службе Божой вспоминаютъ), же его Діоскоръ (, Александрейский патриарьха,) геретикъ (нецнотливый,) выклиналъ. О, проклятый геретику, ошусте людъский! А чомужесь и того не написалъ, ижъ Діоскоръ былъ нецнота, геретикъ (спросный), который за тотъ выступокъ свой отъ собору Халкидо́нъского взялъ слушную заплату?! Чытай собе листъ, одъ тогожъ собору (Халкидонъского) писаный до Валенътияна и до Маркияна, (цесаровъ,) а другий, до тогожъ Леонътия светого писаный. О чомъ вже вышей была зменка. А надъто, изали и тотъ *у*весь соборъ Халькидонъский не на Діоскора проклятого (меновите) былъ зложонъ? Смотрыжъ, яко тутъ, хвалечы Діоскоровъ (поступокъ) (бо его прыкладомъ и свое ‖(341) изверъжения, которые ся на митрополита стали, подъпираешъ), (всему соборови прыгану даешъ,) а не только светому папежови Леонътиеви, але и соборови крывду (великую) дела[е]шъ, (и самъ себе потопляешъ такоными прыклады,) о которые (не толко Рымляне, але) и Грекове цнот-

czy miał kiedy kościoł ś. katolicki [illegible] ten synod onych biskupow Oryent[illegible] za słuszny, ktory na symbole Nic[illegible] nie przestawał? Ktemu, aboś [illegible] tał tegosz historyka Sozomena (c[illegible] ksiąg 3), (co pisze y) sprawy t[illegible] (wszytkie) powiada bydź niewaźne, [illegible] bez woli Rzymskiego biskupa [illegible] się? Ale ieślisz iedno czytał, [illegible] drugie czytać. Iednosz, iako [illegible] taisz, abyś ludzi niewiadomych [illegible] oszukał.

Wspominasz daley Leona ś. p[illegible] ktorego y sami Grekowie w pocz[illegible] maią, że go Dioscorus heretyk wyk[illegible] O, przeklęty heretyku, oszuście [illegible] A czemusz tego nie napisałeś, [illegible] scorus był niecnota, heretyk, ([illegible] ty,) ktory za ten występek [illegible] synodu Chalcedońskiego wziął [illegible] zapłatę?! Czytay sobie epistołę o[illegible] synodu pisaną, (iedną [2]) do W[illegible] niana y Marcyana, a drugą, d[illegible] Leona ś. pisaną. O czym insz wy[illegible] była zmianka. A nadto, azali y [illegible] wszytek synod Chalcedoński [illegible] Dioscora przeklętego był zebrany? [illegible] trzayże, iako tu chwalisz Dioscor[illegible] iego przykładem y swoie degra[illegible] ktore się na mitropolita zstały, [illegible] pierasz), a (tu) nie tylko świętem[illegible] pieżowi Leonowi, ale y synodowi ([illegible] cedońskiemu) krzywdę działasz,—o [illegible] y Grekowie cnotliwi pewnie by tob[illegible] zyka vrznęli! Boday żeś y ci twoi[illegible] dziowie (, co ich do Dioscora row[illegible] taką zapłatę, iaką Dioscor (od [illegible] cedońskiego synodu), wzięli (za to) [illegible] się na swego starszego rzucili!

[1] опечатка: «переставали» [2] опечатка: ied*en*

ые (вси) певне бы тобе езыка уре-
и! (А ижесь до таковыхъ прыкладовъ
ное соборище Берестейское зъ спра-
ми его прыровналъ,)—богдайже и тые
е судьи (прехвалные, и съ тобою
полу,) таковуюжъ заплату, яко Дио-
ръ, взяли, же ся на своего старшого
утн важыли!

Приводишъ еще Мину, Костентино-
ского (патрыарху), ижъ выклиналъ
лиуша папежа. Прыложыть же
о до него и Θеодору цесаровую,
тичку, которая тогожъ папежа мо-
и выгнала за то, ижъ ей не зы-
ть обетницы, зле и нерозсудне
неное, о прыверненью Анътима ге-
ка на сто(342)лицу Царогород-
; которую обетницу былъ учынилъ,
не будучы папежомъ, бо папежъ
ерей еще былъ живъ. Знать, жесь
самъ геретикъ, бо) все (тое лю-
ь), што естъ геретического!

о выклинанью Виилиюша отъ
ы, и тутъ гисторыка Ницеѳора
раведливе прыводишъ, который пи-
ь въ книгахъ 17, главы 16 (, повe-
ы): «ижъ первей Вигилей Мину
ть) заклялъ, и черезъ чотыры ме-
ı одъ церкви одълучылъ. За што
ить Мина, розъевъпыся на Виили-
, одълучылъ тежъ его». А ведже,
ı ся Вигилиюшъ съ цесаромъ по-
ить, тотъ же Ницефоръ пишетъ:
ь Вигилей Мину, а не Мина Ви-
юса, до сполечъности прынялъ».
ить же тутъ, кождый хрестиянъский
вече, чыя тутъ была клятва важ-
пая: чы Минова, чыли Вигилиа-
а, яко пастыра и епископа навысшо-
церкви Божое? Видишъ, же то не
лянинъ, але Грекъ пишетъ.

343) Замыкаю [1] теды тотъ розделъ
ий: поневажъ *Филялетъ* суды вла-

A co wspominasz Menę Konstantynopolskiego, ktory wyklął był Wigiliusza papieża, przyłożyć że było do niego (ieszcze) y Theodorę cesarzową, heretyczkę, ktora tegosz papieża y wygnała mocą za to, isz iey nie ziścił obietnice, źle y nierozmyślnie vczynioney, o przywroceniu Antemia heretyka na stolicę Carogrodską; ktorą obietnicę vczynił był (Wigiliusz), ieszcze nie będąc papieżem, bo papież Siluerius ieszcze był żyw. Znać, żeć (146) (się) wszytko, co iest heretyckiego, (podoba)!

A o wyklinaniu Wigiliusza od Meny, y tu historyka Nicefora niesprawiedliwie przywodzisz, ktory pisze w księgach 17, cap. 16: «isz pierwey Wigiliusz Menę zaklął, y przez czterzy miesiące od kościoła odłączył. Za co potym Mena, rozgniewawszy się na Wigiliusza, odłączył go tesz». A wszakże, gdy się Wigiliusz z cesarzem poiednał, tenże Nicefor (na ostatku) pisze: «isz Wigiliusz Menę, a nie Mena Wigiliusza, do społeczności (kościelney) przyiął». Vwaszże tu, każdy człowiecze krześciański: czyia tu była klątwa ważnieysza: ieśli Meny, czyli Wigiliusza, iako pastyrza y biskupa naywyszszego kościoła Bożego? Widzisz, że to nie Rzymianin pisze, ale (własny) Grek.

Zamykam [2] tedy ten rozdział trzeci: poniewasz Philalet przyrownywa sądy

[1] описка: «замыкаючы» [2] описка: zamykaiąc

дыковъ и поповъ своихъ соборыща Берестейского прыровнываетъ до Орыенталныхъ *геретиковъ*, до Диоскора и до Мины, которыи [1], меншыми [2] будучы, старъшыхъ своихъ, папежовъ Рымскихъ, выклинали,—ино яко тамътые суды и клятвы на папежовъ ни якое важности не мели, (и овшемъ за проклятый и незбожный учынокъ были осу*жде*ны,) такъ власне и тыхъ владыковъ (двохъ и съ попами) суды (ихъ) ни якое *моцы* не маютъ. А тутъ Ѳилялетъ самъ своею власною сокиркою подтялъся: нехайже ся и екъзекуцыи у нихъ упоминаетъ, а не у его королевское милости, который все ведаетъ, яко ся што деяло, и сведомъ (естъ) упору (и злости) противниковъ тое светое единости.

Ѳилялетъ.

Далей вымавляетъся Ѳилялетъ альбо сторона его *съ* послушенъства митрополитови и владыкамъ звыклого [3].

(344) Отказъ.

Кгдыжъ поведаютъ, же имъ конъѳедерацыя отмены чынити позволила,—вольно (, только чы прыстойно?) бы хотели и Махомета слухати, который имъ патриаръхи подаетъ: бо однакъ некоторые зъ нихъ не встыдаютъся и того мовити: «волимо быти подъ Турецъкого цесара, анижъ подъ Рымъского папежа послушенъствомъ!» О, вшетечная губо! докучыла-ть вольность и свобода хрестиянъская, не ведаешъ, што мовишъ!

Ѳилялетъ.

А затымъ Ѳилялетъ зачынаетъ розделъ 4 части второе, въ которомъ напервей боронитъ (местъца,) каменицы

władykow y popow swoich zbor[illegible] Brzeskiego do Oryentalnych *bisk*[illegible] do Dioscora y do Meny, ktorzy, [illegible] szemi będąc, starszych swoich, pap[illegible] Rzymskich, wyklinali,—przeto iako [illegible] te sądy y klątwy na papieżow [illegible] wagi nie miały, tak właśnie y [illegible] władykow (degradycye y) sądy [illegible] *ważności* nie maią. A tu Philalet własną siekierą podciął siebie sa[illegible] niechayże się y exekucyi v nich vpo[illegible] a nie v iego kro. m., ktory wie wsz[illegible] iako się co działo, y świadom v[illegible] pr[z]eciwnikow tey ś. iedności.

Philalet.

Daley wymawia się Philalet strona iego z posłuszeństwa mitropoli[illegible] y władykam zwykłego [4].

Respons.

Gdysz powiadaią, że im konfeder[illegible] odmiany czynić pozwala,—wolno chcieli y Machometa słuchać, ktory patryarchy podaie: bo iednak niekt[illegible] z nich nie wstydaią się y tego m[illegible] isz «woleli byśmy pod Tureckiego sarza, a nisz pod posłuszeństwem R[illegible] skiego papieża bydź!» O, przeklęta [illegible] dokuczyłać wolność krześciańska y [illegible] boda, nie wiesz, co mowisz!

(147—Tij) Philalet.

A zatym Philalet zaczyna [illegible] czwarty części wtorey, w, ktory[illegible] pierwey broni kamienice [illegible]

[1] опечатка: «который» [2] опечатка: «меншымъ» [3] см. 2-ю книгу «[illegible] стлбц. 1302, 1304 [4] см. 2-ую книгу «Пам. полем. лит.», стлбц. 1301, [illegible]

ское, где свое соборыще отпра-
и поведаетъ, «же не местце
ле люди местце посвѣщаютъ»,
цитъ прыклады, ижъ Христосъ,
Збавитель нашъ, «не толко
и, але и на горахъ, и на пу-
и на водахъ, и на леда мест-
довъ научалъ» [1].

(345) Отказъ.

штука геретическая: «лепъшее
да местце, нижъ домъ *моли-*
»! Инъшая былъ Хрыстосъ
Богъ истинъный, Который
дностью Своею все исполнялъ
алъ, Которого не только (быт-
особа, але и одежа чуда чы-
«местце самое, на которомъ
юзе Его светые» [2], чти и поца-
одъ насъ суть достойны! А
Никифоръ, зрадца и шкодникъ
ьский, на которого и теперъ
е некоторые плачутъ, и сами
хове нарекаютъ! Инъшая—
е апостатове, которые и тою
ороною пометлевали!

поведаетъ Филялетъ, же тая
, въ которой и теперъ гере-
вое блюзнерства отправуютъ,
свѣтилася, въ которой незабо-
ыло справы сынодовые отпра-
пытаю Филялета: што ми отка-
правило 6 собору Гангрен-
го, которое мовитъ: «еслибы
чъ католическое церкви собо-
ие чынилъ, и тамъ справы
ые отправовалъ, таковый (по-
ай будетъ проклятый»? [3] Пы-
: где ми покажетъ прыкладъ,

gdzie swoie zborzysko odprawowali [4], y
powiada, «że nie mieysce ludzi, ale
ludzie mieysce poświącaią», y przywodzi
przykłady, isz Pan Krystus Zbawiciel
nasz «nie tylko w kościele, ale y na
gorach, y na pustyniach, na wodach, y
na lada mieyscach Żydow nauczał» [5].

Respons.

Y tu sztuka heretycka: «lepsze lada
mieysce, a nisz (kościoł y) dom *Boży*»!
Insza był Pan Krystus Bog prawdziwy,
Ktory wszechmocnością Swoią wszytko
napełniał y poświącał, Ktorego nie
tylko osoba, ale y odzienie cuda czy-
niły, y «mieysce same, na ktorym nogi
Iego święte *deptały*», czci y całowania
od nas godne są! A insza—Nicephor,
zdrayca y szkodnik krześciański, na
ktorego y teraz krześciańscy ludzie,
(nie tylko świeccy, ale) y sami pa-
tryarchowie z płaczem narzekaią! Insza—
władykowie (dway) apostatowie, ktorzy
y tą y ową stroną pometlowali!

A co powiada Philalet, że ta kamie-
nica, w ktorey y teraz heretycy swoie
bluźni[e]rstwa odprawuią, ludźmi poświę-
ciła się, w ktorey nie zabroniono było
sprawy synodowe odprawować,—pytam
Philaleta: co mi odpowie na kanon 6
synodu Gangreńskiego, ktory mowi:
«ieśliby kto oprocz katolickiego kościoła
zborzyska iakie czynił, y tam sprawy
kościelne odprawował, takowy niech
będzie przeklęty»? Pytam ieszcze: gdzie
mi pokaże exemplum, żeby synody nie
tylko generalne, ale y partykularne,

стлбц. 1306 [2] Псал. CXXXI, 7: «мѣсто, идѣже стоятъ ногѣ Его» [3] см. «Книгу (М. 1874, 1-е изд., стр. 161): «Правило 6. Аще кто кромѣ церкви особо собра-ляетъ и, презирая церковь, церковная творити хощетъ, *не имѣя съ собою пре-о волѣ епіскопа:* да будетъ подъ клятвою» [4] опечатка: odprawował [5] см. 2-ю м. полем. лит.», стлбц. 1305

жебы соборы не только вселенъские, але и поместные, опрочъ церквей, въ домахъ прыватныхъ, а што горъшая— въ божъницахъ геретическихъ, были отправованы? Хиба у геретиковъ? Еслиже речетъ: «за часовъ апостольскихъ»; ино еще на онъ часъ и церквей хрестиянъскихъ мало было, и правилъ таковыхъ не уставлено. Еслиже тежъ въ Труле полатней? и тамъ—въ каплици, которая была на палацу, (отправовалося). Пойдиможъ до иншихъ соборовъ всихъ не маль: нигде ми того Θилялетъ не покажетъ, абы по госпо́дахъ и домахъ простыхъ, а надъто—въ божницахъ геретическихъ, соборы мели ся отправовати; але завжды въ церквахъ и въ домахъ Божихъ (молитвенъныхъ). Надъто и записы давъные митро‖(347)-политовы и всихъ владыкъ, где (тежъ) и Болобанъ Львовский подъписаълся, иж не где индей, одно у Берестью въ церкви светого Николы соборной соборы отправовати обецали.

А што вспоминаетъ Θилялетъ универъсалъ, же въ немъ не поменено местца сынодови, одно Берестє[1], певне и того тежъ не доложоно, абы, опустивши домъ Божый, въ дому прыватномъ геретическомъ сынодъ отправовати было вольно. Бо, ведаючи звыклый обычай, иж ся сыноды духовные въ церъквяхъ *у*всзде отправуютъ, не потреба было местъца означивать. И на сеймы зъеждчаютъся люде до Варшавы, а ведьже (не за печу) у бурмистра (, ани по госпо́дахъ) соймуютъ, але на палацу при его кролевской (sic) милости, хотяжъ на листехъ соймовыхъ не меняютъ местца, только *Варъшаву*. И *соймики* поветовые часомъ въ костелехъ отпрауютъ и до костеловъ зъ ними

oprocz kościołow, w domach prywa
a co więtsza—w bożnicach heretyc
były odprawowane? Chyba v heretyc
Ieśliże rzecze: «za czasow [1] apostolsk
tedy ieszcze na on czas y kośc
krześciańskich mało było, y kam
takich nie vstawiono. Ieśliże te
Trulo, na pałacu cesarskim? y tam
kaplicy, ktora była na pałacu. I
mysz do inszych synodow wszy
niemal: nigdziey ‖(147) [2] mi tego
lalet nie pokaże, aby po gospoda
domach prywatnych, a co więtsz
bożnicach heretyckich, synody miał
odprawować; ale zawżdy w kośc
y w domach Bożych. Nadto y z
dawne mitropolita y wszytkich wh
gdzie y Bałaban Lwowski zapisał
isz nie gdzie indziey, iedno w Br
w cerkwi ś. Mikołaia katedralney
nody odprawować obiecali.

А со wspomina Philalet vniw
że w nim nie pomieniono mieysca
dowi, iedno Brześć, pewnie y tego
nie dołożono, aby, opuściwszy dom
w domu prywatnym heretyckim
odprawować było wolno. Bo, wi
zwykły obyczay, isz się synody duc
ne w kościelech wszędzie odpra
nie potrzeba było mieysca oznaymo
Y na seymy zieżdżaią się ludzie
Warszawy, a wszakże nie v burmi
seymuią, ale na pałacu przy iego
m., chocia na liściech seymow
nie mianuie mieysca, tylko
Y seymiki powiatowe czasem w ku
lech odprawuią y do kościołow
się cisną, maiąc to sobie iakoby
vprzywileiowane mieysce. A cos

[1] опечатка: casow [2] опять ошибка въ пагинаціи: 147-я страница двакды
[3] опечатка: seymowjch

ся, маючи то собе якобы за
ье](348)ваное местъце (, хотя
а то не маютъ). А штожъ спра-
овные, опустивши церковъ до
еское шопы влезти,—азали то
ивъ яснымъ правиломъ и про-
ычаеви церковному?

го поведаетъ *Филялетъ*, ижъ
ли одъ митрополита часу и мест-
і назначилъ,—не потреба было
прыйти было (самымъ) до цер-
ь были и местца вже нагото-
А еслибы ихъ не пущоно до
теперъже бы мели якуюжъ
ь вымовку. Азажъ васъ не зъ
ожыдано, взывано, прошоно?!
чогоже-сте не прышли? Кого-
бояли: чы пановъ сенаторовъ
юлевское милости, которые спо-
безъ почтовъ, безъ гайдуковъ,
оматы прыехали? Могли-сте ся
не бояти, бо-сте съ такою
ь, съ Татарми, зъ гайдуками,
ками прыехали были на тотъ
же бысте были могли всихъ,
ки, *подавити*. И подобно мало
того были не учынили,](349)
и не (панове) сенаторове госпо-
, а подобно Самая рука Божая
(васъ задержала)! Который ви-
обре серца и умыслы вашы
ые, же-сте не на згоду, але на
ъе згоды светое были собра-
протожъ вамъ не допустилъ (и)
светого геретиками и кровъю
ою, на которую-сте ся были
и, помазати. Отожъ, зъ якимъ
ысломъ прыехали были, таковый
домъ далъ!

duchowne, opuściwszy kościoł do heretyckiey bożnicy wleść, — azali to nie przeciw iasnym kanonom y przeciw zwyczaiowi kościelnemu?

A co mowi Philalet, isz oczekiwali od mitropolita czasu y mieysca, aby naznaczył, — nie trzeba było czekać: przyść było do kościoła, gdzie były y mieysca iusz nagotowane. A ieśliby ich nie puszczono do kościoła, dopi[e]roby mieli iakąszkolwiek wymowkę. Azasz was nie z chęcią oczekiwano, wzywano, proszono?! A dla czegożeście nie przyszli? Kogoście się bali: czy panow senatorow iego kro. m., ktorzy spokoynie, bez pocztow, bez haydukow, bez armaty przyiachali? Mogliście się namniey nie bać, boście z taką armatą, z Tatarami, z haydukami, z kozakami przyiachali byli na ten synod, żebyście byli mogli wszytkich, iako muchy, *podławić*. Y podobno mało byście tego byli nie vczynili, by byli nie senatorowie pańscy, a podobno Sama ręka Boża mocna! Ktory widział dobrze serca wasze zaiątrzone, żeście nie na](148—Ciij) zgodę, ale na rozerwanie zgody świętey zebrali się byli,—przeto wam nie dopuścił mieysca świętego heretykami y krwią niewinną, na ktorąście się byli nasadzili, pomazać. Otosz, z iakim vmysłem przyiachaliście byli, taki wam y dom dał!

[Филялетъ.] [1]

Philalet.

же поведаетъ *Филялетъ*, ижъ
ка Володымерский, церкви тамош-

Powiada tamże Philalet, isz «władyka Włodzimirski, cerkwie tameczne w swoiey

старопечатномъ экземплярѣ пропущено

ние въ своей моцы маючы, замкненые держалъ; зачымъ нельзя было, одно черезъ к[г]валтъ, добыватися до нихъ» [1].

Отказъ.

Пытаю *Филялета*: чы посылали до митрополита, альбо до владыки Володимерского, просечы о которую церковъ, абы имъ отворено, еслиже хотели справы свое въ церкви *от*правовати? Не толькоже (350) не посылали, але—што болшая—коли ся хвала Божая въ церквяхъ отправовала, нихто зъ нихъ ани появилъся: волели въ геретической шопе службу Божую одъправовати, анижъ до церкви пойти, запаметавъшы правилъ церковныхъ, которые въ соборыщахъ геретическихъ молитися заказуютъ. А што ся тычетъ, же церкви затворены стояли,—чы хотели есте, абы отворомъ зияли, жебы и псомъ до нихъ вольно было входити?! Або не ведаете, ижъ церкви нашы такового звычаю, яко Рымские, не маютъ?! А ведже коли ся хвала Божая отправовала, вси отворомъ бывали. Прожно теды *Филялетъ* тымъ свою сторону обмовляетъ, лепей нехъ правду прызнаетъ, же тое соборыще свое (противъ правилъ и) не на слушномъ местцу *от*правовали.

Филялетъ.

Мовитъ далей: «бы былъ митрополитъ ихъ милости до себе взывалъ, барзо бы были ради до него прышли» [2].

(351) Отказъ.

Вже ся то высшей показало, же не митрополитъ, але сенаторове его коро-

mocy maiąc, zamknione dzierżał; a nielza było, iedno przez moc, dos się do nich» [3].

Respons.

Pytam Philaleta: czy posyłali do polita, albo do władyki Włodzimirs prosząc o ktorą cerkiew, aby im rzono, ieśliże chcieli sprawy swoie kwi odprawować? Nie tylko nie po ale—co więtsza—kiedy się chwał w cerkwiach odprawowała, żaden ani się poiawił: woleli w heretyc szopie służbę Bożą odprawować, li do cerkwi iść, zapamiętawszy now kościelnych, ktore w zborzy heretyckich modlić się zakazują. się tycze zawierania cerkwi,—czy liście [4], aby otworem stały, że psom do nich wolno było wchd Abo nie wiecie, isz cerkwie nasze t zwyczaiu nie maią, iako Rzymski wszakże kiedy się chwała Boża owała, wszytkie otworem stały. P tedy Philalet tym swoię stronę o wia, lepiey niech prawdę przyzn to zborzysko swoie nie na słu mieyscu odprawowali.

Philalet.

A co mowi Philalet: «by był polit ich mści do siebie wzywał, by byli radzi do niego przybyli» [5].

Respons.

Iusz się to wyszszey pokazała mitropolit, ale sami senatorow

[1] см. 2-ую книгу «Пам. полем. лит.», стлбц. 1312 [2] ibid. стлбц. 1314 [3] «Пам. полем. лит.», стлбц. 1311 [4] опечатка: chcieliśsie [5] см. 2-ю кн лит.», стлбц. 1313

милости взывали, просили, упо-
абы, ся одълучившы одъ гере-
(а) на местце прыстойное до
лита и до иншое братьи (своее)
:я.
о ми ся не годило препомнети,
добре (былъ) ведомъ: коли его
кая милость панъ воевода Ки-
прысылалъ до митрополита
ихъ зацныхъ людей, хотечы ся
ь видети,—азажъ митрополитъ
лилъ (былъ) на то? И просилъ
ость, абы ся зъ нимъ и зъ
о Володимерскимъ у дворе вла-
видети рачылъ; и о далшыхъ
намовилъ. А якъ же то смеетъ
ь поведати, же митрополитъ и
ве зъбраняли ся видети зъ сто-
противною?
р[а]вда [1], ижъ зъ геретиками,
Никиеоромъ, зрадъцою госпо-
ть, ни якое справы мети (, ани
) не хотели; але зо всими
(352) яко зъ братьею милою,
на местцу прыстойномъ вельце
ı; и просили ихъ милость пановъ
въ, на которыхъ зверхъность
олевское милости и порядокъ
осполитого належалъ, абы ся
бранье (сполъное) старали [2].

kro. m. wzywali, prosili, vpominali, aby, się odłączywszy od heretykow, na mieysce prz[y]stoyne (do kościoła,) (149) do mitropolita y do inszey braciey szli.

Y tego mi się nie godziło przepomnieć, czegom dobrze wiadom: kiedy iego xiążęca mość pan woiewoda Kiowski przysyłał do mitropolita niektorych zacnych ludzi, chcąc się z nim widzieć,—azasz mitropolit nie pozwolił na to? Y prosił iego mci, aby się z nim y z władyką Włodzimierskim w dworze władycznym widzieć raczył; y o dalszych rzeczach namowił. A iakosz to śmie Philalet powiadać, że mitropolit y władykowie zbraniali się widzieć z stroną przeciwną?

Θилялетъ.

въ томъже розделе, на карте 83,
тетъ Θилялетъ и боронитъ влады-
ихъ, Премыского и Львовъского:
а тую згоду не *сезваляли*, и не
ыхъ речей, але до мамрановъ
вое прыкладали, на которыхъ
ядыка Луцъкий оальшиве мелъ
і прызволенье до тое единости.
гатьку мовитъ: «бы тежъ то и

To prawda, isz z heretykami, ani z Niceforem, zdraycą pańskim, żadney sprawy mieć nie chcieli; ale ze wszytkimi innemi, iako z bracią miłą, zeyścia [3] na mieyscu przystoynym wielce pragnęli; y prosili ich m. panow senatorow, na ktorych zwierzchność iego krol. m. y porządek pokoiu pospolitego należały, aby się o to zeyście [4] starali.

Philalet.

Daley, w tymże rozdziale, na karcie 83, obmawia Philalet y broni władykow dwu, Przemyskiego y Lwowskiego: iakoby na tę zgodę nie zezwalali, y nie do pisanych rzeczy, ale do mambranow pieczęci swoie przykładali, na ktorych iakoby władyka Łucki fałszywie miał napisać przyzwolenie do tey iedności. A на ostatku mowi: «by tesz to

[1] пало въ старопечатномъ экземплярѣ [2] опечатка: «старало» [3] опечатка: zeiścia
a: zeiście

ı могли свою невинъ-
:азати? (И тамъ) бы
ь до тое единости не
ы сами добровольне
и не хотели; а тамъ
ого справили, еслиже
цыпалми тое справы,
омотне отбегъшы ста-

ычетъ протосинкгеля
на протосинкгелство
былъ наслушънейшый
ı нагаченая, листомъ
: можетъ, покуль ся
А ку тому, еслиже па-
сту (355) его королев-
ребовалъ, далеко бол-
звлаща—коли патры-
Протожъ на тотъ
ю Филялетову, кото-
оронитъ, ничого не
ией веру листомъ его
ти (, якимъ его быти
справа его вже на
и подобно вже теперъ
остатка справуетъся.

ıялетъ.

Филялетъ: «ижъ по-
Никифора до позво-
костеломъ Рымскимъ
ы ему не задавано, и

ı, што Филялетъ по-
зей, нижъ ся почалъ
ть панове сенаторове
собою листъ его ко-
ı, до всихъ писаный.
королевская милость
того Никифора и за-

szli do braciey, gdzieby mogli swoię niewinność pokazać? Pewnieby ich nikt do tey iedności nie przymuszał, gdzieby sami dobrowolnie do niey przystąpić nie chcieli; a tam by się byli y tego sprawili, ieśliże nie byli pryncypałmi tey sprawy, ktorey potym sromotnie odbiegli y apostatami stali się.

A co się dotycze protosingiela y listu iego, na protosingielstwo iemu danego,— by był y nasłusznieyszy list, kiedy osoba naganiona, listem się podpierać nie może, poki się sam nie oczyści. A ktemu, ieśli patryarcha sam listu iego k. m. potrzebował, daleko więcey sługa iego, a zwłaszcza—kiedy patryarchia wakowała. Przeto na ten list y na brednią Philaletową, ktorą Nicefora broni, nic nie odpowiadam, y owszem więcey wierzy mi [się] listom iego k. m. pana naszego; a tesz iusz skończyła się sprawa iego na seymie, niechże się przed Bogiem ostatka sprawuie.

[Philalet.] [3]

A co mowi Philalet: «isz poki o przywiedzieniu Nicefora do pozwolenia na vnią z kościołem Rzymskim była nadzieia, zdrady mu nie zadawano, y nie arestowano» [4].

Y to nie prawda, co Philalet powiada. Bo pierwey, nisz się począł synod, ich m. panowie senatorowie przywiezli byli z sobą list iego k. m., do wszytkich pisany, w ktorym iego k. m. mianuie zdraycą tego Nicefora y zakazuie, aby z nim żaden z poddanych iego k. (151)

[2] см. 2-ую книгу «Пам. полем. лит.», стлбц. 1326, 1328 [3] въ сталярѣ пропущено [4] см. 2-ую книгу «Пам. полем. лит.», стлбц. 1325,

учынили, и подъписовъ своихъ запр
лися,—азажъбы незноснейшая—
пису на злую речъ неуважне
ного одъступити? а предся отъ
не могли быти одъстрыхънени[1]

(353) Отказъ.

Такъ на то владыка Луцкий
если ся тые владыкове чули быти
винъными и такъ одъ него, яко
летъ поведаетъ, ошукаными,—а
чогожъ не хотели ся того пред
королевскою милостью справити,
яко винъные, уникали суду и
Для чого потомъ и на сыноде
нялися зо всими видети и зъ
Луцкимъ о то справы мети?
предъ его королевскою милост
розумели собе ѳорумъ (прыстой
ино на сыноде певне местце (
мели (о томъ мовити). О чомъ
высшей поведелося (достаточне).
же Ѳилялетъ не замыдляетъ очю
которые лепей, нижъ онъ, тую
ведаютъ и въ рукахъ своихъ
ихъ маютъ. И писаръ естъ
торый за ихъ росказаньемъ
Инъшые вси того ся не прятъ,
лялетъ объмавляетъ (ихъ) только
лую повесть, не видевшы справ
хайже ся одно (где) на пляцу
а не крыютъ (354) ся передъ
бо чоловекъ невинъный *у*везде
ясное око и не боитъся суду.

А што мовитъ, же ся не годи
владыкъ одъ сыноду одъстрыхъ
хтожъ ихъ одъстрыхалъ? Аза
панове сенаторове не напоми
зажъ именемъ его королевское
не росказовали (? и зажъ не
абы, давъшы покой геретиком

[1] сочинитель «Анти́ризиса» искл
лит.», стлбц. 1316, 1318 [2] см. 2-ую

прыстало такъ долгимъ
убогого трапить, если-
годенъ? Азажъ и
Александрейский съ
коли его панове
(черезъ листы
королевское милости,
Никифоромъ, писалъ?
на то, мовечи: «бы
годило, а где бымъ
духовнымъ, пи-
просечи, абы по
(358)
(и церкви)
подобно и послове Во-
на него инъстыкго-
королевскою милостью
Рымляны прыняти

противникъ: «а хтожъ
патриарьхи Александрей-
до кого былъ писанъ?»
зацныхъ людей, што то
ными зацными тежъ
А до кого былъ пи-
Филалетъ ведаетъ, бы
бующи) правду хотелъ
ему тая баламутня
подобно хотя бы и
писажоно, не сказалъ

ветъ.

розделу залецаетъ
ка, который на со-
догледалъ, и штро-
рового за то, ижъ
олько на соймикахъ
маршалькове такие,
духовныхъ [1].

Azasz y sam patryarcha Alexandryiski z tego się nie wymawiał, kiedy go panowie [nie]ktorzy namawiali, aby do iego k. m., przyczyniaiąc się za Niceforem, pisał? Azasz nie odpisał na to, mowiąc: «by mi się (pry) godziło, a gdzie bym nie był człowiekiem duchownym, pisał bym raczey, prosząc, aby po światu nie chodził, (y wziął zapłatę swą,) gdysz wiele złego nabroił krześcianom»? Więc y owi posłowie Wołoskiego hospodara, co na niego instygowali przed iego k. m., to (podobno) y ci za tosz, że na vnią z Rzymiany nie pozwolił.

Ale rzecze przeciwnik: «a ktosz ten list patryarchy Alexandryiskiego widział, y do kogo iest pisan?» Iest nie mało zacnych ludzi, co to widzieli y przed innymi zacnymi tesz ludźmi powiadali. A do kogo był pisany—lepiey to wie Philalet, by tylko praw(152—153)dę chciał powiedzieć; ale isz się mu ta bałamutnia iego dobrze nadała, podobno chociaby go y piekł, nie powiedział by prawdy.

Philalet.

Na ostatku tego rozdziału zaleca Philalet marszałka, ktory na zborzysku ich rządził, y sztrofuie dzieiopisa synodowego za to, isz pisał, że tylko na seymikach bywaią marszałkowie tacy, a nie na synodach duchownych [2].

м. полем. лит.», стлбц. 1330, 1332, 1334 [2] см. 2-ую книгу «Пам. , 1331, 1333

› и (светыхъ) отецъ старыхъ
дзы и противъ зверъхности
ымскихъ: (и) якобы светые
жомъ противъни быти мели,
ихъ за старъшыхъ и прело-
ихъ не знали. О чомъ (сме-
речы можетъ, же ся) све-
› (старымъ) и не снило,
Іатинскимъ, але ани Гре-
овшемъ вси светые отцы и
ленская папежовъ Рымскихъ
ы быти старъшыми (и первои-
ии) своими, и правдивы-
иками светыхъ (веръхов-
оловъ Петра и Павла, и
нъную честь и послушенъ-
ı Рымской вси отдавали.
бы ся прышло на кождый
ялетови одъписовати, пока-
то ясне съ тыхже дово-
ныхъ) *Филялетовыхъ*, ижъ
и несправедливе противъ
ъ натегаетъ, яко власный
учывшыся того одъ (това-
ихъ) геретиковъ теперешъ-
имъ побожные католикове
е по тисячъ кроть на тые
ı достаточъне одписуючы.
явный всему свету пока-

żow Rzymskich y przeciw ‖(153) władzy y zwierzchności ich [1]: iakoby oycowie śś. papieżom przeciwni byli, nigdy ich za starszych y przełożonych swoich nie (mieli, ani) przyznawali. O czym oycom śś. nie tylko Łacińskim, ale y Greckim ani się śniło; y owszem wszyscy śś. oycowie y kościoł katolicki zawżdy papieżow Rzymskich znali bydź starszymi swemi y prawdziwymi namiestnikami (Pana Krystusowemi y potomkami) śś. apostołow Piotra y Pawła, y zawżdy powinną cześć y posłuszeństwo stolicy Rzymskiey wszyscy oddawali. O czym gdzie by się przyszło na każdy rozdział Philaletowi odpisować, pokazało by się to iaśnie z tychże dowodow Philaletowych, isz niesłusznie y niesprawiedliwie przeciw papieżow kieruie ich, iako własny heretyk, nauczywszy się tego od heretykow teraźnieyszych, ktorym pobożni katolikowie nie raz, ale po tysiąckroć na te ich wykręty dostatecznie odpisali y fałsz ich iawny wszemu światu pokazali.

чынити, коли злости и упое-
ене‖(362)ного преломити не
отяжъ на кождую речъ
овъ (геретикове) слушный
ъ, предся они тымижъ а
ии своими нарабляютъ (, не
слушного отказу на то да-
ı тотъ Филялетка во всихъ
ахъ своихъ однымижъ шту-
ческими нарабляетъ. Про-
писуючи ему на тые его
сыламъ его и кождого по-
ельника до перъвыхъ книгъ

A cosz czynić, kiedy złości a vporu ich zaślepionego nie przemogli! Bo chociasz na każdą [2] rzecz od katolikow słuszny respons maią, przedsię oni tymisz a tymi sztukami swoimi narabiaią, iakosz y ten Phila*plotka* we wszytkich tych rozdziałach swoich temisz sztukami heretyckimi narabia. Przeto, nie odpisuiąc mu na te iego wykręty, odsyłam go y każdego pobożnego czytelnika do pierwszych ksiąg Bellarminowych [3]: tam na wszytkie [4] swoie sztuki y potwarzy niepobożne respons dostateczny naydzie!

iego [2] опечатка: kożdą [3] опечатка: Bellarminowjch [4] опечатка: wszjtkie

Отказъ.

Што ся тычетъ маръшалка того соборыща противное стороны, вемъ, ижъ былъ чоловекъ зацъный и всимъ ведомый; але зъ многихъ прычынъ до тое справы не належалъ: першая—же былъ чоловекъ свецкий, другая—же былъ противникъ веры не только *Рымское*, але и Греческое, згола геретикъ (, атеиста, епикурчыкъ). Протожъ слушъне дееписъ сыноду Берестейского не похвалилъ того поступку ст[о]роны противное, кгдыжъ на сынодахъ (духовныхъ) не свецъкие, але духовные (особы) бываютъ рядителми сынодовыми, таковые, которые бы въ вере правъдивой не были подойзреными.

А о прымиереевъ, то естъ старшыхъ презбитеровъ, и иныхъ поповъ, же ихъ тамъ сила было,—не пытаемся о томъ, где ихъ болшей было? Хотя бы и десятеро того собралеся, тогды безъ епископовъ (360) своихъ ни якое владзы не мели, водлугъ правила апостольского 38.

А затымъ Θилялетъ зачынает часть третю, въ которой полож розделовъ деветь. А тые вси розъ противъ папежа нарыхтовалъ, ут. и в-ни-во-што оборочаючы мона альбо единовладство папежовъ скихъ. Которые розделы свое ш широко розъвелъ и многими дов писма отеческаго наполнилъ, а хто ся имъ пилно прысмотрыт чытъ то ясне, ижъ то все зъ ческое кузни вычерпнулъ. Кот давныхъ вековъ противъ папе свой проклятый вырыгнули и оалшу и баламутни написали

[1] описка: «зачына*ючы*»

Белярминовыхъ: тамъ на вси свое штуки и потвары выкрутные отказъ достаточный найдетъ! И не можетъ такъ спросное баламутни Филялетъ вымыслити, на которую бы тамъ въ тыхъ книгахъ Беляръминовыхъ отказу правдивого не знашолъ! Которые книги зачынаються тыми словы: «Третяя контроверъсия енаральная о найвысшомъ епископе».

Ачъ кольвекъ бы слушная речъ была для тыхъ, которые Латинъского езыка не розумеютъ, а звла(363)ща наша Русь милая, на тые его выкруты одъписати, и не треба бы много въ томъ працовати, только, знашедъши вси тые противные выкруты (которыми Филялетъ, яко недошлый ремесникъ, выбравши съ кузни геретическое, робитъ), тамже отказы на кождую речъ написаные— переложити на Руское,—але волелемъ то кому ученшому зоставити, изали сь, да Богъ, найдетъ таковый побожный католикъ, который, ужалившися цнотливого народу Росейского и заведенья ихъ невинъного, откажетъ достаточне тому щекарови геретическому на тые вси потвары и выкруты его. Только въ томъ упоминаю чытельника побожного: абы, видечи таковые доводы съ писма светыхъ отецъ, которые онъ противъ папежомъ прыводитъ, не заразъ тому веры додавалъ; поневажъ *показалася* баламутъня его, яко естъ вернымъ въ прекладанью писма чужого, и яко все, бы што и налепшого было, по ереси(364)ческу на злую сторону превращаетъ, ницуетъ, утинаетъ, прычиняетъ што (одно) своей стороне потребного быти видитъ, а инъшое минаетъ, охиляетъ, яко (посполите) геретикомъ прызвоитая. Чого явный знакъ маешъ на прыкладанью его листовъ папежъскихъ и владычнихъ. Бо еслиже такъ малые и значъные речи смелъ поопальновати,

Y nie może tak sprosney ni
Philalet wymyślić, na ktorą by
tych księgach Bellarminowych
prawdziwego nie znalazł! Ktore
zaczynaią się tymi słowy: «Trze
trowersia generalna o naywyszs
skupie».

Aczkolwiek by słuszna rzecz
tych, ktorzy Łacińskiego ięzy
vmieią, a zwłaszcza nasza mil
na te iego wykręty odpisać, y ni
by się pracować, tylko, nalaszszy
kie te obiekcye (w księgach B
nowych) (ktoremi Philalet, ia
doszły rzemieśnik, wybrawszy
heretyckiey, robi), tamże respo
każdą rzecz napisane—przełoż
Ruskie,—ale wolałem to komu v
mu zostawić, azali się, da Bog,
takowy pobożny katolik, (154
ktory, vżaliwszy się cnotliwego
Ruskiego y zawiedzenia ich niew
odpowie dostatecznie temu szczek
heretyckiemu na te wszytkie k
y bałamutnie iego. Tylko w tym
nam czytelnika pobożnego: aby,
takowe dowody z pisma ś. y ś
oycow, ktore on naprzeciw p
kieruie, nie zaraz temu wiary d
poniewasz *doświadczyłeś* bał
iego, iako iest wierny w przek
pisma cudzego, y iako wszytko,
y nalepszego było, po heretycku
stronę kieruie, obraca, nicuie,
przyczynia co na swą stronę po
go bydź widzi, a insze miia, zwi
heretykom przyzwoita. Czegoś i
śnie doznał w przekładaniu list
pieskich y władycznych. Bo ieśl
małe y znaczne rzeczy śmiał
wać, a iakosz te, o ktorych
sin ma wiadomość, a podobno u

Белярминовыхъ: тамъ на вси свое штуки и потвары выкрутные отказъ достаточный найдетъ! И не можетъ такъ спросное баламутни Филялетъ вымыслити, на которую бы тамъ въ тыхъ книгахъ Беляръминовыхъ отказу правдивого не знашолъ! Которые книги зачынаютъся тыми словы: «Третяя контроверъсия енаральная о найвысъшомъ епископе».

Ачъ кольвекъ бы слушная речъ была для тыхъ, которые Латинъского езыка не розумеютъ, а звла(363)ща наша Русь милая, на тые его выкруты одъписати, и не треба бы много въ томъ працовати, только, знашедъши вси тые противные выкруты (которыми Филялетъ, яко недошлый ремесникъ, выбравши съ кузни геретическое, робитъ), тамже отказы на кождую речъ написаные— переложити на Руское,—але волелемъ то кому ученшому зоставити, изали сь, да Богъ, найдетъ таковый побожный католикъ, который, ужалившися цнотливого народу Россійского и заведенья ихъ невинъного, откажетъ достаточне тому щекарови геретическому на тые вси потвары и выкруты его. Только въ томъ упоминаю чытельника побожного: абы, видечи таковые доводы съ писма светыхъ отецъ, которые онъ противъ папежомъ прыводитъ, не заразъ тому веры додавалъ; поневажъ *показалася* баламутъня его, яко естъ вернымъ въ прекладанью писма чужого, и яко все, бы што и налепшого было, по геретиц(364)ческу на злую сторону превращаетъ, нищуетъ, утинаетъ, прычиняетъ што (одно) своей стороне потребного быти видитъ, а инъшое минастъ, охиляетъ, яко (посполите) геретикомъ прызвонтая. Чого явный знакъ масшъ на прыкладанью его листовъ папежъскихъ и владычнихъ. Бо еслиже такъ малые и значъные речи смелъ поваьшовати,

Y nie może tak sprosney niepr Philalet wymyślić, na ktorą by t tych księgach Bellarminowych o prawdziwego nie znalazł! Ktore zaczynaią się tymi słowy: «Trzecia trowersia generalna o naywyszszy skupie».

Aczkolwiek by słuszna rzecz by tych, ktorzy Łacińskiego ięzyku vmieią, a zwłaszcza nasza miła na te iego wykręty odpisać, y nie by się pracować, tylko, nalaszszy kie te obiekcye (w księgach Bel nowych) (ktoremi Philalet, iako doszły rzemieśnik, wybrawszy z heretyckiey, robi), tamże respon każdą rzecz napisane—przełożyć Ruskie,—ale wolałem to komu vcz mu zostawić, azali się, da Bog, n takowy pobożny katolik, (154 ktory, vżaliwszy się cnotliwego R Ruskiego y zawiedzenia ich niewi odpowie dostatecznie temu szczek heretyckiemu na te wszytkie kal y bałamutnie iego. Tylko w tym nam czytelnika pobożnego: aby, takowe dowody z pisma ś. y św oycow, ktore on naprzeciw pa kieruie, nie zaraz temu wiary do poniewasz *doświadczyłeś* bała iego, iako iest wierny w przekł pisma cudzego, y iako wszytko, y nalepszego było, po heretyckn stronę kieruie, obraca, nicuie, przyczynia co na swą stronę potr go bydź widzi, a insze miia, zwła heretykom przyzwoita. Czegoś ta śnie doznał w przekładaniu listo pieskich y władycznych. Bo ieśl małe y znaczne rzeczy śmiał wać, a iakosz te, o ktory sin ma wiadomość, a p

же тые, о которыхъ редкий Русинъ
ь ведомость, а подобъно другий
ыхалъ о томъ, кгдыжъ въ Рускомъ
не найдешъ таковыхъ книгъ,
ало не болшей того зъ Латинъ-
выбиралъ? А штожъ можетъ
дивый Русинъ ведати, который Ла-
ого писма не чытаетъ, если то
правединве преложылъ, и если ся
го стегаетъ, на што онъ керуетъ?
го зъ одного только местца того
ти можешъ, яко онъ писма светыхъ
справединве прыводитъ.

35) Написалъ въ розъделе второмъ
третее слова Кипрыяна светого,
ючы то, иж не только одному
ви, але и всимъ апостоломъ Хры-
ь далъ ключы царества небеснаго,
ъ тамъ мовитъ: «въ особе одного
далъ всимъ ключы, абы единость
указалъ». То суть слова Кипры-
ветого. Слухайже далей, што тотъ-
ипрыянъ тамъже мовитъ: «тоежъ
ца) были и иные апостолове, што
тръ, ровное чти и владзы; але
окъ отъ единости походитъ, и
енство Петрови дается, абы ся
костелъ показалъ». Тотъже далей
ъ: «церковъ, которая едина есть
номъ, который ключы ее взялъ,
мъ Панъскимъ утвержена естъ».
отрыжъ на другомъ местъцу, яко
етъ писмо Евангелии светое зле
дается, а звлаща оные слова: «паси
Моя, паси агнъца Моя», такъ
) (поведа) мовитъ: «Кирылъ све-
на тые слова пишучы, не роз-
ъ [1], абы тыми словы Хрыстосъ
дь Петра светого старшымъ надъ
е апостолы вселенскимъ пастыремъ
першымъ церковнымъ учынити
и овшемъ такъ (поведа) мовитъ:
овца Моя», понавляючы ему до-

słychał o tym, gdysz w Ruskim ięzyku nie naydziesz takowych ksiąg, ale mało nie więcey tego z Łacińskich wybierał? A cosz może prawdziwy Rusin wiedzieć, ktory Łacińskiego pisma nie czyta, ieśli to on sprawiedliwie przełożył, y ieśli się do tego ściąga, na co on kieruie?

A to z iednego tylko mieysca tego poznać możesz, iako on śś. oycow pisma sprawiedliwie przywodzi.

Napisał w rozdziele wtorym części trzeciey słowa Cypryana ś., pokazuiąc to, isz nie tylko iednemu Piotrowi, ale y wszytkim apostołom Krystus (Pan) dał klucze krolestwa niebieskiego, y tak tam mowi: «w osobie iednego Pan dał wszytkim klucze, aby iedność wszytkim vkazał». To są słowa Cypryana ś. Słuchayże daley, co tenże Cypryan tamże mowi: «tosz (powiada) byli y inni apostołowie, co y Piotr, rowney czci y władzy; ale początek od iedności pochodzi, y starszeństwo Piotrowi daie się, aby się ieden kościoł pokazał». Tenże daley mowi: «kościoł, ktory ieden iest na iednym, ktory klucze iego wziął, głosem Pańskim vtwierdzony iest».

Patrzayże na drugim mieyscu, iako Philalet pismo Ewangelij ś. źle wykłada, a zwłaszcza one słowa: «paś owce Moie, paś baranki Moie», tak (pry) mowi: «Cyryllus ś., na te słowa pisząc, ‖(155) nie rozumie, aby tymi słowy Krystus Pan Piotra ś. starszym nad insze apostoły powszechnym pastyrzem abo pierwszym kościelnym vczynić miał ((niemasz tego v Cyryllusa)); y owszem tak (pry) mowi: «paś, powiada, owce Moie», ponawiaiąc mu apostolską do-

[1] писка: «розумей»

стойность апостолскую, абы для утверженъя его не здалася быти сказителная. А болшей того не реклъ». И далей Θилялетъ мовитъ: «не реклъ (поведа) Хрыстосъ Богъ: «паси овцы Мое, паси баранки Мое», але только по-просту мовилъ: «паси овцы Мое» [1]. (Словъ Кирыловыхъ, а звлаща першыхъ о повъшехънымъ пастыру, не бачу, откуль ихъ възялъ, бо того нетъ у Кирыла, только о поновлении достойности.)

Послухайже, што другие светые отцы о томъ мовятъ.

Епиθаней въ «Анкорате ереси» о Петре (светомъ) (367) такъ мовитъ: «Петра (поведа) изъбралъ Хрыстосъ, абы былъ вожемъ иныхъ учениковъ». А индей мовитъ: «сей есть, который услышалъ «паси овца Моя», которому зверона естъ овчарня». Гледижъ, яко овчаръня не мож[е]тъ [2] быти розная, але (только) едина (, которая не кому, але Петрови поверена естъ).

А Златоустый слухай што мовитъ: «опустивъшы (поведа) иныхъ, до Петра мовитъ, опеку ему братии злецаючы». И нижей тотъ же мовитъ: «великие речы далъ Хрыстосъ Петрови, и опеку ему всего света полецылъ». А на иномъ местцу тотъ же мовитъ: «Еремею надъ однымъ народомъ, а Петра надъ всимъ светомъ Хрыстосъ преложонымъ учынилъ».

А Василей Великий такъ мовитъ: «онъ (поведа) благословеный, который надъ иными учениками преложоный былъ, которому дано ключы царъствия небеснаго».

А Григорей Назиянский о Петре (светомъ) мовитъ (368) тыми словы:

stoyność, aby dla vtwierdzenia iego zdała się bydź skazitelna. A więc ktemu nie rzekł». Y daley mowi Pi let: «nie rzekł (powiada) Krystus I «paś owce Moie, paś (wszytkie) bar Moie», ale tylko poprostu mowił: « owce Moie» [3].

Posłuchayże, co drudzy święci oyc na to mowią.

Epiphaniusz tak mowi o Pietrze «Ancorato Hæresi» 51: «Piotra (pr obrał Pan Krystus, aby był wo innych vczniow». A indziey mowi: iest, ktory vsłyszał «paś owce M ktoremu zwierzona iest owczar Patrzayże, isz owczarnia nie może rożna, ale iedna.

Słuchayże, co (daley) mowi Ch stom ś. (temi słowy): «opuści inszych, do Piotra mowi, opiekę braciey zlecaiąc». Y niżey tenże «wielkie rzeczy dał Pan Piotrow opiekę mu wszego świata polecił». inszym mieyscu tenże mowi: «H miasza nad iednym narodem, a P nad wszytkim światem Krystus pr żonym vczynił».

A Bazylius ś. tak mowi (Ser iudicio Dei): «on (prawi) błogosławi ktory nad innemi vczniami przeło był, ktoremu dano klucze krole niebieskiego [5]».

(Słuchayże, co) Gregoryus Nazya nus mowi (Orat. de moderatione

[1] см. 2-ую книгу «Пам. полем. лит.», стлбц. 1370 [2] *е* выпало изъ старо набора [3] см. 2-ую книгу «Пам. полем. лит.», стлбц. 1369 [4] опечатка: piet чатка: niebieskie*do*

кдѣ, яко и межы учениками Хри-
ыми, которые вси были высоцы и
анья годни, тотъ (только) каменемъ
ванъ естъ, и основанне церъковное
е своей повероное маетъ, а другие
клеженье свое скромнымъ серцемъ
сятъ».

Слухайже Евътимия, што мовитъ:
ковъ (поведа) престолъ въ Ерусa-
е прынялъ, а Петръ всего света
телемъ постановенъ естъ».

што маешъ светыхъ отецъ Грече-
къ, съ которыхъ и зъ многихъ иныхъ
ю бы ся еще не мало доводовъ
зати (, але оолькгуется кроткости).
Послухайже еще светыхъ отецъ Ла-
ьскихъ (, которые въ тойже поваж-
и, яко и Греческие, сутъ).

ипріянъ светый зоветъ Петра све-
«головою, жереломъ и коренемъ
церъкви», въ книгахъ 2 «О кре-
ии», главы 1 «О единости церъ-
ой».

аксимъ светый мовитъ: «яко вели-
заслуги былъ Петръ светый у
а своего, ижъ ему, по справо‖(369)-
ю маленькое лодьи, рядъ всее
ви поданъ естъ».

птатусъ [1] (мовитъ): «столица естъ
ойна, и прети того не будешъ сме-
абысь не ведалъ, ижъ Петрови
ому въ Рыме напервей столица
авлена естъ, на которой седелъ
ръ (и) голова всихъ апостоловъ».

мбросей светый (мовитъ): «пер-
ьства (поведа) не взялъ Андрей, але
ръ».

ъкгустинъ светый: «Петра (мо-
ь) постановилъ за голову всихъ, абы
ь пастыремъ череды Христовы».

Pietrze [2] tymi słowy: «widzisz (prawi), iako y miedzy vczniami Krystusowymi, ktorzy wszyscy byli wysocy y obrania godni, ten opoką nazwany iest, y fundamenty kościelne zwierzone w wierze swoiey ma, a drudzy vpośledzenie swoie skromnym sercem znoszą».

Słuchayże (daley), co mowi Eutymius (in Lucam cap. 22): «Iakub (powiada) stolicę w Hieruzalem wziął, a Piotr wszytkiego świata mistrzem postanowiony iest».

A *to* masz doktory Greckie, z ktorych y z wielu innych mogło ‖(156--Viij) by się ieszcze nie mało dowodow pokazać.

Posłuchayże ieszcze Łacińskich niektorych doktorow.

Cypryan ś. (libro 2 «De bapti.» cap. 1, lib. «De vnitate Ecclesiæ») zowie Piotra ś. «głową, źrzodłem y korzeniem wszytkiego kościoła».

Maximus ś. (Maxi., 3 «Sermo. de Apost.») mowi: «iako wielkiey zasługi był Piotr. ś. v Pana swoiego, isz mu, po sprawowani[u] małey łodeczki, rząd wszytkiego kościoła podany iest».

Optatus (libro 2 «Contra Parmenianum»): «stolica iest godna, y przeć nie będziesz śmiał, abyś nie wiedział, isz Piotrowi ś. w Rzymie naprzod stolica postawiona iest, na ktorey siedział Piotr głową wszytkich apostołow».

Ambroży ś.: «przodkowania (prawi) nie wziął Andr[z]ey, ale Piotr».

Augustyn [3] ś.: «Piotra (mowi) postanowił za głowę wszytkich, aby był pasterzem trzody Pańskiey [4]».

начиная съ этого абзаца и ниже вдоль по полю напечатано: «Противъ Пармени[ана], и 2» [2] опечатка: *p*ietrze [3] этотъ абзацъ въ старопечатномъ экземплярѣ стоитъ ѣ абзаца: «Hieronim....» [4] опечатка: Pańs*t*iey

Еронимъ светый (мовитъ): «межы двеманадцатми одинъ избранъ естъ, абы, постановивши голову, до одъщепенъства прычины не было».

Смотрыжъ тутъ, хрестиянский брате! Если тотъ выкрутачъ Филялетъ Петрови светому, апостолови Панскому верховному, не пропустилъ, уймуючы зверъхность его, которую ему Хрыстосъ Господь (370) предъ иншыми апостолми дати рачылъ,—а штожъ бы не мелъ уймовати папежомъ, которымъ онъ, яко геретикъ, естъ головнымъ непрыятелемъ?!

Тые доводы вси, Петрови светому, яко верховному апостолови, належачые, не кому иному, але наболей епископомъ Рымскимъ завжды служыли. Што и сами светые отцеве прызнаваютъ, которыхъ бы писма прыпоминать много часу взяло, только двохъ тутъ поменю.

Златоустый светый (въ книгахъ 2 «О нерействе») такъ мовитъ: «за овъцы Свое Хрыстосъ кровъ Свою пролилъ, которые старанъю Петровому и потомкомъ его поручилъ».

А Леонтей светый такъ мовитъ: «Петръ светый, трываючы на моцной, которую взялъ, опоце, не опущаетъ справовати церкви: трываетъ Петръ и жыветъ въ наместникахъ своихъ».

Могли бы ся тежъ тутъ прыпоменути и сло(371)ва некоторые зъ соборовъ вселенскихъ, которые завъжды не кого иного, одно Рымского епископа потомкомъ Петра светого и старшымъ всее церкви Хрыстовы быти прызнавали; але, для предлуженья тыхъ книжокъ, опущаю. То тылко накротъце хотелемъ показати: яко Филялетъ въ книжкахъ своихъ тое только прыводитъ, што речы своей потребного быти бачытъ. (И то не жаль, бы справедливе

Hieronim ś.: «mied[z]y dwiema ieden obrany iest, aby, postanowi głowę, do odszczepieństwa przy nie było».

Patrzayże tu, krześciański le Ieśli ten wykrętarz Philalet Piotr apostołowi Pańskiemu nawyszszem przepuścił, vymuiąc zwierzchności ktorą mu Pan Krystus przed in apostołmi dać raczył,—a coszby miał vymować [1] papieżom, ktoryn iako heretyk, iest głownym nieprzyi lem?!

Te dowody wszytkie, Piotrowi ś., zwierzchniemu apostołowi, należące komu inszemu, ale nawięcey bisk Rzymskim zawsze służyły. Co y oycowie ś. przyznawaią, ktorych pisma przypominać siła czasu w tylko dwuch tu pomienię.

Chryzostom ś. tak mowi (lib. 2 Sacerdote»): «za owce Swoie Kr krew Swą rozlał, ktore staraniu Pi wemu y potomkom iego poruczał».

A Lew ś. tak mowi: «święty I trwaiąc na mocney, ktorą wziął, o nie opuszcza sprawować kościoła: Piotr y żywie w namieśnikach swo

Mogły by się tesz tu przypomn słowa niektore z syno(157)dow va salnych, ktore zawsze ni kogo in iedno Rzymskiego papieża potom Piotra ś. y starszym wszytkiego ko Krystusowego bydź przyznawali; dla przedłużenia tych książek, szczam. To tylko chciałem nakr pokazać: iako Philalet w knia swoich tylko to, co rzeczy swej bydź iakoby służącego, przy tym niesprawiedliwie kier

[1] опечатка: vymowiać [2] опечатка: nakrorce

эгалъ; але ѳалшиве и выкрутне уетъ,) а тыхъ (зась) речей, которыхъ ь большей противъ ему и всимъ этикомъ товарышомъ его, намней вспоминаетъ. Бо если хотелъ быти аведливымъ выкладачомъ писма све-, потреба было и противные доводы своими доводами—альбо поровнати годити (ихъ) и такъ ихъ (потомъ) водити, якобы одны противъ дру-ь не перечыли; альбо ихъ власней ожити, кгдыжъ бы альбо однымъ шей верити, нижъ другимъ, альбо 372)течи ихъ вцале зоставити, яко дивые, муселъ бы противности ихъ внати, абы писма светыхъ отецъ только одъныхъ противъ другимъ, и сами зъ собою светые отцеве не ися быти противными. А то естъ ъ побожности католическое чоло-хрестиянъского, который учителей ви Божое однако прыймуетъ, не уючы писмами ихъ и не прыводечи го противъ другому на штыхъ. ижъ и у еванъгелистовъ самыхъ превротные найдуютъ таковые , которые видятъся быти, якобы ивные одны противъ другимъ. Але векъ хрестиянъский все однако ймуетъ добрымъ вырозуменьемъ, за чью Духа Светого, Который естъ мъ правъды, выкладаючи и самыхъ ыхъ отецъ не противныхъ собе, во всемъ быти згодъныхъ верытъ и наваетъ.

кожъ и Ѳилялетъ, гдебы не былъ мъ ге(373)ретикомъ и наследовцою ъ превротниковъ и фалъшеровъ а светого, певне бы штуками ге-ческими не нараблялъ, и пастыра енского церъкви Хрыстовы такъ калевалъ, а писма светыхъ отецъ орые папежовъ Рымскихъ мели у

rzeczy, ktorych więcey iest przeciw iemu y wszytkim heretykom towarzyszom iego, namniey nie wspomina. Bo ieśli chciał bydź prawdziwym wykładaczem pisma ś., potrzeba było y przeciwne dowody z swoiemi dowodami—albo porownać y zgodzić y tak ich przywodzić, iakoby iedne przeciw drugim nie przeczali; albo ich właśniey (, a niszli ich napisał,) wyłożyć, gdysz by (musiał) albo iednym więcey wierzyć, nisz drugim, albo chcąc ich wcale zostawić, iako prawdziwe [1], musiał by ich contra varietates porownać, aby pisma ś. oycow nie tylko iedno z drugim, ale y sami z sobą oycowie święci przeciwnemi bydź nie zdali się. A to iest znak pobożności katolickiey człowieka krześciańskiego, ktory doktorow kościoła Bożego iednako przyimuie, nie brakuiąc pismami ich y nie przywodząc iednego przeciw drugiemu na sztych. Gdysz y v ewangelistow samych przewrotny człowiek nalazł by rzeczy takich kilka, ktore zdadzą się bydź, iakoby (nieco) przeciwne iedne drugim. Ale człowiek krześciański wszytko iednako przyimuie dobrym wyrozumieniem, za pomocą Ducha Ś., Ktory iest wodzem prawdy, wykładaiąc y samych oycow ś. nie przeciwnych sobie, ale zgodnych we wszytkim bydź wierzy y przyznawa.

Iakosz y Philalet, gdzieby nie był iawnym heretykiem y naśladowcą wszytkich przewrotnikow y fałszerzow pisma ś., pewnie by sztukami heretyckimi nie narabiał, y pastyrza powszechnego kościoła Pana Krystusowego tak (nie strofował y) nie hańbił, a pisma oycow ś. (ktorzy (zawsze) papieżow Rzymskich

[1] печатка: prawdziwie

великоіи почтивости и за старшыхъ своихъ признавали) напротивъ папежомъ не натегалъ. Але не дивъ збегови костела католического, якимъ онъ естъ!

Θилялетъ.

Зачынаетъ далей Филялетъ часть четвертую и боронитъ патрыарховъ Костентинополскихъ и церковъ Восточную напротивъ дееписа сыноду Берестейского, который то показуетъ, ижъ врата (адовы, то естъ) непрыятелские (силы,) премогли (и звоевали) тую церковъ и пастыровъ ее, а то не для чого иного, только же одъ единости церъковное отступили и милостью братеръскою, которую Христосъ ховати росказалъ, взгордили.

‖(374) Отказъ.

На то, што Θилялетъ, боронечи церкви Восточное и патриаръховъ Костентинопольскихъ, пишетъ, ничого не отказую, не прето, абымъ и въ томъ показати не мелъ неправды Θилялетовы, але же ся чую быти сыномъ правдивымъ церкви светое Восточное: не хочу ся угругати упадъку, ани пастыромъ ее, которые явную казнь Божую на собе за свой упоръ отнесли. Бо-мъ не естъ такимъ збегомъ ее, яко Θилялетъ Рымъское церкви, але вызнавамъ себе быти сыномъ оное церкви Восточное, которая была за часовъ единости съ церъковью Рымъскою въ згоде и въ послушенъстве пастыра единого вселенъского. То только мовлю, прысмотревшися теперешней церкви Восточной и пастыромъ теперешнимъ, справе и порядку и науце ихъ и старанью о цер-

mieli w wielkiey vczciwości y s szych swoich znali) naprzeciw p nie kierował. Ale nie dziw s katolickiego kościoła, iakim on

‖(158) Philalet.

Daley zaczyna Philalet część y broni patryarchow Konstan skich y kościoła Oryentalnego n dzieiopisa synodu Brzeskiego, k pokazuie, isz bramy nieprzyi przemogły tę cerkiew y pastyr a to nie dla czego innego, iedn iedności kościelney odstąpili y braterską, ktorą Krystys (Pan) przykazał, wzgardzili [1].

Respons.

Na to, co Philalet, broniąc Oryentalney y patryarchow Ko nopolskich, pisze, nic nie odpo nie przeto, abym y w tym pok miał nieprawdy Philaletowey, się czuię bydź synem prawdziv ścioła ś. Oryentalnego: nie chcę gać z iey vpadku, ani pastyr ktorzy iawną kaźń Bożą na swoy vpor odniesli. Bo nie iest zbiegiem iey, iako Philalet Rzy kościoła, ale wyznawam się nem onego ś. kościoła Oryen ktory był za czasow iedności z łem Rzymskim w zgodzie y w szeństwie pastyrza iednego pow go. To tylko mowię, przypatrzy cerkwi teraźnieyszey Oryentalney tyrzom (iey) teraźnieyszym, porządku y nauce ich y

[1] опечатка: wzgardzil*l*i

Божой и о овечкахъ ее,—смеле
ı могу: яко небо отъ земли, такъ
ьшые речы отъ теперешнихъ, тень
5) только пе[р]шое [1] церкви и пас-
ювъ ее въ теперешнихъ зосталъ.
о мовлю не зъ уруганья якого
ъ видитъ!), але съ политованья
тиянъского. А хто хочетъ ведати,
што тую казнь Божую на собе отно-
, нехайже читаетъ «Догматику Ве-
она», митрополита Никейского, ко-
ю онъ о той единости написалъ.
ь кождый хрестиянский чоловекъ
итъ явное пророчество того све-
мужа, што своимъ Грекомъ на
ре Өлоренътейскомъ пророковалъ,
бы единости съ костеломъ Рым-
ъ (не прынявши) розоръвалися.
чъ (кольвекъ и то) вемъ, же его те-
шние Грекове и Русь (наша) не
ıмуютъ и зменъникомъ его назы-
ъ; але то такъ правдивая, яко и
ръ ихъ подъметный, змышленый,
рого они ли[с]трикейскимъ [2] на-
ютъ, которого якись баламутъ, ста-
на штыхъ правъдивому соборови
ентейскому, змыслилъ. О которой
мутни явной и геретикове сами ни
зменъ|(376)ки не учынили, ве-
и, ижъ то николи не было, што
решние наши плетутъ и до друку
ати такъ явного өальшу не всты-
ся. Бо гдебы то правда была, пев-
ы геретикове того не замовчали,
рые ради бы и съ пекла на папежа,
ъ бы его людямъ огидити, (потва-
выдрали! Нехъ ся прото встыда-
тые баламутове того явного өаль-
своего! Противъ которому—певе-
ъ того—гдебы прышло до спору,
ми Лютеранове и Еванъгеликове
ли бы имъ неправду, ведаючи до-

kwi Bożey y o owieczkach swoich,—śmiele rzeć mogę: iako niebo od ziemie [3], tak pierwsze rzeczy od teraźnieyszych, cień tylko pierwszey cerkwi y pastyrzow iey [w] teraźnieyszych został. A to mowię nie z vrągania iakiego (Bog widzi!), ale z politowania krześciańskiego. A kto chce wiedzieć, za co tę kaźń Bożą (sprawiedliwą) odnoszą na sobie, niechże czyta (list) Besariona, mitropolita Niceńskiego, ktory de vnione pisał, a nazywaią go «Dogmatica Besarionis». Tam każdy krześciański człowiek obaczy iawne proroctwo tego świętego męża, co swoim Grekom na synodzie Florentskim prorokował, ieśliby iedność z kościołem Rzymskim (do końca) rozerwali.

|(159) Acz wiem, że go teraźnieyszi Grekowie y Ruś nie przyimuią y zmiennikiem nazywaią; ale to tak prawdziwa, iako y synod ich podrzucony, zmyślony, ktorego oni listrykiyskim nazywaią, ktorego iakiś bałamut, stawiąc na sztych prawdziwemu synodowi Florentskiemu, zmyślił. O ktorey bałamutni iasney y heretykowie sami żadney zmianki nie vczynili, wiedząc, isz to nigdy in rerum natura nie było, co teraz niektorzy plotą y do druku wydać tak iawnego fałszu nie wstydzili się. Bo gdzie by to prawda była, pewnie by heretykowie nie zamilczeli tego, ktorzy radzi by y z piekła na papieża, czym by go ludziom ohydzić, wydrali! Niech się przeto wstydzą ci bałamutowie tego iawnego fałszu swoiego! Przeciw ktoremu—pewienem tego—gdzie by przyszło do sporu, y sami Luteranowie y Ewangelikowie zadali by im nieprawdę, gdysz inakszego synodu Florentskiego nigdy nie słychali, iedno ten, ktory iest po Łacinie od lat

[1] р въ старопечатномъ наборѣ выпало
[2] с выпало изъ старопечатнаго набора
[3] ...ятка: ziemię

бре, же о инакъшомъ соборе Θлоренъ-тейскомъ николи не слыхали, одно о такомъ, який естъ по Латине одъ летъ пятидесятъ, и по Греческу теперъ недавно, выдрукованые.

Але ты, хрестиянъский брате, не протився ихъ баламутни, а прочитай собе только тую «Догматыку», (познаешъ тамъ правду,) обачишъ розумъ, обачишъ и науку того побожъного мужа, и ясную правду, которое ся и пальцемъ ‖(377) дощупати можешъ: если ся не такъ теперъ зъ Греками деетъ, яко тотъ мужъ светый имъ пророковалъ?

О, Христе Цару! Дайже имъ упаметанъе а рачъ ихъ съ тое неволи поганъское вызволити, абы по перъшому, яко за единости бывало, едины-ми усты и единымъ серцемъ, о што самижъ уставичне въ литоргияхъ *светыхъ* просятъ, Тебе, правдивого Бога, зо всею церковъю католическою хвалили. О, дайже то, *Сыну* Божый! абыхъмо ся таковыхъ часовъ коли кольвекъ дочекали, абы потомъ не смелъ нихто мовити «я-мъ Павловъ, а другий—я-мъ Аполосовъ, а я Киоинъ», яко и теперъ мовятъ: «я-мъ папежникъ, а я Гречынъ (Восточникъ); я папежа слухаю, а я патриаръхи Костентинополского», але жебы было серце и душа едина, маючы единого Отца, Которого исповедуемъ на небе, также и на земли единую матеръ правъдивую церъковъ светую (католическую), подъ единымъ пастыремъ церкви Хрыстовы, прехваляючы‖(378)ся о единомъ Господе нашомъ Исусъ Христе, Который естъ вечною головою церъквы Своее (светое) хрестиянское!

piącidziesiąt y po Grecku drukow teraz niedawno.

Ale ty, krześciański bracie, nie p ciwsię ich bałamutni, a przeczy sobie tylko tę «Dogmatykę (Bisa nis)», obaczysz rozum, obaczysz na tego pobożnego męża, y iasną pra ktorey się y palcem dotknąć mo ieśli się nie tak teraz z Grekami dz iako ten mąż święty prorokował im

O, Kryste Panie! Dayże im vpa tanie a racz ich z tey niewoli po skiey wyzwolić, aby po pierwsz iako za iedności bywało, iednemi vs iedynym sercem, o co samisz vstawic w liturgiach *swoich* proszą, Ci prawdziwego Boga, ze wszytką cer katolicką chwalili. O, dayże to, P Boże! abychmy takowych kiedy cz doczekali się, aby potym nie ś żaden mowić «iam Pawłow, a dru iam Apolosow, iam Cephasow», ial teraz mowią: «iam papieżnik, iam ckiey wiary; ia papieża słucham, patryarchy Konstantynopolskiego», żeby było serce y dusza iedyna, m iednego Oyca, Ktorego wyznawamy niebie, także y na ziemi cerkiew iedyną matkę (naszę) prawdziwą, iednym pastyrzem kościoła Pana Kry sowego, przechwalaiąc się o iedy Pa‖(160—Ł)nie naszym (y Zbawi naszym) Iezusie Krystusie, Ktory wieczną głową kościoła Swego h ściańskiego!

Θилялетъ.

Philalet.

Въ тойжс части, въ розделе 6, кладетъ *Филялетъ* листъ патрыархи

W teyże części, w rozdzie kładzie Philalet list patry

ександрейского Мелетия, называючы
патрыаръхою Костенътинополскимъ,
орый листъ есть шырокий.

dryiskiego Meleciusza, nazywaiąc go patryarchą Konstantynopolskim, ktory list iest szyroki.

Отказъ.

І тутъ (бы) кождый, не только я,
ъ задати Филялетови кламство. Бо
ь Мелетей яко николи не былъ,
ь и теперъ не есть патрыархою
тентинополскимъ; але по старо-
-Александрейскимъ. А для чого имъ
и не могъ, пытайтеся у людей:
акъ нетъ ничого такъ тайного, што
потомъ откритися не мело» [1].
. што ся дотычетъ листу его (хотя
ъ могъ не мало противностей въ
ь показати яко противъ Богу, такъ
ротивъ милости хрести(379)янской,
ивъ писму явному и правиломъ
ровымъ, также и противъ зверхно-
и владзы его королевское милости,
ушне, ку болшому заятренью хре-
ъскихъ людей, не ку згоде и
ркованью, але проклетой сцызме
ли выданого),—а ведже не моя речъ
аковымъ чоловекомъ, которого особу
остойность шаную, спречатися: бо
ло бы ся то и инъшыхъ особъ
ыхъ тыкати.

ведже и о томъ учтивомъ мужу
мею: гдебы речъ всю (и) яко ся
деяло, достаточне ведалъ, подобно
а одного митрополита и владыковъ,
и на другихъ болшей мелъ бы
чыны нарекантья. Бо яко ему справу
, такъже и писалъ; а подобно и то,
не было, доношоно несправедливе
шью его. И гдебы были отданы
ы его власные, до его королевской
сти пана нашого (писаные,) на
ломъ сойме, подобно бы показалася
дного справа, яко его королевскую

Respons.

Y tu każdy, nie tylko ia, mogł zadać Philaletowi nieprawdę. Bo ten Meleciusz iako nigdy nie był, tak y teraz nie iest patryarchą Konstantynopolskim; ale po staremu—Alexandryiskim. A dla czego bydź nie mogł Konstantynopolskim, pytaycie się v ludzi: «wszak nie iest nic tak taiemnego, co by potym nie było iawno».

A co się tycze tego listu iego (chocia bym mogł nie mało przeciwności w nim pokazać iako przeciw Bogu, tak y przeciw miłości krześciańskiey, przeciw pismu iawnemu y kanonom synodowym, także y przeciw zwierzchności y władzy i. k. m., niesłusznie, ku więtszemu zaiątrzeniu krześciańskich ludzi, nie ku zgodzie y pomiarkowaniu, ale przeklętey schyzmie gwoli wydanego),—a wszakże nie moia rzecz z takowym człowiekiem, ktorego osobę y dostoyność szanuię, sprzeczać się: bo musiało by się to tykać y innych osob zacnych.

A wszakże y o tym vczciwym mężu rozumiem: gdyby rzecz wszytkę, iako się co działo, dostatecznie wiedział, podobno(by) nie na iednego mitropolita y władykow, ale y na drugich więcey miał przyczyny narzekać. Bo iako mu sprawę dano, także y pisał; a podobno y więcey tego donoszono do vszu iego niesprawiedliwie. Y gdzieby były oddane listy iego własne do iego k. m. pana naszego na przeszłym seymie, podobno by pokazała się nie iednego sprawa, iako iego k. m. do postronnych

Мате. X, 26. Лук. VIII, 17; XII, 2

...посторонныхъ панствъ и до ...й креста Господъня ‖(380) ...якобы, для тое единости, о ...цать тисячей людей, зъ ведо... ...подарскою, замордовати мено! ...и бедное не задавлено!) Але ...рхимандрытъ егожъ власный ...рейский, который тутъ былъ ...ихъ панъствахъ, сведомъ бу... ...е тое всее справы, забегъ ... до которого листы патриаръхи ...рейского напервей до рукъ ...ли. Видечи, ижъ неслушную справу ... патриаръсе, задеръжалъ тые листы пры собе, до его королевское милости писаные. А ведьже сутъ того знаки у некоторыхъ преднейшихъ пановъ сенаторовъ, съ которыхъ латве познатися можетъ, што въ собе тые листы патриаръхи Алексанъдрейского замыкали. Нужъ, якая тамъ въ листе учтивость владзы (и) зверъхности его королевской милости на конъцу учинена: же кому иному, мимо пана зверъхнего, владзу надъ митрополитомъ и надъ владыками прывлащаютъ!

‖(381) Еще въ розделе 7, части (тоежъ) четвертое, Ѳилялетъ насмеваетъся зъ митрополита и зъ владыкъ, ижъ ихъ местца въ раде панской омылили. На то ся вже высъшей достаточне одъписало. И теперъ богдай такъ Ѳилялетъ царества небеснаго прагнулъ, яко владыкове того прагнутъ, и если прыехавши зъ Рыму и слово наменьшее съ кимъ о томъ мовили, хотяжъ обетницу паньскую маютъ значную, и хуть его королевское милости до того правдивую быти видятъ. Отожъ, не для того (яко Филялетъ несправедливе удаетъ) до тое светое единости прыступили, абы мели прагнути тое пыхи свецкое и вынеслости, але большей для спасения овечокъ, имъ отъ Бога поручоныхъ, ведаючи, ижъ безъ церкви нетъ спасения; а где

państw y do nieprzyiacioł krzyża ... stusowego vdawali, iakoby, dla te... ności, o kilkanaście tysięcy lu... wiadomością pańską, zamordowa... no! Ale Cyrillus, archimandryta ... ‖(161) własny Alexandryiski, kto... był w tuteyszych państwach, św... będąc dobrze tey wszytkiey sp... zabieżał temu, do ktorego listy pa... chy Alexandryiskiego napierwey ... przyszły. Widząc, isz niesłuszną s... dano patryarsze (iego), zadzierż... listy przy sobie, do iego kro. m. p... A wszakże są tego znaki v niekt... przednieyszych panow senatorow, ... rych łatwie poznać się może, co ... bie te listy patryarchy Alexandry... go zamykały. Nie wspominam y ... iaka w tym liście vczciwość ... zwierzchności iego kro. m. na ... vczyniona: że komu innemu, mim... na zwier[z]chniego, władzą nad ... politem y nad władykami przywłas...

A co w rozdziele 7, części czw... Philalet naśmiewa się z mitrop... władykow (, na karcie 195), i... mieysca w radzie pańskiey omy... na to się wyszszey dostatecznie ... wiedziało. Y teraz boday tak P... krolestwa niebieskiego pragnął, ... władykowie pragną tego, y ieśli ... iachawszy z Rzymu, o tym y s... namnieysze s kim mowili, chociasz ... nicę pańską maią znaczną, y chę... kro. m. do tego prawdziwą bydź ... Otosz, nie dla tego (iako Philale... sprawiedliwie vdaie) do tey św... iedności przystąpili, aby mieli p... tey pompy y pychy świeckiey, ale ... dla zbawienia owieczek, od Boga i... czonych, wiedząc, isz extra ec... non est salus; gdzie zgody y ...

илости хрестиянъское пусто,
и церкви, але синагога дия-
И Θилялетъ знать, ижъ не
, але до синагоги людей ва-
акъ нехъ людей невинъ (382)-
ютваряетъ, жебы для местца
ели владыкове (зъ митропо-
тое единости прыступитъ!
же, пане Θилялете, если ся
вольно зъ людей невинъныхъ,
га не боитъ; але до учтивости
ъ, и цноты и почтивости кого
-не годилося: якось ся ты
торгнулъ не только на станы
опские, которые у тебе, яко
а, за орашку важатъ, але и
ости ихъ шляхецкие мовечы.

krześciańskiey niemasz, tam nie iest kościoł, ale synagoga dyabelska! Y Philalet znać, isz nie do kościoła, ale do synagogi ludzi wabi,—niechże (Philalet) nie potwarza ludzi niewinnych, żeby dla mieysca in senatu mieli władykowie do tey iedności ś. przystąpić.

Θилялетъ.

ы таковые местца имъ, то
якамъ, належати могли, кото-
крывопрысяжцамъ, яковыми
але доброго сумненья и не-
ое цноты людямъ черезъ
, указаны?» [1]

Iednakże, panie Philalecie, ieśli się naśmiewać wolno, kto się Boga nie boi, z ludzi niewinnych; ale do vczciwości przymawiać, y cnoty a poczciwości kogo odsądzać—nie godzi się: iakoś się ty wszetecznie targnął nie tylko na stany ich biskupie, ktore v ciebie, iako v heretyka, małey są wagi, ale y na poczciwość ich ślachecką mowiąc.

[(383)] Отказъ.

къ! Аза то тобе належытъ
ю людъскою шаѳовати? Азась
служилъ ового ручника *, ко-
ковые вшетечные губы поспо-
ютъ катове, што плюца * по
называютъ *? Знать, ижъ
одобно своее цноты не маетъ,
а людъскую такъ вшетечне
, и невыпареною губою своею,
до нее принесла, щекаетъ!
къ, на початку книгъ своихъ,

[Philalet.] [2]

«Aza by takowe mieysca im, to iest władykam, należać mogły, ktore nie krzywoprzysięscam, iako (162—Zij) wemi oni są, ale dobrego sumnienia y niepodeyrzaney cnoty ludziam przez prawo są vkazane?» [3]

[Respons.] [4]

Patrzayże! Aza to tobie poruczono [5] poczciwością ludzką szafować? Azaś tu nie zasłużył owego ręcznika, ktorym takowe wszeteczne gęby pospolicie katowie vcieraią, co płucami po naszemu nazywaią? Znać, isz Philalet podobno swey cnoty niema, przeto na ludzką tak wszetecznie targa się, y niewyparzoną gębą swoią, co ślina do niey przyniosła, szczeka! Azażeś tak, na początku ksiąg swoich, w przedmowie swey, obiecał—skromnie

о книгу «Пам. полем. лит.», стлбц. 1732 * эти четыре слова въ старопечатномъ экземплярѣ подчеркнуты и на полѣ стариннымъ почеркомъ замѣчено: «простакъ! ъ!» [2] въ старопечатномъ экземплярѣ пропущено [3] см. 2-ую книгу «Пам. », стлбц. 1731 [4] въ старопечатномъ экземплярѣ пропущено [5] опечатка:

въ предмове своей, обецалъ—скромне ся въ писанью своемъ заховати?! Штро-*фуешъ деописа* сыноду Берестейского, якобы ся непрыстойне въ писанью своемъ заховалъ, и то, што ядовитая слинка до устъ прынесла, писалъ. Покажыжъ ми правдиве, где што противъ Богу, где противъ маестатови кролевскому (sic), где противъ сенаторомъ што такового непрыстойного, где наветъ противъ адверсаромъ тое единости што ‖(384) такового ущыпливого, што бы штроѳованъя было годно, написалъ? Кого зрадцею, опрочъ Ники*фора*, которого и самъ его королевская милость такимъ быти менуетъ, кого ѳалшере*мъ*, кого подъступцою, кого нецнотою назвалъ? А ты вшетечною и невыпароною губою своею всих*есь* помазалъ, пошкалевалъ: и Бога, и церковъ, и пастырей ее, и самого его королевскую милость помазанъца Божого, пана своего, штроѳуючы справы и листы его, и сенаторовъ его зацныхъ, и врядъ печатарский, выкидаючы имъ на очы непостереганье прысяги панское (и своее), што не только онымъ, але и самому его королевской милости въ бровъ, чогось николи не былъ годенъ!

Але не дивъ! Посполите съ пустого корча альбо сова, албо пугачъ вылетаетъ. Значытъ то: не толко вера и сумненье твое завилое, але и овое пудло твое безъмозкгое, на которомъ ся поврозы покрутили, которые суть знакомъ яко веры твоее завилое геретическое, такъ и цноты покрученое! Бо ‖(385) гдебы ся въ цноте своей кохалъ, николи бысь ся на чужую не торгалъ. А протожъ якось на то вшетечъною губою своею заробилъ, давши волю перови летящому непогамованую, такъ тежъ и, ушыма слухаючы, прыймуй, яко тобе

się w pisaniu swoim zachowac?! Si
fuiesz dzieiopisa synodu Brzeski
iakoby się nieprzystoynie [1] w pis
swoim zachował, y to, co iadowita ś
do vst przyniosła, pisał. Ukaszie
prawdziwie, gdzie co przeciw Bogu, g
przeciw ma*g*estatowi krolewskiemu, g
przeciw senatorom co nieprzystoyn
gdzie nawet przeciw adwersarzom
iedności co takowego vszczypliwego
by strofowania było godne, napisał? I
zdraycą, oprocz Nicefora, ktorego y
iego kro. m. takim bydź mianuie, I
fałszerzem, kogo podstępcą, kogo
cnotą nazwał? A ty wszeteczną a
wyparzoną [2] gębą swoią wszytki
pomazał, poszkalował: y Boga. y
ścioł, y pasterza powszechnego, y
mego krola iego m. pomazańca Bo
pana swego, *sz*trofuiąc sprawy y l
iego, y senatorow iego zacnych, y w
pieczętarski, wyrzucaiąc im na oczy
postrzeganie przysięgi pańskiey, co
tylko onym, ale y samemu iego
m. w brew, czegoś nigdy godzien
był!

Ale nic dziw! Pospolicie z pus
krza albo sowa, albo puhacz wy
Znaczy to: nie tylko wiara y summi
twoie zawiłe, ale y owo pudło t
bezmozgie, na ktorym się powroz
kręciły, ktore są znakiem iako w
twey heretyckiey wykrętney, tak y c
pokręconey! Bo gdyby się w c
swoiey kochał, tedy by się na cudz
targał. A przetosz iakoś na to w
teczną gębą swoią zarobił, y pusz
lecącemu niepohamowaną wolą dał,
tesz vszyma, iakoć za to płacą, ale
y, chociaż nie miło będzie, p

[1] опечатка: nieprzystoyne [2] опечатка: niewyparozoną

то платятъ, хотя вемъ, жеть (такъ
, яко и овымъ,) немило будетъ, (а
метай на оные слова Гомеровы: «якое
ово прорчешъ, таковоежъ и услы-
шишъ»).

А што въ розделе 9, (тоежъ) четвер-
е [части], насоромотившы владыце
цкому, чоловекови доброму и непре-
ному, далей «о поступкахъ това-
шовъ его на проберскомъ камени
сти посполитое, альбо у параенянъ
татися» [1] кажешъ, (*Филялете,*)—пы-
же ся, яко хочешъ и съ кимъ коль-
къ твоя воля! А еслиже маешъ якую
корку (цноты и) боязни Божее (о
мъ вонтплю), а (ку тому) откинешъ
васнь геретическую,—латве доведа-
ся и познаешъ (кождого). А покись
го не досветчылъ, на чужые ‖(386)
заочные повести не увлачай ни кому
чтивости, и не суди ни кого, паме-
ючы на слова Хрыстовы, Который
ветъ: «якимъ судомъ судите, тако-
мъ и васъ осудятъ» [2], и на оные
угие слова (1 Кор. 4): «не судите
едъ часомъ, ажъ бы Панъ прышолъ,
торый тежъ осветитъ закрытъя
иностей и объявитъ рады серца, а
гды хвала будетъ кождому отъ Бога» [3].
А протожъ радилъ бы-мъ я Филяле-
ви, абы лепей у свою манътыку
отрелъ, што въ ней носитъ, а въ
жую не загледалъ, кгдыжъ кождый
несетъ свое власное бремя. А еслиже
ежъ) што на которого ведаетъ, нехъже
, не крыючи имени своего, объявитъ,
о цнотливому прыстоитъ—у-въ очи
ждому мовитъ, а не яко песъ—съ
ду кусаючи, и мажучи почтивости
дъские.

‖(163) A co w rozdziale 9, części czwartey, nasromociwszy władyce Łuckiemu, człowiekowi dobremu y nieprzekonanemu, daley «o postępkach [4] towarzyszow iego na probierskim kamieniu wieści pospolitey, albo v parafian pytać się» każesz,—pytayże się, iako chcesz y z kimkolwiek wola twoia! A ieśliże masz iaką iskierkę boiaźni Bożey w sobie (o czym wątpię), a odrzucisz li waśń heretycką (na stronę),—dowiesz się łatwie y poznasz. A pokiś kogo nie doświadczył [5], na cudze y zaoczne powieści nie vwłaczay ni komu poczciwości, y nie sądź ni kogo, pamiętaiąc na słowa Pana Krystusowe, Ktory mowi [6] (Math. 7): «nie sądźcie, abyście nie byli sądzeni», y na one drugie słowa (1 Cor. 4): «nie sądźcie przed czasem, asz by Pan przyszedł, Ktory tesz oświeci zakrycia ciemności y obiawi [7] rady serca, tedy chwała będzie każdemu od Boga».

A przetosz radził bym Philaletowi, aby radszey w swoię mantikę patrzył, co w niey nosi, a w czudzą nie zaglądał, gdysz każdy poniesie swoie własne brzemię. A ieśliże wie co na ktorego, niechże się, nie kryiąc imienia swego, obiawi [8], a iako cnotliwemu przystoi—rzecze w oczy [9] każdemu, nie iako pies z tyłu kąsaiąc, y mażąc poczciwości ludzkie.

[1] см. 2-ую книгу «Пам. полем. лит.», стлбц. 1762 [2] Матѳ. VII, 2: «ниже бо судомъ
ите, сѹдятъ вамъ» [3] 1 Коринѳ. IV, 5: «тѣмже прежде времене ничтоже судѝте, дон
е пріидетъ Господь, Иже во свѣтѣ приведетъ тайная тмы и объявѝтъ совѣты сер
ныя, и тогда похвала будетъ комуждо отъ Бога» [4] опечатка: pos*k*ępkach [5] опечатка:
wiadczył [6] опечатка: mow*y* [7] опечатка: obiaw*y* [8] опечатка: obiaw*y* [9] опечатка: o*z*cy

Θиляетъ.

Въ томъже (9) [розделе], на остатку, учинилъся Θиля(387)летъ прокураторомъ альбо инъстыкгаторомъ отъ ее милости панее кашталяновое Браславское, кнежны Збаражъское, на владыку Володымеръского, «который (поведа), прыехавши зъ Рыму, нашедъшы на дворъ ее милости тамъ до церъквы, дверы кгвалтомъ выбилъ, речы, до набоженъства належачые, одны побралъ, а другие пороскидалъ, и кгвалтъ великий учынилъ. И кгды ее милость протестацыю чынила, въсказалъ до нее: же ся дармо протестуетъ, бо его тутъ въ Польще нихто судити не будетъ мочы; а еслиже до папежа, которому вже послушенъство отдалъ, всхочетъ его позвати, будетъ мела добрую проеждъку; але онъ будетъ мети предъ нею, же ему тамъ дороги пытатися не треба будетъ, бо вже ее ведаетъ; и такъ розумеетъ, же тамъ за ее милостью не скажутъ» [1].

Philalet.

W tymże rozdziale, na ostatku, wc nił się Philalet prokuratorem a instygatorem od iey m. panicy kaszt nowey Brasławskiey, xiężny Zbo skiey, na władykę Włodzimirskic «ktory (powiada), przyiachawszy z R mu, naszedszy na dwor iey m. tam cerkwie, drzwi gwałtem wybił, rzeczy, nabożeństwa należące, iedne pobrał, d gie porozrzucał, y gwałt wielki vczy Y gdy iey m. protestacyą czyniła, ws zał do niey: że się darmo protestuie, go tu w Polszcze żaden sąd sądzić będzie mogł; a ieśli do papieża, h remu iusz posłuszeństwo oddał, będ go chciała pozywać, będzie miała do przeieżdzkę; ale on będzie miał pr nią, że mu tam drogi pytać się potrzeba będzie, bo iusz ią wie; y rozumie, że tam za iey m. nie skażą

Отказъ.

Але, пане Θиля*плете*, гамуйся! Што вжды ле(388)пшого чынишъ: и судишъ, и карешъ, и инъстыкгуешъ, и светчышъ! А заложуся, ижъ подобно меншей, нижъ я, о томъ ведаешъ [2]. Бо што поведаешъ, не виделесь того очыма своими,—а якожъ то смеешъ тверъдитъ?!

Але колижъ до того прышло, же и въ томъ, што врядови твоему не належытъ, прычины ищешъ—чымъ бысь чоловека цнотливого и пастыря церъквы Божое невинъного до людей неведомыхъ огпдилъ,—ино не твоей щекарской губе кгволи, але для ведомости всихъ побож-

(164—Fiij) Respons.

Ale, panie Phil[al]ecie, hamuy Co wżdy lepszego czynisz: y sądzisz, karzesz, y instyguiesz, y świadczysz! podobno także wiele, iako y ia, o t wiesz. Bo co powiadasz, na to nie trzałeś oczyma swemi,—a iakosz śmiesz twierdzić?!

Ale gdy do tego przyszło, że y tym, co vrzędowi twoiemu nie nal przyczyny szukasz—czym byś człowi cnotliwego y pasterza kościoła Bo niewinnego do ludzi niewiadomych d dził,—tedy nie twoiey szczekan gębie gwoli, ale dla wiadomości w

[1] см. 2-ую книгу «Пам. полем. лит.», стлбц. 1768 [2] эта «точка», сравнительно скимъ, нѣсколько иначе изложена [3] см. 2-ую книгу «Пам. полем. лит.»,

ихъ хрестиянъ—яко ся што деяло, и
го ведомость отъ самыхъ же презви-
овъ и отъ людей веры годныхъ
которые при томъ были,) мелемъ,—
ъ тутъ справедливе, яко ми Панъ
ъ и сумненье милое, опишу.

Напродъ. (Нехъ ведомо будетъ,) иж
церъковь, которую теперъ ее ми-
ть пани Браславская держитъ, здав-
належытъ до соборное церъкви
(389)лодымерьское, подъ послушенъ-
емъ и зверъхностью епископовъ Во-
имерьскихъ; а стоитъ не у дворе
милости панее Браславское, яко
ялетъ баламутитъ, але на особливомъ
ровъку, на предъместью Володымерь-
ъ; а дворъ ее милости на другомъ
ровъку, и тотъ—пустый, ветромъ
жонъ; въ которомъ дворе здавна
то не мешкаетъ. Тое теды церкви
ъ, яко и зъ инъшихъ церквей *окрест-*
, повиненъ былъ завжды въ церкви
рьной черъгу (свою), кгды на него
шла, служыти, и на *входы до собор-*
церкви завжды прыходити, и тамъ
пъность свою, яко здавна звыклый
ъ обычай, отправовати,—якожъ и
теперешнемъ епископе то чынивалъ
резъ колькось летъ безъ жадное пере-
ы).

ралося потомъ: кгды тотъ попъ
ьги своее по килкакроть омешкалъ,
церкви соборъное не *почалъ* ходи-
—позваный будучы о то одъ влади
и и пытаный: для чого бы повинъ-
ъ своей, (390) яко звыклъ, не
лъ, поведелъ: иж ему ее милость
его до церкви соборное ходити и
ъ своее пилновати не велела. Вла-
а Володимерский, взявшы таковую
мость, (не скваплячыся,) покла-
ъ не разъ почтивость на ей милости

kich pobożnych krześcian—iako się co
działo, y iaką sprawę od samych ka-
płanow y od ludzi wiary godnych mia-
łem,—tak tu sprawiedliwie, iako mi
Pan Bog y prawda miła, opiszę.

Naprzod. Isz ta cerkiew, ktorą trzyma
teraz iey m. pani Brasławska, zdawna na-
leży do cerkwie katedralney Włodzimier-
skiey, pod posłuszeństwem y zwierzch-
nością władykow Włodzimierskich; a
stoi nie we dworze iey m. paniey
Brasławskiey, iako Philalet bałamuci,
ale na osobliwym ostrowku, na przed-
mieściu Włodzimierskim; a dwor iey
mci na drugim ostrowku, y ten—pusty,
wiatrem ogrodzony; w ktorym dworze
zdawna żaden nie mieszka. Tey tedy
cerkwie pop, iako y z inszych cerkwi
katedralnych [1], powinien był zawsze w
cerkwi katedralney koleią, gdy nań
przyszła, służyć, y na *każdą sobotę na
nieszpor y w niedzielę na iutrznią*
przychodzić, y tam powinność vrzędu
swego, iako zdawna zwykły był oby-
czay, odprawować,—iakosz to (zawżdy)
y przy teraźnieyszym władyce czyniał.

Trafiło się tedy: gdy ten pop czerki
swey po kilkakroć omieszkał, y (daley)
do cerkwi katedralney nie *chciał* przy-
chodzić,—pozwany [2] będąc o to od wła-
dyki y pytany: przecz by powinności
swey, iako zwykł, nie pełnił, powie-
dział: isz mu iey mci pani iego do cer-
kwi katedralney chodzić y kolcie swey
pilnować nie kazała. Władyka Włodzi-
mierski, wziąwszy taką wiadomość, po-
kładał nie raz poczciwość na iey m. pa-
niey Brasławskiey y vpominał ią, aby

[1] вмѣсто этого слова, здѣсь должно стоять: kolateralnych (срвн. ниже, стлбц. 934)
[2] опечатка: pozwanj

паней Браславской и упоминалъ ее, абы церкви Божой такового безъправя не чынила, и што станови ее милости женскому не належытъ, въ то ся не втручала, церквами и презвитерми въ справахъ духовныхъ не рядила. А ее милость кгды на то ничого не дбала, тогды владыка, видечы таковую взгарду уряду своего пастырьского и кривду церъкви Божое, взявшы зъ собою протопопу и (иныхъ) презъвитеровъ килка, (самъ) шолъ до тое церкви. И нашедъшы ее отвореную, бо ся на тотъ часъ вечерня въ ней отправовала, вшедшы до церкви съ пристойною учтивостью, яко до храму Божого, анътимисъ съ *престола* (, поднявшы индету,) зняль, и попови тое церкви поведелъ: «поневажъ въ церкви соборной, якось повиненъ, ‖(391) черги не служышъ, (и на входы не бываешъ,) и зверъхъностью пастыра своего (, тутъ подъ бокомъ его будучы,) гордишъ,—протожъ и тутъ въ той церкви не годенесь [1] службы Божое одъправовати». И такъ взявшы только одинъ антимисъ, а иное все въ целости зоставившы, и томужъ попови казавшы церъковъ замкнути, прочъ одышолъ. А дверей, яко Θилялетъ мантырытъ, не выбиялъ.

Пытамъ же тя, Θилялете, што тутъ за кгвалтъ не только ей милости панеи Браславской, але и той церкви стался отъ владыки? Поневажъ тотъ, который мастъ въ моцы своей церкви и ставити и посвѣщати, и где видитъ зъ уближенъемъ хвалы Божое, (тамъ) заказовати въ нихъ служения,—тоть то учынилъ не кгвалтомъ, яко ты повedаешъ, але властию зверъхности своее епископское. А гдебы прышло глубей о тыхъ речахъ пытатися, мало ся и то не покажетъ, же ее милость пани Браслав-

kościołowi Bożemu • takowego ba w[i]a ‖(165) nie czyniła, y co stanow m. białogłowskiemu nie należy, i się nie wtrącała, sprawami kościel y prezbitermi w sprawach duchow nie rządziła. A iey m. gdy na to n dbała, tedy władyka (Włodzimier widząc taką wzgardę vrzędu swego sterzskiego y krzywdę kościoła Bo wziąwszy z sobą protopopę y kilka zbiterow, szedł do tey cerkwi. A nala cerkiew otwartą, bo się na ten czas szpor w niey odprawował, wszedsz cerkwie z przystoyną vczciwością, do domu Bożego, antymis (, to iest tatił [2],) z *ołtarza* zdiął, y popowi ta cerkwi powiedział: «ponieważ w t dralnym kościele, iakoś powinien, na cię koleia przychodzi, nie chcesz żyć, y zwierzchnością pastyrza s gardzisz,—przetosz y w tey cerkwi godzieneś służby Bożey odprawow Y tak wziąwszy tylko ieden antym insze wszytko wcale zostawiwszy, musz popowi kazawszy cerkiew zam przecz odszedł. A drzwi, iako ty. P lecie, mentiris, nie wybiiał.

Pytam że cie, Philalecie, co ta gwałt nie tylko iey m. paniey Bras skiey, ale y tey cerkwi zstał się od dyki? Poniewasz ten, ktory ma w swey cerkwie y stawić y poświęca gdzie widzi z vbliżeniem chwały Bo zakazować w nich służyć,—ten to v nił nie gwałtem, iako ty powiadasz, władzą zwierzchności swey biskupie gdzieby przyszło głębiey o tych rzec pytać się, mało się y to nie pokaż iey m. pani Brasławska do tey c ni iakiego prawa słusznego p-

[1] опечатка: «годенесъ» [2] опечатка: porta/il

я до тое церъ|(392)кви ни якого ьва слушъного не маетъ. Бо тая ъковъ передъ тымъ завжды бывала подаванъю его королевское милости, одъ зверъхностью епископовъ Волоеръскихъ, (такъ) яко и инъшые кви *окрестные*. Которую (то) церь мещанинъ *неякий*, по *смерьти* овъской, будучы зятемъ его, (спадъ) взявши, и самъ не маючи до о ни какого права, ани позволенья одаръского, ани одъ епископа сво- нетъ ведома—яко и якимъ правомъ, елъ то его милости пану Василью еровскому, кашъталянови Браславу. О што ся продокъ теперешнего дыки, небожъчыкъ Өеодосей (, влаа Володымеръский,) протестовалъ. теперъ ся о то правомъ чынитъ. трыжъ, яковый то блудъ: по дочъце овъской взяти хлопу простому церъь, и продавати ее и отдаляти отъ кви соборное (, и ламати права ъковные)!

А ведьже не о тое тутъ речъ идетъ, о владзу епископскую, которая е|(393)жытъ до порядъку церквей и ы Божое въ церквахъ, бы и влаихъ шляхецъкихъ: той ся николи нио уймовати не можетъ. А што ся ычетъ отказу владыки Володымеръго до ее милости панее Браславъе,—чого если самъ не слышалъ, ялете, не тверди того, жебы потомъ (таковые) повести твое хто не зазвоъ въ такий колоколъ, што на балаы звонятъ!

Өилялетъ.

Еще на конъцу тогожъ розделу прыкинаетъ Өилялетъ клятвы некоторые, владыки Володымеръского выда-, такъже и везенья, кгвалъты надъ овными, «которые (поведа) за одо-

ta cerkiew zawżdy przedtym bywała w podawaniu iego k. m., y pod zwierzchnością episkopow Włodzimierskich, iako insze cerkwi *kolateralne*. Ktorą cerkiew, po *corce* popowskiey, mieszczanin *Włodzimierski* wziął, będąc zięciem popa onego, a sam nie maiąc do tego żadnego prawa, ani consensu iego k. m., ani od biskupa swego, nie wiedzieć—iako y iakim prawem, zawiodł to iego m. panu kasztelanowi Bracławskiemu Wasilowi Zahorowskiemu. O co się przodek teraźnieyszego władyki, nieboszczyk Feodozij protestował. Y teraz się o to prawem czyni. Patrzayże, iaka to absurditas wielka: |(166) po corce popowskiey wziąć chłopu prostemu cerkiew, y przedać ią y oddalić od katedralnego kościoła!

A wszakże nie o to tu rzecz idzie, ale o władzą biskupią, ktora należy do porządku kościołow y chwały Bożey w cerkwiach, by tesz własnych szlacheckich: tey się nigdy degradować nie mogło. A co się tycze odkazu władyki Włodzimierskiego iey m. paniey Brasławskiey,—czegoś sam nie słyszał, Philalecie, nie twierdź tego, żeby potym na powieść twoię kto nie zadzwonił w owaki dzwonek, co na bałamuty dzwonią!

Philalet.

Ieszcze na końcu tegosz rozdziału przypomina Philalet klątwy niektore, od władyki Włodzimierskiego wydane, także więzienia, gwałty nad duchownemi, «ktorzy (powiada) za oderwańcami iść nie

ръванъцами ити не хотели». А за тымъ кладетъ листы два его королевское милости: одинъ—до старостъ Украинъныхъ: абы людей чужоземскихъ до панъства его королевское милости, которые бы зъ листами якими съ Турецъкое земли прыходили, (абы) безъ ‖(394) воли и ведомости его королевское милости не пропущали; а другий листъ—до вряду места Виленъского: росказуючы, абы бунътовъ и розруховъ въ месте своольнымъ людямъ чынити не допущали, такъже * и церкви * новое *, которую * были * братъ*щ*икове * Виленъские * будовати * зачали безъ воли и ведомости и благословения митрополитова, абы имъ будовать не дозволяли, которая церъковь не такъ для хвалы Божое, яко большей для розъширенья ереси и бунътовъ въ речы посполитой отъ тыхъ братишковъ (sic) ** будоватися была зачала. А за тымъ Θиляветъ ускаръжается не только на владыковъ, але и на самого его королевскую милость, якобы таковые листы не только противъ конъѳедерацыи, але и противъ прывилееви, братъству наданого, выдатися мели. И кладетъ потомъ листъ владыки Володымеръского, въ которомъ владыка ознаймуетъ, ижъ братство Берестейское, за непослушенъство и за то, же церъковью Божею гор‖(395)дили, а иные собе соборыща чынили,—въ клятву ихъ вложилъ [1].

chcieli». A za tym kładzie listy iego k. m.: ieden—do starost Vk nych: aby cudzoziemcow do państwa k. m., ktorzy by z listami iakimi reckiey ziemie przychodzili, bez wi wiadomości iego k. m. nie puszcza drugi list—do vrzędu miasta Wileńsk roskazuiąc, aby buntow y rozruch mieście swowolnym ludziom czyni dopuszczali także y cerkwie nowey, rą byli *braciszkowie* Wileńscy bud zaczęli bez woli y wiadomości y b sławieństwa mitropolitowego, aby in dować nie dozwalali, ktora cerkiew tak dla chwały Bożey, iako nawi dla rozszerzenia herezyi y bunto rzeczy pospolitey od tych bracis budować się była zaczęła. A za tym lalet vskarża się nie tylko na władyk ale y na samego iego k. m., iakoby t wy list nie tylko przeciw konfeder ale y przeciw przywileiowi, bractwu danego, wydać się miał. Za tym kb list władyki Włodzimierskiego, w kto władyka oznaymuie, isz bractwo B skie, za nieposłuszeństwo y za to cerkwią Bożą gardzili, a inne zbor sobie działali,—w klątwę ich włoż

Отказъ.

Здивитися тому не могу: што то за потороча *** той Θиля*плетъ*! Чы Мельхиседекъ якій, который собе и духов-

Respons.

‖(167) (Zaprawdę,) zdziwić się mogę temu Philaletowi: co to za czwara! Czy Melchisedech iaki, k

* эти восемь словъ въ старопечатномъ экземплярѣ подчеркнуты и на по- ми пымъ почеркомъ замѣчено: «смотри» ** id. «зри» [1] см. 2-ую книгу «Пал. л стлбц. 1768—1790 *** id.: «плуть унеять блазнуеть!» [2] см. 2-ую книгу « лит.», стлбц. 1767—1789

ю, и царъскую владзу и зверъхность
ывлащаетъ, же и духовъные и свецъ-
справы штроеуетъ, и мечетъся и
кролевъские и на епископъские вря-
, все ганитъ, все судитъ, и фалшиве
чей до людей, анижъли ся што де-
, удаетъ, абы не только особы ду-
ные, пастыры церкви Божое до ове-
ъ ихъ у-въ огиду прывелъ, але и
ого его королевскую милость, пана
ожного и добротливого, до поддан-
ъ его въ ненависть подалъ, речъ
олитую (противъ ему) взрушилъ
обунътовалъ?!

Але штожъ ти ся деетъ *, *Филялете*
* чы шалеешъ? * Почуйся * толь-
чы твоя * то речъ *— епископовъ *
ити и справы ихъ духовъные штро-
(396)ти, будучы не только свецъ-
къ куръцияномъ, але и спроснымъ
ыяномъ, и не ведаючи справъ и
ядъку церъковного, а далеко мень-
ведаючы, для которое прычыны
ся стало? Не тобе теды кгволи,
орысь того не годенъ, абыть се хто
ировати мелъ, але верънымъ хре-
яномъ даетъся (таковая справа) ку
ности.

А якъ было владыце таковыхъ сво-
никовъ не карати?! Которые, цер-
ъ Божую покинувшы и хвалу Бо-
о въ ней взгордившы, иншые собе
тца на молитвы и справы церков-
покутне обирали! А другие—до
ряновъ на злость церкви Божой
а взгарду удавалися! А што боль-
—будучи свецъкими людми, (и)
нувшы (некоторые) шыло *** и
тву **, ремесло ** свое ** власное,
во Божое, не будучы на то послани,
поведали, пороженицамъ молитвы

sobie y duchowną, y krolewską władzą
y zwier[z]chność przywłaszcza, że y du-
chowne y świeckie sprawy sztrofuie, y
rzuca się y na krolewskie y na biskupie
vrzędy, wszytko gani, wszytko sądzi, y
fałszywie inaczey do ludzi, aniszli się co
działo, vdaie, aby nie tylko osoby du-
chowne, pastyrze kościoła Bożego do
owieczek ich w ohidę przywiodł, ale y
samego iego kro. m., pana pobożnego y
dobrotliwego, do poddanych iego w nie-
nawiść podał, rzecz pospolitą wzruszył
y pobuntował?!

Ale cosz ci się dzieie, Philalecie! czy
szalciesz? Poczuway się tylko: czy twoia
to rzecz—biskupow sądzić y sprawy ich
duchowne sztrofować, będąc nie tylko
świeckim kurcianem, ale y sprosnym
Arryanem, y nie wiedząc spraw y po-
rządku cerkiewnego, a daleko mniey
wiedząc, dla ktorey przyczyny co się
zstało? Nie tobie tedy gwoli, ktoryś
tego nie godzien, abyć się kto sprawo-
wał, ale wiernym krześcianom daie się
wiedzieć.

A iako było władyce takowych swo-
wolnikow nie karać?! Ktorzy, kościoł
Boży porzuciwszy y chwałą Bożą w niey
wzgardziwszy, insze sobie mieysca na
modlitwy y sprawy cerkiewne pokątnie
obirali! A drudzy—do *hereтykow* na
złość cerkwi Bożey y na wzgardę vda-
wali się! A co więtsza—będąc świecki-
mi ludźmi, porzuciwszy dratwę y szydło,
swoie własne rzemiosło, słowo Boże, nie
będąc na to wezwani, przepowiadali,
porożenicam modlitwy dawać śmieli,
zapomniawszy onych słow Pawła ś.

эти семь словъ въ старопечатномъ экземплярѣ подчеркнуты и на полѣ старинным
рукомъ замѣчено: «не епископъ, врагъ Божій!» ** эти четыре слова также подчерк
ы и замѣчено: «лжеть!»

[illegible] словъ апостольских (Рим. 10): «яко проповедять, [illegible]» [1]. Вемъ, же (397) [illegible] (Филалете,) яко у геретика, за фрашку стоить! Бо у васъ [illegible] шарують, и непосланые будучи кажуть (Евреемъ 5) [2]! Але въ церкви католической не такъ: «бо жадный себе тое чести не береть, только тотъ, который бы на то былъ отъ Бога [illegible], яко и Ааронъ» [3]. А што еще наспроснейшая: сами такожъ [illegible] чынечы, и другихъ [illegible] и невинъныхъ простачъковъ [illegible], за собою ихъ отводили, до церкве ходити боронили, домъ Божий [illegible]) вертепомъ разбойническимъ называли; тыхъ, которые до него ходили, балъвохвальцами крестили; презвитеровъ цнотливыхъ и побожныхъ [illegible] (имены и) назвисками [illegible], лаяли; епископа своего послушни быти не хотели; а не только ему, але и помазанъцови Божому, за то, же той единости былъ прычиною, злоречили; противъ Богу и благодати Его великой и противъ вольности хрестиянъской, ко(398)торое зажываютъ, [illegible], просечи Пана Бога, абы ихъ [illegible] подъ Турецъкую [4] * неволю * подъдалъ, * анижъ * бы ся зъ Рымлянами * соединити * мели!! Ино за то не карати было таковыхъ своевольниковъ, бунтовниковъ и блюзнеръцовъ (благодати Божое)?! Не поведай же того, Өилялете, же ихъ карано за то, же не хотели ити за отступниками! Ведаетъ Богъ, [illegible] и иншые побожные люде, въ томъ же месте (мешкаючие), братья [illegible] ихъ, такъ Рымляне, яко и Русь!

(Rom. 10): «a iako będą przepo[wiadać], ieśli nie byli posłani»! Wiem, ż[e u] ciebie, iako v heretyka, za frasz[kę stoi]! Bo v was y żonki pismem szyr[mują], nieposłani będąc każą! Ale w [kościele] katolickim nie tak: «bo żaden tey czci nie bierze, iedno ktor[y] wezwan od Boga, iako y Aaron» (H[ebr. 5]). A co ieszcze nasprośnieysza: sami [tę] niezbożność czyniąc, y drugich [spokoj]nych y niewinnych prostaczkow [buntowali], za sobą ich odwodzili, do [cerkwi] chodzić zakazywali, kościoł Boży [jaski]nią łotrowską nazywali; tych, kt[orzy do] niego chodzili, bał(168—Ʋ)woch[wałca]mi krzcili; prezbiterow cnotliwyc[h y po]bożnych (idololatras y innemi) n[ieprzy]stoynemi nazwiskami (nazywali) [hańbili] mocili, łaiali; biskupa swego p[osłusznymi] bydź nie chcieli; a nie tylko ie[mu, ale] y pomazańcowi Bożemu, za to, [że tey] iedności ś. pomagał, złorzeczyli; [przeciw] Bogu y łasce Iego dobrotliwey y [przeciw] wolności krześciańskiey [illegible] prosząc Pana Boga, aby ich [illegible] pod niewolą Turecką poddał, [a z] Rzymiany ziednoczył!! A więc [nie] było nie karać takowych swowol[nikow], buntownikow y bluźniercow?! Nie [powia]dayże tego, Philalecie, że ich [karano] za to, że nie chcieli iść za odst[epca]mi! Wie Bog, wiedzą y insi [pobożni] ludzie w tymże mieście, bracia [illegible] sąsiedzi, tak Rzymskiego, iako y [Ruskie]go nabożeństwa!

[1] Римл. X, 15. [2] [illegible] [3] [illegible] никтоже самъ себѣ пріемлетъ честь, но званный отъ Бога, якоже и [Ааронъ]. [4] [illegible] Турецкую [illegible].

* это указаніе стоитъ не на мѣстѣ: оно должно быть ниже [illegible] * эти шесть [illegible] въ старопечатномъ эк-рѣ подчеркнуты [illegible] замѣчено, [illegible] волѣли въ неволѣ Бога знати [illegible] — отступ[illegible] [Р]имлянъ поцѣловати!

ıало ли маешъ на томъ,—найдешъ книгахъ местъскихъ блюзнеръства ›рыхъ вписаные. А то съ тое ны, ижъ одинъ шевъчикъ съ › незбожного и свовольного братъ- будучи на беседе, (учынилъся ечею, и) другого (, таковогожъ) ıка (, яко самъ,) Христомъ истинъ- называлъ! За которые слова ерские), не могучи ихъ стеръ- другий чоловекъ побожный, то- на (399) боженъства Руского (ро- знявши зъ ноги пантоѳель, губу предотечы шылскому) *отеръ*! ьже ми:) изали таковая губа ıная не годна была такового ка- ! Пусти только ушы на торгъ, ь другое ухо стороне, доведаешъ- ольшей того, анижъ ся тутъ на- !

ıто поведаешъ: же бито, до ве- сажано, кгвалтомъ до тое еди- прымушано,—то неправда, *Фи-* ! Дано было одному шевчыкови, ъ томужъ предотечы, киемъ отъ гы; але не за то (хотя бы за е блюзнерство огня .былъ го- але за то, ижъ до вряду зам- , будучы заволаный, ити не хо- ı слугу подъстаростего зсоромо- А што прыпоминаешъ везенъе рого снать презвитера,—ино и когось старшого сталося (было ɜ); съ которого везеня самъ же пъ его вызволилъ. Пытай его 400) вшакъ его знаешъ! А нехъ дякуетъ, же его што срожшого гкало, яко выклятого и банъ- Божымъ и свецкимъ правомъ нънаго! А што за прычына тое была, пытайсе у кого иншого, а шъ, ижъ былъ и болшей заслу- Не вспоминаю крывопрысяжъ- го покилкакротного, а остатнего, нгелии светой (съ поцалованъемъ

A mało li masz na tym,—naydziesz y w księgach mieyskich bluźnierstwa ich aktykowane. A to z tey przyczyny, isz ieden szewczyk z tegosz niezbożnego y swowolnego bractwa, na biesiedzie siedząc, drugiego szewczyka Krystusem prawdziwym nazywał! Za ktore słowa drugi człowiek pobożny, tegosz nabożeństwa Ruskiego, nie mogąc mu wytrwać (takiego bluźnierstwa szkaradnego), pantoflą zdiąwszy z nogi, gębę *zawarł!* A więc takowa wszeteczna gęba nie godna była takiego karania?! Puść tylko vszy na targ, a zostaw drugie vcho (drugiey) stronie, dowiesz się y więcey tego, a nisz się tu pomieniło!

A co powiadasz: że bito, do więzienia sadzano, gwałtem do tey iedności przymuszano,—to nieprawda, Philalecie! Dano było iednemu szewczykowi, a snać temusz, co się to precursorem vdziałał, (a inszego Krystusa vkazował,) od starosty kiiem; ale nie za to (chocia by za takowe bluźnierstwo ognia był godzien!), ale za to, isz do vrzędu zamkowego, będąc pozwany, iść nie chciał, sługę podstarościego zesromocił. A co przypominasz więzienie niektorego snać prezbitera,—tedy y to od kogo starszego zstało się; z ktorego więzienia samże go władyka wyzwolił. Pytay go sobie, wszak go znasz! A niech Bogu dziękuie, że go co więtszego nie potkało, iako wyklętego bannita, Bożym y świeckim prawem osądzonego! A co za przyczyna tey kaźni była, pytay się v kogo inszego, (169) a poznasz, isz był y więcey zasłużył. Nie wspominam krzywoprzysięstwa iego, po kilkakroć vczynionego, a ostatniego razu na Ewangelij ś. przysięgi vczynioney, isz się miał nawrocić do swego

добровольне) учыненого, ижъ ся мелъ навернути до своего епископа. О што потомъ самъ узнавъшыся, и будучы не толко на волности, але и слугою пана великого и потужного, предъ зацными людъми перепрашалъ съ плачомъ епископа своего. Пытай же его самого, яко ся зъ нимъ обышолъ (, хотя не разъ до тое злости своее повтарaлъ)? А предся (и теперъ) злому и то не помогло: бо знову прысягшы своему епископови—до единости прыступити и *до своего престола верънутися*, опять *всего того не зыстилъ*. А было тыхъ *гилюбъ* по чотырикроть.

(401) Отожъ видишъ, пане Θилялете, яко не певные твое новины, которыесь на писме до людей выдалъ! А людямъ невинънымъ и цнотливымъ славы уволочаешъ, не паметаючи на оные слова: «снадне вырыгнути, але трудно зась полъкнути». Але вижу, же ты то, яко ягодъку, полкнешъ! Лъжы, Θилялете! вшакъ се тымъ не удавишъ!

Што ся тычетъ листовъ его королевское милости, не моя ихъ речъ объмавляти: ведаетъ то Богъ, и самъ его королевская милость, и канъцелярия его зацная, яко ими шаоуетъ. Моя речъ—власти, отъ Бога даной, подълегати, и имя его королевское милости, и справы его со всякою пристойною учтивостью, яко будучы подъданымъ пана своего, вспоминати. А ты, (пане) Θилялете, ижесь ся вже оголъталъ, не боишъся ани Бога, ани людей, щекайже, якось почалъ,—азали ся чого добрешешъ!

Только того троха доткну, если бы хто мовилъ: ижъ его королевская милость не мелъ заказовати церъкви будова(402)ти, поневажъ се то ку хвале Божой стегаетъ.

Прочытайже собе правило 83 собору Карѳагенского, которое заказуетъ безъ

biskupa. O co potym sam obaczy
się, y będąc nie tylko na wolności,
y sługą pana wielkiego y potę
przed zacnemi ludźmi przepraszał z
czem władykę swego. Pytayże go sam
iako się z nim obszedł (, a dowie
prawdy). A przedsię złemu y to
pomogło: bo znowu przysiągszy
biskupowi—do iedności przystąpić
nim przestawać, zaś *się cofnął*
A było tego *krzywoprzysięstwa* po
razy.

Otosz widzisz, panie Philalecie, niepewne twoie nowiny, ktoreś na mie do ludzi wydał! A ludziom ni nym y cnotliwym sławy vwłaczasz, pamiętaiąc na ono: «dif[f]amare quia reuocare graue». Ale widzę, to połkniesz, iako iagodkę! Łży, lecie! wszak się tym nie vdawisz!

Co się tycze listow iego kro. m. moia ich rzecz obmawiać: wie to y sam iego krol. m., y kancellary zacna, iako imi szafuią. Moia r władzy, od Boga postanowioney, pod imię iego kro. m., y sprawy ie wszelaką przystoyną vczciwością, będąc poddanym pana swego, ws nać. A ty, Philalecie, żeś się iusz sał, nie boisz się ani Boga, ani szczekayże, iakoś począł,—azali się (za czasem) doszczekasz!

Tylko tego trochę dołożę, ieśli mowił: isz iego krol. m. nie mia zować cerkwi budować, ponieważ ku chwale Bożey działo.

Przeczytayże sobie kanon Kartagińskiego, ktory

·копа своего церъкви ставити.
амъ его королевская милость
своемъ посветъчастъ, же тая
безъ воли и благословения
итова, на взгарду зверъхности
итися зачала одъ людей сво-
—изали но слушъная речъ
ръхности свецъкой заказати
воволнымъ, которые зверъхно-
:е) духовное слухати не хо-
нтожъ помогли листы его ко-
милости? Предъся своволя
ıа листы панские намней не
:ую сынагогу свою поставили,
же и кровью невинъныхъ лю-
ь посквернилася. Хтожъ ее
хто анътимисы давалъ? пы-
где по нихъ езджано? Але
рацыя! все вольно! не только
ıисы ездити, але и пана сво-
дъ непрыятелемъ дедичнымъ
а него ся скаржыти а—што
если(403)же и о чомъ горшомъ
ивомъ панству его королевс-
сти розмавляти! Хтожъ теперъ
ıъ тое церъкви? Жонъки, ко-
ъ церкви людей бити кажутъ!
милые кролевны Ангельские,
:ся! вшакъ то еще не Анъ-
ıе маете вымовку: конфедера-
ъедерацыя! не рушъ!
ıишъ же то, пане Филялете,
хвалишъ! Бо и на листы са-
азанца Божого, пана своего,
ıодданымъ его, мечешъся, су-
гроеуешъ. Важнейшая у тебе
ıцыя, а нижъ права церъков-
рая хотяжъ не на роспусту,
ою волю, не на спротивенство
верхности, але для покою по-
была дана; а ты ее ужы-
ı противъ Богу, и противъ
ıтолической, и противъ самому
левской милости, помазанцу
и довнимаешъ, же тобе за тою

biskupa swego kościołow stawić. A isz sam iego kro. m. w liście swoim poświadcza, że ta cerkiew, bez woli y błogosławieństwa mitropolitowego, na wzgardę zwierzchności iego, stawić się chciała od ludzi swowolnych,—azasz nie słuszna rzecz była zwierzchności świeckiey zakazać ludziom swowolnym, ktorzy zwierzchności duchowney słuchać nie chcieli? A cosz pomogły listy iego kro. m.? Przedsię swo(170—Vij)wolnicy, y na listy pańskie namniey nie dbaiąc, tę synagogę swoię (Nalewaykowską) postawili, ktora iusz y krwią niewinnych ludzi snać oblała się. Ktosz ią święcił? kto antymisii dawał? pytaycie się: gdzie po nie ieżdżono? Ale konfederacya! wszytko wolno! nie tylko po antymisii ieździć, ale y pana swego przed nieprzyiacielem dziedzicznym hidzić, na niego się skarżyć a—co wiedzieć! —ieśliże y o czym gorszym y szkodliwym państwu iego kro. m. nie traktowali! Ktosz teraz biskupem tey cerkwi? Żonki, ktore y w cerkwi ludzi bić każą! O, moie miłe krolewny Angielskie, pamiętaycie się! wszak to ieszcze nie Anglia! Macie wymowkę: konfederacya! konfederacya! nie rusz!

A chwalisz że to, panie Philalecie, widzę, że chwalisz! Bo y na listy samego pomazańca Bożego, pana swego, będąc poddanym iego, rzucasz się, sądzisz, strofuiesz. Ważnieysza v ciebie konfederacya, a nisz kanony kościelne, ktora chociasz nie na rospustę, nie na swowoleństwo, nie na zprzeciwieństwo Bogu y zwierzchności, ale dla pokoiu pospolitego dana była; a ty iey vżywasz—y przeciw Bogu, y przeciw kościołowi katolickiemu, y przeciw samemu iego kro. m., pomazańcowi Bożemu, y mniemasz, że tobie za tą konfederacyą

... (404) ...

... Ho-

... бре-

... (405) мову

... себе старого

... облечыте

... одправляеть

... выображенья

... Боже, упа-

... неправды своее,

... коли коль-

... какъ караньи

... блюзнеръ-

... людей невинъ-

... Божее и людъское

... Подобно-сь не чы-

wszytko wolno—y Boga ... łaiać, szkalować, poczciwości ... Hamuy się, dla Boga, Philalecie ... barzo, ale nie duż! ... azali ochrapieiesz! Pomni na ... powieść: «sobaka brzeszе, a ... sie».

Ale y ia na błazna-m ... tak długo w rzecz wdaię z ... chłopem, ktory, podobno ... szy się, tak szaleie! Wolę ... posłuchawszy kogo mędrszego ... mię naucza (Prouer. 26): «nie ... wiaday głupiemu według głupości ... abyś się mu nie zstał podobien».

A wszakże z powinności krześ-... skiey vpominam cię, panie Phila... ieśliże masz iaką iskierkę boiaźni ... w sobie, pamiętay na słowa one ... stolskie (Colos. 3): «nie kłam... iedni przeciw drugim, zwlokszy z ... starego człowieka z vczynkami ... oblokszy nowego tego, ktory się ... wia w (171) znaiomości podług ... obrażenia Tego, Ktory go stworzył».

A za tym day ci, Panie ... vpamiętanie, abyś y tey nieprawdy ... *z ktorąś się tak znacznie* ... kiedykolwiek żałował (za nię) ... wiedź, isz karania Bożego nie ... za te kalumnie twoie, ktoremiś ... niewinnych pomazał, y Boże y ... prawo zgwałciłeś. Podobnoś nie ...

оного виръшика: «кламливый езыкъ
видитъ правды, а уста слизкие
зуютъ упадъки» [1]. Отожъ, небоже
ный! тотъ долъ, которыесь былъ
другими выкопалъ, самесь ся въ
увалилъ, водлугъ оное прытчи
гч. 26): «хто копаетъ яму, самъ въ
падетъ» [2], абовемъ «брыдкостью
Пана уста кламливые (Прит. 12),
оторые ве(406)рне на всемъ чы-
тые ся Ему подобаютъ» [3].
авду было писати, Θилялете! не
бысь | такового отказу. Але якось
илъ, | таковый тежъ и ответъ |
ь. (Прыймижъ | завдячне.) [4]

onego wierszyka (Prou. 2): «lingua fallax non amat veritatem, et os lubricum operatur ruinas». Otosz, nieboże stradny! ten doł, ktoryś był pod drugimi vkopał, sameś się weń vwalił, według onych słow (Pro. 26): «qui fodit foueam, incidit in eam», abowiem «abominatio est Domino labia mendatia; qui autem fideliter agunt, placent Ei» (Prouer. 12).

Prawdę było pisać, Philalecie! nie miał byś takowego responsu. Ale na iakiś zarobił, taki tesz masz (, secundum illud Homeri: «quale verbum dixeris, tale audies»).

мкнéньe, съ прóзбою и зъ упо-
ньемъ до всихъ православ-
хрестіянъ набожéнъства
ьского и Руского [5].

Zamknienie.

блюзнившыся Θиля*плет*ъ до воли,
омотившы, налаявшы всимъ ста-
духовнымъ и свецкимъ, церкви,
ромъ и самому его королевской ми-
пану своему, назадававшы не ма-
ыпокъ, наполънившы свое книж-
лшомъ и потварями,—на оста-
якобы якую добрую и побожную
у (407) зробившы, чынитъ прозбу
поминанъе до всихъ обывателей
ъныхъ и великого князъства Ли-
ого, остерегаючы ихъ милость, абы
ъпечностямъ якимъ-си забегали,
ючы за тою единостью Рымского
ла зъ Греческимъ много непожыт-
васни, немилости, незгодъ, зла-
правъ и волности, свободъ, а
ъ потресаючы и внутрною войною

Nabluźniwszy się Philalet do woli, nasromociwszy, nałaiawszy wszytkim stanom duchownym y świeckim, kościołowi, pastyrzom [6] y samemu iego kro. m. panu swoiemu, nazadawawszy nie mało sznypek, napełniwszy swoie ksiąszki (kalumniami,) fałszem y nieprawdą,—na ostatku, iakoby iaką dobrą y pobożną robotę zrobiwszy, czyni prożbę y admonicyą do wszytkich obywatelow Koronnych y wielkiego x. Lit., vpominaiąc ich m., aby niebeśpiecznościam iakimsi zabiegali, vkazuiąc za tą iednością Rzymskiego kościoła z Greckim wiele niepożytkow, waśni, niemiłości, niezgod, złamania praw y wolności, swobod, a zatym potrząsaiąc y wnętrzną woyną y zginieniem wszytkiego pań-

[1] Притч. XXVI, 28: «языкъ лживъ ненавидитъ истины, уста же непокровенна творятъ реніе» [2] Притч. XXVI, 27 [3] Притч. XII, 22: «мерзость Господеви устнѣ лживы: а же вѣрно пріятенъ Ему» [4] этотъ «абзацъ» набранъ въ видѣ съуженнаго къ низу ыьника, въ 5 строкъ [5] это заглавіе набрано крупнымъ чернымъ, не курсивнымъ, томъ, съ ударенiями [6] опечатка: pastyrzow

и згиненьемъ всего панъства. Которому его напоминанъю кгды ся чоловекъ бачный добре прысмотрыть, обачыть то ясне, ижъ только словъ сила, але правды бы намней! Бо то все зъ васни противъ той светой единости и згоде церъковной, которой, яко геретикъ, есть явнымъ непрыятелемъ, чынитъ (и пишетъ); а што самъ на серъцу и (на) умысле своемъ геретическомъ маетъ, радъ бы то во всихъ вмовилъ, и въ такоежъ мнеманье управилъ, же ся правамъ и вольностямъ хрестиянскимъ ((бы былъ доложылъ геретическимъ)) кгвалтъ десть, абы и пана побожного и светобли(408)вого до подъданыхъ въ противное мнеманье въправилъ, и подъданыхъ противъ пану взгмътрылъ, показуючы то несправедливе, якобы ся народови Рускому, вере и обърядъкомъ ихъ тою згодою и единостью, съ костеломъ Рымъскимъ прынятою, крывда и безъправье (и знищенье) деяти мело, и якобы (то) речы новые, николи въ панъстве тутошнемъ неслыханые, отъ митрополита и владыковъ вщатися мели.

Што все пущамъ мудрому уваженью человека хрестиянъского, правду Божую милуючого: мелъ ли Θилялетъ, за такою потварью и баламутнею своею, которыми наполънилъ книжки свое, прычину слушную таковые нареканья чынити на пана своего власного, на сенатъ его, на канцелярыю о непостереганье прысеги панъское (и своее), на люде невинъные. удаючи ихъ до речи посполитое за кгвалътовники права посполитого (которые (снатъ) большую крывду и утиски терпятъ отъ своихъ про(409)тивниковъ, а нижъ ихъ кому чынятъ)? Згола—самижъ лаютъ, сами ихъ на славе доброй и почтивости мажутъ, (щыплютъ,) маетности церъ-

stwa. Ktoremu napominaniu iego s
się człowiek baczny dobrze przypatr
obaczy to iaśnie, isz tylko słow s
ale prawdy by namniey! Bo to wszy
z waśni przeciw tey ś. iedności y zg
kościelney, ktorey iest, iako heret
iawnym nieprzyiacielem, czyni; a
sam ma na sercu y vmyśle sw
heretyckim, rad by to we wszyt
wmowił y w takie mniemanie wpra
że się prawam y wolnościam k
ści(172—1)iij)ańskim gwałt dzieie,
y pana pobożnego y świętobliwego
poddanych w przeciwne mniemanie w
y poddanych przeciw panu wziąt
pokazuiąc to niesprawiedliwie, iak
się narodowi Ruskiemu, wierze y ob
dom ich tą zgodą y iednością, z kość
łem Rzymskim przyiętą, gwałt y b
prawie dziać [1] miało, y iakoby rze
nowe (y) nigdy w państwie tym n
słychane od mitropolita y władyk
zacząć się miały.

Co wszytko puszczam mądremu w
żeniu człowieka krześciańskiego. pra
Bożą miłuiącego: miał li [2] Philalet,
taką potwarzą y bałamutnią swoią, k
remi napełnił ksiąszki swoie, przyczy
słuszną takie inwectywy czynić
pana swego własnego, na senat.
kan[c]ellaryą iego o niepostrzega
przysięgi pańskiey, na ludzie niewi
vdaiąc ich do rzeczy posp. za gwałt
niki prawa pospolitego (ktorzy więt
krzywdy y vciski od swoich przeciw
kow cierpią, niszli ie komu (insze
działaią)? Zgoła—samisz łaią, sami
sławie dobrey y poczciwości ich ma
maiętności cerkiewne odeymuią, dzi
wieństwo ich przeciw im buntuią, [3]

[1] опечатка: dzać [2] опечатка: ci [3] опечатка: prz*y*czynę

: (крывдятъ,) одыймуютъ, дуго ихъ противъ имъ бунъту-слушенства чынити заказуютъ, мовечы)—бивши (набивши)— ги не велятъ!

же, хрестиянъский брате, за) неласку и таковое преслядо-ъ людей незбожныхъ терпятъ? же ихъ до згоды, до милости ское, до единости стародавное ое, которая межы Рымляны и за светыхъ отецъ бывала, , просятъ, напоминаютъ, выста-имъ предъ очы заповедь Пана ителя нашого Исусъ Христа, [1] згоду и милость зобопольную вернымъ Своимъ залецаетъ, ietномъ слуги Свое значытъ, за ученики Свое правдивые бынаваетъ,—не (410) сцызму прое васнь одно[го] противъ дру- розную веру, але едину, не кви, але едину католическую (то естъ) Рымскую и Грече-ь которой завжды едино испои хвала Бога во Тройци еди-ла и ненарушоная заховалася, ными усты и единымъ серцемъ и въ милости братерской (, яко) Бога (дети,) хвалили (Отца и Светого Духа),—о што са-ъ литуръгияхъ своихъ Пана тавичне просятъ, абы не только го мовили, але и скуткомъ до мели, одны другимъ о веру, о ии (, якихъ которая церковь ятъ,) не уругалися; наконецъ— предки свое, оные отцы светые Греческое, которые въ той свености съ костеломъ Рымъскимъ жыли, паметали, абы ихъ ысяжцами не чынили, которые ь за себе и за потомки свое

słuszeństwa czynić zakazuią, biwszy— y płakać nie dadzą!

Obaczże, krześciański bracie, za co tę niełaskę y takowe prześladowania od ludzi niezbożnych cierpią? Za to, że ich do zgody, do miłości krześciańskiey, do iedności starodawney kościelney, ktora miedzy Rzymiany y Grekami za świętych oycow bywała, ciągną, proszą, napominaią, wystawuiąc im przed oczy mandat Pana y Zbawiciela naszego Iezusa Krystusa, ktorym zgodę y miłość zobopolną wszytkim wiernym Swoim zaleca, tym piątnem sługi Swoie [2] znaczy, takich za vcznie Swoie prawdziwe bydź przyznawa,—nie schizmę przeklętą, nie waśń iednego przeciw drugiemu, nie rożną wiarę, ale iednę, nie dwa kościoły, ale ieden (kościoł) święty katolicki, Rzymski y Grecki, w ktorym zawsze iedna wiara y chwała Boga w Troycy iedynego cała y nienaruszona zachowała się, aby iednemi vsty y iedynym sercem w zgodzie y w miłości braterskiey chwalili Boga (w Troycy iedynego),—o co samisz w liturgiach swoich Pana (173) Boga vstawicznie proszą, aby nie tylko słowy to mowili, ale y skutkiem do tego się mieli, iedni drugim o wiarę, o cerymonie nie vragali; nakoniec—aby na przodki swoie, one oyce ś. kościoła Greckiego, ktorzy w tey świętey iedności z kościołem Rzymskim zgodnie żyli, pamiętali, aby ich krzywoprzysięscami nie czynili, ktorzy nie raz za siebie y za potomstwo swoie iednaiąc się z Rzymiany przysięgali, iako y we Florencij tę ś. iedność znowu potwierdzili y odnowili; ktemu, aby z nieprzyiacielmi Syna Bożego y wiary swey własney, z heretykami, na

[1] опечатка: «которую» [2] опечатка: Swoie*go*

еднаючися зъ Рымляны прырекали, яко и въ Өлорен||(411)цыи тую светую единость знову потвердили и отновили; ку тому, абы зъ непрыятельми Сына Божого и веры своее власное, зъ геретиками, на братью свою не змавлялися, не списывалися, сполечности зъ ними зъ стороны веры (и набоженъства) ни якое не мели, (але) правдивое веры и всихъ церемоней церъкви (светое) Восточное, водлугъ (преданья и) звычаю светыхъ (богоносныхъ) отецъ Греческихъ, пильне стерегли и ни како не отступовали, упоръ а сцызму только проклетую покинули, а въ згоде и милости, яко братия милые, зъ единогожъ насенья Духа Светого порожденые будучы, спокойне жыли, и другихъ до того намовами своими и прыкладомъ побожнымъ за собою тягнули.

А за тоежъ то маютъ быти карани? за тое ли маютъ быти за кгвалтовники правъ и волностей хрестиянскихъ почытани? за тое ли върядовъ сво||(412)ихъ духовныхъ пострадати и обежчестени быти маютъ? Чыстая нагорода (и подякованье)!

Прысмотрытеся жъ далей его королевской милости пану светобливому и побожному, который ни кому кгвалту (въ томъ) не чынитъ, и овшемъ самъ великие противности маестатови и зверъхности своей кролевской (sic) видечи, ласкаве (предсе) терпитъ, чекаючи упаметанья противниковъ згоды. А предъся и тотъ спокоемъ ся выседети не можетъ: грозятъ ему затрудненьемъ панованья его самого и потомъства его светобливого, которого зъ ласки Божое въ тутошнемъ паньстве ледве-смы се огледати дочекали; указуютъ [1] тежъ неякуюсь опресию тиранъ-

bracią swą (własną) nie zmawiali nie spisowali, społeczności z nimi z ny wiary żadney nie mieli, wiary praw wey y cerymoniy kościoła Oryent go, secundum ritum sanctorum pat Græcorum [2], pilnie strzegli y oney odstępowali, vpor y schizmę tylko klętą porzucili, a w zgodzie y mil iako bracia mili, z iednegosz nasien Ducha Ś. porodzeni będąc, spoko żyli, y drugich do tego namowa przykładem pobożnym za sobą ciąg

A za tosz to maią bydź karani? li maią za gwałtowniki praw y wol krześciańskiey bydź rozumiani? za t vrzędow swoich duchownych postr y obelżeni bydź maią? Czysta nagr

Patrzciesz daley na iego krol. m na święt[obliw]ego y pobożnego, żadnemu gwałtu nie czyni, y ow sam wielkie przeciwności maiest swemu y zwier[z]chności krolewskiey dząc, łaskawie cierpi, czeka vpamię ich. A przedsię y ten spokoiem się wysiedział: zatrudnieniem panowania samego y potomstwa iego ś., ktor łaski Bożey ledwieśmy się w tym stwie oglądać doczekali, przegra opresyą iakąś tyrańską vkazuią [4]. nie przystoyniey by naszey stron ra krzywdy y vciski y rozmaite nie cierpi, prosić ich mści,

[1] описка: «указуетъ» [2] опечатка: Grecorum [3] опечатка: nasięnia [4] опи

много иныхъ жалобъ делаютъ [1]. рыстойней бы нашой стороне, крывды и утиски и розманые терпитъ, (нарекати и) просити сти, абы, углянувши въ речъ ивую, той стороне помагали (413)ми своими до его кро- (sic) милости, которые по ога, и справедливость светую, давное маютъ? А предся не- все скромне зносятъ, терпятъ, ютъ ани пану, ани речы по- , не списуются ни съ кимъ, туютъ ни кого,) не волаютъ кахъ, ани на соймахъ, толко што на нихъ Панъ Богъ до- смотрятъ, будучы готови не *ядовъ позбыти*, але и горло и познаное правъды) охотне !

rzawszy w rzecz sprawiedliwą, tey stronie pomagali przyczynami swemi v iego k. m., ktorzy po sobie y Boga, y sprawiedliwość świętą, y prawo dawne maią? A przedsię niebożęta wszytko skromnie znoszą, cierpią, nie dokuczaią ani panu, ani rzeczy posp., nie spisuią się ni *s* kim, nie wołaią na seymikach, ni na seymie, tylko gotowego co (174) na nich Pan Bog dopuści patrzą, będąc gotowi *dla tey prawdy* nie tylko *to cierpieć*, ale y gardła swoie ochotnie położyć!

› в. м. всихъ вобецъ, для ми- Божего, просятъ, абысьте в. м. на особы ихъ убогие, яко боль- Пана Бога, на справедливость на згоду и милость хрестиянъ- покой церкви Божое, на рос- Пана и Збавителя своего, Кото- до милости спольное тягнетъ, ли, не допущали тое единости прыятелемъ церкви Божое роз- кото(414)рал не естъ жадною въ томъ панъстве его коро- милости пана нашого, але отъ торусту зачатая, одножъ за тью самыхъ же преложеныхъ реческое залеглая и занедба- о которое теперъ вернувшися ые церквей Рускихъ пры ней *ояти хотятъ*. А не голыми е прывильями пановъ своихъ ое памети королей ихъ мило- скихъ и великихъ князей Ли- подъпираються (и доводетъ тое

A tak waszey mści wszytkich wobec, dla miłosierdz[i]a Bożego, proszą, aby się w. m. nie tak (wielce) na osoby ich vbogie, iako więcey na Pana Boga y sprawiedliwości (Iego) ś., na zgodę y miłość krześciańską, na pokoy kościoła Bożego, na roskazanie Pana y Zbawiciela swego, Ktory was do miłości spolney ciągnie, pamiętaiąc, nie dopuszczali tey iedności świętey nieprzyiacielom kościoła Bożego rozrywać, ktora nie iest żadną nowiną w tym państwie iego kro. m. pana naszego, ale od lat pułtor*u*stu zaczęta, iednosz za niedbałością samychże pasterzow kościoła Greckiego zaległa y zaniedbana, do ktorey teraz wrociwszy się przełożeni cerkwi Ruskich przy niey mocnie *stoią*. A nie gołemi słowy, ale przywileiami panow swoich świętey pamięci krolow Polskich y wielkich xiążąt Litewskich podpieraią się, to iest: Władysława, krola Polskiego y Węgierskiego, ktoremu iest

а: «деласть»

правды), то есть: Владислава (Якгейловича), короля Полского и Венкгерского, (великого князя Литовского,) которому (прывильеви) есть большей (нижъ) полтораста летъ; (потомъ потверженъемъ) Александра (короля) на сойме Петрыковъскомъ, которому есть близко *сто* летъ; (ку тому, третимъ прывильемъ) на сойме Краковскомъ, близько шестидесятъ летъ, одъ короля Жыкгимонъта Першого выданымъ. Съ которыхъ кождый хре‖(415)стиянский чоловекъ достаточне зрозумети можетъ, яко давно тая единость въ тыхъ панствахъ настала, для которое церквамъ Рускимъ и духовенству ихъ наданы суть волности такиежъ, якихъ ужываютъ церкви и прелатове и духовенство Рымское (, кгдыжъ первей, яко ся съ тыхъ прывильевъ показуетъ, неякоесь зневоленне и утиснение церкви Руские и духовенство ихъ терпели). А то суть власные слова, съ (тыхъ) трохъ прывильевъ поме[не]ныхъ королей выбраные (и зъ Латинъского езыка на Руский преложоные ку ведомости всимъ благочестивымъ хрестияномъ, которые такъ ся въ собе маютъ:)

Слóва съ прывильа короля Владислáва выбраные [1].

«А прото кгдыжъ за ласкою и справою Духа Светого церковъ Восточная наборенства Греческого и Руского, ‖(416) которая (ахъ, нестысь!) черезъ часъ долги[й] въ неякой розности и въ расколе веры светое и светыхъ сакраменътовъ, не безъ утраты и згубы многихъ спасения, одъ единости светое Рымское церкви хвеялася, которое единости отцеве нашы и овшемъ увесь людъ като-

lat więcey pułtorastu; Alexandra seymie Piotrkowskim, lat więcey *dziewięćdziesiąt;* Zygmunta Pierw na seymie Krakowskim, blisko lat ściudziesiąt wydanych. Z ktorych v zrozumiecie dostatecznie, iako daw za co kościołom Ruskim y duchowień ich nadane wolności takiesz, iakich waią kościoły y prałatowie y ducho stwo Rzymskie. A to są własne s z trzech przywileiow pomienionych low wybrane y tu wpisane:

Verba priuilegiorum krola W dysława.

«Cvm igitur Spiritu Sancto coope te clemencia ecclesia Orientalis videlicet Græci et Rutenorum, qua gis (heu!) temporibus in disparitate dam et scisura fidei sanctæ et di rum sacramentorum, non sine multo salutis dispendio, ab vnione sancta manæ ecclesiæ fluctuare videbatur quam vnionem patres ‖(175) nostri, tota plebs catolica temporibus

[1] это заглавіе въ оригиналѣ набрано крупнымъ черным, не курсивъ съ ударенiями

ій за часовъ нашыхъ [1] видѣти
теперъ вже, за милосердьемъ
и съ узнаньемъ светейшого
Евгения папы Четверътого и
многихъ отецъ, веры светое
ыхъ, зъ оною светою Рымъ-
вселенъскою церковью приве-
стъ до единости, давъно поже-
—

для тогожъ, абы тая церъковь
ная и ее преложеные и все ду-
ство набоженъства Греческого и
, въ шырокости панствъ нашыхъ
ванью нашему подълеглыхъ а
векъ мешкаючие, которые и пер-
тою розностью и розоръваньемъ,
ути[с]ненье поносили, (абы,) за
неньемъ имъ вольности, хвале
служы (417) ти и ласки Збавителя
о спасение верныхъ душъ и
веры утвержение, въ сладости
объоитей просити могли,—на
на паметь Бога Вседеръжы-
который насъ откупилъ дорогою
кровию, всимъ церквамъ и ихъ
омъ альбо владыкамъ, преложе-
духовнымъ и инымъ особамъ
нымъ тогожъ набоженъства Гре-
и Руского—тые вси права, воль-
пособы, звычае и всякие свободы
и часы дати позволили есмо, и
истомъ нашимъ позволяемъ, та-
ке, яковыхъ въ кролевъствахъ
Польскомъ и Венъкгерскомъ
стелы и ихъ аръцибискупове,
ове, преложеные и иные особы
ные звычаю Рымское церкви
отъ и зъ нихъ веселятся.

адъто хочемъ мети, и симъ ли-
нашимъ сказуемъ, абы отъ сего
денъ зъ дикгнитаровъ, старостъ,
ковъ и обывателей панствъ, съ
ыхъ (418) нашихъ, якогожъ

videre cupiebant, modo iam, miserante [2] Domino, decretis sanctissimi domini Eugenij papæ Quarti et aliorum patrum plurimorum, fidei sanctæ zelatorum, cum ipsa sancta Romana ac vniuersali ecclesia reducta sit ad identitatem dudum desideratæ vnionis,—

«pro tanto, vt ipsa ecclesia Orientalis prælatique et clerus vniuersus eiusdem ritus Græci et Ruthenorum, in amplitudine dominiorum nostrorum et ditioni nostræ subiectorum vbilibet consistentes, qui alias, stante huiusmodi disparitate et scissura, quandam depressionem sustineba[n]t, restituta ipsis libertate, Diuino cultui insistere possi[n]t et Saluatoris nostri clementiam pro saluandis fidelium animabus et sanctæ fidei conseruando statu in pacis dulcedine vberius exorare valeant,—ad laudem et memoriam Dei Omnipotentis, Qui nos Suo redemit preciosissimo sanguine, vniuersis ecclesiis earumque episcopis seu wladicis, prælatis, clero et cæteris personis ecclesiasticis eiusdem ritus Græci et Ruthenorum,—hæc omnia iura, libertates, modos, consuetudines et munitates vniuersas duximus in perpetuum concedendas, et præsentibus concedimus, quibus omnes ecclesiæ regnorum nostrorum Poloniæ et Hungariæ etc. eorumque archiepiscopi, episcopi, prælati et cæteræ personæ ecclesiasticæ consuetudini Romanæ ecclesiæ vti fruuntur atque gaudent.

«Volumus insuper, et præsentibus decernimus, quod a modo nullus dignitariorum, capitaneorum, officialium, terrigenarum et cæterorum subditorum nostrorum, cuiuscunque status aut con-

[1] чатка: «нашыхъ» [2] опечатка: miseram te

кольвекъ стану и достоенъства быти мели, а звлаща кролевъства нашого Польского веръху-мененого, а особливе земль нашихъ Рускихъ, Подольскихъ и иныхъ прылеглыхъ, владзы пререченыхъ епископовъ, владыкъ и иныхъ преложоныхъ тогожъ набоженства Греческого и Руского, ани судовъ ихъ поповскихъ, а звлаща въ справе розводовъ малъженъскихъ, отъ сего часу ни якимъ способомъ не прекажали, хотябы тежъ и невемъ якие звычае въ земляхъ помененыхъ противные доселя захованлися,—ино тому противни быти не маютъ.

«А надто, абы тыежъ епископове албо владыкове и иные преложоные особы церковные помененого набоженства Греческого и Руского, маючы слушное пожывенье ку отправованью хвалы Божое, тымъ способнейшые быти могли, имъ самымъ и ихъ церквамъ всимъ, где кольвекъ въ панъствахъ нашихъ будучымъ, вси села и деръжавы, якиежъ кольвекъ ‖(419) и якими кольвекъ имены названые, которые зъстародавна до оныхъ церквей належали, и черезъ якиежъ кольвекъ особы и где колвекъ въ панъствахъ и поветехъ нашихъ ажъ доселя держаны суть, зо всими ихъ правами побожною тихостью умыслили есмо привернути, якожъ и приворочаемъ симъ нашимъ листомъ, на часы вечные и потомные. А на сведецъство тыхъ речей и печать наша до сего листу нашого есть прывешона.

«Деялосе и дано въ Будзыню, въ пятницу близкую предъ неделею третею великого посту. року Божого 1443».

А потóмъ корóль Александеръ тóтъ же привúлей Владислáвовъ потвердúлъ

ditionis existant, et præcipue regni Poloniæ prædicti singulariter, a rarum nostrarum Russiæ, Pode aliarum ipsis annexarum, de iuris one præfatorum episcoporum, v rum et prælatorum eiusdem ritus et Ruthenorum, sed neque de sacerdotum seu plebanorum ip immo de causis matrimonij aut d orum, se deinceps impediant modo, non obstante quauis consue ad hactenus in terris præscripti modolibet in contrarium obseruat

«Præterea, vt ijdem episcopi se dicæ cæterique prælati et eccles personæ sepedicti ritus Græci et norum, vitæ adminiculis sustent laudes Deo exoluendas, eo com(17(modius intendere possint, ipsis rum ecclesiis vniuersis, in domin stris vbique existentibus, omnes et possessiones, quaslibet quibus nominibus censeatur, quæ ab a ad ipsas ecclesias ptinere videl et per quascunque personas et i buscunque terris et districtibus in præsens habitat, cum omnibus iuribus pia mansuetudine duxim stituendas, et restituimus per pra temporibus in æuum [1] succesuris. I quibus sigillum nostrum appensu testimonio literarum.

«Actum et datum Budæ, feria proxima ante Dominicam Oculi, Domini 1443».

A konfirmacya krola Ale Piotrkowie na seymie fer-

[1] опечатка: *euum*

Петрикóве на сóйме, у середу пе-
ь неделею третею посту великого,
г Божого 1504 [1].

бтъже прывúлей Владислáвовъ и
(420)тверженье его, отъ Александра
нéное, потвердúлъ зáсе Жыкгимóнтъ
шый въ Крáкове на сóйме вáльномъ,
ятницу велúкую на страстной не-
, рóку Бóжего 1543 [2].

важътежъ то в. м. у себе: если то
новые речы, яко *Филялетъ* пове-
ъ, если годиться *теперешнимъ епи-*
ом того зъ добрымъ сумненъемъ
ступити, што предкове ихъ постано-
ъ, (и) соборомъ вселенскимъ утверъ-
ъ, прысегами змоцънили? Комужъ
ь лепей верыти: чы *Филялетовой*
мутни, чы подъметному листрыкей-
у ихъ соборови, которымъ затлумчы правдивый Флорентейский со-
ъ, валшывый якись (и противный)
идаютъ? О то самъ помазанецъ Бо-
, король Польский и Венкгерский
ислав Якгейловичъ, онъ мученикъ
ый, который для веры хрести-
(421)ское, валчечы съ погапиномъ,
ло свое положылъ, (тотъ) светчытъ
о) Пану Богу (въ томъ прывилью
мъ) за тую згоду и единость, кото-
се за вековъ его скончыла, (зъ
авлянъемъ имени Божого,) дякуетъ,
великими волностями церкви Гре-
ие и Руские и духовенство ихъ въ
ствахъ своихъ даруетъ. А якъже
ъ хто будетъ смети тому кламство
ти, што такъ великие и светобли-
господары сами сведчатъ? А чо-
ъ ся того не держатъ? Вольности
ные милы и вдячны, а згода и
ость светая. для которое тое волно-

xima ante Dominicam Oculi, anno Domini 1504.

A krola Zygmunta Pierwszego konfirmacya tych [3] obudwu przywileiow na seymie w Krakowie, feria sexta Paraſceuæ, anno Domini 1543.

Vwaszciesz to w. m. v siebie: ieśli to są nowe rzeczy, iako Philalet powiada, (y) ieśli godzi się *im* tego z dobrym sumnieniem odstąpić, co przodkowie ich postanowili, synodem vniwersalnym vtwierdzili, przysięgami zmocnili? Komu tu lepiey wierzyć: czy Philaletowey bałamutni, czy podrzuconemu listrykiyskiemu synodowi ich, ktorym zatłumiaiąc prawdziwy synod Floreński, fałszywy iakiś podrzucaią? O to sam pomazaniec Boży, krol Polski y Węgierski Władysław, syn Iagieła, on męczennik ś., ktory dla wiary krześciańskiey, walcząc z poganinem, gardło swoie położył, świadczy Panu Bogu za tę zgodę y iedność, ktora się za wiekow iego stała, dziękuie, o to wolnościami wielki[e]mi kościoły Greckie y Ruskie y duchowieństwo ich w państwach swoich opatruie. A iakosz tu kto będzie śmiał temu kłamstwo zadać, co tak wielcy y święci krolowie sami świadczą? A czemusz się tego nie trzymaią? (Więc) wolności nadane wdzięczne y miłe (nam są), a zgoda y iedność święta, dla ktorey nas temi wolnościami darowano y z [4] depresy wyzwolono, nie miła, y gardzimy ią, iakoby czym złym y szkodliwym zbawieniu naszemu! domawiamy się, aby nam prawa y wolności weale zachowane

[2] оба эти абзаца въ оригиналѣ набраны крупнымъ чернымъ, не курсивнымъ, шриф-
ъ съ ударениями [3] опечатка: t*j*ch [4] опечатка: *isz*(!)

сти доступили и зъ утисненъя вызволени, не мила: же ею, якобы чымъ злымъ и спасению нашому шкодливымъ, гордимо! домавляемъся, абы намъ права и вольности вцале были захованы! (А якиежъ, прошу васъ—покажите, лепшые?) А то чы не право, (чы не вольности,) чы не прывилья? чы ли только тые сами (надъ конъѳедерацыю маютъ быти горъшы||(422)ми, чы ли тые) маютъ быти ламаны и в-ни-во-што обернени, которые суть церквамъ и духовенству Рускому наданы, которые ся не только телесныхъ добръ, але и душевныхъ дотыкаютъ? Аза намъ не однако панове нашы—права, (вольности) и привилья, такъ посполитые, яко и особъные—попрысегаютъ? Штожъ тутъ шкодливого въ нихъ видите? што ся тутъ вере и церымониямъ *н*ашымъ и вольности хрестиянъской уймуетъ? (Чымъ лепшая конъѳедерацыя вчорашняя, которая всимъ ересямъ дорогу отворыла, надъ тотъ прывилей стародавъный?) *Где* ся згода и милость хрестиянская залецаетъ, сцызма проклятая в-ни-во-што оборочаетъ! Чы не мели такового баченья и розуму предкове *н*аши, же ся о такие права и вольности у пановъ своихъ старали? Чы кгвалтомъ то на нихъ кролеве (sic) (светобливые) накидали? Аза не за прозьбою *н*ашихъ же духовныхъ и преложеныхъ церковныхъ, которые еди-||(423)ность светую, на соборе Ѳлоренътейскомъ (постановеную), добровольне прыняли, таковые вольности и права у пановъ своихъ собе упросили? (Чы за такимъ то баламутнымъ соборомъ листрыкейскимъ, которымъ и духовныхъ и свецкихъ становъ спотварыли есте, наконецъ и своему цесарови и патрияръше побожъному не про-

były! A to czy nie prawo, cz
||(177) przywileia? czyli tylko te
maią bydź łamane y w-niwecz obr
ktore są kościołom y duchowie
Ruskiemu nadane, ktore się nie
ciała, ale y dusze dotykaią? Aza
nie iednako panowie naszy—h
priuilegia, tam priuata, quam pul
poprzysięgaią? Cosz tu szkodliw
nich widzicie? co się tu wierze y
moniam *w*aszym y wolnościam krz
skim vbliża? *Tylko* schyzma pr
w-niwecz się obraca, a zgoda y
krześciańska zaleca się! Czy nie
takiego baczenia y rozumu przo
*w*aszy, że się o takie prawa y w
v panow swoich starali? Czy g
to na nich krolowie narzucali?
nie za pro*ś*bą *w*aszych że ducho
y przełożonych kościelnych,
iedność święt*h*ą na synodzie Flore
dobrowolnie przyięli, takie pra
wolności sobie v panow swoich v
Zalecacie zgodę świecką, w ktor
przeszłych wiekow mieszkali [2],
starożytney wierze Greckiey y
archach trwaiąc; a na zgodę koś
Bożych, ktora nie tylko ciału,
duszy iest pożyteczna, nic nie
tacie.

[1] опечатка: prawa*li* [2] опечатка: mięszkali

ци есте? А яко вамъ [1] не встыдъ
ковою явною баламутнею, которое
и геретикове не посветчатъ, по-
тися?! Ино) залецаете (и хвали-
году свецкую, въ которой есте
ныхъ вековъ мешкали, пры старо-
й вере Греческой стоечы, пры
яръхахъ; а на згоду церквей Бо-
которая не только телу, але и
естъ потребна, ничого не наме-

ради милого Бога!) А хтожъ васъ
арожытное веры Греческое от-
? Хто васъ одъ оныхъ светыхъ
ръховъ Греческихъ, которые съ
вью Рымскою жыли въ згоде (и
ги), отрыва(424)етъ? (Хто вамъ
ний церъкви Восточное старо-
покидати кажетъ?) Обачте
каковая ли вера старожытная
кая и патрыарховъ вашыхъ
съ была, якая (у) теперешныхъ
ь вашыхъ, съ Турецкими обы-
помешаныхъ? Такъ ли ся оные
ие патрыаръхове светые (цер-
Рымскою брыдили, и) въ сцыз-
хали, одъ единости и зъгоды
нское людей отводили, яко
теперешние сцызматыкове, же
слова о той згоде мовити не
? Угляньте только пильне въ
ихъ, въ науки ихъ теперешние,
йте съ першыми (Греками, съ)
яръхами светыми, зъ Оѳанасиемъ,
рилами, зъ Златоустымъ и зъ
светыми (богоносными) отцы,—
е то *на око*, ижъ (теперешние)
ко темности (якие) передъ солнъ-
и яко тень передъ истинъною).
сьте повинънейшые слухати:
цей (упоръныхъ), чы (Самого [2])
Исусъ (425) Христосъ (Збавитель
тягнетъ насъ до згоды, до еди-

A ktosz was od starożytney wiary Greckiey odwodzi? Kto was od onych świętych patryarchow Greckich, ktorzy z kościołem Rzymskim w zgodzie żyli, odrywa? Obaczcie iedno: taka li wiara starożytna Grecka y patryarchow waszych pierwszych była, iaka teraźnieyszych Grekow waszych, z Tureckimi obyczaymi pomieszanych? Tak li się pierwszy oni patryarchowie święci w schyzmie kochali (y onę vtwierdzali), od iedności y zgody krześciańskiey ludzi odwodzili, iako waszy teraźnieyszy schyzmatykowie, że sobie y słowa o tey zgodzie mowić nie dadzą? Weyrzycie iedno pilnie w sprawy ich, w nauki ich teraźnieysze, a stosuycie z pierwszemi patryarchami świętymi, z Atanazyusz*ami*, z Cyryllami, z Chryzostom*ami* y z innemi oycami śś.,—obaczycie to *iaśnie*, isz są iako ciemności przeciw słońcu. Kogożeście powinnieyszy słuchać: czy Boga, czy ludzi? Krystus *Pan* ciągnie *was* do zgody, do iedności, do miłości krześciańskiey, do iedney wiary, do iednego kościoła; a ci was ciągną do niezgody, do schyzmy przeklętey, do (178—Bij) nienawiści ieden drugiego, do inszey wiary daleko rożney od oycow ś. Greckich, do inszego kościoła, ktorego bramy piekielne (Tureckie) zwoiowały, wszytko wyniszczyły, wygubiły. A za cosz tę każń

[1] ска: «васъ» [2] опечатка: «Сомого»

[illegible] Азажъ се зъ вашыхъ церымоней, [illegible] ихъ зовучы, не насмеваютъ? [illegible] вашыхъ церквей, где одно мо[illegible] на шопы свое геретические не [illegible]? А вы, небожата, предся [illegible] до нихъ деретеся, зъ ними [illegible], противъ братьи своей (род[illegible]) Рымлянъ списуете! А яко ся Бога не [illegible]! а якъ васъ за то само карати не маетъ, же братьею милою, которые (429) [illegible]ежъ веры суть зъ вами, гор[illegible], а до непрыятелей ихъ и своихъ (власныхъ) удаетеся (, зъезды зъ ними [illegible], о Рымлянахъ радите, якобы [illegible] в-ни-во-што обернути, а што бол[illegible]—будучы сами въ рукахъ пановъ [illegible])? О, далъ бы то (Панъ) Богъ: [illegible] тое хути и милости, которую ку [illegible] маете, хотя половицу ку [illegible] обернули, познали бысте [illegible] правъду и доведалися, якими [illegible] суть прыятельми! Смо́трыте на [illegible] зверъхнюю (милость,) згоду: же [illegible] спокойне живутъ, же вамъ не [illegible], (же противъ васъ не пи[illegible]); а то не видите, же такъ имъ, [illegible] вамъ, тое згоды (поверъхнее) [illegible], а ку тому же тежъ вы не [illegible] на нихъ, яко Рымляне, нати[illegible], противъ имъ не пишете, не дыс[illegible] зъ ними,—*а мамъ ли прав[illegible]*—и сами ничого не розумеете, [illegible] васъ по одному ловятъ. По[illegible] (только): азали не большей те[illegible] Арыяновъ и новокрещенъцовъ зъ [illegible] намножилося? Не далеко *ищу-* (430) [illegible], пойзрыте въ Новгородъский [illegible], яко ся тамъ тая проклятая [illegible] роскоренила, ледве сотный домъ [illegible] найдешъ, который бы тымъ [illegible] не былъ заражоный! Пове[illegible] же васъ лепей геретикове, анижъ Рымляне, милуютъ? Правда: милуютъ, [illegible] и сами безъ милости вашое [illegible] не могутъ, которое у Рым-

waią? Azasz się z waszych ce[illegible] plotkami ich zowiąc, nie naśm[illegible] Azasz waszych cerkwi, gdzie ied[illegible] gą, na szopy swoie heretyckie n[illegible] caią? A wy, niebożęta, przedsię [illegible] nich leziecie, z nimi się bratacie, braci swey Rzymian spisuiecie! [illegible] się (Pana) Boga nie boicie! a i[illegible] za to samo karać nie ma, że br[illegible] łą, ktorzy iedneyże wiary są z[illegible] gardzicie, a do nieprzyiacioł ich y[illegible] vdaiecie się? O, dał by to Bog[illegible] połowicę tey chęci y miłości ku [illegible] nom obrocili, ktorą do heretyk[illegible] cie, poznali byście rychley pr[illegible] dowiedzieli się, iakimi wam są [illegible] cielmi! Patrzycie na owę powi[illegible] zgodę: że z wami spokoynie ży[illegible] was miłuią,) że wam nie dokuc[illegible] tego nie baczycie, że tak im, [illegible] wam, tey zgody potrzeba; a kt[illegible] tesz wy nie tak na nich, iako [illegible] nie, nacieracie, przeciw im nie [illegible] nie disputuiecie się z nimi, *a po[illegible] mowiąc*—y sami nic nie vmiecie, [illegible] was po iednemu łowią. Patrzcie: a [illegible] więcey teraz Arryanow y nowok[illegible] cow z Rusi namnożyło się? N[illegible] leko *chodząc*, poyrzycie w Nowog[illegible] powiat: iako się tam ta przeklęta [illegible] zya rozmnożyła, ledwie setny dom [illegible] checki naydziesz, ktory by tą he[illegible] nie był pomazany (, nusz gdzie ind[illegible] Powiadacie: że was lepiey, a niszli [illegible] mianie, miłuią? Prawda: miłuią, bo [illegible] y sami od was tey miłości potrzeb[illegible] ktorey v Rzymian nie maią. Spyt[illegible] (go) iedno: ieśli cię tak wiernie mi[illegible] niechże do wiary twoiey, do kośc[illegible] (twego), do ceremonij twoich przyst[illegible] wnet tam obaczysz, iaka iest miłość [illegible] ciw tobie: żeć zarazem wilcze zęby [illegible] A więc to prawdziwa miłość, ktora [illegible] ko ciału służy y sąsiedzkiemu [illegible] nemu mieszkaniu? Aza takiey -

скою,) и за балъвохвальцы насъ (у себе) маютъ.

Теперъ теды знову оборочаю речъ до обывателей Коруны Польское и великого князства Литовъского, (и) прошу всихъ правоверныхъ хрестиянъ, абы то у себе уважыли: чыя естъ прозьба слушнейшая—чы Өилялетова, чыли сее стороны? Не розумейтежъ насъ в. м. за такихъ, абысьмы незгоды, ростырковъ и замешанья въ речы посполитой жедали. И не тымъ есмо умысломъ до тое единости светое съ костеломъ Рымъскимъ прыступили, же бысьмы што на братью свою милую шкодъливого възволокли (не дай того, *Сыну* Божый!); але жебысмы, яко единого Бога люде, единое веры и вызнанья Бога во Тройцы единого будучы, единыхъ сакраментовъ и церымоней церковныхъ зажы‖(433)ваючы, кождый водлугъ звычаю (церъкви) своее стародавного, стоечы моцне при вере правдивой апостольской и светыхъ (богоносныхъ) отецъ (обое церкви преданию) въ згоде и (въ) милости хрестиянъской,—едиными усты и единымъ серцемъ Пана Бога во Тройцы единого хвалили, а сцызму проклятую покинули. А ведъже и до того всего ни кого кгвалтомъ не тягнемо, толко наукою а словомъ Божымъ што (естъ) лепшого указуемъ. Наконецъ, противниковъ своихъ напоминаемъ, просимъ, абы зъ нами мовили, нами ся не брыдили: а еслиже розумеютъ (о насъ), жесмы (зъ гостинца) въ чомъ зблудили,—абы намъ што лепшого указали, альбо ся тежъ отъ насъ, чого не ведаютъ, научыти хотели. Але и того у нихъ упросити не можемо. Нехъ же ся воля Божая деетъ!

Ачей одна година щасливая все то справити можетъ, чого килька летъ не

Teraz tedy znowu obracam ra obywatelow Korony Polskiey x. L., proszę wszytkich prawowi krześcian, aby to vważyli v siebi iest prozba słusznieysza—czy Phila czyli owey strony? Nie rozumi nas w. m. za takich, abyśmy ni rostyrkow y zamieszania w r. p. p Y nie tymeśmy vmysłem do tey i ś. z kościołem Rzymskim przy żebyśmy na bracią swoię miłą c dliwego wewlekli (nie day tego, Boże!); ale żebyśmy, iako iedneg ludzie, iedney wiary y wyznania w Troycy iedynego będąc, iedny kramentow y ceremonij kościelny żywaiąc, każdy wedle zwyczaiu starodawnego, stoiąc mocnie przy dziwey wierze apostolskiey y oy w zgodzie y miłości,—iedynemi iedynym sercem Pana Boga w iedynego chwalili, a schyzmę pr porzucili. A wszakże y do tego kiego ni kogo gwałtem nie cią tylko nauką a słowem Bożym co le vkaz‖(181)zuiemy. Nakoniec, adwer swoich napominamy, prosimy, aby mi mowili, (disputowali. do s ności swey przypuszczali,) nami brzydzili; a ieśliże rozumieią, zbłądzili w czym,—aby nam co le vkazali, abo się tesz od nas, ieśli nie wiedzą, nauczyli. Ale y tego vprosić nie możemy. Niechże się Boża dzieie!

Tu autem, Domine [1] Iesu Ch Dei viui, Qui in cruce ma

[1] опечатка: Dom*n*ine

лько Пана Бога вси однако
абы намъ далъ згоду и ми-
то(434)рое наболей хрестия-
треба. А затымъ буди имя
благословено отъныне и до
инь. [1]

по единственному старопечат-
мпляру, хранящемуся въ Мо-
Архивѣ Министерства Ино-
ъ Дѣлъ [2].

nes terræ expandisti, vt omnes mortales amplectereris et in vnitate fidei coadunares, miserere filijs Tuis diu mortuis, denuo viuificatis et præcioso corpore ecclesiæ Tuæ dilectæ vnitis, quos in dolore non modico peperisti: vt qui Te moriente vximus, modo viuente non moriamur, quia Tu es Deus viuorum, non mortuorum, et Te decet honor et gloria in sæcula sæculorum. Amen.

Издано по старопечатному экземпляру, хранящемуся въ Императорской Публичной Библіотекѣ.

абзацъ совсѣмъ иного содержанія, сравнительно съ Польскимъ [2] здѣсь окан-
Антйризисъ»; но въ старопечатныхъ изданіяхъ его, какъ Польскомъ, такъ и
усскомъ, приложены немѣющіе къ «Антйризису» прямаго отношенія, два от-
окумента, которые печатаются ниже, подъ своими заглавіями

ЛИСТЪ ИПАТІЯ ПОТЕЯ

КЪ КНЯЗЮ

КОНСТАНТИНУ КОНСТАНТИНОВИЧУ ОСТРОЖСКОМУ

3 іюня 1598 года [1].

Притóмъ, хрестиянскій брáте, здало ми ся за рéчъ потрéбную положы́ти тутъ на остáтку листъ одинъ, котóрый писáлъ до его княжéцкое милости пана воевóды Киевского епископъ Володи́мерскій отецъ Ипáтей, намавля́ючы его до тоѣ згóды. На котóрый листъ отписáлъ ему неякій кли́рыкъ Острозскій безъименный, который и до друку естъ вы́данъ. Прото, абы хрестия́нскій чоловекъ вéдалъ, на якій листъ епископови Володимерскому тотъ-тамъ кли́рыкъ отписъ учынилъ, уписалемъ его тутъ слóво до слóва, жебы лю́де ведали и разсужáли оба листы: бо и то тежъ не меншый (435) оóртелъ—дáти вы́друковати откáзъ одное стороны́, а на́ што откáзано, тóе утайти. Але теперъ кождый бачный хрестия́нинъ, ма́ючы предъ очы́ма обóе писанье, лáтве осудíти правду и неправду мóжетъ. А то ма́ешъ листъ влады́ки Володимерского,

Przytym, krześciański bracie, zdało mi się za rzecz potrzebną wpisać tu na ostatku list ieden, ktory był pisany do iego mści xiążęcia (Konstantyna Ostroskiego,) woiewody Kiowskiego, od xiędza władyki Włodzimierskiego oyca Hypacya, namawiaiąc go do tey iedności (y zgody ś.) Na ktory list odpisał mu nieiaki kleryk Ostrozski bezimienny. Ale isz ten list klerykow y do druku iest wydany, przeto, aby krześciański człowiek wiedział, na iaki list władyce Włodzimierskiemu ten-tam kleryk odpisował położyłem tu ten list władyczny słowo do słowa, a to żeby ludzie wiedzieli tak o tym, iako y o onym (, y rozsądzali prawdę od nieprawdy): bo y to teszcze mnieyszy fortel—wypuścić na świat respons iedney strony, a tego, na co respons vczyniono, zataić. Ale teraz każdy baczny krześcianin, maiąc przed oczyma oboie pisanie, łatwie osądzić może,

[1] этотъ «Листъ» былъ ужѣ напечатанъ въ «Актахъ, относящихся къ исторіи Западной Россіи» (томъ I, № 224, стран. 280—289), по списку, доставленному Строкимъ. Списокъ, вѣроятно, былъ плохой: не рѣдки искаженія, даже пропуски абзацовъ; правописаніе все подправленное. Отвѣтъ клирика Острожскаго помѣщенъ выше (см. стлбц. 377—432)

·andisti, vt omnes mortales
· et in vnitate fidei coadu-
· rere filijs Tuis diu mortuis.
·uificatis et præcioso corpore
Tuæ dilectæ vnitis, quos in
· non modico peperisti: vt qui Te
·iente viximus, modo viuente non mo-
·amur, quia Tu es Deus viuorum, non
mortuorum, et Te decet honor et gloria
in sæcula sæculorum. Amen.

·ит- | *Издано по старопечатному экзем-*
Мо- | *пляру, хранящемуся въ Императорской*
Ино- | *Публичной Библіотекѣ.*

ь совсѣмъ иного содержанія, сравнительно съ Польскимъ [2] здѣсь окан-
ризисъ»; но въ старопечатныхъ изданіяхъ его, какъ Польскомъ, такъ и
ъ приложены неимѣющіе къ «Антиризису» прямаго отношенія, два от-
торые печатаются ниже, подъ своими заглавіями

го мира (Иоанъ 12 [1]). Которые слова, (437)ва, освецоное а милостивое княжа, явне оказуютъ, ижъ, поки въ семъ дочасномъ и смертельномъ жытию нашомъ пребываемъ, повинъни есмо старатися и заслуговати собе благословение Божое. Понеже (и) въ пришломъ животе, хотяжъ праведнымъ и добрымъ, восияетъ (пресветлый и) неприкосновенъный светъ благословения оного, которое есть Самъ Богъ, а грешныхъ зась тма кромешняя [2] осягнетъ; а ведьже, што належитъ до заслугованья делъ благочестивыхъ и достойныхъ заплаты вечное, однаково яко сне, такъ овые вже ставаютсе прожными [3] и неножыточными ку деланию: бо вже ни якимъ способомъ далей въ нихъ поступовати и делати не могутъ, понеже вже до конъца и кресу своего прышли. А такъ ходите, мовитъ, якобы рекучи: справуйте спасенне ваше, поки светъ маете, то естъ: покуль вамъ часъ даный естъ позыскати небесная. И для тогожъ кождому талантъ неякий даный естъ. абы, *оным*ъ (438) яко наболей робечы, помнажалъ его; жебы, будучи праведнымъ и светобливымъ. тымъ большей *оправгдалсе и осветилсе*, постерегаючи. абы ся *оному* потомъ не придало услышати оное страшливое слово «лукавый рабе и ленивый», и далей «возмите убо отъ него талантъ». а еще што настрашлившого—«и неключимого раба воверзите во тму кромѣшнюю» [4].

А прото и я, многогрешный, прежывши вже далеко большую часть кресу живота моего и милосердиемъ Божымъ носечи на собе повинъность и теготу враду пастырьского, (а) затымъ и самъ въ собе розмышляючи

świata (Ioan. 12). Ktore słowa, oświ
a miłościwe xiąże [5], iawnie pok
isz, poki w tym doczesnym a śm
nym żywocie naszym mieszkan
powinniśmy się starać y zasłu
sobie błogosławieństwo Boże. Pon
w przyszłym żywocie, chociasz sp
dliwym y dobrym. wznidzie św
(ona) nieprzystępna błogosławie
onego, ktora iest Sam Bog, a grze
lepak ciemności wieczne ogar
wszakże, co należy do zasługo
vczynkow dobrych y godnych z
wieczney, iednako iusz iako (y) c
y owi zstawaią się prożnemi y n
sobnemi ku czynieniu (ich): bo i
nich daley żadnym obyczaiem
pować y robić (183) nie mogą, gdy
do końca y kresu swego przyszli.
chodźcie, powiada. iakoby y chciał
sprawuycie zbawienie wasze, poki
łość macie, to iest: poki wam
dany iest pozyskować niebieskie r
Y dla tegosz każdemu talent n
dany iest, aby *o nim* iako napi
robiąc, pomnażał go: żeby, będąc sp
dliwym y świętobliwym, tym w
sprawiedliwszym y świętobliwszym
się, postrzegaiąc, aby *mi* się potr
przydało słyszeć one straszliwe
(Matt. 25): «zły y leniwy sługo
daley «weźmiciesz od niego talen
ieszcze co straszliwszego (iest)—«a
pożytecznego sługę wrzućcie do cie
ści zewnętrzney».

A przetosz y ia, wielegrzeszny,
żywszy iusz daleko więtszą część
żywota mego a z miłosierdzia B
nosząc na sobie powinność y i
vrzędu pasterskiego, zatym y
sobie rozmyślaiąc y przed oczy

[1] ошибка: *15*. Ioan. XII, 35 [2] ошибка: «кремешняя» [3] ошибка: «пр
XXV, 26, 28, 30 [5] опечатка: xiąże [6] опечатка: mięszkamy

предъ очима уставичне маючи оный ашливый маестатъ Божый, передъ орымъ всѣ ставитися и на праведо и неумоленъного вже Судью очивласными смотрети и судъ Его неенъный на собе по деломъ нашимъ ести мусимъ (а хотяжъ вижу часы ешние злостивые, которые горко акиваючи съ пророкомъ (Псал. 41), ше (439) речи могу: «была слемоя мне хлебъ день и нощъ» [1], и токроть серце мое такъ естъ стино, ижъ ани мовити, ани писати возможно; а ведьже зъ любьви ку амъ невинънымъ, кровию Хрыста га нашого искупенънымъ, за кото, яко пастыръ, маючи ихъ въ поенью своемъ, срокгую личбу дати иу),—не годило ми се того оставиабымъ, водлугъ силы моее, покуль емъ на семъ свете, повинъности ду моего досыть чынити не мелъ. го и в. м., будучи на тойже [дорозе] сения постановленый, и въ такъ ститой старости и дозрелыхъ летахъ у своего, водлугъ таланъту, собе Бога даного, абысь делати не заивалъ,—прошу (и молю), и для ости Исусъ Христовы прилежно наинаю, а (еслибы ми ся годило смеl, зъ ласкою твоею, речи) ино и казую. Абовемъ можешъ ваша кнецкая милость воистинъно быти пеъ, иже-мъ не чимъ инъшимъ до тоодно серъдечною любовию (и вдяч(440)стью) приведеный, зычачи тоеще большое славы и примноженья елякихъ добръ духовныхъ, писати важилемъся. А хотяжъ вашу кнецъкую милость ведаю добре быти собе теперъ неласкавымъ и, безъ кое вины мое, ку мне ображемъ,—однакъ намней ся на то не

wicznie maiąc on straszliwy maiestat Boży, przed ktorym wszyscy stawić się y na sprawiedliwego y iusz nievbłaganego Sędziego oczyma własnemi patrzyć y dekret Iego nieodmienny na sobie odnieść musiemy (a chociasz widzę czasy teraźnieysze złośliwe, ktore gorzko opłakiwaiąc z prorokiem, słusznie rzeć mogę (Psal. 41): «miałem sobie łzy swoie za chleb we dnie y w nocy», y częstokroć serce moie iest tak ściśnione, isz ani mowić, ani pisać co mogę; wszakże z miłości ku duszam niewinnym, krwią Krystusa Boga naszego odkupionym, za ktore, iako pasterz, maiąc ich w poruczeniu swoim, srogą lidzbę dać muszę),—nie godziło mi się tego zaniechać, abym, według siły moiey, poki iestem na tym świecie, powinności vrzędu moiego dosyć vczynić nie miał. Co y w. m., będąc na teyże drodze zbawienia postanowiony, y w tak vczciwey starości y doyrzałych leciech wieku swoiego, według talentu, sobie od Boga danego, aby tesz robić nie zaniechiwał,—proszę, y dla miłości Iezusa Krystusa pilnie napominam, a (ieśli mi się godzi śmieley, z łaską twoią, mowić) bo y roskazuię. Bo zaprawdę możesz w. x. m. bydź pewien, żem nie czym inszym do tego, iedno serdeczną [2] miłością przywiedziony, życząc tobie ieszcze więtszey sławy y przymnożenia wszelakich (184—Aa) dobr duchownych, pisać (oto) to ważyłem się. Chociasz w. x. m. wiem dobrze bydź ku sobie teraz niełaskawszym y, bez wszey winy moiey, ku mnie obrażonym,—iednak namniey się na to nie oglądam, ale, patrząc na wielką łaskę y dobrodzieystwa twoie, ktoremiś mię wielce [3] ozdobił, zacnego imienia twego nigdy nie mogę zapomnieć, także y ono łaskawe oblicze y osobliwą obronę nade

[1] Псал. XLI, 4 [2] опечатка: serdɛcną [3] опечатка: welce

огледаю, але, смотрячи на великую ласку и добродейства твое, которыми мене велице украсилъ еси, презацного (и славного) имени твоего николи не могу запаметати, также и оно ласкавое обличье и особливую оборону надо мною и иные розманитые добродейства твое роспоминаючи, которые додаютъ ми доброе наден и приводятъ мя до того, абы-мъ се о стародавъную ласку твою оную у тебе старалъ и пожеданъного покою прагнулъ,—а покою хотяжъ бы и несправедливого, который далеко естъ лепшый, а нижли вражда и война справедливая межи побожными и хрестиянъскими людми. А прото, яко наболей быти можетъ, (441) вашое кнежацъкое милости прошу: то все, што въ семъ писанию моемъ мовити буду, зъ высоце мудрого баченья своего, которымъ тебе Богъ обдаровалъ, ласкаве принявши, абысь не на злую, але на добрую сторону то розумети и оборочати рачилъ, якобы слова оные местце мели (Притч. 9): «обличай премудра, и возлюбитъ тя» [1]; а затымъ абысь вм., водлугъ звыклое доброти и милостивое ласки своее, мне, слузе и богомольцеви своему, уха своего ласкавого наклонити не возбранялься.

Благодатию Бога Вседержителя и презволенiемъ Его светымъ, безъ Которого воли ничто человеку невозможно, сталосе соединение межи церковъю Греческою и Рымскою въ панстве его королевское милости пана нашого милостивого. Которое, по такъ долгомъ времени сцызмы проклятое, мало не полътораста летъ недбалостью старшыхъ церковныхъ по соборе Флорентейскомъ отлогомъ лежало, а теперъ, (442) часовъ нашихъ, одновено, постановено и утвержено естъ, то есть: уды, которы

mną y one rozmaite dobrodzi
twoie przypominaiąc, ktore dod
dobrey nadzieie y przywodzą
tego, abym się o starodawną
twoię starał y pożądanego pokoi
gnął,—a pokoiu chociaby z vbliż
ktory daleko iest lepszy, a nis
przyiaźń y woyna sprawiedliwa
pobożnemi y krześciańskimi ludź
przetosz, iako nawięcey bydź
w. x. m. proszę: to wszytko, co
w tym pisaniu moim będzie
z wysoce mądrego baczenia s
ktorym cię (Pan) Bog obdarzył,
wie przyiąwszy, abyś to nie na
na dobrą stronę rozumieć y
raczył, iakoby słowa one mieys
(Prouer. 9): «gromi mądrego, a
ciebie miłować»; a zatym abyś
według zwykłey dobroci y miło
łaski swoiey, mnie, słudze y bog
cowi swoiemu, vcha swego ła
go nakłonić nie wzbraniał się.

Za łaską Boga Wszechmocn
przeyrzeniu Iego ś., bez Ktoreg
człowiek nic nie może, stało się
czenie miedzy kościołem Greckim y
skim w państwie iego krol. m
naszego m. Ktore, po tak długim
schizmy przeklętey, mało nie p
sta lat niedbałością starszych h
nych po synodzie Florentskim od
leżało, a teraz, czasow naszych, od
ne, postanowione y vtwierdzone
to: isz członki, ktore pi[e]rwey
sobą gorzką y straszliwą woy

[1] Притч. IX, 8

рвей промежку себе горкую и
вую войну и неприязнь мели
і се розрывали и разделяли
ачей, якобы розуму позбывши:
уку, албо нога ногу, и иные
членковъ въ единомъ же теле
и мордовали, што не безъ осо-
чуда почитано быти можетъ),
зась знову поедналисе и до
успокоенья пришли. Члонки,
отлучившисе неколись одъ
ховного Хрыстова, яко гнилые
вые, ни якого живота въ собе
чи, ничого доброго делати не
знову соединившися и споени
моцные, живые и красные
. Постановили тедысмо тую
ь, то естъ: ни чого нового не
і есмо, але вси церемонии наши
вные церкви Восточное Грече-
обы на вси пришлые веки моцне
менне по старому держатисе и
е заховати могли, привилиемъ
(443)ского пастыра и епископа
ли есмо: которыхъ вже напо-
ихто въ жадную вонтливость
ти, ани зъ неведомости гнушa-
ми не можетъ; которые яко
, такъ и Рымского набоженства
ъ въ почтивости великой мети
ани напотомъ по тотъ часъ, яко
Рымлянином, такъ и Рымля-
усиномъ гордити и сторонитисе и
другому злоречити, ани на знакъ
въ стопы плевати не можетъ
ередъ тымъ и теперъ одъ неко-
незбожныхъ и безумныхъ людей
бывало), ани смети метъ напо-
коли Рымлянинъ, до церъкви
вшедши, молитвы свое одправо-
одлугъ звычаю своего будетъ,
: «же церковъ ими поскверпена».
и въ самой Грецыи, где рука

przyiaźń miały y samy się targały y rozdzielały (nie inaczey, iakoby rozumu postradawszy: ręka [2] rękę, albo noga nogę, y inne członki członkow w iednymże ciele biły [3] y mordowały, co nie bez osobliwego cudu poczytano bydź może), te oto zasię znowu poiednały się y do zgody a vspokoienia przyszły. Członki (mowię), ktore kiedyś odłączywszy się od ciała duchownego Krystusowe-
(185)go, iako gniłe y martwe (y) żywota w sobie żadnego niemaiące, nic dobrego robić nie mogły; znowu ziednoczywszy się y spoieni będąc, mocne, żywe y cudne stały się. Postanowiliśmy tedy tę iedność, to iest: niceśmy nowego nie vczynili, ale wszytkie cerymonie nasze starodawne kościoła Oryentalnego Greckiego, iakoby na wszytkie przyszłe wieki mocne y nieodmienne po staremu dzierżeć się y spokoynie zachować się mogli, przywileiem powszechnego pasterza y biskupa ztwierdziliśmy: ktorych iusz napotym nikt w żadną wątpliwość przywodzić, ani z niewiadomości brzydzić się imi nie może; ktore iako Ruskiego, tak y Rzymskiego nabożeństwa katolik w poczciwości wielkiey mieć musi; ani napotym po ten czas, iako Rusin Rzymianinem, tak y Rzymianin Rusinem gardzić ani się stronić y ieden drugiemu złorzeczyć, ani na znak wzgardy w stopy plwać nie może (czego przed tym y teraz od niektorych niezbożnych y głupich ludzi siła bywało), ani będzie śmiał napotym, kiedy Rzymianin, do cerkwi naszey wszedszy, modlitwy swoie według zwyczaiu swego będzie odprawował, mowić: «że się cerkiew imi pomazała». Czego y w samey Grecij, gdzie ręka pogańska ieszcze nie opanowała, a zwyczaie są drugich Grekow polerownieysze,—*nie słychać*.

[2] опечатка: ręką [3] опечатка: były

ielką, bądź tesz pogodę czasu
pogod, y innych wiela potrzeb.
. w dzień ś. Arsenia [1], biskupa
o miasta Koreyry, ktorego ciało
kościele Rzymskim katedralnym
kupstwa Koreyrskiego, tam za-
na święto iego wszyscy popi Greccy
: pospolity schodzić się zwykli, y
mże kościele liturgią ś. po Grecku
ltarzu Rzymskim odprawuią. W tym-
esz kościele, w wigilią ś. apostołow
tra y Pawła, cisz Grekowie nieszpor
lemniter służą.

ре-
отъ
ыхъ,
и ся
наши
елами
напо-
'рекове
ить, и
съ бы-
оженъ-

Tesz wszytkie rzeczy, iako spolne Grekom y Rzymianom, pomienione od samychże Grekow, wiary godnych, iako za pewne wziąwszy, zdało mi się tu włożyć, a to dla tego, isz naszy pospolicie zwykli się brzydzić kościołami y cerymoniami Rzymski[e]mi: aby napotym wiedzieli, że y własni Grekowie tey brzydliwości nie czynią, y takowego zaiątrzenia, iako v nas bywa ku Rzymianom y ku nabożeństwu ich, nie maią.

и речи

Wracam się tedy do słow y rzeczy własney.

Кото-
альбо)
) отъ
и отъ
утвер-
йскомъ
асные)

Skończyliśmy tę iedność. Ktorą iednością granic, od starszych naszych położonych y od świętych oycow vtwierdzonych, a na synodzie Floreńcskim ponowionych (o czym pisma ich iawnie świadczą), namnieieśmy nie przestąpili; przywileia panow naszych krolow Pol-

явне светчатъ), намней не преступили есмо; привилея господарей нашихъ королей Полскихъ, на вольности духовенъству и церквамъ нашимъ здавна наданые а недбалостью нашихъ же залеглые, черезъ тую единость утвердили, и (вольности, въ нихъ духовенъству нашому наданые,) одновили есмо; покой, черезъ такъ долъгий часъ занеханый, иле зъ насъ быти могло, церъквамъ светымъ прывернули есмо.

О, презацное княжа! летороспи благочестивая великого Володымера, крестившого Рускую землю! Изали того жалуешъ, же ся хитрости диявольские открыли, и дела его проклятое сцызмы разорили и в-ни-во-што се обернули?! (Иосей, 1) Того ли жалуешъ, ижъ, по пророку Иосиеви, «собралисе сынове Июдины и сынове Израилевы воку‖(448)-пе и поставили собе власть едину» [1], а по божественъному Иоану, «сталася една овчарня и единъ пастыръ» [2]?! Того ли ваша княжа*т*ская милость жалуешъ, (Псал. 1) ижъ древа оного красна*г*о [3], насажденъна*г*о надъ водами текущими, ветвие н*ѣ*когда отсеченное, теперъ знову вщепени будучи, листвие зеленое и овощъ солодкий будетъ родити [4]?! А то—ижъ единоежъ и тоежъ церъкви часть немалая и презацнейшая по старому во едино тело соединилисе, и единое главы благочестивые уды истекающую благодать Божию вокупе прыймуютъ, и единое и тоежъ части наследници и достояния участницы сполу пар*ѣ*ствуютъ, единого пастыра здоровое науки стадо пастивны уживаютъ, и тогожъ Небесного Отца дети милые, а промежку собе братия и приятеле истинъные, вторую стену церкви, уголь-

skich, na wolności duchowieństwu kościołom naszym zdawna nadane a dbałością naszychże zaległe, przez iedność ś. vtwierdzili y odnowiliśmy; koy, przez tak czas długi zaniedb ile z nas bydź mogło, kościołom ś. p wrociliśmy.

‖(187) O, przezacne xiąże! lato vczciwa wielkiego Włodzimierza, k Ruską ziemię okrzcił! Izali tego żalu że się chytrości dyabelskie odkryły sprawy iego przeklętey schyzmy ros szyły y w-niwecz obrociły?! Tego li łuiesz, isz, według proroka Oze (Ose. 1), «zgromadzili się synowie I wi y synowie Izraelscy pospołu y stanowili sobie sami głowę iedną» według ewangelisty [5] Iana ś., «stała iedna owczarnia y ieden paster (Psal. 1) Tego li w. x. m. żałuiesz, drzewa onego pięknego, szczepion przy ciekących wodach, liście kie odcięte, teraz znowu wszczepione bę liście zielone y owoc słodki będzie dziło?! A to—isz iedneyże y teyże cerk część niemała y zacna po staremu iedno ciało ziednoczyła się, y ied głowy zacne członki ściekaiącą Bożą pospołu przyimuią, y iedney y te cząstki potomkowie, dziedzicy y w stnicy spolnie krolują, iednego pasty zdrowey nauki stado pasze vżywaią tegosz Niebieskiego Oyca dziatki a miedzy sobą bracia y przyiaciele p wdziwi, wtorą ścianę kościoła węgie kamieniem Iezusem Krystusem spo postanowili.

[1] Осія I, 11: «соберутся——поставятъ——» [2] Іоан. X, 16 [3] опечат
[4] Псал. I, 3 [5] опечатка: ewangelist*j*

ienemъ Исусъ Христомъ спое*ни*,
ли) и постановили.
ь ли, пресветлое княжа, скор-
къ со [1] (449) пророкомъ Давы-
ги можемъ: «се, (ныне) что
ли что красно, но еже жити
окупе» [2]? А братии таковой,
зъ единогожъ семени Духа
порожени и единою банею Бо-
ного порожения окрещени бу-
ову отродилися, абы вже боль-
о промежку насъ расколу и
е найдовалосе; абы напотомъ
смелъ мовити: «азъ убо есмъ
а другий: азъ же Аполосовъ,
иоинъ» [3], але, яко написано
ы было серъце и душа еди-
дучи братьею единою и маючи
)тца, Которого призываемъ на
ъже и на земли церковь едину,
ръ сполную, *чтуще*, и о еди-
усъ Христе Збавителю нашомъ
я, о единой вере светой католи-
роповеданиемъ апостольскимъ
ї (, насажденъной) и по всей
ей разъсеянъной, мученическою
стью и кровию напоенъной и
ьствованной, светыхъ отецъ
и и нау(450)ками освещенъной
кенъной, исповедниковъ незли-
итнемъ светымъ предивне укра-
абыхмо щире *миловали*, яко
оторымъ вс*ѣ* речи маютъ бы-
ные: души, мысли, вол*и*, сполъ,
ъ, сполная побожности купля,
спасение, сполный *подвигъ* и
юлная мзда и венецъ, где вс*ѣ*
о единъ чоловекъ, а одинъ не
во всихъ,—а огуломъ мовечи:
циномъ прекрасномъ теле крас-
сложены, мощные и живые

O to li się frasuiesz, oświecone xiąże [5], isz z prorokiem Dawidem zaspiewać możemy (Psal. 132): «o, iako iest dobra a iako wdzięczna rzecz mieszkać braciey społem»? A braciey takiey, ktorzy, z iednegosz nasienia Ducha Ś. porodzeni y iedyną kąpielą nowego rodzenia okrzczeni będąc, znowu się odrodzili, aby iusz więcey tey [6] miedzy nami schyzmy ani sporu nie naydowało się; aby napotym nikt nie śmiał mowić (1 Cor. 1): «iam iest Pawłow, a drugi: iam iest Apolosow, iam Cephasow», ale, iako napisano iest, «aby było serce y dusza iedyna», *iako* iedney braciey; y maiąc iednego Oyca, Ktorego wzywamy na niebie, także tesz y na ziemi cerkiew iedyną, iako matkę spolną, *maiąc w uczciwości*, y o iedynym Krystusie Zbawicielu naszym przechwalaiąc się, o iedney wierze ś. katolickiey, nauką apostolską vfundowaney y po wszytkim świecie rozsianey, męczeńską statecznością y krwią (ich) napoioney y wyświadczoney, świętych oycow naukami oświeconey y pomnożoney, konfessorow niezli(188—Aaiij)czonych żywotem świętym dziwnie ozdobioney; żebyśmy szczyrze *weselili się*, iako bracia, ktorym wszytkie rzeczy maią bydź spolne: dusze, myśli [7], wol*a*, spolny Bog, spolna pobożności kupia, spolne zbawienie, spolna *czuyność* y praca, spolna zapłata y korona, gdzie wszyscy są, iako ieden człowiek, a ieden nie sam, ale we wszytkich,—a summatim mowiąc: iako w iednym vrodziwym ciele [8] nadobne członki spoione, mocne y żywe będąc, spolnie sobie pomagały, pod iedną głową Krystusem Panem,

нивомъ 448-ой страницы старинным почеркомъ замѣчено: «ахъ, проклятый
в чили унѣте! якъ гладко заходишъ около благочестивого властелина!» [2] Псал.
1 [3] 1 Коринѳ. I, 12 [4] Дѣян. IV, 32 [5] опечатка: xiąże [6] описка: te*go* [7] опе-
li [8] опечатка: ciele

wonią Krystusową Bogu», y t
rosą łaski niebieskiey pokropi
żywota wiecznego szczęśliwie
(Psal. 132) «abowiem tam
Pan (błogosławieństwo)», to
kwi prawdziwey, a nie w m
ktorey iedyney Salomon w
imieniem Krystusowym mowi
«iedyna iest gołębica moia», l
figurowała archa Noego, y ie
bytek świadectwa, ktory byl
zrobił, y iedyny kościoł S
zbudowany w Hieruzalem.
tylko samym, a nie gdzie ind
chwalić y ofiary przynosić g
o ktorym kościele Salomon
wieściach mowi (Prou. 1
puszczay mimo się przykaza
twoiey»),—w tey tedy cerkw
wyszszey rzekło, «przykazał
sławieństwo y żywot asz na

O, Krysta miłuiące y oś
że [7]! Izali się dla tych rzec
y na nas sług y bogomodl
gniewasz? Czy nie słuszniey
ło radować się z tego, gdy
sam tego z wielką ochotą p
dałeś widzieć, poki by Pa

Лань Богъ очью твоихъ смерътель не замкнулъ, видети (и дочека-чого «многие цары и господары кие жедали видети, а не огледали» [1]? чогожъ радъшей не веселишсе съ , и Пану Богу за то не дякуешъ, же за твоимъ началомъ и поводомъ дело зачалосе и скончило? Абовемъ ытель ми естъ Богъ Вседержитель: скоро на тотъ станъ * духовный * ькопский * Божи[е]ю благодатию и ъ * старанъемъ * вступиломъ, ни ого иного такъ вельми напоминанъ имушонъ до того дела не быломъ, одъ вашое княжатское милости, ыйсь на онъ часъ тое доброе дело тобливое въ умысле своемъ ува-есь. Чого посветчаетъ листъ ва-княжатское милости, власною ру-подписаный и до мене черезъ пана ия, старосту Суражского, послав-въ которомъ мя ваша кнежатская ть у(453)поминаешъ, побужаешъ аешъ, и именемъ Божимъ праве скаешъ. Естъ артикулы и конъ-и руки власное вашое кнежат-милости написаные: чого бы ся ляти и што бы варовати у папежа, вечы тую единость, потреба? А ъ не вемъ, яко ваша кнежатская ть того всего препомнети рачилъ і тому всему противникомъ сро-быти показуешся, и листы мое орые, до вашое кнежатское мило-ъ той справе писаные, которые і ку помочи противной стороне ся быти, до друку подати еси ъ? Яко быхмо только зъ помы-ія и зъ словъ нашихъ Пану Богу чинити были повинъни, а съ ья вже ничого; але (то) на сто-

twoich śmiertelnych nie zawarł, czego «wiele krolow y panow wielkich żądało widzieć, a nie widzieli»? Dla czego radszey nie weselisz się z tego, y Panu Bogu za to nie dzię(189)kuiesz, gdysz za twoim początkiem y powodem ta sprawa zaczęła się y skończyła się? Abowiem świadek mi iest Pan Bog: iako skoro na ten stan duchowny biskupi za łaską Bożą y za staraniem twoim wstąpiłem, ni od kogo innego tak barzo napominan y przymuszan do tey sprawy nie byłem, iako od w. x. m., ktoryś na on czas to dzieło dobre y świętobliwe w vmysle swoim vważał. Czego poświadcza list w. x. m., własną ręką podpisany y do mnie przez pana Wasila, starostę Suraźskiego, posłany, w ktorym mnie w. x. m. vpominasz, pobudzasz y żądasz, y imieniem Bożym prawie przyciszkasz. Są artykuły y kondycye własney ręki w. x. m. napisane: czego by się (trzymać y) domawiać y co by warować v papieża potrzeba, stanowiąc tę iedność? A teraz nie wiem, iako w. x. m. tego wszytkiego [2] przepomnieć raczył, y temu wszytkiemu srogim przeciwnikiem bydź pokazuiesz się, y listy moie niektore, do w. x. m. w tey sprawie pisane, ktore iakoby ku pomocy przeciwney stronie bydź zdadzą się, do druku podać raczyłeś? Iako bychmy tylko z pomyszlenia y z słow naszych Panu Bogu lidzbę czynić byli powinni, a z pisania iusz nic (nie powinni); ale teraz na stronę opuszczam, gdysz nie czas, ani mieysce temu to wszytko przypominać. Bo ieśli bym chciał wzaiem oddać, nalazło by się y v mnie listow nie mało w. x. m., godnych [do] druku, ktore by iawnie pokazały niewinność

ук. X, 24 * эти пять словъ въ старопечатномъ экземплярѣ подчеркнуты и внизу страницы на полѣ старинным почеркомъ замѣчено: «ледва проклятый врагъ ядъ винурилъ, же одъ его сіе виклятое дѣло —книжце учинецъ» [2] опечатка: wszjtkiego

рону теперъ опущаю, кгдыжъ не часъ, ани местце тому то все (теперъ) припоминати. Бо если бы-мъ хотелъ възаемъ одъдати, нашло бы ся и у мене листовъ не мало вашое кнежатское милости, годныхъ до друку, ко‖(454)торые бы явне показали невинъность мою. И еслиже то слушне виною названо быти маетъ, же-мъ такъ доброе дело учинилъ, не вемъ, яко и тотъ передъ людми правъ быти можетъ, который мя до того побудилъ и поважностью своею праве якобы примусилъ. Што не словы, але писмомъ показатисе можетъ. А ведъже будучи еще неякое надеи о побожнейшомъ умысле вашое кнежатское милости ку той справе, далемъ тому покой (теперъ).

Але речешъ ваша кнежатская милость: нжъ потреба было первей сыноду, нижли-смы до Рыму ехали, и ку тому абы то зъ волею всѣхъ деялосе. Прызнаваю то: и самъ в. м., и сам-емъ того сыноду зъ великою пожадливостю прагнулъ, и вашой княжецкой милости рукоданъемъ моимъ то приобецалемъ[1] былъ, и подобно по болшой части учинилемъ былъ обетницы своей досыть, кгдыжъ и сынодъ за стараньемъ моимъ былъ позволенъ. Але яко скоро взяли есмо ведомость отъ когось звирѣхнейшого, ‖(455) нжъ ваша княжацкая милость снатъ до Торуня на сынодъ геретический послати рачилъ, взываючи иноверъцовъ на тотъ сподеваный соборъ противъ насъ и противъ тое зачатое справы (што мне все на писме зъ двору его королевское милости было послано, чого и теперъ копию въ себе маю, въ которой—што естъ съ подивеньемъ—и то написано, якобы наши церымонии Греческие болшей зъ Евангелицъкими, а нижъ зъ Рымляны, зга-

moię. Y ieśliże to słusznie winą zwano bydź może, żem tak dobre dz vczynił, nie wiem, iako y ten pr ludźmi praw bydź może, ktory mię tego pobudził y autoritate sua pra iakoby przymusił. Co nie słowy, pismem pokazać się może. A wzg będąc ieszcze nieiakiey nadzieie o bożnym vmysle w. x. m. ku tey sp wie, dałem temu pokoy.

Ale rzeczesz w. x. m.: isz potr było pierwey synodu, niżliśmy do mu iachali, y ktemu aby to z wszytkich działo się. Przyznawam sam w. x. m., y samem tego syn wielką pożądliwością pragnął, y mci rękądaniem moim to przyobiec był, y podobno po większey części niłem był obietnicy swey dosyć. y synod za staraniem mo‖(190)i pozwolon. Ale iako skoro wzi wiadomość od kogoś zwierzchnie isz w. x. m. snać do Torunia na heretycki posłacieś raczył, wz inowiercow na ten spodziewany przeciw nas y przeciw tey z sprawie (co mnie wszytko na pi dworu iego kro. m. było posłano y teraz kopią mam v siebie, w kt co iest z podziwieniem—y to na iakoby nasze ceremonie Greckie z Ewangelickimi, a nisz z Rzym zgadzać się miały: właśnie tak si dzaią, iako starożytność z nowin y opoka z lekkomyślnością y t

[1] опечатка: prz*j*obiecałem

ели: (ино) власне такъ се
[1], якобы коли старожитное
ю, утвержение и камень (не-
) зъ легкомысльностью и тро-
пирота съ теснотою, плод-
неплодиемъ, светобливость
нтиемъ, добрый порадокъ съ
емъ, родоста зъ маковымъ
иро благоуханъное зъ грязью,
съ темностию, Христосъ зъ
ь, и много иныхъ речей),—о
ю есмо услышели, почали-смы
му дивовати, и што далей съ
6) чинити—не ведали есмо.
его королевская милость, о
ъ достаточную справу взявъ-
ронилъ намъ того сыноду,
зволеного: кгдыжъ бы то не
ые якоесь замешанье быти
сли бы иноверъцы мели зъ
овый сынодъ отправовати.
вно свежый прикладъ у Бе-
оказалъсе: ижъ по большой
етикове, зъ нашими апоста-
, неприятельми хрестиянски-
упившися и учинивши собе
иное, противъ правиломъ
съ выклинати и зъ столицъ
скидати! Што—смеле речи
, вековъ не слыхано, абы
гские геретические то коли
гарълшимъ аръхиепископу и
ъ учинити мели, а ку тому—
ыхъ, безъ позву, безъ суду,
ва, [безъ] судьи власного и

еба прото дивоватися тому,
вый сынодъ передъ дорогою
занехалъсе.

А если тежъ ваша княжацкая
для якое особливое ненависти
е кольвекъ особе (а можетъ

szyrokość z ciasnością, płodność cum sterilitate, świątobliwość z anafemą, dobry porządek z konfuzyą, rożany kwiat z makowym kwiatem, oleiek wonny z błotem, światłość z ciemnościami, Krystus z Belialem, y wiele innych rzeczy),—o czym skorośmy vsłyszeli, poczeliśmy się temu wszyscy dziwować, y co daley z tym czynić—nie wiedzieliśmy. Poniewasz iego kro. m., o tym wszytkim dostateczną sprawę wziąwszy, zabronił nam tego synodu, pierwey pozwolonego: gdysz by to nie synod, ale iakieś zamieszanie bydź musiało, ieśliby inowiercy mieli z nami takowy synod odprawować. Czego niedawno świeży przykład w Brześciu pokazał się: isz po więtszey części heretykowie, z naszymi apostatami y z nieprzyiacielmi krześciańskimi złączywszy się y vczyniwszy sobie zborzysko insze, przeciw kanonom śmieli nas wyklinać y z mieysc naszych degradować! Co—beśpiecznie rzeć mogę—od wieku nie słychano, aby ludzie świeccy heretycy to kiedy swoim starszym archiepiskopu y episkopom vczynić mieli, a ktemu—nie pozwanych, bez pozwu, bez sądu, bez prawa y bez sędziego własnego y głownego!

Nie potrzeba tedy dziwować się temu, isz taki synod przed drogą Rzymską (naszą) zaniechał się.

A ieśli tesz w. x. m., dla iakiey osobliwey nienawiści ku iakieyżekolwiek osobie (a może bydź, że się y sprawie-

[1] Съ этого мѣста на полѣ старинным почеркомъ замѣчено: «о, проклятый епи- смѣешъ писати!»

быти, же ся и справедливе чимъ ображаешъ), на тую единость позволяти не рачишъ,—нехайже таковая особа и тая ненависть на сторону будетъ отложона отъ такового светобливого и хвалебного дела, а не [1] мешаймо людъскихъ справъ зъ Бозъскими, миръскихъ зъ духовными, земныхъ зъ небесными, дочасныхъ зъ вечными: бо не естъ речъ справедливая, абыхмо, для чоловека, Бозъскую справу откидали, и Богомъ самымъ горъдили! Рачъже то ваша княжацъкая милость съ пильностью уважити, кгдыжъ естесь [2] такъ великое у всихъ поважности, ижъ вся немаль Русь наша на тебе огледаютсе! Якъ великая съ того шкода будетъ, если, смотречи на тебе, жесь той справе есть противный, такъ великое множство людей въ томъ панъстве до тое единости не прыстанутъ, и якъ срокгую личбу о такъ великой шкоде душъ людъ(458)скихъ ваша княжацкая милость повиненъ будешъ Пану Богу дати! Бо не иначей, якобы ваша княжацкая милость вже перъвосоединение (sic) розорвалъ! «Виделъ еси (мовитъ Авкгусътинъ светый) убогого, а не накормилъ, забилесь его!» Могучи теды злучити уды Хрыстовы, а не злучылесь, *ино* (разделилъ и) розорвалъ еси! Яко и Хрыстосъ Збавитель мовитъ: (Ма[т]ѳей, 12) «иже не естъ со Мною, на Мя естъ» [3].

А прото упереди собѣ тую славу предъ инъшыми наследники твоими, которая тебе предивне * украситъ *! Светелъ * еси зацностью, богатествы. можностью, величествомъ, достойност[ь]ю и поважностью,—(все) то добре ведаю, вижу и величаю тебе надъ многими; а ведьже сия вся суть тобе общая

dliwie czym obrażasz), na tę ied
pozwalać nie raczysz,—niechayże tak
osoba y ta nienawiść na stronę odłu
będzie od takiey (191) świętey y d
lebney sprawy, a nie mieszajmy ludz
spraw z Boskimi, świeckich z duch
nemi, ziemnych z niebieskimi, do
nych z wiecznemi: bo nie iest
sprawiedliwa, abyśmy, dla człow
Boską sprawę odrzucać mieli, y Bo
samym gardzili! Raczże to w. x.
pilnością vważyć, gdysz iesteś tak
kiey v wszytkich poważności, isz w
ka Ruś niemal nasza na ciebie
ogląda! Iako wielka z tego sz
będzie, ieśli, patrząc na ciebie, że
sprawie iest przeciwnym, tak wi
mnostwo ludzi w tym państwie do
iedności nie przystąpią, y iako s
lidzbę o tak wielkiey vtracie
ludzkich w. x. m. powinien będ
dać Panu Bogu! Bo nie inaczey, ia
w. x. m. iusz ziednoczone rozr
«Widziałeś (mowi Augustyn ś.) vbog
a nie nakarmiłeś, zabiłeś go!» M
tedy ziednoczyć członki Krystusow
nie złączyłeś, *prawie* (iakobyś
rozerwał! Iako Krystus (Pan y)
wiciel (nasz) mowi: (Matth. 12)
nie iest ze Mną, przeciw Mnie iest

A przeto vgoń sobie tę sławę
innemi potomkami twoimi, ktora c
dziwnie ozdobi! Świecisz zacnością
gactwami, możnością wielką, pow
ścią y dostoynością,—wiem to d
y widzę y wychwalam cię nad
a wszakże te wszytkie rzeczy są
spolne z innemi śmiertelnymi (lud

[1] въ старопечатномъ эк-рѣ: «ани» [2] ibid.: «естъ» [3] Матѳ. XII, 30 * зри
въ старопечатномъ эк-рѣ подчеркнуты и на полѣ старинным почерк
«прожие, прокляте, зънстилъ на вину (sic)»

многими смерътельными. Але въ
самомъ и себе, и иныхъ превышъ-
ъ, и невне што-сь особливого и
авного справишъ, если такъ ве-
дело успокоишъ и соверъшишъ,
рое тебе во вси веки несмертель-
учинити можетъ: што (459) тобе
ей и снадне ку выконанью, але
ъ трудно и неприступно (есть).
о вси на тебе только единого
ятъ: што ты учинишъ, и иные
ять,—кгдыжъ еще часъ погодный
плынулъ, абысь ваша княжацъкая
сть того учинити не могъ, бо вся
такъ се въ собе маетъ, же ваша
ацъкая милость, водлугъ воли своее,
учинити можешъ.
ешъ ваша милость найвышъшого
ятъского * епископа * собе ласка-
, который твоее славы вельце жеда-
Домовляйсе, чого хочешъ! пиши,
се тобе видитъ и подобаетъ! А
в. м. маешъ до всякое послуги,
жъ и зъ уймою здоровья моего
ой старости моей, готового: бо яко
адъ быхъ ни кому уступилъ, коли
о нарушенье славы Божое, такъ
тежъ не хотелъ ни кому дати
редъ, коли идетъ речъ о помно-
е ее! Трактуй же в. м. зъ светей-
** отцемъ ** папежомъ ** черезъ
свое, чого-ть (460) не доста-
въ той справе! Албо радъшей
до него едь, а тамъ за одно и
преславныхъ и верховныхъ апосто-
Христовыхъ наведишъ, абысь тымъ
бомъ большую ласку Божию собе
жилъ, и то очима своими огледалъ,
многие господари и княжата бра-
твое жедаютъ видети, а видевши
ое коханье съ того маютъ. А я,
ся тобе подобаетъ, буду проводни-

Ale w tym samym y siebie, y innych przewyszszysz, y pewnie coś osobliwego y sławnego sprawisz, ieśli tak wielkie dzieło vspokoisz y skończysz, ktore ciebie na wszytkie wieki nieśmiertelnym vczynić może: co tobie łatwiey y snadniey ku wykonaniu, ale inszym trudno y nieprzystępno.

Oto wszyscy na ciebie tylko samego poglądaią: co ty vczynisz, y inni vczynią,—gdysz ieszcze czas pogodny nie vpłynął, abyś w. x. m. tego vczynić nie mogł, bo wszytka sprawa tak się ma w sobie, że w. x. m., według woli swey, wszytko vczynić możesz.

Masz w. m. nawyszszego y powszechnego biskupa sobie łaskawego, ktory twey sławy wielce żąda! Domawiay się, czego chcesz! pisz, co się tobie widzi y podoba (potrzebnego)! A mnie masz w. m. do wszelakiey posługi, by tesz y z vbliżeniem zdrowia mego (192—3b) w tey starości moiey, gotowego: bo iako nie rad bym ni komu vstąpił, kiedy idzie o naruszenie chwały Bożey, tak bych tesz nie chciał ni komu dać naprzod, kiedy rzecz [idzie] o pomnożenie iey! Traktuyże w. x. m. z naświętszym oycem papieżem przez posły swoie, czegoć (ieszcze) nie dostaie w tey sprawie! Abo radszey sam (, iakoś miał wolą,) iedź do niego, a tam za iedno y ciała przezacnych y (świętych) nawyszszych apostołow Krystusowych nawiedzisz, abyś tym sposobem większą łaskę Bożą sobie zasłużył, y to oczyma swoimi oglądał, czego mnodzy (możni) panowie y xiążęta bracia twoi żądaią widzieć, y widziawszy wielkie kochanie z tego maią. A ia, ieśli się tobie podoba, będę

* * три два слова подчеркнуты и на полѣ замѣчено: «до папы злодѣй побужаетъ!»
* * три слова подчеркнуты и на полѣ замѣчено: «чортомъ видимымъ»

комъ [1] и слугою. Наконецъ такъ в. м. повольности и послугъ моихъ рачъ уживати, яко того, который зъ великою охотою прагнетъ во всемъ догодити и служити вашой княжацкой милости.

Для милого Бога, прошу: и якъже долго тое неприязни заживати будемъ, которая въ короткомъ часе смертию конецъ взяти можетъ? и якъже долъго неприятелемъ сполнымъ причины додавати будемъ, абы о насъ мели што противного мовити и свекготати? Изали ся не лепей поеднати и ру||(461)ки собе дати а [о] успокоене зъ обеюхъ сторонъ таковое въражды старатисе, яко хрыстияномъ (правдивымъ) належитъ, хочемъ ли заплату, отъ Хрыста миротворцемъ обецаную, заслужити? Бо изали то не великая шкода была—такъ долгий часъ въ неприязни быти, а далеко болшей еще упадокъ—проволоку въ ней чинити? Мною ничого не замешкается, жебы ся апосътолскому повелению досыть стало, который насъ упоминаетъ (Еѳес. 4): «слонце да не зайдетъ во гневе вашомъ» [2]; кгдыжемъ естъ готовъ все выполънити, бы тежъ и противъ достойности стану моего, быле бы што светой вере и единости не было противно.

Але речешъ ваша кнежачая милость: прагнуломъ я единости и старалемся о нее; одножъ не таковое, якая теперъ сталасе, але инакшое, то естъ: жебы [зъ] болшимъ пожиткомъ и зъ болшою славою было: абы не одно тутошнее панство, але и Московское [3], а што (462) большого—и вси патриаръхове и Грекове посполу до тое едности приступили. Якожъ хотелесь ваша княжацкая милость и то по мне мети, абыхъ

przewodnikiem y sługą. Nakonie w. m. powolności y posług moich vżywać, iako tego, ktory z ochotą pragnie we wszem dogod służyć w. x. m.

Dla miłego Boga, proszę: y iakż go tey nieprzyiaźni zażywać będ ktora w krotkim czasie śmiercią wziąć może? y iakże długo nieprzy lom spolnym przyczyny dodawać b my, aby o nas mieli co przeciwneg wić y świegotać? Izali się nie poiednać y ręce sobie dać a stara o vspokoienie tey nieprzyiaźni z stron, iako krześcianom należy. ch li zapłatę, od Krystusa pokoy czyni obiecaną, zasłużyć? Bo izali to nie ka szkoda była—tak długi czas w przyiaźni bydź, a daleko więtszy ie vpadek—przewłokę w niey czynić? się nic nie omieszka, żeby się ap skiemu roskazaniu dosyć zstało, nas vpomina (, mowiąc) (Eph. 4): « ce niech nie zachodzi w gniewie wasz gdyżem iest gotow wszytko wypełni tesz y przeciw dostoyności stanu byle by świętey wierze y iedności było przeciwnego.

Ale rzeczesz (li) w. x. m.: pragn ia iedności y starałem się o nię; ie nie takiey, iaka się teraz zstała, inakszey, to iest: żeby z więtszym żytkiem y z więtszą sławą było: ab iedno tuteysze państwa, ale y Mos skie, a co więtszego—y wszyscy archowie y Grekowie pospołu d iedności przystąpili. Iakosz chciał x. m. y to po mnie mieć, abych z tym do Moskiewskiego iachał

[1] это слово подчеркнуто и на полѣ замѣчено: «ахъ, унѣте проклятий!» [2] I
[3] въ старопечатномъ эк-рѣ это слово подчеркнуто и на полѣ старинным
мѣчено: «зри»

имъ до Москвы ехалъ [1]. Але ижесмы, не дочекавши, съ тымъ поспеши-,—ображатисе в. м. тымъ рачишъ. тожъ бы тому не радъ, жебы то ь Панъ Богъ зъ милосердя Своего ого дати рачылъ, жебы се были и вси на то згодили? Заисте великое ыы годно было таковое уваженье мыслъ в. м.; але только надеею, а ухутькомъ могли быхъмо ся были ити! Бо и хтожъ не ведаетъ, яко кое грубиянство, упоръ и забобоны въ народе Московъскомъ?! И хтожъ ваетъ гнюсного и взьгаржоного а ызме (праве) заматерелого народу ского, и боязни непожиточное, рые не смеютъ ничого доброго и ы достойного ани помыслити! Не яко продкове ихъ передъ тымъ семъ были славни; але сие волятъ шей животъ спросный въ сро[(463)-неволи безъчестне провадити, а ь смерьти честное зъ славою своею ти! Бо такъ суть обычае ихъ ованые, ижъ самижъ собе и своимъ кей верити не хотятъ; але только лавня, пыхи и надутости полни, ебылицы змышляючи, баламутнею авятъ; а если што правдивого уве-ъ, заразъ одинъ другого яко на выдаютъ. Трудно ся имъ чого ити: бо тогожъ часу у Турчина ушю будетъ, а затымъ невинъным ъ готовая. Смерть опятъ страхъ ветъ, а страхъ зась ни[к]чемныхъ, ивыхъ, ленивыхъ и гнюсныхъ чы-. А протожъ коли о единости хре-ъской имъ хто мовитъ, за речъ добную и трудную то у себе по-итъ. Але *нехай* хотя бы на то и аръхове позволили,—изали не за-, взгоръдивши ими, инъшихъ на ихъ

iżeśmy, tego nie doczekawszy, z tym się pospieszyli,—obrażać się w. m. tym raczysz. Y ktosz by temu nie rad, żeby to był Pan Bog z miłosierdzia Swego świętego dać raczył, żeby się byli y ci wszyscy na to zgodzili? Zaiste wielkiey pochwały godne było takowe vważenie y zamysł w. x. m.; ale tylko nadzieią, a nie skutkiem mogli byśmy się byli karmić! Bo y ktosz nie wie, iako wielkie grubiaństwo, vpor y zabobony są w narodzie [2] Moskiewskim?! Y ktosz nie zna gnuśnego y wzgardzonego a w schizmie zastarzałego narodu Greckiego y boiaźni (ich) niepożyteczney, ktorzy (y) nie śmieią nic dobrego y sławy godnego ani pomyślić! Nie tak, iako przodkowie ich przed tym we wszytkim byli sławni; ale teraźnieyszy wolą radszey żywot sprosny w srogiey niewoli niewczciwie prowadzić, a nisz śmierci vczciwey z sławą swoią żądać! Bo tak są obyczaie ich zepsowane, isz samisz sobie y swoim namniey wierzyć nie chcą; ale tylko prożney pychy y nadętości pełni, a niebylice zmyślaiąc [3], bałamutnią się bawią: a ieśli się czego prawdziwego dowiedzą, zarazem ieden drugiego iako na rzeź [4] wydaią. Trudno się im czego zwierzyć: bo teyże godziny y Turka *wiadomość* będzie, a zatym (y) niewinnym śmierć gotowa. Śmierć zasię strach rodzi, a strach zaś ni[k]czemnych, prożnych (y) leniwych y gnuśnych czyni. A przetosz kiedy o iedności krześciańskiey im kto (co) mowi, za rzecz niepodobną y trudną to v siebie poczytaią. Ale *day to* chocia by na to y patryarchowie pozwolili,—izali nie zaraz, wzgardziwszy imi, inszych na mieysce ich postawią ichże własni władykowie y narod Grecki?! Bowiem taka iest teraźnieyszych Grekow mizerna kon-

[1] противъ этого мѣста на полѣ старинным почеркомъ замѣчено: «читай, якъ Поляки й народъ блажатъ!» [2] опечатка: norodzie [3] опечатка: zmiślaiąc [4] опечатка: rześ

местце поставятъ ихъже власные епископове и народъ Греческий?! Бовемъ тая естъ теперешнихъ Гре(464)ковъ мизерная кондыция: хотя бы и хотели што доброго и преславного сами патриаръхове [и] старшие ихъ учинити (якожъ оный зацный и великий светобливый мужъ Еремия о то се кусилъ), ино не могутъ и не смеютъ, боячися народу своегожъ власного! *Бо ни кому* ихъ до того прыстигнути! Поневажъ светъская власть завжды духовной въ таковыхъ справахъ перво помагала, яко то были цесарове хрестиянъские. А теперъ у нихъ не пастыри овцами, але овъцы пастырми больше справуютъ.

А мало не тоежъ ся теперъ и въ Руси деетъ. Бо якобы дедичнымъ (*ни*якимъ) правомъ взяли и научилися того отъ Грековъ—не слухати своихъ старъшихъ! Але *дай то*, жебы и народъ Греческий тому увесь не былъ противенъ и на то позволилъ,—изали бы того Турчинъ не боронилъ? А еслибы и тотъ на то презъ спары смотрелъ (о чомъ не розумею: бо его отчизное набоженъство того съ пильностью стеречи кажетъ), альбо бы тежъ (465) о томъ и не ведалъ (што неподобная),—ино певне мусело бы то часъ великий взяти! Снадне то кождый видети можетъ: изажъ бы то не великая шкода была—очекивати того такъ долго, а смерть за *плечима* уставичне? Тое теды насъ до того наболей привело, жесмы ся съ тымъ поспешили, а звлаща остерегаючися, абы они и иные многие того зачатого светобливого дела намъ не розорвали, альбо народу писаньемъ своимъ и листы (што вже не разъ одъ нихъ деялося) не замешали. Але мы теперъ*, постановивъши* речи* наши* статечне

dycya: chocia by y chcieli co d
y sławnego sami patryarchowie y
szy ich vczynić (iakosz on zacny y
ki pobożny mąż Hieremiasz o
kusił), tedy nie mogą y nie śmieią
się narodu [1] swegosz własnego! A
niemasz ktoby ich do tego przy
Ponieważ świecka władza zawsz
chowney w takowych sprawach p
pomagała, iako to byli cesarzowie
ściańscy. A teraz v nich nie p
owcami, ale owce pastyrzmi
sprawuią.

A ma(194—)bij)ło nie tosz si
y w Rusi dzieie. Bo iakoby dziedz
prawem wzięli to y nauczyli si
od Grekow—nie słuchać swoich
szych! Ale *niechay* chociaby y
Grecki wszytek temu nie był pr
y na to pozwolił,—izali by teg
czyn nie bronił? A ieśliby y ten
przez spary patrzał (o czym nie
bo y nabożeństwo iego oyczyste
pilnością strzedź każe), albo żeby
tym y nie wiedział (co nie podo
tedy pewnie musiało by to czas
wziąć! Snadnie to każdy widzie
izasz by to nie wielka szkoda była
tego tak długo, a śmierć za *pasem*
cznie? To tedy nas do tego na
przywiodło, żeśmy się z tym pol
a zwłaszcza postrzegaiąc, aby o
nych wiele tey zaczętey y świet
sprawy nam nie rozerwali, albo
pisaniem swoim y listy (co iusz
od nich działo się) nie zamiesz
my teraz, postanowiwszy rzecz
statecznie, według apostoła (Bo
«wątłego w wierze vtwierdzić»)

* эти четыре слова въ старопечатномъ эк-рѣ подчеркнуты и на
почеркомъ замѣчено: «постановили, но не зъ нами» [1] опечатка: пог

г (Рим. 14): «изнемагающия вердити» [1] и завжды имъ ратовати можемъ. А вашой милости и овшемъ, яко пельможному и пресветлому таковыхъ речахъ и напоняти завжды безпечно и ъ.

im pomagać y ratować możemy. A waszey x. m. y owszem, iako panu tak wielmożnemu y xiążęciowi zacnemu, o takowych rzeczach y napotym zawżdy beśpieczno y wolno będzie.

ваша кнежацкая милость ость гордишъ для того, ижъ своемъ о ней ‖(466) иначей ачишъ, и розумеючи то бысумненъю своему, до нее не хочешъ, упатруючи самыхъ Грекахъ быти церъ правдивую,—тоежъ * и ме * привело *, ижъ до Рымви прилепиломся, поневажъ е мое власное посветчаетъ правдивую: бо ести бымъ вы мовилъ, кламалъ быхъ, умысломъ не иначей, але ею.

A ieśliże w. x. m. taką iedynością gardzisz przeto, isz na sumnieniu swoim inaczey o niey rozumiesz y trzymać raczysz, żeby to miało bydź przeciw sumnieniu, y dla tego do niey przystąpić nie chcesz, vpatruiąc tylko przy samych Grekach bydź cerkiew Bożą prawdziwą.—toszci y mnie do tego przywiodło, żem się do Rzymskiego kościoła przyłączył, poniewasz mi sumnienie moie własne poświadcza ten kościoł bydź prawdziwy: bo ieśli bym inaczey słowy mowił, kłamał bym, poniewasz vmysłem nie inaczey, ale tak rozumiem.

еды ваша кнежацъкая миого, яко се рекло, розуменья ъ, отступивши оного перу своего около постановеня ымляны, и розумеешъ быти геперъ вже непотребную, о бы-мъ верити могъ; бо не церковъ Греческая чеъ летъ тыхъ прошлыхъ свеи лепшая быти и въ покихъ помножитися мела, але тымъ горей ‖(467) нищеть и неумеетности и грубиянъцитъ: где межи старшими и церкви ни чого иного ство, лакомство, светокупъавда. ненависть, потвары, ка (и) надутость и иные

Ieślisz tedy w. x. m. takowego, iako się rzekło, rozumienia bydź raczysz, odstąpiwszy onego pierwszego vmysłu swego około postanowienia zgody z Rzymiany, y rozumiesz bydź tę zgodę teraz insz nie potrzebną, o czym ledwie bym wierzyć mogł; bo nie baczę, żeby cerkiew Grecka przez tę kilka lat przeszłych świątobliwsza y lepsza bydź y w postępkach iakich (świętych) po(195)mnożyć się miała, ale co daley, to gorzey niszczeie y do wielkiey nieumieiętności y grubiaństwa przychodzi: gdzie miedzy starszemi y dozorcami kościelnymi nic innego iedno piiaństwo, łakomstwo, świętokupstwo, nieprawda, nienawiść, potwarzy, vpor, pycha, nadętość y inne złości panuią tak barzo, że tesz

IV, 1: «изнемогающаго же въ вѣрѣ пріемлите» * эти четыре слова въ ста-эк-рѣ подчеркнуты и на полѣ старинным почеркомъ замѣчено: «собака! свою позволилъ, а ввесь вѣкъ свой провадилъ въ Руской цѣлой вѣрѣ!»

[illegible] и вшемъ ка-
[illegible] собе почы-
[illegible] неумеетность
[illegible] могли бы стены
[illegible] посветчи-
[illegible] патриаръха
[illegible] вашое
[illegible] Божие про-
[illegible] мовчкомъ
[illegible] не пытай:
[illegible] неческого.
[illegible] грозы
[illegible] безъ
[illegible] бегаютъ,
[illegible] на местцу
[illegible] бачити
[illegible] ского
[illegible] нова-
[illegible]
[illegible] мъ
[illegible] мача-
[illegible] на-
[illegible]
[illegible]
[illegible])
[illegible]

owszem kazania za [illegible]
sobie poczytaią, pokrywaią
umieiętność y grubiaństwo!
by (samy) ściany cerkw
katedralney poświadczyć. (
Antyocheński patryarcha (
był, y kiedy prezbiter w.
Boże chciał przepowiadać
katedry milczkiem zstąpić (
zabronił, nazywaiąc kaza
papieską)!

O ślacheckim stanie an
Turczyn wszytko wygubił!

Podźmysz do stanu mni
ani posłuszeństwa, ani gr
niemasz! Bo iako wsciek
starszych swoich po świ
kaiąc sytszey strawy,
rzadko posiedzą! Każdy
może, isz tego ś.
Bazylia Wielkiego
tytuł albo cień
sama ogułem prz
nich, z klasztorow
szy się biegunami
mutnemi powieś
czą y na ludzi
sami miedzy sob
drugiego oszuk
[illegible] ale
[illegible] pamiątkę

...къ онъ светые
...е и великие,
...еликое розгре-
...ереднее по пол-
... шести грошей.
...висте у Берести
...лемъ. Не вспоми-
...ть, которыхъ было
...потомъ и въ самомъ
...ость всего народу
...у светителского, по-
...яко марне, вернувъ-
...ихъ острововъ, зги-
...азнь Божию за свое
...Што] не толко Влоши,
...огие у Венецыи того
...ть. Коротко мовечи:
... тень неякий оного
... иноческого перъвого
...ану въ теперешнихъ
...ъ, а речи самое огу-
...орою [1] поставою толко
...ъ зводятъ, власне яко
...ые на словахъ убия-
...ься (2 Кор. 3), а духа
...идаютъ, не паметаючи,
(470)витъ: «писмя убо
живитъ» [2]. И дивуюсе
...лу, ижъ люди бачные
могутъ того до нихъ
...ая Греция! о которой
...ити можетъ ся словы
...я (Плачъ Ерем. 4):
...лато, изменися сребро
...ашася [3] камы́цы светы-
«потемне паче сажъ
познани быша во исхо-
...ласне [ото тая] горкая
доброго тебе злупила и
понизила, спустошила,
...ла. зъгасила и праве зъ

targiem przedawał: wielkie rozgrzeszenia po taleru, śrzednie po pułtalera, a mnieysze po sześci groszy (szynkował). Na co wszytko samem oczywiście w Brześciu patrzył. Nie wspominam inszych zbytkow. ktorych było pełno, y iako się po-(196—Bbiij)tym y w samym Rzymie, na zelżywość wszytkiego narodu Greckiego y stanu archiereyskiego, popisał, a potym iako marnie, zwrociwszy się do insuł Greckich. zginął y iawną kaźń Bożą za swoie zbytki odniosł. Co nie tylko Włoszy, ale y (sami) Grekowie mnodzy w Wenecij tego poświadczyć mogą. Krotko mowiąc: tylko postawa a cień nieiaki onego archiereyskiego y mniszego pier[w]szego świętobliwego stanu w teraźnieyszych Grekach został, a rzeczy samey ogułem pusto. Ktorą postawą tylko ludzi niewiadomych zwodzą, właśnie iako y Żydowie, ktorzy na literze zabiiaiącey zasadzaią się, a ducha ożywiaiącego odrzucaią. nie pamiętaiąc. co Paweł ś. mowi (2. Cor. 3): «litera occidit, spiritus viuificat». Y dziwuię się temu nie po mału. isz ludzie baczni y pobożni nie mogą tego do nich widzieć! O, biedna Grecya! o ktorey beśpiecznie mowi[ć] się może słowy proroka Hieremiasza (Plan. Hie. 4): «iako się zaćmiło złoto, odmieniła się barwa naylepsza, rozmiotane są kamienie świątnice»; y daley: «poczerniało barziey niszli węgle oblicze ich, a nie poznali ich na vlicach». Tak właśnie oto ta gorzka niewola ze wszytkiego dobrego ciebie złupiła y wszytko opanowała, ponizyła, spustoszyła, vmaliła, rozproszyła, zgasiła y prawie z gruntu wywrociła! Ona ozdoba twoia pier[w]sza wszytka zginęła! Pierwey byłaś Grecyą, a dzisia możesz się

...а въ старопечатномъ эк-рѣ подчеркнуты и на полѣ стариннымъ почер-
...ри клятвенного унѣята!» [1] опечатка: «которую» [2] 2 Коринѳ. III, 6:
...ъ» [3] опечатка: «разъсыпашеся» [4] Плачъ Іереміи IV, 1, 8

кгрунъту изъгладила! Оная краса (и светлость) твоя первая вся сщезла! Первей была еси Греция, нынеже Турция зватися мусишъ! Што все вашей княжацъкой милости не естъ тайно, яко пану вельможному, которому ведоми суть справы и жытие теперешнихъ Грековъ, подъ неволею Турецкою работающихъ. А для чого тую казнь Божию на собе относятъ—ведомо то людямъ добре! А ‖(471) хто не ведаетъ, нехайже чытаетъ остатнее упоминанье ихъже власного Грека Весариона, митрополита Никейского, што имъ пророковалъ на соборе Флоренътейскомъ, колькось летъ передъ тоею ихъ неволею, въ которую упали, и за што въ нее упасти мели. Але тому теперъ дамъ покой.

Наконецъ, еслись бы ваша княжацкая милость о томъ всемъ еще иначей розумети рачилъ, и пры теперешнихъ Грекахъ предъся правдивую церковъ католическую быти *розумелъ* (чого и самъ о вашой милости, яко о высоце мудромъ пане, не держу, поневажъ ведаешъ справы и поступки ихъ теперешние), а ку тому гдебысь ваша княжацкая милость еще што противныхъ вонтъпливостей въ той справе упатровалъ (што се вже поменило),—ино для того розъмова и гаданье: абы тымъ лепей правда оказаласе, которое мы не бегаемъ, и овшемъ съ кождымъ мовити и гадательствовати хочемо, опрочъ ереги‖(472)ковъ, которыхъ не прото сторонимъся, же бысмы *ся* ихъ *боятн* мели, але ижъ до нихъ не належитъ тая справа, а ку тому—и правила намъ того боронятъ, яко отъ церкви вже давно поконаныхъ и осужденыхъ; але зъ своими католиками, яко зъ братьею милою, ради мовити; хочемъ: абы таковая сторона, которая бы на доводехъ своихъ устала, больnazwać Turcyą! Co wszytko w. x nie iest tayno, iako panu wielki ktoremu wiadome są sprawy y teraźnieyszych Grekow, pod Turecką służących. A dla czego każń Bożą na sobie odnoszą—wi to ludziom dobrze! A kto nie wie chayże (sobie) przeczyta ostatnie minanie ichże własnego Greczyn saryona, mitropolita Niceńskiego, prorokował na synodzie Floren kilka lat przed tą ich niewolą, w wpadli, y za co w nię vpaść miel temu teraz dam pokoy.

Nakoniec, ieślibyś w. x. m. wszytkim ieszcze inaczey rozumi przy teraźnieyszych Grekach p prawdziwy kościoł katolicki bydź *dził* (czego y sam o w. x. m., i wysoce mądrym panie, nie trz poniewasz wiesz sprawy y ‖(197 stępki ich teraźnieysze), a ktemu byś w. x. m. ieszcze co wątp przeciwności w tey sprawie vpa (co się iusz pomieniło),—więc dl rozmowa y disputacya: aby tym prawda okazała się, ktorey m biegamy, y owszem z każdym y disputować chcemy, wyiąwszy tykow, ktorych nie przeto stroni żebyśmy im *podłać* nie mieli, (przy prawdzie,) ale isz do nich n leży ta sprawa,—a ktemu y k nam tego bronią, iako iusz od c dawno pokonanych y potępionych śmy z nimi żadney sprawy nie ale z swoimi katolikami, iako z miłą, (chociasz nam przeciwn mowić; chcemy: aby ta st na dowodziech swoich

того ани передъ Богомъ, ани пе-
людми ни якое вымовки не мела.
которую розмову, часъ, местце,
рачъ ваша кнежацкая милость
обрати: во всемъ готови и по-
ни вашей княжацъкой милости
хочемъ.

еслиже, ваша кнежацъкая милость,
ковая диспутация не видитъсе быти
наа, и не хочешъ ее мети,—ино,
ая ли речъ, прошу: рачъ ме, ваша
ацъкая милость, до особное роз-
съ собою ласкаве прыпустити,
ьмо, яко правдивымъ хрестияномъ
кнтъ, въ духу крото(473)сти все
авили и, о всихъ речахъ пильне
вивъши, до пожеданого и щасли-
конъца все привели.

къ ли бы тежъ—чого, Боже, не
—будь то за намовою некоторыхъ
нителей церкви светое католиче-
(которые болшей своихъ пожитковъ,
жъ славы вашей княжацкой ми-
въ той мере постерегаютъ, бо
явными неприятелми Креста Го-
ня, за которыхъ Хрыстосъ Го-
дармо умеръ), если теды, на
таковыхъ переставаючи, ваша
ацкая милость и того збранятися
нъ, албо ли умыслъ свой побож-
который завжды до помноженья
Божое былъ хутливый, отме-
ни, теперъ и на то позволити не
нъ, и прозбою а чоломбитемъ
слушнымъ и напоминаньемъ [1]
церкви Божое и богомолца своего
ого взгордишъ,—

едчаюсе Богомъ Вседержителемъ,
Тройцы единымъ, и нехай будетъ
но всимъ людемъ веку теперешнего
мотомъ будучимъ: ижъ то н[е]
) въ моее причины станется, если
овъ Божая, могучи прийти до успо-

go ani przed Bogiem, ani przed ludźmi żadney wymowki nie miała. Na ktorą rozmowę czas, mieysce, osoby racz w. x. m. sobie obrać: we wszytkim gotowi y posłuszni w. x. m. bydź chcemy.

A ieśliże, w. x. m., y takowa disputacya nie zda się bydź słuszna, y nie chcesz iey mieć,—więc, można li rzecz, proszę: racz mię, w. x. m., do osobney rozmowy z sobą łaskawie przypuścić, abyśmy, iako prawdziwym krześcianom należy, w duchu cichości wszytko sprawili y, o wszytkich rzeczach pilnie rozmowiwszy, do pożądanego y szczęśliwego końca wszystko przywiedli.

A ieśliby tesz—czego, (Panie) Boże, nie day!—bądź to za namową niektorych nieprzyiacioł kościoła świętego katolickiego (ktorzy więcey swoich pożytkow, a nisz sławy w. x. m. w tey mierze postrzegaią, bo są iawnemi nieprzyiacielmi Krzyża Pańskiego, za ktorych Krystus Pan darmo vmarł), ieśli tedy, na radzie takowych przestawaiąc, w. x. m. y tego zbraniać się będziesz raczył, abo li vmysł swoy pobożny, ktory zawżdy do pomnożenia chwały Bożey był chętliwy, (insz) odmieniwszy, teraz y na to pozwolić nie raczysz, y prożbą a czołembiciem moim słusznym y napominaniem sługi Bożego a bogomodl*ca* swego wiernego wzgardzisz,—

oświadczam się Bogiem Wszechmogącym, w Troycy iedynym, y niechay będzie wiadomo wszytkim ludziom wieku tera(198)źnieyszego y napotym będącym: isz to nie z mey przyczyny zstanie się, ieśli cerkiew Boża, mogąc

[1] печатка: «напоминаньемъ»

коенья и поеднанья братерского и до милости сполечное (и) хрестиянское, а не прийдетъ ли. Которую милость Хрыстосъ Збавитель нашъ такъ залецилъ. ижъ ее власною кровию Своею нового и вечного завета умираючи запечатовалъ, и тотъ напреднейший знакъ верному дедицству Своему, по чомъ бы отъ другихъ неверныхъ познаватися мели, зоставилъ, мовечи (Иоанъ, 13): «о семъ розумеютъ вси, яко Мое ученици есте, аще любовъ имаете между собою» [1].

Наконецъ, завираючи тое писанье мое до вашое кнежацъкое милости, а богдай—не остаточное, тое еще прыдаю. Страшливая речъ естъ зъ Богомъ жартовати: а ижъ идетъ не о дочасные речи, але о смерть вечную, альбо о животъ вечный, который и всими скарбы сегосветъными ошацованъ быти не можетъ,—прото оного Судью Превечнаго, Которому тайны вси суть открываны, Бога, во Тройцы еди(475)наго, Отца и Сына и Духа Светого, Которого частокроть въ той справе, яко Его власной, незгодою нашою оскоръбляли есмо, и вси благословеные, незличоные, чистые оные умные силы и лики небесные—нарыцаю, (сиречъ апелюю,) да разъсудятъ промежку насъ!

Кгдыже-мъ въ той мере ни чого иного не прагнулъ такъ *вельце*, яко того, жебы стадо Хрыстово, честною кровию Господа нашого Исусъ Христа искупенное, охолодитися и оживити въ томъ утрапенью могло,—а тотъ, который, могучи то зъ вечною славою и [зъ] спасениемъ своимъ уделати, а не учинитъ (ли), дас[тъ] [2] ответъ Нелицемѣрному Судьи на страшъномъ суде Его!

przyść do vspokoienia y poiednania b terskiego y do miłości społeczney kr ściańskiey, a nie przyidzie li. Kt miłość Krystus Zbawiciel nasz tak lecał, isz ią własną krwią Swoią no go y wiecznego testamentu vmier zapieczętował, y ten naprzednieyszy z wiernemu dziedzictwu Swemu, po c by od drugich niewiernych pozna się mieli, zostawił, mowiąc (Ioan. 1 «po tym ci poznaią wszyscy, że vczniami Moimi, ieślisz miłość mieć dziecie ieden ku drugiemu».

Nakoniec, zawieraiąc to pisanie n do w. x. m., a boday—(iusz) nie o teczne, to ieszcze przydam. Straszli rzecz iest z Bogiem żartować: a idzie nie o doczesne rzeczy, ale o śmi wieczną, albo o żywot wieczny, ktor wszytkiemi skarby tego świata osza wan bydź nie może,—przeto onego S dziego Wiecznego, Ktoremu taiemn wszytkie są odkryte, Boga, w Troj iedynego, Oyca y Syna y Ducha Ktoregośmy częstokroć w tey spraw iako Iego własney, niezgodą naszą gn wali, y wszytkie błogosławione y n źliczone, czyste one niebieskie moc stwa y trony—apello, aby rozsądz miedzy nami!

Gdyżem w tey mierze nic inne nie pragnął tak *dalece*, iako te żeby trzoda Krystusowa, krwią Pana naszego Iezusa Krystusa odk piona, ochłodzić się y ożywić w ty vtrapieniu mogła,—a ten, ktory, mog to z wieczną sławą y z zbawieniem s im vdziałać, a nie vczynił, da li*dz*bę Nielicemiernemu Sędziemu straszliwym sądzie Iego (za to)!

[1] Іоан. XIII, 35 [2] въ старопечатномъ эк-рѣ выпало изъ набора [3] опечатка

ьже я маю еще надею въ ми-
ю Божомъ, ижъ умыслъ вашое
ое милости видечи ку вале
ливый, до такового дела добро-
ити рачитъ, абысь тежъ тое
ечи учасникомъ былъ, а зъ
несмертельною славою своею
кой пожеданый церъкви Божой
ш, и на семъ свете въ чес[т]-
ститой старости долго пожив-
ютомъ · въ ономъ пришломъ
царствия небеснаго венецъ не-
й вечное заплаты одъ Христа
и Бога своего одеръжалъ. Чо-
е тобе, господару моему мило-
зычу и уставичне день и
слезами моими Бога премило-
молю, яко многогрешный и
ный слуга Его и богомолецъ
исанъ въ Рожанце. Лета Бо-
роженья 1598, месяца июня

A wszakże mam ia ieszcze nadzieię w miłosierdziu Bożym, isz, vmysł w. x. m. widząc ku chwale Swey rzewliwy [1], do takowego dzieła dobrego skłonić raczy, abyś tesz tey ś. rzeczy vczestnikiem był, a z wieczną y nieśmiertelną sławą swoią pokoy pożądany kościołowi Bożemu sprawiwszy y na tym świecie w vczciwey y dozrzałey starości długo pożywszy, a potym w onym przyszłym żywocie krolestwa niebieskiego koronę niezwiędłą wieczney zapłaty od Krystusa Pana y Boga swoiego otrzy(199)mał. Czego wiernie tobie, panu moiemu miłościwemu, życzę, y vstawicznie we dnie y w nocy ze łzami Pana Boga miłosier[d]nego proszę, iako wielegrzeszny y niegodny sługa Iego y twoy bogomodlec. Pisan w Rożance. Roku Pańskiego 1598, iunij 3 die.

гъ листъ отца епископа Воло-
кого его милость панъ воевода
ій ни чого ани отписати, ани
и не рачилъ. Але нѣякий
Острозъский безъименъный
а то владыце учынилъ. Кото-
писъ ижъ (вже) естъ писмомъ
и въ друку, которого собе
(477) хто ведати похочетъ,
остати можетъ,—прото-мъ его
ъ тые книжки не вписовалъ.
луженья речи. (Ино,) на тое
клирыково повторе его милость
ископъ Володимеръский тако-
ъ отписалъ, которого-мъ пре-
тутъ положылъ.

Na ten list oyca władyki Włodzimierskiego i. m. pan woiewoda Kiowski nic ani odpisać, ani wskazać (słownie) nie raczył. Ale kleryk nieiaki bezimienny (supresso nomine) odpis [2] na to władyce (Włodzimierskiemu) vczynił (y pod herbem xiążęcia samego onemu posłał). Ktory odpis isz iest pismem Ruskim y w druku, każdy go sobie, kto będzie chciał o nim wiedzieć, snadnie dostanie,— a przetosz ia w te książki nie wpisałem go, dla przedłużenia rzeczy. Na ktore pisanie klerykowe co iego m. ociec władyka Włodzimierski zasię odpisał znowu—zdało mi się (za rzecz potrzebną, dla wiadomości ludzkiey,) ten list iego tu tesz wpisać.

[1] ка: rzewliwey [2] въ старопечатномъ эк-рѣ ошибка: odpis*ał*

А ижъ оный клирыкъ при одъписе своемъ на остатку вписалъ тежъ якуюсь баламутню неслыханую о соборе Ѳлорентейскомъ (называючы его листрыкейскимъ соборомъ и поведаючи речы якиесь дивные и николи неслыханые, кламства и потвары полные, чого у жадного гисторыка, а наветъ и *въ* геретического, которые суть непрыятелми головными церкви Рымской, и [зъ] свечкою не найдешъ! И дивная речъ! Яко тотъ клирыкъ не встыдался такъ явное потвары на светъ выдати, о которой нигде ани въ Греческомъ, ани въ Латинскомъ писме ни якое зменки нетъ?! Бо еслибы то такъ было, яко онъ тамъ *набредилъ*, а якобы такъ великое ‖(478) и всему свету явное речы (гисторыкове написати не мели, а звлаща) геретикове, которые бы на папежа и на церковъ Рымскую и съ пекла самого потвары ради выдрали, чымъ бы людямъ веру Рымскую и папежа огидити могли?!), а ижъ въ томъ одъписе владыки Володимерского будетъ зменка и о томъ соборе Ѳлорентейскомъ,—для того хотелемъ ти ознаймити, чытелнику милый, абысь ведалъ и о той баламутни новой, а еслит[ь] ся траопъ чытати тотъ-тамъ соборъ его змышленый, абысь добре уважылъ у себе таковую небылицу неслыханую. А ижъ тотъ соборъ Ѳлорентейский правдивый есть и въ Латинскомъ друку, далей *а нижъ* одъ летъ петидесятъ выданый, такъже и въ Греческомъ езыку, одъ летъ килканадцати выдрукованый,—стосуйже ихъ собе, яко тотъ правдивый, такъ и тотъ теперъ недавно змышленый, а обачышъ явне, же есть щырая баламутня и фалшъ таковый и неподобный, же тежъ и рукъ бла‖(479)гочестивыхъ хрестиянъ

A isz tenże kleryk przy odpisie s
im na końcu wpisał tesz iakąś bała
nią niesłychaną o synodzie Floreńs
(nazywaiąc go listrykiyskim synod
powiadaiąc rzeczy iakieś dziwne y n
niesłychane, kłamstwa y potwarzy p
czego v żadnego historyka [1], a nawet
heretyckiego, ktorzy są nieprzyiaci
głownemi kościołowi Rzymskiemu,
świecą nie naydziesz! Y dziwna r
Iako ten kleryk nie wstydał się
iawney potwarzy na świat wypusz
o ktorey nigdziey ani w Greckim,
w Lacińskim pismie żadney zmi
niemasz?! Bo ieśliby to tak było,
on tam *naplotł*, a iakoby tak wiel
y wszemu światu iawney rzeczy her
kowie nie napisali, ktorzy by na pap
y na kościoł Rzymski y z piekła s
go potwarzy radzi wydrali, czym
ludziom wiarę Rzymską y papieża
dzić mogli?!), a isz w tym odpisie
dyki Włodzimierskiego będzie zmia
y o tym synodzie Floreńtskim,—dla
go oznaymiłem ci (tu), czytelniku m
abyś wiedział y o tey bałamutni no
a ieslić się trafi czytać ten-tam s
zmyszlony, abyś dobrze vważył v s
taką niebylicę niesłychaną. A gdysz
synod Floreńtski prawdziwy iest
Łacińskim druku, daley *iusz* od
piącidziesiąt wydany, także y
‖(200—Cc) Greckim ięzyku. od lat
kanaście wydrukowany.—stosuyże
sobie, iako ten prawdziwy, tak y
teraźnieyszy niedawno zmyślony, a
czysz iawnie, że iest szczyra bałam
y fałsz taki y niepodobny, że te
ręku vczciwych ludzi krześciańskich
godny. A przedsię widzisz, iako h
niewstydliwi y Boga się nie boią, y
dzi nie wstydaią—z takim fałsz
świat popisować się, o ktorym

[1] опечатка: historika

есть годный. А предся видишъ, яко де невстыдливы и Бога не боятся, юдей не встыдаються—съ таковымъ шомъ на светъ показоватися, о коюмъ жаденъ зъ благочестивыхъ хреинъ подобно николи не слыхалъ, рочъ баламутовъ некоторыхъ Грековъ, орые, не маючы иншое слушъней-е вымовки оторванья своего одъ лечности церковное (которую были соборе Өлорентейскомъ учынили, юмъ не толко гисторикове, але ото короли хрестиянские, якось высшей шалъ, прывильями своими далей къ одъ полтораста летъ сведецтво отъ), отожъ Грекове (тую) тако-о баламутню свою змыслили и до цей неведомыхъ за речъ певную ютъ.

Чого, яко бачу, и наша милая Русь рдити не встыдается, кгдыжъ, ку денью иншихъ, и до друку выдати ъ ясную потваръ не соромелися. На орую такъ ся сподевамъ, же вры-шыршый отказъ ме||(480)ти ачей етъ. Бо милосердный естъ Панъ ъ: не допуститъ Своимъ вернымъ таковый блудъ упасти, абы мели ьшъ за истинъную правду прыняти, влаща што ся дотыкаетъ веры и шенья. Але найдетъся на таковый лый и өальшивый узолъ таковая [1] айца, которая тотъ узолъ розвяжетъ покажетъ явный өальшъ того ихъ трикейского собору, которымъ людей инныхъ и неведомыхъ звести усиотъ. Ачей, дастъ Богъ, вси авторове баламутни явное, поганъбени и рамочени зоставши, сами тое непобное працы и *кламъства* (своего) ювати будутъ.

А такъ теперъ давши покой той амутни, о которой и нижей троха

krześcian pobożnych nigdy nie słychał, oprocz bałamutow niektorych Grekow, ktorzy, nie maiąc inszey słusznieyszey wymowki oderwania swego od społeczności kościelney (ktorą byli na synodzie Floreńtskim vczynili, o czym nie tylko historykowie, ale oto y krolowie krześciańscy, iakoś wyszszey czytał, przywileiami swoimi daley a nisz od lat pułtorustu świadectwo daią), przetosz Grekowie (, albo tesz Ruś vporna,) taką bałamutnią swoię vtworzyli y do ludzi niewiadomych za rzecz (iakoby) pewną vdaią.

Czego, iako baczę, y nasza miła Ruś śmie twierdzić, poniewasz, ku zwiedzeniu inszych, y do druku wydać tak iasney potwarzy nie wstydzili się. Na ktorą spodziewam się, że wrychle dostatecznieyszy respons mieć azali będą. Bowiem miłosierdny iest Pan Bog: nie dopuści Swoim wiernym w takowy błąd vpaść, aby mieli fałsz za istotną prawdę przyiąć, a zwłaszcza co się dotycze wiary y sumnienia. Azali naydzie się taki, co ten zawiły y fałszywy węzeł taką szwaycą rozwiąże, isz pokaże iawny fałsz tego ich listrykyiskiego synodu, ktorym ludzi niewinnych y niewiadomych (prostaczkow) zwieść vsiłuią. Azali, da Bog, wszyscy autorowie tey bałamutnie iawney, pohańbieni y posromoceni zostawszy, sami tey niepotrzebney pracy [2] y *kosztu* (, co na tę bałamutnią drukuiąc nałożyli,) żałować będą.

A tak teraz dawszy pokoy tey (ich) bałamutni, o ktorey y niżey szyrsza

[1] опечатка: «тиковая» [2] опечатка: pracey

шырей услышишъ, прыступую до отпису владыки Володымеръского на листъ клирыка Острозъского безъименънаго.

sprawa będzie, przystępuię do odpis
dyki Włodzimierskiego na list k
Ostrozskiego bezimiennego (, po
wydrukowany, na ktory także po
respons ociec władyka Włodzim
vczynił, a iam go z Ruskiego n
skie przełożył, y tu dla wiad
wszytkim pobożnym krześcianom
wpisał; poniewasz y w tym forte
mały strona przeciwna vczyniła,
isz swoy odpis wydrukować dała,
co odpisowała, tego vtaiła; a teraz
iąc to oboie w druku, łatwie się k
prawdy domacać może).

Издано по старопечатному экземпляру, хранящемуся въ Московскомъ Архивѣ Министерства Иностранныхъ Дѣлъ.

*Издано по старопечатному э
пляру, хранящемуся въ Императо
Публичной Библіотекѣ.*

ОТВѢТЪ ИПАТІЯ ПОТЕЯ

КЛИРИКУ ОСТРОЖСКОМУ

[1598—99 года].

---

81) ОТПИ́СЪ

[ЯКОГО КЛИРИКА ОСТРОЗЪСКОГО
ГО, КОТО́РЫЙ ПИСА́ЛЪ ДО ВЛА-
ИМЕРСКОГО И БЕРЕСТЕЙСКОГО [1].

Псал. 108:

споди, сотворылъ еси я.)
тии, и ты благословиши;
на мя постыдятсе» [2].

ом. 11 на посла́ніе до Ефесѣевъ [3]:

такъ Пана Бога ку гневови
гъ, яко розоръванье цер-
хотя быхмо незличоные
чынили, не убежимъ ка-
яко оные, которые тело
, если быхъмо зуполъность
еръковъную розорвали».

ODPIS

NA LIST NIEIAKIEGO KLERYKA OSTROZSKIEGO

BEZIMIENNEGO, KTORY PISAŁ DO WŁADYKI WŁODZIMIERSKIEGO Y BRZESKIEGO (NA KTORY LIST IEGO SAM MU IEGO MOŚĆ OCIEC WŁADYKA ODPISUIE).

Psal. 108:

«Oni będą złorzeczyć, à ty dobrorzeczesz; ktorzy na mię powstaią, niech będą pohańbieni (, a sługa Twoy będzie się weselił)».

Chryzostom ś. Hom. 11 na list do Ephezow:

«Nic tak Pana Boga ku gniewowi nie pobudza, iako rozerwanie kościoła Iego. Bo chocia byśmy niezliczone vczynki dobre działali, nie vydziem karania, iako y oni, ktorzy ciało Iego targali, ieśli byśmy zupełność y całość kościelną rozerwali».

зіс набрано крупнымъ черпымъ шрифтомъ, съ ударепіями [2] Псал. CVIII, -ю— —да постыдятся, рабъ же Твой возвеселится» [3] этотъ заголовокъ ымъ крупнымъ шрифтомъ, съ ударепіями

И далий тотъже мовитъ:

«Скажи ми, прошу тебе: для чого мученичество ‖(482) прыймуешъ? не славы ли ради Христовы? И якъ же за Христа жывотъ покладаешъ, а церковъ, для которое Христосъ умеръ, розрываешъ?»

Предмóва

до клúрика Острóзъского безъименéнъного отъ епúскопа Володúмерского и Берестейского Ипатія [1].

Слыши, чоловече добрый хтожъкольвекъ! (Во ижесь машкарою лице свое закрылъ, трудно тебе познати.) И еслись умысльне для того имя свое затаилъ, жебысь тымъ смелой лаялъ, и нешытаный будучи, отповедалъ,—знать, ижесь Катона не читалъ. И видишъ ми се подобенъ быти онымъ комедéйнымъ жакомъ, которые, (въ комедияхъ) убравшися въ коштовную одежу, носстъ на собе особу ‖(483) царъскую, альбо кнежати якого зацного (, ступаютъ поважне, и готуютъся, якобы што великого и мудрого мовити хотели; а коли се забудутъ, алижъ ти зъ оное поставы поважное смеху и шидеръства полно зъ себе начинять, бо не то што потреба, але што ся навинетъ до губы бредятъ); а коли зъ нихъ зволокутъ царъскую одежу, по старому, яко жакове, по подъоконью (зъ горщъками) старую пѣснь поючи Павъперибусъ, бегаютъ. Власне и ты таковъ ми ся быти видишъ: бо хотяжъ прыоблекъlесься особою княжати вельможного, предся тотъ же и таковъ же еси, чымъ и первей былесь; подънялесься речи

Y dalcy mowi:

«Powiedź mi, proszę cię: dla c męczeństwo przyimuiesz? azali nie sławy Krystusowey? A iakosz za stusa żywotk swoy pokładasz, a ścioł Iego, dla ktorego Krystus v rozrywasz?»

‖(202—Ccij) Przedmowa

do kleryka Ostrożskiego bezim nego od episkopa Włodzimiersk y Brzeskiego Hipacya.

Słuchay, człowiecze dobry, ktos wiek (iesteś)! (Bo iżeś maszkarą swoię zasłonił, trudno mi cię po Y ieśliżeś vmyślnie dla tego imię zataił, żebyś tym śmieley łaiał, pytany będąc odpowiadał,—znać, Katona nie czytał. A barzoś pod owym żakom komedyinym, k vbrawszy się w kosztowne odz reprezentuią osobę krolewską, iakiego zacnego xiążęcia; a kie nich ono odzienie pozbieraią, po sta iako żakowie, od okna do okna bie starą piosnkę Pauperibus v Otosz y ty właśnie takim iest chociasz przyoblokłeś się osobą xi zacnego y wielkiego, przedsię czymeś był pierwey, iesteś; po się rzeczy wielkiey y poważne xiążęcia iego m., pana swego, do odprawować, ale, iako baczę, o dosyć nie vdziałał: ani xiążęciu i panu swemu, co y sam w prze (swoiey,) do czytelnika (napi wyznawasz, a mnie pogotowiu, rego, nie pytany będąc, o podobno rozumieiąc mię bydź

[1] этотъ заголовокъ набранъ крупнымъ шрифтомъ, съ ударениями

...княжати его
...до мене отпра-
...обема еси до-
...ани княжати пану
...мъ (на себе) въ пред-
...ика вызнаваешъ, а мне
...тову, до которого [1], непы-
...учи, отписуешъ, подобно роз-
...(484) быти негодного отпису
...своего. Але еслиже его королев-
...милость помазанецъ Божый и иные
...ьможные и) зацные панове сенато-
...духовные и свецкие, не всты-
...ьсе до мене писати, певне и твой
...до которого-мъ я писалъ, не зе-
...лъ бы былъ тымъ стану своего кня-
...кого, гдебы былъ самъ до мене
...салъ. Бо не розумею того о натуре
...добротливой, жебы такъ гордымъ
...мелъ. А *подобно* его десятокъ
...ь были бы мудрейшие и у мене
...*ейшие*, а нижъ тая твоя Быблия,
...лъкораномъ помешаная, которое-мъ
...тебе не потребовалъ. Ведаешъ и
..., же патриаръха Ияковъ не за
...але за Рахелю такъ долго служилъ
...рудилъся; такъ же и я—не для
...Острозъского, але для кнежати
...го Острозъского працоваломъ. Але
...ъ ми тебе Богъ ли, хто ли иный
...дилъ, жесь такъ смелый и без-
...ий,—паметайже на оные слова
...зацного Гомеруса, еслись ихъ
...(485)талъ: «яково слово речешъ,
...ежъ и услышишъ». Не мейже
...але, если што несмачного най-
...бо то посполитая таковому при-
...коли хто непытаный вырывается
...ываетъ кому (на то), о што
...росятъ.

...есь, вижу, не зле сперву.
...вемъ: до кого тые слова
...стосуешъ; але подобно до

odpisu pana swego. Ale ieśliże iego kro. m. pomazaniec Boży y inni zacni panowie senatorowie, duchowni y świeccy, nie wstydzą się do mnie pisać (y nie maią tego sobie za zelżywość), pewnie y twoy pan, do ktorego-m ia pisał, (namniey) by nie zelżył był stanu swego xiążęcego, gdzieby był sam do mnie (na moie pisanie) odpisał. Bo nie rozumiem tego o (cney y) dobrotliwey naturze iego, żeby tak miał bydź hardym. A *wierz mi, żeby* dziesięc słow iego były by mędrsze y v mnie *ważnieysze*, a niszli ta twoia Biblia, z Alkoranem pomieszana, ktoreiem od ciebie nie potrzebował. Gdysz (203) wiesz podobno, że y Iakob patryarcha nie za Elię, ale za Rachelę tak długo służył y pracował; także y ia—nie dla żaka (niedouczonego) Ostrozskiego, ale dla samego xiążęcia Ostrozskiego pracowałem. Ale gdysz mi cię Bog li, albo kto inny nagodził, żeś tak śmiały y bezstuży,—pamiętayże na one słowa [2] zacnego poety Homeryusa, ieśliś ich kiedy czytał: «quale verbum dixeris, tale audies». Nie mieyże mi za złe, ieśli co niesmacznego naydziesz, bo to pospolita (, że) się takiemu przydaie, kto nie pytany wyrywa się y odpowiada temu, o co go nie proszą.

Zacząłeś, widzę, nie zle spierwu. Iednosz nie wiem: do kogo te słowa Ewangelij ś. stosuiesz; ale podobno do

[1] ...». [2] опечатка: sl*a*owa

И далий тотъже мовитъ:

«Скажи ми, прошу тебе: для чого мученичество ‖(482) прыймуешъ? н славы ли ради Хрыстовы? И якъ же Христа жывотъ покладаешъ, а церков для которое Христосъ умеръ, розр ваешъ?»

Предмо́ва

до кли́рика Остро́зъского б имéнъного отъ епи́скопа Вол мерского и Берестейского Іпа

Слыши, чоловече добрый хтож векъ! (Бо ижесь машкарою лиц закрылъ, трудно тебе позна еслись умысльне для того им затаилъ, жебысь тымъ смелей непытаный будучи, отповедалъ, ижесь Катона не читалъ. И ми се подобенъ быти онымъ нымъ жакомъ, которые, (въ ко убравшися въ коштовную одеж на собе особу ‖(483) царъск кнежати якого зацного (, сту важне, и готуютъся, якобы кого и мудрого мовити хотел се забудутъ, алижъ ти зъ о поважное смеху и шидер зъ себе начинять, бо н треба, але што ся навин бредятъ); а коли зъ ни царъскую одежу, по стар кове, по подъоконью (з старую пѣснь поючи Па бегаютъ. Власне и ты быти видишъ: бо хотя лесься особою княжат предся тотъ же и такои и первей былесь; под

[1] этотъ заголовокъ наб

...liwego, a starego szalonego».
...ię, miły kleryku, żebyś y
... poczty onych: bo hardzie
Boże sądzisz, a na słowa
nie pamiętasz, ktory mowi
«nie sądźcie przed czasem.
... przyszedł, Ktory tesz oświeci
ciemności y obiawi rady serc.
chwała będzie każdemu od

...zytayże bez gniewu to pisanie
...k, iako-m y ia twoie czytał, cho-
... tobie na nie nie zarobił. Ale iżeś
naskoczył. przyimisz wdzięcznie.
... co y *nie gmyśli swey* naydziesz.
...eśliś baczny—rozumiem, że na one
... pamiętać będziesz (Prouer. 9):
...mi mądrego, a będzie ciebie miło-
...,—a przez to day mi pokoy: bo
... takowemi maszkarnikami (, co się
kryią,) nie zwykłem sprawy miewać.
... iako sam iaśnie postępuię *y* nie
...stydam się imienia swego przed żad-
...ym na świecie, takiesz y ty, ieśli się
...go godnym bydź czuiesz, odkryy [5]
oblicze swoie, zdeymi tę *maszkarę*.
Wszak to nie w łątki grać—pismem
Bożym szermować! A zechcesz li ieszcze
czego więcey ode mnie,—nie daleko
Ostrog od Włodzimi[e]rza: możemy
ieszcze, oycze Abramie, przyść do
siebie,—(gdysz) ieszcze nie vtwierdzona
odchłań miedzy nami, dla ktorey byśmy
do siebie przyść nie mogli! Wszak nie
pod obłoki latasz, ale po (teyże) ziemi, *po*
ktorey y ...a, pełzasz! Y także w drodze
...iesteś, oba bieżemy do kresu (naznaczo-
...nego); ...ednosz nie wiemy, gdzie się przy-
...idzie ... poczywać, bo to nie w naszey

...ня моя——убога гóрда, и богата
...печатка: «которые» [3] 1 Коринѳ.
...пріидетъ Господь, Иже во свѣтѣ
...огда похвала будетъ комуждо

кресу; одножъ не ведаемъ, где прыйдется отпочивати, бо то не въ нашой моцы, але у Того, Который воздастъ комуждо по деломъ его. Не загледайже ты въ мою манътыку! смотри своее *сукни*, што въ ней несешъ! Бо яко ты моего бремени не понесешъ, такъ ани я твоего. Не мовъ же пышно, бы на зло не вышло. Пану Богу тя поручаю, хотя тебе не знаю.

(489) ОТПИСЪ

КЛИРЫКОВИ ОСТРО́ЗЪКОМУ [1].

Яко жекгляръ коли неумелый, пустившися на широкое море, не умеетъ до порѣту трафити, але товкучися по мору то сюды, то туды, заледве наконецъ [2] до якого *пристанища*, и то *благого*, приблукается,—такъже власне и ты, по многихъ прикладахъ, и то мало съ собою згодныхъ, збегавши, ледве еси до конца, и то *нецвного*, прибилсе. Поднялесьсе, бачу, не своего дела—писмомъ ширмовати; и штурмуешъ на тую нашу единость и згоду церковную. Але вижу, (же) твое * гороховые * кули * зъ соломеныхъ * делъ *, яко отъ скалы недвижимое, отлетаютъ. Остерегаешъ людей, жебы ся отъ тое единости удаляли, жебы въ ней чого злого не было, и не мало писма назбиралъ еси. Але даремная твоя праца: не потреба было такъ много прикладовъ збирати; (альбо) подобно (490) боялесьсе, жебысь тыхъ книжокъ своихъ не умалилъ: такесь много въ нихъ доводовъ наклалъ! *Але не хочу тому вѣрити!* Подобно, (жесь) зъ якого камосу, ale w Tego, Ktory każdemu z płaci według vczynkow iego. Nie zag dayże ty w mantykę moię (, a ia twoię)! Patrz swoiey *biesagi*, co w ni niesiesz! Bo iako ty moiego, tak twego brzemienia nie poniesiem. N mowże pyszno, być na złe nie wysz Panu Bogu cię poruczam, chocia cię znam.

RESPONS

KLERYKOWI OSTROZSKIEMU (BE IMIENNEMU).

(205) Iako kiedy marynarz nieśw domy, puściwszy się na szerokie mo a nie vmieiąc do portu trafić, tłucze to-sam, to-tam, (tosz potym) zaled nakoniec do *brzegu*, y to *ladaiakie* przybłąka się,—tak właśnie y ty, (m kleryku,) po wielu argumentach, y mało z sobą zgodnych, zbiegawszy, k wieś do końca, y to *słabego*, tra Podiąłeś się, baczę, nie swego rzem sła—pismem szyrmować; y szturmu na tę naszę iedność y zgodę kościel Ale (, iako) baczę, twoie grochowe l le z dział słomianych odlatuią, iako (mocney y) nieporuszoney skały. Ostr gasz ludzi, żeby się tey iedności s strzegali (y) żeby w niey czego zł nie było, y nazbierałeś nie mało pis (przeciwko niey)! Ale daremna tw praca: nie potrzeba było tak wiele pr kładow zbierać; podobnoś się bał te żebyś tych książek swoich nie zm takeś w nich wiele dowodow na*kład boday bym nie zgadł*! Podobno—z kiego (heretyckiego) kazania niedo

[1] этотъ заголовокъ напечатанъ чернымъ крупнымъ, не курсивнымъ, шрифтомъ реніемъ [2] опечатка: «на конецъ» * эти пять словъ въ старопечатномъ вынуты и на полѣ стариннымъ почеркомъ замѣчено: «смотри блазенского стр

недоученого, (альбо) чужимъ роз-
справуючися и позычаючи у лю-
чого *во лбе* не доставало, такъ
ю обору збудовалъ еси, ижъ
докончилъ еси тое вежи Бабе-
кое, и то ледаяко!
, яко-мъ съ писанья твоего зрозу-
, бачу, ижесь естъ учень ака-
Острозъское; и еслиже тая год-
твоя зъ нее вышла, не леда на-
лодости (sic) твоее (, ку доброму
ную,) вижу; и сподевалъ быхъ
бы што годного съ тебе напотомъ
могло, але жебы тою буйностью
силилосе, и таковый (врожоный)
шъ в-ни-во-што се не обернулъ.
о,) жалуючи (тебе и) молодости
мушу тебе напоменути: абысь
ихъ прикладовъ, коли што пи-
, што-наскромней уживалъ, а не
много, ажъ снать и до брыд-
кости людемъ учонымъ.
ведаютъ о зацномъ поете Грече-
Пиндарусе, ижъ, написавши
і неякиесь, невесте велце учоной,
ю звали Саоо, ооеровалъ, въ
ихъ полно было прикладовъ и
енъствъ розмаитыхъ. Отъ которое
ты, вместо подякованья, былъ
ованъ за то, мовечи: ижъ тако-
прыкладовъ потреба людемъ учо-
уживати, якобы присмачковъ
, альбо яко соли, жебы не на-
пересоливати.
такъ вже теперъ припатримъся
ъ аръкгуменътомъ (альбо дово-
и конклюзиямъ: если то правда,
ы мовишъ? то естъ: абы въ той
і зверъху оцукрованой потраве не
трутизны?
ту, ижъ ти словъ доставаетъ:
мовишъ, але мало пробуешъ. Бо
ъ кгрунтъ твоего всего доводу, яко

nego, cudzym rozumem sprawuiąc się a pożyczaiąc v ludzi, czegoś *doma* nie miał, (napisał, y) tak wielką oborę zbudowałeś, że zaledw[i]e tey Babilońskiey wieże ladaiako *odbiegłeś*!

Ale iako-m z pisania twego zrozumiał, widzę, żeś student akademiey (sławney) Ostrozskiey; y ieśliże ta godność twoia z niey wyszła, nie lada ingenium młodości twey bydź widzę; y mogło by co godnego bydź z ciebie napotym (, gdzieby lepsze *cz*wiczenie przystąpiło, bowiem buyna rola dobrego nasienia potrzebuie); ale żeby ta buyność nie przesiliła się, y takowy dowcip wniwecz się nie obrocił. Użaliwszy się młodości twoiey, muszę cię napomnieć: abyś takowych przykładow, kiedy co piszesz, (w miarę y) co-naskromniey vżywał, a nie tak wiele, asz ad nauzeam ludziom vczonym.

Powiadaią o zacnym poecie Greckim Pindarusie, isz, napisawszy wiersze iakieś, niewieście wielce vczoney, ktorą zwano Sapho, ofiarował, w ktorych barzo wiele było przykładow rozmaitych y podobieństw (niezliczonych [1]). Od ktorey białey głowy, miasto podziękowania, był więcey stro(206)fowan za to, mowiąc: isz takowych przykładow potrzeba ludziom vczonym vżywać, iakoby przysmaczkow iakich, albo iako soli, żeby nie nazbyt przesalać.

A tak iusz teraz przypatrzym się twoim argumentom y konkluzyam: ieśli*że* to prawda, co ty mowisz? to iest: aby w tey naszey zwierzchu ocukrowaney potrawie nie było trucizny?

Widzę, isz ci słow dostaie [2]: (bo) wiele mowisz, ale mało probuiesz. Bo to iest grunt twego wszytkiego dowodu,

[1] опечатка: niezliczonych [2] опечатка: dustaie

бачу (поведаешъ): ижъ тая еди(492)ность наша не зъгажаетъся зъ волею Божею. Альбо-сь ты порадъцею у Бога былъ, ижъ хочешъ ведати умъ Господень? И припоминаешъ напервей слова зъ листу моего, яко бымъ *ся* тамъ мелъ написати: ижъ лепъшая естъ найгоръшая згода. анижъ найлепшая незгода.

Заправду, чоловече добрый, видитъ ми ся, иле паметати могу, не тые суть слова мое и вырозумене ихъ: абыхъ мелъ згоду злую и незгоду добрую написати. И не до того, яко ты керуешъ, стегаютсе оные слова мои, але ку тому конъцеви, ижъ я прагнулемъ поеднанья и ласки оное первое, которую панъ твой не одно хрестияномъ, але и геретикомъ звыкъ показовати; и хрестияне иногды, безъ образы сумненья своего, съ Туръками покою не бегаютъ. иготову межи самыми хрестияны покой, хотя бы тежъ съ кривдою которое стороны учиненъ былъ, далеко естъ лепъшый, анижъ незгода и война справедливая. Бо вой(493)на завжды не бываетъ безъ пролитья крови (хрестиянское). А хтожъ такъ безумный будетъ, жебы мелъ такъ злую и непожиточную речъ хвалити?! Але покой хотя подъ часъ и съ кривдою альбо зъ ущербъкомъ маетности и не по воли другого бываетъ, предся лепшый есть. а нижъ война крывавая, насправедлившая, а што еще болшого—внутрняя, межи домовниками, и въ единомъ панстве, которое жаденъ на свѣте, не только хрестияninъ, але и поганинъ бачный, не хвалитъ. Опрочъ подобно тебе единого, который прагненъ крове хрестиянское, а то ижъ большей залецаешъ незгоду, анижли згоду и милость межи хрестияны. Отожъ и я тымъ взъглядомъ

iako baczę: isz (powiadasz) (że) ta
ność nasza nie zgadza się z wolą I
Alboś ty poradnikiem v Boga był
chcesz wiedzieć vmysł Pański? Y
pominasz napierwey słowa z listu mo
iako bym *ia* tam miał napisać: isz k
iest naygorsza zgoda. a nisz nak
niezgoda.

Zaprawdę, człowiecze dobry, wid
się. ile pamiętać mogę, nie te są s
moie y wyrozumienie [1] ich: abych
zgodę złą y niezgodę dobrą napisa
nie do tego, iako ty kierniesz. ści
się one słowa moie, ale ku temu
cowi. isz ia pragnąłem poiednani
łaski oney pierwszey. ktorą pan
nie iedno krześcianom, ale y herety
zwykł pokazować; y krześcianie nieki
bez obrazy sumnienia swego. z Tur
pokoiu nie biegaią. pogotowiu mi
samymi krześciańmi pokoy. chocia
tesz (y) z krzywdą ktorey strony
vczyniony, daleko iest lepszy. a
niezgoda y woyna sprawiedliwa. Bo
na nigdy nie bywa bez rozlania k
A ktosz tak szalonym będzie. żeby
tak złą y niepożyteczną rzecz chw
Ale pokoy chocia pod czas y z krzy
abo z vszczerbkiem maiętności y ni
woli drugiego bywa, przedsię lepszy
nisz woyna krwawa, naysprawiedliw
a co ieszcze więtszego—wnętrzna,
dzy domownikami, y w iednym państ
ktorey żaden na świecie, nie tylko
ścianin, ale y poganin baczny. nie ch
Oprocz podobno ciebie iednego. k
pragniesz krwie krześciańskiey. a
więcey zalecasz niezgodę, a niszli
y miłość miedzy krześciańmi. Otom
tym względem napisałem te słowa
z dokładem dalszym w liście swo
chocia by z vszczyrbkiem y d

[1] опечатка: wyr*a*zumienie

аписалемъ тые слова мое зъ докладомъ
ашимъ въ листе своемъ, ижъ хотя
ы зъ ущирбкомъ и достойности моее,
ыбо бы вере и единости не было
отивно, просилемъ и прагнулемъ та-
ого покою. Але ты подобнось на
ть часъ окуляровъ не мелъ, колись
е слова мои чи(494)талъ. жесь ихъ
добре зрозумелъ.

Научисяжъ теперъ а ведай, ижъ
ковый покой въ кождой речи поспо-
итой естъ лепший далеко, анижъ
йна внутръная, которая посполите и
ьства зъ кгрунту выворочаетъ. Ма-
ть ясный прикладъ зъ самыхъ Рым-
овъ, еслижесь коли давные гистории
справы Рымские читалъ.

Научися и отъ Самого Хрыста Спаса
шого, Цара мирнаго, Который мовитъ
Мат. 5, Лука 6): «еслибы тобе хто
ть поличокъ, наставъ ему и другий;
хто тобе хочетъ отняти сукню, отдай
у и плащъ» [1]. Скажижъ ми, што се
бе тутъ видитъ, мужу добрый? чи не
кривдою *тыта* одное стороны? А
ведъся Хрыстосъ кажетъ, не отдавають
ала за зло, въ покою заховатисе.

Научисяжъ еще и зъ Давыдомъ мо-
ти (Псал. 119): «*со* ненавидящими
ра бѣхъ миренъ» [2]. Отожъ и ты: гдесь
слова мое такъ выкладалъ, албо
ъ лепей (495) зрозумелъ, не склопо-
ть бысь такъ головы, албо не стра-
ть бысь, не мовлю—елею, яко оный
ный Демостенъ красомовца, але
дшей пива альбо меду, такъ много
силячися надъ тоею працею, надъ
торонсь подобно килка ночей стра-
ть, збираючи тые доводы, которыхъ и
и не примо и овшемъ признаваемо,
е з-инакшимъ вырозуменьемъ, а не
такимъ, яко ты ими керуешъ.

moiey, tylko by wierze y iedności nie
było (207) przeciwno, prosiłem y pra-
gnąłem takowego pokoiu. Ale ty podob-
no na on czas nie miałeś okularow, kie-
dyś te słowa moie czytał. żeś ich nie
dobrze zrozumiał.

Nauczże się teraz a wiedź, isz tako-
wy pokoy w każdey r. p. iest lepszy
daleko, a niszli woyna wnętrzna, ktora
pospolicie y państwa z gruntu wywraca.
Masz iasny przykład z samych Rzymian,
ieśliżeś kiedy dawne historye y sprawy
Rzymskie czytał.

Nauczże się y od Samego Krystusa
Zbawiciela naszego, Krola spokoynego.
Ktory mowi (Matt. 5. Luc. 6): «ieślibyć
kto dał policzek. nastaw mu y drugi: a
ktoć będzie chciał wziąć suknią. oddayże
mu y płaszcz». Powiedźże mi. co się tu
tobie widzi, człowiecze dobry? czy nie z
krzywdą li *to* iedney strony? A przed-
się Krystus (Pan) nie każe oddawać
zła za złe, ale zachować się w pokoiu.

Nauczże się ieszcze y z Dawidem mo-
wić: «z tymi, ktorzy pokoiu nie nayrze-
li, spokoynie-m się zachował». Otosz y
ty: gdzie byś słowa moie tak wykładał.
abo ich lepiey zrozumiał, nie zkłopotał
byś tak głowy, abo nie strawił byś, nie
mowię—oleiu, iako on zacny Demostenes
krasomowca, ale radszey piwa abo mio-
du, tak wiele posilaiąc się nad tą pracą,
nad ktorąś podobno z kilka nocy zstra-
wił, zbieraiąc te dowody, ktorych y my
nie przemy y owszem przyznawamy, ale
z inakszym wyrozumieniem, a nie z ta-
kim, iako ty imi kieruiesz.

[1] Матѳ. V, 39—40. Лук. VI, 29: «бiющему тя въ ланиту, подаждь и другую: и отъ взимающаго ти ризу, и срачицу не возбрани» [2] Псал. CXIX, 6

Але поступимъ далей до твоихъ ламентовъ, где нарекаешъ, мовечи до мене: «чомужъ, отче владыка, такъ смеле и безпечне замыдляешъ очи, и на ножки выставити всему свету свою несхвалную оцукровати усилуешъ згоду? Погляднижъ теперъ окомъ и послухай слухомъ» [1].

Вижу, же ся ажъ назбытъ запалилъ зъ мудрое мовы и ростегаешъ, яко бачу, жакгли красомовъства своего. Толко еще не доставаетъ, жебысь по деспératску на небо и на землю (не) нарекалъ зъ великого зажа(496)ренья. Але и того полно, што мовишъ: «учинили есте», «звели есте», «згвалтили есте», «преступилисте» [2], «посквернили», «нарушили», «погребли светыхъ таланты» и далей.

Неправду мовишъ, бо того всего не доведешъ! Бо и его королевская милость есть въ покою зъ своими подъдаными, ни кому кгвалту не чинитъ, и овшемъ болшей терпитъ своволникомъ вашимъ; а еслиже помагаетъ вере католической, и поки живъ помагати и помножати ее хочетъ, достоинъ есть лепшого отъ васъ пошанованъя, и певне не естъ меншимъ въ той мере одъ оного Великого Костентина и иныхъ побожныхъ царей, вечное намети годныхъ, которые геретиковъ и сцызматыковъ безъзаконныхъ, яко сыновъ противныхъ и непослушныхъ церкви светое, слушне карали и до послушенства светого приводили. Бо такъже власне, яко и вы теперъ, оные Арияновe несправедливе на господарей хрестиянскихъ нарекали, мнемаючи, ижъ за (497) православную веру утиски терпели; а вы не только жебысьте кривды якие терпети мели, але еще сами ихъ намъ чините и на почтиво-

Ale podźmy daley do twoich l
tow, gdzie narzekasz, mowiąc do
«czemusz, oycze władyka, tak śmi
beśpiecznie. zamydlasz oczy, y na
wystawić wszemu światu swoię niesc
ną ocukrować vsiłuiesz zgodę? Spat
teraz okiem y posłuchay słuchem»

Widzę, żeś się asz nazbyt zap
mądrey mowy y rosciągasz, iako
praporce [3] krasomowstwa swego. T
ieszcze nie dostawa tego, żeby
desperatsku na niebo y na ziemi
rzekał z wielkiego *z* zażarzenia.
tego siła, co mowisz: «vczynili
«zwiedliście», «zgwałciliście», «pr
piliście», «pomazaliście», «naruszyli
«pogrzebliście świętych talenty» et

Nieprawdę mowisz, bo tego wszy
nie dowiedziesz! (208—Dd) Bowi
iego kro. m. iest w pokoiu z podd
swoimi, ni komu gwałtu nie czy
owszem więcey cierzpi swowoli
waszym; a ieśliże pomaga wierze ka
kiey, y poki żyw pomagać y pom
iey chce,—(zaprawdę) godzien ie
was lepszego poszanowania. y p
(że) nie iest mnieyszym w tey r
od onego Wielkiego Konstanty
innych pobożnych cesarzow, wie
pamięci godnych. ktorzy heretyk
schizmatykow bezzakonnych, iako s
przeciwnych y nieposłusznych cerkw
słusznie karali y do posłuszeń
świętego przywodzili. Bo także wh
iako y wy teraz, oni Arryanowie
sprawiedliwie na cesarzow krześ
skich narzekali, mniemaiąc. isz za
wosławną wiarę vciski cierzpieli;
wy nie tylko żebyście krzywdy
cierzpieć mieli, ale ieszcze sami ich
czynicie y na poczciwości nasze

[1] см. выше, стлбц. 404 [2] опечатка: «*пристуиилисте*» [3] опечатка: proporce

наше торгаетеся, чого и самъ го-
царъ не делаетъ.
Папежъ Рымъский, яко тежъ ты
ведаешъ, не естъ отъ насъ ошуканъ,
зведенъ,—кривду намъ чинишъ,—
обре ведаетъ о вашомъ упоре и не-
пушенъстве. И владыкове ваши апо-
ове, которыхъ боронишъ, коли ся
утъ сумненья своего, подобно и сами
печатей и (до) подъписовъ своихъ
знаютсе. Бо и самъ господаръ ве-
ъ [и] сенаторове многие, которымъ
баламутня ведома, яко сами зъ
ими мовляли и о то просили, абы
отъ патриаръховъ вызволено,—чо-
е теперъ невстыдливе запираютъ.
ани тежъ оная зацная, отъ которое
куратором чинишъся, слушне ан-
иса съ церъкви позбыла: бо не она
тамъ положила, але тотъ, кото (498)-
то въ своей владзы маетъ и тымъ
уетъ. А того не ведаешъ, ижъ,
естою будучи, презвитерови до цер-
соборное ходити [и] недели на своей
е (въ соборе) служити (, яко былъ
шенъ,) заказывала; ктому и въ [1]
й церкви попови не въ свое время,
ажъ коли сама захотела, молитвы
ения отправовати казала, большей
ькгуючи вчасови своему, анижъ по-
ъкови церковному и времени на все
авленному. Церкви тежъ, ани две-
ъ, ни який кгвалтъ не сталъсе: бо
престолъ мурованый целъ, и все въ
юсти зостало, опрочъ анътимиса; и
ъ съ прыстойною [2] учтивостью, яко
храму Божого вшедши, коли ся
ерня отправовала, взятъ естъ,—што
амъ презвитеръ тое церкви сознаетъ.
амешанья и буръды Виленъское
ыжъ сцызматикове, а што горъ-
—жонъки, которые оною церъковью
вуютъ, были причиною, ижъ не

się, czego y sam pan zwierzchny nie czyni.

Papiesz Rzymski, iako tesz ty powiadasz, nie iest od nas oszukany, ani zwiedziony,—krzywdę nam czynisz,—bo wie dobrze o waszym vporze y nieposłuszeństwie. Y władykowie waszy (a) apostatowie (naszy), ktorych bronisz, kiedy się tkną sumnienia swego, podobno y sami do pieczęci y podpisow swoich przyznaią się. Bo y sam iego kro. m. wie y senatorowie mnodzy (wiedzą), ktorym ich bałamutnia świadoma, iako sami z drugimi mawiali y o to prosili, aby ich od patryarchow wyzwolono,—czego się teraz niewstydliwie zapieraią.

Pani tesz ona zacna, od ktorey prokuratorem vczyniłeś się, słusznie antymisa (to iest portatylem) z cerkwi pozbyła: bo nie ona go tam położyła, ale ten, ktory to w swey władzy ma y tym szafuie. A tego nie wiesz, isz, niewiastą będąc, prezbiterowi do cerkwie katedralney przychodzić y niedziele na swey kolei służyć (, iako był powinien,) zakazowała; ktemu y w swey cerkwi popowi nie w zwykłe czasy, ale asz kiedy sama zachciała, modlitwy et officia odprawować kazała, więcey folguiąc wczasom swoim, a nisz porządkowi kościelnemu y czasowi na wszytko vstanowionemu. Cerkwi tesz, ani drzwiam, żaden się gwałt nie (209) zstał: bo y ołtarz murowany cały, y wszytko w całości zostało, oprocz antymisa; y ten z przystoyną vczciwością, iako do domu Bożego wszedszy, gdy się nieszpor odprawował, iest wzięty,—co y sam prezbiter tey cerkwie zeznawa.

Zamieszania y burdy Wileńskiey waszysz schizmatykowie, a co gorsza — żonki, ktore oną cerkwią sprawuią, były przyczyną, isz nie mało ludzi

[1] печатка: «вы» [2] опечатка: «прыстойностью»

мало людей невинъныхъ побито, поранено. ‖(499) А ты предъся смеешъ то намъ причитати, што вашижъ наброили! Але ачей панъ помъститься кривды своее, ижъ таковые своволникове [в]озмутъ заплату свою. А того чи запаметалъ еси: хто митрополита злупилъ зъ его власныхъ добръ аръхиепископъскихъ? Але, дастъ Богъ, не долго того ждати: вернете зъ лихвою!

Светыхъ отецъ Греческихъ, яко и Латинъскихъ, которыхъ однако и заровно въ почтивости маемъ и славимъ—Ѳеанасия, Василия Великого, Григориевъ обудвухъ, Златоустого, Кириловъ обеюхъ, Епиѳания, Амъбросия, Авъкгустина, Геронима, Григория, Леонътия Великого и иныхъ—наследуючи науки ихъ, пределовъ не преступили есмо: бо намъ ничого противного зъ нихъ не покажешъ, ани доведешъ, только яко ворона—одножъ да одно кракаешъ.

А што припоминаешъ соборъ Никейский—якобы его Латинъникове поскверними придаткомъ онымъ ‖(500)—похоженьемъ Духа Светого «и отъ Сына»,—спросне на томъ мылишъсе. Абовемъ еще передъ Латинъниками соборъ вселенъский перъший Костенътинопольский много речей соборови Никейскому первому унялъ, много придалъ. Чи вжежъ тымъ соборъ Никейский оные отцы светые поскверними? Ижъ то, што правда была, придали. Тымъ же способомъ и тотъ придатокъ въ симъволе естъ правдивый. А хто того не веритъ, Арияниномъ естъ и геретикъ спросный, чинечи Сына Отцеви въ существе неровного, и задастъ кламъство Сынови Божому, Который мовитъ: «вся елика маетъ Отецъ, Моя суть; сего ради рехъ (вамъ), яко отъ Мене прийметь»[1].

niewinnych pobito y poraniono. A przedsię śmiesz to nam przyczytać, waszysz nabroili! Ale azali pan po się krzywdy swoiey, isz takowi wolnikowie wezmą zapłatę swoię tegoś czy zapamiętał: kto mitro złupił z iego własnych dobr mitrop Ale, (aza) da Bog, nie długo tego cz (że) wrocicie z lichwą!

Świętych oycow Greckich, ial Łacińskich, ktorych iednako y zar w poczciwości mamy y wychwala Atanazyusza, Bazylia Wielkiego. gorzow obudwu, Chryzostoma, Cyr obu, Epiphaniusza, Ambrozya, Aug na, Hieronima, Grzegorza, Leona kiego y innych—naśladuiąc ich granic nie przestąpiliśmy: bo nam nic przeciwnego nie pokażesz, dowiedziesz, tylko iako wrona—ie a iedno krac[z]esz.

A co przypominasz koncylium N skie- iakoby go Łacinnikowie pom przydatkiem onym o pochodzeniu D Ś. «y od Syna»—mylisz się na tym nie. Bo ieszcze przed Łacinnikami nod powszechny pier[w]szy Konstan polski wiele rzeczy soborowi Niceń mu pier[w]szemu viął, wiele (y) dał. Izali iusz tym synod Niceński oycowie ś. pomazali? (A to:) isz t prawda była, przydali. Tymże spos y ten przydatek w symbole iest p dziwy. A kto tego nie wierzy, Ar nem iest y heretykiem sprosnym, nią[c] Syna Bożego Oycowi w ist nierownym, y zadaie kłamstwo Sy Bożemu, Ktory mowi (Ioan. 16): «w ko, cokolwiek ma Ociec [2], Moie wsz tegożem powiedział, że z Mego wsz A te [3] słowa mowi o Duchu Ś.

[1] Іоан. XVI, 15 [2] опечатка: Осеес [3] опечатка: *ale*

ı мовитъ (такъ) о Духу
торый арътыкулъ и Еванъ-
которыми ся противъ насъ
ъ за геритиковъ маютъ,
новъ, которымъ праве у
есте, ку пониженью бозъ-
жого.
ыхъ всихъ непожиткахъ,
) выличаешъ, якобы съ
урости мели, и по тисечъ
меле) задати могу, же ся
правдою, и «сия глаголяй,
ешъ» [2]. Бо не зъ насъ,
самыхъ тое замешанье
ради быхмо покоеви. Чи
ıкахъ шляхту бунтуемо?
еймы позываемъ [васъ]?
ля и пановъ радъ [чи мы]
справами речи посполитое
хочешъ ли лепей позна-
щи тое светое единости,
ей (тотъже) листъ мой,
го милости писаный, въ
пожитки, хотяжъ вкратце,
азали ся зъ нихъ чого
шъ.
отычетъ справъ Корцыр-
орыхъ смешки строишъ,
за кгрунтъ всего добра
почитаемъ, але въ догма-
тое полегаемъ, на поваж-
светого и светыхъ (бого-
цъ и соборовъ ‖(502)
А если-мъ о томъ зменку
исте своемъ, ино для тое
азуючи то, же и межи
ами лепшая милость пока-
ымляномъ, анижъ межи
тому: ижъ еще неякие
перъвое единости межи
не такъ яко тутъ все
евне—ижъ то не поне-

ry artykuł y Ewangelikowie, z ktorymi się przeciw nas bratacie, was za heretyki maią, oprocz (samych) Arryanow, ktorym ‖(210—Ꝺdij) prawie w notę dogodziliście, ku poniżeniu bostwa Syna Bożego.

A tak o tych wszytkich niepożytkach, ktore wyliczasz, iakoby z tey [iedności] vrość mieli, y po tysiąc kroć [3] tobie zadać mogę, że się mylisz [4] z prawdą, y «to mowiąc, sam siebie potępiasz». Bo nie z nas, ale z was samych to zamieszanie dzieie się; a my radzi byśmy pokoiowi (swemu). Czy my na seymikach ślachtę buntuiemy? czy my na seymy pozywamy was? krola iego m. y panow rad czy my turbuiemy y sprawami rzecz po. mieszamy? Ale chcesz li lepiey poznać dobre owoce tey iedyności ś., czytayże pilnie list moy, do xiążęcia iego m. pisany, w ktorym te pożytki, chociasz na krotce, są opisane: azali się z nich czego dobrego nauczysz.

A co się dotycze spraw Korcyrskich, z ktorych śmieszki [5] stroisz, tedyć y my nie to za grunt wszytkiego dobrego tey iedności poczytamy, ale w naukach wiary ś. polegamy, na poważności pisma ś. y świętych oycow y na koncyliach powszechnych. A ieśliże-m o tym zmiankę vczynił w liście moim, tedy-m to dla tey przyczyny (vdziałał): pokazuiąc to, że y miedzy własnymi Grekami lepsza miłość pokazuie się ku Rzymianom, a nisz miedzy wami; y to: że ieszcze ni[e]iakie znaki oney pier[w]szey iedności miedzy nimi zostały, nie tak iako tu wszytko zgasło. A pewnie—isz to nie poniewolnie (działaią), iako ty śmiesz

чяешъ» [2] Лук. XI, 45 [3] опечатка: korć [4] правильнѣе и
ieszki

вольне, яко ты смеешъ удавати, не бывши тамъ, але зъ доброе воли своее, знаючи то, иж единa церковъ была передъ тымъ Греческая зъ Рымъскою,— сведоми добре вси, которые въ тамътыхъ краяхъ бываютъ и оныхъ Грековъ знаютъ, не Костентинополскихъ грубиановъ и неволниковъ Турецкихъ, не ихъ грубые и спросные, съ Турецкими помешаные, обычае, але оныхъ Грековъ зацъныхъ, шляхту старожитную, волную, которые маютъ [1] сполкованье зъ Латинъниками, и обычае ихъ далеко учтившие, нижли вашихъ Турко-Грековъ. Не дивуюсе прото, иж ты [2], яко неведомый, иначей то ‖(503) выкладаешъ, бось тамъ не бывалъ.

Кретеньчикове, о которыхъ ты баешъ, якобы мечемъ отъ Венетовъ зголдовани [3] быти мели, иж на сесь часъ не меломъ при собе гисториковъ, не хочу за певную твердити. Але, если добре наметаю, читалемъ, иж цесаръ Греческий Крету даровалъ былъ неякому [4] Бонифацыеви, *маръхионови* зъ Монтеферату, который потомъ за малую суму пенезей продалъ то Венетомъ. А ведже не идетъ то за тымъ, жебы цесаръ и маркграбя съ Кретою и волности шляхетские мели продати,—чого учинити не могли. Але якожъ колвекъ есть, атоли и теперъ Венетове вшелякими вольностями речъ посполитую Кретенскую даруютъ, окрашаютъ и велце ихъ у себе важатъ и на дыгънитарства прекладаютъ.

Западнесяжъ * ты * зъ онымъ * твоимъ * байрамомъ * Татарскимъ! до которого прировнываешъ справы и звычае Корцырскихъ и Кретеньскихъ Грековъ! ‖(504) Бо хтожъ бы кольвекъ

vdawać, nie bywszy tam, ale z d
woli swey, znaiąc to, isz iedyna ce
była przed tym Grecka z Rzym
świadomi dobrze wszyscy, ktorzy w
tych kraiach bywaią y onych G
znaią, nie Konstantynopolskich g
now y niewolnikow Tureckich, a
grube y sprosne, z Tureckimi pom
ne, obyczaie, ale onych (, mowię,)
kow zacnych, szlachtę starożytną,
ktorzy maią [5] społkowanie z Łaci
mi, y obyczaie ich daleko vczciws
niszli waszych Turko-Grekow. I
nie dziwuię się (temu), isz ty,
niewiadomy, inaczey to wykładas
tam nie bywał.

Kreteńczykowie (tesz), o ktory
baiesz, iakoby mieczem od We
zhołdowani bydź mieli, isz na ten
nie miałem przy sobie historykow
chcę za pewną twierdzić. Ale, ieś
‖(211)brze pamiętam, *co-m* czytał
cesarz Grecki Kretę darował był nie
mu Bonifacyuszowi, *margrabi* z M
feratu, ktory potym za małą sumę
niędzy przedał ią Wenetom. A wo
nie idzie to za tym, żeby cesarz (.
y margrabia, z Kretą y wolności
checkie mieli przedawać,—czego vc
nie mogli. Ale iakosz kolwiek iest,
y teraz Wenetowie wszelakimi w
ściami rzecz pospolitą Kreteńską na
ozdobiaią y wielce ich v siebie p
żaią y na dygnitarstwa przekładaią

Zapadnisięsz ty z onym twoim
ramem Tatarskim! do ktorego przy
nywasz sprawy y zwyczaie Korcyr
y Kreteńskich Grekow! Bo ktom
kolwiek był taki, chocia Rzym

[1] опечатка: «маючи» [2] опечатка: «тыс» [3] опечатка: «зголдавани» [4] [illegible]
кому» * эти пять словъ въ старопечатномъ эк-рѣ подчеркнуты и на п
почеркомъ замѣчено: «зри» [5] опечатка: maiąc

ь такий, хоть Рымлянинъ, Грекъ Русинъ ли, албо Полякъ, который ыхъ церемоний Татаръскихъ, хотя по неволи, наследовалъ! Баръзо ь о его спасению вонтъпилъ, поне- ь Самъ Христосъ Збавитель нашъ тъ (Мат. 10): «всякъ убо иже вѣстъ Мя предъ человеки, испо- ь его и Азъ предъ Отцемъ Моимъ, на небесехъ» [1]. Хиба если только ъ своими новыми теолокгами такъ мудеръ, жебысь ихъ мелъ объмо- , ижъ въ томъ греха не маютъ, то по неволи делаютъ! Але всимъ мъ быти у беса и зъ обмовою тво- таковою!

ижъ ми зычишъ побывати у Оръде ужою стравою, подобно за овакою, Татарове, тутъ приехавши, у лы- отселя до Оръды хрестиянъ прот- ъ,—ино еслиже для байраму, ко- го не ганишъ, пристойней тобе, ыкови, тамъ ехати [и] въ таковомъ лью [2] ходити (бо часомъ и тутъ 505) шкатулы чужие, хто ихъ лу- ъ, такъ на рыцерство пасуютъ), къ епископови цнотливому, поки- ши свою параѳию. А еслиже роз- ишъ, же тамъ не добре, ино яко я зъ милости хрестиянское того не , такъ же и ты мне не маешъ зычити, паметаючи [3] на оные слова: о бысь не хотелъ, абы тобе иный чынилъ, стережи, абысь того коли ому не делалъ» [4], а по старосвецъку чи: «што тобе не мило, того дру- не зычъ».

о инъшихъ, которые часомъ бы- ъ въ церъквахъ католическихъ и латруются церемониямъ и службе ой,—а хто такъ спросне, яко ты, ти ихъ будетъ? Хиба если бысь

Grek li, Rusin li, albo Polak, ktory by tych cerymoniy Tatarskich, chocia po niewoli, (zażywał y) naśladował! Barzo bym o iego zbawieniu wątpił, poniewasz Sam (Pan) Krystus Zbawiciel nasz mowi (Matt. 10): «wszelki, ktory by Mię wyznał przed ludźmi, wyznam go y Ia tesz przed Oycem Moim, Ktory iest w niebiesiech». Chyba ieśli tylko ty z swoimi nowymi teologami takeś mądry, żebyś ich miał obmowić, isz w tym nie grzeszą, że to po niewoli czynią! Ale wszytkim takim bydź v dyabła y z obmową twoią taką!

A isz mi życzysz pobywać w Ordzie za cudzą strawą, podobno za owaką. kiedy Tatarowie, tu przyiachawszy, potym ztąd w łykach krześcian do Ordy prowadzą,—tedy ieśliże dla bayramu (Tatarskiego), ktorego nie ganisz, przystoyniey tobie, klerykowi, tam iachać y w takich pasaniach chodzić (bo czasem y tu za szkatuły cudze, kto ich łupa [5], tak na rycerstwo pasuią), a nisz (mnie,) biskupowi cnotliwemu, porzuciwszy swoię dyoceżyą. A ieśliże rozumiesz, że tam nie dobrze, więc iako ia tobie z miłości krześciańskiey tego nie życzę, także y ty mnie nie masz czego życzyć, pamiętaiąc na one słowa (Tob. 4): «czego byś nie chciał, aby tobie inszy nie czynił, waruy, byś tego kiedy drugiemu nie działał», a po staremu mowiąc: «co tobie nie miło, tego drugiemu nie życz».

A o inszych, ktorzy czasem bywaią w kościelech katolic(212—Ddiij)kich y przypatruią się ceremoniam y służbie Bożey, — a kto tak sprosnie, iako ty, posądzać ich będzie? Chyba ieśli byś

Матѳ. X, 32 [2] опечатка: «писанью» [3] опечатка: «пометаючи» [4] Товит. IV, 15: ке ненавидиши, да ни комуже твориши» [5] опечатка: *l*upa

хотелъ самъ пана своего власного о то штроѳовати, который не разъ, провадечи его королевъскую милость до костела Рымъского, въ немъ бывалъ и шапку (зъ головы) зыймовалъ зъ учтивостью.

А што поведаешъ, ижъ его княжацкая милость ‖(506) панъ твой по Коръцырахъ не бывалъ и молодости летъ своихъ на марнотравстве и роспустахъ по бруку не тратилъ,—певне и панъ воевода Троцкий, зацное княжа, не вспоминаючи иныхъ (многихъ), яко аръцыбискупа и канъцлера Коронъного и иныхъ многихъ зацъныхъ и вельце учоныхъ *людей*, если што ведаютъ и умеютъ, (наболей) ве Влошехъ того научилисе. Якожъ панъ воевода Троцкий, который въ оныхъ краяхъ и въ многихъ иныхъ бывалъ,—не зосталъ для того жебракомъ, ани за марнотра*в*ство то ему почитается. И твоему кнежати не прибыло тымъ скарбовъ, ижъ тамъ не бывалъ. Знаемъ многихъ людей зацныхъ и велможныхъ, которые, дома седячи, зъ великихъ пановъ сталися калеками. И зась многие суть, которые ве Влошехъ и в-ынъшихъ краинахъ далекихъ перекгрыновали, уходечи обжиръства домового, которое не только до сытости и до пиянъства, але тежъ часомъ и до вомиту звыкло бывати,—а предъся то‖(507)ю перекгрынацыею отчизны не потер*а*ли. Такъже и его княжацъкая милость панъ твой безъ марнотра*тъ*ства могъ бы то учинити: не нарушилъ бы тымъ панъства своего! А такъ не мелесь, брате, слушное причины тыхъ ганити, которые ездятъ по свету видети то, што естъ годного ку виденью, и доведатися того, што естъ пожиточно ведати: бо того тутъ ани въ Поль*ще*, ани въ Литве, пого-

chciał sam pana swego własnego strofować, ktory nie raz, prow iego kro. m. do kościoła Rzym w nim bywał y z vczciwością czapkę zeymował.

A co powiadasz, isz iego xiążęc pan twoy po Korcyrach nie by młodości lat swoich na marnotra[w y rospustach po bruku nie tr pewnie y pan woiewoda Trocki, xiążę, nie wspominaiąc inszych arcybiskupa (Lwowskiego) y kan Koronnego y innych mnogich z y wielce vczonych *panow*, ieśli wiedzą abo vmieią, (pewnie nie ale) we Włoszech tego się vczyli. (y iego m.) pan woiewoda Trock ry w onych krainach y w inszych bywał,—nie został dla tego żebr ani za marnotra*c*two to iemu poczy Y twemu xiążęciu nie przybyło skarbow, isz tam nie bywał. wiele ludzi zacnych y wielm (stanow), ktorzy, doma siedząc, z kich panow zostali kalekami. Y wiele takich iest, ktorzy we Wł y w inszych krainach dalekich pe nowali, vchodząc obżerstwa domo ktore nie tylko do sytości y do stwa, ale tesz czasem et ad vo zwykło bywać,—a przedsię tą pe nacyą oyczyzny nie stracili. Także x. m. pan twoy bez marnotractwa by to vczynić: nie naruszył by państwa swego! A tak nie miałeś cie, słuszney przyczyny tych ktorzy ieżdżą po światu widzieć iest godnego ku widzeniu, y dowi się tego, co iest pożytecznego ku domości: bo tego tu ani w Polsce w Litwie, a pogotowiu ani na We swoim nie naydziesz, chyba być

[1] опечатка: przybiło

ью ани на своемъ Волыню (, ани въ уси) не знайдешъ, хиба бысь хотелъ рехвалный свой Колеюмъ Острозъ-кий такъ зацный мети, до которого и наукъ зо всего света подобно люде кождый день стекаютъся!

Поведаешъ далей, ижъ его княжац-ая милость чужими пстротинами веры юее не помазалъ, якобы иные вси, торые перекгрынациями бавилися, ру свою посквернили. Хиба еслиже зумеешъ о геретикахъ, которые ся католиковъ наворочаютъ, (508) же е веру свою помазали, тымъ обы-емъ и ты горъший еси надъ гере-ковъ оныхъ, которые отъ ереси своее, Влошехъ побывавъши, наворочаются католическое веры! А католикове авые, якими тамъ ездятъ, такимижъ до дому ворочаются.

А затымъ радъ быхъ тебе спыталъ: торые то суть отци старъшие, кото-ихъ веры [панъ твой] не посквер-илъ? Бо еслиже розумеешъ о светыхъ цахъ Греческихъ, ино далеко ся съ авдою мияешъ. Абовемъ светые * ци * Греческие * ясне научаютъ, ижъ хъ Светый походитъ «и отъ Сына», чистецъ признаваютъ, и маютъ въ чтивости старейшенъство Петрово, и йвышъшого епископа, ку тому—ве-ютъ, ижъ души светыхъ видятъ об-ье Божое, и инъшые тымъ подобные ьтыкулы вызнаваютъ, чого всего вы стыдливе противъ науки ихъ вла-е запираетеся. А если бысь того хо-ъ прети и што противного задати елъ, стережи, абыхъ (509) тебе ихъ децътвы по горъло не натъкалъ, и е тебе ими поконалъ. Але если розумеешъ прародителей (, то есть дковъ) его милости, правъду мо-

przechwalne swoie Ostrozski[e] Kolegium tak zacnym mieć, do ktorego dla nauk ze wszytkiego świata podobno ludzie na kożdy dzień zieżdżaią się!

Powiadasz daley, isz iego x. m. cudzemi pstrocinami wiary swey nie pomazał, iakoby inni wszyscy, ktorzy peregrinacyami się bawili, wiarę swoię pomazali. Chyba ieśliże rozumiesz o heretykach, ktorzy się do katolikow nawracaią, że ci wiarę swo(213)ię pomazali, tym kształtem y ty gorszyś nad heretykow onych, ktorzy od herezij swoiey, we Włoszech pobywawszy, nawracaią się do katolickiey wiary! A katolikowie prawdziwi, iakimi tam ieżdżą, takimisz y do domu wracaią się.

A zatym rad bym cię zpytał: ktorzy to są oycowie starszy, ktorych wiary pan twoy nie pomazał? Bo ieśliże rozumiesz o oycach śś. Greckich, tedy daleko się z prawdą miiasz. Abowiem święci oycowie Greccy iaśnie nauczaią, isz Duch Ś. pochodzi «y od Syna», y czyściec przyznawaią, y starszeństwo Piotrowe maią w poczciwości, y nawyszszego biskupa (Rzymskiego), ktemu—wierzą, isz dusze świętych widzą oblicze Boże, y insze artykuły tym podobne wyznawaią, czego wszytkiego wy niewstydliwie przeciw nauki ich własney przycie. A ieśli byś chciał tego przeć y co przeciwnego temu zadać, strzeż, abych ciebie ich świadectwy po gardło nie natkał, y iawnie cię imi pokonał! Ale ieśliże to rozumiesz o rodzicach iego x. m., prawdę mowisz. Ale iakobyś tesz mowił: iaką wiarę (z vrodzenia) przyiął, takąsz y zachował, bo y oni schizmaty-

* эти три слова въ старопечатномъ эк-рѣ подчеркнуты и на полѣ стариннымъ почер-ъ замѣчено: «лжешъ на отцовъ светыхъ!»

вишъ. Але якобысь тежъ мовилъ: якую веру принялъ, такуюжъ и задеръжалъ, бо и они сцызъматыками были [1],—не я ихъ въ томъ штроёую, але власные писма светыхъ отецъ.

А на оные слова, ижъ его княжацкая милость до Рыму ани самъ ехати, ани (тамъ) слати не хотелъ,—не дивуюсе тому! Старая приповесть Латинъская: «не всимъ дано естъ доступити Коринту»! Иоан. 6: «ани хто можетъ прийти до Сына, аще не Отецъ привлечетъ его» [2]. Але мы, которые добре дорогу ведаемъ, и если того потреба будетъ, опять тамъ, дастъ Богъ, поедемъ, и благословения отцовского и апостолского, яко намесника Хрыстова, просити не встыдаемося (абовемъ и Хрыстосъ мовитъ (Лука, 10): «хто васъ слухаетъ, Мене слухаетъ: а хто вами гордитъ, Мною (510) гордитъ» [3]), и ноги * его * пречесные * целовати * не брыдимся *. Поневажъ многихъ товаришовъ тое покоры, зацнейшихъ надъ себе, маемо, яко: цесаровъ, королей, монарховъ великихъ хрестиянскихъ, абы ся пророчество Исаино, о Хрысте реченое, въ намеснику Его исполнило (Исай. 49): «и будутъ царие доители твое, и княгини кормители твое, и до земля ницый поклонятъ ти ся, и прахъ ногу твоею оближутъ» [4]. Покажижъ ми, где тое пророчество въ царехъ сегосветныхъ за часовъ Хрыстовыхъ исполнилосе, ажъ по вознесению Хрыстовомъ? Которые [5] не взглядомъ человека тленънаго, чимъ естъ и напежъ, але взглядомъ достоинства и враду его, который маетъ въ церкви Божой, ижъ естъ наместьникомъ Хрыстовымъ,

kami byli,—nie ia ich w tym stro
ale własne pisania oycow ś.

A na one słowa, isz iego x. m
Rzymu ani sam iachać, ani słać
chciał,—nie dziwuię się temu! Stara
powieść Łacińska: «non omnibus d
est adire Corintum»! Ioan. 6: «ani
może przyść do Syna, ieśliże go (
Ociec nie przyciągnie». Ale my, k
dobrze drogę wiemy, y ieśli tego pot
będzie, zasię tam, da Bog, poiedz
y błogosławieństwa oycowskiego y
stolskiego, iako namiestnika Kry
wego, prosić nie wstydamy się (abo
y Krystus (Pan nasz) mowi (Lucæ
«kto was słucha, Mnie słucha; a
wami gardzi, Mną gardzi»), y nogi
zacne całować nie brzydziemy się. P
wasz wielu towarzyszow tey pokory
zacnieyszych nad siebie, mamy.
cesarzow, krolow (y) monarchow
kich krześciańskich, aby się proro
Izaiaszowe, o Krystusie rzeczone
namiestniku iego wypełniło (Isaiæ
«y będą krolowie piastunowie two
krolowe piastunkami twoimi, twar
ziemię spuści (214) wszy, będą tobie n
czynić, a proch z nog twoich lizać b
Pokaszże mi, [gdzie] to proroctw
krolach tego świata za czasow Kry
wych spełniło się, asz po wstąpi
Iego na niebo? Ktor[z]y nie wzgl
człowieka śmiertelnego, iakim iest
piesz, ale względem dostoyności y w
iego, ktory ma w kościele Bożym,
to) isz iest namiestnikiem (Pana) J
stusowym, to radzi czynią. Y my w

[1] послѣ этого слова, въ оригиналѣ ½ строки оставлены пустыми [2] Ioan. VI, 44
X, 16: «— —отметаяйся васъ, Мене отметается» * эти пять словъ въ старопеч
экз-рѣ подчеркнуты и сверху страницы старинным почеркомъ замѣчено:
[4] Исаія, XLIX, 23: «— —кормителіе— —кормилицы— —до лица земли—»
[6] опечатка: Lucc [7] опечатка: Isaie

...k li, Rusin li, albo Polak, ktory by ...ch cerymoniy Tatarskich, chocia po ...iewoli, (zażywał y) naśladował! Barzo ...ym o iego zbawieniu wątpił, poniewasz Sam (Pan) Krystus Zbawiciel nasz mowi (Matt. 10): «wszelki, ktory by Mię wyznał przed ludźmi, wyznam go y Ia tesz przed Oycem Moim, Ktory iest w niebiesiech». Chyba ieśli tylko ty z swoimi nowymi teologami takeś mądry, żebyś ich miał obmowić, isz w tym nie grzeszą, że to po niewoli czynią! Ale wszytkim takim bydź v dyabła y z obmową twoią taką!

...и у Оръде ...а овакою, ...вши, у лы... ...стиянъ про... байраму, ко... ...стойней тобе, ...и] въ таковомъ ...часомъ и тутъ ...ие, хто ихъ лу... ...ерство пасуютъ), ...нотливому, поки... ...ю. А еслиже роз... ...е добре, ино яко я ...рестиянское того не ...и ты мне не маешъ ...таючи [3] на оныо слова: ...хотелъ, абы тобе иный ...ережи, абысь того коли ...алъ» [4], а по старосвецъку ...тобе не мило, того дру...

...ъ, которые часомъ бы... ...квахъ католическихъ и церемониямъ и службе такъ спросне, яко ты, ...етъ? Хиба если бысь ...

A isz mi życzysz pobywać w Ordzie za cudzą strawą, podobno za owaką, kiedy Tatarowie, tu przyiachawszy, potym ztąd w łykach krześcian do Ordy prowadzą,—tedy ieśliże dla bayramu (Tatarskiego), ktorego nie ganisz, przystoyniey tobie, klerykowi, tam iachać y w takich pasaniach chodzić (bo czasem y tu za szkatuły cudze, kto ich łupa [5], tak na rycerstwo pasuią), a nisz (mnie,) biskupowi cnotliwemu, porzuciwszy swoię dyocezyą. A ieśliże rozumiesz, że tam nie dobrze, więc iako ia tobie z miłości krześciańskiey tego nie życzę, także y ty mnie nie masz czego życzyć, pamiętaiąc na one słowa (Tob. 4): «czego byś nie chciał, aby tobie inszy nie czynił, waruy, byś tego kiedy drugiemu nie działał», a po staremu mowiąc: «co tobie nie miło, tego drugiemu nie życz».

A o inszych, ktorzy czasem bywaią w kościelech katolic‖(212—Ddiij)kich y przypatruią się ceremoniam y służbie Bożey, — a kto tak sprosnie, iako ty, posądzać ich będzie? Chyba ieśli byś

...атка: «писанью» [3] опечатка: «пометаючи» [4] Товит. IV, 15: ...комуже твориши» [5] опечатка: lupa

выносишъ теперъ,—а для чогожъ патриаръху тамошнего Ерусалимъского не почитаешъ передъ Костенътинополскимъ? Але хотя бысте и хотели, не допустятъ вамъ того патриаръхове иные, яко Костентинополский, Александрейский и Анътиохейский! Певне бы на васъ кракали! Але што мовлю—тые три?! И четверътый, новотный, который естъ на Москве, колибы тое услышалъ, певне бы вамъ того не стерпелъ! А речешъ ли, ижъ не естъ старъшимъ; а впакъ его Еремия самъ постановилъ (тамъ). Але мелъ ли тую владзу,—кождый то бачити можетъ. *Якъ* же и Мо-(513)сква тымъ се теперъ хлюбятъ, *жебы* у нихъ власный патриаръха Костенътинопольский мелъ быти! Але—ворочаючися до речи—и за часовъ светого Геронима, коли еще единость была церъковная и правила Никейские цело захованые моцно деръжалися, тотъ вашъ такъ великий и славный патриаръха Ерусолимъский изали не былъ подъ властию аръхиепископа Неокесарейского? До чогожъ однакъ, такъ много доводовъ съ писма приводечи, спираетеся и поведаете быти церъковь правдивую въ Сионе,—чи для того, ижъ «законъ вышолъ отъ Сиону и слово Господне изъ Ерусалима» [1], и Христосъ (Спасъ нашъ) тамъ оундаментъ заложилъ? А зажъ и мы о томъ не ведаемъ? И добре то розумеемъ, ижъ спасенне наше зъ Сиону вышло, поневажъ тамъ напервей заложона естъ церковъ, и Христосъ Богъ нашъ зъ народу *Еврейского* пошолъ по плоти, и апостолове Его Жидове были, которые однакъ не зостали въ Жидовстве, але по всему свету розбеглисе проповеда-(514)ти веру Христову. Отожъ где первей не было веры правдивое, тамъ

tryarchę tamecznego [2] Hierozolims (za starszego) nie poczytasz przed stantynopolskim? Ale chocia byś chceli, nie dopuszczą wam tego patryarchowie, iako Konstantyno Alexandryiski y (215) Antyoch Pewnie by na was krakali! Ale c wię—ci (starszy) trzey?! Y cz nowotny, ktory iest w Moskwie, to vsłyszał, pewnie by wam tę cierpiał! A rzeczesz li, isz nie iest szym; a wszak go Hieremiasz sa stanowił. Ale miał li tę władzą, żdy to baczyć może. A teraz snać skwa tym się chłubią, *iakoby* v własny Konstantynopolski patry miał bydź (y tam stolicę prze Ale wracam się do rzeczy. A za Hieronima ś., kiedy ieszcze ie była kościelna y kanony Niceńskie były zachowane y mocno się trz ten wasz tam wielki y sławny pa cha Hierozolimski izali nie był władzą arcybiskupa Neocezarey Do czegosz iednak, tak wiele do z pisma przywodząc, spiracie się wiadacie bydź [3] cerkiew prawdzi Syonie,—czy dla tego, isz «zako szedł z Syonu y słowo Pańskie z ruzalem», y Pan Krystus (isz) ta dament założył? Azasz y my o ty wiemy? Y dobrze rozumiemy t zbawienie nasze z Syonu wyszło, wasz tam napierwey założona iest kiew, y Krystus Bog nasz z *Żydowskiego* wedle ciała wysze apostołowie lego Żydowie byli, iednak nie zostali [4] w Żydo[w] ale, po wszytkim świecie rozsze przepowiedali wiarę Pana Krys Otosz gdzie pi[e]rwey nie był prawdziwey, tam ią szczepili; a zprzodku była wiara, zwłasz

[1] Исаія II, 3 [2] опечатка: tamesznego [3] опечатка: bzdź [4] опечатка: zostali

щепили; а где первей была вера, лаща въ *Июдии*, на многихъ местъ-ахъ теперъ устала. Што и Хри-тосъ Спасъ нашъ Самъ проповедалъ ши словы (Мат. 21): «сего ради гла-ю вамъ, яко отыймется отъ васъ рствие Божие и дастся языку твора-ему плоды его» [1]. А ижъ Христосъ сподь слушне мелъ отпустити Жи-вьство, ижъ Его убили, и благодать го Бозъская мела се пренести до по-новъ; а поганомъ на онъ часъ мало всимъ пановали Рымляне; для то-жъ и Петръ светый, верховный апо-олъ *Христовъ*, по многихъ пель-г]рымъствахъ своихъ и по утвержению ркви на многихъ местцахъ, на оста-къ пришолъ до Рыму, и тамъ катедру ою поставилъ, и мученичество пры-лъ, абы, яко мовитъ Леонътей све-й, папа Рымский, и Максимъ све-й, епископъ: «где первей была го-а всего панъства балъвоѳальства и кихъ блудовъ, ‖(515) жебы тамъ же а голова всякое светобливости и вдивое веры». Якожъ и соборъ се-й тогожъ посведъчаетъ, похваляючи тъ Анъдрияна папежа до Тарасия, ьхнепископа Костентинопольского, въ оромъ такъ пишетъ (Деян. Собор. 2): я столица, деръжачи по всему свету ложенство, светится и всихъ цер-й Божиихъ естъ головою». Штожъ то речешъ, пане клирику? Чы мое вымыслы? Певне не мое, але слова го великого Леонътия папежа, све-о, правдивого наместника Петрова, орого не только соборъ четвертый леньский Халькидоньский выхва-тъ, але и вы сами за светого его ти прызнаваете и въ светцахъ сво-ь почитаете. Ото слышишъ, што

Żydo[w]stwie, teraz na wielu mieyscach vstała. Co y (Pan) Krystus Zbawiciel nasz Sam prorokował, mowiąc (Matt. 21): «przetosz powiadam wam. isz będzie odięte od was krolestwo Boże y będzie dane narodowi czyniącemu owoce iego». A isz Krystus Pan słusznie miał opuścić Żydowstwo, isz Go zabili, a łaska Iego Boska miała się przenieść do poganow; a poganom na on czas mało nie we wszytkim panowali Rzymianie; dla tegosz y Piotr ś.. (iako) przednieyszy apostoł *Pański*, po mnogich peregrynacyach swoich y po vtwierdzeniu (y fundowaniu) na wielu mieyscach kościołow. naostatek przyszedł do Rzymu, y tam stolicę swoię postanowił, y męczeństwo podiął, a iako ś. Maximus biskup y Leo Wielki (, papiesz Rzymski,) mowią, aby «gdzie pi[e]rwey była gło‖(216—Ee)wa wszytkiego państwa (pogańskiego y) bałwochwalstwa y wszelakich błędow, żeby tamże była głowa wszelakiey świątobliwości y prawdziwey wiary». Iakosz y koncylium siodme [tegoż poświadcza]. pochwalaiąc list Adryana papieża do Tarazya, Konstantynopolskiego biskupa. pisany, w ktorym są te słowa: «ta stolica, dzierżąc po wszytkim świecie przełożeństwo, świeci się y wszytkich kościołow Bożych iest głową». Cosz na to rzeczesz, panie kleryku? Czy moie to wymysły [2]? Widzisz. oto troie razem świadectwo: pier[w]sze Maxyma ś. biskupa, potym Leona ś. papieża, ktorego koncylium czwarte Chalcedońskie dziwnie wychwala, y wy sami za świętego macie go, y w kalendarzu swym [3] święcicie; potym oto Adryana papieża y koncylium siodme vniwersalne: nigdzie indziey, iedno w Rzymie. głowę kościołow Bożych wszytkich bydź powiadaią [4].

[1] Матѳ. XXI, 43 [2] опечатка: w*j*mysly [3] опечатка: sw*i*m [4] эта «точка», сравнительно Западно-Русскимъ текстомъ, значительно передѣлана

моветъ: ижъ «где была первей голова всего панства поганъского, тамъ теперъ естъ голова всякое святобливости и веры правдивое».

Еще мовишъ, ижъ Христосъ Панъ нашъ поднялъ (516) муку въ Ерусалиме. А хто зъ насъ притъ того? Сознаваемъ и тое. Але тежъ и то добре ведаемъ, ижъ зоставилъ Петра светого намесникомъ не только Ерусалимъскимъ, але и всего света, поневажъ реклъ ему: «паси овца Моя, паси агньца Моя». Овцы тутъ значатъ всѣхъ верныхъ, бо и тые слова «паси, паси, паси» не до всихъ мовилъ, одно до Симона, сына Ионина, то естъ до Петра, который и по трикроть Его запрелся, и такъже по трикроть былъ пытаный у любве, и поставилъ его найвышъшимъ пастыромъ. Зачимъ вольно было Петрови намесѣника по собе съ тоежъ властию зупольною, где хотечи—хотя въ Ерусалиме, хотя во Александрии, хотя во Анътіохии—зоставити. А ижъ нигде инъдей, але въ Рыме зоставилъ—причину того, яко вышей слышалъ, светый Леонтей (папежъ) означилъ.

А што доводишъ съ Киприяна и Еронима светого, же и иные [1] апостолове [2] были ровной чести, (и до(517)стойни,)—а я еще и то придамъ [3] (до того), ижъ тежъ постановяли пастырей

Ieszcze powiadasz, isz Krystus P nasz podiął mękę w Hieruzalem. A k rysz z nas nie przyznawa tego? Zeu wamy y to. Ale tesz y to dobrze wie isz zostawił Piotra świętego namiest kiem nie tylko Hierozolimskim, ale wszytkiego świata, ponieważ mu rz «paś owce Moie, paś baranki Mo Owce tu znaczą wszytkich wiernych, baranki wszytkich przełożonych koś nych,) ponieważ y to słowo (po t kroć) «paś, paś, paś» nie do wszyt (apostołow) mowił, iedno do Symo syna Ionasowego, to iest do Pio ktory się Go tesz po trzy kroć zaprzał, y dla tegosz po trzy razy pyta ieśliby Pana miłował, y postawił naywyższym pastyrzem. Zaczym wo było Piotrowi namiestnika po sobie takąsz zupełną władzą, gdzie chcie chocia w Hieruzalem, chocia w Alex dryi [4], chocia w Antyochij - zostawić isz nigdzieу indziey, ale w Rzymie stawił—przyczynę tego, iakoś wysz słyszał ś. Leo (y ś. Maximus episcop opisali. (O czym y Optatus Milewit ski pisze (w księgach 2, Contra Do tistas), mowiąc: «iedna tedy stolica i na ktorey pierwey Piotr siedział; nim nastąpił Linus, po Linie Klem po Klemensie Anakletus». y wylicza do Syrycyusza, ktory na stolicy Rz skiey za iego wieku siedział.)

(217) A co dowodzisz z Cypryan z Hieronima ś., że y inszy apostoł byli rowni (Piotrowi), — a ia iesz to przydam, isz tesz stanowili pastu w kościele, iako y Paweł wzy

[1] опечатка: «оные» [2] опечатка: «апостолови» [3] опечатка: «придамъ»
Alexandyi

церквахъ, яко и Павелъ учинилъ
Крыте и въ Атенахъ и индей;
е и светый Иоанъ въ Ефесе и во
Азии, и Андрей (апостолъ) въ
нтии.
ie то есть нашъ наболший доводъ,
который вы слушного отказу, бы-
ся *спукали*, николи учинити не
те. И еслиже ми што еще на то
зовати всхочешъ, смотрижъ, абысь
го не замовчалъ, якось въ многихъ
съ речахъ уделалъ, и на што было
лней потреба отказу, того *не учи-*
.
гухайже.
наемъ, ижъ вси апостолове были
очес[т]ни и собе ровни, а звлаща-
ся дотычетъ власти ѳундованья
вей, становенья пастырей, пропо-
нья Евангелии и становенья писма
дивого — не иначей, одно якобы
, вси были царми, ровною владзою
оновани, яко Давыдъ (царь и про-
) мовитъ (Исал. 44) о нихъ: «уста-
и ихъ князя (518) по всей земли» [1].
на онъ часъ самая причина указо-
, коли яко сперву потреба было по
у свету ѳундовати церковъ, протожъ
ого была потреба, абы кождый зъ
, незамероную владзу мелъ, и не
галъ одинъ на другомъ, якожъ и
елъ апостолъ, сосудъ избранный
ий, мовитъ (2 Кор., 11): «уста-
е мое на кождый день старанье о
ъ церквахъ» [2]. Которые слова и
вси апостолове могли выборне о
мовити. А ведьже не одинъ зъ
, хотяжъ и ставили пастырей и
коповъ. таковое власти зуполное и
ехное не могли зоставити по собе
ъ такъ, яко Петръ, иле [3] до [в]ра-
ее церкви (належало), могъ зо-

Krecie y w Atenach y indziey; także y
Ian ś. w Ephezie y we wszytkiey Azyi,
y Andrzey w Bizancyi.

Ale to iest nasz dowod naywiętszy,
na ktory wy, byście się *spadali*, nigdy
słusznego responsu dać nie możecie. A
ieśliże mi co ieszcze na to odpowiadać
będziesz chciał, patrzayże, abyś y tego
nie zamilczał, iakoś w wielu innych
rzeczach vdziałał, a na co było napilniey
odkazu potrzeba, toś *połknął*.

[Słuchayże.]
Znamy to, isz wszyscy apostołowie
byli iednakiey vczciwości y sobie rowni.
a zwłaszcza co się dotycze władzy
fundowania kościołow, stanowienia pas-
tyrzow, przepowiadania Ewangelij y
stanowienia pisma prawdziwego — nie
inaczey, iedno iakoby tesz wszyscy byli
krolami, rowną władzą vkoronowani,
iako y Dawid mowi o nich (Psal. 44):
«postanowiłeś ich xiążęty [4] po wszytkiey
ziemi». Bo na on czas sama przyczyna
potrzebowała (tego), kiedy iako na
początku potrzeba było po wszytkim
świecie kościoły fundować, przetosz y
tego była potrzeba, aby każdy z nich
miał niezamierzoną władzą, et non
penderet alius ab alio, iakosz y Paweł
apostoł, ono naczynie wybrane Boże,
mowi (2 Cor. 11): «vstawicznie moie na
każdy [5] dzień staranie o wszytkich
kościołach». Ktore słowa y inni wszyscy
apostołowie mogli wybornie o sobie
mowić. A wszakże ni ieden z nich,
chociasz y stanowili pastyrzow y bisku-
pow, takiey władzy zupełney y po-
wszechney nie mogli zostawić po sobie
innym tak, iako Piotr, ile do rządu

Исал. XLIV, 17: «поставиши й князи — —» [2] 2 Корино. XI, 28 [3] опечатка: «але»
[4] опечатка: xsiążęty [5] опечатка: kożdy

ставити. Отожъ иныхъ апостоловъ владза была дочасная, але Петрова—уставичная, а то естъ—власное старейшенство Петрово. А хотяжъ апостолове иные были ровные во всемъ Петрови, але въ томъ не были ровни: бо владза ихъ зъ ними заразомъ уставала, але Петрова владза трывала завъжды въ наме-(519)стникахъ его, хотяжъ подчасъ и (въ) негодныхъ, и не устанетъ николи, ажъ до скончения свѣта сего. А ку тому то естъ знакъ и доводъ наостатечнѣйший, ижъ не маемъ теперъ дванадцати (первопрестолниковъ альбо) патриарховъ, яко было дванадцатъ апостоловъ Хрыстовыхъ, а съ Павломъ тринадцатъ ихъ. Бо если бы были могли по собе инымъ такъ зуполную и досконалую власть оставити, певне бы были (ее) зоставили; але ижъ не зоставили, значится, ижъ того не могли учинити. А для тогожъ то самъ Петръ учинилъ, бо и патриарховъ самыхъ нихто инъший не постановилъ, одно Петръ.

А што припоминаешъ [1] Иякова, брата Господъна, [якобы мелъ] отъ Хрыста Самого быти постановленымъ епископомъ въ Ерусалиме, знать, ижъ не читалъ еси гистории церъковное, ани светыхъ отецъ. Слухайже, што мовитъ Златоустый въ «Гомилии остатней (на Иоана светого)», на слова тые «ты гряди по Мне»: «еслибы ме хто спыталъ, яко (520) Ияковъ престолъ Иерусолимский прынялъ, отказалъ быхъ, ижъ его Петръ, всего света учытель, постановилъ». Прочитайже еще (Клименътия (книги 6) «Ипотипосеонъ» и) Евсевия (книги 2, главу первую), а тамъ обачишъ, ижъ не Христосъ, але Петръ, Иоанъ и зъ Яковомъ другимъ постановили его. А ижъ тутъ трохъ прыпоминаетъ, (которые Иякова

wszytkiego kościoła. mogł zosta
Przetosz in[n]ych apostołow władza
doczesna, ale Piotrowa—vstawicz
to iest—własne starszeństwo Piotr
A chociasz apostołowie inni byli r
we wszytkim Piotrowi, ale w tym
byli rowni: bo władza ich z nimi
vstawała, ale Piotrowa władza tr
zawżdy w namiestnikach iego, cho
podczas y niegodnych, y nie vs
nigdy, asz do skończenia [2] świata
A ku temu to iest znak y d
naostatecznieyszy, isz nie mamy
dwunastu (218—Eeij) patryarchow,
było dwanaście apostołow Krystusow
a z Pawłem trzynaście ich. Bo ie
byli mogli po sobie inszym tak zup
y doskonałą władzą zostawić, pe
by byli zostawili; ale isz nie zosta
znaczy się, isz tego vczy[ni]ć nie m
Przetosz sam to (tylko) Piotr vcz
bo y patryarchow samych nikt i
nie postanowił, iedno (sam) Piotr.

A co przypominasz Iakuba ś. b
Pańskiego, iakoby od Krystusa San
miał bydź postawiony biskupem
Hierozolimie, znać, isz nie czytasz hi
ryi kościelnych, ani świętych oy
Słuchayże, co mowi Chryzostom
«Homilij ostatniey» na słowa one
ś. (, ktore Pan do Piotra mowił)
idź za Mną»: «ieśliby mię kto (po
da) spytał, iako Iakub stolicę Hie
limską przyiął, odpowiedział bych
Piotr, mistrz wszytkiego świata, p
nowił go». Patrzayże ieszcze, co
Euzebiusz ((w «Kościelney histor
w księgach 2, cap. 1), a tam obac
isz nie Krystus, ale tenże Piotr y
y z drugim Iakubem postanowił
(biskupem w Hieruzalem). A
trzech przypomina, tedy się to e

[1] опечатка: «припомонаешъ» [2] опечатка: stończenia [3] опечатка: [illegible]

...ль-
...ению
...а оста-
... катедру
...ество пры-
...Леонътей све-
... Максимъ све-
...первей была го-
...а балъвоѳальства и
... (515) жебы тамъ же
...всякое светобливости и
...еры». Якожъ и соборъ се-
...жъ посведъчаетъ, похваляючи
...ъдрияна папежа до Тарасия,
...скопа Костентинопольского, въ
такъ пишетъ (Деян. Собор. 2):
...нца, деръжачи по всему свету
...ство, светится и всихъ цер-
...ихъ естъ головою». Штожъ
...чешъ, пане клирику? Чы мое
...лы? Певне не мое, але слова
...икого Леонътия папежа, све-
...вдивого наместника Петрова,
...не только соборъ четвертый
...ий Халькидоньский выхва-
...е и вы сами за светого его
...знаваете и въ светцахъ сво-
...таете. Ото слышишъ, што

...do[w]stwie, teraz na wielu mieyscach
Co y (Pan) Krystus Zbawiciel
...orokował, mowiąc (Matt. 21):
...iadam wam. isz będzie
...krolestwo Boże y będzie
... czyniącemu owoce iego».
... Pan słusznie miał opuścić
... isz Go zabili, a łaska Iego
...ała się przenieść do poganow;
...nom na on czas mało nie we
...tkim panowali Rzymianie; dla te-
...z y Piotr ś.. (iako) przednieyszy
...postoł *Pański*, po mnogich peregryna-
cyach swoich y po vtwierdzeniu (y fun-
dowaniu) na wielu mieyscach kościołow.
naostatek przyszedł do Rzymu, y tam
stolicę swoię postanowił, y męczeństwo
podiął, a iako ś. Maximus biskup y Leo
Wielki (, papiesz Rzymski,) mowią, aby
«gdzie pi[e]rwey była gło|(216—Ee)wa
wszytkiego państwa (pogańskiego y)
bałwochwalstwa y wszelakich błędow,
żeby tamże była głowa wszelakiey świą-
tobliwości y prawdziwey wiary». Iakosz
y koncylium siodme [tegoż poświadcza],
pochwalaiąc list Adryana papieża do
Tarazya, Konstantynopolskiego biskupa.
pisany, w ktorym są te słowa: «ta
stolica, dzierżąc po wszytkim świecie
przełożeństwo, świeci się y wszytkich
kościołow Bożych iest głową». Cosz na
to rzeczesz, panie kleryku? Czy moie
to wymysły [2]? Widzisz, oto troie razem
świadectwo: pier[w]sze Maxyma ś. bi-
skupa, potym Leona ś. papieża, ktorego
koncylium czwarte Chalcedońskie dziwnie
wychwala, y wy sami za świętego macie
go, y w kalendarzu swym [3] święcicie;
potym oto Adryana papieża y koncy-
lium siodme vniwersalne: nigdzie indziey,
iedno w Rzymie, głowę kościołow Bo-
żych wszytkich bydź powiadaią [4].

...ка: wjmysly [3] опечатка: swim [4] эта «точка», сравнительно
...ъ, значительно передѣлана

всимъ! жебы вси были головами, и вси члонками. А то будетъ (власне) по геретическу: которые ижъ головы видомое не маютъ, прото тежъ вси радити въ церкви Божой хочутъ и таковыхъ же доводовъ, яко и вы, заживаютъ.

А то засъ чи не подобно *смехови*— змышляете сами неякогось смока велеглавъного, и намъ его приписуете?! А того не бачите, ижъ сами себе *оружиемъ* своимъ *поражаете*, поведаючи быти патриарховъ найвышшими пастырми и ровными папежови, такъ яко и апостоловъ иныхъ Петрови? А якъже не встыдаетеся того мовити, чого и светые отци ваши Греческие не мовили? Бо слухай, што одинъ мовитъ о Петре Грегорей Богословъ: «видишъ (поведа), яко и межи учениками Христовыми, которые вси были высоци и обраня годни, тотъ каменемъ названъ естъ, и основание церковное звереное своей вере маетъ, а другие упослеженъе свое скромнымъ серцемъ зносятъ».

Але если (523) се годитъ такъ аркгументовати, яко вы аркгументуете, мовечи: ижъ не потреба головы видомое церкви, бо Хрыстосъ Самъ естъ головою церкви Своее,—тогды и то можете мовити: «поневажъ Хрыстосъ есть епископомъ нашимъ, не потреба епископовъ; ку тому естъ паномъ и царемъ *неба и земли*, ино и царей на семъ свѣте не потреба, абы тежъ и тое земное царество не было *чудомъ* о двухъ головахъ»! Смотритежъ, до якого блазенства таковые аркгумента ваши приходятъ! Але речете: «царство земное и видомое потребуетъ царя видомого». Правда! Тоежъ мы и о церкви

komu! (A to będzie przeciw wole Ewangelij). Abo tesz (iako więc n cie): wszytkim! żeby wszyscy byli wami, y cisz członkami. A to będz heretycku: ktorzy isz głowy widz nie maią, przetosz tesz wszyscy r w kościele Bożym chcą y takow dowodow, iako y wy, zażywaią.

A to zaś czy nie podobno *szaleńst* zmyślacie sami iakiego smoka w głownego, y nam go przypisuiecie tego nie baczycie, że się sami s *siekierą podcinacie*, powiadaiąc patryarchow naywyszszymi pastyr rownymi papieżowi, tak iako y ap łow inszych Piotrowi? A iakosz się nie wstydacie—mowić to, czego y wie ś. Greccy waszy nie mowili: słuchay, co ieden (z nich) Gr Nazyańzeński mowi o Pietrze: «wi (powiada), iako y miedzy ucz Krystusowemi, ktorzy wszyscy byli socy y obrania godni, ten (tylko) ką nazwan iest. y fundamenta kośc zwierzone wierze swoiey ma, a dr vpośledzenie swoie skromnie se znoszą».

Ale ieśli się godzi tak argumento iako wy argumentuiecie, mowiąc nie potrzeba głowy widomey w kośc bo Sam (Pan) Krystus iest głową domą) kościoła Swego,—tedyć y to żecie mowić: «isz Krystus (Pan) (tesz y) biskupem naszym, (przeto biskupow nie potrzeba; ktemu iest nem y krolem *naszym*, tedyć y kr na tym świecie nie potrzeba, aby y to ziemskie krolestwo nie był *downe* o dwu głowach»! Patrzaj do iakiego błazeństwa takowe w argumenta przychodzą! Ale rzek (isz) «krolestwo ziemskie y widz Ceiij)me potrzebuie krola

[1] въ старопечатномъ эк-рѣ это слово, по ошибкѣ, дважды повторено

й видомой, которая есть тутъ на зем-
, розумеемъ, ижъ потребуетъ видо-
е головы. Албо мовте радшей, яко
которые безумники ваши, новые тео-
ги а старые куколники, не встыда-
ся и до друку выдати, абы ихъ бла-
ство всимъ было явное, твердечи то:
ъ Хрыстосъ есть видомою головою
церкви Своей. Ино еслиже о оной
24) небесной тріумѣующой [церкви],
е видомымъ теломъ седитъ одесную
га Отца, [мовите],—верую. Але если
сей земной церкви еще воюющой
зумеете],—неправду мовите [1]. Бо
[2] очи телесные не видятъ, але ду-
евные только верою утвержаються.
е не диво! Якое имя, таковая и ѳи-
софія [3]! Куколь стался другимъ Сте-
помъ: часъ бы его каменьемъ побити,
«видилъ небеса отвороные [4] и Госпо-
Исуса стоящего одесную Бога» [5];
ротожъ вже не потребуетъ видомого
стыра и головы въ церкви Божой,
торая есть на земли видомая.

О, незмероное глупство ваше! же ся
вчити не можете, и неподобную речъ
ити розумеете! (Азажъ то) не тылько
одобная, але и призвоитая речъ и
ще потребная есть церкви видомой
ети голову, албо старшого видомого?
ко и въ царестве якомъ великомъ и
рокомъ бываетъ король, бываетъ и
мѣстникъ его,—яко далеко болшей въ
ркви Божой и въ такъ широкомъ
рестве того пилная по|(525)треба, бы
е для чого иного, толко для того,
бы надъ иншою братнею своею стар-
ими церковными, съ которыхъ поспо-

Prawda! Tosz my y o kościele widomym, ktory tu iest na ziemi, rozumiemy, isz potrzebuie widomey głowy (y starszego). Albo radszey mowcie, iako niektorzy z waszych bezumnikow, nowi (y kozacscy) theologowie a starzy kąkolnikowie, nie wstydali się y do druku wydać, aby ich błazeństwo (tym lepiey) wszem było iawne, twierdząc to: isz Krystus (Pan) iest widomą głową w kościele Swoim. Co ieśliże o onym niebieskim (iusz) tryumfuiącym kościele, gdzie widomym ciałem, siedząc na prawicy Boga Oyca (Swego, krolule), mowicie, — wierz*ymy* (temu). Ale ieśli o tym ziemskim woiuiącym kościele rozumiecie, — nieprawdę powiadacie. Bo go oczy cielesne nie widzą, ale tylko duszne wiarą vtwierdzaią się. Nie dziwuię się przeto (tey bredni waszey)! (Bo) iakie imię, taka y (wasza) philozophia! Kąkol zstał się drugim Stephanem: bo «widział niebiosa otworzone, y Pana Iezusa stoiącego [6] na prawicy Bożey», więc by go y vkamionować potrzeba; bo nie potrzebuie więcey widomego past*y*rza y głowy w kościele Bożym widomym.

O, niezmierne głupstwo wasze! że się (w tak rzeczy iasney) obaczyć nie możecie, y (za) niepodobną (to) rzecz (y niesłuszną v siebie) bydź rozumiecie (, isz mogą bydź dwie głowie)! (Ale słuchay, błaznie, iakie!) Nie tylko (nie) podobna, ale y przyzwoita rzecz y wielce potrzebna iest kościołowi Bożemu mieć widomą głowę albo starszego w kościele widomym. Iako y w krolestwie iakim wielkim y sz*y*rokim bywa krol, bywa tesz vicerex,—iako daleko więcey w kościele Bożym y w tak szerokim krolestwie tego pilniey potrzeba, (cho-

[1] опечатка: «мовитъ» [2] опечатка: «ею» [3] опечатка: «ѳилисоѳія» [4] опечатка: «отвороные» [5] Дѣян. VII, 56 [6] опечатка: stoiącega

лите ереси звыкли повъставати, былъ головою, на которого бы ся вси огледати мели!

Не естъ то теды чудо, коли поведаемъ быти две голове. Але якие? Слухайже ушима: невидомая и видомая! Во великая естъ розность межи принцыпаломъ вечнымъ а межи наместникомъ дочаснымъ: Хрыстосъ, яко прынцыпалъ, не толко естъ головою надъ тою видомою церковью на земли, але и надъ небесною, и надъ прошлыми, нынешними и еще которые будутъ; а старший церковный—надъ тою церковью толко видомою, которая на земли естъ. Бо церъкви видомой треба тежъ пастыра и старшого видомого. Хрыстосъ—вечная и неодъменъная голова; а старший на земли—толко до часу и до смерти своее, албо поколь врадъ его трываетъ. Хрыстосъ въ церъкви Своей естъ панъ и дедичъ; а старший въ церкви не (526) своей, але Хрыстовой, естъ яко слуга и наместникъ дочасный. Хрыстосъ въ церъкви Своей можетъ ставити право, якое [1] хочетъ, и сакрамента можетъ отменити, и безъ сакраментовъ давати (ласку и) спасение вечъное; а старший [2] всего того не можетъ учинити, бо не свое, але пана своего, отъ которого естъ, право выконываетъ. Хрыстосъ не маетъ потомка въ ураде Своемъ, бо Самъ естъ вечною головою, Богомъ и Царемъ церкви Своее; а старшие н[а]следники маютъ, одинъ по другомъ въ намесництво Хрыстово входятъ. Хрыстосъ невидимо научаетъ и Духомъ Светымъ невидимо [3] церковъ Свою справуетъ: а старший видоме и до уха въ послухъ

ciasz) by nie dla czego innego, tal dla tego (samego), aby nad inszą brać swoią starszymi kościelnymi, z ktory pospolicie herezye zwykły powstawa był głową (y starszym), na ktorego s się wszyscy oglądać mieli!

Nie iest to tedy cudo, kiedy powi damy bydź dwie głowie. Ale iaki Słuchayże (dopiero) vszyma: niewido y widoma! Bo wielka iest rozność mi dzy pryncypałem wiecznym a miei namiestnikiem doczesnym: (Pan) Kr stus, iako pryncypał, nie tylko i głową nad tym widomym kościołem ziemi, ale y nad niebieskim, y n przeszłymi y teraźnieyszymi (221) ieszcze ktorzy potym będą (ludźmi); starszy kościelny—nad tym [4] tylko k ściołem widomym, ktory iest na zie Bo kościołowi widomemu trzeba tez pastyrza widomego. (Pan) Krystus ie wieczna y nieodmienna głowa; a starsz na ziemi—tylko do czasu y do śmier swey, albo poki trwa vrząd iego. (Pa Krystus w kościele Swoim (własnym iest pan y dziedzic; a starszy (koście ny) nie w swoim kościele, ale (w Krystusowym, iest iako sługą y namiest nikiem doczesnym. (Pan) Krystus w kościele Swoim może stawić prawo, ja kie chce, y sakramenta może odmieni y bez sakramentow dać duszne zbawie nie; a starszy wszytkiego tego nie mo vczynić, bo nie swoie, ale pana swego od ktorego iest, prawo exeqwuie. (Pa Krystus nie ma potomka w vrzędz Swoim, bo Sam iest wieczną głową Bogiem y Krolem kościoła Swego; starszy maią succes[s]orow. (y) ieden p drugim w namiesnictwo Krystuso wchodzą. (Pan) Krystus niewido naucza y Duchem Świętym niewi kościoł Swoy sprawuie; a st

[1] опечатка: «якие» [2] опечатка: «стерший» [3] опечатка: «невидиме»

учаетъ, и порадку престерегаетъ. гожъ не суть собе противни тые две лове; але голова видомая полегаетъ невидомой голове. Не естъ прето ивда Христови, кгды Его наместникъ зываеться головою церъкви Его. Мат. 5) Бо и Самъ Христосъ, будучи етъ миру, называетъ (527) апостолы вое «светомъ миру» [1]; Самъ будучи нованиемъ *альбо* оунъдаменътомъ Еоез. 2. Еоез. 4. Деян. 20. Псал. 81 [2]) еркви, апост[ол]ы называетъ черезъ авла светого «основаниемъ» [3]; Самъ удучи пастыремъ и епископомъ душъ ихъ, и иныхъ Духъ Светый тымижъ тулы называетъ; Самъ будучи Бомъ, и людей «богами» зоветъ [4],—але ъшимъ способомъ (и розуменьемъ). ещежъ на томъ мало маешъ?! Прото вуюся тому не помалу, ижъ въ церви Божой, на семъ свете видимой, хочете мети головы альбо старъшого домого, а то для того, абы и церковъ была чудовная, на подобенъство ока, которого собе змышляете о многъ головахъ.

domie y w słuch do vcha naucza. y porządku (kościelnego) dogląda (— ow per inspirationem, a ten zasię przepowiadaniem słowa Bożego). A tak nie są sobie przeciwne te dwie głowie; poniewasz głowa widoma polega na głowie niewidomey. Y nie iest tu (żadna) krzywda (Panu) Krystusowi, gdy się Iego namiestnik nazywa (starszym y) głową kościoła Iego. Bo y Sam (Pan) Krystus, będąc (prawdziwą) światłością świata, nazywa tesz y apostoły Swoie «światłością świata» (Matt. 5); Sam będąc opoką *y* fundamentem kościoła (Swego), y apostoły tesz nazywa przez Pawła świętego «fundamentami» (Ephe. 2; Ephe. 4. Acto. 20); Sam będąc pasterzem y biskupem dusz naszych, y inszych tymisz tytuły nazywa Duch Ś.; (Psal. 81) Sam będąc Bogiem (prawdziwym), y ludzi «bogami» zowie,—ale inakszym sposobem. Y ieszczesz na tym mało masz?! Przetosz dziwuię się temu nie pomału, isz (wy) w kościele Bożym, na tym świecie widomym, (woiniącym,) nie chcecie mieć głowy albo starszego widomego, a to dla tego (tylko). aby kościoł nie był iako monstrum iakie, na podobieństwo smoka, ktorego sobie zmyślacie o wielu głowach (, y kościoł Boży tym potwarzacie).

Еще поведаете: «а чогожъ не доваетъ церкви Восточной?» А я зась влю: «всего што-напотребнейшого!» где суть учители и казнодеи, которые народъ научали на добрые дела звычае, (которые бы) коръмили хлемъ духовнымъ алчныхъ? Где науки? 28) (Малах. 2) Где «уста оные, корые бы стерегли закону Господнего, ы слушне анъгельми Господа Всеръжителя названи быти могли» [5],

(222) Powiadacie ieszcze (daley): «a czegosz nie dostaie kościołowi Oryentalnemu?» A ia zaś mowię: «wszytkiego co-naypotrzebnieyszego!» A gdzie są vczyciele [y] kaznodzieie, ktorzy by ludzi nauczali, (y) na dobre vczynki y obyczaie vczciwe (przywodzili), a chlebem duchownym głodnych karmili? (Gdzie *cz*wiczenia?) Gdzie nauki? Gdzie «vsta one, ktore by strzegły zakonu Pańskiego, aby słusznie mogli być nazywani aniołmi

[1] Матѳ. V, 14 [2] эта ссылка не на мѣстѣ; нужно ниже [3] Дѣян. XX, 32. Ефес. II, 20; , 12 [4] Псал. LXXXI, 6 [5] Малах. II, 7: «понеже устнѣ іереовы сохранятъ разумъ, и она взыщутъ отъ устъ его: яко Ангелъ Господа Вседержителя есть»

которые бы оповедали людямъ волю Божию? Або довнимаете, ижъ Греческие епископове и презвитерове тутъ приездчаютъ учити поповъ и епископовъ вашихъ? (Дозналивсте того не разъ, и теперъ дознаваете.) Але не хочу ся долгимъ выличаньемъ бавити. Коротъко мовечи: яко много доброго имъ не доставаетъ, а злого зась (у нихъ) избываетъ. Въ перъшомъ листе моемъ выличиломъ, што все *ижъ* тобе подобно съ памети вышло,—читайже его знову, ачей дочтешься!

Ку тому смеешъ еще ихъ вымовляти съ казни Божое, которую слушне на собе поносятъ, для проклятое сцызмы, и будутъ въ ней, поки ся не покаютъ. А мовишъ: «кого Богъ милуетъ, того караетъ». (Але коротко) пытаю тебе: если то есть милость Божая, коли Туръчинъ беретъ ихъ дети што-навы-
(529)борнейшие, и отвернувши ихъ отъ отеческое веры и набоженъства, до своее поганское и кламливое секты прыворочаетъ, а потомъ ими противъ хрестиянъ воюетъ, якожъ то есть напотужнейшая оборона и сила Турецкого войска зъ оныхъ, которыхъ зовутъ яничармы? Што на то, добрый мужу, отказуешъ? Чыли еще милостию Божиею таковую казнь смети-мешъ называти? Изали то таковый знакъ есть церкви Божое правдивое? (Изали радшей сокгимъ гневомъ Божимъ слушней ся то назвати можетъ.) Бо маемъ значные приклады оное *первое* церкви, которая черезъ триста летъ утискъ и гоненье терпела отъ тирановъ, (а не ровнаючи до теперешнихъ Грековъ,) коли незличоные тисечи мучениковъ светыхъ квитнули, коли церковъ Божая на онъ часъ набольшей съ преслядованья ши-

(Malach. 2) (albo posłami) Pana zas pow», ktorzy by opowiadali ludziom w lą Iego? Abo mniemacie, isz Grec biskupowie y prezbiterowie tu dla t przyieżdżaią, aby nauczali popow władyk waszych? (Pewnie, isz nie tego wizytuią kraie nasze, ale wyrywkow.) Ale nie chcę się dłu wyliczani[e]m bawić. Krotko mow iako im wiele dobrego nie dostaie złego zaś (asz nazbyt) zbywa. W pier[szym liście moim wyliczyłem, co wszy y tobie z pamięci podobno wyszło czytayże go znowu, azali się doczyt

Ktemu śmiesz ich ieszcze obmaw z (tey) kaźni Bożey, ktorą słusznie sobie odnoszą, dla schizmy przeklętej nie będą z niey wolni, asz się vpam taią. A mowisz: «kogo (Pan) I miłuie, tego y karze». Pytamże (miłość li to Boża (y łaska Iego), ki Turczyn, biorąc ich dzieci co-nayw nieysze, odwraca ich od wiary y na żeństwa oycowskiego a do swoiey gańskiey [1], kłamliwey y plugawey wi przymusza. a potym imi przeciw kr ścian walczy, iakosz to iest napo nieysza obrona y moc Turecka z on (poturnakow), ktorych ianczarami na waią? Co (mi) na to, dobry mę odpowiesz? Czyli ieszcze y to miłość Bożą nazywać będziesz (, co ia śmi kaźnią Bożą y gniewem Iego spraw dliwym mianować mogę)? Izali t znak iest kościoła Bożego prawdziw (, gdzie krześciany w Turki obracaią Wszak mamy znaczne przykłady ono kościoła *prawdziwego*, ktory przez trzysta [2] lat vcisk y prześladowanie di piał od tyrannow, kiedy niezli tysiące męc[z]ennikow ś. kwitnęły, k kościoł Boży na on czas z prze nia nawięcey (rosł y) szerzył s

[1] опечатка: pogańskiey [2] опечатка: przed trzystą

ace; а што дивнейшого—же мученици
за мучителей самыхъ звитежъство
трыумовъ одъносили; (а наконецъ
ь есть наболшо(530)го)—ижъ съ
ановъ становилисе незличоные полъ-
хрестияновъ, а не съ хрестиянъ—
ане, яко теперъ въ Кгрецыи. Бо
овымъ способомъ (и тыми доводами,
вытегаете,) и злодееве, которыхъ
ають, могутъ тежъ собе и своему
анью латве прывлащити, ижъ ихъ
ають и вешаютъ для того, же ихъ
ъ милуетъ. Чого и сами не позво-
е.

Еще поведаешъ: «азали въ церкви
ческой нетъ сакраментовъ светыхъ?»
даю, же есть. Але и Жидове маютъ
мо светое; але ихъ то не вспома-
гъ, и овшемъ ихъ осуждаетъ и
оплнетъ. Бо и лекарьство найко-
вшейшее одному (хорому) даетъ здо-
ье, а другому, который ся до прый-
анья оного лекарьства коштовного
обре приправилъ, смерть приноситъ.
ведьже ми: азали то не великая
ада и переказа до одерьжанья ду-
ного здоровья—сцизма альбо ото-
анье которого члонька отъ тела?
и лекарьство мней справуетъ, где
ая натура ни якое (531) силы при-
коное не маетъ; а протожъ и мер-
ихъ жадное лекарьство уздоровити
можетъ, бо въ таковомъ теле нетъ
якое силы. Такъже власне и они,
неважъ силы духовное не маютъ,
учившися отъ тела Хрыстова ду-
ного,—ничого имъ не помагаютъ
раменъта, а звлаща не только
изматикомъ, але вже теперъ (и) ге-
икомъ. Бо што передъ соборомъ
орентейскимъ (которого ради-не-ради
ленъскимъ звати мусите) было сциз-
въ тыхъ, которые блудили, то по-
ъ тоежъ сталося ересью тымъ, ко-

dziwnieyszego — że męczennicy *nad* tyrannami swoimi (, cierpiąc męki,) zwycięstwo odnosili y tryumphowali; kiedy się z poganow niezliczo(223)nych krześciańmi stawili, (na męki, iako na wesele iakie, dobrowolnie biegli, nie tak,) iako teraz w Grecij z krześcian stawaią się Turkowie (y nieprzyiaciele Krzyża Ś. A więc to ty nazywasz łaską y miłością Bożą, mowiąc: kogo Pan karze, tego y miłuie),—toć takim sposobem y o złodzieiach, ktorych wieszszaią, możecie tosz mowić, isz ich karaią y wieszszaią dla tego, że ich (Pan) Bog miłuie. Czego (, wiem, że) y sami nie pozwolicie.

Ieszcze powiadasz: «azali w cerkwi Greckiey niemasz sakramentow ś.?» Wiemy, że są. Ale y Żydowie maią pismo ś.; iednosz ich to nie wspomaga, y owszem ich osądza y potępia. Bo y lekarstwo naykosztownieysze iednemu daie zdrowię, a drugiemu, ktory się do przyięcia onego kosztownego lekarstwa nie dobrze przyprawił, śmierć (czasem) przynosi. Powiedźże mi: aza to nie wielka zawada y przekaza do odzierżenia dusznego zdrowia — schizma albo oderwanie ktorego członka od ciała? Bo y lekarstwo mniey sprawnie, gdzie sama natura nie ma żadney mocy przyrodzoney; a przetosz y martwych żadne lekarstwo ożywić nie może, gdysz w takim ciele żadney mocy niemasz. Także właśnie y oni, ponieważ siły duchowney nie maią, oderwawszy się od ciała (Pana) Krystusowego duchownego,—nic im sakramenta nie pomagaią, a zwłaszcza nie tylko schizmatykom, ale iusz teraz heretykom. Bo co przed synodem Floreńtskim (ktorego radzi-nie-radzi powszechnym zwać musicie) było schizmą w tych, ktorzy błądzili, to potym tosz stało się herezyą tym, ktorzy nie wierzą, według postanowienia y kanonow synodu onego.

торые не верат, водлугъ постановенья и каноновъ собору оного.

А ижесь ми тежъ задалъ причину нешто написати о соборе Флорентейскомъ (о которомъ зменъку вчинилесь въ писанью своемъ, и послалъ есь ми Гисторию собору оного, што одъ тебе вдячне принявши, (дякую тобе,) не взглядомъ тое змышленое баламутни, которое препись и я у себе маю, але (532) взглядомъ хути твоее ку мне),— а ведже и тотъ вашъ «Соборъ» въ короткомъ часе особливый (свой) отказъ мети будетъ, где ся покажетъ щирая баламутня его.

Мы иншого собору (Флорентейского) не знаемъ, одно тотъ, который былъ отправованъ болшей а нижъли одъ *ста и шестидесять* летъ, которого признаваетъ вся земля Влоская, Французская, Гишпанская, Немецкая, Полская. А еслиже не досыть маешъ на томъ, ино придамъ—и Греческая, абыхъмо безпечне могли мовити (слова Мойсеевы) (5 Мой[с]. 32 (пѣснь Мой[с].)), же и «неприятели наши суть судьями» [1]. А тотъ вашъ змышленый и неслыханый соборъ, который ни якого сведецства ани доводу по собе не маетъ, (але) естъ щирая ложъ, которое и самъ Марько Ефеский не смелъ писати, (албо змышляти небылицы таковое,) якожъ и не *писалъ*. Бо было не мало очевистыхъ светковъ, которые на томъ соборе были, и баламутню таковую штрооовати бы не занехали, (533) и не розумѣли насъ за таковыхъ *безумниковъ*, жебыхмо о томъ ведати не мели. Бо якъже то за правду почитано быти можетъ, поневажъ жаденъ гисторикъ о такъ страшливыхъ и злыхъ справахъ и зменки ни якое не учинилъ? Бо и самые

A iżeś mi tesz zadał przyczynę n napisać o tym synodzie Floreńtskim ktorym zmiankę vczyniłeś w pis swoim, y posłałeś mi Historyą sy onego (, chcąc abym go czytał,) c ciebie wdzięcznie przyimuię, nie w dem tey zmyśloney bałamutni. k przepis y ia mam v siebie [2], ale w dem chęci twoiey ku mnie),—a wsz y ten wasz «Synod» w krotkim c będzie miał osobliwy respons, gdzie pokaże szczyra bałamutnia iego.

My inszego synodu nie znamy, i ten, ktory był odprawowan daley od lat *pułtorustu*, ktorego przyzna (224—fl) wszytkie (krainy y) zie Włoska, Francuska, Hiszpańska, miecka, Polska. A ieśliże nie d masz na tych, więc przydam y Gre abyśmy beśpiecznie rzeć mogli (De 32), że y «nieprzyiaciele nasz sędziami». A ten wasz zmyślony y słychany synod, ktory żadnego św etwa ani dowodu po sobie nie ma łesz szczyra, ktorey y sam M Ep[h]ezski [3] nie śmiał pisać, iako nie *było czego*. Bo było nie mało o wistych świadkow, ktorzy na tym nodzie byli, y (pewnie) by bałam takowey stro*ph*ować nie zaniechali. rozumie*yże* nas za takich *prostak* żebyśmy o tym wiedzieć nie mieli. B iako to za prawdę poczytano bydź że, ponieważ żaden historyk o straszliwych y złych sprawach y zmi żadney nie vczynił? Bo y sami Wł wszytkie sprawy papieskie y ni niektorych opisować nie bali się. Al day to, isz Włoszy tego zamilcz

[1] подходящаго текста въ указанной главѣ Второзаконія нѣтъ [2] опечат
[3] напечатано: Eperski

пы вси деймена папежские и блуды
зные справы) некоторыхъ не боя-
описовати. Але—дай то, ижъ
пи того замолчали (и) кгволи сво-
папежомъ! Ино Французове, (ино)
цы, *ино* Грекове, ино геретикове,
е непрпятеле папежские, которые
и съ пекла ради на папежа што
вого выдрали! Однакъ бы который
екъ съ тыхъ помененыхъ могъ
о томъ написати и до ведомости
кое подати? Покажижъ ми хотя
го такового, который бы хотя слов-
якое о томъ написалъ и таковое
мутни посветчилъ! Хиба бысте собе
у якого *Филялета* змыслили, але
я тежъ окажемъ не одного Еленхо-
да, которые его выткнутъ и по-
)кажутъ быти *Филопсевдомъ*!

што поведаешъ о соборе Флорен-
ьомъ, который за часовъ Григория
адцетого папежа былъ по Греческу
рукованъ, ино и то тебе не вспо-
етъ. Бовемъ и Платоновы и Ари-
елевы писма, а мало [1] не всихъ
сововъ старыхъ, которые (большей
ижъ) *передъ* тисечма летъ писма
выдали, за вековъ теперъ нашихъ
рукованы суть. Блазенъ бы то ко-
й [2] таковый быти муселъ, если бы
того, ижъ недавно выдруковано, о
добре ведомой мелъ вонтъпити!
иблия ваша Острозъская недавно
руку вышла,—чи для тогожъ ей
ти не маемъ?! А такъ ку показанью
ды того, а не иншого, собору есть
ъ старыхъ, писаныхъ по островахъ
ескихъ, на многихъ местцахъ полъ-
есть; и въ библеотекахъ зацныхъ,
у Ватыканьской и въ Сворътиянъ-
въ Рыме; есть и въ друку по Ла-
, еще передъ Григориемъ Третимъ-
цать (папежомъ), (535) въ Кольне

li swoim papieżom! Więc Francuzowie, Niemcy, *albo* Grekowie, więc heretykowie, iawni nieprzyiaciele papiescy, ktorzy by y z piekła radzi co takiego na papieżow wydrali! Iednak by ktory kolwiek z tych pomienionych mogł co o tym napisać y do wiadomości ludzskiey podać? Pokaszże mi chocia iednego takiego, ktory by chocia słowo iakie o tym napisał y takowey bałamutni poświadczył! Chyba byście sobie znowu iakiego Philaleta zmyślili, ale y my tesz okażemy nie iednego Elenchopseuda, ktorzy go wytkną y pokażą bydź Philopseudem!

A co powiadasz o synodzie Floreńckim, ktory za czasow Grzegorza Trzynastego papieża był po Grecku wydrukowany, tedy y to cię nie wspomoże. Bo y Platonowe y Arystotelesowe pisma, a niemal wszytkich philozophow starych, ktorzy *od* tysiąca lat pisma swoie wydawali, za wiekow teraz naszych są wydrukowane. Błazen by to każdy taki bydź musiał, ieśliby dla tego, isz niedawno wydrukowano. o rzeczy dobrze wiadomey miał wątpić! Y Biblia wasza Ostrozska niedawno z druku wyszła,—czy dla tegosz iey wierzyć nie mamy?! A tak ku pokazaniu prawdy tego, a nie inszego, synodu (Floreńtskiego) iest ksiąg starych, pisanych po insułach Greckich, na wielu mieyscach pełno iest; y w bibliotekach zacnych, iako (225) w Watykańskiey y w Sporcyańskiey w Rzymie; iest y w druku po Łacinie, ieszcze przed Grzegorzem Trzynastym, w Kolnie wydrukowany mało nie od piącidziesiąt lat. Ktemu sama phrazys,

[1] опечатка: «маль» [2] опечатка: «каждый»

выдрукованые мало не отъ петидесятъ летъ. Ку тому самая (мова и) ѳразисъ, которое жаденъ зъ Латинъьниковъ теперъ не могъ бы потраѳити, въ Греческомъ екъземпляру правду высведъчитъ.

Надъто показуетъся, ижъ Грекове не латве Латиньникомъ позволили, але достаточне и моцне спиралися зъ ними, ажъ наконецъ доводами светыхъ отецъ Греческихъ, сами Грекове межи собою спираючися, отъ Латинъьниковъ (достаточне) были поконани. И то тежъ не меньшимъ знакомъ правды показуется, ижъ Грекове все на онъ часъ, што хотели, отъ папежа одеръжали, то естъ: абы по старому исповедание веры въ церъквахъ своихъ *мевали*, не придаваючи оное частки «и отъ Сына», а ведьже абы добре розумели (яко) сами, (такъ) и другихъ научали, чого и намъ такъже позволено отъ папежа, и такъ мовимъ; ку тому (и) зъ ст[о]роны розводовъ малъженъскихъ, и о выбранье своего патриаръхи по смерътти Иосиѳовой, о ‖(536) што ихъ папежъ упоминалъ, и яко не хотели ажъ въ Костенътинополи обирати, и моцне ся о то застановили,—самый тотъ упоръ ихъ, которого въ томъ соборе не замовчано, правду высведъчаетъ.

На остатокъ—привилия Владислава, короля Полского и Венкгерского, отъ полтор*усту* летъ выданые, Александровъ болшей анижъ отъ деветидесять—на волности церквамъ и духовенству Рускому въ тутошнихъ панствахъ, за прозбою самыхъ же владыковъ Рускихъ наданые—посведчаютъ тотъ * соборъ * (нашъ *) *Ф*лорентейский * быти власный и правдивый. Бо еслибы такъ было, яко вы зъ своимъ соборомъ поведаете,—

ktorey żaden z Łacinnikow teraz mogł by potrafić, w Greckim exemplu prawdę wyświadczy.

Nad to pokazuie się, isz Grec nie łatwie Łacinnikom pozwolili, dostatecznie y mocnie spirali się mi, asz nakoniec dowodami oyc Greckich, sami Grekowie spierali miedzy sobą, (potym) byli od Ła kow pokonani. Y to tesz nie mnie znakiem prawdy bydź musi, isz G wie na on czas wszytko, co chcie papieża otrzymali, to iest: aby p remu symbolum fidei w cerkwiach s *mowili*, nie przydawaiąc parti («et Filio»), a wszakże aby dobrz umieli (y) sami, y drugich na czego y nam także pozwolono o pieża, y tak mowiemy; ktemu z s rozwodow małżeńskich, y o wyb swego patryarchy po śmierci Ios wey, o co ich papiesz vpominał, y nie chcieli asz w Konstantyn obierać, y mocnie się o to zastaw samy [1] ten vpor ich. ktorego w synodzie nie zamilczano. prawdę świadcza.

Na ostatek—przywileia (krolow łych:) Władysławow, krola Węgier y Polskiego, od lat pułtorustu wy Alexandrow daley a nisz od (lat) wiącidziesiąt—na wolności cerkwi duchowieństwu Ruskiemu w tutey państwach, za prozbą samychże w kow Ruskich nadane—poświadcza synod Floreński (, ktory my tu my,) bydź własny y prawdziwy ieśliby tak było, iako wy z swe

* эти четыре слова въ старопечатномъ эк-рѣ подчеркнуты, и на полѣ большая старинная рукописная замѣтка, которую невозможно разобрать

ібы смели такъ великие и хрести-
е господари неправду за правду
ювое безъзаконие, яко вы пове-
што ся тамъ деяло, поаляти и
дей иначей удавати?

иеважъ, яко поведаете, же то тамъ
іно деялося, протожъ и вы жесьте
авого собору первей не чытали,
[(537) теперъ такъ многихъ
къ и побожныхъ отецъ потвара*ти*
ити, а зъ своимъ змышленымъ
гды неслыханымъ соборомъ на
выежъдчати. О которомъ не
инаючи, ового, што есть знакомъ
мъ неправды, нжъ имени того,
о написалъ, пусто; самые только
, которые сперву (въ нихъ) по-
ы, суть Арыанъские, которыми
ове звыкли штурмовати на бо-
Сына Божого,—а отъ васъ
приводеться о похоженью Духа
о, якобы отъ Сына не мелъ
ти. А то нжъ писмо мовитъ
61): «Духъ Господень на Мне,
ради помаза Мя, (благовеститъ
ъ посла Мя» [1],) и иные тымъ
ые, которые стегаютьсе не до
ва, але до ч[о]ловечества Хрысто-
которыхъ *словахъ* Грекомъ на онъ
ани снилося. Бо не были такъ
и простаками, жебы таковыми
ми подъпирали речи своее, кгдыжъ
ько смеху зъ себе самыхъ [(538)
начинили. Отожъ ясне ся то
етъ: нжъ хто тотъ вашъ *соборъ*
ыъ, муселъ быти геретикъ. Не
наю словъ иншихъ, которые такъ
и стегаютьсе; але (и) на тые
ушный отказъ найдешъ въ Ла-
омъ и въ Греческомъ соборе
вомъ.

nodem powiadacie,—a iakoby śmieli tak wielcy y krześciańscy krolowie fałsz za prawdę vdawać y zalecać, iako w tych przywileiach ten synod zalecaią, ieśliby się takie niezbożne rzeczy na nim działy? [2]

Poniewasz, iako powiadacie, że się to tam iawnie działo, przetosz y wy żeście (podobno) prawdziwego synodu pierwey nie czytali, śmiecie teraz tak mnogich świętych y pobożnych oycow potwarzać y ganić, a z swoim zmyślonym y nigdy niesłychanym synodem na plac wyieżdżać. O ktorym nie wspominaiąc, owego, co iest znakiem wielkim nieprawdy, że (własnego) [(226—fij) imienia tego, kto go napisał, pusto; same tylko dowody, ktore zpierwu położone, są Aryańskie, ktoremi Arryanowie zwykli szturmować przeciw bostwu Syna Bożego, — a od was *tesz* przywodzą się o pochodzeniu Ducha Ś., iakoby od Syna nie miał pochodzić. A to isz pismo mowi (Isai. 61): «Duch Pański nade Mną, a dla tegosz pomazał Mię», y inne tym podobne, ktore się ściągaią nie do bostwa, ale do człowieczeństwa (Pana) Krystusowego. O ktorych *dowodach* Grekom na on czas ani się sniło. Bo nie byli takimi grubiańmi y prostakami, żeby takowemi dowody podpierali rzeczy swoiey, gdysz by tylko śmiechu z siebie samych naczynili (y) innym. Otosz iaśnie się to pokazuie: isz kto tę waszę *bałamutnią* zmyślił, musiał być heretyk. Nie wspominam słow inszych, ktore ta*m* do rzeczy ściągaią się; ale na te wszytkie słuszny respons naydziesz w Łacińskim y w Greckim synodzie prawdziwym.

ія LXI, 1 [2] эта «точка» въ Польскомъ значительно передѣлана

И то (тежъ еще) якая правда, што о Роднскомъ опате* баютъ*, ижъ съ двема* тисечми* войска* въехалъ потаемне въ ночи до Флоренцыи? Подобъно мнимасте, же Флоренъцыя* естъ* вашимъ* Острогомъ*, жебы такъ всимъ отворомъ стояла; албо и ово, ижъ никто не слышалъ, яко потаемне въехалъ. (або) подобно попившися, яко у насъ звыкли, вси спали, до папежа пришолъ, оукалъ и примусилъ папежа, ижъ постановенье свое и всихъ иныхъ отменити муселъ; а затымъ назавтрей тиранства, морды, везенья, примушенья до подъписовъ надъ Греками деялися; цесара (самого) предаровано, патрыарху удавлено! И хтожъ такъ шаленый будетъ, жебы (539) таковымъ вашимъ баснямъ верити мелъ?! Знать, ижъ тотъ, который нерозмыслне тую *байку* зложилъ, николи папежа, ани оного опата (, а по нашому архимандрыта) не виделъ! Подобно бы о поважности папежской, и о такъ многихъ зацныхъ кардыналехъ, и о иншихъ хрестиянскихъ господарехъ и кнежатахъ, которые на ономъ соборе были, учтивей (бы) и скромней писалъ! А еслижъ то твердишъ, покажижъ ми гисториковъ (правдивыхъ), которые бы о томъ писали? Але подобно ихъ и зъ свечкою не найдешъ. А мы противную покажемъ: ижъ то естъ правъдивый соборъ, которого мы *поведомъ*. Бо и Платына гисторикъ, выписуючы жывотъ Евгения папежа Четвертого, и Генадей Шхоляреи, и Грегореи Протосинкгелъ*, ваши** власные** патрыархове, и книги, «Турко-Грецыя» названые, въ которыхъ зменку чинечи о соборе Флоренъстейскомъ, намней не вспоминаютъ [1] о таковыхъ кгвалътехъ и мордахъ.

(Abo) y to iaka prawda. co o dyiskim opacie baią. isz z dwi tysięcy woyska potaiemnie wiech nocy do Florencij? Podobno mniem że Florencya iest waszym Ostrog żeby tak wszytkim otworem stała; y owo, isz nikt nie słyszał, iako taiemnie wiachał, podobno popiwszy (gorzałki), iako v nas zwykli, wszy spali, (więc) do papieża (nocą) przys fukał y przymusił papieża, isz posta wienie swoie y wszytkich innych (oyc odmienić musiał; a zatym nazaiutrz rańſtwo, mordy, więzienia [2], przymus nia do podpisow nad Grekami [dzi się]; cesarza przedarowano, patryar vdawiono! (O, łesz, iakosz się nie w wisz!) Y ktosz tak szalony będzie, ż takowym baśniam waszym (y szczu bałamutni) miał wierzyć?! Znać. isz k ktory nierozmyślnie tę *bałamutnią* z żył, nigdy papieża, ani onego opata widział! Podobno by o poważności pieskiey, y o tak wielu zacnych kar nalech, y o inszych krześciańskich niech y xiążętach, ktorzy na onym nodzie byli, vczciwiey y skromni pisał! A ieśliże to (vprorem) twierdz pokaszże mi ktorego kolwiek histor (by tesz y heretyka,) kto o tym pis (Mianuy go!) Ale podobno y z świe go nie naydziesz. A my przeciwną każemy: isz to iest prawdziwy sy ktorego my *trzymamy*. Bo y (227) P tyna historyk, wypisuiąc żywot Eug niusza Czwartego papieża, y Henadyu Scolaryus, y Grzegorz [3] Protosyng waszy własni patryarchowie, y kni «Turko-Grecya» nazwane. ktorzy, zm kę czyniąc o synodzie Floreńckim, mniey nie wspominaią o takowych

* эти девять словъ въ старопечатномъ экъ-рѣ подчеркнуты и на полѣ с почеркомъ замѣчено: «геретикъ унѣятъ тлъть правду!» ** эти три слова т черкнуты и на полѣ замѣчено: «а ты.....враже!» [1] опечатка: «вспоминаетъ» [2] więzigniа [3] опечатка: Grzegorsz

иныхъ гисторыковъ, кото(540)-
справы и вси дее оного веку
али [1], ни чого такового не вспо-
гъ. До которыхъ придамъ еще
юна, митрополита Никейского,—
ыю» названую «Догматыка» [2] и
ки, которые писалъ до Алексея
а, филянътропина, зацъного чо-
.

то, ижъ того такъ великого и
го митрополита у себе легце
ете, не противимъся вашому упо-
ю слепый трудно маетъ судити,
рно а што бело. Досыть намъ на
ке немаль увесь светъ и Грекове
которые сутъ ученьшие, того
ацного мужа и вельце учоного и
) маютъ [3] у почтивости. Такъже
зъ ними видимо то ясне, ижъ
его такими баламутнями и ни-
ими безълепицами не посквернн-
Але хто ся имъ припатритъ,
обачитъ, ижъ суть ученые и
мудрые и статечъные, въ кото-
юлно науки и доводовъ светыхъ
отецъ, ясныхъ, поважныхъ и
юныхъ и велце оздобною мовою
ныхъ (,найдется); которыхъ чи-
кождый бачный чоловекъ вельце
шити и утвердити ими можетъ.
речешъ: ижъ за то кардынал-
держалъ, же своихъ Грековъ
лъ. А о Генадию и Грегорию
инъкгелю, которые были отъ ва-
ке Грековъ патриархами Ко-
нопольскими обрани, што мовити
Але подобно и тыми гордите и
ете ихъ? А наветъ и самыхъ
ь отецъ Греческихъ, коли ихъ
юкажемо, ижъ противъ васъ и
вашому писали, и тыхъ подобно

ciech y mordach. Nusz inszych historykow, ktorzy sprawy y wszytkie dzieie onego wieku (, pod ktorym się odprawował synod Floreńcski,) opisowali, nic takowego (y temu podobnego) nie wspominaią. Do ktorych przydam ieszcze Besaryona, mitropolitę Niceńskiego,— «Oracyą» nazwaną «Dogmatyka» y kxiąszki, ktore pisał do Alexia Laskara, philantropina, zacnego człowieka.

A o to, isz tego tak wielkiego y zacnego mitropolita v siebie lekce poważacie, nie przeciwiemy się waszemu vporowi: bo cæcus [5] *de coloribus* trudno ma rozsądzać. Dosyć nam na tym, że niemal wszytek świat y Grekowie sami, ktorzy są vczeńszy, tego tak zacnego męża y wielce vczonego y godnego (człowieka) maią w poczciwości. Także y my z nimi widziemy to iaśnie, isz pisma iego takimi bałamutniami y nikczemnymi plotkami nie pomazały się. Ale kto się im (pilnie) przypatrzy, obaczy *na oko*, isz są vczone, stateczne y wielce mądre, w ktorych pełno nauki y dowodow oycow ś., iasnych, poważnych y doświadczonych a wielce ozdobną mową vkraszonych; ktorych czytaiąc, każdy [6] baczny człowiek wielce się vcieszyć y onemi ztwierdzić może.

Ale rzeczesz: isz za to otrzymał kardynalstwo [7], że swoich Grekow odstąpił. A o Genadyuszu y Grzegorzu Protosyngelu, ktorzy byli od waszych że Grekow patryarchami Konstantynopolski[e]mi obrani, co rzeczesz? Ale podobno y tymi gardzicie y odrzucacie ich (, że wam nie pochlebuią)? (Ale co mowię— tych nowotnych?) nawet y samych oycow ś. (starych) Greckich, kiedy ich wam pokazuiemy y przeciw vporowi

чатка: «отписовали» [2] опечатка: «Дагматыка» [3] опечатка: «мастъ» [4] опечатка: ъняпася» [5] опечатка: cecus [6] опечатка: koždy [7] опечатка: kardynalskwo

взгордите и откинете, кгдыжъ васъ до
такового безумия неупаметаного не што
инъшого, только упоръ и зайзрость,
которую маете противъ Латинъниковъ,
(ослепъ) привела.

О соборе Берестейскомъ прошломъ
ничого не мовлю, поневажъ (и ты) одъ-
сылаешъ мя до *Филяле*‖(542)товыхъ
книжокъ, «Апокрисысъ» названыхъ. И я
тебе отсылаю до отказу неякого побож-
ного мужа Θилотия и до книжокъ, на-
званыхъ «Антирызисъ», которые писалъ
противъ вашого Θилялета, показуючи
его быти Θиляпсевдомъ, а не *Филяле*-
томъ, а то ижъ такъ много часу надъ
неправдою стравилъ, которая всему
свету явна. Але не дивъ геретику (бо
естъ!), которого добре знаемъ; болшей
ся *благочестию вашему* дивуемъ: ижесте
опустили Бога Израилского, а утек-
листеся до Велзеула Акаронского, яко-
бы межи вами не было презвитеровъ
(ученыхъ и) побожныхъ [и] хрыстиянъ
правдивыхъ, милующихъ церковъ све-
тую Восточъную (которой и мы не
естесмо неприятелми, видитъ Богъ!),
а то—жесте за себе допустили отказы-
вати геретикови значному, которого
хотя бысте вы невемъ яко тапли, не
утаитъся шило въ меху, але врыхле
натечетъ съ ковъшомъ на брагу!

‖(543) Што ся дотычет[ъ] [м]естца [1]
въ раде, же насъ омылили, где ся съ
насъ насмеваешъ, и подъ покрывкою
титулы собачие приписуешъ, и съ ро-
бятами за печью местце указуешъ, и
што горъшого еще (напотомъ) проро-
куешъ,—не противлюся твоей молодо-
сти: бо-сь жакъ, и по жаковску пишешъ!
И если ся того въ школе Острозской
научи[лъ] людямъ учтивымъ примовля-

waszemu przywodziemy, y tym
wierzycie, ale imi gardzicie y odrzu
gdysz was do takowego nievpamięt
szaleństwa nie co innego przywi
iedno vpor a zazdrość, ktorą (z
nawiścią) ku Łacinnikom (iakoby
vrodzonego) macie.

‖(228—ffiij) O synodzie Bre
przes[z]łym nic nie mowię, ponie
mię odsyłasz do książek Philaleto
«Apokryzys» nazwanych. Y ia
ciebie odsyłam do responsu nieis
pobożnego męża Philoteia y do k
ktorym tytuł «Antirrhesis», kto
sał przeciw waszego Philaleta,
zuiąc go bydź Philopseudem,
Philaletem [2], a to isz tak wiele
nad nieprawdą strawił, ktora
światu iawna. Ale nie dziw,
heretykiem, ktorego dobrze
więcey się *wam* dziwuiemy:
opuściwszy Boga Izraelskiego, vci
się do Belzebuba Akarońskiego,
miedzy wami nie było prezbite
bożnych y krześcian praw[d]
miłuiących cerkiew ś. Oryentaln
rey, widzi (Pan) Bog, y my ni
śmy nieprzyiacielmi), a to—że
siebie dopuścili responsu czyni
tykowi iawnemu, ktorego chcia
wy niewiem iako kryli, nie
szydło w worze, ale wrychle
s kuszem na brahu!

Co się tycze mieysca w ra
nas omyleły, gdzie się (tesz)
naśmiewasz, y pod pokrywk
tytuły (y obyczaie) przypisuie
chłopięty za piecem mieysce vi
y co gorszego (, że nas ma
ieszcze prorokuiesz,—nie przeciw
twey młodości: boś żak, y po
piszesz! Y ieśliżeś się tego
Ostrozskiey nauczył ludzi

[1] возстановленныя буквы выгнили въ подлинникѣ [2] опечатка: Р

цвичене (и годность) тое
уется! Але подобно рыхлей
очме за горилкою [1] научи-
диялектыки! Умелъ быхъ
го отказати; але, паметаю-
оные «не отвещай безум-
умию его, да не подобенъ
» [2], не отдаю тобе зла
е-ть отпусти тотъ грехъ!
ъ што *мовишъ*—а не только
ь, але и противъ кнежати
), пана своего, которого
ою одъ летъ пети тотъ
ежи иными артикулы, до
потребными, есть напи-
йся пана Ва(544)силия
которы[й съ т]ымъ [3] до
дчалъ, скоро на вступе
моего. Сознаетъ то и самъ
ая милость, и то, кгды ся
о местце и о вотумъ зъ
) княземъ бискупомъ Луц-
ыку Луцкого на соймику.

ıу, брате милый, можешъ
карати. Бо-мъ седелъ въ
й часъ немалый, а исте
йшомъ местцу, але мало
ку всее лавицы сенаторское,
я ни хто инший, але твой-
волею Божею, рушилъ, и
своемъ усилънымъ—Богъ
надъ волю мою на той
скопской посадилъ, на ко-
частей проплакиваю, смо-
перешние часы и на злость
юдский. Отожъ и теперъ
Серъца*в*идецъ) естъ светъ-
ья моего, ижъ того (яко)
такъ) о то ни кому до-
ду, хотяжъ обетницу госпо-

przymawiać, nie lada ćwiczenie tey szkoły pokazuie się! Ale podobno rychley w karczmie za gorzałką nauczyłeś się tey philozophij! Vmiał bych y ia tobie na to odkaz vczynić (, a szkatułę wyłupaną (wspomni iedno sobie!) na pamięć przywieść, y vice pro vice oddać); ale, pamiętaiąc na słowa one (Pro. 26): «nie odpowiaday głupiemu według głupości iego, abyś się mu nie zstał podobien», nie oddaięć zła za złe. Bożeć odpuść ten grzech! Bo nie wiesz, co *czynisz* - a nie tylko przeciw nas, ale y przeciw xiążęcia, pana swego, ktorego własney ręki od lat piąci ten artykuł, miedzy innemi artykułami, do tey iedności potrzebnymi, iest napisan. Pytay*że* się pana Wasila Suraskiego. ktory z tym do mnie przyieżdżał, skoro na wstępie biskupstwa mego. Zezna to y sam iego x. m., y to (ktemu), gdy się był wziął o mieysce y o wotum z iego m. xię(229)dzem biskupem Łuckim o władykę Łuckiego na seymiku (powiatowym).

Mnie iednemu, bracie miły, możesz nie przymawiać. Bo-m siedział w radzie pańskiey czas niemały, a iście nie *za piecem*, ale mało nie w pośrzodku wszytkiey ławice senatorskiey, z ktorey mię nikt inszy, ale twoyże pan, za wolą Bożą, ruszył, y vsiłowani[e]m swoim—Bog widzi!—y nad wolą moię na tey stolicy biskupiey posadził, na ktorey teraz częściey przepłakiwam. patrząc na teraźnieysze czasy y na złość a vpor *swoieyże miley Rusi*. Otosz y teraz Bog iest świadkiem sumnienia mego, isz tego nie pragnę y ni *s* kim o tym nie mowię, chociasz obietnicę iego k. m. y innych wiela senatorow katolickich (na to) mamy.

«горолкою» [1] Притч. XXVI, 4 [2] возстановленныя буквы въ подлинникѣ

даръскую и иныхъ многихъ сенаторовъ католическихъ маемо.

(545) Съ тылу тежъ, чер[езъ лю]дей [1], яко оны, до кухни загледать (на люде,)—не моя речъ: бо-мъ ся въ такъ зацъномъ и старожитномъ дому шляхетъскомъ, хотяжъ небогатомъ, такъ добре уродилъ, же-мъ кождому пану и набольшому сенаторови ровенъ.

Ни чимъ ми тежъ, зъ ласки Божое, нихто ока въ житью моемъ цнотливомъ запорошити не можетъ, хиба если бысь съ тою унією на пляцъ хотелъ выехати. Ино досыть (и) на то отказалося въ книжъкахъ оныхъ, которымъ титулъ «Оборона собору Берестейского». Бо еслиже маете прычину якую на насъ нарекати о то, нарекайтежъ и на тыхъ, которые насъ до того привели. А еслиже розумеете съ тамътое стороны, ижъ по ревности ку хвале Божой то чинили, и о насъ тоежъ розумети можете. Бо вера естъ даръ Божый. А потомъ Самъ Богъ окажетъ, якось того и въ предъмове своей доложилъ, если хто што по воли Его чинитъ. Я ни кого не обмовляю, себе (только) (546) самого смотрю.

На о[статъ]ку [2] хлюбитеся, ижъ единости и згоды хрестиянское не бегаете, и выличаешъ, якая бы мела быти. Але подобно такое на семъ свете не дочекаешъ, коли ся такъ о нее, яко теперъ, старати будете. Для Бога, не хлюбтесяжъ назбытъ! Вшакъ видимъ, яко ее прагнете: ижъ горей на своихъ (власныхъ), а ижъ на геретиковъ штурмуете, бо насъ ани до справы.

Z tyłu tesz, przez ludzie, iako do kuchnie zaglądać—nie moia r bo-m się w tak zacnym y starożyt domu ślacheckim, chociasz nie boga tak dobrze vrodził, (w ktorym dziw były tytuły senatorskie,) że (t każdemu y nawiętszemu panu y sen rowi (cnotą) mogę bydź rowien. (trzay ty vrodzenia swego y kond ieślisz tego godzien przymawiać śla cowi, nie będąc onym!)

Ni czym mi tesz, z łaski Bożey, den oka zaproszyć w poczciwym ż moim nie może, chyba ieśliby tyl tą vnią (ś.) na plac chciał wyiar Wszakże dosyć na to odpowiedziało w książkach onych, ktorym napis « RONA SYNODV BRZESKIEGO». Bo ieśliże cie przyczynę iaką na nas narzek (słuszną, czego nie dzierżę), narzek ciesz y na tych, ktorzy nas do przywiedli. A ieśliże rozumiecie z t tey (waszey) strony, isz to ex bono y dla chwały Bożey czynili, y o na rozumieć możecie (, bo to nam, i pasterzom, słuszniey należało [3]). A kt wiara iest dar Boży. A potym Sam (P Bog okaże, iakoś tego y w przedm swoiey dołożył, ieśli kto co po Iego czyni. Ia ni kogo nie obmawi siebie samego patrzę.

Na ostatku chłubicie się (tym), iedności y zgody krześciańskiey nie gacie, y wyliczasz (kondycye), iaka miała bydź. Ale podobno takiey na świecie nie doczekasz, kiedy się (230) o nię, iako teraz, starać będzie Dla Boga, nie chłubciesz się nad Wszak widziemy, iako iey pragnie isz gorzey na swoich, a nieprz heretykow szturmuiecie, bo nas

[1] возстановленныя буквы въ оригиналѣ выгнили [2] idem [3] окечать

и до розмовы зъ собою припустити хочете! *Лепшие* у васъ Торунские [1] оры геретицкие, лепшие Ариянове белские, которыхъ до себе на соборъ ваете, лепшие секты иные, съ кото-ми набоженства заживаете, дети ихъ крещения приносите, зъ геретиками куете, ихъ справы и набоженства ецаете, бороните, за нихъ болшей, къ за своихъ заставляетеся, противъ оликовъ зъ ними списуетеся, — ко-ко мовечи: сами (што колвекъ одно ите,) все противъ яснымъ каноном ставамъ светыхъ богоносныхъ отецъ ите, а на насъ [(547) (указуете и) вину ск[ладае]те [2], и правила тивъ насъ ростегаете, а себе самыхъ поступковъ вашихъ не бачите, «ко-а цедите, а вельблюда полыкаете» [3]!

Боже Вседеръжителю, Творче неба земли! (отпустижъ вамъ) а дай вамъ метанье, абысте хотя половицу тое ости ку католикомъ, которую ку етикомъ маете, обернули: азали бысте ей всее правды доведалися. Але и насъ (до себе) до розмовы припу-ти не хочете, мы тежъ до васъ, ечи вашу *вражду*, не можемъ, по-но тому николи [4] | [5] конца не етъ. А затымъ Самъ Богъ | пока-ъ, хто якимъ умысломъ о | хвалу Божъскую заста|вуется. Которому ай | будетъ честь и хвала | (и по-ненье) на ве|ки вечъные. | Аминь.

Издано по старопечатному экземпля-хранящемуся въ Московскомъ Архивѣ инистерства Иностранныхъ Дѣлъ.

sprawy, ani do rozmowy z sobą przypuścić nie chcecie! *Ważnieysze* v was Toruńskie heretyckie synody, lepsze Arryańskie Lubelskie sekty, ktorych do siebie na synody wzywacie, lepsze inszych heretykow przyiaźni, z ktoremi nabożeństwa zażywacie y dzieci ich do krztu (heretyckiego) przynosicie, z heretykami społkuiecie, ich sprawy (, wiarę) y nabożeństwo (pismem) zalecacie, bronicie, za nich więcey, anisz za swoich zastawuiecie się, przeciw katolikow z nimi spisuiecie się,—krotko mowiąć: samis*z* wszytko (y przeciw Bogu. y przeciw wierze swey własney, y) przeciw [6] kanonow kościelnych, y przeciw naukam oycow ś. Greckich broicie, a na nas wszytkę winę składacie, nie tylko do prawa, ale y do gwałtu porywacie się, a siebie y swoich nie widzicie, «komara [7] cedzicie, a wielbłąda [8] połykacie»!

(O, Panie) Boże Wszechmogący, Stworzycielu nieba y ziemie! dayże wam vpamiętanie, abyście chocia połowicę tey miłości ku katolikom, ktorą ku heretykom macie, obrocili: azali byście (do lepszego vznania przyść y) wszytkiego lepiey dowiedzieć się mogli. Ale ieśli nas do (spolney) rozmowy nie przypuszczacie, my tesz do was, widząc wasze *zaślepione zaiątrzenie*, nie możemy, podobno temu nigdy końca nie będzie. A zatym Sam (Pan) Bog pokaże, kto iakim vmysłem (, ieśliże o swoię, czyli) o chwałę Bożą zastawuie się. Ktoremu niechay będzie wieczna cześć y chwała. Amen.

Издано по старопечатному экземпляру, хранящемуся въ Императорской Публичной Библіотекѣ.

опечатка: «Торунское» [2] возстановленныя буквы въ оригиналѣ выгнили [3] Матѳ. III, 24: «вожди слѣпіи, оцѣждающіи комары, вельблуды же пожирающе» [4] опечатка: воли» [5] послѣднія восемь строкъ идутъ въ видѣ съуживающагося треугольника [6] опеч-ка: przćciw [7] опечатка: komora [8] опечатка: wieldląda

1119

дарьскую и ...

католическихъ ...

(545) Съ т...

дей [1], яко он...

люде,)—не м...

зацьномъ и

хетьскомъ,

добре уроди...

набольшому

...ОСЛАНІЕ ДО ЛАТИНЪ

ИЗЪ ИХЪ ЖЕ КНИГЪ

1582 года [1].

Ни ч...

...ние до Латынъ ...же книгъ [2].

...пишется вселенъскимъ, ...намѣстникомъ Хрістовымъ, и ...Божиихъ; а съ тыхъ ти- ...одного не маетъ, водле [3] ...светыхъ отецъ.

...стово смиреніе.

...Христосъ смирилъ и уни- ...на то потреба [4] писма ...пришелъ бо отъ Отца на ...пановання земного и не ...Ему, но да послужитъ ...также ученикомъ и потом- ...повелѣлъ: «хотяй быти первый межи вами, да будетъ меншый» [6].

Гледижъ: есть ли тому папа ...тивенъ?

Пишется папа по Латыни, ...съ покоры Хрістовы: Сервусъ ...ворумъ [Ден] [7], то есть «слу... Божиихъ». А чомужъ, якъ ...ходилъ, тако не ходитъ, но ...его носятъ? Крестъ Хрістосъ ...чахъ носилъ, а онъ на нозѣ ...подносячися у помпе, яко ...небо, егоже Богъ скинулъ во ...Съ которого его титулу, яко ...шетъ «слуга слугъ Божиихъ», ...оказуетъ, нижъ панъ надъ паны ...ветъ. А онъ не яко (13) слу... ...ветъ, але яко надъ паны па...

...есть печатается по сохранившемуся отрывку изъ одного Западно-Русск... ...сборника (см. первую книгу «Памятниковъ полемической литератур... ...изданія, стран. 2), а разночтенія приводятся по другому полемическому сборни... ...надлежащему Кіево-Михайловскому Златоверхому монастырю, № 1656 (разночт... ...того сборника отмѣчаются буквами КМ) [2] NB. это заглавіе и нижеслѣдующія, ...и отдѣльныя буквы, набранныя чернымъ («жирнымъ») шрифтомъ, писаны въ под... ...киноварью [3] передъ этимъ словомъ въ КМ добавлено: «по правде причита... ...въ КМ сперва было написано «потреба», затѣмъ «по» вытерто, и осталось ...Матѳ. XX, 28; Марк. X, 45 [6] Марк. IX, 35 [7] взято изъ КМ

лей. Бо, святый отче, изали оные
ги Декриталесъ, Секстыни, Кли-
нтыни и Евъстравакганти[1] не
но ли мовятъ противъ насъ, же Рим-
ий папа не маетъ моцы бынамнѣй
ичиняти ку науце Хрістове и апо-
ольской и святыхъ отець?! Где такъ
витъ (капитула 3, станферунтъ[2]):
тменаютъ (поведа) Римяне правду у
амство, же учать мимо Хріста и
дъ науку апостольскую и святыхъ
ець». Якожъ такъ есть: межи нами
мяны ни одного нѣтъ, штобы не
ступилъ тое науки! И на другомъ
стцу въ тыхже книгахъ (канонъ 5,
питула 1) мовитъ ясно, абы папа
отивъ святыхъ седми соборовъ ни-
го не смѣлъ причиняти, ани отменя-
. |(19) Што потомъ Зосима и Лео
пежи потвердили: абы тò, штò свя-
е соборы застановили, моцно дер-
ано. Якожъ—поведа[й], святый от-
,—мы можемъ костеломъ Грецкимъ
геретикомъ отмовити, которые о насъ
во давно[3] слово святого Давида (у
алме пятомъ) мовятъ: «немашъ прав-
и во устехъ ихъ»[4]?! Кгдыжъ книги
ые, о которыхъ мовимо, не могутъ
отъ насъ укрыти, которыхъ по всѣхъ
ѣстьцахъ есть досыть, и не помалу
противниковъ нашихъ спомагаютъ и
тунокъ имъ подаютъ, и насъ тлумятъ.
оторыхъ же вжо есмо давно отступи-
: видится намъ, якобы геретицкие
ть! А протожъ, святый отче, жебы
олица вашое святости и кролевства
имского не была понижона, стара-
ися, причиняючи уставъ новыхъ на-
ихъ моцно, также и зъ оныхъ книгъ
старыхъ о нѣкоторыхъ артыкуловъ вы-
нищене».

Слышали ль есте, православныи хре-
стияне, что на себе выводятъ Римя-
не: |(об. 19) и неправду свою открыли
на своего папежа, и сами ся промежъ
себе обличаютъ? Отожъ, машъ Римскую
повшехность и голову церковную! Про-
тожъ [боюся][5] абы тая голова папежъ
не предтечею антихристовымъ былъ,
кгдыжъ много въ немъ таковыхъ зна-
ковъ (о которой Даниилъ у семой гла-
вѣ, 11, и апостолъ во второмъ посла-
нии глава 2, Апокалипсий 17, 18)!
Напродъ Хрістосъ апостоломъ сродзе
заказалъ, абы ся о продседане мѣста
промежъ себе не сварили, и обычаемъ
княжатъ свѣта сего не пановали[6] (Лу-
ка, глава 22, Марко 20 (sic)). А па-
пежъ самъ себе головою и отцемъ всее
церкви зоветъ; а королей и княжатъ,
подъ моць свою подбивъши, землю и
мѣста ихъ опановалъ. Естлиже мовятъ
Римяне, же антихрістъ мелъ толко
оденъ быти, и то не болшъ, одно пол-
чверта[7] року жити, а папежи пакъ
оденъ по другомъ уже пануютъ полто-
раста лѣтъ, и далей[8]. О чомъ зъ Лю-
торы не[9] держачи, которые за властно-
го |(20) антихріста папежа кладутъ,
[вон[т]плю, абы папежъ предтечею ан-
тихристовымъ не былъ][10]. Понеже мно-
го въ немъ скутковъ облудныхъ и пра-
вовѣрию противныхъ открылося, што
докончить часу своего антихрістъ, ко-
торому зъ Римской блудницы писмо
значить, а, Боже, уборони! абы не съ
папежихи[11] второе родитися. Толкуй
толко сие слово Апокалипсии (глава 13).

[1] см. Примѣчанія подъ словомъ: Гратіанъ [2] transferunt [3] въ КМ спутано: «которые
ъ насъ вжо давно отступили» [4] Псал. V, 10 [5] взято изъ КМ [6] Лук. XXII, 26—27
КМ: «полтретя» [8] въ КМ послѣ сего добавлено: «И на то малый отказъ чинячи,
влю смеле, ижъ тое папежово пановане не зъ стороны одное особы, але зъ стороны
ного зъ Риму по многымъ сторонамъ панованя значится» [9] этого отрицанія въ КМ
ть [10] взято изъ КМ [11] КМ: «папежовое»

гдѣ мовитъ: «Здѣ есть мудрость. Иже имать умъ, да почтетъ число зверино: понеже число есть человѣче, число бо его есть шестсотъ шестдесятъ шесть» [1]. Котороежъ число зовутъ подлугъ толковниковъ Греческимъ языкомъ: Венедиктос, Латеинос и Лампетес, то есть по-Руску: «Латинникъ», а по-Жидовски *и* «Ромнитъ» албо «Римлянинъ». А прото съ тыхъ причинъ [по неволи вонтплю] [2] што бы не предтеча антихристовъ [былъ] [2], папа, коли и писмо въ томъ напоминаетъ и явно упевъняетъ [3], же зъ Риму ся и зъ Римянки блудницы маетъ антихристъ народити, и ктому безмала не съ папежихи, яко (об. 20) того знакъ уже былъ о Яне Осмомъ папежи, року осмъ сотъ шестдесятъ по Христе.

Христосъ апостоломъ Своимъ казалъ учити словомъ: «и аще (речетъ) не приймутъ васъ, идѣте во другое мѣсто» [4]. Но и Самъ Христосъ не противился, егда Самаряне не прияша Его. А папежъ своихъ уставъ учитъ моцью, огнемъ и мечемъ. Павелъ светый пишетъ мовячи (къ Селун. [во] второмъ посланю, глава 2): «нехай васъ нихто не зводитъ, якобы вже мелъ быти день Господень борздо: бо первей муситъ прийти отступленіе, и объявится сынъ погибели» [5]. И хтожъ сынъ погибели? Толко тотъ, которымъ соблазнъ приходитъ, и позволяетъ людемъ грешити, яко папежъ. Христосъ бо мечь Петру возбрани, и за лапъту вдарившему другую вдати повелѣ: а папежъ и самъ забиваетъ, и другимъ велитъ, и за то напередъ еще разрешаетъ. И хто спротивникъ Богу, по апостолу? Толко тотъ, хто крестъ носитъ на ногахъ, а Христосъ С на рамену носилъ. И хто выше надъ все глаголемое (21) Богъ? [6] Т тотъ, который силою кажетъ на предъ собою и у пяты себе цѣл И хтожъ седитъ на местцу светом Толко тотъ, хто одному собѣ пок ность привлащаетъ. И хтожъ от жертвы Христовы, ведле Даниила? [7] папежъ, который свои у-въ опат уставилъ зъ Аполинариемъ ерети Геласиемъ [8]. Которыхъ, яко хлѣбъ стосъ ламалъ, не ламлютъ: нѣк ихъ про тонкость и крепкость [9] сную и доткнутися, и тыми п щаютъ, кождого особнымъ опат не якъ апостолъ учитъ: «отъ еди хлѣба причащаемся вси» (Корин первомъ посланю, глава 10 [10]). К пакъ ни споминай. Тое ихъ прич ние не только народовъ чужими чи Богу, але и сами ихъ плебани причащаются, соборомъ служачи: о старший, все потребивши. и дру поцелуетъ, и тымъ нхъ якобы пр щанемъ отбываетъ [12]. Што усе у Р скомъ костеле не мѣло бы быть, панство Римское мело встати, (об. якожъ ся и стало такъ. Бо по Х у семсотъ лѣтъ и далей, коли сто праве цесарская и вся моць отъ отпала, тогды уросъ а оказался Ромулюсъ, то есть папежъ, и р рилъ въ тотъ часъ свое панство, Пипинусъ [13], король Французскій, тежившн Царъгородъ и Лонгобе Италию даровалъ папежу. О чомъ шей есть поменено въ килку мѣстъ

[1] Апокалипс. XIII, 18 [2] взято изъ КМ [3] въ подлинникѣ описка: «у [4] Матѳ. X, 23 [5] 2 Солун. II 2—3 [6] 2 Солун. II, 4 [7] ibid. [8] это слово написано строками [9] въ подлинникѣ: «крѣкость» [10] въ подлинникѣ вытерта цифра. 1 Кор [11] въ КМ это отрицаніе опущено [12] послѣ сего въ КМ добавлено: «заправ за наше, не нѣнезьми властными, але бразкомъ (sic) ихъ намъ платятъ» никѣ: «Папимусъ»

Поидѣможъ до постовъ. Яко ся въ
хъ помешали: Великого посту укоро-
ли, и иншихъ вилиями, суботствомъ
монидскимъ затлумили!

А штожъ пакъ малженства, или чи-
оты плебанское дотычетъ, церковъ
рістову нарадили замтузомъ, ижъ ме-
ихъ духовенъства не знати, кое
й отець, кое чий сынъ? Зъ чого то
шло, толко съ папежа Яна, нерад-
цы жонки. Читай кройнику: широко
ней злости и плюгавости найдешъ,
о, тою дьяволскою головою будучи,
стелъ Рим[скій] [1] п[оск]вернила, иду-
до Тибра [2] реки воды крестити, (22)
нкарта породила на обличение свое
теперешнихъ Римянъ, и сама тутъ
здохла. Для того и по сесь часъ
ое памятки крещения Господня, яко-
причинцы тому обличению ихъ, ни-
ли не обходятъ, да вомѣсто того
рехъ Кролей въ тотъ день светятъ [3].
папежа пакъ обираючи, и теперь
розь кресло дырявое за стервъ [4] его
упаютъ, и волаютъ въ костеле: габетъ
па екстесъ! Деосъ кратия [5]! Такъ ли
подобаетъ светителей обирати? Чого
съ, Господи, избави! Не дай, Боже,
ыхати въ насъ!

А Светому Духу рабъскую или служ-
ю особу, зъ Македониемъ геретикомъ
хоборцомъ, кладутъ. Рекомо то [6] го-
здо о Тройцы Святѣи держатъ [7]. Ано
но ся значитъ, што Светому Духу
а початки Отца и Сына вносятъ.
чомъ первей сего ширей у-в-ынших
игахъ писано съ приводомъ. А па-
къ свои уставы новые съ клятвою
держати грозитъ. Найдешъ у Латин-
скихъ книгахъ, которые зовутъ: дис. 19:
сыкъ омнесъ [8]. Которое намъ клятвы
(об. 22) лѣпшей не боятися, да души
пагубы не учинимъ [9].

А еже Римяне мовяютъ: «хотяжъ па-
пежи и бискупи будучи у костеле зле
поступуютъ, але пакъ [намъ] [10], водле
слова Хрістова, не годится отступова-
ти: «што (мовитъ Матфей, 23) на стол-
цу Моисеовомъ будутъ седѣти научe-
ни, и роскажутъ вамъ чинити, чинѣте,
але водлугъ справъ ихъ не чинѣте» [11].
О, заправду! хотя бы сами не чинили,
колижъ бы одно науки Хрістовы и
апостольское и святыхъ отецъ насъ
научали, винни есмо слухати! Але бо
Хрістосъ рече: «стережитеся фалши-
выхъ пророкъ» [12]. «И аще соблазнитъ
единаго отъ вѣрныхъ Моихъ, лѣпшей
бы ему, да обѣсится камень жорновый
на шии его, и потонетъ у волнахъ мор-
скихъ» [13] и далей. И апостолъ запове-
даетъ стеречися отъ таковыхъ учите-
лей, ижъ учатъ по составлению мира, а
не по Хрісте. И паки тожъ апостолъ
глаголетъ: «блюдитеся, да нехто васъ
лестию водя хитростною крадоуча» [14].
А они, якосте вышей слышали, ижъ
не толко за гордостию своею злою, але
про(23)тивъ науки Хрістовы и апо-
стольское учатъ и ходятъ, и еще
огнемъ и мечемъ боронятъ!

Отожъ, для тыхъ безчинствъ и иныхъ,
которыхъ сездѣ еще не всѣхъ поме-
нилъ,—церкви Греческая Римскую от-
ринула. О чомъ найдешъ, Римянине, у
своихъ книгахъ (Виде Концылѣ. томъ

[1] дописано слѣва на полѣ [2] въ подлинникѣ: «Тигра» [3] КМ: «святкуютъ» [4] КМ: ерво» [5] КМ: «габетъ папа ентесь! Део кратиясъ». По-Латыни: habet papa gentilia! tias Deo! [6] КМ: «тотъ» [7] КМ: «держалъ» [8] Правила Гратіана, distinctio X, cap. 2: sic omnes [9] въ КМ послѣ сего добавлено: «И коли быхъ короткости ваня не фолкговалъ, и за колко лѣтъ безчинства Римскаго не выписалъ!» [10] взято ъ КМ [11] Матѳ. XXIII, 2—3 [12] Матѳ. VII, 15: «внемлите же отъ лживыхъ— —» Матѳ. XVIII, 6. Марк. IX, 42. Лук. XVII, 2 [14] Колос. II, 8

[illegible] 2) [1]. И въ мѣсто [illegible] по его отлуче- [illegible] Болгарская свя- [illegible] И тамо въ той зем- [illegible] мужа свята, све- [illegible] церкви Грече- [illegible] патриярхи, за пя- [illegible] И донынѣ церкви все- [illegible] стоитъ. Бо и [illegible] не объ одномъ патри- [illegible] поведуетъ: «во [illegible] мѣсто быша сынове твои» [2] [illegible] 14), а не «сынъ твой»—па- [illegible] «поставиши ихъ (рече) кня- [illegible] земли» [3], а не «одного [illegible] въ Риме—папежа, но «по всей [illegible] князи», еже есть—вмѣсто апо- [illegible] патриярхи. А папежъ не есть [illegible] земли князь, або отецъ, ‖(об. 23) [illegible] одномъ толко Риме.

Понѣмъ еще о досконалости человѣ- [illegible] нашего: ижъ каждый чело- [illegible] въ тѣле своемъ маетъ первие [4] стар- [illegible] члонки, [то естъ: зрение, слухъ, [illegible], мовене, осезане, а потомъ— [illegible] многые члонки] [5]. Также и Хрі- стосъ Богъ и человѣкъ правдивый, кро- ме греха, имѣлъ въ тѣле Своемъ вси члонки тые; котороежъ тѣло поручилъ церкви Своей пятма [6] члонкомъ, яко старшимъ, а то естъ: пятми патриярхи оградилъ, яко пятми чувствы, а по- томъ епископы и прочими учителми, яко иными многими члонки, содержатся гла- вою Хрістомъ, а не папежомъ (Ефес. 1 лист.) [7]. Яко и Самъ Хрістосъ мо- витъ: «не называйтеся учителми: единъ бо есть учитель Хрістосъ, вы же бра- тия есте. И отца не называйте собѣ на земли: единъ бо отецъ есть ваш Иже на небесехъ. Ниже нарицайте наставники: единъ бо естъ наставни вашъ Хрістосъ» [8]. И Павелъ: «Хрісто естъ глава тѣлу церкви, Иже есть н чатокъ первороденъ изъ мертвыхъ, (К лос. [9] глава 1) яко да будетъ Той всѣхъ первенъствуя» [10], а не папеж Тотъ же апостолъ мовитъ (Ефес. г ва 1): ‖(24) «вся покори подъ нози, Того дастъ главу выше всѣхъ церк яже естъ тѣло Его» [11]. И засе мови «мужъ естъ глава женѣ, якоже е Хрістосъ глава церкви» [12], а не папе

И естлибы Хрістосъ одно въ Р назначилъ повшехность, чомужъ съ початку и по сесь часъ ни Гре ские церкви, ни Московъские [13], ни ские, ани тежъ часу святого Ав штына, доктора Латинского, и Афр кие церкви не были и теперь не послушни папежа? А наболей еще початку Петръ апостолъ наместниц або столицу свою не въ Риме з жилъ, але у Жидовстве и Антио Иерусалиме. Якожъ светый Пе смиряючися, а не выносячися, яко пежъ, мовитъ: «молю васъ, бра Бога ради старшихъ (соборное по ние, зач[ало] 62 [14]) пасите стадо Б не примушениемъ, но волею, и Бозѣ» [15] и далей. А папежъ прот пасетъ—мечемъ и огнемъ, и ктому наемъ лупячи, люди благословяет мужобойство и чужоложъство. Чит томъ книги Латинские: тран(об. сферунтъ, розделъ 24 [16].

Успомянувши оное, што Скар книжкахъ своихъ [17] пишетъ, ижъ

[1] vide Concili. tom II, liber 2 [2] Псал. XLIV, 17 [3] ibid. [4] КМ: «первѣй» [5] изъ КМ [6] КМ: «пятима» [7] Ефес. I, 22—23 [8] Матѳ. XXIII, 8—10 [9] въ подлинн также и въ КМ, ошибка: «Галатомъ» [10] Колос. I, 18 [11] Ефес. I, 22—23 [12] Ефес. [13] въ КМ послѣ сего вставлено: «ни Немецкие» [14] ошибка: 1 [15] 1 Петр. V, 1—2 становленія Гратіана, causa 24, cap. 33: Transferunt [17] «О единствѣ Церкви» (см. в книгу «Памятниковъ полемич. литературы», стлбц. 347—350; 415—442)

соборе Флоренскомъ Грекове дали лушенство папежу, о чомъ у ихже гахъ пишетъ: ижъ одинъ патриярхъ ригородский Езофъ то былъ учинилъ, тупивши всѣхъ Грековъ. А штожъ ом было, и чимъ того приплатилъ? ожъ дня у Флоренти[и], скоро до ноды приехалъ, нагле здохъ. А Грее, которые были на тотъ соборъ зося, заразъ до своихъ домовъ отъли страшливе, ни пожегнавши пата. Але у Марка Ефескаго тому ся правили Греки, ижъ на тое послуство не призволяли. Бо тотъ Иоъ самъ изъ себе то чинилъ, кромъ и ихъ, и не маючи порученя отъ тиохейскаго и Ерусалимъского и ександрѣйскаго патриярховъ. О чомъ рей около того пишетъ у ихъ книъ [о] Флоренскомъ соборе. И копею истного рукописания того Иосифа или у коморе его, што онъ умиочи писалъ, каючися того призво(25)-и, и отступаючи засе отъ Латинъ, держачи съ ними [1]. И не одному кежу судъ уверенъ есть, яко Самъ истосъ мовитъ: «идѣже будутъ два и три собрани во имя Мое, ту Самъ ь посреди ихъ» [2] (Матфей, глава), и «при устехъ двою или трехъ итковъ станетъ всякъ глаголъ» [3]. А толко межи пятми патриярхи едиими и святыхъ седми вселенскими оры—не два або три были, але ихъ отцевъ светыхъ было на тыхъ орехъ двѣ тисечи. Яко тымъ таимъ многимъ значнымъ вселенскимъ тымъ отцемъ и учителемъ не вѣри-? Да папежомъ вѣрити однымъ (яко сами свѣтчатъ, рада папежова, которые къ нему писали, о чомъ вышей помянено), [которые повстали недавно] [4] по семи соборехъ [и] [5] смѣли превратити вселенские утверженые семи соборы?

Еще мовяютъ Римяне: «молилъ бо ся Христосъ за Петра, дабы не устала вѣра его [6]: то дей значно, ижъ ему одному, а по немъ намѣстникомъ его, церковное преложенство злецылъ» [7]. Ино и на томъ ся мылятъ. За всѣхъ бо, иже на семъ свѣте есть люди, Христосъ молилъся [8]. (об. 25) То вже для того усѣ маемо головами быти?! А гдѣжъ будутъ уже члонки и тѣло? И чому съ першое столицы, яко вышей ся рекло,—Антиохийское, Жидовское, Иерусалимское, гдѣ першую свою столицу Петръ основалъ, съ тыхъ мѣстъ не выносятся? но во смирении и у згоде тамошнии учители пребываютъ, намѣстницы Петровы. Одно толко оденъ папежъ изъ послѣднее столицы [вырвасомъ сталъ, и] [9] дмется помпою своею!

Еще мовятъ Римяне: «трикротъ (поведа) пыталъ Христосъ Петра: чи милуешъ Мя, Симоне? и трикротъ мовячи «паси баранки Мои», злецылъ дей ему церковъ вселенскую и чреду Свою» [10]. То и тутъ по своему разуму толкуютъ, а не по святыхъ отецъ. Мовитъ бо Златоустъ: «трикротнымъ пытаниемъ трикротное отвержение Христосъ лечилъ». Тымъ же обычаемъ и Кирилъ святый толкуетъ у Латинскихъ книгахъ: «дыксытъ автемъ «пасце агносъ Меосъ», апостолитусъ ре-

[1] въ КМ добавлено послѣ сего: «о оплаткахъ, и Духа Святого призналъ отъ одного ца исходяща, а не [и] отъ Сына, и крещение и посты неотменно зъ Греки дръжати, не зъ Латинею» [2] Мато. XVIII, 20 [3] Мато. XVIII, 16 [4] взято изъ КМ [5] idem ук. XXII, 32 [7] Скарга «О единствѣ Церкви» (см. вторую книгу «Пам. полем. лит.», бц. 280—281) [8] Іоан. XVII, 20 [9] взято изъ КМ [10] Скарга «О единствѣ Церкви» вторую книгу «Пам. полем. лит.», стлбц. 280—281)

ноуавъсъ дыкгнитатемъ, [не проптеръ] [1] некгантиомнемъ лябефактата видеретуръ» [2]. Читай собѣ свои книги, яко мовять! ‖(26) Естлибы Петръ надъ всими церквами и апостолы видимую звирхность отъ Господа взялъ, чомужъ ему святый Павелъ, хотя Хріста у-въ очи не видалъ, коли тое злеценье Петръ бралъ, обачивши, его науку, въ которой люди блудили, не самъ на самъ, але предъ всѣми во Антиохеи нафукалъ [3] ему, и науку его переучилъ? Читай о томъ листъ его (Галат. глава 2 [4]). Чомужъ ему Петръ не причиталъ: «гдѣ ты тогды былъ, коли Хрістосъ насъ навчалъ? чомужъ мене старшаго учишъ?» Але еще у своемъ листе второмъ (глава 3) мовитъ, высылаючи его: «внимайте, якожъ и возлюбленный братъ нашъ Павелъ по данней ему премудрости написа вамъ» [5] и далей. Отожъ маешъ, папежу, прикладъ [коли лихо учишъ съ Петромъ] [6]! Не диви, што тобѣ причитаемъ [съ Павломъ, але вернися ку науце апостольской и семи соборъ] [7]! Да такожъ о насъ держи, якъ святый Петръ о Павле, а не заслепляй своею гордостию церкви Хрістовы!

Такъже, панове Латино, прожне ся працуете [8], звирхность папежу приводячи зо оного слова евангельского, гдѣ мовитъ Хрістосъ (Матфей, 17): «Петре, улови рыбу, и выйми ‖(об. 26) зъ нее статиръ, и дай дань за Мене и за себе» [9], и мовишъ, ижъ не за всѣхъ апостоловъ, але толко за Петра казалъ дати, и якобы и за потомка его, папежа, за намѣстника своего далъ, и тымъ звирхность свою на немъ утвердилъ [10].

То не такъ толкуется тое слово, ш вы [11], у Толковомъ Евангелии (въ Ма феи, зач[ало] 73) тако пишетъ: «о сего (повѣда) нѣякую тайну навыкаю то естъ: рыбу—прирожене наше, м ре—глубину невѣръствия, златницу рыбе—слово Божие и вызнане вѣ которая златница важитъ два цет ри, то естъ Божество и челове[че] ство, которое Онъ выдалъ у дань О цу черезъ муку Свою, яко златницу; еже за Себе и за Петра—то есть Жиды и за погани, албо за праведн и за грѣшныя. Прото (поведа) яко теперь кого видишъ слово малочого устехъ его о злате и о сребре, то разумѣй—рыбу у мори свѣта сего ш вающу [12], которую треба учителемъ, я Петру, удою—наказаниемъ слова Б жия—уловити, и выня‖(27)ти тую ц сребролюбия изъ устъ его, и дати за Хріста и Петра, то есть—на выхо вание нищимъ, у которыхъ [13] особе Хр стосъ ходитъ». А такъ не вадило б вамъ, панове Театиносъ, Павшпост Езоитасъ, уду уковати и у Римск море укинути, и рыбу—папежа улов ти, а статиръ зъ него богатства выня ти и у чрево нищимъ уложити!

У-въ остатныежъ дни Енохъ и Ил не до Римское церкви, але до Иерусал лимское будутъ люди приводити, я у Покалипсии пишетъ (глава 11 [14] тамъ и чуда будутъ дѣлати, и смер приймутъ телесную, «идѣже и мовитъ Господь ихъ распятъ» [15]. На Римско пакъ царство Кирилъ святый проро куетъ: «яко (поведа) Асирия разор лася Вавилоняны, а Персяне—Мак няны, Римское разорится антихристо

[1] взято изъ КМ [2] dixit autem «pasce agnos Meos», apostolitus renovans dign ne propter negationem labefactata videretur [3] КМ: «нагукалъ» [4] Галат. II, 1 [5] 2 Петр. III, 15—16 [6] взято изъ КМ [7] idem [8] КМ: «працуешъ» [9] Мат [10] Скарга «О единствѣ Церкви», ibid. [11] КМ: «ты» [12] въ подлинникѣ [13] въ подлинникѣ: «которою» [14] въ подлинникѣ: «12» [15] Апокалипс. XI,

чого [1] не велми нехай собѣ теперъ
ютъ у пановане свое Римские * ко-
ы *, которое ся пагубою, яко слы-
ть [2], кончати [3] маетъ.

А о оплаткахъ ‖(об. 27) ихъ, кото-
и служатъ, евангелистъ Иоанъ об-
аетъ, ижъ хлѣбъ, въ подливу омо-
ши, Христосъ далъ [4]. И Павелъ свя-
(Корин. зач[ало] 149) хлѣбъ успо-
аетъ, а не опреснокъ [5]. И Злато-
ъ, даючи тому прикладъ, толкуючи
е: «у старомъ законе киотъ, здѣже
ица; тамо жезлъ, здѣже крестъ; тамо
анокъ, сездѣ Христосъ; тамъ опрес-
ы, здѣже хлѣбъ». И што мовити?
е книги Латинские обличаютъ. Кройа
свѣтчитъ ихъ, иже по Христе у сту
этинадцати лѣтехъ, Александръ папа
атки уставилъ, а передъ тымъ дей
стымъ хлѣбомъ служано, по тому,
и теперь у Грековъ служатъ. Геро-
ъ докторъ Латинскій (ин кваестъ
ьенъ [6], на слово евангелиста Мат-
26), мовитъ тако: «скоро фикгуру
рое великое ночи Христосъ выпол-
ъ, ѣдши мясо баранковое зъ апо-
ы Своими, взялъ хлѣбъ, который
ля [7] сердце человѣче, и поступилъ
правдивого правое великое ночи
раменту, ‖(28) абы такъ яко былъ у
гуре Его Мелхиседекъ, капланъ Бо-
айвышъшаго, учинилъ, оферуючи
бъ и вино». Чуешъ ли, Латиннику,
вашъ же докторъ мовитъ? Хлѣбъ,
же сердце укрѣпляетъ, бо опрѣснокъ
можетъ посилити сердца, понеже
и въ немъ нѣсть. Авкгуштынъ тежъ,
куючи надписъ псалъма 33 у кон-
ци 2, который успоминаетъ, «ижъ
ждъ изменилъ лице свое предъ Ави-
хомъ, и хлѣбы предложенмя ялъ:
тамъ дей была офера водлугъ пора*д*ку
Аронового (1 Царствъ, 21 кап[итула]).
А потомъ же Онъ Самъ оферу поста-
вилъ зъ тѣла и крови Своей, подлугъ
пора*д*ку Мелхиседекового: отменилъ (по-
веда) тварь Свою у капланствѣ, и опу-
стилъ людъ Жидовский, и пришолъ до
погановъ» и прочее. И на другомъ
мѣстъцу тотъ же Авкгуштынъ явне
описуетъ (либеръ 83, кваестъ. 14 [8]),
мовячи: «Господь нашъ Исусъ Христосъ
тотъ-ти есть капланомъ нашимъ во
вѣки, подлугъ пора*д*ку Мелхи‖(об. 28)-
седекового, Который Самъ Себе оферу
оферовалъ за грехи наши, и тое оферы
подобенство на памятку муки Своей
поручилъ обходить; ижъ то, што Мел-
хиседекъ Богу оферовалъ, теперъ вже
видимъ, оферуютъ по всемъ свѣте». О
чомъ ширей Иоанъ Дамаскинъ въ Ла-
тинскихъ книгахъ (Дам. либеръ 4,
розделъ де орто. фиде, капитулъ
14 [9]) пишетъ: «хлѣбомъ и виномъ под-
нялъ Мелхиседекъ Авраама, который же
столъ подыймованя оного знаменовалъ,
сей духовный нашъ столъ Христовъ» и
далей вельми о томъ много. Во хлѣбе
бо, яко въ тѣлеси Христове, три живот-
на, животъ дающа: духъ, кровь и во-
да, яко Евангелие глаголетъ: «сие три
во едино суть» (Иоанъ, зач[ало] 74, въ
посланю) [10]. Мука аки тѣло, кисль аки
душа, соль аки умъ, вода *я*ки духъ и
животъ, огнь *я*ки божество. Во оплат-
ку же естли рекутъ—три рѣчи суть,
подлугъ Тройцы—мука, вода и огнь,—
таковии соблажняются, впадающе во
богострастникъ ересь, кото‖(29)рые мо-
вятъ со плотию Божеству пострадати.
Но не вкупѣ Троица воплотися, Отецъ
и Сынъ и Святый Духъ, но единъ отъ

КМ: «*мо*го» * этихъ двухъ словъ въ КМ нѣтъ [2] въ КМ: «слыши*т*ъ» [3] въ КМ:
ачати» [4] Іоан. XIII, 26 [5] 1 Коринѳ. XI, 23 [6] КМ: «инест» [7] КМ: «посиляетъ»
Латыни: liber 83, quæstio 14 [9] по-Латыни: Damascenus, liber 4, distinctio de ortho-
fide, cap. 14 [10] 1 Іоан. V, 8

Троица Сынъ, Слово Божие, и пострада тѣломъ суполнымъ, а не Божествомъ; протожъ суполнымъ хлѣбомъ предалъ намъ ясти, тайну Свою живую. А такъ, каждый вѣрный хрестиянине! хочешъ ли быти избавленъ, держися не папежское, але святыхъ апостолъ и богоносныхъ отецъ церкви, семи соборы, не помес[т]ными Римскими, але вселенскими утверженое.

И Апокалипсия (глава 2) страшную фикгуру непокорства Римского до церкви Фиятирское пишетъ: «далъ есмъ ей часъ, абы покуту чинила; але не хочетъ покутовати за нерадности свои. И се азъ положу ее на одре [1], а тии, еже съ нею нечистоту плодятъ, имѣти имаютъ скорбъ великую [2]. А естли (пакъ мовитъ) не покаются, азъ чада ея избию смертию» [3]. Такъ тежъ и на богатство папежское страшный ортелъ выдаетъ, где мовитъ (Апокалипсии, глава 3): «изблевати тя имамъ отъ устъ моихъ. Бо поведаешъ, ижъ есмъ богатый, и маю всего досытъ, а жадное рѣчи недостатку не терплю; (об. 29) и не вѣдаешъ, жесъ естъ еси ока ный, и мизерныимъ, и нищимъ, и с пымъ, и нагимъ» и далей [4]. «Вѣмъ учи ки твоя, иже имашъ имя твое, я бысъ былъ живъ, ано ес[т]ъ умерлый

Мы же, братие, ходяще просто [6] рогою царскою [7], стережимъся прел папежское, отступимъ отъ учения Ри ского костела, отпустимъ Римскую с поту, откинмо помпу дияволскую, п станмо оплатковъ мертвыхъ, прис пимъ къ хлѣбу небесному живо отступимъ отъ всякоя ереси, и да де жимся православныя вѣры седми с боровъ, оставъмо габетъ папа енъ Деус кратия, да подкланяемъ гл наша возложению рукъ патриярш скихъ зъ осксиономъ [8] глаголю «достоинъ есть святителства» [9].

Выписано и изведено изъ книгъ Л тинскихъ на Руский языкъ, року На роженъя Хрістова 1582, отъ Ад ма 7090 [10].

Издано по отрывку (изъ рукописнаго сборника), приплетенному къ экзе пляру старопечатной книги «Унія» и «Гармонія», принадлежащему Черни ской (нынѣ—Московской Городской) библіотекѣ.

---

[1] въ нашемъ подлинникѣ и въ КМ: «бедре» [2] послѣ сего въ КМ прибавлено: «а тутъ великий знакъ милости Божией ожидаетъ ихъ наверненя» [3] Апокалипс. II, [illegible] [4] Апокалипс. III, 16—17 [5] въ КМ послѣ сего добавлено: «то есть: же будто у нанстве—имя живыя вѣры, але пакъ мертвъ есть злыми дѣлы». Апокал [illegible] [6] въ подлинникѣ «простою»; исправлено по КМ [7] въ подлинникѣ: «ц [illegible] [9] этотъ абзацъ въ КМ нѣсколько полнѣе; послѣ него въ КМ помѣщен кладныи» [10] КМ: «1581-го, а отъ Адама 7089»

'АНТІГРАФН'

ПРАВОСЛАВНОЕ ПОЛЕМИЧЕСКОЕ СОЧИНЕНІЕ

1608 года.

‖(1 нен.) 'ANTIГРАФН'

albo

ODPOWIEDŹ

ZIPT VSZCZYPLIWY, PRZECIWKO
)M STAROŻYTNEY RELIGIEY
CIEY OD APOSTATOW CERKWIE
)DNIEY WYDANY, KTOREMU TI-
‹HERESIÆ, IGNORANCIÆ Y PO-
. POPOW Y MIESZCZAN BRACTWA
WILEŃSKIEGO»,

tak też

KSIĄŻKĘ, RYCHŁO POTYM KU
NIENIU TEGOŻ SCRIPTU WYDA-
, NAZWISKIEM «HARMONIĄ».

IEDNEGO BRATA BRACTWA CER-
EGO WILEŃSKIEGO RELIGIEY
ŻYTNEY GRÆCKIEY W PORYWCZĄ
DANA.

W WILNIE

ROKU 1608 [1].

‖(об. 1 нен.) Na herb iaśnie oświeconych książąt ich mości Ostroskich.

(помѣщенъ рисунокъ герба князей Острожскихъ)

‖(2 нен.) EPIGRAMMA.

Co to za gwiazdę widzę, ktora swey iasności
Promieńmi Phœbusowey rowna się światłości,
Powiedźcie, wdzięczne Muzy? Gwiazda tak świecąca
Iest Ostroskich przezacnych xiążąt głośnobrzmiąca
Sława, ktora z chwalebnych postępkow się rodzi,
Y iako cień za ciałem, tak za cnotą chodzi.
Ta zdawna mieysce sobie w ich domu obrała,
Y po śmierci żadnemu z nich vmrzeć nie dała.
Nie vmarła pamiątka ich przesławney cnoty,
Ktorey świadkiem są y te w ich herbie kleynoty.
Świadkiem męstwa iest Rycerz z mieczem w boiu mężny,

это заглавіе вставлено въ довольно красивую рамку. Вверху и внизу заглавія ныя отмѣтки: ‹Schismaticus liber. Inscriptus›

Nadto srogiego smoka zwycięzca potężny.
Świętey zasię a dziwney oney pobożności,
Y wiary dotrzymaney w przystoyney całości
Znakiem iest Krzyż, oręże nieprzewyciężone,
Ktore od nieprzyiacioł skuteczną obronę
Tak dusznych, iak cielesnych onym podawało
Y mieysce w paradyzie ślicznym zgotowało,
Gdzie dusze Bogu miłe w szczęściu opływaią,
A dnia wieczney zapłaty z weselem czekaią.
Y ty, o, zacne książe, torem przodkow swoich
Postępuiąc, w pobożnych trway zamysłach twoich.
Oyczyste nabożeństwo niech cię ma patrona,
W nagrodzie sławy wieczney niezwiędła korona!

(об. 2 нен.) IAŚNIE OŚWIECONEMU PANU, IEGO MOŚCI PANU IANUSZOWI CONSTANTINOWICZOWI, KSIĄŻĘCIU OSTROZSKIEMU, KASZTELLANOWI KRAKOWSKIEMU, STAROŚCIE KANIEWSKIEMU, CZERKASKIEMU, BIAŁOCERKIEWSKIEMU, ETC. ETC. ETC., PANU NAM MIŁOŚCIWEMU.

Natura, ktora iest pewnym żywota y postępkow ludzkich wodzem, oświecone miłościwe książe, pobudza y ciągnie ku temu każdego człowieka, aby się do tych w potrzebach swoich vciekał, tym żal, dolegliwość y krzywdę swoię przekładaiąc, o pomoc y ratunek żądał,—ktorzy et voluntatem et facultatem benefaciendi habent,—tym, mowię, ktorzy, na gorze zwierzchności y przełożeństwa od Boga będąc postanowieni, y powinność swoię tę być vpatruiąc, żeby darami od Niego sobie powierzonemi godnie a przystoynie szafowali, o to się vprzeymie staraią, aby strożami sprawiedliwości, pomocą vkrzywdzonym, ratunkiem vtrapionym y słupami sw
y pokoiu pospolitego nazwani być m
Przeto y my, wierni poddani krol. m. naszego m. pana, a nasi słudzy w. x. m., puszczaiąc na św tę naszę małą książeczkę, ktorą na przyczyny barzo słuszne (niżey w p mowie do czytelnika wyrażone) wyci ły, myśliliśmy—komu by ią przypis pod czyim podać miedzy ludzie (3 titułem mogli? W czym chocia v rożnych, do tego służyć zdadzących śrzodkow na pamięć przychodziło, iednak nasłusznieyszy y naypożytec szy się nam być zdał, żebyśmy i x. m. naszemu miłościwemu panu d kować, y onę pod zasłoną zacnego i nia w. x. m., iako pod nieiaką ta na świat puścić mogli. Ku czemu pobudziły y niewątpliwey pomocy y tunku nadzieie dodały przyczyny y iectury te, ktore—nie wiemy by komu—nie za słuszne y pewne zd Pierwsza, że przyzwoitą być w. x. (z pewney experientiey) wiemy ch życzliwość ku postrzeżeniu y w k swą wprawieniu praw y swobod (a to wolności w sumnieniu) starożyt narodu naszego Rosiyskiego [1]. Ktor chęć y miłościwa łaska w. x. m. i tylko nie vstawać, ale ieszcze im ley, tym barziey w dobrotliwym v śle w. x. m. krzewić się będzie—pe a niewątpliwą w tym (za pomocą żą) nadzieię mamy. Bo ieśli o onym krolu y proroku Dawidzie czytamy, dla iednego tylko (z ktorym moc miłości y przyiaźni związkiem był czony) Ionathana, wszystkiemu Sa wemu potomstwu miłosierdzie y k swą krolewską okazać był vmyślił,— mamy rozumieć o w. x. m., kto nie ieden, ani dwa, ale wszyscy sławni y wieczney chwały.[2]

[1] опечатка: Rosi*j*skiego [2] опечатка: chwał*j*

dni przodkowie — iako bieg doczesne-
na tym świecie żywota swego w
litym szczęściu y hoynym błogosła-
eństwie Bożym do lat zupełnie doy-
б. 3 нен.)źrzałych prowadząc, w tey
erze ś. religiey naszey starożytney
eckiey mocno, statecznie y święto-
wie trwali, tak y na ono mieysce
koia y prawdziwey roskoszy w teyże
erze ś. z niewątpliwą wiecznego zba-
enia nadzieią odeszli?!

Nie wspominaiąc bowiem teraz onych
wnych przodkow w. x. m., ktorym
cnotę, męstwo, mądrość y wiarę
ezwiędły nieśmiertelna sława wieczney
miątki wieniec ywiła, y ktorych chwa-
bnych a znamienitych spraw y po-
epkow, dla doczesney y wieczney
czyzny podiętych, wszystkie history-
w księgi są pełne,—sam on, nie dawno
więtobliwie zeszły iego x. m. pan ociec
. x. m., nasz m. pan (ktorego wszyscy
aiow tych obywatele, iako niekiedy
itusa cesarza Rzymianie, kochaniem y
iechą rodzaiu ludzkiego nazywali),—
a, iako w innych znamienitych y
więtobliwych sprawach y postępkach
wich, tak osobliwie w oney wielkiey
dziwney gorliwości (ktorą ku spra-
om, potrzebam y ratunkowi w te opła-
ne czasy cerkwi ś. Wschodniey,
atki swey, aż do ostatniego terminu
gu miłego żywota swego pokazował)
nym wszystkim wieku swego ludziom
acznym przykładem y wizerunkiem
był? Aza hoyney za to (ieszcze na
n świecie żyiąc) zapłaty, aza obfitego
gosławieństwa Bożego nie dostąpił?
a imienia swego nieśmiertelney tu
ziemi sławie y pamiątce nie poświę-
? Aza y niezwiędłey oney wiekuistego
vota korony [(4 нен.) (ktorą mu odda
rawiedliwy Sędzia w dzień chwa-
lebnego na obłokach niebieskich przy-
iścia Swego) sobie nie ziednał y nie za-
służył [1]? Aza (nakoniec) bieg ten do-
czesnego żywota swego szczęśliwie koń-
cząc, y na ono naznaczone sobie mieysce
vciechy y pokoiu, pełen lat, pełen
dobrey sławy, pełen zasług y nagrod,
za nię od Boga wiecznie trwałych,
odchodząc, wszystkiego tego (o vleczeniu ninieyszych vrazow praw y swobod starożytney religiey naszey) starania w. x. m., od Boga danemu successorowi swemu, nie zlecił? Aza tak wielu cerkwi, szkoł, monasterzow, ku czci y chwale Boga Wszechmogącego wystawionych, y osob, przy nich y w nich będących, w dozor, opiekę y miłościwą obronę w. x. m. nie podał y nie poruczył?

Po ktorym y my sobie (iako z przyczyn pomienionych, tak y z doznaney nie po iedenkroć miłościwey łaski y pomocy w. x. m. w sprawach y potrzebach, starożytną religią naszę zachodzących) nieodmienną przychylność y obronę obiecuiąc, te małe książeczki, przez iednego brata naszego napisane, ktorych iest cel — okazanie niewinności naszey, z prawdą złączoney, a przeciwnych temu postępkow authora, ktoremu się tu odpisuie, — w. x. m. vmyśliliśmy dedikować y miedzy ludzie puścić pod zasłoną zacnego imienia w. x. m., iako tego, ktory sam po więtszey części świadomy być raczysz, iak obfitemi z dawnych wiekow wolnościami narod nasz Rosiyski opływał, iakie zasię teraz vciski, angarie [(об. 4 нен.) y oppressią w sumnieniu cierpi,—y iako tego, ktory, hoynemi od Boga mądrości y wszelakich cnot darami znamienicie będąc ozdobiony, y na tak wysokim (za wolą Bożą) stolcu, to iest, nabliżey boku pańskiego w radzie świetskiey siedząc, y powinność

[1] опечатка: zasłużył

praw, samego nakoniec wiary wy-
.nia iey chce obalić?! Ten się cer-
ie Wschodniey synem być mianuie.
ry, miasto oney ś. Damascena piosn-
«Raduy się, Sionie ś., matko cerkwiam.
skie mieszkanie», — płaczu, łkania
lamentow iey przyczyną się stawa.
ece lichtarza iey gasi. świątnice pu-
szy, ołtarz burzy, pieśń zagłusza.
ę pochodzącego stamtąd na wszystek
at błogosławieństwa przewraca! Ten
pokoiu y zgody drogę torować się
wiada, ktory pokoy on złoty, wiecz-
ni zobopolney mi(6 нен.—Aij)łości
ocniony warunkami y wcale, nienа-
zenie od sześciu set lat w tym kraiu
howany, wzrusza!

To się, mowię, wszy[s]tko, iż samo
ez się z tych wyższey mianowanych
ony nam przeciwney scriptow słońca
niey pokazuie, nie chcieliśmy, rze-
tak barzo iawney obiaśniaiąc, tym.
rzy słoneczney światłości pochodnie
daią, podobnemi być, widząc zwła-
za, iż te wszystkie tak zawołane scrip
ich w iednę prawie vderzaią stronę.
nic w nich zgoła takiego niemasz,
go by nie było w ich dawnieyszych
zeciwko nam dołożono ediciach, na
ore tak dobrze y dostatecznie, za po-
cą Bożą, od strony naszey się odpi-
ło, iż każdy, kto, te obiedwie rzeczy
bie przeciwne na iedno mieysce znio-
zy, tak tym, iako y owym argumen-
m przypatrzyć się y one na tym Ły-
yskim prawdy ś. kamieniu sprobować
dzie chciał, przyzna to bez pochyby.
te ich wszystkie, z wosku lekkomyśl-
go vporu wątłemi ściankami zlepio-
, dowody ogniem żywego pisma Bo-
żego rostopione, pożarte y wniwecz ob-
rocone są,—tak iż na niektore z nich
y odporu przez pismo żadnego ci wie-
lebni świata tego mędrkowie dać nie
mogli.

Wiem, że na Philaletha kusił się
ktoś odpisować. Ale iako mu dosyć
vczynił? Tak, iako sam ten zawołany
scriptor w przedmowie swoiey napisał,
iż nie na wszystkie te książki, ale na
niektore tylko z nich mieysca odpisuie [1].
A zaż kto takie kiedy odpisowanie
słyszał? A zaż cię, moy miły pisarzu,
Philaleth w przedmowie swey o to nie
prosił, «abyś (ieśliby mu co na to
chciał odpisować) nie (об. 6 нен.) iedno
miiał, a drugie zwiiał, co-miększe tylko
kąski przeżuwaiąc, a kostek, ktoremi
byś się mogł vdawić, zaniechywaiąc» [2].
Obacz sam — proszę cię — ieśli się to
iego proroctwo w tym twoim responsie,
daleko za samą obiektią mnieyszym,
nie wypełniło? Ale niech to twoie v
twoich przedsięwzięcie będzie pochwalone,
że chociaś temu dosyć vczynić nie
mogł, kusiłeś się iednak z motyką na
słońce miotać, onę Łacińską (in magnis
voluisse sat est) przypowieść na dobrey
pamięci maiąc. A gdzież — proszę cię —
na drugie cztery z Ostroga, a trzy z
Wilna, iuż nie na samy tylko synod
Brzeski, ale na wszystkie, niemal grun-
townieysze a do zbawienia dusznego
należące, artykuły y ceremonie, przez
naśladowce starożytney religiey naszey
na świat z druku wydane księgi, od
ciebie y od twoiey, ktorą trzymasz,
strony respons iest vdziałany? Twarde
to barzo na ciebie potrawy! niewyblądzo-
ny to na wszystko twoie towarzystwo

[1] см. выше «Антіризисъ», стлбц. 490 [2] см. вторую книгу «Памятниковъ полемич. тер.», стлбц. 1019—1022: «абы гдѣ бы зась хотѣлъ намъ отписати, звычаемъ другихъ ихъ цеховыхъ братьи, одного не міавъ, другого не звіавъ, што-мякшіи куски жуючи, костей, которыми бы ся могъ удавити, занехиваючи; схочетъ ли отповѣдати, нехайже все отповѣдаетъ: обачимо, якъ съ того выбрнетъ»

nie było, iż od śmierci ią, tuż przed
ryma latаiącey, niespodziewanie wyba-
wszy y w doł oney zgotowany samych
adliwych potwarcow wepchnąwszy,
wieść tę dawnych mędrcow: iż ciśniony
niewinnego potwarzy y złorzeczeństwa
mień na ciskaiącego głowę się obra-
[1], a zelżywość y wszelaka wina przy
n, ktory niesłusznie co na kogo wzno-
zostaie, — prawdziwą być okazało.
cz, z drugiey strony, obawiaiąc się,
y to iego, acz nieprawdziwe, vdanie—
niewiadomym wątpliwości, y życzliwym
u, y niechętnym iakiego kolwiek
spiciey po(8 нен.)dobieństwa — nie
yniosło, gdybyśmy to, iako powieść
ożną, milczenia prochem zasypali, a
tym okazyią do tryumphowania przed
ycięstwem adwersarzowi naszemu
li,—wiedząc zwłaszcza y to, iż, ieśli
nie indziey, tedy pogotowiu w tey wol-
y Rzeczypospolitey naszey, nie tylko
iemu płakać, vkrzywdzonemu narzekać,
winionemu sprawę o sobie dawać wol-
o zawsze bywa, ale też y ten, ktory
to, co mu drudzy acz w niewin-
ści iego (to iednak, przeciwko czemu
lczeć się nie godzi) [2] zadaią, nic nie
powiada, za nagany godnego y w
dziwey niekorzyszczącego sławie czę-
okroć poczytany bywa.

Coż—proszę—może być więtszego, co
eraźliwszego, co dobrey a z łaski
ńskiey niepodeyzrzaney sławie naszey
kliwszego nad to, co tu nam ad-
rsarz w niewinności naszey zadaie?
daie tu nam wykroczenie z granic
ści Bożey, zadaie nieuszanowanie y
posłuszeństwo zwierzchności naszey
chowney y świeckiey, zadaie bunty,
aie excessy, zadaie y innych nie-
o, podziwienia barziey, niż wiary
godnych, rzeczy! Coż tedy tu nam czynić przysłuszało? Milczeć? Lecz tego nie tylko pomienione przyczyny, ale sam rozum y sama słuszność broniła. Odpowiadać? Ale odpowiadanie potrzebowało by ostrego y wzaiem vszczypliwego a od przyzwoitey nam skromności trochę oddalonego responsu. Ktorego acz wiemy, żeby nikt sprawiedliwym ganić rozsądkiem nie mogł (wiedząc, że malus morbus amara pharmaca requirit, y nie tylko co się dzieie, ale y z iakiey się co przyczyny albo okazyiey dzieie vpatro(об. 8 нен.)wać, a za vpatrowaniem nie przy tym, ktory by, klin klinem wybiiaiąc, na złorzeczeństwa wzaiem nieuszanowanym responsem płacił, ale przy tym, ktory by niewstydliwym w pokoiu kochaiącego się człowieka przenagabaniem do surowszey, niż trzeba, odpowiedzi przyczynę dawał, winę tę zostawować przysłuszało by było), iednakże, vważaiąc przystoyność naszę, a niechcąc głupiemu odpowiedać wedla głupstwa iego [3], takieieśmy w tey odpowiedzi moderaciey zażyli: iż nic zgoła takowego, czym by się nie tylko kto inny, ale y sam ten bezimienny scriptor obrazić mogł, należć się w niey nie będzie mogło. Gdyż za to, iż mu nie wszystko, co nam zadaie, przyznamy, a za nieprzyznaniem, iż też niektorych, z pocztu iego cechowych braci, temi, od niego nam niesłusznie przypisowaneini, przymiotami obdarzonych być okażemy,— nie ma się o co na nas, prawdę mowiących, gniewać. Bo tego sam po nas, abyśmy się mu w tym sprawili, potrzebował, a ieszcze z tak wielkim cnoty, wiary y sumnienia obowiąskiem potrzebował. Odpowiedź lepak y danie o sobie sprawy—iż bez tego, aby się prawda

[1] Сирах. XXVII, 28: «вергаяй камень на высоту на главу свою вергаетъ» [2] въ подлинникѣ скобка эта, по ошибкѣ, поставлена послѣ слова: zadaią [3] Притч. XXVI, 4: «не отвѣщай безумному по безумію его, да не подобенъ ему будеши»

tylko słusznego, ale y słabego do-
du y świadectwa niemaiącemi słowy
wstydliwie nam zadaiesz, — to iawna
zystkich ludzi wiadomość et quoti-
ana experientia twoiey cechowey
ści, pospołu z tobą samym przyczytać y
ypisować musi. W czym że niekto-
ch, acz nie własnemi imiony, podo-
ństwy iednak takimi, z ktorych każdy
by, o ktorych się to mowi, poznać
dnie może, ocerklować muszę,—nie
ie, ale tobie za złe niech maią. Bo
iebyś ty naszey religiey duchownych
świeckich osob nie szkalował, pewnie
śmy też twoich namnieyszym słowkiem
wspomnieli; ale że naszy od ciebie
ośnie są, a ktemu niewinnie, iako
pokaże, szkalowani, — nie miey za
, że się też twoim (wezwawszy cię z
ą w towarzystwo) tym pilniey przy-
trować będziemy.

Powiedzże mi teraz: czy nie iawnie
tacy miedzy waszą odstępną sektą
yduią duchowni, ktorzy, iuż po po-
iąceniu na stan prezbiterski, żonę
ślubną wziąwszy, y dla tego mieysce
prawowiernych vtraciwszy, v was
tylko mniemane kapłaństwo przy
mym waszym starszym (ktorego nie-
sznie mianuiecie metropolitem) (2)
prawuią, ale ieszcze y przełożonemi
chownemi, a nawet vicariami iego są
stanowieni? Aza y drudzy temu po-
bni (opuściwszy dalsze y grubsze
aie) w samym stolecznym mieście
leńskim nie nayduią się waszyż od-
pni popowie, ktorzy, przeciwko iaw-
m apostolskim y generalnych conci-
w canonom, z wtoremi żonami od
dobnych sobie apostatow, za dozwole-
m starszego swego, śluby biorą, a
iąwszy, po staremu sprawy rzkomo
chowne bez żadney przekazy odpra-
wuią? A co gorsza—złoczyńcy iawni y
dekretami sądow głownych trybunalskich
przekonani—aza v was mieysca nie
maią? aza tak, iako y drudzy popi, v
ołtarza cerkiewnego, przy tymże waszym
starszym, nie ministruią? Nuż one częste,
na rzeczy niesłuszne y prawu duchow-
nemu, a drugdy y świeckiemu prze-
ciwne, pozwalania y benedictie; nuż
osob we krwi sobie bliskich, za daniem
nieskąpego datku, w stany małżeńskie
złączania; nuż owe (ktorych y wy sami
negować nie mogąc, w swoiey tey
«Harmoniey» [1] wspomnieliście) diuortia
albo rozwody stanow małżeńskich; nuż
inne exorbitancie, swowoleństwa y
excessy od tych odstępnych popow na
rożnych mieyscach, rożnych też popełnio-
ne czasow—kto wyliczyć może?!

A nie dziw! Bo ta to iest węda, ktorą
nawięcey ryb vstawicznie z ieziora
cerkwie Chrystusowey ci od(об. 2)stępni
pastyrze wyciągaią, iż każdemu wszystko,
co się podoba (byle by ony za starsze
swoie miał y posłuszeństwo im w spra-
wach duchownych oddawał), czynić do-
puszczaią. Aby każdy, widząc to, że
żadnego tak wielkiego występku, tak
srogiego excessu, tak brzydkiego Bogu
y ludziom grzechu niemasz, ktory by,
tym dziurawym posłuszeństwa ich pła-
szczykiem pokryty, v nich być nie
mogł,—do tey wszystko pozwalaiącey
zwierzchności (po zbroieniu zwłaszcza
czego kolwiek y zasłużeniu godnego za to
karania) prawie oślep się vdawał.

Czego ia tu, iako rzeczy wszystkim
iawney, exaggerować nie chcąc, do
drugich twoich, ieśli są prawdziwe,
artykułow vważania przystępuię. A na-
przod do tego, w ktorym vdawać to
śmiesz niewstydliwie: «iakoby popowi
brackiemu trucizną episkopa swego zgła-

[1] см. вторую книгу «Памятниковъ полемической литературы», стлбц. 211—213

dzić y człowieka nożem skłoć wolno być miało».

Wielki to barzo exces a prawie głownego karania godny — y ia być przyznawam! Ale tego przyznać tobie nigdy nie mogę, żeby się taki, nie tylko miedzy duchownemi, ale y świe*t*skimi, do bractwa cerkiewnego wpisanemi, ludźmi, naleść kiedy kolwiek miał. Ieśli iest, — czemu go nie mianuiesz? Czemu o tym nie tylko naszey Græckiey, ale y inszych religiy ludzie nie wiedzą, ani o tym kiedy kolwiek słychali? Y owszem wszyscy tobie w oczy, byś był nie zakrył maszkarą twarzy, mowić by to śmieli, że w tey mierze krzywdę, a krzywdę ‖(3) prawie niewypowiedzianą, duchownym naszym, namnieyszey, z łaski Bożey, podeyrzenia makuły na sobie niemaiącym, tą swoią iawnie kłamliwą powieścią czynisz. Ieśli też kiedy kolwiek był — vtaić by się to nigdy nie mogło: wiedzieli by o tym nie tylko wszyscy, tu w mieście mieszkaiący, ale y postronni ludzie; nie cierpiało by tego nigdy prawo [1] duchowne; nie cierpiało by prawo świe*t*skie; nie cierpiało by y prawo przyrodzone. A ieśli namnieyszey ku turbowaniu, ku powlekaniu, ku niszczeniu nas na maiętnościach naszych ci odstępni past*y*rze y fautorowie ich szukaiąc przyczyny, a naleść nigdy, za pomocą Bożą, nie mogąc, — o to tylko samo pozwy, o to vniuersały, o to klątwy, o to banniciie, o to listy zaręczne na duchownych y świe*t*skich osob wynosili, że past*y*rzow, sobie nienależących a od zwykłey duchowney zwierzchności odstępnych y degradowanych, posłusznymi w sprawach duchownych być nie chcieli! Powiedzże mi teraz: gdzie by się tak wielki a Bogu y ludziom brzydki exces miedzy duchownemi naszemi nalazł, — a by obiema (iako mowią) rękoma t tak pożądaney sobie ku turbowaniu n okaziey ci z strony wiary adwersarze naszy nie vchwycili? Ale iż się to nigd nie pokazało, — przeto też ani w prote staciey żadney, od adwersarzow religie naszey z vszczypliwemi nader przymow kami wnoszoney, ani w controuersie ‖(об. 3) tey, ktorą przed sądem głow nym trybunalskim w roku niedawn przeszłym [3] duchowni y świe*t*scy religie naszey ludzie z niesłusznie mianuiącym się być metropolitem Kiiowskim mieli, — ani w processach, ktoremi [4] on te dekret w wątpliwość przywieść vsiłował, — ani w samych na-ostatek listach bannicy, na duchownych naszych za powodem tych odstępnych pasterzow o niepostoszeństwo rzkomo ich wynoszonych, tych ktore ty przypominasz, — excessow na oczy im nie wyrzucano, y namnieyszym słowkiem wspomniano nigdy nie było.

Vważże to sam v siebie, czy będzie iaka kolwiek powieść tak ku vwierzeniu podobna, w ktorey by tobie napotym tak nieprawdziwych powieści rozsiewaczu, bez wątpliwości wierzyć kto mogł, — zwłaszcza gdy się y dalszym twoim nader [5] płonnym, w mianowanej «Politice» wyrażonym, powieściom przypatrzy, gdzie piszesz: «O zwierzchności rzkomo świeckich w bractwie osob nad duchownymi, o władaniu cerkwiami y ich apparatami, o strzyżeniu wąsow o odprawieniu niesłusznym popow y diakonow, o przysięgach przy spowiedzi o śpiewaniu białychgłow w cerkwi, o nieczynieniu rewerencyey sakramentow naświętszemu, o tym — na-ostatek — iakoby za to, ieśliby ktory prezbite ślubu komu dać z cudzą żoną nie chciał

[1] въ подлинникѣ, при переносѣ, сдѣлана ошибка: pra-prawo [2] опечатка: adwer
[3] на полѣ: w roku 1605 [4] опечатка: ktorem/ [5] въ подлинникѣ: nadder

czać go od ołtarza Bożego ludzie
ścy mieli».
ia ktore to wszy[s]tkie rzeczy nie takci
ce odpowiadać, iako dziwować się
u cum stupore potrzeba: skąd tak
lkie a prawie niesłychane głupstwo
twoię mądrą ‖(4—Ć) głowę przy-
o, że tak marnych, tak płonnych y
grubie kłamliwych rzeczy, a prawie
r własnych, ktorych by się leda ba-
snać y w karczmie powiadać nie
iło, światu publikować nie zawsty-
ś się?! Ia tu zaprawdę—nie inszą
twego postępku przyczynę vpatruię,
o tę, ktora się nayduie w słowach
toła, mowiącego: «wydał ie Bog w
ł przewrotny, aby czynili te rzeczy,
e nie przystoią» [1]. Co ieśliże się
samym teraz skutkiem na tobie
ełniło,—sam to v siebie vważ! Czy
miałeś, że nie ludziom rozumem od
i obdarzonym, ale niemym bydlętom,
raczey pniom y bałwanom, twoie
arne scripta dostać się ku czytaniu
y, aby temu, coś ty tam, właśnie
na gorączkę chory, nadrwił, cale a
ątpliwie wierzyć mogli? Spodziewałeś
tym ohydę nam iaką, a sobie y
ey odstępney sekcie zalecenie y
ę v ludzi ziednać! Ale y w tym, żeś
adziei haniebnie miał być oszuka-
vważyć tobie się było godziło. Co
ę skutkiem częścią wypełniło, częścią
ełniać y napotym będzie,—ktoż tego
widzi? Bo y swoięś z głupstwem
szaną lekkość (ktora ieszcze nie
emu była wiadoma) tak marnych
aniem rzeczy wszystkiemu prawie
tu oświadczył, y miasto zacmienia,
ieieś tym swoim scriptem światłość
dziwey wiary naszey obiaśnił. Oka-
i to ‖(об. 4) bowiem wprzod, iakoś
o w pewne y gruntowne przeciwko
nam dowody niedostateczny, że do tak płochych a prawie dziecinnych powieści vdacieś się (iako zaiąc przed chartami ślad gubiąc) musiał.

Ku temu ten z czytania tych twoich artykułow każdy baczny pożytek odniesie: iż, iawne a niewstydliwe kłamstwo w nich obaczywszy a z mnieyszych rzeczy y o więtszych coniecturę biorąc, nie wszystkiemu y napotym, co lub ty sam, lub twoi cechowi bracia na świat wypuszczą, wierzyć będzie. A to vczynią częścią ci, ktorzy iako obrzędow y ceremoniey cerkwie Bożey, tu y po inszych stronach będącey, tak też wszystkich spraw y postępkow tych, niesłusznie od ciebie oszkalowanych, ludzi są dobrze świadomi; częścią y ci, ktorzy, nie tak dalece tego świadomi będąc, pewnym a oczewistym doświadczeniem tego, ieśli się ta twoia by namniey z prawdą powieść zgadza, sprobować będą chcieli. Co vczyniwszy, obaczą prawie iako we zwierciedle, że nic się zgoła, za łaską Pańską, w bractwie cerkiewnym z brzegow boiaźni Bożey y powinności chrześciańskiey nie wylewa; nic się tam przeciwnego prawu, przeciwnego słuszności nie dzieie; vmie się tam stan świe*t*ski swoią piędzią mierzyć; vmie cerkiew Bożą, vmie naczynia cerkiewne w wielkiey powadze y vczciwości mieć; vmie osob ‖(5—Ćij) duchownych, iako sług Bożych y szafarzow taiemnic Iego, szanować; vmie od wścibiania się w rzeczy, nie świe*t*skiey, ale duchowney condiciey należące (na Dathana, Abirona y Oziasza pamiętaiąc), pilno strzedz y warować; vmie z porządku, w nieporuszonych na wieki granicach Ducha Ś. vstawą dawno zawartego, namnieyszym krokiem nie występować; vmie przystoyną vczciwość, a po waszemu—reuerentią, sakramentowi

[1] полѣ: Rom. I [ст. 28: «предаде ихъ Богъ въ неискусенъ умъ, творити неподобная»]

[illegible]szemu y chwalebnemu imienia [illegible] wzywaniu czynić; vmie nie [illegible] [illegible]onkach, nie w papierze, nie w [illegible]ęgach, ale w niepodeyźrzaney do Boga wierze y rodzących się z niey po[illegible] vczynkow owocach prawdziwe [illegible]stwo pokładać; vmie, na naukę [illegible] apostoła Pawła dobrze pamiętaiąc [1]: [illegible]głowom nie tylko śpiewania w [illegible] y nauczania ludzi tam ze[illegible]ych (ktore ty niesłusznie y nie[illegible]dliwe, tak iako y rzeczy drugie, im przypisuiesz), ale y stania na mieyscach [illegible] nieprzyzwoitych (co v was wolno) nie dopuszczać; vmie tak w dawaniu ślubow, iako y innych ceremoniy odprawowaniu, ewanielskiey, apostolskiey y siedmiu generalnych conciliow nauki się trzymać!

Daley postępuiąc, ty, tak omylney prawdy powiadaczu, temi słowy mowisz: «Boga się nie bać, krola za nic nie mieć, zwierzchności y vrzędu swego mieyskiego nie słuchać, będąc mieszczaninem, wolno to, freyher [(об. 5) braciszek!»

Na tym mieyscu co ia mam słuszniey, iako one, z psalmu Dawida ś. wyięte, słowa przytoczyć [2]: «Cały dzień niesprawiedliwość ięzyk twoy rozmyślał: iako brzytwa naostrzona czyniłeś zdradę. Miłowałeś złość więcey, niżli dobrotliwość, więcey nieprawość, niżli mowić sprawiedliwość; miłowałeś wszystkie słowa wywrotne zdradliwym ięzykiem. Przeto skaźi cię Bog do końca, wywroci cię, y wyniesie cię z przybytku twego y korzeń twoy z ziemie żywiących». Ktorych bowiem ratiy, ktorych obron, ktorych wywodow, nad te wspomnio[illegible] proroka Bożego słowa, w teraźniey[illegible] materiey słuszniey y przystoyniey [illegible]wać możemy?! Gdyż ieślibyś sobie [illegible] niewstydliwy ożuwco, nie zakrywa[illegible] maszkarą twarzy,—kto, y dla czego nam zadaiesz,—oznaymił,—inakszego to pisanie nasze discursu, inaksz[illegible] wywodow, inakszego nakoniec pop[illegible]cia y postępku prawnego potrze[illegible]wało! Wiedział by każdy człow[illegible] vczciwy, od ciebie tu, acz głuc[illegible] sprośnie, iednak nader [3] w niewinn[illegible] swey oszkalowany, iako z tobą mo[illegible] o ten nieznośny żal swoy a haniel[illegible] exces twoy, o swoy wielki despekt niezmierną krzywdę a żywą potw[illegible] niewstydliwe pomowisko y wszetec[illegible] złorzeczeństwo twoie, ktorymeś ludzi [illegible]winnych, ludzi prawem nieprzekonany ludzi namnieyszey (z łaski Bożey) [illegible]dey [(6)]źrzenia makuły niemaiących, vczciwey z cnotliwych nabytey postępk[illegible] sławie ich niebacznie y niewstydli[illegible] szczypać y cnoty, wiary, poczciwości [illegible]mey, nakoniec boiaźni Bożey odsąd niewstydliwie ważyłeś się!

Ale iżeś oczu na świat przy [illegible] fałszywym dekrecie swym vkazać chciał,—co innego czynić mamy, ie[illegible] na tę gołą, płonną, vszczypliwą y [illegible]szywą powieść twoię vcieć się z pro[illegible] do Tego Samego, Ktory, Sam bę[illegible] prawdą, niewinności z prawdą złąc[illegible]ney pomaga, a wargam kłamliwym ięzyku przewrotnemu srogim (bez [illegible]chyby) karaniem grozi: aby On S[illegible] możną prawicą Swoią od złośliwey niezbożney twoiey potwarzy praw[illegible]

[1] 1 Коринѳ. XI, 5; XIV, 34—35 [2] на полѣ: Psal. 51 [ст. 3—7: «— — весь день [illegible] правду умысли языкъ твой: яко бритву изъощрену сотворилъ еси лесть. Возлюбилъ [illegible] злобу паче благостыни, неправду, неже глаголати правду: возлюбилъ еси вся [illegible] потопныя, языкъ льстивъ. Сего ради Богъ разрушитъ тя до конца, восторгне[illegible] преселитъ тя отъ селенія твоего и корень твой отъ земли живыхъ»] [3] въ [illegible] nadder

h chwalcow Swoich bronić y wściekłą owściągliwego ięzyka twego śmia-, iakimi Sam wie sposoby, zahamo- raczył, Ktorego sprawiedliwa, wedla omnionych Dawidowych słow, po- ı (ieśli się nie vpamiętasz) chybić pewnie nie może?

my interim co mamy czynić? Cie- się Bogiem, cieszyć się niewinnością ią, ktora nie tylko przeciwney cnocie wary, ale y podeyźrzenia na sobie iego nigdy (za pomocą Bożą) nie osiła. Vmiemy bowiem, z łaski Pań- y, dobry y pilny na to zawsze mieć ląd, czego Bog, czego prawo, czego yzna, czego vrodzenie, czego przy- y vczciwych (об. 6) przodkow na- h po nas potrzebuią. To—mowię— ystko vmiemy dobrze, za pomocą ą, vważyć. A vważaiąc, vmiemy też anic oboiey powinności naszey, du- (mowię) y ciału należącey, namniey- n krokiem niewystępować: vmiemy co iest «Bożego Bogu, a co cesar- go cesarzowi» [1] (bez żadnego wyro- pańskich y porządkow politiey na- enia) oddawać; vmiemy—mowię— aruszenie oddawać krolowi iego ci panu naszemu mościwemu *(sic)* y elakiey od Boga daney zwierzchno- cnotę, wierność, posłuszeństwo, ze ystkimi ku temu należącemi przy- tami. Vmiemy też dusze, sumnienia abożeństwa nasze (ktore Krol nad lmi y Pan nad pany w Swoiey mocy tawić raczył) Onemu Samemu całe y podeyźrzane zachowywać.

le ty (iż cię tak dobrym nazwać mieniem mogę), przeraźliwszy nad cz ięzyku! w czym nam nieboiaźń ią, w czym nievszanowanie maiesta- t. i. m. y nieposłuszeństwo zwierzch- ci naszey duchowney y świe*t*skiey zadaiesz? Ieśli dla tych, ktore są wyż- szey od ciebie fałszywie mianowane, a ode mnie prawdziwie refutowane, przy- czyn,—tedyć tego żaden baczny twoiey- że religiey człowiek chwalić y approbo- wać nie będzie. Ieśli też dla tego, że władykow odstępnych posłusznymi w sprawach duchownych (7) nie iestes- śmy,—tedy my to nie według twego wichrowatego mozgu, ale według prawa Bożego y prawa świe*t*skiego, tak pis- mem, iako y starowiecznym w tey r. p. zwyczaiem vtwierdzonego, roztrząsaiąc, tym pewnieyszy ztąd znak boiaźni Bo- żey y tym więtsze zwierzchności naszey duchowney y świe*t*skiey, a osobliwie naiaśnieyszego k. i. m. maiestatu vsza- nowanie, być widzimy.

Co się bowiem dotycze boiaźni Bożey, pytam cię: w czym ona zawisła? Aza nie w pilnym obseruouaniu y przystoy- nym wykonaniu świętobliwych wyrokow Pańskich, ktore ieden pewny y niepo- ruszony vkazuią nam cerkwi prawdzi- wey fundament—Chrystusa Zbawiciela naszego, oprocz Ktorego (woła Paweł) «fundamentu nikt żadnego założyć nie może» [2]? Na tym to fundamencie budo- wali budowanie zbawienney nauki apo- stołowie, budowali prorocy, budowali oycowie ś., a osobliwie na siedm gene- ralnych synodow Duchem Ś. zebrani. My tedy iż się tey ich zbawienney na- uki, tego nieodmiennego, pod wiecznym na przestępcow przeklęctwem vchwa- lonego, postanowienia statecznie y prawdziwie trzymamy, iż na tym nie- poruszonym fundamencie, na tym wę- gielnym, w Sionie położonym, kamie- niu mocno stoimy, iż prawdziwey y nigdy nievmieraiącey głowy naszey— Chrystusa Zbawiciela (об. 7) odstąpić nie chcemy, --y dla tegoż ty nam wy-

[1] на полѣ: Mat. 22 [ст. 21. Марк. XII, 17. Лук. XX, 25] [2] на полѣ: 1 Cor. 3 [ст. 11]

naświętszemu y chwalebnemu i
Pańskiego wzywaniu czynić; v
we dzwonkach, nie w papierze
przysięgach, ale w niepodeyź
Boga wierze y rodzących się
bożnych vczynkow owocach
chrześciaństwo pokładać:
ś. apostoła Pawła dobrz
białymgłowom nie tyl
cerkwi y nauczania
branych (ktore ty
wstydliwe, tak iak
przypisuiesz), ale
im nieprzyzwoit
nie dopuszcza
ślubow, iako
wowaniu,
siedmiu g
trzymać
Dal
praw

... czym
... mieyscach
...dzie), powiedz
... (ktorego się
...wem w cerkwi
... granice — aza
... waszym odstęp-
...skoczone? Aza bo-
...acznego nie wzięło
...cne pierwszego Ni-
... Carthagińskiego y
...odu prawo y canony.
...dego z patriarchow
... Rzymskiego biskupa
...na duchowney zwierzch-
...ciey iest ograniczona:
... w drugiego eparchią
...acznie to warowano; a
...ciey z kraiow Graeckich
... papieża (8—D) zabro-
...lko nad podległymi Rzy-
...i duchowną władzą y
...ę, namniey się nad Grae-
...chow nie wynosił.—roska-
... wiedzieć, gdzie to iest na-
... ci ato y mieysca wyższey
...wedle ktorych naleść to bę-
... nie tylko w naszych Grae-
... w waszych Łacińskich. z

... Boga
... tego ieszcze czasu
...ścią przedtym bałwoc
kraie światłość wiel
y do poznania praw
Boga od pogańskiey
wiedzione były, — naty
polit Ruski, imieniem
stantinopolskiego patria
w stolecznym (pierws
Ruskich monarchy chrz
dzimirza) mieście Kiio
metropolij, ktora się
zowie, będąc posadzo
iako y każdy aż do
naszych successor iego
on, tribem na ten me
następuiący, od tegoż Con
go patriarchy y następc
y błogosławieństwo biorą
pastyrza swego znał y
mu w sprawach duchow
stkimi podległymi sob
zawsze oddawał? Czego
wać żadną miarą nie m
własni, nie tylko Pols
historykowie wyraźnie
swych (Polskie. Lit
dzieie w sobie zamyk
Rzeczesz iednak.
Florentskiey sklecen
set lat potym odmie

...iceni canon 6. Co... ...thag. canon 6. C
...inum papam ... własnem

ieść fałszywą być okazuią wszystkie
a historykow księgi. Z ktorych
nieyszym, iako Długoszu, Cromeru
nym pokoy dawszy, zdało mi się
itować świadectwo świeżego Litew-
go kroynikarza Strykouiusa, kano-
a Żmoydzkiego, ktory, szyroką (o
ownym do wiary ś. Græckiey powo-
u od Boga pomienionego Włodzi-
za iedynowłayce Ruskiego) wypisuiąc
oią, miedzy innemi te właśnie słowa
karcie 141 napisał [1]: «A tak od tego
u (to iest od okrzczenia Włodimiro-
go) wszystkie Ruskie, Białey, Czarney,
chodniey, Pułnocney y na Południe
tcey Rusi narody w wierze chrze-
ańskiey, według [2] (9—Dij) obrzę-
y ceremoniy Græckich, pod zwierzch-
cią patryarchy Constantinopolskie-
stale y statecznie trwaią». Coż mi
az na to tak iasne waszeyże religiey
owieka świadectwo odpowiesz, zwła-
za, gdy każde z tych pomienionych
wko dobrze y przystoynie v siebie
ażysz? Widzisz, że tam o wszystkich
dnego nie wyimuiąc) metropolitach
skich to twierdzi, iż pod mianо-
ym Carogrodskiego patryarchy posłu-
ństwem (na Florentskiego, o ktorym
baiesz, synodu vniią namniey nie
iąc) bez żadney zgoła przekazy albo
edimentu trwali. A trwali, począwszy
roku (iako tam pisze) 980, aż do
ku tego to kronikarza Stricouiusa,
y żył około roku Pańskiego 1580.
zego też świadkiem iest y dwoiakie
polite prawo: iedno—niepisane, ktore
położone w zwyczaiu, nieprzerwanego
ządku y samey pamięci ludzkiey
nicami określonym; a drugie—pisane,
ktore częścią w statuciech y constituci-
iach seymowych, częścią w liściech y
przywileiach krolow ich mości panow
naszych iest zamknione. Ktorego teraz
(iako też y prawa duchownego, wyższey
krociuchno wspomnionego) roztrząsać
dostatecznie (gdyż się o tym w pierw-
szych naszych o teyże materiey ediciach
dosyć znacznie y szeroko traktowało)
niechcąc,—trzy tu tylko z mianowanych
(об. 9) przywileiow wspomnię. Ktore
iż słowo od słowa do książek «Odpo-
wiedzi na synod Brzeski» imieniem
naszym wydanych [3] są wpisane, ia, tu
ich repetować bezpotrzebnie niechcąc,
niektore tylko z tych listow wyięte do
tey materiey pilno potrzebne słowa
przytoczę.

Naprzod tedy w liście krola iego
mości ś. pamięci Stephana, w roku 1584 [4]
z Grodna danym, te właśnie słowa się
nayduią: «Iżeśmy kalendarz nowopopra-
wiony w państwach naszych przyiąć
kazali,—vczyniliśmy to z wielkich a
ważnych przyczyn. W czym nie idzie
nam o to, abyśmy obchodow y świąt
Græckich, albo iakich inszych w nabo-
żeństwie zakazować mieli, o czymeśmy
ani myślili». Y trochę niżey: «Gdyż ludzie
Græckiego zakonu do tey reformaciey
kalendarza nowego, bez przyzwolenia
starszego patryarchi swego, gwałtem
przymuszani być nie maią» [5].

Tenże krol i. m. ś. pamięci Stephan
w drugim swoim po Łacinie pisanym [6]
przywileiu o teyże materyey tymi słowy
mowi: «Significamus hisce literis nostris,
quorum interest, vniuersis et singulis.
Quemadmodum superioribus annis calen-
darium, à sacrosancta Romana et apo-

[1] на полѣ: Stricouius, lib. 4 [2] опечатка: według [3] на полѣ: w roku 1598. Здѣсь подъ
немъ «Odpowiedzi» разумѣется «Апокрисисъ», воспроизведенный въ двухъ текстахъ,
ьскомъ и Западно-Русскомъ, во второй книгѣ «Памятниковъ полемической литерату-
въ Западной Руси», стлбц. 1003—1820 [4] на полѣ: dnia 21 stycznі[a] [5] ibid., стлбц.
, 1103 [6] на полѣ: z Niepołomic roku 1585 maia 18

wego Græckiego, wszystkie sprawy
wne, duchowieństwu iego m. z
ch czasow w państwach naszych [1]
:e, odprawować; wszystkich du-
ych zakonu Græckiego, od na-
go aż do naniższego stanu, w
y posłuszeństwie swym mieć.
rządzić, sprawować, y występnego
o, wedle duchowieństwa swego y
ł ś. oycow, karać» [2].
patrzże się pilno, czytelniku ła-
tym wszystkim, ktore się tu
:zyły, słowom, y każde z nich
vważay, a vważywszy, obacz
nader [3] tego scriptora nie-
ść, z niewstydliwością zmieszaną,
mo tak iasne, pewne y iawne
:twa, śmie to iednak niewsty-
twierdzić: iż past*y*rza swego, to
tropolita Kiiowskiego, posłusznymi
wach duchownych nie iesteśmy y
iako klątwę, tak y rozgrzeszanie
y nie dbamy.
atoś się mogł y z tych (ktore
krociuchno wspomniały) dowodow
resoluować, że ten, ktorego on
e być metropolitem, słusznie y
edliwie sobie tego titułu przywła-
nie może. Pokazało się to bowiem
iaśniey, że żadnego od sześciu
y daley me(об. 11)tropolita Kiiow-
nie było, ktory by od Oriental-
Constantinopolskiego patriarchy
mieć y onemu w sprawach du-
ych posłusznym być nie miał.
śliże w czym kolwiek prawom,
am y porządkowi tey rzeczypo-
y naszey przeszkadzało, y ieśliże
e za iakie vbliżenie zwierzchności
ami swey krolowie ich mość
y wielcy xiążęta Litewscy, pano-
szy, poczytali,—snadnie to każdy
z samych wyższey pomienionych słow
ich y tych wszy[s]tkich (ktore się
tu acz krotko, prawdziwie iednak przy-
toczyli) świadectw zrozumieć może.

Aza nie w obfitym w ten czas szczęściu,
aza nie w hoynym błogosławieństwie
Bożym, aza nie w vstawicznych złotego
pokoiu vciechach wszystko to sławne z
Koroną Polską Księstwo kwitnęło, gdy
ieszcze metropolia Kiiowska y podległe
iey episkopiie od zwykłych sobie pas-
t*y*rzow, patriarchow Orientalnych, du-
chowney władzy y iurisdictii oddalone
nie były? A z tey zasię wielebney
(ktorą naszy odstępni past*y*rze z kościo-
łem Rzymskim klecić poczęli) vniiey
iakie się vrodzili, y co-dzień rodzą
owoce,—ktoż tego nie widzi? Aza, miasto
przyczynienia (tey, ktorą się niesłusznie
chłubią) zgody y miłości chrześciiańskiey,
wielkiey kłotnie, turbaciy y zamieszania
(z naruszeniem starożytnego zobopolney
przyia(12—Є)źni związku) wielu na
rożnych mieyscach państwa tego oby-
watelow nie nabawili? Aza nie tylko
swoim y trzody im powierzoney sumnie-
niem, ale y samym pospolitym pokoiem
srodze y haniebnie nie zawichrzyli? Aza
mało bowiem vciskow, gwałtow, na-
iazdow, trapienia więzieniem, biciem y
innemi okrucieństwa sposoby ludzi ni
w czym niewinnych—z tego źrzodła
wyniknęło y po dziś dzień wynika?

Co ty (iako widzę), wszystko swoiey
iednomyślney braci pochwalaiąc, tych,
ktorzy to od was w niewinności swey
cierpią, swowolnikami, buntownikami y
wzruszycielmi pokoiu pospolitego być
mianuiesz. Ale to twoie niewstydliwe
vdanie za fałszywe poczytać będzie ten
każdy, ktory wiadomy iest dobrze przy-
czyn tego vtrapienia, wiadomy wszystkich

:чатка: nasz*j*ch [2] см. вторую книгу «Пам. полем. лит.», стлбц. 1117, 1119 [3] въ
инкѣ: nad*d*er

spraw y postępkow tych niewinnie vciśnionych osob, wiadomy nakoniec wielkiey skromności y cierpliwości wszystkich nas starożytney religiey Græckiey ludzi. Ktora w nas to sprawowała y sprawuie, że, chocia tak wielkie a prawie niesłychane præiudicia od tych odstępnych pastyrzow ponosząc, choć o iawnym ich od cerkwie Wschodniey oderwaniu y przystoyney za to z stanow ich (władzą duchowną patryarchow Wschodnich, ktorą y sami pomazańcowie Boży w przytoczonych wyższey liściech zdawna zwy‖(об. 12)kłą być w tych kraiach wyświadczaią) degradaciy wiedząc, choć y w dekretach głownych tribunalskich [1] obiaśnienie tey degradaciy y vznanie tego, że mianuiący się być metropolitem Kiiowskim słusznie sobie tego vrzędu przywłaszczać nie może, maiąc,—niceśmy iednak przykrego, nic obraźliwego im nie wyrządzali, mocą im tych beneficiy (ktore nie im, ale prawdziwemu metropolicie y prawdziwym władykom należą) nie odeymowali, nie naieżdżali im (iako oni drugim czynić zwykli) gwałtem na te dobra y maiętności, przez przodki nasze względem dobrego tych vrzędow duchownych sprawowania im nadane. Ale co? Postępowaliśmy zawsze porządkiem prawa pospolitego, czekaliśmy tego cierpliwie y domagali się wszelakimi słusznymi sposoby, a zwłaszcza prośbami do krola iego m. y stanow rzeczyposp. na seymach walnych przez ich mść panow posłow ziemskich oboiego narodu, y teraz pokornie y z płaczem domagamy się: aby ci odstępni pastyrze (ieśli im vniia z kościołem Rzymskim zasmakowała) względem prywatnych osob swoich, a nie względem metropoliey y władyctw to vczynić mogli, a nas do tegoż o stwa prætextem duchowney (ktor vtracili) władzy y iurisdikciey ab przywodzili y nie przymuszali; ab wyższenia (ktorego się im ‖(13- chciało) dostoieństw y przymnożen gactw nie z naszych, ktorych od ale z tych, do ktorych przystali, maiętności sobie nabywali; a beneficiam cerkwi Græckich, kto dziom Græckiey, a nie Rzymskiej giey należą, aby dali pokoy, aby nich nie cieszyli; ale aby się t nimi, co niekiedy nad biskupem skim, od kościoła Rzymskiego odst wykonało; aby, mowię, k. i. m., wey szy w zwyczaie dawne, weyźr w prawa, przywileia y swobody naszego, te odstępne y degradowan tyrze od chleba im nienależące beneficiy, mowię, y dobr cerkie oddaliwszy, one inszym (ktorzy by dług zwykłego pomienionego ce Wschodniey porządku, na te duchowne nastąpili) metropolicie y dykom dać raczył.

Ponieważ [2] tedy te wszystkie wy mianowane, na nas od aduersar niewinności naszey wznoszone, wiska y złorzeczeństwa nie tylko rzeczy istota y krociuchno tu wspom racie, ale sam rozum y sama wszy[s]tkich ludzi wiadomość y wiczna experientia niesłuszne, nie dziwe y niewstydliwie zmyślone okazuie,—przeto nie przy nas, ale authorze swym zostać (a zatym iako w słuszne przeciwko nam omylney prawdy podpory niedost iest wyświadczać) muszą [3].

---

[1] на полѣ: w roku 1605 [2] на полѣ: Conclu[z]ia tego rozdziału [3] нижу чертою три маленькія типографскія украшенія. На оборотѣ 13-го ли срединѣ одно только типографское украшеніе

(14) Rozdział II.

odzeniu Ducha Świętego.

ąwszy wprzod impedimenta, wawszy się, na kształt nieiakiey ey, przeciwko tym (iako się , niesłusznie, nieprawdziwie y wie na nas od aduersarza rleczonym, pomowiskam y złorom, godzi mi się teraz y inne, samym położone są tego scripku, do wyznania wiary nalekuły vważyć y—ieśli ie słuszami aduersarz nasz nazywa—iey vtworzonemi głowy, ale z ywego pisma ś. wziętymi prooświadczyć y examinować.

y za pierwszą y głownieyszą v sią być powiada, iż Ducha Ś., Samego pochodzącego (nie onego iuż po siodmym, iako że, powszechnym zborze od w do wyznania wiary przyda-ka «y od Syna»), być wyzna-Na co krotki chcąc a prawdzi-omocą Bożą) dać respons—to wszystkiey w tey mierze ioiey pokładam, że to nasze nie na słabym, ale barzo undamencie, to iest, na (06. 14) nauce nie żadnego z ludzi ch, ale Samego Stworzyciela naszego vfundowane, pismem m, wykładem doktorow śś. y eneralnych synodow canonami śnione. Bo co się Samego ela naszego słow y nauki słuchay, co o tym, iako na vielu Ewanielij ś. mieyscach, wie v Iana ś. [2], mowić raczy: idzie Pocieszyciel, Ktorego la wam poślę od Oyca, Ducha prawdy [3], Ktory od Oyca pochodzi, Ten świadczy o Mnie».

Ktore to słowa Zbawicielowe dwoiaką w teraźnieyszey quæstiey naukę nam podaią: Pierwsza [4]. Vkazuią nam ieden być w Bostwie początek albo causę y źrzodło, to iest, Boga Oyca, od Ktorego Samego Syn się rodzi y Duch Ś. pochodzi (a tu iako przedwieczne narodzenie, tak y przedwieczne pochodzenie rozumieć się ma). Druga [5]. Iawną y znaczną czynią distinctią miedzy onym (iako się rzekło) przedwiecznym pochodzeniem, y teraźnieyszym pod czasem na apostoły zesłaniem Ducha Ś.

A na tych dwu ieszcze się y drugie dwie consideraciie buduią: Pierwsza [6]. Iż Duch Ś. iako z Oycem, tak y z Synem iest iedney istności y społwiecznego Bostwa, y tak Oycowskim, iako y Synowskim Duchem się nazywa. Druga [7]. Iż własności Person Boskich nie są pomieszane, ale insza iest Persona Oy-(15)cowska, insza Synowska a insza Ducha Ś.

Ktore to wszystkie consideraciie tak Græckich, iako y Łacińskich doktorow ś. wykładem y świadectwy krociuchno obiaśniwszy, iż to wszystko ten kościoła Rzymskiego («y od Syna») przydatek wywraca, pokazywać, a przy tym pokazywaniu niektore, od przeciwney nam strony zadane, argumenta refutować, y świadectwa doktorow ś., od nich przytoczone (ieśli są prawdziwe), examinować, y niektore Łacińskie mieysca z authentikami Græckiego pisma znosić, y ktorego czasu a przez ktore osoby ten do wyznania wiary przydatek się stał—przypatrować się, za pomocą Bożą, będziemy.

ка: wyznawa*ny* [2] на полѣ: Ian 15 [ст. 26] [3] опечатка: prawd*j* [4] на полѣ: 1 2 [6] на полѣ: 3 [7] на полѣ: 4.

[illegible] zania
[illegible] zdania
[illegible] ysiusa [2],
[illegible] słowy
[illegible] wszystkiey
[illegible]. Słuchay
[illegible] który mowi:
[illegible] maiący
[illegible]. korzeń
[illegible] Ducha». Słuchay
[illegible] [3]. ktorego te
[illegible] est bez początku,
[illegible] Syn—syn iest, y nie
[illegible] Syna bowiem. A ieśli
[illegible] albo czasu, tedy
[illegible] początku. tak iako y
[illegible] bowiem iest wszystkich
[illegible] (16—15) Sam nie iest pod-
[illegible] czasowi: nie iest też
[illegible] albo czasowi y Duch Ś.,
[illegible] est Duch. pochodzący od
[illegible] Syn przez narodze-
[illegible] przez pochodzenie». Słuchay
[illegible] [4]. ktory mowi:
[illegible] bowiem narodziny iest, od Kto-
[illegible] y Duch Ś. pochodzi».
[illegible] Alexandryiskiego [7],
[illegible] trzech bowiem
[illegible] wszelkim sposo-
[illegible] mawia się, ktora
[illegible] iwie. Syn y Duch
[illegible] acz nie iednym
[illegible] Syn się rodzi, a
[illegible]». Słuchay Maxima
[illegible] w trzynastym ksiąg
[illegible] tymi słowy mowi:
[illegible] iedynego Syna rodzą-

cy, y Duchowi Świętemu źrzodło». Słuchay na-ostatek swego Rzymskiego doktora Augustyna ś., ktory na wielu mieysc a osobliwie w księgach «De fide symbolo», z ktorych niżey niektore znaczne świadectwa przytoczą, początku wszystkiego Bostwa Samego Oyca mianuie, a dwu w Bostwie początku wyznawać broni.

Rozsądźże się tu, Harmonisto, ieśli ci, ktorzy pochodzenie Ducha tak od Oyca, iako y od Syna być znawaią, tym wszystkim doktorow sententiam nie są przeciwni? Aza bowiem tym samym wyznaniem — caus y dwu początkow Duchowi Ś. czynią? Odpowiesz li, że nie czynią, tedy cię z tey odpowiedzi potężnie żą one ś. Theophylakta, nie tylko naszych Græckich, ale y w wasz Łacińskich exemplarzach nayduiące słowa [9]: «Dicit Apostolus: Spiritum lij Sui in corda vestra misit, clamant Abba Pater [10]. Et iterum: si autem Spiritum Christi non habuerit, hic est Eius [11]. Sane Latini, male hæc e nentes et minus recte intelligentes, cunt, quod Spiritus etiam ex Filio cedat. Nos autem hoc quidem prin dicimus ad eos, quod aliud sit esse quopiam, et aliud esse cuiusdam. Ve ritus est quidem Spiritus Filij als dubio, et ab omni scriptura approbat cæterum esse ex Filio nulla script testatur, vt ne duo principia Spir introducamus. Patrem et Filium. Prof inquiunt, nam et inspirauit discipulis

[illegible] [2] на полѣ: Dionysy «O Bostwie», kap. 2 [3] на полѣ: Basily [illegible] Sabellianowi [4] въ курсивныхъ выдержкахъ, по недостатку буквы [illegible] [illegible] буквами: *j, i, ij*; чтобы не пестрить текста сносками, [illegible] [illegible] исправляться, безъ подстрочныхъ оговорокъ [5] на полѣ: Grzg [illegible] w Kazaniu na święto Epiphaniey [6] на полѣ: Iustyn «O wierze», [illegible] [illegible] «O Troycy Ś.» [7] на полѣ: Maximus, cap. 14 [8] на полѣ: Theophil [illegible] Ioannis. Volum. 1 edito Basileæ. Ex officina Heruagiana, [illegible] [illegible] [10] Римлян. VIII, 6 [11] Римлян. VIII, 9

it: accipite Spiritum Sanctum [1]. O, ipientia! Si tunc dedit discipulis Spi-m, quando insufflauit, quomodo postea it eis: accipietis virtutem superuenien- Spiritus Sancti super vos [2], non post ltos hos dies [3]? Vel quomodo in itecoste credimus factum descensum iritus, siquidem in vespera diei re-rectionis dedit Illum (tunc enim in-rauit). At hæc quidem valde ridicula. nifestum enim, quod tunc illis Spiri-a Sanctum non dederit, sed donum ó. 16)num Spiritus Sancti, remissio-n scilicet peccati, statim enim subdit: rum remiseritis peccata [4]. Habet em Spiritum Filius substantialiter, consubstantialem Sibi, non a quo ope-ionem recipiat, sicut prophetæ. Dici-autem Spiritus esse Filij, secundum d veritas (*sic*) est Filius et veritas sapientia, Spiritus autem Sanctus et itatis et fortitudinis et sapientiæ Spi-s, ab Esaia describitur [5]. Et aliter, a per Filium datur, propterea Filij itur. Crede igitur tu Spiritum a Patre dem proficisci, per Filium autem dari aturæ, — atque hic sit tibi canon hodoxæ fidei».

Ktore to słowa na Polski przekła-ąc ięzyk, tak się w sobie maią: «Mo-Apostoł: Ducha Syna Swego posłał serca wasze, wołaiącego: Abba Oycze. na drugim mieyscu: ieśli kto Ducha ystusowego nie ma, ten nie iest One-Więc Łacinnicy, źle to wykładaiąc nie dobrze rozumieiąc, powiadaią, oby Duch Ś. miał pochodzić y od na. Ale my to wprzod do nich mo-ny, że insza iest być od kogo, a insza czyim, iako to Duch Ś. iest Duchem owskim bez wątpienia, y od wszy-kiego pisma to approbowano; ale y miał być od Syna, żadne pismo nie świadczy, abyśmy dwu początkow Duchowi Ś. nie wprowadzili, Oyca y Syna. Zaiste powiadaią, abowiem y tchnął na apostoły mowiąc: przyimicie ‖(17—ƒij) Ducha Ś. O, szaleństwo! Ieśli w ten czas dał zwolennikom Ducha, gdy tchnął, iakoż potym rzekł onym: weźmie-cie moc Ducha Ś. przychodzącego na was, nie po wielu tych dni? Albo iako wierzymy, że w dzień Pięćdziesiątny sta-ło się zeyście Ś. Ducha na apostoły, gdyby w wieczor dnia tego, ktorego zmartwychwstał, miał dać Onego? Lecz to iest barzo śmieszna! Iawno bowiem, że w ten czas nie dał im Ducha Ś., ale tylko dar ieden Ducha Ś., to iest, od-puszczenie grzechow, zarazem bowiem dokłada: komu odpuścicie grzechy etc. Ma tedy Syn Ducha według istności, iako tego, ktory iest iedney z Nim istności, a nie żeby miał tak, iako pro-rocy, sprawowanie od Ducha przyimo-wać. A nazywa się Duch być Synowskim, według tego, że iest Syn y prawda y mądrość, Duch zasię Ś. y męstwa y prawdy y mądrości Duch od Ezaiasza opisuie się. Ku temu, iż przez Syna da-wany bywa, dla tego Synowskim się nazywa. Wierz tedy ty, że Duch Ś. od Oyca pochodzi, a przez Syna dawany bywa stworzeniu,—y to niech ci będzie reguła albo prawidło prawowierney wiary».

Widzisz, że tu Theophilactus to samo («y od Syna») przydanie czynieniem dwu w Bostwie początkow mianuie. Na ktorym ieśli ty, iako mało v twego mozgu ważnym, świadectwie polegać ‖(об. 17) nie będziesz chciał, tedyć ieszcze twoichże własnych Łacińskich doktorow trochę niżey na świadectwo przywiodę. Ale y z tego, ktore się tu podało, radbym wiedział, iako mi się wykręcisz?

[1] Іоан. XX, 22 [2] Дѣян. I, 8 [3] Дѣян. I, 5 [4] Іоан. XX, 23 [5] Исаія XI, 2

Bo tu koniecznie iednę ze dwu vczynić rzecz musisz: że abo sobie samemu, abo Theophylaktowi błąd w tey mierze y hærezyą przyczytać będziesz. Co ieśliże słusznie vczynisz, puszczam to na rozsądek twegoż Rzymskiego kościoła pisarzow, ktorzy Theophilakta nie za żadnego hæretyka, ale za znamienitego kościelnego doktora poczytaią, a nawet y tituł «beatissimi patris nostri» radzi-nie-radzi mu przywłaszczaią.

Co [1] się zaś dotycze drugiey rzeczy, to iest, distinctiey albo rożności miedzy pochodzeniem a posyłaniem Ducha Ś., wiem, że panowie Rzymianie to oboie confuse y za iedno kładąc, takim przeciwko nam sposobem argumentuią: «Chrystus Pan nie na iednym w Ewangelij ś. mieyscu mowić raczy: poślę wam Ducha prawdy. Ieśli tedy posyła Chrystus Ducha Ś., to y od Niego pochodzi».

Na co nam odpowiadaiąc, godzi się zażyć mianowaney distinctiey, iż insze iest posyłanie, a insze pochodzenie. my tak wierzymy, że posyła Chrystus Pan Ducha Ś., ale z tym dokładem, że od Oyca. Przyznawamy to, że dawan bywa Duch Ś. wi[illegible] przez Chrystusa Pana; ale nie id[illegible] za tym, żeby miał pochodzić y od [illegible] Nie moia to iest distinctia, [illegible] nauczył mię iey Sam Zbaw[illegible] naświętszey Ewanieliey, także [illegible] łowie y doktorowie śś. w sw[illegible] gach. Chrystus mię nauczył [illegible] ctiey tym sposobem: gdy mow[illegible] na apostoły Ducha Ś., tak [illegible] y Sobie to posłanie przyw[illegible] na iednym mieyscu m[illegible] wam od Oyca» [2], a na [illegible] «Ociec pośle w imię [illegible]

przyszło do po[illegible] szcza go iuż So[illegible] Oycowi: «poślę [illegible] szyciela, Ducha [illegible] pochodzi» [4]. Ma[illegible] Słuchayże y [illegible] (mowi Piotr [illegible] obietnicę D[illegible] Oyca, wyla[illegible] krotkich [illegible] tych obu [illegible] distinktia [illegible] obietnic[illegible] zesłani[illegible] szy od [illegible] onym [illegible] mego [illegible] Słu[illegible] wy[illegible] O[illegible]

[illegible] co my odpo[illegible] ś. dowody, [illegible] mowemi słowy [illegible] zaprzod powiadam [illegible] (Gij) ma swo[illegible] sami w [illegible] y Pneum[illegible] rowności [illegible] S[illegible]

[1] на полѣ: 2 [2] Ioan[illegible] Ducya [6] на полѣ: w [illegible] [8] на полѣ: Grægorius [illegible]

rzez Tegoż y z Tymże Synem, zod niżliby iakie prożne słowa, albo prożnego rozum ludzki poymować ł, zarazem y Ducha Ś. wespoł miemy, nie iżby miał być pośledniey- od Syna, według bytności, iż po u, według porządku, wspominany a, aby się nie rozumiało, żeby kie- miał byc Syn bez Ducha Ś.,—dla się mowi: przez Syna»: nie iżby być od Syna, ale żeby wespoł z m od Oyca był rozumiany. Tenże gorz ś. przydaie mowiąc: «Ale iż z nieśmiertelnego y Sam Duch Swo- bytności przyczynę ma, od Ktorego y rodzona światłość iest, y przez dziwą światłość rozświecił się y nił, Ktory ani ro|(19)żnością natury, rozłączeniem od Oyca y iednorodzo- Syna nie bywa oddalony, to będąc zewsząd społeczny y iedney ści».

a tedy y z tych słow Grzegorza ś. może się zrozumieć, iż insza iest nym być Duchowi S. przez Syna, sza—pochodzić od Syna: dał bowiem n doktor ś. dostateczną naukę, dla o Ducha Ś. przez Syna dawanym wierzymy y Duchem tak Oycowskim, y Synowskim [1] nazywamy, to iest, żeby miał pochodzić od obudwu, ale est iednego Bostwa y iedney istności giem Oycem y iednorodzonym Sy- Iego. Od tey sententiey nie od- lił się też y Augustin ś. [2], ktorego te słowa: «Satis est christiano rerum tarum causam, siue cœlestium, siue estrium, siue visibilium, siue inuisi- m, non nisi bonitatem credere Crea- s, Qui vnus et verus est Deus; amque esse naturam, quæ non aut sit, aut ab Ipso; Eumque esse Trinitatem, Patrem scilicet, et Filium a Patre genitum, et Spiritum Sanctum ab Eodem Patre procedentem, sed vnum eundemque Spiritum et Patris et Filij». To iest: «Dosyć iest chrześcianinowi rzeczy stworzonych przyczynę, bądź nie- bieskich, bądź ziemskich, bądź widomych, bądź niewidomych, nic innego iedno dobroć wierzyć Stworzycielową, y iż żadnego niemasz przyrodzenia, co |(об. 19) by albo nie Sam był, albo nie od Niego; y iż On iest Troyca, to iest, Ociec y Syn, od Oyca rodzony, y Duch Święty, od Tegoż Oyca pochodzący, ale ieden y tenże Duch y Synowski, y Oycowski».

Ktore to Augustinowe y Grægoriusowe świadectwo ieszcze barziey obiaśniaią one znamienite ś. Damascæna słowa, ktore nie tylko w Græckiey prawdzie, ale y [w] Łacińskich ediciach takim właśnie sposobem napisane się nayduią [3]: «Spiritum vero Sanctum ex Patre, et Spiritum Patris nominamus. Ex Filio autem Spiritum Sanctum non dicimus, sed Spiritum Filij nominamus. Si quis enim Spiritum Christi non habet, non est Eius, diuinus inquit apostolus,—et per Filium apparuisse, et nobis traditum confitemur». To iest: «Ducha Ś. od Oyca y Duchem Oycowskim mianuiemy. A od Syna Ducha Ś. nie mowimy, ale Duchem Synowskim mianuiemy. Ieśli kto bowiem Ducha Chrystusowego nie ma, ten nie iest Iego, mowi ś. apostoł, —Ktory iż się też przez Syna okazał y nam dany iest, wyznawamy».

Widzisz, iako tu expresse vkazuie Damascæn ś., iż insza iest rzecz być Duchem Synowskim, a insza—pochodzić od Syna. Czego poświadczaią y one ś. Basiliusza Wielkiego słowa: «Abowiem ia (prawi) znam z Oycem Ducha, a nie

на полѣ: 3. Dla czego Duchem Synowskim nazywamy [2] на полѣ: Augustinus in Enchi- , cap. 9 [3] на полѣ: Damascænus ‹Orthodoxæ fidei› libr. I, ca[p]. 11. Basileæ

[illegible] Synem [illegible] przyimuię. [illegible] (21—[illegible]) Go Synem. [illegible] Iego, ktorą ma do [illegible] ponieważ od Oyca [illegible] przyrwoitego Synowi, [illegible] Ducha Chry- [illegible] iest Iego,— [illegible] właśnie Chry- [illegible] Ducha Chrystuso- [illegible]

[illegible] dostatecznie, iż Duch [illegible] pochodzi, y iż iest [illegible] dla tego iż iest [illegible] Synem, y iż wespoł z [illegible] iako z społecznego [illegible]. Co też iawnie y [illegible] y wyznawa wasz [illegible] Augustin ś. [1], ktorego [illegible] słowa: «Filius Patri debet [illegible] etiam vtique debens Patri, [illegible] Patri æqualis aut par est. [illegible] Sancto autem nondum tam [illegible] diligenter disputatum est a [illegible] magnis diuinarum scripturarum [illegible] vt intelligi facile possit et [illegible] quo proprio fit, vt Eum [illegible] Filium, neque Patrem dicere [illegible] sed tantum Spiritum Sanctum» [illegible] niżey [illegible] «Seruant tamen, [illegible] Spiritum Sanctum tan- [illegible] de Patre prædicent, vnicus [illegible] Christus, neque de Filio [illegible] nepotem Summi Patris; nec [illegible] quod est, nulli debere, sed [illegible] Quo omnia, —ne duo constitua- [illegible] sine principio. Quod falsis- [illegible] absurdissimum, et non [illegible] (об. 20) sed quorundam [illegible] errori proprium». Ktore to [illegible] tłumacząc ięzyk, tak [illegible] maią: «Syn Oycowi powi-

nien iż iest, za to też iednak pow[illegible] Oycowi [illegible] Tenże Oycowi rowny [illegible] A o [illegible] Ś. ieszcze tak [illegible] tecznie y [illegible] nie iest disputowa[illegible] vczonych y wielkich pisma ś. wy[illegible] czow, aby się łacno zrozumieć [illegible] Iego własności, ktorą własnością [illegible] się, że [illegible] ani Oycem, ani [illegible] nazywać nie możemy, ale tylko [illegible] Ś.». Y trochę niżey: «Przesta[illegible] wszakże, aby nie rodzonego [illegible] iako Syna od Oyca wyznawali [illegible] bowiem iest Chrystus, ani od [illegible] iakoby wnuka Naywyższego Oyc[illegible] też za to iż iest, aby ni komu [illegible] powinien, ale Oycowi, od K[illegible] wszystko, abyśmy nie postanowi[illegible] początkow bez początku [3]. Co ies[illegible] fałszywa y niesłuszna, y nie katho[illegible] wiary, ale niektorych hæretykow [illegible] błąd».

To są własne Augustina ś. słowa iako wyższey pomienione Damasc[illegible] y Basiliuszowe świadectwo obia[illegible] tak y [4] respons czynią dostateczny [illegible] Rzymskiego kościoła przeciwko [illegible] argument: «co ma Ociec, to ma [illegible] ale [5] Ociec ma to, że od Niego p[illegible] Duch Ś., przeto y Syn toż w[illegible] ma».

Na co my odpowiedź, iako z i[illegible] pisma ś. dowody, tak y z tymi [illegible] stinowemi słowy zgodną, czynią [illegible] naprzod powiadamy: że ten argu[illegible] (21—[illegible]ij) ma swoie pewne granic[illegible] my go sami w disputaciey przec[illegible] Arrianom y Pneumatomachom vżyw[illegible] dowodząc rowności y społwiecznego [illegible] stwa, iako Syna Bożego, tak y Du[illegible] Ś. z Bogiem Oycem. Zaczym y pa[illegible] Rzymianom barzo to radzi przyznawa[illegible]

[illegible] Augustinus «De Fide et Symbolo» cap. 9. Anno 1571. Parisijs [illegible] Słuchay pilno, co mowi Augustin [4] опечатка: *i* [5] въ старопечатн[illegible]

wszystko, co ma Ociec, ma Syn, Duch Ś. względem iedności y ści wszystkich trzech Person, to dnego Bostwa, iedney chwały, mocy, iedney woli y iedney Oyca y Syna y Ducha Ś. eż y to zarazem przydaiemy, że me Boskie Persony, tak y protes albo własności tych Person mieszać nie godzi się. Bo iako st (według Athanasiusza) Persowska, insza Synowska, a insza Ś., tak też y insza iest własność Oycowskiey, y insza Synowy insza Ducha Ś. Własność iest Persony Oycowskiey, że rodzony, ale że od Niego narodziest Syn, y pochodzi Duch Ś. ść zasię Persony Synowskiey, że dzony od Boga Oyca. A własność Ś., że też pochodzi od Samego

ktore to własności ieśliby kto i nie maiąc, chciał popierać miago argumentu,—dwoie by stąd lum y dwie wielkie hæresiæ się musiały. Pierwsza. Szło by iż Ociec ni od kogo nie iest ły, że (об. 21) też nie iest vroy Syn; i że Ociec ni od kogo nie ści, że też nie pochodzi y Duch iż iest wielkie absurdum,—ktoż ie widzi? Iako tedy nie vymie się ocy y rowności Ducha Ś. z Oycem em, że od Niego nie pochodzi aka Persona, tak y Syna Bożego y Bostwu bynamniey tym (iako eshusznie pomawiasz) nie vwłaiż Ducha Ś., od Oyca Samego ącego, być wyznawamy. Ale y wszystkich trzech Person tym em rowność zachowuie się: iż iako iednę w Troycy Ś. istność, tak y iedno tey istności źrzodło y causę [2], to iest Samego Oyca, być mianuiemy. Przeciwko czemu, iż ci, ktorzy Ducha Ś. y od Syna pochodzić twierdzą, iawnie wykraczaią—z tych samych wyższey przytoczonych Augustina ś. słow łacno to każdy obaczyć może. Aza bowiem wyraźnie tam Augustin ś. tego nie dołożył, iż dla tego Ducha Ś. od Oyca Samego być wyznawa, aby dwu w Bostwie początkow nie postanowił? Ieśli mi tedy to (czego inaczey vczynić nie możesz) przyznasz, że «id quod est debere Patri, et esse a Patre» (co z pochodzeniem zarowno się kładzie) iest iedno, — tedy y to zatym przyznać musisz, iż ci, ktorzy Duchowi Świętemu pochodzenie tak od Oyca, iako y od Syna wyznawaią, dwa w Bostwie początki czynią. Ktorych po Basili(22)uszu Augustin też za hæretyki osądził. Y to [3] iest wtore absurdum y wtora hæresia, w ktorą wpadaią ci, ktorzy, własności Person Boskich mieszaiąc, Sabelliuszowi hæretykowi podobnemi się stawaią.

A iż od tey przymowki wolnymi być nie mogą ci, ktorzy tak od Oyca, iako y od Syna Ducha Ś. pochodzenie wyznawaią, każdy to snadnie obaczy, kto z pilnością w mianowane Person Boskich własności weyźrzy. Iż bowiem wszyscy tak Græccy, iako y Łacińscy doktorowie, nawet y sam potężny kościoła Rzymskiego defensor Piotr Lombardus to twierdzi, iż własność iest Persony Oycowskiey—«gignere Filium et producere Spiritum», to iest, przyczyną być vrodzenia Synowskiego y pochodzenia Ducha Ś. Własności lepak Person Boskich, iako wedl*a* przyczyn pomienionych, tak y wedl*a* słow wielkiego doktora y theolo-

ołъ: 4. Własności Person Boskich nie maią być mieszane [2] въ старопечатномъ рѣ: cause [3] ibid.: to *to*

ktorych to, iż insza iest iedney isu
być z Synem y nazywać się Du
Synowskim, a insza—pochodzić od
barzo iaśnie y dostatecznie się wywi
Pokazało się też y to, iż iako iedn
Bostwie istności rozdzie(23)lać,
własności Person Boskich miesza
godzi się.

Lecz posłuchay ieszcze wykład
to ewanielskie mieysce waszego
skiego doktora Augustina ś., ktory
słowy mowi [5]: «De Meo accipiet
nunciabit vobis — catholicis audite
bus, catholicis percipite mentibus!
enim propterea (sicut quidam ha
putauerunt) minor est Filio Sp
Sanctus: quasi Filius accipiat a
et Spiritus Sanctus a Filio quib
gradibus naturarum! Absit hoc cr
absit hoc dicere, absit a christiani
dibus cogitare! Denique continuo
Ipse questionem, et cur hoc di
explanauit. Omnia, inquit, quæc
habet Pater, Mea sunt; propterea
quia de Meo accipiet et annunciab
bis. Quid vultis amplius? Ergo a
accipit Spiritus Sanctus, vnde a
Filius; quia in hac Trinitate de
natus est Filius, et de Patre pr
Spiritus Sanctus; Qui autem de
natus est, de nullo procedat. Pate
lus est». Ktore słowa Polskim ięzy
tak się właśnie maią: «Z Mego w
y opowie wam—katholickimi słuch
vszyma, katholickimi przyimuycie
słami! Nie iest bowiem dla tego,
niektorzy rozumieli hæreticy, mniey
za Syna Duch Ś.: iakoby Syn
przyimować od Oyca, a Duch Ś. od
na nieiakimi stopniami natur albo p
rodzenia! Nie day, Boże, tego

[1] на ... Hieronymus, in «Expositione fidei Ca
ibidem ... 16 kap. [ст. 14] [4] на полѣ: Chrisostom
экземпляр ... полѣ: Augustinus [in] «Expositione in E

23)rzyć! nie day, Boże, tego mo-
nie day, Boże, tego w chrześciań-
h sercach myślić! Na-ostatek zara-
Sam rozwiązał tę quæstią, y dla
;o to rzekł—obiaśnił. Wszystko, mo-
cokolwiek ma Ociec, Moie iest; dla
) rzekłem: że z Mego weźmie y opo-
wam. Czego chcecie więcey? Przeto
Oyca bierze Duch Ś., skąd bierze y
; abowiem w tey Troycy Ś. od Oyca
lzony iest Syn, y od Oyca pochodzi
h Ś.; a Ten, Ktory ni od kogo nie
vrodzony y ni od kogo nie pochodzi,
ı Ociec iest». Poty Augustyn ś.
'oż mi tedy, panie Harmoniographe,
tak iasne swoich własnych dokto-
świadectwo odpowiesz? Czy ich, dla
, że się w tym o pochodzeniu Ducha
ırtykule nie z twoim, ale [z] naszym
wowiernym wyznaniem zgadzają, hæ-
kami y schismatykami nazowiesz? Ale
w tym nie tylko z prawdą y słusz-
cią, ale też y z własnym kościołem
im (ktory ich za wielkich świętych
namienitych pisma [ś.] doktorow po-
ta) nie zgodzisz! Czyli to, że się te
ch scriptach świadectwa nie nayduią,
niesz vdawał? Ale ato-m ci y mieysca
ie ktorego z nich masz szukać)
naczył.
Rzeczesz przedsię: że się drugie prze-
ne temu v doktorow śś. świadectwa
duią? Ale tę twoię gołą powieść my
gołym, ale tak ważnymi, ktore się
ytoczyły y przytoczą, dowodą (24—§)-
wspartym responsem znieść możemy.
coś ty tylko tak in genere, że się
torowie Græccy, a mianowicie Basi-
, Grzegorz Nazyański, Athanasius
lki, Chrisostom etc. z wami w tym
naniu zgadzali, powiedział, a tego,
by ktory z nich pisał, y na ktorym
mieyscu pisał, namnieyszym słowkiem
nie wspomniałeś,—to my in specie ich
własnemi y authenticznemi świadectwy,
że taka miedzy ich a waszym wyzna-
niem, iaka miedzy niebem a ziemią,
rożność iest, vkazaliśmy, y ieszcze, da
Bog, vkażemy. Bo co się Basiliusza y
inszych naszych Græckich doktorow
świadectwa dotycze, iuż się wyższey nie-
ktore ich o tym zdania produkowali, y
teraz drugie tym podobne produkować
by się mogły, ale ie, dla krotkości cza-
su, opuszczaiąc, do ksiąg przed tym w
tey materiey od strony naszey wydanych
czytelnika odsyłam. Co się zaś tknie
Chrisostoma ś. y Athanasiusza Wielkiego,
tedy ia y tych dwu śś. oycow (przy-
dawszy ieszcze do nich Łacińskiego
doktora ś. Ambrosiusza) świadectwo
przytoczę.

Mowi tedy Chrisostom ś. [1]: «Syn Ducha Ś. wodą żywą nazywa. A Ociec mowi: Mnie opuścili źrzodło wody żywey. Źrzodło bowiem Duchowi Ś. Ociec, przetoż y od Oyca pochodzi. Nazywa się bowiem Duch Boży y Duch, Ktory od Boga Oyca, y Duch, Ktory od Oyca pochodzi». Y na (об. 24) drugim mieyscu [2]: «Zbawiciel (prawi) obiaśnia: gdy przyidzie Paraklet, Duch prawdy, Ktory od Oyca pochodzi. Pismo mowi indzie: od Boga, a tu: od Oyca. Tak bowiem y Sam o Sobie mowił: Ia-m od Oyca wyszedł. Toż y o Ś. Duchu mowi, Ktory od Oyca pochodzi». Z ktoremi to Chryzostomowemi słowy zgadzaiąc się, też y ś. Athanasius temi słowy mowi [3]: «Niewypowiedziana iest taiemnica Ś. Troyce! A nie mow, dla iakiey przyczyny; ponieważ przewyższa wszelaką przyczynę. Y nie mow, iakim sposobem; ponieważ przewyższa wszelki sposob. Y

[1] на полѣ: Chrisostom w «Homiliey na kap. 7 Ewanielii Iana ś.» [2] на полѣ: Tenże Kazaniu o Duchu Ś.» [3] на полѣ: Athanasius [in] «Quæstione prima ad Antiochum»

nie mow, iakim kształtem; ponieważ przewyższa wszelki kształt. Ale wierz w Oyca, nic nie badaiąc się o rzeczy; ale chwal Syna, a nie dwornie się pytay o Iego rodzaiu; pieśńmi wychwalay Ducha Ś., a nie baday się o taiemnicy Naświętszey Troyce! Przydź do Iordanu a obacz rzeczą iawną moc Ś. Troyce, w iedney istności będącey: Oyca z wysokości świadczącego, Syna na ziemi krzczącego się y Ducha Ś. w kształcie gołębice zchodzącego». Y na drugim mieyscu [1]: «Wprzod Oyca y Syna y Ś. Ducha nikt nie był, ale od Oyca Syn się narodził y Duch Ś. pochodzi». Co się zaś dotycze ś. Ambrosiusa, tedy y tego od drugich tu przytoczonych zdanie się by namniey nie odstrzeliło. Tak bowiem o tym mowi [2]: «Dominus in Euangelio dixit: cum venerit Paracle-‖(25—ij)tus, Quem Ego mittam vobis a Patre, Spiritum veritatis, Qui a Patre procedit, Ille testimonium perhibebit de Me. Ergo et a Patre procedit Spiritus Sanctus, et testificatur de Filio, testificatur etiam de Patre, testis et fidelis et verus». To iest: «Pan w Ewanieliey mowi: gdy przyidzie Pocieszyciel, Ktorego Ia wam poślę od Oyca, Ducha prawdy, Ktory od Oyca pochodzi, Ten świadczy o Mnie. Przeto y od Oyca pochodzi Duch Ś., y świadczy o Synu, świadczy też y o Oycu, świadek wierny y prawdziwy». Y na drugim mieyscu [3]: «cum nominas Spiritum S., et Patrem, a Quo procedit Spiritus Sanctus, et Filium, quia Filij est quoque Spiritus, nuncupasti». To iest: «gdy mianuiesz Ducha Ś., mianuiesz y Oyca, od Ktorego pochodzi Duch Ś., mianuiesz y Syna, ponieważ iest też Duchem Synowskim».

Widzisz tedy, Harmoniographe, żaden z doktorow śś. w tak wielki niedoścignioney y w samey tylko ska nicy mądrości Bożey zawartey taiem cy bespiecznie szperać y oney swe rozumowi podkładać nie chciał; tylko to, czego się z vst naświętsz Samego Zbawiciela swego nauczył, wszelakiey odmiany y przydatku tw dził y wyznawał. Iakoż y na siedi powszechnych synodach żaden z oy śś. tego wyroku Pana y Zbawic swego naruszać, żaden odmieniać chciał—świadczą o ‖(o6. 25) tym s wasze Łacińskie canony, iż na wto powszechnym synodzie ten o Duch artykuł tak, a nie inaczey, iako my y po dziś vżywamy w wyznaniu wi iest napisany [4]: «Credo in Spiri Sanctum, Dominum viuificantem, a P procedentem, cum Patre et Filio ado dum et conglorificandum». To i «Wierzę w Ducha Ś., Pana ożywiaj go, Ktory od Oyca pochodzi, Kto Oycem y z Synem społwielbiony chwalony iest». Ktory to skład wia potym na wszy[s]tkich inszych gene nych synodach iest potwierdzony potwierdzony nie prosto, ale pod wy sieniem wieczney na takowych klą ktorzy by cokolwiek do wyznania w przydawać, lub odeymować mieli.

Ktoż tedy to tak mocne na sam Zbawiciela naszego słowach vfundo prawo naruszył, y tak srogiemu wi nego przeklęctwa obowiązkowi za naruszenie podległ? Aza nie ten, kto ty ze wszy[s]tkich miar nad Wschod cerkiew zacnieyszym wystawić vsiłu Rzymski kościoł? Świadkiem tego księgi «Żywotow ś.», przez wam

[1] на полѣ: Tenże w księgach «O wierze» [2] на полѣ: Ambrosius, lib. I «De Spiritu Sancto» [3] на полѣ: Idem, cap. 3 «De Spiritu Sancto» [4] на полѣ: Tomo I Con Synodo Constantinopolitana, cap. 7, in Symbolo fidei

criptora y kaznodzieię Piotra Skargę z
ruku wydane, gdzie w pierwszych
rzech ediciach, w «Obroku duchownym»,
rzy żywocie Damasa papieża pisanym,
właśnie słowa się nayduią: «Wszakże
wyznania onego 150 biskupow w
onstantinopolu przy(26)dał kościoł
ciński y ono słowko «y od Syna».
cz potym z drugich iego teraz świeżo
druku wydanych ksiąg ten wszystek
Obrok» iest wyrzucony, nie wiem dla
kich przyczyn; dochodzę iednak tego
wnemi coniecturami, iż nie dla czego
innego vczynił, iedno że tę, ktorą on
nogi chciał wystawić y pięknemi
nkrować słowy, omylną prawdę swoię,
n barziey ią wszystkiemu prawie
iatu za niepewną y podeyźrzaną powieść
ał. Pisze tam abowiem, że to mianoane do wyznania wiary przydanie za
asow Damasa papieża się zstało, a tey
oiey powieści żadnym inszym dowom nie podpiera, iedno tylko świadewem, y to głucho wspomnionym, nieiaegoś Pontaci Burdegalensis, na ktorym
, iako mało pewnym, świadectwie y
n ten pan Skarga nie przestaiąc,
ugich o tym bezimiennych świadkow
wieść produkował, że to przydanie
za wieku Damasowego, ale dobrze
iego śmierci, to iest, około roku
ańskiego 600 stało się.

Lecz iż te obiedwie powieści fundaenta prawdy nie maią, łacno to każdy,
eyźrzawszy w Historie Kościelne, Caony Conciliyne y [w] same Rzymskich
sarzow scripta, osądzi. Co się bowiem
tycze Damasa papieża, ten iż, na
hwale synodu Constantinopolskiego
legaiąc, żadnego do wyznania wiary
zydawania czy(06. 26)nić nie chciał,
iadkiem są one iego w liście do Paulina in «Tomis Conciliorum» [1] nayduiące się słowa: «Si quis non dixerit Spiritum Sanctum a Patre esse vere et proprie, sicut et Filium a Diuina essentia, et Deum Dei verbum, anathema sit». To iest: «Kto by kolwiek nie rzekł, że Duch Ś. od Oyca iest właśnie y prawdziwie, tak iako y Syn z Boskiey istności, y Bog Boże słowo, niech będzie przeklęty». Iż też ani w sześć set lat to do wyznania wiary przydanie się stało, świadczą o tym Kościelne Historie, iż wszyscy, ktorzy byli przed siodmym powszechnym synodem papieżowie Rzymscy, przy wstępowaniu na tę papiestwa stolicę, wyznanie wiary swoiey według zwyczaiu starożytnego (iako to y mianowany Piotr Skarga w żywocie Grzegorza Wielkiego, papieża, przyznawa) do wszystkich [2] czterech patriarchow posyłaiąc, z tym się zawsze pod wielkim sumnienia obowiąskiem deklarowali, iż to wszystko, cokolwiek na ś. generalnych synodach vchwalono y zawarto było, a osobliwie artykuły do wyznania wiary należące, wcale, nienaruszenie y bez żadnego vięcia albo przydania trzymać y zachowywać mieli.

Ktorą to obietnicę swoię iż y samym każdy z nich skutkiem wypełniał, potwierdza to on znamienity Leona Trzeciego, papieża, postępek, za ktorego czasow, to iest (27) około roku Pańskiego 814, iuż po siodmym powszechnym synodzie, szerzyć się w Rzymie to do wyznania wiary przydawanie poczęło. Zabiegaiąc tedy temu [3], pomieniony Leo papież, aby ta za czasow iego do kościoła hæresia wprowadzona nie była, nalazszy w skarbnicy swey dwie śrebrne tablice, na ktorych był wyrysowany Græckim ięzykiem skład wiary na Niceńskim y Constantinopol-

[1] на полѣ: Damasus in «Epistola ad Paulinum», tomo I Conciliorum, pagina 382 [2] oneгда: wszystkich [3] на полѣ: Kronika Grecka w dzieiach Leona papieża

a synodzie vchwalony, gdzie ten o
chu Ś. artykuł tak, iako nasza Wschod-
ś cerkiew w kredzie wyznawa, to iest,
e przydaiąc tego słowka «y od Syna»,
ył napisany,—te tedy dwie tablice
nianowany Leo papież w kościele ka-
thedralnym za ołtarzem postawić y we-
dług nich Symbolum fidei Græckim
ięzykiem przy odprawowaniu mszey czy-
tać roskazał. O czym nie tylko scripta
historykow świadectwo wydaią, ale y
sam mianowany kościoła Rzymskiego
defensor Piotr Lombardus, ktory nawet
y to przyznawa: iż do składu wiary, na
tych tablicach wyrysowanego, y to było
przydano, żeby każdy, kto by kolwiek
inaczey vczyć miał, anathemie, to iest,
wiecznemu przeklęctwu podlegał. Acz
potym od tey anathemy pomieniony
Lombardus subtylnymi a wykrętnymi
(ktore mu nie poydą) discursami kościoł
Rzymski (ktory iuż po Leonie do tego
składu ono «y od Syna» (oó. 27) słow-
ko przydał) wolnym okazać vsiłuie.

Za tak czułym tedy tego ś. Leona
postrzeżeniem, trwała ta odłogiem hæ-
resia aż do czasow Formosa I, ktory
18[-m] w liczbie od Leona był papie-
żem. Ktory to Formosus, znowu tę od
Leona potłumioną hæresią wznowiwszy,
a przytym vżywanie w prasnym chlebie
sakramentu y inne nowo zmyślone
rzeczy do kościoła wprowadziwszy, do
żałosnego cerkwie Græckiey z Rzym-
skim kościołem rozerwania wielką d-
y znaczną przyczynę.

A co ty, Cyrilla Alexandryiskie
(ktorego-m ia wyższey świadectwo pr
toczył) za naypotężnieyszy przecty
nam dowod biorąc, iego tylko ie
drugich głucho puściwszy, rzko
malia verba napisał, lecz iż
mniey ciebie nie ratuie—ka

[1] na polu: Przestroga

), ktore dla lepszey wiary y pewności
ıcińskim ięzykiem (bo się też tylko
Łacinie napisane nayduią) położyć
ıyśliłem. Tak tedy mowi on wielki
ktor Hieronym ś. [1]: «Cum in Baby-
ne versarer, et purpuratæ meretricis
sem colo‖(об. 28)nus, et iure quiritum
ierem, volui garrire aliquid de Spiritu
ncto, et cœptum opusculum eiusdem
bis pontifici dedicare. Et ecce olla
a, quæ in Hieremia post baculum cer-
tur, a facie aquilonis cœpit ardere, et
ariseorum conclamauit senatus» etc.
lico [2] ego velut post liminio Hierosoly-
m sum reuersus,—et, post Romuli ca-
n et ludorum lupercalia, diuersorium
ariæ et Saluatoris speluncam aspexi.
que, mi Pauliniane frater, quia supra
ctus pontifex Damasus, qui me ad hoc
us primus impulerat, iam dormit in
ristо,—tam tuo, quam venerabilium
ihi ancillarum Christi Paulæ et Eusto-
ij nunc adiutus oratu, canticum, quod
ntare non potui in terra aliena, hic
vobis in Iudæa prouocatus immurmu-
, augustiorem multo locum existimans,
i Saluatorem mundi, quam qui fratris
nuit parricidam. Et vt authorem titu-
fatear, malui alieni operis interpres
istere, quam (vt quidam faciunt)
formis cornicula alienis me coloribus
ornare. Legi dudum cuiusdam libellos
Spiritu Sancto, et iuxta comici
ntentiam ex Græcis bonis Latina vidi
n bona: nihil ibi dialecticum, nihil
rile atque districtum, quod lectorem
l ingratis in assensum trahat, sed to-
n flaccidum, molle, nitidum atque
mosum, et exquisitis hinc inde odori-
s pigmentatum» etc. Y trochę niżey:
rte [3] qui hunc legerit, Latinorum ‖(29—3ij) furta cognoscet, et contemnet riuulos, cum cœperit haurire de fontibus». Co Polskim ięzykiem tak się ma: «Gdy-m mieszkał w Babilonie, y szarłatney nierządnice byłem obywatelem [4], y prawa Rzymskiego zażywałem, chciałem nieco przemowić o Duchu Ś., y zaczętą ksiąszkę miasta onego papieżowi przypisać. Alić oto garniec ten, ktorego Hieremiasz widział, od wiatru pułnocnego począł gorzeć, y phariseyska spiknęła się rada. Natychmiast ia, iakoby dostępuiąc znowu vtraconego prawa swego, do Hieruzalem wrociłem się,—y, po Romulusowey chyży a igrzyskach nagich lupercow, przybytek Błogosławioney Panny Mariey y iaskinią tę, w ktorey się narodził Zbawiciel, obaczyłem. Przeto, moy Paulinianie bracie, ponieważ wyższey mianowany papież Damasus, ktory mię napierwey do tego dzieła pobudził, iuż vsnął w Panu, tak twoią, iako y czci godnych mnie dziewek Chrystusowych Paulæ y Eustochij wspomożony będąc prośbą, piosnkę tę, ktorę-iem [5] nie mogł spiewać na ziemi cudzey, tu w Żydo[w]stwie od was wyzwany spiewam, zacnieysze daleko rozumieiąc mieysce to [6], gdzie się narodził Zbawiciel świata, a niżeli ono, ktore bratniego zaboycę [7] vrodziło. Y abym authora napisowi przyznał, wolałem cudzey roboty tłumaczem być, a niżli (iako drudzy czynią) tak, iako ona szpe‖(об. 29)tna wrona, cudzemi się pioreczkami vpstrzyć. Czytałem dawno księgi o Duchu Ś. nieiakiego człowieka, y wedla zdania comikowego [8] z dobrych rzeczy Greckich Łacińskie widziałem niedobre: nic tam niemasz sprawnego, nic osobliwego, wszy[s]tkie rzeczy słabe, vgładzone, to stąd, to zowąd zebranymi

на полѣ: Hieronymus [in] præfatione in librum Didymi, tom. 7, fol. 397 [2] на полѣ: em [3] на полѣ: Eadem præfatione [4] на полѣ: Rzym Babilonem nazywa Hieronym ечатка: ktore-iem [6] на полѣ: Zacnieysze być powiada Hieruzalem y Bethlehem, a Rzym [7] на полѣ: Romulus [8] срвн. выше, стлбц. 455

farbiczkami przyozdobione». Y trochę niżey: «Zaiste kto to mieysce czytać będzie, kradziesz [1] Łacinnikow vzna, y wzgardzi strumieńmi, gdy pocznie czerpać z samego źrzodła». Poty są słowa Hieronyma ś., ktorym się też podobne nayduią w scriptach drugiego Łacińskiego doktora Ambroziusza ś., ktory tak o tym we wtorych «O Duchu Ś.» księgach pisze [2]: «Ieśli się kto (prawi) o rożne czytanie ksiąg Łacińskich spiera, z ktorych niektore przewrotni ludzie zfałszowali, niechay w Græckie księgi weyźrzy». Y zaś tenże tak mowi [3]: «W Græckich księgach nayduiemy, ktorych poważność więtsza iest». Na tenże sens mowi y Augustin ś. [4]: «Łacińskiego ięzyka ludzie dwu inszych ięzykow do wiadomości pism ś. potrzebuią, to iest: Żydowskiego y Græckiego, ieśliby wątpliwość iaką przyniosła tłumaczow Łacińskich rożność nieskończona».

To są własne Łacińskich doktorow słowa, ktorym kto się iedno dobrze przypatrzy, snadnie się w tym resolu[illegible] wać może, iako ma bespiecznie [illegible] cińskim, a ‖(30) zwłaszcza świeżo [illegible] druk wydanym, księgam wiary dod[illegible] Bo ieśli się to w Łacińskim prz[illegible] vitium ieszcze za czasow onych d[illegible] kościelnych doktorow pokazało, [illegible] umiesz o teraźnieyszym [illegible] wieku, w ktory to Græckich [illegible] wych textow odmienianie, [illegible] wyszpocanie tak barzo [illegible] wało, że iuż doktorskie [illegible] wydaiąc, opakować, wy[illegible] wać nie tylko za grzech [illegible] wstyd sobie poczytaią?! [illegible] za przykre nie było, [illegible] twierdząc: że dla [illegible] iakie kacerstwo nie [illegible]

dali się bowiem przy [illegible] ś., w Weneciey druk[illegible] szey karcie napisać [illegible] szy te rzeczy, kto[illegible] wprowadzić mo[illegible] sposobem nawą[illegible] wstydali się [illegible] ś., w roku [illegible] niana po Gr[illegible] nych, Symb[illegible] Athanazius[illegible] nić, gdyż [illegible] Græckie[illegible] łożyli [illegible] właśni[illegible] artyk[illegible] Ἅγιο[illegible] οὔτε [illegible] ἀντ[illegible]

[1] на полѣ: Kradzie[illegible] cap. 6 [2] на полѣ: [illegible] Ciuitate Dei», lib. 15, [illegible]

sobie

ię
po-
a
ię, a
dzię-
nie się,
opowieda
pomstę. A
co modlić
4)wiedź przy-
stary zakon,
Eliasza proroka:
Bog proroka.)
rorok, mowiąc: żar-
Pana Boga Wszech-
opuścili synowie Iz-
woie roskopali, proroki
zostałem ia ieden, y
». To nie była
pytanie y od-
było. A iako?
nowi [6]: «Albo-
ech, co mowi
na Izraela?»
wiadanie nie
rokowi, ktory
iałość. Ponie-

wić to stworzenie, y wszelakimi pobożnemi vczynkami koronuie go y wchodzi w pośrzodek, ziednoczenie czyniąc Boga z człowiekiem. Przyszedł, obiecuiąc temu światu, że się ma ponowić vpadły obraz, y dzwignion iest y zbawion. A nie mogł by tego obiecać, ieśliby nie był pośrzednikiem: iako gdy mąż zacny obieca co mnieyszemu, nie śmie obietnice prosić mnieyszy, ieśli niema pośrzednika. A ponieważ niewidomy był Bog, a świat ten widomy—daie pośrzednika wiernego. Pośrzednik abowiem Boga y ludzi — człowiek Chrystus. ‖(об. 32) Pośrzednik zaś, ktory nie ma spowinowacenia, nie może być pośrzednikiem. A ponieważ ziednoczeniem Bogu y ludziom Pan Chrystus, przystało Mu okazać się rodzonemu być Bogu y rodzonemu ludziom, y być iakoby przemyślawanie śrzednie, z Bogiem w kupie wedle Bostwa, a z ludźmi ziednoczywszy się wedle człowieczeństwa. Y co czyni? Pierwey czyni y vczy, a potym odnawia, y zstaie się pośrzednik y rękoymia, y powiada Boskie ludziom, a ludzkie Bogu. Ponieważ bowiem nieprzyiacielem był ludzki narod Bogu dla występku, nie wierzył ani człowiek Bogu, ani Bog człowiekowi, aby się miał ziednać vpadły bez pośrzednika. Przetoż mowił do ludzi: wierzcie, że będzie zmartwychwstanie, Ia temu rękoymia, weźmę od was ciało y oddam go śmierci, a ieśli go nie wskrzeszę, nie wierzcie Mi. Y zaręcza ludziom Boga, a Bogu ludzi. Y iakoby mowił: ode Mnie człowieka przyimiesz; Ia go odnowię, Ia go vczynię, że się odrzuci zdrady y pozna prawdę; przyimi Mię rękoymią za ludzie, aby y oni przyięli Mię za rękoymią Twey mocy».

Y trochę niżey:

«A iż iest rękoymią Pan Chrys Paweł ś. mowi [1]: «Ty iesteś kapłan na wieki wedle porządku Melchis kowego». Y dołożył: «a dziś lep dostąpiliśmy służby», «ponieważ y szego testamentu ręk‖(33—ij)koymią Pan Chrystus» [2]. Y oto zaręcza l ludziom, y zaręcza lud Bogu: y rzekł odnowić nas, y odnawia; y po nas nieśmiertelnością, y poczyta. wiem gdy tworzył Adama, nie c zaręki, ani obietnice; a gdy go dźwiga, y co nie obiecał, to mu dał, to: niebo, ziemię, ray y inne. A zaręką obiecał, azali nie dał? Iako Ewanielią, to iest, Nowy Testa ktorego dać koniecznie przez pr Swoie obiecał, o czym Ieremiasz mo «y będzie w ostatnie dni, mowi vczynię testament nowy». Y Sam wiciel, daiąc taiemnicę, mowi [4]: «to krew Moia nowego testamentu». Y weł ś. mowi [5]: «przystąpiliście do Syon, y wielu tysięcy aniołow, cerkwie pierworodnych, y do pośred nowego testamentu Iezusowego». Po Chrizostom.

Otoż masz w tych apostolskic Chrizostomowych słowiech dostate wyrażone wyznanie y naukę cer Wschodniey o pośrzednictwie Syna żego, od ktorego to wyznania y namniey się (mym zdaniem) y Ste Zizania nie odstrzelił: nie neguie bowiem tego, ale y owszem iawnie znawa, iż Chrystus Pan stał się p dziwym pośrzednikiem y rękoymią szym, to iest tym, ktory miedzy Bo y człowiekiem przymierze sprawił, doczesne, ale wieczne, ‖(об. 33) nie w we, ale pewne y doskonałe, nie w

[1] на полѣ: Do Żydow [kap.] 7 [ст. 17] [2] Евр. VII, 19, 22 [3] на п 31, 32, 33 [4] на полѣ: Mat. [kap.] 26 [ст. 28] [5] на полѣ: Do Żydow [ka

ć przynosząc ofiary, iako inni ka-
ni [1], ale to Sam Sobą ieden raz a
cznie vczynił. To, mowię, wszy[s]tko
phan Zizania iawnie y expresse wy-
wa. Ale wiem—czego nie przyznawa:
o, żeby się Syn Boży miał y teraz
lić za nami (iako inni śś.) do Oyca,
remu iest we wszystkim rowny, to
, iedney chwały, iedney mocy y iedney
ści. A to swoie zdanie nie na
y (iako ty vdaiesz) powieści zasa-
, ale ie podparł wielkimi a ważnymi
a ś. dowodami, ktorych ia tu (dla
niego przedłużenia) repetować nie
ąc, iedno tylko zacnego doktora Chri-
oma ś. nayznacznieysze o tym świa-
wo y naydostatecznieyszy discurs y
kę przytoczywszy, temu trzeciemu
ziałowi, za pomocą Bożą, koniec
nię. Tak tedy mowi on wielki y
y doktor [2]:

O, mizerny y vłomny!—gdyć rzeknie
ystus onego dnia—że Ia ciało twoie
kie vczynił, a ty Moy Duch w naturę
rzenia stargnąłeś: widziałeś martwe,
o wskrzesło; widziałeś ali toż we-
t iest na maiestacie; widziałeś, że
szey wszelakiey monarchiey y pań-
a y władzy! Iakoż się tedy nie wsty-
? Nasze poczyta Bog, a my Bożego
poczytamy! Ale wiem złość heretycką,
a przeciw prawdzie walczy. Wiemy,
ią, ciało to wzniosło się na ‖(34)
iosa, lecz nie tak dalece, aby po-
ano y wielbiono było, ale abyśmy
ocnika mieli, ktory się za nas Bogu
lli. Przetoż niewstydliwe języki nie-
araney dusze mowią y na rynku,
mocąc świętych, nie wiem—iako; abo-
m samey rozmowy bluźnierstwa nie
ę mowić, ale rozum opowiem: ty,
wią, modl się za nami do Boga y
przymawiay się dla nas. Y biorą sobie słowo od apostoła, rozumu nie vznawszy. Azali nie mowi apostoł [3]: «Chrystus vmarł y z martwych powstał, Ktory iest na prawicy Bożey, Ktory się y opowiada o nas»? Czyli my, mowią, to wymyślili, czyli my Boskie sprawy obełgali? Paweł mowi Chrystusa opowiadaiącego się o nas, to iest, modlącego się,—nie rozumieiąc, co iest opowiadanie. Abowiem wielka iest rożność miedzy modłą y opowiedaniem. Ieśliby toż było modlić się y opowiadać się, nie rzekł by o modlitwie Paweł: «chcę, abyście czynili modlitwy, modlenia, modły y dzięki» [4]. Abowiem modlenie rozumie się, gdy się kto Bogu modli o iakiey rzeczy, a modła zaś—gdy kto wychwala Boga, a modlitwa—gdy w czym obiecuie się, a dzięki—gdy kto za dobrodzieystwa dziękuie Bogu, a opowiedanie rozumie się, gdy kto na vkrzywdzaiących opowieda się Bogu, przyzywaiąc Go na pomstę. A iż opowiadanie nie iest toż co modlić się, ale pytać y odpo‖(об. 34)wiedź przyimować, świadczy o tym stary zakon, mowiąc [5]: «rzekł Bog do Eliasza proroka: co ty tu, Eliaszu? (pyta Bog proroka.) Y odpowiada Bogu prorok, mowiąc: żarciem żarłem się dla Pana Boga Wszechmogącego, że Cię opuścili synowie Izraelscy, ołtarze Twoie roskopali, proroki Twoie pobili, y zostałem ia ieden, y szukaią wziąć duszę moię». To nie była modła, ani modlitwa, ale pytanie y odpowiadanie, y opowiadanie było. A iako? Posłuchay Pawła, ktory mowi [6]: «Aboście nie czytali w prorocech, co mowi pismo: iako opowiada Bogu na Izraela?» Przetoż rozumiey, że opowiadanie nie iest modlenie, ale gwałt prorokowi, ktory opowiada Bogu takową śmiałość. Ponie-

[1] на полѣ: Do Żydow [kap.] 7 [ст. 27] [2] на полѣ: Chrisostom w kazaniu «O wcieleniu a Bożego», w księgach «Margaritarion» [3] на полѣ: Rzym. 8 [ст. 34] [4] 1 Тимоѳ. II, 1 [5] на полѣ: 3 Krol. 19 (въ подл. ошибка: 16) [ст. 13—14] [6] на полѣ: Rzym. 11 [ст. 2]

waż apostoli, w pogaństwie przepowiadaiąc, biady podeymowali, od książąt y panow włoczenia, y od Żydow przenaśladowania, — vczył ich wszystkiego zaniedbywać (wygnanie, frasunki y śmierć), y ciesząc ie, mowi: «Ieśli y wy nic nie będziecie mowić na tych, ktorzy was krzywdzą, iest Kto o was opowiada, Ktory od nas ciało przyiął. Kto kładzie pozwy na wybranych Bożych? Bog ich vsprawiedliwił, ktoż ich może potępić? Chrystus vmarł, nadto y z martwych wstał, y iest na prawicy Boga, Ktory y opowiada o nas» [1]. Ieśliby się modlił, iakoby siedział? Azali nie stoią, ktorzy się modlą? Azali widziałeś ‖(35) kogo iako sługę opowiadaiąc się siedzącego na prawicy książęcia? A przeto pokazuie stan, mowiąc: «Ktory iest na prawicy Boga, Ktory opowiada o nas», iakoby mowił: nie staraycie się wynić o tym, co was potyka, tylko pilnuycie vczyć, y dobrze czynić nie przestaycie, y nie mowcie: Panie, iako cierpimy! gonią nas! nienawidzą nas! Masz tam, Ktory za cię mowi, Ktory opowiada. A opowiada Syn Oycu, nie mnieyszy stanem, ale iako Syn z Oycem rozmawiaiąc o wszystkim, co się dzieie. Azali mnieyszy Syn, według mniemania twego, że opowiada Oycowi? A gdy vsłyszysz Boga, Ktory się opowiada człowieku na niewiernych, czym Go vczynisz? Słuchay, co mowi Pan do Ieremiasza: «Widzisz, co Mi vczyniła nierozumna corka Iudska, ostawiła Mię y poszła śladem bogow cudzych». Niech by to człowiek opowiadał Bogu,—dla czegoż Bog opowiada człowiekowi? A indzie mowi [2]: «Y dziś ty, człowiecze Iudski, ktory mieszkasz w Ieruzalem, rozsądź miedzy Mną y miedzy winnicą Moią, co mi przystało vczynić, a nie vczyniłem?» Także y Pan [illegible] stus [3], poki w ciele przeyźrzenie [illegible] wypełniał, kapłan był, modły [illegible] modlił się Oycu cielesnym obmy[illegible] niem; a od tego czasu, iako wsz[illegible] niebo, tylko siedzi vwielbiony, [illegible] modli, ani opowiada. A ieśli opo[illegible] wiada, iak Syn Oycu, ponieważ [illegible] prorokowi okazuie się opowiadaiąc. [illegible] toż Paweł mowi, aby vkazał, że [illegible] stus nie iako kapłan stoi, ku [illegible] podnosząc modlitwy za siebie y za [illegible] ale siedzi. Mowi bowiem: «Takie[illegible] przystało mieć arcybiskupa, Ktor[illegible] na prawicy maiestatu vwielbien[illegible] wysokościach, wyższey wszelakie[illegible] czątku y władzy, Ktory nie ma [illegible] muszenia, aby na każdy dzień, [illegible] arcybiskup, przynosił ofiarę za s[illegible] za ludzkie niewiadomości, to b[illegible] vczynił ieden raz, Siebie przyni[illegible] Dla czegoż tedy szaleiąc, rzucaią [illegible] dobrą vczciwość, ponieważ nie ma [illegible] a ty go musem wiedziesz, ktor[illegible] wyższey wszelakiego przemuszeni[illegible] ieszcze przywodzi Paweł [5]: «Ab[illegible] Chrystus nie wszedł do świętego [illegible] bytku, ręką vczynionego, ktory by [illegible] zerunkiem prawdziwemu, ale w [illegible] niebo—okazać się oblicznośći Boże[illegible] nas». Y nie mowi: okazywać się, [illegible] bowiem raz okazał się, a nie wiele[illegible] ani też aby miał na każdy czas S[illegible] przynosić, iako arcybiskup, wchodz[illegible] święte świętych na każdy rok. A [illegible] Chrystus, dla odrzucenia grzechu, i [illegible] raz ofiarą Swoią okazał się, a [illegible] kapłani na każdy dzień stoiąc [illegible] także y ofiary wielekroć przyno[illegible] Chrystus ieden raz za grzechy [illegible] ‖(36—£)niosł ofiarę, zawżdy [illegible] prawicy Boga, czekaiąc, aż poki [illegible]

[1] на полѣ: Rzym. 8 [ст. 33—34] [2] на полѣ: Izaiasz 5 [ст. 3—4] [3] [illegible] się ieszcze Syn, ale iuż wszy[s]tko vczynił [4] Евр. VII, 26—27 [5] на по[illegible]

ędą nieprzyiaciele Iego pod nogi
. A gdy się opowiada, siedzi,—a dla
ć vymniesz czci dobrodzieystwu?»
ty są własne Chrisostoma ś. o
ednictwie y opowiadaniu Syna Bo-
słowa, ktory też w Homiliach
h na listy ś. apostoła Pawła, a
owicie na 8 do Rzymianow, 7 do
sow y 2 do Ephæsow rozdział,
ad czyniąc, także na wielu innych
cach szeroko o tey materiey pisze
ktuie.
schżeć to nie będzie w podziwieniu,
niku łaskawy, iż, nie vciekaiąc
o żadnych innych discursow y nie
c świadectw na to drugich dokto-
ś., samemi tylko niemal Chrisosto-
. słowy ten trzeci rozdział napełni-
Widzisz bowiem y sam, iak wielkie
małey książ*s*ki volumen vrość by
ło, ieśli bym, na krotkie oney
rcie baczenia nie maiąc, rzeczom
ktore same przez się słońca iaśnieyszą, y o ktorych iuż żaden by y
szego rozumu człowiek namnieyszey
rcu swoim wątpliwości mieć nie
, tym więtszey ieszcze światłości
timi inszymi discursami chciał do-
ć. Iakich bowiem ważnieyszych ra-
akich iaśnieyszych dowodow, iakich
ych y vcześnych w tey materiey
sow nad te znamienite Chri(об. 36)-
ia ś. słowa potrzeba?! Ktorych-em
go tak wiele położył, abyś, czy-
u łaskawy, obaczyć snadnie mógł
ą nader [1] tego scriptora niezbożność
vstydliwością złączoną, iż dla tych
ych słow, ktore się w przytoczo-
tu (z tak wielkimi y ważnymi do-
tego zacnego doktora świadectwach
ią, Stephanu Zizaniemu y nam
tkim błąd sprosnego hæretyctwa
przypisować! Odpowiesz, że to Chrisostom pisał, potłumiaiąc przeklętą hæresią Arriiańską y pokazuiąc to, że iest iedney mocy, władzy y istności Chrystus Zbawiciel z Bogiem Oycem Swoim? Wiedzże to, że y Stephan Zizania albo y każdy z nas nie inakszym, ale tymże właśnie vmysłem y przedsięwzięciem to pisał y twierdził, aby wyświadczył, iż cerkiew ś. Wschodnia wierzy y wyznawa iedney być władzy, iedney mocy, iedney woli y iednego a społwiecznego Bostwa Chrysta Pana z Bogiem Oycem y z Duchem Ś., Ktoremu niechay będzie cześć y chwała na wieki wieczne. Amen [2].

(37—Fij) Rozdział IV,

w ktorym się zamyka odpowiedź na obiectie abo zadania z strony niektorych obrzędow y ceremoniy cerkwie Greckiey y Rzymskiego kościoła.

Trzeci zasię w wierze błąd zadaie nam z tey miary, iakobyśmy Łacinnikow albo Rzymian znowu krzcić roskazowali, czego dowodzi księgami Rytuałow cerkiewnych, iakoby przez Bałabana, episkopa Lwowskiego, z druku wydanemi. O czym ia tu szeroko nie diskuruiąc, odsyłam cię, czytelniku łaskawy, do samych tych ksiąg ediciey Bałabanowey, wiedząc pewnie, iż chocia tam cæremonia ta (iako od Rzymskiego przychodzących kościoła do cerkwie Græckiey przyimować należy) iest napisana, tego iednak żadną miarą naleść tam nie będziesz mogł, aby krzest ten, ktory od kogokolwiek (by y człowieka stanu świe*t*skiego) w imię iednego w trzech Personach Boga wedl*a* vstawy

[1] подл.: nadder [2] въ концѣ страницы небольшое типографское украшеніе

[illegible] a kościołem waszym roze-
[illegible]e było. Ieśli też (co inaczey
[illegible]ože) dobrym ten porządek być
[illegible]to koniecznie tym swoim
[illegible]m kościoł Rzymski za wyszpo-
[illegible]skaźcę dobrych starożytnych
[illegible]hrystusowey porządkow być
[illegible]chocia mu to (acz Græckiey
[illegible]złowiekiem obłudnie się mia-
[illegible]yznawasz w tey swoiey «Har-
[illegible]ż w wierze y w nauce daleko
[illegible]ckiew Græcką doskonalszy.
[illegible]może to na rozsądek y vznanie
[illegible]zdrowy maiącego rozum, czło-
[illegible]śli tym samym słowkiem ten
[illegible]scriptor nie zganił, nie po-
[illegible]niwecz nie obrocił wszystkich
[illegible]aw, ceremoniy y porządku
[illegible]ania w cerkwi ś. Wschodniey
[illegible]ga Wszechmogącego? W czym
[illegible]ney nie vczynili odmiany, ale
[illegible]owili vniią cerkwi Græckiey
[illegible]m kościołem, na Florentskim
[illegible]vczynioną, tym się omylnie
[illegible]udziom, a zwłaszcza prostym,
[illegible]ze zamydlaią. Ale teraz iawnie
[illegible]ilk, owczym odzieniem pokryty
[illegible]y namnieyszy poznać sna(39)-
[illegible]), odkrył y okazał to światu,
[illegible]szystkiemu [1], iż nie dla tego
[illegible]religiey nazwiska płaszczykiem
[illegible]ział, aby mu się prawdziwie
[illegible]brzędy iey podobać miały, ale
[illegible]cze więcey ludzi w wierze nie
[illegible]ych tym zmyślonym wiary
[illegible]nazwiskiem do tey swoiey
[illegible]ey vniiey przyłudzić mogł.
[illegible]e mu wiara, nauka y ceremo-
[illegible]kiego kościoła barziey, niż
[illegible]Græckiey (iako się tu sam
[illegible]ty,—a czemuż się iawnie
[illegible]kościoła (porzuciwszy

wiarę y wszystkie cerkwie Græckiey obrzędy) nie vdał? czemy tey, ktorą tak barzo szkaluie, matki synem niewstydliwie się mianiue? czemu tych, wedla swego mozgu, podleyszych ceremoniy rzkomo się trzyma y trzymać (acz obłudnie) obiecuie? Azaż kto takie na synodzie Florentskim przez ichże Łaciński (*sic*) spisanym o artykułach wiary y ceremoniach Orientalney cerkwie od naśladowcow Græckiey religiey wyznanie słyszał? Aza się samiż przed tym Rzymskiego kościoła doktorowie, sami nawet oni dawni śś. papieżowie o wierze y ceremoniach Wschodniey cerkwie z tego nowowynikłego doktora zdaniem się zgadzali? Aza w scriptach śś. Hieronyma, Augustina, Eusebiusza y innych— Grækom same źrzodła, a Łacinnikom tylko po(об. 39)toczki z nich wychodzące nie są przypisane? Aza w liście Damasa, papieża Rzymskiego, do tegoż Hieronyma, w Græciey na ten czas będącego, pisanym te własne słowa się nie nayduią?

«Peto [2] etiam tuam charitatem, vt sicut a rectore tuo Alexandro episcopo nostro didicisti, Græcorum psallentiam ad nos dirigere fraternitas tua delectetur: quia tantæ apud nos simplicitatis indago est, vt tantum in die Dominica Apostoli epistola vna recitetur et Euangelij capitulum vnum dicatur, et nec psallentium mos tenetur, nec hymni decus in ore nostro cognoscitur. Peto ergo per fratrem et compresbyterum nostrum Bonifacium, vt lubeat fraternitas tua rei huius aperire nobis vestigia». To iest: «Proszę też vprzeymości twoiey, aby tak, iakoś wziął informacią albo naukę od rektora swego Alexandra, biskupa naszego, sposob śpiewania, w

[illegible]æ ad Hieronymum epistola 2. Tomo I

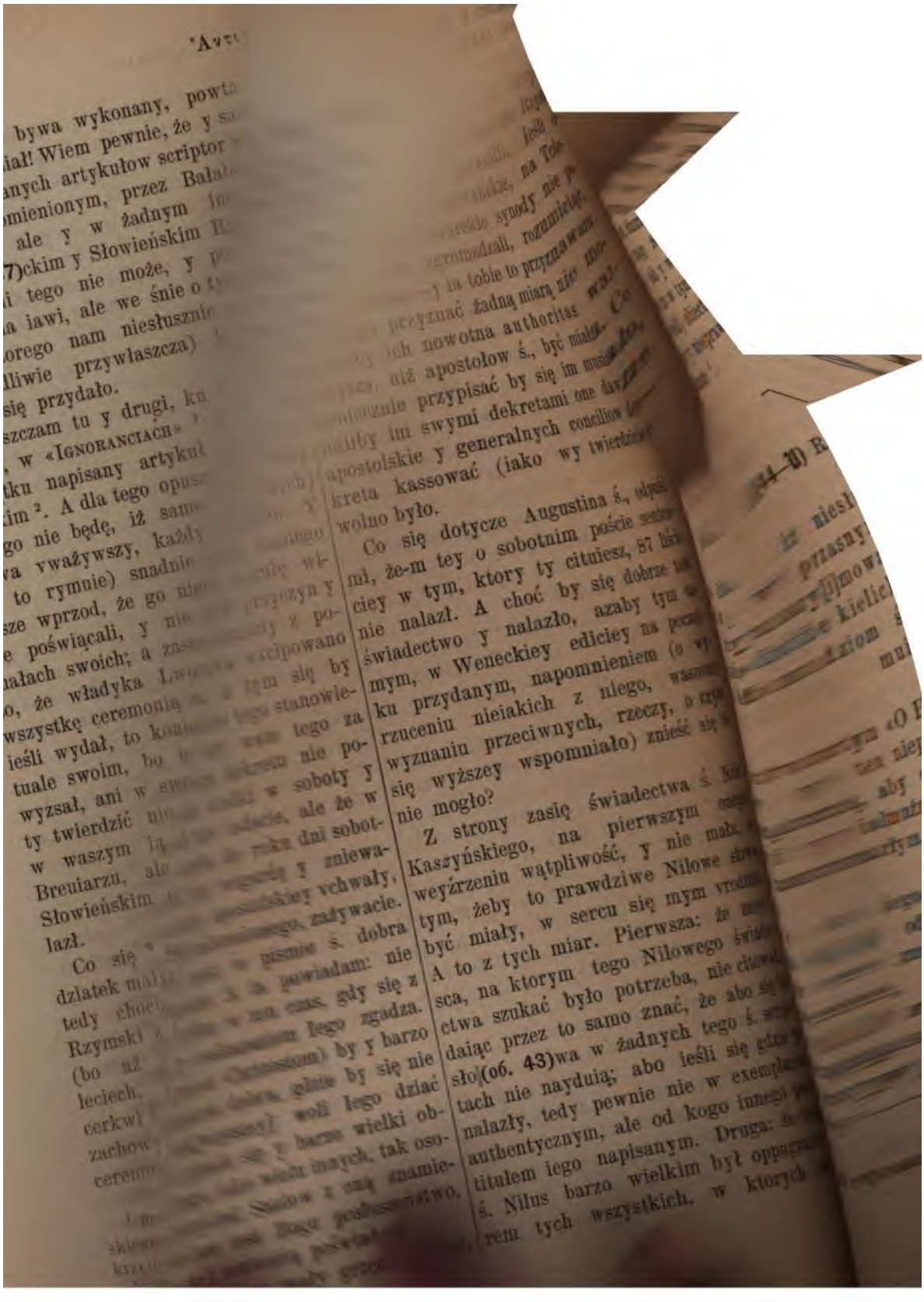

ościoł Rzymski z cerkwią Orientalną
ie zgadza, artykułow, y nie mało prze-
wko nim, barzo szerokich y głębokich
riptow iego się nayduie, a zwłaszcza—
O pochodzeniu Ducha Ś.», «O czyścu»,
O przaśniku», «O starszeństwie Rzym-
iego papieża» y innych wielu rzeczach,
iedzy ktoremi nie przepomniał też y
go, o ktorym tu mowimy, postu so-
tniego seuere barzo strofować. Co iż
k iest, słusznieć to, miasto conclusiey,
dać mogę: że iako to Nilowe świa-
ctwo, tak y wszystkie inne (na kto-
é się tu w tym rozdziale krotka dała
powiedź) obiectie niesłusznie, nieprzy-
ynie y niesprawiedliwie od ciebie nam
zadane [1].

(44—51) Rozdział V.

tym, iż niesłusznie Rzymski ościoł w przasnym chlebie sakra-ent przy[i]mować roskazuie, y iesłusznie kielich Nowego Testa-entu ludziom świeckim odey-muie.

W czwartym «O Hæresiach» artykule
ni słowy ten niepewny scriptor pisze:
ie wierzą, aby ofiara służby Bożey,
dlitwy y iałmużny miały być pomocne
ziom zmarłym, a przedsię modlą się
nimi».

Ktore to iego słowa acz daleko (iako
pokaże) od prawdy rożne, iż na
damencie zmyślonego przez nie czyścu
zasadzone, przeto do przyszłego (de
rgatorio) rozdziału porządne, da Bog,
ch roztrząsanie odkładamy. A teraz,
okazią przypomnienia przezeń ofiary
wozakonney—ieśli ią Rzymski kościoł
ma, y może li w przasnym chlebie być
odprawowana?—vważyć się godzi.

Twierdzą Rzymskiego nauczyciele kościoła, lecz nie oni dawni, ktorzy ieszcze przed schismą albo rozerwaniem byli, ale teraźnieyszy: «iż Pan Chrystus taiemną wieczerzą Swoię przasnym, a nie kwaszonym chlebem odprawował, ergo: y nasz kościoł lepiey daleko, niż Græcka cerkiew, (об. 44) czyni, iż sakrament w przasnym przyimować chlebie roskazuie». Ktore to ich argumentowanie y ten nasz miły Harmoniograph potwierdzaiąc niektoremi rzkomo z pisma dowodami, podeprzeć vsiłuie. W czym mu barzo niesporo: bo iako sam fundament nazbyt słaby, tak y budowanie na nim z piasku płonnych ratiy iest sklecone, tak iż skoro się go żywa pisma ś. woda dotknie, natychmiast rospłynąć się y wniwecz obrocić musi. To tedy iest summa wszystkich iego w tey mierze raciy y dowodow: «Christus Pan we czwartek paschę starozakonną albo pożywanie baranka wielkonocnego z przaśnikami y bez kwasu odprawował: bo nie dla naruszenia y zgwałcenia, ale dla wypełnienia (iako Sam świadczy) zakonu przyszedł. Przeto y sakrament nie w inszym, ale w tymże przasnym chlebie łamiąc, zwolennikom Swoim dawać raczył. Ku temu, iako to podobna: żeby kwaszony chleb przy taiemney Chrystusowey wieczerzy miał być, ponieważ to w ten się iuż prawie czas działo, gdy wszyscy w Hieruzalem święto wielkonocne z pożywaniem przaśnikow celebrować byli poczęli, a kwas we wszystkim zgoła Izraelu iuż się nie naydował?»

To, mowię, summa iest wszystkich Harmoniographowych ratiy y dowodow. Ktorey iż są dwie części, tedy onę

apostołow postanowionego, pos[illegible] weyźrzysz. Bo ieśli dla żałości [illegible] miętywania niewinney męki [illegible] podiętey pościć nam te dwa [illegible] pomocą zano, iakoż dla tak wielki[illegible] o tey mownego wesela, ktore si[illegible] godzi: lebne P. Narodzenie, Zm[illegible] ten czas, y Zesłanie Ducha Naś[illegible] nasz na- Iego zstało, nie godzi [illegible] Swoiey taiem- postu na stronę [illegible] dawać raczył, gdy to, iako sam [illegible] kwas się nie nowienia y tradic[illegible] ieść Żydowie maiąc, na[illegible] poczęli? Pytam cię nemu apostolskie[illegible] przaśnikow— wimy, bo tam [illegible] paschi y iedze- się żadney zgo[illegible] wielkonocnego, czyli z śrzody y pią[illegible] się? Odpowiesz owszem [illegible] baranka,—tedy prawa pew[illegible] wtore Moyżeszowe dzimy, iż [illegible] ta ceremonia dosta- względem[illegible] potężnie zrażą, spolitego [illegible] to (czego inaczey albo [illegible]), że to oboie pospołu [illegible] Bożego odprawować się [illegible] tedy tym przyznaniem onę [illegible] swoię za piec odesłać czytał!

[illegible] bowiem ia tobie słońca [illegible] tylko z doktorow śś., ale y [illegible] naświętszey Ewanieliey, iż [illegible] Pan iako paschę zakonną, tak [illegible] wieczerzą Swoię całym dniem [illegible] nim Żydowie święto wielko- [illegible] obchodzić y baranka z przaśnika- [illegible] poczęli) odprawić raczył. Co [illegible] ewanielistowie trochę zakryciey, [illegible] dosyć iawnie y znacznie wy- [illegible] Matthaeusz bowiem, Marek y Łu- [illegible] ewanielistowie, dniem prza- [illegible] mianuią dzień on, w ktory apo- [illegible] pytali Zbawiciela naszego: na [illegible] by mieyscu zgotować sobie pa-

[illegible] (об. 45)schę roskazał? A iż [illegible] przaśnicznemi nie tylko one dni 7, [illegible] ktore przasnego w iedzeniu chleba [illegible] wano, ale y te 4, w ktore gotować [illegible] baranka zakon roskazował, nazyw[illegible] były—nie tylko doktorowie y inni [illegible] ścielni scriptorowie, ale y same [illegible] Moyżeszowe księgi [1] dostateczną o [illegible] każdemu sprawę y pewną wiad[illegible] dadzą. Wypisuie tam bowiem [illegible] że za czterzy dni przed świętem wi[illegible] nocnym, to iest, 10 marca, pow[illegible] był każdy Izraelita baranka iedn[illegible] niego, niepokalanego, do domu [illegible] wziąwszy, aże do 14 tegoż miesiąca [illegible] chować. Ktore to dni 4 iż sposob [illegible] gotowania do pożywania paschy [illegible] bie zamykali, z tey miary przaśni[illegible] mi dniami ie nazywano, a nie [illegible] żeby w nie przaśniki ieść miano: [illegible] przaśnikow nie wolno było, ied[illegible] pospołu z barankiem począć po[illegible] to iest, 15 marca z wieczora, gdy [illegible] tego czasu dzień się, wedle [illegible] Moyżeszowych ksiąg, zaczyna. [illegible] wieczorem abowiem, to iest, na sch[illegible] 14 dnia marca, zabiiać tego bar[illegible] zakon stary roskazował. W ktory [illegible] czas Sam On prawdziwy, starego [illegible] nu cieniem figurowany, Baranek [illegible] Chrystus Zbawiciel śmierć wedle [illegible] na krzyżu dla odkupienia naszego po[illegible] raczył, to iest w piątek o dzie[illegible] tey od wschodu słońca godzinie, [illegible] czerzą (iako się [illegible](46) rzekło) tai[illegible] przedtym we czwartek odprawiwszy.

Co abyś tym lepiey mogł zrozu[illegible] czytay sobie 13 Iana ś. ewanielisty [illegible] pitułę, gdzie mowi [2]: «Przede d[illegible] świętym wielkonocnym, wiedząc I[illegible] iż przyszła godzina Iego, aby sz[illegible] tego świata do Oyca», (etc.) «wstał

[1] на полѣ: 2 księgi Moyżesz. kap. 12 [illegible] 29]

[2] на полѣ: Ian, kap. 13 [ст. 1, 4, [illegible]

y y położył odzienie Swoie», potym [1] rozmoczywszy chleb, po- ıszowi» (etc.) «y rzekł do niego: sz, czyń co-rychley. A tego ża- ch, co siedzieli, nie wiedział, k y to mowił. Bo niektorzy mnie- Iudasz miał worki, żeby mu ezus: nakup tego, czego nam ıa dzień święty, albo żeby co ostatecznym».

tedy tego nie widzi, że się to nie w samy dzień wielkonocny ten czas bowiem ani kupować, dawać wolno.

posłuchay, co ieszcze daley sta ś. mowi [2]: «Żydowie, prawi, k rano) przywiodszy Iezusa do a, nie weszli na ratusz, aby się splugawili, a to żeby pożywali wielkonocnego». Widzisz tedy, vanie tey starozakonney paschy Zbawiciel nasz vstanowieniem ciała y krwie Swoiey naświęt- stamentu (iako-m pierwey rzekł)! Co ieszcze barziey na drugim tenże Ian ś. obiaśniaiąc, mowi [3]: e (prawi), iż był dzień gotowania, (об. 46) zostały na krzyżu sobotę, bo był to dzień wielki prosili Piłata, aby były połama- ości, a potym ie zięto».

awszy wszystkim inszym raciiam am pokoy, pytam cię, Harmonio- apostołowie y pierwszy ich owie w przasnym, czyli w kwa- chlebie sakramentu vżywali? przyznasz (to, co prawda iest), waszonym, tedy y to przyznać usisz, że też Zbawiciel nasz pod leba, a nie przaśnika, naświęt- Swoie na taiemney wieczerzy dawać raczył. Bo a ktoż mogł lepszą y pewnieyszą o tym mieć wiadomość nad apostołow śś., ktorzy, oczywistemi tey taiemnice świadkami będąc, ni w czym onego Zbawicielowego postanowienia naruszyć, ni w czym odmienić nie chcieli. Ale co przyięli od Pana, to właśnie y drugim (iako świadczy Paweł ś.) podali [4].

Ieśli byś też to vpornie twierdzić chciał, że apostołowie przaśnika w sakramencie vżywali, tedy to twoie twierdzenie, iako wszystkim apostołow śś. scriptom, tak y wszystkim kościelnym historykom przeciwne będzie, a nawet y samemu Rzymskiego dwora pisarzowi Platinie, ktory przyznawa to, że nie tylko z apostołow, ale y z papieżow Rzymskich żaden, przed Alexandrem, przasnego w sakramencie chleba nie vżywał. Tak bowiem w żywocie tego-to Alexandra (47) papieża, o tym pisząc, mowi: «Oblationem quoque ex azymo, non autem ex fermentato (vt antea), fieri instituit». To iest: «Postanowił też, aby w przynoszeniu ofiary sakramentowey przasnego, a nie kwaszonego, iako przedtym, chleba vżywano» [5].

Coż mi tedy, Harmoniographe, na te tak iawne y znaczne dowody y probacie odpowiesz? Czy przedsię z niepewnym swego zmyślonego (iako się w przyszłym, da Bog, rozdziale pokaże) Gennadiusza świadectwem na plac będziesz wyieżdżał? Ale ktoż się tak niebaczny z-miedzy nas naydzie, żeby mu lepiey, niżli samey naświęt[szey] Ewanieliey wierzyć miał? Czyli ieszcze, ku podporze błędnego zdania swego, onego słomianego Leona 9, papieża [6], argumentu vżyiesz? «Chrystus Pan strzedz się od kwasu tak w Ewanieliey, iako y przez apostoła Pawła

ольѣ: ibidem [2] на полѣ: Ian, kap. 18 [ст. 28] [3] на полѣ: Ian, kap. 19 [ст. 31] : 1 Korin. kap. 11 [ст. 1—2] [5] на полѣ: Platina in «Vita Alexandri papæ», [6] на полѣ: Leo 9 w liście do patriarchy Carogrodskiego, ktory to list iest też v książki x. Piotra Skargi, w roku 1577 wydane, na kar. 247

roskazał; przeto sakramen
chlebie ma być ofiarowa
twoie dziecinne argumento
barziey, niż wiary godn
osądzi! Aza bowiem iawne
lista [1] declaraciey nie czy
o kwasie Zbawiciel na
mowić raczył, ale o przekl
skiey nauce? Iako też y
o zastarzałym złych vcz
to pisze,—nie tylko z w
mieysce doktorow śś., al
tych słow sensu zrozumieć

Powiadasz, że (об. 47)
w piśmie ś. grzech znaczy
nie wszędzie; ale y owsz
dobrych y zbawiennych
assimilowany. A zaś nie
Zbawicielowego słowa [3]:
krolestwo niebieskie kwa

Lecz prożno ia o tym
diszkurować,—gdyżeś y
to swoie omylne twierdzeni
go godnemi vważenia, sło
y wniwecz obrocił, w kt
wasz to (acz nie chcąc
ckiey: «iż nie tylko nam
grzeszy, że kwaszonym
świętszy chlebem ofiaru
przyczyn barzo słusznyc
mianowicie—na znak teg
Pan prawdziwie przyiął c
nasze; a ku temu—dl
heresiey Apollinariuszow
ciało Chrystusowe było
miasto dusze Bostwo mie
wał». A ieśli ten, co
sakramencie chleba vżyw
przeklętą hæreziią,—to k
ciwnym sposobem ten,
przaśnikow, mnoży ią
Widzisz, iakoś się barzo
mi słowy vwikłał!

[1] на полѣ: Mat. kap. 16 [
Matthe. kap. 13 [ст. 33] [4] н

dzień ostateczny, w ktory śmierć krzyżu dla zbawienia naszego podiąćył, wszystkiego tego, co w zakonie ym o nim było præfigurowano, do-ił». A ieśli wszystkiego dokonał, to y pożywanie przaśnikow (ktore chle-rapienia pismo [1] nazywa) koniec swoy ło. Y nie godzi się iuż ich więcey ż tego y nomocanony apostolskie [2] ze zakazuią) chrześcianom, od iarzma zakonnego wyzwolonym, pożywać. ia bowiem, niema iuż teraz v nich sca—iako pożywanie baranka wiel-cnego, tak y iedzenie przaśnikow, to oboie poty tylko trwało, poki eszcze sama rzecz istotna, ktorą ono ionowało, nie była wypełniła. Dla y chleby (ktore ty wspominasz) starozakonnych, przy Abiatharze w iele poświęcone, day to że byli prza-i—nas iednak przywieść do tego tym m przykładem nie możesz, abyśmy, kawszy iuż samey istoty, za cieniem nieli vganiać. «Gdyż mamy ołtarz, rego (iako ś. apostoł Paweł mowi [3]) naią władzy pożywać ci, co starego u cieniowi vsługuią».

rzucony bowiem iest, iako niedo-ły y vsprawiedliwienia dać skutecz-nie mogący, zakon stary, gdy no-łaski słońce promieńmi swemi stek świat oświeciło. Vstało zabicie -Oij) y ofiarowanie barankowe, am Siebie Chrystus Zbawiciel ofiarę oższą y nawdzięcznieyszą Bogu raz y na wieki ofiarować raczył. o kapłaństwo Aaronowe, gdy kapłan elki z wiekuistem (wedl*a* porządku isedekowego) kapłaństwem nastą-Vstały też y przaśniki, pokarm on brzydki y Egypską niewolą znaczący [4], gdy z wieczney dusznego tyranna nie-woli potężną prawdziwego Messiasza naszego ręką wybawieni y od przeklę-ctwa zakonnego naydroższą krwią Iego wykupieni iesteśmy.

O czym Grzegorz ś. Nazianzenus tymi słowy mowi [5]: «Iuż teraz nie baranka, nie gorczycę, nie przaśnikow pożywamy» etc. Tenże Grzegorz y w tymże Kaza-niu przaśnik zgniłym Egipskim ciastem, a chleb kwasny—ożywiaiącym nazywa. Chryzostom też ś., wykład czyniąc na one Pawła ś. słowa: «stare rzeczy mi-nęły, a wszystko nowe nadeszło» [6], temi słowy mowi: «Tam skrzynia, a tu Boga-rodzica; tam łaska Aaronowa, a tu krzyż; tam przaśniki, a tu chleb; tam baranek, a tu Chrystus». Widzisz, że tu Chrizostom ś. distinctią miedzy chlebem a przaśnikiem czyni, a distinctią barzo wielką, taką (videlicet), iaka się miedzy starym a nowym zakonem y starą a nową (od Malachiasza [7] przepowiedzianą) ofiarą nayduie. A chcesz li wiedzieć, iaka to miała ⟦(об. 49) być ofiara, przy-patrzże się wprzod Authorowi albo wy-naleźcy oney, Ktorego prorockie y apo-stolskie głosy [8] mianuią być «Kapłanem wiecznym, wedl*a* porządku (iako się rzekło) Melchisedekowego». A to dla tego, iż iako Melchisedek nie żaden przaśnik, ale chleb y wino, pod czas Abrahamowego z porażki krolow zwro-cenia się, Bogu ofiarował, tak y Ten nowy a wieczny Kapłan, pod osobą też chleba y wina, naświęt. ciała y krwie Swoiey świątość pożywać wszystkim na zbawienie roskazał.

A dla tego-m rzekł «wszystkim», że

[a] на полѣ: 5 Może. księgi, kap. 16 [ст. 3: «хлѣбъ озлобленія»] [3] на полѣ: Tomo I Con-im. in Canon. Apostolorum, cap. 69 [3] на полѣ: do Hæbreow kap. 13 [ст. 10] [4] на 5 Moyżesz. kap. 16 [5] на полѣ: Grzegorz Nazianzenus w Kazaniu 2 na Paschę [6] 2 Ko-V, 17 [7] на полѣ: Malachiasz, kap. 3 [8] на полѣ: Psal. 109 [ст. 4]. Heb. cap. 7 [ст. 17]. . capit. 14 [ст. 18]

się y druga z tey pomienioney o przaśniku w kościele waszym vrodziła hæresia [1]. A to w tym: że osobę wina, to iest, kielich Nowego Testamentu odrzuciwszy, niepotrzebnym go być do pożywania ludziom świe*ts*kiego stanu powiadacie. Na co wy respons czyniąc, mowicie: «że samym tylko kapłanom, to iest, apostołom pod obiema te naświęt[sze] świątości osobami od Chrysta Pana na taiemney wieczerzy są podane».

Lecz ieśliby, za tą waszą racią, pod osobą wina krwie Chrystusowey ludziom prostey condiciey dawać nie należało, tedy by y od pożywania pod osobą chleba naświęt[szego] ciała Iego oddaleni być mieli. Ale ponieważ y wy sami tego, że się te słowa w osobie apostołow do wszystkich ściągały, negować nie możecie, tedy, iż y o kielichu toż właśnie rozumieć się ma, przyznać musicie, zwłaszcza za owym znacznym warun(50)kiem y iawną Zbawiciela naszego przestrogą, ktorą snać nie bez przyczyny, ale wiedząc pewnie (iako Bog), że się naleść potym wzgardziciele tey nadroższey świątości mieli, przydać raczył, mowiąc [2]: «piycie z tego kielicha wszyscy». A ktorzy*sz* to wszyscy? Ci, za ktorych (iako tamże dokłada) wylana być ona naświęt[sza] krew miała. O czym y na drugim mieyscu mowić raczy [3]: «Zaprawdę, zaprawdę powiadam wam: ieśli byście nie pożywali ciała Syna Człowieczego a nie pili krwie Iego, nie będziecie mieli żywota w sobie. Kto pożywa ciała Mego a piie krew Moię, ma żywot wieczny, a la go wzbudzę w ostateczny dzień. Abowiem ciało Moie prawdziwy iest pokarm, a krew Moia prawdziwy iest napoy».

Widzisz, że tu nie samym tylko kapłanom, ale generaliter wszystkim iako naświęt[szego] ciała Swego pożywać, tak y nadroższą krew Swoię pić Zbawiciel roskazuie! A roskazuie nie prosto, ale pod zbawieniem dusze y dostąpieniem wiecznego (ktorego wszyscy pragniem) żywota. Gdyż iako w zakonie starym [4]— kto iedno kolwiek progow domu swego krwią barankową z roskazania Bożego nie pomazał, takowy każdy pierworodne w domu swoim zamordowane przez anioła nalazł; tak y tu—kto iedno kolwiek tego prawdziwego raz y na wieki za nas ofiarowanego Baranka krwią nadroż(o6. 50)szą progow vst domu swego nie pomaże, w takowym każdym dusza iego pierworodna żywa być nie może. Bo ieśli starego testamentu krew bydlęca, cieleśnie od grzechow oczyszczaiąca, tak ważna v ludu Izraelskiego była, iż, kto by ią kolwiek wzgardzić y znieważyć miał, bez miłosierdzia na dwu albo trzech świadkow zabiiany był,—«iako daleko (mowi Paweł ś. [5]) cięższą kaźń zasługuie ten, ktory Syna Bożego potłoczył y krew testamentową pokalaną być sobie rozumiał, przez ktorą poświęcon iest»?

Co wszystko na dobrym maiąc baczeniu, cerkiew ś. nie tylko Græcka, ale y Rzymska, iednym (przed tym) miłości Chrystusowey zwiąskiem spoiona, przez kilkanaście set lat nigdy y ni w czym tey vstawy Pana a Stworzyciela swego gwałcić y kielicha zbawienia ludziom świe*ts*kim odeymować nie ważyła się.

Świadkiem tego iest Hieronym ś. [6], w ktorego scriptach nie na iednym mieyscu te słowa się nayduią: «sacerdotes, qui eucharistiæ seruiunt et sanguinem Domini populis Eius diuidunt». To iest

[1] на полѣ: O odrzuceniu kielicha Nowego Testamentu [2] на полѣ: Matth. kap. 26 [3] на полѣ: Ian kap. 6 [ст. 53—55] [4] на полѣ: Księgi 2 Moyżesz. kap. 12 [5] на полѣ: Hebreow, kap. 10 [ст. 28—29] [6] на полѣ: Hieronymus in Sophoniam, cap. 3

apłani, ktorzy naświęt[szemu] sakra-
ntowi vsługuią y krew Pańska lu-
wi rozdaią» etc.
Świadkiem tego iest y Cyprian ś.,
ry w liście do Korneliusza papieża
ni słowy mowi [1]: «Nam quomodo
emus aut prouocamus eos in confes-
ne nominis (Christi) sanguinem suum
dere, (51) si eis militaturis Christi
guinem denegamus? Aut quomodo ad
rtirij palmam idoneos facimus, si non
ad bibendum prius in ecclesia pocu-
Domini iure communicaturos admit-
us?» To iest: «Abowiem iako mamy
czać albo pobudzać ich ku wylewa-
(przy wyznaniu imienia Chrystuso-
go) krwie swoiey, ieśli onym do
lki duchowney [2] gotuiącym się Chry-
sowey krwie dawać nie chcemy? Albo
o do otrzymania męczeńskiey korony
nemi onych czynimy, ieśli ich wprzod
kościele do napoiu kielicha Pań-
ego nie przypuszczamy?» Toż się
czuie y z drugich tego ś. doktora [3]
w, ktore na inszym mieyscu («O
tynku iednego diakona, w vsta dziewki
chcącey krew Pańską wlewaiącego») pisane się nayduią.
Świadkiem tego iest y Ambrozius ktorego te własne do cesarza Theo-
lusza słowa się nayduią [4]: «Quomodo
nus extendes, de quibus adhuc san-
s stillat iniustus? Quomodo suscipies
ictum Domini corpus? Qua temeritate
tuo poculum sanguinis preciosi per-
es? Quando furore verborum tuorum
tus iniuste sanguis est effusus!» To
[5]: «Iako podniesiesz ręce, z ktorych
cze krew niesprawiedliwa kapie? Iako przyimiesz ciało Pańskie? Iaką krnąbrnością vstami swemi kielicha naydroższey krwie się dotkniesz? Po(06. 51)nieważ wściekłą popędliwością słow twoich tak wiele się krwie niewinney wylało!»
Świadkiem tego iest y Augustyn ś. [6], ktory o tey naświęt[szey] świątości tymi słowy mowi: «Cum frangitur hostia, dum sanguis de calice in ora fidelium funditur, quid aliud, quam Dominici corporis in cruce immolatio, Eiusque sanguinis de latere effusio, designatur?» To iest: «Gdy bywa łamana ofiara, gdy krew (Pańska) z kielicha w vsta wiernych bywa wlewana, co innego, iedno ciała Pańskiego na krzyżu przybicie y Onego krwie z boku wylanie, znaczy się?»
Świadkiem tego iest y wasz własny papież Gelazuis [7], ktorego te własne słowa w waszych Łacińskich księgach się nayduią: «Comperimus autem, quod quidam, sumpta tantummodo corporis sacri portione, a calice sacri cruoris abstineant, qui proculdubio (quoniam nescio, qua superstitione docentur astringi) aut integra sacramenta percipiant, aut ab integris arceantur, quia diuisio vnius eiusdemque misterij sine grandi sacrilegio non potest peruenire». To iest: «Dowiedzieliśmy się tego, iż niektorzy, przyiąwszy tylko cząstkę ciała Pańskiego, kielicha krwie ś. przyimować nie chcą, ktorzy bez pochyby (ponieważ nie [wiem,] iakimi zabobonami vczą się obowięzywać) albo niechay zupełny sakrament przyimuią, albo od zupełnego niech będą oddaleni, ponieważ roz(52—1)dzielenie iedney y teyże taiemnice bez wielkiego świętokradźstwa być nie może».

[1] на полѣ: Cyprianus in Epistola ad Cornel. papam de Cœna Domini [2] послѣ cero на въ оригиналѣ напишие поставлень союзъ *y* [3] на полѣ: Idem, Sermone de lapsis [4] полѣ: Tripartita Historia, lib. 9, cap. 10 [5] на полѣ: Slowa Ambroziuszowe do Theolusza cesarza, ktory w Thesalonice 7000 ludu kazał pozabiiać [6] на полѣ: De Confes-e, dist. 2, cap. Cum frangitur. Verba Augustini [7] на полѣ: De Confessi[one], dist. 2, Comperimus. Verba Gelasii papæ

Na ktore to Gelasiuszowe słowa takim sposobem taż Łacińska glossa pisze: «Nec superflue sumitur sub vtraque specie, nam species quidem panis ad carnem et species vini ad animam refertur: cum vinum sit sacramentum sanguinis, in quo est sedes animæ. Ideoque sumitur sub vtraque specie, vt significetur, quod vtrumque Christus, et carnem assumpsit, et animam; et quod tam animæ, quam corporis participatio valeat. Vnde si sub vna tantum sumeretur, ad tuitionem alterius tantum valere significaretur». To iest: «A nie bez przyczyny przyimowany bywa (sakrament) pod obiema osobami, abowiem osoba chleba do ciała, a osoba wina do dusze się ściąga: ponieważ wino iest sakrament krwie, w ktorey stolec iest dusze. Y dla tego przyimowany bywa (sakrament) pod obiema osobami, żeby się znaczyło, iż Chrystus oboie, to iest, y ciało y duszę przyiął; y iż tak ciała, iako y dusze vcześnictwo ważne iest. Dla czego ieśliby pod iedną tylko osobą sakrament był przyimowany, że do zachowania iedney tylko z tych dwu rzeczy iest ważny, znaczyło by się».

Ktore to słowa tym trudniey od ciebie ganione y refutowane być mogą, iż się y w scriptach wielkiego a zacnego doktora Ambroziusza barzo tym podobne słowa się nayduią, ‖(o6. 52) ktore Łacińskim ięzykiem tak się w sobie maią [1]: «Quia enim morte Domini liberati sumus, huius rei memores in edendo et potando carnem et sanguinem, quæ pro nobis oblata sunt, significamus nouum testamentum in his consecuti, quæ est noua lex, quæ obedientem sibi tradit cœlestibus regnis. Nam et Moyses, accepto sanguine vituli, in patres aspersit filios Israel, dicens: hoc est testamentu quod disposuit Deus ad vos. Hoc figu fuit testamenti, quod Deus nouum a pellauit per prophetas, vt illud ve sit, quod Moyses tradidit. Testament ergo sanguine constitutum est, quia neficij Diuini sanguis testis est, in cu typum nos calicem mysticum sangu ad tuitionem corporis et animæ nos percipimus, quia sanguis Domini sau nem nostrum redemit, idem totum minem saluum fecit. Caro enim Salu ris pro salute corporis, sanguis vero anima nostra effusus est, sicut p præfiguratum fuerat a Moyse, sic e ait: caro (inquit) pro corpore ve offertur, sanguis vero pro anima. Ideo non manducandum?» To iest: «Ponie bowiem śmiercią Pańską wybaw iesteśmy, tey rzeczy pamiątkę obchod w pożywaniu ciała y krwie, ktore o za nas iest ofiarowane, że w tym m otrzymaliśmy testament, znamionuie a ten iest nowy zakon, ktory posł nych sobie prowa‖(53—)dzi do bieskiego krolestwa. Abowiem y J żesz, wziąwszy krew bydlęcą, pokro oycow naszych synow Izraelskich, wiąc: to iest testament, ktory wam sporządził. To była figura testam tego, ktory Bog nowym nazwał proroka: ten bowiem stary był, kto Moyżesz podawał. Testament tedy krew vstanowiony iest, gdyż dobrod stwa Boskiego krew świadkiem iest znak czego, my teraz kielich tai krwie Pańskiey ku zachowaniu y nie ciała y dusze naszey przyimu Ponieważ krew Pańska naszę krew kupiła, taż y wszystkiego człowieka wionym vczyniła. Ciało bowiem Zb cielowe za zbawienie naszego

[1] на поль: Ambrosius, tomo 5, fo. 276, super illa Apostoli verba: Ego en Domino, quod et tradidi vobis. I Corinth. cap. 11

w za zbawienie dusze naszey wylana
, iako to przedtym præfigurował
yżesz, tak bowiem mowi: ciało (po-
ıda) za ciało wasze ofiaruie się, a
w za duszę. Dla czegoż tedy iey nie
my pożywać?»

Pytamże cię, Harmoniographe: ieśli z
ni tak iawnemi y znacznemi onego
wnego Rzymskiego kościoła doktorow
świadectwy y nauką zgadzaią się one
wa, ktore w Actach synodu niedawno,
iest w roku 1415, przez Rzymiany
Constantiey odprawowanego, takim
łaśnie sposobem napisane się nayduią [1]?
Mandatur authoritate huius sacri conci-
, pœna excommunicationis, vt effec-
aliter (об. 53) puniant eos contra
oc decretum excedentes, qui communi-
ando populum sub vtraque specie pa-
is et vini exhortati fuerint, et sic fa-
endum esse docuerint. Et si ad pœni-
entiam redierint, ad gremium ecclesiæ
scipiantur, iniuncta eis pro modo culpæ
enitentia salutari. Qui vero ex illis
d pœnitentiam redire non curauerint,
imo indurato per censuras ecclesiasti-
as, per eos vt hæretici sunt coercendi,
nocato etiam ad hoc (si opus fuerit)
xilio brachij sæcularis». To iest:
Roskazuiemy mocą y powagą tego ś.
ynodu, pod karaniem wyklęcia, aby
kutecznie byli karani ci, ktorzy, się
emu dekretowi sprzeciwiaiąc, sakrament
udziom świe*t*skim pod obiema osobami,
o iest, pod osobą chleba y wina przy-
nować dopuszczaią y tego vczą. Za co
żeli się kaiać będą, mogą być znowu
rzyięci na łono kościelne, zadawszy
dnak im za tę winę pokutę zbawienną.
ieśli ;ktorzy, nie oglądaiąc się na
trofowanie kościelne, vpornie tego
ynić nie przestaną, niechay będą od
go iako hæretycy powściągnieni, vżyw-
szy ieszcze do tego (ieśli potrzeba oka-
że) pomocy z ramienia władzy świe*t*-
skiey».

A tegoż to ty, panie Harmoniographe, kościoła vstawy y naukę tak barzo zalecaiąc, nad Græckiey obrzędy cerkwie lepszymi być powiadasz, ktory (*sic*) tę tak zbawienną, na słowiech Samego Zbawiciela naszego (54) vfundowaną y przez tak wiele set lat wcale y nienaruszenie w cerkwi Bożey zachowaną, ceremonią nie tylko abrogować, ale ieszcze y tak niewstydliwie ganić y potępiać się ważył! A iakoż się to zgadza y z tym, coś ty w tey swoiey «Harmoniey» napisał: «iż Rzymski kościoł żadnych Greckiey cerkwie obrzędow y ceremoniy nie gani»? Weźże, proszę cię, na oczy okulary a przypatrz się dobrze temu generalnemu Rzymskiego kościoła postanowieniu, ktorym nie tylko gani, ale y potępia tę tak zbawienną ceremoniią!

A zatym ieśliże y wszystkich onych śś. oycow, doktorow, męczennikow samych, na-ostatek onych dawnych papieżow swoich, ktorzy o oddaleniu ludzi świe*t*skich od przyimowania krwie Pańskiey by namniey nie myślili, ta nowa vtworzona tego waszego kościelnego synodu vchwała nie potępia y heretykami nie nazywa—puszczam to na rozsądek y vznanie każdego bacznego człowieka! Pod ktorego to synodu vchwały y wyście się, mili oderwańcy, poddali y naśladować ich, skoro wam ten wasz naywyższy pasterz roskaże, radzi-nie-radzi musicie.

Nie zamydlaycie tedy (dla Boga was proszę) ludziom, a zwłaszcza prostym, oczu tą swoią iawnie omylną powieścią, iako byście nic do cerkwie nowego nie wprowadzili! Gdyż się to iako ze wszystkich waszych spraw y postępkow słoń-

[1] на полѣ: Tomo 2 Concil. in Actis Concil. Constantiensis, sessione 13, pag. 1063

nie, tak y ludziom ku pożywaniu ucharistiey nie daie. Ale też y to zem przydawam, że słusznie, przynie [1] y świętobliwie to czyni, iż nie ego z ludzi stworzonych (iako waszy d tym niektorzy Iezuitowie za szczyto prawdę ludziom nieświadomym vać y twierdzić śmieli, iakoby cerkiew a Wschodnia, miasto sakramentu ięt. ciała Pańskiego, cząstki na pakę śś. oycow, to iest Mikołaia, sostoma y innych, wyięte ludziom tskim ku pożywaniu dawać miała), Samego Stworzyciela y Odkupiciela ego Iezusa Chrystusa naświętszym m y naydroższą krwią na odpuenie grzechow y wiecznego dostąie żywota prawdziwych dziatek ich karmi. A o cząstkach na pakę śś. Bożych — dla czego się przy komidiey pokładaią, y dla czego za y naświęt. sakrament poczytane być —(56) nie maią — szerokie obiaśniey dostateczna nauka y informaciia ana y wyrażona iest w Proskomi- tey, ktorą z szczyrego textu y wdziwego Græckiego originału przewszy, ś. pamięci Ieremiasz, patriarcha stantinopolski, będąc (iako się wyższey azało) za wolą y wiadomością krola n. w tych kraiach naszych y doglą- ąc, iako pastyrz, rządu owieczek ich, podał na pismie y wedla oney achowywać roskazał wszystkim staytney religiey naszey prezbiterom, rzy chocia też właśnie, a nie inszą emonią, iednakże nie z tak znaczną dostateczną nauką y obiaśnieniem li y przed tym w Rituałach swoich. ora to Proskomidia iż iest de verbo verbum w księgi o służbie Bożey, druku Lwowskiego nakładem godney mięci oyca Bałabana, episkopa Lwowskiego, wydane, wpisana,—tedy, do zasiągnienia z czytania tych ksiąg pewnieyszey o tym wiadomości y informaciey każdego, komu by to należało wiedzieć, odesławszy, tak ten o eucharistiey rozdział concluduię:

Ponieważ pożywanie w sakramencie chleba przasnego y communikowanie ludzi świe*t*skich pod iedną osobą ani w mandatach y vstawach Chrysta Pana, w Ewanieliey wyrażonych, ani w podaniu y nauce apostolskiey, (об. 56) ani w pismie y interpretaciach doktorow śś., ani w vchwale y canoniech synodow powszechnych — nie tylko fundamentu nie ma, ale y barzo temu wszystkiemu iest przeciwne,—przeto nie słusznie ten pan Harmoniograph, te obiedwie Rzymskiego kościoła tradiciy wychwalaiąc, że obrzędom y ceremoniam Orientalney cerkwie nie są przeciwne, vdawać to y twierdzić śmie [2].

(57—Qij) Rozdział VI.

Ktory w pierwszey części traktuie o duszach z tego świata zeszłych: ieśli iuż doskonałą przyięli zapłatę, albo nie; w drugiey zasię części odpowiada na niektore dowody o zmyślonym czyścowym ogniu.

Szosty zasię w wierze błąd ten niepewny scriptor zadaie nam z tey miary: iż o duszach sprawiedliwych ludzi y grzesznych taką trzymamy sententią, że doskonałey za vczynki swe zapłaty, to iest, iako niebieskiego krolestwa, tak y piekielnych mąk ieszcze nie przyięli; ale sprawiedliwych dusze na mieyscach wesołych (ktore — «ziemią żywiących»,

[1] опечатка: prz*j*stoynie [2] внизу страницы небольшое типографское украшеніе

ca ‖(об. 54) iaśniey pokazuie, tak y z tey samey, od was teraz wydaney «Harmoniey», w ktorey—iż ci iuż więcey raciy y dowodow (na pokazanie tego, że słusznie Rzymski kościoł ludziom świe*ts*kim kielich zbawienia odiął) nie stało—vciekłeś się do twierdzenia y vdawania tego za szczyrą prawdę: iakoby y cerkiew Orientalna ludziom chorym [1] pod iedną tylko sakrament naświętszy osobą dawać miała! Czego (wiedz pewnie!) ze wszystką swoią ordą nie dowiedzie[illegible] Bo owa sophistiyska albo (iż tak rz[illegible] wykrętarska twoia racia v żadnego [illegible] nego y pobożnego człowieka mie[illegible] mieć nie może. Ktorey dla tego [illegible] mianuę, iż mniey vważnie y prz[illegible] o tak wielkich y strasznych świ[illegible] y taiemnicach dis*z*kuruię, nic [illegible] starego zakonu przykład (50[illegible] dla nieuważnego w arkę [illegible] poyźrzenia nagłą skaranego [illegible] nie oglądaiąc.

A ieśli tak ważny był [illegible] umiesz o samey istocie? [illegible] mowię, tych, ktorym y [illegible] aniołowie vsługuią? Y [illegible] gorszekiew Boża Wschodnia [illegible] płodzą, a Ducha Ś. taką (kto[illegible] tam będzie śmieiąc, sami ied[illegible] na ten czas chcecie) vchwałę [illegible] się łsnąć iako niła: iż nie przed [illegible] Oyca ich. Kto ma zgromadzonym [illegible] hay». A zaż tu ołtarzowym [illegible] słowa nie vkaofiarę ‖(55) [illegible] onego ostateczniey każdego [illegible] być, a na ten tę (iż iako [illegible] grzesznym y spra- Zbawicielow[illegible] O czym y ś. nice Iego [illegible] mowi [4]: «Wszymaią) czy[illegible] okazać się przed nica prz[illegible] aby każdy puść[illegible]

należy [illegible] zgorszen[illegible] nieprzy[illegible]

A [illegible] niło) [illegible] nie [illegible] mi[illegible]

[illegible] aż ty [illegible] aby w ten [illegible] zapłatę, abowiem ieś [illegible] przybędziemy, obiecał to [illegible] że też nie miał im da[illegible] iako oclec łaskawy mowi [illegible] synom, y ktorzy roboty iuż [illegible] że nie da im obiadu, aż p[illegible] bracia. A ty za złe masz, [illegible] ieszcze nie wziął. A coż vczy[illegible] ktory wprzod za wszystkich [illegible] y siedzi niekoronowany? Co [illegible] tym, ktorzy za onych byli [illegible] ciebie y tych, ktorzy po t[illegible] czekaią? Widzisz, że mamy [illegible] nich, y lepsza iest nasza, a [illegible] conditia. O nas, mowi, co[illegible] przeyźrzał Bog: aby się im ni[illegible] lepszey są za nas condiciie[illegible] wprzod koronowani byli, [illegible] wszystkim ieden czas ‖(об. 58 [illegible] ciey, aby y ten, ktory przez [illegible]

[illegible] 4, 41, 46] [2] на п[illegible] 13 (въ подлинн. [illegible] на полѣ: 2 Koryn[illegible] 10] [5] на пол[illegible] Chryzostom w [illegible] на кар. 11 ([illegible]

wprzod przed tobą otrzymał zwy-
two, z tobą pospołu przyiął koronę.
lzisz Boską pieczą y opatrzność: nie
ł, żeby nie bez nas koronowani
, ale żeby nie bez nas doskonałość
wzięli. Przeto też w ten czas okażą
doskonałemi. Vprzedzili w walce,
nie vprzedzili w koronach, oni bo-
n braci czekaią. Abowiem ieśli
yscy iesteśmy iedno ciało, staie się
sza temu ciału roskosz, gdy pospołu
nowane bywa, a nie poiedynkiem».
oty są słowa Chryzostoma ś., nad
e nie wiem by iakiego znacznieyszego
zeba by było dowodu, ku pokazaniu
, iż dusza sama bez ciała doskona-
za vczynki swe zapłaty dostąpić nie
e.

a co ty takim w tey swoiey «Har-
ey» sposobem odpowiadasz: «Iż się
ozumie o zapłacie oney, ktorą y ciało
szą ma przyiąć po zmartwychwsta-
generalnym, ale teraz względem
: iuż maią doskonałą w niebie za-
ę» etc.

a co tobie pewną y dostateczną
ii odpowiedź tenże Chryzostom ś., a
tylko sam ieden, ale y z drugiemi,
iedno naszymi Græckimi, ale y
zymi Łacińskimi doktory, ktorych
idectwa, dla lepszey wiary y pew-
i, tak iako się w samych Łaciń-
h, przez Rzymski kościoł approbo-
ych, exemplarzach maią, Łacińskim
wać pismem vmyśliłem. Słuchay tedy,
nowi o tym Chryzostom ś. w 39 na
do Korin(59)thow pierwszy Homiliey:
oniam si maneat anima et millies sit
ortalis, sicut est reuera, absque
le non accipiet bona illa ineffabilia,
neque punietur: omnia enim manife-
stantur ante tribunal Christi, vt acci-
piat vnusquisque, quæ per corpus gessit,
siue bona, siue mala». Y trochę niżey:
«Si enim non resurgit corpus, incoro-
nata manet anima, extra illam beatitu-
dinem, quæ est in cœlis». To iest:
«Ponieważ ieśliby trwała dusza y ty-
siąc kroć była nieśmiertelna, iako iest
zaiste, oprocz ciała nie przyimie dobr
onych niewymownych, iako też ani ka-
rana będzie: wszystkim się bowiem oka-
zać przysłusza przed sądem Chrystuso-
wym, aby każdy wziął to, co vczynił
przez ciało, lub dobre, lub złe». Y tro-
chę niżey: «Bo ieśli nie powstanie ciało,
niekoronowana trwa dusza, bez przyięcia
onych niebieskich szczęśliwości».

To są własne Chryzostoma ś. słowa,
z ktorymi się też zgadzaiąc, ś. Ambro-
sius tymi o tym słowy mowi [1]: «Coronæ
dies expectatur ab omnibus, vt intra
eum victi erubescant, victores palmam
adipiscantur victoriæ» etc. «Ergo [2] dum
expectatur plenitudo temporis, expectant
animæ remunerationem debitam, alias
manet pœna, alias gloria». To iest:
«Dnia koronaciey czekaią wszyscy, aby
w tym czasie zwyciężeni wstydzili się,
a zwycięzce palmy zwycięstwa dostępo-
wali. Przeto poki oczekawane by(06. 59)-
wa wypełnienie czasu, czekaią dusze
słuszney zapłaty, iednych czeka karanie,
a drugich chwała».

To iest o duszach stąd odchodzących
zdanie Ambroziuszowe, od ktorego się
też by namniey nie odstrzelił y Iustinus
ś., męczennik, ktory na onę quæstią—
co by zboycy vkrzyżowanemu to pomogło,
że wszedł do raiu, gdyż przed zmar-
twychwstaniem korony żaden otrzymać
nie może—temi właśnie słowy odpowia-
da [3]: «Vtilitas latroni, quod paradisum
sit ingressus, hæc fuit, quod fidei

[1] на полѣ: Ambro. De bono mortis, cap. 10 [2] на полѣ: Ibidem, cap. 12 [3] на полѣ:
inus Mart. quæ. 76

commodum re ipsa percepit, per quod dignus reputatus est, qui sanctorum cætui adiungeretur, in quo ad diem resurrectionis et remunerationis reseruatur». To iest: «Pożytek zboycy, iż do raiu wszedł, ten iest, że owocu wiary rzeczą samą doznał, przez co godnym się stał, aby był przyłączony do zebrania ś., w ktorym do dnia zmartwychwstania y przyięcia nagrody zachowywany bywa». Tenże na drugim mieyscu: «Ante resurrectionem vitæ cuique peractæ retributio non contingit». To iest: «Przed zmartwychwstaniem żadnemu za vczynki przeszłego żywota zapłaty przyiąć się nie zdarzyło». Poty Iustyn.

Ktorego sententiey podobnego też nieco napisał y on stary doktor Ireneus [1]: «Manifestum est (inquit), quia discipulorum Eius, propter quos et hæc operatus est Dominus, animæ [2] abibunt in inuisibilem locum, a (60—11) Deo illis definitum, et ibi vsque resurrectionem commorabuntur, sustinentes resurrectionem, post recipientes corpora et perfecte resurgentes, quemadmodum et Dominus resurrexit, sed venient ad conspectum Dei». To iest: «Iawna iest (mowi), iż vczniow Iego, dla ktorych to sprawował Pan, dusze odeydą na niewidome mieysce, od Boga im naznaczone, w ktorym aż do zmartwychwstania trwać będą, czekaiąc zmartwychwstania. Potym przyimą ciała y doskonale powstaną, iako y Pan zmartwychwstał, a przyidą do oblicza Bożego».

Ale ieszcze znaczniey o tym pisze drugi stary doktor Tertullianus tymi słowy [3]: «Sinus Abrahæ regio est destinata ijs, qui in fide defunguntur, etsi non cœlestis, sublimior tamen inferis, interim refrigerium præbitura anim iustorum, donec consummatio r resurrectionem omnium plenitudine cedis expungat». Item [4]: «Nulli cœlum, terra adhuc salua, ne dixer clausa, cum transactione enim reserata erunt regna cœlorum» iest: «Łono Abrahamowe mieysc naznaczone tym, ktorzy w wie tego świata zchodzą, acz nie niebi wyższe iednak za one niskie cien ktore w tym czasie ochłodzenie dawało duszam sprawiedliwych nim przez zmartwychwstanie y pr zupełney zapłaty wszystkich [o się rzeczy doskonałość okaże». «Żadnemu nie stoi otworem niebo ieszcze ziemia iest cała, iż nie r zamkniona, pospołu bowiem z sk niem świata otworzone będzie krol niebieskie».

W teyże sententiey trwaią A nus, Theophilactus, Oecumenius na-ostatek Bernhardus ś., ktorych stkich zdanie y nauka iż się nie z mozgiem, ale z naszey ś. cerkwie wowiernym wyznaniem zgadza, a przeto w wierze błądzącemi y h kami nazowiesz? Ale nie tuszę, się na tak iawnie niezbożną nie dliwość zebrać mogł.

A na one apostolskie słowa: być rozwiązany z ciałem a być z Ch sem» [5], tak też y na wszystkie kwie naszey hymny, ku pochw wybranych Bożych vtworzone, tak nakrotce respons daie: że y my c y honoru tego, ktorym ich Bog y oblubienica Iego cerkiew ś. w y przyozdobiła, namniey im nie czamy. Y owszem przyznawamy

[1] на полѣ: Irenæus libro 5, sub finem (послѣ сего старинным почер «с. 31») [2] опечатка: anime [3] на полѣ: Tertullian. lib. 4 aduersus Marc., cap. Idem, De anima, cap. 55 [5] Филиппис. I, 23: «желаніе имый разрѣшити быти»

i w ciele ieszcze będąc śmiertel-
vstawiczne z Chrystusem Panem
nie y mocne złączenie mieli, tedy
wiu teraz, gdy (iako Grzegorz ś.
zenus mowi) z tego doczesnego
, iako z srogiego więzienia będąc
bodzeni y pęta cielesnych okow,
i skrzydła dusze y vmysłu obcią-
›yły, przerwawszy, a w stronie
ych, kto(61—Rij)rą nawiedza
ść oblicza Pańskiego, z anioły po-
hwałę Mu daiąc y przyszłych zgo-
ch sobie radości pewnym oczeki-
a [1] y nieiaką imaginatią już
iąc [2], iako do obcowania z Chry-
, tak y modlenia się za nami są
nieyszemi. Y przyięli, iako Chry-
mowi [3], wszystko to, cokolwiek
ıo iest o zmartwychwstaniu y o
wie niebieskim. Ale iakimże spo-
przyięli? Takim, iako tamże do-
Chryzostom ś.: «sola (inquit) fide
de ijs concœperunt fiduciam».
ey tamże: «Vides, quod illud
:unt, est expectare et de ijs con-
» Poty Chryzostom ś. Grzegorz
Nazianzenus, w kazaniu swym,
›chwałę Cæsariusza pisanym, o
h ludzi sprawiedliwych, z tego
zeszłych, temi właśnie słowy
[4]: «Sapient[i]um verbis adducor,
dam generosam omnem Deoque
ı animam, posteaquam corporis
s soluta hinc excesserit, protinus
, quod eam manet, persentien-
t contemplantem, mirabili qua-
oluptate affici et exultare, atque
ta, velut graui quodam ergastulo
relicta, excussisque compedibus,
animi penna deprimi solebat,
n ad Dominum suum conuolare
ıdinemque reconditam imaginatione
quadam iam percipere». To iest: «Mą-
drych ludzi powieściami do tego będąc
przywiedziony, wierzę, że(o6. 61) każda
wspaniała y Bogu miła dusza, gdy z
zwiąskow cielesnych rozwiązana stąd
odeydzie, na-tych-miast dobro ono, ktore
iey czeka, w sobie czuiąc y vważaiąc,
dziwney iakieyś roskoszy y wesela zażywa, y żywot ten iako cięszkie nieiakie
więzienie opuściwszy, y okowy, ktorymi
skrzydła vmysłu ociążane bywać zwykły,
z siebie zrzuciwszy, z weselem do Pana
swego leci, y szczęśliwości tey, ktora
iest iey zachowana, imaginatią, to iest
rozmyślaniem nieiakim, iuż zażywa».

Z ktorych to słow, iako też y z wyższey przytoczonych doktorow ś. świadectw, snadnie się każdy resoluować w tym może: iakim sposobem wybrani Boży iuż zapłatę wzięli, to iest, pewnym oczekiwaniem y nieiaką (iako się wyższey rzekło) imaginatią smaku przyszłych zgotowanych sobie roskoszy zażywaiąc.

Odpowiesz mi na to: «Ergo, niemasz żadney miedzy nimi y nami rożności, gdyż y my, mieszkaiąc tu ieszcze na tym świecie, możemy przez wiarę y nadzieią onych niepoiętych, wybranym Bożym zgotowanych, radości zażywać!»

Na co ia tobie odpowiadam: że wielka, y barzo wielka, miedzy ich a naszym oczekiwaniem iest rożność! Inaczey bowiem czeka łaski krolewskiey ten, ktory siedzi w więzieniu; a inaczey ten, ktory wezwany iest od niego na obiad. Nasza, iako Augustin ś. mowi, «via est in periculo, vita in exilio et finis in dubio» («droga w niebespieczeństwie, żywot w wywołaniu y koniec w wątpli(62)wości»). Onych zasię wybawiona iest dusza od śmierci, oczy od łez y nogi od pośliźnienia. My na tym burz-

[1] подлин.: oczek*a*waniem [2] опечатка: zaż*y*waiąc [3] на полѣ: Chrysostomus in epistolam or. Homil. 73 [4] на полѣ: Nazianzenus in laudem Cæsarij

liwym y straszliwych nawałności pełnym morzu z pracą, płaczem y niebespieczeństwem wielkim żegluiemy; a oni iuż do spokoynego y bespiecznego portu z niewymowną radością przypłynęli, iuż przywroceni są z wywołania do oyczyzny, iuż wyswobodzeni są z ciemnice y wezwani na gody Krola Niebieskiego, gdzie iednak naznaczoney obiadu godziny, to iest niezwiędłey oney w krolestwie niebieskim korony, z weselem oczekiwaią.

A to nie moie są słowa, ale onego wielkiego y zacnego doktora Athanasiusza ś. Ktory iż o tey wszystkiey materiey barzo iawną y znaczną daie nam naukę, zdało mi się to wszystko, co ten ś. doktor na pytanie Antiocha książęcia— gdzieby dusze sprawiedliwych y grzesznych ludzi były—odpowiada, de verbo ad verbum w te moie książki wpisać, a wpisać ięzykiem Łacińskim dla tego, iż się y w Rzymskich (z inszey miary podeyźrzanych) exemplarzach tak, a nie inaczey nayduią [1]:

«Quæstio 19. At vbinam dicere volumus, quod futuræ sint prius receptæ hominum animæ? Resp. Aliena est et horribilis quæstio et hominibus abscondita. Non enim permisit Deus redire quenquam inde, qui annunciaret, vbi aut quomodo sint illæ a nobis profectæ animæ. Tamen ex scripturis di‖(об. 62)scimus, quod peccatorum animæ inferius omni terra et mari existant. Vt inquit psalmus: in tenebris et in vmbra mortis et in lacu infimo. Atque in Iob scriptum est: in terram tenebrosam et opertam mortis caligine, in terram tenebrarum æternarum, vbi non est videre neque lumen, neque vitam hominibus. Iustorum autem animæ post Christi aduentum et mortem (id quod de latrone in cru didicimus) in paradyso sunt. Non en propter solam latronis animam Chris Deus noster paradysum aperuit, s etiam ob reliquas omnes sanctorum a mas. Qvæstio XX. Nunquid igitur ceperunt iusti bona sua, et peccato pænam? Resp. Nequaquam. Attam gaudium nactæ sunt sanctorum ani et ista est fruitio earum particula sicut et tristitia, quam peccatores bent, est particulare supplicium. Quo do enim accersit rex amicos suos, secum prandeant; sic et damnatos, puniantur. Illi autem, qui ad prandi sunt vocati, gaudent et lætantur cor rege in palatio vsque ad horam pr dij; damnati autem in carcere clausi nent, in mœrore et tristitia, vsque d veniat iudex. Ita tandem intelligere op tet etiam de animabus, quæ istuc a bis migrauerunt. Qvæstio XXI. Q igitur, quando nemo (secundum ea, q locutus es) neque in regnum, neque gehennam introiuit, quomodo de di contra La‖(63)zarum audimus, quod igne et tormentis existens ad Abrah loquitur? Respon. Dominus omnia Lazaro et diuite parabolice locutus e sicut et de decem virginibus, et al parabolis. Non enim res gesta Laz exemplum. Ideoque non vident pecca res in gehenna existentes iustos, q cum Abraham in regno sunt, nec vic sim cognoscit aliquis proximum su illic in tenebris habitans».

Ktore to słowa Polskim ięzykiem t się w sobie maią: «Pytanie 19. A gdzie wżdy teraz są dusze ludzi z te świata zeszłych? Odpowiedź. Trud y straszliwe to iest badanie a od k zakryte. Abowiem nie dopuścił Bog

[1] на полѣ: Athanasius in quæstionibus ad Antiochum. Tomo 2, pag. 26[illegible] Commeliniana, anno 1601

emu zwrocić się ztamtąd, ktory by
aymił, gdzie a iako mieszkaią ode-
e od nas dusze. Iednakże z pisma się
eczamy, iż grzesznych dusze w niż-
m za wszystką ziemią y za morzem
ieyscu trwaią. Iako mowi Psalmista:
ciemności y cieniu śmierci y dolinie
ygłębszey [1]. Y w księgach Iobowych
pisano: do ziemie ciemney y okrytey
rokiem śmierci, do ziemie ciemności
iecznych, gdzie nie może żaden człowiek
idzieć ani światłości, ani żywota [2].
prawiedliwych zasię dusze po przyściu
śmierci Chrystusowey (czego się z
storiey zboyce vkrzyżowanego nauczyć
emy) w raiu są. Abowiem nie dla
ney tylko onego zboyce dusze Chry-
s Bog (об. 63) nasz ray otworzył,
y dla innych wszystkich świętych
z. Pytanie XX. Izali tedy przyięli
sprawiedliwi zapłatę swoię, a grzesz-
karanie? Odpowiedź. Żadną miarą.
iednak wesela zażywaią sprawedli-
ch dusze, a zażywaią od części tylko,
o też y grzeszni od części tylko
sunku zażywaią. Iako bowiem wzywa
przyiacioł swoich do siebie na obiad,
y potępionych na karanie. Ci tedy,
rzy są wezwani na obiad, raduią się
weselą przed krolem, aż do godziny
du; a potępieni zamknieni w ciemni-
trwaią w troskach y frasunku, aż
i przyidzie sędzia. Tak tedy mamy
umieć y o duszach, ktore ztąd odd-
dzą. Pytanie XXI. Coż tedy poniek,
wedla tych słow, ktoreś wyrzekł,
en nie wszedł ani do krolestwa, ani
piekła? iakoż mamy rozumieć o tym,
my słyszeli o Łazarzu y o bogaczu,
będąc w ogniu y w mękach, z Abra-
em rozmawiał? Odpowiedź. Pan
ystko o bogaczu y o Łazarzu mowił
przypowieścią, iako y o dziesiąci
pannach y innych przypowieściach, nie
może się bowiem przykład Łazarzow
poczytać za rzecz tę, ktora się iuż sta-
ła. Y dla tegoż nie mogą grzeszni, w
piekle męczący się, widzieć sprawiedli-
wych, z Abrahamem w krolestwie będą-
cych, ani też pozna tam kto bliźniego
swego, w ciemno(64—Ś)ściach przemie-
szkiwaiąc».

Przypatrzże się dobrze, panie Harmo-
niographe, iaką ten wielki doktor o
duszach sprawiedliwych y grzesznych
stąd odchodzących ludzi trzyma senten-
tią! Aza nie iawnie y znacznie to twier-
dzi, że iako dobrzy niebieskiego kro-
lestwa, tak y źli piekielnych mąk
ieszcze nie dostąpili; ale ci pod strażą
wiecznych ciemności, a owi w rayskich
przemieszkiwaią roskoszach, a iż ray z
krolestwem niebieskim za iedno roz-
umiany być nie ma?

Tenże ś. Athanazius, y w tychże do
Antiocha quæstiach, temi o tym słowy
mowi: «Qvæstio 47. Vbinam locorum
paradisum putamus esse? quidam enim
Hierosolymis, quidam in cœlis eum
statuunt. Responsio. Nullus horum
verus est. Et quod Hierosolimæ non sit,
testatur Adam, qui in Caluariæ monte
iacet, constat autem illum non in para-
diso sepultum, sed eiectum. Quod autem
in cœlo non sit paradisus, testatur
scriptura inquiens: plantauit Deus para-
disum in Eden ad orientem. Docet igi-
tur nos, quod ex oriente omnis terræ
sit paradisus. Vnde perhibent exquisi-
tiores historici, quod huius rei gratia
omnia aromata suauissimi odoris circa
orientaliora loca, seu Indiæ fines proue-
niunt, vtpote quæ sunt vicina paradi-
so». To iest: «Pytanie 47. Na kto-
rym mieyscu ray być rozumiemy? iedni
go bowiem w Hieruzalem, a drudzy na

[1] Псал. LXXXVII, 7 [2] Иов. X, 21—22

niebie być (об. 64) powiadaią. Odpowiedź. Żadne z tych mieysce nie iest prawdziwe. Bo iż w Hieruzalem nie iest, świadczy Adam, ktory na gorze Caluariey pogrzebiony leży, a pewnie wiemy, że go nie w raiu pochowano, ale wygnano ztamtąd. A iż też ani na niebie iest ray, świadczy pismo mowiąc: wszczepił Pan ray w Eden na wschodzie słońca. Naucza tedy nas, iż ze wschodu wszystkiey ziemie iest ray. Skąd świadczą celnieyszy historicy, iż dla tego wszystkie zioła naywdzięcznieyszego zapachu około wschodnich krain się rodzą, że tam te mieysca nie daleko są od raiu».

To iest o raiu zdanie ś. Athanasiusza, z ktorym się zgadzaiąc, y ś. Chrisostom, pisząc na ono Chrystusowe słowo, do zboyce rzeczone: «dziś będziesz ze Mną w raiu», iawnie to twierdzi, że ray nie iest onym niebieskim krolestwem, ktorego oko nie widziało y vcho nie słyszało.

A z strony czynienia [1] za vmarł[illegible] modlitw, iałmużny y ofiarowania [illegible] świętszey ciała y krwie Zbawiciela [illegible] szego ofiary,—nie pomawiay nas [illegible] żebyśmy ie nie pomocnemi być du[illegible] z tego świata zeszłym, rozumieli; [illegible] owszem dla tego ie czynimy, żeby [illegible] mogli przed dekretem vbłagać [illegible] wiedliwego Sędziego. O czym [illegible] tenże Athanasius ś. y w tychże [illegible] tiocha quæstiach rozsądek czyni[illegible] stio 36. Quid ergo, num sent[illegible] (65—Sij)qua beneficia etiam [illegible] animæ, cum super illis fiunt [illegible] et peractiones bonorum oper[illegible] tionum? Respon. Si non [illegible] ficio participarent ex illo[illegible] in cura et exequijs fieret [illegible]

At sicut vi[illegible] et odorem [illegible] reclusum, sic[illegible] ita intelligi[illegible] ticipare aliq[illegible] immolatione [illegible] facta, sicut [illegible] Qui viuoru[illegible] gerit, Deus [illegible] aza dozn[illegible] stwa y [illegible] waią d[illegible] wowan[illegible] nienie [illegible] byli [illegible] dziey [illegible] przy[illegible] wsp[illegible] szły [illegible] n[illegible] b[illegible] d[illegible]

[1] на полѣ: Dla czego za[illegible] na Ewanielią ś. Mattheus[illegible]

tąpił, aby łaskawego Sędziego na-
».
łogło by się y innych barzo wiele
to mieysce dowodow z pisma ś.
rać; lecz dogadzaiąc krotkości czasu
naiąc za to, że y na tych, ktore się
ytoczyły, doktorow ś. świadectwach
telnik dosyć będzie miał,—do wtorey
o rozdziału części przystępuię.

Siodmy [1] tedy w wierze błąd zadaie
n ten niepewny scriptor z tey miary,
nie wierzymy y [2] nie wyznawamy,
ł był czyściec, to iest, ogień mate-
lny, w ktorym by się dusze po śmierci
ścić miały. Co mu ia barzo rad po-
alam, że takiego, o iakim tu on pisze
ścu, cerkiew nasza nie wierzy y nie
znawa. Ale też y to zarazem przyda-
m, że to czyni non temere, ale dla
właśnie przyczyny, iż żadnego w pis-
ś. tego to czyścowego ognia funda-
ntu nie widzi, y ow(66)szem barzo
le przeciwnych onemu mieysc vpa-
ie. Za ktorym to vpatrowaniem y oy-
vie śś., na piąte powszechne conci-
m zebrani, tę o czyścu opinią, pod ti-
em Origenesowey heresiey, potępili.
ory to Origenes twierdził to y wy-
wał, iakoby męki miały być doczesne,
nie wieczne, skłaniaiąc się nieco do
mia o tym dawnych pogańskich phi-
ophow, a osobliwie Platona. Ktory
ko o tym świadczy Euzebiusz) trzy
my ludzi, z tego świata zeszłych, być
wiadał: ieden iakoby tych, ktorzy,
czciwie y sprawiedliwie bieg żywota
ego na tym świecie prowadziwszy, w
lach Eliziyskich y czystych niebieskich
łacach; niezbożni zasię w mękach pie-
elnych wieczne mieszkanie mieć; ci
ak, ktorzy nie tak barzo y sprośnie
grzeszyli, do czasu tylko w tychże mę-
kach piekielnych za grzechy swe po-
kutować y czyścić się mieli.

To było zdanie onego pogańskiego philosopha Platona, od ktorego ieśli się teraźnieysza papieska o czyścu opinia daleko odstrzeliła — na vważenie to każdego puszczam. A iż to swoie o ogniu czyścowym zdanie w pomienioney «Harmoniey» temi trzema raciami podeprzeć vsiłuie,—pierwsza—słowem apostolskim, ktory mowi [3]: «A ieśli kto buduie na tym gruncie złoto, srebro, drwa, siano, słomę, każdego zbudowanie iawne będzie, abowiem dzień Pański vkaże, bo ‖(об. 66) w ogniu będzie obiawion; a zbudowanie każdego, iakie będzie, ogień sprobuie. Zostanie li czyie budowanie, ktore na gruncie zbudował, ten zapłatę weźmie; ieśli czyie zbudowanie zgore, szkodę podeymie, a sam będzie zbawiony, wszakże tak iakoby przez ogień». Druga—słowem Chrystusa Pana, Ktory mowi [4]: «Zgadzay się z przeciwnikiem twoim prędko, pokiś iest w drodze, by cię przeciwnik nie podał sędziemu, a sędzia cię wyda słudze, y do ciemnice wsadzony będziesz; zaprawdę powiadam tobie, nie wynidziesz stamtąd, aż się wypłacisz do namnieyszego quadranta albo pieniązka». Trzecia—czynieniem za vmarłe modlitw, dawaniem iałmużny y odprawowaniem innych ceremoniy y dobrodzieystw duchownych, ktorych cerkiew nasza Wschodnia na pamiątkę zeszłych z tego świata ludzi zażywać zwykła,—

tedy mu ia to słońca, da Bog, iaśniey pokażę, że te wszystkie, ktore on za sobą ciągnie racie, nie tylko namnieyszey temu ich o czyścu zdaniu podpory nie czynią, ale y z gruntu prawie go wywra-

[1] на полѣ: О Czyścu [2] этотъ союзъ, вслѣдствіе опечатки, повторенъ [3] на полѣ: 1 Kor. p. 3 [ст. 12—15] [4] на полѣ: Matt. 5 [ст. 25]

caią. Bo co się dotycze słowa apostolskiego, to iż nie tylko by namniey temu ich zmyślonemu czyścowemu ogniu nie pomocne, ale y iawnie przeciwne iest—iaśnie to vkazuią wykłady na to mieysce doktorow ś. Iedni bowiem z nich przez ten ogień rozumieią vciski y dolegliwości, ktory (67) mi wierni Boży na tym świecie polerowani bywaią,—ktorą sententią mianowicie trzyma Augustynus y Gregorius. Drudzy zasię, iako Ambrozius y Theodoretus, ogień on, ktory w dzień on ostateczny sądu generalnego wszystek świat ogarnąć ma, rozumieią, a okazyią tego biorą z słow ś. apostoła Piotra [1], ktory pisze o zatopieniu w dzień sądny wszystkiego świata ognistym potopem, y słow Daniela proroka, ktory mowi [2]: «widziałem, gdy Starodawny siadł na maiestacie, a rzeka ognista płynęła przed sądem Iego».

Tak tedy pisze o tym Theodoretus et Oecumenius [3]: «In die aduentus Domini erit acris et vehemens examinatio, et eos quidem, qui recte vixerunt, tanquam aurum et argentum reddet ignis splendidiores; eos autem, qui iniquitatem fecerint, instar ligni et fœni et stipulæ comburet. Doctor autem, qui quæ oportet docuerit, non luet pænas, sed salute dignus habebitur». To iest: «W dzień przyiścia Pańskiego będzie ostre y silne doświadczenie. y tych, co dobrze na tym świecie żyli, iako złoto y srebro ogień iaśnieyszych okaże; onych zasię, ktorzy złości płodzili, na kształt drzewa, siana y słomy popali. A nauczyciel, ktory tego co przystoi vczył, nie będzie karany, ale zbawienia godnym się być pokaże». Poty Theodoretus y Œcumenius.

Z ktoremi się też właśnie zgadzaiąc y Ambrosius, tak o tym w wy(66. 67)kładzie na psalm 36 pisząc, mowi [4]: «Post consummationem sæculi hoc futurum est baptisma, quando per caminum ignis iniquitas exuretur, ut in regno Dei fulgeant iusti sicut sol in regno Patris sui. Et si aliquis vt Petrus sit, vt Ioannes, baptisabitur hoc igni». To iest: «Po skończeniu tego świata to będzie krzczenie, gdy przez komin ognisty złość będzie wypalona, aby sprawiedliwi iaśnieli się iako słońce w krolestwie Oyca ich. Y ieśli by kto był, lub Piotr, lub Ian, będzie się krzcił tym ogniem». Poty Ambrozius. Ktory ieśli w tych swoich słowiech namnieyszą o czyścu wzmiankę [5] czyni—każdy, kto te iego wszystkie słowa dobrze v siebie vważy, obaczyć snadnie może.

P.p. bowiem Rzymianie to twierdzą: «Że teraz przede dniem sądnym dusze same bez ciała iedne się w piekle męczą, drugie w czyścu poleruią, trzecie w niebie kroluią». A ci aż po dokończeniu świata iako okazanie się mianowanego ognia, tak y przyięcie za zasługi zapłaty vkazuią. Ku temu p.p. Rzymianie powiadaią to: «Że się do tego ich czyścowego ognia dostaią tylko ci, ktorzy ani nieba, ani piekła nie zasłużyli». Ci zasię piszą, że wszyscy przez tę ognistą rzekę, tak grzeszni, iako y sprawiedliwi, ci na potępienie, a owi na vwielbienie prowadzeni być maią.

O ktorey to quæstiey ia tu na ten czas, dla ciasnego placu, szeroko nie dis*z*kuruiąc, dwa tu tylko znaczne na to pomienione apostol(68—69)skie słowa wielkich kościelnych doktorow wykłady

[1] на полѣ: 2 Petr. cap. 3 [ст. 5—7] [2] на полѣ: Daniel, kap. 7 [ст. 9—10] [3] на Theodoret. et Oecumenius 1 ad Cori. cap. 3 [4] на полѣ: Ambrosius in Psal. 36
чатка: wz*ię*iankę

rzytoczę, a mianowicie Chryzostoma y ieronyma ś. Z ktorych pierwszy taki a to apostolskie mieysce wykład czyni, owiąc [1]:

«Est autem id quod dicitur: si quis abet malam vitam cum fide recta, non efendet eum fides, quo minus puniatur ulente opere, illud autem arserit, hoc t—non tulerit ignis impetum». Y trochę ley: «Ille autem saluus erit, sic ta-en, quasi per ignem. Hoc est autem od dicit: non ipse quoque ita peribit, opera, redactus ad nihilum, sed ma-ebit in igne; salutem itaque rem vocat, ropterea adiecit—quasi per ignem. Nam os quoque solemus dicere: saluum est ne—de ijs, quæ non comburuntur, nec atim in cinerem rediguntur. Ne enim oniam ignem audiuisti, existimes eos, ui vruntur eo, redigi, vt non consistant. autem supplicium quoque salutem cet, ne mireris: solet enim ipse in ijs, æ male sonant, vti pulchris nominibus, in bonis contrarijs». To iest: «Ieśli o ma dobrą wiarę a zły żywot, nie roni go wiara, żeby nie miał być ka-ny w ten czas, gdy vczynki gorzeć dą, nie mogąc znieść nawałności ognia». trochę niżey: «A on sam zbawiony dzie, tak iednak, iakoby przez ogień. się ma tak rozumieć: iż sam nie tak ore, iako vczynki, żeby się miał wni-ecz obrocić; ale będzie trwał w ogniu, orą to rzecz zba(об. 68)wieniem na-wa, dla tego dołożył—iakoby przez ień. Abowiem y myśmy zwykli mo-ić: zbawiono iest ogniem—o tych rze-ach, ktore nie mogą zgorzeć y zaraz w popioł obrocić. Abowiem iżeś yszał ogień, abyś nie rozumiał, żeby ktorzy tym ogniem paleni będą, wni-ecz się mieli obrocić. A ieśli karanie zbawieniem nazywa, nie dziwuy się: zwykł bowiem on w rzeczach tych, ktore niedobrze brzmią, nadobnych titułow vżywać, a w tych, ktore są dobre, przeciwnych».

Hieronym zasię ś., z tymże Chryzostomowym zdaniem się zgadzaiąc, temi o tym słowy mowi [2]: «Deus ignis consumens est, vt lignum, fœnum, stipulam, arsura in die iudicij». To iest: «Bog ogień pożyraiący iest, iako drwa, siano, słomę, ktore będą gorzeć w dzień sądny». Tenże na drugim mieyscu [3]: «Si quis igitur habeat in conscientia sua zizania, quæ inimicus homo dormiente patrefamilias superseminauit, hæc ignis exuret, hæc vorabit incendium, et omnium sanctorum oculis eorum supplicia monstrabuntur, qui pro auro, argento et lapide precioso ædificauerunt super fundamentum Domini fœnum, ligna, stipulam, pabulum ignis sempiterni». To iest: «Ieśli tedy kto będzie miał na sumnieniu swym kąkol albo plewy, ktore nieprzyiacielski człowiek śpiącemu gospodarzowi nasiał, to ogień spali, to pożrze on (69—Tij) wielki pożar, y wszystkich świętych oczom onych męki okazane będą, ktorzy miasto złota, srebra y kamienia drogiego budowali na fundamencie Pańskim siano, drwa, słomę, pokarm ognia wiekuistego».

Widzisz tedy, iako się barzo ten doktorow ś. wykład z waszą o czyścu opinią nie zgadza! Co bowiem wy twierdzicie, że to o doczesnym czyścowym ogniu apostoł mowi, to oni iawnie wyznawaią, że to o wieczney piekielney męce rozumieć się ma! Co wy vdaiecie, że się to teraz przed sądem wykonywa, to oni, przeciwne temu barzo zdanie trzymaiąc, twierdzą, że to aż po skończeniu świata y onym

[1] на полѣ: Chrisosto. in epist. 1 ad Cor. Homilia 9, ca. 3 [2] на полѣ: Hieronym. in aniel. cap. 7 [3] на полѣ: Idem in Esaiam cap. 66

generalnym Naywyższego Sędziego dekrecie wykonano być ma!

Przystępuię do wtorego o czyścu Harmoniographowego argumentu, ktory sklecić vsiłuie z słow Chrystusa Pana, Ktory napomina [1], aby każdy, poki iest na drodze, zgadzał się z przeciwnikiem swoim, by go przeciwnik nie podał sędziemu, a sędzia słudze, a tak by go wsadzono do ciemnice, skąd nie wynidzie, aż się wypłaci do namnieyszego quadranta albo pieniąszka. Tedy y to, iż tey waszey o czyścu opiniey nie tylko by namniey nie pomocne, ale y przeciwne iest— łatwiuchno się tego każdy z wykładu też na to mieysce doktorow ś. nauczyć może. Bo przez to więzienie nie rozumie żaden z nich czyśca, ale wieczne męki piekiel‖(об. 69)ne, a przez słowko donec abo «aż poki»—nie doczesność, ale wiekuistość męki każdy z nich na tym mieyscu rozumie.

Dawszy tedy pokoy Græckim, twoich czterech własnych Łacińskich doktorow na świadectwo przywiodę. Tak tedy na to mieysce pisze ś. Ambrosius [2]: «Hunc magistratum tibi et iudicem monstrat, quem monstrauit et accusatorem, et ostendit, quando sit reuelandus: in die, inquit, qua iudicabit Deus occulta hominum, secundum euangelium meum, per Iesum Christum Dominum nostrum. Hic igitur est iudex Iesus Christus, per Quem occulta redarguuntur, et impij operis pœna mandatur. Vis scire Christum esse iudicem, qui exactori tradit et in carcerem mittit? Ipsum interroga, immo Ipsum lege in Euangelio dicentem: tollite hunc et mittite in tenebras exteriores. Exactores quoque Suos Ipse monstrauit, alio loco dicens: sic erit in consummatione sæculi, exibunt angeli et segreg bunt malos de medio iustorum et m tent eos in caminum ignis, hic erit f tus et stridor dentium». To iest: «T tobie vkazuie sędziego, ktorego vkaz oskarzyciela, y daie znać, kiedy się obiawić: w dzień, mowi apostoł, w ki będzie Bog sądził skrytości ludzkie, dług ewanieliey moiey, przez Ie Chrystusa Pana naszego. Ten tedy sędzia Iezus Chrystus, przez Kto skryte rzeczy obiawione będą, y zbożne vczyn‖(70)ki karanie podey Chcesz wiedzieć, że Chrystus iest sęd ktory słudze oddaie y do więzienia syła? Onego pytay, albo raczey Oz czytay, w Ewanieliey mowiącego: we tego y wrzućcie go do ciemności wi nych. Sługi też Swoie On Sam vka gdy mowi: tak będzie na skończa wieku, wynidą aniołowie y odłączą zł z pośrzodku dobrych y wrzucą ie pieca ognistego, tam będzie płacz zgrzytanie zębow».

Tertullianus zasię, o tymże w Ewa liey wspomnionym więzieniu pisząc, wi [3]: «Non dimitteris, nisi modico quo delicto mora resurrectionis expenso». iest: «Nie będziesz wypuszczony, namnieyszy grzech w czas zmartw wstania będzie vważony». Tenże drugim mieyscu [4]: «Ne inferos expe tur vsque ad nouissimum quadran exacturos». To iest: «Aby nie do piekła, ktore by na nim aż do nam szego kwartnika wypłacenia potrz wało».

Augustin zasię ś., na to Ewanieli mieysce pisząc, temi słowy mowi [5]: « illa Domini sententia—non exies i donec reddes nouissimum quadra

[1] на полѣ: Matt. 5 [ст. 25—26] [2] на полѣ: Ambrosius in cap. 12 Luce, на полѣ: Tertullian. De anima, cap. 35 [4] на полѣ: Idem, De Resurrect. carnis на полѣ: Augustinus, De octo quæstionibus ad Dulcitium, tomo 4, foli. 153

spondere mihi necesse non fuit, cum iam ipse quæstionem similem ex angelij lectione soluisti, vbi scriptum : non cognouit eam, donec peperit um suum primogenitum». To iest: tey Pańskiey sentenciey—nie wyniesz stamtąd, aż się wypłacisz do ś. 70) namnieyszego kwartnika— owiadać mi nie była potrzeba, gdyżeś iuż podobną z ewanielskiego textu estią rozwiązał, gdzie napisano iest: poznał iey, aż porodziła syna swego rworodnego».

Dyonisius zasię Carthusianus tymi o słowy mowi [1]: «In carcerem, id in lacum inferni mitteris, in tenebras eriores, donec reddas nouissimum drantem, hoc est, nunquam redimeris, a in inferno nulla est satisfactio». iest: «Do więzienia, to iest, do doliny kielney wrzucony będziesz, do ciemci zewnętrznych, aż oddasz ostateczny artnik, to iest, nigdy się nie będziesz ył odkupić, ponieważ w piekle nie sz żadnego dosyć vczynienia».

Co się dotycze trzeciey waszey raciey, iest czynienia za vmarłe modlitw y quowania innych pobożnych vczynkow, y iż w pierwszey tego rozdziału ści przystoynyć na to respons iuż iest yniony, tego ia tu repetować bezpobnie nie chcąc, takim ten szosty dział sposobem concluduię:

Z tych wszystkich, ktore się tu przyły, dowodow y świadectw pisma ętego pokazuie się to słońca iaśniey: iako potępionych dusze doskonałey ki, tak y sprawiedliwych doskonałey łaty y poiedynkowey koronaciey cze nie przyięli, ale się to oboie ‖(71) po onym generalnym ostatecznym ywyższego Sędziego dekrecie wykonać y exekwować ma. Pokazuie się też y to, iż żadnego czyścowego ognia niemasz, w ktorym by się teraz dusze same bez ciała czyścić y polerować miały. «Ale tu się na tym świecie», iako Grzegorz święty Nazianzenus mowi, «poleruiemy vciskami y kłopotami, abowiem tam mękam, a nie czyszczeniu, czas iest» [2].

‖(об. 71) Rozdział VII.

W ktorym się zamyka odpowiedź na słowa rzkomo Gennadiusza, patryarchy Constantinopolskiego, ktoremi przemożenie bram piekielnych przeciwko cerkwi Orientalney z odmiany doczesnego szczęścia miarkuie.

Wywiodszy to rzkomo ten pan Harmoniograph, iż się w artykulech, do wyznania wiary należących, y innych obrzędach y ceremoniach Grecka cerkiew z Rzymskim kościołem zgadza, z tym się teraz, acz niechcąc, wynurzył, iż nie dla tego to czynił, aby miał tego tym obudwu religiam życzyć, żeby iako ta, tak y owa, z praw, wolności y swobod swoich się weseląc, wcale y nienaruszenie zostawać y w spokoynym nabożeństwa vżywaniu iedna drugiey rowna być miała; ale dla tego, żeby, nic w Greckiey cerkwi takiego, co by nad Rzymski kościoł w sobie miała, być nie vkazawszy, a zatym z drugiey strony naganę, acz niesłuszną (iako się, da Bog, pokaże) iey dawszy, tym snadniey nas wszystkich od niey oderwać a do Rzymskiego, ktorego tak barzo zaleca, kościoła przywabić mogł. Czego gdzie by przyznać

[1] на поль: Dyonisius Carthusianus in Matthæ. cap. 5, art. 10 [2] въ концѣ страницы ѣщено небольшое типографское украшеніе

szym punkcie nie odstępuie, nic na-ostatek do nich nie przydaiąc, nic nie odeymuiąc, iako słońce iednakim zawsze prawdy ‖(o6. 74) promieniem świeci? Czyli waszemu Rzymskiemu kościołowi, ktory co-rok, to wiarę odmienia, co-miesiąc, to iey poprawuie, iedne dekreta stanowi, drugie kasuie, zabronione na pierwszych synodach rzeczy roskazuie, a pozwolone przeklęctwu oddaie, albo w cudzych swoic, albo w swoich cudze nauki potępia?

Zadasz mi to podobno: że byli pod czas niektorzy patriarchowie Wschodni hæretykami? Przyznawam. Ale y ty też przyznać mi to musisz, że ich nigdy na tych stolicach nie cierpiano, ale skoro, iedno ta szkodliwa hæresiey iskierka przez kogo kolwiek, bądź to świeckiego, bądź przełożonego wzniecać się poczęła, na-tych-miast od oczu wnętrznych, łaską Ducha Ś. oświeconych, obaczona, na-tych-miast wodą prawdziwey pisma ś. nauki zalana, zagaszona y wniwecz obrocona była, na-tych-miast author iey, ieśli się vpamiętać nie chciał, iako członek zgniły, od żywego y zdrowego cerkwie Chrystusowey ciała mieczem duchownym odcięty, a na iego mieysce drugi prawdziwy y niepodeyźrzany pastyrz był subrogowany. A zaż tu tedy cerkiew Wschodnia nagany iakiey godna? Aza nie więtszą od Boga y ludzi chwałę stąd odniosła, że nic w pośrzodku siebie złego, nic smrodliwego, nic zdrowe członki zarażaiącego cierpieć nie chcąc, precz od siebie wyrzucała, zwłaszcza iż to mieysce dobrym y pra‖(75)wowiernym sukcessorem bywało zawsze napełnione?

Aza nie o tey to cerkwi y Augustin ś. mowi [1]: «Ipsa est ecclesia sancta, ecclesia vna, ecclesia vera, ecclesia catholica, contra omnes hæreses pugnans, p re potest, expugnari tamen non p Hæreses omnes de illa exierunt, quam sarmenta inutilia de vite pr ipsa autem manet in radice su vite sua, in charitate sua, portæ rorum non vincent eam». To iest iest cerkiew święta, cerkiew cerkiew prawdziwa, cerkiew powsz przeciwko wszystkim kacerstwom cząca, walczyć może, ale zwa być nie może. Hæresiæ albo kac wszystkie od niey wyszły, y gałązki niepotrzebne od winney s są oderznione; a ona trwa w ko swoim, w winney macicy swoi miłości swoiey, bramy piekieln zwalczą iey».

Aza tedy nie możesz tego y z Augustinowych słow zrozumieć, ta iest Chrystusowey łodki przyzw żeby żadnemi przeciwnemi nawałno oppugnowana nie była, ale ta, że przez nie pogrążona być nie miał ten ma cerkiew Boża przywiley, żadne na nię kacerskich hufow n nie szturmowały, ale ten, że iey nie tylko przemoc, zwyciężyć, a zaszkodzić by namniey nie m Nie zaszkodziły bowiem zaprawdę za‖(o6. 75)szkodziły cerkwi Boż kacerskie szturmy, ale ieszcze b dopomogły. Bo iako w rzeczach ś skich nie ten sławy y pochwały d puie, ktory, w pokoiu zawżdy si żadnego od nieprzyiacioł szwank podeymuie; ale ten, ktory, mężn placu z nieprzyiacielem się pot y śmiałym sercem a potężną ręką onego przebiiaiąc, z całym zdrow poczesnym tryumphem do oy gniazda się wraca. Tak y cerkiew stusowa: w ten czas, gdy na

[1] на полѣ: Augustinus—De Symbolo ad catechumenos, lib. 1, cap. 5

æretyckich naiazdow hufy na nię
nowały, naybarziey się z odniesie-
:hwalebnego z nich zwycięstwa y
phu vwielbiła; tym się naywięcey
prawdy Bożey płomień rozżarzył,
aywiętsze przeciwko iemu wiatry
tawały; y tym iaśnieysze to cerkwie
ſ złoto się okazało, gdy tym iado-
n przeciwności ogniem doświadczo-
' sprobowane było. Przeto y w
wieniu Iana ś. [1] nie dla tego Ephe-
cerkiew Duch Ś. zaleca y pochwa-
'e żaden się tam hæretyk, żaden
ywy prorok nie pokazał; ale «iż
wszystkich mianuiących się apo-
mi, a w rzeczy samey kłamcami
:ych, doświadczyła, sprobowała y
ieć nie chciała». Widzisz tedy, że
:y patriarchij stolica herezyią ze-
ona nie była, bo chocia się ktory
iey heretyk pokazał, na-tych-miast
ięt(76 — Ł)szym prawdy Bożey
nieniem był od niey oddalony; a
:zystą y niepokalaną została.
: niech to tak będzie, iako ty nie-
nie twierdzisz: że ta stolica, na
y się patriarcha hæretyk okazał,
ą hæreziey pokalana była. Tedy
się nie idzie to za tym, aby wszy-
nasza cerkiew Wschodnia przemo-
paszczek kacerskich z tey miary
obie odnosić miała. A to dla tey
:zyny: że nie mamy iednego nay-
zego na tym świecie pastyrza, na
m byśmy fundament wiary y zba-
ia naszego zasadzać y onego po-
chną kościoła głową (iako wy czyni-
nianować mieli. Ale mamy czterech
rzchnieyszych w religiey naszey
:rzow, z ktorych nigdy y ni w czym
i nad drugiego więtszey sobie wła-
y iurisdikciey nie przypisuiąc, bra-
kiey miedzy sobą miłości y Christu-
sowey pokory zażywaią. A tych nie za
głowę powszechną, ale za przednieysze
w cerkwi Chrystusowey członki poczy-
tamy: tak iż chocia by ieden z nich nie
tylko sam w głęboką kacerstwa dolinę
wpadł, ale y wszystkę rządzeniu stolice
iego podległą trzodę do teyże przepaści
zatargnął, nie mogło by to iednak ge-
neralnemu cerkwie Wschodniey nazwi-
skowi by namniey szkodzić. Bo by
trzey ieszcze, iemu we wszem rowni,
pastyrze, od tey hæretyctwa zmazy
wolni, pod prawdziwą y nieśmiertelną
cer](об. 76)kwie ś. Głową Chrystusem
Zbawicielem naszym zostali. Ale w
waszym Rzymskim kościele iż iest ieden
naywyższy pastyrz, iedna widoma głowa
y widomy wiary waszey fundament,
tedy gdzie by ta głowa poczęła falo-
wać, musiało by y wszystko ciało ten
szwank na sobie odnosić; gdzie by ten
fundament iakokolwiek był naruszony,
musiało by się y wszystko budowanie
obalić; gdzie by ten ieden naywyższy
pastyrz z drogi zbawienney zbłądził,
musiała by się y wszystka iego trzoda
po lesiech rozmaitych błędow y niedo-
wiarstwa błąkać!

Widzisz, do czego się tu rzeczy za-
noszą, Harmoniographe! Widzisz, że
swoim własnym orężem nie za długo,
da Bog, pokonany będziesz! Bo skoro
się pokaże to, że ktoryż kolwiek stolice
Rzymskiey papież lub to hæresią, lub
podobnym iey strony wiary (a mogę
rzec— y obyczaiow) błędem był vwikła-
ny; tedy to za tym, według twego sa-
mego wyższey mianowanego argumento-
wania, koniecznie iść musi, iż tym
wszystkim hæresiam, błędom y defektom,
ktore ten wasz naywyższy pastyrz a
widoma głowa w sobie miała, y wszy-
stkie kościoła waszego członki koniecz-

[1] на поль: Apocalyp. cap. 2 [ст. 2]

emych zwierząt. Mo-
ory raz vmarł, y w
żadną miarą z mar-
nie». Na ktorym to
przeciwko temu Ia-
ako przeciw herety-
cudzołożnikowi, roz-
kościelnych etc., iest
ym wspomnieć y one-
że Łaciński doktor ś.
słowy mowi: «Bestia
, cui est datum os
t bellum gerere cum
ram occupat, tanquam
dam». To iest: «Be-
lział Ian ś. w Obia-
e były wargi mowić
czyć z świętemi, na
siadła, iako lew go-
Mogł bym y innych
iczby, ktorzy przez
azdy, przez trucizny,
e, na tę nayświętszą
nozgu) stolicę wstę-
vszy nie tylko by
olepszali, ale y gor-
e stawali.
orzyzwoitey przedłu-
ąc za to, że y na
czyło, iuż y nazbyt
ystko na stronę te-
vszy, do drugiey tego
stępuię [3], w ktoreiem
ią, pokazać obiecał,
rawdziwey do Boga
odniey nie zwoiował.
się wydziwić wielkie-
niographe, niebacze-
y a prawie nikczem-
olędney opiniey swey
e wiedziałeś bowiem
igdy, co iest wiara?

Ieśli iest rzecz niewidoma, nie vmieraiąca y od Pana Nieśmiertelnego darowana,— iakoż ią oręże widome człowieka śmiertelnego odiąć y zwyciężyć może? Ieśli rzeczesz przedsię vporem, że może, tedyć prożne będzie ono słowo y vpewnienie Chrystusowe: «nie boycie się zabiiaiących ciało, a dusze nie mogących zabić» [4]. Prożna nawet będzie wiara, prożna wszystka nadzieia nasza, a nie tylko nasza, ale y wszystkich od wieku wybranych Bożych, onych, mowię, oycow, confessorow y męczennikow śś., ktorych chocia srogie tegoświetnych mocarzow oręże, mękami rozmaitemi trapiąc y po członkach rozbieraiąc, żywot ten doczesny im odięło, prawdziwey iednak do Boga wiary, w serdecznych kryiącey [5] się wnętrznościach, żadną miarą zwyciężyć, a pogotowiu odiąć nie mogło.

Lecz ty przedsię teyże piosneczki śpiewać nie przestaniesz, powiadaiąc, iż za tym, że Turek Greciią o(79)siadł, y wiara tam będąca iest zwoiowana. Ale obacz się iedno, że im daley, tym w więtsze, za tym swym argumentowaniem, absurda wpadasz! Bo ieśli zatym bramy piekielne, iako ty powiadasz, przeciwko cerkwi Wschodniey przemogli, iż, wodze świeckiey zwierzchności poganiec wziąwszy, chrześcian, tam będących, pod iarzmem cielesney niewoli trzyma,—tedy, takim sposobem, y za czasow apostolskich prawdziwey na świecie cerkwie nie było, gdyż nie tylko niewolą, ale y wielkie a okrutne od onych srogich tyrannow prześladowanie prawdziwi chwalcy Boży ponosili; a nie tylko w ten czas, ale y napotym, aż do Wielkiego Constantina, żadnego chrześciańskiego cerkiew Boża monarchy nie maiąc, w cięszkiey niewoli

12, 1065 pag. [2] на полѣ: Epist. 125, cap. 316 [3] на полѣ: Druga tt. cap. 10 [ст. 28] [5] опечатка: kraiącey

y srogim od okrutnikow prześladowaniu. iako roża w pośrzodku ciernia kwitnęła. ktorey pewnie. iesli tego swego argumentu popierać będziesz chciał. przyznanie dać musisz. A nawet naganiony od ciebie będzie y ten. ktorego ty successorem swego naywyższego pasterza [illegible] [illegible] [illegible]

spokoyny żywot wiedli, we wsze żeństwie y stateczności». Ktore stolskie słowa Chrysostom [4] ś. tuiąc. powiada: że się to nie [illegible]chrześciańskich, ale y o [5] pog [illegible] y cesarzach rozumieć [illegible] dochodzi, iż w ten cz [illegible] pisał, y długo potym [illegible] **(80—𝔙)** chrześciański [illegible]

[illegible] strony drugiey twoiey, [illegible]. obiectiey: «iakoby sta [illegible] od Turka brać patriar [illegible].—coć mam odpowiedzieć [illegible]. iedno to, iż iakoś ty [illegible]sznego y niepewnego vdania [illegible] dowodem nie podparł, ta [illegible] przeciwną—że tego nigd [illegible]—twierdzić śmiele mogę, zwł [illegible] sam przyrodzony rozum barz [illegible] temu pugnuie, y podobieńs [illegible] żadnego niemasz! Czy podo [illegible]wiem iest rzecz, aby patryar [illegible], tak złą y przeklętą pers [illegible]starza władzy vrzędow ducho [illegible]zumieiąc. to. czego on dać nie [illegible] iest. iurisdikciią pasterską v kupować mieli?! Ale ieśli co ki [illegible]daią, tedy to czynią za cons [illegible] wszystkich, nie względem kupo v niego mianowanych świątości względem kupowania pokoiu y w zażywania nabożeństwa swego. [illegible] tego-m rzekł—«wolnego vżywania bożeństwa»—żeby każdy, Boga y pr [illegible]lego miluiący, na oko mogł oba iakoś y te, niżey pomienione, [illegible] prawdziwie y z dobrym sumnie [illegible] napisał: «Iakoby w Greciiey będą chrześcianom ani nabożeństwa [illegible] według potrzeby zażywać, ani ofiar[illegible]

[illegible] [3] этотъ союзъ по ошибкѣ поставленъ [illegible]
[illegible] Timoth. cap. 2 [ст. 1—2] [4] въ подлинникѣ [illegible]
[illegible] опечатки: Chrystusem [5] опечатка: о у [illegible]

ecznie odprawować, ani z innych ego zbawienia pociech cieszyć się ı być nie miało»?

ı mogę się wydziwić, co cię ku ıniu za szczyrą prawdę tak nie- ych rzeczy pobudziło? Czy roz- eś, aby kto tey twoiey omylney 6. 80)wdzie vwierzył? Aleć to ı było vważyć, żeś się o niepodobną rzecz pokusił. Bo iako to podob- u vwierzeniu rzecz iest, abyśmy twoim, gołym y dowodu żadnego iącym, słowom więcey wierzyli, a temu, co pewnie y bez pochyby ; co od wiary godnych ludzi, a zas y iawnych aduersarzow na- co-dzień słychamy, co y sami ırzy z nas, w tamtych kraiach , oczyma swemi oglądali: iż trzoda ych owieczek Chrystusowych, w ch kraiach mieszkaiących, chocia ią y pozwierzchowną od cielesnego pozwierzchownego nieprzyiaciela lą cierpi, ale wiarę y sumnienia zyste y niepokalane Krolowi nad ıi krolmi zachowywa?! Nic bo- Turecki tyran do wiary, nic do eństwa ich niema! Y przestawszy na trybucie od samych osob pie- m, namnieyszym się sposobem raw duchownych y obrzędow cer- ych nie wścibia! Za czym nie wszystkie, do zbawienia należące. artykuły, ale y starowieczny erkwiach odprawowania chwały sposob, nawet wolna osob wnych elekciia y porządne ich duchowieństwa stopnie, od pra- ych y żadną hereziey notą nie- anych pasterzow ich ordinowanie, tko to wcale y nienaruszenie, żadney odmiany y namnieyszego erbku (w granicach, postanowie- oycow naszych zdawna ocerklo- ch,) (81—81ij) trwa y trwać (mamy nadzieię) do skończenia świata będzie.

A żebyś tym lepiey, czytelniku łaskawy, w tey mierze się resoluować y statum cerkwie Bożey, w Greciey będącey, iako we zwierciedle mogł obaczyć, przytoczęć tu niektore słowa z listu ś. pamięci Meleciusza, patryarchy Alexandryiskiego, do kraiow naszych w roku 1597 pisanego. Ktory takową de statu moderno cerkwie Bożey, w Greciey będącey, wiadomość daie: «Aza nie mieliście się temu dziwować, że na Wschodzie choć państwo iest wywrocone, wszakże wiara prawosławna, za wolą Bożą, została, y trwać będzie nieporuszona?! A wierzymy, że Bog miłosierny nigdy Swoich wiernych nie opuści, y tym więcey świetnieyszą y iaśnieyszą stawa się religia chrześciiańska, im barzey skuszona przez państwa szerzy się. Gdy łaska Boża doskonale panuie w naszych niedużościach, wiara Chrystusowa panuie w pośrzodku niezbożnych okrutnikow, a na kształt liliey kwitnie miedzy cierniem, mocy dostawaiąc nie ludzką vmieiętnością (iako wykrętacze twierdzą), nie bogactwy, nie możnością obwarowana, ale Samą ręką Bożą obroniona. Więc to nie wielka rzecz, nie godna podziwienia zda się wam?!»

Poty są słowa Meleciusa patriarchy. Ktore-m dla tego tu położył, abyś, wierny krześcianinie, obaczył, z iakim vmysłem, z iaką pokorą, z iakim dziękczynieniem ten krzyż cielesney niewoli prawdziwi (об. 81) chwalcy Boży, w Greciey będący, na ramionach dzwigaią! Iako przyczynę tego swego doczesnego vtrapienia na niedościgniona sądow Bożych głębokość referuiąc, niewymowney to łasce, opatrzności y miłosierdziu Iego przyczytaią, iż takiey nad nimi, iako nad Iosephem, w srogiey

[illegible] przykłady vkazuią. [illegible] wszemu światu wi[illegible] [illegible]czaniem się nie bawiąc, [illegible] Harmoniographe, nie [illegible] temi swemi bezraciy[illegible] nie odeymuy wzgl[illegible] [illegible]rapienia małey trz[illegible] [illegible]tytułu prawdziwey [illegible]

[illegible] Ian ś. w Obiawie [illegible] wizerunk prawdziw[illegible] [illegible]cerkwie wykonterfet[illegible] [illegible]życia, tak y koniec ob[illegible] [illegible] wystawił. Widział bo[illegible] [illegible] daleko od siebie r[illegible] [illegible]inę — oblubienicą Bara[illegible] [illegible]ą — nierządnicą Babilo[illegible] [illegible] Barankowa oblubienica ż[illegible] [illegible]prowadziła, kłopotow y bo[illegible] [illegible]szeteczniсa, w szarłat y b[illegible] [illegible] kamieńmi drogimi vpstr[illegible] [illegible]szach opływaiąca [3], nad rzel[illegible] [illegible] mieszkała, ktorey krol[illegible] [illegible] niemscy służyli. Dziw[illegible] [illegible] na to patrząc, y k[illegible] [illegible]zekał. Alić obaczył [illegible] wszystkiego swego vb[illegible] [illegible]oo. 82)ną. przeciwko k[illegible] [illegible]szego tribunału w[illegible] [illegible] się wysławiała y rosko[illegible] [illegible] daycie iey męki y żal[illegible] [illegible]ową oblubienicą (ktor[illegible] [illegible] Hieruzalem» nazywał) co [illegible] ią z woru y włosie[illegible] [illegible] naykosztownieysze od[illegible] [illegible]roną niezwiędłą koro[illegible] [illegible]ową krolestwa wiecz[illegible]

[illegible] tak błogosławiony [illegible] y kłopoty, dla Chryst[illegible] [illegible] podięte, koniec otr[illegible]

[illegible] et 21 [3] опечатка: [illegible] [illegible], только дадите ей [illegible]

...ndo». To iest: «Powszechna
... ktora się po wszystkim
...a. w samey głowie
iest—zełżywości
się, y nay-
...rzeciwiaiąc
...nie». On też
... Nazianzenus
teraźnieyszey
...criptach swoich
... «Ubi sunt, qui
...probrant, qui di-
...qui ecclesiam multi-
...et paruum gregem
... iest: «Gdzie są owi,
...two na oczy wyrzucaią,
...ractwy swemi chełpią,
...l z (об. 83) wielkości
...łą owczarnią gardzą?»
..., proszę cię, moy miły Har-
...nie, czemu ia tu lepiey mam
...zy temu, coś trochę wyższey
...słonym swego Gennadiusza ty-
...o zwoiowaniu Greciey napisał;
...emu, co poważni, przez ciebież
...m samego citowani, doktorowie—
...wość wiary nie w możności y potę-
...e tego świata, ale w znoszeniu krzyżu,
...iskow y prześladowania pokładaiąc—
napisali? Widzisz, iakoś, y niechcąc,
temi na końcu przytoczonemi dok-
torow śś. świadectwy swoie pierwsze
epikurskie o doczesney szczęśliwości
zdanie confundował, skaził y wniwecz
obrocił?

Na czym ia iuż maiąc dosyć, takową temu ostatecznemu rozdziałowi conclusią czynię:

Z tych wszystkich, ktore się tu wspomniały, consideraciy pokazało się to, że tych na cerkiew świętą Orientalną złorzeczeństw, od tego pana Harmoniographa

raphie [3] на полѣ: Chrisosto. 23 quæst., 3 cap. [3] на полѣ: sanct. [4] на полѣ: Greg. Nazian. Serm. contra Arrianos

będącym niewoli, opatrzności zażywaiąc, w pośrzod iawnych imienia swego nieprzyiacioł, iako Daniela w pośrzodku lwow, bez żadney sumnienia obrazy y bez namnieyszego w prawdziwey wierze odniesienia szwanku, dziwnym nader [1] przeyźrzeniem Swoim zachowywa!

Nie widzę tu żadney tego być potrzeby, abym podrobnu rozbierał insze iego, do teyże rzkomo materiey służące, śmiechu barziey, niż odpowiedzi godne, słowa, ktoremi «vcisk, vbostwo, vtrapienie, vrąganie y prześladowanie, od przeciwnikow podięte, wiernym chwalcom Bożym, w Greciey będącym, za haniebną zełżywość y sromotę na oczy wyrzucaiąc, z tey miary prawdziwey cerkwie tituł im odeymuie; a swoię zaś Rzymską religią z tey miary nayprawdziwszą y Bogu naymilszą być miarkuie, iż w pokoiu, w bogactwie, w roskoszach, w możności tego świata nad inne prawie narody opływa, iż krolom y cesarzom możnym roskazuie, iż miasta, kościoły y collegia, dosyć ozdobnie y kosztownie budow[a]ne, ma».

Obaczże tu, łaskawy czytelniku, czy nie iawnie to Harmoniographowe zdanie y rozumienie z epikurskiey sekty zdaniem y rozumieniem się zgadza?! Ktorzy «in dolore summum malum, in voluptate vero summum bonum» (w boleści naywiętsze złe, w roskoszy zasię [(82) doczesney naywyższe dobro) y naywiętsz błogosławieństwo Boże pokładaiąc, wiel tey swoiey błędney opiniey sektator mieli y po dziś maią. Ale nam inak szczęśliwości naszey cel y inaksz dostąpieniu iey drogę głowy n cierniem vkoronowaney, y członko przez miecz y ogień doświad

słowa y żywe
rych ia, iako
mych, wyliczan
szę cię, miły
mydlay nam t
raciami oczu,
vciskow y vt
Chrystusowey
kwie Bożey!

Wszak nam
dosyć znacznie
nieprawdziwey
y iako sposob ż
przed oczy w
dwie niewiasty
z ktorych ied
wą, a drug
nazywał. Ba
na puszczy
pełny; a w
obleczona.
w roskosz
y źrzodł
y książ
się bar
tey tr
rządz
zewl
ten
wy
w

[1] въ подлинн.: nadder [2] на по
waiąca [4] Апокалипс. XVIII, 7: «ст
и рыданій»

produkowanych nigdy Gennadiusz, patriarcha Constantinopolski, nie pisał. A chociaż byśmy te za prawdziwe Gennadiusowe słowa (czego uczynić nie możemy) przyznali, żadney by jednak przeciwko nam wagi mieć nie mogli. Bo nie tylko prawda, [illegible] świętemu

ale też słuszności wszelakiey, iemu koniec samemu przeciwne, a zgoła śmiechu godne się być okazały.

KONIEC.

Chwała Bogu w Troycy iedynemu.

[illegible]

ДОПОЛНЕНІЕ.

ДОПОЛНЕПІЕ

КЪ

ЛАНІЮ ДО ЛАТИНЪ ИЗЪ ИХЖЕ КНИГЪ.

(въ концѣ 169) Вѣрши прикладныи.

Зъ якою пилностью бчела медъ збираетъ,
Же у борти ледво ся затворяетъ,
Съ такоюжъ въ тые книжки наношено
(об. 169) Съ писма Римскихъ докторовъ
Противъ фалшови отпоровъ.
Буди же того вдячонъ кождый,
А проси Бога о оборону завжды,
И писара тыхъ книжокъ не забывай [1],
Абы его долже Богъ ховалъ
И за працу ему животъ вѣчный даровалъ.

[1] «бывай»

УКАЗАТЕЛЬ.

ЛИЦА И МѢСТА *.

А.

ь (Aaron), Аронъ, первосвящен-
. Моисеевъ, 93, 115, 121, 390,
46, 1241, 1242.

Даніилъ (Daniel Abdula), панъ,
Кіевскаго воеводства на Бере-
оборѣ 1596 года, 357.
см. Авиронъ.

гчь, Антонъ (Antoszko Abramo-
, отъ жителей Львовскаго пред-
zedmieszczan Lwowskich) на Бе-
соборѣ 1596 года, 358.
царь Эдесскій, 63.

инъ (Авкгустинъ, Авкгуштынъ,
relius Augustinus), Иппонійскій
тецъ Церкви, «докторъ Латин-
ski doktor» (род. 354, † 430).

X. О бѣстыдствѣ еретическомъ
itia hæreticorum), 479. «Листъ
27. О первенствѣ Петровомъ,
убогомъ, 1011. Ипатій Потей
тъ на то, что Августинъ поль-
одинаковою «почтивостью» съ
ыми Отцами Церкви, 1063.
II.Retractationes,liber1,cap.21,—
ber de verbo Domini evan. secund.
ser. 13, 10,—1126, 1127. Во вре-
вгустина, какъ и послѣ него,
Греческая, Московская, Русская
падно-Русская) и Африканская
инялись Римскому папѣ, 1140.
чи надписъ псалма 33, у кон-
»,—1145. Liber 83, quæstio 14,—
De fide et symbolo», 1188. In
«Enchiridio», cap. 9,—1193, 1194. «De fide et symbolo», cap. 9. Anno 1571. Parisiis, — 1195, 1196, 1198. In «Expositione in Euangelium Ioannis», tractatus 100. Basileæ, — 1200, 1201. «De ciuitate Dei», lib. 15, cap. 13,—1211. О подлогѣ, сдѣланномъ «Латинниками» на 1-мъ листѣ «w księgach Augustina ś., w Weneciey drukowanych», 1212, 1226. «List 87, w Weneckiey edicyey», 1232. «De Confessione», dist. 2, cap. Cum frangitur. Verba Augustini, 1246. О лонѣ Авраамовомъ, 1260. Объ умершихъ, 1262. О чистилищѣ, 1271. De octo quæstionibus ad Dulcitium, tomo 4, fol. 153,—1276, 1277. De Symbolo ad catechumenos, lib. 1, cap. 5,—1283, 1284. Serm. de omn. sanct., 1297, 1298.

[12] **Августъ**, Римскій императоръ, «поганский цесаръ». Онъ и его предмѣстникъ «Юлиушъ месецамъ назвиска на свое имена пременили», 771.

[1] **Авель** (Abel), сынъ Адама, 139, 141, 170, 1256.

Авимелехъ, первосвященникъ Іудейскій, 1145.

[12] **Авиронъ** (Абиронъ, Авѣронъ, Abiron), возставшій противъ Моисея и Аарона, вмѣстѣ съ братомъ своимъ Даѳаномъ и левитомъ Кореемъ, 115, 308, 1170.

[3] **Авіаѳаръ** (Abiathar), первосвященникъ временъ царя Давида, 1241.

Авраамій (Аврамій), епископъ Суздальскій. Его отзывъ о митрополитѣ Исидорѣ: «видимо волка въ постатѣ пастыря, овчымъ одѣньемъ прикрытого», 440.

* подъ нѣкоторыми лицами иногда дѣлятся на абзацы и отмѣчаются тою, или
кою цифрою изъ первыхъ XII-ти. Эти цифры соотвѣтствуютъ XII-ти сочиненіямъ,
ъ составъ третьей книги «Памятниковъ полемической литературы въ Западной
главленіе) и поставлены для вящшей наглядности, чтобы сразу видѣть, къ какимъ
относятся приводимыя въ Указателѣ ссылки: православнымъ (II, III, V—VII, XI,
нимъ (VIII—X), католическимъ (I, IV).
стоящія предъ именемъ или вообще словомъ, показываютъ, что это имя (слово)
въ предыдущихъ книгахъ: или въ первой ([1]), или во второй ([2]), или въ обѣихъ ([12]).

По Строеву, упоминается въ 1436—49 годахъ.

[12] **Авраамъ** (Abraham), патріархъ, 110, 137—138, 141, 172, 175, 397, 1146, 1242, 1255, 1256, 1259, 1260, 1264, 1265, 1266.

«Авраме Острозкий» (Abramie Ostrozski)—такъ, въ насмѣшку, называетъ Ипатій Потей противника своего, клирика Острожскаго, 1047, 1049.

[3] **Авреліанъ** «нѣякій» (Aurelian nieiaki), упомин. въ письмѣ св. Кипріана, 831.

[12] **Агапитъ** (Agapitus), св., Римскій папа (535—536). Память: 17 апрѣля. Вступилъ послѣ Іоанна II, былъ папою 11 мѣсяцевъ, скончался въ Цареградѣ. Свидѣтельство о немъ Петра Скарги, 264.

Агатонскій (Акгатоньский, Agateński synod) соборъ.

Правило (kanon) 32,—829, 830.

Аггей, пророкъ, упомин., по ошибкѣ, вмѣсто пророка Захаріи, 71.

Адамантовичъ (Adamantowicz). См. Оригенъ.

[12] **Адамъ**, праотецъ, первый человѣкъ, 77, 90, 169, 170, 171, 172, 386, 429, 484, 1214, 1216, 1266, 1267.

Адринóполе = Адріанополь, городъ, 466.

[12] **Адріанъ** (Андріянъ, Adryan) Первый, папа Римскій (772—795). Въ его время былъ созванъ 7-й вселенскій соборъ (Никейскій вторый), 268. Письмо его къ Тарасію, архіепископу Константинопольскому, 1081.

[12] **Адріанъ** (Андріянъ, Adryan) Вторый, папа Римскій (867—872), созываетъ осьмый соборъ въ Цареградѣ, свергаетъ патріарха Фотія и на его мѣсто сажаетъ Игнатія, 270.

[12] **Азія** (Азыя), страна, 262, 391, 393, 415, 1085.

Аквилейская патріархія, 689.

Акилинійскій («еже есть Венетія», Ἀκυλίας, ἤτοι Βενετίας) «престольникъ». См. Домникъ.

Акилинская (Ἀκυλίας, Ἀκυληΐας) церковь, 1.

Акилійскій «престольникъ». См. Домникъ.

Акилія («Грандейскій, еже есть Акилия», Ἀκυλίας, ἤτοι Βενετίας) = Венеція, городъ, 9, 10.

Аккаронскій «велзеулъ» (Belzebub), 490, 1115.

Аккаронъ — Филистимскій городъ, въ немъ «Ваалъ, скверный богъ Аккаронскъ» (4 Царств. гл. 1, ст. 2, 3, 6).

Александрійскій «архіерей», «епископъ» (вообще)—«папа нарицается», 13; ва, 366; — «патріархъ» (вообще), 4 823, 1079, 1141;—«престолъ патріар лица», 373, 513;—«права и вольности «церковь», 335, 340, 342, 366.

[12] **Александрія**, городъ, 13, 365, 1083, 1089, 1128.

Александръ, епископъ (IV в.), раго папа Дамасъ I желалъ получи Греческой церковной службы, так Римской церкви по этой части въ водворились большая «простота» и 1226—1227.

Александръ Первый, папа Рим 116); наслѣдовалъ Евaресту и зани ский престолъ 8 лѣтъ и 5 мѣся Хрісте у сту и петинадцати лѣт ксандръ папа оплатки уставилъ, тымъ дей простымъ хлѣбомъ с тому, яко и теперь у Грековъ 1145. О немъ пишетъ Платина: « quoque ex azymo, non autem ex (ut antea), fieri instituit», 1238.

[4] **Александръ, король Польскій** 1492—1506). Упомянается его гра года, подтверждающая Владислав лей, 959, 963, 965, 1107.

[2] **Алексѣй** (II Комненъ), сынъ «цесарь Царогородскій, велми костелъ Рымский чстилъ, и въ Лат велъми се заховалъ (въ Поль Скарги: zakochał). Року зась 11 то ему ганечи, оного пана своего за

Алексѣй (Alexiy) Ласкаръ см.

Алимбъ см. Олимпъ.

Алляцій (Allatius), ученый († † 1669), 12.

Алононъ. См. ниже въ Пред Рѣченіяхъ.

[4] **Альбрехтъ** (Олбрыхтъ) II, и Германскій (род. 1397, 1438—1 немъ состоялся Флорентійскій со

Альфонсъ см. де-Кастро.

[4] **Амаликъ** (внукъ Исава)=нар ликитяне, 97.

Амалфиновъ монастырь на А

Амасійскій митрополитъ (бе замученный на Флорентійскомъ с

[12] **Амвросій** св. (Амбросій, Ambroży, Ambrosiusz, Ambrosius), (374—397) Медіоланскій, Отецъ І

VIII—X. Листъ 78 къ Θео О первенствѣ Петровомъ, 905. и Греки, 1063.

I. Lib. I «De Spiritu Sancto», 1202—
«De Spiritu S.», lib. II, cap. 6,—
Sermo «De incarnatione Dom.», cap.
1211. Приводятся его слова въ
artita Historia» (соч. Кассіодора)
X, cap. 10,—1245. Tom. V, fol. 276,
Корине., гл. XI,—1247. «De bono
is», cap. 10,—1258. О чистилищѣ,
In psal. 36,—1272. In cap. XII
, lib. 7,—1275, 1276.

ъ Марцеллинъ («Аммианусъ Мар-
, «старый Римскій историкъ» IV
о строгій отзывъ о папахъ, 1130.

итское «капище або костелъ», 389.

итяне (Аммониты, Аммониты,
кіи сыны), народъ, 389, 396.

еи (Аморей), народъ, 388.

ъ, сынъ и наслѣдникъ Манассіи,
ейскій (644—642 до Р. Х.). Оши-
ванъ «Амосомъ», какъ здѣсь (418),
ъ Первой Книгѣ (835).

ъ, пророкъ. Ссылка на него оши-
—74.

см. Амонъ.

ohkій, episzkop Mukacki, patryarsze-
u Konstantynopolskiego. За него,
иказанію, росписался подъ опре-
ъ Берестейскаго собора 1596 года —
ритъ Матѳей, 373.

новъ см. Іонадавовъ.

клетъ I, папа Римскій (79—91),

тасій I (Anastazyusz, род. 431),
кій императоръ (491—518). Письмо
отъ Римскаго папы Геласія I, 985.

тасій I, Римскій папа (398—401),
Photynem hæretykiem przestawał,
go od duchowieństwa swego był
y», 428, 1287.

ьскія (Angielskie) — Англійскія
и», 681, 945.

ьскій (Angielski)—Англійскій ко-
.

дія, страна, 667, 945.

евичъ Иванъ (Iwan Andreiowicz),
ъ Виленскаго церковнаго братства
тейскомъ соборѣ 1596 года, 358.

евичъ (Andrzeiowicz) Иванъ см.

рей, св., Апостолъ, 1085.

й (Ięđrzey, Andrzey), пресвитеръ
) Львовскій (а на 374 ст. точнѣе:
скій Львовскій, т. е. настоятель
ской ц. во Львовѣ), соборный нота-
ry synodowy) на Берестейскомъ со-
6 года, 336, 338, 339, 374.

Андрей Троицкій (Andrzey Troiecki, т. е. настоятель Троицкой церкви), Константиновскій протопопъ, участникъ Берестейскаго собора 1596 года, 345, 374.

Срвн. «Арх. Ю.-З. Рос.» ч. 1-я, т. I, 529.

Андрей, намѣстникъ Самборскій (Andrzey, namiestnik Samborski), участникъ Берестейскаго собора 1596 года, 375.

Андріанъ см. Адріанъ.

Андроникъ см. Палеологъ Андроникъ.

Анели каструмъ—замокъ св. Ангела въ Римѣ, 462.

[3] **Анзельмъ** (Анзельмусъ, Anzelmus), архіепископъ Кентербюрійскій (Кантуаренский, Kantuaryeński, род. 1033, 1093—1109), «Латинский зацный докторъ», 274.

Аніанскій (Aniański) митрополитъ, 497, 500. См. Матѳей. Во второй книгѣ онъ названъ Іоаницкимъ.

Анна, дочь Фануилова, пророчица, 161.

[1] **Анна** (Annasz), первосвященникъ, 1297.

Антимій см. Аѳаній.

Антіохійская «церковь», 1, 423; — «незгода», 400;—«посланіе», 45;—«столица, престолъ», 352, 365, 366, 513, 1142.

[12] **Антіохійскій** (Антиохейский, Antyoski) помѣстный соборъ, правило 4-ое и 5-ое, 266. О календарѣ, 775, 777, 779.

Антіохійскій «наречень бысть патріархъ слышати и зватися», 13. Вообще, безъ имени: 436, 1079, 1141.

[12] **Антіохія** (Антіохіа Великая), городъ и страна, 1, 9, 13, 63, 143, 366, 400, 415, 422, 455, 1083, 1089, 1140, 1143.

[1] **Антіохъ** (Епифанъ), Сирійскій царь «прелютый», при которомъ пострадали Маккавеи, 391.

[2] **Антіохъ**, князь. Вопросы и отвѣты къ нему Аѳанасія Александрійскаго, 424, 1263—1268. См. въ Примѣчаніяхъ ко 2-ой книгѣ.

[1] **Антоній** Великій, св., 151.

[12] **Аѳаній** (Антимій, Антимъ, Антымъ, Anthym, Antym, Antemiy), Константинопольскій патріархъ (VI в.), 264, 873.

[2] **Аполлинаріева** ересь. «Иже опресноку причащаются, во Аполинаріеву ересь впадають», 39. Сущность ереси, 1239.

Аполлинарій, еретикъ. Его «оплатки», 1136.

[2] **Аполлосъ**, Іудей изъ Александріи, одинъ изъ семидесяти учениковъ Іисуса Христа, 915, 1001.

По Строеву.
годахъ.

[12] **Авраамъ**
137—138, 141, 17
1256, 1259, 1260.

«**Аврааме Ос**
ski)—такъ, въ п
Потей противн
скаго, 1047, 10

[3] **Авреліанъ**
упомин. въ пи

[12] **Агапитъ**
(535—536). Г
послѣ Іоанна
скончался в
немъ Петра

Агатонск
nod) соборъ.

Пра

Аггей,
вмѣсто пр

Адаман
генъ.

[12] **Ада**
77, 90, 1
1216, 12

Адри

[12] **Ад**
папа Р
созва
вторы
еписк

на
со
ф

Б.

...ль=вежа (башня) Вавилонская,

...нскій см. Вавилонскій.

...лійскій (Bazyliyski) помѣстный синодъ, съѣздъ»), считаемый Ла- «вселенскимъ семнадцатымъ» 38). См. ниже: Флоренцскій соборъ.

...рикъ Острожскій уподобляетъ ъ «вежѣ» (башнѣ, крѣпости), изъ ой дѣлались вылазки, нападенія Православную Церковь, 427, 462. cret. Concil. Basiliensis, 1287. Con- asilien. in epistola synodi, 1287.

...ія (нынѣ Базель), городъ въ и, 462.

...банъ, Гедеонъ (Болобанъ, Balaban), Львовскій», «епископъ Львовскій» Lwowski, episkop Lwowski), Галиц- аменецкій, экзархъ Константино- 1576—1607). См. Примѣчанія.

(Ссылки Скарги): 193, 196, 203, 19, 320.
Ссылки Эктезиса): 335, 373.
I (Ссылки И. Потея): 522, 523, 546, 547, 587, 588, 591, 592, 617, 705, 706, 837, 838, 843, 844, 879,

. О «Требникѣ», въ изданіи Бала- омъ, 1222, 1223, 1253, 1254.

...ъ, Григорій (pan Hrehory Bala- ...ъ отъ Руси (z Rosi) на Бере- соборѣ 1596 года, 357.

...въ I-мъ томѣ первой части «Ар- Юго-Западной Россіи».

...а, «преможный панъ, который Михаила, сына Теоеилова, всимъ ...послѣдствіи Византійскій импе- 42 г.), былъ проклятъ и отлученъ ...и Игнатіемъ, Цареградскимъ па- 269—270.

..., **Варлаамусъ** см. Варлаамъ.

..., городъ. Съѣздъ въ немъ Грековъ ...ковъ въ 1068 году, 274.

...ѣ см. Стефанъ.

...ecus), [Іоаннъ], патріархъ Констан- ...тій (1274—1283), по опредѣленію ...елми великій тое едности мило- ...орый зъ серца о нее се старалъ», См. въ Примѣчаніяхъ ко 2-ой

...рминъ, Римскій ученый и карди- 1542, †1621). См. Примѣчанія.

...ги 1 Белярминовы, 819—822, 900.

Берестейская (Brzeska) епископія, 605; —каменица (каменный домъ частный), въ которой, по выраженію Скарги, была «схажка» православныхъ, 322;—каштелянія, 575;—школа, 859.

[12] **Берестейскій** помѣстный соборъ (partykularny, to iest, pomiastny, «съборъ Руский», synod Brzeski, w Brześciu Litewskim) 1596 года. См. Примѣчанія.

IV (Сочиненіе Скарги): вообще, 183—328, и въ частности: 183, 185, 186, 228, 318.

V (Эктезисъ): вообще, 329—376, и въ частности: 329, 333 (prywatny).

VI. Клирикъ Острожскій указываетъ на сходство Берестейскаго собора, уніатскаго, съ Флорентійскимъ, 412.

VIII—X (Ссылки Ип. Потея): 477, 482, 483, 487, 491, 492, 497, 500, 503, 504, 521, 522, 535, 536, 559, 560, 603, 604, 707, 708, 765, 766, 782, 786, 788, 807, 808, 811, 812, 822, 823, 839, 840, 845, 846, 863, 864, 873, 875, 876, 895, 896, 911, 912, 923, 924, 1115, 1116, 1119, 1120.

XII (Ἀντιγραφή): 1158, 1178, 1213.

Берестейскій и Володимерскій епископъ, владыка, см. Ипатій Потей.

Берестейскій староста см. Димитрій Халецкій.

[12] **Берестейское братство**, 375, 593, 935.

[12] **Берестье, Берестей Литовскій** (Brześć Litewski), городъ, 185, 188, 195, 220, 318, 328, 329, 331, 333, 343, 344, 358, 491, 502, 519, 521, 523, 526, 527, 535, 575, 593, 605, 617, 619, 629, 705, 707, 811, 823, 825, 831, 835, 879, 1009, 1025.

[13] **Бернардъ** (Бернатъ, Bernat, Bernhardus), Французскій аббатъ и знаменитѣйшій учитель Римской церкви XII вѣка (род. 1091, †1153), 1260. См. въ Примѣчаніяхъ ко 2-ой книгѣ.

Листъ (epist.) 126,—276. Epist. 125, cap. 316 (sic),—1289.

Бернатъ (Bernat, Bernard) см. Мацѣевскій.

Витинія (Виѳинія), страна, 415.

Влеммидей (Blemmidas) см. Влеммидъ.

Боговитинъ, Адамъ (pan Adam Bohowitin), подкоморій (podkomorzy), посолъ отъ Волыни (z Wolynia) на Берестейскомъ соборѣ 1596 года, 357.

См. «Архивъ Юго-Зап. Россіи», ч. 1-ая, т. I, 234; ч. 5-ая, т. I, 105, 106.

Боговитинъ, Андрей (pan Andrzey Bohowitin), стольникъ (stolnik), посолъ отъ

Волыни (z Wolynia) на Берестейскомъ соборѣ 1596 года, 357.

См. «Арх. Юго-З. Р.» ч. 1, т. I: 516, 528. Ч. 2, т. I: 81, 83, 84.

Богородица, Пречистая Дѣва, Приснодѣва, 39, 41, 49, 94, 97.

Богородица Пречистая. Ея изображеніе, икона, 51, 53, 55, 65, 67, 69, 71, 73, 75. Церковь Ея имени «у Лиде Деосполи», 63. «Костелъ Латинскій Рымскій Панны Маріи» въ Берестьѣ, 225, 226.

Болгарская страна, земля, Булга́рскіе края, 15, 470, 1139.

Бо́лгарскіе «княжята», 434.

Болгарскій языкъ, 274.

[12] **Болгары** (Булькгары, Bulgary), народъ, 271—274.

[2] **Бонифатій** (Внифантий, Внифантей, Нифанцыосъ) Третій, Римскій папа (607 года), 1125, 1132.

[1] **Бонифацій**, пресвитеръ, посолъ отъ папы Дамаса I, 1226—1227.

Бордосскій (Burdegalensis) Понтакъ см. Понтакъ Бордосскій, 1205.

Боровикъ, Евстафій Максимовичь, радца (Ostafiy Maxymowicz Borowik, rayca), посолъ отъ Виленскихъ мѣщанъ (z Wileńskiego miasta od mieszczan) на Берестейскомъ соборѣ 1596 года, 358.

См. «Арх. Юго-Зап. Р.» ч. 1, т. I: 517, 529.

Боярскій, Лука (pan Łukasz Boiarski), посолъ отъ Перемышльской земли (z Przemyślskiey ziemie) на Берестейскомъ соборѣ 1596 года, 357.

Браславская «пани кашталяновая». См. Збаражская, княжна.

Браславскій «кашталянъ», см. Загоровскій Василій.

Браславскій «хоружій», см. Шашкевичь Николай.

Браславское (Brasławskie) воеводство. Послы отъ него на Берестейскомъ соборѣ 1596 года, 357.

Браславъ (Brasław), городъ, 358.

[12] **Братства:**

См. Берестейское.
— Виленское.
— Львовское.

[12] **Бриксинскій** (Брыксейский, Bryxyeński, Bryxiński) помѣстный соборъ. Ип. Потей увѣряетъ, что такого собора не было, 819—822. Авторъ «Антиграфи» приводитъ ссылку на этотъ соборъ: in Decret. Cu[illegible] Basiliensis,—1287.

Бритенскій епископъ, см. Вицентій Д[illegible]рандусъ.

Брудный, Андрей (Andrzey Brudny), [illegible]солъ отъ жителей Львовскаго предмѣст[illegible] (od przedmieszczan Lwowskich) на Бе[illegible]стейскомъ соборѣ 1596 года, 358.

Бугзрадусъ Егардусъ, епископъ Ѳесса[illegible]никскій, или Солунскій (Тесалоньскій), 11[illegible]

[1] **Будзынь** (Buda), городъ, 963.

Burdegalensis см. Бордосскій (Бе[illegible] —Burde(i)gala).

Бутовичь, Яцко (pan Jacko Butowi[illegible] Кіевскій хоружій (chorąży Kijowski), [illegible] отъ Кіевскаго воеводства (z Kijowski[illegible] woiewodztwa) на Берестейскомъ собо[illegible] 1596 года, 357.

См. «Арх. Юго-Зап. Р». ч. 1-ая, т. [illegible] 268, 453, 529. Ч. 3-я, т. I: 24. Ч. 5-ая, т. [illegible] 78, 79. Ч. 6-ая, т. I: 204, 207.

Бѣлая Русь (Biała Ruś), 651, 1177.

Бѣльское «мѣсто» (Bielskie miasto). [illegible]слы отъ города Бѣльска на Берестейск[illegible] соборѣ 1596 года, 358.

Бѣсаріонъ см. Виссаріонъ. Та́къ на[illegible]ваетъ Клирикъ Острожскій извѣстнаго [illegible]ступника отъ Православія, митропол[illegible] Никейскаго, примѣнительно къ Лати[illegible] Польскому правописанію этого имени [illegible] перемѣною *е* на *ѣ*, и производя, так[illegible] образомъ, это имя отъ «бѣса».

В.

Вавилонія великая (Βαβυλὼν ἡ μεγ[illegible] страна, 15.

Вавилонскій (Бабилонскій): блуди[illegible] (nierządnica Babiłońska), 1296;—вежа (ба[illegible] Бабилонская, Babiłońska), 387, 403, (*К*абилонская), 1053;—плѣненіе, 418.

[12] **Вавилонъ**, городъ, 105, 405, 429.

Вавилонъ=Римъ, 1209, 1210. «Rzym bilonem nazywa Hieronym».

Вавилоняне, народъ, 1144.

[2] **Валенсъ** (Valens), «бискупъ Всхо[illegible] ѣздилъ, по увѣренію Скарги, къ папѣ [illegible] съ повинною, 251—2.

[12] **Валентиніанъ** III (Валент[illegible] Walentynian) или **Валентіанъ** (Валент[illegible] Римскій императоръ (425—455), 563—4, [illegible]

Въ Западно-Русскомъ текст[illegible] рисиса» (стлбц. 563) онъ [illegible] званъ «Греческимъ цесаромъ».

Василія св. «Кіевского» церковь, 440.
[12] **Василій I Македонянинъ** (Мацедонъ, ...edon), императоръ Византійскій (866—...70. См. въ Примѣчаніяхъ ко 2-ой

...рхимандритъ Дубенскій (Bazyli, ...Dubeński), участникъ Бере... 1596 года, 338, 374.
...ароста и намѣстникъ ...il, Wasiley, starosta, ...ski), слуга князя ...ча Острожскаго, ...письмомъ къ Ипа... ..., 590, 629, 630, 1005,

...никъ Троицкой церкви ...ва (Bazyli Troiecki, brat... ...zbiter), участникъ Берестей... 1596 года, 375.
...(Bazyli) Троицкій см. Троицкій.
...й Евхимовичь см. Евхимовичь.
...лій Загоровскій см. Загоровскій.
...илій (Bazyli) Левкевичь см. Лев...чь.
Василій Семашко см. Семашко.
Василій (Wasily) Серпевичь см. Серпевичь.
Васильевичь (Wasilowicz) Иванъ см. Мѣдянка.
Ватопедъ, монастырь на Аѳонѣ, 470.
Венацкій, Венетійскій архіепископъ см. Домникъ.
Венацѣя см. Венетіа.
Венг(кг)ерскій (Węgierski) и Польскій король Владиславъ Яг(кг)ейловичь, 287, 288, 462, 679, 958, 959, 961, 962, 965, 966, 1107, 1108.
Венг(кг)ерское кролевство (regnum Hungariæ), 961, 962.
Венедиктос(ъ)—число звѣриное, 1135.
Венедиктъ, святый, 127.
Венедиктъ, папа (безъ обозначенія), 819, 820.
Венедиктъ, архидіаконъ, «Римскои столици хвалца», бывшій «у великомъ коханью у Исідора» (митрополита отступника), «задалъ ему въ потравѣ трутизну», когда убѣдился, что Исидоръ сталъ раскаяваться въ своемъ отступничествѣ, 469.
Венедійскій (Ἀκυλίας, ἤτοι Βενετίας), **Венетійскій** архіепископъ, см. Домникъ.
[1] **Венетіа** (Βενετία, Венацѣя, срвн. Акилія, Грандейскій) — Венеція, городъ, 13, 1025, 1212.

...а ...см.

...lowicz), ...братства ...ractwa cer... соборѣ 1596

...св., Отецъ Церкви, ...рхіепископъ Кесаріи ..., около 329; 370 — 379). ...хъ ко 2-ой книгѣ.

...конопочитаніи, 55—56. Объ ...125—126.
...во о суде Божомъ» (Sermo ...Dei), 246. «Епист. 52 въ ...Атанасыуша» (Epist. 52 w ...thanazyusza), 253—254.
...О волѣ Божеей, 389. Вообще, ...істѣ до брата своего Діони... «На Аріа и на Евноміа», 450. ...іа», 450.
«Въ листе 52 до Оѳанасия ...рымнейскомъ (Arymmiskim)», ...причащеніи, 749. Sermo de ...—904. О монашескомъ ... Вообще, 1063—1064.
...и Савеллія, 1187.
...ѣ, 1194, 1196,

олыни (z Wołynia) на Берестейскомъ соборѣ 1596 года, 357.
См. «Арх. Юго-З. Р.» ч. 1, т. I: 516, 528. Ч. 2, т. I: 81, 83, 84.

Богородица, Пречистая Дѣва, Присно-дѣва, 39, 41, 49, 94, 97.
Богородица Пречистая. Ея изображеніе, икона, 51, 53, 55, 65, 67, 69, 71, 73, 75.
Церковь Ея имени «у Лиде Деосполи», 63.
«Костелъ Латинскій Рымскій Панны Марін» въ Берестьѣ, 225, 226.
Волгарская страна, земля, Булгáрскіе краи, 15, 470, 1139.
Вóлгарскіе «княжята», 434.
Волгарскій языкъ, 274.
» Волгары (Булькгары, Bulgary), народъ, 271—274.
» Вонифатій (Внифантій, Внифантей, Нифанцыосъ) Третій, Римскій папа (607 года), 1125, 1132.
» Вонифацій, пресвитеръ, посолъ отъ папы Дамаса I, 1226—1227.
Вордосскій (Burdegalensis) Понтакъ см. Понтакъ Бордосскій, 1205.
Воровикъ, Евстафій Максимовичь, радца (Ostafiy Maxymowicz Borowik, rayca), посолъ отъ Виленскихъ мѣщанъ (z Wileńskiego miasta od mieszczan) на Берестейскомъ соборѣ 1596 года, 358.
См. «Арх. Юго-Зап. Р.» ч. 1, т. I: 517, 529.

Боярскій, Лука (pan Łukasz Boiarski), посолъ отъ Перемышльской земли (z Przemyślskiey ziemie) на Берестейскомъ соборѣ 1596 года, 357.
Браславская «пани кашталяновая». См. Збаражская, княжна.
Браславскій «каштелянъ», см. Загоровскій Василій.
Браславскій «хоружій», см. Шашкевичъ Николай.
Браславское (Braslawskie) воеводство. Послы отъ него на Берестейскомъ соборѣ 1596 года, 357.
Браславъ (Braslaw), городъ, 358.
» Братства:
См. Берестейское.
— Виленское.
— Львовское.
» Брикcинскій (Брыксейский, Brzyxeyski, Brzyxiński) помѣстный соборъ. Ин. Д... тей увѣряетъ, что такого собора не ... 819—822. Авторъ «Антиграфи» прив...

ссылку на этотъ соборъ: in ... Basiliensis,—1287.
Британскій епископъ. ... рандусъ.
Брудный, Андрей (And... содъ отъ жителей Льво... (od przedmieszczan Lw... стейскомъ соборѣ 1596 ...
Бугарадусъ Егардус... никскій, или Солунскій ...
» Будзынь (Buda), ...
Burdegalensis см. ... —Burde(i)gala).
Бутовичь, Яцко... Кіевскій хоружій (... отъ Кіевскаго во... wojewodztwa) на ... 1596 года, 357.
См. «Арх. ... 268, 453, 52... 78, 79. Ч. ...
Бѣлая Русь ...
Бѣльское ... слы отъ горо... соборѣ 1596 ...
Бѣсарионъ ... ваетъ Кар... ступника ... Никейскій ... Польскій ... перемѣ... образо...

Волохи, Волохове (Wołochy, Wołochowie)=Валахія, Валахи, страна и народъ, 197, 198, 319, 320, 543, 544, 587, 588, 741, 742, 823, 824.

[8] **Волынская земля**, 651, 985; — шляхта, 198, 200.

[10] **Волынь** (Wołyń), область, 357, 1072, 1073.

«Волынь» имя сущ. мужескаго рода, какъ это можно заключить изъ слѣдующаго выраженія: «на своемъ Волыню» (na Wołyniu swoim), 1072—3.

Воскресенскій Леонтій см. Леонтій Воскресенскій.

Воскресенскій Петръ см. Петръ Воскресенскій.

[9] **Востокъ**=Восточныя страны, 421, 430, 431, 469, 474. См. Всходъ.

Восточная Церковь (Kościoł Wschodny), 212, 222, 224, 244, 379, 405, 413, 414, 417, 418, 421, 425, 435, 439, 519, 577, 585, 589, 592, 695, 697, 699, 739, 741, 743, 751, 757, 907, 911, 955, 959, 961, 993, 1115, 1126. См. Всходная, Ориентальная Церковь.

Восточникъ (Wschodnik)—послѣдователь восточной Церкви, 441, 442, 445, 446, 447, 453, 454, 456, 458, 629, 915.

Срвн. Заходникъ.

Восточное послушество, 439.

Восточные епископы, 440, 867, 871;—хіепископы, 464;—Отцы, 447, 467, 464;—боры, 460;—учители, 208;—братія (Orientafratres), 777, 778.

Восточный Костелъ (Церковь), 456, 707, 710.

Восточныя страны, 252, 551;—границы, 433, 435. См. Востокъ, Всходъ.

Всходная Русь (Ruś Wschodna)=Восточная, 1177.

Всходная (Wschodna) Церковь, 230, 302, 304, 336, 341, 342, 343, 344, 346, 347, 348, 349, 352, 355, 356, 359, 362, 367, 370, 371, 374, 622, 1149, 1153, 1156, 1157, 1160, 1183, 1184, 1204, 1207, 1213, 1216, 1222, 1223, 1224, 1225, 1226, 1228, 1251, 1252, 1253, 1270, 1280, 1282, 1283, 1285, 1286, 1289, 1290. См. Восточная, Ориентальная Церковь.

Всходные (Wschodne) патріархи, 1175, 1283;—епископы, 256, 268;—костелы, 707;—страны, 252, 276.

Всходъ (Wschod) = Востокъ, 1294. См. Востокъ.

Выдубицкій (Wydubicki) Кіевскій монастырь, 374.

Вышенскій см. Вишенскій.

Г.

Г(Кг)абрелевичъ или Гавриловичъ Ѳеодоръ, «діякъ» церкви св. Василія Кіевскаго, а потомъ «діякъ церкви Рождества Христова въ Кіевѣ. Ему принадлежалъ экземпляръ книги «Отписа», 405, 439—440. Стихи, писанные его рукою, 476.

Гаврилей, патріархъ Ахрыдоньскій» (Gabryel Achrydoński). Ипатій Потей свидѣтельствуетъ, какъ очевидецъ, что патріархъ Гавріилъ пріѣзжалъ въ Берестье и торговалъ розгрешеньми»: «великое розгрешенье по талеру, середнее по пол-талера, а меншое по шести грошей», 1023—1026.

Гавриловичъ см. Габрелевичъ.

Гавріилъ Гостскій см. Гостскій.

Гавріилъ Дашковичъ см. Дашковичъ.

Газскій архіепископъ см. Софроній.

Гаій Македонянинъ, товарищъ Павловъ, 403.

[12] **Галаты. Посланіе** ап. Павла къ нимъ, 123.

Галицкій (Halicki) митрополитъ, см. Михаилъ Рагоза;—епископъ, см. Гедеонъ.

[4] **Галичъ** (Halicz), городъ. Послы отъ города на Берестейскомъ соборѣ 1596 года, 358.

[13] **Гангрскій** (Кгангренскій, Gangreński) помѣстный соборъ.

Правило 6,—531, 877.

Гармоніографъ (Harmoniograph). Такъ называетъ авторъ «Антиграфи» автора «Гармоніи» 1188, 1201, 1204, 1213, 1224, 1229, 1234, 1237, 1238, 1249, 1250, 1254, 1266, 1275, 1278, 1280, 1282, 1286, 1289, 1295, 1296, 1297, 1298.

Гедеонъ, владыка Львовскій, Галицкій и Каменецкій См. Балабанъ.

[12] **Геласій I** (Еласій, Gelazyusz, Gelazius), Римскій папа (492—496). Слова его къ Анастасію I, Византійскому императору, 985—986. Неосновательно укоряется за «уставленіе оплатковъ» по ученію еретика Аполинарія, 1136. Приводится выдержка: De confessione, dist. 2, cap. Comperimus, въ качествѣ verba Gelasii papæ, что самъ онъ стоялъ за причащеніе подъ обоими видами, 1246, 1247. См Примѣчанія.

Геллеспонтъ = Дарданельскій проливъ, 466.

[13] **Геннадій**, патріархъ Константинопольскій. См. Схолярій.

Геннадій (Henadyusz), архимандритъ Дер-

манскій (Dermański), участникъ Берестейскаго собора 1596 года, 336, 345, 374.

Герасимъ = Іеронимъ. «Отповѣдаемъ зъ онымъ вашимъ Ерѳнимомъ, а по нашему Герасимомъ» — говоритъ Клирикъ Острожскій Ипатію Потею, 419.

Герасимъ (Herazym, Harasym) Рождественскій (Rożestweński, по имени церкви) протопопъ (на ст. 345), намѣстникъ (на ст. 375) Скальскій (Skalski), участникъ Берестейскаго собора 1596 года, 345, 375.

[12] **Германъ**, св., патріархъ Константинопольскій (715—727). Разсказъ о борьбѣ его съ иконоборчествомъ, 65—67.

Германъ (German), владыка Полоцкій, участникъ Берестейскаго собора 1596 года. Такъ названъ въ «Ектезисѣ», 371. См. Гермогенъ.

[3] **Гермогенъ** (Hermohen, Hermogen, срвн. Германъ), архіепископъ Полоцкій и Витебскій, участникъ Берестейскаго собора 1596 года, 185, 186, 217, 220, 371, 865.

Геронимъ см. Іеронимъ.

Гиларіушъ = Ларіонъ. «Ларіонъ, а по вашему Гиларіушъ», 426. См. Иларій.

[13] **Гильдебрандусъ, Гильдебрандъ, Гильдебрандинъ** (Hildebrandus, Hildebrandin) см. папа Римскій Григорій VII.

Гишпанскій (Hiszpański) см. Испанскій.

[3] **Г(Кг)ликасъ** (Glicas), «Грецкій писаръ», писавшій о Цареградскомъ патріархѣ Бекѣ, 278. См. въ Примѣчаніяхъ ко 2-ой книгѣ.

Гнезненскій (Gnieźnieński) арцыбискупъ (не названъ), который «въ Ловичу папежа выклиналъ», 867—870.

Гнезненскій (Gnieźnieński) арцыбискупъ, примасъ. См. Станиславъ Карнковскій.

[3] **Гоголь Іона** (ошибочно: Jan Hohol), владыка, епископъ Пинскій и Туровскій (†1602), членъ Берестейскаго собора 1596 года, 186; единомысленникъ Кіевскаго митрополита Рагозы, 371, 523, 524; Антиризисъ упоминаетъ о немъ, какъ о «умершомъ», 591, 592. Іона подписываетъ постановленіе 24 іюня 1591 года, 620. Упоминается, 865.

[3] **Гомеръ**. Его слова, «повѣсть (sentencya)»: «якое слово прорчешъ, таковое и услышишъ» (quale verbum dixeris, tale audies), 789 790, 925, 950, 1045.

Гомогиръ, «еже есть Хорасанъ» (Ῥωμάγυρις, Ῥωμάγυρις, Ромогиръ), страна, 15.

[3] **Г(Кг)омолинскій Станиславъ**, Римскій епископъ Хе(о)лмскій (Gomoliński Stanisław, biskup Chełmski), посолъ папы Климента VIII на Берестейскомъ соборѣ 1596 г 187, 188, 225, 226, 337.

Впослѣдствіи былъ епископомъ Л кимъ (1600—1604).

[13] **Гонорій** (Онорій) I, Римскій п (625—638), монофелитъ, еретикъ, осужден на шестомъ вселенскомъ соборѣ въ 680 г 428, 460, 819, 1288.

[3] **Городна** (Grodno), городъ, 1178.

Гостскій Гавріилъ (pan Gabryel Hos посолъ отъ Волыни (z Wołynia) на Бе стейскомъ соборѣ 1596 года, 357.

См. о немъ въ IV томѣ «Памятник Кіев. Ком.» и въ первыхъ томахъ стей 1-й, 2-й, 3-й, 5-й и 6-ой «Ар Ю.-З. Россіи».

Готскій (Godski) король (dziedziczny krol упоминается въ титулѣ Сигизмунда III,

Грабковичъ Мартинъ, панъ (Ma Hrabkowicz pan), слуга князя Острожск посланный съ письмомъ отъ князя, 653, 655, 656.

Градецкій (τῆς Γραδένσης, Γραδίστ) тріархъ. См. Домникъ.

Грандейскій, «иже есть Ахилія» (Γρ σης, ἤτοι Ἀχυλίας), архіепископъ. См. Д никъ.

[13] **Гратіанъ**, Римскій канонистъ (XII ка). Его Постановленія: dist. 40, cap. 6 1126; dist. 93, cap. 24,—1128; cap. 3 tra runt,—1133; dist. 19, cap. 2 sic omnes.—11 causa 24, cap. 33 transferunt,—1140. См. П мѣчанія.

[12] **Григорасъ** (въ 1-й и 2-й книгахъ: Г горасъ), Никифоръ (Ницефоръ), «Грекъ», «Г чинъ», «Грецкій писаръ», «гисторыкъ», «пи ятель Латинниковъ», ученый богословъ и торикъ Византійскій XIV вѣка († около 1 года). См. въ Примѣчаніяхъ ко 2-ой кн

Книги 5 (lib. 5), 277, 278, 279, 280; Chronica, кн. 14,—816, 817; кн. 17, 16,—873, 874; кн. 13, гл. 34,—262, 2

[12] **Греки**, народъ, 109, 194, 196, 200, 2 (св. Отцы, старые Греки), 216 («отщепен 230, 250, 256, 258, 262, 268, 270, 272, 2 276, 278, 280, 282, 284, 286, 290, 292, 2 296, 298, 306, 308, 312, 314, 328, 407, 4 412, 413, 427, 428, 439, 440, 455, 459, 4 467, 480, 490, 493, 495, 497, 509, 511, 5 575, 643, 673, 689, 709, 715, 717, 725, 7 730, 735, 747, 759, 795, 823, 825, 833, 8 853, 871, 873, 913, 915, 953, 960, 9 997, 1015, 1019, 1021, 1025, 1027, 1 1067 (Корцирскіе, Критскіе), 1068,

09, 1111, 1113, 1141, 1145, 1226. См. , Турко-Греки.

ерминъ этотъ употребляется двояко: смыслѣ народа, и въ смыслѣ «православныхъ», въ отличіе отъ Латинянъ.

ція (Кгрецыя), страна, 185, 272, , 543, 553, 741, 993, 1025, 1027, 1101, 27, 1261, 1290, 1292, 1294, 1295, 1297,

м. Турція=Турко-Греція.

кій (Кгрецкий, Grecki)—«аргументы», ра (религія), 193, 477, 483, 484, 491, докторове» (учители), 252, 254, 262;— ь, писатель, 262, 264, 272 (Никифоръ, ть, Хоніатъ), 278, 286 (Геннадій); — текстъ, сводъ, оригиналы), 454, 456;— а, 468; — Костелъ (=Церковь), 185, 483, , 1132, 1133;— народъ, 296, 458;— 187;—отщепенство, 280;—панство, ;—«прироженье», 461;—«упоръ», 428, ерковь, 302, 314;—цесарь, 282, 284, , 440;—школа, 381 (Острожская).

ескій (эта форма попадается чаще, 'рецкій)—«баламутня», 797; — вѣра wiara), 190, 196, 236, 517, 659, 691, , 895, 969, 1177, 1225, 1281;—«гисто- 244; «по-Греческу», 493, 915, 997, докторове», 244, 246, 252, 1186, 1198, 202, 1257, 1275; — духовенство, 563, 9; — Евхологій, 973; епископъ, 997, законъ, 1180, 1181;—земля (край), 175; — книги, 1211, 1287; — Костелъ овь), 212, 493, 561, 707, 949;—«Кгопі- ;—литургія, 755;—мнихи, 469;—набо- , 210, 575, 672, 691, 845, 959, 961, 0;—народъ, 1017, 1019, 1025;—обрядъ, 2, 1177, 1179, 1180; — «оригиналъ», строва, 995, 1025, 1105;—Отцы, 232, 3, 553, 691, 695, 699, 719, 723, 728, , 761, 771, 897, 905, 955, 971, 1063, 091, 1107, 1113; — патріархи, 969, писары», 246;—«писма» (pisma, сочи- 22, 1035;—«писмо» (языкъ), 1186, 7;—послушенство, 440, 1180;—«поэтъ» усъ), 1053;—«попы», 739;—«правда» лѣ подлинника), 1194;—«пресвитеръ» инникъ»), 697, 997, 1099; — «пыха», елія», 212, 214, 218, 517, 661, 689, 3, 818, 825, 857, 1149, 1155, 1156, 1167, 3, 1184, 1225, 1230;—«Rituale», 1223;— 204;—слово, 643;—«Соборы» (изданіе хъ постановленій), 1109;—«сцептра», екстъ», 1208, 1211, 1212, 1253;—учи- 2, 242, 244, 246;—Церковь, 216, 224, 509, 519, 561, 691, 695, 697, 699, 711, 723, 749, 753, 757, 761, 763, 869, 953, 957, 965, 991, 993, 1021, 1067, 1101, 1138, 1139, 1140, 1184, 1207, 1222, 1223, 1225, 1226, 1227, 1230, 1234, 1244, 1250, 1278, 1279, 1281, 1282; «церымонеи», 689, 691, 721, 761, 1007, 1177;— цесарство, 507; — цесари, 515, 563, 1067;— «экземпляръ» (списокъ), 1107, 1175, 1188, 1208, 1223;—языкъ, 440, 797, 1035, 1135, 1206, 1207, 1208, 1211, 1212.

Гречинъ Грегорасъ см. Грегорасъ Гречинъ.

Гречинъ, Никифоръ Влеммидій. См. Никифоръ Влеммидій.

Гречинъ = Грекъ, 198, 200, 202, 290, 915.

Григорасъ см. Грегорасъ.

Григорій (Gregoryus, Gregoriusz), участникъ и нотарій (notary, notaryj) Берестейскаго собора 1596 года, 336, 345.

Кіевскіе издатели «Апокрисиса» высказываютъ догадку, что этотъ Григорій перешелъ на сторону уніи, за что сдѣланъ былъ архіепископомъ Полоцкимъ.

Григорій Балабанъ см. Балабанъ Григорій.

Григорій Василёвичь см. Василёвичь Григорій.

Григорій Здановичь см. Здановичь.

Григорій «нѣкійсь Римянинъ». Разсказъ о томъ, какъ этого Григорія послалъ папа Евгеній IV въ Константинополь на патріаршій престолъ послѣ Іосифа, и какъ его встрѣтили Греки и «отпровадили до Риму», 467—468.

Григорій Протосингелъ, патріархъ Константинопольскій. Ссылка на него Ипатія Потея, 1111, 1113.

Григорій, Иверскій епископъ, «утекшій съ Флорентійскаго собора», 464.

Григорій мнихъ, одинъ изъ составителей Русскаго Временника, 68, 74.

[12] Григорій «Θаматургосъ або Чудотворецъ» Неокессарійскій († около 270 года). Приводятся его слова о Св. Троицѣ, 452, 453. См. въ Примѣчаніяхъ ко 2-ой книгѣ.

Григорія, учители Церкви, 290.

Григорія «оба-два» (Богословъ и Нисскій), 1063.

[13] Григорій Богословъ, Назіанзскій, вселенскій учитель и святитель (329—390). См. въ Примѣчаніяхъ ко 2-ой книгѣ.

Oratio 42,—43.

О св. Аѳанасіи Александрійскомъ, 112.

іилъ, пророкъ, 380, 1126, 1136

ілъ Лэнчицкій см. Лэнчицкій.
овичъ Гавріилъ (Gabryel Daszko-
ѡсолъ отъ церковнаго братства Ви-
на Берестейскомъ соборѣ 1596 года.

анъ (Датанъ), Израильтянинъ, 115,
).
осѳенъ, Греческій ораторъ, 1057.
нъ Гулевичь см. Гулевичь.
нскій архимандритъ см. Геннадій.
имъ Грекъ (род. 308, † 395). См.
ѣчаніяхъ ко 2-ой книгѣ.
ниги его: «О Святомъ Духу» (O Duchu
Отзывъ о нихъ св. Іеронима въ письмѣ
Павлину Римлянину, 455, 1208.
съ. Та́къ дважды названъ Римскій
масъ I въ старопечатной брошюрѣ,

грій Красовскій см. Красовскій.
грій Соликовскій см. Соликовскій.
грій (Деметрый) Халецкій см. Ха-

грій Яловицкій см. Яловицкій.
лофоръ. Та́къ величаетъ автора
иса — Христофора Филалета — его
ікъ Ипатій Потей: «ktorego (т. е.
ора Филалета) właśniey każdy na-
że Diawołofor y Philosopseudis (sic),
'hristum ferens et amator veritatis»,

клетіанъ (Деоклетиянъ, Dioklecyan),
императоръ (род. 245: 284—313),

тринскій митрополитъ (безъ имени),
ый на Флорентійскомъ соборѣ, 464.
нисій Ареопагитъ, священному-
первый Аѳинскій епископъ, ученикъ
а († 95), 55, 121, 156. 433, 448, 449,
въ Примѣчаніяхъ ко 2-ой книгѣ.
нига «Таемной Богословіи». 449.
Bostwie cap. 2. 1187.
сій, братъ Василія Великаго. Пись-
му отъ брата, 450.
исій (Деонисей) Збирозскій (Dioni-
oski), владыка Холмскій и Бель-
86—1604, Chełmski y Bełski), участ-
рестейскаго собора 1596 года, 188,
615, 620, 865. См. Примѣчанія.
сій Картузіанскій (Dyonisius Car-
s).
Matthae. cap., art. 105, 1277.

Діонисій Слободскій см. Слободскій.
[12] **Діоскоръ**, патріархъ Александрійскій (444—454), 264, 326, 563, 867, 871, 873, 875.
Діосполь (Деосполь)—Римское прозваніе древняго города Лидды, 63, 64.
[1] **Длугошъ** (Długosz), dawnieyszy historyk. 1177.
Добренскій Николай (Mikołay Dobreński), посолъ отъ братства Львовскаго «мѣста» на Берестейскомъ соборѣ 1596 года, 358.
Доминикъ (Доменикъ, Dominik), основатель Доминиканскаго монашескаго ордена, 304.
[2] **Домитіанъ** (Доментиянъ царь, Δομετιανός), императоръ Римскій (81—96), 37.
Домиціановы термы (бани). Concilium Romanum, ktore było za czasu Sylwestra papieża y Konstantyna Wielkiego intra termas Domitianas. 784.
[1] **Домникъ** (Δομίνικος), архіепископъ «Венетийскій» («арцибискупъ Венацкій», πατριάρχης Βενετίας), Граденскій и Акилинскія церкви (τῆς Γραδένσης καὶ Ἀκυλίας ἐκκλησίας). Посланіе его (около половины XI вѣка), 1. Отписаніе къ нему Петра Антіохійскаго, 9, 45.
Дорогобужскій (Dorohobuski) архимандритъ см. Тимоѳей.
Дорогобужскій (Dorohobuski) владыка, «дикій», «неслыханый» — та́къ аттестуетъ Ип. Потей православнаго епископа, не называя его, 861—862.
Дракгажасъ (Dragases) см. Константинъ XV.
[12] **Древинскій** Лавринъ, панъ (pan Ławryn Drywiński), 198. См. Примѣчанія.
[2] **Друцкій-Горскій**, князь Юрій (iego mość kniaź Jury Drucki-Horski), посолъ отъ Браславскаго (Brasławskiego) воеводства на соборѣ Берестейскомъ 1596 года, 357.
Дубенскій архимандритъ (archimendryta Dubeński), 338, 374. См. Василій.
Дубенскій протопопъ (protopopa Dubeński), 345. 375. См. Константинъ Остропольскій.
Дунаевъ, мѣстечко въ Галичинѣ, одна изъ резиденцій Львовскаго арцибискупа Д. Соликовскаго, 617.
[2] **Дурандусъ** (Durandus) Вильгельмъ, ученый монахъ († 1333), 278.
Дурандусъ Викентій, епископъ Бритенскій, 1132.

Е.

[12] **Евагрій** (Евагрей, въ Польск. перепутано: Euang.) Схоластикъ (род. 536). См. въ Примѣчаніяхъ ко 2-ой книгѣ.

Кн. 4, гл. 4,—816, 817.

[2] **Евангелики**, «ересники», 51, 717, 913.

Евангелицкая вѣра, 863;—«церымоніи», 1007.

Евангелицкій «сыподъ» въ Торунѣ, въ 1599 году, 641.

[12] **Евва**, праматерь, 386.

[1] **Евводій** (Euwodyusz), патріархъ Антіохійскій, 1089.

[12] **Евгеній IV**, Римскій папа (1431—1447), при немъ состоялся Флорентійскій соборъ и такъ-называемая унія: 282, 290, 434, 436, 437, 440, 448, 458, 459, 460, 462, 464, 467, 797, 961, 1111, 1287.

[12] **Евдоксія** (Овдосия, Eudoxya), «жона Аркадыуша цесаря» († 404), преслѣдовавшая Іоанна Златоустаго, 262.

[2] **Евіонъ** (Ебионъ, Ebion), еретикъ, 759. См. Примѣчанія.

Евноміане (Евдомияне), «ересники», 51.

Евноміанская «правда», 428.

[12] **Евномій**, еретикъ. Сочиненіе противъ него Василія Великаго, 450.

[12] **Евреи** (Ἑβραῖοι), народъ, 25, 27, 37, 43. См. Жиды, Іудеи.

Еврейскій «съборъ або божница», 442;—(Żydowski) народъ, 1079 1080. См. Жидовскій, Іудейскій.

Еврипскій митрополитъ (безъ имени), замученный на Флорентійскомъ соборѣ, 464.

[1] **Европа**, 467.

[12] **Евсевій Памфилъ**, епископъ Кесарійскій, церковный писатель и историкъ (род. около 270, † 340), 1226, 1269. См. въ Примѣчаніяхъ ко 2-ой книгѣ.

Книга VII,—64.

Въ книгахъ пятыхъ гистор. гл. 24,—262.

Въ книгахъ третихъ О животе Костентиновомъ, 555.

Книга вторая, гл. первая, 1087.

Евстаѳій (Ostafiy) Максимовичь Боровикъ см. Боровикъ.

Евстаѳій (Ostafiy) Малинскій см. Малинскій.

Евстаѳій (Іевстаѳій), священноинокъ, архидіаконъ Супрасльскаго монастыря (въ концѣ XVI вѣка), 182.

[2] **Евстохія**, дочь Павлы, благочестивой Римлянки, ученицы св. Іеронима, 1209, 1210.

[12] **Евтихій**, еретикъ (V вѣка), 759.

Евтропій, могущественный министръ при дворѣ императора Византійскаго Аркадія. См. Примѣчанія.

«Златоустъ на Евтропія», 424.

Евхимовичь Василій (Wasiły Ewchimowicz), посолъ отъ мѣщанъ города Бѣльска (z Bielskiego miasta od mieszczan) на Берестейскомъ соборѣ 1596 года, 358.

Евѳимій см. Зигавенъ.

Егардусъ Бугзрадусъ, епископъ Тесалонскій (Ѳессалоникскій, Солунскій), 1132.

Егдыюсъ Фалцетъ см. Егида Сосафалцетъ.

Егида Сосафалцетъ (Егдыюсъ Фалцетъ), епископъ Капруланскій, 1132.

Египетскій (Egipski)—«избѣжаніе Евреомъ» (ἐξ Αἰγύπτου φυγή), 25, 26;—люди, 13[illegible] 138;—панства, 301;—(або фараонское) жестоковыйство, 404;—епископы, 675;—церкви, 777;—неволя, 1242;—тѣсто (Hrzegorz ś. Nazianzenus nazywa przasnik zgniłym Egipskim ciastem), 1242.

[12] **Египетъ**, страна, 19, 92, 135, 136, 36[illegible] 391, 392, 393, 1128.

Едемъ (Edem). Plantauit Deus paradisum in Eden ad orientem: wszczepił Pan ray w Eden na wschodzie słońca, 1266—1267.

Езафатъ см. Іосафатъ.

[1] **Езекія** (Иезекея), царь Іудейскій, 5[illegible] 110, 111.

Езоитасъ, Езоиты см. Іезуиты.

[1] **Езопъ**, его оселъ, 480.

Езофъ, патріархъ Константинопольскій, 1141. См. Іосифъ.

Еласій см. Геласій.

[1] **Елена** (Олена), царица, мать Константина Великаго, 72.

Еленхопсевдъ (Elenchopseud=Ἐλεγχοψεύδος=обличитель лжи). Обозвавши автора «Апокрисиса» Христофора Филалета-Діаволофоромъ и Филопсевдомъ, Ипатій Потей увѣряетъ, что ему, Ипатію, слѣдуетъ именоваться Филалетомъ и Еленхопсевдомъ, 490. Потей грозитъ православнымъ: «хиба бысте собе знову якого Филялета змыслили, але мы (т. е. уніаты) тежъ окажемъ не одного Еленхопсевда, которые его выткнуть и покажутъ быти Филопсевдомъ», 1105.

[12] **Елеонъ**, гора, 153, 425. См. Оливная гора.

Елибертынскіе вежи, 427.

[12] **Елисей**, пророкъ Израильскій, 10[illegible] 152.

Елисей, архимандритъ Пинскій ([illegible] archimendryta Piński), участник[illegible] скаго собора 1596 года, 338,

Есеейскій (Осійскій) чинъ, 181.
Есирь (Асфиръ), Іудеянка, 162.
Етолія, область, 466.
Еуспасіанъ см. Веспасіанъ.
Ефесскій—«згода», 403;—епископъ, 286; —митрополитъ, 436;—церковь, 1227, 1285.
[12] **Ефесскій** соборъ, третій вселенскій, въ 431-мъ году, 262, 300, 326, 435, 795, 815.
[12] **Ефесъ**, городъ, 420, 421, 435, 464, 1085.
[2] **Ефесяне**, 801.
Еоаіа см. Іефоай.

Ж.

Жебровскій Щасный (Szczęsny Żebrowski), «учень», «младенецъ» (student, młodzieniec) Виленской іезуитской академіи, авторъ полемическаго противъ Яна Лятоса сочиненія «Пробы минуцей Лятосовыхъ» (Proby minucij Latosowych), 773. См. Примѣчанія.
Жеславскій (Żeslawski), князь [Янушъ Янушовичъ], воевода Подляскій (Podlaski), принимавшій участіе въ сближеніи Ипатія Потея съ кн. К. И. Острожскимъ, 633. См. Примѣчанія.
Жиг(кг)имонтъ см. Сигизмундъ.
Жи(ы)дачовскій (Żydaczowski) намѣстникъ см. Петръ Воскресенскій.
Жидачовъ—городъ въ Галиціи.
Жидичинскій архимандритъ, 859;—«архимандрытія», 859;—монастыри, 429.
Жидовскій царь Озія, 68;—«кроль» Озія, 386;—людъ, 80, 386, 1146;—домы, пороги, 91;—церковь, 105;—разумъ, 173;—телецъ, 388; —судія и «вожъ» Іефоай, 396;—божница, 531; —школа, 677;—рабины, школники, 678, 679; —пасха, 784, 786;—языкъ, 1211;—столица, 1142; «по-Жидовски», 1135.
Жидовство (Жыдовство, Іюдія, Iudæa, Żydostwo), вѣра, обрядъ, страна, 167, 665, 1079, 1081, 1140, 1210.
[12] **Жиды** (Жи́дове, Жидова), 43 (соборъ Жидовъ въ Римѣ), 57, 67 (Жидова), 91, 109 (Жидова), 117, 119, 141, 143, 167, 170, 182, 246, 262, 276, 298, 388, 489, 685, 721, 753, 775, 777, 784, 786, 877, 1025, 1079, 1101, 1144, 1219, 1235, 1237. См. Евреи, Іудеи.
Жиды—Мадіаниты, 276.
Жмудскій (Żmodzki) князь, 331. См. Сигизмундъ III.
Жмудскій (Żmoydzki) каноникъ, 1177. См. Стрыйковскій.

Е.

[12] **Евагрій** (Евагрей, въ Польск. перепутано: Euang.) Схоластикъ (род. 536). См. въ Примѣчаніяхъ ко 2-ой книгѣ.
Кн. 4, гл. 4,—816, 817.

[2] **Евангелики**, «ересники». 51, 717, 913.

Евангелицкая вѣра, 863;—«церымоніи», 1007.

Евангелицкій «сынодъ» въ Торунѣ, въ 1599 году, 641.

[12] **Евва**, праматерь, 386.

[1] **Евводій** (Euwodyusz), патріархъ Антіохійскій, 1089.

[12] **Евгеній IV**, Римскій папа (1431—1447) при немъ состоялся Флорентійскій соборъ и такъ-называемая унія: 282, 290, 434, [illegible] 437, 440, 448, 458, 459, 460, 462, 464, [illegible] 797, 961, 1111, 1287.

[12] **Евдоксія** (Овдосия, Eudoxya), [illegible] Аркадыуша цесаря» († 404), [illegible] шая Іоанна Златоустаго, 262.

[2] **Евіонъ** (Ебионъ, Ebion), [illegible] См. Примѣчанія.

Евноміане (Евдомияне), [illegible] 430,

Евноміанская «правда», [illegible]

[12] **Евномій**, еретикъ. [illegible] островъ, него Василія Великаго, 450 [illegible]

[12] **Евреи** (Ἑβραῖοι), народъ [illegible] или См. Жиды, Іудеи.

Еврейскій «съборъ або [illegible] Петро- (Żydowski) народъ, 1079 [illegible] 983, 1061. скій, Іудейскій.

Еврипскій [illegible] замученный на Флор[illegible] [illegible]лесницкій], [illegible]скій (†1455),

[1] **Европа**, 467. [illegible]

[12] **Евсевій** Пан[illegible] отступнику скій, церковный [illegible] съ Флорен- около 270, [illegible] см. Діонисій чаніяхъ ко [illegible]

Книга [illegible]
Въ [illegible] Zdanowicz),
Въ [illegible] братства
[illegible] 1596 года, 358.
[illegible]

Евста[illegible] на Берестейскій [illegible] Россіи», [illegible] упомянутъ Гри-

Евст[illegible] отъ города [illegible]

Ев[illegible] Eutymius), [illegible] Примѣча- [illegible]

[illegible] nia), [illegible] на- [illegible] 1222.

Евтропій, [illegible] дворѣ [illegible] См. Прим[illegible]

Евхим[illegible] wicz), [illegible] (z Bie[illegible] рест[illegible]

[illegible]

Въ Маргаритѣ
На Евтропіа,—
Въ казанью [illegible] 1202.
Homil. 2 de p[illegible] о терпенію Иев[illegible]
Гомил. 11 н[illegible] —1041.
Гомил. остат[illegible] —1087.
Бесѣда 43 на [illegible]
Exposit. in ca[illegible]
Homilia na ka[illegible] —1202.
Kazanie o wc[illegible] 1215, 1216.
O wcieleniu S[illegible] «Margaritarion»,
W homiliach n[illegible] Hebræow y 2 d[illegible]
W homiliey 2[illegible] —1256, 1257.
W homiliey 3[illegible] rinthow,—1257,
In epistolam [illegible]
W homiliey [illegible] theusza,—1268,
In epist. 1 a[illegible] —1273, 1274.
23 quæst., 3[illegible]

Змирская см. [illegible]

[1] **Зографскій** [illegible] на Аѳонѣ, 471.

Зозиминъ см. [illegible]

[12] **Зонара** (З[illegible] Виза[illegible] Пр[illegible]

З.

Заблудовскій протопопъ. См. Несторъ.

Загоровскій Василій (Wasil Zahorowski), «кашталянъ» Браславскій, 933, 934. См. Примѣчанія.

Закхей, мытарь, 97.

[12] **Замостье** (Zamość), нынѣ уѣздный г. Люблинской г., 481.

За́паднія стра́ны, 551.

Заходникъ — послѣдователь Западной Церкви, 440, 441, 446, 447, 455, 458, [illegible] Срвн. Восточникъ. См. Латинникъ, [illegible] лянинъ.

[2] **Заходный** костелъ, 346, 356, [illegible] 367, 368, 369, 370, 377, 379, 441, [illegible] —церковь, 230, 294, 302, 697, 751, [illegible] 445, 447, 448, 454, 463, 464;—[illegible] —епископы, бискупы, 268, 440; [illegible] 440, 463;—короли, 434;—паны, [illegible] 464;—панства, 433, 435;—сто[illegible] 276, 435, 437.

Заходъ—Западъ, Западны[illegible] 431, 435, 469.

[2] **Зацинтъ** (Зацынтъ, [illegible] 407, 408, 995, 1279.

[2] **Збаражская** [illegible] Марина Николаевна, [illegible] Браславская, первая [illegible] вича Загоровскаго, [illegible] См. Примѣчанія.

[12] **Збигнѣвъ** [illegible] кардиналъ и [illegible] оказывавшій [illegible] Исидору, по [illegible] тійскаго собор[illegible]

[2] **Збиров**[illegible] Збировскій.

Здановичъ [illegible] посолъ от[illegible] на Берес[illegible]

[illegible]

См. Пр[illegible] ніяхъ [illegible]

Зн[illegible] съ [illegible]

[illegible] XV [illegible] Григорія Великій, [illegible] [illegible] (Протопопскій, [illegible] [illegible]) король, 607;— [illegible] 1083;—патріархъ, [illegible] [illegible] 264, 352, 365, 436, [illegible] 1141, 1142;—храмъ, 10[illegible] [illegible] Церковь, 99—100, 10[illegible] [illegible] 1126, 1144.

[illegible] Іерусалимъ (Ерусолимъ, Ierozolim[illegible] [illegible]), городъ, 13, 25, 43, 72, 89, 105, [illegible] 143, 182, 278, 349, 389, 392, [illegible] 411, 413, 414, 415, 416, 425, [illegible] 1083, 1087, 1140, 1209, 1210, 1219, [illegible] 1206, 1282. «Горній» (gorny), 129[illegible]

[illegible] см. Ессеи.

[illegible] (Иеѳай, Іеѳтай, Іефтая, Е[illegible] [illegible] и вожъ Жидовскій», 141, 142, 170, [illegible]

[illegible] (Исусъ) Навинъ, вождь И[illegible] [illegible], 175, 388.

[illegible] сынъ Сираховъ, написавшій [illegible] [illegible] Премудрость, 115, 116, 121.

[illegible], патріархъ Антіохійскій ([illegible] XVI в.), 1023.

[illegible] см. Іонадавъ.

[illegible] (Ионикий) Великій, св. (IX [illegible] [illegible] (Олимпской) горѣ прос[illegible] [illegible], 134.

[illegible] Предтеча и Креститель Го[illegible] [illegible] (Jan Krzciciel), 116, 119, 152, 521, [illegible]

[illegible] Богословъ, апостолъ и Е[illegible] [illegible] (Jan ś., Ewangelista), писатель [illegible] [illegible], трехъ соборныхъ посланій и А[illegible] [illegible] († около 101 года), 23, 27, 33, [illegible] [illegible], 161, 306, 445, 453 (толкованіе [illegible]), 609, 1085, 1087 (толкованіе [illegible]), 1129, 1145, 1227, 1235, 1236, [illegible] 1289, 1296.

[illegible] Дамаскинъ см. Дамаскинъ.

[illegible] Златоустъ см. Златоустъ.

[illegible] Палеологъ см. Палеологъ.

[illegible] III, папа Римскій [illegible] [illegible] противъ продка своего, [illegible] [illegible], ибо каденъ епископъ Рим[illegible] [illegible] и писати предпѣйшим[illegible] [illegible], 1127.

[illegible] VIII (Янъ, Jan), Римск[illegible] [illegible], 468 («нанежихъ»[illegible] [illegible], 1137 («[illegible]»[illegible]

[12] **Зосима**, родомъ Грекъ, Римскій папа (417—418), 1127, 1133.

И.

Ивановичь Левонъ (Lewon Iwanowicz), посолъ отъ Виленскаго церковнаго братства на Берестейскомъ соборѣ 1596 года, 358.

Иванъ Андреевичь см. Андреевичь.

Иванъ Василёвичь см. Василёвичь.

Иванъ Карповичь см. Карповичь.

Иванъ Корчовскій см. Корчовскій.

Иванъ Васильевичь см. Мѣдника.

Иванъ и Юрій см. Рогатинцы.

Иванъ Хрѣнецкій см. Хрѣнецкій.

[1] **Иверская** лавра на Аѳонѣ, 470.

Иверскій епископъ см. Григорій.

[12] **Игнатій** (въ мірѣ Никита, сынъ царя Михаила Рагкавея), св., Цареградскій патріархъ (род. 790, † 878), соперникъ Фотія, впослѣдствіи съ нимъ примирившійся, 268, 270, 272.

На стран. 268 текста Западно-Русскаго (въ Польскомъ совсѣмъ этого нѣтъ) книги Скарги «Берестейскій соборъ и оборона его» Игнатій названъ «папою Римскимъ», конечно, по ошибкѣ.

Игнатій, пресвитеръ Острожскій, проповѣдникъ, примикирій надъ соборными нотаріями (Ignacyus, Ihnaty, prezwiter Ostrozski, kaznodzieia, prymikyry nad notaryami synodowymi), участникъ Берестейскаго собора 1596 года, 334, 336, 337, 339, 340, 374. См. Примѣчанія.

Игнатій Подселецкій см. Подселецкій.

Иезиминъ см. Созоменъ.

Израелитъ (Izraelita) = Израильтянинъ, 301, 1236.

Израелчикъ = Израильтянинъ. См. Озія.

[12] **Израиль** (Исраиль: Израелевъ, Израильскій Богъ, домъ, народъ, люди, сыны, старцы, Израильтяне), 37, 49, 51, 73, 91, 110, 112, 119, 135, 136, 144, 347, 388, 389, 391, 490, 1115, 1218, 1235, 1244, 1248.

Израиль «новый»=Христіане, 54.

[1] **Икуменій** (Œcumenius), епископъ, Отецъ Церкви X вѣка, 1260. См. Примѣчанія.

1 ad Cori. cap. 3,—1271.

[12] **Иларій** («Ларионъ, а по вашему—Гиларіушъ»), епископъ Поатьерскій, св., Отецъ Церкви († 368). Приводится его отзывъ о нестроеніяхъ въ Западной Церкви, 426. См. Примѣчанія.

Иларіонъ, Супрасльскій архимандритъ (Ilaryon, archimendryta Supraski), участникъ Берестейскаго собора 1596 года, 338, 339, 374.

[12] **Илія**, пророкъ Израильскій, 49, 152, 1144, 1248.

[1] **Индія**, страна, 184.

[12] **Иннокентій I** (Инноценцый, Инноценцыушъ, Innocencyusz, Innocentius), Римскій папа (402—417). Отношенія его къ св. Іоанну Златоусту, 256, 258, 262.

[12] **Иннокентій II** (Инноцентыушъ, Innocencyus), Римскій папа (1130—1143), 276.

[12] **Ипатій Потей** (Ипатей, Hipacyus), прототроній, владыка Володимірскій и Берестейскій (род. 1541, ум. 1613), 186, 190, 224, 356, 371, 377, 379, 381, 428, 480, 481, 535, 549, 565, 569, 573, 575, 581, 587, 589, 591, 593, 595, 597, 599, 601, 615, 621, 623, 631, 633, 635, 637, 639, 641, 661, 663, 701, 761, 859, 865, 881, 883, 885, 927, 929, 933, 935, 983, 985, 1003, 1033, 1035, 1039, 1041, 1043, 1280. См. Примѣчанія.

[2] **Ираклійскій** митрополитъ, участникъ Флорентійскаго собора, 436.

[12] **Ирина**, царица, супруга Льва IV, мать Константина VIII (род. 769, † 803), 57.

[12] **Ириней** (Иренеушъ), св., мученикъ, епископъ Ліонскій (род. 140; 178—202), 262. См. въ Примѣчаніяхъ ко 2-ой книгѣ.

Lib. 3, cap. 3,—252.
Lib. 5, cap. 31,—1259.

Иродъ «сатурноватый», Проды «суровые», 474.

Исаакій, архимандритъ Степанскій (Isakij, archimendryta Stepański), участникъ Берестейскаго собора 1596 года, 374.

[12] **Исаакъ**, сынъ Авраама и Сарры, патріархъ, 97, 110, 175, 397.

[1] **Исавъ**, первенецъ Исаака, 438.

[12] **Исаія**, пророкъ, 442.

Исакъ (Izak) Кононовичь см. Кононовичь.

[12] **Исидоръ** (Исіодоръ, Isydorus, «нѣкійсь человѣкъ, именемъ Исйдоръ, Словáкъ, отъ краевъ Заходныхъ», 437), митрополитъ Кіевскій и всея (wszey, wszystkiey) Руси, извѣстный отступникъ († 1463), 222, 288, 311 (только въ Польскомъ текстѣ, а въ Русскомъ нѣтъ). Разсказъ о томъ, «якимъ способомъ на столици (Кіевской) усѣлъ», 436—438. Умыслъ его и поѣздка на Флорентійскій соборъ, 439—440. Остальныя свѣдѣнія о немъ, 465, 468, 469. Na synodzie Florentskim uniey nie podleyszym był forytarzem, 1280.

[12] **Испанія** (Ишпанія), 409.
Испанскій (Гишпанскій, Hiszpański)—король, 507;—земля, 1103.
Италійскіе бискупы, 460.
[12] **Италія** (Ἰταλία), страна, 3, 5, 43, 1136.
Ифлянтскій (Iflandski) князь, 331; см. король Сигизмундъ III.
Ишпанія см. Испанія.

I.

[2] **Іаковиты** (Якобиты, Iakobity)— послѣдователи монофизита Якова Занзалуса, 284.
[12] **Іаковъ** (Ияковъ, Iakob), ветхозавѣтный патріархъ, 97, 135—136, 137—138, 176, 442, 443, 1045.
[12] **Іаковъ** (Ияковъ, Iakub, brat Pański), братъ Господень, апостолъ, первый Іерусалимскій епископъ († 63), писатель соборнаго посланія, 143, 158, 175, 400, 416, 423, 1087.

Въ богословской литературѣ существуютъ мнѣнія, не различающія Іакова брата Господня отъ Іакова Алфеева. На этомъ основаніи, въ Указателѣ и Примѣчаніяхъ ко 2-й кн. Пам. полем. литер. при писателѣ соборнаго посланія было поставлено происхожденіе его отъ Алфея.

Іаковъ (Iakob) Спасскій см. Спасскій.
Іезуиты (Езоиты, Езоитасъ, Iezuitowie), 1132, 1144, 1253.
[12] **Іеремія** (Еремиашъ, Еремея, Еремій, Hieremiasz), пророкъ, 248, 429, 903, 1025, 1209, 1210, 1219.
[12] **Іеремія II** (Еремей, Еремея, Еремпя, Еремиашъ, Иеремиашъ, Ieremia, Ieremias, Ieremiasz, Hieremias), Константинопольскій патріархъ (1572—1594), 185, 206, 310, 324, 341, 355, 497, 502, 505, 543, 669, 825, 829, 859, 1019, 1079, 1180, 1252. См. въ Примѣчаніяхъ ко 2-ой книгѣ.
[1] **Іерихонъ** (Ерихонъ), городъ, 73;—стѣны, 472.
[2] **Іероваамъ**, царь Израильскій, 395.
[12] **Іеронимъ** (Еронимъ, а по нашему Герасимъ, Геронимъ, Hieronym, Hieronymus) Стридонскій, св., «докторъ» (330—419), 419 («а по нашему Герасимъ»), 907, 1063, 1079, 1083, 1128, 1226. См. въ Примѣчаніяхъ ко 2-ой книгѣ.

Листъ до Павлина Римянина о книгѣ Дидима Грека о Святомъ Духу,—454, 455, 1208—1211.
Слово на Евангелиста Матѳея 26,—1145.
Expositio fidei Catholicæ et Nicæni consilij,—1199.
In Sophoniam, cap. 3,—1244.
In Daniel, cap. 7,—1273, 1274.
In Esaiam, cap. 66,—1274.

Іеронъ (Іронъ), философъ IV вѣка. Къ нему писалъ св. Григорій Великій, 451.
Іерусалимскій (Ерозолимскій, Ерусалимскій, Ierozolimski) король, 507;—намѣстникъ Христовъ, 1083;—патріархъ, патріаршій престолъ, 13, 264, 352, 365, 436, 507, 513, 1079, 1087, 1141, 1142;—храмъ, 1003;—христіанская Церковь, 99—100, 105, 120, 416, 423, 647, 1126, 1144.
[12] **Іерусалимъ** (Ерусолимъ, Ierozolim, Hierozalem), городъ, 13, 25, 43, 72, 89, 105, 110, 137—138, 143, 182, 278, 349, 389, 392, 398, 398, 410, 411, 413, 414, 415, 416, 425, 839, 1077, 1083, 1087, 1140, 1209, 1210, 1219, 1234, 1235, 1266, 1282. «Горній» (gorny), 1296.
Іессеи см. Ессеи.
Іефѳай (Иеѳай, Іеѳтай, Іефтая, Ezaiu), «судіа и вожъ Жидовскій», 141, 142, 170, 396.
[12] **Іисусъ** (Исусъ) Навинъ, вождь Израильскій, 175, 388.
Іисусъ сынъ Сираховъ, написавшій книгу Премудрость, 115, 116, 121.
[1] **Іоакимъ**, патріархъ Антіохійскій (въ концѣ XVI в.), 1023.
Іоанадавъ см. Іонадавъ.
Іоанникій (Іоникій) Великій, св. (IX в.), «во Алимбской (Олимпской) горѣ просіявшій», 134.
[12] **Іоаннъ** Предтеча и Креститель Господень (Jan Krzciciel), 116, 119, 152, 521, 575.
[12] **Іоаннъ Богословъ**, апостолъ и Евангелистъ (Jan ś., Ewangelista), писатель Евангелія, трехъ соборныхъ посланій и Апокалипсиса († около 101 года), 23, 27, 33, 35, 37, 63, 109, 161, 306, 445, 453 (толкованіе Ѳеофилакта), 609, 1085, 1087 (толкованіе Златоуста), 1129, 1145, 1227, 1235, 1236, 1237, 1285, 1289, 1296.
Іоаннъ Дамаскинъ см. Дамаскинъ.
Іоаннъ Златоустъ см. Златоустъ.
Іоаннъ Палеологъ см. Палеологъ.
Іоаннъ III, папа Римскій (560—573), «писалъ противъ продка своего, Пелагія папежа, абы жаденъ епископъ Римскій не смѣлъ зватися и писати предній[ш]имъ [и]ншие», 1127.
[12] **Іоаннъ VIII** (Янъ, Jan), Римскій [папа] (872—882), 428, 468 («папежикъ» («папежиха»), 1137 («нерадница 1288.

нъ (Янъ) **XII**, Римскій папа (956—
8.
ъ (Янъ, Jan) **XIII**, Римскій папа
2), 1130—1131 («о неволи цесарской
ежа»).
нъ (Jan) **XXIII**, Римскій папа
419), осужденный на Констанцскомъ
1288—1289.
ъ старопечатной брошюрѣ дважды
горена ошибка на стлбц. 1288:
I и 13, вмѣсто XXIII и 23.

ъ Пречистскій (по имени церкви во
чистыя, Ioan Preczyski), намѣстникъ
скій (Rohatyński), участникъ Бере-
го собора 1596 года, 374.
ъ (Ioan), Щирецкій протопопъ (pro-
zczyrecki), участникъ Берестейскаго
1596 года, 336.
ъ (Ioanas), Ярославскій протопопъ
ра Iarosławski), участникъ Берестей-
бора 1596 года, 338, 376.
, сынъ Іоахаза, царь Израильскій,

ъ (Іевъ), многострадальный, 420.
см. Озія.
см. Осія.
(Янъ) Гоголь см. Гоголь.
, епископъ Рязанскій, избранный
олъ «Руской митрополіи» (въ Кіевѣ),
.
адавъ (Іоанадавъ), сынъ Рахавль,
ины Іонадавовы» (Анадановы).
анъ (Ionathan), старшій сынъ Саула,
авидовъ, 1152.
ъ сынъ Симонъ=ап. Петръ, 1083.
я, древнѣйшій городъ Финикійскій,
зываемый Яффа, 415.
данъ (Iordan), рѣка, 425, 1203.
атъ (Езафатъ, Iozaphat), сынъ Асы,
тивый царь Іудейскій (914—889 до
238.
ифъ (Ioseph), сынъ патріарха ветхо-
о Іакова, 98, 135 — 136, 137 — 138,

ифъ, св., праведный, Обручникъ, 94.
ифъ Матѳеевъ (Матѳаевъ), «Жидъ»
), «пишетъ о сихъ Іесеохъ», 150,
См. въ Примѣчаніяхъ ко 2-ой книгѣ.
ифъ (Езофъ, Есифъ, Ioseph), патрі-
Константинопольскій («патрыярха
одскій») (1416—1439), 222, 284, 436,
440, 464, 467, 1107, 1141. См. въ
ніяхъ ко 2-ой книгѣ.
см. Ессеи.

[1] **Іуда Маккавей** (Іюда), «похвалный судія во Ісраили бысть», 119—120.

Іуда (Іюда), прозываемый Варсава, одинъ изъ 70-ти, 423.

[12] **Іуда, Симоновъ Искаріотъ** (Іюда, Iudasz Skaryotski), предатель, 27, 31, 35, 386, 399, 831, 1237, 1251.

[13] **Іудеи** (Іюдеи, Ἑβραῖοι), народъ, 19, 29, 31, 39, 143, 167, 168, 176, 775. См. Еврен, Жиды.

Іудейскій человѣкъ, 1219 (człowiek Judski); — земля, 349 (ziemia Judzka); — трапеза (τράπεζα Ἰουδαϊκή), 21.

Іудея (Іюдія, Judæa, Żydostwo), страна, 1081, 1209.

Іудиеь «вдовица», 162.

Іудовъ (Іюдовъ) домъ (и Израилевъ), 144.

[2] **Іустинъ** (Устинъ, Iustinus, Iustyn), мученикъ и философъ (род. ок. 105, † 166).
«О вѣрѣ и вызнанью», гл. 1, 2, 14,— 452.
«O wierze», сар. 1,—1187.
Quæ. 76,—1258, 1259.

Іюда см. Іуда.

Іюдеи см. Іудеи.

К.

Кабилонскіе вежи, 427.

[1] **Каинъ**, сынъ Адама, 139, 140, 170.

[12] **Каіафа** (Каияфа, Kaiphasz), первосвященникъ Іудейскій, 29, 1237.

[1] **Калабрія** (Колябрыя, Kalabryia), страна, 280.

Калконондылъ (Calcocondila) см. Халкондила.

Калліополь «въ Херсонѣ», 466.

Кальварія (Caluaria) = гора Голгоѳа, 1266—1277.

Каменецкій епископъ см. Гедеонъ Балабанъ.

Каменецкій (епископскій) намѣстникъ см. Климентій Троицкій.

Каменецкій панъ (безъ имени), 659.

Каменецкій протопопъ см. Клементій и Климъ.

Каменецъ Подольскій (Kamieniec Podolski), городъ. Послы отъ него (безъ переименованія) на Берестейскомъ соборѣ 1596 года, 358.

[1] **Кандидіанъ** (Кандидіанъ, Kandydyan), посолъ Византійскаго императора Ѳеодосія

II «Малаго» на соборѣ Ефесскомъ: наставленіе ему отъ императора, 547, 795.

Кандійскіе «Грéкове вневóлены естъ отъ Влоховъ або отъ Венстовъ презъ мѣчъ», 408.

Каневскій (Kaniewski) староста см. Янушъ Константиновичъ Острожскій.

Кантуаренскій (Kantuaryeński) = Кентербюрійскій бискупъ см. Анзельмъ.

Капитоліумъ=Капитолій въ Римѣ, 462.

[1] **Каппадокія**, самая восточная область Малой Азіи, 415.

Капруланскій епископъ см. Егида Сосафалцетъ.

Карикисъ (Карыкъ, Karyk) «неякій», хотѣлъ захватить, послѣ Іереміи II, Константинопольскій патріаршій престолъ, «але ему (говоритъ авторъ Антúризиса) своежъ Грекове послужили и струли его», 497. См. Примѣчанія.

Карлъ VII, «кроль Францiйскій» (род. 1403; 1422—1461), помогаетъ Евгенію IV въ достиженіи папскаго престола, 462.

[2] **Карнковскій** (Karnkowski) Станиславъ, «арцыбискупъ» Гнѣзненскій, примасъ (род. 1525, † 1603). Скарга говоритъ, что Берестейскій соборъ 1596 года состоялся «за ведомостю и позволенемъ его милости», «яко прымаса въ томъ королестве и навысшого въ духовенстве преложоного», 188, 230. См. Примѣчанія.

Карповичъ Иванъ (Iwan Karpowicz), посолъ отъ Виленскаго церковнаго братства на Берестейскомъ соборѣ 1596 года, 358.

Картузіанскій см. Діонисій Карт.

Карыкъ (Karyk) см. Карикисъ.

[12] **Карѳагенскій помѣстный соборъ**, 455, 553 и 555 (отцы), 557, 559, 1127. См. въ Примѣчаніяхъ ко 2-ой книгѣ.

Правило 6,—1175.
Правило 71,—531.
Правило 83,—943.
Роздѣлъ 138,—266.
Второго (въ Польск. trzeciego) собора правило 10 (а по Книгѣ Правилъ: 12), —545.
Третего (trzeciego) собора правило 9,—827.
Третего (trzeciego) собора правило 10,—839.
Четвертого (czwartego) собора правило 30,—547.

Кассинскій (Kaszyński) см. Нилъ.

[12] **де-Кастро** Альфонсъ, Łaciński pisarz († 1558). См. въ Примѣчаніяхъ ко 2-ой книгѣ.

Contra hæres. lib. I, cap. 4,—1287.

Катонъ (Katon), Римлянинъ, 1043.

Келесирія см. Киликирія.

[12] **Келестинъ I** (Келестинъ, Цел сты(м)нъ, Целястинъ, Celestinus, Celestyn Римскій папа (422—432), 262, 266, 300, 45 553, 815, 1175.

Epistola ad Cœlestinum papam,—117

[2] **Кельнъ** (Кольнъ, Koln), городъ, 110

Керинѳъ (Херынтъ, Церинтъ, Cherynt, еретикъ (I-го вѣка), 610, 611, 763.

Кесарій (Cæsarius), св., братъ Григорі Богослова, жилъ въ IV вѣкѣ, 121, 1261.

Надгробное слово св. Григорія свое матери, 121—124.

Въ похвалу Кесарію (in laudem Cæsarij) 1261—1262.

Кесарія Филиппова (Кесарѣя, Καισάρεια ἡ Φιλίππου)—городъ Сѣверной Палестины у подошвы Ермона, называвшійся въ древности Панеасъ: «у граде Панеаде, то есть у граде Кесарѣя Филиппове», 62.

Кесарія—Палестинскій городъ на восточномъ берегу Средиземнаго моря, къ сѣверу отъ Іоппіи или Яффы, 415.

Кефалонія (Цефалонія, Cefalonia), островъ 995.

[2] **Кивицкій** митрополитъ, участникъ Флорентійскаго собора, 436.

[1] **Киликирія** (Κοίλη Συρία, Cœlesyria Нижняя Сирія), область въ Малой Азіи, 393

[12] **Кипріанъ** (Кипріянъ, Кипріанъ, Ципріянъ, Cyprian), священномученикъ († 258) епископъ Карѳагенскій, Отецъ Церкви. 41 831, 901, 1083, 1127.

De unitate Ecclesiæ («О единости церковной»),—905.
Lib. 2 De Baptism. cap. 1 («О крещеніи»),—905.
In epistola ad Cornelium papam d Cœna Domini,—1245.
Sermo de lapsis,—1245.

Кипріанъ, іеродіаконъ, переводчикъ (Cyprian ierodyakon, tłumacz), участникъ Берестейскаго собора 1596 года, переводитъ рѣчь съ Русскаго на Греческій, 335, 354.

Кипрскій (Cyprski) король, 507.

Кирилла «оба» (т. е. Александрійскій и Іерусалимскій), «зацные» учители Церкви 290, 969, 1063.

[12] **Кириллъ, Іерусалимскій** архіепископъ, Отецъ Церкви (род. 315, † 386), 1[illegible] См. въ Примѣчаніяхъ ко 2-ой книгѣ.

Слово 4,—95.
Cateches. 2 («въ Катехизисѣ»)[illegible]
Cateches. 12 («Катех. 2»,

[12] **Кириллъ, Александрійскій** епископъ, Отецъ Церкви († [illegible]

3, 555, 557, 559, 815, 901, 903, 1142, 1207,
м. въ Примѣчаніяхъ ко 2-ой книгѣ.
n Ioan. cap. 64 («Въ Толковани
этого Яна»),—248.
in Thesauris («Въ Скарбе»),—254.
O Troycy S.,—1187.
Exposit. in cap. 16 Ioannis,—1199.
ириллъ (Кирылъ) († 869) и братъ его
й, «епископы Словеньскии», обратив-
лгаръ въ христіанство, 274.
ириллъ (Кирылей, Cyrillus), прото-
ъ и памѣстникъ, архимандритъ Але-
йскій, впослѣдствіи Константино-
й патріархъ Кириллъ Лукарисъ
1638), 333, 335, 340, 342, 360, 361,
3, 823, 919. См. Примѣчанія.
иллъ Козмичъ см. Козмичъ.
иллъ Спасскій см. Спасскій.
иллъ Терлецкій см. Терлецкій.
ай см. Хина.
ифа (Cepha)=Петръ апостолъ, 915,

ский (Kiiowski) архимандритъ (Кіево-
кій) см. Никифоръ Туръ;—архиман-
Кіево-Печерская), 859;—бискупъ Рим-
ко Евангелицкое вѣры присталъ»:
этотъ, сообщенный Филалетомъ,
ждаетъ Ипатій Потей, 863, 1184;
да см. кн. Острожскій;—воеводство,
язь, 331 (король Сигизмундъ III);
и зе́мли, 651;—митрополія, 437, 438,
28;—митрополитъ: мнѣніе Ип. Потея
ношеніяхъ Кіевскаго митрополита
ѣ и Константинопольскому патрі-
епископовъ къ Кіевскому митропо-
5, 506; см. Фотій, Исидоръ, Рагоза,
тей;—монастырь (Выдубицкій), 374;
кій см. Яцко Бутовичъ.
овъ (Kijow), столичный городъ, 358
отъ него на Берестейскомъ соборѣ
да), 469, 1176.
ь (Кіяне)=Кіевляне, 469.
анскій (Klewański) протопопъ см.
Левкевичъ.
левань—мѣстечко Волынской г., Ро-
скаго у.
ентій (Klementy), протопопъ Каме-
См. Климъ, протопопъ Каменецкій.
ентій (Klimenty) Троицкій см.
й.
имент I, Римскій папа, священ-
икъ, апостольскій ученикъ и мужъ
), 1084, 1229.
имент VIII (Климентій, Кле-
Клементъ, Klemens, Clemens), Рим-

скій папа (1592—1605). Послы отъ него на Берестейскомъ соборѣ 1596 года (арцыбискупъ Львовскій Соликовскій, бискупъ Луцкій Мацѣевскій, бискупъ Хелмскій Гомолинскій), 188 и 226. Послы къ нему: Ип. Потей и К. Терлецкій, 224. Разрѣшеніе отъ него на Берестейскій соборъ, 230.

[12] **Климентъ** (Климентій), Александрійскій пресвитеръ († 217). См. въ Примѣчаніяхъ ко 2-ой книгѣ.

Книга 6 «Ипотипосеонъ»,—1087.

Климъ (Klim, Клементій, Klementy), Каменецкій протопопъ, участникъ Берестейскаго собора 1596 года, 338, 345.

Клирикъ Острожскій см. Острожскій клирикъ.

Клявиушъ (Klawiusz, Clavius), ученый математикъ XVI вѣка, 773. См. Примѣчанія.

Козмичъ Кириллъ (Kuryl Koźmicz), посолъ отъ мѣщанъ города Бѣльска на Берестейскомъ соборѣ 1596 года, 358.

[4] **Козьма** (Cosmas), св., епископъ Маюмскій, canonum scriptor, VIII-го вѣка. См. Примѣчанія.

W Synaxare albo Kazaniu na Wielki Czwartek,—1240.

Колуяновичъ см. Іоаннъ Палеологъ.

Кольнъ (Koln) см. Кельнъ.

Колябрыя см. Калабрія.

Кононовичъ Исакъ (Izak Kononowicz), посолъ отъ Виленскаго церковнаго братства на Берестейскомъ соборѣ 1596 года, 358.

Константиновскій протопопъ см. Андрей Троицкій.

Константиновъ—городъ Волынск. г.

[12] **Константинополь** (Коста(е)нтинополь(е), Konstantynopol), городъ, 344, 364, 365, 435 (соборы въ немъ), 437, 438, 461, 466, 467 (е), 468, 493, 1089, 1107, 1205. См. Новый Римъ, Цареградъ.

[12] **Константинопольскій** (Костентинопольскій, Konstantynopolski) архіепископъ (Тарасій), 1081;—Греки «грубіяны», 1067;—патріархъ, патріаршій престолъ, тронъ, патріаршая столица: 332, 333, 334, 336, 338, 348, 352, 353, 355, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 372, 373, 435, 436, 440, 464, 495, 497, 499, 500, 502, 505, 507, 513, 543, 617, 669, 825, 873, 911, 915, 917, 1079, 1113, 1176, 1177, 1180, 1181, 1253, 1278, 1279, 1281, 1299; см. Геннадій, Іеремія, Іосифъ, Мина;—«символъ» (symbolum), 757;—церковь, 365, 366;—«цесарство», 365;—цесарь, 434, 435, 795; см.

Іоаннъ Палеологъ. См. также: Царегродскій.

[12] **Константинопольскій** (1-ый)—второй вселенскій соборъ (381 года), 759, 815, 1063, 1127, 1205, 1206.

Правило 2,—364.

[12] **Константинопольскій** шестый вселенскій соборъ, иначе—«Трульскій», «пятошестый» (681 года), 365, 370, 745, 879.

Рѣчь «опата Родиского»—«о поймованью жонъ капланомъ и діакономъ и о суботнемъ постѣ»,—460.

Справа 18 въ книгахъ вторыхъ Соборовыхъ, карта чотырыста третяя (403), —793.

Concil. 6 Constantinopol. act. 13, pag. 373 и 379,—1288.

Правило 8,—369.

Правило 55,—369.

[12] **Константинопольскій** помѣстный соборъ (868 года), именуемый Латинянами восьмымъ вселенскимъ, 270.

[12] **Константинъ I Великій** (Косте(я)нтинъ, Konstantyn), св., императоръ (род. 274, †337), сынъ Константина Хлора и Елены, 71, 72, 81, 82, 547, 549, 553, 555, 671, 784, 789, 791, 793, 1059, 1290.

[12] **Константинъ VIII** (Костянтинъ), сынъ Льва IV и Ирины (род. 770), Византійскій императоръ, 57, 60.

[2] **Константинъ XV** (Костентый Дракгажасъ, Constantinus Dragases), родной братъ Іоанна Палеолога, послѣдній Византійскій императоръ (1449—1453), 294.

Константинъ Острожскій см. Острожскій.

Константинъ Остропольскій см. Остропольскій.

[12] **Констанцій** (Костянтій, Констанцыушъ, Constancyus), Византійскій императоръ, сынъ Константина Великаго, 81, 204.

Констанцъ (Constantia), городъ, въ которомъ въ 1415 году происходилъ соборъ, 1249.

[12] **Констанцскій** помѣстный (1415 года, а по мнѣнію и счету Латинянъ — шестнадцатый вселенскій) соборъ. См. Примѣчанія.

Tomo 2 Concil. in Actis Concil. Constantiensis, sessione 13, pag. 1063,—1249.

Concilium Constantiense, sessione 11, pag. 1060,—1288, 1289.

Ibid., sessione 12, pag. 1065,—1289.

Констянтинъ (Костянтинъ) **градъ**=Константинополь, 3—4, 13, 17, 66, 134.

[12] **Копыстенскій** Захарія, 549. См. Примѣчанія, а также въ Примѣчаніяхъ къ 1-ой книгѣ.

[12] **Копы(и)сте(и)нскій** Михаилъ (Michał Kopysty(e)ński), владыка Перемышльскій (Премыслский, Премыский, Przemyślki, Przemyski, Przemyślski) и Самборскій, 193, 196, 204, 320, 337, 373, 525, 591, 615, 617, 699, 705, 837, 839, 843, 865, 867, 869, 885.

[12] **Корей** (Хоре, Chore), Израильтянинъ, 308.

Коринѳъ (Коринтъ, Corintum), городъ. «Старая приповесть Латинская: non omnibus datum est adire Corintum (не всимъ дано естъ доступити Коринту)», 1075.

[2] **Коринѳяне**, 123, 124, 164.

Корнелій см. Виль.

[2] **Корнилій**, Римскій сотникъ, обращенный ко Христу ап. Петромъ, 1129.

[2] **Корнилій** (Korneliusz), Римскій папа (251—252).

Листъ къ нему св. Кипріана, 1245.

[12] **Корона** (Коруна, Korona) Польская =Польша, 202, 332, 350, 645, 647.

Коронный (Корунный) канцлеръ, 1071; —непріятель, 202;—непорядокъ (nieporządek), 779;—обыватели, 949;—сеймъ, 200.

[1] **Корцира** (Корцыра), островъ и городъ, 407, 408, 995, 997, 1071.

Корцирскій—«арцыбискупство», 997; — Греки, 1067;—«справы», 1065.

Корчовскій Иванъ (pan Iwan Korczowski), панъ, посолъ отъ Кіевскаго воеводства на Берестейскомъ соборѣ 1596 года, 357.

Косовскій Симеонъ (Simeon Kosowski), Пересопницкій архимандритъ, участникъ Берестейскаго собора 1596 года, 345, 374.

Коста(е)нтинополь см. Константинополь.

Костентинопольскій см. Константинопольскій.

Косте(я)нтинъ, Костентый см. Константинъ.

Костянтинъ Градъ см. Константинъ Градъ.

Котелерій (Iohannis Baptista Cotelerius), ученый издатель, жившій во второй половинѣ XVII вѣка (его трудъ «Ecclesiæ Græcæ Monumenta), 1, 8, 26, 46.

Краковскій «бискупъ» (Збигнѣвъ), [illegible]; —«докторъ» (т. е. ученый) см. Лятосъ;— «каштелянъ» (Янушъ Островскій), 115[illegible]; —«новины», 601, 605, 607, 611, 613;—[illegible] 651, 959.

[12] **Краковъ**, городъ, 329, 545, [illegible] 635, 637, 639, 641, 773, 965.

Красовскій Димитрій (Dim[illegible]

противополагается «владыкѣ», епископу Русскому (см. Терлецкій); — судья земскій см. Ѳедоръ Чапличъ; — «владычество» (władyctwo, епископія), 1228.

[1] **Луцкъ**, городъ, 358. Въ Экгезисѣ упоминается, что послы были и изъ этого города на Берестейскомъ соборѣ 1596 года.

Луцковскій, панъ, служебникъ князя Константина Острожскаго (pan Łuszkowski), 641, 657.

Львовскій (т. е. города Львова) см. Андрей Вознесенскій, а также Андрей Львовскій.

Львовскій «князь арцыбискупъ» (см. Яцъ Дмитръ Соликовскій), 188, 226, 228, 337, 523, 617, 705; — братство, 358, 593, 617, 705; «владыка», епископъ (см. Гедеонъ Балабанъ), 193, 196, 335, 373, 522, 523, 525, 545, 547, 587, 591, 615, 620, 699, 703, 705 («апостата», по словамъ И. Потея), 765, 835, 839, 843, 861, 865, 867, 879, 885, 1222, 1223, 1253; — «друкъ» (druk, печать), 1253; — «земли», 651; — «мѣсто» (городъ), 358; — «przedmieszczanie» (жители предмѣстья), 358; — «пресвитеръ» (prezbiter), «нотарій соборный» (notary synodowy) см. Андрей Вознесенскій Львовскій, 336, 338, 339.

Львовяне (Lwowianie) — жители города Львова, 617.

Лянчицкій Даніилъ (Lanczycki), «друкарь» (типографъ), 477. См. Примѣчанія.

Любельскіе (т. е. Люблинскіе) Аріане (Arryańskie Lubelskie sekty), 1121.

[12] **Люблинъ**, городъ, 575, 585, 631, 633, 637, 639.

Люкгдунъ (Lugdun) см. Лугдунъ.

[12] **Лютеране** (Лютеры, Лютеріане, «ересники», Лютеранове), 47, 48, 51, 53, 57, 59, 69, 71, 72, 77, 83, 89, 95, 99—100, 109, 114, 141, 147, 174, 717, 755, 913, 1134.

[2] **Лютеръ Мартинъ** (род. 1483, † 1546), 755, 1131.

Лютерскій «ротмистръ и жолнеръ», 174.

Лядскій см. Ляшскій.

Лядскій (Laodiceński) см. Лаодикійскій.

Лаоникъ (Laonik) см. Лаоникъ.

[12] **Лятосъ** (Latos), «докторъ Краковскій» (род. 1539, ум. въ нач. XVII в.), 771, 773, 779. См. въ Примѣчаніяхъ ко 2-ой книгѣ.

[2] **Ляхи** (Ляхове) = Поляки, Римляне, т. е. католики, 89, 391, 793, 921.

Ляшскій (Лядскій) = Польскій костелъ, 62.

M.

М., папъ, сторонникъ князя К. Острожскаго; князь просилъ короля, «абы кроль его милость владыцтво Пиньское дати рачылъ пану М.», 655. См. Малинскій Е.

[12] **Маврикій** (Маврикей), царь Константинопольскій (род. 539, 582 — 602), убитый Фокою, 1125.

[2] **Магометъ** (Магметъ, Махометъ, Machomet), «псевдопрофетъ» (род. 571, † 632), 433, 875, 971.

[1] **Магометъ** (Махометъ, Machomet), Турецкій султанъ (род. 1430, 1451—1481), взявшій Константинополь въ 1453 году, 296, 302, 467.

Мадіаниты — Жиды, 376.

Мазовецкій князь — король Сигизмундъ III.

Макарій, св., 125.

Макарій, архимандритъ монастыря Симона Петра на Святой Горѣ, участвовавшій въ Берестейскомъ соборѣ 1596 года, 373.

Македоніанская ересь, 447.

[12] **Македоній** (Macedoniusz), Константинопольскій патріархъ (341 — 360), еретикъ, 759, 815, 1137.

Македонія, страна, 416.

[2] **Македоняне**, покорившіе Персовъ, 1144; — Гай и Аристархъ, 403.

Македонянинъ Василій см. Василій Македонянинъ.

Маккавей см. Іуда.

[12] **Максимъ**, св., Исповѣдникъ, Отецъ Церкви, епископъ († 662), 1081, 1084. См. въ Примѣчаніяхъ ко 2-ой книгѣ.

3 sermo de Apost.,—905.
Maximus, cap. XIV,—1187.

Малинскій Евстафій, панъ (pan Ostafiy Maliński), посолъ отъ Волынской земли (z Wolynia) на Берестейскомъ соборѣ 1596 года, 357. См. Примѣчанія. См. также выше М.

[2] **Малинскій Матвѣй** (Матей, Maciey), панъ, представитель Волынской шляхты, 190, 198, 200.

[1] **Манассія**, царь Іудейскій, 418.

Манахійскый = по-Манихейски, подобно Манихеямъ, 146.

Это — нарѣчіе.

Марія (Марыя, Mаryа), Пречистая Дѣва, Богородица («Панна», «Дѣвица», Panna Błogosławiona), 172, 609, 1210. Костелъ Ея имени въ Берестьѣ Литовскомъ «Латинскій, Рымскій» (Łacińskiego obrzędu), 226.

Маркевичъ. Его «Исторія Малороссіи»,—575, 601, 623.

[12] **Маркелинъ** (Марцелинъ, Marcellin), Римскій папа (296—304), 428, 815, 817, 819, 1287.

[2] **Маркіанниты** (Маркіонитя), «ересники», 51. См. Примѣчанія.

[2] **Маркіанъ** (Маркіянъ, Marcion, Marcyan), Византійскій императоръ (405—457). Листъ къ нему отъ Халкидонскаго вселенскаго собора, 563, 871.

[12] **Маркъ** (Марко), апостолъ (одинъ изъ 70-ти) и Евангелистъ, «патріархъ» Александрійскій († 68), 3, 11, 31, 1089.

[12] **Маркъ**, Ефесскій митрополитъ, «мужъ не то́лко въ богосло́віи, въ нау́кахъ фило-со́фскихъ бѣглый, але и побо́жностью живота́ и справъ святобли́выхъ доскона́лый и досвѣтчо́ный» († около 1450), 286, 288, 292, 294, 324, 436, 440, 441, 442, 448, 461, 464, 1141.

[2] **Маркъ**, папа Римскій, вступившій послѣ Сильвестра I и пробывшій на папскомъ престолѣ только 8 мѣсяцевъ въ 336 году, 553.

Мартинъ Грабковичъ см. Грабковичъ.

Мартинъ Лютеръ см. Лютеръ.

[2] **Мартинъ**, епископъ Туронскій (= Турскій, 371—400), 827. См. Примѣчанія.

Марцелинъ см. Амміанъ.

Марцелинъ см. Маркелинъ.

Марѳа, сестра Лазаря, 160.

Матвѣй Малинскій см. Малинскій.

Матеевскій (въ двухъ случаяхъ: 188, 226) см. Мацѣевскій.

Матышконскій (Matyszkoński) помѣстный соборъ.

Правило (kanon) 8,—827.

Матееевъ (Матѳаевъ) Іосифъ см. Іосифъ Флавій.

[12] **Матеей**, апостолъ и Евангелистъ, 35, 63, 248, 831, 839.

[2] **Матеей**, Аніанскій (Aniański, во 2-ой кн. Іоанницкій, Ioanicki) митрополитъ, 497, 500.

Матѳей (Mateusz), архимандритъ монастыря св. Пантелеймона на Аѳонѣ, принималъ участіе въ Берестейскомъ соборѣ 1596 года, 373.

Махометъ см. Магометъ.

[2] **Мацѣевскій** Бернатъ (Матеевскій, Bernat, Bernard Maciejowski), бискупъ Луцкій (род. 1548, † 1607), 188, 226, 337. См. Примѣчанія.

Мелентей (въ трехъ случаяхъ: 497, 557, 917) см. Мелетій.

[12] **Мелетій** (Мелентей, Melecius) Пи́гъ или Пи́гасъ, патріархъ Александрійскій, управлявшій также и Константинопольскою патріархіею, 497, 500, 557, 917, 1294. См. Примѣчанія. А также см. въ Примѣчаніяхъ къ 1-ой книгѣ.

[12] **Мелхиседекъ**, священникъ Бога вышняго, царь Салимскій, 935, 1145, 1146, 1216, 1241, 1242.

Менна см. Мина.

[1] **Мерра**—горькій источникъ въ пустынѣ Суръ, на восточномъ берегу Чернаго моря, 97.

[2] **Метафрастъ** «Греческій» († около 940). 304. См. въ Примѣчаніяхъ ко 2-ой книгѣ. «Животъ светого Ницеты»,—240.

[12] **Меѳодій** (Методей) († 885) и братъ его Кириллъ, «епископы Словеньскіи», обратившіе Болгаръ въ христіанство, 274.

[1] **Меѳодій** (Меѳодей), св., патріархъ Константинопольскій († 847), 68, 131, 133. См. Примѣчанія.

Мико́ла, Миколай см. Николай.

[12] **Милевитанскій** (Milewitański) помѣстный соборъ въ Африкѣ.

Правило (kanon) 13,—827.

Милевитанскій Оптатъ см. Оптатъ.

[2] **Милитъ** (Μίλητος, Miletus)—Милетъ, городъ въ Малой Азіи, на берегу Эгейскаго моря, 420.

Миличицы (Miliczyce), мѣстность, 376.

[2] **Мина** (Менна), патріархъ Константинопольскій (VI-го вѣка), 264, 867, 873, 875.

[1] **Минскъ**, городъ. Упоминается, что былъ отъ города Минска послы на Берестейскомъ соборѣ 1596 года, 358.

[12] **Митилена** (Митылена, Mitylena), островъ, 270.

[12] **Михаилъ III**, Византійскій императоръ (842—867), «образоборца», 258, 270.

[2] **Михаилъ VIII Палеологъ**, Византійскій императоръ (1260—1282), 278, 493.

[12] **Михаилъ** (Михалъ, Michał) Керуларій, патріархъ Константинопольскій (1043—1059), по словамъ Скарги, «нещасливый и надъ иные ядовитьшый и шаленьшій», 272, 274.

Михаилъ, владыка Перемышльскій, см. Копыстенскій.

Михаилъ, митрополитъ Кіевскій, Русскій. См. Рагоза.

Михаилъ (Michał), **архимандритъ** ...шовскій (Ławryszowski), **принялъ**

Берестейскомъ соборѣ 1596 года,

ıилъ Левковичь см. Левковичь.
ıилъ Литинскій см. Литинскій.
ıилъ Тимошовичь см. Тимошовичь.
ıитскій «костелъ або капище» въ
имѣ, 389.
ıйтянка, одна изъ женъ Соломона,

ıлевскій староста (capitaneus) Левъ
478.
ıнцскіе (Могутынскіе) «вежи» въ
соборовъ. Здѣсь намекается на Мо-
й, т. е. Майнцскій, соборъ, 427.
оисей, пророкъ, 21, 23, 37, 43, 47,
50, 55, 77, 89, 91, 93, 97, 105, 114,
, 135, 136, 141, 143, 144, 146, 161,
, 288, 380, 404, 1003, 1247, 1248, 1249.
ıаване, народъ, 481.
ıдавія, страна, 481.
ıстыри и лавры:

м. Амалфиновъ на Аѳонѣ.
- Аѳанасія св. на Аѳонѣ.
- Ватопедъ на Аѳонѣ.
- Выдубицкій въ Кіевской г.
- Зимненскій на Волыни.
- [1] Зографскій на Аѳонѣ.
- [1] Иверская на Аѳонѣ.
- [1] Ксеропотамъ на Аѳонѣ.
- Лавришовскій въ Минской г.
- Пантелеимона на Аѳонѣ.
- Пересопницкій на Волыни.
- Петра св. на Аѳонѣ.
- Печерскій въ Кіевѣ.
- Смольницкій въ Галичинѣ.
- Супрасльскій въ Гродненск. г.

оновасійскій митрополитъ, участ-
лорентійскаго собора, 436.
опсутскій (Mopsuski) Ѳеодоръ см.
ъ.
Іосква (Moskwa)—страна, народъ,
282, 288, 408, 587, 589, 741, 775,
079.
ковскій князь, 581;—народъ, 1017;—
, 1015; — патріархъ, 587; — церковь,

ацкій (Mukacki) епископъ см. Амфи-

ıльтане=Молдаване, 481. См. При-
я.
ьтанская (=Молдавская) земля, 322.
ıрины (Murzyny), народъ, 284.
ıнка Иванъ Васильевичь (Iwan
wicz Miedzianka), посолъ отъ мѣщанъ
Пинска на Берестейскомъ соборѣ
ода, 358.

[12] **Мѣ(е)ховита** (Miechowita), хроникаръ (род. 1456, † 1523), 288. См. въ Примѣчаніяхъ къ 1-ой книгѣ.

Н.

Навинъ см. Іисусъ Навинъ.
[12] **Навуходоносоръ**, царь Вавилонскій, 99—100.
Назаретъ, городъ, 425, 443.
Назіанзскій Григорій см. Григорій Богословъ.
Нахорскъ см. Алононъ.
Наѳанаилъ, апостолъ (изъ 12-ти), 109.
Нееманъ (Неаманъ, Неоманъ), Сирійскій военачальникъ, 103, 104, 110.
Немвродъ (Немротъ), основатель Вавилонскаго царства, устроитель башни («вежи») Вавилонской. «Дума Немротова» — мысль Немврода (объ устроеніи башни), 427.
Неокесарійскій архіепископъ (вообще), 1079.
[12] **Неполомицы** (Niepołomice), мѣстечко въ Западной Галиціи на р. Вислѣ.
Нерестрійскій (Нерестрыйскій, Eterianus abo Heterianus) см. Гуго.
Неронъ, Римскій императоръ, 681.
[1] **Несвижъ** (Nieśwież), городъ, 188, 226.
[12] **Несторій**, патріархъ Константинопольскій (427—431), еретикъ, 262, 759, 815.
Несторъ, пресвитеръ, протопопъ Заблудовскій, соборный примикирій (Nestor, prezbiter, protopopa Zabłudowski, prymikiry synodowy), участвовавшій въ Берестейскомъ соборѣ 1596 года, 334, 374. Примикиріевъ на соборѣ было два: Несторъ и Игнатій; первый былъ избранъ «dla porządku w kole duchownym, aby vskramiał wszelaki rozruch y porządek czynił w synodzie». См. Примѣчанія.
Никейскій митрополитъ см. Виссаріонъ.
Никейскій символъ, 757, 871.
[12] **Никейскій первый** вселенскій соборъ (325 года), 427, 455, 553, 555, 557, 559, 671, 759, 775, 777, 789, 791, 793, 799, 995, 1063, 1079, 1089, 1206.

Правило 1, — 775.
Правило 6, — 366, 1175.
Предмова Собору Никейского первого въ Книгахъ первыхъ соборовыхъ, карта 235 (Præfacya Niceni Concilij Tomo Conciliorum I, folio 235),—547, 548.

[12] **Никейскій вторый**—седьмый вселенскій (783—787 года) соборъ, 268.

Никентій, изъ рода князей Греческихъ, 468.

[12] **Никея**, городъ въ Малой Азіи въ Виѳинской области, 435, 793.

Никита (Ницета, Nicetas), священномученикъ, пострадалъ въ IX вѣкѣ, въ царствованіе Льва Армянина, отъ иконоборцевъ. Память 20 марта. Упоминается составленный Метафрастомъ «Живот светого Ницеты (Żywot ś. Nicety), о образы умучоного», 239, 240.

Никифоръ Грегорасъ см. Грегорасъ.

[12] **Никифоръ** Влеммидъ (Блеммидей, Blemmidas), «вельми учоный и светый Кгречинъ, который противъ своимъ Кгрекомъ вельми учоные книги выдалъ, боронечы папежское зверхности и цалости светое веры» —такъ аттестуетъ Влеммида П. Скарга, 278. Влеммидъ былъ Константинопольскимъ патріархомъ. О немъ см. въ Примѣчаніяхъ ко второй книгѣ.

Никифоръ Туръ (Niceforus, Nikifor Tur), архимандритъ Кіево-Печерскій (archimendryta Kijowski, Pieczerski), участникъ Берестейскаго собора 1596 года: 336, 340, 345, 346, 354—360 (рѣчь его на Берестейскомъ соборѣ), 373, 535, 536, 537, 859.

См. въ Арх. Юго-Зап. Рос. ч. 1-я, т. I: 375, 388—90, 447, 516, 528, 531. Самовидецъ, 367.

[12] **Никифоръ** (Nikifor, Nicephor), великій протосингелъ Константинопольскаго патріаршаго престола, участникъ и «проедра» Берестейскаго собора 1596 года, 204, 320, 322, 333, 336, 338, 340, 341—342 (листъ его отъ 13 сентября къ Кіевскому митрополиту М. Рагозѣ), 342—344 (листъ отъ 5 октября къ тому же), 344—345 (рѣчь его), 346—354 (большая рѣчь), 353, 360—361 (рѣчь на соборѣ), 371, 373, 497, 502, 543, 788, 811, 821, 823, 877, 885, 889, 891, 893, 923. См. Примѣчанія, а также въ Примѣчаніяхъ ко 2-ой книгѣ.

[12] **Николай** (Никóла, Микóла, Мыколай, Mikolay), св. чудотворецъ, святитель Мирликійскій (род. около 280, † 343), 1253. Церкви его имени: въ Берестьѣ Литовскомъ, 218, 220, 228, 328, 521, 527, 879; въ Вильнѣ, 855.

[12] **Николай I** (Миколай Першій), папа Римскій (858—870), 264, 270, 274, 467, 493.

[3] **Николай V** (Миколай Пятый), папа Римскій (1447—1455), 294, 296.

Николай Добренскій см. Добренскій.

Н(М)иколай Криштофъ Радивилъ см. Радивилъ.

Николай Шашкевичъ см. Шашкевичъ.

Никольскій (по имени церкви св. Николая въ Слуцкѣ) Емельянъ, протопопъ Слуцкій (Emellan Nikolski, protopopa Slucki), участвовавшій въ Берестейскомъ соборѣ 1596 года, 374.

См. Арх. Юго-Зап. Рос. ч. 1-ая, т. I, 529.

Никомидійскій митрополитъ (безъ имени), замученный на Флорентійскомъ соборѣ, 464.

Никонъ, старецъ (starzec) Кіевскаго Выдубицкаго монастыря, участникъ Берестейскаго собора 1596 года, 374.

См. Арх. Юго-Зап. Рос. ч. 1-ая, т. I, 528.

[12] **Нилъ** Касинскій (Kaszyński), 1232—1233. См. въ Примѣчаніяхъ ко 2-ой книгѣ.

Ниневійскій (Ниневгитскій, Ниневіитскій) «родъ», 161;—«мѣсто», 175.

Нифанцыосъ см. Бонифацій.

Ницета (Nicetas) см. Никита.

Новгородскій (Nowogrodski) повѣтъ, 977; —воеводство. 214.

Новгородокъ=Новогрудокъ.

Новое Мѣсто (Nowe Miasto), мѣстность неподалеку отъ Кракова, 641.

[3] **Новокрещенцы** (Новокрщенцы, Новохрщенцы, nowochrzczeńcy)—секта, 218, 320, 324, 717.

Ново-Римскій = Константинопольскій (Konstantynopolski Nowo-Rzymski) патріаршій престолъ, 372;—церковь, 365;—имперія, 365.

Новый Римъ см. Римъ Новый.

[12] **Ной**, патріархъ, 137, 138, 141, 1016, 1256.

[3] **Нѣмецкій** языкъ, 755;—земля, 465, 1106; —границы, 439;—церкви, 1126, 1140.

[12] **Нѣмцы**, народъ, 185, 408, 713, 755, 1105.

О.

Обѣтованная (Обѣцаная) земля, 388.

Обѣцаная см. Обѣтованная.

Овдосія см. Евдоксія.

Ова (Озанъ, Озія, Oziasz), «Израелитинъ, «сынъ Аминадавль», сопровождавшій времена Давида колесницу съ ков Завѣта, пораженный Богомъ за веніе къ ковчегу, 117, 389, 390,

, см. Оза.
см. Оза.
(Іозія), сынъ Амасіи, царь Іудейроль Жидовскій»), извѣстный тѣмъ,
елъ въ святилище храма и хотѣлъ
, за что отъ Бога былъ пораженъ
о, 115, 386.
ихтъ см. Альбрехтъ.
ь см. Елена.
вная=Масличная=Елеонская гора
русалима, 389. См. Елеонъ.
мпъ (Алимбская гора), 134.
ріи, «воевода Асирскій», 162.
ика (Olyka), мѣстечко Дубенскаго у.
кой г., 188, 226.
писифоръ Петровичь (Onisiforus)
, митрополитъ Кіевскій (1578—1589).
мѣчанія.
ій см. Гонорій.
атъ (Оптатусъ, Optatus Milewitańскопъ, Отецъ Церкви IV вѣка. См.
анія.
ротивъ Парменіана, кн. 2 (Contra
meniaпum, lib. 2)—905.
ontra Donatistas, lib. 2,—1084.
(Orda)=Татары (Татарове, Tataro-
39.
инова (Origenesowa) ересь, осуна пятомъ вселенскомъ соборѣ,
ригенъ (Орыенесъ, Orygenes Adamanперковный писатель (род. 185, † 254).
мѣчанія, а также въ Примѣчаніяхъ
книгѣ.
Орыенесъ на 5 (sic) главу листу Павсветого до Рымлянъ» (in caput 6 ad
ıanos), 246.
чистилищномъ огнѣ, 368.
стальный = Восточный, 484, 875,
81, 1182, 1224, 1226, 1232, 1251, 1254,
79, 1298. См. Восточный, Всходный.
не см. Армяне.
см. Ессен.
кій см. Ессейскій.
(Іозія), послѣдній царь Израильскій,
38.
рогъ, городъ Волынской г., 381, 773,
поминается, безъ перечисленія, что
грожской печатни вышло четырс
авныхъ полемическихъ сочиненія,
. Примѣчанія.
жскій (Острозскій, Ostrozski) владыскопъ, экзархъ (см. Терлецкій);—Биедавно зъ друку вышла»), 1105;—Академія, 1053;—«Колеюмъ» (Kolegium), 1073;—«школа Кгрецкая», 381, 1115; — клирикъ, 377, 433, 983, 1033, 1039, 1041 — 1042, 1043, 1047, 1049, 1051;—пресвитеръ (см. Игнатій);—соборная (katedralna) церковь, 1023.

Острожскіе князья (вообще). Ихъ гербъ и эпиграмма на оный, 1150—1151.

Острожскій, князь Александръ Константиновичь, 360, 361.

[12] **Острожскій**, князь Константинъ (сперва до 1543 г. назывался Василіемъ) Константиновичь, воевода Кіевскій, маршалокъ земли Волынской, староста Владимірскій (род. 1527, † 1608), 360, 361, 377, 379, 557, 565, 571, 575, 585, 591, 593, 599, 601, 621, 623, 631, 633, 635, 637, 639, 641, 653, 655, 859, 983, 985, 1045. См. Примѣчанія.

[2] **Острожскій**, князь Янушъ Константиновичь († 1620), каштелянъ Краковскій, староста Каневскій, Черкасскій, Бѣлоцерковскій, 1151.

Остропольскій (т. е. изъ мѣстечка Острополя Новоградволынскаго у.) протопопъ Кириллъ Спасскій (по имени церкви Св. Спаса) (Cyryl Spaski, protopopa Ostropolski), участникъ Берестейскаго собора 1596 года, 375.

См. Арх. Юго-Зап. Рос., ч. 1-ая, т. I, 529.

Остропольскій (по имени мѣстечка Острополя), Константинъ, Дубенскій протопопъ (Konstantyn Ostropolski, protopopa Dubieński), участникъ Берестейскаго собора 1596 года, 345, 375.

См. Арх. Юго-Зап. Рос., ч. 1-ая, т. I, 516, 528.

[3] **Отоманскій** (Otomański) домъ, 276.

[4] **Оттонъ** I, императоръ (936—973), 1130.

Охридскій см. Ахрыдоньскій.

Очаковъ, городъ, 408.

П.

[12] **Павелъ**, апостолъ, 5, 19, 21, 23, 25, 41, 55, 61, 81, 99—100, 109, 114, 143, 145, 146, 147, 149, 150, 152, 154, 158, 160, 161, 167, 169, 170, 176, 240, 242, 248, 252, 330, 352, 400, 403, 410, 420, 423, 448, 732, 737, 741, 753, 799, 801, 897, 915, 977, 997, 1001, 1003, 1025, 1077, 1085, 1087, 1097, 1125, 1126, 1127, 1131, 1135, 1140, 1143, 1145, 1171

1174, 1187, 1192, 1216, 1218, 1220, 1238, 1241, 1242, 1244, 1255, 1256, 1291. См. Савлъ.

Павелъ (Павлинъ, Paulin), епископъ «Селуньскій». Къ нему писалъ папа Дамасъ I, 452, 1205—1206.

Павелъ, пресвитеръ (Paweł prezwiter), посолъ отъ Берестейскаго братства на соборѣ Берестейскомъ 1596 года, 375.

[2] **Павла**, благочестивая Римлянка († 404), ученица св. Іеронима, 1209, 1210. См. въ Примѣчаніяхъ ко 2-ой книгѣ.

Павлиніанъ (Paulinian) см. Павлинъ.

Павлиносъ см. Паулины.

[2] **Павлинъ** (Paulinus, Paulin, Paulinian) «Ри́мянинъ», св., Нольскій епископъ (род. 354, † 431). Письмо къ нему св. Іеронима, 455, 1208—1210. См. въ Примѣчаніяхъ ко 2-ой книгѣ.

Павлинъ см. Павелъ «Селуньскій».

Паисій, епископъ Венацкій (Paysy, episzkop Wenacki), вслѣдствіе затруднительности путешествія, не могъ быть на соборѣ Берестейскомъ 1596 года, и потому поручилъ Макарію, архимандриту монастыря Симона Петра на Аѳонѣ, быть представителемъ на этомъ соборѣ, 373.

[12] **Палеологъ**, Андроникъ III «Меншій» (Mnieyszy), Византійскій императоръ (род. 1295, † 1341), сынъ Михаила, Андроникова сына, внукъ Андроника II, 278.

Палеологъ Михаилъ см. Михаилъ VIII.

[12] **Палеологъ**, Іоаннъ (Янъ, Jan) «Колуяновичъ», Византійскій императоръ (1425—1448), 222, 284, 289—292 (рѣчь его на Флорентійскомъ соборѣ, по разсказу П. Скарги), 434, 435, 436, 437, 440, 461, 463, 466, 795, 1279.

Панеада, «градъ». См. Кесарія Филиппова.

Пантелеймона св. монастырь на Аѳонѣ, 373.

Парижанинъ Янъ, «филосо́фъ и ры́торъ, такъ въ Лати́нскомъ, яко и въ Гре́ческомъ язы́кахъ велми́ учо́ный, и вели́кій красомо́вца». Онъ былъ представителемъ «Заходниковъ» на Флорентійскомъ соборѣ, а «Восточники» имѣли Марка Ефесскаго, 440, 441, 445, 463. См. Примѣчанія.

[12] **Пасхалій I** (Пасхалей, Paschal), сотый Римскій папа (817—824). Письмо къ нему Ѳеодора Студита, 258.

[12] **Патмосъ** (Патомъ, Патемъ, Πάτμος), островъ, 37, 38, 161.

Паулины (Паулиносъ, Павлиносъ), монашескій орденъ пустынниковъ св. Павла, основанный въ 1215 году, 1132, 1144. См. Примѣчанія.

[12] **Пахимеръ**, Византійскій историкъ (1242—1310). Исторіи его кн. 5, — 278. См. Примѣчанія.

[4] **Пахомій**, св., подвижникъ (род. 292, † 348), 151. См. Примѣчанія.

Пелагій (Пелагей) I, Римскій папа (555—560). Преемникъ его, папа Іоаннъ III, писалъ противъ Пелагія, «абы жаденъ епископъ Римский не смѣлъ хватися и писати преднѣйшимъ надъ иншие», 1127.

Пентаполійскія (Пентаполейскія, Pentapolitskie) церкви, 777.

[12] **Пентаполь** (Pentapolija)=Пятиградіе, область, 366. См. Примѣчанія.

Пергамская церковь, 421, 1227.

Перекопъ, городъ въ Крыму, 408.

Перемышльскій (Премыслскій, Премыскій, Przemyslki, Przemyski, Przemyślski) владыка, епископъ (см. Копыстенскій Михаилъ), 193, 196, 337, 373, 525, 591, 615, 617. 699. 705 («апостата», по словамъ Антирризиса), 765, 835, 839, 843, 865, 867, 869, 885;—земля, 357, 651;—протопопъ (см. Петръ), 375.

Перемышль—село нынѣ Заславскаго у. Волынской г.

Пересопницкій архимандритъ (см. Симеонъ Косовскій), 345, 374.

Пересопница—деревня нынѣ Ровенскаго у. Волынской г.

[12] **Персидская** (Перьская) земля, 71.

[12] **Персы** (Перси, Персяне), 73 («у Персехъ»), 1144.

Петрарка (Петрарха), «славный писарь» Итальянскій (род. 1304, † 1374). Приводится выдержка изъ его сочиненій («Петрарха въ книгахъ листовъ»), 426.

Петроковскій (Петрыковскій, Piotrkowski) сеймъ (соймъ) въ царствованіе короля Александра, 1504 года, 959.

Петроковъ (Петриковъ, Piotrkow), городъ, нынѣ—губ. въ Ц. Польскомъ, 965.

Петра Симона апостола монастырь на Св. Горѣ (Аѳонѣ), 373.

[12] **Петръ Симонъ**, сынъ Іонинъ, апостолъ († 66), 3, 5, 11, 33, 35, 41, 63, 113, 161, 163, 171, 176, 185, 208, 209, 212, 220, 222, 224, 238, 244, 246, 248, 250, 252, 254, 258, 260, 266, 276, 284, 286, 302, 304, 306, 314, 316, 321, 324, 328, 373, 398, 399, 400, 401, 402, 415, 416, 421, 423, 424, 443, 444, 462, 549, 551, 553, 620, 681, 732, 737, 79 897, 901, 903, 905, 907, 997, 1073, 1

онинъ), 1085, 1087, 1089, 1091, 1126, 129, 1135, 1140, 1142, 1143, 1144, 271, 1272, 1289, 1291.

тръ, патріархъ Антіохійскій (XI в.). ie къ нему Венеціанскаго архіепи- Домника объ опрѣсноках̀ъ, 1—8. ніе его Домнику, 9—46. На столбцѣ и 264-мъ П. Скарга, вмѣсто Павла гскаго, называетъ Петра Антіохій- о семъ см. 82-ое прим. ко 2-й книгѣ). ъ Ломбардъ см. Ломбардъ.

ъ Воскресенскій (Piotr Woskrzesieńанъ по имени церкви во имя Воскресѣстникъ Жидачовскій (Żydaczowski), къБерестейскаго собора 1596 года, 374. ъ, протопопъ Перемышльскій (Pre- участникъ Берестейскаго собора ца, 375.

ъ Скарга см. Скарга.

рскіе монастыри, 429.

рскій архимандритъ см. Никифоръ

атъ Понтійскій, правитель Іудеи,

аръ (Пиндарусъ, Pindarus), «зацный 'реческий», «вместо подякованья» есенные имъ Сафо стихи, «былъ анъ» ею «за пересолъ», 1053.

кій архимандритъ (см. Елисей), ;—владыка (см. Іона Гоголь), 186, 591, 620;—владычьство» (władyctwo, , 653, 655, 659, 1228;—«мѣсто» городъ), 358;—повѣтъ, 358.

нъ (Пипинусъ) Короткій, король скій (752—768), 1136.

ій II (Пиюсъ Вторый, Pius Wtory, Сильвіусъ, Eneasz Siluius), Римскій 57—1464), 797. См. Примѣчанія, а м. въ Примѣчаніяхъ ко 2-ой книгѣ.

тина (Плятына, Platyna, Platina), къ», «Rzymskiego dwora pisarz» 1, † 1481). См. въ Примѣчаніяхъ книгѣ.

Бывотъ Евгенія папежа Четвер- », 1111.

а Vita Alexandri papæ», pagina 1238.

тонъ, Греческій философъ, 1105,

вматомахи (pneumatomachowie), 1196.

йцы (Podhajce), городъ въ Гали- слы отъ него (безъ поименованія) тейскомъ соборѣ 1596 года, 358.

Подлясскій (Podlaski) воевода (см. князь Жеславскій), 633;—земли, 651.

Подольскій Каменецъ см. Каменецъ П.

Подольскія земли (terræ Podoliæ), 963, 964.

Подселецкій Игнатій (Ihnacyusz Podselecki), крылошанинъ Зимненскаго монастыря (kryłoszanin manastyra Zimna), участникъ Берестейскаго собора 1596 года, 376.

Полночный (Pułnocny)=Сѣверный край, 276;—сторона (у Скарги въ Польскомъ Puldniowy, а въ Русскомъ—Полночный), 276;—князья, 436;—Русь, 1177.

Полоцкій (Polocki) владыка, архіепископъ (см. Германъ, Гермогенъ), 185, 186, 217, 220, 371, 865;—«владычество» (władyctwo, епархія), 1228.

Полуденная (Puldniowa=na Południe leżąca=Южная) Русь, 1177.

Польска (Polskie kraie)—Польша, 274.

[12] Польская Корона (Коруна, Korona Rzeska (646), Korona Polska)=Польша, 332 645, 647, 705, 779, 979, 1182.

Польскій (Polski) Апокалипсисъ («Покалипса Польская»), 53;—Библія, 391;—дѣдзіе, dzieie, 1176;—земли, 651, 1103;—королевство, 343, 705, 961, 963;—король, 188, 198, 222, 224, 288, 331, 343, 350, 435, 462, 679, 691, 728, 733, 845, 957, 959, 965, 999, 1107, 1181;—хроника («у кройнику Полскомъ»), 64;—письмо, 482;—языкъ, 483, 728, 732, 986, 1179, 1200, 1210, 1264.

[12] Польша (Polska, Polonia), страна, 728, 739 («въ Польще», w Polszcze), 927 (id.), 962, 964, 1071 («въ Польще»), 1131 («у Полщи»).

[12] Поляки (Поляцы, Polacy), народъ, 274, 408, 713, 739, 1017, 1069.

Понтакъ Бордосскій (Pontacus Burdegalensis), nieiakiś, на свидѣтельство котораго глухо ссылается Петръ Скарга въ своемъ «Оброкѣ», 1205.

[2] Понтъ—сѣверовосточная область Малой Азіи при Черномъ морѣ (ὁ εὔξεινος или εὔξεινος (іон.) πόντος—благопріимный, гостепріимный, а прежде—ἄξενος или ἄξεινος, враждебный, негостепріимный, дикій), 415.

Поповъ Андр. Н. Его рукопись и изданія, 47—48, 70, 76, 79—80, 82, 90, 99—100, 102, 108, 118, 120, 130, 136, 141, 329.

[12] Поссевинъ (Пасевинъ) Антоній, «велебный отецъ» (род. 1534, † 1611), 198, 579. См. Примѣчанія.

Потей Ипатій см. Ипатій Потей.

Предтеча см. Іоаннъ Предтеча.

Премысловскій, Премыскій см. Перемышльскій.

Пречистая Дѣва см. Богородица.

Пречистскій (Preczyski) см. Іоаннъ.

Приснодѣва см. Богородица.

Прокопъ (Prokop) Стрылюдовичъ см. Стрылюдовичъ.

Прокопъ Литинскій см. Литинскій.

Просперъ Аквитанскій († 455), учитель Церкви, горячій защитникъ св. Августина, 817.

Въ «Кробницѣ» (въ Польскомъ текстѣ нѣтъ).

Прупинъ, философъ и жрецъ Персидскій, увидѣвшій изъ своей кумирни звѣзду, «по которой оные цари шли на поклоненіе Христу», 73.

Прусскій князь (король Сигизмундъ III), 331.

Птоломей Филопаторъ, царь Египетскій (222—204 до Р. Х.), 391, 393.

Р.

Раавъ «блудная», 175.

Рабъ Юстъ (Rab Iustus), товарищъ Петра Скарги, іезуитъ, ксендзъ, богословъ и проповѣдникъ (род. 1545, † 1662), 215. См. Примѣчанія.

Рагоза Михаилъ (Michał Rahoza), митрополитъ Кіевскій, Галицкій и всея Руси († 1599), 186, 331, 332, 333, 335, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 344, 346, 354, 355, 357, 371, 565, 728, 730, 731, 735. См. Примѣчанія.

Радивилъ, князь Николай Христоферъ, называемый Сиротка (род. 1549, † 1616), «княжа на Олыце и Несвижу, воевода Троцкій», сынъ Николая Радивила Чернаго, королевскій посолъ на Берестейскомъ соборѣ 1596 года, 188, 226, 1071. См. Примѣчанія, а также въ Примѣчаніяхъ ко 2-ой книгѣ.

Радивилъ, князь Юрій, сынъ Николая Чернаго и братъ Сиротки, кардиналъ, бискупъ Краковскій (род. 1156, † 1600). О письмѣ къ нему Ипатія Потея, 761—766. См. Примѣчанія.

Радивилъ, князь Николай, по прозванію Черный («Чорный»), воевода Виленскій (род. 1515, † 1565). Ипатій Потей говоритъ: «за короля Августа церковъ мурованую светого Мыколы у Вильни отдано было пану воеводе Виленскому Радивилови Чорному, съ которой хотелъ шопу геретическую учинити, ажъ заледве бискупъ Виленскій Валерианъ оборонилъ ее», 855. См. Примѣчанія.

Радомскій панъ, 653. См. Примѣчанія.

Ракускіе князья, 435.

Рама, городъ въ Палестинѣ, 405.

Рахавъ, Рахавль см. Рихавъ, Рихавль.

Рахиль (Рахеля, Rachel), вторая жена патріарха Іакова, 405 (ей уподобляется Восточная Церковь), 1045.

Ренатъ (Ренатей, Renatus), «капланъ» Римскій. Письмо къ нему отъ блаж. Осодорита, 256.

Римляне (Рымляне, Рымяне, Rzymianie, Łacinnicy), 127, 182, 189, 192, 246, 278 (Łac.), 290, 407, 462, 472, 476, 488, 494, 511, 529, 533, 559, 561, 574, 575, 579, 585, 589, 617, 637, 643, 651, 667, 685, 997, 715, 717, 721, 728, 755, 773, 777, 786, 825, 833, 853, 856, 871, 873, 891, 893, 939, 947, 953, 955, 973, 975, 993, 995, 997, 1001, 1007, 1021, 1057, 1065, 1069, 1081, 1131, 1133, 1134, 1135, 1137, 1138, 1142, 1153, 1191, 1199, 1212, 1229, 1249, 1272.

Терминъ этотъ употребляется двояко: въ смыслѣ народа (очень рѣдко), и въ смыслѣ вѣроисповѣдномъ (Римско-католики, Латинники), въ отличіе отъ «Русиновъ» и «Грековъ». См. также въ Примѣчаніяхъ ко 2-ой книгѣ.

Римлянка (Римянка) «блудница», «наложиха», отъ которой «ся маеть антихристъ породити, яко того знакъ уже былъ о Яне Осмомъ папежи, року осмъ сотъ шестдесятъ по Христе», 1135.

Римскіе помѣстные соборы (вообще), 3, 11, 15, 1147.

Римскій помѣстный соборъ: concilium Romanum, ktore było za czasu Sylwestra papieża y Konstantyna Wielkiego intra termas Domitianas, 784.

Римскій помѣстный соборъ при папѣ Николаѣ I, 270.

Римскій помѣстный соборъ, осудившій папу Маркелина, 815, 817.

Римскій (Рымскій, Rzymski)—«безчинство», 1138;—«блудница», 1134;—«выкладъ», 1128;—вѣра (религія, набоженство, церемоніи), 190, 324, 416, 486, 495, 523, 623, 659, 689, 691, 695, 739, 755, 855, 895, 940, 943, 997, 1008, 1035, 1132, 1184, 1287, 1[illegible]—градъ, 513;—«докторъ», 1188, 1[illegible] 1306;—дорога (путешествіе), 545

овные (духовенство), 661, 679, 681, 683, 35, 755, 769, 863, 959;—**историки (писатели)**, 130, 1205;—**католики**, 316;—**капланы**, 328, 41, 511, 695, 697, 739;—**костелъ (церковь)**, , 3, 5, 17, 67, 185, 222, 226, 228, 236, 252, 54, 272, 274, 276, 284, 288, 327, 369, 370, 17, 421, 427, 459, 460, 479, 483, 485, 486, 91, 492, 495, 509, 511, 513, 527, 551, 561, 65, 575, 587, 621, 629, 679, 691, 707, 709, 11, 713, 719, 721, 723, 728, 730, 731, 733, 35, 777, 853, 855, 869, 883, 889, 911, 913, 49, 951, 953, 959, 961, 969, 973, 979, 991, 021, 1035, 1067, 1071, 1130, 1132, 1136, 137, 1138, 1144, 1145, 1148, 1160, 1163, 1182, 183, 1184, 1191, 1196, 1198, 1204, 1207, 1208, 213, 1222, 1223, 1224, 1225, 1226, 1233, 1234, 244, 1249, 1250, 1254, 1257, 1278, 1279, 1281, 283, 1286;—**море**, 1144;—«**непокорство**», 1147; —**отцы**, 1232;—**паны**, 643, 976;—**папа (архіерей, епископъ, бискупъ)**, 13, 125, 127, 184, 88, 198, 208, 220, 222, 224, 226, 230, 238, 50, 252, 254, 256, 258, 260, 262, 264, 266, 58, 270, 272, 274, 276, 278, 282, 284, 290, 94, 300, 337, 366, 428, 434, 436, 437, 440, 52, 455, 459, 460, 464, 470, 471, 476, 492, 93, 507, 511, 513, 515, 545, 549, 557, 563, 79, 591, 620, 622, 673, 691, 715, 717, 771, 15, 837, 871, 875, 895, 897, 907, 909, 986, 061, 1081, 1089, 1123, 1127, 1175, 1206, 213, 1226, 1233, 1238, 1288;—**пасха**, 786; —**плебаны**, 314;—«**попы**», 713;—«**послушенство**», 1176;—**право**, 1210;—**рать**, 181;—«**свято**» (**праздникъ**), 995;—«**слѣпота**», 1148;—**столица (престолъ)**, 222, 223, 256, 260, 300, 312, 89, 507, 509, 620, 622, 897, 1084, 1126, 178, 1179, 1229, 1286;—**царство (панство, королевство)**, 507, 1133, 1136, 1144; —«**экземпляры**» (**списки**), 1263.

[9] **Римъ** (Рымъ, Rzym), городъ, 13, 15, 43, 5, 68, 127, 184, 198, 252, 258, 264, 266, 270 (**соборъ**), 274, 276, 411, 413, 414, 415, 416, 21, 424, 437, 455, 462, 468, 470, 493, 551, 53, 637, 639, 641, 663, 689, 695, 705, 732, 37, 739, 761, 763, 765, 773, 797, 811, 839, 85, 919, 927, 1007, 1025, 1075, 1081, 1083, 105, 1126, 1128, 1129, 1130, 1134, 1135, 136, 1139, 1140, 1206, 1210;—**Новый=Константинополь**, 284, 332, 365, 437;—**Старый**, 58, 260, 286, 332, 356, 365, 366, 372.

Ри(е)хавъ (Рахавь), отецъ Іопадава. Потомки Іопадава называются сыновьями Ри(е)хавими (Рахавли) и приводятся въ примѣръ, **какъ неизмѣнные хранители и исполнители завѣщаннаго предками**, 150.

Ровоамъ, сынъ и преемникъ Соломона, царь (первый) Іудейскій, 418.

Рогатинскій (Rohatyński) намѣстникъ см. Іоаннъ.

Рогатинъ—городъ въ Галиціи.

Рогатинцы Юрій и Иванъ [Козмичи] (Iury y Iwan Rohatińcy), послы отъ Львовскаго братства на Берестейскомъ соборѣ 1596 года, 358.

См. въ III-мъ томѣ «Памятниковъ» Кіевской Коммиссіи объ Иванѣ: въ 1-мъ изд. (1846) отд. I: 92; во 2-мъ изд. (1898) стр. 45, 59; объ Юріи: въ 1-мъ изд. отд. I: 57, 90; во 2-мъ изд. стр. 26, 39, 43, 46, 59.

[1] **Родосскій** («Родискій», «Родысскій», Rodyski) аббатъ («опатъ»), о его злой дѣятельности на Флорентійскомъ соборѣ, 458, 459, 463, 469. Авторъ Антириписа не соглашается съ разсказомъ православныхъ авторовъ о Родосскомъ аббатѣ, 715, 1111.

[2] **Родосъ** («Родисъ»), «мѣсто великое», 458.

Рожанка, село надъ рѣкою Бугомъ (въ Люблинской г.), отчина Потеевъ (Адамъ Ипатій здѣсь родился въ 1541). Отсюда послалъ И. Потей два письма князю Острожскому (16 іюня 1595 и 3 іюня 1598) и тогда же огласилъ ихъ печатно, 623 — 632, 983 — 1040.

Рождественскій (Rożestweński, по имени церкви) см. Герасимъ Скальскій.

[3] **Розванъ** (Rożwan), сообщникъ протосингела Никифора, 198, 200, 320, 322.

Ромнитъ «албо Римлянинъ» — одно изъ звѣриныхъ чиселъ, знаменующихъ антихриста, 1135.

Ромогиръ см. Гомогиръ.

[1] **Ромулъ** (Ромулюсъ, Romulus), основатель Рима, 435, 1209, 1210. «Ромулюсъ новый, то есть панежъ», 1136.

[1] **Російскій**—«narod nasz Rosiyski», 899 («Россійскій», Ruski), 1152, 1154, 1228.

Русь (Roś), воеводство, см. Русь.

Рудецкій Оедоръ, панъ, чашникъ (pan Fiodor Rudecki, czasznik), одинъ изъ пословъ отъ Волыни (z Wołynia) на Берестейскомъ соборѣ 1596 года, 357.

[2] **Русинъ** (Rusin)—Русскій, православный, 485, 490, 492, 667, 695, 747, 761, 767, 773, 851, 901, 993, 1069.

Русскій Апокалипсисъ («Покалипса»), 53;—«баламутни», 797;—бурмистры, 326;—владыки (владычства, władyctwa), 661, 835, 1107;—«Временникъ», 64;—вѣра (религія,

набожество), 194, 324, 490, 667, 833, 940, 941, 949, 959, 961, 963, 993, 1021;—духовенство (духовные), 681, 685, 765, 967, 1107; — дѣянія, 1176; — «единовладца», 1177 (Владиміръ св.); — епископы (епархія), 226, 312, 356, 363, 465, 721, 728, 730, 731, 733, 735;— земля (зе́мли), 348, 436, 438, 439, 963, 999;— «книжки» («письма», сочиненія), 208, 503, 1163 («ksiąszka Rusko-Polska, nazwiskiem Harmonia»);—князь (князья), 331, 434;—край (страна), 209, 222, 224, 288, 1176;—митрополитъ (митрополія), 331, 332, 371, 438, 439, 465, 468, 1176, 1177, 1280;—народъ (народы), 298, 306, 331, 332, 333, 342, 347, 355, 357, 437, 479, 480, 483, 491, 581, 675, 728 (populus nationis Rutenæ sev Russiæ), 730, 731, 733, 855, 857, 899, 951, 1017, 1177; — обрядъ, 188;—пасхалія, 773, 775;—«письмо» (шрифтъ, буквы), 482, 1033;—«плащъ» (plaszcz), 482;— «поны», 326, 679, 739, 741, 743;—права, 327; —Правила отцовъ святыхъ, 264, 266, 268, 557; — «профессія», 767;—соборъ («сыподъ»), 482, 641 (см. Берестейскій соборъ);—столица, 437;—церковь, 728, 853, 957, 959, 965, 973, 1140; — языкъ («по-Руски»), 335, 340, 354, 483, 899 («переложити на Рускоє»), 901, 959, 971, 986, 1135, 1148, 1228.

[12] **Русь** (Ruś), народъ, страна, православные, 186, 222, 224, 274, 282, 288, 312, 327, 408, 438, 469, 477, 488, 490, 492, 493, 509, 511, 529, 561, 574, 575, 659, 667, 679, 721, 728, 735, 769, 773, 784, 833, 835, 849, 855, 899, 913, 939, 963, 975, 1011, 1019, 1037, 1073, 1118, 1177 (Бѣлая, Черная, Всходная, Полночная, Полуденная, Biała, Czarna, Wschodna, Północna, na Południe leżąca).

Русь (Рось, Roś)=воеводство Русское — Русь Червонная, нынѣ Восточная Галиція, 357. См. Примѣчанія.

[12] **Руфинъ** (Rufinus), церковный «гисторикъ» († 410). См. въ Примѣчаніяхъ ко 2-ой книгѣ.

Въ книгахъ 10, главы 6, —554, 555.

Руѳь, Моавитянка, 162.

Рязанскій (Резанскій) епископъ см. Іона.

С.

Саваоѳъ (Саваотъ, Sabaot) — одно изъ именъ Божіихъ: Господь Богъ Саваоѳъ, 69, 99—100, 349.

Савековъ садъ, 95, 96. Это взято изъ книги Бытія (гл. 22, ст. 13): «и возрѣвъ Авраамъ очима своима видѣ, и се ов единъ держимый рогама въ садѣ Саве Въ Русскомъ переводѣ нѣтъ этого сл (Савекъ): «и возведъ Авраамъ очи с и увидѣлъ: и вотъ назади овенъ, запут шійся въ чащѣ рогами своими».

Савеллій (Sabellius), еретикъ, живш половинѣ III-го вѣка, основатель Савелл ской ереси, возставшей противъ Св. Тро 1198.

[1] **Савлъ** (Саулъ), 143, 161, 423. См. П велъ апостолъ.

Саддукеи (Садукеи), секта Іудейск «иже глаголютъ не быти воскресенія (Мато. 22, 23), 177, 182 («воскресеніе м твымъ не поведаютъ»), 428.

[12] **Самарія**, страна и городъ (въ средн Палестины), 415.

Самаряне, 57, 1135, 1307—1308 (Са рянинъ милосердый).

Самборскій епископъ, 373 (см. Ко стенскій Михаилъ); — намѣстникъ, 375 (Андрей).

[1] **Самсонъ**, судія Израильскій, «ле женный», 386.

[2] **Сапега Левъ** (Leo Sapiha) (1557—16 канцлеръ великаго княжества Литовск староста Слонимскій, Могилевскій и королевскій посолъ на Берестейскомъ борѣ 1596 года, 188, 226, 478.

[12] **Сарацины** (Сарацыни, Сарац Saracenowie), «псевдопрофета Маги хвалци», 278, 433, 436, 461.

[12] **Сардикійскій** (Сардыцынскій, Са кейскій, Sardyceński) помѣстный соб «трохсотъ тридцати епископовъ» (347 го

Въ четвертомъ канонѣ,—366.
Правило (канон) четвертое и пято 549.
Въ Правилахъ Рускихъ,—557, 559.

Сардикійская (Сардійская, Sardyn церковь.

Въ «Апокалипсіи»,—421, 1227.
Сардика, Сардисъ, Сарды—городъ области Лидіи (въ Малой Азіи).

Сарра, жена Авраама, 1297.

[1] **Саси** (въ 1-ой кн. Сасове), «ересин 57.

[1] **Саулъ**, первый царь Израильскій, 1152, 1231.

Сафо (Саѳо, Sapho), «невеста муз ная». Ея строгій отзывъ о подвиж Пиндаромъ стихахъ, 1063.

Свидригайло (Швитриг

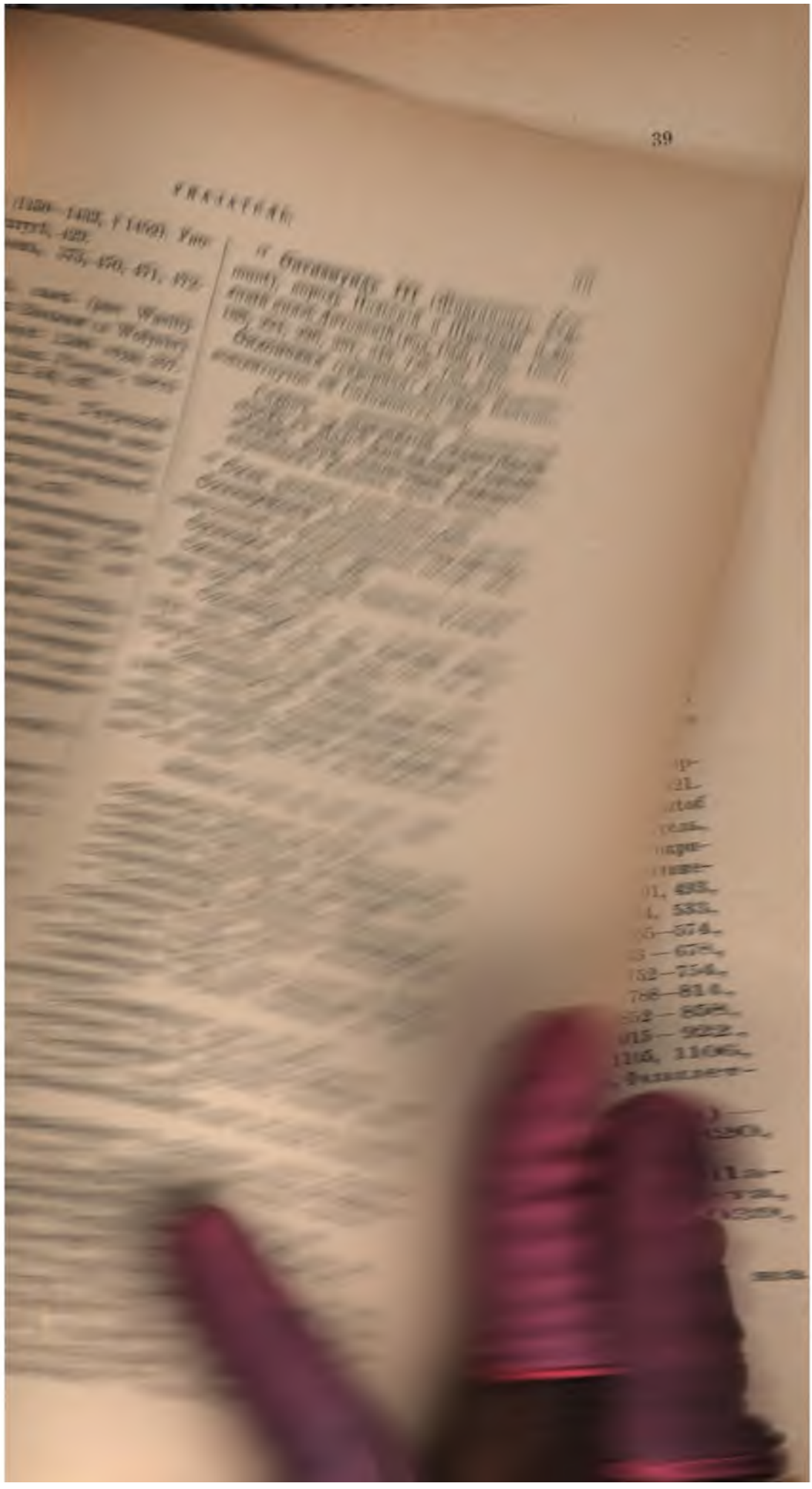

былъ о. Герасимъ (см.), онъ же и намѣстникомъ Скальскимъ, 358.

Скальскій (Skalski, отъ мѣстности Скала, въ которой была церковь во имя Рождества) протопопъ (ст. 345), намѣстникъ (ст. 375), см. Герасимъ Рождественскій.

[12] **Скарга**, Петръ (Piotr Skarga) (род. 1532, † 1612), 216, 360, 487, 1140, 1142, 1143, 1205, 1206, 1224, 1238. См. въ Примѣчаніяхъ ко 2-ой книгѣ.

Скевовы «сыны» — сыновья Іудейскаго первосвященника Скевы (Дѣян. 19, 14), 99—100.

Славянскіе (Словеньскіе, Słowieńskie) епископы «Кирилъ и Методій», 272, 274.

Славянскій (Словенскій) — книги, 553, 1287;—письмена, 220; — Правила, 266, 549, 553;—Требникъ (Rituał), 1223;—«экземпляръ» (т. е. списокъ), 1223;—языкъ, 274, 755.

Слободскій Діонисій, панъ (pan Dionizy Słobodski), посолъ отъ Пинскаго повѣта на Берестейскомъ соборѣ 1596 года, 358.

См. въ «Архивѣ Юго-Зап. Рос.», часть первая, т. I: 517, 529.

[12] **Словакъ**, «отъ краевъ Заходныхъ» —«пѣлкійсь Исидоръ», впослѣдствіи митрополитъ, 437.

Словенскій см. Славянскій.

Слово Божіе (ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ)=Сынъ Божій, второе Лице Св. Троицы, 39.

Слонимскій староста (capitaneus) Левъ Сапѣга, 478.

Слуцкій (Słucki) протопопъ см. Никольскій Емельянъ.

[1] **Слуцкъ**, городъ Минской г. Въ Эктезисѣ упоминается (безъ перечисленія), что и отъ этого города были послы на Берестейскомъ соборѣ 1596 года, 358.

Смирнская (Змирская) церковь, упоминаемая въ Апокалипсисѣ, 421. Въ первой книгѣ: Змѣрна.

[1] **Смоленскъ**, городъ, 468.

Смольницкій (Smolnicki) игуменъ см. Сергій.

Смольница—монастырь въ Перемышльскомъ епископствѣ, нынѣ—село въ Галичинѣ, при р. Яблонкѣ, къ юговостоку отъ Самбора. См. въ «Арх. Юго-Зап. Рос.», часть вторая, т. I: 210, 372.

Соборы (см. въ Примѣчаніяхъ ко 2-ой книгѣ):

см. [12] Апостольскій, въ Іерусалимѣ.

Вселенскіе:

см. [12] Константинопольскій второй (5-й всел.).

— [12] Константинопольскій пято-шестый всел. (Трульскій).
— [12] Никейскій первый (1-й в
— [12] Никейскій второй (7-й в
— [12] Трульскій (6-й всел.).

Помѣстные:

см. Агатонскій.
— [3] Аримінскій.
— [13] Базилійскій.
— [12] Берестейскій 1596.
— [12] Бриксинскій.
— [12] Гангрскій.
— [12] Ефесскій.
— [12] Карѳагенскій.
— Константинопольскій 868 го
— [12] Констанцскій.
— [13] Лаодикійскій.
— [2] Латеранскій 2-й.
— [3] Латеранскій 4-й.
— [12] Лугдунскій.
— Матышконскій.
— [11] Милевитанскій.
— Могунцскій.
— Римскіе (три собора).
— [12] Сардикейскій.
— Толетанскій (Толедскій).
— [12] Тридентскій.
— [3] Феррарскій.
— [12] Флоренцскій.

Совна (Sowna) см. Сомнанъ.

[12] **Созоменъ** (Зозиминъ, Изозаминъ, men), церковный историкъ (V-го
См. въ Примѣчаніяхъ ко 2-ой книгѣ.

Кн. 3, глава 7,—262.
Кн. 3, глава 9,—871.
Кн. 5, глава 21,—64.

[1] **Сокаль**, мѣстечко въ Галичинѣ, Бугомъ. Съѣздъ въ 1595 году въ трехъ православныхъ владыкъ: Перем скаго, Львовскаго и Холмскаго; «арти подписанные на этомъ съѣздѣ, 61 съѣздъ происходилъ въ православн кальской церкви, 707.

См. въ «Архивѣ Юго-Зап. Рос». первая, томъ I, 454.

[12] **Соликовскій** (Янъ Димитръ трей Со(у)ликовскій, Jan Dymitr (D Solikowski), «архіепископъ» («архіепи Львовскій (род. 1539,† 1603), 188, 226,

[12] **Соломонъ**, царь Израильскій, 105, 111, 112, 139, 149, 352, 388, 3 435, 1003.

Солунскій (Селуньскій) епископ Павелъ, 452.

Солуняне. Отзывъ св. апостола о нихъ, 416.

Сомнанъ, начальникъ дворца пр Езекіи (Исаія 22, 15)—такъ онъ въ Славянскомъ текстѣ; въ Русск переводѣ — Севна, 348.

(Sącz), иначе—Сандечъ, городъ
нѣ. Въ этомъ городѣ отступникъ
итрополитъ служилъ литургію въ
ъ костелѣ и былъ привѣтствованъ
имъ бискупомъ Збигнѣвомъ, 288.
ыцетъ Егида (разночт. Егдыюсъ
, Капруланскій епископъ, 1132.
св. церковь въ Константинополѣ,

ній, епископъ Газскій, бѣжавшій
лія Родосскаго аббата съ Флорен-
собора, 464.
кій Іаковъ (Iakob Spaski), прото-
ковыйскій (Wołkowyiski), участ-
рестейскаго собора 1596 года, 374.
кій Кириллъ, 375. См. Острожскій
ъ.
доній (Спиридонъ, Спиридоній,
iy) (Тримифунтскій, † 335), святый
«которого тело и до сихъ часовъ
Корцыре есть, который былъ тежъ
ыми триста и осмънадъцатми све-
ецъ на соборе Никейскомъ». Раз-
о семъ Ип. Потея, 995, 997. От-
это клирика Острожскаго, 407—

ославъ Гомолинскій см. Гомолин-

ославъ Гродицкій см. Гродицкій.
ославъ Карниковскій см. Карников-

кій Римъ см. Римъ Старый.
ыскій (Stepański) архимандритъ
акій.
ынь, нынѣ мѣстечко Ровенскаго у.
кой г. Отсюда кн. К. К. Острожскій
та 1595, написалъ письмо Ип. Потею
0.
ефанъ, архидіаконъ, первомученикъ
, 474, 1093.
ефанъ (Stephan) Баторій, король
й (род. 1533, 1576—1586), 589. Вы-
изъ двухъ королевскихъ грамотъ о
рѣ, 1178—1180.
анъ Зизаній см. Зизаній.
ыйковскій (Stry(i)kowski) Матвѣй,
Litewski kroynikarz, kanonik Żmoydz-
. 1547, † около 1582). См. Примѣчанія.
ib. IV (karta 141),—1177.
иодовичъ Прокопій (Prokop
owicz), посолъ отъ Виленскаго цер-
братства на Берестейскомъ соборѣ
та, 358.
дитъ Ѳеодоръ (Студейскій, Studyta, Studites), «старый, великій и светый», преподобный, исповѣдникъ (IX вѣка). См. въ Примѣчаніяхъ ко 2-ой книгѣ.

Въ Житіи своемъ, 60.
Письмо къ папѣ Пасхалису, 258.
Письмо къ Михаилу VIII Образоборцу, 258.

Суждаль (т. е. Суздаль), городъ («Суждальское мѣсто»), 440.

Суздальскій епископъ см. Авраамій.

[3] **Сульпицій** (Сулпицыушъ, Sulpicyusz), Северъ, церковный писатель и историкъ († 420), біографъ Мартина Туронскаго, авторъ Разговоровъ о Востокѣ и многихъ писемъ (Орега, Лейпцигъ, 1709; Верона, 2 тома, 1741 и 1745).

Въ книгахъ вторыхъ «О гисторыи светой» (O historij świętey), 827.

Супрасльскій (Супрясльскій) монастырь. Въ этомъ монастырѣ священноиноком Евстафіемъ архидіакономъ въ 1580-мъ году составлено «Списаніе противъ люторовъ», напечатанное въ этой книгѣ, столбцы 47—182,—182. См. Примѣчанія.

Супрасльскій Благовѣщенскій мужской монастырь находится близъ мѣстечка Супрасля—Бѣлостокскаго у.

Супрасльскій (Supraski) архимандритъ см. Иларіонъ.

Суражскій староста и намѣстникъ см. Василій, панъ.

Сусанна (Zuzanna), Іудеянка, od złośliwych starcow pomowiona, 1160—1161.

[12] **Схоларій** Геннадій (Геннадей Схоларый, Схоляріушъ, Шхолярей, Scholarius, Scolaryus), патріархъ Константинопольскій (1453—1459, въ мірѣ — Георгій), 306, 308, 428—429, 1111, 1112, 1278, 1279, 1280, 1, 1297, 1298, 1299. См. въ Примѣчаніяхъ къ 1-ой и 2-ой книгамъ.

Петръ Скарга отвелъ въ своемъ сочиненіи два «роздѣла» (9-й и 10-й, ст. 291—304) объ участіи Схоларія въ Флорентійскомъ соборѣ и приверженности его къ уніи. Авторъ Ἀντιγραφή посвящаетъ цѣлый отдѣлъ (7-й, ст. 1278—1300) защитѣ Схоларія отъ навѣтовъ Петра Скарги и другихъ.

«О старейшинстве (старшенстве)» (De primatu), глава 2,—248.
Глава 12,—254.
Глава 7,—256.
Глава 8,—260.
«Книги о Духу Светомъ» (De Spiritu Sancto) кн. 1, гл. 1,—286.
Книга 5, розд. 14,—294—298.

Книга 5, глава 15,—260, 298.
Родд. 17,—300, 302.
Родд. 12,—302.
Родд. 19,—304.

Сѣверскіе князья, на ряду съ Сербскими, Болгарскими, Русскими, были приглашаемы Византійскимъ императоромъ Іоанномъ VI Палеологомъ на съѣздъ о соборѣ, 434.

Т.

[12] Тарасій, св. Отецъ, патріархъ Константинопольскій (784—806). Письмо къ нему отъ Римскаго папы Адріана I, 1081. См. въ Примѣчаніяхъ ко 2-ой книгѣ.

Тарнавскій (Tarnawski) митрополитъ (безъ имени), 825.

Татарскій байрамъ, 408, 1067, 1069; — земля, 166; — мечети, 677, 977; мясопустъ (месопустъ, mięsopust), 639; — «церемонии» (обряды), 1069.

[12] Татары (Татарове, Tatarowie), народъ, 109, 167, 408, 881, 1069; — Литовскіе, 977, 1181.

Театины (Тыатыносъ, Театиносъ), монашескій орденъ, основанный въ 1524 году Петромъ Караффою, бискупомъ Theate или Chiati (впослѣдствіи—папа Павелъ IV), 1132, 1144. См. Примѣчанія.

Теофилъ см. Θеофилъ.

[12] Терлецкій, Кириллъ, экзархъ, владыка Луцкій и Острожскій († около 1607 или 1608 года), 186, 188, 224, 226, 337, 356, 371, 545, 591, 595, 615, 620, 622, 661, 701, 703, 865, 885, 887, 925, 1117, 1280. См. Примѣчанія.

[12] Тертулліанъ (Tertullianus), церковный писатель (род. около 160, † около 240). См. въ Примѣчаніяхъ ко 2-ой книгѣ.

Lib. 4 aduersus Marc., cap. 34, —1259—1260.
De anima, cap. 55,—1260.
De anima, cap. 35,—1276.
De resurrect. carnis, cap. 42,—1276.

Тесалóники см. Θессалоники.

Тесалонскій (Θессалоникскій, Солунскій) епископъ Егардусъ Бугарадусъ, 1132.

[12] Тибръ (Тиверъ, Тивиръ, Тигръ), рѣка въ Римѣ. 65, 1130, 1137.

Тимошовичъ Михаилъ (Michał Timoszowicz), посолъ отъ мѣщанъ города Бѣльска на Берестейскомъ соборѣ 1596 года, 358.

[12] Тимоѳей, св., ученик апостола Павла, 41, 330,

Тимоѳей (Tymoteusz), рогобужскій (Dorohobuski стейскаго собора 1596 го

[12] Тиръ, знаменитый Ф на берегу Средиземнаго Азіи, 464.

[1] Титъ (Титусъ, Titus), ский (род. 40, 79—81), «ко dzaiu ludzkiego» (amor humani), 181, 182, 1153.

Толетанскіе (=Толед соборы (вообще), 427 («ве

Толетумъ=Toletum = Испаніи, 1125 («мѣсто во

Томашовы (Θомы Акви липомéны», 429.

Торунскій (Toruński) кій», «евангелицкій» (159

[1] Торунь (Toruń), гор Пруссіи, на Вислѣ.

Торчинъ (Торчынъ, Т имѣніе бискуповъ Луцкихъ Луцкаго у. Волынской г.,

[2] Трапезонтскій мит никъ Флорентійскаго соб и былъ замученъ, 436, 46

Трація см. Θракія.

[2] Траянъ (Троянъ), Р (98—117), 127.

[12] Тридентскій (Трид ский, Trydeński) помѣс 1545—1551—1562), 753, ские каноны»), 759. Сн

Троицкій Андрей с протопопъ Константи

Троицкій (Troiecki Василій (Bazyli), Ва свитеръ (bratski prez стейскаго собора 15

Троицкій (Troie Климентій (Klimen скопскій) намѣстн скаго собора 1596

[1] Троки, город

Троцкій (Troc (см. Радивилъ Сн

[12] Трула «пол cesarskim) — мѣс

[12] Трульскій шестый вселенс

Турецкій (Т ско, 1099; — зем

[1] **Филипписеи**. Посланіе ап. Павла къ нимъ, 123.

Филипписійскій митрополитъ (безъ имени), замученный на Флорентійскомъ соборѣ, 464.

[12] **Филиппъ**, апостолъ, 107.

Филиппъ Лимонтъ см. Лимонтъ.

Филиппъ (Filip), протопопъ Волковыйскаго (Wolkowyiskiego) повѣта, участникъ Берестейскаго собора 1596 года, 375.

[1] **Филистимляне**, народъ, 117.

Филопаторъ Птоломей см. Птоломей Ф.

Филопсевдъ (Θиляпсевдъ, Philopseudis). Такъ прозываетъ Ип. Потей Филалета, 484, 490, 491, 1105, 1115.

Филотей (Θилотій, Philotey), «неякій побожный мужъ». Такъ прозываетъ Ип. Потей автора (т. е. себя) «Антиррписса», 1115.

Финикійскіе (Феницкіе) народы, 391.

[1] **Финикія**, область въ Малой Азіи, прилегающая къ Средиземному морю, 393—394.

[2] **Флавіанъ** (Θлявіанъ, Flawian), Антіохійскій патріархъ († 444), 264.

[12] **Флавіанъ** (Θлявіанъ, Flawian), Цареградскій патріархъ (446—449), 326.

[12] **Флоренція** (Θлеренція, Florencya), городъ, 284, 286, 441, 955, 1111, 1141.

Флоренцская (Флоренская, Флорентійская) унія, 411, 412, 428, 468, 1176.

[12] **Флоренцскій** (Θлорентійскій, Θлерентейскій) помѣстный соборъ 1438 года, 198, 222, 280, 282, 288, 290, 292, 377 — 378 (упоминается о старопечатной брошюрѣ), 411, 412, 427 («вежи»), 433—476 (текстъ старопечатной брошюры о соборѣ), 697, 707, 709, 715, 719, 747, 751, 797, 913, 915, 965, 967, 991, 997, 1027, 1035, 1037, 1101, 1103, 1105, 1107, 1111, 1141, 1177, 1213, 1225, 1226, 1279, 1280. См. Примѣчанія.

Фока, Византійскій императоръ (602—610). Его сношенія съ папою Бонифаціемъ III, 1125, 1132.

[12] **Формосъ**, Римскій папа (891—896), 1130, 1207. См. Примѣчанія.

[2] **Фотинъ** (Photynus), еретикъ († 376), 428, 1287.

[12] **Фотій** (Θоцыушъ, Фотей, Phocyus, Photius), патріархъ Константинопольскій (857—886), 270, 272, 1089. См. въ Примѣчаніяхъ ко 2-ой книгѣ.

«О семи соборахъ»,—817.

[1] **Фотій** (Phocyus), митрополитъ Кіевскій (1408—† 1431), 436, 1176.

Франкфуртскій (Франкфорскій)— (въ смыслѣ соборовъ), 427.

Францискъ Ассизскій (Франц Franciszek), основатель Франциска монашескаго ордена (род. 1182, † 122

Францискъ (Франтишекъ), внукъ Евгенія IV, 462.

Франційскій король см. Француз

Франція, страна, 409.

Французскій (Франційскій) корол 507, 1136;—земля, 1103.

[1] **Французы**, 1105.

[2] **Фридрихъ II**, «цесаръ» (изъ дом генштауфеновъ, род. 1194, † 1250), отка держать стремя папѣ, 1131.

X.

[2] **Халецкій**, Димитрій (Деметрый, D Chalecki), земскій подскарбій вел. к товскаго, Берестейскій староста († королевскій посолъ на Берестейско борѣ 1596 года, 188, 226. См. Прим

Халкидонскій митрополитъ (безъ и замученный на Флорентійскомъ собор

[12] **Халкидонскій** (Халцедонскій, Х донскій, Chalcedoński) четвертый всел (451 года) соборъ, 300, 563, 871, 1081.

Правило 9,—266, 364.
Правило 17,—364.
Правило 28,—364.
Правило 3 («а по нашому п тое девятое»),—829.

[12] **Халкидонъ** (Kalcedon), городъ,

[12] **Халкондилъ Лаоникъ** (Лаоник кондилъ, Laonicus Calcocondila), тійскій историкъ XV вѣка. См. въ чаніяхъ ко 2-ой книгѣ.

«О справахъ Турецкихъ», кн. rebus Turcicis, lib. 1),—290.

[1] **Ханаанская** (Ханаонская) земля, 136, 137—138.

Хананеи—племя: потомки Ханаан на Хамова, 388.

Хелкія, отецъ Еліакима, 349.

[1] **Херсонъ**, городъ, 466.

Херынтъ (Chęynt) см. Керинѳъ.

Хеттеи (Хетфеи)—народъ Ханаанск родоначальника Хета, сына Ханаанов

Хина=Китай, 184.

Холмскій (Chełmski) «бискупъ» (Р 869;—владыка, епископъ (см. Діонис розскій), 188, 226, 337, 371, 591, 61

адычество» (епископія, władyctwo),

, городъ (Люблинской г.), 853, 855.
іатъ, Никита Акоминатъ (Куннаіятъ, Choniatas), «старій писаръ, ій гисторикъ» (род. 1155, † 1216), 276.
Іримѣчаніяхъ ко 2-ой книгѣ.
ига 6, глава 5,—272, 282.
анъ (Хоросанъ, Χοροσάν)=Гомогиръ, 15.
см. Корей.
кій (Chocimski) замокъ, 200.
къ, городъ (Бессарабской г.), 322.
эцкій, панъ Иванъ (pan Iwan ki), подсудокъ (podsędek) земскій посолъ отъ Волыни на Берестейборѣ 1596 года, 357.
гофоръ Филалетъ см. Филалетъ Х.
осаэемъ, «Сирскій кроль», 388.

Ц.

радскій (Царигородскій, Цароій, Carogrodzki) — «мѣсто» (городъ), инство» (государство), 292;—патріар- 222, 467;—патріархъ, 185, 196, 206, 224, 234, 248, 250, 256, 260, 262, , 270, 272, 276, 284, 286, 292, 308, 312, 326, 428, 434, 492, 1089, 1, 1177, 1279;—протосинкелъ, 467;— 236, 270, 278, 873, 1125;—«цесарь», 276, 278, 294, 495.
ьеградъ (Цариградъ, Царогородъ, одъ, Царьгородъ, Carogrod) — Конполь, 66, 67, 254, 258, 260, 264, 270, 276, 278, 280, 290, 296, 310, 322, 1128, 1136. См. Константинополь.
ій (Cæsariusz) см. Кесарій.
тинъ (Целестымъ, Целестинъ) см. ъ.
о (Церигъ, Cerig, древн. Цитера)— острова Іоническаго архипелага,

тъ (Херынтъ, Cherynt) см. Керинеъ.
и:

въ Вильнѣ:
Воскресенская, 374.
роицкая, 375.
Юрія св., 374.
въ Дубнѣ:
Воскресенская, 345, 375.
въ Жидачовѣ:
см. Воскресенская (св. Петръ).
въ Кіевѣ:
см. Василія св., 440.
въ Константиновѣ:
см. Троицкая, 374.
во Львовѣ:
см. Вознесенская, 374.
въ Острополѣ (Волынск. г.):
см. Спасская, 375.
въ Слуцкѣ:
см. Никольская.
въ Цареградѣ:
см. Софіи св.

Цефалонія (Cefalonia) см. Кеѳалонія.
Цивинскій Симонъ, панъ (pan Szymon Ciwiński), войскій Волковыйскій, посолъ отъ депутатовъ Литовскаго Трибунала на Берестейскомъ соборѣ 1596 года, 357.
Цыприянъ см. Кипріанъ.

Ч.

Чапличъ Ѳедоръ, панъ (pan Fiodor Czaplicz), судья земскій Луцкій, посолъ отъ Волыни на Берестейскомъ соборѣ 1596 года, 357.
Черкасскій (Czerkaski) староста, 1151. См. кн. Ян. Конст. Острожскій.
Черкасы—городъ Кіевской г., на Днѣпрѣ.
[1] Черная (Czarna) Русь, 1177. См. Примѣчанія.
[1] Черное (Чорное) море, 433.
Чорный Радивилъ см. Радивилъ Ч.

Ш.

Шашкевичъ Николай, панъ (pan Mikołay Szaszkiewicz), Браславскій хоружій, посолъ отъ Браславскаго воеводства на Берестейскомъ соборѣ 1596 года, 357.
Шведскій — королевство, 645; — король, 187 (въ Польскомъ текстѣ, а въ Русскомъ: «Литовскій»), 331, 728, 733, см. Сигизмундъ III;—«коронацыя», 659; —«панство» (государство), 859.
[12] Швеція, королевство, 645, 728, 857.
Швитригайло см. Свидригайло.

былъ о. Герасимъ (см.), онъ же и намѣстникомъ Скальскимъ, 358.

Скальскій (Skalski, отъ мѣстности Скала, въ которой была церковь во имя Рождества) протопопъ (ст. 345), намѣстникъ (ст. 375), см. Герасимъ Рождественскій.

[12] **Скарга**, Петръ (Piotr Skarga) (род. 1532, † 1612), 216, 360, 487, 1140, 1142, 1143, 1205, 1206, 1224, 1238. См. въ Примѣчаніяхъ ко 2-ой книгѣ.

Скевовы «сыны» — сыновья Іудейскаго первосвященника Скевы (Дѣян. 19, 14), 99—100.

Славянскіе (Словеньскіе, Slowieńskie) епископы «Кирилъ и Методій», 272, 274.

Славянскій (Словенскій) — книги, 553, 1287;—письмена, 220; — Правила, 266, 549, 553;—Требникъ (Ritual), 1223;—«экземпляръ» (т. е. списокъ), 1223;—языкъ, 274, 755.

Слободскій Діонисій, панъ (pan Dionizy Słobodski), посолъ отъ Пинскаго повѣта на Берестейскомъ соборѣ 1596 года, 358.

См. въ «Архивѣ Юго-Зап. Рос.», часть первая, т. I: 517, 529.

[12] **Словакъ**, «отъ краевъ Заходныхъ» —«пѣякійсь Исидоръ», впослѣдствіи митрополитъ, 437.

Словенскій см. Славянскій.

Слово Божіе (ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ)=Сынъ Божій, второе Лице Св. Троицы, 39.

Слонимскій староста (capitaneus) Левъ Сапѣга, 478.

Слуцкій (Słucki) протопопъ см. Никольскій Емельянъ.

[1] **Слуцкъ**, городъ Минской г. Въ Актезисѣ упоминается (безъ перечисленія), что и отъ этого города были послы на Берестейскомъ соборѣ 1596 года, 358.

Смирнская (Змирская) церковь, упоминаемая въ Апокалипсисѣ, 421. Въ первой книгѣ: Змѣрна.

[1] **Смоленскъ**, городъ, 468.

Смольницкій (Smolnicki) игуменъ см. Сергій.

Смольница—монастырь въ Перемышльскомъ епископствѣ, нынѣ село въ Галичинѣ, при р. Яблонкѣ, къ юговостоку отъ Самбора. См. въ «Арх. Юго-Зап. Рос.», часть вторая, т. I: 210, 372.

Соборы (см. въ Примѣчаніяхъ ко 2-ой книгѣ):

см. [12] Апостольскій, въ Іерусалимѣ.

Вселенскіе:

см. [12] Константинопольскій второй (5-й всел.).

— [12] Константинопольскій трет пято-шестый всел. (Трульскій).
— [12] Никейскій первый (1-й всел.).
— [12] Никейскій второй (7-й всел.).
— [12] Трульскій (6-й всел.).

Помѣстные:

см. Агатонскій.
— [2] Аримінскій.
— [12] Василійскій.
— [12] Берестейскій 1596.
— [12] Бриксинскій.
— [12] Гангрскій.
— [12] Ефесскій.
— [12] Карѳагенскій.
— Константинопольскій 868 года.
— [12] Констанцскій.
— [12] Лаодикійскій.
— [2] Латеранскій 2-й.
— [2] Латеранскій 4-й.
— [12] Лугдунскій.
— Матышконскій.
— [12] Милевитанскій.
— Могунцскій.
— Римскіе (три собора).
— [12] Сардикійскій.
— Толетанскій (Толедскій).
— [12] Тридентскій.
— [2] Феррарскій.
— [12] Флоренцскій.

Совна (Sowna) см. Сомнанъ.

[12] **Созоменъ** (Зозиминъ, Изозаминъ, S men), церковный историкъ (V-го в См. въ Примѣчаніяхъ ко 2-ой книгѣ.

Кн. 3, глава 7,—262.
Кн. 3, глава 9,—871.
Кн. 5, глава 21,—64.

[1] **Сокаль**, мѣстечко въ Галичинѣ, Бугомъ. Съѣздъ въ 1595 году въ Со трехъ православныхъ владыкъ: Перем ского, Львовскаго и Холмскаго; «артик подписанные на этомъ съѣздѣ, 615, съѣздъ происходилъ въ православной кальской церкви, 707.

См. въ «Архивѣ Юго-Зап. Рос»., первая, томъ I, 454.

[12] **Соликовскій** (Янъ Димитръ (J трей Со(у)ликовскій, Jan Dymitr (Den Solikowski), «архіепископъ» («арцыбиск Львовскій (род. 1539, † 1603), 188, 226, 33

[12] **Соломонъ**, царь Израильскій, 5 105, 111, 112, 139, 149, 352, 388, 391 435, 1003.

Солунскій (Селуньскій) епископ Павелъ, 452.

Солуняне. Отзывъ св. апостола П о нихъ, 416.

Сомнанъ, начальникъ дворца [illegible] Езекіи (Исаія 22, 15)—такъ он въ Славянскомъ текстѣ; въ переводѣ — Совна, 348.

, (Sącz), иначе—Сандечь, городъ
инѣ. Въ этомъ городѣ отступникъ
итрополитъ служилъ литургію въ
съ костелѣ и былъ привѣтствованъ
имъ бискупомъ Збигнѣвомъ, 288.
лцетъ Егида (разночт. Егдыюсъ
Капруланскій епископъ, 1132.
св. церковь въ Константинополѣ,

ій, епископъ Газскій, бѣжавшій
ія Родосскаго аббата съ Флорен-
собора, 464.
ій Іаковъ (Iakob Spaski), прото-
ковыйскій (Wołkowyiski), участ-
естейскаго собора 1596 года, 374.
ій Кириллъ, 375. См. Острожскій
ь.
оній (Спиридонъ, Спирыдоній,
) (Тримифунтскій, † 335), святый
которого тело и до сихъ часовъ
Корцыре есть, который былъ тежъ
ми триста и осмънадъцатми свѣ-
цъ на соборе Никейскомъ». Раз-
о семъ Ип. Потея, 995, 997. От-
это клирика Острожскаго, 407—

лавъ Гомолинскій см. Гомолин-

лавъ Гродицкій см. Гродицкій.
лавъ Карнковскій см. Карнков-

й Римъ см. Римъ Старый.
ский (Stepański) архимандритъ
ій.
ь, нынѣ мѣстечко Ровенскаго у.
ій г. Отсюда кн. К. К. Острожскій
1595, написалъ письмо Ип. Потею

ванъ, архидіаконъ, первомученикъ
474, 1093.
ванъ (Stephan) Баторій, король
(род. 1533, 1576—1586), 589. Вы-
зъ двухъ королевскихъ грамотъ о
ѣ, 1178—1180.
нъ Зизаній см. Зизаній.
йковскій (Stry(i)kowski) Матвѣй,
itewski kroynikarz, kanonik Żmoydz-
1547, † около 1582). См. Примѣчанія.
о. IV (karta 141),—1177.
ходовичъ Прокопій (Prokop
wicz), посолъ отъ Виленскаго цер-
братства на Берестейскомъ соборѣ
ъ, 358.
дитъ Ѳеодоръ (Студейскій, Studyta, Studites), «старый, великій и светый», преподобный, исповѣдникъ (IX вѣка). См. въ Примѣчаніяхъ ко 2-ой книгѣ.

Въ Житіи своемъ, 60.
Письмо къ папѣ Пасхалису, 258.
Письмо къ Михаилу VIII Образоборцу, 258.

Суждаль (т. е. Суздаль), городъ («Суждальское мѣсто»), 440.

Суздальскій епископъ см. Авраамій.

[2] **Сульпицій** (Сулпицыушъ, Sulpicyusz), Северъ, церковный писатель и историкъ († 420), біографъ Мартина Туронскаго, авторъ Разговоровъ о Востокѣ и многихъ писемъ (Opera, Лейпцигъ, 1709; Верона, 2 тома, 1741 и 1745).

Въ книгахъ вторыхъ «О исторыи светой» (O historij świętey), 827.

Супрасльскій (Супрясльскій) монастырь. Въ этомъ монастырѣ священноиноком Евстафіемъ архидіакономъ въ 1580-мъ году составлено «Списаніе противъ лютеровъ», напечатанное въ этой книгѣ, столбцы 47—182,—182. См. Примѣчанія.

Супрасльскій Благовѣщенскій мужской монастырь находится близъ мѣстечка Супрасля—Бѣлостокскаго у.

Супрасльскій (Supraski) архимандритъ см. Иларіонъ.

Суражскій староста и намѣстникъ см. Василій, панъ.

Сусанна (Zuzanna), Іудеянка, od złośliwych starcow pomowiona, 1160 -1161.

[12] **Схоларій** Геннадій (Геннадей Схоларый, Схоляріушъ, Шхолярей, Scholarius, Scolaryus), патріархъ Константинопольскій (1453—1459, въ мірѣ — Георгій), 306, 308, 428—429, 1111, 1112, 1278, 1279, 1280, 1, 1297, 1298, 1299. См. въ Примѣчаіяхъ къ 1-ой и 2-ой книгамъ.

Петръ Скарга отвелъ въ своемъ сочиненіи два «роздѣла» (9-й и 10-й, ст. 291—304) объ участіи Схоларія въ Флорентійскомъ соборѣ и приверженности его къ уніи. Авторъ Ἀντιγραφή посвящаетъ цѣлый отдѣлъ (7-й, ст. 1278—1300) защитѣ Схоларія отъ навѣтовъ Петра Скарги и другихъ.

«О старейшинстве (старшенстве)» (De primatu), глава 2,—248.
Глава 12,—254.
Глава 7,—256.
Глава 8,—260.
«Книги о Духу Светомъ» (De Spiritu Sancto) кн. 1, гл. 1,—286.
Книга 5, розд. 14,—294—298.

Книга 5, глава 15,—280, 298.
Розд. 17,—300, 302.
Розд. 12,—302.
Розд. 19,—304.

Сѣверскіе князья, на ряду съ Сербскими, Болгарскими, Русскими, были приглашаемы Византійскимъ императоромъ Іоанномъ VI Палеологомъ на съѣздъ о соборѣ, 434.

Т.

[12] **Тарасій**, св. Отецъ, патріархъ Константинопольскій (784—806). Письмо къ нему отъ Римскаго папы Адріана I, 1081. См. въ Примѣчаніяхъ ко 2-ой книгѣ.

Тарнавскій (Tarnawski) митрополитъ (безъ имени), 825.

Татарскій байрамъ, 408, 1067, 1069; — земля, 166;—мечети, 677, 977; мясопустъ (месопустъ, mięsopust), 639; — «церемонии» (обряды), 1069.

[12] **Татары** (Татарове, Tatarowie), народъ, 109, 167, 408, 881, 1069; — Литовскіе, 977, 1181.

Театины (Тыатыносъ, Театиносъ), монашескій орденъ, основанный въ 1524 году Петромъ Караффою, бискупомъ Theate или Chiati (впослѣдствіи—папа Павелъ IV), 1132, 1144. См. Примѣчанія.

Теофилъ см. Θеофилъ.

[12] **Терлецкій**, Кириллъ, экзархъ, владыка Луцкій и Острожскій († около 1607 или 1608 года), 186, 188, 224, 226, 337, 356, 371, 545, 591, 595, 615, 620, 622, 661, 701, 703, 865, 885, 887, 925, 1117, 1280. См. Примѣчанія.

[12] **Тертулліанъ** (Tertullianus), церковный писатель (род. около 160, † около 240). См. въ Примѣчаніяхъ ко 2-ой книгѣ.

Lib. 4 aduersus Marc., cap. 34, -1259 - 1260.
De anima, cap. 55, -1260.
De anima, cap. 35, 1276.
De resurrect. carnis, cap. 42,—1276.

Тесалóники см. Θессалоники.

Тесалонскій (Θессалоникскій, Солунскій) епископъ Егардусъ Бугарадусъ, 1132.

[12] **Тибръ** (Тиверъ, Тивиръ, Тигръ), рѣка въ Римѣ. 65, 1130, 1137.

Тимошовичь Михаилъ (Michał Timoszowicz), посолъ отъ мѣщанъ города Бѣльска на Берестейскомъ соборѣ 1596 года, 358.

[12] **Тимоѳей**, св., ученикъ и соработ апостола Павла, 41, 330, 1131.

Тимоѳей (Tymoteusz), архимандритъ рогобужскій (Dorohobuski), участникъ Б стейскаго собора 1596 года, 374.

[12] **Тиръ**, знаменитый Финикійскій гор на берегу Средиземнаго моря въ Ма Азіи, 464.

[1] **Титъ** (Титусъ, Titus), императоръ Р скій (род. 40, 79—81), «kochanie y vciecha dzaiu ludzkiego» (amor ac deliciæ gen humani), 181, 182, 1153.

Толетанскіе (=Толедскіе) помѣст соборы (вообще), 427 («вежи»), 1232.

Толетумъ=Toletum = Толедо, городъ Испаніи, 1125 («мѣсто во Влошехъ»).

Томашовы (Θомы Аквинатскаго?) «на липомéны», 429.

Торунскій (Toruński) «соборъ герет кій», «евангелицкій» (1595 года), 641, 11

[1] **Торунь** (Toruń), городъ въ восточ Пруссіи, на Вислѣ.

Торчинъ (Торчынъ, Torczyn), встар имѣніе бискуповъ Луцкихъ, нынѣ—мѣсте Луцкаго у. Волынской г., 591.

[2] **Трапезонтскій** митрополитъ, уча никъ Флорентійскаго собора, на которо и былъ замученъ, 436, 464.

Трація см. Θракія.

[2] **Траянъ** (Троянъ), Римскій императо (98—117), 127.

[12] **Тридентскій** (Трыдентейскій, Трыде ский, Trydeński) помѣстный соборъ (1542 1545—1551—1562), 753, 755, 757 («Трыде ские каноны»), 759. См. Примѣчанія.

Троицкій Андрей см. Андрей Троицк протопопъ Константиновскій.

Троицкій (Troiecki, по имени церк Василій (Bazyli), Виленскій братскій пр свитеръ (bratski prezbiter), участникъ Бер стейскаго собора 1596 года, 375.

Троицкій (Troiecki, по имени церк Климентій (Klimenty), Каменецкій (е скопскій) намѣстникъ, участникъ Берестей скаго собора 1596 года, 375.

[1] **Троки**, городъ (Виленской г.), 435.

Троцкій (Trocki) воевода, 188, 226, 1 (см. Радивилъ Сиротка).

[12] **Трула** «полатная» (in Trulo, na p cesarskim) — мѣсто Трульскаго собор

[12] **Трульскій** см. Констант шестый вселенскій соборъ. См. [1]

Турецкій (Turecki) байр ско, 1099;—земля, 166, 985;

2, 1289; — «моцъ» (власть), 216,
ольники, 1067; — неволя, 208, 314,
1027; — обычаи, 969; — «справы»
90; — «спросность» Махометова
во, непотребство), 971; — тиранъ,
арь, 875.
ки (Turcy, встрѣчается ед. ч. Ту-
rek), народъ, 167, 200, 202, 208
у Турка), 236, 276, 278, 306, 308,
433, 435, 461, 462, 466, 467, 469,
1 (Turek), 1290 (Turek), 1292 (od
рвн. ниже: Турчинъ.
-Греки=Византійскіе Греки, 699,
(Turko-Grekow).
Польскомъ текстѣ Антиррисиса
терминъ совсѣмъ не употребленъ,
рѣчается только однажды (ст. 1068)
ольскомъ текстѣ «Отвѣта».
кій епископъ см. Гоголь Іона.
, городъ (Минской г.), 595.
скій (Турскій) епископъ см. Мар-
рекремата (Турекримата, Ture-
Іоаннъ, Испанецъ, духовный писа-
468), 288.
ція. «Первей была еси Греция,
Турция зватися мусишъ», 1027.
1-ой книгѣ: Турко-Греція.
нъ (Турчынъ, Turczyn), 497, 1017,
, 1077, 1099.
м. Никифоръ Туръ.
кій (Tyrius) см. Вильгельмъ.

У.

. Гуго.
кій (Węgierski) король, 222 (см.
зъ).
нные (Vkrainne) старосты. Листъ
кій (1595, 28 іюля) къ нимъ, напе-
въ Апокрисисѣ, 935.
грамоту см. также въ «Актахъ
ной Россіи», т. IV, № 75, стр. 106.
, кардиналъ, см. Юліанъ.
анъ II, папа Римскій (1088—1099),
цій (Урсацыусъ, Vrsacyus). Поѣзд-
съ Валенсомъ къ Римскому папѣ,
Примѣчанія.
ь, см. Іустинъ.

Ф.

Факоннилъ, Еллинъ, освобожденный отъ муки по молитвѣ первомученицы Ѳеклы, 125.

Фалцетъ см. Егдыюсъ.

[12] **Фарисеи**, секта Іудейская, 176, 182.

[2] **Феликсъ** I (Ѳиликсъ, Fœlix), Римскій папа (269—274), отлучаетъ Павла Самосатскаго (у Скарги: Петра Антіохійскаго), 264.

[2] **Феликсъ** II, Римскій папа († 355). Письмо къ нему св. Аѳанасія Александрійскаго, 252.

Ферезеи, племя, принадлежавшее къ древнимъ обитателямъ Ханаанской земли, 388.

[12] **Феррара**, городъ, 284, 436, 440, 441.

[2] **Феррарскій** (Ферарскій або Флоренскій, Ferarski y Florentski) соборъ. Упоминается о старопечатной брошюрѣ, 377—378; 427 («вежи»). «Истóріа о листрикійскомъ, тó есть, о разбóйническомъ, Ферáрскомъ áбо Флорéнскомъ синóдѣ, вкóротцѣ правди́ве спи́саная», 433—476; 795, 1232.

Филадельфійская (Филаделфская) церковь, упоминаемая въ Апокалипсисѣ, 421.

[12] **Филалетъ** Христофоръ (Krzysztof Philalet, Christophorus Philaletes), писатель, авторъ полемическаго сочиненія «Апокрисисъ», противъ котораго написано сочиненіе «Анти́ррисисъ», 477—488, 490, 491, 493, 495, 500, 502—507, 515—520, 523, 524, 533, 534, 539—542, 545, 546, 559, 560, 565—574, 593—602, 611—619, 637—642, 663—678, 681, 687—714, 721—726, 737—748, 752—754, 757, 758, 761—780, 782, 784, 786, 788—814, 817—826, 829—844, 847—850, 852—858, 861—870, 873—904, 907—912, 915—922, 925—952, 965, 966, 979, 980, 1105, 1106, 1115, 1116, 1158. См. Діаволофоръ, Филаплетка, Филаплетъ, Филопсевдъ.

Филаплетка (Филяплетка, Philaplotka)—тáкъ прозываетъ Ип. Потей Филалета, 820, 842, 897, 898.

Филаплетъ (Филяплетъ, Philalet, Philaplot)—тáкъ прозываетъ Ип. Потей Филалета, 757, 782, 836, 841, 856, 927, 935, 937, 939, 947, 949.

Филиксъ см. Феликсъ I.

Филиксъ, епископъ, присутствуетъ на Карѳагенскомъ соборѣ, 545.

[1] **Филипписеи**. Посланіе ап. Павла къ нимъ, 123.

Филипписійскій митрополитъ (безъ имени), замученный на Флорентійскомъ соборѣ, 464.

[12] **Филиппъ**, апостолъ, 107.

Филиппъ Лимонтъ см. Лимонтъ.

Филиппъ (Filip), протопопъ Волковыйскаго (Wołkowyiskiego) повѣта, участникъ Берестейскаго собора 1596 года, 375.

[1] **Филистимляне**, народъ, 117.

Филопаторъ Птоломей см. Птоломей Ф.

Филопсевдъ (Θилопсевдъ, Philopseudis). Такъ прозываетъ Ип. Потей Филалета, 484, 490, 491, 1105, 1115.

Филотей (Θилотій, Philotey), «неякій побожный мужъ». Такъ прозываетъ Ип. Потей автора (т. е. себя) «Антиррписса», 1115.

Финикійскіе (Феницкіе) народы, 391.

[1] **Финикія**, область въ Малой Азіи, прилегающая къ Средиземному морю, 393—394.

[2] **Флавіанъ** (Θлявіанъ, Flawian), Антіохійскій патріархъ († 444), 264.

[12] **Флавіанъ** (Θлявіанъ, Flawian), Цареградскій патріархъ (446—449), 326.

[12] **Флоренція** (Θлеренцыя, Florencya), городъ, 284, 286, 441, 955, 1111, 1141.

Флоренцская (Флоренская, Флорентійская) унія, 411, 412, 428, 468, 1176.

[12] **Флоренцскій** (Θлорентійскій, Θлерентейскій) помѣстный соборъ 1438 года, 198, 222, 280, 282, 288, 290, 292, 377 — 378 (упоминается о старопечатной брошюрѣ), 411, 412, 427 («вежи»), 433—476 (текстъ старопечатной брошюры о соборѣ), 697, 707, 709, 715, 719, 747, 751, 797, 913, 915, 965, 967, 991, 997, 1027, 1035, 1037, 1101, 1103, 1105, 1107, 1111, 1141, 1177, 1213, 1225, 1226, 1279, 1280. См. Примѣчанія.

Фока, Византійскій императоръ (602—610). Его сношенія съ папою Бонифаціемъ III, 1125, 1132.

[12] **Формосъ**, Римскій папа (891—896), 1130, 1207. См. Примѣчанія.

[2] **Фотинъ** (Photynus), еретикъ († 376), 428, 1287.

[12] **Фотій** (Θоцыушъ, Фотей, Phocyus, Photius), патріархъ Константинопольскій (857—886), 270, 272, 1089. См. въ Примѣчаніяхъ ко 2-ой книгѣ.

«О семи соборахъ»,—817.

[1] **Фотій** (Phocyus), митрополитъ Кіевскій (1408—† 1431), 436, 1176.

Франкфуртскій (Франкфорскій)— (въ смыслѣ соборовъ), 427.

Францискъ Ассизскій (Θранц Franciszek), основатель Франциска монашескаго ордена (род. 1182, † 122

Францискъ (Франтишекъ), внукъ Евгенія IV, 462.

Франційскій король см. Француз

Франція, страна, 409.

Французскій (Франційскій) корол 507, 1136;—земля, 1103.

[1] **Французы**, 1105.

[2] **Фридрихъ II**, «цесарь» (изъ до генштауфеновъ, род. 1194, † 1250), отк держать стремя папѣ, 1131.

X.

[2] **Халецкій**, Димитрій (Деметрый, Chalecki), земскій подскарбій вел. к товскаго, Берестейскій староста († королевскій посолъ на Берестейск соборъ 1596 года, 188, 226. См. Прим

Халкидонскій митрополитъ (безъ замученный на Флорентійскомъ собор

[12] **Халкидонскій** (Халцедонскій, Х донскій, Chalcedoński) четвертый все (451 года) соборъ, 300, 563, 871, 1081

Правило 9,—266, 364.
Правило 17,—364.
Правило 28,—364.
Правило 3 («а по нашому п тое девятое»),—829.

[12] **Халкидонъ** (Kalcedon), городъ.

[12] **Халкондилъ Лаоникъ** (Лаоник кондилъ, Laonicus Calcocondila), тійскій историкъ XV вѣка. См. въ чаніяхъ ко 2-ой книгѣ.

«О справахъ Турецкихъ», кн. rebus Turcicis, lib. 1),—290.

[1] **Ханаанская** (Ханаонская) земля, 136, 137—138.

Хананеи—племя: потомки Ханаан на Хамова, 388.

Хелкія, отецъ Еліакима, 349.

[1] **Херсонъ**, городъ, 466.

Херынтъ (Cherynt) см. Керинеъ.

Хеттеи (Хетфеи)—народъ Ханаанск родоначальника Хета, сына Ханаано

Хина=Китай, 184.

Холмскій (Chełmski) «бискупъ» (Р 869;—владыка, епископъ (см. Діонис розскій), 188, 226, 337, 371, 591, 61

чество» (епископія, władyctwo),

ородъ (Люблинской г.), 853, 855.
ь, Никита Акоминатъ (Куниа-
ъ, Choniatas), «старий писаръ,
сторикъ» (род. 1155, † 1216), 276.
мѣчаніяхъ ко 2-ой книгѣ.
6, глава 5,—272, 282.
(Хоросанъ, Χοροσάν)=Гомогиръ,

Корей.
й (Chocimski) замокъ, 200.
городъ (Бессарабской г.), 322.
й, панъ Иванъ (pan Iwan
подсудокъ (podsędek) земскій
олъ отъ Волыни на Берестей-
ѣ 1596 года, 357.
оръ Филалетъ см. Филалетъ Х.
юмъ, «Сирскій кроль», 388.

Ц.

цкій (Царигородский, Царо-
Carogrodzki) — «мѣсто» (городъ),
во» (государство), 292;—патріар-
, 467;—патріархъ, 185, 196, 206,
, 234, 248, 250, 256, 260, 262,
270, 272, 276, 284, 286, 292,
, 312, 326, 428, 434, 492, 1089,
177, 1279;—протосинкелъ, 467;—
, 270, 278, 873, 1125;—«цесарь»,
, 278, 294, 495.
адъ (Цариградъ, Царогородъ,
Царьгородъ, Carogrod) — Кон-
ь, 66, 67, 254, 258, 260, 264, 270,
, 278, 280, 290, 296, 310, 322,
8, 1136. См. Константинополь.
Cæsariusz) см. Кесарій.
ъ (Целестымъ, Целястинъ) см.

Церигъ, Ceryg, древн. Цитера)—
ровъ Іоническаго архипелага,

(Херынъ, Cherynt) см. Керинъ.

въ Вильнѣ:
оскресенская, 374.
ицкая, 375.
я св., 374.
въ Дубнѣ:
оскресенская, 345, 375.
въ Жидачовѣ:
см. Воскресенская (св. Петръ).
въ Кіевѣ:
см. Василія св., 440.
въ Константиновѣ:
см. Троицкая, 374.
во Львовѣ:
см. Вознесенская, 374.
въ Острополѣ (Волынск. г.):
см. Спасская, 375.
въ Слуцкѣ:
см. Никольская.
въ Цареградѣ:
см. Софіи св.

Цефалонія (Cefalonia) см. Кеѳалонія.
Цивинскій Симонъ, панъ (pan Szymon Ciwiński), войскій Волковыйскій, посолъ отъ депутатовъ Литовскаго Трибунала на Берестейскомъ соборѣ 1596 года, 357.
Цыприянъ см. Кипріанъ.

Ч.

Чапличъ Ѳедоръ, панъ (pan Fiodor Czaplicz), судья земскій Луцкій, посолъ отъ Волыни на Берестейскомъ соборѣ 1596 года, 357.
Черкасскій (Czerkaski) староста, 1151. См. кн. Ян. Конст. Острожскій.
Черкасы—городъ Кіевской г., на Днѣпрѣ.
[1] **Черная** (Czarna) **Русь**, 1177. См. Примѣчанія.
[1] **Черное** (Чорное) море, 433.
Чорный Радивилъ см. Радивилъ Ч.

Ш.

Шашкевичъ Николай, панъ (pan Mikołay Szaszkiewicz), Браславскій хоружій, посолъ отъ Браславскаго воеводства на Берестейскомъ соборѣ 1596 года, 357.
Шведскій—королевство, 645; — король, 187 (въ Польскомъ текстѣ, а въ Русскомъ: «Литовскій»), 331, 728, 733, см. Сигизмундъ III; —«коронація», 659; —«панство» (государство), 859.
[2] **Швеція**, королевство, 645, 728, 857.
Швитригайло см. Свидригайло.

Щ.

Щасный Жебровскій см. Жебровскій.

Щирецкій (Szczyrecki) протопопъ см. Іоаннъ.

Щирецъ — городъ въ Галичинѣ, къ юго-западу отъ Львова.

Ю.

[12] **Ювеналій**, патріархъ Іерусалимскій, 264.

[12] **Юліанъ** (Иулиянъ, Юлиянъ) «апостата» (отступникъ), Римскій императоръ (361—363), 61, 65, 611, 681.

[12] **Юліанъ** (Уліанъ), кардиналъ временъ папы Евгенія IV, 463.

[3] **Юлій** (Юлиушъ), Римскій императоръ, «поганскій цесаръ». Онъ и его преемникъ Августъ «месецамъ назвиска на свое имена премениди», 771.

[12] **Юлій I** (Юлиушъ, Июлий, Июлиушъ, Iuliusz, Iulius), Римскій папа (337 — 352), 252, 262, 867, 869.

Юрій Друцкій-Горскій см. Друцкій-Горскій.

Юрій и Иванъ Рогатинцы см. Рогатинцы.

Юрьевскій (по имени церкви св. Юрія въ Вильнѣ) Емельянъ (Emellan Iurewski), пресвитеръ и посолъ отъ всего клира Виленскаго (od wszytkiego kryłosu Wileńskiego) на соборѣ Берестейскомъ 1596 года, 374. См. Примѣчанія.

[12] **Юстиніанъ I** (Юстиніянъ, Юстиніанусъ, Iustinianus), «цесаръ» Византійскій (527—565), 260, 264.

Письмо его къ патріарху Константинопольскому Епифанію, 260.

Юстъ (Iustus) см. Рабъ.

Я.

Ягайловичъ Владиславъ см. Владиславъ Я.

Якобиты см. Іаковиты.

Яловицкій Димитрій, панъ (pan Dymi Iałowicki), посолъ отъ Волыни на Берест скомъ соборѣ 1596 года, 357.

Янъ см. Іоаннъ.

Янъ Парижанинъ см. Парижанинъ.

Янъ Дим. Соликовскій см. Соликовс Янъ Д.

Японія (Японъ), страна, 184.

Ярославскій (Iarosławski) протопопъ Іоаннъ.

Ярославъ — городъ въ Галичинѣ, западъ отъ Львова.

Яцко Бутовичъ см. Бутовичъ.

Ѳ.

[12] **Ѳаворъ** (Ѳаоръ), гора, 425.

Ѳедоръ Рудецкій см. Рудецкій.

Ѳедоръ Чапличъ см. Чапличъ.

Ѳ(Ф)екла, «первомученица», 125.

[1] **Ѳеодора**, «цесарова» (VI вѣка), суп га императора Юстиніана I, 873.

[1] **Ѳеодора**, царица (IX вѣка), суп императора Ѳеофила, возстановитель иконопочитанія по смерти мужа, 65, 131, 133.

[12] **Ѳеодоритъ** (Theodoretus), епис Кирскій, церковный писатель и истор (род. 386, † 457), 1271. См. въ Примѣчані ко 2-ой книгѣ.

Посланіе къ папѣ Льву,—256.
Посланіе къ каплану Ренату,—25
Книга 5 Истор. глава 23,—264.
«Церковная Кройника» кн. 1, 9,—777.
Истор. кн. 5, гл. 9,—815.

[1] **Ѳеодоръ**, Мопсуестскій (Мопсуес Mopsuski) епископъ, еретикъ († 427), См. Примѣчанія.

Ѳеодоръ Студитъ см. Студитъ Ѳ.

Ѳеодоръ Габрелевичъ или Гаврил см. Габрелевичъ.

[12] **Ѳеодосій I Великій** (Ѳеодосей, dozy Wielki, Theodozyusz), Визант императоръ (род. 345; 379 — 395), slowa Ambroziuszowe do Theodes rza, ktory w Thesalonice 7000 pozabiiać, 1245—1246.

Ѳеодосій (Ѳеодосей,

ый» (Mnieyszy, Maly), Византійскій ператоръ (вступилъ на престолъ семи ъ отъ рожденія, 408—450), сынъ Арка-, внукъ Θеодосія I, 547, 795.
еодосій (Θеодосей, Feodozij), «владыка юдимерскій» (1566—1572), «небожчыкъ, докъ теперешнего владыки» (Ип. Потея),

Θеофилактъ, «митрополитъ» Болгар-, блаженный, Отецъ Церкви (XI в.), 454, 456, 1190, 1191, 1192, 1260. См. въ ичаніяхъ ко 2-ой книгѣ.

«Толкованіе у евангеліи Матѳееве»,—64.
На 22 главу Луки,—248.
На 3 главу отъ Іоанна,—453, 1188.

Θеофилъ (Теоѳилъ), архіепископъ Александрійскій, Учитель Церкви († 412), 256, 262, 827. См. въ Примѣчаніяхъ ко 2-ой книгѣ.

Θеофилъ (Теоѳилъ), Византійскій императоръ (829—842), иконоборецъ, «ересиархъ», 65, 68, 131, 133, 136, 269, 270.

Θессалоники (Тесалоники), городъ, 466, 1245.

Θессалоникійскій (Тесалоньскій) епископъ см. Егардусъ.

Θіатирская церковь, упоминаемая въ Апокалипсисѣ, 421, 1147.

Θома, апостолъ, 71, 72, 108, 109.

Θракія (Трація), страна, 466.

анія, 248. См. въ
й книгѣ.
ъ», 266.
, Польская, 87,

t respons na ksiąsz-
ieniem ludzi staro-
Ип. Потей свидѣ-
а недавно напеча-
emney drukarni, и
етъ автора, 483—
1115, 1178, 1213,

богъ, 51.
тупничество, 701,

вѣроотступникъ,

оломъ о́бразный»,

i—ἀποστολικός, 1, 2.
-рѣшеніе) to iest

ić) — представлять
ыводить заключе-

водъ»—доказатель-
86.
авникъ» — аренда-

— вооруженіе, 525,

языческая боги-

атокъ», 442, 443,

0.
й Мин. Ин. Дѣлъ,

шному») — опатъ,

ыческая Сидон-

систь, 324, 519,

ако, 625, 639, 1067.
9.
ыть можетъ, 979,

е взирая, не смо-

Б.

[1] **байка** (balamutnia)—басня, вымыселъ, небылица, ложь, вздоръ, 1111.

Байрамъ Татарскій — Магометанскій постъ и праздникъ, 1067, 1069.

баламутити — легкомысленно думать и поступать; смущать, 753.

[2] **баламутня** — враки, вздоръ, глупость, 663, 705.

[2] **баламутъ**—пустой человѣкъ; смутьянъ, 805.

баламуты. «На баламуты звонити», 933.

балванница—идольское капище. «А ваши церкви балъванъницами называютъ (еретикове)», говоритъ Ипатій Потей, обращаясь къ православнымъ, 977.

балванъ—идолъ, «вытесаный у Нѣмцевъ послушенства па́пезского, вмѣсто креста Господня», 440. См. ниже: болванъ.

балвохвалская церковь — «идолская», 103, 104.

[1] **балвохвалство** (балвофалство)—идолопоклонство, 204, 418, 1081.

[12] **балвохвальца**, 939.

банкетъ -пиръ, 599.

[1] **баннитъ**—изгнанникъ, 859, 941.

bannicie—изгнанія, 1167.

баня—«омытье», 444.

барва—краска; ливрея; въ перен. смыслѣ: знакъ, признакъ. «Жадное барвы моцы духовное не маючи», 206.

[12] **бачене**—вниманіе; уваженіе; разборчивость, 194, 230.

бачити—видѣть, 79, 80.

[2] **бачный**—внимательный, разсудительный, осторожный, 503.

[1] **башта** «або пиргъ»—башня, 471.

баяти (bajać, powiadać)—сказывать выдумку, говорить, пустословить, 687, 829, 1067, 1111.

[1] *бдѣти*—«не спати», 300.

Безженные капланы, 739.

Безженство, 456.

[1] *беззаконіе*—«пререкапіе», 158.

[2] **безлепица** (plotka) «никчемная»—нелѣпость, вздоръ, выдумка, 1113.

безмозкгій—безмозглый, 923.

[12] **безпе́чне** (беспечне)—смѣло, безваботно, спокойно, 404, 1021, 1103. «Беспечне речы», 759.

bezraciyny—безпричинный, безосновательный. «Bezraciyne racie», 1296.

безстужий—безстыжій, 1045.
безуміе—«злоба», 947;— «шаленство», 392.
безумникъ (prostak), 1093, 1103.
безчестіе—«крывда», 244.
безъязычный (Моисей)—косноязычный, 380.
бенкартъ (bękart, bastardus)—незаконный сынъ, 1137.
[1] **бествитися** «або шалѣти»—взбѣситься, 389.
[2] **бестія**—звѣрь, 394.
бесурмянитисе басурманиться: переходить въ магометанство. Петръ Скарга увѣряетъ, что въ Константинопольской «патрыярхии чернъцы, игуменове уставичне се туръчать и бесурмянятъ», 209—210, 310.
[1] **бесѣда**—пиръ, 99, 941.
Бесѣда «Божия, сиречь молитва», 160.
Бесѣдовникъ «Двоесловъ», «егоже Римляне зовутъ Розмовцою», 125, 126, 128.
«Бесѣды Евангельскія», 95, 96.
Библіотеки, доставившія матеріалы для третьей книги «Памятниковъ полемической литературы въ Западной Руси»:
Императорская Публичная, 7, 45, 47, 182, 376, 475—476, 477, 669, 982, 1040, 1122, 1299, 1300.
Виленская Публичная, 183, 326.
Кіевскаго Михайловскаго Златоверхаго монастыря, 1123—1124, 1307—1308.
Московская городская (б. Чертковская), 1, 9, 47, 1147—1148.
Библіотека «Ватыкганьская» въ Римѣ, 1105.
Библіотека «Сѳорътиянъская» въ Римѣ 1105.
Би(ы)блия, «въ Алъкораномъ помешаная» 1045.
«Библия Островская», 1105.
бити въ ланиту—«поличокъ дати», 1057.
благоволити—«любовати», 417.
благоговѣніе—εὐλαβεία, 1, 2.
благоговѣяніе—εὐλαβεία, 3, 4.
благовѣстникъ—«евангелистъ», 801.
[12] *благодать*—«ласка», 444.
благоплеменитъ—λαμπρότατος, 43, 44.
благорумянство—отмѣнно-румяный, свѣжій цвѣтъ тѣла. «Дебелство плоти и благорумянство», 160.

Исходъ, IV, 7: «и бысть паки въ румянствѣ плоти своея».

благословеніе «або сакра», 437.
благоутробіе—καλοκἀγαθία 3, 4.
блаженствіе—μακαριότης, 45, 46.

блазенс
1051.
[2] **блазе**
глупость,
[1] **блазе**
блазно
вать, 935-
блазня
687—688.
блезки
отъ види
нашъ ко
ближній
близка
тею велик
близко
сейчасъ н
блукан
блюжн
богохульс
блюзне
[2] **блюз**
318.
[1] **блюз**
511, 609.
[1] **блюз**
[12] *бо*—«
богдай
873, 919,
боговоз
Богомъ
9, 10.
боголю
Богачо
богатомъ
Богоно
скій пише
владыка,
богоносца
Петра Ск
Богостр
вятъ со
1146.
бодай,
[2] **Божн**
бокъ.
ку прысаж
болван
119. См. в
борздо,
276, 278,
брага
меху, але
брагу», 11

. «Не пѣнезьми властными, але
ихъ намъ платять», 1135—1136.

Польскомъ есть слово brzask,
g, съ двумя значеніями: 1) раз-
ь (брезжаніе), появленіе утренней
2) терпкость, горечь, кислова-

ати «або грумѣчати» — недоста-

ы—ворота, 306, 471.
ске—братски, 649.
ское (поединье)—братское, 1031.
ство—братство, 406.
пки—братчики, 935.
юбезно=«братолюбно», 121, 122.
юбие (разночт. «братолюбство»)—
41, 42.
юбно=«братолюбезно», 121, 122.
юбство (разночт. «братолюбие»)—
41, 42.
нкъ—братчикъ, 831, 935.
но—«пóкармъ», 472.
и (twierdzić, brzdzić, szaleć)—бре-
ать, пустое молоть, 809, 835, 869,

(plotka)—бредъ, бредни, вздоръ,
клевета, 771, 889.
ти—дѣлать зло, мошенничать; про-
умѣть, шалить, 326, 675, 861.
-мостовая; улица (въ перен. см.),

-брюхо. «Ножами въ брухъ отъ
згоды приводять», 409.
ится — гнушаться, чувствовать
, отвращеніе, 441, 709, 853.
й—отвратительный, гнусный, мер-
224.
кость—*мерзость*, 949;—гнусность,
ie, 1053.
ание—*созидание*, 801.
нный—строенный, 99, 101, 102.
тися—строиться, 153.
ничий (старшій)—строитель, вод-

ымь—*зиждемый*, 411.
ть (bugność)—плодовитость. Ина-
укоряетъ клирика Острожскаго
приводимыхъ имъ примѣровъ, со-
ользоваться ими «не такъ много»,
можетъ вызвать въ читателѣ от-
«Сподевалъ быхъ ся, жебы што
ъ тебе напотомъ быти могло, але
буйностью не преспилосе», 1053.
ник—бунтовщикъ, 939.

бунтъ (sedycya), 210.
[2] бурда (Виленская)—замѣшательство, несогласіе; ссора, споръ, 1061.
[12] бури(ы)ти, 557.
бурк то же что: брукъ, 408.
бурмистръ, 879.
бурячее «дѣло» (burzące działo)—осадное орудіе, 759.
бу́та—спѣсь, кичливость, высокомѣріе, 406, 419.
бы=чтобы, 416, 813, 1061.
[2] быле (byle)—если бы, ежели только, 1015.
[1] бынамнѣй—отнюдь, ни мало, никакъ, 1133.
бытный (przytomny)—присущій, здѣсь находящійся, 453, 457, 733.
бѣ(е)гуны. «Многие въ нихъ, въ манастырей поутекавши, а ставшисе бегунами, только грошы баламутными повестьми собирають», 1023.
[12] бѣ(е)гъ (небесный и земной)—теченіе, движеніе, обращеніе, ходъ, 649.
бѣдень—«нищеренъ», 1148.
[1] бѣ(е)съ (dyabeł), 1069.

В.

[2] Ваалъ, языческій богъ, идолъ, 50.
[2] вабити—манить, приманивать, 921.
вага—вѣсы, 673.
вадити—препятствовать, мѣшать, 210.
вадитися—спорить, ссориться, сутяжничать, 1130.
важити (за фрашку)—стоить, значить, 921.
[2] важи(ы)тися(е) «або дерзнути»—отважиться, дерзнуть; смѣть, осмѣлиться, 378, 579.
[1] валчити—воевать, сражаться, драться, бороться, 965.
[2] валька—война, 462.
[12] вальный (соймъ)—всеобщій, главный, генеральный, 200, 965.
вара! (wara!)—берегись! прочь! «Коли левъ дремлеть, кролікове играють; але кгды ся тежъ левъ очутить, вара, панс кролику!» 841.
wargi—губы, 1172.
[12] варовати, 100, 585.
[12] варстатъ—званіе, состояніе, родъ жизни, 651.

[2] **васнь**—гнѣвъ, непріязнь, ссора, несогласіе, 310, 509.
[2] *вводяй*=«воводя», 153.
вдовствовати (wakować)—быть пустымъ, не занятымъ, 655, 669.
в-другое=«у-другое», 89, 90.
вдячне—признательно, благодарно, 67, 75, 76, 157.
вебранний—избранный, 687—688.
вежà—башня, 387;—Вавилонская, 403.
ведже см. **вѣдже**.
[12] **Веелфегоръ** (Ельфеорь, Елъфеогоръ), Моавитскій идолъ, 49, 50.
везене—темница, тюрьма, 131, 132, 200.
вельбену быти—быть хвалиму, славиму, величаему, 138.
[1] **велбити**—хвалить, славить, величать, 76, 105, 106.
велеглавный (смокъ) — многоголовый, 1091.
велеможне—великолѣпно, пышно, 135.
велеславный, 393.
Велзевулъ (Belzebub) Акаронскій, идолъ, 490, 1115.
Великая пятница, 965.
Великдень=Пасха, 262.
велико. «Не заходячи у велико»—не ходя далеко, 427.
Веліаръ (Евр. «непотребный, ненаказанный»)—одно изъ наименованій діавола, 813, 1009.
веля. «Зъ веля (z wiela) иншихъ меръ», 657.
вéсполъ—*вкупѣ*, 411;—вмѣстѣ, 407.
[2] **вечéра**—*вéчеря*, 35.
[2] *вéчеря*—«вечéра», 35.
вечерня (nieszpor), 931.
вжды (=ужды)—по крайней мѣрѣ, вѣдь, однако, впрочемъ; когда, 70, 202, 208, 407.
вжигати—«запалати», 643.
вжо—уже, 144.
взволочи (wewlec) — вовлечь, втянуть, втащить, наложить, 979.
[12] **взгарда**—неуваженіе, презрѣніе, пренебреженіе, 537, 861. См. ниже: взгорда.
[1] **взгаржоный** (народъ Московскій), 1017.
[2] **взглядомъ** (względem) — относительно, 705.
взгорда, 383, 460. То же что: взгарда.
взгоршенье (wzgorszenie)—соблазнъ, 541. То же что: згоршенье.
взимати=«возимати», 177.
взъмътрыти (wziątrzyć)—подъустить, разжечь, 951.
взнакъ=«узнакъ»—навзничь, 65, 66.
взоръ—«образъ», 50, 51, 52, 416.
[2] **взрóкъ**—зрѣніе, 424.
[1] **взыскати**=«возыскати», 143.
взыти—«возлещи», 101, 102;—«ступовати» 410.
взычати — помогать, вспомоществовать давать. «А еретики яко славѣ святыхъ и видятъ, такъ и мертвымъ ласки Божей и взычають», 121, 122.
взяти=«озяти», 61, 62, 65, 66, 87, 88.
видъ—«особа», 1047.
видѣніе—«мечтаніе або привидѣніе», 8 90.
видьміе—«пойзренье», 386.
видьти—«огледати», 1005.
Викарий Хрістовъ—папа Римскій, 112
викла́ти (до того ярма)—впутывать, вп гать, привязывать, 410.
[1] **вилія** (vigilia)—навечеріе, канунъ, пр празднество, 456, 1137.
вина «або поводъ»—«aitia» (αἰτία),[1] 4 446, 453.
[1] **вúнница**—виноградникъ, 471.
[2] **виновати**—винить, 707.
вирши, 1053; **виршикъ** (wierszyk), 9
Vitia у defekty, въ которыхъ обвиня Римляне православныхъ. Возраженіе эти обвиненія, 1164—1184.
Vitium въ книгахъ Латинскихъ отно тельно Filioque, 1208—1211.
вúхоръ—вихрь, 49, 50.
вихроватый (wichrowaty)—бурливый, б ный; неспокойный, мятежный, 461 («лю 1174 (mozg).
вкинути—*вовергнути*, 401.
[12] *вкупѣ*—«весполъ», 411.
[1] **влагалище**—*ковчежецъ*, 35.
[2] **владаръ**—*властелинъ*, 107, 108.
Владыка «дворный», 547;—«панскій», 6
влазити—*прелазити*, 304.
властелинъ—«владаръ», 107, 108.
βλασφημεῖν—«облогати» (ви. «обло тн»), 17, 18.
włodarstwo—управительство, 12
вложытисе (хутливе до того)—пр близко къ сердцу, озаботиться, 581.
вмовити (wmowić) то во всихъ—угов увѣрить, 951.
вмѣсто=«вомѣсто», 1137.
вмѣти=умѣть, 174.
[1] **внивечъ**—ни во что, въ ни
внивошто (wniwecz), 567, 7 967, 973, 975, 999, 1059.

ти—«стеречися», 1138.
за», 404.
627.
ецъ—вообще, вмѣстѣ, 837.
и=*вводяй*, 153.
ій—«вкинути», 401.
никъ (т. е. воинъ) міра сего. Его примѣты, 160.
нити—«забороняти», 121, 122.
ьстити—**совѣстити**(ukazować), 238.
інье зéѳиру, 431.
иженіе—праздникъ (14 сентября),
ржливо жить, 176.
ати=«взимати», 177.
цй—*взыти*, 101, 102.
женный «або офярованный», 99,
женье «або офярованье», 73, 74.
бленникъ Богомъ—θεοφιλέστατος,
кати—взыскати, 143, 149, 157.
ь Христовъ. Его внѣшнія примѣты,
ю=вскую, 165, 167.
ый—званный, позванный, 457.
ти—звать, кричать, 957.
ючій—кричащій, зовущій, вопію-
ти—хотѣть, желать, 158.
чы (wleć)—влечь, тащить силою; здливо относить, приписывать, 891.
men, 1221.
о—*лѣть*, 853.
ъ (vomitus)—рвота, 1071.
то, 1137.
гнити—сомнѣваться, 1069.
нтпливость—сомнительность, со-
238, 719.
аженіе—образъ, икона, 63, 64, 65,
онное», 69.
ити—«запытати», 380.
шающій—«пытаючій», 379.
жка (wroszka)—ворожба, 773, 775.
та—*дверь*, 304.
тъ=вспять—опять, 180.
чникъ=Гречынъ, 915.
пити—«похватити», 403.
ѣти—«жедати», 1005.
анье—подача голоса, мнѣнія, 202.
ъ—голосъ, мнѣніе, 1117.
авити (udać, wprawić) — напра-
гнать, ввергнуть, 951.
менникъ», «Руская книга», 68,74.
временный—«дочасный», 393.
[2] *время*—«часъ», 771, 925, 1049;—«або часъ», 132; «не къ симъ времямъ мовено», 166.
вробити=«уробити», 55, 61, 62.
вробленъ=«уробленъ»—сдѣланъ, 56.
[12] **врыхле**—вскорѣ, скоро, 1037, 1115.
врядникъ—должностное лице, чиновникъ, 961.
[1] **врядъ**—должность, мѣсто, званіе, 178.
Врядъ (vrząd) «печатарский»—должность канцлерская (хранителя печати), 923.
в'скокъ. «Бѣгли в'скокъ до цéсара», 463.
вскорѣ—«што-нарыхлѣй», 392.
вскую=«воскую», 165, 167.
вспанялость—великолѣпіе, пышность, величественность, 417.
[1] **вспанялый**, 415.
вставятисе (за кѣмъ)—вступиться, ходатайствовать, предстательствовать, 264.
[2] **встеклый**—неистовый, бѣшеный, ярый, лютый, 771, 867.
вступуючій—*грядущій*, 444.
[1] **вступъ**, 1117.
[1] **встыдъ**, 969.
wścibiać się—вмѣшиваться, ввязываться, 1175, 1293.
wścibianiesię—вмѣшательство, ввязываніе, 1170.
втещй=«утещй», 100.
втонулый—утонувшій, 128.
вторжка—вторженье, 466.
[1] **втѣленіе** (wcielenie)—соединеніе, присоединеніе; воплощеніе, вочеловѣченіе, 737.
втѣляти (wcielać)—присоединять, 733.
[2] **входы** «до соборное церкви», 929, 931.
вцѣле (wcale)—совсѣмъ, совершенно, 214.
[1] **вчасъ** (wczasy)—выгода, удобство, досугъ, 1061.
вчинити—*сотворити*, 47, 48, 49, 50.
вшакъ—*бо*, 917.
вшакъ—вѣдь, однакожь, 1049, 1119; **вшакесте** (wszakeście=вшакъ+есте), 521.
[12] **вшелякій**, 196.
[1] **вшетечéнство**—блудъ, распутство, 384.
вшетечная (wszeteczna, przeklęta) **губа**—блудныя, распутныя уста, 875, 891, 941; «вшетечные губы», 921, 923.
вшетечне—блудно, распутно, развратно, 921.
вшехмоцность—всемогущество, 186, 877.
вшывый=«ушывый» (коцъ), 857.
[2] **выбаданье**—выпытываніе, распрашиваніе; изслѣдованіе, 256.
[12] **вы́браный**—*избрáнный*, 403.

выбрнути—вывернуться, выкарабкаться; спастись, выпутаться, избѣжать, освободиться, 426.

выволанецъ—изгнанникъ, 320, 535.

выволаный — вызванный, призванный; пришлый, 190, 202.

вывращати (wykręcać)—извращать; переиначивать, перетолковывать, 1077.

вывѣтрѣлый—вывѣтрившійся; выдохшійся; позабытый, 837, 841.

вывѣтрѣти—быть позабыту, исчезнуть, 669, 833.

вы́гладити—изгладить, исключить, 422.

выгризти (wygryść)—выгрызть, 557.

[2] **выдирати** (зъ моцы)—вырывать, отнимать, отбирать, похищать, 835.

выдрукованье—отпечатаніе, 737.

[2] **выжебраный** — нищенски выпрошенный, 308.

[12] **вызнанье** вѣры «або складъ»—исповѣданіе, символъ вѣры, 302.

выкинути—*отложити*, 947.

[2] **выкладати**—объяснять, толковать, 113. «Не выкладаютъ бо ся отнюдъ человѣческымъ разумомъ божественная писанія, аще не быша святіи отцы отъ Духа Святаго навыкше сказали намъ разумъ ветхаго и новаго завѣта», 147.

[1] **выкладачъ**, 909.

[12] **выкладъ**, 98.

выконатель «альбо екзекуторъ» (executor)—исполнитель, 769, 793, 803, 841.

Во 2-ой книгѣ: выко́нывачь.

[1] **выконатисе** — совершиться, исполниться, 198.

wykonterfetować—собрать вмѣстѣ, сравнить, сличить, сопоставить, 1296.

[12] **выконывати** — исполнять, совершать, 1095.

[1] **выкрочыти**—переступать, перешагнуть; погрѣшить, провиниться, 515, 545, 651, 779, 825.

[2] **выкрутачъ** (wykrętarz, wykrętacz)—крючкотворецъ, изворотливый обманщикъ, 495, 907.

[1] **выкрутный** — хитрый, лукавый, изворотливый, крючкотворный, 701.

[2] **выкручати** — изворачивать, выворачивать, 713.

выличанье — исчисленіе, перечисленье, 1099.

выличити—«счести», 83, 84.

[2] **вылужати**—выманивать, 1023.

[12] **вылучати**—отдѣлять, исключать, 869.

вымовеный—отказавшійся. «Нехъ ми его милость маеть за вымовеного», 589.

[2] **вымовка**—отговорка, извиненіе; выговоръ, упрекъ, 945.

[2] **вымовляти** (obmawiać) — извинять оправдывать; выговаривать, упрекать, 1099.

вы́мовный—краснорѣчивый, 378.

вымыкатися—высовываться, выдаваться вылѣзать, 424.

вымѣ(е)ря(а)нье (wymierzanie) — цѣль направленіе, 515.

[2] **вымѣ(е)рятися** (wymierzać się)—извиняться, оправдываться, 597.

вынеслый («въ думѣ»)— высокомѣрный спѣсивый, 461;—«мудрованье», 383.

[12] **вы́неслость** — самомнѣніе, спѣсивость 377, 919.

[2] **вынищене**—истребленіе, уничтоженіе разореніе, 1134.

[1] **вынишити** — уничтожить, истребить разорить, 426.

[2] **выносити**—превозносить, 811, 1079.

[12] **выноситися**—превозноситься, гордиться, надмеваться, 404, 1129.

вы(и)нурити (=вынырнуть) — показать обнаружить, 715—716, 1005.

выображенье—*образъ*, 947.

вы́патровати—разглядѣть, разсмотрѣть 385.

выповедати—исповѣдать, объявить; отказать, отречься, 533.

[2] **выполнятися**—*совершатися*, 380, 390

выпыхати (psować)—спихивать, сбрасывать; истреблять, 733.

вырвасъ—выскочка, 1142.

вырекатися—отрекаться, 791.

вы́ростокъ—подростокъ, отрокъ, 380.

вы́росченье «або плодъ», 449.

вырыватися—выскакивать, 380.

вырыгнути (wylać)—изрыгнуть, излить 895, 943.

[1] **вырытый** («златникъ») — вырѣзанный выкованный, 59, 60.

высмажити (wysmażyć)—выжарить, вытянуть, 705, 801.

выспа—островъ, 270, 407.

вытачати — отводить, отдалять. «Вытачаючи насъ отъ Христа», 649.

[1] **выткнути**—выставлять, обнаруживать обличать, 737, 803, 1105.

вы́трывати — выдержать, вынести, терпѣть, 462.

вытятье (wycięcie) — вырубка, каніе, убиваніе, 296, 308.

ти—посѣчь, порубить; убить. «Вы-
асъ», 296.
тати—перечислять, 86.
э)дже (ведьже, wszakże)—вѣдь, одна-
, 631, 873, 1081, 1103.
ность—*слухъ*, 176.
а (wiarka). Ипатій Потей подсмѣи-
надъ Филалетомъ: «Ѳилялетъ хотелъ
бы——што-день новую собе верку
и», 721.
ши прикладные», 1148.
ти — полагаться, основываться.
вахъ его и обетницахъ вешаючи», 294.
ь—узникъ, плѣнникъ, 543.

Г.

ье (disputacya)—разговоръ, бесѣда,
о 2-ой книгѣ: гадка.
ельствовати (disputować) — разго-
ь, бесѣдовать, 1027. Во 2-ой книгѣ:

ти см. ганити.
укъ, 881.
ъ—крюкъ, багоръ, 1130.
овати — сдерживать, удерживать,

ватися — удерживаться, воздержи-
укрощать, обуздывать себя, 927,

небный — позорный, 60;—«роспу-
», 57, 58.
ити (разночт. гадити)—ψέγειν, 3, 4;
стить, позорить, 195, 665.
ьба — безчестіе, позоръ; поруганіе,
ніе, 83, 84, 399, 459.
баръ — кожевникъ, сыромятникъ,

ıMONIA ALBO CONCORDANTIA
sakramentow y ceremoniy cerkwi
ney z kościołem Rzymskim»—старо-
я полемическая брошюра, воспро-
ная во 2-ой книгѣ «Пам. полем.
тлбц. 169—222). На нее возражаетъ
«Антиграфи» вообще, и въ част-
149, 1163, 1166, 1225, 1229, 1250,
57, 1270, 1291.
оли (кволи, кгволи, къ воли) — по
желанію; для, по причинѣ, 137, 198
его милости»), 389, 458, 917, 927,

[1] г(кг)ды — *егда*, 444; — «егда» — если, когда, ежели, 117, 118.
гéлити. «Не мóвитъ «рóдится», бо чогò не пи́сано, не годится мудре гéлити», 451.
[2] гдекольвекъ — гдѣ-либо, гдѣ-нибудь, 961.
Гербы, 419.
гереза—ересь. «Для герезы», 264.
«HERESIÆ, IGNORANCIÆ Y POLITIKA popow y mieszczan bractwa Wileńskiego» —полемическая брошюра, доселѣ еще не открытая, на которую возражаетъ авторъ «Антиграфи», 1149, 1164, 1168, 1223, 1227, 1228, 1233.
Гермесъ (Ермий, Ермѣй), языческій богъ, 51, 52.
[1] гетманъ «або судія», 119.
[2] гидити—возбуждать отвращеніе, омерзѣніе, 607, 613, 945.
hipomnimata (τὸ ὑπόμνημα)—памятныя книги, 333.
«О гисторыи светой» Сульпиція, 827.
глава «паршивая», 1126.
глаголанная—«мовенье», 79.
[12] *глаголати*—«научати», 242.
гладкий. «Нехай где на гладкихъ станетъ» (niech się zeydzie), 705.
[2] glossa, 1247.
глубей (głębiey), 931.
[12] глупство, 158.
г(кг)лянсъ—сіяніе, блескъ, свѣтъ. «Цвѣту и кгля́нсу вѣры пра́родителной своей чужи́ми истроти́нами не пома́залъ», 408.
гматвати (gmatwać)—смѣшивать, спутывать, мѣшать, 801.
[12] г(кг)мырати—грызть, скребсти, рыться; ломать голову, мудрствовать, мудрить, 451.
gmyśli (=kmyśli)—по чьему-нибудь желанію, по волѣ. «Nie gmyśli swey naydziesz (несмачного знайдешъ)», 1049. Срвн. гволи (gwoli).
гнюсность—лѣнь, лѣность, нерадивость, безпечность. «Дóлгій покой у жолнѣрахъ чи́нитъ гнюсность», 419.
[2] гнюсный (gnuśny) («народъ Московский»)—лѣнивый, праздный; отвратительный, 1017.
говѣніе—εὐλαβεία, 1, 2.
годность—достоинство, санъ, чинъ, должность, 1053.
gody—праздникъ, пиршество, веселіе. «Wezwani na gody Krola Niebieskiego», 1263.

[12] **гойне**—богато, щедро, таровато, роскошно, 316.

гойность—щедрость, тароватость, 312.

гойные («слезы»)—обильныя, 228.

голити (szalbierzać)—брить; надувать, обманывать (въ перен. см.), 1023.

голосный—громкій, во весь голосъ, 220 («мова»).

[12] **голый**—бѣдный, убогій; пустой, порожній. «Если бымъ ся въ чомъ, яко писмà неумѣетный, поткнýлъ, самъ недостатокъ мой исполняй, або мене, гóлого слóвы и розумомъ неузбрóеного, самъ заступивши, отповѣдáй», 381;—«словà», 693;—«повесть», 887.

«Гомилия остатняя» Златоустаго, 1087.

гомонъ (wrzask)—гамъ, шумъ; ссора, распря, несогласіе, 188.

гораздь (dobrze)—хорошо, основательно. «Вѣмы все велми гораздь», 296.

горде (hardzie), 1049.

гордитъ хто—*отметаяйся*, 1075.

[2] *гордый*—«пышный», 1047.

горилка, 1117.

горливость—ревность, рвеніе, ретивость; прилежаніе, усердіе, 383.

горливый (zelatus), 961.

горло. «По горло», 1073. Въ переносн. смыслѣ значитъ: жизнь. «Навыкъ припужати людей—подъ горломъ (т. е. подъ страхомъ казни, лишенія жизни) собѣ кланятися», 1129.

[1] **горнути**—загребать, забирать, присвоивать, захватывать, 853.

[2] **горнутися**—стремиться, приближаться, подходить, 617.

гороховые «кули», 1051.

[2] **горѣ(е)й** (gorzey)—хуже, горьше, 202, 426, 1119.

[12] **госпóда**—гостинница, подворье, постоялый домъ, 166 (=«макелія), 190, 194, 204, 288, 879 («простая»), 1141.

[1] *Господь*—«Панъ», 1049.

гостинецъ—большая дорога, 979; gościniec krolewski—царскій путь, 1282.

гостинный «домъ», 166 («макелія»), 179 («дворецъ»).

[2] *градъ*—«мѣсто», 404.

грамотикий. «Можетъ бо истенное слово просвѣтити и умудрити во благихъ правымъ сердцемъ безъ грамотикия и риторикия», 174.

Грамоты, акты и прочіе документы, помѣщенные въ текстѣ третьей книги «Памятниковъ полемической литературы въ Западной Руси»:

1443. Привилей короля Владислава, 959–966.

1504. Подтвержденіе королемъ Александромъ привилея Владиславова, 963–965.

1543. Подтвержденіе королемъ Сигизмундомъ I привилея Владиславова, подтвержденнаго королемъ Александромъ, 965.

1589, 15 іюля, Вильна. Грамота короля Сигизмунда III Константинопольскому патріарху Іереміи. Упоминается, 669. (Грамота сперва была напечатана въ Вильнѣ на отдѣльномъ листѣ въ 1589: 1 экз. хранится въ Импер. Публ. Библіотекѣ, а другой въ Св. Синодѣ въ архивѣ Греко-Уніятскихъ митрополитовъ. Филаретъ воспроизвелъ ее въ своемъ Апокрисисѣ. Потомъ она напечатана въ «Акт. Зап. Рос.» т. IV, № 16, стр. 19–21, и во 2-й кн. Пам. полем. лит. (вмѣстѣ съ Апокрисисомъ) стлбц. 1118—1122).

1591, 24 іюня. Берестейское постановленіе четырехъ епископовъ (Луцкаго, Львовскаго, Пинскаго и Холмскаго), 620—622.

1593, 21 іюня, изъ Люблина. «Листъ первый» князя К. К. Острожскаго къ Ипатію Потею, 575—588. (Напеч. въ 1842 году Маркевичемъ въ «Исторіи Малороссіи», т. III. стр. 3—9; въ 1851 году въ «Актахъ Западной Россіи», т. IV, № 45, стран. 63—66).

1596. Инструкція пану Лушковскому до Торуня на сыподъ евангелицкій, который маетъ быти августа 21 дня, 641—654.

1595, 9 марта, изъ Турова. Письмо кн. К. К. Острожскаго къ Ипатію Потею. Выдержка изъ письма, 595.

1595, 17 марта, изъ Владиміра. Письмо Ипатія Потея къ кн. К. К. Острожскому. Приводится выдержка, 593—595.

1595, марта 21, изъ Степаня. «Листъ другій» кн. К. К. Острожскаго къ Ипатію Потею. Приводятся двѣ выдержки, 597—600.

1595, 25 марта, изъ Владиміра. «Листъ другій» Ипатія Потея къ кн. К. К. Острожскому, 601—614. (Напеч. Маркевичемъ въ «Исторіи Малороссіи», т. III, стр. 9—14, а потомъ въ «Актахъ Западной Россіи», т. IV, № 63, стр. 88—90).

1595, іюня 16, изъ Рожанки. Листъ Ипатія Потея къ кн. К. К. Острожскому, 623—632. (Напеч. Маркевичемъ въ «Исторіи Малороссіи», т. III, стран. 14—19, а потомъ въ «Актахъ Западной Россіи», т. IV, № 70, стран. 97—99).

около 1596. Копія листу единого сенатора до его милости пана воеводы Кіевского (кн. К. К. Острожскаго), 655—664.

1596, октября, въ пятницу. «Речъ посполитая его королевской милости» (Namowa pospolita krola i m. do oddzielonych w Brześciu, którzy synod ś. rozrywać chcieli), 195—216.

1596, октября. «Листъ уніи святой» (vniey świętey), 219—226.

1596, 5 октября, индикта 10. Посла

отосингела Никифора и протосин-
ександрійской Церкви Кирилла къ
ну митрополиту Михаилу Рагозѣ,
4.
3 іюня. Листъ Ипатія Потея къ князю
строжскому, 983—1040 (Сперва былъ
анъ въ «Акт. Южн. и Зап. Россіи»,
224, стран. 280—289).
99. Универсалъ короля Сигизмунда
отлученіи и низверженіи еписко-
пыстенскаго и Болобана. Выдержка,

22 марта. Листъ короля Сигизмунда
епископамъ Копыстенскому и Бо-
845—848.
)речы—кстати, прилично, 759.
ада «албо коло»—собраніе, 194, 232,
1-ой книгѣ: громадка.
та(я)ность—грубость, невѣжество,
тво, 587, 1017.
ый простакъ (grubian y prostak)—
, невоспитанный, 1109.
ічати «або браковати», 166.
унтовне—основательно, правильно,
186.
кнути—стать извѣстнымъ, 463.
и—*снести*, 379.
ущій—«вступующій», 444.
-уста, 753, 1043;—«вшетечная», 875,
, 923, 941;—«невыпареная», 891,
—«щекарская», 927;—«губу отерети»,

вый (Моисей), 380.
и—играть на гудкѣ. «Самъ гуду,
и плешу», 811.
(huk)—гулъ, шумъ, 188.
» см. алононъ.
я—рубище, 475.
—куча, толпа, гурьба. «Гурмами до
прыйдутъ», 511.
олы («дѣмонскіе»)—чародѣйство,
тво, 1130.

Д.

-«абы» (aby), 240;—«нехай», 242.
о (niechay)—пусть; допустимъ, 1019,
мный—напрасный, тщетный, безплод-
;—«праца», 1051
ати (nadać) кого, что—одарять.
ве 'вшеляками вольностями речъ
ую Кретенскую даруютъ», 1067.
поличокъ—*бити въ ланиту*, 1057.
ити—заботиться, имѣть попеченіе,
я, радѣть, 70, 103, 104, 105, 106, 109,
931.

двай (владыкове); 701, 707, 803, 805, 839, «двохъ» (dwu) 815.

дверь—«ворота», 304.

Двоесловъ или «Бесѣдовникъ», «егоже Римляне зовутъ Розмовцою», 125, 126.

двоинка—двоица, 807.

дворецъ гостиный, 179.

dwornie—учтиво, вѣжливо, ласково; искусно, мастерски, ловко, лукаво. «Chwal Syna, a nie dwornie się pytay o Iego rodzaiu», 1203.

дворничка—коровница, 799.

Дворный владыка «альбо наместникъ митрополитовъ», 547.

дебелство—толстота, тучность, 160.

«Декреталіи» (Декриталесъ), книги, 1133. См. Примѣчанія, подъ словомъ Гратіанъ.

dekret см. apofasis.

декретъ «паршивый», 769.

дéлфинъ (дофинъ)—наслѣдникъ, 462.

демонские «кгуслы», 1130.

день. Род. пад. мн. ч. «дневъ», 438.

депутовати—послать депутатомъ. «Абы ихъ милость съ посродъку себе депутовати рачили его милость пана Радомского», 653.

держава—деревня, взятая въ аренду, или на откупъ, 963.

дерзнути «або важитисе», 579.

[1] *десни́ца*—«правица», 421, 444.

по-десператску—отчаянно, 1059.

[1] Десятеро Приказань=десять заповѣдей. «О десятеромъ приказаню», 141. «Ни одинъ отъ нихъ десятерого приказанія не научи», 143. «Десятерымъ приказаніе(я)мъ старымъ учатъ», 167.

Десяторожный «смокъ», 474—5.

[2] Діялектыка (philozophia). «Але подобно рыхлей где въ корчме за горилкою научилесь ся тое діялектыки!» 1117.

[10] дивный (dziwny)—дикій, безумный, сумасбродный, 809.

[11] дúвъ—диво, чудо; удивительно, чудно, 428, 725, 763, 853, 911, 923.

[12] ди(ы)гнитарство — государственный санъ, достоинство, должность, 849.

[13] дигнитаръ—сановникъ, знатный чиновникъ, 559, 961.

[1] дидаскалъ (didaskal), 353.

дикій (dziki)—лютый, свирѣпый, 861 («владыка Дорогобужскій»).

дисейшій — «теперешній» — нынѣшній, настоящій, 56, 57, 135, 168.

Diawolofor -діаволоносецъ. Такъ глумится надъ именемъ Христофора (=Христоносца) Филалета Ипатій Потей: «Ktorego właśniey każdy nazwać może Diawolofor, aniszli Christum ferens», 484; «słusznie go ia nazwać mogę Diawolophoron», 490.

Divortia albo rozwody, 1166.

Дій (Дий, Дѣй)=Зевсъ, древнегреческій богъ, 51.

для того=«прото», 87, 88.

дмитися—кичиться, гордиться, надмеваться, много о себѣ думать, 165, 1142.

дмухати (dmuchać)—дуть, 721.

дни—«животъ», 101.

добрехатися (doszczekać się), 943.

[2] **добротливость**—*человѣколюбіе*, 444.

[1] **добротливый**, 653.

добытіе—взятіе, 73, 74.

не довлети—«не досытъ мѣти», 57, 58.

[2] **довнимати** (mniemać) — догадываться, предполагать, думать, 87, 88, 557, 699, 945, 1099.

доводный — очевидный, обстоятельный, ясный, подробный, 234 («справа»).

доводъ «альбо аркгументъ», 1053.

[1] **довстипъ** (dowcip) — разумъ, понятіе, проницательность, 629, 1053. Срвн. ниже: достипный.

на догадъ (na dohad)—на обумъ, 701.

[1] **догажати** («у поту»)—угождать, удовлетворить, исполнить, 717.

догледанье (doyzrzenie)—смотрѣніе, надзоръ, присмотръ, 310 («догледанье ря(а)ду»).

«Догматика» Виссаріона митрополита Никейскаго, 913, 915, 1113.

доворца — надзиратель, смотритель, досмотрщикъ, 1021.

дойзралость (лѣтъ)—зрѣлость, 410.

доколя, 380.

доконане—окончаніе, свершеніе, исполненіе, 601, 637.

долегати—налегать, жать, тѣснить, 649.

[12] **долеглость** -страданіе; душевное безпокойство, 649.

долыгати. «Сперву лгати почалъ, и остатка долыгаетъ», 819.

домавяньесе—договариванье, условливаніе; требованіе, просьба, 194.

домовникъ—домочадецъ, 1055.

[1] **домовый**—домашній, 1071 («обжирство»).

домъ «гостинный», 166;—«спросный», 803; «шыньковный», 204.

[12] *дондеже*—«ажъ бы», 925, 1049.

donec=aż poki, 1275.

[12] **доро́га**—*путь*, 382.

дорогимъ быть (drogim być)—дорож ся, упираться, не соглашаться. «Корол милость не былъ бы дорогъ», 659.

[2] **дорочный** — ежегодный, годовый. Агнецъ дорочный.

досвѣтчити—*искусити*, 421.

доселя (dotąd), 683, 963.

[1] **досконалей**—совершеннѣе, обстоят нѣе, 87, 88, 763.

[2] **досконалость**—совершенство, пре ходство, 240.

[12] **досконалый**—*совершенъ*, 443.

достипный—остроумный, проницат ный, прозорливый, 1132. Срвн. вы довстипъ.

[1] **достойность** («поповская») — досто ство, званіе, санъ, чинъ, 114.

[1] *достояніе*—«дѣдицство», 472.

не досытъ мѣти—«не довлети», 57, 5

[12] **досытъ**—«не мало»—довольно, до точно, 49, 50. «Досыть в(у)чинити», 87,

дотирати—тѣснить, прижимать, угнет 427, 433.

доткливе—оскорбительно, обидно, 50.

[2] **дотуль** (dotąd), 857.

[1] **дотыкатися**—касаться, 819.

Доходы «поповскіе», 116.

[12] **дочасный**—*временный*, 393;—мірс земный, 987 («жытіе»);—теперешній, наст щій, 733 («держава»).

дочитатися. «Дочтешъся», 1099.

дочка—*дщерь*, 387, 401.

дощупатися. «Тамъ бы ся ваша лость правды рыхло дощупалъ», 413.

драбантъ, 1129.

[12] **драпѣжный**—хищный, грабительск 435.

дратва, 937.

дратися (leźć)—продираться, лѣзть. «Пре ся бо́лепъ до нихъ деретеся, въ ними бр таетеся», 975.

drugdy—иногда, 1239.

другъ—«товарищъ», 403.

дружній—*ближній*, 165.

[1] **друкарня**, 607.

друковать, 661.

[12] **друкъ**—печать, 186, 412, 913, 1007, 1033, 1093.

[1] **ду́жо**—сильно, крѣпко, очень,

дужшый, (duższy) — силь дужъшый, тотъ лепъшый»

[2] **ду́рный** (głupi)—глуп

дусити (dusić)—ду

ти—уповать, надѣяться, довѣрять,

юбецъ Богъ, 127, 128.
«милый». Ироническое обращеніе отеля къ Филалету, 757.
«дочка», 387, 401.
итарство см. дикгитарство.
ати—фланировать, шататься безъ 8.
ольскомъ dynda—все что̀ качается, олоколу; dyndać—качаться.
(pisarz)—секретарь, 228.
)вичестве» (De virginitate) Гри-ескаго, 745.
щество—*достояніе*, 472;—наслѣдіе,

)дичный («непріятель»)—наслѣд-, старинный, 945.
ичное («право»)—наслѣдственное,

ичь—наслѣдникъ, вотчинникъ, по-095.
(dzieie)—дѣла, дѣянія, 1113.
исъ—дѣписатель, историкъ 805, 807.
ѣмена (sprawy)—дѣйствія, дѣянія, 1-ой книгѣ въ ед. числѣ: дѣймо.
вати—«справовати», 382.
-«учинокъ», 382, 444.
бурячее» (działo burzące)—осадное 9.
—пушка, орудіе, 1051.
=«ради», 131, 132;—для, 127, 128.
ади=«для», 119, 120.
40.
-«учинокъ», 947.

Е.

НГЕЛІЕ УЧИТЕЛНОЕ», 75, 76,

листъ—*благовѣстникъ*, 801.
лія. «И то не пѣвная евангелія»,

ГЕЛЬСКІЯ БЕСѢДЫ», 95, 96.
ѣ(а—«говѣніе» 1, «благоговѣніе» овѣяніе» 3.
олои» Греческіе, 973.
-«кгды», 117, 118, 444.
ый («поставъ»)—шелковый, 408.
овладство «або монархія», 244,

мство = «единоименство», 101, *единородна*—«одиначка», 397.
единость (iedność, iedyność)—унія, 268, 306, 701, 703, 713, 721, 733.
[2] **единоцтво**—единство, единость, единомысліе, 601.
единочыти (iednoczyć)—соединять, совокуплять, приводить въ согласіе, 733.
[1] **единочитисе**—соединяться, соглашаться, 192.
единствовати — уединяться. «Егда отречется человѣкъ мира и особъ единствуетъ», 151.
еднати («ласку отъ него») — снискать, пріобрѣсть, 409.
[2] **е(о)дностайне**—единообразно, одинаково, 402, 403.
екзарха (exarcha)—экзархъ, 186.
[12] **екзекуторъ** «альбо выконатель», 841.
[1] **екзекуція**, 841, 865.
[1] **exemplarz**, 1176, 1188, 1208, 1223, 1257, 1263.
Exorbitancie od odstępnych popow, 1166.
Experientia quotidiana cechowey braci, 1165, 1184.
«ЕКСТРАВАГАНТЫ» (Евстравакганти), книги, 1133. См. Примѣчанія, подъ словомъ Гратіанъ.
[12] «ЕКТЕЗИСЪ» (ἔκθεσις, выставленіе, наложеніе, объясненіе) — православное полемическое сочиненіе 1597 года. Текстъ его, 329—376. Упоминается 495.
ex iure hæreditario – по праву наслѣдственному, 1228.
[12] *елей*—«олѣйко», 444; — «албо масло», 973.
[1] **електъ**, 835, 837.
[2] **елементъ**, 749, 773. Срвн. **жывелъ**.
Elenchopseud (ἐλεγχοψεῦδος, обличитель лжи). Ипатій Потей находитъ, что это прозвище приличествуетъ ему, Ипатію; а своему противнику Филалету даетъ прозвище Филопсевда, т. е. любителя лжи, 490.
[2] *елижды*—«елици», 19.
елинство=Еллины, 166.
елици—*елижды*, 19.
Ельфеоръ, Елъфеогоръ см. Веелфегоръ.
ἐνεγκεῖν—«навести» (разночт. «нахилити») 43, 44.
по-епикурску, 531.
епикурчыкъ—епикуреецъ, 895.
ересникъ (heretyk) — еретикъ, 51, 326.
ермо (iarzmo)—ярмо, 735.
Ермий, Ермѣй см. Гермесъ.

еродіе—«птахъ», 155.
ἐρυθριᾶν—«срамлятися», 11, 12.

Ж.

жабракъ, 379, 400. См. ниже: жебракъ.
[1] **жаг(кг)ли** (graporce)—паруса. «Жакгли красомовства (graporce krasomowstwa)», 1059.
[1] **жада́ти**—желать, хотѣть, 384. См. ниже: **жедати.**
[2] **жаденъ**=«ни одный», 61, 62; ни одинъ, никто, 69, 70.
[12] **жадный**—ни какой, ни одинъ. «Жаднымъ обычаемъ»—ни какимъ образомъ, 146. «Жадного ста летъ (ни одного столѣтія) не было», 280.
по жаковску, 1115.
[2] **жакъ**—ученикъ; уличный мальчишка, 1043, 1115. «Жакъ комедейный», 1043;—«Острозский», 1045.
жа́лосный—*рыдателенъ*, 393.
жалосный, жалостивый(żałościwy)—унылый, плачевный, 657.
жартовати—шутить, 1031.
жартовня—шутка, насмѣшка, 775—776.
жебракъ (жабракъ)—нищій, 379, 400, 1071.
[1] **жебрати**—побираться, просить милостыню; униженно просить, молить, 687.
[1] **жег(кг)ляръ** (marynarz)—мореходецъ, мореплаватель, 1051.
жедати—*восхотѣти*, 1005;—желать, хотѣть, 635. См. выше: жадати.
[2] **жерело** (źrzodło)—источникъ, 210, 905. См. ниже: жродло, зродло.
жерцовый «то естъ капланскій», 238.
[2] *жестоковыйный* — «твердое крщицы», 1077.
живелъ (жывелъ, żywioł, element)—стихія, 651, 749. Срвн. выше: елементъ.
живити—*животворити*, 1025.
животворити—«живити», 1025.
[1] **животъ**—*дни*, 101.
[12] *жилище*—«мешканье», 414.
жити—«пребывати», 174.
жолнерскіе («люди»)—воинскіе, военные, 198.
[12] **Жолнѣръ** («Люторскый»), 174.
жолодковати (żołądkować) — гнѣваться, «Нехай ся о томъ не жолодькуютъ», 703.
Жонки, «которые православною Церковью справуютъ», по увѣренію Ипатія Потея, 1061.
Жоны поповскія, 739.
жрецъ «то естъ капланъ». «До жерца»,
жрътва—«офера», 49, 50.
[12] **жродло** «або источникъ», 430, 444,
См. выше: жерело, и ниже: зродло.
жывелъ (element), 749. См. выше: живел
Żywoty świętych», trzecia edicia Piotr Skargi, 1224.
Жыдъ. «Въ его канонехъ не одинъ Жид крыетъ», 753.

З.

за—*внѣ*, 404;—при, въ: «за единоття т. е. во время единства (единенія), 699.
забавца (zabawca) «альбо упражнитель («около помноженья фалы Божее»)—задерж ватель, 577.
[12] **забобо́ны**—суевѣріе, 459, 1017.
[2] **забобонская** («сынакгокга»)—суевѣри 302. Во 2-ой книгѣ: забобонный.
забороняти—*возбранити*, 121, 122.
забрнути—увязнуть, погрязнуть, за таться, вплестись, 426.
[1] **забѣга́ти**—искать, домогаться, до ваться; предупреждать, 75, 76, 224, 581, 8
забѣ(е)чы—предупредить, помочь, 1 755.
[12] **завада**—препятствіе, препона, поме 1101.
[2] **завадити**—препятствовать, мѣшать, в дить, 685.
[2] **завартый**—заключенный, запертый. 7
завдячне—въ знакъ благодарности, 9
заведенье (zawiedzenie) — обольще обманъ, 899.
завезка (zawiązka, konkluzya)—заключе 757, 759, 761.
завести «сумненье»—брать что на вѣсть, обременять совѣсть, 623, 701.
завести «правомъ»—ввести во влад заложить, продать, 933.
[12] **завжды** (zawżdy, zawsze)—всегда, всегда, во всякое время, 89, 90, 177, 907. См. ниже: завше.
[1] **завзяти**—покорить; прельстить, об нить. «Напоминаетъ, да роспущ своимъ абы слабого не завзялъ», 1
завилый (zawiły, wykrętny)—и закрученный; сбивчивый, непр темный, 923, 1037 («узолъ»)

рати (zawierać) — заключать; со-ъ себѣ, 440, 1031.
hrzyć—возмутить, взволновать; тишину, покой, 1182.
ить—обманывать, 202.
-скорый бѣгъ, прыть. «Хрóмому здорóвого на зáводъ», 379.
ный — позванный, призванный, ный, 941.
:ды (zawżdy), 256, 460, 461.
е, 643. См. выше: завжды.
-наказаніе, 1003.
ювати — уничтожать, истреблять, ть. «Дорóгу правдúвую загла-Ю.
;а (zagroda)—преграда. «Загорода ь ересямъ», 721.
ати, задати («кламство», «nezadać nieprawdę)—укорять, упре-нять, 913, 917, 1063.
ати, задерживати («веру», zatrzymawać) — держать, сохра-1075.
«Яко заеца выткнулъ», 737.
нье (zażarzenie). «Толко еще не , жебысь по десператску на небо ію нарекалъ въ великого зажа-59.
ти—пользоваться, употреблять, 228.
—упрекать, осуждать, охуждать,

е—воистину, подлинно, такъ, 1017.
ость (zazdrość)—зависть, ревность,

ый—запрещенный, 192.
ати, заказовати — воспретить, , 49, 50, 77, 1061.
запреть. «И яко заказу нѣтъ, и росказаня», 69, 70.
оне—(въ перен. см.) порча, 441.
ти (zarzucić) — упрекнуть, обви-ерен. см.), 693.
(zakon)—*повелѣніе*, 240.
ся—*тайная*, 925.
тися — начаться. «Закурилася

ти—захватить, схватить, 412.
ий—залежалый, позабытый, 999.
ле—едва, 669, 855, 1051.
ти («на чемъ»)—состоять, заклю-чемъ). «На чемъ залежитъ дуавеніе», 175.
ьнье — одобреніе, рекомендація; , приказъ, 377, 379.

[2] **заложитися**—биться о закладъ, 927.
[1] **заложоный**—*лежащій*, 413.
заматерелый (zastarzały) — застарѣлый, закоренѣлый, 573 («сцызма»); 1017 («народъ Московскій»).
замовчану быти—быть пройдену молчаніемъ, 1107.
[12] **замовчати** (zamilczeć) — пройти молчаніемъ, оставить безъ вниманія, 853, 913, 1105.
[2] **замордовати** — замучить: мучительски убить, 919.
замтузъ—непотребный домъ, 1137.
замыдляти «очи»—обмануть, обольстить, 404, 887, 1059.
занедбавати—*нерадити*, 380.
[2] **занедбати**—пренебрегать, пренебречь; позабыть, упустить, 973.
занехане—оставленіе, прекращеніе, 222.
[2] **занеханый** — пренебреженный, оставленный, покинутый, 999.
[12] **занехати**—оставлять, покидать, перестать, 244, 653.
запаленье («мйлости») — жаръ, горячность, 419.
запалитися — возгорѣться, вспыхнуть, зажечься, 1059.
запаляти—*вжигати*, 643.
[2] **запаметалый** — безразсудный, безумный; бѣшеный, неистовый, 625, 703.
запаметати — запамятовать, забыть, 175.
запастися—пропасть, провалиться. «Западисяжъ ты съ онымъ твонмъ байрамомъ», 1067.
[12] **запевне**—вѣрно, вѣроятно, кажется; точно, подлинно, истинно, 637.
запиратися (przeć)—отрекаться, не соглашаться, спорить, 1073.
[12] «**Заплата** (воздаяніе) душъ справедливыхъ скоро по смерти», 715.
[12] *заповѣдь*—«росказане» (roskazanie), 240.
[2] **запóмни(ѣ)ти**—забыть, 300, 415.
[12] **запрѣтися**—отрицаться, отвергать, противиться, 109.
запытати—*вопросити*, 380.
за-разомъ, 117, 118, 134. Въ 1-ой и 2-ой книгахъ: заразъ.
[12] **заровно**—наравнѣ, одинаково, равно, 51, 52.
засажатися—основываться, утверждаться, опираться, 1025.
[12] **засе** (зась)—опять, вновь, 56, 268.
заслугованье, 987.

[1] **заслыхнути**—послышать, извѣститься о чемъ, 615.

zasmakować—полюбить что, найти себѣ по вкусу, по нраву, 1183.

заставникъ имѣетъ два значенія: 1) заимодавецъ (къ этому значенію подходитъ слово арендаръ); 2) должникъ, 687.

засѣда́чь—членъ, засѣдатель, 455.

затвореный (zawarty)—заключенный, 589.

заткати («ушью», zatkać)—затыкать, 735.

[12] **затлумити, затлумляти**—заглушать, уничтожать, 857, 1137.

затрясиене—потрясеніе, 405.

[2] **затуляти**—закрывать, 298.

[2] **захвицене**—восхищеніе, восторгъ, восторженное состояніе, 133, 134.

[12] **заховати**—*соблюсти*, 417.

заховыватися—стеречься, беречься. «Заховываючися Іосифа», 137.

[12] **зацность**—достоинство, благородство, знаменитость, превосходство, 867.

заю́шитися — остервениться, разсвирѣпѣть, стать кровожаднымъ, 462.

заятренье—ярость, свирѣпость, раздраженіе, 406, 579, 917, 997.

[2] **заятреный** (zaiątrzony)—разъяренный, разсвирѣпѣвшій, 881 («умыслъ»).

[1] **збавенный**—спасительный, 236.

зборище («каменечное», zborzyszcze kamieniczne)—сборище, соборецъ. Такъ уничижительно именуетъ Петръ Скарга православный Берестейскій соборъ 1596 года, 322.

[1] **збродня** — преступленіе, злодѣйство, беззаконіе, 563, 823.

[1] **збройный**—вооруженный, 188.

[12] **збудовати**—*создати*, 435.

[1] **збурити**—разорить, разрушить; произвести смятеніе, 99, 470.

збытне—излишне, чрезмѣрно, 392, 462.

[12] **збытокъ**—излишество, своеволіе. «Не вспоминаю иныхъ збытковъ», 1025.

збыточенъ—своевольный, подверженный излишествамъ. «Если попъ збыточенъ, не твой то судъ», 120.

[2] **збѣ(е)гъ** (zbieg)—бѣглецъ, 320, 322, 545, 769, 821, 911.

звавшій—*призвавшій*, 21.

[12] **звада**—ссора, споръ, брань, несогласіе, 202.

званый—«пово́ланный», 417.

зваснену быти—быть озлоблену, 272.

зваснитися—озлобиться, 661.

зведенье—прельщеніе, 458.

[2] **зверхній** — внѣшній, поверхностн[illegible] наружный, 975.

[12] **звирхность**—власть, начальство, [illegible] 208. Въ 1-ой и 2-ой книгахъ: зверхность.

зви(ѣ)рховный — внѣшній, наружн[illegible] 437, 462.

[12] **звитязство** (звитежство)—побѣда, о[illegible]лѣніе, 391, 1101.

[2] **зводъ** «або текстъ», 454, 455.

зволочы́—*совлеши*, 947.

звонтпити—усомниться, отчаяться, 2[illegible] 645.

звреща́ (deponować)—низложить, 839.

[2] **звыклость**—обыкновеніе, навыкъ, [illegible]вычка, 435.

звычайный—обычный, 188.

звѣровидный «опатъ», 469.

згидити—опорочить, обнести, охаять, [illegible]срамить, сдѣлать ненавистнымъ, 759.

[12] **згода**—согласіе, единомысліе, [illegible] 387 («колотли́вая»), 1059 («несхвалная»).

згодити - примирить, помирить, 909.

[2] **згожатися** — соглашаться, сходит[illegible] примиряться, 91, 92, 109, 401 (=«[illegible]тися»).

[12] **згола**—совсѣмъ, вовсе, совершен[illegible] словомъ, 58, 146, 161, 763.

[12] **зголдованый**—покоренный, завоев[illegible]ный, 1067.

[1] **зголдовати**—завоевать, завладѣть, [illegible] 667.

згоняне—изгнаніе, ссылка. «Идучи згоняне», 134.

[1] **згоршитисе**—соблазниться, 583.

zgrzytanie—*скрежетъ*, 1255, 1276.

[1] **згуба**—пагуба, погибель, 185, 306.

[12] **зданье**—мнѣніе, 399, 1113;—«комико[illegible] 455, 1209—1210.

здебела—толсто, грубо, 62.

[1] **здо́бити**—украшать, убирать, нараж[illegible] «Здобячи́» 447.

здоймовати — снимать. «Здойми» [illegible] Въ 1-ой книгѣ: здыймовати. См. [illegible] здыймовати.

[2] **здорожный** (zdrożny) — непонут[illegible] странный, посторонній, чуждый; [illegible]ный, неприличный, нелѣпый, 823.

здохнути—умереть, 65.

[1] **здрада**—измѣна, 599, 889, [illegible] ниже: зрада.

[12] **здрадца, здрайца**—[illegible]датель; доносчикъ, хитре[illegible] 310, 322, 891. См. ниже: [illegible]

зды́бати—встрѣтить,

:овати—снимать, 468. См. выше:
ı.
ый — опозоренный, поруганный,
ı, 226.
ти—позорить, поносить, срамить,
15.
и(ы)вость—стыдъ, позоръ, попо-
, 615, 1025.
Косвенные падежи: «зернети»,
83, 84.
«тихій», 431.
«съ того свѣта»—кончина, смерть,

ый—«будуемь», 411.
—стужа, холодъ; студе́но, холодно,

отворомъ» (stać otworem) — быть
истежь, 883.
ъ—золотая монета, 59, 60.
ѳеніе—слова и поученія св. Іоанна
«Услышимъ же и прочего зла-
123, 124.
ти—поручить, ввѣрить, 436.
ость», 947.
ѣзуміе, 947.
—*тать*, 304;—воръ, похититель,

вый (złośliwy)—злой, худой, нехо-
ижу часы нынѣшние злостивые»

—*злоба*, 947.
авъ—парча, златотканная мате-
о 2-ой книгѣ: золотоглавъ.
и—грабить, похищать, обдирать,

асмѣвца» (naśmiewca), 244.
ся—испугаться, 470.
-пятно, грѣховная скверна, 389.
—воспоминаніе, намекъ, 517.
—умершій, 1047.
ся—ошибиться, 773.
«Змѣря́ете и дотира́ете и штур-

пкати—*пребыти*, 410.
—нечаянно, неожиданно, вдругъ;
, 409, 457.
ть—*разумъ*, 947.
ѣбесные, 651.
ый—видный, примѣтный, явный,
аменитый, 220 («мова»), 391, 919
»), 1113 (zacny), 1115 (iawny, «ге-
141.
ье—упадокъ, разрушеніе, истре-
чтоженіе, 234, 951.

[12] **зобопольный** — взаимный, обоюдный, 953.

[12] **зодноченье** (зъедноченье)—соединеніе, единство, унія, 184, 186.

золотаръ—золотыхъ дѣлъ мастеръ, 209—210.

зопритися (zeprzeć się) — состязаться, спорить, 647.

[12] **зопсованье**—порча, развращеніе, уничтоженіе, 186.

[12] **зрада** (zdrada)—измѣна, 763. См. выше: здрада.

зрадца (zdrayca)—измѣнникъ, 533, 811, 823, 877, 885, 889, 1125. См. выше: здрадца, здрайца.

зракъ—«образъ», 50.

[2] **зри́тельный**—очевидный, видимый. «Подавали ясный а праве зри́тельный дово́дъ», 443. Во 2-ой книгѣ: зрете́льный (źrzetelny).

зродло—источникъ, 196. См. выше: жерело, жродло.

зстародавна, 1089.

[1] **зуполность** (zupełność)—цѣлость, полнота, совершенство, 1041.

[2] **зуфале**—дерзко, нахально, нагло, 135. Во 2-ой книгѣ: зухвално.

[12] **зухвалство**—дерзость, нахальство, наглость, 204.

зыймовати («шапку съ головы»), 1069.

[12] **зыстити** (зъистити) исполнить, увѣрить, оправдать, 637, 765, 873, 943, 1011.

[12] **зычити**—желать, 79.

[1] **зычливый**—доброжелательный, благосклонный, 460.

зъло—на́забыть, 473.

И.

идолникъ—идолопоклонникъ, 51.

идолопоклонница — капище идольское 63, 64.

идолская (церковь) = «балвохвалская» 103, 104.

изажь (izali)—развѣ, 296.

[12] **изали**—развѣ, 691, 791.

изба, 194.

избава—избавленіе, 91, 129, 130.

[12] *избра́нный*—«вы́браный», 403.

избывати (nazbyt zbywać)—избыточествовать, изобиловать. «Много доброго имъ не доставаетъ, а злого зась у нихъ избываетъ» 1099.

[2] *изво́лити*—«уподобати», 414.

измолити («отъ мукъ») — умолять, просить избавленія, 129, 130.

[1] *измъка*—«отмѣна», 625.

Исповѣдь, 113—115.
[2] **исполняти** (napełniać)—наполнять, 877.
[1] **исправитися**—«направити», 43.
испытникъ—вопроситель, 158.
испытно читать, 179.
исте (iscie)—вѣрно, конечно, 661.
[1] *истина*—«правда», 733.
[2] **и́стность**—существо, сущность, 447.
«Исторія собора Флоренского», «за Григоріа недавно выданая, по зависти противъ Грековъ списаная», 412. См. Примѣчанія.
«Исторійка о Флоренскомъ соборѣ», «вкóротцѣ дáвно списаная», изданная Клирикомъ Острожскимъ, 412.
«Исторія Флорентійскаго собора», на Латинскомъ и Греческомъ языкѣ «выдрукованая», 797.
«Исторія о соборѣ Флорентейскомъ», «по Латине одъ летъ пятидесятъ, и по Греческу теперъ недавно выдрукована», 915.
источникъ «або жродло», 430, 444, 449.

I.

«О і(и)ерействе» Златоустаго, 907.
ἰσάγγελος—«равноангелный», 9, 10.

К.

Кадилница. «Сказаніе разума о кадилници: кадилница есть человѣчество Хрістово, а огнь въ ней—Божество, дымъ же кадилный—Святый Духъ, благоуханое веселие», 140.
кадило «або ладанъ», 137, 138; – «або оиміанъ», 390. Во 2-ой книгѣ: кандило.
кадити «або курити», 140.
«Казанье» ксендза Станислава Гродицкаго 1587 года, 771. См. въ Примѣчаніяхъ подъ словомъ: Гродицкій.
[2] **казиродство**—кровосмѣшеніе, 270.
[12] **казнодѣя** (kaznodzieia)—проповѣдникъ, 100, 168, 216, 240, 1097.
κακοδόξος—«неправославный», 17, 18.
калека (kaleka)—«убогій», 893, 1047.
Календаръ «новый», 631,649, 651, 765, 771.
καλοκάγαθία—«благоутробіе», 3, 4.
каменечное «зборище»—собраніе, происходящее въ «каменицѣ», 322.
каменица—каменный домъ, 322, 811.
камень «проберскій»—пробирн
локъ, 925;—Лидійскій, 1157.
Канонъ на Воздвиженіе, 98.
капица «мнишая»—клобукъ, 462.
капише—«офѣровникъ», 391.
Капитульный «або преднѣйшій п
737.
Капланы безженные, 739.
капланскій «то естъ жерцовый»,
капланъ «то естъ жрецъ», 238.
[1] **карати**—*обличати*, 242.
(хто) **ка́ретъ**—*обличаяй*, 244.
[1] **каркъ**—затылокъ, зашескъ, задня
шеи, 404.
[12] **карность**—наставленіе, урокъ;
вленіе, наказаніе, 57, 58.
картелюшъ «безъименъный»—ка
вызовное на поединокъ письмо; до
между двумя непріятелями, 535, 537.
[1] **касовати**—уничтожить, отмѣнит
ка́струмъ—за́мокъ, 462.
«Катехизмъ», «Катихисисъ
techismus) Кирилла Іерусалимскаго, 24
Катихисисъ Люторскій, 57, 58, 6
172, 173.
катъ—палачь, 921.
[2] **качерство** (kacerstwo)—ересь, 30
кашталяновая—жена кашталяна,
кашталянъ—староста, начальникъ
933.
Квасный хлѣбъ, 697. См. ниже: к
квитнучій—цвѣтущій; украшенный
кволи см. гволи.
кг . . . . . см. г. . . . . .
керовати—обращать, направлять;
править; стараться, помогать, посо
покровительствовать, заботиться, 571,
895, 901, 909, 1055, 1057.
кійсь. «О кимси»=«о комъ таковомъ
килька=«колько», 61, 62. «А то ся
предъ тою единостью килькемъ лѣтъ
«Съ килькемъ владыкъ», 561. «Передъ
кемъ десятъ летъ», 665. «На кильк
стцахъ», 817. См. ниже: колько.
килькадесятъ—нѣсколько десятков
Кислый (kwasny) хлѣбъ, 717. См.
квасный.
кисль—кислость, квасность, 1146.
[1] **кламати**—лгать, 294.
[2] **кламливый**—*лживый*, 949, 1047;
вый, ложный, несправедливый, 378.
[12] **кламство** (kłamstwo, niepra
ложь, обманъ, неправда, 280, 917,
«задавати», «задати», 917, 1063.

«Презъ спары смотрети» 1019.
«Weźże, proszę cię, na oczy okulary», 1250.
«За печъ ткати», 681.
«За печью усести», 687.
«Za piec odesłać», 1235.
«Чыстая милость!» 681.
«Чыстая нагорода и подякованье», 955.
«Чыстое поровнанье» (piękna kompara-cya), 865.
«Чыстый розсудокъ пана Филялета!» 641, 673.
«Чистый розсудокъ Филялетовъ», 823.
«Czysta skromność! osobliwa powściągliwość!» 487.
«Попови только навезка шляхецкая, але не идетъ то за тымъ, абы мелъ быти шляхтичомъ», 685.
«Што попъ, то простый хлопъ», 685.
«Чтырей кролеве малеваные (namalowani) по столу съ вами гарцуютъ», 685.
«Ворота до всей Европы отворили», 467.
«Дорогу отворыти», 967.
«Дорога знаменитая естъ услана» (droga znamienita iest usłana), 697.
«Дорога се отвораетъ», 847.
«У геретиковъ што день—то новина, што чоловекъ—то инъшая вера», 699.
«Нехай ся о то не жолодкуютъ (żołądkują)», 703.
«Гра идетъ», 705.
«Стены церкви Сокальское будутъ на нихъ светчыти, где то ковали», 707.
«Жебы пташокъ не уполошылъ» (upłoszył), 711.
«У ноту догажати», 717.
«Праве у ноту», 1065.
«Береотъ чортавъдьяволомъ»,717—718.
«Опарывшися на молоце, и на воду дмухаетъ», 721.
«И то не певная евангелія», 739.
«Што ядовита слина до губы прывесла», 753.
«Co ślina sprosna do gęby wszeteczney przyniosła», 788.
«Што ядовитая слинка до устъ прынесла», 923.
«Губу отворити», 767.
«Губу отерети», 941.
«Gęby zawierać», 1159.
«На шротъ губу пустивши», 867.
«О, вшетечная (przeklęta) губо, не ведаешъ, што мовишъ»! 875.
«О, вшетечная и невыпареная губо», 891.
«Невыпареною губою своею, што слина до нее принесла, щекаетъ», 921.
«Колютъ у-въ очи», 759.
«Який судья, такое тежъ росказанье», 324.
«Який судья, таковый и декретъ его», 769.
«Який врядъ (vrząd), таковая и владза», 813.
«Яко коса на камень», 773.
«Cæcus de coloribus rozsądzać nie może», 786.
«Слепый трудно маетъ судити, што чорно а што бело» (cæcus de coloribus trudno ma rozsądzać), 1113.
«Mowi, dawszy pioru lecącemu wolą», 788.
«Якое слово прорчешъ, таковоежъ и услышишъ»(quale verbum dixeris, tale audies)—повесть Гомерусовая, 789.
Слова Гомеровы: «якое слово прорчешъ, таковоежъ и услышишъ», 925.
«Яково слово речешъ, таковоежъ и услышишъ» (quale verbum dixeris, tale audies), 1045.
«Якось заробилъ, таковый тежъ и ответъ маешъ», 949.
«Самъ себе своимъ козикомъ пидаетъ (rzeże)», 805.
«Осудисежъ самъ своимъ декретомъ», 805.
«Въ бровъ» (w brew), 805, 821, 891, 923.
«Фрашка надъ фрашками», 807.
«Самъ гуду, самъ же и плешу» (sam sobie gędę, sam wesoł będę), 811.
«Въ очы не видали», 811.
«Обачите то на око», 969.
«Obaczyć na oko», 1114.
«У-въ очи не видати», 1143.
«Смеле и безъ сорому зъ неправдою описуетъся» Филалетъ, 819.
«Ся не учуешъ (czuiesz), што бредишъ», 823.
«Стойже ми тутъ, а не хвейся», 833.
«Коли левъ дремлетъ (śpi), кроликове играютъ. Але кгды ся тежъ левъ очутитъ, вара, пане кролику!» 841.
«Дверы (wrota) отворыти», 841.
«Смѣху годно», 847.
«Подобно смехови» (szaleństwu), 1091.
«Смеху зъ себе самыхъ инымъ начинили», 1109.
«Śmiechu godno», 1239, 1300.
«Ради-не-ради» (radzi-nie-radzi), 849, 1101.
«Radzi-nie-radzi», 1191, 1250.
«Своя воля (swawola) то, а не вольность», 853.
«Годенесь коца ушывого», 857.
«Своею пядию (т. е. на свой аршинъ) мерыти», 857.
«Swoią piędzią mierzyć», 1170.
«Сами бьете, сами жалуете, самижъ бывши и плакати не дасте», 861.
«Бивши—и плакати не велятъ», 953.
«Поскребчется у голову», 861.
«Речь розводити» (розвевшы, rozwiodszy), 863.
«Яко встеклый мечется», 867.
«Баба на торгъ гневалася, а торгъ о семъ ани ведалъ», 869.
«Не ведаетъ, што бредитъ» (nie wiesz, co pleciesz), 869.
«Своимъ силомъ, штось на иншихъ наставилъ, удавишъ», 869.
«Самъ своею власною сокиркою подтялся», 875.
«Не местце людей, але люди местце посвещаютъ», 877.

«Яко мухи, подавити» (podławić), 881.
«Ано и мухи бедное не задавлено», 919.
«Чоловекъ невинный увезде маетъ ясное око и не боится суду», 887.
«Приводечы на штыхъ» (na sztych), 909.
«Ставечи на штыхъ», 913.
«Азась тутъ не заслужилъ ового ручника, которымъ таковые вшстечные губы посполите отираютъ катове, што плюца по нашому называютъ?» 921.
«Посполите съ пустого корча (krza) альбо сова, албо пугачъ вылетаетъ», 923.
«Яко песъ—съ тылу кусаючи», 925.
«Лепей у свою мантыку смотрелъ, што въ ней носитъ, а въ чужую не загледалъ», 925.
«Не загледай же ты въ мою мантыку! смотри своее сукни (biesagi), што въ ней несешъ! Бо яко ты моего бремени не понесешъ, такъ ани я твоего», 1051.
«Дворъ пустый, ветромъ горожонъ», 929.
«Зазвонити въ таюй (owaki) колоколъ (dzwonek), што на баламуты звонятъ», 933.
«Пусти только ушы на торгъ, оставъ другое ухо стороне, доведаешся и большей того», 941.
«Лжы, вшакъ се тымъ не удавишъ», 943.
«Яко ягодку, полкнешъ», 943.
«Снадне вырыгнути, але трудно зась полкнути», 943.
«Вымовка: конфедерацыя! не рушъ!» 945.
«Набрехавшыся (naszczekawszy się), азали охрапеешъ», 947.
«Срокги-сь велми, але не дужъ!» 947.
«Прыказка: собака брешетъ, а ветръ несетъ», 947.
«Только словъ сила, але правды бы намней», 951.
«А для милого Бога!» 969.
«Для милого Бога, прошу», 1015.
«Не далеко ищучы» (chodząc), 975.
«Въ стопы плевати», 993.
«Але только надеею, а не скуткомъ могли быхмо ся были кормити», 1017.
«Смерть за плечима (za pasem) уставичне», 1019.
«Яко опареные безъ воли старшихъ своихъ по свету бегаютъ, ищучи сытное стравы», 1023.
«Съ свечкою не найдешъ», 1035, 1111.
«Духомъ, братие, потреба быти убогимъ, не маетностью (nie suknią), хочемъ ли ся достати до царствия небесного», 1047.
«Не у куклы то играти» (to nie w łątki grać), 1049.
«Ведь не по небу (nie pod obłoki) летаешъ, але по земли ползаешъ», 1049.
«Не мовъ же пышно, бы на зло не вышло», 1051.
«Пану Богу тя поручаю, х не знаю», 1051.
«Твое гороховые кули съ сол делъ, яко отъ скалы нед отлетаютъ», 1051.
«Позычаючи у людей, чого (doma) не доставало», 1053.
«Пересоливати» (przesalać), 1
«Много мовишъ, але мало пр 1053.
«Поглядишъ теперь окомъ и у слухомъ», 1059.
«Яко ворона—одножъ да од каешъ», 1063.
«Смешки строити», 1065.
«Быти у беса» (bydź v dyabl
«Што тобе не мило, того не бычъ», 1069.
«Далеко ся съ правдою мнеш
«Не всимъ дано есть до Коринту», 1075.
«Не-весть где» (nie wiedząc 1089.
«Сами себе оружнемъ своим жаете» (swoią siekirą podcinacie
«Новые теологи (nowi y k theologowie) а старые куколники nikowie)», 1093.
«Якое имя, таковая и сила 1093.
«Много доброго имъ не дост а злого зась у нихъ набываетъ
«Дай то» (day to), 1105.
«Бо-сь жакъ, и по жаковс шешъ», 1115.
«Ока запорошити», 1119.
«До кухни загледать», 1119.
«Самъ на самъ»=съ глазу на гла
«Zdrowe oko», 1155.
«Słońca iaśniey», 1208, 1221. 1250—1, 1270, 1277, 128?.
«Z motyką na słońce miotać», 1
«In magnis voluisse sat est», 11
«Malus morbus amara ph requirit», 1162.
«Klin klinem wybiiać», 1162.
«Namnieyszey makuły niem 1167, 1172.
«Obiema rękoma vchwycić», 116
«Namnieysze słowko», 1168.
«Mądra głowa», 1169.
«Się leda babie snać y w k powiadać nie godziło», 1169.
«Z brzegow nie wylewa», 1170.
«Namnieyszym krokiem», 1170.
«Nowowynikły doktor», 1226.
«Wedla swego mozgu», 1226.
«Nie na iawi, ale we śnie», 123
«Barzo niesporo», 1234.
«Dla ciasnego placu», 1272.
«Nożem prawdy», 1280.
«Oyczyste gniazdo», 1284.

Въ заключеніе предлаг торыя мнѣнія:

«Если попъ збито
судъ. Ты овца, как

гъ долгу можешь человѣка судомъ
ати, а попъ долгъ греховныи име-
Господнимъ прощаетъ», 119—120.
ѣпшая естъ на́горшая згода, нижли
шая незгода» (т. е. худой миръ
е доброй ссоры), 386 (это выводъ
Потея).
епшая естъ найгоршая згода, анижъ
епшая незгода», 1055.
до́брое—не добро̀, кгды не по воли
ей бываетъ», 389 (въ противность
отею).
огу далеко приемнѣйшая часомъ бы-
незгода, нижли згода» (въ про-
ость Потею), 396.
Ито̀, по воли Божіей бываемое, хотя
быти здаеться, надъ всѣ речи
на́лѣпше. А што̀—черезъ Его волю
угодно Оному, хотя і навыбор-
е бы́ти ви́дится, надъ всѣ речи
на́горше» (слова І. Златоуста изъ
гарита»), 398.
ый покой, добрую незгоду по-
вши, чи́нитъ недобрый покой; але
здѣ згода добра̀, кгдыжъ часомъ
збойницы згожаются» (слова Зла-
аго), 403.
ода, которая кровью ся святыхъ
аетъ, которая вѣрныхъ Божихъ
лѣдуетъ, которая дорогу правди-
аглажуетъ, котораа покорою Хри-
ю гордитъ, которая выносится
стью, пыхою надъ увесь свѣтъ»
ктеристика уніи), 404.
бы то чудъ былъ и не малый!
мъ то̀ естъ призвойта двѣ го́ловѣ
» (говорится по поводу того, что
овь имѣетъ Единую Главу—Іисуса
та), 425.
е потреба зъ ро́зумами вылетати,
акъ вѣрити, яко написано, а вышше
и надъ писмо не кгмырати», 451.
рудно и глупого речъ естъ—голою
о на острое железо наступовать
gać)!» 302.
арга вложилъ въ уста патріарха
адія слѣдующія изрѣченія: «Хто
слухаетъ, Господа Исуса Христа
етъ; а хто папы не слухаетъ, Го-
Исуса Христа не слухаетъ. Тотъ,
ый папе подданый не естъ, ни-
збавень быть не можетъ», 300.
ихто своего спротивника до рады
ереть; а лепей упорного минуть,
и его противъ собе острыть», 244.
ова православныхъ, записанныя П.
гою, на Берестейскомъ соборѣ
уніи: «великие суть речи и глубо-
а у нихъ головы сутъ мѣлъки:
тсе въ нихъ не хочутъ (wielkie są
y a głębokie, a v nich głowy są
ie: wdawać się w niwecz nie chcą).
лися, дей, о то великие королеве,
ести не могли, и мы тому досыть
инимъ», 216, 218.
коже бо мира сего военника де-
во плоти и благорумянство изъ-
являетъ, сице и Хрістова воина сухость,
иже отъ воздержания цвѣтущая блѣ-
дость показуетъ его, яко страдалца за-
поведей Хрістовыхъ», 160.
«Доводъ такъ бы былъ моцный, жѐ бы
нань и уме́рлый отпо́ру не да́лъ, и нѣ-
мый бы̀ сло́вка не рекъ», 429.
«Южъ начинено зъ васъ (уніатовъ)
много смѣховъ: южъ одинъ зъ васъ въ
радѣ за пѣчью зъ робяты усѣвши, яко
голодный оный и́стый до кухни на́ лю-
ди съ ты́лу загледа́лъ», 429.
«Яко заецъ предъ собаками тропилъ,
следъ тераючи» (przede psy tropił, ślad
tracąc), 637. Это отзывъ И. Потея о
Филалетѣ. По этому поводу старинный
православный читатель на полѣ ядовито
замѣтилъ: «такожъ онъ, неборакъ, пе-
редъ собаками, а не Римляны!»
«Не такъ верышъ, яко пишешъ; ани
такъ пишешъ, яко видишъ и чытаешъ,
але што лепъшого минаешъ», 761.
«Нерядомъ стоимо»(nierządem stoimy),
779. Потей защищаетъ или оправды-
ваетъ это изрѣченіе, говоря: Patrzże!
Co więc ludzie, na nieporządek Koronny
czasem narzekaiąc, żartem mowią, to
Philalet za potężny dowod plotek swoich
bierze, właśnie iakoby tesz mowił: «v 'in-
szych ludzi dobry iest porządek, a v nas
(nie day go, Boże!) bo nierządem lepiey
stoiemy!»
По поводу мнѣнія, что «церымонии
Греческие болшей зъ Евангелицкими,
а нижъ зъ Рымляны, згажаютсе», Ипа-
тій Потей говоритъ: «Ино власне такъ
се згажаютъ, якобы коли старожитное
зъ новотою, утвержение и камень не-
движимый зъ легкомысльностью и тро-
стиною, широта съ теснотою, плод-
ность зъ неплодиемъ, светобливость съ
проклятиемъ, добрый порадокъ съ поме-
шаньемъ, родоста зъ маковымъ цве-
томъ, миро благоуханное съ грязью,
свѣтлость съ темностию, Христосъ съ
Велияромъ, и много иныхъ речей», 1009.

иконное «воображеніе», 69.

иконы «або образы», 53.

[12] **иле** (ile)—сколько, 216, 411, 455, 691, 999, 1055.

[12] **имъ.....тымъ**—чѣмъ.....тѣмъ, 426, 430.

инакшей—иначе, 80, 109.

[1] **инсти(ы)кгаторъ** «альбо прокураторъ», 847, 927.

[12] **инстикговати** — преслѣдовать судомъ; подущать, подстрекать, 817, 893, 927.

инфулы «або митри», 218.

[1] «Ипотипосконъ» (ὑποτύπωσις—очеркъ), твореніе Климента Александрійскаго, 1087.

ирье—гнѣздо, 773, 775.

исконати—«скончати», 131, 132.

[12] *искусити*—«досвѣтчити», 421.

Исповѣдь, 113—115.
² исполняти (napełniać)—наполнять, 877.
¹ исправитися—«направити», 43.
испытникъ—вопроситель, 158.
испытно читать, 179.
исте (iscie)—вѣрно, конечно, 661.
¹ *истина*—«правда», 733.
² йстность—существо, сущность, 447.
«Исторія собора Флоренскаго», «за Григоріа недавно выданая, по зависти противъ Грековъ списаная», 412. См. Примѣчанія.
«Исторійка о Флоренскомъ соворѣ», «вкóротцѣ дáвно списаная», изданная Клирикомъ Острожскимъ, 412.
«Исторія Флорентійскаго совора», на Латинскомъ и Греческомъ языкѣ «выдрукованая», 797.
«Исторія о соворѣ Флорентейскомъ», «по Латине одъ летъ пятидесятъ, и по Греческу теперъ недавно выдрукована», 915.
источникъ «або жродло», 430, 444, 449.

I.

«О і(и)ерействѣ» Златоустаго, 907.
ἰσάγγελος—«равноангелный», 9, 10.

К.

Кадилница. «Сказаніе разума о кадилници: кадилница есть человѣчество Христово, а огнь въ ней—Божество, дымъ же кадилный—Святый Духъ, благоуханое веселіе», 140.
кадило «або ладанъ», 137, 138; — «або онміанъ», 390. Во 2-ой книгѣ: кандило.
кадити «або курити», 140.
«Казанье» ксендза Станислава Гродицкаго 1587 года, 771. См. въ Примѣчаніяхъ подъ словомъ: Гродицкій.
² казиродство—кровосмѣшеніе, 270.
¹²казнодѣя (kaznodzieia)—проповѣдникъ, 100, 168, 216, 240, 1097.
κακοδόξος—«неправославный», 17, 18.
калека (kaleka)—«убогій», 893, 1047.
Календаръ «новый», 631,649, 651, 765, 771.
καλοκάγαθία—«благоутробіе», 3, 4.
каменечное «зборище»—собраніе, происходящее въ «каменицѣ», 322.
каменица—каменный домъ, 322, 811.
камень «проберскій»—пробирный, ос
локъ, 925;—Лидійскій, 1157.
Канонъ на Воздвиженіе, 98.
капица «мнишая»—клобукъ, 462.
капище—«офѣровникъ», 391.
Капитульный «або предній пій писар
737.
Капланы безженные, 739.
капланскій «то есть жерцовый», 238.
капланъ «то есть жрецъ», 238.
¹ карати—*обличати*, 242.
(хто) **кáреть**—*обличаяй*, 244.
¹ каркь—затылокъ, зашеекъ, задняя час
шеи, 404.
¹² карность—наставленіе, урокъ; испр
вленіе, наказаніе, 57, 58.
картелюшъ «безъименъный»—карте
вызовное на поединокъ письмо; догово
между двумя непріятелями, 535, 537.
¹ касовати—уничтожить, отмѣнить, б
кáструмъ—замокъ, 462.
«Катехизмъ», «Катихисисъ» (К
techismus) Кирилла Іерусалимскаго, 248, 7
Катихисисъ Люторскій, 57, 58, 60, 1
172, 173.
катъ—палачь, 921.
² качерство (kacerstwo)—ересь, 302.
кашталяновая—жена каштеляна, 927.
каштелянъ—староста, начальникъ зам
933.
Квасный хлѣбъ, 697. См. ниже: кисл
квитнучій—цвѣтущій; украшенный, 4
кволи см. гволи.
кг . . . . . см. г. . . . . .
керовати—обращать, направлять: вод
править; стараться, помогать, пособл
покровительствовать, заботиться, 571, 7
895, 901, 909, 1055, 1057.
кійсь. «О кимси»=«о комъ таковомъ», 7
килька=«колько», 61, 62. «А то ся де
предъ тою единостью килькемъ лѣтъ», 5
«Съ килькемъ владыкъ», 561. «Передъ ки
кемъ десятъ летъ», 665. «На кильку л
стцахъ», 817. См. ниже: колько.
килькадесять—нѣсколько десятковъ, 7
Кислый (kwasny) **хлѣбъ**, 717. См. ки
квасный.
кисль—кислость, квасность, 1146.
¹ кламати—лгать, 294.
² кламливый—*лживый*, 949, 1047;
вый, ложный, несправедливый, 378.
¹² кламство (kłamstwo,
ложь, обманъ, неправда, 280.
«задавати», «задати», 917, 9

ща—*ложный*, 421.
ноты—драгоцѣнности, 424.
ментины» (Климентыни), книги,
. Примѣчанія, подъ словомъ Гра-

рыкъ «Острозский, ниякий, безъ-
», 1033, 1035, 1039, 1041, 1043.
ыковъ малженство», 755.
потъ—хлопоты, заботы, безпокой-
.
5а (kloba)—(въ переносн. см.) гра-
едѣлъ, мѣра, 426, 765.
ь «пасхалный», 773.
нный—проклятый, 1025.
чая милость, 1015. См. ниже: кня-

Постная, 67, 68.
Іоанна Дамаскинова — «О по-
святыхъ иконъ», 75, 76.
«местские», 941.
чки, «которые писалъ (Виссаріонъ
й) до Алексея Ласкара, ѳилянъ-
зацъного чоловека», 1113.
ка(е)ц(тс)кая милость, 983, 985,
995, 999, 1005, 1007, 1009, 1011,
21, 1023, 1027, 1029, 1031, 1033,
3, 1075, 1077. См. выше: кнежачая.
ира—«князь смиренія», 107, 108.
смиренія—*князь міра*, 107, 108.
жецъ—«влагалище», 35.
(kusz). «Але врыхле натечетъ съ
ь на брагу», 1115.
ка (garbarz) — кожевникъ, сыро-
677.
(kozik)—большой ножъ (у мясни-
амъ себе своимъ козикомъ пилаеть
swoim kozikiem rzeże)» 805.
мъ (Kolegium) «Острозский», 1073.
(kiedy, gdy)—когда, если, 575, 813,
837, 839, 849, 853.
ь (kiedyś)—нѣкогда, 725, 827, 1057.
«албо громада»—собраніе, сходка,
196, 216.
ивая «згода» — сварливая, задор-
7.
нѝ—ссора, брань, вражда, раздоръ,
поръ, 395. «Колотню строити», 773.
—нибудь, 139, 140.
= «килька» — нѣсколько, 61, 62.
колку особъ (obrali niektore pany)»,
редъ колкомъ недель (przed kilą
198. См. выше: килька.
—сколько. «Подобно и Ѳилялетъ
се умеетъ, колько и я», 773.
ятники полемич. литературы, кн. III.

[1] **кольконадцать** (kilanaście)—за десять, слишкомъ десять, 286. «Передъ колкунадцать лѣтъ (przed kiląnaście lat)», 198.
колькось—сколько-то, нѣсколько, 1027.
комедейный «жакъ»—комедіантъ, шутъ. Ипатій Потей уподобляетъ клирика Острожскаго «комедейному жаку», 1043.
комедия, 1043.
комиковое «здане». «Ведле зданя комикового», 455. «Iuxta comici sententiam (wedla zdania comikowego)», 1209—1210.
конечне—совершенно, 409.
конечный (doskonały) — совершенный, настоящій, 577.
[12] **коиклюзия**, 1053.
королеванье (krolewanie), 224.
королевая (krolowa)—королева, 296.
корчемное («слово»)—грубое, простонародное, 867.
корчъ—пень. «Съ пустого корча альбо сова, альбо пугачъ вылетаетъ (z pustego krza albo sowa, albo puhacz wylcci)», 923.
котча—коляска, 168.
коцъ (koc) — полость, подстилка, попона. «Годенесь коца ушывого», 857.
коштовно—богато, дорого, 137.
[1] **коштовный** «уберъ», 1128.
кравецъ—портной, 829.
[12] **крадоводя**—*прельщая*, 174. Въ 1-ой и 2-ой книгахъ неопред. форма.
крадоучити—*прельщати*, 1138.
кракати—каркать, 1063, 1079.
крамарчыкъ—лавочникъ, 679.
[2] **крамъ**—лавка, 1023.
красно—«оздобно», 386.
[2] **красомовство**—краснорѣчіе, 458, 1059.
красомовца—ораторъ, 440, 1057.
[2] **кревный**—кровный, родный, родственникъ, 59, 60.
[12] **кресъ**—цѣль, конецъ, предѣлъ, край, граница, 425, 987.
крещикъ—крестикъ, 619.
[1] **кри(ы)вда**—*безчестіе*, 244.
кри́вило противопол. «правилу», 148.
[1] **кри(ы)воприсяжца** — клятвопреступникъ, 321, 765.
«**Крижмо** великое, то естъ мекга хризма», 973.
крижъ—крестъ, 62. «На-крижъ», 92. См. ниже: крыжъ.
«Кройника» Проспера, 817.
Кройникъ Польскій, 68.
Кройникъ Рускій, 74.
Кролевны «Ангельскія», 681, 945.

kromia, 353.
кропля—капля, 474, 1047.
кроткость—краткость, 905.
крщи(ы)цы твердое — *жестоковыйный*, 1077.
крыв . . . . см. **крив. . . . .**
крые(о)мкомъ (kryiomkiem) — скрытно, 601, 649. Въ 1-ой книгѣ: кріемо.
[1] **крыжакъ**—крестоносецъ, 469, 472.
крыжикъ—крестикъ, 705.
на-крыжъ—на-крестъ, 97, 98. См. выше: крижъ.
ксондзъ—ксендзъ, 645.
куколникъ (kąkolnik) — плевелосѣятель. «Новые теологи, а старые куколники», 1093.
[2] **куколь** — плевелы, сорная, негодная трава. «Куколь стался другимъ Стеѳаномъ»—Ипатій Потей намекаетъ Острожскому клирику на Стефана Зизанія, 1093.
[12] **кули** «гороховые», 1051.
купа «людей», 647.
купецство «чинити»—торговать, 108.
ку́пка—община, паства небольшая, 428.
курити «або кадити», 140.
курцианъ. «Будучы не только свецъкимъ куръцияномъ (kurcianem)», 937.
куситель—искуситель, 1129.
[12] **куситисе**—покушаться, пытаться, стараться, 186.
кусый (kęsy)—куцый, 599.
[1] **кутъ**—уголъ, закоулокъ, 310.
кухарка. «Тогды бы не почтомъ людей, але только кукаряками своими могли бы пересегнути насъ», 647, 649. «Кухаряки въспоминать», 661.
[12] **кшталтъ**—образъ, 400.

Л.

[1] **лава**—скамья. «Быти подъ лавою»—быть въ неизвѣстности, унижену, осмѣяну. «Хвала Богу, ижъ перъшые его судьи отъ негожъ самого вже подъ лавою», 831.
Лавица панская (senatorska) — сенаторская палата, должность, 687. Въ 1-ой книгѣ: Лавица ратушная.
[1] **ла́годное** «сло́вко»—мягкое, нѣжное, 437.
ladaiaki—какой-нибудь 1052.
ладанъ «або кадило», 137, 138.
[1] **лакнучій**—алчущій, голодный, 385.
[12] **ла́комство**—прожорливость; корыстолюбіе, сребролюбіе; жадность, скупость, 23 419, 687, 1021.
ламентъ—жалоба, 1059.
Лампетесъ, число звѣриное, 1135.
λαμπρότατος—«благопламенитъ», 43, 4
въ ланиту бити—«поличокъ дати», 105
[12] **ланцухъ**—цѣпь; кандалы, оковы, 39
[12] **ласка**—*благодать*, 444. «Ласку една отъ кого», 409.
[1] **латве**—легко, удобно, 813.
Латенносъ, звѣриное число, 1135.
лацней — *удобнѣе*, 1131;—**удобнѣе, легч** 244, 1131.
лаяти (кому)—бранить, ругать, поносит 659, 709, 753.
лбина сухая = «сухій лобъ» — черен 125, 126.
[1] **лгарь**—лгунъ, лжецъ; пустословъ, 66
[2] **легкій**—неосновательный, легкомысле ный, 406 («уваженє»), 653 («особа»).
легце — легкомысленно, неосновательн безразсудно, 661 («шацовати»), 1113 («н важати»).
[2] **леда** (lada)—всякій, каждый, кто н есть; худой, плохой, 310, 347, 711, 763, 76 823, 857 (czysta), 877, 1053, 1117.
ледаяко (ladaiako)—худо, плохо, нех рошо, негодно, 721, 1053.
[12] **ледве**—едва, 100. Въ 1-ой книгѣ: ледв во 2-ой: ледва.
лежати «отлогомъ» (odlogiem leżać)- (въ переносн. см.) лежать въ сторонѣ, бе употребленія, вниманія, находиться въ пр небреженіи, 411, 991.
лежащій—«заложоный», 413.
лепакъ (lepak) — напротивъ, однако же, 865.
лживый—«кламливый», 949, 1047.
листри(ы)кі(е)йскій «то́ есть разбойн ческій», 411—412 («соборъ», «сонмище» 433, 715 («синодъ»), 747, 965, 967, 1035—10 («соборъ Флорентейскій»).
Листы «свѣдечные», «свѣдоцные», 43 438;—«причинные», «свѣдительствованны 436, 437, 438;—«позволеный», 669;—«н мстный», 829.
ли́съ «хитрый»—(въ переносн. см.) хитр лукавый человѣкъ, 380.
литовати (żałować)—**жалѣть**, 581.
литоргія «або обедня», 208.
ли́хо (zło)—**зло**, 625.
лихо («учити»)—**плохо, худо**,
лихтарь—*сѣтникъ*, 643.
въ лице—«обличне», 400.

ıба—число, 188;—«пошоспая», 805,

ба—*слово*—отчетъ, 300.
анъ «скомороский» (maszkara)—ма-
19.
«изсохшій»—черепъ, 125, 126.
ий—«кламца», 421.
юе—«раздробляемо», 19.
ти—«раздробляти», 21.
ити (łudzić, kłamać) — обманы-
'олько Богомъ лудимо (Bogiem kła-
просечы о соединение вѣры» 603.
то не людми, але Богомъ лудили»
только светомъ лудитъ, удаючися
на» 767.
ый—*лукъ*, 89, 90.
-«лукавый», 89, 90.
ти (łupać)—колоть, разламывать, 1069.
кца—грабитель, разбойникъ, 605.
—веревки изъ лыка. «Татарове, тутъ
ши, у лыкахъ отселя до Оръды
нъ провадятъ» 1069.
шій—лучшій, 175.
твичникъ», 402.
ыя памяти=«роковыя памяти», 123,

-«вольно», 853.
вати—*благоволити*, 417.
вне—съ любовію, 141, 142.
вникъ («фалы Божее») — любитель,
577.
вь. Ея опредѣленіе, сдѣланное кли-
Острожскимъ, 430—431.
ь—«пожадливость», 420.
ьйство—«нера(я)дность», 1147.
ьяти—«нечистоту плодити», 1147.
—«милующій», 977.
нъ «простый», 138.
кий («ошустъ») — простонародный,

кая «почтивость», 921.
скость — человѣчество; человѣко-
остраданіе; гостепріимство, хлѣбо-
, 398.
шеръ, 687—688.

М.

и—*порочна сотворити*, 244.
стръ «або опатъ», 458.
ριότης—«блаженствіе», 45, 46.
ія—*торжище*, 165.

макелія—«по нашему гостинный домъ, госпóда», 166.

[2] **малеваный** («православникъ»)—крашенный; писанный, изображенный красками; мнимый, кажущійся. «Где, коли о то православникове наши малеваные мовили?» 679.

[1] **ма(о)леваніе** «або писаніе», 82.

малевати—рисовать, 49, 50, 53, 54.

[1] **малженскій** — супружескій, брачный: «розводы», 963, 1107.

[1] **малже(о)нство**—супружество, 296, 441, 1137. «Малженство клирыковъ», 765.

мало—мало, немного, почти. «Протожъ мало на томъ (otosz nic na tym)» 555;—чуть. «Мало не пять», 711. «Мало не большей», 805. «Не мало»=«досытъ», 49, 50. «Мало што» (mało co), 280.

[2] **мамрам(н)ъ** (mambran)—бланкетъ, 607, 613, 885.

мантыка—верхнее одѣяніе, мантія. «Абы лепей у свою манътыку (mantikę) смотрелъ, што въ ней носитъ» 925. «Не загледай же ты въ мою манътыку (mantykę)! смотри своее сукни, што въ ней несешъ!» 1051.

мантырыти (mentiri)—лгать. «Яко Ѳилялетъ мантырытъ (iako ty, Philalecie, mentiris) 931.

[12] «Маргаритъ» Іоанна Златоуста, 398.

маркграбя—маркграфъ, 1067.

марне—несчастливо, безразсудно, 1025.

марнотравство—мотовство, расточительность, 408, 1071.

мархионъ (margrabia). См. маркграбя, 1067.

маршалокъ («соборыща», marszałek abo regent)—предводитель, 190, 815.

Масло «або, по нашему, олей или пакъ олива», 130;=«миро» 131, 132;—«албо елей» 973.

маслокъ (maślok)—сгущенный сокъ изъ растеній, весьма хмѣльный, 947.

[12] **машкара**—маска, 573, 1043.

машкарникъ — носящій маску. «Я съ таковыми машкаръниками безъименъными не звыкъ справы мевати», говоритъ Ипатій Потей безъименному клирику Острожскому, 1049.

ме (mię)=мене—меня, 1029.

Мекга «хри(ы)зма, то естъ великое крижмо (миро)», 973.

менити—мнить, думать, почитать, считать, 72, 144, 145.

[2] *мерзость*—«брыдкость», 949.

мечтаніе «або привидѣніе» — «видѣніе», 89, 90.

Мечыты Татарскіе, 677. «Мечытъ Татарскій» (им. пад. ед. ч.), 977.

[2] **мизеренъ**—*бѣденъ*, 1148;—бѣдный, несчастный, убогій, 212 («мизерные попове»), 687 («свѣтъ»), 1019 («кондыцыя теперешнихъ Грековъ»).

[1] **милосникъ** (милостникъ)—любовникъ, любимецъ; любитель, охотникъ, приверженецъ, покровитель. «Милосникъ едности», 278; — «людъский» — человѣколюбецъ (Богъ), 306;—«або ревнитель», 389, 390;—«правды», 737.

милосничокъ—лжелюбитель, лжепокровитель. «О, мое милые верьные милосъничкове духовенства вашого (т. е. православнаго)!»—глумится Ипатій Потей надъ Христофоромъ Филалетомъ, 685.

[2] **милующій** — *любяй*, 977. Во 2-ой книгѣ: милуючій.

[2] **милый** «милосничокъ», 685;—«душко», 757;—«сумненье», 929.

[2] **минати**, 899.

министеръ (minister)—пасторъ, служитель Слова Божія (у протестантовъ), 645.

мира князь—«князь смиренія», 107, 108.

миритися=«згожатися», 401.

Миро «или масло светое», «или олий святый», 131, 132.

Миро великое «то есть хрызма», 973.

мированіе—покой, миръ, 401—402.

мистръ — учитель, наставникъ, 174, 212, 801.

[2] **мияти**, 1073.

младенецъ—«немовятко», 380.

[1] **младенецъ** (młodzienec)—юноша, молодый человѣкъ, парень, 773. Въ 1-ой книгѣ: млоденецъ.

[1] **мниманый**—мнимый, воображаемый, 749.

[12] **мни(е)манье**—мнѣніе, сужденіе, мысль, намѣреніе, догадка, 383, 571, 951.

[12] **мнимати** «або розумѣти»—*мнити*, 401; мнить, думать, чаять, уповать, 169, 1059.

мнити—«розумѣти» або «мнимати», 401.

[1] **мнѣ(е)й**—менѣе, 707.

[12] **мова**—слова, языкъ. «Чыталъ голосною и значною мовою», 220. «Самая мова и ѳразисъ», 1107.

мовенье—*глаголанная*, 79.

[1] **мовене**. «По ихъ мовеню» (словамъ), 57, 70.

мовчкомъ (milczkiem), 1023.

[12] **мовя́ти**—говорить. «Мовяете», 77. «Мовяють», 1138, 1142.

могутство—могущество, 459.

[12] **можность**—сила, 459, 1011.

mozg (wichrowaty)—(въ переносн. см.) [illegible]лова, умъ, разумъ, 1174.

Молебенъ, 113—114.

молитва «спречь бесѣда Божия», 160.

молити—«упоминати», 242.

монархія «або единовладство», 244, 25[illegible] 895.

[12] **морды**—мученія, насилія, 1111.

[2] **мордырьство**—звѣрство, лютость, [illegible]стокость; убійство, 405. Во 2-ой книгѣ: мор[illegible]дерство.

мотлохъ (motloch)—сволочь, сбродъ, [illegible]шера, чернь. «Лацно то попомъ, и бурьм[illegible]стромъ Рускимъ, и ремесникомъ, и [illegible]стамъ и иному мотлоху удавать», 326.

[12] **моцъ**—*сила*, 377, 380, 390.

мститися («кому наѣздками»)—отищат[illegible] 162.

му́деръ (mądry), 1069.

[1] **мужный**—мужественный, 431.

мужчи(ы)зна — мужчина, человѣкъ, 4[illegible] 833.

[2] **му́ры**—каменныя зданія, палаты, 4[illegible] Во 2-ой книгѣ: муръ (стѣна каменная).

[12] **му́сити**—долженствовать, 75, 76, 138 8[illegible]

[12] **мусъ**—*ну́жда*, 391;—«або ну́жда», 408; принужденіе, 645.

мутацыя—измѣнчивость, нетвердость, 6[illegible]

[12] **мша**, 753.

[2] **мылитися**—обманываться, ошибать[illegible] заблуждаться, 1063.

мышца—«раме», 1132.

[12] **мѣсто**—*градъ*, 404.

мѣсто где жити—«мѣ(е)шкание», 101, 1[illegible]

«**Мѣ(е)стские** книги»—городскія актов[illegible] книги, 941.

мѣти «не досытъ»—«не довлети», 57, [illegible]

мѣти (mieć). «Мено» (miano), 919. «Ме[illegible] се добре»—быть здоровымъ, благополучны[illegible] 186.

мѣ(е)хъ (wor)—мѣшокъ, 1115.

[12] **мѣ(е)шканецъ**—житель, жилецъ, об[illegible]ватель, 473.

мѣ(е)шкание=«мѣсто где жити», «сел[illegible]ба», 101, 102.

[12] **мѣ(е)шканье**—*жилище*, 414;—«су[illegible]ское», 377.

[1] **мѣ(е)шкаючій**—проживающій, [illegible]вающій, 185.

мяртвотворецъ—νεκροποιός, 39, [illegible]

Мя(е)сопустъ Татарскій, 6[illegible]

Мясоѣдникъ. «Теперешні[illegible] радость Июдеомъ и Елли[illegible]

Божіи и вѣрнымъ хрістіяномъ мя-
уганіе, поносы, досады наносятъ»,

дное яденіе, 167.

Н.

ротивъ», 401.
нитися—нахулиться, набогохуль-
назлорѣчить, 769, 949.
женство—богослуженіе, 117, 118.
дити (nabredzić, napleść) — набре-
рать, наплести,нагородить, 869,1035.
хатися (naszczekać się)—налаяться,
ся, 947.
ити — надѣлать много неприлич-
хорошаго, 404, 405, 861, 893, 1063.
в)ганье — нашествіе, нападеніе;
ное требованіе, просьба, 859.
альность—нападеніе, напасть, 248.
ка—штрафъ. «Попови толко на-
пляхецъкая», 685.
ти (разночт. «нахилити»)—ἐνεγκεῖν,

этъ—даже, 391, 689.
гутися (=навиться)—попасться, по-
, насунуться, встрѣтиться. «Але што
нетъ до губы бредятъ», 1043.
ючй (nawleć) — наволочь, навлечь;
ъ. «Не могъ такъ великого долгу
ги Турчынови и инымъ, который
аволокъ на церъковъ панъ Ники-
197.
ороченье—обращеніе, 184. Во 2-ой
завроцене.
вѣ(е)женье (nawiedzenie)—посѣще-
.
ненье—порицаніе, охужденіе, выго-
рекъ, 400. Въ 1-ой и во 2-ой книгана.
)—скоро, нечаянно, внезапно, 466,
1.
атвати (nagmatwać, nakłaść) — на-
навалить въ кучу, безъ разбора,
.
дити (nagodzić)—(въ переносн. см.)
, навести. «Але колижъ ми тебе
, хто ли иный нагодилъ», 1045.
города «чыстая», 955.
убей (nagrubiey), 194.
кей за чотыри недели (nadaley nie-
terech), 637.

надменый плотію разумъ, 165.
на́дорожшій—наидражайшій, 416.
надоѣстися (sprikać się)—надсаживаться, надрываться, 1077.
[2] **надутость**—надменность, 383, 406.
[12] **надъ**—*паче*, 413, 444.
надъ—сверхъ, вопреки. «Надъ обетницу свою, надъ росказанье короля его милости и надъ прозбу свою», 190. «Надъ себе», 807.
на́забыть—*зѣло*, 473.
[12] **назбытъ**—слишкомъ, 234, 466, 1053, 1059, 1119.
[1] **найздъ**, 385. См. ниже: паѣздка.
[2] *наказаніе*—«завѣтъ», 1003.
[1] **наказати** (nauczać)—*научати*, 238.
наказуяй—«(хто) научаетъ», 244.
накеровати—направить, устремить, 433, 461.
[1] **накладъ** «або утрата»—расходъ, иждивеніе, 135, 136.
налаятися «до воли митрополита и владыковъ»—вдоволь наругавшись надъ митрополитомъ и владыками, 769.
[12] **налогъ**—привычка, навыкъ. «И Жидове, водле налогу своего», 57.
налупити—награбить, 462.
нама(о)леванъ см. преднаписанъ.
намалеваный=«начертаный», 75, 76.
намалевати—нарисовать, 65, 66.
[12] **намнѣй**—отнюдь, ни мало, никакъ, 425, 649, 989.
напа́сти—припа́сти, 33.
напевнейшій («цель»)—наивѣрнѣйшій, надежнѣйшій, несомнѣннѣйшій, 579.
[1] **напотомъ**, 725.
напотужнейшій — наимогущественнѣйшій, 1099.
[12] **направа**—*совершеніе*, 801; исправленіе; поправа, починка, 629.
направити—«исправитися», 43.
напреднейшій («знакъ»)—наиглавнѣйшій, первостепеннѣйшій, 1031.
[2] **нарабляти** (narabiać)—надѣлать, наработать, наготовить, 557, 771. Во 2-ой книгѣ: наробяти.
нареканье (inwectywa)—рыданіе, плачь, стенаніе; сѣтованіе, жалоба; брань, ругательство, 951.
нарыхтовати—навести, направить; нацѣлить, намѣтить, 895.
насадитися—упорно на кого или на что насѣсть, преслѣдовать, добиваться. «Протожъ вамъ не допустилъ и местца светого геретиками и кровью невинъною, на

которую-сте ся быш насадзили, помазати», 881.

[12] **насмѣвиско**—насмѣшка, шутка, 294.

[1] **насмѣвца** (naśmiewca)—*злый*, 244.

на́солодшій—наисладчайшій, 448.

наспроснѣйший — наибезстыднѣйшій, наисквернѣйшій, 939.

наставникъ—«преложоный», 300.

[12] **насѣнье**—сѣмя, 430;—«спросное», 230.

натечи (nabieżać) — натечь, набѣжать. «Не утаиться шило въ меху, але врыхле натечетъ съ ковъшомъ на брагу», 1115.

[12] **натирати**—неотступно требовать, докучать; нападать, 975.

наткати—натыкать, напихать, начинить, наполнить. «Абыхъ тебе ихъ сведецътвы по горъло не натъкалъ», 1073.

наторгнути — повредить, нарушить; соблазнить. «Да своею дерзостию и суфалностью яденіа другаго сумненія не наторгнетъ», 167.

[13] **на-тыхъ-мѣстъ** — тотчасъ, сейчасъ, скоро, вскорѣ, 117, 118, 385, 389, 394. Во 2-ой книгѣ: на-то-мѣстъ.

натяжей (nacięższy)—наитягостнѣе, наидосаднѣе, 194.

научати—*глаголати*, 242.

научати—«наказати» (nauczać), 238.

(хто) **научаетъ**—*наказуяй*, 244.

нафукати (нахукати, т. е. нагукати)—накричать, набранить. «Нафукалъ ему», 1143.

нахилити (разночт. «навести»)—ἐνεγκεῖν, наклонить, склонить; исправить, 43, 44.

нахилитися, противополаг.: «уклякати». «Не уклякалъ предъ Богомъ, яко Ляхове и Люторы, але нахилился до земли», 89, 90.

[1] **нахоженье** («кгвалтовъ»)—нападеніе, 405.

начертаный=«намалеваный», 75, 76.

[12] **начинье**—*сосудъ*, 403;—«церковное»=«потреба» (церковная), 55, 56, 72;—сосудъ, снарядъ, 382.

наѣздка — нападеніе, 162. См. выше: нападъ.

[2] **небезпечность**—опасность, бѣда. «Для небезпечности отъ драпѣжныхъ Турковъ», 435.

«Небеса», книга Іоанна Дамаскина, 106, 107.

неблагословеніе «або покута», 128.

[2] **небога** (небоже, небожата)—бѣднага, бѣдняжка, 314, 667, 809, 949 («страдный»).

[2] **неборакъ**—бѣднякъ, бѣдняга, 637.

небылый. «Ижъ ихъ яко за небыли почытаетъ», 823.

небытный (nie przytomny)=«небылый», небывшій, 733.

невстыдъ — безстыдство, наглость, 31, 725.

невывѣтреный — невывѣтрившійся, не позабытый, 669 («владза»).

невыпареная «губа»—сквернослов, 89, 921, 923. «Выпареная губа» — говорун, болтунъ.

невѣста—«невѣстка», 401.

[1] **невеста** (niewiasta)—жена, женщина, 405, 833, 1061. «Невеста Саво», 1053.

невѣстка—*невѣста*, 401.

[2] **нег(х)ли**—можетъ быть, 100.

недбане—нерадѣніе, безпечность, оплошность, 383.

[12] **недбалость**, 209—210, 777, 835, 855, 9[illegible]

[2] **недбалство**, 385, 419.

[12] **недбалый**, 583.

недостатокъ—*немощь*, 380, 390.

[2] **недошлый** («ремесникъ»)—(въ вос. см.) недозрѣвшій, недоучившійся, [illegible]

недѣ(е)льный—воскресный, 555.

недѣ(е)ля (niedziela)—воскресенье, 2[illegible] 262.

нежели—«нижъ», 43.

незамѣ(е)ро́ный («часъ») — неопредѣленный, неограниченный; вѣчный, 985.

незбожный—*нечестивый*, 244.

незбожоный (nie zbożony), «праздный, прироженый, неучиненый Богъ», 607.

[1] **неадорожный** — непрегрѣшительный, истинный, 409.

невычливый («обрѣтъ») — неблагосклонный, неблагожелательный, 433.

Некрешчоные люди. «У тыхъ, што и зовемо некрешчоными людми: Арьяны, новокрщенцами, геретниками», 599.

νεκροποιός—«мертвотворецъ», 39, [illegible]

[2] **неледа**—непростый, необыкновенный, 401.

[1] **нелитосливый**—безжалостный, лесокосердый, безчеловѣчный, 387, 473.

немовятко—*младенецъ*, 380.

[1] *немощь*—«недостатокъ», 380, 390.

необѣтный (разночт. «неотвѣтен») ἀναντίῤῥητος, 33, 34.

неомылно — неложно, непогрѣшительно, 67, 68.

неотволочный—неотлагательный, [illegible] дленный, 395.

неотвѣтенъ см. **необѣтный**.

О.

[1] **обавятися** (обавлятися) — опасаться, страшиться, беречься, бояться, остерегаться, 410, 681.

обаченьеся — прихожденіе въ разумъ: образумленіе, 845.

[12] **обачити**—смотрѣть, видѣть, усмотрѣть, увидѣть, 63, 64, 70, 135.

[1] **обварованый** — снабженный, снаряженный, укрѣпленный, предохраненный, обезпеченный, 653.

[2] **обваровати**—обезпечить, оградить, обезопасить, 851.

обволати—провозгласить, объявить, 457.

обейстье «церковное»—праздникъ, торжество, 677, 683.

[2] **обелженье**—посрамленіе, безславіе, позоръ, безчестье, 405.

обилно—«обфито», 445.

облазнити—соблазнить, 163.

облапятисе (obłapiać się)—обниматься, 226.

облéстный—льстивый, ласкательный, 437.

[1] *обличати*—«карати», 242.

[2] *обличаяй*—«(хто) кáретъ», 244.

[2] **обличне**—*въ лице*, 400.

[12] **обличе** (обличье)—лице, 573, 1073.

облогати (вм. **оболгати**)—βλασφημεῖν, 17, 18.

облудникъ—лицемѣръ, льстецъ, ханжа, обманщикъ, 715—716.

[2] **облудный**—лицемѣрный, притворный, лукавый, 1134 («скутокъ»).

[2] **обма(о)вляти** (обмовити)—оклеветать, оговорить, очернить, 943.

обмовца—оговорщикъ, клеветникъ, поноситель, 228.

[1] **обмышляванье**—дума, забота, 625.

обовязокъ — обязанность, долгъ, 505.

оболгати см. облогати.

óболочокъ—облачко, 384.

[2] **обора** — хлѣвъ, скотный дворъ, 667, 1053.

«Оборона собору Берестейского», 1119.

[12] **оборонца**, 707.

обоятный (ambigue) — двусмысленный, 721.

ображати («Бога»)—оскорблять, 294.

[1] **ображатися**—сердиться, гнѣваться,

[1] **ображо(е)ный**—п
ванный, 657, 989.

[12] **обрáза**—обида, с
óбразецъ—образок
образи́ти—оскорби
611.

обрáзливый — (
(«письмо»).

óбразный апостол

[12] *образъ*—«выобра

[12] **образъ**—«зранъ»
«Óбразы або иконы»,

[1] **оброкъ** («Божий»
ственная наука, поуч

[12] «Obrok duchow
1205, 1223—4.

[2] «Obrona synod
go, w roku 1596
свидѣтельству И.
двухъ текстахъ
Потей очень хв
не называя его,

обрóты неба—
солнца, 438.

[2] **обрыдлив**
мерзость, отв
обрыдлость.

обрядокъ
«Вси светы

обтина
бать, 615.

[2] **обтя**
обрѣза

обф

обф

об

[12]

[1]

7

ъ—*плодъ*, 308, 404. Но встрѣчается
ъ, 999.
іемъ—совсѣмъ, весьма; конечно,
, такъ, 298, 408, 643, 1021.
нный, другій, 759.
ну быти — быть пріяту, взяту,

да—позоръ, стыдъ; отвращеніе,
, 186, 523, 569, 611, 663, 937.
и (ohydzić)—очернить, опорочить,
13, 913, 927, 1035.
цати—*видѣти*, 1005.
осити—огласить, объявить, 93, 94.
тися (okrzosać się) — обтесаться,
«А ты, пане Өилялете, ижесь ся
галъ (się iuż okrzosał), не боишъся
, ани людей», 943.
ъ (ogułem, summatim), 741, 1001,
5.
пка—одноцвѣтная, травчатая, шел-
ань, 162.
ка—*единородна*, 397.
— отдаленіе; отдаленное мѣсто.
ъ лежати»—быть въ отдаленіи,
нѣ, безъ употребленія; находиться
бреженіи, 665. См. ниже: отлогомъ.
)нити—*премѣнити*, 771.
(iedno)—только, 238, 969, 971, 1140.
ити «звитежство и триумфъ»—одер-
ѣду, 1101.
стайне—единообразно, одинаково,

рванецъ—отщепенецъ; отторжен-
гупникъ, 933—935. См. ниже: оторва-

юбина — кроха, крупица, куски,
320.
рыхати—отдалять, отстранять, не-
ь, 887.
ыхненый—отдаленный, отстранен-
.
оный — присужденный, осужден-
).
ти—отсѣчь, 541.
е овчее, 462.
са—клеветникъ, извѣтникъ, 1172.
оба—украшеніе, убранство, краса,
3.
не—парядно, украшенно, красиво,

но—*красно*, 386.
ный—*превосходный*, 377.
бный, 1113 («мова»).
енія хлѣбъ—«chlebeutrapienia», 1241.

² **озяблый** — озябшій; холодный, 185 («край»), 431.
озяти=взяти, 61, 62, 65, 66, 87, 88, 147 («оземъ»).
Око «ясное». «Чоловекъ невинъный увезде маетъ ясное око и не боитъся суду», 887.
² **околица**—околотокъ, страна. «Воюючи околицу», 1130.
окомгненье—мгновеніе ока, мигъ, 49, 50.
² **окравокъ** «альбо утинокъ»—отрѣзокъ, обрѣзокъ, лоскутокъ, 639.
¹ **окраса**—украшеніе, 472.
окресленый — очерченный, отмѣченный, 601.
Окрестныя (kolateralne) церкви, 929, 933. См. Примѣчанія.
¹ **окрутенство** — лютость, жестокость, свирѣпость, насиліе, притѣсненіе, 276, 470.
окрутникъ—насильникъ, 462.
¹² **окрутный**—жестокій, безчеловѣчный, лютый, 394, 461.
октенія, 471.
окуляры—очки, 1057.
¹² **Оле(ѣ)й, олива, олий**, 130, 132, 135, 136. См. масло, миро.
олѣйко—*елей*, 430, 444.
омоу́сіосъ (ὁμοούσιος)—«одной естъ и́стности», 447.
Омоф(е)оръ=«палиюшъ», 513.
² **омыльный**—ошибочный, погрѣшительный, 230.
омытье—*баня*, 444.
оная «двадцать» (св. отцевъ), 559; «оная недель чотыри», 641.
о́ни (oni)—оные, 977.
онъ (on)—оный, тотъ, 965.
опареный (wściekły)—(въ перен. см.) бѣшеный, угорѣлый, 1023.
опарытися (oparzyć się) — обвариться, ожечься, 721.
² **опатрене**—попеченіе, присмотръ, надзоръ, 250.
¹ **опатрити** (опатровати)—осматривать, заботиться; снабжать, надѣлять, 188, 192.
¹**опатъ**, «а по нашому архимандрытъ», 1111. —«або маистръ», 458. Опатъ Родыский (opat Rodyski), «звѣровидный»—469, 715, 1111.
¹² **опачне**—превратно, 569.
опилство—пьянство, 599.
¹ **Оплатки** — опрѣсноки Римско-католическіе, 1136, 1141—2, 1145, 1146, 1148.
оплюскатися—оплескаться, покупаться. «Ся оплюскалъ въ кро́ви христіанской», 462.
¹ **опока**, 1123, 1126.

ополокатися — ополоскаться, омыться, облиться, искупаться. «Ся вже не разъ и кровью людъскою ополокали», 681.

[2] **опоноватися**—противостать, противиться, сопротивляться. «Моцно ся при немъ опоновали», 461. «Коли се въ той речи добре опонуемо и зопремо», 647. «На сеймехъ о то устне опоноватисе хочутъ», 651.

опорожнитися (т. е. отказаться) «отъ всѣхъ мирьскихъ вещеи», 158.

опочистый=Петръ, 1126, 1127.

[1] *оправданіе*—«церемонія»(ceremonia), 240.

[12] **опресия** («тиранская»)—притѣсненіе, 955.

опрычный—особый, 523 («соборище»).

[2] **Опрѣсноки**, 464, 623.

опустити—простить, 115, 116.

«Орація» Виссаріона Никейскаго,1113.

Ординаціи (Постановленія) апостольскія, 733.

оріиналъ см. авѳтендикъ.

ортелъ—приговоръ, 1147.

Orthodoxum świętey wiary, 361.

[12] **оршакъ** — свита, толпа, множество, сонмъ, собраніе, 647.

освѣтити—*во свѣтѣ привести*, 925.

осе́лка — оселóкъ, точильный брусъ. «Устало мученичество, осе́лка вѣры», 419.

И въ Польскомъ языкѣ также женская форма: osła, osełka.

осквернитися—*растлѣтися*, 387.

оскудный. «Мало таковыхъ и оскудни сутъ, и Богу единому точію вѣдомы», 85.

[2] **óслепъ** (oślep)—слѣпо, наобумъ, безразсудно, 559, 667, 813, 975, 1115.

[12] *основаніе*—«фудаментъ», 413.

[2] **особа**—*видъ*, 1047.

[1] **оспалый**—сонливый, лѣнивый, нерадивый, праздполюбный, 583.

оспальство—сонливость, дремóта, нерадивость, праздполюбіе, 583.

остатка «справоватися» — въ остальномъ давать отчетъ, 889.

[12] **остоятися** — остаться, устоять, удержаться, 711.

[1] **остро** («строфати»)—строго, сильно, жестоко, 185.

острыть (ostrzyć)—(въ перен. см.) возбуждать, вызывать, раздражать, сердить. «Лепей упоръного минуть, нижли его противь собе острыть», 244.

[1] **отволока**—отсрочка, замедленіе, 294.

отволыватьсе—отзываться,ссылаться,266.

отворомъ «зняти», «бывати», «стояти» (otworem stać)—быть, стоять отворенн открытымъ, незапертымъ. «А што ся четъ, же церкви затворены стояли,— хотели есте, абы отворомъ зняли, жеб псомъ до нихъ вольно было входити?! не ведаете, ижъ церкви нашы таковогo чаю, яко Рымские, не маютъ?! А ве коли ся хвала Божая отправовала, отворомъ бывали»—это говоритъ Ин Потей, придравшись къ Христофору Фи лету, 883, 1111.

Отворомъ—нарѣчіе.

отворысте (publice)—открыто, 567.

отерети (zawrzeć, запереть) «губу отереть уста: заставить замолчать. «Ч векъ побожный, тогожъ набоженьства Р кого родичъ, знявши зъ ноги пантоф губу тому предотечы шылскому отеръ!» 9

отечествіе—«отчызна», 685.

отинати—осѣкать, 567, 569.

отирати (ucierać) «вшетечные губы отирать, утирать уста: заставить замолч Ипатій Потей обращается къ Христоф Филалету: «Азась тутъ не заслужилъ о ручника, которымъ таковые вшетечные бы посполите отираютъ катове, што пл по нашому называютъ?» 921.

отказати—отвѣтить, 57, 58.

[2] **отколя**, 385, 410.

[2] **откуль** (skąd, gdzie), 204, 284, 693, 7

[2] **откуль инудъ** (skąd inąd)—извнѣ, 7

[2] **откуль-инуль**, 207—208.

Откупи́тель—Искупитель, 103, 417.

[1] **отлогомъ лежати** (odłogiem leżać), 4 991. См. выше: одлогомъ.

отложити—«выкинути», 947.

отметаяйся—«хто гордитъ», 1075.

[1] **отмѣна**—*измѣна*, 625.

ото (oto)—вотъ, 759, 831.

[1] **оторванецъ**, 753. См. выше: одорване

оторванье «альбо сцизма»—расколъ, ступничество, 1101.

отóчоный—окруженный, 469.

отпустити (opuścić) («Жидовство»)—ос вить, бросить, 1081.

отроженье—*пакибытіе*, 444;—возрож ніе, 425.

отселя (ztąd), 455, 1069.

[12] **отстрашить**—устрашить, страхомъ вратить, 202.

«О отступенью Грековъ» въ 1590 выдано, 427.

[12] **оттамтоль**, 411.

оттамтуле (stamtąd), 274.

тися—отсѣкаться, 402.
ня, 385, 455.
ль (stamtąd, odtąd), 234, 254, 657.
ти—отрубить, отсѣчь, 1130.
ца—тугое, тяжкое обстоятельство. тая столица въ тые часы въ тыхъ ъ ваковала», 497.
рти (odumrzeć)—умереть, 851.
ха—надежда, упованіе, 194.
на—*отечествіе*, 685.
ъ (ojczyc)—отчичь; туземецъ, прижитель страны, 683.
чепенство, 196.
етити—«ущирбокъ учинити», 625.
ра—«жрътва», 49, 50, 137, 138.
ровати—приносить жертву, 122.
ванье «або возложенье»—жертвоніе, 73, 74.
ванный «або возложенный», 99, 100.
ровникъ—*капище*, 391.
здожность — опрятность, чистота, ность, убранство, 118.
яти (zwiiać)—миновать, минуть, избѣгать, 899.
ети (ochrapieć)—охрипнуть, осипабрехавшыся, азали охрапеешь», 947.
ованая («потрава»)—подсахаренслащенная, 1053.
кровати, 404, 1059.
ати—«цѣдити», 1121.
ніе, 129, 130.
исто, 67, 68.
тися—очнуться, 841.
овану быти—быть оцѣнену, 1031.
аный—обольщенный, прельщенный,

уканье—прельщеніе, 298, 458.
ивати — прельщать, обманывать,

иватися—обманываться, прельщать-

ъ—обманщикъ, обольститель, плутъ, юдъский», 871.

П.

ъ—долина, юдоль, 432, 433.
ытіе—«отроженье», 444.
ь—опять, же, 56, 605, 1029 (ieśli),

нюшъ (pallium), а по нашому омо-
3.

паметатисе (pomnieć na się)—опомниться, одуматься. «Не плети, отче Аврааме! Самъ паметайсе (sam na się pomni)!» 1047.
Памяти «лѣтныя» или «роковыя», 123, 124.
[2] **паненка**—дѣвушка. Родит. пад. мн. ч.: паненекъ, 405.
панская лавица. См. лавица.
панство въ смыслѣ «рыцерство», 1071.
пантофель—туфля, 941.
[1] **Панъ**—*Господь*, 1049.
папежиха=«папежовая», 1134, 1135.
«Паралипомены» Томашовы, 429.
[2] **парамья**—паримія, 93.
Паранагностики (paranagnostyk, paranagnosticum) (три), которыми отступные владыки призывались на собраніе православныхъ въ Берестьѣ. Первый 336—337; вторый 338—339; третій 345.
паратися (parać się)—заниматься чѣмъ, мѣшаться во что. «Не хотели бы тыми речами паратися», 651.
[2] **параѳ(хв)ия** (dyocezya)—приходъ, 861, 1069.
парафияне—прихожане, 925.
парсуна—персона, особа, лице, 59, 60.
паршивый «глава», 1126;—«декретъ», 769; -«розсудокъ», 711, 759, 779, 805;—«розумъ», 757.
пасанье—поясаніе, препоясаніе, 1069.
пасовати «на рыцерство» — опоясать рыцарскимъ поясомъ, 1069.
Пасока=пасха, 749.
паствина (pasza) — пастбище, кормъ. «Паствины уживати»—пользоваться пастбищемъ, 999.
па́ствиско—пастбище, 431.
Пасхалный ключь, 773.
Пасхалья Руская, 773.
патрыяршеньская (patryarchalna) церковь, 310.
патрыяршыцы «новыя», 681.
паче—«надъ», 413, 444;—«раднѣй», 393.
[2] **певне**—конечно, подлинно, по истинѣ, 186.
певнити — свидѣтельствовать, подтверждать, 1129.
[12] **певный**—вѣрный, несомнѣнный, надежный, извѣстный, 71, 72, 133, 134.
пелькгрымство — паломничество, путешествіе, 1081. См. ниже: перекгрынація.
[1] **пелкгримъ**—паломникъ, путешественникъ, 473.
[1] **пелю́хи**—пеленки, 474.

перевести—первенствовать, пересилить, перевѣсить. «І еще имъ датися надъ собою перевести», 460.

[4] **перекгрынация**, 1073. См. выше: пельгрымство.

перекгрыновати—паломничать, путешествовать, 1071.

передъ часомъ—*прежде времене*, 1049.

перекажати (перекавити) — препятствовать, 641, 679.

[12] **переказа** — препятствіе, 733, 743, 1101.

переломити. «Упору и предсявзятя своего переломити не хотячи», 439.

[4] **перемочы** (przekonać). «Але упору людъского трудно перемочы хто можетъ», 813.

перепрашати (перепросити, przepraszać, przeprosić)—просить извиненія, прощенія; примиряться, 869, 943.

пересегнути (przesiąć) — переслгнуть, превзойти. «Тогды не почтомъ людей, але только кухаръками своими могли бы пересегнути насъ», 649.

перескáковати. «Ни въ чомъ границъ полóженыхъ не перескáкуючи», 439.

пересоливати (przesalać). «Жебы не назбытъ пересоливати», 1053.

[2] **переставати** (перестати, przestawać)—довольствоваться, не требовать болѣе, 238, 250, 645.

[4] **пересторога** — предостереженіе, предупрежденіе; угроза, 318. См. ниже: прострога.

перечыти (przeczać), 909.

перешкажати — препятствовать, мѣшать, 847. См. ниже: прекажати.

[12] **перешкода** (przeszkoda)—препятствіе, 216, 242.

пестовати. «И съ Лазаромъ своимъ, которого на лони своемъ пестуешъ (masz)», 1047.

пестрóта — пестроватость, разноцвѣтность, 162.

петно (piątno)—знакъ, клеймо, 953.

Печатарский (pieczętarski) врядъ—канцлерская должность, 923.

Печатаръ—канцлеръ, хранитель печат 651.

печь. «За печу», 879.

пикгй (πηγή)—«источникъ або жрод 444, 449.

пилати (вм. пиловати, rzezać) — пил «Самъ себе своимъ кознкомъ пилаетъ»

[12] **пилне(о)** — тщательно, старате прилежно, 77, 78, 186, 691.

[12] **пилновати** — стере бодрствовать, 240, 929,

пильнѣ(е)йшый — п тельнѣйшій, старатель

пилованье—пиленіе,

[4] **пиргъ** «або башта гомъ», 470, 471.

Писаніе (не назва «выдруковавши въ л миру вчинили», 175—

писаніе «або мо

[2] **пйсаръ**—писат

Писаръ «предс 737.

пласкне (т. е. рубли.

[12] **плащикъ** видъ, личина,

плащъ—*сре*

плести (pl рить, писать теперешне дати такъ 913. «Не п

[12] **плёт**

плоди

[12] *плод* 449.

плут

пло

пла

пл руч губ п

ити—поссорить. «Пова́спили ро́ъ дѣтми», 405.
лѣніе — «законъ» (zakon), 240;— ване», 242.
хне—внѣшне, наружно, 977.
рхний—внѣшній, наружный, 975.
инный — *южикъ* — родственникъ, , родичь, 414.
ватися—«послушну быти», 300.
ъ «або вина»—«aitía» (αἰτία), 443,

анный—*званый*, 417.
воланье — званіе, призваніе, 400,

ьность—готовность къ услугамъ, ость. «Повольности и послугъ мо- ь уживати», 1015.
въ (powroz)—вервь, веревка, 803, 1-ой книгѣ: поворозокъ.
игливый (powściągliwy) — воздерж- ѣренный, 743.
егнутисе (powściągnąć się)—воз- ся, 743.
ручати—вывернуть, свихнуть, 725.
ѣсти (powiedzieć)—сказать, повѣ- Въ чомъ не будешъ моглъ повести»,

(е)сть (sentencia) («Гомерусовая»)— , преданіе, мнѣніе, слово, 789;— 837.
(е)товые соймики, 879, 893.
ати—связаться, соединиться; при- , присоединиться. «Не тыкаю тутъ ляхты, если которые въ тое брацъ- ялли», 829.
нбенье—безчестіе, позоръ, стыдъ, ніе, 1128.
га́ньбити — опорочить, осрамить, ить, 406.
нинъ, 965, 1055.
алтити — нарушить, преступить; ить. «Речи Божскіе и людскіе окгвалтили», 467.
да—благопріятное, удобное время; ятныя обстоятельства. «Рымляне, погоды не опущаючы, посылали овъ», 290.
ный «часъ»—благопріятное время, льство, 1013.
ржати (pogardzać)—*преобидѣти*,

оршенье—*соблазнъ*, 399, 407, 511,

рѣлиско—пожарище, 473.

[12] поготову (поготовью)—тѣмъ болѣе, тѣмъ паче, 463, 643, 835, 1045, 1071.
погудити—порицать. «Что жь апостолъ не погудилъ ихъ за то, но еще назвалъ: художаиши вы, рече, зру», 61. «Что же апостолъ не погудилъ ихъ за то, но назвалъ ихъ: художайша вы, рече, зрю», 62.
[2] подбури(я)ти (obiątrzyć)—подстрекать, подущать, 272, 667.
подвизатися=«працоватися», «тщатися», 131, 132.
подвода. «У подводу ездити» (w podwodę ieździć), 679.
[12] подвыш(сш)енье—возвышеніе, возвеличеніе, прославленіе, 422, 733.
подейзраный—подозрительный, сомнительный, 669.
[1] подзорный (podeyrzany)—подозрительный, сомнительный, 625, 797.
[1] подканцлерый—вицеканцлеръ, 651.
подкидати (podrzucać)—подкинуть, подбросить, 715.
подлегати—*покарятися*, 300.
подли́ва. «Хлѣбъ, въ подливу омочивши, Хрістосъ далъ», 1145.
[12] подлый (podły) — низкій, простый, 248, 310.
[12] подлѣйшій, 435, 583, 1117 («местцо»= za piecem), 1280.
[1] подметный (podrzucony)—подложный, обманный: «листъ», 829;—«синодъ», «соборъ», 715, 913, 965.
поднесене — возвышеніе. «Лацна имъ была пыха, и подънесене, и непослушенъство», 314.
поднестися—возвыситься, 56, 57.
подносити—возносить, 431.
подноситися—возноситься, 1124, 1125.
[2] (хто) подобаетъ—*пріятенъ*, 947.
[12] подобенство — образъ, изображеніе, подобіе; описаніе, начертаніе; картина, образъ, 77, 78, 1053.
подобіе, 56.
[2] подобно—вѣроятно, кажется, 739, 1057, 1091 («подобно (т. е. достойно) смехови»).
подобнѣ(е)й—вѣроятнѣе, 739.
подъоконье, 1043.
Подстаростий, 941.
подступца — предатель, 923. Въ 1-ой книгѣ: подступникъ.
подсѣ(е)вачь (podsiewacz) — подсѣяватель, 230.
подтятися—обрѣзаться, поранить себя, 875.

подхопити—*придержати*, 390.
подчасъ (podczas)—иногда, порою, временемъ, 1087.
[12] **поединковый**—единственный, особый, самостоятельный, отдѣльный, 747.
[1] **поеднанье** («братерское»)—примиреніе, 1031.
поета («Греческий»)—поэтъ, творецъ, 1053.
[2] **пожадли́вость**—*любовь*, 420.
[1] **пожегнати**—*благословлять*, проститься, 1141.
[2] **пожеданый** (pożądany)—желанный, 1033.
пожирати—«полыкати», 1121.
[1] **пожите**—пользованіе, средства къ жизни, пропитаніе, 751.
[12] **пожитокъ**—*польза*, 382, 625.
пожитки—польза, 1065.
пожывенье—пропитаніе, пища, кормъ, содержаніе, 963.
пожыточно—*на пользу*, 853.
позбыти («антимисъ»)—сбыть, продать, 1061.
Позволеный листъ, 669.
поздравлати—*цѣловати*, 977.
[2] **поздровене**—привѣтствіе, 110.
познанье—*разумъ*, 733.
[1] **Позовъ** «або апеляцыя», 266.
[12] **позыскати**—*пріобрѣсти*, 625.
пойзре́нье—*видѣніе*, 386.
по́кармъ—*брашно*, 472;—«снѣдь», 386;—пища, 384.
покарятися—«подлегати», 300.
покаятися—«покутовати», 1147.
[1] **поки** (poki), 857.
«О поклоненію святыхъ иконъ—книга Іоанна Дамаскинова», 75, 76.
поколотити (poklócić) «светомъ и людми»—поссорить, посѣять вражду, 707.
[2] **поколь** (poki), 1095.
поконаный—осиленный, покоренный, побѣжденный, 815, 1027.
[1] **поконати**—осилить, одолѣть, побѣдить, покончить, 469, 1073. Въ 1-ой книгѣ: поконывати.
[12] **покора**—смиреніе, кротость, 118.
покраса («церковная»)—украшеніе, 57, 58.
покрывка—покрывало; личина, 1115.
[2] **покуль** (poki)—пока, 234.
[12] **поку́са**—искушеніе, прельщеніе, 385, 467.
[1] **покута**—покаяніе, раскаяніе; эпитимія; таинство покаянія, 113, 128 («або неблагословеніе»).
[1] **покутне** (pokątnie)—тайно, скрытно, 137, 937. «Не явно, але покутне», 288.
[1] **покутный** (pokątny)—потаенный, тайный, скрытный, 669.
покутовати—*покаятися*, 248, 1147.
полгати, (polgać)—обмануть, налгать «Тые, што Богомъ и папомъ зверхнимъ братьею и всимъ праве светомъ полгали», 543.
полеровнейший (polerowniejszy)—образованнѣйшій, просвѣщеннѣйшій, 995.
полжити—обезчестить, обесславить, осрамить, 459.
[1] **поличкованье**—заушеніе, 425.
поличокъ дати—*въ лапиту бити*, 105
полкненый (pożarty,—проглоченный, 30
[2] **полкнути** (pożarć)—поглотить, пожрат 296, 553, 613, 759, 943.
полность—«суполность»—полнота, 49, 5
полова (plewy)—плевелы, мякина, 673.
полтораста. «Отъ летъ полторусту (p torustu), 957.
[2] *польза*—«пожитокъ», 382, 625.
на пользу—«пожыточно», 853.
полыкати (polykać)—*пожирати*, 1121.
полѣ(е)пшенье—исправленіе, 583.
помазаный—оскверненный, 296 («отпар
помáзати—осквернить, 406, 923.
[1] **помазатися**—осквернться, замараты 851.
померкованье—умиреніе, укроще обузданіе, 579, 917.
пометлевати (pometlować)—перепут перемѣшать. «Которые и тою и сею сто ною пометлевали», 877.
помнене (odwłoka) «часу»—отсроч 198.
помордовати—замучить, убить, ум твить, 326.
помпа—пышность, 1124, 1130.
[12] **по́мста**—мщеніе, отмщеніе, 99, 296, 4
[1] **помсти́тися**—отмстить, 460, 1063.
Помѣстный (partikularny) соборъ, 6 879.
[2] *понеже*—«яко», 238.
понова (ponowa)—новшество. «Не чи чы жадныхъ поновъ», 859.
[1] **поносити**—«причитати», 50.
поносъ—поношеніе, 83, 84, 105, 108, 1
поношеніе—«по́смѣхъ», 473.
попа́совати—пребывать, побыть «тамъ и тотъ не много попасовалъ»,
попелъ—пепелъ, 123, 124, 162.
[1] **попысатися(е), попысова ватися(е)**—отличаться, хвали оказываться, 701, 797, 819.

8, 407, 408, 409

вать, мѣшать, 963.

prediment — препят-

изобличену, 813.

рьніе, 21.

очной торговецъ, 1023.

одити», 383.

ити», 304.

витати, 154.

—*наставникъ*, 300.

—«сопсовати», 43.

—«крадоучити», 1138.

крадоводя», 174.

й—«паленый», 1049.

й (przemożny)—сильный, могу-

, 270 («панъ»).

ти—«одменити», 771.

ти—«погоржати» (pogardzać), 242.

ъ см. аветендикъ.

ніе—«прекословіе», 21.

каніе—*беззаконіе*, 158.

личный — прекрасный, прелестный,

престолъ (oltarz), 931.

престрога (przestroga)—предостереженіе,

См. выше: пересторога.

пресхвалный (przechwalny) — хвалё-

ный, прославленный, препрославленный.

Тóее вáшее пресхвáлной згóды бвоцы и

пожúтки», 406.

прето (tedy, przeto)—потому, 571, 911.

претыканіе—«тяжкость», 397.

преходити—*прелагати*, 383.

приблукатися — прибрести, пристать,

свитаясь прибыть, 1051.

прибрáно (нарѣч.)—убранно, 137.

привести во свѣтъ—«объяснити», 1049;—

«освѣтити», 925.

привидѣніе «або мечтаніе»—«видѣніе»,

89, 90.

приватáнье—привѣтствіе, 474.

придержати—«подхонити», 390.

приединитися. «Тщащеся всяко сми-

ренным житиемъ приединитися Богу», 151.

призвавшій—«звавшій», 21.

призвоитость — свойственность, со-

образность, пристойность, приличіе, 450.

призвоитый—свойственный, сообраз-

ный, пристойный, приличный, 1093.

при(о)зволеніе—созволеніе, согласіе.

«Водле прозволенния своего», 166.

[12] **поткати**—встрѣтить, 158.
поткнутися—согрѣшить, 163, 164.
потомный — будущій, послѣдующій, 963 («потомные часы»—будущія времена).
потороча (poczwara) — харя, чудовище, уродъ. «Здивитися тому не могу: што то за потороча той Ѳиляплетъ!» 935.
[2] **потóчекъ**=«струмень»—ручей, 455.
[4] **потрава**—купанье, ѣство, 469;—«оцукрованая», 1053.
потреба (церковная)—«начине» церковное, 55, 56.
[2] **потроше** — понемногу, 627. Во 2-ой книгѣ: потросѣ, потроху.
[2] **потря(е)сати** — трясти, грозить; хвастаться, бахвалиться. «А затымъ потресаючы и внутрною войною», 949.
потужне (potężnie) — сильно, могущественно, 849.
[2] **потужней**—сильнѣе, могущественнѣе, 855.
[2] **потуль** (poty), 216, 288.
[4] **потурбовати** — обезпокоить, встревожить, 405.
poturnak—отступникъ, ренегатъ, потурчившійся христіанинъ. «To iest napotężnieysza obrona y moc Turecka z onych poturnakow, ktorych ianczarami nazywaią», 1100.
[2] **потыкати**—*срѣтити*, 392;—встрѣчать, 117, 118.
[2] **Потѣшúтель**—Утѣшитель, 443.
[2] **потя(е)гати**—позывать, тянуть въ судъ. «Не потеза ихъ за то», 150.
потягнути—двинуться, отправиться. «Потягнулъ въ дорогу свою», 440.
потя(е)затель—допрашиватель, 158.
поучитель (kaznodzieia)—проповѣдникъ, 304.
пофала (pochwała), 1017.
пофаляемь—*похваляемь*, 111.
пофаляти, 1109.
похваляемь—«пофаляемь», 111.
похватити—*восхитити*, 403.
[4] **похлѣ(е)бовати**—льстить, ласкательствовать, подлипать, 769, 893 («не похлебуючи»). Въ 1-ой книгѣ: похлѣбствовати.
[12] **похлѣ(е)бство**—лесть, 627.
похованье тѣла—похороны, 137.
поховати—похоронить, 135, 136.
похужену быти—быть осуждаему, 138.
[2] **початокъ** см. архй.
по́честка—почесть, 468.
[12] **по́четъ**—число; свита; отрядъ войска, 200 («пѣшій», «ѣздный»), 647, 881.
почтивость — почтительность, почт ность, благопристойность; честность, 75, 118, 136, 137, 867, 921 («людская»).
[2] **почтивый**, 135.
почувати — понимать, думать, чувст вать, 651, 973.
[4] **почуватися**—чувствовать, поним догадываться, замѣчать, смекать, 849, 9
почути—послышать, услышать, 168.
почутися—замѣтить, догадаться, сооб зить, 679.
[12] **пошанованье**—почитаніе, почетъ, 5 683.
пошкалевати—обругать, оклеветать, 9
пошосная (poszosna, шестерковая) и ба (то есть митрополитъ съ пятью влады z piącią władyk), 805, 807.
поятрити—разъярить, раздражить, р дражить. «Поятрили брата съ братомъ», 4
пра см. пря.
[4] **правда**—*истина*, 733.
prawda—подлинникъ. «Słowa, ktore tylko w Græckiey prawdzie, ale y w Łac skich ediciach takim właśnie sposobem sane się nayduią», 1194.
[12] **правдивый** (prawdziwy) — истин 915 («Богъ», «церковь»).
правдичь (prawdzic)—правдивый, прав любецъ. «Имя змыслилъ, которое прав чомъ, а не лъгаромъ, служытъ», 667.
[2] *праведный*—«правый», 112.
праведень—«справедливый», 382.
[4] «Правила Апостольскія». Апостольскій соборъ.
«Правила»—«преданіе словное, уст и писапое», 149.
[2] «Правила Руския», 264, 266, 27
[12] «Правила Словенскіе», 553.
«Правила», 1089.
[11] **правити** (prawić)—говорить, повѣст вать; болтать вздоръ, 206.
[4] **правúца**—*десница*, 421, 444.
[4] **правный** (sprawiedliwy) — судебн законный, 549 («декретъ»).
[4] **Право** «дедичное» — наслѣдствен 1019.
правомъ «завести»—отдать, передать основаніи права, закона, 933.
prawosławie. «Nie odrzucamy sławia», 358.
[4] **православіе** (prawosławie), 685.
православникъ (prawosław («малеваный»), 719.

авничокъ (prawosławnik), 853.
-праведный, 112.
энье—жажда, стремленіе, 430,

ути—жаждать, желать, просить, 186, 392, 429.
учій, 258.
ати—*пребывати*, 160.
ка (praktyka)—(во мн. ч.) про-
и. «Скоро о тыхъ пракътекахъ доведалъ», 651.
—*трудъ*, 420; — подвигъ, дѣло, 54, 1001, 1051.
ніе, 126.
тися—«подвизатися», «тщатися»,

ати—*жити*, 174.
и—«празновати», 160.
—«змешкати», 410.
бный (przewielebny) — преосвя-
38.
ти—«прелетати», 154.
ный—«оздобный», 377.
отникъ—отступникъ, измѣнникъ,

отный — превратный; отступ-

тность—превратность, измѣнчи-

е—«ученіе», 174.
вати — подкупить подарками.
амого предаровано», 1111.
санъ—«преженаписанъ» або «на-
82.
шій (т. е. главный) «або капи-
исаръ», 737.
сенье — затяжка, продолжитель-
я предлуженья»—во избѣжаніе
родолжительности, 691, 797, 809,
См. ниже: продолженье.
ieszczanowie Львовскіе—
едмѣстья Львовскаго, 358.
ча «шылский», 941.
я(е) (przedsię)—оттого, потому;
однакожь, 101, 102, 276, 407, 807.
евзяте—предпріятіе, намѣреніе,
79.
аписанъ «або намолеванъ»—*пред-*
32.
ремене—«передъ часомъ», 1049.
ый—знаменитый, славный, 999.
ѣ(е)йший, 999.
итеръ, 931.
—чрезъ, 49, 61, 62, 65, 66, 133,
134, 137, 139, 140, 163, 178, 407, 408, 409
434.
прекажати—препятствовать, мѣшать, 963.
См. выше: перешкажати.
przekaza albo impediment — препятствіе, 1177.
преконатися—быть изобличену, 813.
прекословіе—*препрѣніе*, 21.
прекупникъ—мелочной торговецъ, 1023.
прелагати—«преходити», 383.
прелазити—«влазити», 304.
прелетати—*превитати*, 154.
[1] **преложоный**—*наставникъ*, 300.
преломитися—«сопсовати», 43.
[12] *прельщати*—«крадоучити», 1138.
прельщая—«крадоводя», 174.
[2] *прелюбодѣй*—«шаленый», 1049.
преможный (przemożny)—сильный, могущественный, 270 («панъ»).
премѣнити—«одменити», 771.
преобидѣти—«погоржати» (pogardzać), 242.
пре́писъ см. аветендикъ.
препрѣніе—«прекословіе», 21.
пререканіе—*беззаконіе*, 158.
пресличный — прекрасный, прелестный, 296.
[12] **престолъ** (ołtarz), 931.
престрога (przestroga)—предостереженіе, 721. См. выше: пересторога.
пресхвалный (przezchwalny) — хвалёный, прославленный, препрославленный. «Тóее вáшее пресхвáлной згóды óвоцы и пожи́тки», 406.
[1] **прето** (tedy, przeto)—потому, 571, 911.
претыканіе—«тяжкость», 397.
преходити—*прелагати*, 383.
[1] **приблукатися** — прибрести, пристать, скитаясь прибыть, 1051.
прибрáно (нарѣч.)—убранно, 137.
привести во свѣтѣ—«объяснити», 1049;—«освѣтити», 925.
привидѣніе «або мечтаніе»—«видѣніе», 89, 90.
привитáнье—привѣтствіе, 474.
придержати—«подхопити», 390.
приединитися. «Тщащеся всяко смиреннымъ житиемъ приединитися Богу», 151.
призвавшій—«звавшій», 21.
[2] **призвоитость** — свойственность, сообразность, пристойность, приличіе, 450.
[2] **призвоитый** свойственный, сообразный, пристойный, приличный, 1093.
[1] **при(о)зволеніе**—соизволеніе, согласіе. «Водле прозволенния своего», 166.

[1] **призволяти**—соизволять, соглашаться, 165. Въ 1-ой книгѣ: призваляти.

призволяющій — соизволяющій, соглашающійся, 163.

[12] **приказане**—заповѣдь, 141.

[2] **прикладне(о)**—примѣрно, 48, 94.

[12] **при(ы)кладный**, 316, 1305—1306.

прикладн(ѣ)ей—примѣрнѣе, назидательнѣе. «То колми есть прикладней», 80.

[1] **прикладъ**—примѣръ, 61, 62.

прилужаючійся — примагнивающій, 380.

прилу́жовати—приманивать, 407.

Примикирій (prymikyry, Латино-Греч. слово)—старшій, наблюдающій за порядкомъ, выбранный между священниками на Берестейскомъ соборѣ 1596 года, 334, 336.

[1] **примовляти, примовяти** (przymawiać)—язвить, бранить, укорять, упрекать, 456, 1115.

примусити — принудить, приневолить, 1111.

Приносы въ церковь за живыхъ и умершихъ, 113—114.

[2] *пріобрѣсти*—«позыскати», 625.

[1] **приобецати**—обѣщать, увѣрять, дать слово, 1007.

[1] **приоздобити**—украсить, убрать, 407.

припа́сти—*напа́сти*, 33.

[1] **припатроватися** (прыпатрытися)—присматриваться, присмотрѣться, 639, 1069.

[2] **при(ы)повесть** — притча, иносказаніе, пословица, изрѣченіе, поговорка, 779, 1075.

припущати—допускать, признавать. «Хто верыть Евангелии, а слепоты геретыцкое не припущаетъ», 244.

[2] **прирожение**—природа, естество, 154; «людское», 384.

при(ы)смакъ, присмачокъ — приправа, пряность, 611, 1053.

при(ы)сти(е?)гнути (przycisnąć)—приневолить, заставить, 1019.

при(ы)сяглый—присяжный, 525, 545, 857.

притискати — притискивать, прижимать, угнетать, докучать. «Именемъ Божиимъ праве притискаешъ», 1005.

при(ы)тися—спорить, отвергать, опровергать, 707.

[12] **притомный**—на лице находящійся, очевидецъ, свидѣтель, 226.

[1] **при(ы)хилитися** — снисходить, соглашаться, сближаться, 621.

[1] **при(ы)хильный**—благосклонный, снисходительный, доброжелательный, 645.

[1] *причастникъ*—«участникъ», 444.

[1] **при́четъ церковный**, 438.

[1] **при(ы)чина**—ходатайство. «О прич просити», 75, 76;—«цесарская», 437, 657.

[1] **Причинные** (съ ходатайствомъ, про бою, рекомендаціею) листы, 436, 437, 43

[2] **причинца**—виновникъ, 1125.

[2] **при(ы)чинати**—прибавлять, 899, 11 1133. Во 2-ой книгѣ: причинити.

причынитися — содѣйствовать, спос ствовать; просить, ходатайствовать, « «Прычинатися за кимъ», 653, 893.

[2] **причитати**—приписывать, вмѣнять, «поносити», 137, 182, 204.

пришивати—присоединять, 415.

[12] **при(ы)шлый** (przyszły)—будущій, 3 721. «Прышлый близко», 861.

пріятель—«(хто) подобаетъ», 949.

про—ради, для, за. «Про далекость доро 437. «Про забийство», 1125.

пробача́ти (przebaczać)—забыть, 378, 5

проберскій (probierski) — пробирн 925 («камень»).

«Пробы минуцій Латосовых (Proby minucij Latosowych) Щасного Д бровскаго, 773.

проволо́ка (przewłoka)—волокита, 10

[12] **продковати**—первенствовать, 735.

продолженье—затяжка, продолжите ность. «Для продолженья, опущается». З См. выше: предложенье.

прокураторъ «альбо инстыгаторъ», 9

[1] **прокураторъ** — повѣренный, ходат попечитель, опекунъ, 1061.

промежку (miedzy), 1031.

[12] **промень**—лучъ, 430.

промина́ти—миновать, опускать, ос влять безъ вниманія. «Тое писмо прои на́етъ», 451.

[1] **про́пасть** (odchłań), 1049.

[1] **простакъ** — человѣкъ изъ простог родья, 117, 118, 863, 1109 («грубый»).

простачокъ (prostaczek), 939.

простыня—простыня, 162.

просхура(я)—просфира, 127, 128.

против—*на*, 401.

«Противъ ересей» (Contra haeres св. Епифанія, 743.

[2] **прото**—«для того»—потому, 87, 88;

протопопа(ъ), 679, 931.

протосингелъ (protosyngiel), 36

Слово это сложное: п (cella—келья). Синкелъ— Протосинкелъ — старшій никовъ, сообитателей

тій «або старшій монастыра», 470.
е: **протъ**.
троній (prototron), 186.
гъ—старшій, первый, 470. См. выше:
і.
эсыя (прыреченье, professia)—испо-
, 505 («Рымская»), 767 («Руская»).
(е)есоръ школьный, 605.
ывати—неоднократно просить, 567.
ѣ(е)ждка (przeieżdka)—поѣздка, 927.
дко—скоро, 639.
пий (przędszy) — скорѣйшій, бы-
й, 230.
вара (przywara)—недостатокъ, не-
нство, худой навыкъ, 813, 1173.
скръный — равный, одинаковый,
й. «Украшатися повелеваемъ пры-
ми нашого синъкглита одеждами»,

зка (przypowieść)—присловье, из-
947.
иерей (primiierey) «то есть стар-
эзбитеръ», 895.
ымовка — изрѣченіе; напоминаніе,
порицаніе, упрекъ, 769, 823, 891.
ушати—принуждать, 587.
намней—по крайней мѣрѣ, 829.
цыпалный трыбуналистъ, 823.
цыпалъ (przednieyszi autor), 543.
лаценье—потеря, 659 («здоровья»).
оручоный (zaręczony)—взятый на
322.
экати (przysięgać)—присягать, 955.
еченье (професыя, professia)- ис-
іе, 505.
олодити — подсластить, 643 («по-

ютися — подсѣсть, присосѣдиться.
іеръ до когось старшого прыселъся»,

ный хлѣбъ, 697.
orza)—тяжба, судбище. «Епископъ
опомъ еслибы мелъ пру», 266.
миста—псалмопѣвецъ, 444.
у—«ганити» (разночт. «гадити») 3, 4.
вати—портить, истреблять 224, 737.
тися — пестрить, испещрять, укра-
прикрываться, прикрашиваться. «А
иншій пстрится зверхними окра-
оженства», 408.
отина (pstrocina)—пестрота, 408,

къ—*птица*, 154. «Птахъ зовемый
155.

[1] *птица*—«птахъ», 154.
пугачъ—филинъ, 923.
пудло—ящикъ. «Пудло твое безъмозкгое», 923.
[2] **пуйналъ**—кинжалъ, 409.
пу́катися — лопнуть, треснуть, разорваться. «Яко побожное и чистое сердце не маетъ ся пукати?!» 405.
пустынножитель (pustelnik) «то есть анахорытъ», 749.
[12] *путь*—«доро́га», 382.
[1] **пытане** (pytanie)—*распря*, 240.
пытанеся—вопрошеніе, 521.
пытаючій—*вопрошающій*, 379.
[12] **пыха́** спѣсь, чванство, надменность, гордость, высокомѣріе, 314, 419, 919, 1089.
пышно («мовити») - гордо, кичливо, надменно, 1051.
[2] **пышный**—*гордый*, 1047.
пѣснь Павперибусъ (piosnka Pauperibus), 1043.
пѣшій по́четъ, 200. См. по́четъ.
Пятница Великая, 965.

Р.

Рабины «и школъники Жыдовъскии» 679.
[2] **работа** «горкая» (niewola pogańska.—рабство, неволя, 1023.
рабская «или служняя особа»—Св. Духъ, 1137.
равноангелный—ἰσάγγελος, 9, 10.
[1] **рада** -*совѣтъ*, 925, 1049.
«О раде костелномъ (O iedno ści kościelney), «книжки по Польску писаные», 264.
[1] **радити** («па́лицею желѣзною»)—совѣтовать; править, управлять, 93, 94.
[12] **раднѣй**—*паче*, 393;—охотнѣе, скорѣе, лучше, 459, 473.
[2] **радшей**- лучше, паче, 635, 653, 685, 707, 893, 1005, 1057, 1093.
[1] **разбойническій** «то есть листрикійскій», 433.
развергати—*раздирати*, 389.
раздирати—«развергати», 389.
раздробляемо—*ломимое*, 19.
раздробляти—*ломити*, 21.
разсудити—«указовати» (ukazować), 240.
разсуженіе—*судъ*, 238.
разумъ—«знаемость», 947;—«познанье», 733.
ра́ити—предлагать, рекомендовать, 410, 411.

[12] **раме**—*мышца*, 1132;—плечо, 186 («въ рамене»), 232 («въ рамени короля»).

ра(о)сколникъ, 167, 168.

расколъ (schisma), 202.

[2] *распря*—«пытане» (pytanie), 240.

раст.нити—«сплюгавити», 387.

раст.нитися—«осквернитися», 387.

[12] **ратунокъ**—помощь, спасеніе, 380, 1133.

[12] **рачей**—паче, лучше, 236. См. выше: раднѣй, радшей.

[1] **рачыти**—соизволить, благоволить, удостоить, 184, 186.

reuerentia = uczciwość — цѣломудріе, честность, непорочность, 1170.

[1] **ревидовать** — посѣщать, осматривать, 254.

ревливый (rzewliwy)—горькій, горестный, 1033.

ревнитель «або милосникъ», 389, 390.

рéвно («плакати»)—горько, 473.

[2] **рекомо** (rzkomo)—будто, 821. См. ниже: ркомо.

[2] **ремесло**, 937.

ремесникъ—ремесленникъ, 326, 899.

[1] **речы**—сказать, молвить, 759.

речь—предметъ, вещь, дѣло, 49, 71, 72, 79 и 80 («речь слушная»—дѣло доброе, хорошее), 183 и 186 («много рéчы есть»).

риза—«сукня», 1057.

ризы—«шаты», 397.

риторикий. «Можетъ бо истенное слово просветити и умудрити во благнхъ безъ грамотикия и риторикия», 174.

рихлей. См. ниже: рыхлей.

[12] **ркомо**—будто бы, 465, 627. См. выше: рекомо.

робята (chłopięta), 1115.

ровень (rowny) — равный, одинаковый. «Бо се жаденъ ровень имъ въ науце не нашолъ», 280.

ровесникъ (rowiennik), 278.

родителка—родительница, 475.

родити—«сплодити», 77, 78.

[1] **рóдичи**—родители. «Повáснили ро човъ зъ дѣтмй», 405.

rodoumny. «A co się tycze orthod świętey wiary, ktora niechwieiąca się v vmocniona w smyślney y **rodoumney** iaśnieoświeconych xiążąt Ostrozskich».

родоста (rożany kwiat), растеніе.

[1] **рожай**—родъ, 458.

розважати — разсматривать, об 117, 118, 136, 577.

Розводы «малженские», 963, 1107.

Rozwody albo

розгрешити — грѣхи, 224.

розъявити очи раскрыть, 745.

[1] **розматый**—раз

Розмовца см. Бе 127.

розосвати. «И Со Хрістова оголосилъ

[2] **розруxъ** — сма волненіе, тревога; 326, 935.

розсудокъ «пр 805;—«чистый», с

розсѣвачь—с тель, сплетникъ

розумъ «цар

[2] **розумѣти**

розцáрпан ный, 430.

розѣвенис ся, растяж

Розский годовый, г

росная

[1] **рос** «И яко зана»,

рос

рос сти

тися—кляться, 179.
истръ «Люторскый», 174.
и «плаские», 861. См. Примѣчанія.
икъ (ręcznik)—утиральникъ, поло-
921.
теленъ—«жалосный», 393.
TUAłOWIE CERKIEWNE» изданія
па, 1222, 1223, 1253. Подъ этимъ раз-
я «Требникъ».
хло—скоро, 413, 1089.
(и)хлей—скорѣе, 43, 687, 739, 829,

ерство, 1069.
ать (ryczeć)—ревѣть. «Плакать и вс-
рычать только на то вспомпевъши,
296.
)дкій (rzadki). «О которыхъ редкий
маетъ ведомость», 901.
зь (rzeź)—рѣзня; убійство, смерть,

дитель (regent) — распорядитель,
5.
(rząd)—порядокъ, устройство; пра-
тво, правленіе, 250.

С.

кра «або благословеніе»—папское
деніе на епископство, 437.
осанкта. Отъ sacrosanctus—ненару-
, неприкосновенный, священный,

тный (sam) Отецъ—самъ-одинъ, 715.
рноватый. «Подъ óструю кóсу сатур-
го Ирода посѣала и вы́ростила», 474.
оля (swawola)—своевольство; необ-
ость. распутство. «До великое свое-
(do wielkiey sweywoli) 665. «Не на
олю» (nie na swowoleństwo) 945.
готати (świegotać)—чирикать, щебе-
олтать, пустословить, суесловить, 1015.
дѣніе—«свѣдочство», 80.
юволенство — своеволіе; необуздан-
распутство, 59, 60.
олникъ—своевольникъ, 1059, 1063.
юбъ—зудъ, чесотка, 61, 62.
дительствованные листы, 436—438.
оцные, свѣдечные листы, 437, 438.
ѣдочство—*свидѣніе*, 80.
очство—свидѣтельство, 79.
ѣ(е)жо (swieżo)—недавно, 262.
ѣтло (światło)—свѣтъ, 573.

во свѣтѣ привести—«объяснити», 1049;—
«освѣтити», 925.
Свѣ(е)ча. «Подобно хотя бы и свечъ до
боку прысажоно», 893.
свѣшникъ—«лихтаръ», 643.
святéцъ—святый, 426, 428.
[12] **свя(е)токупца** — святокупецъ, симо-
ніакъ, 209—210.
свя(е)тцы (kalendarz), 1081.
святшей—святѣе, 114.
свя(е)щенникъ, 218, 232.

Священное Писаніе. Встрѣчающіяся въ третьей книгѣ «Памятниковъ полемической литературы въ Западной Руси» ссылки и указанія на библейскій текстъ приводятся ниже въ порядкѣ главъ и стиховъ, по книгамъ, расположеннымъ въ алфавитномъ порядкѣ. При этомъ слѣдуетъ предупредить, что ссылки на гла́вы и стихи (взятыя особенно изъ католическихъ источниковъ) могутъ не сойтись съ Русскою или Славянскою Библіею, такъ какъ дѣленіе на гла́вы и стихи въ Западныхъ Библіяхъ (особенно—въ Псалмахъ, гдѣ иногда нужно убавлять на единицу) не всегда одинаково.

Аггей:
гл. 2, ст. 9, -73.
Апокалипсисъ:
вообще,—1289.
гл. 2, ст. 1—2,—422.
гл. 2, ст. 2,—1285.
гл. 2, ст. 21—23,—1147.
гл. 3, ст. 1, 16—17,- 1148.
гл. 7 и 8,—1227.
гл. 11, ст. 8,—1144.
гл. 12, ст. 1,—145.
гл. 12, ст. 12,—457.
гл. 13, ст. 15, 16- 17,—54.
гл. 13, ст. 16,—87.
гл. 13, ст. 18,—1134, 1135.
гл. 17 и 18,—1134.
гл. 18, ст. 7,—1296.
гл. 18, ст. 16—17,—1129.
гл. 20, ст. 7,—457.
гл. 21,—137.
гл. 22, ст. 8—9,—1129.
гл. 22, ст. 18—19,—426.
гл. 12, 17, 18 и 21,—1296.
Бытія книга:
гл. 1, ст. 26—27,—78.
гл. 2, ст. 2, 3, 6, 7, 11—12,—387.
гл. 2, ст. 9, 17,—386.
гл. 3, ст. 14—15,—170.
гл. 5, ст. 3,—77.
гл. 11, ст. 4,—387.
гл. 14, ст. 18,—1242.
гл. 22, ст. 17,—397.
Варухъ:
гл. 3, ст. 38,—108.

Второзаконіе:

гл. 5, ст. 8,—47 (48).
гл. 16,—1242.
гл. 16, ст. 3,—1241.
гл. 17, ст. 8—13,—237, 238.
гл. 18, ст. 9,—386.
гл. 32,—49, 115, 1103.
гл. 32, ст. 7,—380.
гл. 32, ст. 16,—386.

къ Галатамъ посланіе:

толкованіе Іоанна Златоуста,—123.
гл. 1, ст. 8,—409.
гл. 1, ст. 18,—410, 1077.
гл. 2, ст. 11—12,—400.
гл. 2, ст. 11—16,—1143.
гл. 2, ст. 21,—143.
гл. 3, ст. 1,—81.
гл. 3, ст. 2, 5,—176.
гл. 3, ст. 16,—172.
гл. 4, ст. 6,—1188.
гл. 4, ст. 14—15,—316.
гл. 5, ст. 1, 4,—143.
гл. 5, ст. 2—5,—25.
гл. 5, ст. 8,—21.
гл. 5, ст. 22—26,—148.
гл. 6, ст. 1,—114.
гл. 6, ст. 2,—381.
гл. 6, ст. 14,—151.
гл. 6, ст. 16,—148.

Даніилъ:

гл. 1 и 5,—99—100, 104.
гл. 3, ст. 34—35,—110.
гл. 5, ст. 21,—73.
гл. 6, ст. 10,—105.
гл. 7, ст. 11,—1126, 1134.
гл. 7, ст. 25,—769, 771.
гл. 10, ст. 3,—162.

Дѣянія Апостольскія:

вообще,—43, 801, 831, 839.
начало 17,—49.
гл. 1, ст. 5, 8,—1189.
гл. 2, ст. 32—33,—444.
гл. 2, ст. 33,—1192.
гл. 4, ст. 11—12,—414.
гл. 4, ст. 32,—977, 1001.
гл. 7, ст. 33,—106.
гл. 7, ст. 51,—1077.
гл. 7, ст. 56,—1093.
гл. 7, ст. 57—59,—404.
гл. 8, ст. 47—49,—105.
гл. 10, ст. 9—10,—161.
гл. 10, ст. 25—26,—1129.
гл. 10, ст. 38,—443.
гл. 10, ст. 41,—54.
гл. 12, ст. 5,—113.
гл. 13, ст. 1—3,—423.
гл. 13, ст. 3,—161.
гл. 15, ст. 2,—143.
гл. 15, ст. 22—23,—789.
гл. 15, ст. 22—24,—423.
гл. 15, ст. 28—29,—143.
гл. 17, ст. 22—23,—61.
гл. 19, ст. 99—100.
гл. 19, ст. 15,—99—100.
гл. 19, ст. 29,—403.
гл. 20, ст. 17—18,—420.
гл. 20, ст. 28,—232, 420, 789.
гл. 20, ст. 32,—1097.
гл. 23,—403.

къ Евреямъ посланіе:

гл. 1, ст. 9,—444.
гл. 5, ст. 1,—114.
гл. 5, ст. 4,—939.
гл. 7, ст. 17,—1242.
гл. 7, ст. 17, 19, 22,—1216.
гл. 7, ст. 18—19,—144.
гл. 7, ст. 26—27,—1220.
гл. 7, ст. 27,—1217.
гл. 8, ст. 5,—114.
гл. 8, ст. 7,—143.
гл. 8, ст. 8—9,—144.
гл. 8, ст. 13,—144.
гл. 9, ст. 24,—1220.
гл. 10, ст. 28—29,—1244.
гл. 11, ст. 4,—170.
гл. 11, ст. 25,—393.
гл. 11, ст. 32,—170.
гл. 11, ст. 37—38,—85.
гл. 11, ст. 38,—154.
гл. 11, ст. 39—40,—1256.
гл. 12, ст. 22,—415.
гл. 12, ст. 22—24,—1216.
гл. 13, ст. 7,—240, 242.
гл. 13, ст. 9,—174.
гл. 13, ст. 10,—1241.
гл. 13, ст. 13—14,—157.
гл. 13, ст. 17,—300.

Екклесіастъ:

гл. 3, ст. 7,—1159.
гл. 4, ст. 9,—39.

къ Ефесеямъ посланіе:

гл. 1, ст. 22—23,—1139, 1140.
гл. 2, ст. 14—18,—1214.
гл. 2, ст. 20,—1097.
гл. 3, ст. 3, 5,—171.
гл. 3, ст. 9,—171.
гл. 3, ст. 10—11,—172.
гл. 3, ст. 14—16,—444.
гл. 4, ст. 5—6,—977.
гл. 4, ст. 11—12,—799, 801.
гл. 4, ст. 12,—1097.
гл. 4, ст. 15,—1126.
гл. 4, ст. 26,—1015.
гл. 5, ст. 23,—1126, 1140.
гл. 6, ст. 12,—157.
гл. 6, ст. 18—19,—114.

Захарія:

гл. 6, ст. 12,—410.
гл. 11, ст. 17,—1132.
гл. 14, ст. 20,—71.

Исаія:

гл. 1, ст. 19—20,—280.
гл. 1, ст. 26,—414.
гл. 2, ст. 3,—414, 1079.
гл. 5, ст. 3—4,—1219

399.

.143.
.138.
-407, 779.
6, 20,—1141.
20,—39, 153, 417.
.. 12,—152.
ст. 11—12,—152.
. ст. 21,- 87.
9, ст. 24, -1131.
19, ст. 26,- 577.
.. 20, ст. 27, 1127.
1. 20, ст. 28,—1123.
гл. 21, ст. 16,—380.
гл. 21, ст. 43, 1081.
гл. 22, ст. 14,- 417.
гл. 22, ст. 21,—1173.
гл. 23, ст. 2 -3,—120, 1138.
гл. 23, ст. 8—10,- 1140.
гл. 23, ст. 24,- 1121.
гл. 23, ст. 27,—609.
гл. 24, ст. 13,—418.
гл. 24, ст. 30,—81.
гл. 25, ст. 26, 28, 30, -987.
гл. 25, ст. 34, 41, 46, -1255.
гл. 26, ст. 17, 35.
гл. 26, ст. 24,- 399.
гл. 26, ст. 26, 29.
гл. 26, ст. 27, -1243.
гл. 26, ст. 28,- 1216.

Осія:

гл. 1, ст. 11,- 999.
гл. 4, ст. 8,—121.

Παραλειπομενонъ II книга:

гл. 19, ст. 10,- 237, 240.
гл. 26, ст. 16- 19,—115.

Петръ Апостолъ:

I Соборное посланіе:

гл. 1, 414.
гл. 1, ст. 18 -20,- 171.
гл. 2, ст. 6,- 414.

гл. 12, ст. 22,—498.

Іуды соборное посланіе:

гл. 1, ст. 3—4, 18—19,—329, 330.

къ Колоссаямъ посланіе:

гл. 1, ст. 18,—1140.
гл. 1, ст. 26,—171.
гл. 2, ст. 8,—1138.
гл. 2, ст. 8—9,—174.
гл. 3, ст. 8—10,—947.
гл. 4, ст. 3,—114.

къ Коринѳянамъ посланіе:

Первое:

гл. 1, ст. 12,—1001.
гл. 1, ст. 13,—753.
гл. 1, ст. 18,—81.
гл. 2, ст. 1, 5,—377.
гл. 2, ст. 7—8,—171.
гл. 2, ст. 13,—174.
гл. 3, ст. 11,—413, 1127, 1174.
гл. 3, ст. 12—15,—1270.
гл. 3, ст. 19,—173.
гл. 4, ст. 5, —925. 1049.
гл. 4, ст. 6—7,—169.
гл. 4, ст. 16,—168.
гл. 4, ст. 20,—173.
гл. 5, ст. 6,—384.
гл. 5, ст. 7—8,—1239.
гл. 6, ст. 9—10,—176.
гл. 6, ст. 12,—853.
гл. 6, ст. 12—13,—165.
гл. 7, ст. 5,—161.
гл. 7, ст. 14,—195.
гл. 7, ст. 16,—133.
гл. 7, ст. 20, 24,—413, 697.
гл. 7, ст. 25,—151.
гл. 7, ст. 32—34,—153.
гл. 8, ст. 1,—165.
гл. 8, ст. 9—13,—164.
гл. 8, ст. 10—12,—164.
гл. 9, ст. 13, —114.
гл. 9, ст. 19—22,—168.
гл. 9, ст. 22,—169.
гл. 9, ст. 27,—84.
гл. 10, ст. 5,—417.
гл. 10, ст. 11,—398.
гл. 10, ст. 16—17,—21.
гл. 10, ст. 17,—1136.
гл. 10, ст. 23,—165, 853.
гл. 10, ст. 24,—165.
гл. 10, ст. 25,—166.
гл. 10, ст. 27,—166.
гл. 10, ст. 29,—165.
гл. 10, ст. 32,—167.
гл. 10, ст. 33,—167.
гл. 11,—1247.
гл. 11, ст. 1,—168.
гл. 11, ст. 1—2,—1238.
гл. 11, ст. 5,—1171.
гл. 11, ст. 23,—1145.
гл. 11, ст. 23—24,—19.
гл. 11, ст. 26,—21.
гл. 12,—1125, 1126.
гл. 12, ст. 6—7,—382.
гл. 12, ст. 8—11,—382.
гл. 12, ст. 28,—240.
гл. 13, ст. 1—3,—314.
гл. 13, ст. 9,—147.
гл. 14, ст. 19,—448.
гл. 14, ст. 34—35,—1171.
гл. 15, ст. 22,—90.
гл. 15, ст. 33,—352.
гл. 15, ст. 41,—137, 138.
гл. 15, ст. 58,—411.

Второе:

зач. 174,—404.
гл. 2, ст. 15,—1003.
гл. 3, ст. 6,—145, 1025.
гл. 3, ст. 7,—145.
гл. 3, ст. 14—15,—146.
гл. 4, ст. 2—4,—146.
гл. 5, ст. 10,—1255.
гл. 5, ст. 13,—159.
гл. 5, ст. 17,—23, 144, 1242.
гл. 5, ст. 20,—45.
гл. 7, ст. 10,—158.
гл. 11, ст. 23,—83.
гл. 11, ст. 27,—161.
гл. 11, ст. 27—28,—83.
гл. 11, ст. 28,—1085.
гл. 12, ст. 1—4,—86.
гл. 12, ст. 9,—155, 380, 390, 577.

Левитъ:

гл. 16,—390.

Лука Евангелистъ:

толкованіе на него,—248.
гл. 1, ст. 2,—19.
гл. 1, ст. 48,—75.
гл. 2, ст. 36—37,—161.
гл. 4, ст. 9,—174.
гл. 4, ст. 18,—107.
гл. 6, ст. 20,—152.
гл. 6, ст. 21,—418.
гл. 6, ст. 25,—160.
гл. 6, ст. 29,—1057.
гл. 6, ст. 44,—404.
гл. 8, ст. 17,—498, 607, 917.
гл. 9, ст. 22,—399.
гл. 9, ст. 35,—146.
гл. 9, ст. 54—55,—57.
гл. 10, ст. 3,—418.
гл. 10, ст. 16,—300, 486, 1075.
гл. 10, ст. 24,—1005.
гл. 11, ст. 32,—175.
гл. 11, ст. 34,—383.
гл. 11, ст. 42,—79.
гл. 12, ст. 2,—498, 607, 917.
гл. 12, ст. 32,—153, 417.
гл. 14, ст. 24,—417.
гл. 14, ст. 26, 27, 33,—157.
гл. 16, ст. 13,—87.
гл. 16, ст. 25,—382, 1047.
гл. 17, ст. 2,—1138.
гл. 18, ст. 27,—577.
гл. 20, ст. 25,—1173.
гл. 21, ст. 34,—160.
гл. 21, ст. 37,—153.
гл. 22,—248.
гл. 22, ст. 7—8,—35—36.
гл. 22, ст. 15,—39.

, ст. 19,—31—32.
, ст. 22,—399.
, ст. 26,—1127.
, ст. 26—27,—1134.
, ст. 32,—1142.
, ст. 44,—89.

ЙСКІЯ КНИГИ:

Вторая:

,—119.

Третья:

3 и 4,—391—392.
ст. 9—16, 18,—393.
ст. 1, 2,—393.
ст. 1,—394.
ст. 17—21,—394.

ст. 11,—105, 116, 137.
ст. 7,—237, 238, 1097.
—1242.

ВАНГЕЛИСТЪ:

ст. 22,—498, 607.
ст. 4,—685.
ст. 31, 33,—399.
ст. 33,—1127.
ст. 29,—160.
ст. 35,—1124, 1127.
ст. 42,—1138.
, ст. 27,—577.
, ст. 44,—1127.
, ст. 45,—1123.
, ст. 17,—1173.
, ст. 27,—112.
, ст. 21,—399.
, ст. 22,—31.

ЕВАНГЕЛИСТЪ:

2,—63.
ст. 18,—405.
ст. 16,—444.
ст. 6,—174.
ст. 3,—152, 1047.
ст. 4,—155.
ст. 8,—84.
ст. 3—12,—143.
ст. 11—12,—809.
ст. 14,—1097.
ст. 14—15,—643.
ст. 20,—143.
ст. 25,—1270.
ст. 25—26,—1275.
ст. 39—40,—1057.
ст. 48,—78.
ст. 7,—448.
ст. 22,—383.
ст. 24,—87.
ст. 1—2,—1047.
ст. 2,—925.
ст. 14,—153.
ст. 15,—1138.
ст. 16, 20,—404.
ст. 21,—157.
ст. 29,—176.
, ст. 16,—418.

гл. 10, ст. 23,—1135.
гл. 10, ст. 26,—498, 607, 813, 917.
гл. 10, ст. 28,—1290.
гл. 10, ст. 32,—1069.
гл. 10, ст. 34—36,—401.
гл. 10, ст. 37,—157.
гл. 11, ст. 12,—153, 418.
гл. 12, ст. 23,—404.
гл. 12, ст. 30,—1011.
гл. 12, ст. 41,—175.
гл. 13, ст. 11,—156.
гл. 13, ст. 22,—1131.
гл. 13, ст. 30,—1255.
гл. 13, ст. 33,—1239.
гл. 13, ст. 39—43,—1255.
гл. 13, ст. 57,—685.
гл. 16, ст. 6, 12,—1239.
гл. 16, ст. 18,—416.
гл. 16, ст. 18— 9,—399.
гл. 16, ст. 21, 22, 23,—399.
гл. 16, ст. 23,—1127.
гл. 16, ст. 26,—625.
гл. 17, ст. 5, -146.
гл. 17, ст. 27,—1143.
гл. 18, ст. 6,—1138.
гл. 18, ст. 7,—407, 779.
гл. 18, ст. 16, 20,—1141.
гл. 18, ст. 20,—39, 153, 417.
гл. 19, ст. 12,—152.
гл. 19, ст. 11—12,—152.
гл. 19, ст. 21,—87.
гл. 19, ст. 24,—1131.
гл. 19, ст. 26,—577.
гл. 20, ст. 27,—1127.
гл. 20, ст. 28,—1123.
гл. 21, ст. 16,—380.
гл. 21, ст. 43,—1081.
гл. 22, ст. 14,—417.
гл. 22, ст. 21,—1173.
гл. 23, ст. 2—3,—120, 1138.
гл. 23, ст. 8—10,—1140.
гл. 23, ст. 24,—1121.
гл. 23, ст. 27,—609.
гл. 24, ст. 13,—418.
гл. 24, ст. 30,—81.
гл. 25, ст. 26, 28, 30,—987.
гл. 25, ст. 34, 41, 46,—1255.
гл. 26, ст. 17,—35.
гл. 26, ст. 24,—399.
гл. 26, ст. 26, -29.
гл. 26, ст. 27,—1243.
гл. 26, ст. 28,—1216.

ОСІЯ:

гл. 1, ст. 11,—999.
гл. 4, ст. 8,—121.

ПАРАЛИПОМЕНОНЪ II КНИГА:

гл. 19, ст. 10,—237, 240.
гл. 26, ст. 16—19,—115.

ПЕТРЪ АПОСТОЛЪ:

I Соборное посланіе:

гл. 1,—414.
гл. 1, ст. 18—20,—171.
гл. 2, ст. 6,—414.

гл. 2, ст. 9,—350.
гл. 3, ст. 15,—379.
гл. 5, ст. 1—2,—1140.
гл. 5, ст. 2,—799.

II Соборное посланіе:

гл. 1, ст. 5,—176.
гл. 2, ст. 9,—394.
гл. 2, ст. 19,—408.
гл. 3, ст. 5—7,—1271.
гл. 3, ст. 14—16,—169.
гл. 3, ст. 15—16,—147, 1143.

Премудрости Соломоновой книга:

гл. 3, ст. 1, 4, 5, 6, 8—9,—111.
гл. 4, ст. 1, 14,—112.
гл. 5, ст. 15,—112.

Притчи Соломоновы:

гл. 1, ст. 8,—1003.
гл. 3, ст. 12,—418.
гл. 3, ст. 18,—93.
гл. 9, ст. 1,—149, 435.
гл. 9, ст. 7, 8—9,—244.
гл. 9, ст. 8,—991, 1049.
гл. 9, ст. 9,—43.
гл. 10, ст. 6, 7,—112.
гл. 11, ст. 11,—112.
гл. 12, ст. 22,—949.
гл. 14, ст. 15,—140.
гл. 22, ст. 28,—329, 331, 359, 383.
гл. 26, ст. 4,—947, 1117, 1162.
гл. 26, ст. 27, 28,—949.
гл. 29, ст. 2,—111.

Псалтирь:

псал. 1, ст. 3,—299.
псал. 4, ст. 7,—89.
псал. 5, ст. 8,—101.
псал. 5, ст. 10,—1133.
псал. 6, ст. 7,—162.
псал. 8, ст. 3,—380.
псал. 10, ст. 1,—154.
псал. 11,—427, 435.
псал. 15, ст. 3,—112.
псал. 22, ст. 9,—93.
псал. 24, ст. 8,—148.
псал. 25, ст. 5,—103.
псал. 25, ст. 8,—59, 103.
псал. 26, ст. 4,—103, 157.
псал. 27, ст. 2,—103.
псал. 28, ст. 2,—101.
псал. 31, ст. 5,—116.
псал. 32, ст. 1,—112.
псал. 34, ст. 13,—162.
псал. 39, ст. 10,—380.
псал. 41, ст. 4,—989.
псал. 42, ст. 1,—533.
псал. 44, ст. 8,—107, 444.
псал. 44, ст. 13,—69.
псал. 44, ст. 17,—1085, 1139.
псал. 45, ст. 11,—159.
псал. 49, ст. 5,—149.
псал. 50, ст. 19,—408.
псал. 51, ст. 3—7,—1171.
псал. 54, ст. 7,—169.
псал. 54, ст. 8, 10—12,—154.
псал. 54, ст. 11,—158.
псал. 54, ст. 22,—173.
псал. 57, ст. 4,—173.
псал. 59, ст. 6,—89.
псал. 63, ст. 7,—158.
псал. 64, ст. 2,—105.
псал. 67, ст. 36,—112.
псал. 68, ст. 10,—379.
псал. 68, ст. 11—12,—162.
псал. 72, ст. 4—7,—420.
псал. 72, ст. 9,—57.
псал. 73, ст. 12,—89, 1077.
псал. 78, ст. 1—3,—472.
псал. 78, ст. 4—9, 13,—473.
псал. 80, ст. 10,—49.
псал. 81, ст. 1,—791.
псал. 81, ст. 6,—1097.
псал. 83, ст. 1—2,—158.
псал. 83, ст. 3,—101.
псал. 83, ст. 5,—158.
псал. 83, ст. 11,—158.
псал. 86, ст. 5,—414.
псал. 87, ст. 7,—1265.
псал. 88, ст. 6,—148.
псал. 88, ст. 8,—148, 149.
псал. 93, ст. 12,—174.
псал. 98, ст. 5,—89.
псал. 98, ст. 9,—101.
псал. 101, ст. 10,—162.
псал. 106,—174.
псал. 108, ст. 24,—162.
псал. 108, ст. 27—28,—1041.
псал. 109, ст. 2,—93.
псал. 109, ст. 4,—1242.
псал. 110, ст. 1—2,—149.
псал. 113, ст. 12—14,—51.
псал. 118, ст. 105,—148.
псал. 118, ст. 165,—148.
псал. 119, ст. 6,—1057.
псал. 120, ст. 2,—174.
псал. 127, ст. 6,—414.
псал. 128, ст. 5,—414.
псал. 130,—174.
псал. 131, ст. 3—5,—101.
псал. 131, ст. 7,—89, 410, 877.
псал. 131, ст. 13—14,—414.
псал. 132, ст. 1,—386, 583, 1001
псал. 132, ст. 3,—414, 1003.
псал. 133, ст. 1—2,—103.
псал. 133, ст. 3,—414.
псал. 134, ст. 21,—415.
псал. 138, ст. 21—22,—103.
псал. 144, ст. 13,—382.
псал. 144, ст. 17,—382.
псал. 145, ст. 8,—380.
псал. 150, ст. 1,—112.

Пѣснь Пѣсней:

гл. 6, ст. 8,—1003.

къ Римлянамъ посланіе

зач. 102,—414.
зач. 112,—163.
гл. 1, ст. 28,—1169.
гл. 5, ст. 1—2,—144.
гл. 6, ст. 15,—23.
гл. 6, ст. 16,—408.
гл. 7, ст. 4—6,—144.

:т. 12,—158.
:т. 25,—158.
:т. 2,—144.
:т. 9,—1188.
:т. 33—34,—422, 1219.
:т. 34,—1218.
:т. 38—39,—418.
ст. 2—3,—383.
ст. 15,—939.
ст. 17,—176.
ст. 2,—1218.
ст. 25,—383.
ст. 33,—398.
ст. 34,—383.
ст. 2, 3,—383.
ст. 16,—383.
ст. 2,—504.
ст. 1,—1021.
ст. 2,—163.
ст. 3—6,—163.
ст. 10, 12—13, 15,—163.
ст. 15,—164.
ст. 21—22,—164.
ст. 1,—381.
ст. 30, —114.

·115, 116, 121.
·115, 116.
ст. 21,—477, 479.
ст. 6,—1159.
ст. 21,—382.
ст. 3—4,—1049.
ст. 28,—1161.
—121.

ЯНАМЪ ПОСЛАНІЕ:

Первое:

:т. 7—8,—416.
:т. 12,—114.
:т. 12—13,—1307—1308.

Второе:

·1134.
:т. 2—3,—1135.
:т. 3—11,—1126.
:т. 4,—99, 100, 1136.
:т. 15,—149.

ІГА:

:т. 5—6,—388.
:т. 8,—388.
ст. 30—31,—397.
ст. 34, 35,—397.
ст. 38—39,—397.

КЪ ПОСЛАНІЕ:

Первое:

т. 9,—148.
:т. 1,—1218.
т. 1—2,—113, 1291.
т. 4,—733.
т. 5—6,—1214.
т. 9,—1291.
т. 2, 12,—741.
т. 16,—55, 101, 109.

гл. 4, ст. 1—2,—331.
гл. 4, ст. 12,—380.
гл. 5, ст. 6,—160.
гл. 5, ст. 17,—114.
гл. 6, ст. 9,—1132.

Второе:

гл. 2, ст. 8,—172.
гл. 2, ст. 9,—418.

КЪ ТИТУ ПОСЛАНІЕ:

гл. 1, ст. 16,—741.
гл. 2, ст. 15,—242.
гл. 3, ст. 4—6,—445, 1192.
гл. 3, ст. 15,—977.

ТОВИТЪ:

гл. 4,—121.
гл. 4, ст. 15,—1069.

КЪ ФИЛИППИСЕЯМЪ ПОСЛАНІЕ:

гл. 1, ст. 23,—1260.
гл. 2, ст. 7,—77.
гл. 2, ст. 10,—79.
гл. 3, ст. 6—9,—145.
гл. 3, ст. 18, 19,—160.

ЦАРСТВЪ I КНИГА:

гл. 21,—1146.

ЦАРСТВЪ II КНИГА:

гл. 6,—117.
гл. 6, ст. 7,—389, 390.

ЦАРСТВЪ III КНИГА:

гл. 11, ст. 11,—389.
гл. 11, ст. 12,—111.
гл. 13, ст. 20—24,—395.
гл. 19, ст. 13—14,—1218.
гл. 20, ст. 35—37, —396.

ЦАРСТВЪ IV КНИГА:

гл. 5,—103.
гл. 12, ст. 4—5,—79, 80.
гл. 13,—111.
гл. 19, ст. 34,—111.

ЧИСЛЪ КНИГА:

гл. 3,—390.
гл. 5, ст. 6—7,—116.
гл. 6,—150.
гл. 16,—115, 308, 390.

священствіе—σεβασμιότης, 45, 46.

σεβασμιότης—«священствіе», 45, 46.

сегосветній (tego świata)—нынѣшняго, теперешняго вѣка, мірскій, грѣховный, 625, 1047, 1075.

седыцыя (отъ Лат. seditio)—раздоръ, ссора, распря; бунтъ, мятежъ, возмущеніе, 657, 661.

сее «писанье», 1049.

сезволенье (zezwolenie)—соизволеніе, 715. Во 2-ой книгѣ: зезволене.

сезволитися (zezwolić się) — согласиться, 731.

[2] **сездѣ**—здѣсь, 67, 68, 71, 72, 73, 74, 130, 131, 136, 807 (owdzie), 1138.

сеймикъ, 202, 1065. См. ниже: соймикъ.

сеймъ «або соборъ», 149, 1065. См. ниже: соймъ.

«Секстины» (Секстыни), книги, 1133. См. Примѣчанія, подъ словомъ Гратіанъ.

селитьба=«мешканне», 101, 102.

«О семи соборахъ» Фотія, 817.

семоголовный «смокъ», 474, 475.

[12] **сесь** «часъ», 809.

сѝвизна—сѣдина, 473.

сие (owi), 689.

[12] *сила*—«моцъ», 377, 380, 390.

[2] **сила** - много, множество. «Ихъ тамъ сила было», 895.

силò (sidło)—сѣть, 869. Во 2-ой книгѣ: сидло.

си(ы)мониякусъ, 209-210. Въ 1-ой книгѣ: симоніакъ; во 2-ой: симоніанинъ.

синагога (сынакгокга) «диявольская», 921;—«забобонская», 302.

«Синаксарь albo Kazanie na Wielki Czwartek», 1240.

синг(кг)елъ, 464. См. выше: протосингелъ.

синодъ «подметный», 715.

сказати «за кимъ»—оправдать, признать невиннымъ, правымъ; рѣшить дѣло въ пользу кого. «Тамъ за се милостью не скажутъ», 927.

сказителный - подверженный порчѣ, тлѣнію; бренный, 903.

сказити -уничтожить. «Еретики.... доходы ихъ (поповские) сказили», 114.

[1] **скарбница** («царева»)—сокровищница, 74. Въ 1-ой книгѣ—съ значеніемъ: ризница.

«Скарбъ» (Thesaur.) Кирилла Александрійскаго, 254.

[12] **скарбъ** («царевъ») сокровище, богатство, 71.

скаржытися—жаловаться, 945.

скаровати (skarać)- покарать. «Каноны церъковные такового не оборóнять, и овъшемъ рыхлей его скаруютъ (skarzą)», 675.

[2] **скваплиbe**—торопливо, скоро, спѣшно, стремительно, 857.

скваплиbость — поспѣшность, торопливость, стремительность, 262.

скваплятися (сквапятися)—торопиться, спѣшить, 655, 929.

[12] **скваръ** -зной, жара; пламень, огонь, 137, 138, 140, 141, 473. Во 2-ой книгѣ: сквара.

скидати (degradować)—лишать чего либо, низводить, низвергать, 693, 835. Скинут 829.

складати «зъ урядовъ» (degradować), 4 Срвн. выше: скидати.

складъ «або вызнанье вѣры», 302.

склопотати—обезпокоить, потревожи «Не склопоталъ бысь такъ головы», 1057.

сколконадцать (kilkanaście)—за десять десять съ лишкомъ. «Маючи зъ собою сколк надьцатъ поповъ» (Y przyszli obadwa z kil naście popow), 196. Есть и еще форма, вы (въ своемъ мѣстѣ) не помѣщенная: «кил надцать»: «одъ летъ килканадцати выдру ваный», 1035. Въ 1-ой книгѣ: колконадцат

скомороский «личманъ» (maszkara)—к ска, 1049.

сконанье—кончина, смерть, 284, 288.

скончати—«исконати», 131, 132.

скрежетъ—«zgrzytanie», 1255, 1276.

скропитися (skropić się). «Тые, што раде седять, ради бы некоторые часомъ скропилися того (radzi by się czasem ni ktorzy tego skropili), а спокоемъ дома с дели», 687.

Быть можетъ, здѣсь было бы лучш прочесть: «искропилися»; но въ обоих случаяхъ значеніе глагола (судя по ко тексту) будетъ одно и то же: лишитьс потерять.

скрутыниумъ (scrutinium) — розыск слѣдствіе, 270.

[12] **скруха**—сокрушеніе, сѣтованіе, 118.

скрыдло—крыло, 474.

скрылье (skrzydła)—крылья, 314.

[12] **скры(и)ня** — ларецъ, ящикъ, сундук 117, 118, 131, 132.

скрыня «перемѣря»=скинія свидѣні 389.

скрытые речи—*тайная*, 1049.

скупитьсе собраться вмѣстѣ, 320.

[12] **скутэчне** - успѣшно, удачно; готов совершенно; дѣятельно, 765.

[12] **скутокъ**—дѣйствіе, послѣдствіе, успѣх дѣло, дѣяніе, 186, 1023, 1134 («облудный»)

[1] *слава*—«фала», 609.

слава—хвала, доброе имя: «учтивая», 5 571.

сладость—«роскошъ», 393.

слизкій—*непокровенъ*, 949.

слина (ślina)—слюна, 296, 753, 921, Во 2-ой книгѣ: слинка.

сличный—прекрасный, красив

слова «голые», 693.

[2] **слóвко** «лáгодное», 437.

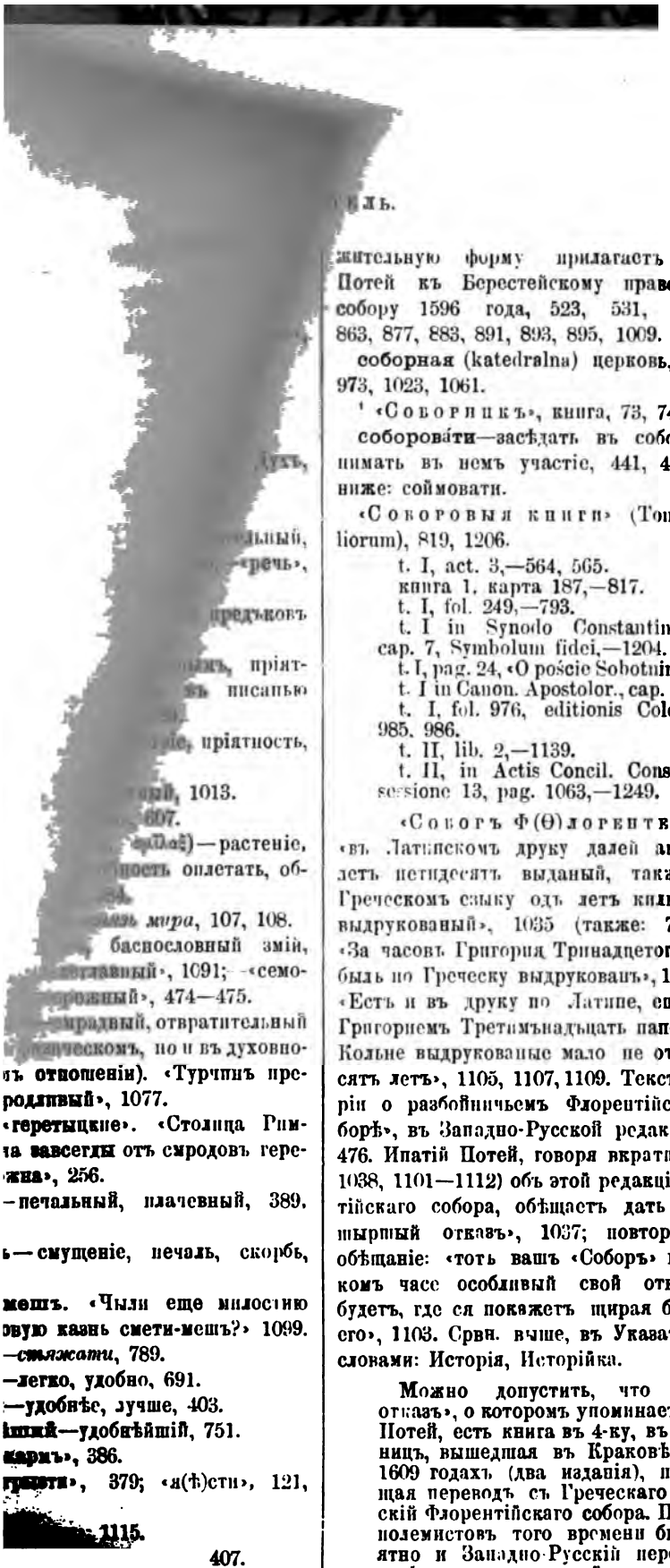

жительную форму прилагаетъ Ипатій Потей къ Берестейскому православному собору 1596 года, 523, 531, 707, 823, 863, 877, 883, 891, 893, 895, 1009.

соборная (katedralna) церковь, 929, 931, 973, 1023, 1061.

' «Соворникъ», книга, 73, 74.

соборова́ти—засѣдать въ соборѣ, принимать въ немъ участіе, 441, 448. Срвн. ниже: соймовати.

«Соборовыя книги» (Tomi Conciliorum), 819, 1206.

t. I, act. 3,—564, 565.
книга 1, карта 187,—817.
t. I, fol. 249,—793.
t. I in Synodo Constantinopolitana, cap. 7, Symbolum fidei,—1204.
t. I, pag. 24, «O poście Sobotnim»,—1229.
t. I in Canon. Apostolor., cap. 69,—1241.
t. I, fol. 976, editionis Coloniensis,—985. 986.
t. II, lib. 2,—1139.
t. II, in Actis Concil. Constantiensis, sessione 13, pag. 1063,—1249.

«Соборъ Ф(Ѳ)лорентійскій», «въ Латинскомъ друку далей аниж̃ одъ летъ петидесятъ выданый, также и въ Греческомъ сыку одъ летъ килканадцати выдрукованый», 1035 (также: 797, 915). «За часовъ Григорія Тринадцетого папежа быль по Греческу выдруковань», 1105, 1109. «Есть и въ друку по Латине, еще передъ Григоремъ Третимънадъцать папежомъ въ Кольне выдрукованые мало не отъ петидесятъ летъ», 1105, 1107, 1109. Текстъ «Исторіи о разбойничьемъ Флорентійскомъ соборѣ», въ Западно-Русской редакціи, 433—476. Ипатій Потей, говоря вкратцѣ (1035—1038, 1101—1112) объ этой редакціи Флорентійскаго собора, обѣщаетъ дать «врыхле ширный отказъ», 1037; повторяетъ это обѣщаніе: «тоть вашъ «Соборъ» въ коротком̃ часе особливый свой отказъ мети будетъ, где ся покажетъ щирая баламутня его», 1103. Срвн. выше, въ Указателѣ, подъ словами: Исторія, Исторійка.

Можно допустить, что «ширный отказъ», о которомъ упоминаетъ Ипатій Потей, есть книга въ 4-ку, въ 416 страницъ, вышедшая въ Краковѣ въ 1608, 1609 годахъ (два изданія), предлагающая переводъ съ Греческаго на Польскій Флорентійскаго собора. По обычаю полемистовъ того времени былъ вѣроятно и Западно-Русскій переводъ, доселѣ еще не открытый.

соборъ «або сеймъ», 149;—«листрыкей-

[illegible] «подметный», 913, [illegible]

[illegible] корча альбо сова, альбо [illegible] 923.

[illegible] «выполнятися», 380, 390.

[illegible] «направа», 801.

[illegible] «досконалый», 443.

[illegible] сугубо, вдвое; щедро, 643.

[illegible] «волочы», 947

[illegible] (skazować)—возвѣстити, 238.

[illegible] «рада», 925, 1049.

[illegible] «справити», 1077.

[illegible] «збудовати», 435.

[illegible] «будованіе», 801.

[illegible] (seymik), 192, 587, 957, 1117;—[illegible] 879, 893. См. выше: сеймикъ.

[illegible] принимать участіе, засѣдать [illegible] 879. Срвн. выше: соборовати.

[illegible] 957;—«пальный», 200, 265. См. выше: сеймъ.

[illegible] 875.

[illegible] «овощъ», 999.

[illegible] еретическая, 104.

[illegible] Такъ Клирикъ [illegible] называетъ Флорентійскій со[illegible]

[illegible] 43.

[illegible] развращать, уни[illegible]

[illegible]

[illegible] стыдиться, [illegible]

[illegible] 174

[illegible] 43.

[illegible] 47, 48, 49, 50.

[illegible] 244.

[illegible]

[illegible] 875

[illegible] 955.

[illegible] 879, 855, 1019.

[illegible] 300.

[illegible] (spierać się)—[illegible] состязаться, 246.

[illegible] (уніи)—[illegible]

[illegible] составлять за[illegible]

[illegible] (sprowadzać się)—сво[illegible] составлять заговоръ. [illegible] 701, 955.

[illegible] соглашеніе, [illegible] согласіе. [illegible]

сплодити—*родити*, 77, 78.

[2] **сплюгавити**—*растлити*, 387; splug wić—осквернить, обезчестить, 1237.

[2] **сповѣ(е)дь** (confessia), 707.

[2] **сподѣватися**—надѣяться, 194, 216, 46

[1] **споенье**—спаянье; сплоченіе, соеди ніе, 707.

споивати (spaiać)—спаивать; сплоч вать, соединять, 206, 733.

споймовати (spoymować) «жону»—вз жену, жениться, 389, 755.

спокоемъ «лежати» (z pokoiem leżać 571;—«сѣ(е)дѣ(е)ти» (spokoiem siedzieć), 68

спокоемъ (spokoynie), 725.

[12] **сполечность**—общество, общежит общеніе, 655.

сполкованье — соучастіе, сообществ 1067.

[12] **сполковати** — соучаствовать, имѣ связь, 843, 1121.

сполокъ сообщество, общеніе. «Спол меть», 200, 234, 837.

[1] **спóро**—много; скоро; удачно, счастли успѣшно, 466.

спотвароный — оклеветанный, обезсл вленный, оболганный, 274.

[2] **справа**—дѣло, 234 («доводная», «ст течная»).

«Справедливое описанье по ступку и справы синоду Бер стейского» (Sprawiedliwe opisanie postę ku y sprawy synodu Brzeskiego). Ип. Поте свидѣтельствуетъ, что эта книжка на Ру скомъ яз. вышла въ Вильнѣ въ 1597, чт на нее Филалетъ не отвѣчаетъ, что про тивники жгутъ ее, 503.

[1] **справедливый**—*праведенъ*, 382.

справити—*содѣлати*, 1077

справней (sprawiedliwie)—точнѣе, спра ведливѣе, 1089.

справовати—*дѣйствовати*, 382.

справоватися — вести себя; управлят 178. Остатка справоватися»—въ остальном давать отчетъ: Подобно вже теперь и п редъ Богомъ остатка справуеться», 889.

спречатися (zprzeczać się) — спор прекословить, противорѣчить, 773, 799, 9

спросне — безстыдно, скверно; гру ужасно, 202, 721, 1063, 1069.

[2] **спросность** безстыдство, распут скверность, грубость, 971.

[12] **спросный** безстыдный, ск распутный, 318, 517;—«домъ» (de fanus), 803;—«насѣ(е)нье», 280.

2-ой

стенать,

ие, соображе-

вать, прилажи-
ь, 819, 1045. Срвн.

rować się) сообра-

ланье: «сытшая», 1023.
лить, употребить, 1057.
ну) потерянный, пропа-
.

е «иноческое», 151.
и «санъ» должность конюха.
раторъский санъ на ся возь-
разды коня его дерьжаще», 551.
ли́вый—боязливый, трусливый.
му́жными чи́нитъ страшливыхъ»,

трофовати обличать, дѣлать выго-
. бранить: «остро», 185.
струдна (ztrudna)—трудно, 765.
стру́мень—ручей, потокъ, 447.
[1] **струти** (struć)—отравить, 497.
студница—студенецъ, колодезь, 448. Въ 1-ой книгѣ: студня.
[2] **стужати**—докучать, досаждать, быть въ тягость, 133, 134.
ступовати—*взыти*, 410.
[12] **стя(е)гатися(е)**—относиться, принадлежать, 250, 753.
[2] *стяжати*—«снабдѣти», 789.
стятый (ścięty)—казненный (чрезъ отсѣченіе головы), обезглавленный, 276.
Суботній «постъ». 441.
Суботство «Симонидское», 1137.
судба—«усправедливене» (usprawiedliwienie), 240.
[1] **судія** «або гетманъ». 119.
[2] *судъ*—«разсуженіе», 238.
Суды «поповские», 963.
суетіе «свѣта сего», 152.
суетная—płonne rzeczy, 347.
сукня—*риза*, 1057.
[12] **сукня** (biesaga) платье, 687, 1051.
[12] **сумнѣ(е)нье**—совѣсть, 167, 224, 407; «милое», 929.
суполность—«полность»—цѣлость, полнота, совершенство, 49, 50, 1139. См. выше: зуполность.

ь.
же:

енен-

мѣнный:
справа»,

429.
ный удъ. «А
теперь скрозь
его щупають,
ть пана екстесъ!
bet papa gentilia
as Deo!)» 1137.
— стеречь, смотрѣть.
не хотелъ, абы тобе
режи (waruy), абысь
не делалъ. а по старо-
го тобе не мило, того
1069.
ъ бяб текста
1 иши,

сусѣ(е)дское «мешканье», 977.

сусѣ(е)дство, 266.

суфалность—дерзость, нахальство, наглость, 167. См. выше: зухвальство.

сухая(-ій) «лбина» (лобъ)—черепъ, 125, 126.

сфалшовати (zfalszować)—поддѣлать, испортить, 701.

[2] **сфольгговати** (folgować) — смягчить, облегчить; умѣрить, простить, пощадить, 713.

[1] **схажка** (schadzka)—сходка, собраніе, 192, 202, 204, 322, 519.

схилити—склонить, наклонить, 581.

[1] **сцептрумъ**—скипетръ, царскій жезлъ, жезлъ правленія; царство, царское достоинство; сила, власть, право, 1125.

сцизма (schizma) «альбо оторванье», 1101.

счестй—«выдрчити», 83, 84.

[1] **съ-тыхъ-мѣръ**—потому, оттого, 379.

сыньній—сыновній, 453, 454.

сытость—пресыщеніе. «Уходечи обжирьства домового, которое не только до сытости и до пияньства, але тежъ часомъ и до вомиту звыкло бывати», 1071.

сытшая—болѣе сытная: «страва», 1023.

συνήθεια—«обыченіе» (разночт. «обычаніе»), 5, 6.

сяя (owa) «сторона», 859.

Т.

«Таемная Богословія» Діонисія Ареопагита (Ареопагиты), 449.

тайная «закрытья», 925; «скрытые речи», 1049.

[12] **тамъ-тотъ, тамъ-та, тамъ-то, тамъ-тые** (tamten, tamta, tamto, tamte)—вотъ этотъ, именно этотъ; тамошній. «Тамътые королеве» (Индійскіе, Японскіе, Китайскіе), 184. «Съ которыхъ тамътые (tamte) владычные уросли», 573. «До тамътыхъ (tamtych) краинъ», 579. «Тамътые (tamte) сымболы», 759. «Тамъ-тотъ (tamten) соборъ», 871. «Тамътые (tamte) суды», 875. «Въ тамътыхъ (tamtych) краяхъ», 1067. «Съ тамтое (tamtey) стороны», 1119.

[1] **тарча**—щитъ. «Не за тарчою, але явне», 573.

[1] *тать*—злодѣй, 304.

твердое крщыцы—*жесткошейный*, Во 2-ой книгѣ: «твердого карку».

[1] **твéржа**—твердыня, крѣпость, 427.

На столбцѣ 427-мъ Клирикъ Остр ской называетъ «твéржами» семь ленскихъ соборовъ, а имъ противо ставляетъ послѣдующіе Латино-Рим соборы, называя ихъ «вéжами».

те (cię)—тебя, 310.

текстъ «або зводъ», 454, 455, 1211.

[12] **темность**—*тма*, 925, 1049.

теологъ, 1093.

теперешній—«дисейшій», 56, 57.

«О терпѣніи Иевовомъ» (De tientia Iob) Златоустаго, 743.

[2] **тиснутися**—пробраться, протѣснит 869.

[1] **титулъ** «або слово»—названіе, 75. 76, 1023 («альбо тень якийсь»), 1115 («собачі

[2] **тихость**—смиреніе, 763, 963 («поб ная»).

[12] **ткати**—совать, запихивать. «А тек ихъ за печъ ткаете», 681.

ткнувшися—*убодаяй*, 382.

ткнути—приткнуть, привязать, присое нить. «Ткнулъ до него и оного Озію и Жидовского», 68.

тлумити — давить, подавлять (нас ствомъ, силою). «И не помалу супротив ковъ нашихъ спомогаютъ и ратунокъ и подаютъ, и насъ тлумятъ», 1133.

[1] *тма*—«темность», 925, 1049.

[12] **то-ть** (toć)—итакъ; именно, потому 745, 823, 893.

[2] **то-самъ, то-тамъ** (to-sam, to-tam) вездѣ, 725.

то сюды, то туды (to-sam, to-tam), 10 1089.

товкатися (tłuć się)—толкаться, таск ся, скитаться, 1051, 1089.

товáришка—товарка, 397.

товарищъ—*другъ*, 403.

товаръ (kupia). «Крамарчыкове надъ варомъ (nad kupią) седятъ», 679.

товарышитися (towarzyszyć się)—ж житься, вступать въ сообщество, въ сн 659.

товарышъ—товарищъ; подмастерье. го цеху есть товарышомъ?» 869.

«Толковое Евангеліе», 1144.

«Толковое Евангеліе» (слов ческое), 402.

[12] **торгати**—разрывать, нарушат костельную торъгаютъ», 244.

ятися, торгатьсе (targać się)—ри-
броситься, посягать, возставать, по-
:я, 206, 675, 921, 1061.
ятися—броситься, ринуться, 427.
ь—торгъ, рынокъ, базаръ. «Баба на
невалася, а торгъ о семъ ани ведалъ»,
усти только ушы на торгъ», 941.
гище—«макелія», 165.
ъ (tor)—путь, дорога; стезя, слѣдъ,
51. Torować drogę—прокладывать,
іть дорогу, 1157. Отсюда: торный.
ъ-тамъ (ten-tam)—этотъ именно.
:амъ клирыкъ», 983.
-ти. «Господь нашъ Исусъ Хрістосъ
есть капланомъ нашимъ на веки»,

ити (tęsknić) «за ними»—тосковать,
ь, кручиниться, скучать. «До чогожъ
е за ними, а што за пожытокъ ду-
зъ нихъ маете?» 312.
ати «часъ» (trawić czas)—терять, уби-
емя. «Не хотечи часу травити» (nie
czasu trawić), 525.
езница—столовая, 178.
пити—мучить, томить; безпокоить,
ь, досаждать, 412 («везеньемъ»), 893
емъ»).
унокъ—случай, случайность, при-
е, 438.
яти (potrafiać)—пособлять, находить
о, способъ къ чему, прилаживать,
ть. «Купне и едьпостайне зъ нами,
му забегали и въ то траеяли, жебы.....»,

вати—быть, существовать, продол-
220. См. ниже: трывати.
ревники», 973. См. Евхолои.
убый=«троистый», 1128.
(trzey)—три. «Не два, ани трей,
надцать епископовъ», 839.
PARTITA HISTORIA»:
b. IX, cap. 10,—1245.
мфъ «односити» (tryumfować)—тор-
вать, 1101.
:у́мфы. «Впрова́жено (въ костелъ
триумфы», 419.
царство — тройное царство, 1128
е, небесное, пекелное»).
стый = «трегубый». «Троистая на
коруна, по выкладе Римскомъ, зна-
:я троецарство, то естъ: земное, не-
пекелное», 1128.
(troj)—троякій. «Трой бо чинъ есть
ій во Июдеехъ: единому имя фарисеи,
а второму садукеи, а третему Есіи, ижъ
есть чистей обою тою», 176—177.
тройженецъ, 741.
тропити (tropić)—слѣдить, искать по слѣ-
ду, по тропѣ, 637, 725.
въ-тро́пы—вслѣдъ, 440.
[1] **тростина** (trzcina)—тростникъ, камышъ;
трость, тростинка. «Утверженіе и камень
недвижимый зъ легкомысльностью и трости-
ною», 1009.
[2] **троха**—немного. «За троху (za trochę)
золота купятъ», 234. Кромѣ того: 436, 455.
труднити—затруднять, безпокоить, пре-
пятствовать. «Але и иныхъ труднишъ», 845.
трудность—тяжесть, болѣзнь, страданіе.
«Карность и трудность приняли», 57, 58.
трудъ=«праца», 420.
[12] **трутизна**—отрава, 469, 1053.
трыбуналистъ, 651, 823 («прынцыпал-
ный»), 837 («Виленские»).
трывати—быть, существовать, продол-
жаться, 907. См. выше: трвати.
[1] **туждь** (разночт. **чуждь**)—ἀλλότριος, 5, 6,
17, 18. Въ 1-ой книгѣ: туждый.
[1] **тумультъ**—шумъ, крикъ; толпа, сборище,
326.
[1] «Турко-Грецыя», сочиненіе Марти-
на Крузія, 1111.
ту́рчитисе — обасурманиться, принять
магометанство, 209—210, 310.
тутошны(и)й (tuteyszy, ten), 843, 857, 951,
955, 1015, 1107.
тщатель (miłośnik)—старатель, подвиж-
никъ, 581.
[2] **тщатися**=«подвизатися», «працовати-
ся», 131, 132.
тщеславуяся—тщеславясь, 165.
[1] **тыкати**—укорять, выговаривать, 829.
[2] **тыкатися**—касаться, относиться, 917.
тылъ (tył)—задъ. «Съ тылу тежъ, до
кухни загледать», 1119.
тысуща, 111.
[12] **тѣло** (разночт. **тѣсто**)—φύραμα, 39, 40.
[1] **тѣ(е)нь(ъ)** (cień, муж. р.)—тѣнь, сѣнь;
покровительство, милость; крыло, покровъ,
419 и 420 («нѣакій»), 913, 1023 («якийсь»),
1025.
тѣсто см. тѣло.
тя́гнути «въ доро́зѣ»—ѣхать, путешество-
вать. «Тягнучи въ доро́зѣ», 439.
тягота—«тяжаръ», 381.
[12] **тяжаръ**—*тягота*, 381.
тяжкость—*претыканіе*, 397.

сусѣ(е)дское «мешканье», 977.
сусѣ(е)дство, 266.
суфалность—дерзость, нахальство, наглость, 167. См. выше: зухвалство.
сухая(-ій) «лбина» (лобъ)—черепъ, 125, 126.
сфалшовати (zfałszować)—поддѣлать, испортить, 701.
[2] **сфольговати** (folgować) — смягчить, облегчить; умѣрить, простить, пощадить, 713.
[1] **схажка** (schadzka)—сходка, собраніе, 192, 202, 204, 322, 519.
схилити—склонить, наклонить, 581.
[1] **сцептрумъ**—скипетръ, царскій жезлъ, жезлъ правленія; царство, царское достоинство; сила, власть, право, 1125.
сцизма (schizma) «альбо оторванье», 1101.
счестй—«вылечити», 83, 84.
[1] **съ-тыхъ-мѣръ**—потому, оттого, 379.
сыньній—сыновній, 453, 454.
сытость—пресыщеніе. «Уходечи обжиръства домового, которое не только до сытости и до пянъства, але тежъ часомъ и до вомиту звыкло бывати», 1071.
сытшая—болѣе сытная: «страва», 1023.
συνήθεια—«обыченіе» (разночт. «обычаніе»), 5, 6.
сяя (owa) «сторона», 859.

Т.

«Таемная Богословія» Діонисія Ареопагита (Ареопагиты), 449.
таймая—«закрытья», 925; «скрытые речи», 1049.
[12] **тамъ-тотъ, тамъ-та, тамъ-то**, тамъ-ты (tamten, tamta, tamto, tamte)—вотъ этотъ именно этотъ; **тамошній**. «Тамътые королеве» (Индійскіе, Японскіе, Китайскіе), «Съ которыхъ тамътые (tamte) владыки уросли», 573. «До тамътыхъ (tamtych) синъ», 579. «Тамътые (tamte) символы». «Тамъ-тотъ (tamten) соборъ», 871. «тые (tamte) суды», 875. «Въ тамътыхъ (tamtych) краяхъ», 1067. «Съ тамтое стороны», 1119.
[1] **тарча**—щитъ. «Не за тарчою», 573.
[1] *тать*—злодѣй, 304.

ылый — упавшій, ослабленный, уны-
Любовъ подноситъ упадлыхъ», 431.
адокъ—*нестроеніе*, 949.
атровати—усмотрѣть, замѣтить, 577,

певненье—удостовѣреніе, увѣреніе,

иненый — убѣжденный, удостовѣ-
, 655.
ыти — вспинать, упинать; останонять, препятствовать. «Каждого чоотъ злости не упинышъ», 476.
одобати—*изволити*, 414.
ошыти (vpłoszyć)—всполошить, спугугая прогнать. «Жебы шташокъ не ылъ», 711.
юминати—*молити*, 242. Во 2-ой это слово со значеніемъ: увѣщавать.
оминокъ—подарокъ, 186.
лоръ—упорство, упрямство; непрестъ, непоколебимость, 1017.
леженье (vpośledzenie) — постановна послѣднее мѣсто: униженіе, уни. «А другие упослеженье свое ымъ серцемъ зносятъ», 905, 1091.
)правити (wprawić, udać)—направгнать, ввергнуть, 951.
знитель «альбо забавца»—упраздниздерживатель, 577.
цованый—утрудившійся, наработавтомившійся, уставшій, измучившійся. бѣгай же въ старости ее, утисками ваной», 474.
рейме—искренно, 318.
реймый—искренній, радушный, 318.
ивильеваный—снабженный привиі, 831.
вильеванье — снабженіе привилеарованіе преимуществъ, 422.
ити—урядить, постановить, 63, 64.
ь (urząd)—званіе, должность. «Хрые маетъ потомка въ ураде Своемъ, ъ естъ вечною головою, Богомъ и церкви Своее», 1095.
—ударъ, ушибъ, язва, 411, 420. Въ 2-ой книгахъ—«ураза», съ инымъ мъ.
ити=«вробити»—сдѣлать, обдѣлать. или собѣ болвана», 61, 62.
ство—*юродство*, 81, 82.
енье (vrodzenie)—родъ, происхождеода; благородство, 867.
дъ—званіе, должность, 202 («маркій»).

усе (wszytko)—все, 314.
ускаржатися—жаловаться, 426.
укладати (=вскладати)—возлагать, надѣвать, 177.
услуговање (vsługowanie)—совершеніе: «сакраментовъ», 707.
услышати—«чюяти», 52.
[1] **усправедливене** (usprawiedliwienie)—*оправданіе*, 240.
[12] **уставати** (устати)—переставать, прекращаться, кончиться, 59, 60, 95, 96, 779, 1027.
[12] **уставичне**—безпрестанно, всегда, постоянно, 125 («обычне»), 126, 136, 1019.
[2] **уставичный**—всегдашній, постоянный, 623.
уступити=вступить, войти, 97, 98. Въ 1-ой книгѣ—съ противоположнымъ значеніемъ.
[2] *утвердити*—«умоцнити», 435.
утвержденіе—«умоцненье», 420.
утекати=«втекати» — убѣжать. «Ледве нагы втекли», 100.
[2] **утекатися**—притекать, прибѣгать, 827.
утинати—отсѣкать, отрѣзывать, 465, 899.
[2] **утинокъ** «альбо окравокъ»—отрѣзокъ, отрывокъ, 639.
утлити (wątlić)—дѣлать (представлять) утлымъ: гнилымъ, дырявымъ, слабымъ, безсильнымъ. «Утлечы (wątląc) и в-ни-во-што оборочаючы монархию альбо единовладство папежовъ Рымскихъ», 895.
vtorowany—проторенный, протоптанный, проложенный, 1280.
[12] **утрапеный**—утѣсняемый, угнетаемый; бѣдный, несчастный, 184.
[2] **утрата** «або накладъ»—расходъ, издивеніе, 135, 136.
утщоный (vczczony)—почтённый, удостоенный чести, почтенія. «Преложоные ваши при католикахъ лепей будутъ утщоны», 314. См. ниже: учтеный.
утяженье (vciążenie)—отягощеніе, обремененіе; утѣсненіе, угнетеніе, 605.
[12] **уфати**—уповать, надѣяться, 1145.
[1] **ухвала**— постановленіе, опредѣленіе; уставъ, уложеніе, 511.
[1] **уцтившій**—почтенный, честный; непорочный, чистый, 425. Въ 1-ой книгѣ: учтившій.
уцтивый—добрый, честный; порядочный, благопристойный, 649 («детки»). См. ниже учтивый.
[1] **участникъ**—*причастникъ*, 444.
[2] **ученіе**—*преданіе*, 174.

У.

у-въ—вздвоенный, по требованію эвфоники, **предлогъ**. «**У-въ** опеку и въ оборону» (w opekę y obronę), 611. «**У-въ** одной речи» (w iedney rzeczy), 649. «**У-въ** обудвухъ особахъ», 747. «**У-въ** особе вина» (pod osobą wina), 751. «**У-въ** очы» (w oczy), 759, 925, 1143. «**У-въ** огиду» (w ohidę), 937. «**У-въ** островахъ» (w insulach), 995. «**У-въ** ушью будетъ» (wiadomość będzie), 1017. «**У-въ** оплаткахъ», 1136. «**У-въ** остатныежъ дни», 1144. **См. Примѣчанія.**

у-другое=«в-другое»—въ другой разъ, 89, 90.

[2] **убе(ѣ)ръ**—убранство, нарядъ, одѣяніе: «коштовный», 1128;—«святителский», 468.

[1] **уближати** (derogować) — оскорблять; вредить; устранять, удалять, лишать, 559, 560.

[2] **уближенье** — оскорбленіе, униженіе, 192, 509, 931.

[2] **ублѝжити—оскорбить**, обидѣть, 675.

убодаяй—«ткнувшися», 382.

[2] **уважене—сужде**ніе, 406 («легкое»).

[1] **увикланый** (vwichłany)—опутанный: «въ грѣхахъ», 214. Uwiklać się—опутаться, быть опутану: «swemi własnemi słowy», 1239.

увлачати—оговаривать, злословить, порицать, 567, 823.

уволочати (vwłaczać)—оговаривать, злословить, порицать, 943.

увѣре́нье—ввѣреніе. «Ключо́въ увѣре́нье», 400. Въ 1-ой и 2-ой книгахъ съ инымъ значеніемъ.

угляжовати (vpatrować)—предвидѣть, 577.

углянути=«разсудити», 51, 52.

удаванье—притворство, лицемѣріе, 230 («омыльное»).

[2] **удаватися**—выдавать себя за кого либо, называться, притворяться, прикидываться, 761 («за Русина»).

ударованье—одареніе, надѣленіе, 422.

удержати—*умершвляти*, 83, 84.

удобъ—«рихлей», 43.

удобье—«лацней», 1131. Во 2-ой книгѣ: удобно.

ужды=«вжды»—по крайней мѣрѣ, вѣдь, однако, впрочемъ; когда, 70. См. выше: вжды.

[12] **уживати**—употреблять, пользоваться, 581, 999 («наствины»).

узбѣшеніе=взбѣшеніе, 65, 66.

уздравити=«помощи», 61. Въ 1-ой книгѣ: уздоровити.

узнакъ=«взнакъ»—навзничь, 65, 66.

узнатися (oba… образумиться, исп… самъ узнавъшися… волности, але и с… потужного, предъ… прашалъ съ плачо…

узолъ (węzel), … фальшивый»).

узорповати (v… завладѣть, похити… папежници, като… котораго слова н… маютъ, титулъ на… Греческое узявы… узоръповавъши, с… католиками ся наз…

[2] **уймовати**—у…

указовати (uka…

[2] **укаменовати**-…

укладность — … вѣжливость, учтив… творство, лицемѣр… укладностью до … жаючогося», 380.

укля(е)кати—… «Моисей . . . Богомъ, яко Л… до земли», 89, 9…

уковати (uk… 649.

улапити — … словце», 747.

улацненье … чаніе, рѣшен…

улекнути … устрашиться.

умаляющ…

умершвля…

умоцнен…

[2] **умоцн…**

умысль…

[1] **умѣ(е…** зить. «Ш… то Богъ п… ковати.

уника… «Яко в… 887. В… ніемъ, …

Уні… ваемал… ея, с… 404—…

[12] …

)орытовати — споспѣшествовать,
овать. «И тую светую згоду ѳоры-
633.
зисъ (съ Греч. ἡ φράσις, sama phra-
ь; оборотъ рѣчи; выраженіе, фра-

асоватися—печалиться, бозпоко-
евожиться, 1003.
унокъ—печаль, скорбь, горесть,

ашка - бездѣлица, малость, вздоръ,
803, 805, 807, 921, 939.
er. «Boga się nie bać, krola za nic
zwierzchności y urzędu swego miey-
ie słuchać, będąc mieszczaninem,
freyher braciszek!» 1171.
удаме́нтъ—*основаніе*, 413.
ати—бранить, ругать, кричать, сер-
111.
ъ (fuk)—брань, ругательство, 533.
а—«тѣло» (разночт.«тѣсто»), 39, 40.

Х.

осъ, Моавитскій идолъ, 49.
:теристика Православія и Право-
, сдѣланная клирикомъ Острож-
13.
ухъ—фартукъ, 178.
ка—минутка. «По хвильце» (паро-
.. Срвн. выше: филя.
ятися (chwiać się) — колебаться,
, трястись, 833, 959.
ония (cherytonia), «то есть листъ
цане»--хиротонія, 505.
а—развѣ, ежели, если, 1069, 1073,

стная «лесть», 1138.
ость—*філософія*, 174.
«простой, не шляхтичь», 859;—
», 933;—«шаленый», 947.
(chluba)—хвастовство, похвальба,
е, самохвальство, 687.
тися (chlubić się)—хвастаться, по-
я; гордиться, хвалиться, 499. См.
юбитися.
ръ—хлѣбникъ, 178.
evtrapienia—*хлѣбъ озлобленія*,

ь «прѣсный и квасный», 697;—«кис-
wasny), 717.
битися—хвастаться, похваляться;
я, хвалиться, 685 («православиемъ»),
, 1079, 1119. См. выше: хлубитися.

хмара—туча; мракъ, темнота; множество, большое число. «Ма́лый хма́ры о́болочокъ», 384. См. въ 1-ой книгѣ: хмура.

хмарный—тучевый. «По такъ великой мглѣ хмарныхъ и темныхъ о́болоковъ», 430. Въ 1-ой книгѣ: хмурный.

[2] **хороба**—болѣзнь, немощь, недугъ, 61, 62.

[1] **хорый**—хворый, больный, 129, 130.

хотливе—охотно, 142. См. ниже: хутливе.

хрызма «то есть миро великое», 973;—«мекга то есть великое крижмо», 973.

хуленіе—«блюзнерство», 947. Во 2-ой книгѣ: хула.

[2] **хутливе**—охотно, 581. См. выше: хотливе.

[2] **хутливый**—охотный, 1029.

[12] **хуть** (chęć)—охота, желаніе, страсть, стремленіе, 419, 919, 975, 1103.

хухнане—ропотъ; насмѣшка, 168.

Древнее Славянское слово (см. Словарь Миклошича).

Ц.

цалкомъ (całkiem)—цѣликомъ, совсѣмъ, совершенно, 569.

[12] **цвиченье** (ćwiczenie)—ученіе, наука, упражненіе, 587, 1023, 1117. Въ 1-ой книгѣ: цвѣченье.

[1] **цвичити** (ćwiczyć)—упражнять, учить, изощрять, обучать; наказывать, 773. Въ 1-ой книгѣ: цвѣчити.

цедула (cedula)—письмо, записка, 535, 537.

цель—цѣль, намѣреніе, 579 («напевнейшый»).

[12] **церемонія** (ceremonia)—обрядъ, 240, 631.

«Церковная Исторія» Евсевія, 1087, 1088.

«Церковная Кройника» Ѳеодорита, 777.

цехъ—общество ремесленниковъ, занимающихся извѣстнымъ ремесломъ; сотоварищество, сообщество, 651, 759, 771, 869.

ци́присъ — кипарисъ. «И яко приплѣтается называемое зѣлье смила́ксъ до ци́прису, такъ привя́зуется злость до до́броти», 384.

[12] **цнота**—добродѣтель, 921 («неподзорная»).

[1] **цорка**—дочь, 476.

[1] **цудне**—удивительно, чудесно; отмѣнно-хорошо, прекрасно, 138.

цудъ (cud)—чудо, диво. «То есть цудъ надъ цуды», 296.

…ражность», 365 («поровнанье»), 95 …ыпрыска».

…Во всѣхъ трехъ случаяхъ Ипатій По… …лагаетъ слову «чистый» ироническое… …тельное значеніе.

…ыкнесть—членъ. 91. 92.

…ыкнибите—…лобитье. просьба, 1029.

…ыти «пятый»—папа Римскій. Ипа… …ій въ письмѣ къ князю Острож… …ощетъ ему совѣтъ: «Трактуй не … …ѣтейшимъ отцемъ папежомъ».

…ыпинный «конца XVI или начала … …ыватель. подчеркнувъ вышеприведенныя послѣднія три слова, на полѣ на… …ортожъ видимымъ».

…ытати *czcić*—чтить, почитать, 276. В… …ыхъ книгахъ: чтити.

…ытати *czudzić*. Князь Острожскій про… …ъ Ипатія Погея сообщить ему, князю, о … …ымъ Терлецкомъ, уѣхавшемъ въ Кра… …ъ, что тамъ (Терлецкій) будетъ чудить». …6.

…Въ Польскомъ языкѣ есть глаголъ *…udzić* но значеніе его мало подходитъ.

…удь см. гудь.

…ути—чувствовать, ощущать. «Чув… …ъ» 70.

…утися *czuć się*—помнить, бодрствовать. …шись. …а престрогу дякую, и чуся… …ъ Богъ, зъ тобою», 601.

…ути—чувствовать, ощущать; обонять. …ять, 48, 107. 164. См. ниже …ати.

…утися—чувствовать, сознавать себя. …ься. …потрыкъ, христіанскій брат… …ъ и … …ымутъ не чуетъ, и самъ себе … …зыкомъ чинитъ» 805.

…ояти—*czytać*, 52. 80. См. выше …ти.

Ш.

…ыверъ—…утъ. бездѣльникъ. обма…

…ыленство—*…zyny*, 392.—безуміе, … …ство. тщетство. глупость. 276. 365.

…ыленый—…ый, 1049; —сум… …ый. 447 («хлопъ»). 1111. …ый, 272.

…ыняти «…бесчинити»—взбѣситься, …ыняться. …ыняти глупости, 389, 893.

…ырканье—…ворство. роптаніе, ворча… …8.

…ыстовати—…ыдать. почитать, 917

анцоватися — удаваться, счастли-
429.
рпати—терзать, раздирать, рвать во
роны, 422, 468.
ршкути—растерзать, разорвать, 427.
ты—*ризы*, 397;—платье, одежда, 162,
пстые»).
фаръ (szafarz)—управитель, разда-
220 («оброковъ Божихъ»).
фованье—управленіе, распоряже-
.
овати — распоряжаться; раздавать;
ть. «Церъковь наша Восточьная
закраменъта светые шаеуетъ», 589.
тобе належытъ почтивостью людъ-
шаеовати?» 921. «То въ своей
маетъ и тымъ шаеуетъ», 1061.
фунокъ—распоряженіе, управленіе,
, 857.
довати—цѣнить, оцѣнивать; судить,
ъ, 109, 159, 661 («легце»).
ща (szwayca)—шило. «Але найдеться
вый завилый и ольшивый узолъ
швайца, которая тотъ узолъ роз-
, 1037.
ковати (съ Нѣм. schwanken)—колебыть неустойчивымъ, 819.
къ (szwank) — колебаніе, шатаніе;
вредъ; ударъ, ушибъ, рана, 699.
цъ (szewc) — сапожникъ, башмач-
А тутъ бы хлопи простые, шевцы,
мели митрополита судити и кара-
.
икъ (szewczyk)—ученикъ сапожнаго
9, 941.
mierstwo—фехтованіе: примѣр-
поединокъ, 1214.
ень—насѣкомое, въ родѣ осы, 601.
ишникъ—висѣльникъ: достойный ви-
великій негодай, 773—774.
ерство—насмѣшка, издѣвка, 1043.
книгѣ: шидарство.
ило (szydło). «Покинувшы некоторые
дратву, ремесло свое власное, сло-
е, не будучы на то послани, про-
», 937. «Не утаиться шило въ
115.
[redacted]—принадлежащій къ сапож-
Разсказъ о «шыльскомъ предо-
[redacted] себя Христомъ, при-
Петей, 941.
[redacted] 904.
ши(ы)рокий—обширный, 917 («листъ»).
ши(ы)ршый—обширнѣйшій, подробнѣйшій, 1037 («отказъ»).
ши(ы)ти (szyć)—(переносн. зн.) бѣгать, сновать. «Не кожъдый въ сейму до своего власного дому траеить, рыхлей до арендара, албо до заставъника, а часомъ мимо ворота своего власного дому якъ шыетъ», 687, 689.
Въ Словарѣ Даля: «шить взадъ и впередъ—сновать, бѣгать, суетиться».
[12]**шкалеванье**—поношеніе, порицаніе, 661.
[1] **шкалевати** (hańbić)—поносить, порицать, 909, 947.
[13] **шкарадый** (въ Пол. szkaradny)—мерзкій, гнусный, 405. Во 2-ой книгѣ: шкаредный.
[13] **шкода**—потеря, убытокъ, порча, 145.
шкодникъ—вредный человѣкъ, вредитель, пакостникъ, 543, 823, 877.
[1] Школа Берестейская, 605.
школьникъ «Жидовскій»—учитель, 679.
школьный «профессоръ» въ Берестьѣ, 605.
[12] **шкрыптъ**—писаніе, письмо, 515.
шлюбная—законная: «жона», 649.
шлюбовати—давать обѣтъ, дать обѣщаніе. «Шлюбовалъ былъ Богу Вышнему», 396. «За насъ шлюбуючи и присягаючи», 410. «Застановятися шлюбовалъ», 439. «Шлюбую сму почтивымъ словомъ», 573.
[1] **шлюбъ**—б р а к ъ, 741;—о б ѣ т ъ, о б ѣщ а н і е: «А было тыхъ шлюбъ (tego krzywoprzysięstwa) по чотырикроть», 943.
шляхецкая «навезка», 685.
шматокъ, шматъ — кусокъ, обрѣзокъ, обрывокъ, отрѣзокъ, 395, 515.
шнипка—колкость, колкое, язвительное слово, 949.
[2] **шопа**—сарай, навѣсъ: «геретическая», 851, 855, 881, 883, 975.
[2] **шпе(ѣ)кгъ** (szpieg)—шпіонъ, соглядатай, лазутчикъ, 175, 310. Во 2-ой книгѣ: шпикгъ.
szpera—рыться, копаться, шарить, искать, 1204.
[1] **шранки**—поединокъ, битва, бой. «Въ шранки вступити, вступовати», 569, 661.
шротъ — дробь; грубосмолотая, непросѣянная мука. «На шротъ губу пустити»—разнуздать языкъ, дать волю языку, болтать вздоръ, нести ахинею, 867.
[12] **што-день** (co-dzień)—каждый день, ежедневно, 296, 425, 721.
[2] **штоколвекъ** (cokolwiek) — что-нибудь, 262, 739.
што-мѣсяцъ—каждый мѣсяцъ, ежемѣ[redacted], 426.

што-навыборнѣйший — наиотличнѣйшій, 1099.

што-напотребнѣйший — наинужнѣйшій, 1097.

[2] **што-нарыхлѣй**—*вскорѣ*, 392.

што-наскромней—наи-воздержнѣе, наитише, 1053.

[12] **што-переднѣйший**—главнѣйшій, 462.

[12] **што-разъ**—каждый разъ, всегда, 711.

[2] **штѡ-рокъ**—каждый годъ, 426.

штѡ-синодъ — ежесинодно: въ каждый синодъ, 426.

[2] **штрофовати**—выговаривать, бранить, 559, 665, 1053.

штурмовати—нападать, 1051.

штучка—маленькая хитрость, лукавство, обманъ, 615, 637.

штыхъ—столкновеніе; опасное положеніе. «Не прыводечи одного противъ другому на штыхъ», 909. «Ставечи на штыхъ», 913.

Щ.

[1] **щедробливость**—*щедрота*, 473. См. ниже: щодробливость.

щедрота—«щедробливость», 473.

щекарская «губа», 927.

[2] **щекаръ** (szczekarz)—брехунъ, брехатель; клеветникъ, хулитель, поноситель, 811.

[1] **щекати** (szczekać)—лаять, брехать; поносить, злословить, клеветать, 565, 867, 921, 943.

[2] **щепити**—прививать, основывать, распространять, 97, 98, 1081.

[12] **щире**—искренно, чистосердечно, 412, 1001.

щи(ы)рость — искренность, чистосердечіе, 579.

[1] **щи(ы)титися**—защищаться; хвалиться, величаться, 847.

щодробливый—щедрый, 855 («рука»).

[1] **щодробливость**—*человѣколюбіе*, 391. См. выше: щедробливость.

Ѣ. Ю.

ѣздный—конный, 200 («по́четъ»).

-ювъ-. «Позволювати», 1540.

юдейство=Іудеи, 166.

южикъ—«повинный», 414.

[2] *юродство*—«уродство», 81, 82.

юрысдикція, юрысдыцыя—вѣдомст область; судъ, судебная власть. «Не мо бы тутъ ни якое владзы и юрысдиц своее ростегати», 669. «Перешкажаешъ ем скопомъ и инъшимъ ихъ юрысдикціам 847.

юсъ патронатусъ (jus patronatus)—пр во покровительства. «Вцале заховую юсъ патронатусъ паномъ своимъ», 683.

Я.

я—*азъ*, 304.

явно. «На явно выехати» (na iaw wyniść), 571.

явность. «На явность (na iawią) ш шли», 569.

ядоніе «мясоѣдное», 167.

ядовитшій—ядовитѣйшій, 272.

[1] **язва** «або плякга», 425.

язычный—языческій, 53, 54 («идол

якись, якийсь—какой-то, 807 («опуст 949.

[12] *яко*—«абы», 401.

[12] **яко**—*понеже*, 238.

[12] **ялмужна**—милостыня, подаяніе, 31

яничаръ. По увѣренію Ипатія По яничары—потурчившіеся Греки, 1099.

ярмо см. ермо.

[2] *ярость*—«нехуть», 947; «попудливос 388.

[1] **яскиня**—пещера, разбойничій верт 471, 475.

ясное «око». «Чоловекъ невинъный ув мастъ ясное око и не боитъся суду».

я(ѣ)сти—*снѣсти*, 121, 122. «Ясь»— 163.

ящорчій — ящеричій; неблагодар злобный, ехидный. «Съ тымъ превротн ящорчимъ народомъ Сирскимъ общован сполечность росторгнули», 495.

Ѳ.

ѳавматургбсъ «або чудотворецъ», θεοφιλέστατος — «Богомъ возлю никъ» 9, 10.

θεοφιλία—«боговозлюбленіе», 9, 1 44; «боголюбіе», 11, 12.

[1] **ѳиміанъ** «або кадило», 390.

ПРИМѢЧАНІЯ

1.—Балабанъ Гедеонъ (и его три книги: Служебникъ, ебникъ, Учительное Евангеліе). Родъ Балабановъ—родъ по преиму-тву военный: почти всѣ члены его начинали военною службою, участвовали походахъ и сраженіяхъ; затѣмъ переходили на военно-административную служ-на должности старостъ, мечниковъ и т. п., или на общественно-политическую, званіи пословъ на сеймы и соборы, основателей и членовъ православныхъ ствъ; а нѣкоторые вступали въ духовное званіе, достигая при этомъ даже гительскаго сана. Военная закваска сказалась въ Балабанахъ: настойчивость, кость, раздражительность, склонность къ нападеніямъ и захватамъ, спорамъ сорамъ сопутствовали имъ въ ихъ дѣятельности даже въ качествѣ духов-ъ лицъ. Яркимъ примѣромъ служитъ знаменитый Гедеонъ Балабанъ. Отецъ его ъ, будучи уже совсѣмъ старымъ, промѣнялъ мечъ военный на мечъ духов-t и, послѣ смерти Макарія Тучапскаго, занялъ каѳедру Львовскаго право-знаго владыки, подъ именемъ Арсенія, въ 1549 году. Положеніе Западно-ской Церкви тогда было печальное: духовныя мѣста покупались и прода-ись ради наживы и стяжанія, и иногда на одно мѣсто являлось двое и болѣе эрниковъ и искателей. Такимъ у Арсенія оказался Иванъ Лопатка Осталов-t. Борьба съ Иваномъ Лопаткою, съ православными Львовскими монасты-и, а также и съ городомъ Львовомъ заняла у Арсенія все время. Въ 6 году онъ передалъ свое мѣсто старшему сыну своему Григорію, также шему военному, и умеръ спустя три года. Но сынъ не сразу занялъ это то, а лишь по смерти соперника отцовскаго Ивана Лопатки, въ 1576 году, о тѣхъ поръ жилъ въ Галичѣ. Возвратившись снова во Львовъ, онъ при-ъ имя Гедеона, владыки Львовскаго, Галичскаго и Каменца Подольскаго, разу вступилъ въ борьбу со Львовскимъ арцибискупомъ Я. Д. Соликов-мъ и съ мѣстнымъ православнымъ братствомъ. Управленіе Жидичинскимъ астыремъ Гедеонъ передалъ своему «сыновцу» (т. е. сыну своего род-о брата) или иначе—родному племяннику Григорію, съ которымъ его не ко смѣшиваютъ, и тѣмъ болѣе, что этотъ Григорій былъ посвященъ сво-дядею-епископомъ въ санъ архимандрита, съ именемъ Гедеона же. Пыл-раздражительный, все время боровшійся со своими противниками, къ у же—страстный охотникъ-звѣроловъ, епископъ Гедеонъ былъ неразбор-ъ на средства, до того неразборчивъ, что, въ порывѣ раздраженія, сгоряча алъ свое согласіе на унію; но вскорѣ опомнился и загладилъ свой грѣхъ, ствуя всѣми своими силами и употребляя всѣ способы и мѣры противъ и. Дѣятельность Львовскаго владыки Гедеона Балабана рѣзко дѣлится на половины: до Берестейскаго собора (1596 года), и послѣ онаго; на пер-о половину приходится около двадцати лѣтъ, а на вторую—десять. О пер-

вой половинѣ извѣстный церковный историкъ преосв. Макарій (Булгаковъ) отзывается: «онъ (Гедеонъ) былъ не лучше другихъ тогдашнихъ владыкъ, а нѣкоторыхъ даже хуже». Но не за эту дѣятельность поносятъ Гедеона полемисты-католики и первые прозелиты-уніаты, а за тотъ второй періодъ его дѣятельности, когда Гедеонъ «прозрѣлъ» и испугался глубины свого нравственнаго и духовнаго паденія. Раскаяніе его было искреннее. Гедеонъ очистился отъ своего прошлаго, совершенно переродился и, по словамъ названнаго церковнаго историка, оказалъ Западно-Русской православной Церкви «незабвенныя услуги». Послѣ Берестейскаго собора и вплоть до своей кончины (около 10 февраля 1607), онъ былъ экзархомъ Константинопольскаго патріарха и, въ семъ званіи, замѣнялъ для православныхъ Западно-Руссовъ митрополита, боролся съ уніатскими митрополитами Рагозою и Потеемъ, оспаривалъ незаконныя относительно православныхъ распоряженія королевской власти и проявлялъ свою власть, какъ экзархъ, въ епархіяхъ чуждыхъ, гдѣ были православные, освящая храмы и отлучая владыкъ, отступившихъ отъ православія. Онъ примирился съ братствомъ Львовскимъ, которое (до Берестейскаго собора) и само было не безъ грѣха по отношенію къ Гедеону: будучи ставропигіальнымъ, т. е. самостоятельнымъ и независимымъ, братство не только не хотѣло знать архипастыря, но тайно наблюдало за нимъ, за каждымъ его шагомъ, и доносило вселенскому патріарху. Гедеонъ, видя «паденіе» Западно-Русской православной Церкви и побуждаемый перепискою своею съ патріархомъ Мелетіемъ, основалъ училище, двѣ типографіи и занялся издательскою дѣятельностью.

Заслуги Гедеона Балабана въ этой послѣдней области еще не достаточно оцѣнены *, почему является необходимымъ представить здѣсь подробное описаніе изданныхъ имъ книгъ **. Къ сему побуждаетъ еще и то обстоятельство, что лучшія изъ существующихъ описаній старопечатныхъ книгъ, Строева, Сахарова и др., удовлетворительныя для своего времени и для своей цѣли, не лишія и теперь для первой потребности, оставили не мало сторонъ и подробностей въ описываемыхъ ими книгахъ безъ разсмотрѣнія и объясненія.

I.

Первая книга, изданная Гедеономъ Балабаномъ, есть Служебникъ, напечатанный въ Стрятинѣ въ 1604 году, въ 4-ку, въ типографіи Гедеонова родственника Ѳедора Юрьевича Балабана. Въ то же время, Служебникъ былъ первенцемъ Стрятинской типографіи; а вторая и послѣдняя Стрятинская книга относится къ 1606 году—Требникъ, о которомъ рѣчь впереди.

Въ старопечатной литературѣ это не первый Служебникъ. До Балабана извѣстны теперь восемь Служебниковъ: 1) Литургіаріонъ, напечатанный въ 1519 году въ Венеціи повелѣніемъ воеводы Божидара Вуковича и послужившій образцомъ для послѣдующихъ, Венеціанскихъ же, изданій Литургіаріона 1554 и 1570 годовъ; 2) Литургіаріонъ. Венеція, 1527: 3) id. et ib. 1554; 4) id. et ib. 1554; 5 и 6) id. et ib. около 1570 (хотя годъ стоитъ и 1554); 7) id. Вен[illegible]

* Попытка показать отношеніе Балабановскаго Требника къ Требнику Петра Могилы сдѣлана покойнымъ Е. М. Крыжановскимъ (Собраніе сочиненій, т. I, стр. 67—87).

** Мы пользуемся экземплярами Императорской Публичной Библіотеки.

583, тип. Мамонича; 8) id. Москва, 1602. Экземпляры всѣхъ этихъ Служеб-
иковъ (исключая № 4) имѣются въ Императорской Публичной Библіотекѣ.

За ними идетъ Балабановъ Служебникъ. Начинаемъ со шрифта: онъ—
рупный (примѣрно—12 пунктовъ на «очкò») такъ-называемый «евангельскій»,
Московскаго, слегка вогнутаго влѣво, типа, но съ характеромъ, строго выдер-
аннымъ, древнѣйшаго (судя по рисунку нѣкоторыхъ буквъ: м, ч, з, ф, ц, ж)
тава. Интересно сокращеніе тр, скопированное съ Греческаго. Этимъ круп-
ымъ шрифтомъ набранъ весь текстъ Служебника (страницы 1—567 второй
агинаціи). Помѣщаемъ снимокъ съ первыхъ шести строкъ 67-ой страницы:

Проскоми́дїи: ѯз҃
ше́стѣи, се́дмѣи, и҆ѻ҆́смѣи,
въ зі̀ разлꙋча́етъ зꙋ҆ѻ҆́ческаа ꙋ҆кра
ше́нїа · вся̀ нб҃наа сщ҃еннона
ча́лїа, всѐ бл҃гоꙋ҆ннѣ̀ и҆мѣ́ти
бѫ́детъ подо́бїе :

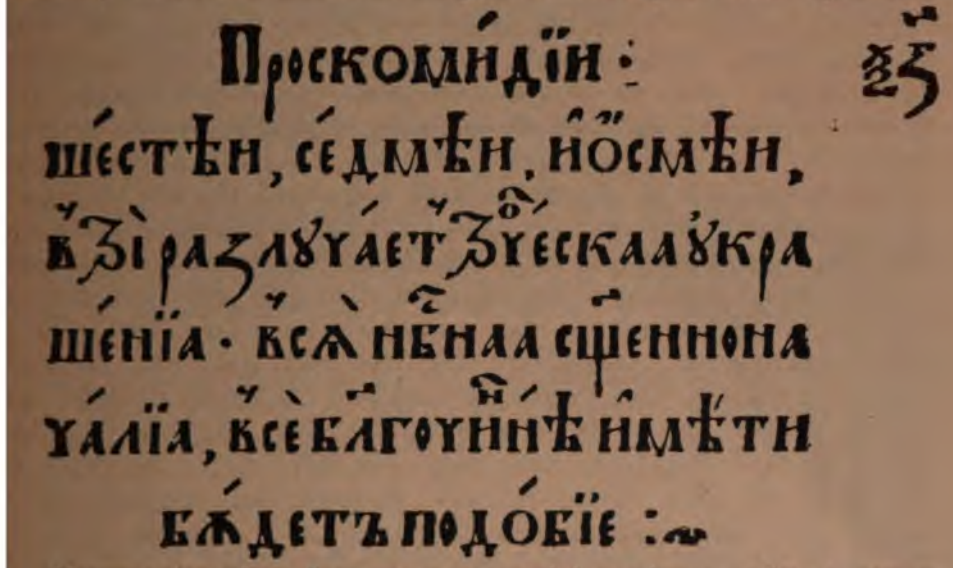

Мелкимъ (примѣрно 8 пунктовъ на «очкò») шрифтомъ набраны одинна-
цать страницъ первой пагинаціи и послѣднія три второй. Наборъ полной
раницы крупнаго шрифта 12 строкъ, мелкаго—16 строкъ, помимо колон-
тула. Ширина страницы набора (или длина строки) $2^1/_4$ вершка, длина
ли высота) страницы безъ колон-титула $3^1|_8$ в., а съ нимъ $3^1|_2$ вершка.
иновари много (всѣ заглавія, начальныя буквы въ абзацахъ, рисуночныя
квы, уставныя поясненія и колон-титулъ во второй пагинаціи). Кустодій
тъ. Дефисовъ или переносныхъ черточекъ нѣтъ, кромѣ двухъ случайныхъ
ъ послѣсловіи) на 569-ой страницѣ.

Пагинація по-страничная на верху въ углу (то въ правомъ, то въ
вомъ) и, кромѣ того, внизу (по срединѣ) по-тетрадная. По-страничныхъ паги-
цій двѣ: на первой (1—11) помѣщено предисловіе Гедеона Балабана, слово
. Василія Великаго и два наставленія о Св. Агнцѣ; на второй (1—570)—
кстъ Служебника, послѣсловіе и важнѣйшія опечатки. Въ первой пагинаціи
мѣчены (внизу по срединѣ) также и полулисты: ҂в҃, ҂г҃, ҂д҃; три послѣднихъ
лулиста безъ помѣты, а также и первый полулистъ (съ предполагаемымъ ҂а҃),
входящій въ общій счетъ, какъ заглавный. Во второй пагинаціи по-тетрадная
двустраничныхъ полулистовъ въ тетради) помѣта идетъ внизу по срединѣ:
ав҃, а ‴, ⁗, ⁗ и три пустыхъ; но со 2-ой тетради и до конца бук-
нная отмѣтка такая: б, бв҃, бг҃, бд҃, бє҃ и три пустыхъ. Тетради перемѣ-

страничною осьмушкою, не входящею въ пагинацію. На лицевой страницѣ помѣщено заглавіе, заключенное въ рамку. Приводимъ цинкографическій снимокъ первой страницы Служебника:

Заглавіе Служебника, состоящее изъ восьми строкъ, заключено въ фигурную рамку изъ двухъ колоннъ со сводомъ, въ срединѣ котораго Св. Духъ,

а въ центрѣ нижняго основанія рамки—щитъ съ тремя рѣками изъ герба Балабанова, съ единорогами по бокамъ. Первая строка, самая крупная (примѣрно 72 пункта на «очкò»), изображена вязью; вторая (около 28 на «очкò») и седьмая (около 18 на «очкò») значительно мелче, а остальныя представляютъ шрифтъ обыкновенный (около 8 на «очкò»); кромѣ того, стрóки 1, 3, 5 и 7 отпечатаны киноварью. Высота рамки внутри—$2^{3}|_{4}$ вершка, ширина внутри—безъ $^{1}|_{16}$ 2 вершка.

На оборотѣ заглавной страницы помѣщенъ гербъ рода Балабановъ. По описанію Нѣсецкаго, примѣты герба Корчакъ, къ которому принадлежитъ родъ Балабановъ, таковы: въ щитѣ поле красное, на немъ три рѣки—бѣлыя: верхняя большая, средняя поменьше, а нижняя еще меньше. На шлемѣ, поверхъ короны, золотая чаша, изъ которой выглядываетъ верхняя половина туловища лягавой собаки (wyżła), какъ бы стоящей на заднихъ лапахъ, съ поднятыми передними лапами и головою, обращенными въ лѣвую сторону щита, т. е. съ запада на востокъ (въ гербѣ, помѣщенномъ въ Служебникѣ, здѣсь—различіе, а именно: переднихъ лапъ не видно, онѣ опущены, а морда пса, украшенная усами, обращена въ правую сторону щита, т. е. съ востока на западъ). У Куропатницкаго сказано короче: trzy rzeki poprzek, naywyższa dłuższa, niższe coraz krótsze; na helmie czasza, z którey pół psa widać. Этимъ гербомъ пользуются, не рѣдко съ большими видоизмѣненіями, 119 фамилій (Нѣсецкій, Herbarz, т. V, стр. 223—227); существенное измѣненіе состоитъ въ замѣнѣ лягавой собаки тремя страусовыми перьями, а иногда—въ перемѣщеніи ея на щитъ, а трехъ рѣкъ—надъ короною.

Надъ гербомъ слѣдующія двѣ строки обыкновеннаго (примѣрно 8 на «очкò») шрифта:

Гєдіѡ́нъ Болóбанъ є҆п҃пъ Лвóвскій
Гáлицкый и҆ Кáмѧнца подóлскаго.

Внутри герба на верху, по бокамъ чаши со псомъ, четыре буквы:

Г Б
Є Л

т. е. Г[едеонъ] Б[алабанъ] Е[пископъ] Л[вовскій]. Подъ гербомъ еще двѣ строки:

Є҆ѯáрхъ вселéнскаго вели́каго
ѳрóнꙋ Константінопóлского

Первая страница первой пагинаціи открывается заставкою, въ срединѣ которой помѣщенъ изъ герба рода Балабановъ щитъ съ тремя рѣками. Далѣе слѣдуетъ:

||(1) ПРЄДОСЛÓВІЄ *.

С҃тыѧ въстóчныѧ каѳоли́цкіѧ и҆ | а҆пл҃кыѧ цр҃кве, сщ҃єннодѣ́йствіа пра|вослáвнымъ въслѣдѡвáтелемъ, съ|слоужи́телемъ же смѣрéніа нáшего | о҆ г҃ѣ

* Считаемъ нужнымъ предупредить, что въ приводимыхъ церковно-славянскихъ выдержкахъ дыханія и ударенія строго выдержаны: иногда они необычны, а [illegible] всѣмъ нѣтъ.

невной вечерни и у́тръни (стр. 493—498).
ѣ есть особое заглавіе: «О утръни» (стр. 495).
да подобаетъ глаголати, є҆, Боже, ущедри́ ны: и когда за
ецъ нашихъ (стр. 498—500).
овъседневныя (стр. 501—505).
а празникы Владычня и Пресвятыя Богородица и въ память
стр. 506—518).
адъ ко́ливомъ святому (стр. 518—521).
зрѣшивый словомъ Твоимъ, Господи.....»
ства и молитва надъ ко́ливомъ усопшимъ (стр. 521—526).
ъ и въсякоя плъти, съмрьть попра́въ и діавола упра́з-

вечернѣя (стр. 527—542).
ваа. Боже щедрый и милостивый, длъготръпе́ливе и много-
втораа. Господи, не яростію Твоею обличи насъ: ни гнѣвомъ
ъ..... Молитва третіа. Господи Боже нашъ, помяни насъ
тойныхъ рабъ Твоихъ..... Молитва 4. Иже немлъчными
нными славословеими..... Молитва пятаа. Благословенъ
Въседръжителю..... Молитва 6. Господи, Господи, Иже
преемляй въсячьскаа..... Молитва 7. Боже великый и дивный,
благостію..... Молитва о́смаа. Боже великый и дивный,
ртіе.....»
трьнѣя (стр. 543—567).
ваа. Благодаримъ Тя, Господи Боже нашъ, въздвигшаго
ь..... Молитва 2. Отъ нощи утрьню́етъ духъ мой къ Тебѣ,
Отъ нощи утрьню́етъ духъ нашъ къ Тебѣ, Боже..... Мо-
дыко Боже святый и непостижимый, ре́кый ис тъмы свѣту
. Благихъ скровище, источниче приснотекѫщій..... Молитва
Тя, Господи, Боже спасеній нашихъ..... Молитва се́дмаа.
нашего Іѵ Хріста, въстави́вый насъ отъ съна.... Молитва 8.
Иже сонпаго уныніа отложивъ насъ..... Молитва девятаа.
Иже покааніа ради оставленіе человѣкомъ даровавъ.....
же, Боже нашъ, Иже умныя и словесныя представи́вый
Молитва пръваана́десять. Хвалимъ и поемъ, благослови́мъ
же отецъ нашихъ.....»
еона Балабана оканчивается слѣдующимъ послѣсловіемъ
ему важнѣйшими опечатками:

блг҃ти хв҃ѣй нача́ло | сътво́рше, ѻ҆ се́й поспѣшест҃|вꙋющей.
ѡмъ и҆зъѻбраже́нїа кни́ги се́ѧ, | ꙗ҆коже пре́ди положи́хѡ,
А҆зъ смѣре́нный гедеѻ́нъ | боло́банъ є҆п҃пъ лво́вскый:
пр҃тла. Съ и҆зрѧ́днымъ | рачи́телє҆ бл҃горѡ́днѣйшимъ
боло́баномъ. ѡ҆ не́мже | полꙋче́нїи, сице́ва҃ начина́нїа,
блг҃ти бж҃їей и҆спо|вѣдоу́смъ. на пре́днѧѧ постꙋпа́юще|
зѣлным въ | на́съ оу҆сръ́дїемъ: є҆же бл҃года́рнымъ | ва́мъ

1) Иже въ святыхъ отца нашего Василіа Великаго, архіепископа Кесаріи Каппадокійскыя, поученіе къ іереомъ (стран. 5—8). *Нач.* Внемли себѣ, о, іерею. *Конецъ*: и себе самóго спасеши, и послушающихъ тебе.

Это прекрасное поученіе—«како достóитъ священнику со діяконом служити»—встарину обязательно прочитывавшееся «предъ Божественною святою службою», исчезло со страницъ теперешняго Служебника и уцѣлѣло только въ Единовѣрческомъ, перепечатывающемся съ Іосифовскаго Служебника 1646 года.

2) О святѣмъ агнцы, иже въ святый великый четвртокъ закалается (стран. 8—10).

3) О еже како и когда потребляется святый агнецъ (стран. 10—11).

4) Уставъ Божествьныя службы, въ нейже и діаконства (стран. 1—59). *Нач.* Хотя іерей Божествьное сьвръшати таинство. *Конецъ*: и всѣхъ святыхъ помилуетъ и спасетъ насъ.

Въ колон-титулѣ надъ этою статьею: «Просфомúссіа или Проскомúдіа лутургіамъ». Проскомидія въ Балабановомъ Служебникѣ отличается существеннымъ дополненіемъ, какого нѣтъ въ современномъ Служебникѣ, именно: послѣ отпуста, совершаемаго въ алтарѣ, слѣдуетъ всенародный отпустъ, съ отверзеніемъ царскихъ врать, выходомъ діакона, пѣніемъ лика. Обрядъ омовенія и «обрысанія» (abstersio, «обрысати», abstergere) рукъ діакономъ положенъ особо.

5) Истлъкованіе вькратцѣ о святѣй просфомúдіи, и еже наа есть дéсная страна святаго хлѣба, на нейже полагати обы́кохомъ святый потиръ и часть Пресвятѣй Богородици и прочія святыхъ девять чáстій; и чесо ради девять, а не мно́жае, ни́же менше полагаемъ (стран. 59—67). *Нач.* Неизреченное въ истинну и непостижимое. *Конецъ*: Конецъ проскомúдіи и Истолкованію яже о ней.

6) Божественныя лутургіа иже въ святыхъ отца нашего Іоанна Златоустаго (стр. 69—219).

7) Уставъ Божествьныя службы иже во святыхъ отца нашего Василіа Великаго, архіепископа Кесаріи Каппадокійскыя (стр. 220—235).

8) Божественныя лутургіа иже въ святыхъ отца нашего Василіа Великаго, архіепископа Кесаріи Каппадокійскыя (стр. 237—350).

9) О закланіи святаго агнца, съ нимъже твóрится святаа лутургіа преждесвященнаа (стр. 351—354).

10) Уставъ Божествьныя службы преждесвященныя иже въ святыхъ отца нашего Григоріа Двоеслова, папы Римскаго (стр. 356—423).

11) Чинъ благословити вино (стр. 424—428). *Нач.* Попъ пріемъ епитрахиль на ся и вземъ кадилницу..... Въ концѣ отпустъ. Въ срединѣ двѣ молитвы: а) «Господи Іисусе Христе Боже нашъ, прѣложивый воду въ вино....»; б) «Господи благій человѣколюбче, призри на вино сіе и на причящающихся отъ него.....»

12) Послѣдованіе бываемое на великѣй вечерни и на бденіихъ (стр. 429—466).

13) Сія молитва глаголется въ недѣлю по канонѣ тропчнѣмъ, и на вьсякъ день по вьсякой павечерници и полунощници (стр. 467—475).

Собственно это не молитва, а ектенія, которой въ Единовѣрческомъ Служебникѣ соотвѣтствуетъ глава 8-я: «Ектенія о державныхъ на полу́нощи и на павечернихъ».

14) Послѣдованіе бываемое на утрени (стран. 476—492).

15) О повъседневной вечерни и у́тръни (стр. 493—498).

Въ этой статьѣ есть особое заглавіе: «О утръни» (стр. 495).

16) О еже когда подобаетъ глаголати, с҃, Боже, ущедри́ ны: и когда за молитвъ святыхъ отецъ нашихъ (стр. 498—500).

17) Отпу́сты повъседневныя (стр. 501—505).

18) Отпу́сты на празники Владычня и Пресвятыя Богородица и въ память святымъ великымъ (стр. 506—518).

19) Молитва надъ ко́ливомъ святому (стр. 518—521).

«Иже въся съвръшивый словомъ Твоимъ, Господи.....»

20) Сія діаконства и молитва надъ ко́ливомъ усопшимъ (стр. 521—526).

«Боже ду́ховомъ и въсякоя плъти, съмръть попра́въ и діавола упра́знивый....»

21) Молитвы вечернѣя (стр. 527—542).

«Молитва пръваа. Боже щедрый и милостивый, длъготръпе́ливе и многомилостиве.... Молитва втораа. Господи, не яростію Твоею обличи насъ: ни гнѣвомъ Твоимъ покажи насъ..... Молитва третіа. Господи Боже нашъ, помяни насъ грѣшныхъ и недостойныхъ рабъ Твоихъ..... Молитва 4. Иже немлъчными пѣсньми и непрестанными славословенми..... Молитва пятаа. Благословенъ еси, Господи Боже Въседръжителю..... Молитва 6. Господи, Господи, Иже пречистою Ти силою преемляй въсячьскаа..... Молитва 7. Боже великый и дивный, Иже неизреченною благостію..... Молитва о́смаа. Боже великый и дивный, единъ имѣяй бесъмертіе.....»

22) Молитвы утрьнѣя (стр. 543—567).

«Молитва пръваа. Благодаримъ Тя, Господи Боже нашъ, въздвигшаго ны отъ ложъ нашихъ..... Молитва 2. Отъ нощи утрънюетъ духъ мой къ Тебѣ, Боже..... Молитва 3. Отъ нощи утрънюетъ духъ нашъ къ Тебѣ, Боже..... Молитва четвръtaa. Владыко Боже святый и непостижимый, ре́кый ис тъмы свѣту въсіати..... Молитва 5. Благихъ скровище, источниче приснотекѫщій..... Молитва ше́стаа. Благодаримъ Тя, Господи, Боже спасеній нашихъ..... Молитва се́дмаа. Боже, Отче Господа нашего Іѵ Хріста, въстави́вый насъ отъ съна.... Молитва 8. Господи Боже нашъ. Иже соннаго уныніа отложивъ насъ..... Молитва девятаа. Господи Боже нашъ, Иже покааніа ради оставленіе человѣкомъ даровавъ..... Молитва десятаа. Боже, Боже нашъ, Иже умныя и словесныя представи́вый силы Своею волею..... Молитва пръваана́десять. Хвалимъ и поемъ, благослови́мъ и благодари́мъ Тя, Боже отецъ нашихъ.....»

Служебникъ Гедеона Балабана оканчивается слѣдующимъ послѣсловіемъ и приложенными къ нему важнѣйшими опечатками:

(568) Ѿ не́йже бл҃ти хв҃ѣй нача́ло | сътво́рше, ѻ҆ се́й поспѣшест҃|вꙋющей. и҆ въ коне́цъ дости|го́хѡмъ и҆зъѻ҆браже́нїа кнїги се́ѧ, | ꙗ҆коже пре́ди положи́хѡ, притѣка́ю|ще къ не́й. А҆зъ смѣре́нны гедеѻ́нъ | боло́банъ е҆п҃пъ лво́вскый: е҆за́рхъ | въселе́нского пр҃тла. Съ и҆зрѧ́днымъ | рачи́телѣ бл҃горѡ́днѣйшимъ гп҃номъ | ѳеѻ́доромъ боло́баномъ. ѡ҆ не́мже | полꙋче́нїи, сице́ва начина́нїа, бл҃ть | ꙗ҆ко велича́йшоу, бл҃ти бж҃їей и҆спо|вѣдоу́емъ. на пре́днѧѧ постꙋпа́юще| ѿ не́ѧ възмага́еми, съ ѕѣ́лным въ | на́съ оу҆сръ́дїемъ: е҆́же бл҃года́рнымъ | ва́мъ

о сицевѣхъ глаголющимся. (569) Тѣмже аще въ чемъ погрѣшилъ є|исправителъ сщенным сем книги. или | и тупографъ не преблюде кое мѣста,| молимся прощенію сподобите брати, | обыче бо нѣчто сицево бывати въ|такоѣхъ, начеже въ началѣ. не оу | разсмотривши се гакоже подобаетъ: ∞ |

Изобразижесм въ отечествѣмъ до-|моу нашемъ Стрятинѣ. въ ново|сооруженой Тупографіи выше рече-|нного Гдна Ѳеодора Болобана: ∞ |

Въ лѣто ѳ сзданіа миру. ѧз р вї. | а ѳ вплщенія га нашего ів хі. ѧаχа. | Мца Іануарія, двадесм втораго: ∞

(об. 569) Погрѣшенім.

Въ листѣ ро. благоговѣніемъ вχш|дящихъ вънь. тыі чтн. благоговѣ|ніемъ и страхомъ бжіимъ вχодящихъ вънь. в листѣ уа. Й еже о|даждити дъждь блгъ. тыже чтн. | Й о еже одаждити земли дождь | блгъ. Прша оудобнѣ расмотрелиѣ | читатель исправитъ.

Какъ видно изъ послѣсловія, Гедеонъ Балабанъ уже прямо называетъ себя «исправителемъ священныя сея книги», а родственника своего Ѳ. Ю. Балабана только «типографомъ». Въ «Погрѣшеніяхъ» Стрятинскою типографіею допущены двѣ опечатки: въ строкѣ 5-ой, вмѣсто уа, напечатано ва; въ строкѣ 6-ой, вмѣсто даждити, напечатано дажити. Прочія, мелкія, опечатки Гедеонъ Балабанъ предоставляетъ исправить внимательному читателю. Перестановку буквъ, въ родѣ іерею вм. іерею, конечно легко замѣтить; но замѣна и чрезъ і (чінъ, сподобі и т. п.), выпускъ буквъ и поставленіе титлъ (ѣкы) вызывается тѣснотою набора въ строкѣ, а гдѣ свободно—стоитъ чинъ, сподоби, вѣкы, а потому эти случаи не могутъ быть сочтены ни за ошибку, ни за особенность правописанія. Ударенія, дѣйствительно, смущаютъ иногда своею неожиданностью, необычностью; но послѣдовательность ихъ въ цѣломъ рядѣ однородныхъ случаевъ заставляетъ не спѣшить съ обвиненіемъ въ типографскомъ недосмотрѣ. Здѣсь слѣдуетъ вообще замѣтить, что ударенія въ церковно-славянской письменности и печати, старой и современной, ждутъ своего наблюдателя и изслѣдователя: только тогда могутъ открыться непослѣдовательность и ошибочность въ иныхъ случаяхъ.

II.

Вторая книга, изданная Гедеономъ Балабаномъ, есть Требникъ, напечатанный въ Стрятинѣ въ 1606 году, въ 4-ку. Въ полемической Западно-Русской литературѣ это излюбленная книга, на которую ссылаются и свои, и чужіе.

Въ Славянской старопечати это не первый Требникъ. Насколько это теперь извѣстно, Балабановскому Требнику предшествовали пять болѣе раннихъ Требниковъ: 1) Молитвенникъ или Требникъ. Гораждъ, 1531; 2) idem въ Валахіи, 1534—36; 3) id. Венеція, 1538—40; 4) id. Милешево, Венеція, 1570 (перепечатка Венеціанскаго изданія 1538—40 года).

ники—въ 4-ку и, уже по одному своему внѣшнему объему, уступаютъ Балабановскому Требнику вдвое съ лишкомъ. Три изъ нихъ (№№ 1, 3, 5) имѣются въ Императорской Публичной Библіотекѣ.

Основной шрифтъ Требника (1—632) одинаковъ со шрифтомъ предисловія и послѣсловія въ Служебникѣ (т. е. «очкò» около 8 пунктовъ). Въ Требникѣ есть также и другой шрифтъ, мало отличный отъ основнаго: «очкò» у него одинаковое (8 пунктовъ), но онъ «свѣтлѣе», т. е. тоньше; имъ набраны: послѣднія пять строкъ на заглавномъ листѣ, подписи къ гербу, предисловіе все (за исключеніемъ 3-ьей строки снизу на 1-ой страницѣ) и съ 633-ьей страницы текста и вплоть до конца. Есть еще и третья разновидность шрифта (болѣе мелкій и узкій), встрѣчается въ двухъ-трехъ мѣстахъ (наприм. об. 145 и 180). Полная страница набора того и другаго шрифта—16 строкъ. Длина строки $2^1/_4$ вершка. Страницы набора обведены линейками: снизу, сверху и къ корешку—одною, къ полю—двумя. Колон-титулъ—между двумя линейками; надъ предисловіемъ печатанъ черною краскою, надъ текстомъ—красною; надъ послѣсловіемъ колон-титула нѣтъ, хотя мѣсто (въ линейкахъ) оставлено для него. Киновари много (всѣ заглавія, начальныя буквы въ абзацахъ, узорныя и рисуночныя буквы, уставныя поясненія и колон-титулы въ текстѣ). Въ Требникѣ введены дефисы или переносныя черточки. Въ обширной книгѣ всего только одна кустодія: подъ чертою послѣдней страницы предисловія стоитъ: Бо҃у не даю҆щ8, и затѣмъ прямо начинается текстъ Требника: такъ во всѣхъ экземплярахъ этой книги, имѣющихся въ Императорской Публичной Библіотекѣ, а также въ экземплярѣ Московскаго Румянцевскаго Музея (по справкѣ С. О. Долгова). Во всякомъ случаѣ, кустодія эта даетъ основаніе для утвержденія, что было продолженіе (между предисловіемъ и текстомъ), начинающееся словами: «Богу не дающу.....» А затѣмъ можно предполагать разное: или видѣнные нами Петербургскіе экземпляры не полны, или упомянутое продолженіе по чему-либо было изъято Гедеономъ Балабаномъ, а кустодія осталась.

Пагинація двоякая: а) не по страницамъ, какъ въ Служебникѣ, а по осьмушкамъ въ верхнемъ правомъ углу; всѣхъ нумерованныхъ осьмушекъ 681 или 1362 страницы; ненумерованныхъ осьмушекъ (въ оглавленіи—6, въ послѣсловіи—1, въ заглавіи и предисловіи—8) 15 или 30 страницъ; а во всемъ Требникѣ 696 осьмушекъ или 1392 страницы; б) по тетрадямъ внизу по срединѣ: каждая тетрадь состоитъ изъ 8-ми осьмушекъ или 16-ти страницъ; въ каждой тетради помѣчаются первыя пять осьмушекъ такимъ образомъ: а, а҃и, а҃г, а҃д, а҃є, а послѣднія три осьмушки безъ помѣты; всѣхъ тетрадей въ Требникѣ 87 полныхъ (т. е. каждая въ 8 осьмушекъ). Онѣ перемѣчены буквами: а҃ (въ 1-ой, вступительной, ненум. заглавная осьмушка и семь ненум. осьмушекъ предисловія), а (со 2-ой, обозначенной строчною буквою а, идутъ нумерованныя осьмушки текста Требника), б, в, г, д, є, ж, ѕ, з, и, і, к, л, м, н, о, п, р, с, т, у (sic: вмѣсто ѹ стоитъ у), ф, х, ѡ, ц, ч, ш, щ, ъ, ы, ь, ѣ, ю, ѧ, ѩ, ѫ, ѭ, ѯ, аа, бб, вв, гг, дд, єє, жж, ѕѕ, зз, ии, іі, кк, лл, мм, нн, оо, пп, рр, сс, тт, уу (sic), фф, хх, ѡѡ, цц, чч, шш, щщ, ъъ, ыы, ьь, ѣѣ, юю, ѧѧ, ѩѩ, ѫѫ, ѭѭ, ѯѯ, ааа, ббб, ввв, ггг, ддд, єєє, жжж, ѕѕѕ, ззз, ииі (послѣднія семь осьмушекъ этой тетради не имѣютъ пагинаціи въ верхнемъ правомъ углу; на шести изъ нихъ—оглавленіе, а на

послѣдней—послѣсловіе). Изъ особенностей пагинаціи по осьмушкамъ (кстати: по провѣркѣ она оказалась безошибочною) нужно отмѣтить: начиная съ 169-ой страницы, кромѣ титла, начинаетъ встрѣчаться острое удареніе, по образцу Греческому: ρ҃ѻ́, тг҃і́, тк҃, тка҃́ и т. д.; обороты нѣкоторыхъ осьмушекъ оставлены пустыми (безъ набора): 52, 77, 122, 154, 271, 451, 496. Въ главномъ экземплярѣ Требника, принадлежащемъ Императорской Публичной Библіотекѣ, осьмушки 50 и 51, относящіяся къ «Чину како подобаетъ пріимати приходящихъ отъ Латинъ», вырѣзаны книжнымъ татемъ, о чемъ рукою Аѳанасія Ѳедоровича Бычкова отмѣчено на фордечномъ переплетномъ листѣ: «вырѣзаны читателемъ листы 50 и 51». По счастью, эти осьмушки имѣются въ дубликатномъ экземплярѣ того же Требника, принадлежащемъ той же Библіотекѣ.

Для изученія тогдашняго искусства, Требникъ даетъ разнообразный матеріалъ: 1) Рамка, окружающая заглавіе Требника, такая же, какъ и въ Служебникѣ. 2) Гербъ рода Балабановъ взятъ изъ Служебника, но съ опущеніемъ четырехъ буквъ внутри герба (см. выше, въ описаніи Служебника). 3) Оттуда же взяты только три рисуночныя буквы: Ѧ (140, 173, 178), Ѳ (об. 39, об. 208) и Т (об. 382). 4) Узорная строка со словомъ: «Чинъ» (об. 49, об. 139, 207, 213, 272, 288, 492), «Молитвы» (497), первая и третья строки въ заглавіи: «Молитвъникъ», «Требникъ». 5) Вязь: въ заглавіи, 1, 15, об. 23, 38, 53, об. 58, об. 73, 78, 123, 155, 229, 277, об. 292, 307, 337, 362, 380, 398, об. 422, 452, 478, об. 566, об. 620, 633. 6) Заставки и заставицы: 1 ненум., 1, 10, 15, об. 23 (съ рисункомъ: «крещеніе отрочатъ»), 38 (съ вырѣзкою для шрифта), 43 (id.), об. 46, об. 49 (съ вырѣзкою для шрифта), 53 (съ боковыми подставками для шрифта), об. 58 (съ вырѣзкою для шрифта и рисункомъ вѣнчанія), об. 72, об. 73 (съ вырѣз.), 78 (съ вырѣз. и рисункомъ: «помазаніе елеомъ»), 123 (съ рисункомъ распятія), об. 139 (съ вырѣз.), 155 (id.), об. 200, 207 (съ вырѣз.), 213 (id.), об. 226, об. 227 (не заставка, а въ родѣ украшенія), 228, 229 (съ вырѣз.), об. 265, 266 (съ боковыми подставками для шрифта), 270 (съ вырѣз.), 272 (id.), 277, 288 (съ вырѣз.), об. 292 (id.), 307 (id.), 336, 337 (съ вырѣз.), 362 (id.), 380 (id.), 398 (съ рисункомъ возстанія Спасителя изъ гроба), об. 422 (съ вырѣз.), 452 (съ вырѣз. и рисункомъ Сошествія Св. Духа), 478 (съ изображеніемъ благословляющаго Спасителя), 495 (съ рисункомъ: «спасенія животъ»), 97 (съ вырѣз.), об. 541, об. 555, об. 566 (съ вырѣз.), об. 611, об. 615, об. 617 (съ рисункомъ: «спасенія животъ»), об. 620 (съ вырѣз.), об. 623 (съ изображеніемъ благословляющаго Спасителя), 626 (не заставка, а въ родѣ украшенія), 628 (съ вырѣз. и рисункомъ Преображенія), послѣ об. 681 надъ Оглавленіемъ. Нѣкоторыя изъ выше-перечисленныхъ заставокъ повторяются, нѣкоторыя взяты изъ Служебника, одна со щитомъ изъ герба Балабановъ. 7) Заключительныя украшенія: ненум. 16 (въ концѣ предисловія), об. 14, 23, об. 37, об. 42, об. 45, 46, 52, 58, об. 71, 73, 77, 122, 154, 200, об. 212, 265, об. 269, 271, об. 276, об. 287, 292, об. 306, 335, об. 336, об. 361, об. 379, об. 397, 451, об. 477, об. 491, 555, 611, 626, об. 632, въ самомъ концѣ (на оборотѣ послѣдней ненум. осьмушки). Нѣкоторыя изъ этихъ украшеній повторяются, и большинство ихъ взято изъ Служебника. 8) Отъ рисуночныхъ буквъ, представляющихъ въ миніатюрномъ видѣ какое-либо изображеніе или рисунокъ, отличаются буквы узорныя, остовъ которыхъ окруженъ какимъ-либо узоромъ или орнаментомъ. Въ Требникѣ встрѣчаются

...ѣ́стсѧ, сѝрѣчь ка́ко прїй-
...мѝчестѣй и а҃пⷭтоль-
...ѣ ростá́точна и
...ѣ́ нѣцїи
...ѝ
...ѧ,
...ѣ ѿ
...уже и
...питсо́ли
...ѿци: та҃же
...ели-|кїй васи-
...ихъ не-|брещѐ:
...мъ. ѝ | Бж҃тве́ный
...ѣ писа́нїемъ а҃пⷭтоли
...ѣ ѿна и сѝѧ достовѣ́рна
...мѣнѧ́емъ: преда́нїе е҃стъ,
...ѹ́жныхъ цр҃ко́вныхъ потре́-
...ѧ | кни́гахъ, сѝрѣчь ѱалты́рѧхъ,
...ка́рнѣ мо́ее кри́лоское. оу҃стре-
...ѧ рече́й-|ный бл҃горо́дный Ѳео́дⷭре
...и́гими ѝспра-|вле́нми цвнты́й, бл҃гоче-
...реда́нїй сѣло́ (нен. 7) те́плый рачи́тель.
...ѣломѹ ѿц҃ко́е бл҃гоч҃тїе непо-|ро́чно хранѝ.
...нѡ́гихъ бывáющε, рекоу̀ въ ѝ-|та́лїи, соуе-
...й прслыша́ющесѧ въ разли́чныѧ е҃ресѝ | впада́ютъ,
...ѿ це́ркве ѿпада́ютъ. се́йже мнѡ́го | вре́мѧ въ
...бл҃го-ч҃тїа не повредѝ. ѝ нѝже ма́ло ѿ преда́-|нїй
...лонѝсѧ: но̀ | та҃коже посре́дѣ ѡгнѧ̀ сый пребы́сть не ѻ́-|па-
...посре́дѣ мо́рскихъ | волие́нїй ѝстопле́нїа не подѧ́тъ. сего̀|
...ѝсправле́нїа ра́ди, до-|бродѣтели похвали́хъ: е҃моу́же вѣсѣ
...а́нїѣ ѝ попече́нїе ѻ́ сѐмъ бо́ше, е҃же | кни́ги цр҃кви потре́бныѧ
...да́ти: ѿ ни́хже по слоужѐбникахъ се́й | Тре́бникъ з҃ Дроукáрнѣ
...ний-|ское съ сове́томъ ѝ бл҃вѐнїемъ смире́нїа | на́шего ко́штомъ ѝ
...ъ свои́мъ | ѝзъѻ́бразѝти потща́сѧ. събра́вши | на сїе дѣло люде́й
...ъ в҃ худо́-|жествѣ то́мъ. ѝже не дошѐдши е҃щѐ | кни́зѣ се́й пре-
вѣ́рный ра́бъ Г҃да | своего́ Ѳео́дⷭра Ю҃рьевичъ ро́коу по ро-|ждествѣ
мнѡ шестьсѡ́тно | ше́стаго. мц҃а ма́ꙗ два́десѧтъ | четве́ртаго дн҃ь.
чне́нїе кни́ги сеѧ̀ по ве́рстахъ ч҃лч҃каго вѣ̀зраста. ѿне́лѣже
въ нарече́нїе ѝменс въспрїе́млетъ, ѝ | сто́е кр҃ще́нїе, съ

бл҃гочи́ннѣ навръ-|ша́ютъ, и҆ съгласоу́ютсѧ въ ꙗ҆́же къ [illegible]
ни́хже на събо́рѣ сърасмо-||(об. нен. 3)трѣвше, и҆ смире́но[illegible]
Лво́вскомꙋ порꙋчи́шѧ всѧ́ко тща́нїе, и҆ | попече́нїе съ[illegible]
кни́ги | тоѧ̀ рече́ннаго Тре́бника. и҆ ма́ло что̀ | по[illegible]
поли́тъ съ нѣ-|кими є҆п҃пы ѿ ст҃ыѧ въсто́чныѧ [illegible]
въселе́йскаго патрїа́рха | па́стырство ѿри́ноувше, по [illegible]
поуте́мъ непоко́рства ѿ-|идо́шѧ. А҆́зъ же ѻ҆ба́че и҆ [illegible]
доу́ѧ неѿстоу́пнѣ, и҆ порꙋче́-|йное ми҆ дѣло в҆ па[illegible]
гиѧ тре́бники єли́ка и҆ ѿ зде́шних̀ | предѣлъ, [illegible]
моулта́йское, и҆ се́рбъское: въ ни́хже | є҆гда̀ [illegible]
се́м̀ ||(нен. 4—А҃д) ѕѣло̀ скорбѧ́хъ: печа́ли [illegible]
ра́ди къ блаженѣй-|шомꙋ меле́тїю Па́пѣ а҆[illegible] на́съ пос[illegible]
премѫ́дрости, и҆ на́-|шого бл҃горо́наго на[illegible] на́шемъ |
номоу крѫ́мчїю кора-|блѧ̀ х҃ва, съдерж[illegible]
константинопо́льскаго, | възвѣща́ѧ є҆[illegible] чертою единстве[illegible]
кни́гъ на́шихъ слове́йскихъ: | а҆́ще не[illegible] сказано выше.
ра́ди ко́ихъ ви́нъ. въкоу́пѣ же | мо[illegible] данныя. Вначалѣ
и҆звѣстїа цр҃кѡ́вныхъ въслѣдѡва́нїй [illegible] нижнаго исправленія [illegible]
не | презрѣвъ моле́нїа мое́го, но̀ [illegible] патріарха («папы») Алексан[illegible]
кни́гоу Тре́бникъ | до́брѣ и҆справле[illegible] вопросъ этотъ былъ по[illegible]
є҆го́же и҆ роуко́ю сво-|е́ю подписа[illegible] вѣроятно—1590 го[illegible]
ѻ҆́бщоую по́лзоу великои-|ме́нно[illegible] не былъ отступникомъ. [illegible]
на дѣло сїе съпоспѣшника и҆-[illegible] великомъ разногласіи [illegible]
бана сн҃а бра́та мое́го, съ [illegible] поручили Гедеону Балабан[illegible]
Дроука́рию съста́вльше, в҆ лѣ[illegible] книги тоя, реченнаго Т[illegible]
ники пре́жде поноужде́нїе [illegible] взялся за дѣло: онъ собралъ [illegible]
шимъ | меле́тїемъ: та́же [illegible] Западной Руси, такъ и въ [illegible]
да̀ не || (нен. 5—А҃е) кто [illegible] разногласіе», которое онъ [illegible]
ѻ҆ нѣкихъ ве́щехъ, | [illegible] указаніемъ и вообще за[illegible]
ди́скосѣ полага́емыхъ [illegible] патріарху Мелетію, «возвѣ[illegible]
никами: да̀ вѣсть ко[illegible] Словенскихъ, неискусн[illegible]
положи́хомъ. но̀ ра[illegible] отнесся съ большимъ в[illegible]
і҆еремїи патрїа́рха [illegible] православнаго владыки: онъ [illegible]
и҆ бла-|же́нѣйшаго [illegible] съ древними Греческими [illegible]
слове́йскїѧ | съ [illegible] скрѣпленные его со[illegible]
жи́хѡмъ. Пре[illegible] къ Гедеону Балабану, «[illegible]
потре́боу цр҃ква[illegible] пользу великоименному Р[illegible]
детъ, повелѣ[illegible] языка, которые, подъ руко[illegible]
ныхъ, про[illegible] даровитаго и энергическа[illegible]
[illegible] Греческихъ Служебника и [illegible]
[illegible] принимали во вниманіе [illegible]
[illegible] когда, [illegible]
[illegible] отступалъ от[illegible]

...ть Служеб-
...обора
...вати».
...ъ «ста-
...ія ерети-
...рыми дру-
...збудило оже-
...щенниковъ велъ
...ія даже о «твор-
...у членами собора
...о Гедеонъ Балабанъ
...къ Требнику и утѣ-
...ахъ», съ приведеніемъ
...Іоанна Златоуста. Когда
...еонъ сдалъ его на попеченіе
...го время открылъ собственную
...чительнаго Евангелія и приго-
...е суждено было увидѣть свѣтъ.
...и и преданный сынъ Православной
...за границей, онъ, вопреки своимъ
...ъ, «не прельстился суемудріемъ внѣ-
...ъ и отъ преданій Восточной Церкви не
...и денежными затратами были имъ изданы
...ая эту послѣднюю книгу, Ѳедоръ Юрьевичь
1606). Теплое слово сказалъ дядя о своемъ
...словія. Единственная во всей книгѣ кустодія
...и въ самомъ концѣ 16-ой ненум. страницы (на
...исловіе и завершается полная тетрадь А), не ука-
...тельную къ сей тетради осьмушку, на которой были
...и» на кончину Ѳ. Ю. Балабана, или посвященіе книги
...? Эту догадку присоединяемъ къ сказанному нѣсколько
...той кустодіи.

...исловія идетъ текстъ Требника, состоящій изъ слѣдующихъ

... на обновленіе отрочате (1—об. 9).

...олитва знаменáти отрочà, имя ему нарещи. Господи Боже нашь, ...ся молимъ и Тебѣ ся ми́ли дѣемъ..... Молитва бабѣ по пріятіи мла-...ца. Господи Іисусе Хрісте Боже нашь, рождейся прежде вѣкъ отъ ...а безъ матере..... Чинъ въ третій день женѣ по рожденіи отрочате. ...олитва 1. Господи Боже нашь, Иже отъ пръсти създавый человѣка..... ...олитва 2 томужъ. Къ Тебѣ, Богу и Съдѣтелю всякой твари.... Молитва ...томужъ и женáмъ прилучившимся на рожденіи томъ. Владыко Господи ...исусе Хрісте, Слово Божіе и Отчее..... Въ четыридесятный день. Молитва. ...осподи Боже нашь, Тебѣ ся молимъ, и Тебе просимъ, и мили ся дѣемъ.... ...тву сію тай. Господи Боже нашь, пришедый въ миръ на спасеніе ...кому.... Молитва. Господи Боже нашь, Иже въ четыриде-...енець законному храму принесеся..... Иногда, вмѣсто ...бляется форма: «младо», «младѧ».

ла́-|шихъ тре́бникахъ ста́рыхъ слове́нскихъ | ѡ҆брѣта́етсѧ, си́рѣчь ка́ко прїй-
ма́ти | ѿ разли́чныхъ є҆ресей приходѧ́щихъ къ | ст҃ѣй каѳоли́честѣй и҆ а҆п҃толь-
стѣй це́р-|кви. ѡ҆сщ҃е́нїе вели́каго мѵ́ра. и҆ про́чаѧ. | да̀же не недоста́точна и҆
въ се́мъ кни́га | бꙋ́детъ, повелѣ́хѡмъ и҆ сїе приложи́ти. | А҆́ще ли сꙋ́тъ нѣцїи
приража́ющесѧ си́мъ, | ꙗ҆́ко невѣ́дѣти Тво́рцѡвъ въслѣдѡва́-|нїамъ всѣ́мъ: да̀
вѣ́дѧтъ такѡ́вїи, |(нен. 6) ꙗ҆́кѡ и҆ про́чимъ въслѣдова́нїамъ ст҃ы́нь | цр҃кѡ́вныхъ,
си́рѣчь кр҃ще́нїю, масло-|сщ҃е́нїю и҆ и҆́нымъ не вѣ́мы: вѣ́мы же | ѡ҆ба́че ѿ
за́повѣдей ст҃ы́хъ а҆п҃тѡлъ, | ꙗ҆́ко нимѝ си́ѧ съста́влена бы́шѧ. ѡ҆-| ни́хже и҆
ѡ҆гнеѧзы́чны Дїѡни́сїе А҆ресѡ-|паги́тъ въ кни́ѕѣ ѡ҆ сщ҃енноначалїи (ꙗ҆́ко | а҆п҃тѡлми
сїѧ преда́на бы́шѧ) ꙗ҆вѣ свѣ-|дителствоу́етъ. прѡ́чаѧ же ст҃ы́ми | ѡ҆́ц҃и: ꙗ҆́же
ѿ ѡ҆бои́хъ прїе́мше крѣ́пцѣ | съде́ржимъ. а҆́ще бо̀ ꙗ҆́коже гл҃етъ вели́-|кїй васи́-
лїе на́чнемъ непи́саныхъ ѡ҆бы́-|чаевъ ꙗ҆́ко ма́лоу си́лоу и҆моу́щихъ не-|брещи̇̀:
не оу҆блюде́мсѧ са́мѣми тѣми̇̀ | тъщетоу̀ творѧ́ще и҆ пи́санымъ. и҆ | Бж҃тве́ный
Златооу́стъ. ѿсю́доу речѐ |(об. нен. 6) ꙗ҆вѣ ꙗ҆́ко не всѧ̀ писа́нїемъ а҆п҃тѡли
пре-|дава́хоу. но̀ мнѡ́га и҆ непи́саннѣ. по-|до́бнѣ же и҆ ѡ҆́на и҆ си́ѧ достовѣ́рна
сꙋ́тъ. | тѣ́мже и҆ преда́нїе цр҃ко́вное достовѣ́рно | въмѣнѧ́емъ: преда́нїе є҆́стъ,
ничто́же | мнѡ́жае и҆щи̇̀. Є҆гда̀ же а҆́зъ ѡ҆ и҆́нѣхъ | ноу́жныхъ цр҃ко́вныхъ потре́-
бахъ оу҆пра-|жнѧ́хсѧ, и҆ попече́нїе творѧ́хъ ѡ҆ и҆́ныхъ | кни́гахъ, си́рѣчь ѱалты́рѧхъ,
и҆ є҆ва-|нге́лїахъ оу҆чи́телныхъ и҆зда́ти з̀ дроу-|ка́рнѣ мо́ее кри́лоское. оу҆стре-
ми̇̀сѧ оу҆-|се́рднѣ на дѣ́ло кни́ги сеѧ̀ пре́жде рече́н-|ный бл҃горо́дный Ѳеѡ́дѡръ
Ю҆́рьевичъ | Боло́банъ. мѧ́жъ и҆́же мнѡ́гими и҆спра-|вле́нми цвиты́й, бл҃гоче-
сти́выхъ дог-|ма́тъ, и҆ ѡ҆те́ческихъ преда́нїй ѕѣло̀ |(нен. 7) те́плый рачи́тель.
и҆́же не сло́вомъ то́-|чїю, но̀ и҆ дѣ́ломъ ѡ҆тч҃кое бл҃гочт҃їе непо-|ро́чно хранѧ̀.
на́йпаче же и҆де́же мнѡ́-|ѕи ѿ мнѡ́гихъ быва́юще, рекоу̀ въ и҆-|та́лїи, соуе-
моу́дрїемъ внѣ́шнихъ оу҆че́-|нїй прельща́ющесѧ въ разли́чныѧ є҆́реси | впада́ютъ,
и҆ ѡ҆бнажи́вшесѧ бл҃гочт҃їа | ѿ це́ркве ѿпада́ютъ. се́йже мнѡ́го | вре́мѧ въ
ю҆́ности та́мо пожи́въ, бл҃го-|чт҃їа не повреди̇̀. и҆ ни̇̀же ма́ло ѿ преда́-|нїй
въсто́чныѧ цр҃кве оу҆клони̇̀сѧ: но̀ | ꙗ҆́коже посре́дѣ ѡ҆гнѧ̀ сы́й пребы́сть не ѡ҆-|па-
ли́мъ, и҆ли ꙗ҆́коже посре́дѣ мо́рскихъ | волне́нїй и҆стопле́нїа не подѧ́тъ. сего̀|
оу҆́бо похвали́хъ и҆справле́нїа ра́ди, до-|бродѣ́тели похвали́хъ: є҆моу́же въсѐ
|(об. нен. 7) тща́нїе и҆ попече́нїе ѡ҆ се́мъ бѧ́ше, є҆́же | кни́ги цр҃кви потре́бныи
на свѣ́тъ и҆зъ-|да́ти: ѿ ни́хже по слоуже́бникахъ се́й | Тре́бникъ з̀ Дроука́рнѣ
свое́е Стрѧ́тин-|ское съ совѣ́томъ и҆ бл҃ве́нїемъ смире́нїа | на́шого ко́штомъ и҆
накла́домъ сво́имъ | и҆зъѡ҆брази́ти потъща̀сѧ. събра́вши | на сїе дѣ́ло люде́й
и҆скоу́сныхъ в̀ хоудо́-|жествѣ то́мъ. и҆́же не доше́дши є҆щѐ | кни́ѕѣ се́й пре-
ста́висѧ вѣ́рный ра́бъ Гд҃а | своего́ Ѳеѡ́дѡръ Ю҆́рьевичъ ро́коу по ро-|ждествѣ̀
хв҃ѣ ты́сѧщно шестьсѡ́тно | ше́стаго. мц҃а ма́їа два́десѧтъ | четве́ртаго дн҃ѧ̀.

Є҆́стъ же съчине́нїе кни́ги сеѧ̀ по ве́рстахъ чл҃чкаго въз҃раста. ѿне́лѣже
оди́въсѧ |(нен. 8) чл҃къ нарече́нїе и҆́мене въспрїемлетъ, и҆ | ст҃о́е кр҃ще́нїе, съ

бл҃гочи́нѣ наврх-|ша́ютъ, и̑ съгласу́ютсѧ въ т҃аже къ Бо҃у | мо́лбахъ. о̀ ни́х҃же на събо́рѣ сърасмо-|(об. нен. 3)трѣвше, и̑ смире́номоу мн҃ѣ є҃пскопоу| Лво́вскомъ порꙋчи́шѧ всѧко тща́ніе, и̑ | попече́ніе сътвори́ти о̀ и̑справле́нїи кни́ги | тоѧ̀ рече́ннаго Тре́бника. и̑ ма́ло что̀ | по се́мъ михаи́лъ митрополи́тъ съ нѣ-|кими є҃пы ѿ сты́мъ въсто́чнымъ цр҃кве | ѿстоупи́вше, и̑ въселе́нскаго патрїа́рха | па́стырство ѿрино́увше, по начина́нїю | се́рдецъ свои́хъ поуте́мъ непокорства ѿ-|идо́шѧ. Аз҃ъ же о̀ва́че и̑ па́стырю сво-|е́мꙋ въслѣдоу́ѧ неѿстоу́пнѣ, и̑ порꙋче́-|нное мн҃ѣ дѣло̀ в̀ па́мѧти и̑мы́й, събра́хъ | мн҃о-гимъ тре́бники е҃лика́ и̑ ѿ зде́шнихъ | предѣлъ, е҃лика́ же ѿ земл҃ѧ воло́ское,| моулта́нское, и̑ се́рбъское: въ ни́х҃же | е҃гда̀ вели́кое разногла́сїе ви́дмъ, о̀ се́м҃ ‖(нен. 4—Аѣ) sѣло̀ скорбѧ́хъ: печа́лн же лѣчбоу о̀-|брѣто́хъ посла́нїа ра́ди къ блаженѣй-|шомꙋ моле́тїю Па́пѣ а҃лександрїйскомꙋ, | на кра́й внѣшнѧѧ премдрости, и̑ на́-|шого бл҃горо́наго наказа́нїа достигшо-|моу, т҃ако и̑зра́д-номоу кр҃а́мчїю кора-|бл҃ѧ х҃ва, съдержа́щоу е҃моу̀ тогда̀ на-|мѣ́стїе пр҃то́м҃ конс҃тантинопо́льскаго, | възвѣща́ѧ е҃моу̀ о̀ несъгла́сїи, и̑ ней-|справле́нїи кни́гъ на́шихъ слове́нскихъ: | а҃ще нейскоу́сныхъ ра́ди писе́цъ, и̑ли и̑-|нѣ́хъ ра́ди ко́ихъ ви́нъ. въкоу́пѣ же | молѧ̀ и̑ да̀ тврⷣа́даго ра́ди и̑ съгла́снаго| и̑звѣ́стїа цр҃кꙋ́вныхъ въслѣдшва́нїй | по́слетъ на́мъ Гре́ческїй е҃ѵхолого́ѵ: и̑ не | презрѣ́въ моле́нїа мое́го, но̀ посла́ ми̑ ‖(об. нен. 4) слоужебникъ, и̑ сїю кни́гоу Тре́бникъ | до́врѣ и̑справле́ныи по дре́вних҃ъ Сты́мъ | горы́ тре́бникꙋ҃ъ. е҃го́же и̑ роукою́ сво-|е́ю подписа́въ съ бл҃ве́нїемъ па́стырскимъ | повелѣва́ѧ въ о҃бщоую по́лзоу великои-|ме́нномꙋ россїйскомꙋ ро́дꙋ и̑зобрази́ти: | А҃ поне́же на дѣло сїе съпоспѣ́шника и̑-|мы́й бл҃горо́днаго Ѳео́дора Юрьевича | Боло́бана сн҃а бра́та мое́го, съ ни́мже | въ ѿтч҃ѣ́мъ домоу̀ на́шѡ Стр҃ѧтинѣ Дроука́рню съста́вльше, в̀ лѣ́потоу т҃ако | ноужи́ве тꙋ҃па́рскими о҃роудїи слоуже́-|ники пре́жде поноужде́нїе и̑моу́ще на сѐ | т҃акоже вари́въ рекоу́ѣ блаже́й-шимъ | мелⷭті́емъ: та́же тр҃е́бникъ се́й и̑зо-|брази́ти непщева́хꙋмъ. в̀ ни́х҃же да̀ не ‖ (нен. 5—Аѥ) кто̀ порица́етъ на́мъ ѿ и̑же разномы́-|слїю ра́доующихꙋ҃ся о̀ нѣ́кихъ ве́щехъ, | на́йпаче же о̀ проскоми́дїи, и̑ о̀ ча́стехъ | хлѣ́ба на дискосѣ полага́емыхъ несъ-|гла́сїа ра́ди съ дре́вними пи́саными слоу-|же́бниками: да̀ вѣ́сть ко́ждо, т҃ако не | ѿ своего̀ мнѣ́нїа, и̑ли моудрова́нїа сѝце | положи́хомъ. но̀ ра́зоумъ и̑ разъписа́-|нїе о̀ се́мъ дре́вле блаже́иным҃ъ па́мѧти | іереми́и патрїа́рха вселе́нскаго, и̑же и̑ здѐ | оу̀ на́съ страньствова́вшаго: та́же и̑ бла-|же́нѣйшаго мелⷭті́а с̀ кни́гъ Гре́ческихъ | на́мъ ѿ него̀ по́сланыхъ на слове́нскїѥ | съ въсѧ́кимъ о҃на́ѕствомъ и̑стлъкова́-ти повелѣ́вше, сѝце положи́хꙋмъ. Преложи́вше же и̑ сїю кни́гоу Тре́бникъ ‖(об. нен. 5) въ о҃бщоую потре́боу цр҃ква́мъ и̑здати. | но̀ да не и̑ о̀ се́мъ мнѣ́нїе разли́чно всѐ | детъ, повелѣ́хꙋмъ събо́роу бы́ти | сщ҃енникѡ́въ въ сщ҃еннодѣ́йствїахъ | ныхъ, про́зрѣти и̑ и̑слѣдова́ти и̑. | Ви́дѣхъ же потре́бно бы́ти

а́-|шихъ тре́бникахъ ста́рыхъ слове́нскихъ | ѻ҆брѣта́етсѧ, си́рѣчь ка́ко прїй-
ѧ́ти | ѿ разли́чныхъ є҆ресей приходѧ́щихъ къ | ст҃ѣй каѳоли́честѣй и҆ а҆п҃толь-
тѣй це́р-|кви. ѻ҆сщ҃е́нїе вели́каго мѵ́ра. и҆ про́чаѧ. | да̀же не недоста́точна и҆
ъ се́мъ кни́га | бꙋ́детъ, повелѣ́хѡмъ и҆ сїе приложи́ти. | А҆́ще ли сꙋ́тъ нѣ́цїи
риража́ющесѧ си́мъ, | ꙗ҆́ко невѣ́дѣти Тво́рцѡвъ въслѣдѡва́-|нїамъ всѣ́мъ: да̀
ѣдѧтъ такѡ́вїи, |(нен. 6) ꙗ҆́кѡ и҆ про́чимъ въслѣдова́нїамъ ст҃ы́нь | цр҃кѡ́вныхъ,
ирѣчь кр҃ще́нїю, масло-|сщ҃е́нїю и҆ и҆́нымъ не вѣ́мы: вѣ́мы же | ѻ҆ба́че ѿ
а́повѣдей ст҃ы́хъ а҆п҃тѡлъ, | ꙗ҆́ко нимѝ си́ѧ съста́влена бы́шѧ. ѻ҆ | ни́хже и҆
гнеѧзы́чны Дїѡни́сїе А҆ресѡ-|паги́тъ въ кни́ѕѣ ѻ҆ сщ҃еннонача́лїи (ꙗ҆́ко | а҆п҃тѡлми
ѧ предана бы́шѧ) ꙗ҆вѣ свѣ-|дителствоу́етъ. прѡ́чаѧ же ст҃ы́ми | ѿц҃и: ꙗ҆́же
ѡ҆бои́хъ прїе́мше крѣ́пцѣ | съде́ржимъ. а҆́ще бо̀ ꙗ҆́коже гл҃етъ вели́-|кїй васи́-
іе на́чнемъ непи́саныхъ ѻ҆бы́-|чаевъ ꙗ҆́ко ма́лоу си́лоу и҆моу́щихъ не-|брещи̇:
е оу҆блюде́мсѧ са́мѣми тѣми̇ | тъщетоу̀ творѧ́ще и҆ пи́санымъ. и҆ | Бж҃тве́ный
латооу́стъ. ѿсю́доу рече̇ |(об. нен. 6) ꙗ҆вѣ ꙗ҆́ко не всѧ̀ писа́нїемъ а҆п҃тѡли
ре-|дава́хоу. но̀ мнѡ́га и҆ непи́саннѣ. по-|до́бнѣ же и҆ ѡ҆́на и҆ си́ѧ достовѣ́рна
ѕтъ. | тѣ́мже и҆ преда́нїе цр҃ко́вное достовѣ́рно | въмѣнѧ́емъ: преда́нїе є҆́стъ,
ичто́же | мнѡ́жае и҆щи̇. Є҆гда̀ же а҆́зъ ѻ҆ и҆́нѣхъ | ноу́жныхъ цр҃ко́вныхъ потре́-
ихъ оу҆пра-|жнѧ́хсѧ, и҆ попече́нїе творѧ́хъ ѻ҆ и҆́ныхъ | кни́гахъ, си́рѣчь ѱалты́рѧхъ,
є҆ѵа-|нге́лїахъ оу҆чи́телныхъ и҆зда́ти з̾ дроу-|ка́рнѣ мо́ее кри́лоское. оу҆стре-
и̇сѧ оу҆-|се́рднѣ на дѣ́ло кни́ги сеѧ̀ пре́жде рече́н-|ный бл҃горо́дный Ѳеѡ́дѡръ
Ѡрьевичъ | Боло́банъ. мѧ́жъ и҆́же мнѡ́гими и҆спра-|вле́нми цвиты́й, бл҃гоче-
ти́выхъ дог̾-|ма́тъ, и҆ ѡ҆те́ческихъ преда́нїй ѕѣло̀ |(нен. 7) те́плый рачи́тель.
же не сло́вомъ то́-|чїю, но̀ и҆ дѣ́ломъ ѡ҆тч҃кое бл҃гоч҃тїе непо-|ро́чно хранѧ̀.
а́йпаче же и҆де́же мнѡ́-|ѕи ѿ мнѡ́гихъ быва́юще, рекоу̀ въ и҆-|та́лїи, соуе-
оу́дрїемъ внѣ́шнихъ оу҆че́-|нїй прельща́ющесѧ въ разли́чныѧ є҆́реси | впада́ютъ,
ѻ҆бнажи́вшесѧ бл҃гоч҃тїа | ѿ це́ркве ѿпада́ютъ. се́йже мнѡ́го | вре́мѧ въ
ности та́мо пожи́въ, бл҃го-|ч҃тїа не повреди̇. и҆ ни̇же ма́ло ѿ преда́-|нїй
ѣсто́чныѧ цр҃кве оу҆клони̇сѧ: но̀ | ꙗ҆́коже посре́дѣ ѡ҆гнѧ̀ сы́й пребы́сть не ѻ҆-|па-
и́мъ, и҆ли ꙗ҆́коже посре́дѣ мо́рскихъ | волне́нїй и҆стопле́нїа не подѧ́тъ. сего̀|
ѹ҆бо похвали́хъ и҆справле́нїа ра́ди, до-|бродѣ́тели похвали́хъ: є҆моу́же въсѐ
об. нен. 7) тща́нїе и҆ попече́нїе ѻ҆ се́мъ бѧ́ше, є҆́же | кни́ги цр҃кви потре́бныи
а свѣтъ и҆зъ-|да́ти: ѿ ни́хже по слоуже́бникахъ се́й | Тре́бникъ з̾ Дроука́рнѣ
во́ее Стрѧ́тин-|ское съ совѣ́томъ и҆ бл҃ве́нїемъ смире́нїа | на́шого ко́штомъ и҆
акла́домъ сво́имъ | и҆зъѻ҆брази́ти потъща̀сѧ. събра́вши | на сїе дѣ́ло люде́й
скоу́сныхъ в̾ хоудо́-|жествѣ то́мъ. и҆́же не доше́дши є҆щѐ | кни́ѕѣ се́й пре-
та́висѧ вѣ́рный ра́бъ Гд҃а | своего Ѳеѡ́дѡръ Ю҆рьевичъ ро́коу по ро-|ждествѣ
ѣ҃ѣ ты́сѧщно шестьсѡ́тно | ше́стаго. мц҃а ма́їа два́десѧтъ | четве́ртаго дн҃ѧ.

Є҆́стъ же съчине́нїе кни́ги сеѧ̀ по ве́рстахъ чл҃чкаго въ̾зраста. ѿне́лѣже
юди́въсѧ |(нен. 8) чл҃къ нарече́нїе и҆́мене въспрїемлетъ, и҆ | ст҃о́е кр҃ще́нїе, съ

помаза́нїемъ вели́каго | мѵ́ра. и҆ прѡ́чаѧ сщ҃е́ннаа по преда́нїю | цр҃ко́вномꙋ да́же до сконча́нїа свое́го. | не ѻ҆ста́вихомъ же и҆ и҆нѡческихъ въслѣ-дѡва́нїй. та́же въслѣдѡва́нїа моле́-|бна на разли́чныѧ ноу́жныѧ потре́бы. | А҆ поне́же не оу҆ всѣ́хъ сщ҃енникѡ́въ пра́-|вила ѻ҆брѣта́ютсѧ. сего́ради ноуж-|нѣ́йшаѧ ѿ а҆пⷭ҇тѡлскихъ, и҆ ст҃ы́хъ ѡ҆ц҃ъ | за́повѣдей и҆збра́вше приложи́хѡмъ на | конци̑ кни́ги сеѧ̀. Ю҆́же вы̀ бл҃года́рно | и҆ любе́зно прие́мше чтѣ́те. потрꙋжде́-|нныѧ же и҆ и҆спра́вленнаѧ сщ҃еннодѣ́йствїа | безъ всѧ́кого прекосло́вїа сгла́сно пра́-|вѧще. подви́гшихсѧ, и҆ всѧ́ко тща́нїе |(об. нен. 8) в҆ дѣ́ло сѐ ѻ҆́бщаѧ ра́ди ва́шеѧ пⷭ҇зы вне́-|сши̑. на́йпаче же сконча́вшагосѧ прⷭ҇но-|помина́емаго ра́ба Бж҃їа Ѳеѻ́дѡра при | стра́шнѣ же́ртвы безкро́вныѧ наверше́-|нїи, и҆ прѡ́чихъ лити́ѧхъ и҆ мѡ́льбахъ | оу҆се́рдно въспомина́йте: ꙗ҆́ко да̀ и҆ на | прѡ́чихъ дѣ́ло кни́гъ бл҃года́рною любо́-|вїю, и҆ раче́нїемъ кни́гъ на́съ поостритѐ. | здравствоу́йте за ны̀ молѧ́щесѧ. | и҆ здѐ, и҆ по ѿше́ствїи на́шемъ | ѿ пло́ти сеѧ̀ любо́вїю къ | на́мъ привѧ́зоуеми:∞

Послѣ сего заключительное украшеніе, а подъ чертою единственная во всемъ Требникѣ кустодія (Бг҃оу не дающꙋ), о которой сказано выше.

Въ предисловіи этомъ содержатся важныя данныя. Вначалѣ Гедеонъ Балабанъ вновь подтверждаетъ, что на дѣло книжнаго исправленія былъ подвигнутъ письмами блаженнаго Мелетія, патріарха («папы») Александрійскаго. Но и прежде сего («мно́жае десяти лѣтъ»), вопросъ этотъ былъ поставленъ на одномъ изъ первыхъ Берестейскихъ соборовъ, вѣроятно—1590 года, когда Кіевскій митрополитъ Михаилъ Ра́гоза еще не былъ отступникомъ. На этомъ соборѣ подробно «изыскивали и смотрѣли»—«о великомъ разногласіи дѣйствій церковныхъ», особенно — о Требникѣ, и поручили Гедеону Балабану «всяко попеченіе и тщаніе сотворити о исправленіи книги тоя, реченнаго Требника», а также и Служебника. Гедеонъ серьезно взялся за дѣло: онъ собралъ «многіе» Служебники и Требники какъ въ предѣлахъ Западной Руси, такъ и въ Валахіи, Молдавіи и Сербіи; его поразило «великое разногласіе», которое онъ встрѣтилъ въ массѣ собраныхъ имъ книгъ; за совѣтомъ, указаніемъ и вообще за помощью Балабанъ обратился къ Александрійскому патріарху Мелетію, «возвѣщая ему о несогласіи и неисправленіи книгъ нашихъ Словенскихъ, неискусныхъ ради писцовъ, или иныхъ ради винъ». Патріархъ отнесся съ большимъ вниманіемъ и любовью къ просьбѣ Львовскаго православнаго владыки: онъ тщательно сравнилъ Греческіе Служебникъ и Требникъ съ древними Греческими экземплярами «Святыя Горы», и «добрѣ исправленныи», скрѣпленные его собственноручною подписью и благословеніемъ, послалъ къ Гедеону Балабану, «повелѣвая изобрази́ти (т. е. отпечатать) оные въ общую пользу великоименному Російскому роду». Были собраны знатоки Греческаго языка, которые, подъ руководствомъ Балабана, человѣка серьезно образованнаго, даровитаго и энергическаго, совершили «со всякимъ опасствомъ» переводъ Греческихъ Служебника и Требника на Славянскій языкъ, при чемъ конечно принимали во вниманіе и и древне-Славянскій переводъ, какъ готовый, въ тѣхъ случаяхъ, когда Балабановскихъ справщиковъ и переводчиковъ, онъ не отступ

15) О повъседневной вечерни и утрени (стр. 493—495).

Въ этой статьѣ есть особое заглавіе: «О утрени» (стр. 495).

16) О еже когда подобаетъ глаголати, є. Боже, ущедри насъ и вслыши насъ молитвъ святыхъ отецъ нашихъ (стр. 495—500).

17) Отпусты повъседневныя (стр. 501—505).

18) Отпусты на праздники Владычня и Пресвятыя Богородица и въ память святыхъ великихъ (стр. 506—518).

19) Молитва надъ боливомъ святому (стр. 518—521).

«Иже въся съвръшивый словомъ Твоимъ, Господи.....»

20) Сія діаконства и молитва надъ боливомъ усопшимъ (стр. 521—526).

«Боже духовомъ и въсякыя плоти, смрътъ поправъ и діавола упразднивый....»

21) Молитвы вечернья (стр. 527—542).

«Молитва пръваа. Боже щедрый и милостивый, долготръпѣливе и многомилостиве.... Молитва вторая. Господи, не яростію Твоею обличи насъ ни гнѣвомъ Твоимъ покажи насъ..... Молитва третіа. Господи Боже нашъ, помяни насъ грѣшныхъ и недостойныхъ рабъ Твоихъ..... Молитва 4. Иже неизрѣченными пѣсньми и непрестанными славословеніи..... Молитва пятая. Благословенъ еси, Господи Боже Вседръжителю..... Молитва 6. Господи, Господи, Иже пречистою Ти силою преемляй въсячьскаа..... Молитва 7. Боже великый и дивный, Иже неизреченною благостію..... Молитва осмаа. Боже великый и дивный, единъ имѣяй безсмертіе.....»

22) Молитвы утрньяя (стр. 543—567).

«Молитва пръваа. Благодаримъ Тя, Господи Боже нашъ, въздвигшаго ны отъ ложъ нашихъ..... Молитва 2. Отъ нощи утрнюетъ духъ мой къ Тебѣ, Боже..... Молитва 3. Отъ нощи утрнюетъ духъ нашъ къ Тебѣ, Боже..... Молитва четврътаа. Владыко Боже святый и непостижимый, рекый изъ тьмы свѣту въсіати..... Молитва 5. Благихъ скровище, источниче приснотекущій..... Молитва шестаа. Благодаримъ Тя, Господи, Боже спасеній нашихъ..... Молитва седмаа. Боже, Отче Господа нашего Іу Христа, въставивый насъ отъ съна.... Молитва 8. Господи Боже нашъ, Иже соннаго унынія отложивъ насъ..... Молитва девятаа. Господи Боже нашъ, Иже покаанія ради оставленіе человѣкомъ даровавъ..... Молитва десятаа. Боже, Боже нашъ, Иже умныя и словесныя представивый силы Своею волею..... Молитва пръваанадесять. Хвалимъ и поемъ, благословимъ и благодаримъ Тя, Боже отецъ нашихъ.....»

Служебникъ Гедеона Балабана оканчивается слѣдующимъ послѣсловіемъ и приложенными къ нему важнѣйшими опечатками:

(568) Ѡ нѣмже бл҃ти хв҃ѣй нача҃ло | сътво҃рше, о҆ сей поспѣшест|вующей. и҆ въ коне҃цъ дости|го́хомъ и҆зъо҆бра҃женіа кни҃ги се́м, | та҆коже пре́ди положи́хѡ, прите҃ка́ю|ще къ не́й. А҆зъ смѣре́нный гедео́нъ | болоба́нъ є҆пп҃ъ лво́вскый: є҆да́рхъ | вселе́нскаго пр҃тла. Съ и҆зра́дным҃ъ | рачи́теле́ бл҃гоче҃сти҃йшимъ г҃ном҃ъ | ѳео́дором҃ъ болоба́ном҃ъ. ѡ҆ не́мже | полꙋче́нiи, сице́ва́ начина́нiа, бл҃ть | та҆ко велича́йшоу, бл҃ти бж҃iей и҆спо|вѣдꙋе́м҃ъ. на пре́дним҃ъ постꙋпа́юще| ѡ҆ не́м҃ възмага́еми, съ сѣ҃лным҃ъ въ | на́съ оу҆ср҃дiе́м҃ъ: є҆же бл҃года́рным҃ъ | ва́м҃ъ

Молитвы эти «чтомы отъ архіерея, или отъ нýжды отъ духовнаго отца, [illegible] не будетъ архіерей», «на великомъ въходѣ»: «архіерей преклонь [illegible] възглашаетъ сіа велегласно съ умиленіемъ и слезами». Первая молитва начинается тáкъ: «Господи Боже нашъ, Иже неизреченною Ти [illegible] съдѣлавъ человѣка отъ прѣсти, и сего въобразивъ въ виденіе [illegible]».....» Вторая молитва дала поводъ католикамъ и уніатамъ [illegible] на нее въ доказательство верховенства и старѣйшинства Апостола Петра (см. первую книгу «Памятниковъ полемич. лит. въ Зап. Руси», 169—170; кстати: у Льва Кревзы ошибка въ ссылкѣ на Требникъ, по 263 листъ, а об. 268). Вотъ ея первая половина, переведенная на Польскій языкъ Львомъ Кревзою: «Владыко многомилостиве, Господи Іисусе Хрісте, Боже нашъ, Иже на връховнѣмъ Твоихъ ученикъ и апостолъ Петрѣ създавый церковъ Свою, и клю́ча ему давъ царствіа небеснаго, и Твоею благодатію въсей ему датися въсхотѣвъ власти, даже связаннымъ быти и на небеси, елика отъ него связана сутъ, и раздрѣшеномъ быти такожде на небеси, елика отъ него на земли раздрѣшена сутъ, наслѣдникы же насъ худыхъ и недостойныхъ неизреченнымъ Твоимъ человѣколюбіемъ данныя ему власти сподобивъ быти, дабы и намъ такожде вязати и рѣшити въ людехъ Твоихъ прилучающаяся.....»

28) О умръшихъ въ седмицу Свѣтлыя недѣли (270—271).

29) Чинъ провожденію младеньческому (272—об. 276).

30) Указъ како подобаетъ пѣти надъ кутіею усопшимъ отцемъ и братіемъ нашимъ и прочіимъ хрістіаномъ умершимъ (277—об. 287).

Въ колон-титулѣ: «Како пѣти парастасъ».

31) Чинъ бываемый на одѣаніе расы (288—292). См. современный К[illegible]скій Требникъ.

32) Послѣдовáніе малаго образа, еже есть мантіа (об. 292 — об. [illegible]). См. Кіевскій Требникъ.

33) Послѣдовáніе великаго ангельскаго образа (307—335). См. Кі[illegible] Требникъ.

34) Молитва на снятіе кýкуля (335—336). См. Кіевскій Требник[illegible]

35) Чинъ бываемый на разлученіе души отъ тѣла (336—об. 336[illegible]).

Это Чинъ «инокомъ». Срвн. выше Чинъ «миряномъ».

36) Послѣдовáніе прóвода инокомъ (337—об. 361).

37) Въслѣдовáніе малаго освященіа воды (362—об. 379).

Въ началѣ замѣчено: «Мѣсяца августа въ 1, и егда хощеши [illegible] потребу».

38) Въслѣдовáніе великаго освященіа Святыхъ Богоявленій [illegible] об. 397).

39) Правило молебно къ Господу нашему Іисусу Хрісту, пѣваемо въ нуждіе и въ бездождіе, и [въ] неблагорастворенiе врéменъ, и въ противъ вѣтромъ, и въ нашествіе варваръское (398—422).

Послѣ общаго начала, «канонъ молебенъ къ Господу нашему Іисусу Хрісту, емуже краегрáнесіе: общая мóлбы Твоихъ рабъ, Хрісте, пріими. Въ Богородичнахъ же [твореніе] кѵръ Филоѳеово». Въ концѣ молитвы: «Тогожде кѵрь Филоѳеа молитва глаголема въ безъдождіе, и нерастворенiе врéменъ, и въ противленіе вѣтромъ, и въ нашествіе варваръское. Владыко, Господи Боже нашъ, И[illegible]ставнымъ и безначалнымъ Своимъ Словомъ и животворнымъ и един[illegible]мъ Духомъ отъ несущихъ въ еже быти [illegible]каа приведъ, положи[illegible] предѣлъ пѣсокъ и поставивый

Боже, Спасителю нашь, хотяй всѣмъ человѣкомъ спастися и въ разумъ истинный пріити..... Таже молитва. Господи Боже нашъ, сподобивый съврѣшена показати раба Твоего сего.....» Объ эти молитвы сходны съ молитвами, находящимися въ Чинѣ пріятія приходящихъ отъ еретиковъ, но въ нихъ сдѣланы соотвѣтственныя измѣненія.

9) Чинъ како подобаетъ пріимати приходящихъ отъ Латинъ къ нашей православной вѣрѣ (об. 49—52).

Теперешній Чинъ изложенъ пространнѣе и подробнѣе. Но и въ Балабановомъ Требникѣ есть существенныя отличія. Послѣ обычнаго начала вопросъ: «Отрицаешилися вѣры Латинскыя, и суботъства ихъ, еже Петръ Гугнивый въ Римѣ уставилъ естъ? ‖(50) Отрицаюся вѣры Латинскыя, и суботства ихъ, и въсего ученіа Латинскаго, и опрѣснока ихъ, и вѣрую въ Святую Единосущную Троицу по изволенію Божію». Далѣе Символъ Вѣры и молитва: Боже, Спасителю нашъ, хотяй всѣмъ человѣкомъ спастися.... (см. въ Чинѣ како пріимати Армены). «И по молитвѣ дастъ ему воду священну, и омыетъ и по лицу и по рукама, и мажетъ ему мѵромъ святымъ, яко новокрещенаго». Потомъ молитва: ‖(об. 50) Господи Боже нашь, сподобивый съврѣшена явити раба Своего..... «И по семъ приметъ заповѣдь не ясти мяса седмъ дній. Въ осмый же день да омыется на чистѣ мѣстѣ». Молитва: ‖(51) Иже избавленіе согрѣшеніемъ ради святаго крещеніа рабу Твоему даровавъ..... ‖(об. 51)..... «И пріемъ священникъ воду теплу и гу́бу, омываетъ его, у́дуже помазася святымъ мѵромъ, глаголя: крестился еси, просвѣтился еси, омылся еси, освятился еси». Молитва тай: Иже одѣавыйся въ Тя, Христа Бога нашего, тебѣ преклонилъ естъ съ нама свою главу..... Затѣмъ причащеніе и отпустъ.

10) Послѣдова́ніе бываемое обрученію (53—58).

Совершенно сходно съ теперешнимъ.

11) Послѣдова́ніе вѣнчанію (об. 58—об. 71).

Въ Балабановомъ Требникѣ опущены (предъ первою ектеніею) допросы о согласіи, и не было ли дано обѣщаніе иному или иной прежде. Въ остальномъ сходно.

12) Молитва на раздрѣшеніе вѣнцевъ въ о́смый день (об. 71—72). Сходно.

13) Гла́вы Ники́фора, патріарха Цари́градска, исповѣдника, о двобрачыхъ (об. 72—73).

Къ небольшому правилу патріарха Никифора прибавлено нѣсколько строкъ «Отъ отвѣщаній блаженаго Никіты, митрополита Ираклійскаго, о нихже въпрошенъ бысть отъ Костентіна епіскопа». Нѣтъ.

14) Послѣдова́ніе на двобрачныя (об. 73—77).

Сходно съ теперешнимъ. Здѣсь слѣдуетъ замѣтить, что въ Единовѣрческомъ Потребникѣ совсѣмъ нѣтъ статей 6—14 Балабанова Требника.

15) Послѣдова́ніе святаго масла пѣваемаго отъ седми поповъ (78—122).

Вполнѣ сходно съ Единовѣрческимъ, а также и съ теперешнимъ православнымъ Требникомъ, за исключеніемъ чтеній Апостольскихъ, начиная съ 4-го, и Евангельскихъ, начиная съ 5-го.

16) Чинъ бываемый егда кто хощетъ въ началѣ исповѣда́тися (123—139).

«Пръвѣе духо́вникъ поучи́тъ его, сице глаголя́: Чадо мое, хотящее обновитися честнымъ покаа́ніемъ и възыскати пръ́ваго отечьства.....» Послѣ входа въ церковь и обычнаго начала, послѣ псалмовъ 6, 31 и 50, Символа Вѣры и тропарей, молитва: Милосердый и милостивый Боже, испытаяй сердця и утробы..... И еще молитва: Сый превѣчный Владыко Господи, сътвори-

вый человѣка по образу Своему и подобію..... Далѣе: «Исповѣданіе къ отцу духовному инокомъ: Прости мя, отче святый, еже съгрѣшихъ отъ юности моея даже и донынѣ..... Отъ духовнаго отца прощеніе: Владыко, Владыко вьсѣхъ, Зиждителю, Спасе душямъ нашимъ.....» Нѣтъ.

17) Чинъ исповѣданію: како подобаетъ пріимати хотящаго покаятися и исповѣдати своя грѣхы (об. 139—154).

По обычномъ началѣ и послѣ псалмовъ 50 и 4, молитва: Господи Боже спасенія нашего, помилуй щедротами Си, Многомилостиве, раба Своего.... Послѣ псалма 6, молитва: Владыко Господи Боже нашъ, призывай праведникы въ святыню и грѣшникы въ обращеніе..... Послѣ псалма 12, молитва: Господи Боже Спасителю нашъ, Иже пророкомъ Твоимъ Наѳаномъ..... Затѣмъ слѣдуетъ исповѣдь, сравнительно съ теперешнимъ и Единовѣрческимъ Требниками, болѣе краткая и сжатая. Послѣ исповѣди молитва: Господи Боже нашъ, Иже Петрови и блудницѣ слезами грѣхы оставивъ..... Далѣе чтеніе Апостольское къ Тимоѳею (Чадо Тимоѳее, вѣрно слово....), Евангельское отъ Матѳея (Во время оно, преходя Іисусъ видѣ человѣка сѣдяща на мытници.....), ектенія и отпустъ. Потомъ поученіе къ исповѣднику: Чадо, не буди ти тяжко кающутися (sic)..... Наконецъ двѣ разрѣшительныя молитвы: Богъ простивый Наѳаномъ Давида, своя исповѣдавша злаа..... Молитва другаа, подобнаа тойже: Благоутробне Господи, благій и человѣколюбивый..... Отсюда видно, что въ этомъ Чинѣ отмѣны большія противъ нынѣшняго текста.

18) Послѣдованіе святаго причащенія (155—200).

По сравненіи съ теперешнимъ, есть отмѣны какъ въ порядкѣ, такъ и въ количествѣ текста. А именно: по обычномъ началѣ, читаются псалмы 15, 21, 22, 23 и 115, затѣмъ тропари, псаломъ 50 и каноны причащенію. Далѣе идутъ молитвы, которыхъ въ теперешнемъ текстѣ 12 (изъ нихъ у Балабана нѣтъ трехъ: 9-ой, 10-ой и 11-ой: первыя двѣ составляютъ перифразъ 2-ой и 8-ой), а въ Балабановомъ Требникѣ слѣдующія 17-ть: 1 (и теперь 1) Великаго Василіа: Владыко, Господи Іисусе Христе, Боже нашъ, Царь царствующимъ и Господь господствующимъ, источниче жизни и бесъмертіа..... 2 (нѣтъ) тогоже Василіа Великаго: Владыко, Господи Боже нашъ, единородный Сыне и Слове живаго и бесмертнаго Отца, давый Себе о насъ жрътву..... 3 (нѣтъ) тогоже Василіа Великаго: Владыко святый, пречистый, нескврьный, Иже неунедостойвый за многую Ти милость, остраститвъпееся естество наше отъ грѣха, безъ грѣха и безъ скверны въсприати..... 4 (теперь 2) Іоанна Златоустаго: Господи, вѣмъ, яко нѣсмь достоинъ, ниже доволенъ, да подъ кровъ въшдеши душа моея, занеже весь пустъ и палъся есть..... 5 (нѣтъ) тогоже Іоанна Златоустаго: Владыко человѣколюбче, Господи Іисусе Христе, Боже мой, на щедроты Твоя надѣася, молю Тя, да не поставиши мене о шуюю Себе съ козлищи, прогнѣвавшими Тя.... 6 (теперь 5—Дамаскина) тогоже Іоанна Златоустаго: Владыко, Господи Іисусе Христе, Боже нашъ, единъ имѣяй власть оставляти грѣхы..... 7 (теперь 6—Василія Великаго) тогоже Іоанна Златоустаго: Вѣмъ, Господи, яко недостойнѣ причащаюся пречистаго Ти тѣла— 8 (и теперь 8) тогоже Іоанна Златоустаго: Боже, ослаби, остави, ущедри, прости ми съгрѣшенія моя..... 9 (теперь 12) тогоже Іоанна Златоустаго: Вѣрую, Господи, и исповѣдую, яко Ты еси Христосъ, Сынъ Бога живаго, пришедый въ міръ грѣшникы спасти..... 10 (нѣтъ) тогоже Іоанна Златоустаго: Владыко, Господи человѣколюбче, да не въ осужденіе ми будетъ причащеніе святыхъ Ти тапнъ, но въ очищеніе и освященіе души и тѣлу, и въ обрѣтеніе будущіа ми жизни и царствіа, яко благословенъ еси въ вѣкы, аминь. 11 (теперь 4—Симеона Метафраста) Іоанна Дамаскина: Яко на страшнѣмъ и нелицемѣрнѣмъ Твоемъ предстоя с

12 (нѣтъ) тогоже Іоанна Дама́скина: Уязвѣ́нъ есмь сердцемъ азъ, и ста́а мя ревность Твоа, и измѣнѝ мя любовь Твоа, Владыко..... 13 (нѣтъ) тогоже Іоанна Дама́скина: На множество щедротъ Твоихъ възирая и пучину человѣколюбіа Твоего, Христе Боже..... 14 (нѣтъ) тогоже Іоанна Дама́скина: Господи, даждъ милость ненавидящимъ мя..... 15 (теперь 3) Сумеона Метафраста: Единъ чистый и нетлѣнный Господь, Иже за милосердіе человѣколюбіа неизреченнаго наше въспріемъ существо отъ чистыхъ и дѣвстве́ныхъ кро́вій..... 16 (нѣтъ) тогоже Сумеона Метафраста: Отче и Сыне и Ду́ше, Троице святаа, благости неистощимаа въ всѣхъ текущи..... 17 (теперь 7) Сумеона Новаго Богослова: Отъ скврънныхъ усте́нъ, отъ мрьзькаго сердца, отъ нечистаго язы́ка..... Послѣ сего Символъ Вѣры и кондакъ: Вечери Твоей тайнѣй днесь..... Апостолъ къ Коринѳомъ: Азъ пріахъ отъ Господа, еже и предахъ вамъ..... Евангеліе отъ Іоанна: Рече Господь къ пришедшимъ къ Нему Іудеомъ: Азъ есмь хлѣбъ животный..... Въ самомъ концѣ: «Се приступаю..... Боготворящую кровь ужаснися.....»

19) Молитвы по святомъ причащеніи (об. 200—об. 206).

Теперь молитвъ послѣ причащенія 5, а у Балабана слѣдующія 9-ть: 1 (и теперь 1) Великаго Василія: Благодарю Тя, Господи Боже мой, яко не отринулъ мя еси грѣшнаго..... 2 (нѣтъ) Іоанна Златоустаго: Благодарю Тя, человѣколюбче Господи, яко, многія Ти ради благости, утрьпѣ причастника мя быти..... 3 (теперь 2) тогоже Іоанна Златоустаго: Владыко Христе Боже, Царю вѣкомъ и Съдѣтелю въсѣхъ..... 4 (нѣтъ) тогоже Іоанна Златоустаго: Пречистаго Ти тѣла и честныя Ти крове тайно сподобльси быти съпричастникъ, Христе Боже..... 5 (нѣтъ) Іоанна Дамаскина: Господи Боже мой, непостоа́нный и невидимый о́гню, Иже Ангелы Своя огнь палящъ съдѣловая..... 6 (теперь 4) Кирілла Александрійскаго: Тѣло Твое святое, Господи Іисусе Христе, Боже мой, да будетъ ми въ животъ..... 7 (теперь 3) Сумеона Метафраста: Давый пищу мнѣ плоть Свою волею..... 8 (теперь 5) къ Пресвятѣй Богородици: Пречистаа Владычице Богородице, свѣте помраченныя ми душа..... 9 (нѣтъ): О, Господи живый, благодарю Тя съ трепетомъ, естество бо яко огнь не опаляеши, но питаеши..... Затѣмъ обычный отпустъ.

20) Чинъ како подобаетъ бо́лному дати причастіе въ бо́рзѣ (207—б. 212).

Въ современномъ и Единовѣрческомъ Требникахъ есть отмѣны въ количествѣ и порядкѣ молитвъ.

21) Чинъ бываемый на разлученіе души отъ тѣла (213—226).

Это Чинъ «миряномъ». Срвн. ниже Чинъ «инокомъ».

22) Молитва глаголемая на исходъ души (об. 226—227).

23) Молитва на исповѣда́ніе брату, яже дастся отъ отца духовнаго, въ бразъ отпуста хотящому умирати (об. 227).

24) Въслѣдова́ніе исходное отъ отвѣтовъ святѣйшаго патріархи (sic) осподина Ѳеодо́ра (228—об. 228).

25) Послѣдова́ніе погребенію (229—265).

Въ колоп-титулѣ: «Погребеніе ми́рское», «По́гребъ ми́рскій», «Про́водъ ми́рскій». Въ концѣ: «Конецъ исходнаго въслѣдова́ніа миряномъ».

26) Молитва пращалнаа по смерти (об. 265).

27) Молитвы пращалныи на въсяку клятву и отлученіе надъ умершимъ 266—об. 269).

Молитвы эти «чтомы отъ архіерея, или отъ нýжды отъ духовнаго отца, аще не будетъ архіерей», «на великомъ въходѣ»: «архіерей преклонь колѣнѣ, възглашаетъ сіа велегласно съ умиленіемъ и слезами». Первая молитва начинается тáкъ: «Господи Боже нашъ, Иже неизреченною Ти мудростію съдѣлавъ человѣка отъ прѣсти, и сего въобразивъ въ виденіе и добротý.....» Вторая молитва дала поводъ католикамъ и уніатамъ ссылаться на нее въ доказательство верховенства и старѣйшинства Апостола Петра (см. первую книгу «Памятниковъ полемич. лит. въ Зап. Руси», 169—170; кстати: у Льва Кревзы ошибка въ ссылкѣ на Требникъ: не 263 листъ, а об. 268). Вотъ ея первая половина, переведенная на Польскій языкъ Львомъ Кревзою: «Владыко многомилостиве, Господи Іисусе Хрісте, Боже нашъ, Иже на връховнѣмъ Твоихъ ученикъ и апостолъ Петрѣ създавый церковъ Свою, и клю́ча ему давъ царствіа небеснаго, и Твоею благодатію въсей ему датися въсхотѣвъ власти, даже связаннымъ быти и на небеси, елика отъ него связана сутъ, и раздрѣшеномъ быти такожде на небеси, елика отъ него на земли раздрѣшéна сутъ, наслѣдникы же насъ худыхъ и недостойныхъ неизреченнымъ Твоимъ человѣколюбіемъ данныя ему власти сподобивъ быти, дабы и намъ такожде вязати и рѣшити въ людехъ Твоихъ прилучающаяся.....»

28) О умръшихъ въ седмицу Свѣтлыя недѣли (270—271).

29) Чинъ провожденію младеньческому (272—об. 276).

30) Указъ како подобаетъ пѣти надъ кутіею усопшимъ отцемъ и братіямъ нашимъ и прочіимъ хрістіаномъ умершимъ (277—об. 287).

Въ колон-титулѣ: «Како пѣти парастасъ».

31) Чинъ бываемый на одѣаніе расы (288—292). См. современный Кіевскій Требникъ.

32) Послѣдовáніе малаго образа, еже естъ мантіа (об. 292 — об. 306). См. Кіевскій Требникъ.

33) Послѣдовáніе великаго ангельскаго образа (307—335). См. Кіевскій Требникъ.

34) Молитва на снятіе кýкуля (335—336). См. Кіевскій Требникъ.

35) Чинъ бываемый на разлученіе души отъ тѣла (336—об. 336).

Это Чинъ «инокомъ». Срвн. выше Чинъ «миряномъ».

36) Послѣдовáніе прóвода инокомъ (337—об. 361).

37) Въслѣдовáніе малаго освященіа воды (362—об. 379).

Въ началѣ замѣчено: «Мѣсяца августа въ 1, и егда хощеши на всяку потребу».

38) Въслѣдовáніе великаго освященіа Святыхъ Богоявленій (380—об. 397).

39) Правило молебно къ Господу нашему Іисусу Хрісту, пѣваемо въ общенуждіе и въ бездождіе, и [въ] неблагорастворенiе врéменъ, и въ противленіе вѣтромъ, и въ нашествіе варваръское (398—422).

Послѣ общаго начала, «канонъ молебенъ къ Господу нашему Іисусу Хрісту, емуже краегрáнесіе: общая мóлбы Твоихъ рабъ, Хрісте, пріими, Въ Богородичнахъ же [твореніе] кѵръ Филоѳеово». Въ концѣ молитвы: «Тогожде кѵръ Филоѳеа молитва глаголема въ безъдождіе, и нерастворенiе врéменъ, и въ противленіе вѣтромъ, и въ нашествіе варв[illegible] Владыко, Господи Боже нашъ, Иже съставнымъ и безначалны[illegible] Словомъ и животворнымъ и единочестнымъ Духомъ отъ несу[illegible] быти всячéскаа приведъ, положивъ морю предѣлъ пѣсок[illegible]

го́ры и про́пасти правиломъ, Иже пядію измѣривый небо и горстію съдръжай землю.....» «Молитва дру́гаа тогожде, глаголема въ напрасную и страшную смерть. Владыко, Господи Боже нашь, Иже щедротъ неисчръпаемый источниче, чловеколюбіа неислѣдова́ннаа пучино, непроходимаа бездно длъготръпеніа и благости.....» «Молитва третіа тогожъ кѵрь Филоѳеа, въ общенуждіе, о покааніи. Съгрѣшихомъ, безаконновахомъ, не оправдихомъ предъ Тобою, преблагый Владыко, преступихомъ спасныя Ти заповѣди и священныя обѣты наша.....» «Дру́гаа молитва томужъ (sic) въ бездождіе. Владыко, Господи Боже, Иже по Тебѣ ревнителя услышалъ еси Ілію Ѳезви́тянина, Иже на вре́мена земли́ посылаемый дождъ удръжати повелѣлъ еси.....» «Дру́гаа молитва тогожде въ бездождіе. Господи Боже Вседръжителю, возводяй облакы отъ послѣднихъ земли, и молнію въ дождъ сътвори.....» «Тогожде кѵрь Филоѳеа молитва въ время труса. Царю святый, человѣколюбче Господи, Ца́рю длъготръпе́ливе Господи, Иже всякоя чювъственыя и умныя твари Съдѣтель.....» «Тогожъ святаго кѵрь Филоѳеа молитва къ Пресвятѣй Богородици о нашествіи ратникъ и плѣненыхъ избавленіи. Дѣво, Владычице Богородице, Яже единороднаго Бога Слова, Иже въсякой видимѣй и умнѣй твари Творца и Владыку, единаго отъ Троица Господа, Бога же и человѣка паче естества и слова, рождыши.....»

40) Въслѣдова́ніе быва́емо въ время безъдождіа (об. 422—451).

Послѣ обычнаго начала, «канонъ молебенъ за безъдождіе», отличный отъ указаннаго выше, въ «Правилѣ молебнѣмъ». Затѣмъ Апостольское чтеніе «отъ съборнаго посланіа Іаковля» (Братіе, повинѣтеся убо Богу.....) и два Евангельскихъ чтенія: отъ Луки (Въ время оно, дивляхуся народи о словесехъ благодати.....) и отъ Марка (Рече Господь Своимъ ученикомъ: имѣйте вѣру Божію....). Далѣе особыя «діаконства разъсудно глаголетъ діаконъ или священникъ». Въ заключеніе три молитвы: а) Владыко, Господи Боже нашь, послушавый Ісаіа пророка ревнителя Своего, дожда ради временънаго, послати на́ землю..... б) Господи Въседръжителю, възводяй облакы отъ послѣднихъ земли, млънію въ дождъ сътвори, изводяй вѣтры отъ съкровищъ Своихъ, призываяй воды мо́ръскыя..... (въ дальнѣйшемъ составляетъ перифразъ молитвы, указанной выше, въ «Правилѣ молебнѣмъ»). в) Владыко, Господи Боже нашь, высокій и славный человѣколюбче, въздая комуждо проти́ву тру́домъ честь и славу, причастникы насъ творя Своего царствіа..... Отпустъ.

41) [Служба] въ недѣлю Святаго Духа, по литургіи (452—об. 477).

«Солнцу зъступившу съ полудне, клеплемъ вечерни по́скоро, службы ради колѣнънаго преклоненіа». По обычномъ началѣ, особой великой ектеніи и стихирахъ, три «колѣнопреклонныя» молитвы: 1) «Пречисте, нескврънне и неблазньне, безначалне, невидиме, непостижиме, неизъслѣдованъный, неизмѣнный, премногый, неисъче́тенъный, незлобиве Господи.....» 2) «Господи Боже нашь, Иже миръ Свой давый человѣкомъ, и пресвятаго Твоего Духа даръ въ жи́тіи намъ сущимъ въ жрѣбіи неотъемлемъ вѣрнымъ присно подавая.....» 3) «Присносущій, кипящій, живый и просвѣтителный источникъ, съприсносущнаа Отцу съдѣтелнаа си́ло.....» Къ концу этой молитвы приложено слѣдующее примѣчаніе: «Молитва, прилагаемаа по сихъ молитвахъ, особнаа Святому Духу, твореніе святѣйшаго патріарха Конъстантиниграда кѵрь Филоѳеа, глаголи по третей молитвѣ не преста́я: Царю небесный, Утѣши́телю, Владыко събезначалный и съприсносущный и купносущный и единочестный Ду́ше Отцу и Сыну.....»

42) Честный параклисъ Пресвятѣй Богородици пѣваемый за всяко проеніе (478—об. 491).

Въ колон-титулѣ: «Молебенъ Пресвятѣй Богородици».

43) Чинъ на въздвиженіе Чéстнаго Креста (492—об. 494).

44) О ставропигіахъ (495—496).

«Ставропигіонъ бываетъ сице: възвѣщается патріархѣ о созданіи храма: и бываетъ писаніе повелительное, или къ ексарху его, или къ кому отъ архіерей, на основаніе его и освященіе и съвръшеніе храма, о ставропигію патріаршемъ. Повелѣваетъ же быти и кресту древяну, на немже пишютъ имена патріаршіи». Указывается что̀ нужно писать на обѣихъ сторонахъ. Получивъ этотъ крестъ, архіерей освящаетъ его, читаетъ особую молитву надъ нимъ (Господи Боже Вседръжителю, прежде изобразивый жезломъ Моусеовымъ честный и животворящій крестъ.....) и вздружаетъ «съзади святыя трапезы».

45) Молитвы на всяку потребу или (въ колон-титулѣ) Молитвы потребныя (497—об. 541).

1 (497) Молитва надъ ядущимъ скверна̀а мяса отъ погань: Владыко, Господи Боже нашь, живый на высокыхъ и на смиренна̀а призирая, почиваяй въ святыхъ, похвала̀ Іисраилева..... Сходно съ теперешнимъ.

2 (498) Молитва отро̀чищу отвръгъшуся, испоганившу и кающуся: Господи Боже Вседръжителю, Отче Господа нашего Іисуса Христа, хотяй всѣмъ человѣкомъ спастися и въ познаніе истинъны пріити, Иже погыбшаго ради овчате..... Другая молитва: Приклонивый небеса и съшедъ на спасеніе рода человѣческаго..... И еще молитва: Господи Боже Вседръжителю, Иже посланіемъ пресвятаго Ти Духа благодатію испълнивъ Свя святыя ученикы.....

3 (об. 500) Молитва егда хощеши огласити язычника: Благословенъ еси, Господи и Отче Господа нашего Іисуса Христа, Иже отъ всѣхъ языкъ избирая Себѣ люди присносущныя..... Другая молитва: Ты, Владыко, на спасеніе миру послалъ еси Святаго Си Слова.....

4 (об. 501) Молитва хрістіанину прельстившуся въ языческое прельщеніе и паки възвратившуся и Церкви Божіи прибѣгшу: Господи, Господи, всѣхъ Творче и Владыко, источниче благостыни.....

5 (503) Молитва въсякому, аще впа́детъ что скверно̀ въ съсудъ, въ вино, или въ елей, или въ кладе́нецъ, или въ и́но что, и будетъ но́во не разгнилося: досто́итъ въпадшее извреци вонъ, и инъ съсудъ омывше чистъ, и внутръ и внѣуду: и потомъ іерей вземъ кадилницу и покадивъ внутръюду и внѣюду, мо́лится сице: Святый Владыко, Господи Іисусе Христе, Боже нашь, Иже Твоимъ милосердіемъ и на̀ землю пришествіемъ всяку нечистоту вражію раздруши́въ и расточивъ..... Сходно.

6 (505) Молитва надъ осквръшимся студе́нцемъ: Боже великый и дивный, Иже непзреченною благостію и богатымъ промысломъ строи́й человѣческый животъ..... Сходно; но теперь двѣ молитвы.

7 (506) Молитва на всякоо́бразнѣй немощи: Благословенъ Богъ, благій врачь ду́шамъ и тѣломъ нашимъ, Иже неду́ги наша и болѣзни носяй..... Молитва 2. томужъ: Владыко Вседръжителю, врачю ду́шамъ и тѣломъ, смиряя и възнося, показуя и паки исцѣляя..... Далѣе іерей, «егда крестъ творитъ надъ страстію не́дуга съ святымъ ко́піемъ», говоритъ три тропаря (см. Кіевскій Требникъ современный). Въ теперешнемъ текстѣ сохранилась одна только 2-я молитва, а три тропаря, какъ и въ Кіевскомъ, положены особо.

8 (об. 508) Молитва надъ бо́лнымъ и неспящимъ: Боже великый и хвалный, и непостижиме, и неисповѣдиме, създавый человѣка Твоего..... Сходно.

9 (об. 510) Въ святую пятидесятницу молитва надъ Владыко Вседръжителю, Иже вься съвръшивъ словомъ Си

лѣвъ земли въсеснѣдныя прозябати плóды въ веселіе и пищу нашю..... Срвн. въ Кіевскомъ Требникѣ.

10 (об. 511) Молитва на Господскыя праздникы надъ кóливомъ: Иже въся съвръшивый словомъ Своимъ, Господи, и повелѣвъ землѝ..... То же самое и теперь, съ нѣкоторымъ измѣненіемъ.

11 (512) Молитва глаголемаа надъ кутіéю на памяти святыхъ: Иже въся съвръшивый словомъ Твоимъ, Господи..... То же самое, съ нѣкоторымъ измѣненіемъ.

12 (513) Благодареніе надъ кóливомъ.—Эти благодаренія составлены на разные случаи: а) на трапéзѣ, б) въ суботу, в) праздникомъ Господскымъ, г) праздникомъ Пречистыя Богородица: Благовѣщенію, Рождеству, Въведенію, Успенію, д) праздникомъ—великомученикомъ, или іерархомъ, или преподобнымъ отцемъ, е) епископу, или обще игумену, или брату коемý любо.

13 (об. 514) Молитва на очищеніе церкви осквръненѣй отъ еретикъ: Владыко, Господи Боже нашь, молимъ Тя милостиваго и помощника о грѣсѣхъ нашихъ: аще каа скврьна была есть отъ еретикъ въ святѣмъ óлтари..... Въ современномъ Кіевскомъ Требникѣ есть двѣ молитвы на этотъ случай, но—иныя, вѣроятно потому, что писаны «на отверзеніе».

14 (515) Молитва юже глаголетъ архіерей или духóвникъ прощéнну за грѣхы вся волныя и неволныя, и въсяку клятву, и заклинаніе, и за всякъ грѣхъ: Господи Іисусе Христе Боже нашь, Сыне и Слове Бога живаго, пастырю и агньче въземляй грѣхы миру.....

15 (об. 518) Раздрѣшеніе преосвященнаго патріарха Константиня града, киръ Михаила, рекомаго Асхалона. Молитва исповѣданію: Брате, яко съкрушенно сердце много показалъ еси.....

16 (об. 519) Молитва надъ клéнщимся дръзостію: Боже, съвѣдый немощь и удобъ поплъзеніе роду человѣческому..... Срвн. ниже, въ Молитвахъ Потребныхъ, подъ № 44, а также въ Кіевскомъ Трэбникѣ.

17 (520) Молитва въ постъ входящимъ: Надѣáніе въсѣмъ кóнцемъ земли и сущимъ въ мори далече, Боже, пронарéкый дни сіа постныя..... Въ теперешнемъ текстѣ, кромѣ этой, есть и другая молитва.

18 (об. 520) Молитва на Рождество Христово дѣтемъ духовнымъ: Владыко Господи Вседръжителю, рождейся отъ Дѣвица Мáріи въ Виелеомѣ Іудействѣмъ..... Сходно съ теперешнимъ.

19 (об. 522) Молитва въ недѣлю Цвѣтную надъ вербóю: Господи Боже Вседръжителю, сказавый ковчегомъ образъ церковный при праведницѣ и угодницѣ Твоемъ Нои..... Въ Кіевскомъ Требникѣ положена иная молитва.

20 (523) Иже во святыхъ отца нашего Іоанна, архіепископа Константинопóля, Златоустаго слово утѣшително въ святый и Великій Четвертокъ: Возлюблéннiи мои братіе и превъждлѣннiи..... Есть въ Кіевскомъ Требникѣ.

21 (об. 525) Молитва на Пасху дѣтемъ духовнымъ: Владыко Господи Боже нашь, сподобúвый насъ прейти время честнаго и Божествѣнаго пóста..... Есть въ Единовѣрческомъ Потребникѣ.

22 (527) Молитвы надъ благословеніемъ брашенъ мясъ въ святую и великую недѣлю Пасхи. а) Молитва 1: Прúзри, Господи Іисусе Христе, на брашна мясъ и освяти я..... б) Молитва въ тýюжде недѣлю надъ благословеніемъ сыра и яéцъ: Владыко Господи Боже нашь, Създателю и Съдѣтелю всячéскыхъ, благослови млéко усырéнное, съ нимиже и яица..... в) Молитва третіа надъ сыромъ и мясы и прочими брашны: Владыко Господи Боже нашь, сподобúвый насъ прейти время честнаго и Божествéнаго пóста, Единородный Сыне Божій, показавый ученикомъ славу Своего Божества..... Въ современномъ текстѣ сохранились только первыя двѣ молитвы.

или виноградецъ, или врътоградъ». При этомъ читаются молитвы: а) «Господи Боже нашъ, Иже въ началѣ съдѣтельства Твоего сътворивый небо и землю.....» Въ этой молитвѣ, противъ слова «лукавыхъ», Гедеонъ Балабанъ выставилъ на брегѣ разночтеніе: «пропырливыхъ». б) «Молитва повѣстна и заклинателна святаго мученика Трифóна: Сущу ми въ Кампсадійской веси и гуси пасущу ми..... и самъ азъ клятвою сіа связахъ, еже не ктому на мѣста призывающихъ мя приходити на сихъ жити, но на непроходимаа мѣста повелѣхъ». в) «Заклинаніе же сицево есть: Заклинаю васъ святыми многоочитыми херувимы.....» г) «Владыко Господи Боже нашъ, Иже плóтскымъ Твоимъ пришествіемъ благословивый Виѳлеемъ.....» Въ современныхъ Требникахъ Кіевскомъ и Московскомъ есть этотъ Чинъ и этотъ обрядъ, но съ пропускомъ Трифоновой повѣсти, съ нѣкоторыми измѣненіями въ текстѣ молитвъ и наименованій вредныхъ звѣрей, птицъ, гадовъ и насѣкомыхъ.

Молитвы потребныя (547—555):

(продолженіе)

36 (547) Молитва надъ гумномъ: Господи Боже нашъ, источниче благыхъ, повелѣвый землѝ износити плодъ..... Есть и въ современномъ текстѣ.

37 (об. 547) Молитва надъ благословеніемъ свѣтей: Господи Боже нашъ, Иже отъ пяти хлѣбовъ и двóю рыбъ пять тысѧщъ народа насыщъ..... Есть.

38 (548) Молитва на сѣоруженіе корабля или лодьѝ: Господи Боже нашъ, Боже отецъ нашихъ, заповѣдавый Ною, слугѣ Своему..... Есть.

39 (об. 548) Молитва надъ солью: Боже Спасителю нашъ, пришедый въ Ерихонъ при Елисеѣ пророцѣ, и вредныя вóды солію исцѣливъ..... Есть.

40 (549) Молитва надъ женою, егда извръжетъ. Послѣ обычнаго начала и дневнаго тропаря: Владыко Господи Боже нашъ, рождейся отъ Святыя Богородица и Приснодѣвы Маріа..... Есть.

41 (об. 550) Молитва глаголемаа прежде сна и надъ съблазнившимся въ снѣ: Многопѣтый Господи, нетленный, нескврьный, едине безгрѣшне..... Есть въ теперешнемъ Кіевскомъ Требникѣ.

42 (551) а) Молитва надъ бранію блу́да: Боже силъ, исцѣляа всякъ нéдугъ и всяку язю въ людехъ, милостивь буди..... б) Молитва втóраа томужде. Господи, Боже правды, крѣпости моя и помощъ..... Есть въ Кіевскомъ Требникѣ.

43 (об. 552) Молитва отъ всякоя скврьны: Господи Боже нашъ, единъ благый человѣколюбецъ, единъ святъ и на святыхъ почиваяй, врьховному Твоему апостолу Петру, явльшимся ему видѣніемъ, ничтоже скврьна или нечиста мнѣти.....

44 (об. 553) а) Молитва раздрѣшити кленшагося дрьзостію: Боже страшный и человѣколюбивый, силный и милосердый..... б) Молитва втóрая томужъ: Владыко Господи Боже Вседрьжителю, Иже спасенія ради роду человѣческому сънійде на́ землю и рекъ..... Срвн. выше, въ Молитвахъ Потребныхъ, № 16, а также въ Кіевскомъ Требникѣ.

(окончаніе Потребныхъ Молитвъ ниже)

47) Въслѣдова́ніе надъ іереомъ въ снѣ съблазнившимся (об. 555—об. 562).

Есть и въ современномъ Кіевскомъ Требникѣ.

Молитвы потребныя (об. 562—566):

(окончаніе)

45 (об. 562) Молитва утѣшителнаа на всяку литію: Господи, едине въ милости богатый, Иже и утробами благости преклоняяся къ моленіямъ

насъ грѣшныхъ и недостойныхъ рабъ Твоихъ..... Есть въ Требникахъ Кіевскомъ и Московскомъ.

48) Въслѣдова́ніе въ нашествіе варваръ и нахожденіе языкъ (об. 566—об. 582).

Послѣ Апостола и Евангелія, «канонъ утѣшителный къ Пресвятѣй Богородици, въ чааніи брани, емуже краегра́несіе: Твоимъ, Пречистаа, съпобори рабомъ, кѵръ Іоанна», и двѣ молитвы Макарія Филаделфійскаго «въ нашествіе языкъ». То же самое находимъ въ современномъ Кіевскомъ Требникѣ, съ присоединеніемъ сюда шести молитвъ патріарха Каллиста «въ напасти людей», которыя въ Требникѣ Гедеона Балабана идутъ подъ особымъ заглавіемъ.

49) Молитвы святѣйшаго патріарха Калиста на злоключеніе людій (об. 582—593).

Всѣхъ шесть молитвъ, которыя также «чтутся и надъ губителною немощію». Пятая изъ нихъ озаглавлена: «за Хрістоименитыя люди», а шестая—«за царя и за воинство его». См. въ Кіевскомъ Требникѣ.

50) Канонъ къ святѣй единосущнѣй и животворящей и нераздѣлимѣй Троици и къ всѣмъ святымъ, въ препрѣніе моровыя болѣзни (593—611).

Тотъ же канонъ и тѣ же четыре молитвы см. въ Кіевскомъ Требникѣ (Канонъ въ прещеніе губительныя немощи).

51) О възношеніи панагіи, егда хощетъ кто на куплю отъйти (об. 611—615).

То же въ Кіевскомъ Требникѣ (вм. «на куплю»—«на службу»): тотъ же Чинъ и тѣ же двѣ молитвы.

52) Въслѣдова́ніе надъ пещію (об. 615—617).

См. въ Кіевскомъ Требникѣ.

53) Въслѣдова́ніе надъ отроки отходящими учитися священнымъ писаніямъ (об. 617—620).

Въ колон-титулѣ: «Въслѣдова́ніе о́трокомъ хотящимъ учитися грамотѣ». Въ Кіевскомъ Требникѣ почти то же самое, тѣ же три молитвы, но Послѣдованіе изложено въ другомъ порядкѣ, снабжено нарочитою ектеніею, Евангельскимъ чтеніемъ (отъ Марка, гл. 10, зач. 44). Въ Кіевскомъ Требникѣ два Послѣдованія: а) егда приходитъ отроча̀ учитися, и б) о о́троцѣхъ неудобоучащихся.

54) Въслѣдова́ніе о причащеніи святыя воды иже на Богоявленіе великаго освященіа (об. 620—623).

Въ колон-титулѣ: «о причащеніи гаіа́змы». Здѣсь рѣчь идетъ объ «агіазмѣ», т. е. о причащеніи Богоявленскою водою, «егда нѣсть лѣть причаститися животворящихъ, пречистыхъ Хрістовыхъ Таинъ плоти и крови».

55) Въслѣдова́ніе надъ раствореніемъ святаго великаго мѵра, бываемо въ святый Великій Четвертокъ (об. 623—626).

«Вънéсеномъ бывшимъ святымъ да́ромъ въ святый о́лтарь и положеномъ на святѣй трапе́зѣ, въноситъ прѣвый отъ поповъ стклянницу съ мѵромъ и поставляетъ ю̀ близь блюда на шюе́й странѣ, и по възглашеніи да будутъ милости Божіа, не бывающу две́рному отворенію, и діакону на амбонѣ молчащу, архидіакону же въ о́лтари глаг[illegible] въньмѣмъ, възсту́питъ архиерей на сте́пень, и прекрестивъ мѵро, изсту́питъ, и преклонся глаголетъ молитву сію: Господ[illegible] Отче свѣтомъ, отъ Негоже въсяко дааніе благо..... Святите[illegible]

молитву тай: Тебѣ, Богу въсѣхъ, Цареви выю сердечьную благодарствующе преклонихомъ.....»

56) Молитва на благословеніе а́ртуса (об. 626—627).

«Радостію и веселіемъ прославимъ воскресшаго Бога нашего.....» Нынѣ иная молитва.

57) Молитва на преломленіе а́ртуса (627—об. 627).

«Господи Боже нашъ, Иже въ пло́тскомъ смотреніи Твоемъ благословивъ пять хлѣбъ.....» Нынѣ иная молитва.

58) Іоанна, святѣйшаго епископа Ки́трошьскаго, къ священнѣйшему епископу ...а́чьскому Кавасилѣ, о раздрѣшеніи брашенъ въ прѣда́нныхъ седми́цахъ, и ...торыи сіа (628—об. 632).

59) Отъ правилъ святыхъ Апостолъ и Богоносныхъ святыхъ Отецъ ...повѣди различны (633—об. 681).

О дѣланіихъ человѣческыхъ (633). О праздникахъ: Рождества Христова, Богоявленія, Благовѣщенія (634), праздникахъ Богородицы (об. 634) и прочихъ праздникахъ (635). О іереяхъ (об. 636). О приношеніи церковнѣмъ (об. 637). О святѣмъ причащеніи (об. 637). Паки ины заповѣди отъ законныхъ книгъ о сродствіихъ (639). О възбраненыхъ брацѣхъ (об. 640). О сте́пенехъ (641). А се о брачныхъ рожако́хъ (об. 643). О духовномъ отцѝ (648). Сте́пени сро́дствомъ, и о брацѣ законномъ, и иже безаконно посагающихъ, и о различіи сърóдства (649). О мръцинахъ ихже не досто́итъ ясти (об. 652). О па́мяти умрѣшимъ (об. 656). О женахъ (об. 664). О іереохъ заповѣди (об. 675). О въсхищающихъ на бракъ же́ны (679).

60) Оглавленіе въслѣдова́ній сущихъ въ настоящей сей книзѣ, скораго ...ди обрѣте́ніа потребнѣйшихъ ве́щей (нен. 1—об. нен. 6).

За этою послѣднею статьею, дающею нѣчто въ родѣ указателя, на ...слѣдней осьмушкѣ помѣщено слѣдующее послѣсловіе:

‖(нен. 7) Бл҃говоле́ніемъ и҆ бл҃гостію Бг҃а въ тр҃ци | є҆диноси́лно слави́...аго. нача́тсѧ дрꙋ-|кова́ти кні́га сіа гл҃емаа Тре́бникъ вла́-|стнымъ ко́штѡ, и҆ ...кла́дѡ бл҃горо́наго | пн҃а Ѳеѡ́дѡра Ю҆рьевича Боло́бана. и҆ | съверши́сѧ по ...еставле́ніи є҆го. И҆зслѣ-|до́вана же и҆ и҆спра́влена бы́сть т҃ща́ніемъ | мнѡго...ѣшнаго Ѳеѡ́дѡра К.|

Молю̀ же всѣ̀ чтꙋ́щи, и҆ли препи́сꙋющихъ | кні́гꙋ сію, слꙋ́чшаѧ погрѣше́ніа ...ѡ кро́-|тости и҆справлѧ́юще бл҃вите а҆ не кле-|нѣте: да́же и҆ са́ми мл҃ти ѿ ...і, и҆ про-|ще́ніа ѿ чл҃къ сподобите́сѧ. |

Нача́тжесѧ Дрꙋкова́ти В҆ лѣто ѿ съ-|зда́ніа мі́роу ҂зр҃гі. А҆ ѿ сп҃си́...лнаго | въплоще́ніа сн҃а Бж҃іа ҂ах҃е. м҃ца ‖(об. нен. 7) і҆ю́лѧ кв. А҆ съвръ...и́сѧ въ лѣто | ҂зр҃еі ѿ въчл҃ченіа же хв҃а ҂ах҃ѕ. | м҃ца септевріа ѳі.|

в҆ стра́тинѣ.

Это послѣсловіе содержитъ указаніе на одного изъ сотрудниковъ Гедеона ...лабана, на «многогрѣшнаго Ѳеодора К.» Не есть ли это Ѳеодоръ Кассаниди, ...даскалъ и игуменъ Львовскаго братства?

III.

Третья книга, изданная Гедеономъ Балабаномъ, есть Учительное Евангеліе, напечатанное въ Крилосѣ въ 1606 году, въ листъ. Въ Славянской старопечати извѣстно болѣе раннее (1569 года, и тоже въ листъ) Учительное Евангеліе, изданное на средства Григорія Александровича Ходкевича въ его имѣніи Заблудовьѣ знаменитыми выходцами изъ Москвы: діакономъ Иваномъ Ѳедоровымъ и Петромъ Тимоѳеевымъ Мстиславцемъ. Шрифтъ въ Заблудовскомъ Евангеліи красивѣе и крупнѣе, чѣмъ въ Крилосскомъ. Но упоминанія о томъ, что это переводъ съ Греческаго подлинника Каллиста Ксанѳопула, изображенія сего архіепископа, а также трехъ картинъ и заглавной страницы—въ Заблудовскомъ Евангеліи нѣтъ.

Шрифтъ въ Крилосскомъ Учительномъ Евангеліи весьма похожъ на шрифтъ Требника, но только чуть у́же («очкò» то же самое—8), въ немъ буква ꙁ древняго образца почти исчезла, встрѣчается рѣдко, большáго юса совсѣмъ нѣтъ. Попадается въ немъ и шрифтъ помельче и поу́же, сходный съ третьею разновидностью шрифта Требника (см. выше): имъ набраны всѣ цитаты «на брезѣ», погрѣшенія и 9—13 и 16—17 строки заглавія. Полный наборъ страницы—28 строкъ, не считая колон-титула, по бокамъ котораго на каждой страницѣ поставлены украшенія. Длина строки—безъ $^{3}|_{16}$ 3 вершка. Переносныхъ черточекъ или дефисовъ, а также кустодій—нѣтъ. Киноварь встрѣчается въ заглавіяхъ (кромѣ одного на листѣ 348-мъ) поученій и предисловія, въ двухъ рисуночныхъ буквахъ (въ 1-мъ поученіи и въ послѣсловіи), въ заглавномъ листѣ, въ оглавленіи и въ погрѣшеніяхъ.

Экземпляръ Клиросскаго Учительнаго Евангелія, принадлежащій Императорской Публичной Библіотекѣ, сохранился вполнѣ. Предъ поступленіемъ въ Библіотеку отъ Каратаева, онъ былъ, какъ видно, вторично переплетенъ, при чемъ пострадали старинныя записи внизу страницы и многочисленныя замѣтки на поляхъ. Всѣхъ двустраничныхъ листовъ въ книгѣ 423 (изъ нихъ 419 нумерованныхъ) или 846 страницъ; но, вслѣдствіе значительной небрежности въ пагинаціи, послѣдняя цифра въ книгѣ—416, противъ дѣйствительности менѣе на три. Оборотъ 293-го листа пустой. Пагинація двоякая: а) по тетрадямъ. Всѣхъ тетрадей 71; изъ нихъ въ начальной (ненумерованной) четыре листа, изъ которыхъ на двухъ среднихъ въ правомъ нижнемъ углу стоитъ: а҃, в҃; на нумерованныхъ тетрадяхъ, состоящихъ изъ шести двустраничныхъ листовъ (кромѣ послѣдней въ пять листовъ), стоятъ внизу страницы по срединѣ слѣдующія буквы: а, б, в, г, д, є, ж, ѕ, з, і (sic: сперва десятиричное), и, к, л, м, н, о, п, р, с, т, у, ꙋ, ф, х, ѿ, ц, ч, ш, щ, ъ, ы, ь, ѣ, ю, ѫ, ѧ, ѡ, ѯ, ѱ, ѳ, ѵ, аа, бб, вв, гг, дд, єє, жж, ѕѕ, зз, іі (sic), ии, кк, лл, мм, нн, оо, пп, рр, сс, тт, уу, ꙋꙋ, фф, хх, ѿѿ, цц, чч, шш, щщ (эта тетрадь изъ пяти листовъ). Тетради нумеруются такъ: а, а҃, а҃ и три листа пустые. Противъ этого порядка допущены погрѣшности: въ тетради ѕ на послѣднемъ листѣ поставлена буква ѕ; въ тетради ѧ [illegible] ѧ҃; въ тетради хх нѣтъ хх҃, а повторено хх҃; въ тетради шш, вм[illegible] оставлено пустое мѣсто. б) Помѣта листовая стоитъ въ вер[illegible]

углу. Въ этой листовой пагинаціи допущена большая небрежность, начинающаяся послѣ к-го листа, за которымъ слѣдуютъ: опять к, ка, кд вмѣсто ка, кв, кг. Далѣе правильно. Но послѣ нд стоитъ ѯ вмѣсто нє. Далѣе опять правильно. Послѣ ои слѣдуетъ оз вмѣсто оѳ, и отсюда счетъ идетъ на два меньше противъ дѣйствительности; а послѣ сов, дважды повтореннаго, разница становится уже на три меньше противъ дѣйствительности. Но и въ этой ошибочной пагинаціи допущены новыя ошибки неоднократно: послѣ оѳ идетъ ог, послѣ ог—па, послѣ чд—р, послѣ р—чѕ, рлв совсѣмъ нѣтъ, цифра рлд повторена, послѣ рчѳ—р; послѣ смз—смд, сов повторено, въ спи выпало и, на сч заклеена цифра, послѣ счг—счв, послѣ ткз—ткг; уг повторено.

Съ художественной стороны, Крилосское Учительное Евангеліе дастъ слѣдующій матеріалъ: 1) Изображенія и картины: об. ненум. 4 (изображеніе св. Каллиста Ксанѳопула съ надписью: «Святый Калистъ, архіепископъ града Константиня»), 3 (Мытарь и фарисей), 8 (Блудный сынъ), об. 11 (Блудный сынъ). 2) Рамки: на заглавной страницѣ, на оборотѣ ея (кругомъ герба), двойная рамка кругомъ изображенія св. Каллиста Ксанѳопула. 3) Вязь: 1, 292 (точнѣе 294). 4) Заставки: 2 ненум., 1, об. 7, 16, об. 23, 30, об. 40, 47, 60 (точнѣе 55), 61, об. 66, об. 70, 75, 78, об. 79, об. 85, об. 90, об. 96, 105, об. 110, 115, об. 119, об. 127, об. 132, об. 136, об. 141, об. 147, 153, 160, об. 164, об. 168, 175, об. 180, об. 185, 190, об. 193, 198, 202, 206, об. 211, 216, об. 222, об. 226, об. 233, 241, 246, об. 250, об. 256, 262, 267, об. 272, об. 276, об. 282, 287, 292 (точнѣе 294), об. 298, 301, об. 303, 308, 312, об. 317, об. 321, об. 327, 327 (точнѣе 332), 337, 344, 348 (единственная заставка—не киноварная), об. 352, об. 356, об. 360, 366, об. 371, 375, 378, об. 383, об. 384, 390 (дважды), об. 395, об. 401, 407, 413. 5) Заключительныя украшенія: 4 ненум., об. 46, об. 60, об. 104, об. 114, об. 141, об. 159, об. 174, 185, об. 201, 211, 222, 226, 233, 246, 250, 282, 293, 317, об. 343, 360, 371, 383, 395, об. 406, об. 412, 416, об. 416, 6) Узорная буква: Ꙗ (1). 7) Рисуночныя буквы: А (366), Б (об. 7, об. 233, 267, 337, об. 360), В (2 ненум., об. 119, 160, 206, об. 211, 216, об. 250, 287, 292 (точнѣе 294), 312, об. 317, об. 327, об. 371, об. 384, об. 395), Г (об. 66, 105, 262, 390), Д (об. 70, об. 96, 327—точнѣе 332), Ꙗ (153, об. 168, 190, об. 222), З (об. 356), И (об. 147, об. 164, об. 180, 198, 202, 416), І (344), К (308, 375), Л (об. 256, 407), М (61, об. 90, 246, об. 272, 301, об. 352, об. 401), Н (об. 141, об. 185), О (об. 383), Ѡ (об. 79, 175), Ѳ (348), П (47, 60 (точнѣе 55), об. 110, 115, об. 132, об. 136), Р (75, 78, об. 127, об. 193, об. 303, об. 321, 378), С (16, 23, об. 40, об. 85. об. 282), Ч (30), Ѝ (об. 226, 241, об. 276, об. 298).

Для исторіи принадлежащаго Императорской Публичной Библіотекѣ экземпляра Крилосскаго Учительнаго Евангелія могутъ служить слѣдующія три (1616, 1665 и 1689 годовъ) записи, помѣщенныя внизу нумерованныхъ листовъ, подъ печатнымъ текстомъ: 1) Первая запись (листы 1—16): «Сію книгу Евангелие Учителное | купилъ рабъ Божій Максимъ | мелникъ Нараевскій и далъ ея | съ благословеніемъ отца ермонаха | Авраамія ученика митрополита Анастасия | архіепископа Сучави | и даде й в новосозданый манастырь | *на обор. 7 л. другою рукою:* Бережанский стоячого (sic) врочище | Камень идеже

есть храмъ Преображенье | Господа Бога и Спаса нашего Іисуса Христа | в лѣто по ҂з҃ тисящи | сто двадцять третего року | а еже по плоти Рождества Іисуса Христа | тисяща шестъ сотного шестнадцятого. | Аще кто дерзнетъ отдалити сию книгу | отъ святого храма того, да будетъ проклятъ | анаѳема а маранаѳа сефѣе сефѣе сефѣе». 2) Подъ вышеприведенною записью начинается и идетъ далѣе (листы 1—37) вторая запись, на нѣкоторыхъ листахъ пострадавшая отъ обрѣза при вторичномъ переплетѣ: «Сия | книга | гла|го.....|.....| Пу|тивль|ца | Якова Мики|ѳоро|ви[ча] |.....| на | купле|[на] | подь | гора|дам | Гуся|ти|ны|мь | в ле|та | ҂з҃|р҃а|г҃ году | ию|ля | въ к҃ | въ к҃ | дня | Мария | Могда|ли|ны». 3) Третья запись (листы 38—62): «Сию книгу | Святое | Евангелие | толковое | дали | въ прикладъ | в Даніловъ | мнастыръ | Болшаго | Успенского | собора | по пономарѣ | Савельеве Іванѣ | своихъ родителехъ | и поротчихъ (sic) | в помяновение|дѣ ти ево | Андрей| да Дмитрей | лѣта | ҂зрчз-го | мѣсяца | июлия | въ д҃ день». Кромѣ этихъ трехъ записей, поля экземпляра принадлежащаго Императорской Публичной Библіотекѣ Крилосскаго Учительнаго Евангелія покрыты многочисленными рукописными замѣтками (главнымъ образомъ на слѣдующихъ листахъ: 1—15, 46—70, об. 118, 141, об. 145, 146, 149, 153—185, 212—218, 224—233, 283—293, 312—327, 353, об. 370—380, 382, 390—394). Судя по встрѣчающимся въ этихъ замѣткахъ Греческимъ нѣкоторымъ буквамъ (γ, δ, μ) среди Славянскаго письма, можно предположить, что замѣтки эти принадлежатъ православному «дидаскалу» изъ Грековъ, быть можетъ—Ѳеодору Касаниди, о которомъ было упомянуто выше, при описаніи Стрятинскаго Требника. Чтобы обратить вниманіе читателя на то или другое мѣсто, авторъ замѣтокъ рисуетъ взмахомъ пера кисть руки съ выдвинутымъ указательнымъ перстомъ, иногда добавляя односложное «зри» и разнообразя слѣдующими выраженіями: «зри и вниμай», «зри и научайся», «зри пилно», «μолю вниμай», «тутъ сμотри пилне», «розсуδи», «хрістіанине сμотри», «отъ тутъ сие научи», «лѣпше вѣрь», «і такъ чіни, хочешь ли спастись», «δай, Боже», «все правδа». Квалификація содержанія выражается на Латинскомъ языкѣ: «exemplum», «exempla», «causa», однажды (л. 46) Латинское слово написано Русскими буквами съ одною Греческою: «еγземплюмъ». Не рѣдко замѣтки на поляхъ служатъ Западно-Русскимъ переводомъ нѣкоторыхъ церковно-Славянскихъ словъ и выраженій: «еδнакъ» (л. 6, 185)—обачеже, «полμастности» (л. 5)—полъимѣнія, «надъ всѣ грѣхи» (л. 5)—всякаго грѣха болша есть, «на початку свѣта» (об. 8)—искони, «sécret»—тайна, «μоценъ»—силенъ, «щáслівый»—блаженъ, «δосытъ» (л. 141)—доволно. Наконецъ, очень большое число замѣтокъ разбросано по полямъ въ такомъ родѣ: «отъ що на свѣтѣ γвалтовного, служіти Богу завше, а μы то за подδѣліе μаеμо. О, горе души нашей и бѣδа намъ, еслись не обачіμо» (об. 6). «Кожδый на свѣтѣ хрістіянинъ не спасется, которий тымъ гостинцемъ не йдетъ» (об. 48). «Сμѣлости не μѣлъ ж-жітя (отъ житія), тулко (sic) хуть» (об. 285). «Отъ тутъ вніμай, священніче, і кожδый δуховный» (об. 286). «Зволочѣмъ сукμану злыхъ учинковъ» (ibid.). «Тутъ сμотри пилно, μытнику» (об. 287). «δали Бугъ» (291). «Сμотри і буйся (sic), ты теперь μаешъ μуцъ (sic), але надъ тобою Богъ» (об. 292).

Помѣщаемъ цинкографическій снимокъ первой страницы Крилосскаго Учительнаго Евангелія:

ЕѴ҃ЛІЕ

ѸЧИ́ТЕЛЬНОЕ

НАВСІА́КѸ НЕДЕ́ЛЮ: И҆ НАГ҃ДЬСКІЯ
пра́здники, и҆ нарочи́тыхъ ст҃ы́хъ.
И҆ЗБРА́НО Ѿ ст҃аго Є҆ѵ҃лїѧ ст҃ѣ́йшимъ
ка́листомъ а҆рхїЕ҆п҃помъ конста́н
тинѧ гра́да.

Повеле́нїемже кѵ҃ гедеѡ́на боло́бана
Є҆п҃па га́лицкаго, льво́вскаго, и҆ ка́менца
подо́льскаго. Є҆ѯа́рхи вели́каго дро́нѹ
конста́нтинопо́льскаго. И҆зслѣдова́на.
И҆ намно́гихъ мѣ́стцахъ и҆спра́влена, но́во
вы́дана.

ЗДРѸКА́РНѢ КРИ́ЛОСКОЕ
Влѣ́то Ѿ създа́нїѧ ми́рѹ, ҂з҃ реі.
А҆ Ѿ въплоще́нїѧ і҃с х҃а с҃на б҃жїѧ, а҃ х҃ѕ.
Мц҃а О҆кто́врїѧ, а҃ дн҃ѧ.

Наборъ заглавной страницы окруженъ узорно-рисуночною рамкою, въ нижнемъ основаніи которой по срединѣ помѣщенъ щитъ изъ герба Балабановъ съ четырьмя буквами (Г Б Є Л), значеніе которыхъ объяснено выше. Первыя двѣ строки заглавія отдѣлены отъ слѣдующихъ украшеніемъ. Строки 1, 2, 3, 4, 8 и 14 отпечатаны киноварью. На оборотѣ заглавной страницы, въ узорной рамкѣ, помѣщенъ гербъ Балабановъ, описанный выше. Сверху герба слѣдующія двѣ строки:

Гедеѡнъ болѡбанъ, Є҃пп҃ъ Галицкій,
Львовскій и каменица подольскаго.

Подъ гербомъ слѣдующія двѣ строки:

Е҃дархъ [1] вселенскаго великаго ѳроно҃у
Константинопольскаго.

Далѣе идетъ:

(1) ПРЄДИСЛОВІЄ ВЪ КНИГУ СІЮ.

Всѧко оу҃бо писаніє бг҃одх҃новє҃но и [2] | полезно є҃стъ, къ наоу҃ченію, къ | исправленію, къ наказанію є҃же въ | правдѣ, ꙗкоже великій бж҃твены | апл҃ъ гл҃етъ. наипачеже єлико нравы нашѧ дш҃е|вныѧ исправлѧютъ, и ѿ лѣности къ добродѣ|телѣ҃ въставлѧютъ, и къ оу҃ченію посп҃шрю҃ на҃. | ѿ нихже и сіѧ сіѧ҃ѧ книга є҃ѵ҃ліѧ оу҃чителное. | избранныѧ ѿ ст҃аго є҃ѵ҃ліѧ и иныхъ мно|гихъ | бж҃твеныхъ писаній, блаженѣйшимъ кали|стомъ за҃ѳопулѣ҃ архіепископѣ҃ конст҃антинѣ҃ | града. ꙗко цвѣтникъ нѣкій бг҃оговонный раи|скій, или ꙗкоже ѳбщее сѫкровище цр҃кви бж҃іи | прелѡжена и въ ѳбщюю пользу предана. нѣсть | бо ничтоже ѿ благихъ ихъже къ исправленію | дши не ѡбрѧщеши зде҃. оу҃тверѫждающе оу҃бо | стоѧщихъ. не ѡставлѧюще же ѿчаѧватисѧ | падшихъ. слава оу҃бо є҃стъ бг҃очестивымъ. | ѡбличителна же злочестивы҃. страшна же | грѣшникѡ҃. наказателна же всѣкомѹ роду҃ | и вѣзрастѹ всемѹ҃, и сан҃ѹ. цр҃емъ, кн҃земъ.| начальникѡмъ, и начаствуемы҃. вѡино҃, | и простымъ. богаты҃, и оу҃богимъ. и҃ѡко҃, | и мирскій. мѫжемъ, и женамъ. юнымъ, и пре|старѣвшимсѧ. многоразлична бо премѫдрость ‖(об. 1) бж҃іа. ѩце бо кто ѡ вѣрѣ неисправленъ є҃стъ, | ѿсюдѹ съ внима҃ніемъ чтый оу҃добъ исправисѧ, | и оукрѣпи҃. блѫдны цѣломѫдрію наоу҃чаетсѧ.| бе҃закѡный наказуетсѧ бг҃озакѡнію. разѹ҃м҃ [3] | неразумны҃. малодушный веледѣйствію. сми|рѣнію гордый. богатый даванію. бг҃одаре|нію нищій. терпѣнію страждущій. мно҃гой|мѣтелный бг҃оимѣнію. бг҃осердію немило|сердый. похищамый дрѹгій, и своѧ добрѣ раста|кати наоу҃чаетсѧ. и просто реіи҃, ꙗкоже ѿ нѣ|коего истѡчника всѧческій ѿбра҃ добродѣтѣны҃ | ѿсюдѹ възмѡжно є҃стъ хотѧщій почерпсти. | Тѣмъже и послѣдовано҃ за҃повѣ҃

[1] Въ этомъ словѣ Е гражданскаго шрифта, и ниже (стр. 48) три буквы: П, В, А.

[2] Противъ сего на полѣ: ѣ҃ тѡ҃, г҃ за҃ сѵ҃з.

[3] Стоящее въ титлѣ ѹ сдѣлано изъ х подчеркнутаго снизу.

ѣмъ | съставле́на е҆́стъ, и҆ цр҃кви преда́на. ꙗ҆́коже оу҆́бо | внача́лѣ є҆ѵ҃лі́ѧ ꙗ҆ко нова́ніе нѣ́кое всѣ́мъ за́|повѣдѐ, и҆ оу҆че́ніѡ҆ свои҆, на съверше́ніе добро-телей въ҆водѧ́щи҆ на́съ, смире́ніе положи́лъ е҆́стъ | г҃ь гл҃ѧ [1]. бл҃же́ни ни́щіи ѡмъ, ꙗ҆́ко тѣ̀ е҆́стъ | цр҃тво нб҃ное. и҆ па́ки [2]. наоу҆чи́тесѧ ѿ менѐ, ꙗ҆́ко | кро́-ъ е҆́смь и҆ смире҃ срц҃емъ, и҆ ѻ҆брѧ́щете поко̀ | дш҃амъ ва́ши҆. и҆ є҆ли́ка тако-ѧ: сн҃це и҆ сі́ѧ | бг҃одꙋхнове҃наа кни́га. начина́етсѧ оу҆́бо ѿ при҃ча | є҆́же ѻ҆ ітари̑ и҆ фарисеи. нака́зꙋющи смире́|нію, низлага́ющи же киче́ніе. и҆ ꙗ҆влѧ́ющи| ѣмъ є҆лико повре́дно е҆́стъ гръды́нѧ, и҆ | превъзноше́ніе. оу҆чи́т же ѻ҆ вели́-ъ бл҃го|дѣа́ніихъ бж҃іихъ въ ѻ҆́бразѣ блꙋ́днаго сн҃а про|ти́вꙋ грѣ́шныхъ. о щє́дръ и҆ мл҃рдъ е҆́стъ ‖(2) и҆ гото́вѣ прие́млѐ и҆́стинно ка́ющихсѧ, и҆ ѿ | ѣха̀ ѻ҆бращáющи҆. Та́же да̀ не на мл҃ръдіе | бж҃іе, и҆ щедроты̀ є҆го̀ оу҆пова́юще, ностно | и҆ нерадивѣ къ добродѣтелѐ прилє́жи҆, а҆́біе ѻ҆ | вто́рѣмъ прише́ствіи ѣ, и҆ стра́шнѣмъ | сꙋдѣ въспоминаѐ. ка́ко пріидѐ съ сла́вою сꙋді́|ти всѣмъ нача́ла създа́нію, да́же до сконча́|ніѧ сꙋщи҆. и҆ въздáстъ комꙋ́ждо по дѣлѡ҆ . | да́же ꙗ҆́ко вънезаа́пꙋ ча́юще стра́шнаго прише́|ствіа є҆го, пр҃но бꙋдѐ ови по рече́нномꙋ. | готовай [3] на и҆схо̀ дѣ́ла своѧ̀, и҆ оу҆гото́висѧ на | село̀. па́ки [4]. пр҃но бꙋдѣ́те гото́ви. ꙗ҆́ко вънь | же ча҃ не мнитѐ сн҃ъ чл҃чкій идетъ.|

Прѐлага́етъ же безчи́сльнаѧ бл҃годѣа́ніа хв҃а и҆ чю|деса̀, є҆ли́ка на̀ бѣснꙋю-мисѧ, и҆ многораз|ли҃ными не́дꙋги ѻ҆дръжи́мы҆ показа̀, съ нраво|оу҆че́ніами ю̀ полезными. па́чеже всего оу҆|корѧ́ющи немл҃рдіе, и҆ злопомнѣ́ніе. ка́ко| то́чію бг҃ꙋ, но̀ и҆ чл҃кѡ҆ мрѣ́зко е҆́ст, и҆ ѕѣло̀ | ненави́стно: ꙗ҆влѧ́ѧ ꙗ҆́ко и҆́же ю́дꙋ нестѧжа́[5]|вши҆ се̑, по ѿше́ствіи ꙗ҆́же ѿздѐ невъзмо́жно | е҆́стъ. оу҆чи́тъ и҆ ѡ҆ сребролю́біи. ѿводѧ̀ на́съ | и҆ ѿ сего̀ и҆ ꙗ҆влѧ́ѧ ка́ко ѕѣло̀ вреди́телно ъ, | и҆ пригвожде́нны҆ семꙋ̀ сп҃тисѧ неоу҆до́бъ. є҆́же | и҆ бж҃тве́ный а҆п҃лъ ко́рень ѣмъ злы҆ нарицаѐ: | є҆мꙋ́же [6] речѐ нѣ́ціи жела́юще, заблꙋди́вше прѐль|сти́-сѧ ѿ и҆стинныѧ вѣ́ры. и҆ себѐ пригво[7]|зди́шѧ болѣ́знемъ мнѡ́гимъ.

‖(об. 2) Пра́зднико̀ же гд҃кы́мъ, и҆ бг҃оро́дичины҆, и҆ на|рочи́тымъ ст҃ы́мъ, преда́нію цр҃квномꙋ (sic),| съ толкова́ніемъ, и҆ нравооу҆че́ніемъ, ꙗ҆́коже | нѣ́кое ще не́дꙋго̀ дш҃евны҆ вра́чество на свои҆ | мѣ́стехъ положе́на сꙋтъ.

Ꙗ҆́же всѧ̀ а҆́зъ смире́нный гедіѡ҆ боло́ба҃ є҆п҃пъ | гали҃кій лвѡ́ский, и҆ каме-ій, є҆ѯа́рхъ ѳро́нꙋ | ко́нста҃тинопо҃ского. видѣ̀ цр҃кви бж҃ій бы́ти | ѕѣло̀ по-бна. видѧ́ же и҆ и҆нѣхъ бл҃гочт҃и|выхъ и҆ хр҃толюби́вы҆ люде́й тщáніе тво-

[1] Противъ сего на полѣ: ма҃ е҃| за҃ і҃
[2] Противъ сего на полѣ: ма҃ аі҃| за҃ мг҃
[3] Противъ сего на полѣ: прі҃ кд҃
[4] Противъ сего на полѣ: ма҃ кд҃| за҃ рг҃
[5] Въ подлинникѣ опечатка: неетѧжа́
[6] Противъ сего на полѣ: а҃ ти҃ ѕ҃| за҃ сп҃з
[7] Въ подлинникѣ опечатка: призво

рѫцихъ | о̀ сіцѣнныхъ кни́гахъ, възревнова̀. ѝ та̑коже на | прочи́й дѣло кни́гъ тѵпа́рскій хѵдо́жествомъ | бл҃гов҃еніе ѝмый ст҃ѣйшаго меле́тіа патрі́арха | але҃ксандріи́скаго, мѵ́жа ѝже накра́й внѣ́шнимъ | мр҃ости, ѝ бл҃горо́днаго на́шего наказа́ніа дости|гшаго̀, та̑ко ѝзрѫ́днаго кръмчі́а кърабл҃ѧ хв҃а. | сице́ ѝ о̀ сей кни́зѣ попече́ніе ѝмѣ́хъ. събра́вши | на дѣло сѣ̀ людей ѝскѵ́сны̀ в҃ хѵдо́жествѣ то́мъ, | повелѣ́хъ ѝзслѣдова́ти ѝ на мно́гі мѣ́стѣхъ | ѝспра́вити ѥ̀м҃. приложи́вши ѝ свѣди́тєлства | ѿ бж҃тве́ныхъ писаній. въ о̀бщѵ́ю (sic) по̀зѵ̀ велико|имени́тому росі́йскому ро́дѵ з дрѵкарьнѣ своєє | кри́лоское вла́стнымъ ко́штомъ ѝ на́кладомъ | своймъ ѝзда́ти потщи́ахъсѧ.

Ю̑же ѹ̑бы бл҃года́рно ѝ любо́внѣ прі́емше, съ всѧ|кнмъ внима́ніемъ, ѝ стра́хомъ бж҃іимъ, ѝ | смире́ною мѵ́дростію а̀ не нерадѷ́во, ѝ лѣ́ностно | чтѣ́те. въ похва́лѵ̀ вели́чіа бж҃іа, въ по̀зѵ̀ же (нен. з) ѝ пѵ́ть пра́въ, своє́го ѝ и̑ны̀ мнѡ́гі спсенія, ѝ | вѣ́чны̀ бл҃гъ въспріа́тіа. са́мъ ѹ̑бо гд҃ь и̑же | е̑сть пѵ́ть ѝ и̑стина, ѝ живо̀, не то́кмо про́|сто чести: но̀ ѝ испы́товати бж҃тве́ная писа́ніа | повелѣва́етъ гл҃м҃. и̑спыта́йте писа́ніа, та̑ко | ѹ̑бы мнитѐ в҃ ни̑хъ и̑мѣ́ти живо́тъ вѣ́чный. о̀ сѣ̀ | ѝ скѵ̑пѣтродержа́вный пр҃о́рокъ дх҃а ст҃го̀ испо́лнь | прѣ́варивъ мо́лисѧ гл҃м҃. въразѵ́мі мѧ̀ ѝ испы|та́ю зако́ни тво́и: не про́сто же, но̀ ѝ съхраню̀ ѝ | всѣ́мъ ср҃цемъ моймъ. ѝ в наслажде́ніи си́хъ | бл҃гихъ бы́въ гл҃етъ. ко́ль сла́ка горта́ни мо|ѥ́мѵ̀ словеса̀ твоѧ̀; па́че ме́да ѹ̑стѵ̑ мои́: ѝ въ|жделѣ́нна [1] па́че зла́та, ѝ ка́мене ч҃тна мнѡ́га. | ѝ сла́ждъша па́че ме́да ѝ со́та: вънегдаже речѐ ѝ | съхрани́ти и̑, въдаѧ́ніе мно́го. не здѐ точію, | но̀ ѝ бѵдѵщемъ па́че. е̑гоже всего̀ ва́мъ | чтѵ́щій кни́гѵ̀ сію ѹ̑се́рдно желаючи мл҃и̑, да̀ ѝ на̑ | потрѵ́ждъшійсѧ, ѝ всѧ́кій по́двигъ ѝ попе|че́ніе въ дѣло сіе вънесі́ій в҃ моли́тва̀ ст҃ы̀ | въспомина́ете. да́же бл҃года́рною | любо́вію ва́шею ѝ рачє́ніемъ | кни́гъ ѝ на прѡ́чіихъ | дѣло книгъ бг҃ѵ̀ | пособствѵ́ющѵ̀ | на́съ посо̑стритѐ.

Изъ этого предисловія видно, что и Крилосское Учительное Евангеліе, подобно Стрятинскимъ Служебнику и Требнику, издано съ вѣдома и благословенія Антіохійскаго патріарха Мелетія Пигаса. Хотя Гедеонъ Балабанъ и не называетъ предшественника своего по этому изданію—Заблудовское Учительное Евангеліе 1569 года, но что онъ зналъ о немъ, можно заключить отчасти изъ слѣдующихъ словъ предисловія: «видя же и инѣхъ благочестивыхъ и христолюбивыхъ людей тщаніе творящихъ о священныхъ книгахъ, възревновахъ и — — сице и о сей книзѣ попеченіе имѣхъ». По словамъ Гедеона Балабана, изданіе Крилосскаго Учительнаго Евангелія не простое, а критическое: для изданія этой книги, онъ «собралъ искусныхъ людей и повелѣлъ» имъ— «изслѣдовати и на многихъ мѣстѣхъ исправити ея, приложивши и свѣдительства отъ божественныхъ писаній». Провѣрка этого показанія Гедеона Балабана не входитъ въ объемъ настоящихъ «Примѣчаній». Разсмотрѣніе отношенія

[1] Въ подлинникѣ буквы перепутаны: ждлеѣна

і другой церковно-Славянской книги къ своимъ однороднымъ печатнымъ дшественницамъ, къ древне-Славянскимъ рукописнымъ текстамъ того же а, а гдѣ нужно—и къ Греческимъ оригиналамъ, есть дѣло большое и слож-,—задача, предлежащая вниманію и разрѣшенію описателя и изслѣдователя ковно-Славянской старопечати.

Далѣе слѣдуетъ текстъ Учительнаго Евангелія, т. е. Поученія или Слова̀, дѣленныя на два отдѣла: а) «на всяку неделю», и б) «на Господьскія» (Вла-нѣя) праздники и нарочи́тыхъ (избра́нныхъ) святыхъ». Всѣхъ поученій изъ нихъ на первый отдѣлъ приходится 53.

А) Поученія изъбра́нъна отъ святаго Евангелія и отъ многихъ божестве́хъ писа́ній, глаголемая отъ архиерея изъустъ въ всякую недѣлю, на по-ніе христоименитымъ людемъ, или прочитаема, такожде и на господьскія здники:

1 (л. 1) Въ неделю о мытари̂ и фарисеи. *Нач.* Еже о мытари̂ и фарисеи притча и вина, яко поученіе нѣкое и подвиже́ніе, умы́шлено бысть святыми отцы: и учине́но пѣти и прочитатися въ сію неделю. яко да направляемся и готовимся на духовныя подвиги по́ста. сегоради и провъзгласная неделя сія нарицается по греческому язы́ку. провъзвѣщающи, и проповѣда́ющи еже мало по семъ приходящее покаянія постное время.

2 (об. 7) Поученіе въ неделю блуднаго сына. *Нач.* Благъ убо есть Богъ къ всѣмъ, и человѣколюбивъ и долготерпе́ливъ. изрядноже свою благостыню на съгрѣшающихъ пока́зуетъ. на праведныхъ убо вездѣ является яко тяжекъ: грѣшнымъ же скоръ помощникъ есть и милостивъ: и подвизаетъ сихъ благими обѣты.

3 (л. 16) Поученіе въ неделю мясопустную. О вто́ромъ пришествіи Христовѣ. *Нач.* Страшенъ есть день онъ вто́раго пришествія Христова, и грядущаго суда братія моя.

4 (об. 21, точнѣе: 22) Поученіе въ неделю сырную (въ Оглавленіи: сыропустную). О оставленіи прегрешенія человѣкомъ, и о по́стѣ нелицемѣрнѣмъ. *Нач.* Се убо четве́родеся́тнаго по́ста позорище отверзается намъ братіе.

5 (л. 30) Поученіе въ неделю 1 святаго по́ста, православную. О православіи и о и́конопоклоне́ніи. *Нач.* Четве́родеся́тный ностъ сій братіе, яко лѣ́ствица нѣкая предле́житъ намъ.

6 (об. 40) Поученіе въ неделю 2-ю святаго по́ста. О раслабле́нѣмъ. *Нач.* Святаго четве́родеся́тнаго по́ста братіе время, къ всему времени всего лѣта сълагаемо. подобно есть пристанищу нѣкоему небурну, и безво́лнену и тиху, къ немуже прибѣгающе, тишины духовныя пріемлемъ.

7 (л. 47) Поученіе въ неделю 3-ю святаго по́ста, на поклоненіе честнаго креста. Еже отврещися себе. и послѣдовати Христу. *Нач.* Прообразуя и предъпи́суя божественый Моѵсей животворящаго и божестве́наго креста, жезломъ Че́рмное море пресѣчѐ, и Жи́довы немо́крено и нескорбно проведѐ.

8 (л. 60, точнѣе: 55) Поученіе въ неделю 4-ю святаго по́ста. О бѣснующемся отро́чищи на новъ мѣсяцъ. *Нач.* Преплывше братіе пучину въздержанія, и на прочее нудя́щеся потщимся молюся.

9 (л. 61) Поученіе въ неделю 5-ю святаго по́ста. О страсти Господни. и о сынѣхъ Зеведеовѣхъ. *Нач.* Мимо идѐ уже зима, пролѣ́тіе же вни́де. и зримъ тварь всю ботѣющу. яже суть са́ди цвѣтоносни. земля злакъ прозябающи. и птица въспѣвающа, и прочая вся обновляема.

10 (об. 66) Поученіе въ суботу святаго и праведнаго Лазаря (въ Оглавленіи: въ суботу 6 святаго по́ста). О въскресеніи святаго праведнаго Лазаря. *Нач.* Господу нашему Іисусу Христу по земли шествіе творящу спасенія ради рода нашего. тогда и праведный Лазарь любовію съвокупися ему, и въ присвоеніе приложися. не токможе то́й. но и обѣ сестрѣ его, Марѳа, и Ма́рія.

11 (об. 70) Поученіе въ неделю цвѣтную. О въѣханіи Господни въ Іерусалимъ. *Нач.* Днесь убо намъ евангельскихъ ученій истачается источникъ. и во́ды изъобилныя, источникъ неоскуденъ. елико бо исчерпается. толика паче преизливаетъ быстрины. и изобильствуетъ изливаяся, и нескончаемъ всегда пребываетъ.

12 (л. 75) Поученіе (въ Оглавленіи прибавлено: душеполезно) въ святую великую неделю Пасхи. *Нач.* Радованія день, и веселія братіе. день веселія и спасенія. день просвѣщенія, и освященія. день мира, и смиренія, день па́ки бы́тія, и обновленіа душъ нашихъ. день въистину велій и дивенъ, и свѣтелъ. сій праздникъ есть праздникомъ, и то́ржество то́ржествомъ.

13 (л. 78) Поученіе въ понеделокъ (въ Оглавленіи: понедельникъ) свѣтлыа недели. О духовномъ празднова́ніи. *Нач.* Разлѣненіе наше подвизая, священный и божестве́ный апостолъ глаголетъ. братіе ра́дуитеся о господѣ всегда.

14 (об. 79, точнѣе 81, какъ поправлено въ Оглавленіи) Поученіе въ неделю антіпасхи (въ Оглавленіи: въ неделю Ѳомину). *Нач.* О свѣтоносной недели, и честномъ и святомъ дни въскресенія. и о спасителнѣмъ побѣжденіи Владыки нашего торжествовавше свѣтло. и съ гласомъ хваленія радостная пожерше, и побѣдныя пѣсни въспѣвше. и всѣмъ везде́ вся простивше, другъ друга обымавше и лобызавше, якоже день единъ и праздникъ единъ неделю всю проводивше. днесь паки само́е то въскресеніе обновляемъ.

15 (об. 85) Поученіе въ неделю святыхъ мироносицъ. О испрошеніи тѣлесе Господня. *Нач.* Сея убо дне́шняя недели святый день, поклонный есть, и дивный, и спасительный. въ сей убо Господа нашего Іс Христа божестве́ныя страсти въспоминающе в себѣ, стра́стьми своими умиляемся, и духовно веселимся, и радостію исплъняемся.

16 (об. 90) Поученіе въ неделю о раслабленнѣмъ. О имущемъ 38 лѣтъ въ не́дузѣ. *Нач.* Многимъ и великимъ злымъ ходата́й бываетъ грѣхъ, и душю повреждаетъ и погубляетъ зѣло. мно́жицею и тѣлу касается. умно́жившися злоба́ грѣха, и изобилна бывши.

17 (об. 96) Поученіе въ неделю о Самаряны́ни. *Нач.* Днесь убо намъ евангельскихъ источникъ (на полѣ: ученій) истѣкается источникъ. и во́ды бога́ты источникъ нескончаваемъ. елико бо исчерпа́ется, толико паче преизливаетъ бы́стрины. изъобилуетъ изливаемъ, и нескончеваемъ всегда пребываетъ, и неисчерпаемъ.

18 (л. 105) Поученіе въ неделю слѣпаго (въ Оглавленіи: о слѣпорожденѣмъ). *Нач.* Господу и Богу и Спасу нашему Іс Христу глаголющу ко Іудеомъ, и себе равна Богу и Отцу пока́зующу. и прежде Аврааму не бывшу азъ есмъ глаголющу. и съ дерзновеніемъ фарисеи обличающу, и книжники купно.

19 (об. 110) Кирила недостоннаго мниха слово на възнесеніе Господне въ четвертокъ. ше́стыя недѣля по пасцѣ, отъ пророческихъ указаній. и о въскресеніи всероднаго Адама изъ ада. благослови отче. *Нач.* Прі[illegible] нынѣ духомъ священный пророче Захаріе, начатокъ слову дай намъ своихъ прорицаній о възнесеніи на небеса Господа и Спаса нашего [illegible]

20 (л. 115) Поученіе въ неделю святыхъ 300 и 18 [illegible] отецъ. Отче прослави сына своего, да и сынъ твой просла[illegible]

праздницѣ преславнаго вознесенія Господа нашего Іс Христа, память празднуемъ въ сію неделю святыхъ и богоносныхъ отецъ нашихъ триста и осмьнадесять. иже при Константинѣ великомъ, и благовѣрномъ христіяньскомъ цари съшедшихся на злочестиваго Арія, бывшаго презвитера въ Александріи.

21 (об. 119) Поученіе въ неделю святыя пятдесятницы. О ученіи Іисусовѣ, аще кто жаждетъ да грядетъ къ мнѣ. *Нач.* Въ послѣдній день великій праздника, стояше Іс и възопи глаголя. аще кто жаждетъ, да грядетъ къ мнѣ и піетъ.

22 (об. 127) Поученіе въ неделю (въ Оглавленіи добавлено: 1) всѣхъ святыхъ. О посланіи ученикъ въ миръ, научая ихъ быти мудрыхъ яко змія, и цѣлыхъ яко голуби. *Нач.* Рече Господь. всякъ иже исповѣсть мя предъ человѣки. исповѣмъ и азъ о немъ предъ отцемъ моимъ небеснымъ. Толкъ. На мученіе здѣ подвизаетъ ученики своя Христосъ, и сердця ихъ устраяетъ.

23 (об. 132) Поученіе въ неделю 2-ю. О позваніи Петра, и Андреи брата его. *Нач.* Понеже бо божественаго и перваго и блаженаго живота отлучихомся преступленія ради прадѣда, и свержени быхомъ въ безъчестное житіе, и смертію осуждени быхомъ, сластолюбіемъ и страстьми плотьскими врагу діаволу поработившеся. сего ради въстребовахомъ Богу въплотитися.

24 (об. 136) Поученіе въ неделю 3-ю. Свѣтилникъ тѣлу есть око, и [о] работающемъ 2-ма господинома. *Нач.* Паче сребролюбія ничтоже злѣйше нѣсть. и любоимѣнія ничтоже лютѣйши.

25 (об. 141) Поученіе въ неделю 4-ю. О сотницѣ емуже отрока разслабленна исцѣли. *Нач.* Ничтоже убо нѣсть паче несъмнѣныя и чистыя вѣры крѣпчайше, ниже упованія еже къ Богу, и надежди еже къ нему.

26 (об. 147) Поученіе въ неделю 5-ю. О исцѣленіи двою бѣснующихся. *Нач.* Источникъ духовный и спасенія обътѣкаетъ насъ братіе. евангельскихъ источникъ сладкія воды истѣкаютъ паки намъ.

27 (л. 153) Поученіе въ неделю 6-ю. О исцѣленіи разслабленна. *Нач.* Елици убо пчелному трудолюбію, и любостроенію боголюбно подобятся. якоже бо они по полемъ лѣтающе, отъ всякія травы и отъ всякаго цвѣта събираютъ прекрасная и полезная. тако и сіи сладостію божественыхъ словесъ услаждающе душю, отъ всѣхъ подобная и полезная събираютъ.

28 (л. 160) Поученіе въ неделю 7-ю. О исцѣленіи двою слѣпцу. *Нач.* Въ время оно. мимо ходящу Іисусу, послѣдоваша ему два слѣпца, въпиюща и глаголюща. помилуй насъ сыну Давидовъ. Толкъ. Увѣдавше слѣпци о чюдесехъ яже сътвори Господь. и вѣровавше яко тъй есть ожидаемый Христосъ.

29 (об. 164) Поученіе въ неделю 8-ю. О пяти хлѣбахъ и двою рыбу. *Нач.* Иже о нашемъ спасеніи попѣцаяйся, и промышляяй Господь. многія и различныя намъ, духовнаго поученія трапезы всегда предлагаетъ. и къ симъ всѣхъ съзываетъ евангельскій и божественый гласъ. и хотящихъ призываетъ на пиршество.

30 (об. 168) Поученіе въ неделю 9-ю. О хожденіи Іисусовѣ по мору (т. е. морю), и о Петрѣ утопающемъ. *Нач.* Елици убо любимыхъ своихъ телесно напитати хотятъ, и чювьственую имъ предложити трапезу. не единообразна брашна имутъ, но многообразна и различна. даже сихъ въжделѣніемъ на вькушеніе подвизаются. единообразное бо брашно не сладко является множицею.

31 (л. 175) Поученіе въ неделю 10-ю. О исцѣленіи бѣснующагося на новъ мѣсяцъ. *Нач.* О вашемъ душевномъ спасеніи должни есмы тщатися братіе, и на въжделѣніе се подвизати елико възможно.

32 (об. 180) Поученіе въ неделю 11. О должномъ тмою талантъ. *Нач.* Иногда убо явѣ глаголетъ въ еvангеліи Господь нашъ Іисусъ Христосъ. и́ногдаже притчами, и́ногдаже приказаніемъ, и по́вѣстьми учи́тъ.

33 (об. 185) Поученіе въ неделю 12. О въпрошшемъ бога́темъ Іисуса о животѣ вѣчномъ. *Нач.* Ничтоже и́но братіе тако можетъ смущати человѣческое помышленіе, якоже настоящимъ вседушьно прилѣплятися, и златолюбивымъ въжделѣніемъ съдержимомъ быти. отъ сего бо ты́суща злая раждаются.

34 (л. 190) Поученіе въ неделю 13. Притча о виноградѣ. *Нач.* Еже отъ поученія ползу человѣкомъ притяжая Господь нашъ и Богъ. многоо́бразно и многоразлично слово въ еvангеліи множицею тво́ритъ. и́ногда убо явѣ глаголетъ. и́ногдаже притчами, и́ногдаже гаданьми, и приказаньми учи́тъ.

35 (об. 193) Поученіе въ неделю 14. О званыхъ на браки. *Нач.* Рече Господь притчю сію. уподобися царство небесное человѣку царю.

36 (л. 198) Поученіе въ неделю 15. О юно́ши въпросившемъ Іисуса о животѣ вѣчнѣмъ. *Нач.* Иже се́ла человѣческая хранящеи дѣлатели, еликія въ нихъ цвѣ́ты имутъ, красныя и благоуханныя. и по врѣ́менахъ събирающе своимъ владыкамъ, и́ли го́стемъ любовнымъ любовно приношающе. они же радостію пріемлюще, благодареніе дѣлателемъ въздаютъ.

37 (л. 202) Поученіе въ неделю 16. О пріемшихъ талантъ. *Нач.* Иже отъ поученія пользу человѣкомъ пристраяя Господь нашъ и Богъ, многовидно множицею, и различно слово тво́ритъ въ еvангеліи. и́ногда убо явѣ бе́сѣдуетъ, и́ногдаже приказаніемъ и притчами учи́тъ.

38 (л. 206) Поученіе въ неделю 17. О женѣ Хананéи, и о [и]сцѣленіи дщери ея. *Нач.* Веліе благо есть молитва, аще мыслію благодарною бываетъ. аще накажемъ себе не токмо пріемлюще, но и непріемлюще благодарити Бога. ибо иногда̀ даетъ, и́ногдаже не дастъ, обо́еже потребно.

39 (об. 211) Поученіе въ неделю 18. О ловитвѣ рыбъ и званіи апостолъ. *Нач.* Въ время оно стояше Іисусъ при езерѣ Генисаретскомъ.

40 (л. 216) Поученіе въ неделю 19. О еже любити враги и злотворящихъ намъ. *Нач.* Всѣхъ добродѣтелій больши естъ любовь, и вышнѣ́йша. и имѣяй любовь. съблюдаетъ заповѣди Господня.

41 (об. 222) Поученіе въ неделю 20. О въскресеніи сына вдови́ча. *Нач.* Еже въскресенія велія тайны братіе, не толико словомъ, елико дѣлы отъ Спаса нашего и Бога у́чимся.

42 (об. 226) Поученіе въ неделю 21. Притча о сѣменехъ различныя пло́ды приносящихъ. *Нач.* Якоже бо рай другій естъ многоцвѣ́тенъ, и благоуханенъ, божественыхъ словесъ прочитаніе. отъ сего убо спасеніе душамъ приобрѣтаемъ.

43 (об. 233) Поученіе въ неделю 22. О богатемъ, и о нищемъ Лазари. *Нач.* Бла́га убо суть всегда и полезна божестве́ная словеса внимающимъ.

44 (л. 241) Поученіе въ неделю 23. О исцѣленіи бѣснующагося. имущего легіонъ. *Нач.* Якоже бо телеса наша временная. земле́ная плодоприношенія и частая и различная питанія укрѣпляютъ, и умащаютъ. тако и душъ нашихъ духовная словеса напитава́ютъ, и веселіемъ и благодатію исполняютъ.

45 (л. 246) Поученіе въ неделю 24. О въскресеніи дщери архисинагоговѣ, и о кровоточивой женѣ. *Нач.* Множицею бо велія нужда, и злѣйша скорбь устраяти вѣсть, и призывати человѣки къ вѣрѣ, и [illegible] Божіи. и подвизати, и поощряти невѣрныя, и непокоривыя на [illegible] ніе и хотѣніе, творити благая и полезная. и на́пасти житія [illegible] тѣсноты́. и не́дузи лю́тіи, многія понуждаютъ.

46 (об. 250) Поученіе въ недѣлю 25. О искушающемъ законницѣ Іисуса. и о впадшемъ въ разбойники. *Нач.* Велiе въистинну добродѣтели поврежденіе гордыня, и превозношеніе. и удобь себе прелщаетъ, иже ничтоже нѣсть, и мнится что̀ быти.

47 (об. 256) Поученіе въ недѣлю 26. О богатемъ емуже угобзися нива. *Нач.* Лихоимѣніе велiе зло есть человѣкомъ, и ничтоже имъ нѣсть лютѣйше сего.

48 (л. 262) Поученіе въ недѣлю 27. О исцѣленіи жены имущей духъ недуженъ лѣтъ 18. *Нач.* Господь нашъ Іисусъ Христосъ и Богъ изводя Жидовскія люди, и многообразно наказуя. яко множае сихъ паче иныхъ промышляя прежде.

49 (л. 267) Поученіе въ недѣлю 28. О званыхъ на вечерю. *Нач.* Блаженый евангелистъ Лука предлагаетъ намъ днесь притчею евангельскихъ словесъ поученіе. якоже святый Давидъ пророче яко отъ Христа глаголя. отверзу въ притчахъ уста моя, и вѣщаю гаданія испе́рва.

50 (об. 272) Поученіе въ недѣлю 29. О десяти прокаженыхъ. *Нач.* Многія и различныя нравы дарова намъ Богъ еже дѣлати спасеніе свое. единъ же нравъ первый, благодареніе. и ничтоже паче сего больше нѣсть, ни полезнѣйше. еликоже благодареніе полезно есть, толико неблагодареніе повре́дяно есть.

51 (об. 276) Поученіе въ недѣлю 30. О вопрошшемъ богатемъ Іисуса, о животѣ вѣчномъ. *Нач.* Якоже бо отъ многа яденія бываетъ распаленіе, отъ распаленія же раждается о́гница, таже отъ сего множицею смерть. тако и отъ имѣнія и богатества преумноженія, безуміе бываетъ. таже отъ безумія, мно́жества въжделѣнія неподобнымъ въслѣдова́ти навыче.

52 (об. 282) Поученіе въ недѣлю 31. О исцѣленіи слѣпца. *Нач.* Солнце правдѣ есть Богъ якоже писано есть, всѣмъ просто сіяя луча̀ благодати своея.

53 (л. 287) Поученіе въ недѣлю 32. О внитіи Іисусовѣ въ домъ Закхеовъ. *Нач.* Всяка убо неправда, и похищеніе, и лихоимѣніе зло, и паче злыхъ злѣйше, и нена́висти достойно отъ боголюбецъ.

Поученіа на владычнѣя праздники и на памяти святыхъ избра́нныхъ:

54 (л. 292, точнѣе: 294) Мѣсяца септеврія въ пе́рвый. Поученіе въ началѣ новаго лѣта. *Нач.* Всегда убо благимъ поучатися до́лжни есмы братіе, даже лукавымъ не научаемся.

55 (об. 298) Въ той же день поученіе 2. Духъ Господень на мнѣ егоже ради помаза мя. *Нач.* Якоже бо въ кораблéхъ спящіи, самопома́вно вѣтромъ носими суть. аще бо и сами не разумѣваютъ шествія, обачеже теченіе ихъ къ концу приближается. такожде и мы, времени житія нашего преходящу.

56 (л. 301) Въ той же день поученіе третее. *Нач.* Многія и различныя нравы далъ есть намъ Богъ, еже промышляти и пещися и дѣлати спасеніе наше. единъ же первый нравъ, благодареніе.

57 (об. 303) Поученіе въ недѣлю предъ въздвиже́ніемъ честнаго и животворящаго креста. Никтоже взыйде на́ небо токмо сшедый съ небесе. *Нач.* Рече Господь. никтоже възы́иди на́ небо, развѣ иже съ небесе съниде. сынъ человѣчь, сый на́ небеси.

58 (л. 308) Мѣсяца септевріа въ 14, поученіе на воздвиже́ніе че́стнаго креста. *Нач.* Красный день, и свѣтлый праздникъ, честнаго и животворящаго креста празднующе днесь, радостію радуемся, и веселіемъ веселимся.

59 (л. 312) Мѣсяца октевріа въ 26, поученіе на память святаго великомученика Димитрія. О любви и утѣшѝтели. *Нач.* Всѣхъ убо добродѣтелей болша есть и вышша любовь. и имѣяй любовь, съблюдаетъ заповѣди Господня.

60 (об. 317) Мѣсяца ноебріа въ 1, поученіе на память святую безсребрьнику Козмы и Деміяна. О посланіи ученикъ къ овцямъ погибшимъ дому Іисраилева. *Нач.* Въ врѣмя оно, призва Іисусъ двоюна́десять учениковъ своихъ. дасть имъ власть на духи нечистыя, яко изгонити ихъ. и исцѣлити всякъ нéдугъ и язю. Толкованіе. Добраго пастыря есть еже милосердовати о своихъ овцáхъ, и промышляти и пещися о нихъ. и съболѣзновати недужному овчати.

61 (об. 321) Мѣсяца ноебріа въ 13 поученіе на память иже въ святыхъ отца нашего Іоанна Златоустаго. О пастырю добромъ. *Нач.* Рече Господь ученикомъ своимъ, азъ есмь дверь..... Въ концѣ молитва: «Обачеже, о, владыко Христе Боже нашъ, Божій Сыне, и Слово, и агньче.....»

62 (об. 327) Мѣсяца ноебріа въ 21 поученіе на въведеніе пресвятыя Богородица. О пришествіи Богородица въ домъ Захарінъ, и о цѣлованіи съ Елисавеею. *Нач.* Во время оно, въставши Марія и́де въ горняя съ тщаніемъ, въ градъ Іудовъ.

63 (327, точнѣе: 332) Поученіе въ неделю святыхъ праотецъ. *Нач.* Древніи убо о́ни, и прежде закона божествéніи мужи́, не писмéны и словесы́ учи́ми бяху. но чисто имуще сердце, духовнымъ осіянiемъ просвѣщахуся. (Взято изъ предисловія Ѳеофилакта Болгарскаго къ его Толковому Евангелію).

64 (л. 337) Поученіе въ неделю прежде Рождества Христова. О родословіи. *Нач.* Божествéный апостолъ и евангелистъ Матѳей первый. прежде другихъ евангелистъ написа евангеліе жидовскимъ глаголанiемъ. (Изъ Благовѣстника Ѳеофилакта Болгарскаго).

65 (л. 344) Мѣсяца декавріа въ 25 поученіе на Рождество Христово. О рождествѣ Господа Бога и Спаса нашего Іисуса Христа, и о влъсвѣхъ. *Нач.* Іисусу рождъшуся въ Виѳлеомѣ Іудеистѣмъ въ дни Ирода царя. (Изъ Благовѣстника).

66 (л. 348) Поученіе въ неделю по Рождествѣ Христовѣ. О избіенныхъ отрóчищихъ. *Нач.* Отшедъшимъ убо волъхвóмъ, се ангелъ Господень является въ снѣ Іóсифу глаголи.

67 (об. 352) Мѣсяца генваря въ 1 на память иже въ святыхъ отца нашего Василія. Поученіе душеполезно, къ инокомъ. *Нач.* Мнози отъ человѣкъ, ови убо богатства и имѣнія хва́лятъ, и удивляются о нихъ. и́нiи же блажатъ славу и силу. друзіи же пищу. и́нiи же сладость. отъ сихъ же ни єдіно есть блажено, ниже достойно похваленію, или славѣ и удивленію.

68 (об. 356) Поученіе въ неделю предъ крещеніемъ (въ Оглавленіи добавлено: Господнимъ). О посланіи Іоанна, уготовати путь Господень. и о крещеніи его. *Нач.* Зачало евангелія Іс Христова Сына Божія, якоже писано есть въ пророцѣхъ.

69 (об. 360) Мѣсяца генваря въ 6. Поученіе на крещеніе Господа Бога Спаса нашего Іс Христа (въ Оглавленіи: на богоявленіе Господне). *Нач.* Благаго и человѣколюбиваго Бога нашего еже насъ ра́ди устроенiя, възведеніе есть отъ перваго паденія, възвращеніе на присвоеніе сы́новъ Бога, еже преслушанія ради бывшее оттужденіе.

70 (л. 366) Поученіе въ неделю по крещеніи (въ Оглавленіи влено: Господни). О пришествіи Іисусовѣ въ Капернаумъ, и п покаянія. *Нач.* Аще бо и праздникъ мимо идѐ насъ, обаче глаголати никóлиже не мимо идѐтъ.

71 (об. 371) Мѣсяца февраля 2 поученіе на срѣтеніе Господне. О Симеонѣ праведномъ. иже пріемъ Христа на́ руку свою. *Нач.* Всякій праздникъ владычній и торжество братіе, радости духовной воздѣла́ніе, душевной свѣтлости и красотѣ ходата́й.

72 (л. 375) Мѣсяца марта въ 25 поученіе на благовѣще́ніе пресвятыя владычица нашея Богородица приснодѣвы Марія. *Нач.* Краснаго дне, и свѣтлаго праздника, благовѣще́нія; (sic) празднующе начална́ый и первый сей владычнихъ праздникъ, и главизну нашему спасенію. радостію радуемся, и веселіемъ веселимся.

73 (л. 378) Мѣсяца априліа въ 23 поученіе на память святаго великомученика Георгія. О добромъ исповѣда́ніи Христа предъ человѣки. *Нач.* Рече Господь, всякъ иже исповѣда́етъ о мнѣ предъ человѣки.

74 (об. 383) Мѣсяца маія въ 21 поученіе на память святаго равноапостоломъ царя Константина и матере его Елены. *Нач.* Ищи сего поученія мѣсяца ноября, 13, на день святаго Іоанна Златоустаго. емуже начало: «Рече Господь своимъ ученикомъ. азъ есмъ дверь». И рци все поря́ду даже и се на конци: «И хвалимься паче о надежди будущихъ благъ даемыхъ намъ, яже бо и да́на будутъ непреложно безъ отвѣта, въ славу Божію суща». По семже вмѣсто молитвы еже на конци поученія сію молитву чти: «Молитва. Обачеже, о, владыко Христе Боже нашъ.....»

75 (об. 384) Мѣсяца іюня въ 24 поученіе на рождество Іоанна крестителя. О посланіи дву ученикъ отъ Іоанна къ Іисусу. *Нач.* Въ праздники святыхъ, и съборѣхъ божествѐныхъ, и всенбщныхъ бдѣніихъ, въ пѣснехъ и молитвахъ. ещеже и въ мо́лбахъ и моленіихъ, и литоргіяхъ, въ нихже събираемся и твбримъ ихъ. купно молитися до́лжни есмы о всѣхъ человѣцѣхъ.

76 (л. 390) Мѣсяца іюня въ 29 святымъ апостоломъ Петру и Павлу. О званіи апостолъ. *Нач.* Слово похвално. ищи недѣлѣ 18: «Въ время оно, стоя́ Іисусъ при озерѣ Генисаретскомъ» (см. выше, № 39, об. 211).

77 (л. 390) Мѣсяца августа въ 1 поученіе. О еже не въздавати зла за зло. и любити враги своя. *Нач.* Господу нашему Іс Христу въ евангеліи глаголющу. аще не изли́ха будетъ правда ваша мно́жае книжникъ и фарисей, не внити имате въ царство небесное.

78 (об. 395) Мѣсяца августа въ 6 поученіе на преображеніе Господа Бога и Спаса нашего Іс Христа. О преображеніи Господни. *Нач.* Вси убо владычніи праздници, и божествѐная то́ржества, та́иньства пока́зуютъ и являютъ, перваго плотьска́го пришествія. Господа и Спаса нашего Іс Христа. си́рѣчь яко родился есть. и яко крестился есть. яко распя́лся есть. яко погребеся. яко въсталъ есть третіи день. яко вознесеся съ славою. преображенія же праздникъ, будущаго вѣка уставленіе наши́суетъ и пока́зуетъ. и втораго пришествія его страшнаго дне проповѣда́етъ, и являетъ я́сно и чи́сто.

79 (об. 401) Мѣсяца августа въ 15 поученіе на успеніе пресвятыя владычица нашея Богородица и приснодѣвы Марія. *Нач.* Мно́га и различна то́ржества и праздници, человѣческое житіе украшаютъ, и просвѣщаютъ. вся же то́ржества и праздници, ползы и приобрѣте́нія нѣ суть ра́вна и прилична. но измѣне́на и различна. ови убо праздници божествѐни суть и духовни, ови же ми́рски и пло́тни. и толико убо отсто́ятъ духовніи праздници отъ ми́рскихъ, елико душа честнѣйши есть паче телесѝ. и елико небо паче земля болши есть.

80 (л. 407) Мѣсяца августа въ 29 поученіе на усѣкновеніе главы святаго Іоанна Предтеча. О усѣкновеніи Іоанна Предтечи. *Нач.* Лютъ убо въистинну братіе блудный грѣхъ. лю́та убо есть и тя́жка въистинну невоздержанія страсть, и пло́тьскія нечистоты не́дугъ.

Этимъ заканчивается текстъ Учительнаго Евангелія. Далѣе (лл. 413—416) идетъ «Сказаніе извѣстно главамъ яже суть въ книзѣ сей», т. е. Оглавленіе поученій, съ прибавкою краткаго содержанія ихъ; эту прибавку мы внесли въ вышеприведенные заголовки поученій. Послѣ Оглавленія, на л. 416 Гедеонъ Балабанъ перечислилъ всѣ замѣченныя имъ въ Учительномъ Евангеліи—

ПОГРѢШЕ́НІЯ, ЙЛИ ПОМЫ́ЛКИ, СЛУ́ЧИВШАЯСЯ

въ кни́зѣ се́й. Сѝце и҆спра́виши чита́телю ла́скавый. |

Зри́ Ли́стъ, и҃. бг҃огла́ый. тыѝже чти́, бг҃огла́сный. | Ли́стъ, о҃і. и҆ разд҃зла́тъ и҆́хъ г҃ь. тыѝже чти́, разд҃ѣ|ла́етъ и҆́хъ г҃ь. Ли́стъ, м҃s. сегора́ди и҆с҃ша́етъ | и҆́хъ на́патьми. тыѝже чти́. и҆ск҃ша́етъ и҆ на́пастьми. | Ли́стъ, м҃в. гл҃а є҆мꙋ̀ г҃ь, сѐ зр҃да́въ бы́сть, тыѝже чти́, | сѐ здра́въ бы́сть. Ли́стъ, а҃з. а҆рхіере́й кꙋ̀пр҃скаго | гра́да поста́вленъ бы́сть. тыѝже чти, кити́йскаго | гра́да. Ли́стъ, сз҃и. немо́жетъ послѣдова́ти | ниработи бг҃ꙋ̀. тыѝже чти́, ниработа́ти бг҃ꙋ̀. | Про́чаѥже оу҃до́бъ чите́ликъ ла́скавый и҆спра́вити мо́жѐ.

Въ самомъ концѣ (на оборотѣ 416-го листа) помѣщено слѣдующее послѣсловіе:

И҆зволе́ніемъ ѡ҃ц҃а, и҆ споспѣше́ніемъ | сн҃а. и҆ съверше́ніемъ пр҃таго и҆ живо|твори́ш҃аго а҃х҃а. Повеле́ніемъ же | и҆ всѣ́кимъ тща́ніемъ, бг҃олюбе́знаго кꙋ̀р҃ъ | гедеѡ́на болоба́на, є҆́пп҃а га́лиц҃каго, львꙋ̀|ска́го, и҆ камане́ц҃каго. Ѳ҃а́рхъ коне́ст҃ъ тинопо́льскаго. Напеча́тана бы́сть бг҃о|а҃хновѣ́ннам сі́м кни́га, є҆ѵ҃ліе оу҃чи́тельное, | В (sic) лѣ́то, ѡ҃ създа́нім ми́рꙋ̀, ҂з҃, р҃еі. | А (sic) ѡ҃ спсительнаго въплоще́нім і҃с х҃а сн҃а| бж҃і́м, ҂а҃ х҃s. при столе́чной ц҃ркви є҆́пп҃іи | галицкои, ѹ҃спе́нім пр҃тым вл҃чца на́шем | бц҃а, и҆ пр҃но дв҃ы мр҃і́м на кри́лосѣ.|

Не́мнѧже всѣ́хъ четꙋ́щихъ, и҆ли препи́сꙋ̀|ющихъ кни́гꙋ̀ сію. а҃ще что̀ ѡ҆брѣ́щете въ | ней безмѣ́стно и҆ неблгоꙋ́годно. вы̀ тако|ва́м а҃х҃омъ кро́тости и҆спра́вля́ющє. на́съ | трꙋ̀жда́вшихъсѧ в тꙋ̀пар҃скомъ се́мъ | хꙋ̀дожествѣ, прости́т҃е. бг҃ослове́т҃е, а҆ не кленѣ́т҃е: та́ко | да̀ и҆ сами́ мл҃ти ѡ҃ бг҃а и҆ | проще́нім ѿ҃ чловѣ́къ | сподобите́сѧ.

Всѣ тѣ три книги (Служебникъ, Требникъ, Учительное Евангеліе), которыя узрѣли свѣтъ изъ числа задуманныхъ Гедеономъ Балабаномъ. Для нихъ нарочно были устроены двѣ типографіи—Стрятинская и Крилосская, изъ которыхъ вышли только эти три книги, и за тѣмъ типографіи эти, вслѣдъ за смертью своихъ владѣльцевъ и основателей, закрылись, а шрифты ихъ перешли, большею частью, въ Кіевъ. Въ виду исключительнаго значенія этихъ трехъ Балабановыхъ книгъ, а также по соображеніямъ, въ началѣ этого примѣчанія приведеннымъ, здѣсь и предложено подробное описаніе ихъ съ указаніемъ отношенія (въ Требникѣ) къ теперешнему тексту.

2. — Балабановскій Требникъ [illegible]
ево-Печерской Успенской Лавры. [illegible]
ю замѣчено, что въ Балабановскомъ Требникѣ [illegible]
тодія: «подъ чертою послѣдней страницы [illegible]
μS, и затѣмъ прямо начинается текстъ Тр[illegible]
эмплярахъ этой книги, имѣющихся въ Императ[illegible]
ѣ, а также въ экземплярѣ Московскаго Румянцев[illegible]
О. Долгова). Во всякомъ случаѣ, кустодія эта дает[illegible]
нія, что было продолженіе (между предисловіемъ и текст[illegible]
вами: «Богу не дающу...» А затѣмъ можно предпола[illegible]
ѣнные нами Петербургскіе экземпляры не полны, или упо[illegible]
іе по чему-либо было изъято Гедеономъ Балабаномъ, а кусто[illegible]

Эти строки случайно были прочтены библіотекаремъ Кіев[illegible]
енской Лавры іеромонахомъ о. Димитріемъ, который сообщает[illegible]
ющее: «Высказанное Вами предположеніе, что между предисл[illegible]
стомъ было продолженіе, начинающееся словами «Богу не дающ[illegible]
ино вѣрно. Въ нашемъ Лаврскомъ экземплярѣ оно есть и предста[illegible]
ою всего только одну осьмушку, образецъ которой я представляю [illegible]
імали при помощи кальки, поэтому размѣръ даю въ натуральную вели-
у, съ точнымъ расположеніемъ буквъ, фигуръ и т. под. Листокъ, какъ
ите, не имѣетъ ни сигнатурнаго значка, ни нумераціи постраничной. На
ой сторонѣ напечатано всего только 5 строкъ и 2 строчки на поляхъ.
мѣръ шрифта верхнихъ двухъ строкъ и двухъ на поляхъ такой же, какъ
кустодіи («Богу не дающу»), а нижнія три строки такого же шрифта,
ъ предисловіе (текстъ его)».

Первая страница новооткрытой въ Лаврскомъ экземплярѣ осьмушки
эдена линейками: по одной—къ корешку и снизу, и по двѣ—къ полю и
рху (для колон-титула). А что на ней находится, помѣщено на оборотѣ
. стран. 50).

На оборотѣ этой осьмушки помѣщенъ рисунокъ, рѣзанный по дереву,
низу, въ правомъ углу, поставлены иниціалы рѣзчика: М. Т. На рисункѣ
бражено Крещеніе Господне. Изъ воды выходитъ на берегъ Іисусъ Хри-
съ, чресла Котораго повязаны; въ рукахъ держитъ одежды Свои, готовясь
ѣть оныя; на Него сходитъ Духъ Святый; небеса отверсты, и хоръ
еловъ славитъ событіе. Въ водѣ стоитъ Іоаннъ Креститель. По берегамъ
ны зрители. Вдали городъ.

Бо҃у не да́ющоу, троу́дъ ничтоже възмага́етъ.
па́ки же да́ющꙋ, за́висть ничто́же оу҆спѣва́етъ.

Бра́тїе сто́йте и҆ дръжи́те преда́нїѧ и҆́м-
же наоучи́стесѧ, и҆ли сло́вомъ, и҆ли
посла́нїемъ на́шимъ.

в҃ селоу҃: г.
за҃: сс҃в.

3. — Беллярминъ Робертъ (и его Русскіе переводчики). Беллярминъ, воспитанникъ іезуитовъ и впослѣдствіи ректоръ Римской іезуитской коллегіи, архіепископъ и кардиналъ, этотъ ревностный защитникъ папства [illegible] стенъ какъ глубокій богословъ и экзегетъ, какъ авторъ многихъ духовно-[illegible] тельныхъ, аскетическихъ сочиненій, равный по таланту и по искрен[illegible] гіознаго одушевленія знаменитому Ѳомѣ Кемпійскому. Посл[illegible] 1605 году) папы Климента VIII, Беллярминъ былъ бы навѣ[illegible]

ны, если бы не воспротивился этому самъ, и если бы не помогъ ему въ этомъ
сопротивленіи кардиналъ Альдобрандини, доказывавшій, что совсѣмъ не-
обно выбирать члена ордена іезуитовъ въ папы.

Главнѣйшее сочиненіе Беллярмина есть—«Disputationes de controversiis
ristianæ fidei adversus hujus temporis hæreticos», вышедшее первымъ изда-
мъ въ Римѣ въ 1581 году, въ трехъ томахъ, въ листъ. Конечно, на это
сочиненіе ссылается Ипатій Потей и приводитъ выдержки изъ онаго.

Прославился также Беллярминъ своимъ Катихизисомъ, написаннымъ по
альянски и переведеннымъ на Латинскій («Christanæ doctrinæ explicatio»),
съ этого языка почти на всѣ Европейскіе языки. Этотъ же Катихизисъ
овь былъ переведенъ съ Итальянскаго на Латинскій и дважды (1605 и
06) изданъ въ Краковѣ Луцкимъ бискупомъ Мартиномъ Шишковскимъ
олучившимъ образованіе и воспитаніе въ Италіи, среди іезуитовъ), для сына
игизмунда III, королевича Владислава. Затѣмъ въ 1608 году этотъ Катихи-
съ былъ переведенъ на Польскій языкъ и изданъ въ Краковѣ: «Summa-
jusz nauki chrześcijańskiey», перепечатывавшійся потомъ несчетное количе-
во разъ, подъ разными заглавіями и въ разныхъ городахъ, на пространствѣ
ухъ съ половиною столѣтій.

Первое полное изданіе сочиненій Беллярмина появилось еще при жизни
тора (Кельнъ, 1619), въ семи томахъ, въ листъ, и потомъ, черезъ сто лѣтъ
слѣ его смерти (Венеція, 1721), въ пяти томахъ.

Въ концѣ XVIII вѣка, сочиненіями Роберта Беллярмина заинтересо-
лись и въ Россіи. На протяженіи только четырехъ лѣтъ (1783—1786)
лось четыре переводчика: префектъ Троицкой семинаріи іеромонахъ Мель-
седекъ, Василій Бѣляевъ, коллежскій ассесоръ Тимоѳей Мальгинъ, іерей
рода Осташкова Никита Суворовъ. Вскорѣ (въ 1791 и въ 1795) къ нимъ
присоединился пятый переводчикъ—преосвященный Иринеи. Сочиненія Ро-
рта Беллярмина, переведенныя на Русскій языкъ, были слѣдующія (при-
имъ ихъ по изданіямъ, отдѣльно напечатаннымъ, бывшимъ у насъ подъ
ками и имѣющимся въ Императорской Публичной Библіотекѣ): 1) De
ensione mentis in Deum per scalas rerum creatarum. Вѣна, 1744, 16°. 2) De
e bene moriendi. Кёльнъ, 1626, 32°. Приложено изображеніе Беллярмина:
ьшіе выразительные глаза, небольшая бородка и усы; въ кардинальской
ждѣ и шапкѣ. 3) De æterne felicitate sanctorum. Кёльнъ, 1626, 32°. 4) Ex-
natio in Psalmos, auctore Roberto Bellarmino ex Societate Iesu. Кёльнъ,
19, 4°. 5) De gemitu columbæ sive de bono lacrymarum. Антверпенъ, 1617,
. 8°. 6) De septem verbis a Christo in cruce prolatis. Кёльнъ, 1626, 32°.

Мелхиседекъ Заболотскій († 1794), воспитанникъ и учитель Сергіевой
инаріи, съ 1788 префектъ и потомъ ректоръ ея, а съ 1788 по 1791 рек-
ръ Московской академіи, собственно не переведъ (вѣроятнѣе всего—пере-
или воспитанники Троицкой семинаріи, а Мелхиседекъ, въ качествѣ
фекта, былъ редакторомъ перевода), а подписалъ посвященіе перевода
ги Беллярмина митрополиту Платону. Заглавіе книги и перевода слѣ-
ющее: «Руководство къ Богопознанію, по лѣствицѣ сотворенныхъ вещей. Сочи-
ніе Роберта кардинала Беллармина. Переведено съ Латинскаго языка въ
оицкой семинаріи. Иждивеніемъ Н. Новикова. Москва, въ университетской

типографіи, у Новикова, 1783, 8°». Эта книга такъ понравилась, что черезъ три года (1886) въ Петербургѣ появился новый ея переводчикъ и новый переводъ: «Лѣствица умственнаго восхожденія къ Богу по степенямъ созданныхъ вещей. Твореніе К. Б. Съ Латинскаго перевелъ Тимоѳей Мальгинъ, Коллежскій Ассесоръ. СПБ., въ Императорской типографіи, 1786, 8°». Изданіе это посвящено графу А. А. Безбородко. Черезъ много лѣтъ, именно въ 1845 году, переводъ Мальгина, съ исправленіями, былъ повторенъ въ Москвѣ, въ форматѣ 12°, въ типографіи И. Смирнова, но безъ посвященія.

Василій Бѣляевъ, воспитанникъ Московской духовной академіи, извѣстенъ своими переводами Анзельма, блаж. Августина и другихъ авторовъ. Ему принадлежитъ: «Наука благополучно умирать, основанная на правилахъ хорошія, Христіянскія, богоугодныя жизни. Сочиненіе Роберта кардинала Беллармина. Перевелъ съ Латинскаго Василій Бѣляевъ, 2 части. Иждивеніемъ Н. Новикова и Компаніи. Москва, 1783, 8° въ университетской типографіи, у Н. Новикова». Переводъ посвященъ Амвросію, епископу Крутицкому и Можайскому.

Личность четвертаго переводчика твореній Беллярминовыхъ, «Тверской епархіи города Осташкова церкви Воскресенія Христова іерея Никиты Суворова», примѣчательна, особенно по отношеніямъ къ своему архипастырю Иринею, тоже усердному переводчику Беллярмина. Никитѣ Суворову принадлежитъ переводъ: «О вѣчномъ блаженствѣ святыхъ. Пять книгъ, сочиненныя кардиналомъ Робертомъ Белларминомъ. 2 части. СПБ. 1784, 8°. Съ дозволенія Св. Правительствующаго Сунода. Иждивеніемъ Московскаго купца Тимоѳея Полежаева». Имя переводчика не выставлено. Оно объявлено въ предисловіи (стр. I) къ книгѣ «О воздыханіи голубицы».

Пятый переводчикъ—епископъ Тверскій и Кашинскій Ириней Клементьевскій, впослѣдствіи архіепископъ Псковскій (1798—1814, скончался на покоѣ въ 1818 году). Въ противоположность первымъ четыремъ переводчикамъ, не скрывшимъ имени автора, преосвященный Ириней въ двухъ переводахъ опустилъ названіе автора (Беллярминъ) и языка (Латинскій), а въ третьемъ (самомъ важномъ—Толкованіе на Псалтирь), выдержавшемъ на протяженіи ста лѣтъ съ лишкомъ (1791—1894) восемь изданій, даже не счелъ нужнымъ предупредить, что это—переводъ, буквальный, дословный. Вотъ эти два перевода: «О седми изрѣченіяхъ отъ Христа на крестѣ провѣщанныхъ. Двѣ книги. Преложены съ иностраннаго на Россійскій языкъ Синодальнымъ Членомъ Иринеемъ, Епископомъ Тверскимъ и Кашинскимъ. СПБ. Типографія Св. Сунода. 1795, 8°» (два экземпляра этого года, находящіеся въ Императорской Публичной Библіотекѣ, представляютъ нѣкоторую между собою разницу). Изданіе второе, «вновь исправленное, съ присовокупленіемъ портрета» (чьего? въ экземплярѣ Императорской Публичной Библіотеки нѣтъ этого приложенія), вышло въ 1832 году, въ Москвѣ, изъ тамошней Синодальной Типографіи, 12°. Второй переводъ: «О воздыханіи голубицы, или о пользѣ слезъ. Три книги. Переведены Св. Правительствующаго Сунода Членомъ Иринеемъ, Епископомъ Тверскимъ и Кашинскимъ. СПБ. Тип. Св. Сунода, 1795, 8°». Второе изданіе вышло въ 1842 году въ Московской университетской типографіи, 8°.

Главный же переводъ преосвящ-нnаго Иринея, которымъ онъ прославился, есть «Толкованіе на Псалтирь»—Explanatio in Psalmos, auctore Roberto Bellarmino ex Societate Iesu. Всѣ восемь изданій напечатаны въ Москвѣ, въ тамошней Синодальной типографіи, первыя три Славянскими литерами, а остальныя—Русскими. Форматъ 1-го изданія—листъ, 2-го и 3-го—4°, остальныхъ—8°. Годы изданій: 1—1791, 2—1806, 3—1814, 4—1823, 5—1847, 6—1863, 7—1882, 8—1894. Первое вышло въ трехъ томахъ, остальныя—въ двухъ. Только къ одному 1-му изданію приложено предисловіе на Псалмы, переведенное изъ Беллярмина, остальныя изданія—безъ предисловія. Второе и третье изданіе посвящены Императору Александру I. Заглавіе 1-го изданія слѣдующее: «Толкованіе на Псалтирь, на три части раздѣленное. Первымъ тисненіемъ». И только: о переводѣ и авторѣ—ни слова. Заглавіе 2-го изданія: «Толкованіе на Псалтирь, на 2 части раздѣленное, противъ прежняго изданія сокращенное и тщательнѣйше исправленное». А на послѣдующихъ изданіяхъ появилось уже такое заглавіе: «Толкованіе на Псалтирь по тексту Еврейскому и Греческому, истолкованное тщаніемъ и трудами Иринея . . . . . .»

Приводимъ два образчика перевода (по 1-му изданію) и оригинала:

Предисловіе на псалмы.	Praefatio.
Прежде нежели приступимъ къ толкованію псалмовъ, надлежитъ кратко изъяснить, первое, о превосходствѣ псалмовъ: второе, о словахъ псалтири, псалма, и каѳисмы: третіе, о раздѣленіи и порядкѣ псалмовъ: четвертое, о творцѣ оныхъ.	Antequam ad explanationem singulorum Psalmorum veniamus, pauca quædam explicanda esse videntur. Primo de excellentia Psalmorum. Secundo de vocibus psalmi, et psalterij. Tertiò de diuisione, et ordine Psalmorum, Quartò de auctore.

Слѣдуетъ замѣтить, что Русскій переводъ предисловія нѣсколько измѣненъ и сокращенъ противъ Латинскаго оригинала.

Начало текста толкованія (приводимъ по 1-му изданію), сравнительно съ Беллярминомъ, гласитъ слѣдующее:

Первый псаломъ у евреевъ надписанія не имѣетъ: сего ради нѣцыи приписуютъ его Ездрѣ, приведшему псалмы въ порядокъ: вообще же приписуется онъ Давиду	Primus Psalmus titulo caret apud Hebræos, nec desunt, qui putent eum esse Esdræ, qui Psalmos in ordinem digessit, sed communiter tribuitur Dauidi . . . . .

Въ позднѣйшихъ изданіяхъ устарѣлыя выраженія, какъ въ этомъ образчикѣ, такъ и во всемъ переводѣ исправлены, въ такомъ родѣ: вмѣсто: «сего ради нѣцыи приписуютъ» — «почему нѣкоторые приписываютъ», вмѣсто: «приведшему въ порядокъ»—«расположившему по порядку» и т. д.

У Беллярмина, передъ предисловіемъ, приложенъ Index Psalmorum Alphalbeticus, а у преосв. Иринея въ концѣ 3-ьей книги (1-го изданія): «Оглавленіе псалмовъ по алфавиту». Приводимъ выдержку изъ этого Алфавита: «57 Si vere utique iustitiam». У преосв. Иринея: «Аще воистинну убо правду глаголете 57». Въ самомъ концѣ книги у Беллярмина помѣщенъ Index rerum notabilium, въ переводѣ преосв. Иринея совсѣмъ опущенный.

Отсюда видно, что въ Западной Руси, вслѣдствіе напора Римскаго католичества и уніи на православіе, обращали первое вниманіе на полемическія произведенія Западныхъ богослововъ и вступали въ литературную борьбу съ ними; въ Восточной же Россіи, удаленной отъ арены религіозной борьбы, не отказывались отъ назидательнаго чтенія, предлагаемаго Западными полемистами, какъ напр. Робертъ Беллярминъ и Петръ Скарга (см. Примѣчанія ко 2-ой книгѣ), оба – іезуиты.

4.—Берестейскіе Соборы. Знаменитѣйшему въ исторіи Православной Церкви и въ политической жизни Литовско-Русскаго государства Берестейскому Собору 1596 года, предшествовали еще четыре Собора, собиравшіеся въ томъ же древнемъ Берестьѣ въ 1590, 1591, 1593 и 1594 годахъ. По признанію самихъ православныхъ владыкъ («Акты Зап. Рос.» т. IV, стр. 34), необходимость соборовъ «въ Берестьи Литовскомъ, въ кождомъ року мѣсяца іюня 24 дня водлугъ старого календару» вызвана великими гоненіями и преслѣдованіями, воздвигнутыми на Православную Церковь, а также великими нестроеніями въ самой Церкви и въ православномъ духовенствѣ и обществѣ.

I.

Владыки, входившіе въ составъ Берестейскаго собора 1590 года, были слѣдующіе: Кіевскій митрополитъ Михаилъ Рагоза, Володимерскій и Берестейскій Мелетій Хребтовичъ, Луцкій и Острожскій Кириллъ Терлецкій, Пинскій и Туровскій Леонтій Пелчицкій, Холмскій и Белзскій Діонисій Збируйскій; Львовскій и Каменецкій Гедеонъ Болобанъ. Собрались эти владыки, какъ сказано въ соборной грамотѣ (см. ниже эту грамоту), «съ всѣми духовными, іереи священными; и его милость панъ Адамъ Патей, каштелянъ Берестейскій *, и многіи зацныи свѣцкыи станы». Не были: Полоцкій Аѳанасій Терлецкій и Перемышльскій Арсеній Брылинскій, оба старые и больные. Нѣкоторые участники перечислены у И. П. Новицкаго («Указатель» II, 58).

Подлинникъ Дѣянія Берестейскаго Собора 1590 года, съ шестью архіерейскими печатями, хранится въ архивѣ Львовскаго Ставропигіальнаго Института; Зубрицкій снялъ съ этого подлинника копію, по которой и напечатано Соборное Дѣяніе 1590 года въ IV-мъ томѣ «Актовъ Западной Россіи», № 25, стр. 34—36. Документъ этотъ содержитъ въ себѣ, между прочимъ, драгоцѣнное и пока единственное свидѣтельство о томъ, что въ 1590 году, передъ Берестейскимъ соборомъ, былъ предварительный соборъ въ Белзѣ, поста-

---

* За два года передъ этимъ, въ 1588 Адамъ Потей былъ еще Берестейскимъ судьею. Въ Іюнѣ этого года онъ велъ оживленныя бесѣды въ Берестьѣ съ Луцкимъ бискупомъ Бернардомъ Мацѣевскимъ и съ состоявшимъ при бискупѣ іезуитомъ. Сохранилось [illegible] свидѣтельство (Theiner, Vet. Monum. Polon. et Lithuan., т. III, № 46, стр. 41—42) о [illegible] что Потей уже въ то время былъ убѣжденнымъ проповѣдникомъ уніи. И теперь, въ 1590 [illegible] онъ, конечно, не дремалъ на соборѣ, а проводилъ свои идеи въ тайныхъ совѣщ[illegible] нѣкоторыми владыками, какъ это справедливо предполагаетъ преосв. Макарій («[illegible] Церкви» IX, стр. 502).

овленія котораго были приняты Берестейскимъ соборомъ, но въ чемъ они ключались—пока остается неизвѣстнымъ. Вотъ это свидѣтельство: «А што оторое постановленіе (sic) учинили и списалися епископи нѣкоторые (sic) ъ насъ у Белзѣ въ року теперешнемъ тысяча пятьсотъ девятдесятомъ,— ое постановленье (sic) при зуполной моцы зоставуемъ и тымъ листомъ ашимъ ствержаемъ подъ тымъ способомъ: и тамошній нашъ зьѣздъ, штожъ ы ся мѣли зъѣзджати въ Белзѣ, тогды тотъ зьѣздъ прекладаемъ на тоежъ ѣстце до Берестья Литовского; а во иншихъ во всѣхъ пунктѣхъ въ своеи оци отъ всѣхъ насъ заховань быти маетъ» («Акты» IV, стр. 35, по копіи убрицкаго, какъ извѣстно, признававшаго возможнымъ переправлять на овременный ладъ правописаніе подлинника). Другіе матеріалы, относящіеся ъ исторіи Берестейскаго Собора 1590 года, напечатаны въ томъ же томѣ Актовъ», подъ № 22, стр. 29—31, въ «Собраніи грамотъ Минской губерніи», 139, въ «Архивѣ Юго-Зап. Россіи», ч. I-ая, т. I, № 65, стр. 269—274, въ «Памятникахъ» Кіевской Археогр. Коммиссіи, №№ 7 и 8 (по 2 изд.).

Среди этого матеріала обращаютъ на себя особенное вниманіе, по своей резвычайной рѣдкости, два памятника тогдашней Славянской старопечати, ринадлежащіе оба Львовской типографіи и 1591 года.

А) Первый памятникъ имѣетъ видъ обыкновеннаго листа, въ которомъ, а развороте, на двухъ внутреннихъ страницахъ напечатаны двѣ грамоты:) Окружная — Константинопольскаго патріарха Іереміи (ноябрь 1589) Кіевскому митрополиту Михаилу, Литовско-Русскимъ епископамъ, духовенству и ірянамъ — объ уничтоженіи обычая приносить въ церковь мясо и пироги, ля освященія, въ праздники Рождества Христова и Св. Пасхи, а также свять день Пятницы вмѣсто дня воскреснаго; б) Соборная—Кіевскаго митрополита Михаила (20 іюня 1590)—о томъ же.

Напечатаніе этихъ двухъ грамотъ совершилось такъ.

Въ январѣ (17 числа) 1591 года митрополитъ Михаилъ Рагоза прибылъ о Львовъ, для устройства церковныхъ дѣлъ и для разбора жалобъ Львовскаго ратства на мѣстнаго епископа Болобана. Рагоза привезъ съ собою вышепомянутыя подлинныя грамоты и сдалъ ихъ для напечатанія въ Львовскую братскую друкарню», изъ которой они вышли чрезъ нѣсколько дней (а именно—23 января, какъ сказано въ «выходѣ»). Экземпляры этихъ грамотъ были аспространены по всей Львовской епархіи, въ которой были особенно разиты порицаемыя патріархомъ Іереміею и первымъ Берестейскимъ соборомъ ри отступленія, которыя негласно поддерживалъ мѣстный епископъ Гедеонъ. Въ Россіи извѣстенъ одинъ только экземпляръ этихъ грамотъ, хранящійся въ Императорской Публичной Библіотекѣ. Но онъ—не единственный. Въ «Описаніи» Каратаева, извѣстномъ своими пропусками и своею весьма слабою ибліографіею, пропущенъ экземпляръ библіотеки Зубрицкаго, съ котораго ыли воспроизведены эти двѣ грамоты въ IV-мъ томѣ «Актовъ Западной оссіи» (СПБ. 1851). На экземплярахъ Императорской Публичной Библіотеки сть слѣдующая надпись чернилами: «Ректора Семинаріи Архимандрита Павла —ва» (Доброхотова, впослѣдствіи епископа). Тою же рукою и чернилами сдѣланы другія мелкія библіографическія отмѣтки.

Б) Второй рѣдчайшій старопечатный памятникъ, здѣсь воспроизведенный

(вслѣдъ за упомянутыми грамотами), есть Προσφωνήμα, т.-е. Привѣтъ, вызванный пріѣздомъ во Львовъ митрополита Кіевскаго. Пріѣздъ этотъ былъ первый, а потому и не обычный, особенно для того времени, чрезвычайно грознаго по тогдашней великой церковной смутѣ. Объ этомъ пріѣздѣ знали, и къ нему готовились. Профессоры и студенты Львовской братской школы составили и разучили этотъ торжественный «Привѣтъ» своему іерарху. Первая часть его была исполнена въ церкви, 17 января 1591 года, а вторая—на другой день (18 января), при посѣщеніи митрополитомъ Михаиломъ Рагозою братской школы. Одушевленіе было громадное, жителямъ Львова извѣстно было, зачѣмъ пріѣхалъ къ нимъ ихъ митрополитъ, и потому «Просфонима», несмотря на свой панигирическій характеръ, какъ бисеромъ унизана разными политическими намеками, дѣлающими ее историческимъ документомъ, заслуживающимъ тщательнаго и вдумчиваго изученія, не взирая на внѣшнюю панигирическую форму. У Львовскаго братства и его школы шла большая вражда съ мѣстнымъ епископомъ Гедеономъ Балабаномъ, о чемъ мы уже имѣли случай замѣтить выше, въ началѣ 1-го Примѣчанія. Берестейскій соборъ 1590 года поручилъ митрополиту Рагозѣ разсмотрѣть подробно причины этой непріязни и постановить рѣшеніе. Вскорѣ (25 января) состоялся судъ надъ Гедеономъ; онъ былъ признанъ виновнымъ, и подъ угрозою лишенія сана, обязывался не угнетать братство.

Февраля 1-го 1591 года «Просфонима» была напечатана въ Львовской «братской друкарни». Отъ этого изданія остался единственный экземпляръ, нынѣ хранящійся въ Москвѣ въ Румянцевскомъ Музеѣ. Но и онъ не полный: въ немъ сохранилоь всего 6 листковъ. Мы пополнили его по рукописной копіи, находящейся въ Кіевской Лаврской Библіотекѣ, въ сборникѣ XVIII вѣка, по описи Петрова № 82 (104). Первое библіографическое сообщеніе о «Просфонимѣ» далъ А. Ѳ. Бычковъ въ «Библіографическихъ Запискахъ» (М. 1861, № 19, стлбц. 578—581). Подробная же статья объ этомъ любопытномъ старопечатномъ памятникѣ, вмѣстѣ съ его перепечаткою по Кіевской рукописи, помѣщена Ст. Тим. Голубевымъ въ «Кіевскихъ Епархіальныхъ Вѣдомостяхъ» 1874 года, №№ 5 и 6.

Ниже воспроизводится первый старопечатный памятникъ (двѣ грамоты), съ полнымъ соблюденіемъ правописанія; перпендикуляры, стоящіе въ текстѣ, указываютъ на размѣры строкъ старопечатнаго подлинника.

ІЕРЕМІАΣ|

Ελέῳ θεῦ Αρχιεπίσκοπος Κωνσταντίνη πόλεως | νέας ῥώμης καὶ οἰκουμένικος Πατριάρχης.|

Іереміа бо́жіею мл҃тію Архіеп҃кпъ конста́нтино́поля | нова́го ри́ма ѝ вселе́нскій Патрі́а́рхъ.

Пресщ҃ѣ́ннома Архіеп҃кпа Митрополи́та ки́евскома ѝ га́лицкома всеѝ росси́и. ѝ бг҃олю-|бе́нымъ е҃пк҃по҃. преславнѣ́йши кнаѕ҃е. велмо́жнымъ а́рста҃. ѝ про́чїимъ за́цнымъ пано҃. со҆бра҃-|та́емымъ ѥ҆мѣ́стѣ, мѣ́стечка́, ѝ ела҃. Архимандры́то҃, ѝ бл҃гочести́кымъ протопо́по҃, ѝ бл҃го-|говѣ́инымъ і҆ени́ко҃, ѝ всѣ́мъ г҃а на́шего хр҃менити́мъ лю́дѣ, сѝномъ по дх҃ѹ вѫзлю-|е́нымъ | на́шего смире́нїа, бл҃гть бу҃ди ва҃ ми́ръ ѝ мл҃ть ѡ҃ бг҃а. Смире́нїе на́ше оу҆вѣ́рисѧ ѡ҃ | многи҃, я҆ко сопро́чими безмѣ́стїи ѝ а҃ со҆бра҃-хо҃ всеѝ е҆пархіи е҆́ще́же сѵ҃тъ сі́м трѝ. | Пе́рвое оубо па́ска. Вто́рое , наза́втрїе рождества́ хр҃а празднꙋ́ю поло́гъ бц҃а, ѝ при-|носятъ ѥ҆ѧ сѡ҃нъ семида́лїонъ мѧ́кꙋ пече́нꙋ, что е҆́стъ вели́ко нечестїе, поне́-пре|сто́ма два рода̀, ѝ па́ки дво́ю пребы́сть неизрече́нно. ѝ сѐ г҃ъ догма́тъ безбо́жныхъ | е҆рети́къ, и҆́же сѐ сѵ҃творѝша къ оу҆ничи-нію пречи́стыа бц҃а. ѝ возбрани́сѧ ѡ҃ ше́ста|го вселе́нскаго собо́ра, а҆вѝло о҃д҃. я҆ко безмѣ́стно ѝ безако́нно. Третее, я҆ко нѣцїи | ѡ҃ тїа́нъ празднꙋ́ютъ ѥ҆ѧ па́токъ, во сѵ҃бꙋ́жѐ и҆́ю работа́ютъ. е҆́же ѝ се́мъ зако́-|нꙋ глю́щꙋ про́клѧ҃ всѣ́къ дѣла́мъ ѡ҃ча́са сѵ҃бо́ты дева́го, да́же до годи́ны понедѣ́лка | начина́ющꙋсѧ. поне́же се́дмь днїй ѥ҆ сѵ҃творѝ, ѝ ше́сть дадѐ ѥ҆ѧ сло҆же́нїе чл҃ко҃мъ, | ѝ е҆ди́нъ ѡ҃ꙋдѫ҃ себѣ́ славосло́вїе. Сего҃ ра́ди подоба́етъ на́мъ празнова́ти вн҃ю, ѝ ѥ҆ѧ|

вл҃чнаа пра́зники невымо́вне. ꙗ҆ глемѣй же́ па́сцѣ ка́ко и҆ е҆ли́ко прино́сятъ въ цр҃квь | раздѣла́ти ни́щи҃м ꙗ҆ко хлѣбы про́сты, а҆ не ꙗ҆ко с҃ты, ꙗ҆ко же́ мна҃ чл҃ци. Сего́ ра҃ ми-|ренїе на́ше забѣща́етъ, и҆ въ с҃тома҃ дв҃сѣ повелѣва́етъ, ꙗ҆ко да ѡ҃ ни҃хъ и҆ въ про́чаа, | имѣти сѧ́ про́стый хлѣбъ, и҆ немѣти ꙗ҆ко с҃таго. и҆либы́ приноси́ти мв҃къ зы-|ро҃ ва|ре́нв҃ въ цр҃кви, наза́втрїе рождества́ хв҃а мна́ше е҆́ чѣ́сть бц҃и, е҆́же е҆́стъ вели́ка е҆́ресь. | и҆ли́ безчествова́ти с҃тую́ пл҃ю, и҆ почита́ти па́тницѧ, да҃ вв҃детъ ѡ҃лвче́нъ ѡ҃ ѿца, | и҆ сна́, и҆ с҃таго дх҃а, и҆ прокла́т и҆ непрощє́нъ, и҆ по сме́рти не разрѣше́нъ. дондеже́ пре-|ста́нвтъ твори́ти сі́а, и҆ полвча́тъ прощє́нїе. По́ тѣ́же тажки́ ѡ҃лвче́нїемъ да҃ | вв҃дутъ и҆сщє́нници а҆́ще кі́й дерзне́тъ сътвори́ти сѐ. та́ко а҆ не и҆нако да҃ вв҃детъ. | и҆ дабы́ бл҃ть бо́жіа и҆ безчи́сленаа е҆́го мт҃ь и҆ моли́тва и҆ бл҃гослове́нїе на́шего смире́-|нїа съ всѣ́ми правосла́вными бы́ла. мц҃а но҃е́вр҃ія. и҆ндикта ґ҃. |

Ἱερεμίας ἐλέῳ θεῦ Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντίνυ πόλεως | νέας ῥώμης καὶ οἰκουμένικος πατριάρχης. |

ВОлею бо́жіею Михаи́лъ а҆рхіепископъ Митрополи́тъ Кіе́вскій. | и Га́лицкій и҆ всеи́ росси́и.

Вв҃дчи на҃ на҃ собо́рѣ на́ше҃ ни҃ѣшне҃ берестійско҃, добѣ́дабшисѧ пр҃е́ мно́гіи сѣ́дѣцтва | дв҃хо́вны҃, и҆ свѣ́цкы҃ людіи́ православны҃ хр҃істі҃ан҃ъ вѣ́ры на́шеѧ. и҆́же въ е҆пископі҃а҃ | митропо́лїи на́шеи, найдв҃ютсѧ по мѣ́стѣхъ и҆ се́лахъ мно́гіи ѡ҃бы́чаи и҆ безако́нїа҃ | проти́вны҃ вѣ́рѣ, каѳоли́чески҃а, сирѣ́чь собо́рны҃а вели́кіа҃ цр҃кве на́шеѧ. што҃ и҆ е҆́го | мт҃ь с҃тѣ́йшіи (sic) Кѵ́ръ Іереме́а Архіе҃пъ конста́нтино́пола новаго рі́ма и҆ всел҃е́н-|скіи҆ Патрі́а́рхъ, зверхне́йшіи пастырь на́шихъ, бы́тностїю сѐ | зде҃ вземли҃ гд҃ра Ко-|ролѧ́ е҆́го мт҃ери. многые безчи́нїа҃ вр҃ѣ

родѣ на́шемъ оу҆вѣдѣвъ. а҆ межи мно́гы|ми и҆́ными собла́знами, ѡ҆брѣте́сѧ нѣкаѧ собла́зна вы́мышленнаѧ па́ска, ѕлы́хъ | е҆рети́ческихъ наꙋкъ, ꙗ҆́ко в҆ дн҃ь воскр҃нїѧ хв҃а но́сѧтъ до цр҃кви хлѣбы и҆ мѧ́са посщ҃а́ти. | и҆ взѧ́вши вдомы своѧ знабоже́нствомъ вели́кимъ оу҆живаю́тъ, ꙗ҆кобы нѣкꙋю ст҃ость | зако́ннꙋю, рꙋга́ючисѧ гд҃ꙋ на́шемꙋ і҃с х҃ꙋ и҆́стинной па́сцѣ на́шей, кото́рый за всѣ́хъ | вѣ́рныхъ себѐ да́лъ пожива́ти тѣ́ло и҆ кро́въ свою̀. а҆ нета́къ ꙗ҆́къ сі́и оу҆подоби́вшесѧ | невѣ́рнымъ жидо́мъ, па́скꙋ себѣ̀ ѿ хлѣ́ба и҆ мѧ́са съставлѧ́ютъ. И ты́ж, наза́втрїе | рожества хв҃а но́сѧтъ пирогы̀, мнѧ́тъ вче́сть бц҃и поло̀гъ навѣжа́ючи, е҆́же е҆́стъ вели́кое не|че́стїе и҆ наоу́ка нечс҃тивы́хъ е҆рети́къ. Дв҃а́ѧже бц҃а па́че сло́ва и҆ ра́зꙋма нетле́нно и҆ не|сказа́нно роди̇̀. Та́кождежѐ, и҆ пѧ́тницꙋ нѣ́цїи празнꙋютъ безъ робо́ты. но подоба́етъ | хр҃тїа́номъ пѧ́токъ по́стити, и дѣла́ти ве́сь дн҃ь. а҆ нл҃ю празнꙋючи ст҃ити, и҆ вс҃и | пра́зники госпо́дскїѧ, и҆ оу҆го́дниковъ бо́жїихъ, и҆ вс҃е по оу҆ста́вꙋ цр҃ко́вномꙋ пост҃ы і҆пл҃ъ | и҆ ст҃ыхъ ѿц҃ъ преда́нїю твори́ти. Сего̀ ра́ди ꙗ҆́ко жѐ вселе́нскїй Патрїа́рхъ ѻ҆ си́хъ е҆́ресѣхъ | писа́нїемъ свои́мъ запрѣти́лъ, вездѐ небы́ти семꙋ̀ крꙋ́скомъ на́родѣ на́шемъ хрїстиѧ́нскомъ. | Того̀ ра́ди и҆ мы̀ нн҃ѣ съ всѣмъ собо́ромъ на́шимъ ве́дле де́кретꙋ вселе́нского патрїа́рхи, та-|ковꙋю е҆́ресь ѿ цр҃кве́й на́шихъ и҆зганѧ́емъ, и҆ клѧтвѣ̀ преда́емъ. А кто́бы смѣлъ семꙋ | проти́витисѧ, и҆лѝ сщ҃еникъ, и҆лѝ миръскїй. таковы́й да бꙋдетъ ѿлꙋче́нъ ѿ ѻ҆ц҃а и҆ | сн҃а и҆ ст҃ого дх҃а. и҆ проклѧ́тъ и҆ посмр҃ти неразрѣше́нъ, ꙗ҆́ко престꙋ́пникъ зако́на.|

И мы̀ насоборѣ на́шемъ нн҃ѣшнемъ бꙋ́дꙋчїи, Меле́нтїй е҆п҃кпъ володи́мерскїй и҆ бере-|стїйскїй и҆ е҆ѯа́рхъ а҆рхимандры̀тъ ки́евскїй пече́рскїй. Кири́лъ е҆п҃кпъ лꙋцкїй и҆ | ѻ҆стро́зскїй протоѳронїе и҆ е҆ѯа́рхъ. Леѡ́нтїе е҆п҃кпъ пи́нскїй и҆ тꙋ́ровскїй. Дионі́сїе | е҆п҃кпъ хо́лмскїй и҆ бел҃зкїй. Гедїѡ́нъ боло́банъ е҆п҃кпъ Митропо́лїи га́лицкои лво́вской | и҆ ка́менца подо́лскаго. И съ всѣми дꙋхо́вными, і҆ере́и сщ҃е́нными. И его̀ мл҃ть па́нъ | а҆да́мъ пате́й кашталѧ́нъ берестѐйскїй. и҆ мно́гыи зацныи свѣцкы́и ста́ны.|

Na што̀ мы̀ сей ли́стъ на́шъ насобо́рѣ е҆диномы́сльно бꙋ́дꙋчи списа́вши и҆ печа́ти попри-|тиска́вши рꙋка́мисмы сѧ бла́сными подписали. и҆ по е҆писко́пїѧ свои́хъ розосла́ли и҆ пере-|пи́совати всѣмъ каза́ли. писа́нъ вбе́рестю̀ на̀ собо́рѣ на́шемъ дꙋхо́вномъ. ро́кꙋ

҂а҃ ф҃ ч҃го. | Мц҃а і҆ю́нѧ к҃. дн҃ѧ. Анн҃ѣ ро́кꙋ ч҃ а҃ го. генꙋа́рїѧ з҃і дн҃ѧ. Мы̀ смире́нный | Михаи́лъ а҆рхиеп҃кпъ митрополитъ кі́евскїй и҆ га́лицкїй и҆ всеѧ̀ росси́и, волво́вѣ на́мъ | на̀ сей ча́съ бꙋ́дꙋчи, се́й листъ на́шъ дрꙋкова́тисмы росказа́ли, и҆ всѣ́мъ до вѣ́домости | посла́ли, а҆бы̀ ни̑ е҆ді̑ и҆́начей не дерзн҃ꙋ оу҆чинити по̑клѧтво́ю вы́шше рече́нною непроще́нно.

Михаи́лъ а҆рхїеп҃пъ Митрополи̑ кі́евъскїй | и҆ галицкїй и҆ всеи росси́и, рꙋка̀ вла́снаѧ. |

Кѵри́лъ терле́цкїй бо́жїю мл҃тїю е҆ѯа́рхъ, | е҆п҃кпъ лꙋцкїй и҆ ѡ҆стро́зкїй вла́сною рꙋко́ю. |

Дїѡни́сїе збирꙋскїй е҆п҃кпъ хо́лмскїй | и҆ бе́лзкїй вла́сною рꙋко́ю.

Меле́нтїе хребто́вичъ е҆п҃кпъ володымерскїй | а҆рхиманъдри́тъ кі́евъскїй рꙋко́ю вла́сною. |

Леѡ́нтїе полчи́цкїй бо́жїею мл҃тїю е҆п҃кпъ тꙋро́вскїй и҆ | пи́ньсвїй а҆рхиманъдри́тъ лѣщинскїй рꙋко́ю вла́сною. |

Гедеѡ́нъ воло́банъ е҆пк҃пъ лво́вскїй и҆ ка́менца подо́лскаго вла́сною рꙋко́ю. |

Во ЛВоВѣ,

Вдрꙋка́рни Бра́тской, ро́кꙋ ч҃ а҃ го.
генꙋарїѧ к҃ г҃.

Ниже воспроизводится Προσφωνήμα, страница въ страницу, строка въ строку, съ полнымъ соблюденіемъ правописанія: сокращеній, удареній (иногда—отсутствія ихъ), знаковъ препинанія, слитнаго написанія нѣсколькихъ словъ—появленія въ Славянскомъ текстѣ Греческихъ прописныхъ (очевидно—вслѣдствіе недостатка Славянскихъ прописныхъ), причемъ, явныя опечатки стариннаго набора отмѣчаются. Προσφωνήμα воспроизводится съ единственнаго экземпляра, принадлежащаго Румянцевскому Музею (въ Москвѣ). Въ этомъ экземплярѣ сохранились всего 6 восьмушекъ или 12 страницъ. Не хватаетъ двухъ восьмушекъ, отвѣчающихъ страницамъ 9, 10 и 15 старопечатнаго текста. Онѣ дополнены изъ Кіевской рукописи XVII вѣка и въ предлагаемомъ ниже воспроизведеніи «Просфони́мы» занимаютъ страницы: 69, 70 и 75.

ПРОСФѠNИМА.

ПРИВѢТЪ

Преѡсвѧще́нномꙋ Архїепи́скопꙋ Кѵ̀р Михайлꙋ,
Митрополи́тꙋ кїевскомꙋ и҆ га́лицкомꙋ и҆ всеѧ̀ ро́ссіи.

Вбра́тской шко́лѣ Лво́вской съставле́ный

Егда́же въ гра́дѣ лво́вѣ, пе́рвѣе посщ҃е́нномъ рꙋко-
положе́нїи бѣ. Генꙋа́рїѧ з҃і. ро́кꙋ ҂а ф ч а.

Тогда̀ таково̀ приглаше́нїе, въ це́ркви
прѐ наро́домъ ѿ дѣте́й прїемъ, пе́рвое.

Воꙋ́трїе жѐ въ шко́лꙋ любе́зно посѣща́юще прїйде,
и҆ та́мо ѿ нищебѣ́дныⷯ моле́нїе кне́мꙋбѣ, вто́рое.

ВО ЛВОВѢ.
Вдрꙋка́рни Бра́тской, феврꙋарїѧ а.
Ро́кꙋ, ҂а ф ч а.

ПРОΣФΩNНМА.

Ге́рбъ тезоимени́таго Кнѧ́ѕѧлва̀ гра́дъ се́й ма́етъ,
ѐго́же и҆мѧ̀ по все́й ѐвро́пїи ро́ссїйскїй ро́дъ зна́етъ.
Вмитропо́лїи Киевога́лицко́й сла́внѡ пребыва́етъ,
и҆ Митрополи́та свое́го че́стнѡ привѣча́етъ.

Гербъ
города
Львова.

Ле́въ ца́рствꙋетъ безслове́снымъ ѕвѣре̑ вначáло,
слове́сныѧ̀же ѡ҆́бразъ, х҃ко ца́рство на̑сѧ показа́ло.
Мꙋжа́йсѧ многоплеме́нный ро́сскїй наро́де,
да̀ христо̀съ нача́ло крѣ́пости втебѣ̑ бꙋ́де.

ΠΡΟΣΦΩΝΗΜΑ.

ΠΡΟΔΟΓΟΣ ΤΩΝ ΜΙΚΡΩΝ

Ωσπερ γὰρ τὰ νεόφυτὰ, ὦ περιφανέστατα ἀρχιεπίσκοπε καὶ πανιερώτατε κυρ Μηχαὴλ. διὰ τὴν αὐτῶν μικρότιτα, τοῖς βλέπȣσι με γάλην ἡδονὴν ἐμποιουσιν, ἐξ ἐλπίδος μελλούσης πρὸς αὐτοῖς. οὕτως καὶ ἡμεῖς ἐνθυμȣ̃μεν τὰ μικρότατα ὄντες παιδάρια (καὶ νῦν πρῶτον ἀπάρχᾶς ταῖς διὸς κȣ́ραις μνημοσυναις ἀποφέροντες) πάσι ἐβελπȣσι περὶ ἡμῖν καλὴν δόξαν ἐμβάλλειν. ἀλλ' ἀμυδροῖς οὖσι ἄλλοις βροτοῖς. περι πάντων σε μόνον ἔχομεν τοιαύτον, ὃν μάλιστα πάντων περὶ ἡμῶν ἐπιμέλλοντα νομίζομεν. Διὰ γὰρ τὰσ (sic) πολὺ θαυμασίας σου ἀρετὰς, πάντες σε ἥλιον φαεινὸν, τῆς εὐρώπης ἄστρον, μοῦνον ὀφθαλμὸν ῥωσσίας πάντων ἐθνῶν αἱ φωναὶ ἠχέουσι. αἷς καὶ ἡμεῖς συνέχειν βούλομεν, αλλ' οὐδυνάμενοι ὄντες τὴν λύραν συναρμόξειν αναξιμορμίγξιν ὕμνοις. συ δὲ τοῦτο χάρισαι, τὰς γνῶμας καλλίμαχε ἐν φρέσι σῆσιν βάλλων, ἀεὶ γὰρ τοῖς μικροῖς μικρὰ δίδωσιν ὁ θεὸς.

ПРЕДОСЛОВЪ Ѿ МАЛЫХЪ.

Ꙗ҆́ко жѐ новосажде́нныѧ *. ѻ҆ преподо́бне Архиепи́скопе, и преѡсщ҃е́нный кѵ̑р Михаи́ле, ма́лостїю и҆ зрѧ́щи҃м ве́лїю сла́сть сътварѧ́ютъ, наде́жда и҆́хъ ра́ди хотѧ́щаа бы́ти ѿ ни̑хъ. Та́ко и҆ м҃ы оусе́рдно желае҃м малы́ѧ сȣ́ще дѣ́тища [и҆ нн҃ѣ пе́рвѣе и҆знача́ла Дневы̑ ѡ҆троковѝцъ въспомина́нїѧ предносѧ̑ще] вс҃ѣмъ бл҃гонаде́жны҃м ѻ҆ на́съ до́брȣ сла́вȣ и҆зрещѝ. но̀ помраче́ны҃м оу҆бо сȣщи҃м чл҃ко҃м, паче вс҃ѣ т҃ѧ и҆́мамы сицева́го, е҆го́же ѕѣлн҃ѣе вс҃ѣ ѻ҆ на҃ прилежа́ща мни҃м. Мно́гочю́дны̑ бо̀ ра́ди твои̑ добродѣтелей, вс҃и т҃ѧ сл҃нце свѣтлое, Евро́пїѧ ѕвѣздȣ̀ е҆дино̀ ѡ҆ко ро́ссіи вс҃ѣ ꙗ҆зы́къ гла́сы гласȣютъ. и҆́хже и҆ м҃ы съдержа́ти хо́ще҃м, но немо́щни с҃ȣще ли́рȣ возѧ́ще ца́рскїѧ пѣ́сни сла́дцѣ съ плѣта́ти ты̑ же сі́е бл҃годарстве́нно прїи́ми̑, рече́ннаѧ добропобѣ҃ни че в҆по́мыслы своѧ̀ влага́й, при́сно бо̀ малы҃м мала́ѧ дае́тъ б҃ъ.

* Въ подлинникѣ въ этомъ словѣ опечатка: вмѣсто перваго н стоитъ и.

ПРОСФѠНИМА.

Η ΑΡΧΗ ΤΟΥ ΠΡΟΤΟΥ ΧΟΡΟΥ.

Ἰδοῦ δὴ ἀρχιερατικὴ παραγίνεται ψυχή, χαῖρε πόλις, προθύμως τὸν ποιμένα δεχομένη, κοσμίτορα βουλῆς, εὐγενεία μὲν σεμνόν, σοφὸν δὲ λόγοις χαίρωμεν οὖν καὶ ἡμεῖς, ἀδελφοί, τὸν πατέρα ἡμῶν βλέποντες ἐπισκεψόμενον ἡμᾶς. Συγχαίρε δὲ καὶ σὺ ἱεραρχαπάτερ, ὁρῶν τὰ σαυτοῦ τέκνα εὐτάκτως προστρεχοντά σοι.

НАЧАЛО ПЕРВАГО АНКА.

Сѣ оубо сватителскам прибыкаетъ дша, радѣйсѧ граде, оусердно пастырѧ пріемлюшти, оукрасителѧ же собѣта. Благородѣ оубо чесна (sic), премѣдра же словесы. Радѣимсѧ оубо и мы братіе ѡца нашего зѣ ше посѣщаюшаго насъ. Да возрадѣетжесѧ дша твоѧ сѣ сѣмѣнона чалнѣйшіи ѡчѣ, зрѧй на чада своѧ благочинно ктебѣ притекаюшѧ.

ВТОРЫЙ ОТРОК.

Εὖγε πάτερ, ὡς ἀμπνεύσας ἐσαγείραο θυμὸν,
καὶ ἦλθες ἐπ' ἔργα ἱμερόεντα σπουδῆς.

Благо ѡче, слоко бо изрекахъ ѣси ѣдино,
и скоро схвраѧ многъ народъ мысломъ.
Ѩко нераскаѧсѧ нѣкъ оуналъ быти,
но пришѣ кѣмъ благочинникъ оустроити.

ТРЕТІЙ ОТРОК.

Οὐκ αἰεὶ σκότος ἠερόεν, καὶ νὺξ ἐρεύ εννὴ
ἀλλὰ ποτ' αὖ λαμπρῆ ἠελίοιο φάος.

Незакѫды бываетъ тма накоздѣтъ мглистаѧ,
Ли̑къ трикаетъ оустабичне ночь чрноосблачаѧ (sic).

ПРОΣФОNИМА.

Алѐ и҆ сл҃нчное горѧ́чее ко́ло про́мен҆ми блиста́етъ,
затѣ̑ и҆ само́го ꙗ҆́снѡсїѧющаго свѣ̑тъ быва́етъ.

ҮЕТВЕРТЫЙ ОТРОК.

Ὦ ἐπίστατ' ἀρετῆς ὅσσον πάρος ἦν ἐμὸν ἄλγος
ἕινεκα σοῦ, τόσσον μοι νῦν πάλι χάρμα πάρεστι.

Ѡ҆ наста́вниче добродѣ́тели и҆ поко́ры всѧ́кои,
ꙗ҆́космѝ пе́рше заживали жа́лости вели́кои.
Такъ намъ нн҃ѣ видѧ́чи т҃ѧ ра́дость наставаетъ,
всѧ́кого бо̀ нелестнаго дш҃а оу҆ми́лно вздыха́етъ.

ПІАТЫЙ ОТРОК.

Ὦ τί βλέπω, οἷον τόδε θᾶυμ', ὡς ἡδὺ θέαμα,
πάγκαλος πομπὴ, ἔμ' ἔχει σέβας εἰσορόωτα.

И что́жъ нн҃ѣ ви́жꙋ чю̑до ба́рзо дивно́е,
виде́нїе жѐ сла́дкое и҆ всѣ̑м потѣшли́вое.
Всекра́сное похвале́нїе менѐ съдержи́тъ, ви́дѧчи
доброче́снаго (sic) по́честь ѿ всѣ̑х прїимꙋючи.

ЛИКЪ ВТОРЫЙ.

Пра́гнꙋла т҃ѧ дш҃а на́ша, пра́гнꙋли т҃ѧ и҆ ко́сти моѝ,
ꙗ҆́къ землѧ̀ пра́гнетъ дожда̀ влѣ́тнїи зно́и.
Nѣеди̑нъ та́къ пока́рмъ тѣ́лꙋ несмакꙋетъ,
ꙗ҆́къ оу҆прїи́маѧ дш҃а ви́дѧчи т҃ѧ роскошꙋетъ.

ВТОРЫЙ ОТРОК.

Σпѣва́ти м҃и ка́жетъ се́рце (sic) ст҃и́телеви мое́мꙋ.
и҆ ꙗ҆зы̑къ ср҃цꙋ послꙋ́шныи зꙋпо́лномꙋ,
Ѿбира́етъ слова̀, и҆ новы́и стихѝ содѣлова́етъ.
ле́двѣ та́къ прꙋ́дко пи̑сарь писмо̀ вылива́етъ.

ПРОСΦΩНИМА.

ТРЕТІН ОТРОК.

Здра́вѣ вѣ́ди сѣ́тлю, тебѣ̀ а̑ сла́дкими,
не забѣ́дѣ нѣ́гды, стишка́ми моими.
И по́ки ми ѣ́дно̀ впа́мати ро́дитсѧ мо́ка,
че́сныи (sic) вѣ́дѣтѣ ѿ ме́не за́кжды ѳ тебѣ́ сло́ва.

ЧЕТВЕРТЫН ОТРОК.

Возлюбилѣ ѣ̑сн ѿ́чє спрадедли́кость свѧтꙋю,
ма́ешѣ кнена́висти безбо́жность проклѧтꙋю.
Прото тебѣ̀ бо́гѣ тво́й зна́чною пр̑ѣ̀ и̑ными
почтѝлѣ пода́гою, робе́сники твои́ми.

ПІАТЫН ОТРОК.

Припомсѧнѣ (sic) победр̑ѣ твоѣ̑ (sic) ме́чѣ бг̑осло́вїе̑ кова́нный
до́брый бо́нне, мечѣ ѿ всю́дꙋ насꙋтре́нный.
Сла́вный ѝ непоро́чный, сты́мсѧ ты рꙋша́ешѣ см̑кле,
ѝ гро́мишѣ ни́мѣ бг̑опроти́кныхѣ сна́дне ѝ оу̑м̑кле.

ШЕСТЫН ОТРОК.

Пра́вда и ч̑ѧколю́бїе тво́й бо́зѣ спрабдетѣ,
а̑ спрадедли́кость бразда́ми шафдетѣ.
Зѧ̀ и̑хѣ поко́домѣ ѳ и̑стни́ный пастꙋ́рꙋ,
простдеши на̑ гости́нецѣ ко нбно́мꙋ царꙋ.

СЕДМЫН ОТРОК.

Нехаи́же гаи́бꙋ ѿнесдтѣ, нехаи́сѧ запала́ютѣ,
ѳ сцѣ́нна́мѣ гла́бо, котры́и (sic) оу̑па́дкꙋ церкви шдка́ютѣ.
Нехаи́сѧ кспача́тѣ и̑хѣ ра́ды, нехаи́сѧ бстыда́ютѣ и̑́бне,
котры́и зницѣ́на́ наше ра́ди* би́дятѣ ма́рне.

---

* Въ подлинникѣ здѣсь опечатка: вмѣсто и, и.

ПРОΣФΩNНМА.

ОΣМЫН ОТРОК.

Бода́й за̀ бо́жїю в҆згóрдꙋ всѣ̀ поганбе́ни бы́ли,
которы́и оу҆па́докъ хва́лѧ̑т, мо́вѧчи та́кесмы хотѣ́ли.
А цнотли́выи бода́й дн҃їй до́брыхъ зажива́ли,
и҆ и҆́стиннꙋ бо́жїю за́вжды смѣ́ле вызнава́ли.

ТРЕТІН ЛНКЪ.

Принесѣ́те по́честь сщ҃еници пастыре́ви зверхнѣ́йшемꙋ,
принесѣ́те покóрꙋ и҆ ми́рскїи, ꙗ҆́ко всѣ́хъ началнѣ́йшемꙋ.
Σегò е҆дина́го на̀дъ е҆пк҃пы и҆ сщ҃еники и҆мѧ вызнава́йте,
семꙋ̀ нн҃ѣ вдомꙋ бо́жїи и҆ зна́мисѧ покланѧ́йте.

ВТОРЫН ОТРОК.

Σобо́ре бо́жїй оу҆миле́нно спѣва́й свое́мꙋ,
миха́йлꙋ митрополи́тꙋ, патрїархо̑м посщ҃е́нномꙋ.
Оу҆чинѣ́те е҆мꙋ че́сть пови́ннꙋю зовсе́и хо́ти,
нелицемѣ́рно всею̀ дш҃е́ю, е҆го ст҃и́телскои ми́лости.

ТРЕТІН ОТРОК.

Бꙋде́мо тѧ̑ пре̑ всѣ́ми ве́лбити и҆́стинный на́шъ пасты́рꙋ,
Nето́лко насе́мъ е҆диномъ мѣ́сци, но̀ и҆ повсѐмъ ми́рꙋ.
Абы̑сь на́съ впригóдахъ на́шихъ нн҃ѣ и҆ все́гда ратова̀лъ,
и҆ ѿ проти́вности люді́й зловѣ́рны̑х це́рковъ застꙋпа̀лъ.

ҮЕТВЕРТЫН ОТРОК.

Блаже̑нъ оу҆бо господи́не, котры̀й (sic) люді́й оу҆па́лы̑х ратꙋетъ,
бо́гъ ты̑ж ве́гò потре́бѣ надни́мсѧ злютꙋетъ.
Богъ е҆го вцѣ́лѣ захова́етъ и҆здоро́вѧ наба́витъ,
и҆ впанова́ню не ѿмѣ́нномъ зла́ски свое́и поста́витъ.

ПРОΣФΩNИМА.

ПІАТЫН *.

Плещѣмо рꙋка́ми ра́дꙋючисѧ вс҃ѣ згодли́ве,
вс҃ѣ спѣваймо, пасты́рѧ вита́ючи богобоѧзни́ве.
То́тъ всемꙋ̀ дꙋхове́нствꙋ въ все́й ро́ссіи роска́зꙋетъ,
митропо́лїею кіевскою и̓ га́лицкою ѡ̓блада́етъ.

МОЛИТВА.

Бо́гъ всеси́лный (че́сный нашъ ѿч҃е) бо́гъ правди́вый,
Zастꙋпникъ на́шъ пе́вный потѣшли́вый.
Онъ вдолегли́востѧхъ на́съ ратꙋе,
неха́йже на́мъ бо́ѧзнь непанꙋе.
Гꙋча̑тъ свѣ̑та сего̀ мо́рѧ попꙋдли́выи,
бїючѝ волна́ми вбе́регы крывы́и.
Гроѕѧ̑тъ оу̓па́дкомъ ѡ̓по́ки,
вы́высившисѧ подте́мныи ѡ̓́болоки.
Мѣ́сто котро́е (sic) бо́гъ ми́лꙋетъ,
и̓ прибы́ткомъ свои́мъ и̓менꙋетъ.
Томꙋ кгва̑лтъ и̓ грозна́ѧ збро́ѧ,
немо́жетъ нѣ́гды зопсова́ти поко́ѧ.
Бо̀ та́мъ са́мъ бо́гъ пребыва́етъ,
и̓ впотре́бахъ ратꙋнокъ подава́етъ.
Бо́гъ котрый (sic) а̓́гг҃лы влада́етъ,
за́вжды на̑ сна̑не ѡ̓борнѧ́етъ (sic).
Богъ авраа́мовъ сна́ми ве́зде,
и̓ то́тъ ва́лчити зана̑ бꙋде.
Сюды̀ щожи́во, сюды̀ бывайте,
и̓ бо́жїи спра́вы познава́нте.

* Въ старопечатномъ подлинникѣ опечатка ПАІТЫН

ПРОСФѠNИМА.

(750) Σпра́вы ди́вный и҆ неслыха́ный,
пере҆ты́мъ в҆ Рѡ́ссїи небыва́лый,
Бы́строcть мо́витъ Бг҃ъ гамꙋ́йте,
а҆пи́лносѧ присмотрꙋ́йте
Н҃ ѧ҆ Бг҃ъ, на́родъ мѧ̑ всѧ́кїй
и҆ Свѣ́тъ вызнава́етъ ꙗ҆́къ є҆ст҃ вели́кїй,
** ѿ Бж҃е кото́рый нѣма́ешъ ничо́го ро́вного собѣ̀
прїсто́йне ѿдає҆т Сїѡ́нъ Ст҃ый хва́лꙋ тобѣ̀,
Сїѡ́нъ цвѣ́тъ го́ръ высо́кихъ весе́лїє свѣ́та всего̀.
Бо́ки восто́чный дво́ръ цр҃ѧ вели́каго,
Мѣ́сто І҆ерⷭ҇ли́мъ свѣдо́цство да́ти мо́же,
и҆ ты̀ на́м ѡ҆боро́на пе́внаѧ всеси́лный Бг҃е,
Мо́жный богатыре́ве твои́хъ си́лъ дозна́ли,
про́жносѧ на тво́й вѣ́рный лю҃ збира́ли.

|| (об. 750) Ѿ СТАРѢ́ШИХЪ ***

** Та́ко говѣ́емъ, преѡсщ҃е́нный А҆рхїеппⷭ҇е всеа Рѡ́ссїи,
ꙗ҆́ко превы́шше є҆сѝ нн҃ѣ на҃ ра́дости всѧ́кои,
А҆́ще и҆ А҆враа́мъ мно́го радова́сѧ прїе́мый Бг҃а стра́нствꙋюща,
немнѣ́е и҆ мы̀ радꙋ́емсѧ зрѧ́ще т҃ѧ, ни́съ посѣща́юща,
Та́же и҆ Лѡ́тъ в҆ Содо́мѣ а҆́ггл҃ы Бж҃їѧ в҆ до́мъ прїе́мшїй,
Ѕѣ́ло веселѧ́сѧ и҆ ра҃ ѿ па́гꙋбы и҆зба́вле҃ бы́вшїй,
И҆ Трїє ѡтро́ци во ѡ҆гни̇̀ сꙋ́ще, А҆ггл҃а є҆гда̀ оу҆зрѣ́ша,
По̀ и҆́стинѣ ра́достїю и҆ весе́лїе҃ ѡ҆дрⷭ҇жи́ми быша,
Сни́же навходоно́сора совсѣ́мъ є҆го̀ мно́жествомъ,
Доблестве́ннѣ побѣди́ша Бж҃їи҃ посо́бствомъ,
И҆ па́стырїє А҆́ггл҃овъ блговѣствꙋ́ющихъ слыша́ша по҃ла́нныхъ,
Є҆гда̀ невѣ́рїа зима̀ дрⷭ҇жа́ше А҆рхїереѡ҃ во і҆ерⷭ҇лїмѣ̀
Ха҃ зимы̀ го́ркїа гꙋби́телѧ, и҆́мъ блг҃овѣствова́ли,

* Отсюда вся осьмушка (стран. 9 и 10) по Кіевской рукописи. ** Эта описная буква писана киноварью. *** Весь этотъ заголовокъ киноварью.

ПРОСФѠНИМА.

Дабы ѣх кифлїе҃мъ шѣше но҃ворождѣнаго цр҃а согладáли,
Да рáдуемъ и мы Стѣлеки пролѣтїе благовѣствующемъ
Лютоу҃ же зимы ѣх тѣкими болки ѿгонáющемъ,
Сіеже ѿ самѣ вѣщѣ кождо на подробнѹ да познáетъ,
Егда оубо по стѹдéной зимѣ тéпла весна натакáетъ,
Тогá и земля невѣдно зелéнѹ травѹ пѹщáетъ,
И дѹбы почесанх, голобéрхїа х҃ѡмы оукрашáетъ,
И вся зеленоблáстїм дрéва, кнóбымсм різы шблачáт҃,
Йко кéтхам ѿложúвше всякомѹ поноби́тисм значá.
И кѣтры тогá благопрохлáдны лѹчáми просіакáеми,
Й всáко птúче стáдо по нéбесѣ поé слáкими пѣнїами,
(751) Нáсъ наказѹюще правовѣрно и богоугóдно спѣкáти,
Й высúщеесм Бг҃опротивлéнїе дх҃а ѿтинáти.
Тогда́ йже ѣ҃горá волѹ пастѹси йскѹих излѣзáюще,
На широ́ко прострáнный полѧ кѣтромъ лица́ простѹжáюще,
Птúцх слáкопѣсны гла слышáкше дша наслáдаю҃т,
Сáмиже многошѹмна тростїа стéблїю протúкѹ ѿпѣвáю҃,
Бесловéсны ѡ҃вéцх вразли́чїи трáвъ, наслаждáюще чювствá
Áгньца согромажáюще тúхими стопáми, некрóмѣ мѹжствá.
Тогда́ и косóрх ѣквúи наѡстрúвх ѿками вокїоградх течéтъ,
Ѿтреблáюще долúнѧ и плóдх нетворúцїм нещáдно сѣчетъ,
Тогда́ и мóрстїи плоцы́ невѹрно и тúхо мóре видѣ́кше,
Áрéкѹ и водѣ, и кѣтрѹ быстромѹ дша свои́ врѹчúкше,
По мóрскѝ хребтѡ҃ стра ѿложúкше плáкаютъ,
Й непотлачéнымъ стопа́, широ́кїй пóйтъ прорѣзѹютъ,
И что́ бóле не простирáюще слóко прóто рещи́ имá
Всякомѹ хѹдóжествѹ пролѣтїе бláгопоспѣшно є҃т на,

ПРОСФѠНИМА.

* Нєбо, ꙗкожє сє нн҃ѣ тихам и нєбєснам, настà вєснà,
пастырь добрый наблгодѣлàнїе дви҃жà, ѿ грѣхóвнаго снà.
Нн҃ѣ гдⷭ҇ѣ, мúлость, и бѣра вàщшїм сдⷭ҇ще, поновлáйсѧ,
стропóтнам бо̀ испрàвлàетъ, всѣко колѣно нєсрамлáйсѧ
Рàдуйтесѧ нєбєсà нєбє҃, кдⷭ҇пно и вс҃м землà сн҃ами,
рàдуйтесѧ и ꙗ҆ггли божїи, сх нєвєсными сúлами.
Трєхъбо̀ рєчє́нныхъ рàди, ꙗ҆ггли кх члов҃кⷭ҇ѧ посылàютъ,
члов҃цижє сдⷭ҇а дѣлам нєлицемѣрна, бо҃зи быбàютъ.
Єгдàбо назємли безàконїе ѿ цéркве сдⷭ҇омъ ѿстѣчéтсѧ,
тогдà лдⷭ҇шемꙋ нéбо и ꙗ҆ггли и бóгъ сáмъ сѣбокдⷭ҇пúтсѧ.
Тобóю оу҆бо вс҃м сíа ѳ҃ пракостдⷭ҇е, чáемъ полдⷭ҇чúти,
ꙗкоже недáси цéркви христоненавúсными (sic) попрàнѣй бы́ти.
Nѡ҃ скаты́мъ подражáюще йстúнный божїй дà дⷭ҇дєши,
трдⷭ҇да неѿбѣгáюще, дà сѧ снúми вѣ́нца нелишúши.
Погобїемъ божїм благодáти, и є҆го оукрѣплéнїемъ,
и҆же є҆стъ помощїю клàгодѣлàющимъ и застдⷭ҇плéнїемъ.
Емдⷭ҇же чéсть подобáетъ, ѿц҃ꙋ, и сн҃ꙋ, сѧты́мъ дⷭ҇хомъ,
ꙗкожє бѣ и҆знача́ла, и нн҃ѣ и прúсно̀, и вѣ́кы вѣ́комъ.

АМИНЪ.

Украшеніе цвѣтокъ.

---

* Отсюда—слѣдующія двѣ осьмушки (страницы 11—14) по старопечатному экземпляру.

ПРОСФѠNНМА.

ΣЕЖЕ ПРНВѢТЪ АРХІЕПНΣКОПОУ В ШКОЛѢ.

Сла́дко слыша́нїе, ѡ҆ прекра́снѣмъ раѝ поистиннѣ,
а҆ е҆́же вне́мъ пребыва́ти ѿче, ко́лми па́че сла́доснѣ (
Ра́достно жѐ оу҆бо в҆темни́цахъ с҆ꙋщимъ посѣще́нїе,
радоснѣе (sic) жѐ ѿ самыѧ темни́ца (sic) свобожде́нїе.
Nо̀ н҆ѣсть ꙗ҆коже нн҃ѣ на́мъ, ѡ҆ боголюбе́зниче,
твоѐ здѐ посѣще́нїе, пречѐсный (sic) нашъ стра́нниче.
Стра́нствꙋеши воистиннꙋ, тебѐ ра́ди стра́нствꙋюща,
ꙗ҆́ко жѐ т҃ѧ зрꙋ в҆пасты́рствѣ своемъ и҆стинствꙋюща.
Прїи҆дѣте жѐ про́чее, безгрѣшныхъ дѣте́й ли́ци,
оу҆краси́вшесѧ страхо̑м бо́жїимъ с҆ꙋще послꙋшници.
Ра́дость досто́йнꙋю, кꙋ́пно сомно́ю сѫдѣла́йте,
и҆ съ веселїемъ привѣтныѧ пѣ̑ни воспѣва́йте.
Сего̀ до́брыхъ ꙗ҆вле́ннаѧ, в҆сѣмъ и҆сповѣдꙋюще,
хотѧ́щаѧ жѐ посе̑м бы́ти, приле́жно в҆зыскꙋюще
Прїи҆де бо̀ съ смѣре́нїе̑м, неда̀ себѐ предъпочтѐтъ,
но̀ в҆сѧ на́ша смѣренномꙋдрънѣ настро́й и҆зведѐтъ.
Сътецѣмжесѧ бра́тїе да̀ цѣлꙋемъ свѧти́телѧ,
и҆ со ра́достїю въскликнѣ̑м, похвалѧ́юще оу҆чи́телѧ.
Ра́дꙋйсѧ грѧды́й, кра́снѣ но́ѕѣ твои̑ свѧти́телю,
то́же рещи̑, в҆сеѧ росси́и и҆зрѧ́дный строи́толю *.
Сщ҃е́нство прїѧ̀лъ е҆сѝ и҆ жи̑знь, це́рковный и҆сто́чникъ,
жажде́нїемъжѐ и҆стинны, і҆лїи̑ е҆сѝ подо́бникъ.
Иже ѿ пресо̑шаго и҆сто́чника̀ жа́жди оу҆стꙋди́тисѧ,
на́мже е҆два̀ ма́ло ды́шꙋщи̑м, ѡ҆животвори́тисѧ.
Оно́мꙋ оу҆бо подоба́ше с҆ѣмѧ і҆илеви ѡ҆стави́ти,
тебѣ̑же ѡ҆биди́маго ѿ ѡ҆бидѧ́щаго и҆збави́ти.

* Конечно, это опечатка: о во второмъ случаѣ должно на букву е.

ПРОСФѠНИМА.

Воспомина́ете ли́ ны́нѣ, ѻ̃ дѣ́тстїи ли́ци,
ка́ко нейстови́ всегда́ на́ши сѵ̃пе́рници.
Не скорбѣ́те про́чее ниже́ оу҃жа́сни бѵ̃де́те,
но̀ весе́ло стѵ̃па́юще, на вы́шнѧѧ восхо́дѣте.
Сѣ́бо предсѣ́дитъ христовъ и҃стинны́й дѣ́лателѧ (sic),
сѵ̃дїа́же пра́ведный, и҃ безако́нїю ѿмсти́телѧ (sic).
Лю҃то бо̀ тогда́ ѿ҃че бѣ́, лю҃то коистинн҃, (sic)
сего̀ ра́ди та́ко мн҃ю, ѩ҃ко никто́же коспомин҃.
Еже́ тебѣ́ (мно́гѡ҃ не́бы́вшй҃) дзебы́ти *,
и҃ понасъ пра́ведныѧ сѵ̃до̀ ѿмсти́ти.
Но̀ пройдо́хомъ ѩ҃ко жѐ сквозѣ́ ѻ̃гнь и҃ во́дѵ̃,
ча́юще тобо́ю и҃звести́ѧ на свобод҃.
Нлѝ жезло́мъ пастырства свое́го запрѣти́,
и҃лѝ вс҃ѧ терпе́ливыѧ подъ҆а́ти помози́.
Н всю̀ жи҃знь на́ш҃ и҃зкеди на строе́нїе,
да̀ тобо́ю полѵ̃чи́мъ ѿ҃ бѣ́дъ спасе́нїе.

МОЛЕNIЕ ѺЂ NIЩИХЪ.

ПЕРВЫЙ ОТРОК.

Подойми́ че́сный (sic) ѿ҃че на́шѣ долегли́вости,
а҆ ра́чъ на́мъ помога́ти зъ ѻ҃цѣ́вскои (sic) ми́лости.
Просвѣти́ на́съ, а҆бы́сьмо ѿ҃ вѣ́хъ позна́ни бы́ли,
и҃ вѣ́ницѣ́ѣ оу҃чачи́ѧ, ѿ҃ вѣ́хъ ла́ск҃ мѣ́кли.
Нехо́й вс҃ѣ парафѣ́и оу҃слы́шатъ твою̀ сѫты́ню,
и҃ сѵ̃́ю̀ пода́ютъ намъ прогнѣ́вным҃ милоты́[ню.]
Нехо́й на́мъ небороно́ватъ толи́чи ѣ҃ [свои́ пороги,]
а҆лъчѵ̃ще проси́ти, п[оневажъ е҃смы оу҃бо́ги.] **

---

* Конечно, опечатка. Нужно: здебы́ти. ** Въ экземплярѣ Румянцевскаго Музея конецъ послѣднихъ трехъ строкъ какъ-бы отрѣзанъ. Возстановлено по рукописи Кіевской (л. 753).

ПРОΣФΩNНМА.

Nа́мъ бо̀ ма́ло, е҆́сли што̀ злюбвѐ и҆ подадꙋтъ,
самѝ же ѿ бг҃а, вели́каѧ за то̀ воспрі́ймꙋтъ.
Котры́й (sic) и҆ са̑ доброволнѐ на́съдѣлѧ ни́щимъ бы̑лъ,
и҆ на пꙋти̇̀ оу҆трꙋжд́сѧ, пи́ти ѿ жены̀ проси̑лъ.
Издо́мꙋ оу҆бо́гого древодѣ́лѣ (sic) ра́чилъсѧ народи́ти,
вс҃ѣхъ оу҆чачи̇̀, а҆бы̀ оу҆бо́гими не хотѣли горди́ти.
И а҆по́столовъ ѿ оу҆бо́гихъ люді́й себѣ̑ зобра́лъ.
вс҃ѣмъ поне́мъ и҆дꙋчи̑ ѡ҆́бразъ собо́ю показа́лъ.

ВТОРЫИ ОТРОК.

Едина́го т҃ѧ ѿ а҆по́столъ че́тна (sic) и҆збра бо́гъ,
свѧти́телѧ нищелюбе́зна да̀ поднесе́ши и҆хъ ро́гъ.
Тебѣ̑ ѡ҆ставле́нъ е҆́стъ ни́щій, тебѣ̑ и҆ сирота̀,
ѡ҆ни̑ стара́йсѧ ѡ҆ни́ бо ти ѿворѧтъ, нб҃ны̀ ворота̀.
И вопола́ты пресвѣтлыѧ и҆ нетле́ныѧ воведꙋтъ,
и҆де́же вс҃и нищелюбі́выи, съ ли́кы а҆́гг҃лъ бꙋдꙋтъ.

Σі́ѧжѐ съ любо́вїю въспрїемъ бл҃же́ный а҆рхїепи́скопъ, добо́лнѣ и҆ премꙋдрѣ ѿвѣща̀, споꙋче́нїемъ и҆ благослове́нїемъ ѿпꙋсти̇̀ наро́ды.

Украшеніе.

ПРОΣФΩNИМА.

* ‖ (об, 753) КО ВСѢМ ѠБЩЕ **.

здѐ прїйдѣте, ѡхоимени́тыи ѿро́ци,
о на́рода бра́тїа ѡхѣ на рове́нници,
ѡбе́снаго оу́че́нїа младе́чески возлюби́те,
Бга Млнца бы́вшаго восхвали́те,
та ꙗко А́гньци незлоби́ве наслѣдꙋ́те,
Па́стырѧ на мѣстѣ зла́чнѣ прївода чꙋ́те,
ласти́тели Сло́во Бжїє почтѣ́те,
цовъ незлоби́вы безбо́не негꙋби́те,
наказа́нїє состра́хо ꙗко Снове послꙋ́шный,
крꙋшите́сѧ гнѣво ꙗко сосꙋды скꙋде́нꙗй,
(sic) Заха́рїю сщнка (sic) подража́йте,
аго покаа́нїю пропове́нїка понава́те,
ѿ рꙋки Гдня (sic) црковны би́чъ Бгокоче́нїцы
сѣче́тъ ва гꙋби́тены ые ѿ Бгопроти́внїцы,
злонра́вный, прїйдѣте законогони́телї,
тесѧ ѿ Па́вла вселе́нѣ бы́ти оучи́тели,
ѣте речѐ Хс прїходи́ти дѣте не бранѣ́те,
гочи́нно коснꙋ́тисѧ и комнѣ прїводѣ́те,

іовъ цртва нбного наоу́чи́ти,
ю неимѣющꙋ гдѐ главы подклони́ти,
скаѧ А́пльскаѧ Ста́ѧ Цркви Кадоли́цы,
ꙗй Сты Ѿцд оу́че́нїѧ наслѣднїцꙗ,
прїхо бли́зко чꙋ́йте,
вопро́совъ ѿвѣты готꙋ́йте.

послѣдней страницы нѣтъ въ старопечатномъ экземплярѣ. Взята рукописи. ** Это заглавіе писано киноварью. *** Эта прописана киноварью.

5.—Василевичъ Григорій. Въ «
Коммиссіи (нов. изд. III, 60) съ
Братства, но подъ 1666 годомъ. Вт
помѣщеніемъ въ «Архивѣ Юго-Зап
Трофимъ Василевичъ, священникъ

6.—Геласій I, папа (конца V
съ еретиками (Манихеями,
сочиненія стали извѣстны
и книгопечатанія. Ими п
Собраніе его сочиненій (
. Ему приписывается чи
на посланія Ап. Павла.

7.—Гратіанъ, знаменитый кан
Составившій надъ составленіем
его именемъ (Decretum
ами. Такъ сюда вошли: De
ъ; папа Бонифацій VIII
ecretalium), папа Климен
зошедшія въ прежнія собр
(Extravagantes). Западно
данія Corpus juris canoni

Григорій II, папа. Это бы
поборства. Его энергическ
ру Льву III Исаврянину в
ами Римскому папѣ Григор
ратору Льву Исаврянину
cta conciliorum et epistol
n. Studio Ioannis Harduin»
Библіотекѣ, среди Греческ
императору о св. иконахъ
γορίου τοῦ διαλόγου, вмѣсто

9.—Гродицкій, Станиславъ, ie
каго академика Яна Лятоса
потомъ возведенъ былъ во
академіи, и затѣмъ отправилс
три года изучалъ богословіе
1580-хъ годахъ возвратился к
посланъ въ Литву, для борьб
Гродицкій вступилъ въ публичные
ческаго характера и не мало на
бласти. Вопросъ о календарѣ сос

сочиненіе Гродицкаго было по этому вопросу. Ипатій Потей, въ своемъ «Антиризисѣ» (см. выше, столбецъ 771), пишетъ: «О чомъ читай собе казанье князя (xiędza) Станислава Кгродицкого (Grodzickiego), доктора и профессора академии Виленское, въ року 1587 выданое». Точное названіе этого сочиненія въ старо-Польскомъ текстѣ слѣдующее: «O poprawie Kalendarza. Kazania dwoie x. Stanisława Grodzickiego, doktora y professora w akademii Wileńskiey Soc. Iesu, w roku Pańsk. 1587. Pierwsze w Poście w Białą, a drugie we wtórą po Wielkiey Nocy Niedzielę, w kościele u ś. Iana miane, w iedno zebrane, a teraz przez autora przeyrzane y potrzecie wydane» (Вильна 1587, in-4°; новое изданіе тамъ же, 1589). Не малый интересъ представляетъ полемика Гродицкаго съ Евангелическимъ ученіемъ: «Ewangelik x. d. Stanisława Grodzickiego, albo rozmowy Ewangelika z Ministrem (Вильна 1592; другое изданіе, Краковъ 1602). Не менѣе интересны разсужденія Гродицкаго о чистцѣ, страшномъ судѣ, и большая масса проповѣдей, также полемическаго характера.

10.—Гулевичь Демьянъ. О родѣ Гулевичей находятся указанія въ «Архивѣ Юго-Западной Россіи» (ч. 1-ая, т. I, 453, 516, 528, 532). Въ виду незаслуженныхъ обвиненій Демьяна Гулевича въ наклонности къ протестанству (см. выше, столбцы 189—192; обвиненіе это было брошено на Демьяна и на Берестейскомъ соборѣ 1596 года противною стороною: «Акты Зап. Россіи», IV, № 106), есть прямыя свидѣтельства («Архивъ Юго-Зап. Россіи», ч. 2-ая, т. I. стр. 486—7), что родъ Гулевичей долго оставался вѣрнымъ православію и терпѣлъ за это большія притѣсненія и обиды.

11.—Діонисій Збирозскій. О Діонисіи, епископѣ Холмскомъ и Бельзскомъ, помимо «Актовъ Западной Россіи», можно найти свѣдѣнія въ «Памятникахъ» Кіевской Коммиссіи (прежнее изданіе) т. III, отдѣлъ 1 : 55, 59, 65; «Архивъ Юго-Зап. Россіи», часть 1-я, т. I: 243, 270, 273, 454; т. V, 2; также у Грабянки (24), Самовидца (367). Особенно картинна характеристика Діонисія у извѣстнаго полемиста Іоанна Вишенскаго («Акты Южн. и Зап. Россіи», т. II). и хотя Юліанъ Бартошевичъ и старается нѣсколько обѣлить Збирозскаго (или Збируйскаго), но слѣдуетъ признать, на основаніи обнародованныхъ документовъ, что рядомъ съ Кирилломъ Терлецкимъ должны быть поставлены Леонтій Пелчицкій и Діонисій Збируйскій, какъ пастыри недостойные, соблазнявшіе своею жизнью духовенство и общество.

12.—Древинскій Лаврентій. Объ этомъ знаменитомъ поборникѣ православія, шляхтичѣ и панѣ Волынскомъ, находятся полныя интереса свѣдѣнія у В. Г. Васильевскаго, въ его «Очеркѣ исторіи города Вильны» («Памятники Русской старины въ Западныхъ губерніяхъ Имперіи», в. V, стр. 100; в. VI, стр. 22—42); «Памятники» Кіевской Коммиссіи (прежнее изданіе), т. I, отд. I: 2, 12, 133, 134, 181, 184; т. III, отд. 1: 91; «Архивъ Ю.-З. Р.» часть 1-ая, т. I: 321, 510, 516, часть 2-я, т. I: 38, 81, 99, 101, 104, 115, 132, 175, 183, 215, 264; часть 6-я, т. I: 290.

13.—Евіонъ или **Евіониты** (съ Еврейскаго: нищій, убогій). Такъ [illegible] лись еретики, отрицавшіе божество Іисуса Христа. Ересь эта [illegible]

I или II вѣкѣ эры Христіанской среди Евреевъ, признававшихъ изъ всего Ветхаго Завѣта одно лишь Пятикнижіе Моисеево, а изъ Новаго Завѣта—одно Евангеліе отъ Матѳея, но въ измѣненномъ видѣ.

14.—Евтропій, родомъ Армянинъ, евнухъ и министръ Византійскаго императора Аркадія, извѣстный своимъ всемогуществомъ и зазорнымъ поведеніемъ. Противъ него вспыхнулъ бунтъ, и онъ, ища спасенія, скрылся въ храмѣ, гдѣ совершалъ въ то время литургію Іоаннъ Златоустъ. Рѣчь, сказанная знаменитымъ святителемъ, спасла Евтропія отъ смерти.

15.—Жебровскій Щасный, іезуитъ, извѣстный полемистъ, соперникъ Лятоша. Его сочиненія противъ этого лица всѣ перечислены въ Примѣчаніяхъ ко второй книгѣ «Памятниковъ» (примѣчаніе 64-ое, стр. 220—221). Извѣстный протестантъ Чеховичь издалъ (Раковъ, 1594) книжку: «Plastr na wydanie Nowego Testamentu Wujka». Отвѣтъ противной стороны былъ озаглавленъ (Раковъ, 1594, 4°; второе изданіе, тамъ же, 1597): «Recepta na plastr Czechowicza, ministra Nowokrzczeńskiego». Отвѣтъ этотъ приписанъ Жебровскому; но истиннымъ авторомъ считаютъ Мартина Лаща, извѣстнаго полемиста и проповѣдника, іезуита Мартина Лаща. Особенно же извѣстенъ Жебровскій своею полемикою со Стефаномъ Зизаніемъ. Въ Императорской Публичной Библіотекѣ имѣется относящаяся къ сему спору книга Жебровскаго, вышедшая въ Вильнѣ въ 1595 году. Заглавіе ея такое: «Kąkol ktory rozsiewa Stephanek Zizania w cerkwiach Ruskich w Wilnie. Przytym napomnienie krotkie do vniey kościoła Ruskiego z Łacińskim».

16.—Жеславскій, князь Янушъ Янушовичь. Это былъ одинъ изъ усердныхъ поборниковъ уніи, впослѣдствіи сдѣлавшійся Римскимъ католикомъ. Не мало документовъ о немъ разсѣяно въ «Актахъ Западной Россіи», въ «Архивѣ Юго-Зап. Р.» (въ первыхъ томахъ частей 1-ой, 2-ой, 3-ей и 6-ой), въ «Памятникахъ» Кіевской Коммиссіи (прежнее изданіе) т. IV, отд. 1: 108, а также въ изслѣдованіи К. С. Студинскаго о Переторогѣ.

17.—Загоровскій Василій. Былъ каштеляномъ Брацлавскимъ, маршалкомъ господарскимъ, городничимъ Владимірскимъ. Въ качествѣ королевскаго дворянина, посылался гонцомъ въ Москву въ 1566 году. Біографія Василія Петровича, его первой женитьбы на княжнѣ Марушѣ Николаевнѣ Збаражской, разводъ съ нею—заслуживаетъ особаго вниманія. Свѣдѣнія о немъ можно найти въ Кіевскомъ изданіи Курбскаго (въ обоихъ томахъ), въ «Архивѣ Ю.-З. Р.» (первые томы 1-ой и 6-ой части); о княжнѣ Марушѣ въ 1-мъ томѣ 1-ой части того же «Архива».

18.—Збаражская, княжна Маруша (или Марина) **Николаевна.** См. Примѣчаніе 17-ое. Въ Апокризисѣ и въ Антиризисѣ излагается ея дѣло съ Ипатіемъ Потеемъ.

19.—Зизаній Стефанъ. Объясненіе фамиліи «Зизаній» предложено въ Примѣчаніяхъ ко 2-ой книгѣ «Памятниковъ» (примѣчаніе 35-ое, стр. 209).

У него былъ братъ Лаврентій. Оба писатели, весьма извѣстные. Въ своихъ писаніяхъ они не рѣдко смѣшиваются, и первая попытка раздѣлить творенія братьевъ-авторовъ была сдѣлана Юліаномъ Бартошевичемъ. Въ Императорской Публичной Библіотекѣ, въ отдѣлѣ Rossica, есть экземпляръ изданія Стефана Зизанія (Вильна, 1596, 8°) «Kazanie ś. Cyrylla patryarchy Ierozolimskiego o Antychryście» (на Польскомъ и Русскомъ). Тамъ же и въ томъ же отдѣлѣ хранится полемическая противъ Стефана выходка: (Вильна, 1596, 4°) «Plewy Stephanka Zyzaniey heretyka, z cerkwie Ruskiey wyklętego».

20.—Зиморовичи, братья (четыре), писатели, Львовскіе уроженцы, происхожденія Армянскаго. Ихъ произведенія часто мѣшаютъ, приписываютъ то одному, то другому брату не принадлежащее ему. Августъ Бѣлёвскій въ обстоятельной статьѣ («Dwaj Zimorowicze»), помѣщенной въ Познанскомъ журналѣ («Tygodnik literacki» 1856), разобралъ эту путаницу и указалъ что̀ принадлежитъ одному, что̀ другому. Изъ сочиненій одного изъ Зиморовичей взята клирикомъ Острожскимъ пословица: «не скоръ естъ Богъ, але лу́ченъ» (nie rychły Bóg, lecz łuczny).

21.—Игнатій пресвитеръ Острожскій. Въ «Архивѣ Юго-Западной Россіи» (часть 1-ая, т. I, стр. 529) въ числѣ членовъ Берестейскаго собора указанъ Игнатій священникъ Телецкій. Кіевскіе издатели «Апокрисиса» дѣлаютъ предположеніе относительно Игнатія пресвитера Острожскаго, примикирія надъ соборными Берестейскими нотаріями: не послѣдовалъ ли онъ за бывшимъ протонотаріемъ Григоріемъ, которому за предательство на сторону уніи дано архіепископство Полоцкое? Это предположеніе имѣетъ много основаній.

22.—Икуменій, отецъ Церкви X вѣка. Извѣстны толкованія его на всѣ посланія Апостола (книги Богослужебной) и на Апокалипсисъ. Лучшія изъ старыхъ изданій—Мореля (Парижъ 1831); но и оно не одобряется Крамеромъ, который составилъ «Catena» (Оксфордъ, 1840) къ этому изданію.

23.—Иларій, отецъ Церкви IV вѣка. Не всѣ творенія Иларія разысканы и изданы. Извѣстны его толкованія на Евангеліе отъ Матѳея, 12 книгъ о Св. Троицѣ, письмо его къ своей дочери Апрѣ и нѣкоторыя другія. Первое изданіе, сдѣланное Эразмомъ, относится къ 1523 году.

24.—Ипатій Потей. Родился Потей отъ православныхъ родителей въ 1541 году, и при крещеніи былъ названъ Адамомъ. Отецъ его Левъ занималъ видный постъ при дворѣ короля Сигизмунда I—главнаго надворнаго писаря и подскарбія. Адамъ обучался въ Краковской академіи. По смерти отца (1550), онъ былъ взятъ ко двору, гдѣ въ то время протестантизмъ дѣлалъ большіе успѣхи и завоеванія среди православныхъ и католиковъ. Не убережется отъ этого вліянія и Адамъ Потей, принявшій гельветское исповѣданіе, а затѣмъ перешедшій и въ другіе толки протестантскіе. Его свѣтская служебная дѣятельность прошла вся въ древнемъ Берестьѣ, гдѣ онъ малъ мѣста писаря, судьи и наконецъ—каштеляна. По смерти жен

вступилъ въ среду Василіановъ, перемѣнилъ имя (Адамъ на Ипатій) и сдѣлался епископомъ Берестейскимъ и Володимерскимъ; уже въ качествѣ православнаго владыки, онъ былъ членомъ посольства въ Римъ къ папѣ Клименту VIII, которому чрезвычайно понравился, и былъ имъ весьма обласканъ. По смерти Рагозы, Потей вступилъ на Кіевскую митрополичью каѳедру, которую занималъ вплоть до своей кончины (въ 1613 году). Онъ много писалъ и издавалъ. Главный его трудъ—«Антиризисъ». Другія перечислены у Вишневскаго въ VIII-мъ томѣ его «Исторіи литературы». Потей былъ извѣстенъ какъ ораторъ и проповѣдникъ. Для знакомства съ этою стороною его дѣятельности, въ большинствѣ—полемическою, служатъ «Kazania i Homilije» (первое изданіе, Супрасль, 1674, въ листъ; второе тамъ же, 1714, съ приложеніемъ біографіи Потея; третье изданіе, Почаевъ, 1788, 4°).

25.—Карикисъ. Объ этомъ покусителѣ на узурпацію Константинопольскаго патріаршаго престола подробности см. въ сочиненіи Кіевскаго профессора Ив. Игн. Малышевскаго («Александрійскій патріархъ Мелетій Пигасъ и его участіе въ дѣлахъ Русской Церкви», т. I, стр. 416—419), а также въ извѣстномъ трудѣ епископа Порфирія (Успенскаго): «Востокъ Христіанскій».

26.—Карнковскій, Станиславъ, арцибискупъ Гнѣзненскій. О немъ см. въ «Архивѣ Юго-Западной Россіи» (часть 1-ая, т. I: 436, 439).

27.—Кириллъ Лукарисъ, сперва протосингелъ, впослѣдствіи патріархъ Константинопольскій, находился въ близкихъ сношеніяхъ съ княземъ Острожскимъ, былъ ректоромъ Острожскаго училища. О немъ см. въ «Памятникахъ» Кіевской Коммиссіи (прежнее изданіе), томъ I, отд. 1-ое: 28, 30, 35, 36, 54, 56, 95, 254. См. также сочиненіе Ив. Игн. Малышевскаго: «Мелетій Пигасъ».

28.—Клявіушъ. Ипатій Потей, отвѣчая Филалету по вопросу о календарѣ Григоріанскомъ, касается извѣстнаго Краковскаго профессора Яна Лятоса, сильно критиковавшаго новый календарь и переѣхавшаго изъ Кракова въ Острогъ къ князю Острожскому, и говоритъ слѣдующее по адресу Лятоса: «А гдебы, еще не утекаючи съ Кракова до Острога, ехалъ до Рыму, знашолъ бы тамъ не одного Клявиуша, который бы его математики научилъ. Бо если ся маетъ за такъ мудрого, же постановенье пастыра повшехного и згоду немаль всего хрестиянъства чельнейшего штрооуетъ, нехай жебы тамъ ехалъ тыхъ штрооовати, откуль тая поправа вышла» (столбецъ 773). Упоминаемый Потеемъ «Клявиушъ» (Христофоръ Clavius) дѣйствительно одинъ изъ ученѣйшихъ математиковъ XVI вѣка, іезуитъ, присланный своимъ орденомъ въ Римъ въ 1581 году и получившій отъ папы Григорія XIII порученіе заняться исправленіемъ календаря. Противниковъ, не соглашавшихся съ его вычисленіями, было не мало; между ними извѣстный ученый Скалигеръ, кардиналъ дю-Перронъ, а въ Западной Руси Краковскій ученый Янъ Лятосъ (подробности см. въ Примѣчаніяхъ ко 2-ой книгѣ). Христофоръ Клявіусъ далъ отчетъ о своемъ трудѣ надъ календаремъ, подъ заглавіемъ: «Calendarii Romani Gregoriani explicatio, jussu Clementis VIII» (Римъ, 1600). Это объясненіе приложено къ большому сочиненію Клявіуса: «Euclidis elementorum libri XVI».

29.—Козьма Маюмскій, совоспитанникъ и другъ Іоанна Дамаскина, принимавшій участіе въ составленіи «Осмогласника», Отецъ Церкви и Пѣснопѣвецъ. Ему несомнѣнно принадлежатъ каноны: на недѣлю Ваій, на Успеніе Богоматери, на Рождество Христово, на Воздвиженіе, на Срѣтеніе, на Крещеніе, на Преображеніе, на Пятидесятницу, на Великій Четвертокъ; три пѣсницы: на Великіе Понедѣльникъ, Вторникъ, Среду и Пятницу Страстной седмицы; четверопѣсницы на субботу Ваій и на Великую Субботу. Сочиненіе пѣсни Богоматери «Честнѣйшую херувимъ» приписывается Козьмѣ Маюмскому. Въ Московской Синодальной Библіотекѣ, среди Греческихъ рукописей (№ 210, на 167 листахъ, XV—XVI в.), находятся каноны на Господскіе праздники Козьмы Маюмскаго и Іоанна Дамаскина, съ толкованіемъ Ѳеодора Продрома.

30.—Констанцскій соборъ. Это—помѣстный соборъ Римской Церкви, а по счету и мнѣнію Римскому—шестнадцатый вселенскій! Онъ продолжался три съ половиною года (съ 1 ноября 1414 по 22 апрѣля 1418) и былъ вызванъ такъ-называемымъ великимъ расколомъ въ Западной Церкви (1378—1418), что̀ главнымъ образомъ и имѣетъ въ виду Мелетій Смотрицкій, ссылаясь въ своемъ сочиненіи (Ἀντιγραφή) на постановленія этого собора.

31.—Копыстенскій Захарія, авторъ «Палинодіи», превосходно разобравшій подложность «привилея царя Константина Великаго» («Памятники», первая книга, столбцы 323—326). О Копыстенскомъ см. также въ Примѣчаніяхъ къ 1-ой книгѣ.

32.—Лидійскій камень. Мелетій Смотрицкій въ «Ἀντιγραφή» пишетъ: «y owym argumentom przypatrzyć się y one na tym Lydiyskim prawdy ś. kamienu sprobować». Камень пробный (пробирный), которымъ славилась древняя Лидія, назывался по мѣсту его добычи Лидійскимъ. На немъ древніе Лидійцы испытывали золотую и серебряную монету.

33.—Ломбардъ Петръ, уроженецъ Ломбардіи, воспитанникъ Парижскаго университета, занимавшій въ немъ каѳедру богословія, ученикъ Абеляра, епископъ Парижскій (съ 1159 года † 1164). Главнѣйшее его сочиненіе «Sententiarum libri IV», вызвавшее множество толкованій (между прочими, Ѳомы Аквинатскаго) и заслужившее Петру Ломбарду почетное прозвище magister sententiarum. Въ этомъ сочиненіи собраны мнѣнія всѣхъ Отцевъ Церкви, главнымъ образомъ—Августина. Также извѣстны его толкованія на Псалтирь, Пѣснь Пѣсней и посланія Ап. Павла. Въ первый разъ сочиненія Петра Ломбарда были изданы въ 1546 году, и вѣроятно это изданіе было подъ руками Мелетія Смотрицкаго.

34.—Лэнчицкій Даніилъ, типографъ, устроитель Радивиловскихъ типографій, сперва въ Несвижѣ, а потомъ (съ 1581) въ Вильнѣ. Для исторіи его пребыванія въ Вильнѣ, покупки тамъ и продажи домовъ, «Акты издаваемыя Виленскою Археографическою Коммиссіею» представляютъ нѣкоторый

ресъ (томъ VIII, № 3, стр. 6—8; № 121, стр. 260—1. Въ этихъ актахъ онъ именуется «мѣщаниномъ и друкаремъ мѣста Виленского». Томъ XX: № 38, стр. 7; здѣсь онъ названъ рапет; № 70, стр. 94—96; этотъ совершенно одинъ и тотъ же съ № 3 изъ VIII-го тома; № 117, стр. 159—161; № 357, стр. 535—538 сходно съ № 38).

35.—Малинскій Евстафій, представитель стариннаго Волынскаго рода, имѣвшаго особое дополнительное прозвище: Ело. Въ царствованіе Стефана Баторія, онъ былъ военнымъ, потомъ городскимъ судьею Луцкимъ, и наконецъ каштеляномъ. Свѣдѣнія о немъ за это время имѣются: въ I т. (стр. 241) «Жизнь князя Курбскаго», въ «Архивѣ Юго-Зап. Россіи» въ 1-хъ томахъ частей 1-ой, 2-ой, 3-ей, 5-ой и 6-ой. Для него хлопоталъ у короля кн. Острожскій «владыцство Пинское». Но епископское мѣсто Евстафій Малинскій занялъ по смерти Терлецкаго, и занималъ оное 12 лѣтъ. Умеръ въ 1620 году. Какъ епископъ, онъ извѣстенъ подъ именемъ Евгенія, епископа Луцкаго («Арх. Ю.-З. Р.», ч. 1-ая, т. V, стр. 3). Новый епископъ сталъ большимъ пріятелемъ Ипатія Потея и горячимъ приверженцемъ уніи.

36.—Маркіониты, еретики, названы по имени своего основателя Маркіона (жилъ во 2-ой половинѣ II вѣка) и были почти до VI вѣка весьма сильною сектою. Маркіонъ составилъ свое Евангеліе и свой Апостолъ. Для Евангелія онъ взялъ повѣствованіе Луки и передѣлалъ его по-своему, а для Апостола десять Павловыхъ посланій, конечно со своими передѣлками, и съ добавленіемъ отъ себя посланія къ Лаодикійцамъ (вмѣсто посланія къ Ефесянамъ). Эти апокрифы изданы въ Лейпцигѣ.

37.—Мартинъ, епископъ Турскій. Жизнь этого благочестиваго и правдиваго епископа описалъ извѣстный историкъ и современникъ Мартина—Сульпицій Северъ, лично знавшій епископа и записывавшій его мнѣнія и сужденія.

38.—Мацѣевскій Бернардъ. Отецъ его назывался также Бернардомъ и былъ Люблинскимъ каштеляномъ. Молодой Бернардъ воспитывался подъ наблюденіемъ извѣстнаго полемиста Бенедикта Гербста. Послѣ посѣщенія чужихъ земель, вступилъ въ военную службу и сдѣлался Короннымъ хоружимъ и получилъ въ награду за военные подвиги Болеславское староство. Отдавши въ 1582 году все свое имущество Люблинскимъ іезуитамъ, онъ отправился въ Римъ, гдѣ вступилъ въ орденъ іезуитовъ. Впослѣдствіи былъ бискупомъ Луцкимъ, Краковскимъ и Гнѣзненскимъ и кардиналомъ. Умеръ въ 1608 году. Въ числѣ сочиненій и изданій его находится «Index librorum prohibitorum» (Краковъ, 1603, 12°). Кромѣ Римскаго реестра, Мацѣевскій помѣстилъ, въ видѣ дополненія, реестръ авторовъ и книгъ, печатанныхъ въ Польско-Литовскомъ государствѣ.

39.—Мелетій Пи́гасъ, патріархъ Александрійскій. Исторія этого знаменитаго Восточнаго святителя, принимавшаго такое близкое участіе въ судьбахъ

«Журналѣ Министерства Народнаго Просвѣщенія» (1849, май; 1852, январь), а также въ IX-мъ томѣ «Исторіи Русской Церкви» преосв. Макарія (Булгакова). Но митрополитъ Онисифоръ оставилъ по себѣ память не одною отрицательною стороною. «Благословеніемъ Онисифора, митрополита Кіевскаго», изданъ въ Вильнѣ, въ типографіи Мамоничей, въ 1583 году, «Служебникъ». Онъ же въ 1585 году добился отъ короля Стефана («Акты Зап. Россіи», III, №№ 144, 149) подтвержденія старинной грамоты, по которой Русскій митрополитъ и подчиненные ему епископы имѣютъ право безпрепятственно отправлять всѣ свои духовныя дѣла и суды, а всѣ князья и паны и люди всякаго званія, Римской вѣры и Греческой, никогда не должны вступаться въ ихъ церковныя дѣла, суды и доходы. Отъ короля Сигизмунда III митрополитъ Онисифоръ получилъ (отъ 23 апрѣля 1589: «Акты Зап. Росс.» IV, № 14, стр. 16—19) жалованную грамоту Литовско-Русскому православному духовенству—о неприкосновенности церковнаго имущества и правъ, предоставленныхъ духовному сословію, наравнѣ съ духовенствомъ Римско-католическимъ, а вмѣстѣ съ тѣмъ—и окружную королевскую грамоту о томъ же, съ подтвержденіемъ, чтобы свѣтскіе сановники, по смерти духовныхъ властей, не присвоивали себѣ права распоряжаться въ епископскихъ, монастырскихъ и духовныхъ имуществахъ. Эти заслуги митрополита Онисифора, хотя и низложеннаго патріархомъ Іереміею, не должны быть забываемы.

45.—Оптатъ Милевитанскій, Отецъ Церкви. Знаменитое его сочиненіе «De schismato Donatistorum» было написано въ 370 году, при папѣ Дамасѣ, и состояло изъ шести книгъ; седьмая книга написана черезъ четырнадцать лѣтъ при папѣ Сириціѣ (или Сирикіѣ). Августинъ и Іеронимъ съ великимъ уваженіемъ относились къ этому сочиненію Оптата. Сочиненіе это есть отвѣты Парменіану, послѣдователю Доната и преемнику его по Карѳагенской епископской каѳедрѣ. Произведеніе Парменіана не сохранилось.

46.—Оригенъ, знаменитѣйшій Отецъ Церкви III вѣка. Главный и великій трудъ-подвигъ Оригена—его Гексаплы, въ которыхъ собраны шесть Греческихъ древнихъ переводовъ Библіи: Акилы, Симмаха, 70-ти, Ѳеодотіона и двухъ неизвѣстныхъ. «Hexapla Origenis» издавались Монфокономъ, Бардтомъ, Шлейспромъ, Фильдомъ и другими, но издавались сохранившіяся части (quae supersunt), такъ какъ много изъ этого труда погибло въ Кессарійской библіотекѣ, во время погрома Сарацинами въ 653 году. Кромѣ того Оригену принадлежатъ толкованія на Священное Писаніе и много трудовъ характера апологетическаго, догматическаго и назидательнаго. См. объ Оригенѣ въ Примѣчаніяхъ ко 2-ой книгѣ.

47.—Острогъ. Въ этомъ городѣ, въ періодъ 1596—1608 годовъ, вышли слѣдующія полемическія сочиненія: 1) Отпись на листъ Потея 1598; 2) Десять посланій патріарха Мелетія къ неунитамъ 1598; 3) Посланіе патріарха Мелетія къ Ипатію Потею 1599; 4) Лѣкарство на оспалый умыслъ чловѣчій 1607.

55.—Поссевинъ. Въ исторіи іезуита Антонія Поссевина однимъ изъ выдающихся эпизодовъ представляются его сношенія и переговоры съ Москвою и ея царемъ Иваномъ Грознымъ. Документы о пріѣздѣ Поссевина въ Москву тщательно приведены въ порядокъ и недавно изданы, вмѣстѣ съ изслѣдованіемъ, Н. П. Лихачевымъ. Не менѣе интересны начинавшіеся у Поссевина переговоры съ кн. К. К. Острожскимъ объ уніи; но и они кончились неудачею, какъ свидѣтельствуетъ о семъ князь Константинъ Константиновичъ: «Богу же неизволившу, нашея ли ради пользы и блага, или зла—не вемъ, и тако событь се, яко годе Богу бѣ». Болѣе десятка сочиненій имѣющихъ прямое отношеніе къ исторіи Русской и Польской, написалъ Поссевинъ, и почти всѣ вышли въ свѣтъ еще при его жизни.

56.—Рабъ Юстъ, іезуитъ, товарищъ Петра Скарги. Между его сочиненіями выдѣляется одно—полемическое противъ Польскихъ Евангеликовъ, проживавшихъ въ Подоліи, приславшихъ ему полемическую «Діатрибу». Отвѣтъ его озаглавленъ такъ: «Anti-diatribe albo odprawa gońca Podolskiego, ktory iakąs diatriben, to iest porownanie evangelika z katolikiem od ministrow Podolskich przyniosł». Книжка эта напечатана въ Краковѣ въ 1610 году.

57.—Рагоза Михаилъ, изъ Русско-Литовской шляхты, выбранъ и посвященъ на митрополію Кіевскую 27 іюня 1589 года. Годъ смерти его извѣстенъ: 1599. Послѣдній его документъ относится къ 12 іюня, а первый документъ его преемника къ 24 сентября («Акты Западной Россіи», т. IV, №№ 139, 142).

58.—Радивилъ Николай Христоферъ (Сиротка). Въ дополненіе къ Примѣчаніямъ ко 2-ой книгѣ, см. «Жизнь Курбскаго». т. I, стр. 157; «Архивъ Юго-Западной Россіи», часть 1-ая, томъ I, стр. 41, 42, 44, 45, 47, 275; часть 5-ая, т. I, стр. 80.

59.—Радивилъ Юрій, братъ Сиротки, бискупъ Виленскій, потомъ Краковскій, кардиналъ. По смерти отца, усиліями Скарги былъ возвращенъ въ католичество и сдѣлался грознымъ преслѣдователемъ кальвинизма, всѣ изданія и книги кальвинскія предавалъ огню. Извѣстное письмо Ипатія Потея къ бискупу Юрію Радивилу (отъ 30 декабря 1595 года) о результатахъ посольства въ Римъ вызвало полемику на страницахъ «Апокрисиса» (книга 2-я, столбцы 1175—1182) и «Антиризиса» (книга 3-я 761—765), между Филалетомъ и Ипатіемъ Потеемъ. Отвѣтъ Ипатія очень слабъ, и совсѣмъ не можетъ быть названъ отвѣтомъ. О бискупѣ Юріѣ Радивилѣ см. «Архивъ Юго-Западной Россіи» часть 1-ая, стр. 41, 42, 44, 47, 276.

60.—Радивилъ Николай Яновичь (Черный), отецъ двухъ вышеприведенныхъ (Сиротки и бискупа Юрія), насадитель и покровитель протестантства въ Литовскомъ государствѣ, ярый противникъ соединенія Литвы съ Польшею, устроившій бракъ Варвары Радивиловны съ королемъ Сигизмундомъ II. Съ именемъ Радивила связана Библія на Польскомъ языкѣ, вышедшая въ 1563 году изъ его собственной типографіи въ древнемъ Берестьѣ. Польскій переводъ его

переписки съ папскимъ нунціемъ напечатанъ въ Берестьѣ, еще до выхода Библіи, въ 1559 году (4°): «Dwa listy na Polski ięzyk wyłożone, jeden A. Lippomana, papieskiego w Polsce posła, do księcia Mik. Radziwiłła, woiewody Wileńskiego; a drugi tegoż woiewody do A. Lippomana, z ktorych się snadnie każdy chrześciański człowiek sprawić może, iako się słusznie w swey poczciwey powinności zachować ma». См. также: «Памятники» Кіевской Коммиссіи (прежнее изданіе) т. II, отд. 2, стр. 200; т. IV, отд. 2, стр. 103, 105. «Жизнь Курбскаго», т. II, стр. 193. «Архивъ Юго-Западной Руси» часть 5-ая, т. I, стр. 23, 60, 61; часть 6-ая, т. I, стр. 168.

61.—Радомскій панъ Янъ, извѣстный переводчикъ на Польскій языкъ сочиненій евангелическаго исповѣданія. До нашего времени, изъ переводовъ и изданій Радомскаго дошло только три названія, да и тѣ представляютъ весьма большую рѣдкость. Радомскій умеръ въ 1580 году. Ипатій Потей коритъ князя К. К. Острожскаго за его связи и сношенія съ Радомскимъ. Князь откровенно объясняетъ, что на православныхъ находятъ времена трудныя и тяжелыя: откладывать и отгонять отъ себя, злорѣчить людей другихъ исповѣданій не приходится; нужно просить и молить Господа Бога, чтобы Онъ помогъ и имъ, вмѣстѣ съ православными, едиными устами славить Бога.

62.—Русь (Русское воеводство, Червонная Русь)—теперешняя Восточная Галиція. До раздѣла 1772 года, когда Русское воеводство отошло къ Австріи-оно состояло изъ пяти земель: Львовской, Перемышльской, Саноцкой, Галичской и Холмской. Впрочемъ, Червоногродскій повѣтъ (на югѣ Восточной Галичины) принадлежалъ Подольскому воеводству.

63.—Стрыйковскій Матвѣй (Яковлевичъ) Осостовичъ. Стрыйковскимъ названъ по мѣсту рожденія (Равскій повѣтъ, нынѣ въ Варшавской губерніи). Одно время Матвѣй находился въ военной службѣ, и войсковымъ его начальникомъ былъ Александръ Гвагнинъ. Оба любили заниматься исторіею, и это ихъ конечно сближало и дружило, но въ концѣ они разсорились. Въ 1578 Гвагнинъ выпустилъ въ свѣтъ «Sarmatiae Europeæ descriptio». Стрыйковскій поднялъ страшный шумъ и обозвалъ бывшаго своего капитана воромъ. Хроника Стрыйковскаго вышла четырьмя годами позже (1582); въ первой строкѣ титула демонстративно стояла слѣдующая строка: «Ktora (т. е. Хроника) przedtym nigdy światła nie widziała». Очень большое число ученыхъ разбирало и разсматривало дѣло Стрыйковскаго и Гвагнина и становилось на сторону перваго, но нѣкоторые изъ Польскихъ ученыхъ не раздѣляютъ этой предвзятости: не обѣляютъ Гвагнина, но и не осуждаютъ окончательно. Серьезное изученіе первыхъ изданій «Сарматіи» Гвагнина, съ ея старо-Польскими переводами, сравнительно съ изданіями «Хроники» Стрыйковскаго, можетъ помочь разъясненію этого вопроса.

64.—Супрасльскій монастырь. Описаніе его, сдѣланное архимандритомъ Николаемъ, издано недавно (1898). См. также «Археографическій Сборникъ» (особенно т. IX), «Памятники» Кіевской Коммиссіи (томъ III), «Архивъ Западной Россіи» (части I и II).

65.—Театины. Въ бытность свою епископомъ, будущій папа Павелъ IV основалъ новый монашескій орденъ Театиновъ въ 1524 году, въ честь Римскаго святаго Театина (въ просторѣчіи—Каетана). Въ исходѣ XVII вѣка Театины основались и въ Варшавѣ, вмѣстѣ съ коллегіею, и существовали здѣсь около 100 лѣтъ.

66.—Терлецкій Кириллъ Семеновичь принадлежалъ къ тому ряду Западно-Русскихъ епископовъ, въ которомъ стояли Іона Борзобогатый, Ѳеодосій Лозовскій. На мѣсто Іоны, въ Луцкъ былъ перемѣщенъ Кириллъ изъ Пинска въ маѣ 1585 года. Это былъ сплошной процессъ епископа съ паствою, сплошное насиліе, стяжаніе, вплоть до грабежа и открытаго нападенія. Матеріалами для исторіи епископства Кирилла Терлецкаго переполнены изданія Кіевской Коммиссіи (особенно «Архивъ»); встрѣчаются документы о семъ лицѣ въ Петербургскихъ изданіяхъ, а также въ Виленскомъ «Археографическомъ Сборникѣ».

67.—Тридентскій помѣстный соборъ (по Римскому мнѣнію и счету—это девятнадцатый и послѣдній вселенскій соборъ) былъ назначенъ на 1 ноября 1542 года, но тогдашнее военное время затянуло открытіе собора до 13 декабря 1545. Въ мартѣ 1547, вслѣдствіе морового повѣтрія, соборъ переселился въ Болонью, гдѣ былъ закрытъ въ 1549. Потомъ въ 1551 году былъ вновь открытъ и тянулся съ перерывами до конца 1563 года. Исторію Тридентскаго собора написалъ почти современникъ его, Итальянскій монахъ Паоло Сарпи, крайне не расположенный къ папству. Трудъ этотъ на Итальянскомъ языкѣ былъ переданъ авторомъ знаменитому «старокатолику» XVI вѣка, Сплѣтскому епископу Марку-Антонію Господнѣчичу (см. Примѣчанія къ 1-ой книгѣ). Господнѣчачь напечаталъ въ 1619 году въ Лондонѣ «Istoria del concilio Tridentino». Тогда же вышелъ переводъ на Латинскій языкъ.

68. — Трульскій соборъ (= Константинопольскій шестый вселенскій 681 года), — получившій это свое прозваніе отъ самой большой залы императорскаго дворца въ Цареградѣ (потолокъ въ этой залѣ былъ овальный, trullus, потому и зала носила названіе trulla).

69.—Урсацій епископъ. Филалетъ называетъ его епископомъ Брикссенскимъ, а его товарища Валенса Симфильскимъ. Но современникъ ихъ Епифаній называетъ ихъ епископами Паннонскими. Кіевскіе издатели «Апокрисиса» подробно останавливаются на этомъ фактѣ.

70.—Флорентскій соборъ. Клирикъ Острожскій напечаталъ православную редакцію «Исторіи Флорентейского собора». Отвѣчая ему, Ипатій Потей прибавляетъ: «тотъ вашъ «Соборъ» въ короткомъ часе особливый свой отказъ мети будетъ». И дѣйствительно. Въ 1609 году, въ Краковѣ, изъ типографіи Николая Лоба, вышла книжка (4º) въ 416 страницъ, со слѣдующимъ заглавіемъ: «Swięty a powszechny sobor we Florenciey odprawiony, ałbo z Grekami unia, spisany ode trzech z Kościoła Greckiego, na to od nich wysadzonych pisarzow,

ktory po łacinie iest trochę skrocony, a tu się z Greckiego na Polskie właśnie przekłada, na żądanie imc. x. biskupa Kuiawskiego, y nakładem iego wydaie się». Рѣдчайшій экземпляръ этой старопечатной книги хранится въ библіотекѣ Московскаго Главнаго Архива Министерства Иностранныхъ Дѣлъ.

71.—Формозъ (Formozus) **папа**—излюбленная тема въ Западно-Русской полемикѣ: одни не безъ основанія нападаютъ, другіе, во что ни стало, обѣляютъ. Папа Николай I послалъ его, еще въ качествѣ епископа, къ Болгарамъ. Папа Іоаннъ VIII проклялъ его за сопротивленіе Карлу Лысому. Папа Мартинъ II снялъ это проклятіе. Въ 891 году Формозъ выбранъ въ папы, и рядомъ съ нимъ анти-папа Сергій. Наслѣдникъ его папа Стефанъ V вырылъ трупъ Формоза, облачилъ, посадилъ на престолъ папскій, судилъ, проклялъ, отсѣкъ три благословляющіе пальца и бросилъ въ Тибръ. Папа Іоаннъ XIII старался прекратить это Римское кощунство.

72.—Халецкій Дмитрій враждебно относился къ православной сторонѣ на соборѣ Берестейскомъ 1596 года и не хотѣлъ принять, въ качествѣ Берестейскаго старосты, для записи въ гродскія книги соборной протестаціи, предъявленной ему для этой цѣли возными и двумя депутатами изъ дворянъ. См. «Архивъ Юго-Зап. Россіи» часть 1-ая, т. I, стр. 531, 532.

73.—Черная Русь противопоставляется Бѣлой, и различіе — въ цвѣтѣ шерсти, употребляемой на одежду. Это одно объясненіе. Другое—ссылается на темные и густые лѣса и боры. Къ сему же примыкаетъ и Полѣсье. Складывая всѣ эти три названія вмѣстѣ, чертятъ такую карту: Новгородское воеводство съ повѣтами Новгородскимъ, Слонимскимъ и Волковыйскимъ, княжество Слуцкое, повѣты Мозырскій и Рѣчицкій, входившіе въ составъ Минскаго воеводства.

74.—Юрьевская церковь въ Вильнѣ. На Росскомъ предмѣстьѣ къ юго-западу отъ Никодимовскаго переулка находилась деревянная Юрьевская церковь, построенная Виленскими мѣщанами въ 1532 году. Сгорѣла въ 1655 году, будучи уже уніатскою. Подробности см. въ 5-мъ выпускѣ «Памятниковъ Русской старины въ Западныхъ губерніяхъ Имперіи» и въ «Очеркѣ исторіи города Вильны» В. Г. Васильевскаго.

75.—Ѳеодоръ Мопсуестскій епископъ, вмѣстѣ съ Златоустомъ, слушалъ науки у Діодора и Картерія. Въ пылу спора, Ипатій Потей зачислилъ Ѳеодора въ еретики, хотя этотъ глубокій богословъ, писатель и толкователь IV-го вѣка строго слѣдовалъ буквѣ Писанія.

76.—«Эктезисъ». Въ дополненіе къ сказанному въ сноскѣ на столбцахъ 329—330, сообщаемъ о пагинаціи. Въ брошюркѣ 2 ненум. и 33 нумерованныхъ страницы. На нумерованныхъ страницахъ есть полистная помѣта: *1* A_3, пуст., B, B_2, B_3, пуст., C, C_2, C_3, пуст., D, D_2, D_3, пуст., E, пуст.

77.—«Описанье Берестейского собора». Въ дополненіе къ сноскѣ, помѣщенной на столбцахъ 183 и 184, даемъ слѣдующія свѣдѣнія о пагинаціи, кустодіяхъ и колон-титулахъ. 3 полулиста ненумеров. и 59 нум. Нумерація внизу (а, аѣ, аѓ, пустая, б, бѣ, бѓ, пустая, в, вѣ, вѓ, пуст., г, гѣ, гѓ, пуст. и т. д.: *д, е, ж, ѕ, з, и, к, л, м, н, о*, оѣ, оѓ, пустая). Съ кустодіями, но безъ ударенiй; надъ гласными встрѣчаются точки, замѣняющія дыханія. Колон-титулы есть *предъмова | до чытелника. Соборъ | Берестейскiй. Речъ пословъ | его королевское милости* (или: *короля его милости*). *Потѹ́ль слова | ихъ мясти пановъ пословъ. Листъ | уніи светое. Оборона | собору Берестейского* (съ *дѓ* и до конца).

78.—Къ столбцу 1125. Пасцетъ (pascet). Мѣсто это проф. Петровымъ прочтено (Труды К. Д. А. 1894. Мартъ, стр. 361) «пануетъ». Палеографическое изученіе почерка рукописи, написанія буквъ *ц* и *н* отдѣльно, а также и въ сочетаніи: *це, ну*, доказываетъ ошибочность чтенія: «пануетъ». Если бы дѣйствительно было «пануетъ», не потребовалась бы необходимость въ глоссѣ. *Паствити*, помимо кореннаго значенія, имѣетъ и переносное: неистовствовать, свирѣпствовать, немилосердо поступать,—furere.

КОНЕЦЪ ТРЕТЬЕЙ КНИГИ.

Складъ изданій: въ С.-Петербургѣ, въ помѣщеніи Императорской Археографической Коммиссіи (Надеждинская, 27), и въ Москвѣ, въ Главномъ Архивѣ Министерства Иностранныхъ Дѣлъ (на Воздвиженкѣ) и въ домѣ графа С. Д. Шереметева (Воздвиженка, 8).

Въ помѣщеніи Императорской Археографической Коммиссіи можно также получать всѣ изданія Коммиссіи Печатанія Государственныхъ Грамотъ и Договоровъ, состоящей при Московскомъ Главномъ Архивѣ Министерства Иностранныхъ Дѣлъ.

СОДЕРЖАНІЕ ТОМОВЪ

РУССКОЙ ИСТОРИЧЕСКОЙ БИБЛІОТЕКИ:

Т. I. Памятники, относящіеся къ Смутному времени. Ц. 2 р.
Т. II. (Сборный). Ц. 2 р.
Т. III. Уставъ церковныхъ обрядовъ Московскаго Успенскаго собора и Описи сего собора. Ц. 2 р.
Т. IV. Памятники полемической литературы въ Западной Руси. Кн. I. Ц. 3 р.
Т. V. Акты Иверскаго монастыря. Ц. 2 р.
Т. VI. Памятники каноническаго права. Кн. I. Ц. 3 р.
Т. VII. Памятники полемической литературы въ Западной Руси. Кн. II. Ц. 3 р.
Т. VIII. (Сборный). Ц. 2 р. 50 к.
Т. IX. Приходо-расходныя книги Казеннаго Приказа и Записныя книги Московскаго стола. Ц. 2 р. 50 к.
Т. X. Записныя книги Московскаго стола. Ц. 2 р.
Т. XI. Записныя книги Московскаго стола. Переписныя книги Ростова Великаго. Ц. 2 р. 50 к.
Т. XII. Акты Холмогорской и Устюжской епархій. Кн. I. Ц. 2 р.
Т. XIII. Памятники древней Русской письменности, относящіеся къ Смутному времени. Ц. 2 р.
Т. XIV. Акты Холмогорской и Устюжской епархій. Кн. II. Ц. 2 р.
Т. XV. (Сборный). Ц. 2 р. 50 к.
Т. XVI. Русскіе акты Копенгагенскаго Госуд. Архива. Ц. 2 р.
Т. XVII. (Сборный). Ц. 3 р.
Т. XVIII. Донскія дѣла. Кн. I. Ц. 2 р.
Т. XIX. Памятники полемической литературы въ Западной Руси. Кн. III. Ц. 3 р.
Т. XX. Литовская Метрика. Томъ I. Ц. 3 р.

497 В

Адресъ: Петербургъ, Надеждинская 27, въ Императорскую Археографическую Коммиссію. *Наложеннымъ платежемъ изданія Коммиссіи не высылаются ни лицамъ, ни учрежденіямъ.*

Тамъ же можно получить **Подробный каталогъ изданій Императорской Археографической Коммиссіи** (съ 1836 по 1903). Съ приложеніемъ списка изданій Коммиссіи печатанія Государственныхъ Грамотъ и Договоровъ. 4-е изд. Ц. 50 к.

СЕНАТСКАЯ ТИПОГРАФІЯ.